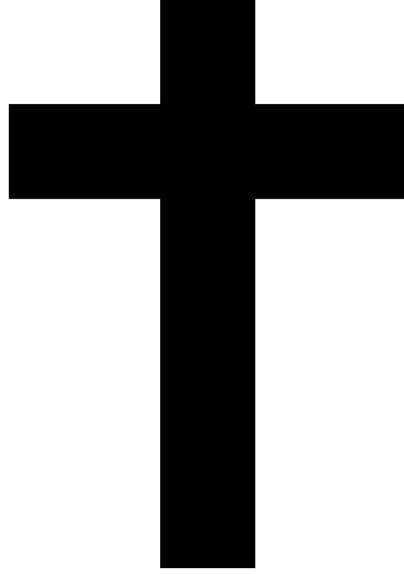

Yeshuât Den Pat
Âlepŋe

The New Testament in the Selepet Language of Papua New
Guinea

Yeshuât Den Pat Âlepŋe
The New Testament in the Selepet Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Selepet long Niugini

copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Selepet

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023
995083d2-705e-5a60-af47-1e36806cccbc

Contents

Mataio	1
Mareko	78
Luka	125
Yoane	202
Aposolo	255
Roma	323
1 Korinti	358
2 Korinti	394
Galatia	417
Epeso	430
Pilipi	442
Kolosai	451
1 Tesalonike	459
2 Tesalonike	466
1 Timoteo	470
2 Timoteo	481
Tito	488
Pilemon	493
Hewuraio	496
Yakowo	523
1 Peto	532
2 Peto	543
1 Yoane	549
2 Yoane	558
3 Yoane	560
Yut	562
Hâmbâi	565

Mataio Yesuhât Den Pat Âlepne Mataionje kulemguop.

*Yesuhât tâmbâlipne yengât kutyenje
(Luka 3:23-28)*

¹ Yura lohimbi nengât tâmbânenne, yamâ kutne Awaraham sâmb, yâkât senâmbâ gâtne Dawiti. Otmu yâk yetgât sen âlâ yâkâlembâ Yesu teteop yamâ Anitâne hângângumu giop. Otmu Awarahamgât senâmbâ tetem gawi ya yengât kutyenje yuwu.

² Topne katmâ Awarahamgât nanne, kutne Isaka sâmb ya teteop. Isakahât nanne Yakop sâmb ya teteop. Yakopgât nanne Yura sâmb, ya teteop. Otmu imilipne dondâ meyehop.

³ Yurane imbi âlâ, kutne Tama sâmb, ya miop. Yaneâmâ naom yâhâp meyelehop, yâk yetgât kutyetne, Peresi yet Sera. Otmu Peresihât nanne Hesoron teteop. Hesorongât nanne Lam teteop.

⁴ Lamgât nanne Aminarap teteop. Aminarapgât nanne Nason teteop. Nasongât nanne Salamon teteop.

⁵ Salamonne imbi miop yamâ kutne Lahap, yaneâmâ nanyetne Boasi miop. Boasi ne imbi, kutne Lut sâmb, ya memu yâkne nanyetne Owet sâmb ya miop. Owetgât nanne Yese teteop.

⁶ Yesehât nanne Dawiti teteop.

Dawitineâmâ lok kutdâ otmâ manmâ buku ne, kutne Uria sâmb, yâkât imbi hârem mewangiop. Imbi yane nanyetne Solomon ya miop.

⁷ Solomongât nanne Lehowoam teteop. Lehowoamgât nanne Awia teteop. Awiahât nanne Asa teteop.

⁸ Asahât nanne Yosapata teteop. Yosapatahât nanne Yoram teteop. Yoramgât nanne Usia teteop.

⁹ Usiahât nanne Yotam teteop. Yotamgât nanne Ahasi teteop. Ahasihât nanne Hisikia teteop.

¹⁰ Hisikiahât nanne Manase teteop. Manasehât nanne Amon teteop. Amongât nanne Yosia teteop.

¹¹ Yosiahât nanne Yekonia teteop. Otmu imilipne nombotne meyehop.

Otmu sâp yanâmâ kapi pato âlâ, kutne Bawilonia sâmb, yan tâmbâlipnenne yengât kasalipyenane taka yongom kiom tuhuyingiwu. Kiom tuhuyingim meyekmâ ari Bawilonia yan katyeknetâ yâk yengât hon bawa otmâ manbi.

¹² Bawilonia kapi manbi yakât kakjan Yekoniahât nanne, kutne Salatie sâmb ya teteop. Salatiehât nanne Seruwawe teteop.

¹³ Seruwawehât nanne Awiuru teteop. Awiuruhât nanne Eliakim teteop. Eliakimgât nanne Asoro teteop.

¹⁴ Asorohât nanne Sarok teteop. Sarokgât nanne Akim teteop. Akimgât nanne Eliut teteop.

¹⁵ Eliutgât nanne Eliasa teteop. Eliasahât nanne Matan teteop. Matangât nanne Yakop teteop.

¹⁶ Yakopgât nanne Yosep teteop. Yosepgât imbi sânetâ manop yamâ Maria. Yâhâ Marianeamâ Yesu miop yamâ Anitâne hângângumu yâkâlen gemu miop ya nângâmain.

¹⁷ Otmu Awarahamgât senâmbâ tetem ganjetâ ganjetâ tânâmyenambâ Dawiti ya teteop. Yâhâ Awaraham yâkâlembâ lok komotje komotje tetem ganjetâ ya yengât sen yaŋe menduhuakmâ 14 olop. Otmu Dawitihât sen yapâ tetem ganjetâ ganjetâ Bawilonia hânân ari manbi sen yaŋe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Bawilonia hânân manbi yaŋak manmâ ganjetâ ganjetâ Anitâŋe nanŋe tihitnenŋe olâk sâm hâŋgângumu yuân giop sen yaŋe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Yesuŋe giop sâp yanâmâ sen ya pesuk sâop.

*Yesu teteop
(Luka 2:1-7)*

¹⁸ Anitâŋe Yesu hâŋgângumu gemu Mariaŋe miop yakât topŋe yuwu tap. Mâmâŋe Maria yamâ Yosepgât pat kuwaŋgiwi. Yâhâmâ sihan ikŋiâk ikŋiâk manmâ gamutâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Maria mâmâŋe otbaŋgimu, lokŋe orop, konohân ki manowot yan, imbiâk ya tepŋe olop.

¹⁹ Sâp yan Yosepŋe Anitâhât den tâŋ tâŋâk lâum manop. Yakât otmâmâ biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “Âo, yuâmâ nâhât pat kunihiwi. Yamâ benŋe lok nombotŋe orop mon manmai. Yawu gârâmâ nâŋe lok sen senân watmune aŋulakmap,” yawu sâm biwiŋanâk nâŋgâm manop.

²⁰ Yawu nâŋgâm manmâ yâhâm yâhâm yan awun ehop. Awun ekmu Anitâhât aŋelo âlâŋe yuwu sâm ekuop. “Yosep gâ Dawitihât sen, yakât yuwu sâm ekgohomune nâŋgâ. Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Maria mâmâŋe otbaŋgimu tepŋe oap. Yawu gârâmâ gâŋe ki nâŋgârâ bâlewuap.

²¹ Yâkŋe nanŋe membuap. Nanŋe memu kutŋe Yesu kunbuat. Yâhâ kutŋe yakât topŋe yuwu. Yen yakât komot manmâ otmâ hilipgum gai yen kerehâk meyekbuap. Meyekmu Anitâŋe yekmu ârândân otbuap.” Aŋeloŋe yawu sâm Yosep ekum ariop.

²²⁻²⁵ Yawu sâm Yosep ekuop ya nâŋgâmu ârândân otmu imbiŋe memu orowâk manowot. Yawu manmâ yâhâm naom ya miop. Otmu Yosepŋe naom ya kutŋe Yesu sâm kunop. Yakât topŋe teteâkgât Anitâŋe emet inânŋan yuwu sâm poropete âlâŋe kulemguop.

“Imbi sihan âlâŋe naom membuap. Yâhâ kutŋe âlâmâ Imanue sâm kunbuap.”

Yawu sâm kulemguop. Kut kunop yakât topŋeâmâ yuwu tap. Anitâŋe nen orop sâp ârândânâk tatmap. Yawu.

2

Pitu ekmâ takawiŋe Yesu mepaewi.

¹ Yuraia hânân lok kutdâ pato âlâ, kutŋe Herot sâm, ya manop. Sâp yanâmâ Maria yet Yosep yâhâmâ Yuraia hânân kapi âlâ Betelem sâm yan manowot. Kapi yan Mariaŋe Yesu miop. Memu yakât kakŋan lok nombotŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe papato yaŋe pitu âlâ tetemu ekmâ yakât topŋe nâŋgâne sâm emetsenŋe ga takamawângembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâm kapi ambolipŋe yuwu sâm âiyongowi.

² “Yuân naom âlâ teteop yaŋeâmâ hâmbâi yengât lok kutdâ otmâ manbuap yakât towat pitu tetemu ekin. Naom ya mepaene sâm kapi kâlepŋehembâ takain.” Yâhâmâ wosapâ tap?” Yawu sâm âiyongowi.

³ Yakât den pat ya nâŋgâm lok kutdâ Herotŋe nâŋgâm yâkŋe pato otmâ watnekmâ kawenan kinmap nâŋgâm gorâwaŋgiop. Otmu bukulipŋaŋe gurâ yawuâk nâŋgâm gorâyiŋgiop.

⁴ Herotŋe den pat ya nâŋgâm hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerek menduhuyekmâ yuwu

sâm âiyongop. “Anitâñe hâmbâi hângângumu gewuap sâmai yamâ kapi wosan tetewuap yakât topñe eknohoñetâ nâñgâwe.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Sâmú sâwi. “Anitâñe poropete âlá den ekumu kulemguop ya yawu tap.

“Lok kutdá âlá tetem galem otbuap yâkât topñe yuwu. Yâhâmâ Betelem kapi Yuraia hânân yan tetewuap. Yan tetem manmâ Isirae yengât kunyene otmâ galemyongowuap. Yakât otmâmâ kapi yakât nâñgâñetâ yahatbuap.” Yawu kulemguop tap.” Yawu sâwi.

⁷ Yawu sâñetâ Herotñe naom ya tetemu sâp kâlep me tâlâwâk oap, yakât topñe nâñgâwe sâm pitu watmâ takawi ya yohâk mem dâiyekmâ yuwu sâm âiyongop. “Pitu ekmâ takawi ya sâp girawuân tetemu ekbi?” Sâmú yakât topñe ekuwi.

⁸ Ya sâñetâ yuwu sâm ekyongop. “Bâiñ, âlepñe yen Betelem kapiân arinjet. Ari naom ya ekmâ taka eknohoñetâ nâku yawuâk ari ekmâ herone otbanjim mepaewom.” Yawu sâm kâityongop.

⁹ Yawu sâm kâityongomu ba ariwi. Mâtâwân ari endakembâ pitu yañe kulet sâm dâiyekmu ari emet mâpuñan lañinñe hâumu siliñ siliñ sâmú ekbi. Yañe yâhâpñe torokatmâ yawu hâumu siliñ siliñ sâmú ari naom tipñe emelan talowân yâhâwi.

¹⁰ Emet kâlehen yâhâ naom ya Mariahât tamboñan tatmu yelekmâ herone nâñgâm mepaewi.

¹¹ Otmu goli, iri sikum, to kukñe suksuk âlepñe nanñe âlá memâk takawi ya aksihâk gotyetñan kutakum hâwuruwi. Hâwurum âwurem ariwi.

¹² Yawu otmâ im yan awun yuwu ekbi. Herotgâlen purik sâm ari den pat yu ki ekumai sâm Anitâñe ekyongop. Yawu ekmâ yok pilâm mâtâp âlâengembâ ba kapiyenehen ariwi.

Yosepñe Yesu mâmâñeit meyelekmú Aihita hânân ariwi.

¹³ Purik sâm âwurem arinjetâ Yosepñe aman im, awun ehop. Awun ekmú Anitâhât anelo âlâñe yuwu sâm ekuop. “Sâmune nâñgâ. Herotñe Maria nanñahât hâkâñ otmâ hilipguwom sâm nâñgâm mansap. Yawu gârâmâ gâ yahatmâ imbihe naomge meyelekdâ Aihita hânân ari mannomai. Yan ari manñetâ nâñe den girawu sâwom yakât mambotmâ mannomai.” Yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu emet inânñan Anitâñe poropete âlá den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nannañe Aihita hânân manbuap ya kunmune âwurem takawuap.” Yawu tap.

Anelone Yosep ekuop yanâk imbiñe naomñe meyelekmú Aihita hânân ariwi. Yakât otmâ den, ya bonñe teteop.

Herotgât tembe lâulipñe Betelem yengât nanlipyeñe yongowi.

¹⁶ Otmu pitu ekmâ takawi yañe Herot kâimboñmâ ariwi yakât nâñgâmu bâleop. Nâñgâmu bâlemu yañak Yesu ki manâkgât nâñgâop. Yawu gârâmâ mâmâñeñe memú manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Yambu yâhâp yakât kâlehen naom titipâ nombotñe tetewi. Yakât otmâ Herotñe tembe lâulipñe hângânyongomu Betelem kapi otmu kapi tipi tapi ya hâlâñmâ tai yan nimnaom titipâ tetenjetâ yambu yâhâp ki olop ya gurâ kerehâk yongonjetâ muwi.

¹⁷ Otmu emet inânñan umatñe ya tetewuap ya ekmâ poropete âlá, kutñe Yeremia sâm, yâkñe yuwu sâm kulemguop yakât bonñe teteop.

¹⁸ “Imbi âlá, kutñe Lahe sâm, yâkât komot yamâ Lama kapiân tetem mannomai ya yengât nanlipyeñe yongonjetâ munomai yakât isem tep bâle otnomai. Otmu sâp yanâmâ lohimi nombotñeñe ya ekmâ biwi nâñgân nâñgânyeñe ki sânduk sâwuap, yawu.”

Yâhâ Herotñe sâmú nanlipyeñe kerehâk yongonjetâ muwi yan bonñe teteop.

Yosepne Yesu māmāneit meyelekmū Aihita hân pilâm âwurem ariwi.

¹⁹ Otmu Herotne mumu yanâmâ Yosepne Aihita hânân manmâ awun ehop. Ekmū yan Anitâhât anjelo âlâne yuwu sâmbu ekuop.

²⁰ “Mariahât nanne hilipguwe sâmbu kasa otminiop ya emelâk muop. Yakât otmâ imbihe naomge meyelekdâ âwurem Yuraia hânân arinet,” Yawu sâmbu ekuop.

²¹ Yawu sâmbu ekumu hân ya pilâm Yosepne imbihe naomne dâiyelekmâ Yuraia hânân âwurewi. Yakât otmâ Anitâne poropete âlâ ekumu kulempuop ya bonne teteop.

²² Yâhâ Yosepne âwurem ari den pat yuwu nângâop. “Herotne mumu yanak nanne kutne Akelao sâmbu, yâkne âwânahât welâmnan kinmâ Yuraia yengât lok kutdâ mansap.” Yawu sâmbu anjeto nângâop. Den ya nângâm nanne hilipgumap sâmbu gorâwanjimu Yuraia hân pilâm ariwe sâmbu biwi yâhâp olop. Yawu otmâ im awun ekmū Anitâne yuwu sâmbu ekuop. “Gâ Yuraia hân pilâm âlâengen meyelekdâ arinomai.” Yawu sâmbu.

²³ Yawu sâmbu yapâ pilâm Galilaia hânân ari, kapi âlâ, kutne Nasaret sâmbu, yan manbi. Otmu emelâk emet inânnan poropete âlâne den yuwu kulempuop ya bonne yan teteop.

“Yâhâmâ Nasaret kapi ambonne.”

Yawu kulempuop. Yosepne imbihe naomne meyelekmū Nasaret kapiân ari manbi yakât den ya bonne teteop. Otmu yan manjetâ naom ya lok olop.

3

Yoane ne âi topne kalop.

(Mareko 1:2-8 Luka 3:1-18 Yoane 1:19-28)

¹ Yesu lok otmu yanâmâ buku ne Yoane Baptis yâkne âi topne katbe sâmbu Yuraia hân lok ki manmaiângen ari manop. Ari manmu lohimbî dondâne ari ekne sâmbu arinetâ yuwu sâmbu ekyongop.

² “Anitâne tihityene otbe sâmbu oap yakât orotmemeyene kingon ya kerek betbangim yâkâlen torokatmâ manjet.” Yawu sâmbu ekyongop.

³ Otmu den ya ekyongom gaop yakât emet inânnan poropete âlâ, kutne Yesaia sâmbu, yâkne Yoanehât nângâm lohimbî biwiyene pâron sâmbu kuwihaknomai yakât kulempuop. Den yakât bulâne ya yâkâlen teteop. Den ya yuwu.

“Lok ki manmaiângen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbî yâkâlen arinomai ya yuwu sâmbu ekyongowuap. “Lok kutdâne tohowuap yakât kawene mem pitim mâtâp mewanginet. Otmu pumne laune uk sâmbu hurun sâmbu, otbuap yamâ kum kilikmâ mem ârândân merândân tuhujetâ talâk.”

Yawu sâmbu ekyongop. Den yawu kulempuop yakât bulâne ya Yoane yâkâlen teteop.

⁴ Otmu Yoane ne poropete âi ya topne katmâ tuhuwe sâmbu lok ki manmaiângen ari manop. Otmu senne âlâlâ, hâk katipne, me petne, yamâ songo âlâ, kutne kamele sâmbu, yakât somotjane mendenmâ mem kepeiakmâ manminiop. Otmu pet âlâ topne yane mem sâhâm kuratguakminiop. Yâhâ sot yamâ nengopdâ, gongaran, otmu dopon yawuya neminiop.

⁵ Otmu lok ki manmaiângen ari manmu nengât kapi kunne Yerusalem ya ambolipne otmu kapi tipi tapi Yerusalem hâlân mâ manbi, otmu Yoran to nombot nombot manbi ya ambolipne nombotjane yâkâlen ariwi.

⁶ Yâkâlen ari orotmemeyene bale ne otmâ gawi ya kerehâk sâmbu teteakjetâ Yoran toen mem katyehop.

⁷⁻⁸ Yawu otjetâ Parisaio otmu Sarukaio lok nombotjane yâkne toen mem katnenehâk sâmbu yâkâlen ariwi. Arinetâ yekmâ yuwu sâmbu ekyongop. “Yenâmâ

lok perâkne. Otnetâ bâlem gamap yakât matne Anitâne menjet sâmu yakât yejeâmâ kinjityenahât otmâ bâlene ya pilai mâne âlepne otbâp. Yawu gârâmâ den yan yu nângânetâ ki ârândân oap.

⁹ Yawu otmâmâ yuwu mon nângânomai, “Nenâmâ Awarahamgât komot bulâne mansain. Yakât otmâ Anitâne nengât ki nângâm bâleningimap.” Yawu ki nângânomai. Yakât yuwu sâmune nângânet. Anitâne sâmu kât yune Awarahamgât komot tetenomaihât dop tap. Yawu gârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmai. Yakât matne hâmbâi menomai.

¹⁰ Yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Emelâk unam sâtne katmu tap. Yâhâ nak âlâhât bonne ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlân sâmu kâlâpne sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.

¹¹ Yakât otmâ yeje orotmemeyene bâlene ya sâm tetem Anitâhâlen biwiyenane kepeinetâ toen mem katyekbom. Lok âlâ irak betnehembâ âi topne katbuap yâhâmâ wâtne pato tatbaŋgiap. Yakât otmâ nâne yâkât itâkat ya gurâ mem kâpekmâ golewanjigwomgât dop ki tap. Otmu tânguwomgât dop gurâ ki tap. Nâneâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom. Yâkneâmâ Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mem ketetyekbuap. Nombotne manman âilonjoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotneâmâ hâhiwin kakŋan katyekmu mannomai.

¹² Otmu den âlâen hâum sâwe. Yejeâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot ikŋiâk ikŋiâk katmai. Nenejahât pat otmap ya konohân mem hâwurunetâ tatmap. Yâhâ ki nenejahât pat otmap yamâ mem pilâmai. Yakât dopneâk yâkne taka biwinenjahât topne ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topne yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânom yamâ ikŋan mem torokatnenekbuap. Yâhâ nombotnane yâkât hâkân otmâ betbaŋgim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionmâ hâhiwin nângâmbisâi.” Yawu sâop.

*Yoaneje Yesu mem toen kalop.
(Mareko 1:9-11 Luka 3:21-22)*

¹³ Sâp yanâmâ Yesune Galilaia hân pilâm Yoaneje toen mem katnehâk sâm yâkâlen ariop.

¹⁴ Arimu Yoaneje ekmu umatne otmu yuwu sâm ekuop. “Gâne nâ toen mem katnekdâ ârândân otbâp. Yamâ gâne nâhâlen takarâ nângâmune umatne oap.” Yawu sâop.

¹⁵ Sâmu sâop. “Anitâne sâm kalop ya otmutne nângâmu ârândân otbuap. Yakât gâ biwi yâhâp ki ot.” Yawu sâop. Yawu sâmu Yoaneje nângâmu ârândân olop.

¹⁶ Nângâmu ârândân otmu toen mem katmu ginŋan yâhâ kinmutâ yanâk himbim pâron sâmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne kembâ hât gum ge Yesu mâmâne otbaŋgiop.

¹⁷ Gemu yanâk himbimâmbâ Anitâne yuwu sâm ekyongop. “Ya eknet. Yamâ nine nanne ombe bisine. Nâ biwinane yâkâlâk nângâman.” Yawu sâop.

4

*Satanje Yesuhât biwinahât topne ekbe sâm olop.
(Mareko 1:12-13 Luka 4:1-13)*

¹ Otmu weke bâlene ya yengât kunyene, kutne Satan sâm, yâkne Yesuhât wâtne tatbaŋgiap me bia ya ekmâ biwinahât topne nângâwe sâm olop. Yakât otmâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne Yesu dâim lok ki manmaiângen ariop.

²⁻³ Yan ari manmâ gamu, hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po wanjimu wâtne houŋ sâop. Yawu otmu yanâk lohotne olâk sâm Satanje yâkâlen ari yuwu sâm

ekuop. “Gâ bonñanâk Anitâhât nanñe mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonñanâk Anitâhât nanñe bulânje mansat sâwom.” Yawu sâm ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Âlepñe yarâke yamâ benñe Anitâhât den âlâ yuwu tap.

“Anitânje haonmâ ârândâñ tihitnenñe otmap. Yawu gârâmâ sotñak konok wâtnenñe mianñim manmâ yâhânomgât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitânje den sâm ningimap ya gurâ lâum yâhânom. Yawu otmunñe ârândâñ otbuap yakâ.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya ki nânğâwom.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu yanâk Satanñe dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukñahât gimbânñan yâhâowot.

⁶ Yâhâm Satanñe yuwu sâm ekuop. “Anitânje sâmu den âlâ kulemguiwi ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan ten sâmapgât Anitânjeâmâ anelolipñe hânğânyongomu ge tihitge otñetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulânñanâk Anitâhât nanñe mansat otmuâmâ yupâ soñ pilâm kion. Kiondâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nânğâwom. “O, bulânñanâk lok yuâmâ Anitâhât nanñe mansap.” Yawu sâwom.

⁷ Sâmu sâop. “Bâin, den âlâ yuwu tap.

“Anitânje tihitnenñe otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya nânğâmune tâñât oap.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu pumñe gip gipñan dâim yâhâop. Yâhâm yanâmâ hânñe hânñe lok kutyeñe pato ya yeñgât senñe âlâlâ dondâ tatyinñiop ya tiripgum yuwu sâop.

⁹ “Senñe âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nânje yukât kunyeñe manman. Gâñe mepaenekbuat yanâmâ senñe âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Sâmu sâop. “Main, Anitânje den âlâ sâop ya yuwu tap.

“Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yâkât den konohâk tem lâum hoñ bawanñim mannom.”

Den yawu tap. Yakât otmâ gâñe den eknohoat ya lâuwomgât dop âlâ ki tap. Gâ pilânekâm ari.” Yawu sâop.

¹¹ Yawu sâmu pilâm ariop. Pilâm arimu yanâk himbimâmbâ anelo nombotñe ge tihitñe otmâ tânguwi.

Yesuñe topñe katmâ den kâsikum yinñiop.

(Mareko 1:14-15 Luka 4:14-15)

¹² Ya pesuk sâmu yakât kakñan lok kutdâ âlâ, kutñe Herot Antipa sâmu, yâkñe Galilaia yeñgât galem manop. Yâkñe sâmu Yoane mem pâi emetñan katñetâ talop. Pat ya nânğâm Yesuñe yahatmâ Galilaia hânân ariop.

¹³ Yan ari Nasaret kapi ya wangim kapi âlâ, kutñe Kapanaum sâmu, kapi yan hân âlâ kutñe, Sewulun yet Naptali sâmu, yan ari manop. Otmu Kapanaum kapi yamâ deñgân âlâ, kutñe Galilaia sâmu, yakât ginñan tap.

¹⁴ Yesuñe kapi yan ariop yakât emet inânñan Anitânje poropete âlâ, kutñe Yesaia sâmu, den ekumu kulemguiop yakât bonñe teteop. Den yamâ yuwu tap.

¹⁵ “Sewulun otmu Naptali ambolipñe yamâ Galilaia deñgân otmu Yoran to nombotgen tai.

¹⁶ Yan tainje biwiyenje mangwakmâ kopa olop. Otmu omon bânñan manmâ mumuhât pat otmâ manmâ gawi. Yawuhât otmâ lanñinñe siliñ siliñ sâmu biwiyenñan hâumu hañ sâmu keterakyingiwuap. Yawu otmu topñe ekmâ nânğâñetâ biwiyenñan hâuwuap.”

¹⁷ Den yawu tap. Yesuŋe kapi yan ari manop yan den yakât bulâŋe teteop. Otmu yan ari manmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Anitâŋe tihityeŋe otbe sâŋ oap. Yakât otmâ otŋetâ bâlemap ya kerek pilâm biwiyenŋe yâkâlen katŋetâ kinbuap.” Yawu sâŋ ekyongop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe imbât meyehop.

(Mareko 1:16-20 Luka 5:1-11)

¹⁸ Sâp yan lok yâhâp imi ata manowot kutyetŋe Simon yet Anderea. Ataŋahât kutŋeâmâ Simon otmu yâkâlâk kutŋe âlâ Petoro sâmai. Yâhâ imiŋeâmâ kutŋe Anderea sâŋ, yâhâmâ denŋân tânâmŋan ba iŋan itâŋe toen pilâm kinowot.

¹⁹ Yawu otmutâ Yesuŋe yelekmâ yuwu sâŋ ekyotgop. “Yerâmâ nâhâlen torokatmutâ orowâk manmâ yâhânom. Sâp yiwerenŋe yuâmâ iŋan dâim man-sawot. Yâhâ nâŋe meyeleksan yanâmâ nâhât wâtŋan kinmâ lok meyekmutâ nâhât komolân torokatnomai.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu yanâk iŋangât senŋe âlâlâ mem manowot ya aksihâk pilâm Yesu walowot. Watmutâ orowâk manbi.

²¹ Yapâ arain mâne imi ata âlâ mem teteyelekbi, kutyetŋe Yakowo yet Yoane sâŋ, Yeweri nanyâhâtŋe. Yâhâmâ âwâyetŋe orowâk iŋan itâŋe gârem kinbi.

²² Yawu otmutâ Yesuŋe yotgonmu in yawu âwâyetŋe pilâm yâkâlen torokatmutâ ariwi.

Yesuŋe lohimbi dondâ mem heŋgemyongop.

(Luka 6:17-19)

²³ Yesuŋe Galilaia hânân miti emetŋe tatmâ arap yan yâhâm gem Anitâŋe tihitnenŋe oap yakât den pat âlepŋe ekyongop. Otmu lohimbi mesek otmâ umatŋe topŋe topŋe yanŋe mem bâleyekmu manbi ya heŋgemyongop.

²⁴ Yawu otmâ manop yakât den pat ya hân âlâ, kutŋe Siria sâŋ, yan pen pen sâŋ ariop. Pen pen sâŋ arimu nâŋgâŋetâ yanâk kapi ambolipŋaŋe yawuâk kundat mesek topŋe topŋe otbi ya meyekmâ yâkâlen takawi. Weke bâlenŋe mâŋgâeyehop. Me kopa otbi. Me sen birik yongom manop. Lok yawuya ya ŋerehâk meyekmâ yâkâlen tohoŋetâ heŋgemyongop.

²⁵ Heŋgemyongop yakât den pat sâŋ haŋ tuhunetâ Galilaia ambolipŋe, otmu ya hâlâŋmâ kapi bâlâk ŋerek tatmâ arap, ya yengât kutyeŋe pato âlâmâ Dekopoli sâŋ, ya ambolipŋaŋe yâkâlen tohowi. Otmu âlâmâ Yuraia, ya ambolipŋe. Otmu kapi pato Yerusalem ya ambolipŋe. Otmu kapi tipi tapi Yoran to nombot nombot tatbi ya ambolipŋaŋe menduhuakmâ Yesuhâlen ariwi.

5

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe den ekyongop.

¹ Otmu lohimbi dondâŋe menduhuakmâ tatŋetâ Yesu ikŋiâk pumŋan yâhâop. Yâhâ tatmu hoŋ bawalipŋe yâhâŋetâ yuwu sâŋ ekyongop.

² “Den bonŋe sâmune nâŋgâŋet.

Tepnenŋe heronŋe otmu mannom.

(Luka 6:20-23)

³ Biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe yenahât nâŋgâŋetâ gemap. Yenŋeâmâ yuwu nâŋgânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâŋe himbingât pat kuningiop. Yakât otmâ yâk orowâk mannom.” Yawu nâŋgâm we âlep nâŋgâŋet.

⁴ Yâhâ we bâle nâŋgâm isem manmai yenâmâ hâmbâi Anitâŋe mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeŋe heronŋe otmu mannomai.

⁵ Meŋetâ huruŋ huruŋ otmap ya yen hâmbâi Anitâŋe meyekmu yâk orop manmâ yâhâmbisâi yakât we âlep nâŋgâm manŋet.

⁶ Otmu Anitâhât den ya girawu otmâ lâune sâm yakât nângâm manmai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâne mâmâne otyingimu manmâ yâhânomai. Yakât otmâ biwiyene herone olâk.

⁷ Buku nombotnane kasa otyinginetâ umam sâyingimai ya gurâ hâmbâi yawuâk Anitâne meyekmâ umam sâyingiwuapgât biwiyene herone olâk.

⁸ Otmu Anitâhâlen biwi nângân nângânyene kepeim denne tinâk lâum manmâ gamai yamâ hâmbâi Anitâne meyekmu orowâk mannomai yakât biwiyene herone olâk.

⁹ Otmu bukulipyene orop biwi nângân nângânyene kepeiakmâ konohâk otmu manmai. Yawu mannetâ buku nombotnane hionakmâ ahone sâm otjetâ yan mem lohotne tuhuyekmai yamâ hâmbâi Anitâne meyekmâ “Nine nanne baratne bulâne,” yawu sâwuap. Yakât biwiyene herone olâk.

¹⁰ Otmu Anitâhât den lâum mannetâ torehenlipyene nângâm bâleyingim mem ge katyekne sâm mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otyinginetâ ki lohotne otmai. Yamâ Anitâne himbingât pat kuyingio. Yakât biwiyene herone olâk.

¹¹ Otmu nâhâlen biwiyene kepeim mannetâ lohimbi nombotnane hakyenan sâm mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nângânomai.

¹² “Âo, bonnanâk. Angoân emelâk Anitâhât poropete yawuâk otyinginetâ bâleop. Yawuâk sâp yiwerene gurâ otningimai. Yawu gârâmâ yakât hâmeje hâmbâi himbimân manman kârikne menom.” Yawu nângânomai. Yakât otmâmâ biwiyene herone olâk.

*Kâtembe otmu lambe yakât dop
(Mareko 9:50 Luka 14:34-35)*

¹³ Yengât topyene teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Kâtembe ihim solân honmunne yanâmâ sot ya nemunne launenjan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbi hohetyenan mannetâ yan yekmâ Anitâ herone nângâwanjinomai. Yâhâ kâtembe helenân ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmne otbuap. Yawu otmu girawu tuhmunneâmâ âlâkuâk ukenne otbuap? Yamâ ki orotne. Pâlâmne oap yane âlâ yu me ya tuhmunne ukenne âlâ tetewuapgât dop bia. Yawu otmâ pâlâmne oap sâm pilâmunne arimap.

¹⁴ Otmu yakât topne tetem hejengguâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Lohimbi hânjan kulemjan mansai ya yengât laninne otmâ mannomai. Otmu kapi pato âlâ punne sok sohân tatbuap. Yâhâ ambolipnane kasa yengât senyenjan âlâ ari misinguraknomaihât dop ki tap. Yawu.

¹⁵ Otmu âlâen hâum sâwe. Lambe âlâ saum emet kâlehen katmunne kâtapnan tatbuapgât dop ya gurâ ki orotne. Lambe saum helenân gâitmunne kinmâ sem laninne yanâmâ ekmâ gem yâhâmain.

¹⁶ Yakât otmuâmâ lambe ya laninne pilâmap, me kapi pato teteknan tatmap yakât dopneâk yene Anitâhât den lâum mannetâ manmanyene ekjetâ ârândâj otmu awojnenne himbimân tatmap ya mepaenomai. Yawu.

Anitâne girem den Mose ekumu kulemguop yakât topne

¹⁷ Otmu âlâ sâmune nângânet. Yeneâmâ nâhât yuwu mon nângâm mansai. “Anitâne girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop. Otmu poropetelipne den ekyongomu kulemguwi yamâ mem ge katbe sâm oap.” Nâhât yawu mon nângâm mansai. Nâ ya otbehât bia. Nâne ya mem ge katbomgât dop ki tap. Nâne sâwi ya lâum manmune bonne teteâkgât otman.

¹⁸ Yakât yuwu sâwe. Hân himbim tatmâ yâhâwuap. Yâhâ girem den yamâ yawuâk tat tat kârikne tatmâ yâhâwuap. Tatmâ yâhâwuap yakât bulâne tetewuap yanâmâ, hân himbim otmu senne âlâlâ kerek biatmâ metewuap.

¹⁹ Yakât otmâ lok âlâ me âlâne girem den konohâk longâenomai yakât bulâne ki menomai. Otmâmâ buku nombotjaŋe yawuâk otmâ manŋet sâŋe meme sâsâ tuhuyekmâ mannomai yaŋe hâmbâi yakât matŋe himbimân yâhâ lok geheŋe otnomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne girem den ya biwiyenjaŋe tiŋâk lâum manŋetgât tânyongom mannomai yaŋe himbimân yâhâ lok yâhâ yâhâne otnomai.

²⁰ Yakât topŋe yuwu sâŋe nâŋgâm henŋenŋuŋet. Yeŋe Anitâhât den lâune sâŋe Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaioŋe otmâ yan ki torokatnomai. Yâkŋe den perâkŋe sâŋe. Yenâmâ Anitâhât den bulâne ya lâum manmâ yaŋak himbim manman yakât bulâne menomai. Yawu.

Buku oraŋgim mannom.

(Luka 12:57-59)

²¹ Otmu Moseŋe girem den kulemguop yakât topŋe ekyongomune nâŋgâŋet. Girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâne buku âlâ kuŋetâ mumbuap. Yamâ papatolipyeŋe meyekmâ den âiân katyekŋetâ tosa pato menomai. Yawu.”

²² Yawu gârâmâ yuwu sâŋe nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâne buku âlâhât nâŋgâm bâlenomai yamâ Anitâne yawuâk nâŋgâm bâleyiŋgiwuap. Otmu lok âlâ me âlâne buku âlâhât nâŋgâŋetâ gemu mem ge katmai yamâ papatolipyeŋe mem den âiân katyekmâ den yinŋinomai. Otmu lok âlâ me âlâne buku âlâhât kuk otmâ mem ge katnomai yamâ kâlâpŋat pat otnomai.

²³⁻²⁴ Yakât topŋe yuwu sâŋe nâŋgâŋet. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâne Anitâ hoŋ bawaŋgine sâŋe otnomai yan buku âlâne lok âlâhât nâŋgâm bâlem manbuap ya nâŋgâmu tetemu aŋgoân buku ya orop biwi konohâk otmâ yakât kakŋan hoŋ bawaŋginomai. Yawu.

²⁵ Yakât âlâ yuwu sâwe. Yeŋgât buku âlâ me âlâne kuk otyiŋgim den âiân katyekne sâŋe kiapgâlen arinomai. Yamâ in yawu ari mâtâwân yekmâ sâŋe tetenŋetâ kaok nanŋanŋinomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen den sâŋe tetemu mem pâi emetŋan katyekbuap.

²⁶ Pâi emetŋan tatmâ yeŋe ombeân kiâk kârik kârikŋe genomai. Kiapŋe pâi emetŋan tatnomai sâŋe sâp katyiŋgiwuap ya pesuk sâmu yanâmâ genomai.

Ekŋâle ekŋâle yakât topŋe

²⁷ Otmu den âlâ sâwe. Moseŋe girem den âlâ kulemguowân yuwu tap. “Lok âlâ me âlâne bukulipyeŋe yeŋgât imbilipyeŋe ki yekmâ otnomai.” Yawu tap.

²⁸ Yakât otmâ nâŋe yuwu sâŋe nâŋgâŋet. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâne biwiyenjan imbi âlâhât nanŋai yamâ emelâk biwiyenjaŋe otmâ tâpikguai lok yaŋe tosa miai.

²⁹ Yakât otmâ nâŋe den mâmâne âlâ yuwu sâwe. Bulâne hâum gusuhutmâ pilânomai ki sâwe. Lok âlâ me âlâne hemgât pat otmai hât senŋe nombolâk bâlewuap. Yakât otmâ senŋe bâlewuap yaok hâum gusuhutmâ pilânomai. Wongât? Matŋe umatŋe memaihât. Yawu otmâmâ senŋe âlâ âlepŋe oap yaŋahâk mâtâp tâŋ tâŋâk watmâ manman kârikŋan arinomai.

³⁰ Otmu hiliwahom hemgât pat otmai hât yawuâk bâteŋe nombot yaŋe otmâ bâlewuap yamâ hârem pilânomai. Wongât? Bâlenjan yan kionmai hât. Yawu otmâmâ bâteŋe nombotŋe âlepŋeâk tatbuap yaŋe âi tâŋ tâŋâk tuhum manman âilonŋoân arinomai. Yawu.” Yesuŋe den yan hâum sâop.

Lokŋe imbiŋe ki pilaknomai.

(Mataio 19:9 Mareko 10:11-12 Luka 16:18)

³¹ Otmu den yuwu torokalop. “Nombotjaŋe yuwu sâŋe. “Lok âlâne imbiŋait manmâ yâhâromawot yamâ nâŋgâmu umatŋe otmu imbiŋe ya imbiâk

pilâwuap. Pilâwuap yakât topŋe kulemgum bâtnjan katmu ariwuap.” Yeŋeâmâ yawu sâmai.

³² Yakât otmâ nâŋe yuwu ekyongomune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâhât imbiŋaŋe âlepŋe nanŋe manmap. Ki otmâ tâpikgumap ya imbiâk watmu arimu lok âlâŋe imbi ya hârem membuap yamâ lohimbi ya orowâk tosa mendomawot.” Yawu sâop.

Sâm kârikŋe ki tuhunomai.

³³ Otmu den âlâ torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk tâmbâlipnenŋaŋe yuwu sâm alahuminiwi. “Nen Anitâhât senŋan wuân me wuân otne sâm, sâm kârikŋe tuhunom yakât otmâ yawuâhâk otnom.” Yawu sâminiwi.

³⁴ Yakât nâŋgâmune bâleap. Yawu gârâmâ yiwereŋe yeŋe Anitâhât senŋan wuân me wuân otne sâm, den sâm kârikŋe tuhunomai yan wahap âlâ me âlâhâlen ki gâitmâ sâm kârikŋe tuhunomai. Yâhâ yakât topŋe yuwu tap. Himbimân Anitâhât manman tap. Yawu gârâmâ yeŋe yan ki gâitmâ sâm kârikŋe tuhunomai.

³⁵ Otmu Anitâŋe hânân tatmap. Yakât otmâ hânân ki gâitmâ sâm kârikŋe tuhunomai. Yerusalem kapi ya gurâ Anitâŋe tatmawâk. Yakât otmâ Yerusalem kapi pato ewan gurâ ki gâitmâ sâm kârikŋe tuhunomai.

³⁶ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yenâmâ Anitâ bia, yenâmâ lok. Yakât otmâ somotyene iwit kaok ya sâŋetâ helenj gâwu gâwu otbuapgât dop ki tap. Me somotyene helenj gâwu gâwu ya sâŋetâ iwit kaok tetewuapgât dop gurâ ki tap.

³⁷ Yawu gârâmâ yeŋe wonân me wonân gâitmâ sâm kârikŋe tuhunomaihât dop ki tap. Anitâ konok manmanyenahât amboŋe tatmap. Yawu gârâmâ denyene bonŋanâk sânomai. Yawu sâŋetâ nâŋgâŋetâ ârândânj otmu pesuk sâwuap. Yawu.

Mem âlâlâ tuhunenekŋetâ yakât matŋe ki kâpekyiŋginom.

(Luka 6:29-30)

³⁸ Otmu den âlâ kulemguwi ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâhât kasaŋaŋe senŋe nombot ya hâum gusuhutmâ pilâmu yâku yawuâk matŋe senŋe nombolâk hâum gusuhutbaŋgiwuap. Me lok âlâŋe buku âlâhât sâtŋe ya kum parandaŋ pilâmu yâku yawuâk matŋe kum parandaŋ pilâwuap.”

³⁹ Yawu tap. Yakârâmâ nâŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe buku âlâ mem yawu mângâeŋetâ yakât matŋe ki kâpekbuap.

⁴⁰ Otmu âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâŋe amboŋahât bâleŋe hân meyiŋgim yaŋak kiapgâlen meyekmâ arinomai. Meyekmâ ariŋetâ mâtâwânâk yeŋe hân âlâkuâk yiŋgiŋetâ pesuk sâwuap.

⁴¹ Otmu den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe yeŋe itâ pare miakmâ umat karat otnomai yan yuwu mon sânomai. “Tânnongom itâ pare mem ari ningiŋet.” Yawu sâm ekyongonŋetâ ihilâk denyene nâŋgâm hewewenâk mem ari katyeknomai.

⁴² Otmu lok âlâ me âlâŋe yu me ya ningiŋet sâm ulityongonomai yamâ in yawu yiŋginomai. Me lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ ekmâ kandi mene sâm âiyongonomai yamâ ihilâk yiŋginomai. Yawu otmâ manŋetâ ârândânj otbuap.

Kasalipnenŋe yeŋgât nâŋgâm buku otyiŋginom.

(Luka 6:27-28,32-36)

⁴³ Otmu den âlâ yuwu sâŋetâ nâŋgâmain. “Lok âlâ me âlâŋe buku otyiŋginomai yamâ yengu tep herone nâŋgâm buku otyiŋginomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe kasa otyiŋgiŋetâ yengu yawuâk kasa otyiŋginomai.” Yawu sâmai.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yakât nâŋgâmune ki ârândânj oap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Anitâŋe lohimbi âlepŋe otmâ manmai ya tânyongomap. Otmu lohimbi bâleŋe ya

gurâ yawuâk tânyongomap. Yakât otmâmâ yeŋe kasalipyenŋe ihilâk buku otyiŋginomai. Otmu lok âlâ me âlâŋe Anitâŋe mem bâleyehâkgât sait kakyeŋan pilânomai yamâ Anitâŋe lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâŋe Anitâŋe mem bâleyehâkgât sait lohimbî kakyeŋan Anitâŋe pilânomai yamâ lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yeŋe ya yeŋgât umam sâyiŋginomai. Umam sâyiŋgim himbim awoŋnenŋe ulitgunetâ heronŋe nâŋgâyiŋgim nine nanne baratne bulâŋe mansai sâŋ meyekbuap.

⁴⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Takesi meme lok nombotŋaŋe perâk sâŋ lohimbî kâityongom tewetsenŋe kombo meyiŋgimai ya yekŋetâ lok bâleŋe otmai. Yâkŋe bukulipyenŋe tânyongom mansai. Otmu lok nombotŋaŋe yen orop buku konok manne sâŋ tânyongonŋetâ yengu yakât matŋe yâk konok tânyongomai. Yawu otmai yakât nâŋgâmune ki ârândâŋ otmap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok nombotŋaŋe nâŋgâm bâleyiŋgimai yamâ yeŋe buku ki otyiŋgimai. Yawu otmai yakât nâŋgâmune yawuâk ki ârândâŋ otmap.

⁴⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Yeŋe lok nombotŋe orop buku ki oraŋgimai. Yawu otmai yan bukulipyenŋe ya orowâk buku oraŋgimai yamâ nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Lok nombotŋe Anitâhât ki nâŋgâmai yaŋe gurâ yawuâk otmai.

⁴⁸ Yawuhât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Himbim awoŋnenŋaŋe manman uwawapŋe bia otmap. Yengu manman yan torokatmâ manŋetâ ârândâŋ otbuap.” Yawu sâŋ ekyongop.

6

Nembe kalem yakât topŋe

¹ Yesuŋe den âlâ yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipyenŋe yeŋgât nâŋgâyiŋŋetâ yahalâkgât yâk yeŋgât senyenâk kinmâ lohimbî umburuk manmai ya tânyongonomai. Lohimbîŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu yawu otmâ manmai yamâ Himbim Âwâyeŋaŋe yekmu dondâ bâlemap.

² Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe senŋe âlâlâhât pâin guin otmâ manmai. Yawu manmai yamâ lohimbîŋe nenekŋetâ yahalâk sâŋ lohimbî nombotŋe biwiyenŋe kurihiakmaiŋe lok senyenâk kinmâ nembe kalem otyiŋgimai. Yakât otmâ Anitâŋe yakât hâmeŋe ki yiŋgimu menomai. Yuwu sâwuap. “Emelâk yekŋetâ yahalopgât pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâwuap.

³ Yakât otmâ yeŋe lok nombotŋe senŋe âlâlâhât pâinmai ya nembe kalem otyiŋgine sâŋ tihâŋen kinmâ tânyongonŋetâ yan bukulipyenŋe yakât topŋe ki yekmâ nâŋgânomai.

⁴ Yawu otŋetâ Anitâŋe tihâŋen ekmapŋe yekmâ yakât matŋe âlepŋe yiŋgiwuap.” Yesuŋe yawu sâop.

Anitâ orop den otnom yakât topŋe yuwu tap. (Luka 11:2-4)

⁵ Den âlâ yuwu sâop. “Yeŋe yok pilâm kinmâ Anitâ ulitgunomai. Yâhâ lok nombotŋaŋe yeŋe topyenŋe kurihim lok senyenâk kinmâ bukulipnenŋaŋe nengât nâŋgâŋetâ yahalâk sâŋ sâtnjak Anitâ ulitgumai. Yeŋe yawu otnomai otmâmâ Anitâŋe hâmbâi yuwu sâŋ ekyongowuap. “Emelâk lohimbî senyenâk otŋetâ yan yekŋetâ yahalop. Yakât otmâ pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâwuap.

⁶ Anitâ ki ekmain yâkŋeâmâ biwinenŋe ekmap. Yakât otmâ yeŋe yâk orop den huhune sâŋ yan yok pilâm ttmâ ekuŋetâ nâŋgâyiŋgiwuap.

⁷ Yakât nâje yuwu sâmunê nângânet. Yeje ulitgune sâmbi wîwî yâhâp otmâ ki ulitgunomai. Lohimbi Anitâhât topne ki nângâm engat yâhâp manmaine yuwu nângâmai. “Nenne den pâne konok gurâ sâmunne Anitâne ki nângâningimap.” Yawu nângâm den dâiak dâiahâk otmâ.

⁸ Yeje yâkne otmâ yawu ki otnomai. Yeje âwâyeje ki ulitgunetâek biwiyenahât topne emelâk nanngap.

⁹ Yakât yeje yuwu mon sâmbi ulitgum mannomai.

“Himbim awonenne, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nângâm mepaehekmâ mannom.

¹⁰ Gike sâtgât otmâ anelolipgane haonmâ ârândân hon bahihimai yawuâk nenne gurâ tem lâuhihim mannom.

¹¹ Otmu gâne hilâm ârândân tihitnenne otmâ dopnenjanâk ningimat.

¹² Otmu lohimbi nombotnane mem bâlenenekmâ tai ya yengât nângâm umam sâyngim tosayene pilâyngimain yakât dopneâk gâne umam sâningim tosanenne pilâningiwuat.

¹³ Otmu Satanne kendâningimu otmunne bâlemap sâmbi ulitgohoingât mâtâp meningi.”

Yeje yawu sâmbi Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

¹⁴ Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi nombotnane sâmbi bâleyngim mem ge katyeknomai ya yengât yeje tosayene pilânetâ yakât otmâ himbim âwâyejane yen gurâ tosayene yawuâk pilâwuap.

¹⁵ Yawu gârâmâ lohimbi nombotnane mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât nângâm yeje matne yingine sâmbi otmâ mannomai yamâ himbim âwâyejane yen gurâ otnetâ bâlewuap yakât matne kêpekyingiwuap.

Bukulipnenjane nângâninginetâ yahalâkgât ki nângânom.

¹⁶ Den âlâ yuwu sâop. Lok nombotnane yenhâlâk nângânetâ yahatmu topyene kurihiamâ yuwu nângâmai. “Nenne Anitâ ulitgunom yanâmâ lohimbine nenekmâ nângâninginetâ yahalâkgât sot barahâk tatmâ ulitgunom.” Yawu nângâmai. Yamâ Anitâne nângâmu ki ârândân otmu yuwu sâwuap. “Emelâk bukulipyenane yekmâ nângâynginetâ yahalop yanak pesuk yap. Âlâ ki tap. Yakât otmâ matne ki yingiwom.” Yawu sâwuap.

¹⁷ Yawu gârâmâ yen yawu ki otnomai. Yenâmâ sot barahâk tatmâ Anitâ ulitgum yan toje kun kundenyene piriakmâ somotyene hâluhuakmâ âilonngo tatmâ ulitgunomai.

¹⁸ Yawu otmâ mannomai yanâmâ yeje sot barahâk tatnomai yakât topne bukulipyenane ki yekmâ nângânomai. Yawu otnomai yamâ awonenne Anitâ biwinenjahât topne nângâmapne yakât matne yingiwuap.” Yawu sâop.

Senje âlâlâ tatningiap ya ki alitnom.

(Luka 12:33-34)

¹⁹ Yesune den âlâ yuwu sâmbi ekyongop. “Hângât senje âlâlâ iri sikum me hop sambe tatyngiap yane biwi nângân nângânyeje mem dâimu yanâk arimu manmai. Yamâ talañe kumap, me selone hâremap, me bumbumgumap me kombo otmâ. Yakât otmâ yeje tatningiâk sâmbi ki aliranginomai. Otmu biwiyene yan ki ariwuapgât nanngan.

²⁰⁻²¹ Yeje biwi konohâk otmâ nembe kalem oranginomai. Orotmeme ya otnetâ Anitâne yekmu ârândân otbuap. Otmu himbingât pat kuyngiop ya bonne menomai. Yawuhât Anitâhâlen biwi nângân nângânyeje kepeim mannetâ ârândân otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

Sennenje yamâ lambehât lanñe yakât dop oap.

(Luka 11:34-36)

22 Den âlâen yuwu hâum sâop. “Senyeŋe yamâ lambe laŋinŋe yakât dop oap. Senyeŋe ya âlepŋe tatmu yan bam gamai.

23 Yâhâ senyeŋe gara garaŋe pik sâuwap me senyeŋe bok sâuwap, yanâmâ mâtâp tâpikgum hewukŋan kionŋomai. Yakât yuwu sâumune nâŋgâŋet. Biwiyeŋan Anitâhât laŋinŋe panmap ya bok sâmapgât biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe galemahom manman âlepŋeâk torokatmâ manmâ yâhânomai. Biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe pâlâmŋe otmâ omoŋe kurihiwuap yamâ manman bâleŋan yâhâ hiliwahonomai. Yakât yeŋe ya otmaiŋet biwi golâek mannomai. Yawu.”

Anitâŋe tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ ki gorâningimu mannom.
(Luka 16:13 Luka 12:22-31)

24 Den âlâen yuwu hâum sâop. “Lok konokŋe lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitgiwuap. Âlâhât biwiŋe kepeim herone kakŋan tuhuwaŋgiwuap. Yâhâ âlâhârâmâ hâkâŋ kakŋan nep ya ki tuhum heŋgeŋguwuap. Yakât topŋe yuwu sâwe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyeŋe arimu manmaiŋe girawu otmâ Anitâ tem lâuwawŋim mannomai? Yamâ ki orotŋe.” Yawu sâop.

25 Yakât topŋe yuwu sâumune nâŋgâŋet. Yeŋgât manman yamâ Anitâŋe emelâk senŋe âlâlâ lâtâkuyiŋgimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nâŋgânomai. “Nenŋe sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom.” Yawu ki sâm biwi yâhâp otmâ gorâ kakŋan mannomai.

26 Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâumune nâŋgâŋet. Kembâ yekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhum hâhiwin nâŋgâmai. Yamâ himbim amboŋe haonmâ ârândâŋ sot yiŋgimap. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâŋe haonmâ ârândâŋ tânyongom gamap.

27 Yawu gârâmâ yeŋahât girawu mannom sâm yakât ki nâŋgâm kiwiliŋ otnomai.

28 Yeŋe iri sikum me sâŋgum lawa lawa yan biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe hikuŋetâ dondâ bâlewuap. Yakât topŋe yuwu sâumune nâŋgâŋet.

29 Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunŋe âilonŋo lonŋo otmap. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutŋe Solomon sâm, yâkŋe hâk katipŋe kulem melem mânunakmâ manop. Yaŋe hahop suriŋe sekŋe âlepŋe tetemap yakât dopŋe gurâ ki miop.

30 Yâhâ hahop suriŋe ekmunŋe âilonŋo otmap. Yawu gârâmâ ikŋahâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririŋ sâm kinmap. Anitâŋe nâŋgâopgât yawu kinmap. Yiwereŋeâmâ tetem âilonŋo kinbuap. Yâhâ pek sâuwap yanâmâ hânân ge tâtuk sâuwap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyeŋe yuwu ki nâŋgânomai. “Anitâŋe pâlâmŋe otmâ ki tihitnenŋe otmap.” Yawu ki nâŋgâm mannomai.

31 Yakât yuwu sâumune nâŋgâŋet. Bulâŋanâk Anitâŋe haonmâ ârândâŋ tihitnenŋe otmâ yâhâwuap. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

32 Yawu gârâmâ lok nombotŋe Anitâhât topŋe ki nâŋgâmaiŋe sâŋgum me iri sikum me senŋe âlâlâ yakât nâŋgâŋetâ yahatmap. Yawu otrjetâ ki ârândâŋ otmap. Yakât otmâ otmaiŋe yeŋe ki torokatnomai.

33 Yeŋe yuwu nâŋgânomai. “Bulâŋanâk Anitâŋe haonmâ ârândâŋ tihitnenŋe otmap.” Yawu nâŋgânomai. Otmu lohimbî nombotŋe Anitâhâlen biwiyeŋe kepeinŋet sâm yâkât den ekyongonŋetâ nâŋgânomai. Yawu otmâ manŋetâ himbim awonŋenŋe topyeŋe nâŋgâmapŋe dopyeŋan yiŋgimu ki umburuk mannomai.

³⁴ Yeñe umatñe topñe topñe teteyiñgiuwawân “Girawu otnom me wuân teteningiwe sâñ oap?” Yawu nâñgâm ki biwi yâhâp otmâ nâñgâm kiwilino-mai. Senñe âlâlâ hândâhân tetewuap yamâ hândâhângât pat. Otmu âun teteap yuâmâ âungât pat. Yawu gârâmâ torokatmâ manmâ yâhânomân hâmenenñe kinbuap me bia yamâ himbim awoñnenñe iknjak nâñgâmap. Yakât ki gorâningimu nenñe biwi yâhâp otmâ nâñgâm ketet manmâ yâhânom.” Yesuñe yawu sâop.

7

Bukulipnenñe ki sâñ hâreyiñginom.

(Luka 6:37-38,41-42)

¹ Yesuñe den âlâ torokatmâ yuwu sâñ ekyongop. “Anitâñe yeñgât den sâñ hâreyiñgiuwap. Yakât otmâ yeñe lohimbi yeñgât den ki sâñ hâreyiñginomai. Yâhâ yeñe buku nombotñe sâñ hâreyiñginomai yamâ yeñe otnomai yakât dopñeâk Anitâñe yen sâñ hâreyiñgimu matñe menomai.

² Yâhâ yeñe senñe âlâlâ yu me ya otyiñginomai. Dop ya tâñ tâñâk Anitâñe yen gurâ mem purik katyiñgiuwap.

³ Yakât topñe nâñgâñetgât den âlâen hâum sâñmune nâñgâñet. Gâñe bukuhahât senñan wahap tipñe tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap tipñe pato tap ya ki enjakmâ nanñanñimâk bukuhahât yuwu mon sâwuât.

⁴ “Buku. Sengan wahap ya hâluhum pangihiwe.” Gâ yawu mon sâwuât otmuâmâ lok perâkñe.

⁵ Gike sengan wahap pato tap ya hâluhum pilakmâ yanâmâ bukuhahât senñan wahap tatbuap ya hâluhum pilâwanñgiuwat. Wongât? Yuwuhât. Gâñe gike orotmemehe bâleñe yakât nâñgârâ tâñât otmap. Yawu gârâmâ bukuhane otmu kiñgoñ otmap ya ekdâ dondâ bâlemap. Yawu otbuat yamâ ekmune ki ârândâñ otbuap.” Yawu sâop.

⁶ Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâñ ekyongop. “Nenñe sotnenñe sâsâñe ya um yan buku ondop yeñgât soso ya wanñmunñe nembuapgât dop ki tap. Yamâ wongât? Nenñe um wanñmunñe nembuap yanñak purik pilâm nen ningiwuap. Yâhâ âlâen hâum sâwe. Bau hulin hâkñe ki kilikmain. Hâkñe ki kilikmaingât otmâ hâknennñe kukñe ki nâñgâmap. Gârâmâ mem lohottñe tuhune sâñ sot um wanñnom yamâ purik sâñ ningiwuap. Yakât topñeâmâ yuwu. Nenñe Anitâhât pat kukuñe ya lok ihilâk ki katyiñginom.” Yesuñe yawu sâop.

Tihit Amboñe yamâ Anitâ

(Luka 11:9-13)

⁷ Yesuñe yuwu sâñ ekyongop. “Yeñe wuân me wuângât nâñgâm Anitâhâlen biwiyenñe kepeim ulitgunetâ âlepñe nâñgâyñgiuwap.

⁸ Otmu âlâen hâum sâwe. Yeñe buku âlâhât emelan yâhâne sâñ, “Wâe tat me?” sâñetâ nâñgâyñgimu emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopñeâk Anitâ ulitgunetâ nâñgâyñgiuwap. Anitâhâlen biwiyenñe kepeim ulitgumai yamâ âlepñe nâñgâyñgiuwap. Otmu pâin guin otmai yamâ âlepñe iknjak mâmânñe otyiñgimu biwiyenñe sâñduk sâwuap. Otmu yâkâlen torokatne sâñ otnomai ya gurâ âlepñe meyekbuawâk.

⁹⁻¹⁰ Otmu den âlâen hâum sâñmune nâñgâñet. Yeñgâlen gâtñe âlâ me âlâhât nanñane po wanñgimu âwânñe ulitgumu yan âwânñe ki nenenñe ya wanñbuapgât dop ki tap.

¹¹ Otmu yen nombotñe Anitâhât topñe ki nâñgâm henñenñgumainñe nan baralipyenñe yawu otyiñginomai. Anitâ awoñnenñe himbimân tatmapñe nen

ikñiâk ikñiâk topnenne ekmâ nângâmap. Yakât otmâ yeñe otyingimai ya wangim lok âlâ me âlâñe yu me yakât ulitguñetâ ya gurâ tâñ tâñâk yingimap.

¹² Den ekyongoan yukât emelâk Mose otmu poropete yañe Anitâhât den kâsikum yingiminiwi. Yakât topñe yuwu tap. Bukulipyenâñe tânyongonjetgât nângâmai yeñe gurâ nângâmai dop yawuâk tânyongonomai.” Yesuñe den yawu sâm ekyongop.

Mâtâp yâhâp
(Luka 13:24)

¹³ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Hiliwaho hiliwaho kapi yakât mâtâp yamâ pen penâk kinmap. Lok dondâñe yan arimai.

¹⁴ Yâhâ manman kârikñahât kapi yakât mâtâp yamâ gâwik gâwikñe otmu bârâñ bârâñ, yanâmâ lok sambeñe ki arimai. Lok konok konokñe arimai. Yenâmâ manman kârikñahât mâtâp ya ekmâ nângâm watmâ arinomai.

Nak topñe topñe
(Luka 6:43-44)

¹⁵ Otmu âlâ sâmune nângâñet. Poropete lok nombotñeñe engatyenâñak otmâ den imbiâk sâm ekyongomai. Yañeâmâ lohimbine nenekmâ topnenne nângâmai sâm moroakmâ orotmemeyenñe bâleñe kurihim mansai. Topyenñe teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok yamâ orotmeme yawuya otmâ lok hilipyongone sâm otmai. Yakât lok yawuya yengât topyenñe ekmâ nângâm galemeyenñe tiñâk otmâ henñgunomai.

¹⁶⁻¹⁸ Yâhâ yeñe topyenñe nângâñetgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Nak esenñe omoñ omoñ pilâmap yanâmâ bonñe bâleñe ki kinmap. Yâhâ nak esenñe gimbanñgumap yanâmâ bulâñe âlepñe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatñe manam ki otmap. Otmu manamñe kiat ki otmap. Otmu giñ gârârâñ yañe ham ki otmap. Otmu hamñe giñ gârârâñ ki otmap. Yamâ topyenñe ikñiâk ikñiâk.

¹⁹ Yawuhât nak âlâ bonñe bâleñe yamâ kârâm pilâmunñe mum harañ harañ otmu kâlâwân umunñe semap.

²⁰ Yeñe den yu nângâm henñgum poropete lok perâkñe engatyenâñak otmâ imbiâk sâmai ya yekmâ topyenñe nângâm henñgunomai. Yawu.

Lohimbi perâk
(Luka 13:25-27)

²¹ Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbi dondâñe mepaenekmâ nohonmâ manmai ya kerekñe himbimngât pat ya ki otnomai. Himbim awoñnahât tem lâum manmaineâmâ himbimân yâhânomai.

²² Yâhâ lok dondâñe sâp pato tâlâhuuwawân yan yuwu mon sâm buiakmâ eknohonomai. “Kutdâ, gâ nângâ. Nenñe denge sâm hañ pilâmunñe ariop. Otmu gâhât âi tuhumm weke bâleñeñe lok mângâeyehop ya watyingimunñe gaiakmâ ariwi. Gâñeâmâ mâmâñe otingirâ kulem topñe topñe mewin.” Yawu sâm buiaknomai.

²³ Yawu sâñetâ nâñe matñe yuwu sâm purik pilâyingiwom. “Nâ yeñe den yai ya nângâmune ki teteap, pâpguan. Yeñe nâhâlen biwiyenâñe ki kepeim manbi gârâmâ nâhât komot bulâñe ki otmâ mansai. Yeñe orotmeme kiñgoñ mañgoñ manminiwi yakât keterakñetgât nanñan,” sâwom.

Lok nângân nângânñe orop otmu lok kopa
(Luka 6:47-49)

²⁴ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe nâhâlen ganjetâ den ekyongomune nângâm henñgum lâumainñe dop yuwu mansai.

Lok nângân nângânyeje orop yañeâmâ emet tuhune sâh hân kendâm saran kâkâlep yañe kânângâm emet tuhunetâ tiñ tiñ kinbuap.

²⁵ Yawu gârâmâ to mososoj mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ñiwiñ ñiwiñ sâh ki putuk sâwuap. Yenâmâ dop yawuya.

²⁶ Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâñe nâhât den nângâñetâ nahat otmu betbangim manmai, lok ya yengât topyeñeâmâ yuwu. Lok kopa nombotñañe emetyeñe tuhune sâh hân kendâm saran kakñeâk kânângânomai.

²⁷ Yawu tuhunetâ emet ya saranñe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoj mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâh ge imbuap. Yawu.” Yawu sâh ekyongop.

Yesuñe Anitâhât sâtgât sâop.

²⁸⁻²⁹ Yesuñe Anitâhât sâtgât den ya topñambâek sâh tetem ekyongop. Ekyongomu nângâñetâ sâtñe otmu yuwu sâwi. “Anitâhât sâtgât topñambâek yap yuñe Mosehât girem kâsikum ningimai ya kerek yengât dop ki oap. Yuâmâ âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

8

Lok âlâ hâk bâle tetewangimu manop ya Yesuñe henñeñguop.

(Mareko 1:40-44 Luka 5:12-14)

¹ Yesuñe den ya sâh pesuk pilâm pumñehembâ gemu lohimbi dondâñe watmâ ariwi.

² Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewangimu manopñe Yesu ekmâ yan gotñan bam yuwu sâh ekuop. “Lok pato, gâñe sârâ kundat topñe topñe biatningiwuapgât dop tap. Yawu sâñetâ nanñan. Yawuhât nângâñihirâ hâk bâle yuñe pesuk sâñihîâkgât nanñan.” Yawu sâh âikuop.

³ Yawu sâmu walipgum yuwu sâh ekuop. “Nângâñihian. Âlepñe, walipgohomune hâk bâle biatgihîâk.” Yawu sâh walipgumu yanâk biatbangimu âlepñe olop.

⁴ Yawu otmu Yesuñe yuwu sâh ekum hânñanguop. “Gâmâ otgihian yukât den pat bukulipge nombotñe ki sâh tetem ekyongowuat. Hotom umai yengâlenâk arirâ hâkge eknomai. Yawu otmâ yan Moseñe hotom u uhât girem den kulemguop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom undâ gekmâ yuwu sânomai. “O, lok hâk bâle tetewangiop ya emelâk biatbangiap. Girawu otmâ yawu oap?” Yawu sâhâmâ yakât topñe nângâñomai.” Yawu sâh hânñangumu ariop.

Yesuñe hoñ bawa âlâ henñeñguop.

(Luka 7:1-10)

⁵ Yesuñe yapâ pilâyekmâ gem ari ikñe kapi tipñe Kapanaum yan yâhâmu Roma tembe lâu yengât kunyeñe âlâñe yâkâlen ari yuwu sâh ekuop.

⁶ “Lok pato, nâhât hoñ bawa âlâ mesek sâtñan kinsap.

⁷ Sâmu sâop. “Âlepñe ari henñeñuwom.”

⁸ Sâmu sâop. “Lok pato, nâ lok âlepñe bia. Yakât gâñe nâhât emelan ariwuatgât ki nanñan. Yuânâk tatmâ denâk sârâ hoñ bawane ya âlepñe otbuapgât nanñan.

⁹ Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwangim yâkât amutgen manman. Gârâmâ patonañe nâ gurâ buku nombotñe yengât kunyeñe sâh nihimu manman. Yakât otmâ nâñe tembe lâulipne âlâ me âlâ yuken me yaken arinjet sâh mune âlepñe nâhât tem lâunihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhunet sâh âi yingiman ya gurâ âilongo tuhumai. Gâmâ lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepñe otbuapgât nanñan.” Yawu sâop.

10 Den yawu sâmu Yesuñe nângâmu ewe membe olop. Nângâmu ewe membe otmu Isirae lohimbi betjan sâwi ya yuwu sâm ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nângâm Roma lok yuñe biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu nanjan. Isirae yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe lok yuñe oap yuwu âlâ ki otñetâ yekman. Lok yuñe nâhâlen biwiñañe kepeim den yap yu ekmune âilonjo oap.

11 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Hâmbâi lok topñe topñe, emetsenñe ga takamap yakembâ otmu purik sâmap yakembâ taka himbimân yâhâ tâmbâlipyeñe Awaraham, Isaka otmu Yakop yâk orop hâk sânduhân tatmâ heron maron manñetâ Anitâñe tihityeñe otbuap.

12 Yawu gârâmâ emelâk Anitâñe yengât sâm pat kuyingioy ya lok ondop mem yingimu yeñeâmâ hâmbâi belângen ari hem nâpumñan kionmâ hâhiwin bâleñe nângâm hu halak tuhunomai.” Yawu sâm ekyongop.

13 Benñe tembe lâu ya yuwu sâm ekuop. “Gâñe biwihe nâhâlen katsat yakât bulâñe emetgan ari tetemu ekbuat.” Yawu sâmu ba ariop. Sâp yanâk yâkât hon bawa mesek kuop ya hâkñe sânduk sâmu âlepñe olop.

Yesuñe Petoero hewunñe mem henjenñuop.

(Mareko 1:29-34 Luka 4:38-41)

14 Ya pesuk sâmu yapâ ari Petoero hewunñe mesek pato kumu hâkñe kâlâp otmu talop. Yakât Yesu ekuñetâ emelan yâhâop.

15 Yâhâ wâimu kundatñe biatmu hâkñe sânduk sâop. Yawu otmâ sot um yingimu newi. Um yingimu nem tatñetâ yan emetsâpñe olop.

16 Emetsâpñe otmu sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipñe weke bâleñañe mângâeyehop ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otñetâ Yesuñe sâmu weke bâleñañe ya yengâlebâ gaiakmâ ariwi. Yâhâ kundat otbi ya gurâ yawuâk yâkâlen dâiyekmâ arinñetâ henjemyongop.

17 Yawu olop yamâ emet inânñan poropete âlâ, kutñe Yesaia sâm, yâkñe den kulemguoop ya yan bonñe Yesuhâlen teteop. Yamâ yuwu.

“Mesek otmu hâhiwin topñe topñe teteningioy yamâ yâkñe mâmâñe otningimu tisi mesek biatningioy.”

Den yakât bulâñe teteâkgât Yesuñe lohimbi kinñitñe orowâk mem henjemyongop.

Lok yâhâp Yesu watde sâm olowot.

(Luka 9:57-60)

18 Mem henjemyongomu lohimbi dondâñe mem hawam mewam tuhuwi. Yawu otñetâ kapi ya pilâm âlâengen arine sâm yakât hon bawalipñe ekyongomu wanja mem dengân hâtikgum ariwi.

19 Yawu otñetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi âlâñe yuwu sâm ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

20 Sâmu sâop. “Nine topne hâum pâpkuatgât yuwu sâmune nângârâ keterahâk. Sonjoâmâ nak duwiñan imai. Yâhâ nâiâmâ nak kakñan kerem tatmai. Yâhâ nâmâ Anitâñe hângânnohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmâmâ girawu otnom?” Yawu sâop.

21 Yawu sâmu yanâk lok âlâ yâkâlen ba yuwu sâm ekuop. “Lok pato, nâ awonñe bâleap yakât gâ nângânihirâ ari kurihiwe. Kurihim âwurem takamune orowâk arinom.” Yawu sâop.

22 Sâmu sâop. “Yawu ki tap. Lohimbi nombotñe pâlâmñe biwi manmâ Anitâhât den ki lâum manmai yañe kurihiñet. Yâhâ gâmâ yiwerenñe nâ orowâk arirehât nanjan.” Yawu sâop.

Yesuñe siru kuwanñimu nâñ nâñ sâop.

(Mareko 4:36-41 Luka 8:22-25)

²³ Den yawu sâm tinj pilâm yahatmâ honj bawalipnje meyekmu orowâk ariwi.

²⁴ Arim tatnetâ dengân tânâmñan siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

²⁵ Yawu otmu wanja kâlehen to gemu guhulakbe sâm olop. Guhulakbe sâm olop yan Yesu wanja hâmenjan aman pâlâmñe iop. Aman im tatmu honj bawalipñane mândem yuwu sâm ekuwi. “Pato, tonje harannongomap. Yakât yahatmâ tânnongo,” sâm mândewi.

²⁶ Mâdenjetâ sâop. “Wongât yen kingityenahât oai? Anitâñe haonmâ ârândân tihitnenñe otmap yakât topñe yen ki nanjai me? Wongât biwi yâhâp oai? Nâñe yengât galem tatman yakât yu ya otñetâ tânyongowomgât dop ki tap” yawu mon nanjai?” Yawu sâm yahatmâ siru ya kuwangimu to yanje nâñ nâñ sâop.

²⁷ Nâñ nâñ sâmu ekñetâ sâtñe otmu yuwu sâwi. “Bâe, lok yukât topñe girawu? Siru kuwangimu denñe lâum sânduk sâmu to yanje nâñ nâñ yap.” Yawu sâwi.

*Yesuñe weke bâleñe watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.
(Mareko 5:1-17 Luka 8:26-37)*

²⁸ To nâñ nâñ sâmu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutñe Gerasene sâm, yan ariwi. Yan ari wanjaembâ lâum kionmâ arinjetâ lok yâhâp sumângembâ takamutâ enakbi. Yâhâ ya yetgât topyetñeâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâleñane mângâeyelekmu sâp kâlep manmâ gaminiowot. Lohimbi dondâñe mâtâp tete yelekmâ kingityenahât otmâ ge tiok taok otmâ mâtâp âlâengembâ ba ariminiwi. Topyetñe yawu.

²⁹ Yesu orop enakbiân weke bâleñe mângâeyelekbiñe yuwu sâm ekuwi. “Gâ Anitâhât nanñe mansat. Gârâmâ gâñe hâhiwin umatñe ningiwuat yakât sâp ki tâlâhuap. Yakât gâñe girawu otningiwe sâm takat?” Yawu sâwi.

³⁰ Yâhâ ya hâlânñmâ bau kingitñe orowâkñe tomot tuhum kinbi.

³¹ Tomot tuhum kinñetâ yekmâ yuwu sâm Yesu ekuwi. “Gâñe watnenekbe sâm oat otmâmâ âlepñe watnenekdâ bau enda yengâlen ari karaknom.” Yawu sâwi.

³² Sâñetâ sâop. “Âlepñe nanjai yawuâk otñet.” Yawu sâmu yâk yetgâlembâ gaiakmâ bau ya yengâlen ge karakbi. Yawu otñetâ bau yanje sururuk sâm ba hem patoembâ tâwoñ sâm dengânân kionjetâ haranyongop.

³³ Haranyongomu yan bau galemyongom manbiñe ekmâ sururuk sâm ari kapi ya ambolipñe ekyongowi.

³⁴ Ekyongonjetâ nâñgâm kuk otmâ Yesuñe pilâyekmâ âlâengen ariâkgât nâñgâm kapiyenambâ toho yakât ekuwi. Yawu.

9

*Yesuñe lok pareñe yâkât tosa pilâwanjgiop.
(Mareko 2:1-12 Luka 5:17-26)*

¹ Yawu nâñgâm ekñetâ Yesuñe honj bawalipñe meyekmu kapi ya pilâm wanjaen yâhâm âwurem ikñe kapi, kutñe Kapanaum, yan ariwi.

² Ari kinñetâ yapâ lok pareñe âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum arinjetâ Yesuñe biwinahât topñe ekmâ nâñgâm lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Anitâñe tosahe yiwerenñe pilâhihiap.” Yawu sâop.

³ Yawu sâmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotñane den sâop ya nâñgânjetâ bâlemu yuwu sâwi. “Anitâ ikñak konok tosanenñe âlepñe pilâningimap. Lok yuñeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâm oap. Yawu otmu ki ârândân oap.” Yawu sâm Yesuhât nâñgânjetâ bâleop.

⁴ Nângânetâ bâlemu biwiyenahât topne ekmâ yan yuwu sâmb ekyongop. “Yeje nâ neknetâ lok bâlene otmu yan biwiyenaje yawu nanjai. Ya nângâmune ki ârândâŋ oap. Yakât yuwu sâmbune nângânet.

⁵ Wuân âi tuhumune eknetâ dopŋan otbuap? Yuwu mon sâmb ekuwom. “Nâne tosahe pilâhilian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom.

⁶ Yakât nine topne yuwu sâmbune nângânet. Nâ Anitâne hângânohomu gewangât tosayene pilâyŋim mansan. Anitâne âi sâmb nihiop yukât topne ekmâ nângânetgât oan.” Yawu sâmb ekyongop. Yawu sâmb ekyongom topne ekmâ keteraknetgât lok parene ya yuwu sâmb ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmbu senyenâk yahatmâ geretne lâuakmâ ariop.

⁸ Arimu lohimbî nombotŋane Yesune Anitâhât wâtŋan kinmâ âi miop ya eknetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmuâmâ “Lok yu ki orotne oap.” Yawu sâwi. Yawu sâmb yan Anitâ mepaewi.

Yesune lok tosayene orop dâiyekbe sâmb giop.

(Mareko 2:13-17 Luka 5:27-32)

⁹ Yesune yapâ arimâmâ lohimbî yengâlen takesihât tewetsenŋe meyiŋgiminiwan nâhâlen tohop. Nâmâ Mataio. Yan tatmune yâkŋe nekmâ yuwu sâmb eknohop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanjan.” Yawu sâmb eknohomu nâne yanâk yahatmune orowâk ariwit.

¹⁰ Ari nâhât emelan yâhâ sot nende sâmb otmâ sâmbune kâlehen yâhâwit. Yawu otmutŋe hoŋ bawalipŋe kerehâkŋe net watnelekmâ gaŋetâ orowâk kâlehen yâhâwin. Tatmunŋe sâp yanâk bukulpne otmu lok nombotŋe ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi yâkŋe nengâlen gaŋetâ orowâk menduhuakmâ sot newin.

¹¹ Nem tatmunŋe Parisaio lok nombotŋane nen aposolo neneknetâ ki ârândâŋ otmu âinongowi. “Wongât Yesune lok bâlene yen orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâmb âinongowi.

¹²⁻¹³ Yawu sâmb âinongoŋetâ Yesune den ya nângâm yuwu sâmb matŋe ekyongop. “Anŋoân topne katmâ Anitâne sâmbu lok âlâne kulemguop yamâ topne yuwu. “Yeje orotmemeyene bâlene me tosayenahât otmâ hotom ya uŋetâ nângâwan. Yamâ âlepŋe oap. Yane yu ya âlâ ki oap. Otmu yamâ wahap tâŋât. Gârâmâ yeje biwiyenaje konohâk otnomai yamâ ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop. Den topne yawu tap. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmbune nângânet. Lok mesekyene biane dokta yengâlen ki arimai. Lok kundatyene orop me hâhiwin teteyiŋgimapŋeâmâ dokta yengâlen arimai. Yakât topne yuwu sâmbune nângânetâ keterahâk. Yengâlen gâtŋe nombotŋane yuwu sâmb. “Nen lok âlepŋe, orotmeme âilonŋo lonŋo otmâ mansain.” Yawu sâmb. Yawu gârâmâ lok yawuya yengât sâmb ki gewan. Gârâmâ nâmâ yeje lok bâlene sâmb betyongoŋetâ manmai yawuyane Anitâhâlen biwiyene katŋetgât gewan.” Yawu sâop.

Yesuhât hoŋ bawalipŋe sâp sâsâŋan sot barak ki manminiwi. orotmeme âiŋe yane dop konohâk ki oawot.

(Mareko 2:18-22 Luka 5:33-39)

¹⁴ Yawu sâmbu Yoane Baptis orop manbiŋe ga yuwu sâmb Yesu âikuwi. “Nen Anitâne nângâningimu âlepŋe olâkgât sâp sâsâŋan sot barak manmain. Otmu Parisaio lok yawuâk otmai. Yâhâ gâhât hoŋ bawalipŋaneâmâ sot kutakamai?” Yawu sâwi.

¹⁵ Sânetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmbune nângânet. Lok patoŋe imbi miakbe sâmb bukulpŋe meyekmu orowâk menduhuakmâ sot um nem herone

otnomai. Sot um nem heronje otnomaiân sot barak ki tatnomai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyenjañe taka bukuyeñe kuñetâ mumbuap yanâmâ enjat hako nâñgâm sot barak mannomai. Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Yiwerenjemâ nâ orowâk mansain yakât otmâ tep âlep nâñgâmai. Yâhâ hâmbâi mâne nâ nohoñetâ mumbom. Sâp yan enjat hako nâñgânomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâm kinmâ orotmeme embâñan anjoân otmâ manmâ gawi ya otmu ikñe orotmeme âñe kâsikum yinjiop yañe ki lâuahowot. Yakât yâhâp yâhâp ya menduhum lâunomaihât dop ki olop. Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenñe sot me salup me âlâlâ hâpu golâenâk mânunjmâ titâkgum umunñe sem henjenjumap. Yâhâ nenñe hâpu tekañan mânunjmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekañe ya sem huhumu sot yamâ golâ kinmap.” Yawu sâop.

¹⁷ Otmu âlâen yuwu hâum sâop. “Otmu imbi âlâñe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu sâp kâlep tatmâ hânjiñe otbuap. Otmu yakât kakñan tâk âñe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senñe âlâlâ mem mânunjuawân yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap. Yakât otmuâmâ tâk âñañak menduhum lowaimain. Lowaim iri osom senñe âlâlâ umatñe mânunjomân yamâ dâimu ñirik ñirik sâm ki tok sâwuap. Yâhâ hânjiñe otmu âñe menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotñe.” Yawu sâop.

Imbi âlâ mesek umatñe tetewañgiopñe Yesuhât sângum walipgum âlepñe olop. (Mareko 5:22-43 Luka 8:41-56)

¹⁸ Yesuñe den yawu sâm ekyongom kinmu yanâk Yura nengât patonenñe âlâñe ga yuwu sâm ekuop. “Baratne yiwerenjeâk pârâk sân sâñâk bâleap. Yakât gâñe mem yahatbuatgât nañgan.” Yawu sâop.

¹⁹ Yawu sâmu Yesuñe yahatmâ nen hoñ bawalipñe menenekmu ariwin. Arimunñe imbi âlâ watnenehop yâkât topñeamâ yuwu.

²⁰ Imbilipnenñe emetsenñe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenñe ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp pesuk sâop.

²¹ Yâhâ imbi yañe Yesuhât betñan watmâ ari biwiñañe yuwu nâñgâop. “O nâ Yesu tetekñan mem wâiwom yamâ ki orotñe. Anulakmangât ki wâiwom. In sângumñeâk walipgum âlepñe otbe.” Yawu nâñgâop.

²² Yawu nâñgâm watmâ arimu Yesuñe sângum bârârâhâk kâlep mânunjahop. Yan ari sângum potonñan in walipgumu enjatñe kakñambâ olelem ekmâ yuwu sâop. “Wa, toune, gâñe yiwerenñe biwiñañe nâhâlen kepeiat. Yakât otmâ Anitâñe nâñgâhiihimu hepge sañ yap.” Yawu sâm ekuop. Yawu sâmu yanâk âlepñe olop.

²³ Nenñe yapâ gem ari lok galemñahât baratñe bâleop yâkât emet ya hâumâk otmâ ariwin. Arimunñe emet yakât kâlehen lohimbî dondâñe kahân tatmâ isem we bâle pato nâñgâwi.

²⁴ Yawu otmâ isem tatñetâ yuwu sâm ekyongop. “O, baratyetñe yuâmâ ki bâleap. In aman pâlâmñe iap. Yakât yen yahatmâ yaehen kionjet.” Yawu sâm ekyongop. Yawu sâm ekyongomu nâñgâñetâ nahat otmu giriñbañgiwi.

²⁵ Giriñbañgiñetâ senñan geñetâ hânjânyongomu yaehen gewi. Geñetâ mumunambâ mem yahalop.

²⁶ Otmu kulem miop yakât den pat ya sâm haok tuhuñetâ kapi gotñe tete ya ambolipñañe den pat ya nâñgâwi.

Lok yâhâp senyetñe suk sâmu ehowot.

²⁷ Yesuñe kapi ya pilâm arimu lok yâhâp senyetñe bok sâsâñe yañe kulem miop yakât den pat nâñgâm betñan ari yuwu sâm ekuowot. “Wâe, Dawitihât

sen. Netgât tepge nângâ. Gâñe âlepñe tânnotgowatgât dop tap me bia? “Yawu sâowot.

²⁸ Yawu sâam âikum yanjak Yesuhât kâiñe munñeâk nângâm watmâ emelan gam yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâop. “Nâñe sâamune senyetñe suk sâamu emet galemñe ekde sâam nanğawot, me bia?” Sâamu sâowot. “On, yawu nanğait.”

²⁹ Yawu sâamutâ senyetñan wâim yuwu sâop. “Nâhâlen biwiyetñeñe nângâm kepeiawot yakât bulâñe teteyitgiâk.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâamu senyetñe suk sâamu emet galemñe ehowot. Ekmutâ yuwu sâam ekyotgop. “Kulem yetgâlen tetemu eksawot yu ki sâamutâ pen pen sâamu nângânomai.”

³¹ Yawu sâam ekyotgop yamâ iliwetmâ den pat ya sâam tetemutâ pen pen sâam arimu lohimbî dondâñe nângâwi.

Lok kopa âlâñe den olop.

³² Yâhâ Yesu pilâm arimutâ yanâk lok âlâ Yesuhâlen mem takawi. Mem taka yuwu sâawi. “Lok yuâmâ weke bâleñeñe mângâemu den pâpgum kopa otmâ manmap,” sâawi.

³³ Yawu sâañetâ weke bâleñe watmu gaiakmâ arimu launje hâreakmu den huhuop. Den huhumu ekmâ kinbiñe alahu gulahu otmâ yuwu sâawi. “Nen embâñambâek kulem yuwuya âlâ ki tetemu ekmâ gamain.” Yawu sâawi.

³⁴ Yawu otmuâmâ Parisaio nombotñeñe Yesuñe kulem miop ya ekmâ nângâñetâ bâlemu yuwu sâawi. “O, yuâmâ weke bâleñe ya yengât amboyenñe mâmâñe otbañgiap. Yakât otmâmâ weke bâleñeñe den tem lâuwanğim gaiakmâ arim kinsai.” Yawu sâawi.

Lok nombotñe âlâñe tânnongonjetgât Anitâ ulitgumunñe katyehâk.

³⁵ Yesuñe kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya biwiñan miti emetñe tap dopñan yâhâm gem Anitâñe tihityenje otbe sâam oap yakât den pat âlepñe ekyongom manop. Yâhâ lohimbî nombotñe mesek me hâhiwin topñe topñe teteyiñgiop ya gurâ henğemyongop.

³⁶ Henğemyongom yekmâ biwiñeñe yuwu nângâop. Lama galemnyeñe bianje ihilâk mahilâk manmai yakât dopñeâk lohimbî gurâ amboyenje bia otmu ihilâk mahilâk manmâ gai. Yawu manñetâ yekmâ tepñe nângâyiñgiop.

³⁷ Tepñe nângâyiñgim nen hoñ bawalipñe den âlâen hâum yuwu sâam eknongop. “Kalamân sot pato tap. Yâhâ bonñe mem menduhunomaihât lok getek âlâ.

³⁸ Yakât otmâmâ yeñe kalam amboñe, Anitâ, ulitgunjetâ âlâkuâk lok katyekbuap. Katyekmu yen orowâk tânahom nep ya tuhunomai.” Yawu sâam eknongop.

10

Yesuñe hoñ bawalipñe meyekmâ âi sâam yiñgiop.

(Mareko 3:13-19 Luka 6:12-16)

¹ Yesuñe nen hoñ bawalipñe kâiân yâhâp menenekmu bamunñe yuwu sâam eknongop. “Weke bâleñeñe lohimbî mem mângâeyekbuap yamâ yeñe watyiñginomai. Me mesek me hâhiwin topñe topñe teteyiñgimu henğemyongonomai.” Yawu sâop. Yawu sâam ningim yan mâmâñe otningiop.

² Otmu nen aposolo menenehop nengât kutnenñe yamâ yuwu. Simon yâkât kutñe âlâ Petoro sâam, imiñe Anderea, otmu Yeweri nanyâhâtñe, kutyetñe Yakowo yet Yoane.

³ Otmu âlâmâ Pilip, otmu Batolomaio, Toma, otmu âlâmâ nâ Mataio. Nâmâ anğoân lok yengâlen takesihât tewetsenñe meminiwan. Otmu âlâ Alipaio nanñe Yakowo, âlâmâ Taraio.

⁴ Âlâmâ Simon, yâhâmâ komot âlâen gâtņe topyeņe yuwu. Roma lok ya yengât hâkâņ otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtņe. Otmu bâiņeâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtņe. Yâkņeâmâ Yesuhât betņehen kionņop ya.

*Yesuņe hoņ bawalipņe hâņgânyongomu ariwi.
(Mareko 6:7-13 Luka 9:1-5)*

⁵ Otmu Yesuņe nen hoņ bawalipņe den âlâen hâum yuwu sâm eknongom hâņgânnongop. “Lama ya yengât galem ki otņetâ yanâmâ hiliwahomai. Dop yawuâk Isirae lohimbi nombotņe yu hiliwahone sâm oai yakât yâk yengâlen tâņ tâņâk ari tânyongonomai.

⁶ Tânyongom Anitâņe tihityeņe otbe sâm oap yakât den pat ekyongonomai.

⁷ Yawu gârâmâ yeņe aņgoân Samaria otmu pâku lohimbi yengâlen ari nep ki tuhunomai. Isirae ambolipņe nenņanâk yâhâm gem nep tuhunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm yan nep denņe yuwu sâm ningiop. “Lohimbi munomai yawuya sâņetâ mumuņambâ yahatnomai. Me nombotņe kundat otmâ mansai ya mem heņgemyongonomai. Me hâk bâle otmâ mansai ya gurâ mem heņgemyongonomai. Me weke bâleņeņe mâņgâeyekmâ mansai. Yawuya watyiņginomai. Yawu otyiņginomai yakât hâmeņe mene sâm ki nâņgânomai. Ni-nak mâmâņe otyiņgim yakât hâmeņe ki meman yakât yengu yawuâk hâmeņe ki menomai.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ âi topņe katne sâm bât barak arinomai. Howan ki mem tinaņgunomai. Me hâk katipņe me pet ya hourâ hourâ gurâ ki miakmâ arinomai. Me kâi katipņe katmâ yakât kakņan âlâ ki menomai. Hâkyeņan tatbuap yawuâhâk. Me itâkat ki golenomai. Me natik ki miakmâ arinomai me tewetsenņe hakyeņan ki tatbuap. Lok âlâ me âlâņe nep tuhunomai yakât hâmeņe sâm yiņgiņetâ meņetâ ârândâņ otbuap. Yakât otmâ inâk arinomai.

¹¹ Otmu aņgoân hâņgânyongomune arinomai yan kapi ambolipņe yuwu mon sânomai. “Wongât takai yakât topņe sâņetâ nâņgâne.” Yawu sâm âiyongonęetâmâ yeņe âlepņe topņe ekyongonomai. Topņe ekyongonęetâ lok âlâ me âlâņe emelan dâim yâhâ katyekņetâ yanâk tatnomai.

¹² Dâim yâhâ katyekņetâ yanâmâ yuwu sânomai. “Anitâņe tihityeņe otmu yakât wâtņan kinmâ yâhâm heroņe kakņan mannomai.” Yawu sânomai.

¹³ Otmâ yâkņe yekmâ heroņe nâņgâyiņgim denyeņe nâņgâne sânomai yamâ âlepņe yâk yengâlen bulâņe tetewuap. Yâhâ nombotņeâmâ denyeņe nâņgâņetâ gemu betyiņginomai. Yawu otyiņgiņetâ yengu yawuâk betyiņgim arinomai.

¹⁴ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonęetâ nâņgâņetâ gemu bet pilânomai. Nâņgâņetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâņe matņe umatņeâk yiņgiwuap. Yakât otmuâmâ yeņe kâiyeņan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek meņetâ gewuap. Ya gemu betyiņgim pilâyekmâ arinomai. Ariņetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nâņgânomai.

¹⁵ Yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Sâp patoen Anitâņe Sotom otmu Gomora kapi ambolipņe orotmemeyeņe bâleņe otminiwi yakât matņe yiņgimu menomai. Gârâmâ yeņe kapi âlâen ariņetâ betyiņginomai. Yamâ ya yengât tosa ya tatiņgiwuap. Yakât matņe Anitâņe hâmbâi umatņe dondâ yiņgiwuap.” Yawu sâm eknongop.

*Umatņe âlâlâ teteningimu yan ki lohotņe otmâ mannom.
(Mareko 13:9-13 Luka 21:12-17)*

¹⁶ Otmu Yesuņe nen topnenņe nanņanņinehât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lama yamâ pâlâmņe kinmai. Yâhâ sosoneâmâ sâtņe bâleņe tatmai. Yawu gârâmâ lama yaņe dâiakmâ arinomai yamâ sosone yiņgim

neyekbuap. Dop yawuâk nâñe hângânyongomune sâtñe metñe kâlehen arinoma. Arinoma yan kiñgityenahât otmâ biwi yâhâp ki otnoma. Yakât âlâ torokatmâ sâwe. Sonjo âlâ kutñe hewam yamâ nâñgân nâñgânñe tapgât ekmâ nâñgâm galemahomap. Yakât dopñeâk yengu yawuâk biwiyeñe golâek manmâ sâtñe metñe ekmâ kewewetmâ galemahomannoma. Yâhâ nâi kopa yamâ kopa kum den bieak tatmu ekmain. Yenâmâ yakât dop manmâ nep lohotñan tuhum mannoma.

¹⁷ Nep tuhum miti emetñe tap dopñan hawamgum nep tuhum mannoma. Nep tuhum manñetâ kapi ambolipñe kasa otyiñgim den âiân katyekmâ yongonoma. Yawu otyiñgineâmâ biwiyeñe ki orotok sâwuap.

¹⁸ Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Yeñe nâhât den yu lâum manñetâ yakât meyekmâ kiapgâlen ari den âiân katyekmâ mem âi pâi tuhuyeknoma.

¹⁹ Mem âi pâi tuhuyeknoma yan “Den mâtâpñe girawu watmâ sâm ekyongomunñe nâñgânñetâ keterakyiñgiwuap,” yawu nâñgâm ki gorâyñgiwuap.

²⁰ Sâp yanâmâ Awonñenñe iñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nâñgân nâñgânñeñan katmu nâhât den pat âlepñe ekyongonoma.

²¹ Otmu sâp yan umatñe topñe topñe teteyiñgiwuap yakât yuwu sâmune nâñgânñet. Imi ata yeñahâk ahom hionaknoma. Yakât otmâ dâiakmâ kiap yeñgâlen ari den âiân karaknoma. Otmu âwâ nan yeñahâk ahom hionaknoma. Hionakmâ lok kunñe yeñgâlen ari den âiân karaknoma. Den âiân karakñetâmâ nombotñe mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonñetâ munoma.

²² Yakât torokatmâ âlâ sâwe. Yen orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu mannoma. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhunekñetâ hâhiwin nâñgâman yakât dopñeâk yen gurâ hâhiwin yinñinoma. Hâhiwin yinñineâmâ yanâmâ hâkyeñe ki ihiwe ihiwe otmu lohotñe otmâ betnihinoma. Yeñe kârihem kinoma yanâmâ Anitâñe meyekmâ manman kârikñan katyekmu mannoma.

²³⁻²⁵ Yâhâ mitihât kasañe yen meyekmâ den âiân katyekmâ yongom watyekñetâmâ kapi ya pilâm âlâen arinoma. Yâhâ mem âlâlâ tuhuyekñetâ hâhiwin kakñan mannoma. Hâhiwin kakñan mannoma yakât den âlâ yuwu sâmune nâñgânñet. Kasalipyenñe taka nimnaomlipyenñe me âwâ mâmâlipyenñe yamâ kapam dop konohâk yongonoma. Yakât nimnaomlipyenñe kapam hewewen yongonomaihât dop ki tap. Yâhâ papatolipyenñe me lok inñe ya gurâ yawuâk dop konohâk tuhuyeknoma. Lok kunñe me hoñ bawalipyenñe ya gurâ yawuâk. Otmu ninahât sâwe. Nâmâ kunyeñe otmune yeñe nâhât den tem lâum hoñ banihim mansai. Gârâmâ lohimbî nombotñeñe nâhât imbiâk yuwu nâñgâm hilipgumai. Nâhâitñe weke bâleñe yeñgât kunyeñe kutñe Satan, otmâ kutñe âlâ Besewulu yañe mâmâñe otbañgimu âi yu mem manmap yawu nâñgâmai yamâ imbiâk nâñgâmai. Yeñgât gurâ dop yawuâk nâñgâm kasa otyiñgim mem âlâlâ tuhuyekmâ mem ge katyeknoma. Yakât otmâ den âlâ yuwu sâmune nâñgânñet. Yeñeâmâ Isirae kapi ambolipñe yeñgâlen âi ki tuhum pesuk pilâñetâek Awonñeñe yâhâpñe hângânnohomu gewom. Yâhâ nâhât komolân gâtñe âlâ me âlâñe ki lohotñe otmâ pilânekma âlâhâlen ariwuapñe yakât matñe âlepñe menoma.

Nimbilam yâhâp ki otnom.
(Luka 12:2-7)

²⁶ Yawuhât den yu torokatmâ sâwe. Tihângen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi tetekñan tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kurihiakmai. Ya gurâ tetekñan tetemu eknom.

²⁷ Yakârâmâ yuwu sâmune nâñgânñet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotñe nenñiâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi ekyongonñetâ

nângânomai. Yâhâ nâñe den halowân sâñ ekyongom mansan. Yamâ hâmbâi yeñe lok senyeñan kinmâ ekyongonomai.

Anitâñe tihitnenñe otmap.

²⁸ Ekyongonomai yakât topñe yuwu sâñmune nângâñet. Lok senyeñan kinmâ den ekyongonjetâ nângâñetâ nahat otmu yen nombotñe yongonjetâ munomai. Yongonomai yamâ umut biwiyenñe ki hilipgunomai. Lok topnenñe yawu tap. Yakât otmâ yeñe ya yeñgât ki kiñgityenahât otnomai. Yâhâ Anitâhât topñeâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâñe yâkñe konok umut biwiyenñe hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeñe yâkât den konok lâum mannomai.

²⁹ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonmâ ârândâñ Anitâñe tihitnenñe otmap yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâñmune nângâñet. Giron giron ekmain yamâ nâi tâñgât. Yamâ ki galemgumain. Yawu gârâmâ giron giron âlâ mumbuap yakât topñe himbim amboñañe emet inânñan nângâñu tap.

³⁰⁻³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ giron giron yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ ikñe kundenñe towat manmain. Yawu otmâ Anitâñe topnenñe kerehâk nañgap. Somotnenñe tipi tapi yakât topñe gurâ nângâñu tawâk. Yâkñe tihitnenñe otmap. Yakât nângâñu biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânom.

Topnenñe ki kurihiakmâ Yesu betbañginom.

(Luka 12:8-9)

³² Lohimbi âlâ me âlâñe “Yesuhâlen biwinañe kepeim tem lâuwañgim mansan,” yawu sâñ lohimbi ekyongonomai yâhâmâ hâmbâi nâñe himbim awonñahât senñan kinmâ topyeneñe sâñ tetemune Anitâñe manman kârikñan katyekbuap.

³³ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe topyeneñe kurihiakmâ “Nâ Yesu ki nângâwanñian,” yawu sâñomai otmuâmâ nâku himbim awonñahât senñan kinmâ “Nâ ki nângâyinñian,” yawu sâñom. Lohimbi yawu otmai yañe matñe umatñe menomai. Yawu.

Yesuñe giop yakât lohimbi hionakmâ mansai.

(Luka 12:51-53 14:26-27)

³⁴ Otmu âlâ yuwu sâñmune nângâñet. Yeñeâmâ nâhât yuwu ki sâñomai, “Nâhât yamâ buku konok otnehât himbimâmbâ giop.” Yawu ki sâñomai. Yakât sâñmune nângâñet. Nâñe hânân gewan yakât yen hionaknomai.

³⁵ Nanlipyeneñe âwâlipyeneñe betyineñinomai. Me baralipyeneñe mâmâlipyeneñe betyineñinomai. Me imbilipyeneñe iranlipyeneñe betyineñinomai.

³⁶ Yawu otmâ hep torehenlipyeneñe hionakmâ kasa oranñinomai.

³⁷ Otmu yakât topñe yuwu sâñmune nângâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe biwi nângân nângânñane âwâñe mâmâñe yeñgâlenâk katmâ kepeiyekmâ nâhât âi yakât nângâñu giap. Me nanñe baratñe yeñgât biwinañe kepeiyekmâ nâhât âi yakât nângâñu giap. Lok yawu otmai yeñgât nângâñumune ki ârândâñ otmap. Yakât otmâmâ nâhât pat ki otñetâ yanâmâ Anitâñe umatñe yinñimu menomai.

³⁸ Otmu lok âlâ me âlâñe nâhât den lâum âi tuhunjetâ bukulipyeneñe nângâñu bâlipyenñim hilipyongone sâñ otñetâ yanâmâ, “Bukulipnaneñe hâhiwin nihimai” sâñ hâkyeneñe alitmâ mannomai. Lok yawuya nâhât pat ki otñetâ yanâmâ Anitâñe umatñe yinñimu menomai.

³⁹ Otmu lok âlâ me âlâñe ikñe manmanñe âlepñe yawuâk mem mete tuhum manbuap lok yawuya hâmbâi hiliwahowuap. Otmu lok âlâ me âlâñe nâhât nângâñu bulâñe otmu ikñe manmanñe ki alitmâ manbuap. Lok yawuya yamâ nâñe manman kârikñe wanñmune manmâ yâhâwuap.

*Buku orangim mannom yakât hâmeŋe menom.
(Mareko 9:41)*

⁴⁰ Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Lohimbi âlâ me âlâŋe nâ buku otnihimai. Lohimbi yaŋe nâ otnihaiin sâŋ yan awoŋne hâŋgânohomu gewan ya otbaŋgimai. Gârâmâ benŋe nâŋe yawuâk hâŋgânyongomune ariŋetâ buku otyiŋginomai. Lohimbi yaŋe yen gurâ otyiŋgiain sâŋ yan nâ otnihinomai.

⁴¹ Otmu yakât âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât hoŋ bawa âlâ ekmâ buku otbaŋginomai. Yawu otnomai yakât matŋe hâmbâi Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hâmeŋe waŋbuap dop yawuâk lohimbi ya yiŋgiwuap.

⁴² Yâhâ lohimbi biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe nâ hikunekmâ nâhât den lâum manmai. Yâk yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ pâinmâ manŋetâ lok nombotŋe towat yekmâ nâhât hoŋ banihim mansai sâŋ tânyongonomai, me to osom yiŋgiŋetâ nenomai yakât hâmeŋe gurâ hâmbâi menomai. Yawu.” Yesuŋe den yawu sâŋ hoŋ bawalipŋe nen eknongop.

11

*Yesuŋe Yoanehât sâop.
(Luka 7:18-35)*

¹ Yesuŋe nen hoŋ bawalipŋe kâiân yâhâp eknongom pesuk pilâm, yapâ yahatmâ kapi hâlâŋmâ tatmâ arap ya yeŋgâlen ari den kâsikum yiŋgiop.

² Sâp yanâmâ Yoane pâi emetŋan katŋetâ talop. Katŋetâ talowân Yesuŋe kulem topŋe topŋe miop yakât pat ya nâŋgâm biwi yâhâp otmâ yuwu nâŋgâop. “Lok pato kulet sâwaŋgi sâŋ Anitâŋe âi nihiop ya tuhum mansan. Lok pato yuâmâ Yesu me âlâhât mambotbom.” Biwiŋe yawu nâŋgâm hoŋ bawalipŋe nombotŋe hâŋgânyongomu, ari yuwu sâŋ Yesu âikuwi.

³ “Anitâŋe lok âlâ hâŋgângumu ge tihitnenŋe otbuap sâmain ya gâ? Me âlâhât mambotnom?”

⁴ Yawu sâŋ âikuŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yenâmâ ari kulem topŋe topŋe mian yukât Yoane ekunomai.

⁵ Nâŋe senyeŋe bok sâsâŋe ya walipyongomune senyeŋe suk sâmu eksai. Otmu lok pareŋe manmai ya heŋgemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya gurâ heŋgemyongomune âlepŋe otmâ mansai. Otmu ândâpyeŋe bok sâsâŋe ya gurâ heŋgemyongomune ândâpyeŋe pâroŋ sâmu den naŋgai. Otmu nombotŋe bâlewi ya mumuŋambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekŋetâ mansai ya nine den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâm biwiyeŋe herone otmâ mansai.” Yawu sâŋ Yoane ekunomai.

⁶ Yakât âlâ sâwe. Yawu otyiŋgim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe nâhât nâŋgâm biwi yâhâp ki otmai ya yeŋgât nâŋgâmune tepne herone oap.” Yawu sâŋ ekyongom hâŋgânyongomu âwurewi.

⁷ Hâŋgânyongomu âwurem ariŋetâ Yesuŋe Yoanehât topŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Yoane lok ki manmaiâŋen ari manop ya lohimbiŋe ekne sâŋ yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâum sâwe. Siru pato pilâm âliwâhap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

⁸ Yawu olop ya ekne sâŋ yakât ariwi me bia? Me lok âlâŋe hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunakmâ manop ya ekne sâŋ ariwi me? Lok hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunakmaiŋeâmâ lok kutdâ yeŋgât emelanâk tatmai. Yâhâ lok ki manmaiâŋen ki manmai. Yakât otmâ wuân bân ekne sâŋ yaken ariwi?

⁹ Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yoaneŋe Anitâhât den pat sâŋ tetem gaop ya nâŋgâne sâŋ ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropetelipŋe yâkât den tâmbâlipyeŋe ekyongom manbi ya yeŋgât kunyeŋe pato oap.

¹⁰ Yâkât nângâm emelâk Anitâne den sâop ya yuwu tap. “Gâne nine topne sâm tetem ekyongorâ nângânetgât nine hon bawane hângângumune kulet sâhihim mâtâp menġihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

¹¹⁻¹⁵ Yawu gârâmâ Yoanehât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Poropete lok, Mose otmu lok nombotne Anitâne tihitnenne otmap yakât den pat ekyongom gawi. Yâhâ den ekyongowi ya yawuâk Yoane ne potonne sâm teteop.

Yawu otmâ ye ne biwiyenane yuwu mon nângâmai. “Emelâk poropete âlâ, kutne Elia sâm yâkne yâhâpne hohetnenne tetem manmâ kutdâhât mâtâp mewangiwuap.” Biwiyenane yawu nângâmai yakât bonne yamâ Yoanehâlen teteap. Yoanehât yawu nângânetâ keterahâkgât biwiyenan katmâ nângâm mannomai.

Otmu torokatmâ sâwe. Yoane ne ya topne katmâ mem gaop. Topne katmâ, Anitâne bulânânâk tihitnenne otmap ya ekyongomu nângâm biwiyene herone otmu yakât bonne mene sâm manmâ gai. Otmu yakât den yuwu sâmune nângânet. Anitâne Yoane nep wanmu miop yakât nângâmu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne Yoane wanginomaihât dop ki tap. Yoane ne kulet sânihim âi mem gaop yamâ nine topne ki nângâm henġenġum mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâne nâhât den pat âlepne yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânye ne katnomai ya neâmâ Yoane wanginomial.

Yesuhât den hâkâne otmâ betbanġiwi.

¹⁶ Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât keterakyiġiâkgât den girawu yaen hâum sâmune nângânetâ keterakbuap. Yuwu mon? Nimnaom titipâne sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomai ne komot âlâ yuwu mon ekyongonomai.

¹⁷⁻¹⁹ “Nenne yahatmâ kep tuhum âlâlâ otbin. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunne ki tânnongowi.” Yawu otnomai yakât topne teteâkgât yuwu sâmune nângânet. Yakât dopneâk Yoane ne herone olâkgât nângâwi. Yamâ nângâwi yawu Yoane ne ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkâne otmâ sâm ge katbi. Otmu âlâku torokatmâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomai ne komot âlâ yuwu sâm ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nângâm otmâ omba hakoâk isewin. Yawu otbin yan ye ne ki nenekbi. Yakât otmâ nângâmunne bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopneâk ye ne otmâ mansai. Gârâmâ ye ne oai yan ki torokatmâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkâne oai. Yakât yuwu sâmune nângânet. Emelâk Yoane ne to kârikne me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkne ki neminiop. Yakât ye ne yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ weke bâlene ne mâmâne otbanġimu yawu otmap.” Yawu sâwi. Yâhâ nâmâ Anitâne hângânnohomu ge sot kâle neman. Yakât otmâ ye ne nâhât yuwu mon nângâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakumap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku oranġim gamai.” Nâhât yawu sâmai. Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâne den sâop ya tiġâk lâum manmai ya ye ngât orotmemeyene ekmâ nângânetâ bonne otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

Lohimbi biwi kârik otmâ manbi ya Yesune sârekyongop.
(Luka 10:13-15)

²⁰ Emelâk Yesune kapi hawamġum kerehâk manmâ kulem topne topne memu ekbi. Yakât otmâ orotmemeyene bâlene me kiġon ya ki pilâm metem biwiyenane Anitâhâlen kepeim manbi. Yakât nângâm hemgât pat otbi yakât sârekyongom yuwu sâm ekyongop.

²¹ “Main, Korasin otmu Besaita kapi ambolipne yen, Ye ngâlen kulem topne topne mem gamune eknetâ tâġât otmâ gamap. Yamâ Tiro Siron kapi

ambolipņane kulem yawu ya ekbi mâne orotmemeyene bāleņe betbaņgim biwiyene Anitāhālen katbāi.

²² Yawu gārāmā yeņe manman bāleņe mansai ya ki pilām Anitāhālen biwiyene katsai. Yakāt otmā hāmbāi Tiro Siron kapi ambolipņane umatņe menomai ya wangim yeņe umatņe amokņan menomai.

²³ Otmu Kapanaum kapi ambolipņe yeņgāt sāwe. Yen gurā yeņahāt nāņgāņetā yahatmu hāk mepae otmā yuwu sāmai. “Nenāmā emelāk himbingāt pat otmā mansain.” Yawu sāmai. Ya ki tap. Yeņgālen kulem topņe topņe mem gamune ekņetā tāņāt otmā gamap. Yakāt yuwu sāwe. Sotom kapi ambolipņe kulem yawuya ekbi mâne orotmemeyene bāleņe ya pilām biwiyene Anitāhālen katņetā matņe kālāpņe ki seyekbāp.

²⁴ Yawu gārāmā yeņe orotmemeyene bāleņe ya ki betbaņgim Anitāhālen biwiyene katsai. Yakāt topņe yuwu sāmune nāņgāņet. Sāp patoen Sotom kapi ambolipņane orotmeme bāleņe otmā gawi yakāt matņe menomai. Otmu yen gurā yawuāk orotmemeyene bāleņe torokatmā mansai yakāt yeņeāmā Sotom ambolipņane menomai ya wangim umatņe pato hāliliņe menomai.” Yawu sāop.

Yesuņe biwi sānduhān katnenekbuap.

(Luka 10:21-22)

²⁵ Yawu sām Yesuņe yuwu sām āwāņe ekuop. “Awoņ, hān himbim kāndikyotgon amboņe, gāhāt tep ālep pato nāņgāhiahian. Otmu lok nombotņane gāhāt topge nāņgāne sām nāņgān nāņgān emetņan yāhāwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gārāmā nāņe gāhāt den lāum manmā gan yakāt dopņeāk yākņe lāum manmā gai mâne ārāndāņ otbāp. Yakāt topņe nāņgāmaiāt nāņgān nāņgānyene ki mem hewewen tuhuyiņimat. Yawu gārāmā lok nombotņe, kutyeņe bia, belāngen manmai yaņeāmā topne nāņgāņetgāt gāņe nāņgān nāņgānyene mem hewewen tuhuyiņimat.

²⁶ Āo, gāņe nāņgāmat, yawuāk tetemap. Yakāt mepaeheksan.” Yawu sām āwāņe ekuop.

²⁷ Āwāņe yawu sām ekum yaņak purik sām yuwu eknongop. “Himbim amboņe tatmap yāhāmā awoņe. Yākņe māmāņe otnihimu wuān me wuān otbomgāt dop tap. Otmu nāņe awoņnahāt topņe nāņgāwaņgim heņgeņguan. Yawu gārāmā lohimbim nombotņane awoņnahāt topņe nāņgāņetgāt sāwom yamā yākņak nāņgāņetā keterakbuap.

²⁸ Otmu ninahāt topne sāwe. Nā lohotņan manmā biwi yāhāp ki otman. Yakāt otmā wuān me wuān otbehāt nāņgāman yamā ki gorānihimap. Bia.

²⁹ Otmu nāņe yen tihityene otbe sām oan. Yakāt yen umatņe topņe topņe teteyiņimu hāhiwin me gorā kakņan manņetā biwiyene orotok sāmāpgāt nāhālen gaņetā biwi sānduk yingimune lohotņan mannomai.

³⁰ Otmu nāhālen biwiyenane kepeim mannomai yanāmā māmāņe otyiņimune nāhāt wātņan kinmā biwiyene ki orotok sāwuap. Otmu umatņe teteyiņimu yan ki pārāk pilānomai.” Yawu sām eknongop.

12

Yesu hoņ bawalipņe orop tatmā nāņgā nāņgā sāp ya kuwi. kalamān ari sot mem newi.

(Mareko 2:23-28 Luka 6:1-5)

¹ Tatmā nāņgā nāņgā sāp ālāen Yesuņe hoņ bawalipņe nen kerek menenekmu āi kalam biwiņambā gem ariwin. Gem ari mātāp tānāmņan po irik irik ningiop. Yawu otmāmā buku nombotņe yeņgāt kalamān sot talop ya mem newin.

² Mem nemunje Parisaioje nenekmâ Yesu yuwu sâam âikuwi. “Gâ wongât ândâp bok oat? Moseje girem den kulemguoop ya lâum âun yu tatmâ nanġain. Girawu otmâ hoŋ bawalipge orop ari buku nombotje yâk yengât sot golâ mem niai? Ya otjetâ yekmunje ki ârândân oap.” Yawu sâam ekuwi.

³ Yawu sânetâ purik pilâyġim sâop. “Emelâk embânân Dawitiŋe olop yakât den pat sâlikum ki nâġgâm heŋgeŋgumai.

⁴ Yakât topŋe nâġgânetâ keterahâkgât yuwu sâamune nâġgânet. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiŋe baŋga tuhum Anitâhât pat sâam katminiwi ya yâkŋe konok neminiwi. Lok inŋeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikŋe tembe lâulipŋe po ondop yġgiop. Yawu otmâ yâkŋe Anitâhât miti selepŋan yâhâm ya ihilâk mem newi.

⁵ Yakât den yuwu sâamune nâġgânet. Moseje sâamu kulemgui ya topŋe sâlikum ki nâġgâm heŋgeŋgumai. Tatmâ nâġgâ nâġgâ sâp ârândânâk hotom um manbiŋe yapâ mem neminiwi. Neŋetâ ki bâleop. Yakât denŋe ki teteop.

⁶ Yakât topŋe yuwu sâamune nâġgânet. Anitâŋe hâġgânnohomu gem tem lâuwangim manman. Yakât otmâ hotom uminiwi ya yengât denyenŋe ya wangimune ârândân oap. Yakât denŋe bia.

⁷ Yâhâ hotom uminiwi yakât topŋe teteâkgât Anitâŋe yuwu sâamu kulemgui. “Nâŋe tosanenŋe bialâk sâam hotom umai yakât nâġgâamune tâŋât otmap. Yawu gârâmâ nâŋe orotmeme âlepŋeâk, buku konok oraŋġetgât ukenŋe nâġgâman.” Den tap yakât topŋe ekmâ nâġgâm heŋgeŋguai mâne lohimbŋe otjetâ bâlemap ya yekmâ ki mem ge katyebâi.

⁸ Anitâŋe hâġgânnohomu ge mansan yamâ tatmâ nâġgâ nâġgâ sâp yakât amboŋe. Otmu yakât bonŋeâmâ nâŋe konok mem teteman.” Yawu sâam ekyongop. Yawu sâam ekyongomu yahatmâ ba ariwin.

Yesuŋe lok âlâ heŋgeŋguop.

(Mareko 3:1-6 Luka 6:6-11)

⁹ Otmu Yesuŋe yapâ arimâmâ miti emetŋe âlâen yâhâop. Yâhamu lok âlâ bâtŋe mum pâlâmŋe olop yaŋe yan tatmu ehop.

¹⁰ Ekmâ yan Parisaio nombotŋaŋe Yesu mem den âiân katne sâam gotyetŋan ba yuwu sâam âikuwi. “Tatmâ nâġgâ nâġgâ sâpŋan âi tuhumaingât Moseje sâam kuningiop. Yawu gârâmâ lok pareŋe yu heŋgeŋgunomgât dop me bia.” Yawu sâawi.

¹¹ Sânetâ sâop. “Yakât topŋe teteâkgât âlâen hâum sâawe. Yeŋan gâtŋe âlâ me âlâhât lamaŋe tatmâ nâġgâ nâġgâ sâpŋan lâmân kionmu amboŋaŋe girawu otbuap? Âlepŋe lâm kâlehembâ mem katbuap me bia? Amboŋaŋe âlepŋe mem dâiwuapgât dop.

¹² Otmuâmâ lama yamâ wahap tâŋât. Lok nenŋeâmâ wahap bulâŋe. Nenŋe Anitâhât senŋan lama ya kerek wangiyeksain. Yakât otmâ lohâmâ heŋgemyongonom me tânyongonomgât dop tap. Yakât otmuâmâ lok pareŋe yu heŋgeŋguwom.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâam yahatmâ lok pareŋe ya yuwu sâam ekuop. “Bâtge kuwihak.” Yawu sâamu bâtŋe kuwihakop.

¹⁴ Kuwihakmu ekmâ Parisaioŋe nâġgâm bâlewangim pilâyekmâ ari menduhuakbi. Menduhuakmâ Yesu kuŋetâ muâkgât alahu gulahu otmâ den hikuwi.

Yesu yamâ Anitâhât hoŋ bawa bulâŋe

¹⁵ Yawu otjetâ Yesuŋe alahuwi yakât halop nâġgâm yapâ pilâyekmâ âlâengen ariop. Arimu lohimbŋe nombotŋe watmâ ariwiŋe yâkât den pat nâġgâm bukulipyenŋe mesek otbi ya meyekmâ yâkâlen ariŋetâ heŋgemyongop.

16 Yawu olop yakât den pat ya buku nombotņe ki ekyongonomai sâmu kuyiņgiop.

17 Otmu yawu olop yakât emelâk Anitâņe sâmu poropete lok âlâ, kutņe Yesaia sâmu, yâkņe kulemguop ya yuwu tap.

18 “Lok yuâmâ nine hoņ bawane bulâņe manmap. Nâņe emelâk âi sâmu waņban. Yakât nine Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgâņgumune mâmâņe otbaņgimu manman kârikņe yakât den pat ya lohimbi kerek sâmu tetem ekyongowuap.

19 Yâhâ lohimbi den kâwâ kârik ki tuhuyekbuap. Yawu otmâ mem lohotņan katyekbuap.

20 Otmu lohimbi biwiyenę orotok sâmu mansai, me tep bâle nâņgâm mansai ya mem hewewenę tuhuyekmu biwiyenę sânduk sâwuap. Yawu otmâmâ torokatmâ mem dâiyekmâ manman âlepņan katyekbuap.

21 Otmu lohimbi yaehen mansaiņe biwiyenę yâkâlen kepeim mannomai.”

Den ya yawu tap. Otmuâmâ Yesuņe lohimbi nombotņe kundat me umatņe topņe topņe teteyiņgiop yamâ mem heņgemyongop. Yesaianę den kulemguop yakât bulâņe heņgemyongop yan teteop.

*Yesuņe Anitâhât wâtņan kinmâ weke bâleņe walop.
(Mareko 3:20-30 Luka 11:14-23 Luka 12:10)*

22 Otmu sâp yanâmâ lok senęe bok sâņe âlâ dâim yâkâlen ariwi. Lok yamâ weke bâleņeņe mâņgâemu kopa otmâ manop. Yesuņe lok ya ekmâ sâmu lauņe hâreakmu den sâop. Otmu senęe suk sâmu emet galem ehop.

23 Yawu otmu yan lohimbi kiņgitņe orowâk kinbiņe ekmâ pârâk pilâm enęat yâhâp otmâ yuwu sâwi. “Yesu yuâmâ Dawitihât senân gâtņe mon?” Yawu sâwi.

24 Yawu sâņetâ Parisaioņe ekņetâ bâlemu lauņe butelim yuwu sâmu alahu gulahu otbi. “Yâkât topņeamâ yuwu. Yâhâmâ weke bâleņeņe mâmâņe otbaņgiap. Yakât otmâ ya yengât patoyenę, kutņe Besewulu sâmu, kutņe âlâ Satan yâkât wâtņan kinmâ watyekmap.” Yawu sâwi.

25 Yawu sâņetâ Yesuņe biwiyenęahât topņe ekmâ nâņgâm yuwu sâmu ekyongop. “Yeņe nâņgâm tâpikguai yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nâņgâņet. Lok komot konohâk mansaiņe yahatmâ ahom hioņakmâ tiok taok otnomai yamâ kutyenęe biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmaiņe, yenęahâk yahatmâ ahom hioņaknomai yamâ kâwurumyenęeâk kinbuap. Yakât torokatmâ sâwe.

26 Satangât komotņak ahom hioņaknomai yamâ den yan yuwuâk otmâ hiliwahom kuriņ sânomai. Yâhâ nâņe Satangât wâtņan kinmâ âi yu mian mâne bulâņe ki tetembâp.

27-28 Nâmâ Anitâhât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyekmâ yan amboyenęe Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâwe. Yeņe imbiâk nâhâitņe Satangât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyeksap yawu nâņgâmai. Yakât nâņe yuwu sâmu purik pilâmune nâņgâņet. Yeņe âlâhât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyekpai? Yeņe “Anitâhât wâtņan kinsain” yawu sâmai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuâk ki nâņgâmai? Yeņe nâhât nâņgâm tâpikgumai, yawu nanęan. Yawu gârâmâ Anitâņe tihityenęe otmâ wawaeyekmâ nâ hâņgânohomu ge âi yu mem mansan.”

29 “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâņgâņet. Lok sâtņe âlâņe hâmbâņe mem haņgalakmâ tembe talam lâuakmâ tenęaen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasaņeņe taka kombo mewañgiwe sâmu otmu ahoromawot. Ahom yan kasaņeņe kum itit kiom bâleņe tuhuwañgiwuap.

Yakât dopneâk nâne Satan mem ge katbom. Yakât otmâ yâkât weke bâleje watyekmune gaiakmâ arai.

³⁰ Yakât torokatmâ yuwu sâmunen nângânet. Lohimbi nombotnane nâhât nângânetâ tânât otmap yâkneâmâ nâhât kasa manmai, yawu nanjan. Yâhâ nombotne biwiyene pâlâmne manmâ ki tânnohomaineâmâ mâtâp manjunihimai dop yawu otmap. Yawu nanjan.

³¹⁻³² Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Lok âlâ me âlâne otjetâ bâlewup. Me Anitâne âi sâm nihim hângânnohomu gewan nâhât nângânetâ tânât otbuap. Me nâhât nângânetâ giâkgât lohimbi biwiyenan kionnoma. Orotmeme yawuya ki witgum mannoma ya yengât tosa yamâ Anitâne pilâyngiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâwuap. “Bâe, âi yukât ambonje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât tosa Anitâne pilâwanjiwuapgât dop âlâ ki tap. Lohimbi yawuyane tosa pato menoma.” Yawu sâop.

Anitâne biwinenjahât topne ekmâ nângâmap.

(Luka 6:43-45)

³³⁻³⁵ Otmu Yesune ikne biwinjahât topne nângânetâ teteâkgât den âlâen hâum Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Nenâmâ be yakât topne nanjan. Be esene ya ekmâmâ bonje yamâ ketne niap me galañ siap me bia, yakât ki nângâmain. Galañ semu yanâmâ be yu bâleje sâm hindâm kârâm tâtuk memain. Yâhâ bonje âlepne otmuâmâ hindâm mem ari um nemain. Yawu. Otmu âlâ torokatmâ sâwe. Kâpi yakât topne nanjan. Esene gimbangum kinmuâmâ bonje âlepne ki kinbuap sâmain. Yâhâ esene aiakmâ kinbuap otmuâmâ hâmbâi bonje âilonjo kinbuap yawu sâmain. Yawu gârâmâ nenje kâpi esenane towatne girawu tetemap ya ekmâ yanâmâ gâmâlâk kâpi bonje girawu kinbuap yakât be nângâmain. Yawu gârâmâ lok nenje topnenje dop yawuâk ekmâ nângâmain. Lok âlâ me âlâne otjetâ âlepne otmap ya yekmâ lok mulunje sâmain. Yâhâ lok âlâ me âlâne otjetâ bâlemu kinjon manmai ya yengât lok bâleje sâmain. Yakât otmâmâ nine topne sâmunen nângânetâ keterahâk. Nâne lok hêngemyongom mansan ya yene ekmâ imbiâk nâhâitne Satanne mâmâne otbangimu hêngemyongoap nângâmai. Yakât nângâmune bâleap. Yenâmâ lok perâkne, biwî nângân nângânyene bâleje. Yakât otmâmâ lauyenambâ den perâk yawuâk ga takamap. Yawu yekmâ nanjan.

³⁶⁻³⁷ Yawu gârâmâ sâp patoen yanâmâ yene den perâkne, me den guruk, den yawuya sâmai. Anitâne manmanyene ekmâ yakât matne ikniâk ikniâk kâpekyngiwuap.” Yawu sâop.

Yesune kulem âlâ tuhuâkgât Parisaione ekuwi.

(Mareko 8:11-12 Luka 11:29-32)

³⁸ Yesune den ya sâm tetemu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio lok nombotnane yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Gâne kulem topne topne mem gat yakât âlâ mendâ ekmâ topne nângânehât nanjan.” Yawu sâwi.

³⁹ Yawu sânetâ yuwu sâm purik pilâyngiop. “Lohimbi hârok yengât topyene girawu tap yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunen nângânet. Imbi kondarâne lok ihilâk orop manmai dop yawu. Yene biwî yâhâp otmâ kulem witgumâk eknehât nângâmai. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknoma. Yuwu sâmunen nângânet. Anjoân poropete âlâ, kutne Yona sâm, yâhâmâ injan patone kerengetmu tepne kâlehen ge hilâm kalimbu talop.

⁴⁰ Yakât ninan hâum yuwu sâmunen nângânet. Nâmâ Anitâne hângânnohomu gewan. Otmu hân kâlehen ge imbom. Tatmune hilâm kalimbu pesuk sâmu yapâ yahatbom.

⁴¹ Otmu torokatmâ sâwe. Yawu gârâmâ Yonañeâmâ kapi âlâ, kutñe Niniwe sâm, ya ambolipñe ari girem den ekyongomu orotmemeyene bâleñe pilâm yâkât den nâñgâwi. Yâhâ otbi yamâ yeñe oai yakât dop bia. Yeñeâmâ kunyeñe kârikñe otmâ nâhât den nâñgâñetâ gemu bet pilâm orotmemeyene kiñgoñ torokatmâ mansai. Yakât otmâmâ sâp patoen Niniwe kapi ambolipñeâmâ lok senyeñan yahatmâ kinmâ yeñe orotmemeyene bâleñe witgum oai yeñgât topyeñe mem tetem añun yingñetâ ekbom. Nâ Yonahât kunñe mansan. Yakât otmâmâ nâhât den kuñetâ nâñgâmune bâleap.

⁴² Yakât den âlâ sâwe. Anjoânâmâ lok âlâ, kutñe Solomon sâm, Dawiti nanñe ya nâñgân nâñgânñe pato tatbañgiop. Otmu yâkât kut patñe ya emelâk sâm hañ tuhuñetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâlepñehen manopñe nâñgâop. Nâñgâm yanâmâ ekbe sâm tohop. Yakât sâmune nâñgâñet. Solomongât nâñgân nâñgân pato tatbañgiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât kunñe mansan. Otmu nâñe kapi kâlepñehen ki mansan. Hohetyeñan manmâ den kâsikum yingim mansan. Yamâ yeñeâmâ nâhât den nâñgâñetâ nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katnekne sâm oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yañeâmâ lok senyeñan yahatmâ kinmâ yeñe nâhât den kum mansai yeñgât topyeñe sâm tetemu añulaknomai. Yawu otñetâ Anitâñe yakât matñe âlâku ikñeâk ikñeâk yingñiwuap.

Weke bâleñe weke bâleñe nombotñe dâiyekmu lok mângâeyekmai.

⁴³ Nâñe yeñgât topyeñe yu sâm pitiñgum heñgengumune nâñgâñet. Yeñe yuwu nâñgâm tâpikgumai. “Nenñahâk kuwihakmâ manman âilonjo manmâ yâhânom.” Yen yawu nâñgâm tâpikguai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Weke bâleñe lok âlâ mângâemap ya gaiakmâ emet sondañangen ariwuap. Otmu lok ondopgâlen karakmâ mem bâlewe sâm yakât pâinmâ manbuap.

⁴⁴ Pâinmu biatmu yuwu nâñgâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mângâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlen karakbom.” Yawu sâm âwurem ari ekmâ yuwu sâwuap. “Bâe, lok yuâmâ heñgemahom mansap. Nâhât wâtne tipñe. Yakât otmâ weke bâleñe nombotñe wâtñeñe pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk menduhuakmâ lok yu mângâenom.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâm ari weke bâleñe bât nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok anjoân hâhiwin kakñan manop yamâ witgum mângâeñetâ umatñe dondâ tetewañgimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâmune nâñgâñet. Yeñe yeñahâk heñgemahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

*Yesuhât hep torehenlipñe
(Mareko 3:31-35 Luka 8:19-21)*

⁴⁶ Den yawu sâm ekyongom tatmu yanâk ikñe hepñe torehenlipñeñe taka tirek topñan kinmâ yuwu sâwi. “Atanenñe gâ tat me?” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sâñetâ lok âlâ yan talopñe yahatmâ yuwu sâm ekuop. “Wâe, emba nâñgâ. Torehenlipñeñe taka tirek topñan kinmâ gâhât yai.”

⁴⁸ Yawu sâmu Yesuñe nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ yuwu sâwe. Awoñne himbim ambonahât tem lâum manmaineâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâñe oai.” Yawu sâop.

13

*Hote alikñan hâum sâop.
(Mareko 4:1-9 Luka 8:4-8)*

¹⁻³ Otmâ sâp yanâk Yesu emelambâ yapâ lâum kioñmâ giop. Yawu otmâ gem yan denñan ginñan ari tatbin. Yan tatmunñe lohimbi dondâñe taka

mem hawam mewam tuhunenekbi. Mem hawamnongonjetâ yapâ pilâyekmâ wanngaen yâhâop. Wanngaen yâhâmu lohimbi takawi yanje ginjan ge tatbi. Ge tatjetâmâ wanngaen kinmâ iknje den pat yakât topnje den âlâen hâum yuwu sâm eknongomu nângâwin.

“Lok âlâne hote aliknje mem hâilonje sâm newângen ariop.

⁴⁻⁸ Ari hote aliknje ya nombot nombot hâilonmu giop. Nombotje mem hâilonmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotjeâmâ mem hâilonmu hân toje biaen ge talop. Yâhâ nombotjeâmâ hele bâleje iowân giop. Yâhâ nombotjeâmâ tep tep kum hân mem âilongo lonjo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote mem hâilonmu âlâen âlâen giop yakât topneâmâ yuwu. Nombotje mâtâwân ge talop yamâ nâne taka kârâm nem metewi. Yâhâ nombotjeâmâ hân toje biaen giop yamâ gihitje kakneâk pilâop. Yakât otmâ sikop kârikje kumu yan in yawu mum hâlâlân sâop. Yâhâ nombotjeâmâ hewukjan me hele pato biwijnan giop yamâ âlepje pururuk sâm teteop. Pururuk sâm tetemu hewukjanje langumu derepgum gimbangumu orok sâop. Yâhâ nombotje hân âilongoân giop yanjeâmâ pururuk sâm âilongo yahalop.

⁹ Nâne den yan yu biwiyenjan katmâ nângâm henjenjunomai.” Yawu sâop.

Topnje yuwuhât Yesuje den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mareko 4:10-12 Luka 8:9-10)

¹⁰ Otmu lohimbi ya kerehâk arinetâ nenjiâk kinmâ Yesu yuwu sâm âikuwin. “Lohimbi yengât senyenjan kinmâ yan girawuhât gâne den âlâen hâum sâm teteat? Yawu sârâ yâkne nângânetâ ki keteraksap.

¹¹ Yawu sâm âikumunje yuwu sâop. “Yenâmâ Anitâne tihityene otmâ gamap. Yakât topnje ya yene tipine nanjai. Ya nângânetâ keterahâkgât topnjambâek sâm tetem ekyongoman. Yâhâ lok nombotje Anitâ ki nângâwanjim pâlâmne otmâ mansai yanjeâmâ Anitâne tihityene otbe sâm oap ya ki ekmâ nângânetâ keteraksap. Yawuhât yâkneâmâ Anitâhât topnje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâman.

¹² Yene emelâk Anitâhât topnje nângâne sâm biwiyene nâhâlen katbi. Yawuhât otmâ den âlâen hâum sâmune âlepje nângânetâ topnje tetemap. Yâhâ nombotje nâhât hâkân oai yanjeâmâ Anitâhât topnje nângâm tâpikguai. Yakât otmâ den âlâen hâum ekyongomune topnje ki nângânetâ keterakmap.

¹³ Yawuhât poropete lok âlâ, kutje Yesaia sâm, yâkne emet inânjan den yuwu kulempuop yakât bonje yu teteap.

¹⁴

“Lohimbi yu yengât topyene yuwu. Yâkne biwi pâlâmne otmâ nâhât den pat âilongo ya nângânetâ tânât oap.

¹⁵ Yâhâ nâhât hâkân otmâ nângâm kâkâsuk otmâ kâhâeneksai. Yakât benje biwiyene alitmâ nâhât topne ki nângânetâ keterakyinjiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai. Topyene yawu.”

¹⁶⁻¹⁷ Yawuhât topne yuwu sâmune nângânet. Emelâk embânân Anitâhât poropete lok otmu lohimbi nombotje yâkât tem lâum manbi yanje kulem nâne mem mansan yu ekne sâm yakât mambotmâ gam inâk muwi. Otmu yakât dopneâk yâkne himbingât den pat nâne ekyongom mansan yu nângâne sâm mambotmâ gam inâk muwi. Yakât otmâ den yuwu sâmune nângânet. Yeneâmâ sâp yiwerene yu nâ orowâk manmâ gam kulem topnje topnje ekmâ nâhât den nângâm herone kakjan mansai.

Hote mem hâilonmu giop yakât topnje

(Mareko 4:13-20 Luka 8:11-15)

¹⁸⁻¹⁹ Otmu hote mem hâilonmu giop yakât topnje yuwu sâm ekyongomune nângânet. Lok âlâne hote mem hâilonmu mâtâwân ge talop yakât topnje yuwu.

Yamâ lohimbi nombotņane nâhât den nângâņetâ ki keterakyingimu manmai. Yawu manņetâ Satanne den ya kum mem gulip tuhumap.

²⁰⁻²¹ Otmu hote mem hâilonņmu nombotņe hân toņe biaeņ giop yakât topņe yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepņe ekyongomune nângâm heroņe otmâ manmai. Nângâņetâ kakņeâk gem biwiyenjan gihitņe kârikņe ki memap. Yawu gârâmâ Anitâhât kasa takamai ya yekmâ kiņgityenjahât otmâ in yawu pilâmai. Me bukulipyenņe nombotņane senyenjan geņetâ yan lohotņe otmâ pilâmai.

²² Otmu hote mem hâilonņmu nombotņe hele biwiņan giop yakât topņe yuwu. Lohimbi nombotņe den ekyongomune nângâņetâ bonņe otmap. Nângâņetâ bonņe otmu sâp kâlep ki otmâek hângât iri sikum me senņe âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyenņane yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manņetâ manman âlepņe ki teteyiņgimap.

²³ Yâhâ hote mem hâilonņmu nombotņe hân toņe orowân giop yakât topņe yuwu. Lok yawuyaņeâmâ den pat âlepņe nângâm henņenņumai. Nângâm henņenņum tiņâk lâum manņetâ manman âilonņgo lonņo teteyiņgimap. Yâk yenġât topyene yawu. Nâņe hoteân hâum yan yamâ topnenņeâmâ yawu.” Yawu sâop.

Hote otmu kainde

²⁴ Otmu den âlâ torokatmâ sâop. Anitâņe kasalipņe in yawu ki yongom itit kiom tuhuyekbuap. Kasalipņe orowâk oset guset otmâ manmâ yâhânom yakât topņe nângânehât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok âlâņe kalamângen ari hote mem hâilonņmu giop. Hâilonņmu gemu emetsâpņe otmu âwurem kapiņan ariop.

²⁵ Âwurem kapiņan arimu omoņdâņe kasaņane yok pilâm taka sait mewañgiop. Sait mewañgimu yaņak kainde yaņe hote orop oset guset teteop.

²⁶ Yawu otmâ hote ya pururuk sâm tetemu kainde ya yawuâk pururuk sâowot.

²⁷ Yawu tetemutâ nep amboņe yakât âi lok manbiņe ekmâ yuwu sâm patoyene ekuwi. “Lok pato, hote hâilonņdâ pururuk sâop ya kainde yaņe osetņe tete pururuk sâmu ekmunņe ki ârândâņ oap.”

²⁸ Sâņetâ sâop. “Yakât topņe nanņan. Kasanenņane toho âinenņe mem bâleniņgiop.” Sâmu sâwi. “Yakât girawu naņgat? Yakât yiwereņe ari kainde harutmâ pilânom me bia?” Yawu sâwi.

²⁹ Sâņetâ sâop. “Yawu otmâ kaindeâk sâm hote nombotņe harutmai hât pilâņetâ talâk.

³⁰ Hâmbâi hâņgânyongomune kainde otmu hote ya towatyetņe ekmâ yan hindâm kâsikunomai. Kainde yamâ kâsikum panņetâ hâlâlâņ sâmu uņetâ sewuap. Yâhâ hote yamâ hindâm komot ikņiâk katņetâ tatbuap.” Yawu sâop.

Bândup yakât topņe

(Mareko 4:30-32 Luka 13:18-21)

³¹ Yesuņe nen biwinenņe Anitâhâlen katmunņe tihitnenņe oap yakât topņe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâop.

³² “Nak âlâ kutņe bândup yamâ lok âlâņe kehetņe tipņe âlâ mem ari kalamņan katbuap. Katmu yapâ kâmņe ga taka yaņak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotņe wangiyeķmap. Yawu otmâ nâi wosapâ wosapâ yaņe menduhuakmâ ya awatņe kun kunņan kerem tatmai.” Yawu sâop.

Matuk keluņe yakât topņe

³³ Otmu torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Lok komotņe komotņe wosapâ wosapâ mansaiņe biwiyene nâhâlen katmâ tem lâunihijetġât yeņe ari nâhât den pat âlepņe ekyongonomai. Yakât topņe teteâkgât den âlâen hâum sâmune

nângâñet. “Imbi âlâñe dâmbia golanġuwuap. Golanġumâmâ matuk mendâremu keluñe gemu dâmbia orop menduhumu ukenuñe bâleñe otbuap. Dop yawu.” Yawu sâop.

Yesuñe den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mareko 4:33-34)

³⁴ Yesuñe lohimbi yawu sâam den âlâen hâum ekyongom gaop yamâ anġoân embânânâk poropete âlâñe den kulemuġuop yakât bonñe yan teteop.

³⁵ Otmu den yuwu kulemuġuop tap.

“Den topñe topñe Anitâñe anġoân ki sâam tetemu nângâm gawiñak manmâ gawi. Ya yiwerenñe yuâmâ nângâñetâ keterahâkġât den âlâen hâum yakât topñe ekyongowom.”

Yawu kulemuġuop. Den sâop yan bonñe teteop.

Hote otmu kainde yakât topñe

³⁶ Yesuñe lohimbi tatbi ya pilâyekmâ emelan yâhâop. Yâhâmu watmâ yâhâ yuwu sâam âikuwin. “Hote otmu kainde oset guset teteowot yakât topñe sârâ nângâne.” Yawu sâwin.

³⁷ Sâamunñe sâop. “Lok âlâñe hote mem hâilonġmâ ariop yakât dop yamâ Anitâñe nâ yu hângânnohomu gewan.

³⁸ Aiop, kalamġât sâop yamâ yen hânñan kulemñan mansai. Yâhâ hotehât sâop yamâ lohimbi Anitâhât amutgen manñetâ tihityenñe otmap ya. Yâhâ kaindehât sâop yamâ nâhât den lonġâem betnihim manmai ya. Lohimbi kaindehât dop manmaineâmâ Satan orowâk bâlenomai.

³⁹ Aiop, kasañe taka sait mewanġiop yamâ Satan. Yâhâ kalamân sot bonñe tetewuapġât sâam ekyongoan yamâ hâmbâi mâne sâp pato tetewuawân yakât bonñe tetewuap. Yâhâ âi loklipñanñe kainde hindâm menduhum kâlâwân unomaihât sâam ekyongoan yamâ hâmbâi Anitâñe anġelolipñe hângânyongomu ge lohimbi betnohomai ya aksihâk mem matñe bâleñe kâpekyinġinomai.

⁴⁰ Yâhâ kainde hindâm kâlâwân pilâñetâ sewuapġât yan, ya bonñanâk tetewuap. Hâmbâi mâne Anitâñe yâhâpñe hângânnohomu gewom.

⁴¹ Gem anġelolipne hângânyongowom. Hângânyongomune ari lohimbi orotmemeyenñe kiñġon otmâ manmai me bukulipyenñe otñetâ bâleâk sâam kendâyinġimai komot yâhâp yâhâp ya mem matñe bâleñe kâpekyinġinomai.

⁴² Matñe kâpekyinġim pilâyekñetâ hem nâpumân ge hâhiwin pato nângâmbisâi.

⁴³ Yâhâ lohimbi nombotñanñe Anitâhât den tem lâum manmai yâhâmâ awonñanñe dâiyekmâ ikñe lanñinñan katyekmu manman kârikñan mannomai. Den yuâmâ biwiyenânâk katmâ manmâ yâhânomai. Yawu.” Yawu sâop.

Lok âlâñe tewetsenñe hanguop yan hâum sâop.

⁴⁴ Otmu torokatmâ den âlâen hâum yuwu sâop. “Anitâñe tihityenñe otmâ manman kârikñan katyekmu bonñe menomai yan hâum yuwu sâwe. Lok âlâñe tewetsenñe mem ari misiñġulop. Misiñġutmâmâ ikñe muop. Gâmâlâk mâneâmâ lok âlâñe taka tewetsenñe ya mem teteop. Mem tetem imbiâk nâhâitñe kombo miap sâam nângâmaihât yuwu nângâop. “Yu kurihimune tatmu ari lok âlâhâlen senñe âlâlâ tatnihiap ya kerek puluhum yakât hâmeñambâ membomñeâmâ âwurem taka hân yu puluhuwom. Puluhum yanâmâ hân otmu tewetsenñe yâhâp yâhâp ambokuwom.” Yawu nângâop. Nângâop ya yawuâk olop. Hân otmu tewetsenñe ya puluhum yâhâp yâhâp ambokuop. Yâhâ dop yawuâk yenñe manman kârikñe yakât bonñe mene sâam senñe âlâlâ tatiñġiap yakât ki nângâñetâ yahatbuap. Yawu sâop.

Pânu hâkñe yan hâum sâop.

⁴⁵ Otmu yakât topnje nângâmunje keterahâkgât torokatmâ âlâ yuwu sâop. “Anitânje tihityenje otmâ manman kâriknje yîngimu yakât bonje menomai yakât âlâen hâum sâwe. Bisinisi lok âlânje pânu hâkne âilonjo nandoroje ya membe sâm pâinmâ ariwuap dop yawu ya.

⁴⁶ Lok yanje pânu hâkne ekmâmâ miakbe sâm ari iri sikum senje âlâlâ tatbaŋgiap ya mem ari puluhuwuap. Otmu yakât hâmeŋambâ membuap yanjeâmâ âwurem ari pânu hâkne ya puluhuwuap. Yawu.

Injan itânje pilânetâ giop yan hâum sâop.

⁴⁷ Âlâku yawuâk torokatmâ sâwe. Anitânje tihitnenje otmâ menenekmâ manman kârikŋan katnenekbuap yakât topnje âlâ yuwu sâwe. Otmu âi lok nombotŋanje injan itânje pilânetâ gemu injan topnje topnje yakât kâlehen ge kutakulakmai.

⁴⁸ Ge kutakulakŋetâmâ mem dâiŋetâ gamap. Mem dâiŋetâ gamu yan âlepne yamâ mem ketetmâ waŋgaen katmai. Yâhâ injan ki neneje yamâ pilânetâ arimap. Dop yawu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yu yan yukât bonje tetewuap. Anjelolipne hângânyongomune ge lohimbi yengât biwiyenje ekmâ mem kiwiliyekmâ bâleŋahât pat mansai yamâ meyekmâ matje umatje yînginomai. Yîngim kâlâp kâlehen panyekŋetâ ge hâhiwin hilâm ârândâŋ nângâm yâhâmbisâi. Yâhâ âlepne mansai yamâ hâmeŋe âilonjo yînginomai.” Yesuje den yawu sâm teteop.

Mosehât girem den otmu ikne den.

⁵¹ Den ya sâm tiŋ pilâm yuwu sâm âinongop. “Yen den yan yukât topnje nângâŋetâ keteraksap me bia? Sâmu yuwu sâwin, “On. yat ya nanŋain.” Yawu sâmunje sâop.

⁵² “Otmu yakât yuwu sâmune nângâŋet. Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yengâlen gâtne âlâ me âlânje nâhât den yu nângâmâmâ biwiyenje nâhâlen katmâ mannomai. Yakât topnje nângâŋetgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet amboŋanje senje âlâlâ emelâk gâtne otmu âiŋe yâhâp yâhâp mem mansap yapâ mem bukulipne tânyongomap dop yawu. Ya nângâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk Moseje girem den ekyongop ya sâm tetemune topnje nanŋai. Otmâ den yiwerenje yan yukât topnje nanŋai. Yene den yâhâp yâhâp ya nângâm Anitâhât topnje kâsikum yîngim mansai yawu.

Yesu ikne kapi ambolipŋanje betbaŋgiwi.

(Mareko 6:1-6 Luka 4:16-30)

⁵³ Yesuje den âlâen hâum sâm tiŋ pilâm menenekmu orowâk yahatmâ ariwin.

⁵⁴ Yahatmâ ikne kapiân ariwin. Yan ari miti emetŋan yâhâ den kâsikum yîngiop. Den kâsikum yîngimu kapilipŋanje den ya nângâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu pârâk pilâm yahatmâ yuwu sâwi. “Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtne. Wosapâ ari kândiwahom nângân nângân topnje topnje yu mem taka kâsikum ningim kulem âlâlâ tuhum mansap? Yu ekmunje sâtne oap.

⁵⁵ Ikne topnje nanŋain. Âwâŋe Yosepŋeâmâ emet tuhum manmap. Yâhâ mâmâŋeâmâ nenŋan gâtne, kutje Maria. Otmu imilipne ya gurâ nângâyîngiainâk, kutyeŋe. Yakowo, Yosep, Simon, Yurasi.

⁵⁶ Otmu garilipne yawuâk.” Yawu sâwi. Topnje kerek nângâwi yakât otmâ den kâsikum yîngim manop ya nângâŋetâ tâŋât otmu betguwi.

⁵⁷ Yawuhât Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Anitâhât poropetelipŋanje kapi hawangum ari yâkât den kâsikum yîngiŋetâ nângâŋetâ bulâŋe otmap. Yâhâ

yâkne hep torehenlipyene den kâsikum yinginetâ nângânetâ tânjât otmap.” Yawu sâop.

⁵⁸ Yesune den kâsikum yingimu nângânetâ tânjât olop yakât otmâ ikne kapi ambolipnane yâkâlen biwiyene ki katbi. Yakât otmâmâ yâk yengât hohetyenjan kulem amon âlâek tuhuop.

14

Yoane kujetâ muop.

(Mareko 6:14-29 Luka 3:19-20 Luka 9:7-9)

¹ Otmu sâp yanâmâ Galilaia yengât lok kunje âlâ manop, kutje Herot Antipa sâp, yâkneâmâ Yesune âi âlâlâ mem manop yakât den pat nângâop.

² Pat ya nângâmâmâ honj bawalipne yuwu sâp ekyongop. “Lok âlâ, kutje Yoane sâp, yâkne embânâmbâek topne katmâ lohimbî toen mem katyekmâ gaop. Yâhâmâ tembe lâulipne hângânyongomune ari kujetâ muop. Muop yamâ yahatmâ kulem topne topne yu mem gap mon?” Yawu sâp ekyongop.

³ Yâhâ Herotne sâmu Yoane kujetâ muop yakât topne yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anjoân Pilipneâmâ imbi, kutje Herotia sâp, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yane lokne hâkânj otmâ pilâmuâmâ kahanje Herot ya orop miahowot.

⁴ Yawu otmâ manmutâ Yoaneje yelekmu bâlemu yuwu sâp. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâek bâleap.” Yawu sâp.

⁵ Yawu sâp kuyitgimu yanâmâ Herotne kumune muâkgât nângâop. Yawu gârâmâ lohimbî injane “Yoane yamâ Anitâhât poropete,” sâp nângâwanjinetâ yahalop. Yakât otmâ Herotne biwinjane yuwu nângâop. “Lok yu kumune muâkgât nanjan. Yâhâ kumune mumbuap yanâmâ lohimbî sesengâlâkne nâhât nângânetâ dondâ gemu sâp bâlenihinomai. Yakât otmâ ki kumbom.” Yawu nângâm tembe lâulipne hângânyongomu Yoane sâhâm mem ari pâi emetjan katjetâ sâp kâlep yan tatmâ gaop.

⁶ Otmu sâp âlâen Herotne teteop yakât herone otne sâp bukulpne nombotne taka menduhuakmâ sot um newi. Sot nem herone otjetâ yanâmâ baratyetjane yahatmâ kep ândeop.

⁷ Kep ândemu Herotne ekmâ biwinje herone otmâ yuwu sâp ekuop. “Anitâhât senjan kinmâ sâpune nângâ. Gâne wuân me wuângât nângâm sârâ âlepne gihiwom.” Yawu sâp. Yawu sâmu sururuk sâp ari mâmâne yuwu sâp ekuop. “Awojnane iri sikum ikjambâ gâtne ya kâsikum nihiwomgât sâp nanjan. Yakât otmâ wuân membomgât nanjan?”

⁸ Sâmu sâp. “Yoane yamâ kujetâ muâkgât nanjan. Yakât otmâ engatje hârejetâ kunje mem ga tiripnohorâ ekbom.” Yawu sâp baratje hângângumu âwurem ari âwâne yuwu sâp ekuop. “Gâne tembe lâulipge ekyongorâ Yoane engatje hârem kunje kondoân katmâ mem ga nihinet.” Yawu sâp ekuop.

⁹ Yawu sâmu Herotne den ya nângâm biwinjane ki ârândânj olop. Yamâ benje emelâk Anitâhât senjan sâp kârikne tuhuop. Yakât otmâ bukulpnane nângâwanjinetâ gemapgât den ya laujan miop.

¹⁰⁻¹¹ Yawu otmâ tembe lâu âlâ hângângumu pâi emetjan yâhâ Yoane engatje hâreop. Engatje hârem kunje mem kondoân katmâ mem ge baratyetje wanjan. Wanjan lâum mâmânahâlen ari tiripgumu ekmâ biwinje herone olop.

¹² Yakât den pat ya Yoane honj bawalipnane nângâm lâum ari hanguwi. Lâum ari hangumâmâ den pat ya Yesu ari ekuwi.

Lok 5000 ya sot yinginetâ newi.

(Mareko 6:31-44 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

13 Yesuŋe den pat ya nâŋgâm iŋŋe kapi pilâm nen orowâk waŋga mem dengân ya hâtikgum lok biaengen ariwin. Arimunŋe lohimbi nombotŋe kapi ya pilâm nen watnenekmâ dengân ginŋe watmâ ariwi.

14 Watmâ ariŋetâ waŋgaembâ kionmunŋe yanâk peneningiwi. Otmu lohimbi dondâŋe bukulipyenŋe mesek topŋe topŋe otbi ya meyekmâ takanŋetâ Yesuŋe yekmâ wenŋe nâŋgâm hengemyongop.

15 Yawu otmâmâ emetsâpŋe otmu yan yuwu sâŋ ekuwin. “Emetsenŋe emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlânŋmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yingimapgât gâ âlepŋe hâŋgânyongorâ yahatmâ kapiyenŋehen ari sot um nenomai.”

16 Sâmunŋe sâop. “O yawu ki tap. Yenŋe sot kâsikum yinginŋetâ nen orowâk tatmâ nenŋetgât naŋgan.

17 Sâmu sâwin. “Bâe, nenâmâ sot pato ki tatningiap. Baŋga kândâkdâmâ mome otmu inŋan yâhâp âlâ kârikŋe yawuâk tap.” Yawu sâwin.

18 Sâmunŋe sâop. “Sot ya mem ga nihiŋet.” Yawu sâmu mem yâhâ waŋbin.

19 Waŋmunŋe lohimbi ekyongomu ge tatbi. Ge tatŋetâ sot ya mem himbimân pak sâŋ ekmâ Anitâ mepaem ekuop. Anitâ ekum mem ningimu ârândâŋâk kâsikum yingim ariwin.

20 Yingimunŋe nenŋetâ dopyenŋan olop. Dopyenŋan otmu, nombotŋe talop ya hâwurum mânunŋmunŋe saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

21 Otmu lok sot newi ya sâlikyongomunŋe 5000 yakât dop olop. Yâhâ imbi naomlipyenŋe yamâ ki sâlikyongowin.

Yesu to kakŋambâ tâlim takaop.

(Mareko 6:45-52 Yoane 6:15-21)

22 Sot nem pesuk pilâŋetâ Yesuŋe hâŋgânnongom yuwu sâop. “Yenŋe waŋga mem kulet sâŋ ba ariŋet. Nâŋeâmâ lohimbi yu hâŋgânyongomune ariŋetâ yenŋat betyenŋan watyekbom.” Yawu sâop.

23 Yawu sâŋ hâŋgânnongomu arimunŋe lohimbi ya gurâ yawuâk hâŋgânyongomu yahatmâ itonŋe galanŋ otmâ ariwi. Ariŋetâ iŋŋiâk tatmâ Anitâ ulitguwe sâŋ pumŋan yâhâop. Pumŋan yâhâ âwâŋe orop den otmutâ emet ŋiŋ sâop.

24 Emet ŋiŋ sâmu nenâmâ waŋga mem ari emelâk dengân tânâŋgum tatbin. Tânâŋgum tatmunŋe ariwinângembâ siru pato pilâm waŋga mem kopa kopa tuhuop.

25 Yâhâ emet enŋatŋe nâŋgâmu yan Yesuŋe to kakŋambâ takaop.

26 Takamu ekmâ tepnenŋe hindakmu hu halak tuhum yuwu sâŋ alahuwin. “O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâŋ kiŋgitnenŋahât otmâ kâi bânŋenŋe sâŋ sâŋ sâop.

27 Yawu otmunŋe yuwu sâŋ eknongop. “Yen wongât otmâ kiŋgityenŋahât otmâ kâi bâtyenŋe sâŋ sâŋ yap? Nâ ninak takan yukâ.” Yawu sâop.

28 Yawu sâmu tepnenŋe welâmŋan gemu Petoroŋe yuwu sâŋ ekuop. “Gâ wuân lok mansat yakât topge nâŋgâwe. Sârâ nâku kionmâ to kakŋambâ gâhâlen gawe.” Yawu sâŋ âikuop.

29 Âikumu sâop. “Âlepŋe, kionmâ ga.” Sâmu kionmâ baop.

30 Bam to yanŋe dondâ bâleop ya ekmâ pârâk pilâm enŋat yâhâp otmâ yanŋak to kâlehen ge gulip otbe sâŋ olop.

31 Yawu otmâ yuwu sâop. “Getek bânŋan me.”

Sâmu bânŋan mem yuwu sâŋ ekuop. “Gâ wongât enŋat yâhâp oat?” Yawu sâop.

32 Yawu sâŋ mem yahatmu yanâk siru ya sânduk sâŋ nâŋ nâŋ sâop.

³³ Yawu otmu ekmâ biwinenjaŋe yuwu nâŋgâwin. “Bulâŋanâk lok yuâmâ Anitâhât nenje mansap.” Yawu sâwin. Yawu sâŋ yapâ orowâk ariwin.

Yesuhât sâŋgum wâim âlepŋe otbi.
(Mareko 6:53-56)

³⁴ Dengân ya hâtikgum hân âlâ, kutŋe Genesaret sâŋ, yan ari kionmâ wanja hikemunŋe kinop.

³⁵ Hikemunŋe kinmu kapi ya ambolipŋe Yesu ekmâ nâŋgâwi. Ekmâ nâŋgâm den katŋetâ kapi tipi tapi hân ya hawamgum tatmâ arap ya ambolipŋe nâŋgâwi. Nâŋgâm kundat, me mesek, me umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiop ya meyekmâ yâkâlen ariwi.

³⁶ Meyekmâ ari Yesuŋe mem heŋgemyongoâkgât yuwu sâŋ ulitguwi. “Lok pato. Nengâlen gâtŋe kundat me umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunŋe gotyenâk arirâ gâhât sâŋgum ya konok wâim yan âlepŋe otŋetgât nanŋain.”

Sâŋetâ sâop. “Den yai ya âlepŋe otŋet.” Yawu sâmu nombotŋe sâŋgumŋe wâim yanjak âlepŋe otbi.

15

Launenjaŋak ki mepaem mannom.
(Mareko 7:1-13)

¹ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi hârokŋe tâmbâlipnenŋe yengât den lâum kinmâ sot nene sâŋ bâtyeŋe piriakmâ sot mem neminiwi. Inâk ki newi. Lok yaŋe Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen ari yuwu sâŋ âikuwi.

² “Hoŋ awalipgane tâmbâlipnenŋe yengât den kum bâtyeŋe ki pirim sot niai. Yawu otmâ sot inâk nenjetâ yekmunŋe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

³ Sâŋetâ purik pilâyŋim yuwu sâop. “Yenâmâ nimbilamyene yâhâp. Anitâŋe den sâŋ kalop ya kum yeŋe nâŋgân nâŋgânân tetemap ya mem mete tuhumai. Yawu otŋetâ yekmune dondâ bâleap.

⁴ Yakât topŋe yuwu sâwe. Anitâŋe Mose ekumu kulemguop yan girem den âlâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyeŋe yengât nâŋgâyŋim denyene lâum manŋet.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyeŋe den bâleŋe ki hâyeknomai. Me ki sâŋ bâleyŋinomial. Yâhâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe den yu kunomial yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yawu tap.

⁵ Yeŋe den ya kum mansai yakât sâwe. Yeŋe yuwu sâmai. “Lohimbi âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmâŋe yuwu mon sâŋ ekyotgonomial.

⁶ “Awoŋ, meŋ, sombo otdomawot yanâmâ sot me senŋe âlâlâ âlepŋe tânyotgowom.” Yawu sâŋ ekyotgonomial. Yawu gârâmâ sombo otdomawolân yuwu mon sâŋ ekyongonomai. “Senŋe âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emetŋan ari katmunŋe tatbuap yakât yaŋe ki mem tânyotgowom. Inâk tatset.” Yawu sâŋ betyotgoŋetâ umatŋe kakŋan mandomawot. Nanlipyeŋe tewetsenŋe mem miti emetŋan katmai yakât nâŋgâŋetâ yahatmap. Gârâmâ Anitâŋeâmâ yawu yakât nâŋgâmu dondâ gemap. Yeŋe yawu otmâ yan Anitâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmap.

⁷ Yen lok perâkŋe. Anitâŋe yengât topyeŋe tap yakât nâŋgâm poropete Yesaia ekumu kulemguop ya yuwu tap.

⁸ “Lohimbi yuŋe lauyeŋaŋak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyeŋeâmâ ki hikunekmai.

⁹ Yâkŋe lok senyeŋan kinmâ yeŋe eŋatyeneâk otmâ den sâŋ nâhâlen gâitmai. Yâhâ lauyeŋaŋak perâk perâk sâŋ orotmemeyene yakâlâk nâŋgâŋetâ yahatmu nâhâlen gâitmai. Yawu.”

Den kulempuop yakât bulâne yengâlen teteap.” Yawu sâop.

*Orotmeme yuŋe mem bâlenenekbuap.
(Mareko 7:14-23)*

¹⁰ Yesuŋe yawu sâmu lohimbiŋe yâkât gotŋan banjetâ yuwu sâmu ekyongop. “Yuwu sâmunne nângâm biwiyenjan katŋet.

¹¹ Yu me ya lauyenambâ neŋetâ tepyenjan gemap yaŋeâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ yu me ya nângân nângânyenambâ tetemu sânetâ lauyenambâ ga takamap. Yaŋeâmâ dondâ mem bâleyekmap.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu yuwu sâmu ekuwin. “Den yat ya Parisaio lok yaŋe nângânetâ biwiyenjan hâumu nângâm bâlehihia.”

¹³ Sâmunne sâop. “Awoŋne himbim ambonaŋe âi lok ki katyekmap yamâ hâmbâi watyekbuap.

¹⁴ Yawu awoŋnaŋe Parisaio âi ki sâmu yingiop. Yawuhât yene yâk yengât nângâm ki gorâyingâk. Parisaio yengât topyene teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok senyene bok sâsânaŋak dâiakmâ mâtâp tâpikgum ari hemân kionjomai. Kionmâ hiliwahonomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ, den âlâen hâum yat yakât topŋe sârâ nângâne.” Yawu sâop.

¹⁶ Sâmu sâop. “Bâe, haonmâ ârândân den topŋe topŋe sâman yamâ girawu otmâmâ kiâk nângânetâ keterakmap?”

¹⁷ Yene sot lauyenambâ neŋetâ tepyenjan gemap. Otmu yaŋak tetmâ pilânetâ wahap tâŋât otmap.

¹⁸ Yâhâ wahap bulâne yamâ biwi nângân nângânyenjan tatmap ya sânetâ lauyenambâ ga takamap.

¹⁹ Orotmemeyene yuwu yaŋe umut biwiyene otmu nângân nângânyene mem bâlemap. Nângâm bâleangimai. Me den hakoâ orangimai. Me den belângen sahangimai. Me kombo miangimai. Me buku âlâhât imbi ekmâ otmai. Me lohimbi sihan enakŋalemai. Me manman ihilâk mahilâk otmai. Karasuŋa me sait bâlene topŋe topŋe yawu otmai. Me den imbiâk biwiyenambâ tetemu den golâ gahaemai.

²⁰ Yu sâmu aran yuŋeâmâ biwiyene mem bâlemap. Yâhâ bâtyene pirim me ki pirim sot nemai yaŋeâmâ tâŋât oap.” Yawu sâop.

*Kanan gâtŋe, imbi âlâne Yesuhâlen biwiŋe kalop.
(Mareko 7:24-30)*

²¹ Yesuŋe menenekmu kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetŋe Tiro otmu Siron yan ariwin.

²² Yan arimunne kapi âlâ, kutŋe Kanan sâmu, yan gâtŋe pâku imbi âlâ yaŋe Yesuhâlen taka yuwu sâmu ulitguop. “Gâ Dawitihât sen, yuwu sâmunne nângâ. Weke bâleneŋe baratne mem mângâemu mansap. Yakât gâne watdâ ariâkgât nanŋan.” Yawu sâop.

²³ Yawu gârâmâ angoân Yesuŋe Yura nengâlen gem tânnongoâkgât âi ya Anitâne sâmu waŋop. Yakât otmâmâ den ya nângâm ekmâ ki ekmâ yawu olop. Yawu otmu imbi yaŋe witgum âi pâi tuhum watnenekmu yanâmâ Yesu yuwu sâmu ekuwin. “Kutdâ, imbi yu âi pâiâk tuhunenekmâ gamu ekmâ hâkân oain. Yakât otmâ gâku tânnongom ekurâ yapâek ariâk.” Yawu sâwin.

²⁴ Yawu sâmunne Yesuŋe imbi ya yuwu sâmu ekuop. “Isirae lohimbi gulip malap mansai yaŋe Anitâhâlen biwiyenane kepeim manŋetgât ikŋak hângânnohomu gewan. Pâku lohimbi yengâlen nep tuhuwomgât ki hângânnohomu gewan.” Yawu sâmu ekuop.

²⁵ Yawu sâmu yâku ulitgum yuwu sâop. “Gâñe nâ yiwerenêak tânnohohât nanjan.”

²⁶ Sâmu sâop. “Nengât orotmeme yuwu tap. Nan baralipnenje sot nem tatñetâ yan sot lauyenambâ hindâm soso gotñan ki pilâmain.”

²⁷ Sâmu sâop. “Lok pato, den yu nângâmune bulâñe oap. Gârâmâ nâñe yuwu sâwe. Nan baralipyenje sot nenetâ wahapñe lauyenambâ gemap yamâ sosoñe nemai.”

²⁸ Sâmu sâop. “Imbi, biwihanje yawu nângâm den yat ya nângâmune ârândân oap. Gikak nanjat ya yawuâk tetehihiâk.” Yawu sâmu ekuop. Yawu sâmu ekumu yanâk weke bâlenje gaiakbanjim ba ariop. Yâhâ imbi yanje emetñan âwurem ari baratñe ekmâ biwinje heronje olop.

Kundat topñe topñe teteyiñgiop ya Yesuñe mem hengemyongop.

²⁹ Yesuñe menenekmu Galilaia dengân ya ginñan ge pâku lohimbi yengât hân horatñambâ ariwin. Ari pumñe âlâen yâhâ tatbin.

³⁰ Yâhâ tatmunñe kapi ambolipñane bukulipyenje umatñe teteyiñgiop ya dâiyekmâ nengâlen takawi yamâ yuwu. Nombotñe senyene bok sâsâñe. Otmu ândâpyenje bok sâsâñe. Otmu kâiyenje goñ goñe. Me bâtyenje parenje. Me kopa. Me kundat topñe topñe teteyiñgiop ya.

³¹ Dâiyekmâ takanjetâ Yesuñe kerehâk hengemyongomu ekñetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ Isirae nengât Anitâ mepaewi.

Lok 4000 ya sot yingñetâ newi.

(Mareko 8:1-10)

³² Anitâ mepaenjetâ yanâmâ Yesuñe sâmu yâkâlen bamunñe yuwu sâmu eknongop. “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunñe hilâm kalimbu pesuk yap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem pesuk pilai. Yakât otmâ tepne nângâyinjian. Sot barahâk âwurem mâtâwân po yingimu sen biri yingimapgât inâk ki arinomai nanjan.” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwin. “Yuâmâ lok ki manmaiângen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yingimunñe nenetâ dopyenjan otbuap?” Yawu sâwin.

³⁴ Sâmunñe sâop. “Yengâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâwin. “Banja kândâkdâmâ nombolân yâhâp, otmu injan getek âlâ.” Yawu sâwin.

³⁵ Yawu sâmunñe Yesuñe lohimbi ekyongomu ge tatbi.”

³⁶ Ekyongomu ge tatñetâ Anitâ mepaem banja otmu injan ya mem ningiop. Ningimu kâsikum yingimunñe mem newi.

³⁷ Nenetâ dopyenjan otmu hângânyongomu ariwi. Sot nenetâ torehenñe talop ya menduhum mânunmunñe saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

³⁸ Yâhâ lok papato sâlikyongomunñe 4000 ya wangiop. Yâhâ imbi naom yamâ ki sâlikyongowin.

³⁹ Yesuñe hângânyongomu ariwi. Ariñetâ nenâmâ wanja âlâ mem kapi âlâ, kutñe Maharani sâmu, yaken ariwin.

16

Yesuñe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaio otmu Sarukaioñe ekuwi.

(Mareko 8:11-13 Luka 12:54-56)

¹ Otmu sâp âlâen Parisaio otmu Sarukaio nombotñane Yesuhâlen ari yuwu sâmu âikuwi. “Anitâñe hângângohomu ge mansat sâmai. Ya perâk me bulâñanâk. Yakât otmâ gâñe sârâ himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topge nângâne.” Yawu sâwi.

² Sâñetâ sâop. “Bâe, yen kulemgât yai. Yawu gârâmâ kulem âlâ otmune topñe ekmâ hâum pâpguai. Yakât otmâmâ âlâ otmune yawuâk hâum

pâpgunomai. Yakât âlâen hâum sâwe. Emetsâpne otmu yan himbim topne palalaŋ sâm kuriringumap. Yawu otmuâmâ yuwu sâmai. “O, yuâmâ emet heŋgeŋuwe sâm oap. Me sikop otbe sâm oap.” Yawu sâmai.

³ Yâhâ himbim topne ya helengumap. Yanâmâ yeŋe yuwu nâŋgâmai. “O, yuâmâ tonjelâk otbe sâm oap.” Yawu sâmai. Yeŋeâmâ to yambu otmu sikop yakât topne ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai. Yâhâ nâŋe kulem âlâlâ memune eksai yakât topneâmâ girawuhât ki ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai?

⁴ Yakât yâhâpne torokatmâ sâwe. Lohimbi yu yeŋgât topyeŋe teteâkgât yuwuyaen hâum sâwe. Imbi nombotŋaŋe loklipeŋe betyeŋehen kionmai yakât dopneâk yeŋeâmâ Anitâhât betŋehen kionetâ dondâ bâlemap. Yawuhât kulem âlâ memune ekne sâm yakât âinohoi. Yakât yuwu sâmune nâŋgânet. Embâŋân poropete âlâ, kutŋe Yona sâm, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipŋaŋe ekbi. Yakât dopneâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu waŋgaen yâhâm âlâengen ariwin.

Parisaio otmu Sarukaio yâk yeŋgât matuk keluŋe

⁵ Waŋga mem deŋgân nombot hâtikgum ariwin yan nelâmâk otmâ sot barak ariwin.

⁶ Sot barak arimunŋe yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâm eknongop. “Parisaio otmu Sarukaio yeŋgât matuk keluŋaŋe mem bâleyekmapgât galem oraŋginomai.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu nenŋe yakât topne nâŋgâm pâpgum yuwu sâm alahuwin. “Sot ki mem takain. Yakât mon yap.”

⁸ Yawu sâm alahumunŋe biwinenŋahât topne ekmâ yuwu sâm eknongop. Yen sotgâlâk biwiyeŋe katmâ den yan yukât topne ki nâŋgânetâ keteraksap. Yakât otmâ nâhâlen biwiyeŋaŋe ki tiŋâk kepeiai.

⁹ Yakât nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Yenâmâ sotgâlâk nanŋai. Yakât sâwe. Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yingimunŋe neŋetâ dopyeŋan olop. Neŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânunetâ pik sâop?

¹⁰ Otmu sâp âlâen lok 4000 ya gurâ baŋga nombolân yâhâp yaŋahâk yingimunŋe newi. Neŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânunetâ pik sâop?

¹¹ Den ekyongoan yu nâŋgânetâ keterakyiŋimbâp. Yâhâ yeŋe imbiâk nâhâitŋe “sotgât yap” sâm nâŋgânihiai. Yakât yâhâpne sâmune nâŋgâm heŋgeŋguet. Parisaio otmu Sarukaio yeŋgât matuk keluŋe yaŋe mem bâleyekmapgât galem oraŋginomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâm eknongomu nâŋgâmune keterakmu yuwu sâwin. “O, yâhâmâ sotgât ki yap. Yâhâmâ Parisaio otmu Sarukaio yeŋgât den nâŋgâm lohotŋe otmaingât yap.” Yawu sâwin.

Petoroŋe Yesuhât topne sâm teteop.

(Mareko 8:27-30 Luka 9:18-21)

¹³ Yapâ yahatmâ, kapi âlâ kutŋe Kaisaria sâm, kutŋe âlâmâ Pilip sâm, yan ariwin. Yan arimunŋe Yesuŋe yuwu sâm âinongop. “Nâmâ Anitâŋe hâŋgânnohomu gewan. Yakât otmâmâ lohimbiŋe nâhât âlâ sâmai?”

¹⁴ Sâmu sâwin. “Nombotŋaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoane Baptis emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ poropete âlâ, kutŋe Elea, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâm ge mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ “Poropete âlâ, kutŋe Yeremia, me poropete âlâ mumuŋambâ yahatmâ mansap,” sâmai.” Yawu sâm ekuwin.

¹⁵ Sâmunŋe sâop. “Yâhâ yeŋeâmâ nâhât âlâ sâmai?”

Yawu sâmu Petoro, kutŋe âlâmâ Simon sâm, yâkŋe yuwu sâop.

16 “Anitâne hângângohomu ge mansat ya nângâmunne bulâne otmap. Yakât otmâ gâmâ yâkât nanne tâj tâj ya nanġain.”

17 Sâmu sâop. “Simon, Yoane nanne, bukulipgane ekgohojêta ki yat. Awojne himbimân tatmapne den yu biwihan katmu yat yakât Anitâne nângâhîhimu âlepne oap. Yakât biwihe herone otbuap.

18 Yâhâ gike kutgeâmâ Petoro, kut yukât topneâmâ “Kât” yawu tap. Gârâmâ nenne kât mem emet tuhumunne njiwiñ njiwiñ sâmap ya ki putuk sâm liwarakbuap. Yakât dopneâk lohimbi nâhâlen ga torokatmai ya ki hiliwahonomai.

19 Yakât sâwe. Nâne mâmâne otgihimune lohimbi yengât kunyene manbuat. Yanâmâ yâkne otjêta bâlemapgât gâne sâm kuyiñgiuwat nâku yawuâk kuyiñgiwom. Yamâ yâkne âlepne otjêtgât sâm yingiwuat nâku yawuâk nângâwom.” Yawu sâop.

20 Otmu yuwu sâm kuningiop. “Nâ bulânanâk Anitâne hângânnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi ihilâk ki ekyongonomai.” Yawu sâop.

Petoroje Yesuhât mâtâp manġuwanġiwe sâm olop.

(Mareko 8:31-9:1 Luka 9:22-27)

21 Otmu sâp yan Yesu sâm bâlewanġim mem âlâlâ tuhunomai yakât tetekjan eknongop. “Topne katmâ Yerusalem kapiân yâhâmune yan Isirae nengât kunlipnenne, otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya, otmu hotom umai yengât kunlipyene kerekne sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohojêta mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatbom. Yawu otmâ yanak mumuġambâ yahatbom.” Yawu sâm eknongop.

22 Yawu sâm eknongomu Petoroje dâimu peren pilâm ba yetjiâk kinmâ yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, umatne topne topne otnihinomai sâm tat ya ki tetewuapgât nanġan. Bia kârikne.” Yawu sâop.

23 Sâmu purik pilâm yuwu sâm ekuop. “Gâne mâtâp ki manġunihi. Mâtâp manġunihirâmâ Satanne tepne herone otbuap. Gâne den yat yu Anitâne sâm nihiop ya ki lâuap. Yuâmâ loġgât nângân nângân yat. Ya nângâmune ki ârândân oap.” Yawu sâop.

Manmannenġe ki alitmâ manmâ yâhânom.

24 Yawu sâm ekum yanak purik pilâm yuwu sâm eknongop. “Lohimbi âlâ me âlâne biwiyene nâhâlen katmaiġe nâhâlen torokatne sâm yan yehâhât ki nângâjêta yahatbuap. Me senne âlâlâ tatyinġiap ya biatningimap sâm yakât ki nângâm ketet otmâ enġat yâhâp otnomai. Nâhât den haonmâ ârândân nângâm tem lâunihim mannomai.

25 Yâhâ lok âlâ me âlâne manmanyene alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne biwi nângân nângânyene nâhâlâk katmâ mannomai. Yawu otmâ manjêta yongojêta munomai yamâ Anitâne mumuġambâ mem yahatyekbuap.

26 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne senne âlâlâ, iri sikum me manman topne topne yan torokatmâ biwi nângân nângânyene yan hikum munomai yan mumuġambâ yahatnomaihât dop ki tap. Yâhâ manman yawu yakât matne âlepne Anitâne yingiwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât yuwu sâmune nângâjêta.

27 Hâmbâi sâp patoen Himbim Awojnanne yâhâpne hângânnohomu anjelolipne meyekmune hânân genom. Gem yan manmanyenahât matne âlâku ikñiâk ikñiâk kâpekma yingiwom.

28 Yen ki mum meterjêtaek nâ lok bulâne mansanne galemyene otmâ yâhâwom.” Yawu sâop.

17

*Yesu, Mose, Elea den sâm alahuwi.
(Mareko 9:2-13 Luka 9:28-36)*

¹ Yâhâ yakât kakñan hilâm nombolân konok pesuk sâmú Yesuñe Petoro, Yakowo otmu imiñe Yoane ya yeñeâk meyekmu nen katnenekmâ pumñe âlâen yâhâwi.

² Yan yâhâñetâ Yesuhât kun kundenñeñe âlâ otmu ekbi. Otmu senñeâmâ dewutâ senñe gam irik irik sâmáp yawuya teteop. Yâhâ sâñgumñeñeâmâ kaok bolañ bolañ otmâ kâlâp kokotñe lañ lañ sâmáp yawuya olop.

³ Sâp yanâmâ Mose yet Elea emelâk Anitâñe meyelehop yañe yanâk pâràk sânsânâk tetemutâ orowâk den alahu gulahu otbi.

⁴ Den alahu gulahu otñetâ Petoroñe ekmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, kulem ango teteap yukât yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunñe âilongo oap. Yawu gârâmâ gâñe sârâ nâñe selep kalimbu kumbomgât nañgan. Âlâmâ gâhât, âlâmâ Mosehât, âlâmâ Eleahât.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmú yanâk kulewoñboñ ge lâum kurihiyehop. Lâum kurihiyekmu yakât biwiñambâ Anitâñe yuwu sâop. “Bulâñanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâñe biwinañe yâhâk hikum tatman. Yakât otmâ den sâwuap ya yeñe mem biwiyenñan katmâ tem lâuwanñim mannomai.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâmú hoñ bawalipñeñe nâñgâm kiñgityenñahât otmâ kun kundenyeñe mem kurihiakmâ hânân ge pare pare iwi.

⁷ Yawu otñetâ Yesuñe gotyenñan ba yuwu sâm ekyongop. “Ki kiñgityenñahât otñet. Yahatñetâ arine.”

⁸ Yawu sâmú yahatmâ lok yâhâp ya yelekñetâ bialop. Yawu otmâ Yesu ikñiâk kinmu ekbi.

⁹ Yanâk pumñambâ âwurem mâtâwânâk ge Yesuñe yuwu sâm ekyongop. “Ewan pumñan Mose yet Elea tetemutâ den oain yakât in yawu ki ekyongonomai. Hâmbâi nohoñetâ mum yahatbom yakât kakñanâmâ yu eksai yukât sâm tetem ekyongonñetâ nâñgânomai.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâmú hoñ bawalipñeñe Elea tetemu ekbi yakât nâñgâm yuwu sâm âikuwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimainñeâmâ yuwu sâmâi. “Angoân Eleañe yâhâpñe tetemuâmâ Anitâñe hâñgângumu gewuap yâkât mâtâp mewañgiwuap.” Yawu sâmâi. Yamâ girawuhât sâmâi?”

¹¹ Sâñetâ sâop. “Yamâ bulâñanâk yai. Elea yâhâpñe tetem mâtâp yai ya henñenñuwuap.

¹² Yawu gârâmâ yai yakât nâñe yuwu sâmune nâñgâñet. Elea yamâ emelâk takaop. Takamu yeñgât kunlipyeñeñe ekmâ yâkât topñe ki nâñgâm kuñetâ muop. Yâhâ Anitâñe nâ hâñgânnohomu gewan yawuâk nohoñetâ mumbom.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmú nâñgâñetâ keterakmu yuwu sâwi. “O, yuâmâ Eleahâlen hâum kinmâ yap yamâ Yoaneñe tetem toen mem katyehop yâkât yap.” Yawu sâwi.

*Yesuhât hoñ bawalipñeñe weke bâleñe watne sâm hâum pâpñuwi.
(Mareko 9:14-29 Luka 9:37-42)*

¹⁴ Mâtâwân gem tatñetâ yan lohimbi dondâñe lok âlâhât nanñe ya nengâlen dâim takanñetâ tângune sâm hâum pâpñum pilâwin. Yawu otmâ yakât den alahum kin tatmunñe bukulpnennñe pumñehembâ ge peneningiwi. Peneninginñetâ yan naom yakât âwânñeñe Yesu ekmâ gotñan ga yuwu sâm ekuop.

¹⁵ “Lok pato, gâ ihilâk nannahât nâñgâwanñi. Weke bâleñeñe nanne mem mângâemuâmâ toen kionñmap. Otmu senñe gâwânñ gâwânñ sâm kâlâwân kionñmu semâp.

16 Yawuhât nâje dâim honj bawalipgane sânetâ weke bâleņane yâkâlembâ gaiakmâ ariâkgât sâmunne hâum pâpgum pilai.” Yawu sâop.

17 Sâmu Yesune nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yen wongât nâhâitņe ki tânnongowuap yawu nanğai? Yakât nâņgâmune ki ârândâņ oap. Nâ yen orop sâp kâlep manmâ yâhâwomgât dop ki tap. Yawuhât pilâyekmâ yâhâwom yan yeņe girawu mannomai?” Yawu sâop.

18 Yawu sâm lok sihan yakât sâop. “Yen nâhâlen mem gaņet.” Yawu sâop. Mem yâhâņetâ weke bâleņane mâņgâeop ya watmu gaiakmâ ba arimu yanâk âlepņe olop.

19 Âlepņe olop yakât topņe nâņgâne sâm Yesu yuwu sâm âikuwin. “Yu topņe girawuhât nenņe weke bâleņe ya watne sâm hâum pâpguain?”

20 Sâmunņe sâop. “Yen nâhâlen biwi nâņgân nâņgânyenņe kepeim manmai mâne âlepņe yuwu mon sâmbâi. “O, pumņe enda huhuakmâ orotok sâm giâk.” Sânetâ âlepņe huhuakmâ orotok sâm gembâp. Otmu âi nombotņe tap ya âlepņe torokatmâ membâi.

21 Yamâ weke bâleņe wاتمune ariap yaņe kârikņe bâleņe. Yakât otmâ yeņeâmâ den in sânetâ ki gaiakmâ ariap. Yâhâ weke bâleņe yawuya ekmâmâ topņe katmâ sot barak manmâ Anitâhâlen biwiyenņe kepeim ulitgunetâ denyenņe nâņgâm gaiakmâ ariwuap.” Yawu sâop.

Yesune ikņak mumbuap yakât sâop.

(Mareko 9:30-32 Luka 9:43-45)

22 Yawu sâmu nen kerehâk yapâ pilâm yahatmâ Galilaia hânângen ariwin. Ari Yesune yuwu sâm eknongop. “Anitâņe hâņgânnohomu gewan nâhât kasalipņane nohoņetâ mumbom.

23 Nohoņetâ mum yan hilâm kalimbu hân kâlehen tatmâ mumuņambâ yahatbom yakât sâp tâlâhuap.” Yawu sâm eknongomu biwinenņe nâņgâmunņe umatņe bâleņe olop.

Miti emetņe yakât takesi kalowot.

24 Mâtâp ari Kapanaum kapi mewin. Kapanaum kapi mem Petorohât emet hawiņan ari kinmâ den alahuwin. Alahum kinmunņe lok nombotņe opon kâmbukņahât takesi meminiwi yaņe taka Petoro yuwu sâm âikuwi. “Yenğât patoyenņe opon kâmbukņahât takesi katmap me ki katmap?” Yawu sâm âikuwi.

25 Yawu sânetâ Petoroņe sâop. “Oņ, yawu otmapgâ.”

Yawu sâmu emet kâlehen yâhâmunņe Yesune Petoro yuwu sâm âikuop. “Petoro, den yai yakât nâņgârâ girawu oap? Yuwu sâm âihohowe. Lok komot girawu yaņe tewetsenņe mem hâņgât lok kutdâ yingim mansai? Hâņgât lok kutdâ ya yenğât bukulipyenņe me kasalipyenņe?” Yawu sâop.

26 Sâmu sâop. “Bukulipyenņe kapi ambolipņane tewetsenņe ki katmai. Yâhâ kasalipyenņe mem ge katyekņetâ yâk yenğât amutyenņan mansai yâkņak tewetsenņe katmai.” Sâmu sâop. “Bonņanâk yat.

27 Yawu gârâmâ nen Anitâhât komolân torokatmâ mansainņe opon kâmbukņan yâhâ takesi ki katnom yamâ âlepņe. Yakât denņe bia. Gârâmâ nâņgâņetâ bâlemagât gâņe netgât takesi yamâ yuwu tuhumi katbuat. Gâņe iņan itâņe mem ari denğânân pilârâ giâk. Gemu yan anğoân iņan kionbuap ya mem tepņe gâim duhatbuat. Tepņe gâim duhatmâ tewetsenņe yapâ mem tetewuat. Ya mem ari gike umut otmu nâhât umut katbuat.” Yawu sâop.

18

*Huruḡ huruḡ manmâ yâhânom.
(Mareko 9:33-37 Luka 9:46-48)*

¹ Yawu sâḡ ekumu Yesu yuwu sâḡ âikuwin. “Sâḡ patoen Anitâḡe tihitnenḡe otmuâmâ orowâk manmâ yâhânom yanâmâ nengâlen gâtḡe âlâ me âlâhât nâḡgârâ kunnenḡe manbuap?” Yawu sâḡ âikuwin.

² Yawu sâḡmunḡe naom tipḡe âlâ gotnenḡan kinop ya hâḡum tiripnongom yuwu sâḡ eknongop.

³ “Âinohoi yakât topḡe yuwu sâḡmune nâḡgâḡet. Nimnaom titipâḡe Anitâhât den nâḡgâm in yawu biwiyenḡe lâḡum yâkât komot otmai. Yakât dopḡeâk otnomai yanâmâ Anitâḡe âlepḡe yen meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ Anitâhât komolân torokatnomaihât dop âlâ ki tap.

⁴ Yâhâ nimnaom titipâḡe yenjahât nâḡgâḡetâ gemu huruḡ huruḡ manmai. Yakât dopḡeâk yenḡâlen gâtḡe âlâ me âlâḡe yenjahât nâḡgâḡetâ gemu huruḡ huruḡ mannomai. Lok yawuya yenḡât nâḡgâḡmune yahatbuap.

⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâḡe naom tipḡe yuwuya yakât nâḡgâḡetâ yahatmu buku otbaḡḡinomaiḡe nâ hoḡ banihimai yakât dop oap.

*Oḡḡetâ bâleâk sâḡ ki kendâyiḡḡinom.
(Mareko 9:42-48 Luka 17:1-2)*

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâḡe nimnaom titipâ nâhât pat manmai ya yenḡât mâḡâḡ manḡuyiḡḡimai. Yamâ hâmbâi matḡe umatḡe menomai.

⁷ Den yan yakât torokatmâ âlâen hâḡum yuwu sâwe. Satanḡe yen kerek mem ge katyekbe sâḡ otmu yakât lohotḡe otne sâḡ oai. Yakât tepne nanḡan. Lohimbi âlâ me âlâḡe Satangât tem lâḡum yan, bukulipyenḡe otḡetâ bâleâkḡât kendâyiḡḡimai yakât matḡe Anitâḡe umatḡe yiḡḡiwuap. Yawu.

⁸ Yakât torokatmâ sâwe. Bulâḡe hârenomaihât ki sâwom. Topḡe nâḡgâḡetḡât den âlâen hâḡum sâwe. Lok âlâ me âlâ bâḡyenḡe me kâiyenḡe otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipgum bâḡyenjahât me kâiyenjahât tosa yakât otmâ umut biwiyenḡe hem kâlâwân kionḡmapḡât ya hârem pilânomai. Topḡe yuwuhât yan. Lok âlâ me âlâḡe dâiyekmu yu me ya otḡetâ bâlemu hemḡât pat otmaiḡât ya pilâm biwiyenḡe Anitâhâlen katnomai. Yawu otḡetâ manman kârikḡe yiḡḡiwuap.

⁹ Otmu yawuâk lok âlâ me âlâḡe senḡe nombot me nombot yaḡe orotmeme bâleḡe ekmâ biwiyenḡe yan ariwuap. Biwiyenḡe yan arimu yakât otmâ tâḡikgum senyenjahât tosa yakât otmâ umut biwiyenḡe hem kâlâḡḡât pat otmap sâḡ yakât âlâ gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyenḡe Anitâhâlen katmâ yâkât tem lâḡum yâhâḡetâ manman kârikḡe yiḡḡiwuap. Yawu.

*Lama âlâ gulip otbaḡḡimu ki pilâwuap yan hâḡum sâop.
(Luka 15:3-7)*

¹⁰ Yâhâ nimnaom ya yenḡât âlâku sâḡmune nâḡgâḡet. Anitâḡe anelolipḡe nombotḡe naom titipâ yu galemyongonḡet sâḡ âi yiḡḡiop yaḡeâmâ yâkât senḡan âilonḡo mansai. Yakât yenḡe naom titipâ yu yenḡât nâḡgâḡetâ ki gewuap.

¹¹ Yakât âlâ torokatmâ sâwe. Lohimbi yenḡe hem nâḡpumân ge hiliwahomaihât Anitâḡe yenḡât sâḡ hâḡḡannohomu gewan. Yakât nâḡe mem kuwikyekmune manman âilonḡoân mannomai.

¹²⁻¹³ Yakât den âlâen hâḡum yuwu sâḡmune nâḡgâḡet. Lok âlâhât lama 100 yawu kinbaḡḡiai. Gârâmâ ya yenḡât hohetyenḡambâ konok âlâḡe misiḡgurakbuap. Yawu otmu ambonḡe nombotḡe ya katyekmu kinḡetâ konok misiḡgurakbuap ya pâinmâ yâhâḡ gewuap. Yawu otmâ nombotḡe

katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap. Yâhâ misingurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepne welâmnan giâk sâm yakât otbuap.

¹⁴ Yakât dopneâk awonane nan baralipne âlâ me âlâne hiliwahomaihât haonmâ ârândân tihityene otmap.

Orotmeme bâlene otninginomai yan yuwu otnom.

¹⁵ Otmu den âlâ yuwu sâmune nângânet. Bukuhe âlâne topne âlâlâ mângâehckmu mem dâirâ yok pilâm yetriâk alahuromawot. Alahumutâ ârândân otmu buku konok mandowawot.

¹⁶ Yâhâ bukuna gâhât den ki nângâwuap otmuâmâ emelâk Mosenje den yuwu kulenguop ya watbuat.

“Lok konokne ikniâk bukulipne âlâ me âlâhât topyene teteâkgât sâm hâreyingiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yañe denyene sânomai ya lâuakmâ konok otbuap yamâ nângânetâ bonne (otmap/otbuap).”

Den ya watmâ buku nombotne konok me yâhâp meyelekdâ gam yâkne hengenjuromawot.

¹⁷ Yâhâ bukuna iliwetbuawâmâ Anitâhât komot yengât senyen hengenunomai. Yâhâ yâk yengât senyen iliwetmâ denyene ki nângâwuawâmâ yuwu sâm ekunomai. “Gâmâ kunge kârikne otmâ iliwet tat yakât otmâ nen orop torokatdâ mannomgât dop bia.” Yawu sâm ekum watnetâ ari manbuap.

Den sâm hâreyingine sâm angoân Anitâ âikum eknom.

¹⁸ Yuwu sâmune nângânet. Bukulipyene yu me ya âlepne otmai ya yene eknetâ ârândân otmap yawuâk Anitâne ekmu ârândân otbuap. Yâhâ bukulipyene otnetâ bâlemapgât yene kuyinginomai ya yawuâk Anitâne mâtâp manguyingiwuap. Yawu.

¹⁹ Otmu torokatmâ sâwe. Yene menduhuakmâ lok âlâhât den sâm hârewanjinomai yan biwiyene konok otmu Anitâ âikuñetâ topne mem teteñan tuhumu nângânomai.

²⁰ Otmu nâne yengât hohetyen kinmâ howeyekbom. Howeyekmune yakât topne nângâm hengenjum den sâm hârewanjinomai. Otmu Anitâne gurâ yawuâk hârewanjiwuap. Yawu.” Yawu sâop.

Nenne lohimbi otyingim mannom yakât dopneâk Anitâne otningiwuap.

²¹ Sâmu Petoroñe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, bukune âlâne orotmeme kingon mângâenekmu tosa pilâwanjimune amon otmu yan pesuk sâwuap? Nombolân yâhâp otmu yan pesuk sâwuap me? Me ya wangim torokatmâ yâhâwuap?” Yawu sâm topne nângâwehât âikum nângâop.

²² Sâmu sâop. “Yawu bia. Ihilâk, gâne tosañe pilâwanjim yâhâwuap.

²³ Yakât yuwu sâmune nângâ. Anitâne tihityene otmâ den sâm hâreyingiwuap. Yakât topne teteâkgât lok kutdâ orotmemeñan hâum sâwe. Yâkne ikne âi loklipne yengât tosa tatyngiop ya mem âwureñet sâm ekyongop. Ekyongomu tatyngiop ya ambonan ambonan yâkâlen ba sâm tetewi.

²⁴ Otmu angoân gaop yâkât tosa pato, yakât dowâmâ 13 milion kina yakât dop.

²⁵ Yâhâ lok yañe tewetsenñe ki tatbanjiopgât otmâ ya kâpekbâpgât dop bia. Yawu gârâmâ lok kutdâne yuwu sâm ekuop. “Gâ, imbihe naomge âi tuhumm tewetsenñe mem dâinomai yamâ nâhâlâk sâp ârândân katmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmu lok yañe yuwu nângâop. “Nenne âi yu girawu torokatmâ hâhiwin kakñan tuhumm manmâ yâhânom. Yawu gârâmâ kâpekbomgât dop âlâ ki tap, bia kârikne.” Yawu nângâm lok kutdâ ya yuwu sâm ulitguop.

“Yawu gârâmâ gâ nengât tepge nângâningi. Hâmbâi mâtâp teteningimu âlepne kâpeknom. Yakât ki hâwât hâwâlâk kendâningiwuat.” Yawu sâop.

²⁷ Yawu sâm ulitgumu ekmâ tepne nângâm tosaŋe ya pilâwanŋiop.

²⁸ Yawu gârâmâ âi lok yaŋe bukune âlâ mem teteop. Otmu bukunahât tosa yamâ 10 kina yawuya tatbanŋiop. Mem tetem tosaŋe kâpehâkgât ekuop.

²⁹ Ekumu yuwu sâm ulitguop. “Gâ tepge nângânihim tipine mambotdâ yan kâpekbom.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâop ya ki nângâm pâi emetŋan mem katmu talop. Yan tatmu yuwu sâm ekuop. “Gâ yuânâk tâtâ hep torehenlipgaŋe tewetsenŋe gihineta pâi emetne puluhum gewuat.” Yawu sâop.

³¹ Yawu otmu âi lok yakât bukulipŋaŋe nângâm bâlewanŋim patoyeŋe ekuwi.

³² Ekuŋeta den ya nângâm olop amboŋe ya kunmu gamu yuwu sâm ekuop. “Gâ lok bâleŋe. Anŋoân tosahe ya kâpekbâtgât dop. Yamâ nâŋe tosahe pilâhihiwan.

³³ Gâku yawuâk bukukahât tosa ki pilâwanŋiat yakât nângâmune umatne oap.” Yawu sâop.

³⁴ Otmu biwiŋaŋe nângâmu umatne otmu mem pâi emetŋan katmâ hâhiwin pato ya torokatmâ wanetgât tembe lâulipne ekyongop. “Lok yu wawi oap yakât hâhiwin waneta ârândân otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

³⁵ Yakât topne yuwu tap. Bukulipyeŋaŋe mem âlâlâ tuhuyekŋeta tosa ki pilâyinŋinomai. Yamâ Himbim Awoŋnenŋaŋe yen gurâ yawuâk tosa ki pilâyinŋiwuap.” Yawu sâop.

19

Lokne imbiŋe ki pilaknomai.

(Mareko 10:1-12 Luka 16:18)

¹ Yesuŋe den ya sâm pesuk pilâm menenekmu yapâ yahatmâ Galilaia hân ya pilâm yaŋak Yoran to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin.

² Arimunŋe lohimbî dondâŋe denŋe nângâne sâm betnenŋan watnenekmâ ariwi. Yan watnenekmâ ariŋeta yâkne lohimbî dondâ heŋgemyongop.

³ Otmu Parisaio lok nombotŋaŋe taka “Den girawuyaen hâmu sâmunŋe yan matne sâm tâpikgumu den âiân katne,” nângâm yuwu sâm Yesu âikuwi. “Mâtâp girawu tap? Lok âlâ me âlâŋe yeŋe enŋatyeneâk otmâ imbilipyeŋe pilâyeknomaihât mâtâp tap me bia?”

⁴ Sâŋeta sâop. “Yen Anitâhât den nângâmai me bia? Den yamâ yuwu tap.

“Anitâŋe topne katmâ hân himbim kândikyotgom yan lohimbî yâhâp katyelehop.

⁵ Katyelekmâ yan den yuwu sâm ekyotgop. “Lok âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmâŋe pilâyelekmâ imbiŋait mandomawot.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ ki hionakmâ ikŋiâk ikŋiâk otdomawot. Anitâŋe menduhyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

⁷ Sâmu sâwi. “Ya âlepne yat. Gârâmâ Moseŋe girem den âlâ yuwu kulemguoŋ tap.

“Lok âlâ me âlâŋe imbiŋe pilâwe sâm âlepne pilakdomawot yakât topne kulemgum wanŋmu miakmu watmu ariwuap.”

Yawu tap. Otmu Moseŋe ya otnomgât âlepne sâop. Gâŋe den yat yuŋeâmâ Mosehât den ya orop ki lâuaksawot. Yakât otmâ nângâmunŋe ki ârândân oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sânetâ Yesune Moseje den sâop yakât yuwu sâmu ekyongop. Moseje girem den yawu kulemgup yamâ kuyingiwêhât nângâm ki kulemgup. Yengât tâmbâlipyenaje biwiyenje kârikne otmu yengâhâlâk nângâm manminiwi yakât kulemgup. Yâhâ kândikum yawu ki otbi.

⁹ Yakât otmâmâ nâne yuwu sâmunje nângânet. Lok âlâhât imbiyane mâtâp ki tâpikgum manmu loknaje imbiâk pilâm ba imbi ondop membuap. Yamâ lok yane tosa umatne membuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Yesune yawu sâmu nenje yuwu sâmu ekuwin. “Nengât orotmeme yuwu tap. Lohimbi imbiâk hionakmâ mansai. Yawu orangimaihât nângâm lok yawuyane imbi barak mannomai.” Yawu sâwin.

¹¹⁻¹² Sâmunje sâop. “Lok kerekne imbi barak mannomaihât dop ki tap. Nombotnaje mâmâlipyenje yengât tepyenambâ pâlâmne mannomaihât yawu tetemai. Nombotnajeâmâ imbi memai sâmu mâtâp manguyingimai. Yâhâ nombotnajeâmâ Anitâhât nep yakâlâk nângâm tinj tinjâk mem mannom nângâm imbi barak manmai. Yakât Anitâne nângâmu ârândânet otmap. Otmu lok nombotnaje den yu biwiyenaje ekmâ topne nângâm yâhânetâ ârândânet otbuap.” Yawu sâop.

*Yesune nan baralipyenje lukuleyehop.
(Mareko 10:13-16 Luka 18:15-17)*

¹³ Otmu sâp yanâmâ lohimbi nombotnaje nan baralipyenje meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesune kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otjetâ nenje yekmunje ki ârândânet otmu kuyingiwîn.

¹⁴ Kuyingimunje Yesune nenekmu ki ârândânet otmu yuwu sâmu eknongop. “Kâmbukne, ki kuyinginet. Anitâne nimnaom titipâ yu yengât tihityenje otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen ganjet. Yene kuyinginetâ ekmune ki ârândânet oap.

¹⁵ Yawu sâmu Anitâ ulitgum kunyenjan memu yanjak kapi ya pilâm âlâengen ariwin.

*Lok iri sikumyene pato tatyngiap yâk yengât topyene.
(Mareko 10:17-31 Luka 18:18-30)*

¹⁶ Sâp âlâen lok âlâne Yesuhâlen taka yuwu sâmu âikuop. “Kutdâ, nâne âlâ girawu otmune ârândânet otmu yanâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

¹⁷ Sâmu sâop. “Gâ wongât yakât âinohat? Yakât amboje yamâ Anitâ konok. Gâ yu me ya âlepneâk otbehât nangat otmuâmâ girem den hârohâk nângâm lâuwuat.

¹⁸ Sâmu sâop. “Girem den girawuya?” Sâmu sâop. “Mosehât girem den yukât yan.

“Gâ lok nombotne ki yongorâ munomai. Me buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me kombo ki otbuat. Me hâkyenjan ki sâuwat. Me den perâk ki sâmu kâityongowuat.

¹⁹ Gâ âwâhe mâmâhe yetgât lauyetne lâum amutyetjan manbuat. Otmu nenjahât nangangimunje yahatmap yakât dopneâk buku nombotne yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap. nângâmat yawuâk buku nombotne tânyongowehât nângâuwat. Yawu.”

²⁰ Sâmu sâop. “Girem den yu sâmu arat yamâ otmanâk hârok. Orotmeme girawuya ki otman ya otbom yanâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kunihiwuap?” Yawu sâop.

²¹ Sâmu sâop. “Senje âlâlâ pato tatgihiap yamâ mem buku nombotne umburuk mansai ya yingiwuat. Yawu otdâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kunihiwuap. Yawu otmâ nâhâlen toroktdâ orowâk arinom.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu iri sikum me senje âlâlâ pato tatbangiop yakât nângâmu biwiñe umatñe otmu, Yesuñe sâop ya ekmu hâi hâiñe otmu pilâm âlâengen ba ariop.

²³ Ba arimu Yesuñe yuwu sâm eknongop. “Yuwu sâmune nângâñet. Lok iri sikum pato tatyñgiap yañeâmâ Anitâhâlen torokatne sâm otñetâ hâi hâiñe otmap.

²⁴ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângâñet. Pusiñe selon watmu pin pinñan arimu yan watmâ bawe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopñeak lok iri sikumyeñe pato tatyñgiapñe Anitâñe tihityeñe olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otñetâ hâi hâiñe otbuap. Lok nombotñe iri sikum pato tatyñgiapñe yeñahâlâk nângâmai. Lok yawuyañe himbimân Anitâhât gotñan ki yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu nângâmunñe sâtñe otmu yuwu sâwin. “Âo, yu yat yuâmâ lok girawu yañeâmâ himbingât pat otbuap?”

²⁶ Yawu sâmunñe Yesuñe sennenñe topñan dâñâk nenekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm lokgât nângân nângânân arinomaihât dop ki tap. Yamâ Anitâ konokñe nângâningimap. Yakât otmâ yeñe yu me ya otne sâm Anitâhât nângân nângânân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkñe konok manman kârikñe ya yñgimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁷ Yawu sâmu Petoroñe yuwu sâm âikuop. “Bâe, nenâmâ senje âlâlâ kerek betbangim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakñan manmain. Yakât nenñe girawu menomgât nanjat?” Yawu sâop.

²⁸ Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp pato tetewuawân Anitâñe yâhâpñe nâ hângânnohomu âwurem gewom. Yanâmâ âi sâm nihiop yakât bulâñe tetenihiwuap. Yawu gârâmâ yeñe nâhâlen torokatmâ manmai yamâ nâ orowâk tatnomai. Tatmâmâ Isirae lok komot kâiân yâhâp mansai yeñgat topyeñe ya sâm tetenom. Otmu yeñeâmâ kunlipyenñe otmâ galemyongom mannomai.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe âwâ mâmâlipyeñe, me imi garilipyenñe, me senje âlâlâ siminñe tatyñgimap ya aksihâk pilâyekmâ lohimbi kerekñe nâhât den nângâñetgât nâhât komolân torokatmâ tânyongonomai yâhâmâ nâ orowâk konohân tatnom. Tatmunñe yakât matñe âilonjo yñgimune menomai.

³⁰ Yâhâ lohimbi nombotñañe yeñahât nângâñetâ yahatmap ya Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotñañe yeñahât nângâñetâ gemu huruñ huruñ manmai ya Anitâñe meyekmu iññan torokatnomai.” Yawu sâop.

20

Anitâhât hon bawanjimunñe yakât hâmeñe ningiwuap.

¹ Yesuñe den âlâ yuwu sâm eknongop. “Anitâhât hon bawanjinetâ yakât hâmeñe yñgiwuap yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângâñet. Lok kutdâ âlâhât hân pato tatbangiopñe omonânâk nep tuhñet sâm kapiân yâhâ nep lok meyehop.

² Lok meyekmâ, “Âi tuhunomai yakât hâmeñe kina konok konok yñgiwom,” sâmu nângâñetâ âlepñe otmu yahatmâ ari nep tuhuwi.

³ Yawu otmâ omonânâk 9 kilok otmu yan lok nombotñe âlâ meyekbe sâm kapiân yâhâop. Yâhâ hilâm im tatbi ya yehop.

⁴ Yekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yen ari nâhât nep kâmetñetâmâ yakât hâmeñe kina konok konok yñgiwom.” Yawu sâm ekyongomu ari nep tuhuwi.

⁵ Nep tuhñe tatñetâ 12 kilok olop yan nep lok nombotñe âlâ meyekmu nep tuhuwi. Yâhâ 3 kilok otmu nep nombotñe âlâ ya gurâ meyekmu nep tuhuwi.

⁶ Nep tuhum tatñetâ emelâk emetsâpñe olop. Emetsâpñe otmu nep lok nombotñe âlâ meyekbe sâm kapiân yâhâop. Yâhâ yekmâ yuwu sâm âiyongop. “Wongât otmâ konam im tai?”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok âlâñe âi tuhuñet sâm ki sâm ningiap. Yakât otmâ hilâm im tain.”

Sâñetâ sâop. “Yen yahatmâ ari nâhât âi tuhuñet,” sâop. Yawu sâmu ari nep tuhuwanñiwi.

⁸ Nep tipñe tuhuñetâ emetsenñe potok sâmu nep ambonañe yahatmâ nep loklipñe yengât galem ya yuwu sâm ekuop. “Lok âi miai ya ekyongorâ ga hâmeñe meñet.” Yawu sâm ekuop.

Aiop, galem yañe nep loklipñe ya ekyongomu ganetâ bâñe meyehop yâk yengâlebâ topñe katmâ tewetsenñe yingñop. Yingim arim arim angoân meyehop ya bâñe yingñop.

⁹ Yawu otmâ lok emetsâpñe taka âi mewi ya kina konok konok yingñop.

¹⁰ Yawu otmu angoân takawi yañe yekñetâ bâlemu yuwu nângâwi. “Nenñe sâm omonânâk taka âi topñe katsain. Yakât otmâ tewetsenñe pato membâmgât dop.” Yawu nângâwi. Yawu nângâwi yamâ angoân takawi me betñan takawi ya hârohâk dop konohâk yingñop.

¹¹ Dop konohâk yingñimu yakât tepyenñan tâlimu nep ambonahât dondâ nângâm bâlewanñim yuwu sâm ekuwi.

¹² “Lok nombotñe emetsâpñan meyekdâ takai. Yâhâ nenâmâ omonânâk menenekdâ nep tuhumunñe sikopñe irik irik sâm dondâ nongoap. Yakât otmâ bâleain. Yawuhât girawu otmâ gâñe mem ge katnenekmâ emetsâpñe takai ya orop dop konohâk ningiat? Yakât nângâmunñe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâñetâ nep ambonañe lok hohetyenñan kinmâ sâop ya yuwu sâm ekuop. “Buku, nâñe ki otmâ tâpikguan. Meyeksan yan kina konok konok yingñiwom sâmunne nângâñetâ ârândân oap.

¹⁴ Yakât otmâ yingñian yu miakmâ arinñet. Nâñe yen yingñian otmu bâñe takai ya yingñian yuâmâ nine enñatneâk watmâ yingñian.

¹⁵ Nâñe tewetsenñe yu kâsikum yingñian yamâ nâhât wahap. Yeñe ki galem-nohoai. Yakât otmâ yeñe nângâm bâlenihiai yakât nângâmune ki ârândân oap.” Yawu sâop.

¹⁶ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâñet. Sâp yiwerenñe nâhâlen biwiyenñe kepeim hoñ banihiai. Otmu sâp âlâen komot topñe topñe yañe nâhâlen biwiyenñe kepeim hoñ banihinomai. Yen me yâk hârohâk hâmeñe dop konohâk menomai. Gewe yâhâwe bia. Yen kerekñe manman kârikñan arinomai. Yawu.” Yawu sâop.

Yesuñe mumbuap yakât sâm hoñ bawalipñe ekyongop.

(Mareko 10:32-34 Luka 18:31-33)

¹⁷ Yesuñe Yerusalem kapiân yâhâwe sâm nen hoñ bawalipñe menenekmu orowâk yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ Yesuñe yuwu sâm eknongop.

¹⁸ “Yuwu sâmunne nângâñet. Yiwerenñe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunñe lok âlâñe nângâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yengât bâtyenñan katnekbuap. Bâtyenñan katnekmu den âiân katnekma mumbomgât den sâm hârenihinomai.

¹⁹ Den sâm hârenihim Roma lok yengâlen katnekñetâ yâkñe yuwu otnihinomai. Sennan gem, tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekñetâ hâhiwin pato nângâwom. Otmu benñe howanân nohoñetâ mumbom. Mumune hannohoñetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakñan mumunambâ yahatbom.” Yawu sâop.

*Bukulipnennje yâk yengât hoj bayinginom.
(Mareko 10:35-45)*

²⁰ Sâp yanâmâ Yewerihât imbiñaje nanyâhâtyetnje dâiyelekmâ ba Yesu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, nanyâhâtne yu nângâyitgihât nanjan.” Yawu sâop.

²¹ Sâmu sâop. “Gâ biwihanje girawu nângâm dâiyelekmâ takat?”

Sâmu sâop. “Sâp patoen gâñe lohimbi kerek galemnenje manbuat yanâmâ nâhât nanyâhâtne yu orowâk tatmâ tângohomotâ galem mannomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu Yakowo yet Yoane yuwu sâm âiyotgop. “Yakât topnje ki nângâm denâk sâm yawot. Umatnje âlâlâ tetenihimu hâhiwin nângâwom yawuâk nângâromawot me?”

Sâmu sâowot. “Ya âlepñe yat. Umatnje nângâwualân net gurâ yawuâk nângâromgât nanjait.” Yawu sâowot.

²³ Sâmutâ sâop. “Bonjanâk yawot. Umatnje âlâlâ tetenihimu hâhiwin nângâwom ya yet gurâ yawuâk nângâromawot. Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâñe tânnohonetâ kunlipyenne mannom yakât Anitâ ikñahâk nângâmu tap.” Yawu sâop.

²⁴ Yawu sâm ekyotgomu yakât den pat nângâmunñe bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nângâm bâleyitgiwin.

²⁵ Nângâm bâleyitgimunnje Yesunje nângâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok papatolipyenaje nângâmai dopñan lohimbi galemnyongonetâ yâk yengât amutyenjan manmâ hâhiwin kakñan manmai.

²⁶⁻²⁸ Yeneâmâ papatolipyenaje otyingimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum mansaiñe nâhât hoj bam gam nâ tânnohonetgât ki gewan. Nâñeâmâ lohimbi hoj bayingim sârereyekmâ kinmune nohonetâ mumbom. Mum yan tosayenje pilâyingiwom. Yawu otbomgât awonñaje âi sâm nihim hângânnohomu ge mansan. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe bukulipyenaje nângâyinginetâ yahalâkgât meñetâ huruñ huruñ otmu yâk yengât amutyenjan mannomai. Otmu yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Anitâñe nenekmu ârândânj olâkgât nângâm yawuâk bukulipyenne yengât hoj bayinginomai. Yawu.” Yawu sâop.

*Lok senyetñe bok sâsâñe ya hengemyotgop.
(Mareko 10:46-52 Luka 18:35-43)*

²⁹ Yesunje menenekmu Yeriko kapi pilâm yâhâwin. Yâhâmunñe lohimbi dondâñe betnennjan watnenekmâ ariwi.

³⁰ Arimunnje lok yâhâp senyetñe bok sâsâñe mâtâp ginñan talowot. Tatmutâ lohimbi yaje “Yesu takap” sâñetâ nângâm yahatmâ halahum yuwu sâowot. “Lok pato, Dawitihât sen, gâ netgât wehe nângânitgi.” Yawu sâowot.

³¹ Yawu sâmutâ lohimbi gotyetñan kinbiñe kuyitgim yuwu sâwi. “Bâe, girawu otmâ den kârikñe sâm halahum tawot? Den nângânâk tatset.” Yawu sâwi. Yawu sâñetâ iliwetmâ witgumâk sâowot.

³² Sâmutâ yuwu sâm âiyotgop. “Girawu otyitgiwehât nanjawot?”

³³ Sâmu sâowot. “Lok pato, sârâ sennetñe hâreakmu ekdehât nanjait.” Yawu sâowot.

³⁴ Yawu sâmutâ senyetñan mem walipgumu hâreakmu ekmâ, Yesu betñan sâmutâ orowâk ariwin.

21

*Yesunje Yerusalem kapiân yâhâop.
(Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)*

¹ Yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotñan kapi âlâ, kutñe Betepahe sâam, ya Oliwa pumñan tap yan yâhâwin.

² Yan yâhâ Yesuñe hon bawayâhâtñe yâhâp yuwu sâam hânghânyotgop. “Kapi tipine ewapâ tap yan dongi nanñe otmu mâmâñe hikum katyelekñetâ kinsawot ya holañmâ meyelekmâ geromawot.

³ Holañyelekmûtâ lok âlâ me âlâñe yelemâ âiyotgoñetâmâ yuwu sâam ekyongoromawot. “Yiwerene âi teteap. Yakât otmâ kutdânetñane yu meyelekdehât hânghânotgomu takait. Meyelekmâ arimutñeâmâ âi ya tuhum pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâam ekyongoromawot.” Yawu sâop.

⁴⁻⁷ Yawu sâam hânghânyotgomu yâhâowot. Yâhâ dongi ya holañmâ meyelekmâ takamûtâ hâk katipñe kâlep katbin ya holañmâ lotohom kakñan katbin. Katmunñe kakñan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin. Otmu Yesu kapiân yâhâop yakât emet inânñan poropete âlâñe den kulemguop ya yuwu tap.

“Yen Yerusalem kapi ambolipñe nânghâñet. Papatolipyeñane orotmeme yuwu otmâ mansai. Yaneâmâ bam gane sâam yan hâk meme otmâ beâsi kakñanâk bam gamai. Otmâmâ yengât lok kutdâ yuñeâmâ yeñe otmâi yawu ki oap. Yâhâmâ ikñahât nânghâmu gemap. Yakât otmâ dongi kakñanâk lohotñan ariop.”

Den yawu tap yakât bonñe Yesuñe dongi kakñan tatmâ Yerusalem kapiân yâhâop yan teteop.

⁸ Kapiân yâhâmu yan lohimbi kinñitñe orowâk hâruhuakbiñe Yesuhât nânghâñetâ yahatmu yeñe sângum kâkâlep ya holañmâ mâtâp tete lingatmâ ariwi. Yâhâ nombotñaneâmâ âliwahap esenñe hârem yanñe lingatmâ ariwi. Lingatñetâ dongi yanñe yakât kakñambâ ariop.

⁹ Yâhâ nombotñe hâruhuakbi yanñe yuwu sâam mepaewi. “Gâmâ tâmbânenñe Dawitihât sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâñe âi sâam ghihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ heronñe otgihim mepaeheksain.” Yawu sâam mepaewi.

¹⁰ Yesuñe Yerusalem kapiân yâhâmu kapi ya ambolipñane ekmâ pâràk pilâm yuwu sâwi. “Main. Lok yuâmâ wonân gâtñe? Me âlâhât nanñe?”

¹¹ Yawu sâñetâ lohimbi betñan sâwiñe yuwu sâam ekyongowi. “Yuâmâ Anitâhât poropete âlâ, kutñe Yesu, kapi tipine, kutñe Nasaret sâam, Galilaila hânân tap yapâ gâtñe.” Yawu sâwi.

Yesuñe opon kâmbukñan yâhâ lohimbi watyehop.

(Mareko 11:15-19 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)

¹²⁻¹³ Yawu sâñetâ Yerusalem kapi patoen yâhâwin. Yâhâmunñe Yesuñe dongi kakñambâ kionñmu yanak yapâ opon kâmbukñan yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukñe kâlehen lohimbiñe senñe âlâlâ anñi gunñi otmâ hâmenñe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuñe nânghâm bâleyinñim yuwu sâam ekyongop. “Yu oai yukât emet inânñan Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânñan kulemñan manmâ arainñe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâamune nânghâñet. Yeñe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmenñe mem yahatmâ anñi gunñi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anñim bero emetñe yawuya oap. Opon kâmbukñe yu kâlehen ki orotñe otñetâ ekmune bâleap.” Yawu sâam kakñan tat tat, tewo, kembâ mem emetñe tuhum ya kâlehen katñetâ talop, senñe âlâlâyeñe mem purik pilâyinñim watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

¹⁴ Gem tiok taok otmâ arim kinjetâ lok nombotje senyene bok sâsâne otmu lok parene ya yâkâlen arinetâ hejgemyongop.

¹⁵ Hejgemyongomu naom titipâne Yesu ekjetâ sâtje otmu yuwu sâm mepaewi. “Dawitihât sen, kâwiâk watyekdâ kionjsai yakât herone oain.” Yawu sânetâ yan hotom uminiwi ya yengât lok kunje otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya ne nângâm bâlewangim yuwu sâwi.

¹⁶ “Naom titipâ kutylene biane mepaeheksai ya ekmunje ki ârândân oap. Yakât kuyingirâ hutuk sânet,” yawu sâm Yesu ekuwi.

Sânetâ sâop. “Mepaenekjetâ nângâmune ârândân oap. Yu oai yukât emet inânjan Anitâne poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Anitâne nimnaom titipâ yengât biwiyenjan kionmu herone otbangiai.”

Den yawu kulemguwi tap yakât bulâne yu tetemu eksai.”

¹⁷ Yawu sâm ekyongom yapâ pilâyekmâ Betani kapiân ari omonj sâmu iwin.

Lakop sâwangimu hâlâlân sâm kinop.

(Mareko 11:12-14,20-24)

¹⁸ Yan imunje emet hanj sâmu yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâp arim tatmunje Yesu po wangiop.

¹⁹ Po wangimu senje pilâm lakop âlâ mâtâp ginjan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetje mem nembom sâm gotjan ari ekmâ kehetje âlâ ki kinop. Esenjanjak âi omonj omonj otmâ kinmu ekmâ yuwu sâop. “Âo, yu kehetje ki kinsap. Esenjeâk tap. Yakât otmâ lakop yukât kehetje âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Sâmu yanjak esenje gimbanjuop.

²⁰ Yawu otmu nenje ekmunje sâtje otmu yuwu sâm âikuwin. “Bâe, yuâmâ topje girawuhât esenje in yawu gimbanjuap.”

²¹ Sâmunje sâop. “Sâmune nângânet. Biwiyene Anitâhâlen katmâ manmâ yâhânomai yamâ lakop yu sâm wansan yawuâk otnomaihât dop tap. Yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Yene yuwu mon otnomai. Pumje âlâ ekmâ “Huhuakmâ orotok sâm giâk” yawu sâm biwi yâhâp ki otmâek ulitgunjetâ âlepje huhuakmâ orotok sâm gewuap. Yawu.

²² Yene yu me ya otne sââmâ angoân biwi nângân nângânyenane Anitâhâlen kepeim ulitgunjetâ nângâyinjimu yanâmâ yakât bulâne âlepje tetemu eknomai.” Yawu sâop.

Yesune âlâhât sâtgât otmâ âi miop ya ki sâm tetem ekyongop.

(Mareko 11:27-33 Luka 20:1-8)

²³ Yawu sâm eknongomu Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukjan tatmunje lohimbi nombotje yan tatbi ya den pat âlepje ya ekyongop. Hotom uminiwi otmu Yura nengât papatolipnennane yuwu sâm âikuwi. “Gâne oran âlâhât sâtgât Anitâhât opon kâmbukjan yâhâ lohimbi watyehon?” Yawu sâm âikuwi.

²⁴ Sânetâ sâop. “Âinohoi gârâmâ nâku yawuâk âiyongomune yene den matje kâpeknihinjetâ yanâmâ nâne âlâhât sâtgât âi yu mem gaman yakât topje ekyongowom.

²⁵ Yakât yuwu sâmune nângânet. Yoaneje toen mem katyehop yamâ âlâhât sâtgât otmâ âi ya miop? Anitâhât me ondop yengât sâtgât âi ya tuhuop yakât sânetâ nângâwe.” Yawu sâm âiyongop.

Yawu sâmu matje kâpekbanjine sâm pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenje yuwu mon sânom. “Yoane yamâ Anitâne âi sâm wangmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matje yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehâlen biwiyene ki katbi?” Yawu sâmu den matje girawu sâm kâpekbanjinom? Anjulaknom yakâ.

²⁶ Yâhâ âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yengât sâtgât otmâ nep ya tuhuop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâje yuwu sânomai. “O Yoane yamâ poropete pato, wongât den yawu yai?” Yawu sâm yan nengât nângâjetâ bâlewup. Nângâjetâ bâlemu nongomaihât ki ekunom?” Yakât otmâ hâum pâpgum pilâwi.

²⁷ Yakât otmâ yuwu sâm ekuwi. “Yoaneje âlâhât sâtgât âi ya meminiop ya nen ki nan gain.” Sâjetâ sâop. “Nâku yawuâk. Âlâhât sâtgât âi yu tuhum gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

Lohimbi girawu yanje Anitâhât den lâuwi.

²⁸ Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâhât nanyâhâtje yâhâp. Otmu âwâyetjaŋe ataje yuwu sâm ekuop. “Nan, gâ âinenjehen ari nep kâmet.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop, “O, awon, nâmâ hâkân oan.” Yawu sâop. Yâhâ tipiŋe tatmâ yanak ihilâk yahatmâ ari âi ya miop.

³⁰ Yawu otmu âwâyetjaŋe iminjahâlen ari yawuâk sâm ekuop. Yawu sâmu iminaje yuwu sâop. “Awon, âlepŋe ariwom,” sâop. Yamâ benje pilâm ki ariop.

³¹⁻³² Yawu olowot gârâmâ nanyâhâtje âlâje âwâyetjahât den ya tem lâuwot?”

Yawu sâm âiyongomu yuwu sâwi. “O, yamâ atanje âwâyetjahât tem lâuop,” yuwu sâwi.

Sâjetâ sâop. “Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângâjet. Yoaneje manman âlepŋe yakât mâtâp ekyongom gaop. Yamâ yeje denje nângâjetâ nahat otmu bet pilâwi. Otmu yeje lok nombotŋe yekŋetâ bâlemu sâm ge katyek sai. Yakât otmâ yuwu sâmune nângâjet. Lok âlâ me âlâje takesihât tewetsenŋe meminiwi yapâ kombo mem manminiwi, me imbi nombotŋe lok ihilâk orop manminiwi yanje orotmemeyenŋe bâlenŋe ya sâm tetem bet pilânetâ yan Yoaneje toen mem katyehop. Yejeâmâ biwi yâhâp otmâ manmai. Biwiyeŋe pâlâmŋe otmâ yâkât den nângâjetâ ki bulâje otmap. Yakât otmâ tewetsenŋe kombo meminiwi, otmu imbi lok ihilâk orop manminiwi yawuyanŋe hewewenŋe otmâ kulet sâyiŋim Anitâhât komolân torokatmâ mansai. Yejeâmâ Yoanehât den nângâjetâ nahat otmu biwiyeŋe alitmâ Anitâhât komot bulâje yan ki torokatsai.

*Wain kalam ambonjahâlen hâum sâop.
(Mareko 12:1-12 Luka 20:9-19)*

³³ Otmu yengât topyene teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Lok pato âlâje wain kâmetŋet sâm nep lok meye hop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapgât wânga hâwiwi. Otmu emetyeŋe tuhuwi. Ya tuhum tin pilânetâ galem katyekmâ âlâengen ari sâp kâlep manop.

³⁴ Sâp kâlep manmu wain kehetŋe puru pato kinop ya ambonjanŋe hâruhunihiŋet sâm honŋe bawalipŋe yakembâek hângânyongomu takawi.

³⁵ Hângânyongomu takanetâ nep galemŋe katyehop yanje nombotŋe yongom watyekbi, yâhâ nombotŋeâmâ kâŋe yongonjetâ muwi.

³⁶ Benje sâp âlâen hângânyongomu takanetâ nombotŋe yongonjetâ muwi. Yâhâ nombotŋeâmâ watyekŋetâ purik sâm ambonjahâlen ariwi.

³⁷ Ariŋetâ ambonjanŋe den pat ya nângâm yuwu nângâop. “Bâe, yu oai. Gârâmâ nine nanne ombe bisine hângângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Yawu nângâop.

³⁸ Biwiŋanŋe yawu nângâm ikŋe nanŋe hângângumu takamu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenŋe ikŋe nanjanŋe takap. Âwâje mumu yan kalam

yuâmâ yâkne ambokumapgât kumunne muâk. Kumunne mumu yan kalam yuâmâ nengât otbuap.”

³⁹ Yawu sâam kum kekae topnehen pilânetâ iop. Yawu. Yakât âiyongomune matne sânetâ nângâwe.

⁴⁰ Yawu otjetâ âi amboŋe ya girawu otbuap?” Yawu sâam âiyongop.

⁴¹ Âiyongomu sâwi. “Yawu otjetâmâ âi amboŋe yaŋe taka yongomu muŋetâ nep lok ondop meyekmâ kaweyenŋan katyekbuap. Katyekmu yan tem lâuwanŋim hoŋ bawanŋinomai.” Yawu sâwi.

⁴² Sânetâ sâop. “Anitâne hângânnohomu gewan. Yakât poropete âlâne yuwu kulemguop ya yeŋe ki mon sâlikum nângâmâi.

“Nep lokne nak âlâ ekmâ bâleŋe sâam mem ketetbi. Bâleŋe sâam mem ketetbi ya Anitâne lâum kânângâmâ kuhupin kârikne otmâ kinsap. Yâhâ emet tuhuwiŋe ekmâ yuwu nângânomai. “Bâe, yuâmâ patoŋe nângâmâ teteap. Ekmunne sâtne oap.” Yawu nângânomai.” Yawu kulemguop tap.

⁴³ Den sâop yakât bulâne yiwerene nâhâlen tetemu eksai. Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet. Yeŋe nâhât nângânetâ gemu hâkân otmâ betnihim mansai. Yakât otmâ yen pilâyekmâ pâku lohimbî meyekmune nâhâlen biwi nângân nângânyenŋe kepeim manŋetâ kunyeŋe pato otmâ yâhâwom. Otmu den âlâen hâum sâwe.

⁴⁴ Lok âlâ me âlâne kuhupin yu ekmâ betbanŋinomai yamâ hâhiwin nângânomai. Yawu gârâmâ kuhupin yuŋe putuk sâam kionmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai. Yawu.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâamu yuwu sâam alahuwi. “Bâe, nenne haonmâ ârândân Yesu betbanŋimain. Yakât otmâ Anitâne nen pilânenekbuapgât den yu yap.” Yawu sâam alahum nângânetâ bâleop.

⁴⁶ Nângânetâ bâlemu Yesu mem pâi emetŋan katne sâam otbi yamâ yuwu nângâwi. “Lohimbî, sesenŋâlâk Yesuhâlen torokatmâ mansaiŋe yuwu nanŋai. “Yesu yu poropete âlâ mansap,” Yawu nângâm mepaemai.” Yakât otmâ pâi emetŋan katne sâam otbi ya gorâyinŋimu pilâwi.

22

*Lok kutdâ âlâhât nanŋane imbi miop yan hâum sâop.
(Luka 14:16-24)*

¹ Yesuŋe den âlâen hâum hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnenne ya yuwu sâam ekyongop.

² “Anitâne tihitnenne otmâ yâhâwuap. Yakât topne yuwu tap. Lok kutdâ mansai yenŋâlen hâum sâamune nângânet. Lok kutdâ âlâhât nanŋane imbi membe sâam soŋgo bau otmu sot kâle topne topne um hâwurumu kinop.

³ Otmu nanŋane imbi membe sâamu yan âwânŋe hoŋ bawalipne nombotne yuwu sâam hângânyongomu ariwi. “Yen yâhâm gem bukulipnenne meyeknetâ takanet.” Yawu sâop. Yawu sâam hângânyongomu ari ekyongonetâ ki takawi.

⁴ Yawu otjetâ âlâkuâk hoŋ bawalipne nombotne yuwu sâam hângânyongomu ariwi. “Anŋoân bukulipyenŋe hângânyongomune ari ekyongonetâ ki takai ya yeŋe âlâkuâk ari yuwu sâam ekyongonet. “Yen nângânet. Soŋgo bau otmu sot kâle yamâ emelâk mem dinŋan tuhumunne tap. Yakât takanetâ nanŋane imbi membuap yakât herone otmâ nenom.” Yawu sâam ekyongonet,” sâam hângânyongomu ariwi.

⁵ Hângânyongomu hoŋ bawalipŋe yâhâm gem âlâkuâk ekyongowi. Den ya ekyongonetâ nângâm nângâm âlâku nângâop dopŋan dopŋan ariwi. Nombotne kalamânŋen nep tuhuakne sâam ariwi. Yâhâ nombotŋeâmâ bisinisi tuhuakne sâam ariwi. Nombotne ihilâk mahilâk arim kinbi.

6 Yâhâ nombotŋaŋeâmâ lok kutdâŋe hoŋ bawalipŋe hângânyongomu den mem ariwi ya yongoŋetâ muwi.

7 Yawu otŋetâ lok kutdâ yaŋe den pat nâŋgâm kuk otmâ tembe lâulipŋe hângânyongomu ariwi. Ari kapiyeŋanâk yongom itit kiom bâleŋe tuhuyiŋgiwi.

8 Otmu lok kutdâ yaŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulip-nenŋaŋe hâkâŋ otmâ ki takai. Yakât otmâ sot kâlê emelâk um katŋetâ tap ya bâlemapgât yuwu otnom.

9 Hângânyongomune mâtâp kunŋan ari kinmâ lohimbi yuken yaken arine sâŋ oai ya ekyongoŋetâ taka sot yu nenŋet.” Yawu sâop.

10 Yawu sâŋ ekyongom hângânyongomu hoŋ bawalipŋaŋe den sâop yawuâk mâtâp kunŋan yâhâm gem lohimbi âlepŋe bâleŋe ya ekyongowi. Ekyongoŋetâ taka lok imbi miop ya âwâŋahât emelan yâhâ pik ŋâtâk ŋâtâk sâwi.

11 Yâhâ lok kutdâ yaŋe lohimbi takawi ya yekbe sâŋ emet kâlêhen yâhâop. Yâhâ tatbi yapâ gâtŋe lok âlâŋe sâŋgum tok sâsâŋe latmâ taka talop ya ekmâ nâŋgâm bâlewaŋgim yuwu sâŋ ekuop.

12 “Bâe, gâmâ girawuhât nannaŋe imbi membe sâŋ otmu sâŋgum tok sâsâŋe latmâ taka tat? Ya ki ârândâŋ oap.” Yawu sâop. Yawu sâmu den matŋe sâwehât nâŋgâmu umatŋe otmu aŋulakmâ inâk talop.

13 Yan tatmu lok kutdâ yaŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Yeŋe lok yu kâiŋe bātŋe nombot nombot sâhâm lâum yaehen pilâŋetâ giâk. Pilâŋetâ ge yaehen hâhiwin pato nâŋgâmbisâp. Yawu.” Yawu sâŋ ekyongop.

14 Yawu gârâmâ den yuân hâum yakât topŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Anitâŋeâmâ lohimbi kerehâk dâiyekbe sâŋ oap. Yawu gârâmâ lohimbi getek âlâŋe yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋetâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mannomai.” Yawu sâop.

*Anitâhât pat sâŋ yu ya katmunŋe tatmap ya waŋnom.
(Mareko 12:13-17 Luka 20:20-26)*

15 Den ya sâŋ tiŋ pilâmu Parisaio yeŋeâk peren pilâm ba kinmâ yuwu sâwi. “Den âlâen hâum yap yuŋeâmâ nengât topnenŋe miap. Yakât nâŋgâmunŋe bâleap. Yakât benŋe girawu otmâ sâmunŋe Roma tembe lâuŋe Yesu mem ari pâi emetŋan katŋet.” Yawu sâwi.

16 Yawu sâŋ hoŋ bawalipyenŋe otmu Herotgât âi lok nombotŋaŋe Yesu âikuŋetâ sâŋ tâpikgumu topŋe mem tetenehât hângânyongowi. Hângânyongoŋetâ Yesuhâlen taka yuwu sâwi. “Bawapi, gâhât topge naŋgain. Gâŋe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat ya nâŋgâmunŋe bonŋeâk otmap. Otmu lohimbiŋe nâŋgâhihiŋetâ yahalâkgât nâŋgâm âi ki tuhumat. Gâŋe lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otmat. Gâŋe uwawapŋe bia otmâ manmâ garâ gekmain. Yakât wuân me wuân otnom yakât sârâ nâŋgâne.

17 Roma lok âlâ kunneneŋe mansap, kutŋe sisa sâŋ, yâhâmâ haonmâ ârândâŋ takesi waŋmain. Yawu gârâmâ ya waŋmâ yâhânom me bia? Yakât sârâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

18 Yawu sâŋetâ biwiyeŋe ekmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yeŋe nâhâitŋe sâŋ tâpikguwuap sâŋ âinohoai me? Yenâmâ nimbilamyenŋe boho boho.

19 Yakât otmâ kât nanŋe mem nihiŋetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmu mem waŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop.

20 “Kât nanŋe yu ekŋet. Yuân âlâhât towat? Me âlâhât kutŋe kinsap.” Yawu sâop.

21 Sâmu sâwi. “Roma lok patonenŋe, kutŋe Sisa sâŋ, yâkât umutŋe yakâ.”

Sâŋetâ sâop. “Sisahât pat sâŋ katŋetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâŋ katŋetâ tatmap yâk waŋnomai.”

22 Yawu sâmb ekyongomu nângânetâ sâtne otmu pilâm yahatmâ ariwi.

*Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuap.
(Mareko 12:18-27 Luka 20:27-40)*

23 Sarukaio lok yuwu nângâmai. “Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunne pesuk sâmap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topne nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâmb ekuwi.

24 “Bawapi, angoân Moseje den kulenguop ya yuwu tap.

“Lok âlâne imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu iminane yâkât kambut ya galemgu yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseje yawu kulenguop tap. Yakât topne sâmb eknongohât yuwu sâmunne nângâ.

25-27 Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayeje kunjane imbi âlâ memu iminane naom ki mewangimu inâk manmâ muop. Mumu iminane atajahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetjane kambutyetjane ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokne kambutyene yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyene yâku yawuâk muop.

28 Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâne membuap?” Yawu sâmb âikuwi.

29 Sânetâ sâop. “Anitâne poropetelipne otmu lok nombotne den ekyongomu kulenguwi yakât topne yeje ki nangai. Otmu Anitâ ikne wâtne pato tatbanjiap yakât topne gurâ ki nangai. Yawu gârâmâ yeje nângâm hilipgum den yawu yai.

30 Yakât otmâ yuwu sâmbune nângânet. Anitâne lohimbi mumunambâ mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât anjelolipjane ki miakmai ya yengât dop otmâ ikniâk ikniâk mannomai.

31 Yâhâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap yakât topne yuwu sâmbune nângânet.

32 Emelâk Anitâne yuwu sâmb Mose ekuop.

“Nâne Awaraham, otmu nanje Isaka, otmu sesene Yakop yâk yengât kunyeje tatmâ gaman.” Yawu kulenguop.

Anitâne Mose den ekumu kulenguop yakât topneâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenne manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ ganetâ ganetâ benne nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sâmb sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenne yamâ Anitâ. Topne yawu tap.” Yawu sâop.

33 Yawu sâmb lohimbi yan kinbije den ya nângânetâ âlâ kândâkdâ olop.

*Mosehât girem den girawu yaje kun kunje oap?
(Mareko 12:28-31 Luka 10:25-28)*

34 Otmu Sarukaioje Yesuhât den matne sâne sâmb hâum pâpgum pilâwi yakât den pat Parisaioje nângânetâ bâlemu Yesuhâlen ariwi.

35 Ari yâk yengâlen gâtne âlâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiopne yahalop. Yahatmâ Yesune den sâmb hilipgumu pâi emetjan katnetâ talâkgât yuwu sâmb âikuop.

36 “Bawapi, yuwu âihohomune nângâ. Anitâne girem den Mose ekumu kulenguop yapâ gâtne girawu ya yakât nângârâ yahatsap?”

37 Sâmb sâop. “Anitâne den âlâ Mose ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Isirae ambolipne yen ekyongomune nângânet. Nengât Kutdânenne yamâ Anitâ ikne konok tatmap. Nenne yâkâlen biwi nângân nângânnenne kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm lâum watmâ mannom.” Yawu tap.

38 Den yan yuñe kunje oap.

39 Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

“Nennahât nângâmunne yahatmap yawuâk buku nombotne yengât nângâmunne yahatbuap.” Yawu tap.

40 Anitâhât den yâhâp yan yuñeâmâ kunje pato oap. Yâhâ Mose otmu Anitâhât poropete bulâne manbiñe den yâhâp yukât nângâm den topne topne kulemgowi.”

*Dawitihât senâmbâ gâtne yakât sâm Yesuñe Parisaio âiyongop.
(Mareko 12:35-37 Luka 20:41-44)*

41 Yawu sâm benne purik pilâm yuwu sâm âiyongop.

42 “Anitâne hângângumu gewuap. Yakât topne girawu nanjai?”

Sâmu sâwi. “Gewuap yamâ Dawitihât sen.”

43 Sânetâ sâop. “Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtgât Mâmâñahât Heakne Dawiti mâmâne otbangimu den kulemguoop ya yuwu tap.

44 “Anitâne nâhât patone yuwu sâm ekuop. “Gâne nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

45 Dawitine den yawu sâop yakât yuwu sâmune nângânet. Anitâne hângângumu gewuap yakât Dawitine yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeñeâmâ “Yâkne hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmâi. Den sâmâi yamâ Dawitine den sâop ya orop ki lâuaksawot.” Yawu sâop.

46 Yawu sâm âiyongomu matne kâpekbangine sâm hâum pâpgum pilâm gem iton galañ otmâ âlâkuâk ki âikuwi.

23

*Parisaione otminiwi yawu ki otmâ mannom.
(Mareko 12:38-39 Luka 11:43,46 Luka 20:45-46)*

1 Yesuñe lohimbî nombotne otmu hoñ bawalipne nen yuwu sâm eknongop.

2-3 “Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yengât den ya biwinenñe kepeim lâum manmâ yâhânom.

4 Yamâ nenñe yâk yengât amutgen manmunne yu ya otñetgât den undipne topne topne sâm ningimai yamâ yeñe gurâ denyene ya ki lâum watmai. Yakât otmâmâ yâkne otmai memai yawu ki otnom. Yâkne den sâm ningimai yan umatne kakñan manmain. Yawu manmunne biwinenñe mem huruñ pilânehât ki tânnongomai.

5 Nenne nângâyinñimunne yahalâkgât nengât sennennan kinmâ orotmeme topne topne yuwu otmai. Mitihât pepa ya mem lotohom kunyenan sâhâm manmai. Otmu mitihât hâk katipne kâkâlep, senne âlâlâ hâmene pato, mânunakñetâ holuñ holuñ sâmu miti emetñan yâhâm gemai.

6 Miti emetñan yâhâ lohimbî senyenan ewanâk tatnehât nângâmai.

7 Otmu lohimbî hawamyongom tatmaiñe nenekñetâ yahatmu mepaenenekñetgât nângâmai. Yawu otmâ manñetâ ya ekmune bâleap.

8 Otmu yakât torehenne yuwu sâmune nângânet. Yenâmâ dop konohâk oai. Yakât otmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne bukulipñe nekñetâ yahatmu mepaenekñetgât nângânomai otmuâmâ yakât nângâmune dondâ bâlewuap. Nâ konok Kutdâyeñe mansan.

9-10 Otmuâmâ nâ konok kunyene mansan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâ ekmâ kunnenne mansap sânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nengât kunnenne,

me awonnenne Anitâ konok, himbimân tap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ ekmâmâ awonnenne ki sânomai.

¹¹ Yâhâ den yan yukât topneâmâ yuwu tap. Yengâlen gâtne lok âlâ me âlâne yenhât nângânetâ gemu lohimbi hon bayingiwuap ya yengât Anitâne nângâmu yahatbuap.

¹² Yâhâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne yenhât nângânetâ yahatbuap ya yengât Anitâne nângâmu gewuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe Parisaio sârekyongop.

(Mareko 12:40 Luka 11:39-42,44,52 Luka 20:47)

¹³ Yawu sâmâmâ benne Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yeŋeâmâ topyene kurihakmâ Anitâhât amutgen mannehât ki nângâmai. Yeŋeâmâ lohimbi nombotŋane bulâŋanâk Anitâne tihitnenne olâkgât nângâm mansai yâk mem ge katyekmâ mâtâp maŋguyingimai. Yawu otmai yakât nângâmune bâleapgât yengâlen umatne topne topne teteyingiwuap.

¹⁴ Otmu imbi kambut emetyeŋambâ watyekmâ senne âlâlâyene kombo meyingimai. Yawu otmâ lohimbi senyenan topyene kurihakmâ oain sâm oain sâm otmâ Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yenâmâ lok perâkne. Yakât otmâ hâmbâi Anitâne matne umatne kâpekyingiwuap.

¹⁵ Otmu yeŋeâmâ lohimbi âlâ me âlâ meyeknetâ yengâlen torokatmâ denyene lâum manmai. Yâhâ yeŋeâmâ hemgât pat otmâ mansai. Yawu gârâmâ lohimbi yengât den lâum mansai yane gurâ yawuâk hemgât pat mansai.

¹⁶ Otmu yuwu sâmai. “Lohimbi nombotŋaneâmâ opon kâmbukŋahât gahatŋan kinmâ den hikumai yamâ bonne bia yakât otmâ den ya ki lâunomai. Yâhâ kondo goliŋak tuhuwi yakât gotŋan kinmâ den hikumai yamâ bulâŋanâk. Yakât otmâ den ya lâunomaihât dop tap.” Yawu sâmai.

¹⁷ Yawu sâmai yamâ topne nângâm tâpikgum sâmai yakât yuwu sâmune nângânet. Girawuyakât nângânetâ yahatmap? Kondo me senne âlâlâ yakât me opon kâmbukne kâlehen kondo me senne âlâlâ katŋetâ tatmap yakât? Yeŋe gurâ yakât topne ki nanŋai.

¹⁸ Otmu torokatmâ sâwe. Yeŋe yuwu sâmai. “Lohimbi nombotŋane opon kâmbukŋahât alata gotŋan yâhâ kinmâ den hikunomai ya gurâ bonne bia, yakât otmâ ya ki lâunomai. Yakât denne bia. Yâhâ yâkne hotom une sâm alata gotŋan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikunomai yaneâmâ bulâne otbuap yamâ lâunomaihât dop tap.” Yawu sâmai.

¹⁹ Yawu sâm nângâm tâpikgumai. Yakât âiyongomune sânet. Girawu yakât nângânetâ yahatmap? Senne âlâlâ Anitâhât pat kumai ya me alata yakât? Yeŋe yakât topne nângâm hâum pâpŋuai yakât sâmune nângânet.

²⁰ Lohimbi nombotŋane hotom une sâm alata gotŋan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikumai yaneâmâ alata yakâlâk den ki hikumai. Alata otmu lama yâhâp yâhâp yakât den hikumai. Topne yawu.

²¹ Yâhâ lohimbi opon kâmbukŋan yâhâ yan den hikumai yanâmâ opon kâmbukŋahât ki hikumai. Opon kâmbukŋahât amboŋe yamâ Anitâ. Yakât otmâ yâkât senŋan kinmâ den hikumai.

²² Otmu himbimân Anitâ Kutdânenne tap yakât otmâ himbimân ekmâ den hikumai yanâmâ himbim amboŋe Anitâ yâkât senŋan kinmâ den hikumai.

²³ Yakât otmâ yen Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai yeŋeâmâ topne ya nângâm tâpikgumai. Yenâmâ lok perâk. Yeŋeâmâ wahap tâŋât, hote, gitâk, kimi, ya mem ketetmâ bâlâk ŋerek osetyenan konok ya mem Anitâhât pat kuwaŋgimai. Yâhâ Anitâhât den nombotŋane umatne pato

ekyongomu kulemguwi yamâ lonġâemai. Lonġâem yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yengât den sâm hâreyiŋimai yan Anitâŋe nâŋġamu ârândân olâkgât ki nâŋġamai. Yawu otmâ den tâŋ tâŋâk ki sâm hâreyiŋimai. Otmu buku nombotŋe yengât weyeŋe ki nâŋġâm tânyongomai. Otmu biwiyeŋe Anitâhâlenâk ki katŋetâ tatmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâŋe matŋe umatŋe yinġiwuap.

²⁴ Yu ya otmai yakât den âlâen hâum sâwe. Lok nombotŋe senyeŋe bok sâsâŋaŋe ki ekmâ mâtap tâpikgumai. Yakât dopŋeâk yeŋe Anitâhât den bulâŋe ya betbaŋgim den tâŋât tâŋât ya lâum mansai. Yakât otmâ hâmbâi yakât matŋe umatŋe menomai.”

²⁵ Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Bâe, Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yenâmâ lok perâk, nimbilamyene yâhâp. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Imbi âlâŋe aman mem hâkŋeâk pirimu biwiŋan sot wahapŋe yawuâk tatbuap. Yakât dopŋeâk yeŋe bukulipyenâŋe yekŋetâ yahalâkgât hâkyeŋeâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâleŋe, me nâŋġâm bâle, me orotmemeyene kiŋgoŋ ya biwiyeŋaŋe nâŋġamai. Yawu nâŋġaŋetâ yaŋe mem bâleŋe tuhuyekmap. Yengât topyeŋe yawu tap yamâ ki eŋakmâ nanġaŋgimai.

²⁶ Biwiyeŋan yawu tap gârâmâ aŋgoân yeŋe biwi nâŋġân nâŋġanyene ya sâm pitiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuâŋgât nâŋġaŋetâ tâŋât otbuap. Yâhâ ki otnomai yamâ yiwerene umatŋe teteyiŋgimap yu wangim umatŋe pato witgumâk teteyiŋgiwuap.

²⁷⁻²⁸ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningim mansai yengât topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kurihiyekmain ya yengât sum kakŋanâmâ awu tawu kâmetmunŋe baŋbaŋ sâm sekŋe âlepŋe otmâ imap. Yâhâ lâm kâlehenâmâ tâtuk sâm nane gorewaŋ yaŋe ololoŋ sâm kinmap. Yengât biwi nâŋġân nâŋġanyene yamâ yakât dop. Yawu gârâmâ yeŋeâmâ hâkyeŋe piriakŋetâ salek olâkgâlâk nâŋġamai. Yamâ biwiyeŋanâmâ nane gorewaŋ yawu yaŋe tap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Yengât biwi nâŋġân nâŋġanyenân Anitâhât den bulâŋe ki tatmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâŋe mem purik pilâyiŋgimu matŋe umatŋe menomai.

Parisaioŋe matŋe umatŋe menomai.

(Luka 11:47-51)

²⁹ Otmu yeŋeâmâ yuwu sâmai. “Poropete lok, otmu lohimbi nombotŋaŋe âilonġo lonġo manmâ gam muwi ya yengât sumân awu tawu kâmetmunŋe baŋbaŋ sâm sekŋe âlepŋe otmâ imap.”

³⁰ Yawu sâm yaŋak âlâmâ yuwu sâmai. “Bâe, aŋgoânâk tâmbâlipyenŋe manbiân yan nenŋe manbin mâne poropete lok yu ki yongombâin.” Yawu sâmai.

³¹ Yakât yuwu sâmune nâŋġaŋet. Emelâk tâmbâlipyenâŋe poropete yongonŋetâ muwi ya yengât yuwu sâmai. “Nenŋe tâmbâlipyenŋe yengât sen mansain.” Yawu sâmai.

³²⁻³³ Yakât otmâ tâmbâlipyenâŋe otminiwi yakât Anitâŋe matŋe umatŋe yinġiwuap. Yawu gârâmâ tâmbâlipyenâŋe orotmeme bâleŋe otminiwi ya yeŋe yawuâk torokatmâ mansai yakât matŋe umatŋe dondâ yinġiwuap. Yamâ yeŋe wangiyekmâ sânduhân mannomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ bulâŋanâk teteyiŋgiwuap.

³⁴ Otmu topyeŋe teteâkgât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Hoŋ bawalipne nombotŋe âi sâm yinġimune yengâlen taka Anitâhât topŋe kâsikum yinġim mannomai. Yamâ yeŋe nâhât den pat bialâkgât yongom mem ge katyeknomai. Nombotŋeâmâ howanân yongom kânâŋġayeknomai. Nombotŋeâmâ den âiân katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ tiok taok otmâ arim kinnomai.

³⁵ Yakât yuwu sâwe. Emelâk Anitâne ikne hon bawalipne hângânyongomu denne lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyenane nângâm bâleyingim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopne ya yenje menomaiâk. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Embânân topne katmâ tâmbâlipyenane lok âlâ, kutne Awe sâam, ya kuñetâ muop. Otmu miti lok âlâ, kutne Sekaraia, yamâ opon kâmbukñan hotom um bam gam kinmu yanâk kuñetâ muop.

³⁶ Yawu gârâmâ poropete lok kerek yongonjetâ muwi yakât huhopne yen gurâ umatne menomaiâk.

Yesune Yerusalem kapi ambolipne mem ikñan katyekbe sâam olop.
(Luka 13:34-35)

³⁷ Bâe, Yerusalem kapi ambolipne yengât topyene yuwu tap. Yengâlen âi menjetgât Anitâne ikne hon bawalipne hângânyongomu takanjetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmânane kurâk sâam nanlipne dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopneâk menduhuyekmune nâhât hikinnan manñetgât sâaman. Yamâ yenje nâhât hâkân otmâ mansai.

³⁸ Yawuhât Anitâne betyongomu kasalipyenane taka yongom watyekñetâ kapi yu kâwurumñanak kinbuap.

³⁹ Yakât otmâ nâne pilâyekmâ ariwom. Benne sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâam eknohonomai. “Anitâ Kutdânenñane tihitnenne otbe sâam mat hângângohomu taka. Yakât otmâ biwinenñane herone pato nangain.” Yawu sâam eknohonomai.” Yesune yawu sâop.

24

Kasalipyenane taka opon kâmbukne huhum iton galañ menomai.
(Mareko 13:1-2 Luka 21:5-6)

¹ Yesune menenekmu opon kâmbukne pilâm ge kambenenne kakñambâ olelem ekmunne âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ yuwu sâam âikuwin. “Pato, yu nângâ. Opon kâmbukne pato nandorone yu ekmunne âilongo oap. Yakât gâne ekdâ girawu oap? Ya sârâ nângâne.”

² Sâmunne yuwu sâam eknongop. “Opon kâmbukne yu ekñetâ âilongo lonjo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyenane taka huhum gahaem senne âlâlâ kâlehen tap yu mem iton galañ tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatne topne topne teteyingiwuap yakât Yesune sâop.
(Mareko 13:3-13 Luka 21:7-19)

³ Yawu sâam eknongomu nenne pumne âlâ, kutne Oliwa sâam, yan yâhâwin. Yan yâhâ yok pilâm Yesu yuwu sâam âikuwin. “Gâ opon kâmbukñahât den eknongoat yakât bulâne sâp girawuân tetewuap? Yâhâ sâp pato tâlâhumu gâne âwurem gewuat. Sâp yan wuân kulem tetemu ekmâ nângâmunne keterakningiwuap?” Yawu sâwin.

⁴⁻⁵ Sâmunne sâop. “Lok nombotñane taka den perâkne yuwu sâam kâityongonomai. “Nâmâ Anitâne hângânohomu ge mansan.” Yawu sâam kâityongonjetâ lohimbî dondâne denyene nângâm lohote otmâ yâk yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yengât biwiyenñan kionjetâ denyene nângâm yâk yengâlen torokatmâihât galemnyeñe oranñim mannomai.

⁶⁻⁸ Otmu kuk kapam topne topne tetewuap yakât nângâm ki gorâyingiwuap. Yawu otmâ yuwu nângânomai. “Bâe, emet inânñan Yesune eknongop yakât bulâne teteap. Yamâ yu tetewuapgât Anitâne embânân sâam kalop.” Yawu nângâm imbiâk nâhâitne “In yawu âwurem gewuap” yawu ki nângânomai. Anñoân lohimbî hânñan kulemñan hânne mansai dondâhâlâkne kasa oranñim ahonomai. Otmu sâp yan po pato tetewuap. Otmu mososon membuap.

Yawu otmu umatne topne topne tetewuap yakât den âlâen hâum yuwu sâmunen nângânet. Imbilipyenane naom mene sâmhâliakmâ tatmâ memai. Hâliakmâ tatmâ naom gemu yanâmâ hâkyene sânduk sâmap. Yakât dopneak umatne topne topne teteyingiwuap yakât kakjan âwurem gewom. Gemune yanâmâ pesuk sâwuap.

⁹ Yâhâ mitihât kasanane nâhât den pat âlepne nângânetâ nahat otmâ hakyenan sâmhâni katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yanâmâ yen nombotne yongonetâ munomai.

¹⁰ Otmu hilipnongomai sâmhâni nombotne kingityenahât otmâ topyene kurihiakmâ nâhât komolâmbâ hionakmâ betyenehen kionmâ kasa orainginomai.

¹¹ Otmu sâp yanâmâ lok perâkne nombotne yahatmâ yehâhâk nângâm yuwu sâmhâni yongonomei. “Nenâmâ Anitâhât poropete bulâne mansain.” Yawu sâmhâni yongonetâ lohimbi dondâne yâk yengâlen torokatmâ hiliwahonomei.

¹² Otmu lohimbi nombotne bukulipyene otjetâ bâleâkgât bukulipyene kendâyinginetâ yâk yengâlen torokatmâ sambe otnomai. Yawu otnomai yakât huhopne yamâ Anitâhât komolân gâtne nombotne hionakmâ biwiyene pâlâmne otmu buku ki oraingin mannomai.

¹³ Yawu gârâmâ umatne âlâlâ teteyingiwuap yan lohimbi nombotne Anitâhâlen biwiyenane kepeim sât gum mannomai. Yamâ Anitâne bulânanâk mem manman âlepne katyekbuap.

¹⁴ Yâhâ Anitâne lohimbi kerek yengât tihityene otbuap yakât den pat âlepne ya lohimbine nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeinetgât yene hânne kulemne ari ekyongonomei. Ekyongonetâ ârândâne otmu Anitâne hângânohomu âwurem gewom”. Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhujeta kâwurumnanak kinbuap.

(Mareko 13:14-23 Luka 21:20-24)

¹⁵⁻¹⁶ Yesune kapam me âlâlâ umatne tetewuap yakât yuwu sâmhâni eknongop. “Poropete âlâ, kutne Danie sâmhâni, yâkne umatne topne topne tetewuap yakât emet inânnan yuwu kulemguop tap.

“Kasalipyenane yene lok kutdâ yehâhât umutne lâum opon kâmbukne yâhâ kânângânetâ kinbuap.” Yawu kulemguop.

Danene den kulemguop ya nângâm biwiyenane katmâ mannomai. Otmu kasalipyenane taka yawu otjetâ bâlewuap ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât Yurâia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipne kapi yene pilâm iton gala otmâ hewuknehen ari misinguraknomai.

¹⁷ Otmu Yerusalem kapi ambolipne gurâ yawuâk sururuk sâmhâni ari misinguraknomai. Yawu otmâ emetyenane yâhâ itâ parene miakne sâmhâni yakât ki nângânomai.

¹⁸ Otmu lohimbi nep tuhuakmâ mannomane gurâ âwurem taka emetyenane iri sikumyene me senne âlâlâ yene ya miaknehât ki nângânomai. Yawu otmâ in yawu sururuk sâmhâni hewuknehen ari misinguraknomai.

¹⁹⁻²¹ Sâp yanâmâ imbi tepdâek umat karat mannomai. Otmu nane hewâk hewâhâk mem hikakmâ manjetâ wâtyene ki tin tin sâwuap yane hiliwahomaihât yene Anitâ ulitgunomai. Otmu kasalipyenane to yambu sâpne me tatmâ nângâ nângâ sâpne takamai sâmhâni Anitâ yawuâk ulitgunomai. Kasalipyenane takanomai yanâmâ umatne pato nandorone kakyenane yâhâwuap. Kândikum Anitâ lohimbi katyehop yapâek umatne yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatne kakyenane yâhâwuap yukât kakjan yuwuya âlâ ki tetewuap.

²² Yakât otmâ Anitâne ikne lohimbilipne kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwuapgât sâm kalop.”

²³ Otmu sâp yan lok nombotnane nâhât yuwu sâm yen kâityongonomai. “Anitâne Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenne otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap.” Yawu sânetâ ki nângâyinjomai.

²⁴ Sâp yanâmâ lok perâkne nombotnane kurihiakmâ oain sâm oain sâm yuwu sâm ekyongonomai. “Nâ galemnye manbehât Anitâne âi sâm nihim hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâm nâhât lohimbi bulâne yane yâk yengâlen torokatnetgât kulem topne topne menomai. Yawu otjetâ yekmâ betyinjim mannomai.

²⁵ Yâhâ emet inânjan den ekyongoan yu biwiyenan katmâ galem oranjinomai.

²⁶ Yâhâ sâp yan lok nombotnane den mem yuwu sâm ekyongonomai. “Anitâne hângângumu âwurem ge lok ki manmaiângen mansap.” Yawu sânetâ yâk ekne sâm yaken ki arinomai. Me lok nombotnane den mem yuwu sânomai. “Anitâne hângângumu âwurem ge wosaken me wosaken ge mansap,” sâm ekyongonetâ yâk yengât den ya ki nângânomai.

²⁷ Yakât torokatmâ sâwe. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom. Himbim belek sâmu lanjinane siliñ siliñ sâm nombotgembâ nombot otmâ hañ sâmap yakât dopneâk Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu âwurem gewom. Âwurem gemune lohimbi hânjan kulemnan mansai kerekne nâhât lanjinne ekmâ topne nângânomai.

²⁸ Yâhâ umatne âlâlâ tetewuap yakât emet inânjan ekyongom gaman. Yukât bulâne hâmbâi tetewuawân ekmâ topne nângâm henjenjomai.

*Yesune âwurem gewe sâm otbuap yan kulem topne topne tetemu eknom.
(Mareko 13:24-27 Luka 21:25-28)*

²⁹ Umatne topne topne tetewuap yanâmâ hilâmgât emetsenne otmu omongât emetsenne yamâ bok sâmu omonj sahakbuap. Omonj sahakmu pitu yane himbimâmbâ pek sâm genomai.

³⁰ Sâp yanâmâ Anitâne yâhâpne nâ hângânnohomu âwurem gewom yan wâtne tetemu lohimbiñe ekmâ kâi bân sân sân otmâ hu halak tuhunomai. Sâp yanâmâ Anitâne yâhâpne hângânnohomu elem kulewonboñ kakñambâ gemune neknetâ sâtnje otbuap.

³¹ Âwurem gewom yan anelone âlâne lâmunne kunmu anelolipne hângânyongomune emetsenne gahanehen geheñehen hân ewun embun arinomai. Ari nâhât lohimbi manman kârikñahât pat Anitâne kuyingimu mannomai ya kerek menduhuyeknomai.

*Bândup baiako yakât dop.
(Mareko 13:28-31 Luka 21:29-33)*

³² Sâp yan âwurem gewom yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Nenâmâ bândup baiako huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâm oap,” sâmain.

³³ Yakât dopneâk hâmbâi den yan yukât bulâne tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesune emet inânjan den eknongop yakât bulâne tetemu eksain. Âwurem gewuapgât sâp tâlâhuap.” Yawu sânomai.

³⁴ Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki mujetâek bulâne tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâne bulâñanâk tetewuap.

³⁵ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâne kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikne tatmâ yâhâmbisâp.

*Yesuŋe âwurem gewuap sâp ya ki nanŋain.
(Mareko 13:32-37 Luka 17:26-30,34-36)*

³⁶ Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nânŋâŋet. Sâp gewom lohimbi kerekŋe yakât ki nanŋai. Otmu aŋelo himbimân tatmai yâkŋe gurâ yawuâk ki nanŋai. Otmu ninak gurâ ki nanŋan. Awoŋne himbim amboŋe ikŋahâk nanŋap.

³⁷⁻³⁹ Âwurem gewom yanâmâ pârâk sân sânak gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpŋe tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâmune nânŋâŋet. Emelâk embâŋân Noaŋe manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Noaŋe manop yanâmâ lohimbi gulip malap manmâ yeŋe âi yeŋahâlâk nânŋâm manbi. Yawu manŋetâ Noaŋeâmâ waŋga kâlêhen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepŋe mansainâk sâm gulip malap manmâ gaŋetâ yan Anitâŋe nânŋâmu tonŋelâk pato gemu to niŋ niŋ sâm lohimbi kerek haranyongomu mum metewi. Yakât dopŋeâk lohimbi nombotŋe âlepŋe mansainâk sâm otŋetâ yan Anitâŋe yâhâpŋe nâ hânŋânnohomu âwurem gewom.

⁴⁰ Gewom yan lohimbi âi kalamyenŋe tuhum gulip malap mannomai yamâ Anitâŋe nombotŋe ya meyekbuap. Nombotŋe yamâ pilâyekbuap.

⁴¹ Yâhâ mâtâp mannomai gurâ nombotŋe meyekmâ nombotŋe pilâyekbuap.

⁴² Yawu gârâmâ nâ Kutdâyeŋe gewom yakât sâp yeŋe ki nanŋai. Yakât otmâ biwi golâ tatmâ sen galem otmâ mannomai.

⁴³ Yakât den âlâen hâum yuwu sâwe. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyeŋe sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyiŋginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pârâk sân sânak takamaihât kapi ambolipŋe sen galem manmâ emet kapiyeŋe galemgunomai.

⁴⁴ Yakât dopŋeâk Anitâŋe hânŋânnohomu âwurem gewom yakât sâp yeŋe ki nanŋai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ heronŋe nânŋânomai.

*Hoŋ bawa âlepŋe bâleŋe yâk yetgât topyetŋe
(Luka 12:42-46)*

⁴⁵ Yakât yâhâpŋe den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kutdâ âlâŋe kapine pilâm kapi kâlêpŋehen ari kandi manmâ âwurem tohowuap. Yaken ariwe sâm yan hoŋ bawaŋe âlâ galem sâm katmâ yuwu sâm ekuwuap. “Arimuneâmâ gâŋe nep lok nombotŋe galem yongowuat.” Yawu sâm ekum pilâyekmâ arimu galem yaŋe âi ya biwiŋe mem galem yongomu âilonŋo mannomai.

⁴⁶ Yawu otmâ galem yongowuap otmuâmâ patonŋe âwurem taka heronŋe otbaŋgiwuap.

⁴⁷ Yawu otbaŋgim galem pato katmu ikŋe senŋe âlâlâŋe yakât galem otbuap.

⁴⁸ Yâhâ purik pilâm sâmune nânŋâŋet. Hoŋ bawa yaŋe biwiŋe yuwu nânŋâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâp kâlêp manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâŋe âi yu membom?”

⁴⁹ Yawu sâm biwiŋe pâlâmŋe otmu ki galem yongom heŋgeŋguwuap. Yawu manmâ to kârikŋe nem biwi hâlim otmu umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap. Yawu otmâ lok bâleŋe yeŋgâlen torokatmâ ki orotŋe otmâ manbuap.

⁵⁰⁻⁵¹ Yawu otmâ biwiŋe pâlâmŋe otmu patonŋe pârâk sân sânak taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nânŋâm yâhâmbisâp.” Yawu sâm eknongop.

25

Imbi sihan bât nombot nombot hârok yan Yesuŋe hâum sâop.

1 Yesuŋe sâp patoen âwurem gewuawân Anitâŋe menenekmâ ikŋan katnenekbuap yakât den âlâen hâum yuwu sâop. “Lok sihan âlâŋe imbi membuap yâkât pat kuwaŋgiwi. Otmu ya taka membom sâm den katmu takaop. Yamâ imbi membuap yakât bukulipŋe bâtnombot nombot hârok menduhuakmâ ari mâtâwân kinmâ mambotbaŋgiwi.

2-4 Otmu yâk yeŋgâlen gâtŋe imbi mome yamâ biwiyenŋe golâek manmâ lambe otmu lambe toŋe yâhâp yâhâp miakmâ ariwi. Yâhâ imbi mome âlâmâ biwi pâlamŋe manbi yakât otmâ lambeyenŋe ya toŋe saŋ sâop. Otmu lambe toŋe gurâ ki kâsikum miakmâ ariwi.

5 Yawu manŋetâ sâp kâlewâk otmu amangât yekmu iwi.

6 Im tatŋetâ omoŋ derepŋan lok yaŋe takaop. Takamu kapi yakât mâtâpgât galemŋe kinop yaŋe ekmâ ekyongop. “Wa, aman aman. Imbi pat kuwaŋgiwi lok ya takawo. Yakât otmâ yahatmâ ari penewaŋgiŋet.”

7 Yawu sâm mândiyekmu yahatmâ ariwi. Yawu otmâ lambeyenŋe toŋe orowâk mem manbiŋe tipŋe âlâ sem talop ya meŋetâ laŋinŋe pato olop.

8 Yawu otŋetâmâ bukulipyenŋe yuwu sâwi. “O, nenâmâ lambe toŋe bia. Yakât otmâ nombotŋe gâim ningiŋet.” sâm ulityongowi.

9 Sâŋetâ sâwi. “Bia, to yu dopnenŋanâk miaiŋ. Yawu gârâmâ yeŋak aŋgim bero emetŋehen ari puluhum miakmâ takaŋet.”

10 Yawu sâŋetâ aŋgim bero emetŋehen ba ariwi. Ari yaken manŋetâ bukulipyenŋe ge lok ya penewaŋgiŋetâ orowâk emet kâlehen yâhâ gahatŋe maŋgum sot newi.

11 Nem tatŋetâ imbi nombotŋe ya belângen taka yuwu sâwi. “O, lok pato, gahatŋe meningirâ kâlehen gane.”

12 Sâŋetâ sâop. “Bia, ba ariŋet. Nâ ki nâŋgâyiŋgian. Yen wonân gâtŋe?” Yawu sâm watyehop.

13 Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâ sâp girawuân takawom ya yen ki naŋgai. Yakât otmâ galemahom heŋgeŋgum nâhât sen dâi dâi otmâ mannomai.

Lok hilâm ihi, konam yakât topŋe

(Luka 19:11-27)

14 Otmu den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâŋe kapi kâlepŋehen ariwe sâm âi loklipŋe yongonmu gaŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Senŋe âlâlâ tatnihiap yu galemgum mannomai.” Yawu sâop.

15 Yawu sâm âi loklipŋe tewetsenŋe mem dopyenŋan âlâku ikŋiâk ikŋiâk yiŋgiop yamâ yuwu. Âlâmâ 5000 kina yakât dop waŋmu miop. Âlâmâ 2000 kina yakât dop waŋmu miop. Bâiŋeâmâ 1000 kina yakât dop waŋmu miop. Yawu yiŋgim yaŋak pilâyekmâ ariop.

16 Yâhâ 5000 kina yakât dop miopŋeâmâ âi topŋe topŋe tuhumi yan 5000 kina âlâkuâk tâtâem miop. Ya mem menduhumu 10,000 kina yakât dop olop.

17 Otmu 2000 kina yakât dop miopŋe âi topŋe topŋe tuhumi 2000 kina dop âlâ tetemu 4000 kina yakât dop olop.

18 Yâhâ 1000 kina yakât dop miopŋe âi ki tuhuop. Yâkŋeâmâ tewetsenŋe ya mem itâ hambuŋan mânunŋmâ tunŋu topŋan katmu in tatmâ gaop.

19 Otmu patoyenŋe sâp kâlep manmâ âwurem takaop. Taka âi loklipŋe tewetsenŋe yiŋgiop ya yongonmu gaŋetâ âlâku ikŋiâk ikŋiâk yuwu sâm âiyongop. “Tewetsenŋe yiŋgiwan yaŋe mem âi tuhuŋetâ amon teteap?” Yawu sâm âi yongop.

20 Yâhâ lok 5000 kina miopŋeâmâ 5000 kina yâhâpŋe teteop ya mem ga yuwu sâm ekuop. “Lok pato, gâŋe 5000 kina nihion yaŋe mem âi tuhumi âlâku 5000 kina teteop.” Yawu sâm bâtŋan kalop.

21 Bâtnan katmu patonaje yuwu sâm ekuop. “Âi mendâ âilonjo oap. Yakât otmâ tepne heronje nângâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemguwuat.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu arimu lok 2000 kina miopne ga ekuop. “Lok pato, gâne 2000 kina nihion yane mem âi tuhumune âlâku 2000 kina teteop.”

23 Yawu sâm wanmu sâop. “Âi mendâ âilonjo oap. Yakât otmâ tepne heronje nângâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemguwuat.” Yawu sâop.

24 Yawu sâmu arimu lok 1000 miopne ga ekuop. “Lok pato, gâhât topge nângâm henjenjuan. Gâ lok sâtnje. Lok âlâ me âlâne gâhât nep kâmetnetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakât sânetâ nângâman.

25 Yakât otmâmâ gâhât kinjitrnâhât otmâ tewetsenje nihion ya biatgihimap sâm itâ hambujan mânunmâ katmune tatmâ gamap.” Yu mem yawu sâm wanop.

26-27 Sâmu sâop. “Gâ lok konam. Nâhât topne emelâk nangat. Lok âlâ me âlâne nâhât nep kâmetnetâ âlemap yamâ ninahâk neman. Yakât otmâ gâne tewetsenje gihiwan yu mem kâmetnetan katdâ tatmu tewetsenje âlâkuâk teteop mâne gâne mem bânan katdâ ârândân otbâp.

28 Yawu ki olon yakât yuwu nanjan. Bukuhane 5000 kina mem kinsapne nâhât tem lâum âi torokatmâ tuhum gap. Yakât otmâ gâhât bângambâ 1000 kina yu mem bukuhe wanbom.

29 Yakât yuwu sâmune nângânet. Anitâne lok âlâ me âlâ âi sâm yingimu biwiyenane kepeim tuhumai yâhâmâ tâtâem mâmâne otyingimu âilonjoâk tuhumai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâm yingimu ki tuhumai yâhâmâ betyongomap.

30 Yakât otmâ lok konam imap yu watnetâ yaehen ge hemgât pat manmâ hâhiwin nângâm hu halak tuhumbisâp.” Yawu sâop.

Yesunje âwurem ge mem kâsip misip tuhunenekbuap.

31 Yesunje den âlâ torokatmâ yuwu sâop. “Âwurem ge mem kâsipyongomune komot yâhâp otnetâ matne yingiwom yakât sâwe. Anitâne yâhâpne hângânnohomu purik sâm gewom yanâmâ anelolipne kerek meyekmune yengât den sâm hâreyinginomgât genom.

32 Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Lama otmu nonij konohân kinnetâ galemne hohetyenan ba kinmâ mem ketetyekbuap. Ketetyekmu yan lama komot ikniâk otmu nonij komot ikniâk kinnomai.

33 Nâne dop yawuâk lohimbî kerek mem ketetyekbom. Nombotne nine pat mannomai yamâ bonângen katyekbom, otmu nombotne hemgât pat mannomai yamâ kanehen katyekbom.

34-36 Otmu nine lohimbî Anitâne hân himbim ki kalowân yan manman kâriknahât pat kuyingiop yâhâmâ yuwu sâm ekyongowom. “Nâ sotgât muwan yanâmâ um nihinetâ newan. Me tohât hân hânâk nehâp yanâmâ osom nihinetâ newan. Me yengâlen pup takawan yanâmâ buku otnihiwi. Me kundat tetenihop yanâmâ tihitne otbi. Me senje âlâlâhât umburuk otban yanâmâ tânnohowi. Me papatolipnane pâi emetnan mem katneknetâ tatban yan nâhât tepyene nângâm buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât awonje tihit ambonane manman kâriknan katyekmu manmâ yâhânomai.” Yawu sâm ekyongowom.

37 Ekyongomune sânomai. “Lok pato, gâne den eknongoat yu nângâmunne ki keterakningiap. Sâp girawuân sotgât, me tohât, me âlâlâhât sârâ buku otgihiwîn?

38 Me sâp girawuân nengâlen takarâ pupne gekmâ yan buku otgihiwîn?

³⁹ Me pâi emetņan talon yan, me kundat umatņe topņe topņe tetehihowân nen yawu tângohowin? Nenâmâ yawu ki otgihiwin nanġain.” Yawu sânomai.

⁴⁰ Sânetâ sâwom. “Yeņe nâhât komolân gâtņe âlâ me âlâ geheņe manbi ya tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyingaiin sâm nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

⁴¹⁻⁴³ Yawu sâm ekyongom benņe kanehen kinnomai ya yuwu sâm ekyongowom. “Nâņe sotgât po nihimu manban yan ki um nihinetâ newan. Me tohât hân hânâk nehop yan ki osom nihinetâ newan. Me yeņġâlen pup takawan yan dâinekmâ emetyeņan yâhâ ki katnekbi. Me senņe âlâlâhât umburuk otbanân ki tânohowi. Me kundat umatņe tetenihiop, me pâi emetņan mem katnekņetâ tatban yan gurâ ki taka buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât Anitâņe emelâk kâlâpgât pat kuyiņgimu tap. Yeņe pilânekmâ Satan otmu hoņ bawalipņe yeņġâlen torokatmâ orowâk tatņetâ kâlâpņe seyekmu hâhiwin nânġâm yâhâmbisâi.”

⁴⁴ Yawu sâm ekyongomune yâkņe yuwu sâm buiaknomai. “Sâp girawuân ġâņe sotgât, me tohât, me senņe âlâlâhât sârâ ki tângohowin? Me sâp girawuân nengâlen pup takarâ emelan ki dâihekmâ yâhâ katgekbin. Me kundat tetehihowân, me pâi emetņan katgekņetâ talonân yan ki tângohowin? Yakât sârâ nânġâneâyâ.”

⁴⁵ Yawu sâm buiakņetâmâ yuwu sâwom. “Yeņe nâhât komolân gâtņe âlâ me âlâ geheņe manbi ya ki tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyingaiin sâm nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

⁴⁶ Yawu sâm hâpunmâ pilâyekmune kâlâp pato sem kilik kilik sâm kinmawân kioņnomai. Yâhâ lohimbi nombotņe nâhât pat mansai yamâ meyekmune nine manmanân torokatmâ ya ambokum heroņ maroņ manmâ yâhâmbisâi.” Yawu sâop.

26

Yesu muâġgât den hikuwi.

(Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)

¹ Yesuņe den yawu sâm tiņ pilâm benņe girawu tetewaņgiwuap yakât nen hoņ bawalipņe eknongop.

² “Halihu Tihit tihit hombaņ tetemu yanâmâ Anitâņe nanņe bulâņe nâ hânġânnohomu gewan yakât topņe teteâġgât howanân nohom kânânġâneknomai.” Yawu sâop.

³⁻⁴ Sâp yanâmâ hotom uminiwi yeņġât kunlipyeņe otmu Yura nengât papatolipnenņe Kaipasihât emelan yâhâ menduhuakmâ Yesu kumunņe mumbuap sâm yakât den hikuwi.

⁵ Yawu ġârâmâ Yesu mem kuņetâ mumu lohimbiņe ekņetâ kuk pato tetemapġât yok pilâm in yawu kumunņe mumbuap yakât den hikuwi.

Imbi âlâņe to kukņe mem Yesuhât kunņan motelemu ġiop.

(Mareko 14:3-9 Yoane 12:1-8)

⁶ Sâp yanâmâ Yesuņe menenekmu Betani kapiân yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutņe Simon sâm, hâk bâle tetewaņgimu manminiop ya heņġeņġuop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin.

⁷ Sot nem tatmunņe imbi âlâņe to kukņe suk sukņe âlâ, hâmeņe yahat yahatņe, ya mem emelan tatbinân ġaop. Yâhâ to ya mem Yesuhât kunņan motelemu ġiop.

⁸ Motelemu ġemu nen Yesuhât hoņ bawalipņe ekmunņe ki ârândân otmu yuwu sâwin. “Wongât to kukņe suk sukņe yu imbiâk mem motelemu kunņan ġiap. Ya ekmunņe ki ârândân oap.

⁹ Nenje to yu âlepne mem arimunje lok nombotņane puluhunjetâ yakât hâmenje mem lok umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwin.

¹⁰ Yawu sâmunje Yesuje nângâmu ki ârândânj otmu yuwu sâop. “Imbi yujeâmâ kulem oap yukât wongât nângânetâ bâleap? Nâje nângâmune âilonjo oap. Yakât yuwu sâmune nângânet.

¹¹ Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manņetâ tânyongonomaihât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

¹² Nâmâ mumune hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuje to kukņe suk sukņe ya motelemu kunnan giap.

¹³ Yakât yuwu sâmune nângânet. Nâhât den pat âlepne yu hânņan kulemņan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuje kulem otnihiap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonjetâ nângânomai.” Yawu sâop.

Yurasije Yesu betņehen kionņbuapgât sâop.

(Mareko 14:10-11 Luka 22:3-6)

¹⁴ Otmu sâp yan Yesuhât hoņ bawalipne kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenje âlâ, kutņe Yurasi sâp, yâkņe hotom uminiwi yengât kunlipyene yengâlen ariop.

¹⁵ Ari yuwu sâp âiyongop. “Yesu wosan tap yan dâiyekmâ arimune menomai yakât matņe wuân nihinomai?”

Sâmu sâwi. “Yakât hâmenjeâmâ nenje kât nanņe 30 gihinom.” Yawu sâp kât nanņe ya waņbi.

¹⁶ Waņetâ miakmâ yakât kakņan girawu otmâ lohotņan menomaihât nângâm manop.

Yesuje hoņ bawalipne orop sot newi.

(Mareko 14:12-21 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)

¹⁷ Otmu Tihit tihit Hombaņ ya kutņe âlâmâ Natic Hombaņ ya tâlâhumu nenje yuwu sâp Yesu âikuwin. “Natic Hombaņ tâlâhuap yakât hândâhân lohimbî dondâņe menduhuakmâ sot um nenomai. Yakât otmâ emet wosan ari sot umunje orowâk nenom?”

¹⁸ Sâmunje sâop. “Yerusalem kapiân yâhâ lok âlâ mem tetem yuwu sâp ekuonomai. “Nengât bawapinenņane yuwu yap. “Emelâk nâhât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ nâje hoņ bawalipne meyekmune gâhât emelan yâhâ menduhuakmâ sot um nenom.” Yawu yap.” Yawu sâp ekuonomai.” Yesuje den yawu sâp eknongop.

¹⁹ Otmu nenje Yesuje sâop yawuâk menduhuakmâ sot newin.

²⁰ Emet omoņ otmu menduhuakmâ sot nem tatmunje yuwu sâp eknongop.

²¹ “Yuwu sâpune nângânet. Yengâlen gâtņe lok âlâņe betnehen kionņmâ kasalipne yengât bâtyeņan mem katnekbup.” Yawu sâop.

²² Yawu sâpune nângâm biwinenņane umatņe otmu yakât topņe nângâne sâp nenje ikņiâk ikņiâk yuwu sâp âikuwin. “Kutdâ, gâ nâhât me âlâhât yat?”

²³⁻²⁴ Yawu sâp âikumunje yuwu sâp eknongop. “Anitâņe sâp kulemguwi yakât bonņe nâhâlen tetemu nohoņetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtņe âlâņe oto konohân nâ orop sot nendomait yâkņe betnehen kionņmâ kasalipne meyekmâ takawuap. Yawu otnihiwuap yakât matņe hâmbâi umatņe dondâ membuap. Yakât otmâ mâmâņane ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu naņgan.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâpune yanâk Yurasije âikuop. “Lok pato, den yat yu nâhât mon yat?” Sâmu sâop. “Nâ gâhât yan.”

*Natik newi.**(Mareko 14:22-26 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)*

²⁶ Otmu sot nem tatbin yan Yesuŋe banŋa mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâŋ eknongop. “Yu mem neŋet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâop.

²⁷ Ningimu nemunŋe yanŋak wain to mem Anitâ yâhâpŋe mepaem gâim ningim yuwu sâŋ eknongop. “Yen to yu mem neŋet.

²⁸ To yuâmâ nâhât hep yawu oap. Gârâmâ nohoŋetâ hepne gamu mumbom Anitâŋe nâhât nâŋgâm den sâŋ kalop yakât bulâŋe tâŋ tâŋâk tetewuap. Yawu otmu lohimbî kerek yeŋgât tosayeŋe Anitâŋe pilâyinŋiwuapgât mâtâp tetem heŋgeŋguwuap.

²⁹ Nâ sâp yiwerenŋe wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunŋe ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâŋe âlâkuâk hâŋgânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

³⁰ Yawu sâŋ tiŋ pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewanŋim ya pilâm Oliwa pumŋan yâhâwin.

*Petoroŋe betbanŋiwuap yakât Yesuŋe sâop.**(Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)*

³¹ Mâtâwân yâhâm tatmunŋe yuwu sâŋ eknongop. “Anitâŋe emet inânŋan poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nâŋe sâŋmune lama yeŋgât amboyeŋe ya kuŋetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemguop tap.

Den yakât bonŋe yu tetewe sâŋ oap. Yakât otmâ kasalipnane taka menekŋetâ yen kerekŋe kiŋgityeŋahât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

³² Menekmâ ari nohoŋetâ mumbom yamâ benŋe mumuŋambâ yahatbom. Mumuŋambâ yahatmâ Galilaila hânân ari mambotyinŋim tatmune yen ak-sihâk arinŋetâ menduhuaknom.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâŋ ekuop. “Gâhât kasa takanomai yan yâkŋeâmâ kiŋgityeŋahât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwomgât nanŋan.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâop. “Nanŋat. Gâŋe omoŋ yukâlâk nâhât “Ki nâŋgâwanŋian,” sâwuat. Yawu sârâ kalimbuŋe otbuap yanâmâ gokorok isewuap.” Yawu sâop.

³⁵ Sâmu sâop. Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâŋe gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kiŋgitnahât gurâ ki otbom. Nâŋe gâhât topgahât âinohoŋetâ ki kurihiwom. Me gohone sâŋ otnomai yan gurâ nâ orowâk tatmutŋe notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nenŋe gurâ yâkŋe sâop yawuâk sâwin.

*Yesuŋe Oliwa pumŋan yâhâ Anitâ ulitguop.**(Mareko 14:32-42 Luka 22:39-46)*

³⁶ Ari kapi âlâ, kutŋe Gesemane sâŋ, yan ariwin. Yan ari Yesuŋe yuwu sâŋ eknongop. “Yen yuân tatŋetâ nâŋe peren pilâm ba awoŋ orop den tipinŋe alahure.” Yawu sâmu yan ge tatbin.

³⁷ Yan ge tatmunŋe Petoro, otmu Yeweri nanyâhâtŋe meyekmu yenjâk bawi. Ba kinmâ umatŋe tetewanŋiwe sâŋ olop yakât nâŋgâmu biwiŋanŋe umatŋe otmu yuwu sâŋ ekyongop.

³⁸ “Yen yuân galem tatŋet. Hâkne biuk sâmu biwine umatŋe dondâ oap.”

³⁹ Yawu sâŋ ekyongom peren pilâm ge pare im Anitâ ulitgum yuwu sâop. “O awoŋ, umatŋe tetenihiwe sâŋ oap yu nâŋgârâ ki teteâkgât nanŋan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmb yahatmâ âwurem ba yekmu aman pâlâmne injetâ mândiyekmâ Petoro yuwu sâmb ekuop. “Yen wongât aman pâlâmne iai? Nâ yiwerene pilâyekboman. Yakât pâlâmne ki otjet.

⁴¹ Biwiyeneâmâ hewewen oap. Yâhâ wâtyeneâmâ houj sâmbu aman iai. Yen lohote otmâ pilânekmaihât golâek tatmâ Anitâ ulitgunet.” Yawu sâop.

⁴² Yawu sâmb yâhâpne purik sâmb ba Anitâ ulitgum sâop. “Awoj, sâp yiwerene umatne yu tetenihiwomap. Yakât mâtâp âlâ menihiwuatgât dop ki otbuap otmuâmâ nangat yawuâk teteâk. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

⁴³ Yawu sâmb yahatmâ âwurem ba houj bawalipne yeksan mâne aman pâlâmne iwi.

⁴⁴ Yawu otjetâ kalimbune âwurem ba den sâop yawuâk sâmb ulitguop.

⁴⁵ Âwâne orop den otmutâ pesuk sâmbu âwurem ba houj bawalipne mândiyekmâ sâop. “Bâe, yen nangai me? Wongât aman pâlâmne im tai? Emelâk Anitâne yu otbongât hângânnohomu gewan. Yakât topne teteâkgât kasalipnane menekmâ ari hilipnohomoi yakât sâp tâlâhuap.

⁴⁶ Bâin, yen yahatmâ enda yekjet. Nâhât den halop alahum mansai. Gârâmâ yengâlen gâtne betnehen kionsapne taka kinsap. Yakât yahatjetâ ba yekne.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

⁴⁷ Yawu sâmb eknongomu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât papatolipnenjane lok sesengâlâk hângânyongojetâ bukunenje Yurasine dâiyekmu Yesu mene sâmb takawi. Takanjetâ nen orop ahomaingâtân nângâm kapangât wahap miakmâek takawi.

⁴⁸ Lok takawi ya Yurasine kulem girawu otmu menomai yakât yuwu sâmb ekyongop. “Yesu ya parahumune ekmâ yanâk ga menomai.” Yawu sâmb ekyongom dâiyekmu takawi.

⁴⁹ Gotnennan takamâmâ kasa ya kinjetâ Yurasine Yesu gotnan tâj tâjâk ga parahum yuwu sâop. “O, patone, mandâ manman.” Yawu sâmb parahuop.

⁵⁰ Yawu otmu Yesune yuwu sâmb ekuop. “O bukune, girawu nângâm takat ya âlepne ot.” Yawu sâmbu kasalipnane in yawu ga mewî.

⁵¹ Menjetâ kinmu yanâk nengâlen gâtne âlâne yahatmâ tewetne mem hotom uminiwi ya yengât kunyehâhât houj bawa ya ândâpne nombot topjambâek kârâm hâreop.

⁵² Kârâm hâremu Yesune ekmâ bâlemu yuwu sâmb ekuop. “Ya otdâ bâleap. Yu oat yukât matne hâmbâi tewet yunahâk purik sâhahimapgât ya pilâ.”

⁵³ Gâ nâhât topne ki nangatgât yawu oat. Nâne âlepne awone ekumune anjelolipne kingitne orowâkne tânohojetgât hângânyongomu ge kasalipne yu yongom watyekjetâ arinomaihât dop tap.

⁵⁴ Yawu gârâmâ awone ekumune anjelolipne hângânyongomu yawu otbâiâke yamâ ikjak âi sâmb nihiop yakât mâtâp mangunjetâ bonne ki tetewuap. Yakât otmâ sâmb nihiop ya ârândâj olâkgât nangân. Yawu sâop.

⁵⁵ Yawu sâmb kasalipne yuwu sâmb ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapangât sâtne metne âlâlâ mem takai. Yene nâhât lok bâleje sâmb menekne sâmb takai me? Me lok bâleje âlâ kune sâmb takai? Ya ekumune bâleap. Hilâm ârândâj nâmâ Anitâhât opon kâmbukjan yâhâ den kâsikum yingim gaman.

⁵⁶ Yan bân menekbâi yamâ emet inânjan Anitâne poropetelipne den ekyongomu kulemguwi yakât bulâne âun teteap.” Yawu sâmbu ekmunne hâknenje biuk sâmbu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

Yesu muâkgât sâam den hakñan sâwi.

(Mareko 14:53-65 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

⁵⁷⁻⁵⁸ Nenâmâ kerehâk kinjtnennjahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunne Petoroñe ikñiâk betyenehen tihâk watyekmâ ariop. Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyene, kutne Kaipa sâam, yâkâlen Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâap yanâmâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnennjane menduhuakmâ kinbi. Menduhuakmâ kinñetâ Petoro yâhâmâ emet ginñan tembe lâune emet yakât galem kinbi ya yengât hohetyenan ari kinmâ den girawu hikunomai sâam yakât ândâp katmâ nângâop.

⁵⁹ Ândâp katmâ nângâamu âi pâi tuhuwi. Otmu girawu tuhumunne muâkgât den golâ topne topne gahaem hakñan sâwi.

⁶⁰ Yawu otmâ lok dondâne den girawuân hâum sâñetâ kunlipyene nângâñetâ ârândân otbuap yakât pâpguwi.

⁶¹ Yawu gârâmâ hohetyenan gâtne lok yâhâp yane yahatmâ emelâk Yesune den sâop ya nângâm hilipgum den imbiâk hakñan sâowot. “Lok yuneâmâ yuwu sâamu nângâwit. “Anitâhât opon kâmbukne emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpne hilâm kalimbu kâlehen tuhum manguwom. Lok âlâ me âlâne ki tânnohonomai.” Yawu sâop.” Yawu hakñan sâmutâ Yesune olotoñak kinop.

⁶² Olotoñak kinop yakât Kaipane yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâam ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunne yakât matne ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunne ki ârândân oap.” Yawu sâop.

⁶³ Yawu sâamu benne Yesune yâhâpne olotoñak kinop. Olotoñak kinmu witgum sâop. “Bâin witgumâk âihohowe. Anitâ manman ambonjahât senñan âihohowoman yukât matne sârâ nângâne. Gâ Anitâne ikne nanne bulâne ya hângângohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nângâne.” Yawu sâop.

⁶⁴ Sâamu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâne hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâne wâtne nihim âlâkuâk hângânnohomu elem kulewonboñ kakñambâ âwurem ge yengât kunyene tatmâ yâhâmbisâm. Sâap yan Anitâhât wâtne ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

⁶⁵⁻⁶⁶ Yawu sâamu Kaipane nângâamu bâlemu yahatmâ ikne sângum mem duhatmâ bukulpne yuwu sâam ekyongop. “Bâe, ikñahât nângâamu yahatmu Anitâhât kawenñan kinbe sâam oap. Yuâmâ den kâmbukne hâliline yap. Yakât girawu tuhunomgât nanñai?” Yawu sâam âiyongop.

Sâamu sâwi. “Kunñetâ muâk,” yawu sâwi.

⁶⁷ Yawu sâam kundennñan tâpguwi. Tâpgum gâtñane sângum âlâ mem senne sâhâm kâtâpñetâ kinop. Senne sâhâm kâtâpgum ândâpne huhuwi. Ândâpne huhum nombotñane yuwu sâam âikuwi.

⁶⁸ “Bâin, ândâpge âlâne huhuap? Anitâne hângânnohomu gewan sâamat. Ya bulâne sâamat otmuâmâ yiwerene âlâne ândâpge huhumu eksat yakât sârâ nângâne.” Yawu sâam kum senñan gem mem âlâlâ mângâewi.

Petoroñe Yesu betbañgiop.

(Mareko 14:66-72 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Otmu Petoroñe emet ya hawiñanâk kinmu hotom uminiwi ya yengât lok kunyenehât honñ bawa imbi âlâne ekmâ yuwu sâam âikuop. “Gâmâ Yesu Galilaila amboñe orop manñetâ yekman.” Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâamu lok dondâhâlâk kinbiñe nekmâ nângâmaihât Petoroñe kurihiakmâ yuwu sâop. “Gâne den yat yakât ki nanñan.”

⁷¹ Yawu sâam pilâyekmâ endunâken ba kinmu imbi âlâne ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâam ekyongop. “Lok emet, lok yuâmâ Nasaret kapiân gâtne yâk orowâk manñetâ yekman.”

⁷² Yawu sâm ekyongomu sârereakmâ yuwu sâop. “Anitâhât senñan kinmâ yuwu sâmunen nângâñet. Nâ lok yakât ki nângâwanñiman.” Yawu sâop.

⁷³ Sâmu sâwi. “Yesuâmâ Galilaia hânân gâtñe nanñain. Yâhâ gâ gurâ yawuâk Galilaia yengât engat ya sârâ nanñain yukâ. Yakât otmâ gâmâ yakât komolân gâtñe geksein.” Yawu sâwi.

⁷⁴ Sâñetâ sârereakmâ sâop. “Bâiñ, âlepñe Anitâhât senñan den membom otbuawâmâ yâkñe matñe nihiwuap. Lok sâm tai yuâmâ bulânânâk ki nângâwanñian.” Yawu sâop. Yawu sâm oan mâne yanâk gokorok isiop.

⁷⁵ Gokorok isian mâne Yesuñe emet inânñan den ekuop ya nângâmu teteop. “Gâñe nâhât “ki nângâwanñian” sârâ kalimbuñe otmu yan gokorok isewuap.” Den ya nângâmu tetemu biwiñe ñasinâk pato otmu pilâyekmâ ikñiâk ba kinmâ hik ñâik ñâihâk isiop.

27

Yesu mem Pilato hâlen ariwi.

(Mareko 15:1 Luka 23:1-2 Yoane 18:28-32)

¹⁻² Otmu emet hañ sâmu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât kunlipnennañe Yesu muâkgât sâm den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bâtnan kum sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutñe Pilato sâm, yâkât den sâsâ emetñan ariwi.

Yurasi hiwawahop.

(Aposolo 1:18-19)

³ Otmu bukunenñe Yurasiñe Yesu mumbuapgât den sâm hârewanñiwi yakât den pat nângâmu bâleop. Nângâmu bâlemu yâkñe kât nanñe 30 wanñi ya mem sururuk sâm ari yuwu sâm ekyongop.

⁴ “Otmune dondâ bâleap. Yesu yamâ tosañe bia yamâ nâñe otmâ tâpikguwan. Yawu otmâ tosa umatñe mian.” Sâmu sâwi. “Tosa amboñe. Gikak henñeguwuat.”

⁵ Yawu sâñetâ nângâmu bâlemu pilâyekmâ tewetsenñe wanñi ya mem ari opon kâmbukñan yâhâ sorokenâk pilâmu giop. Pilâm gem sururuk sâm ari hiwawahop.

⁶ Yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyene tewetsenñe pilâop ya mem yuwu sâwi. “Tewetsenñe yuâmâ Yurasiñe Yesu betñehen kionop yakât hâmeñe. Yawu gârâmâ yuñe opon kâmbukñahât pat sâm katmunñe ki ârândân otbuap. Yawu gârâmâ yuwu mon otnom?”

⁷ Yu mem lok âlâñe amanñe tuhumap yâkâlen hân puluhunom. Puluhum lok kâlepñehembâ taka manmai ya yan hanyongombisâi.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu otmâ hân ya puluhuwi yakât kutñe yuwu, “Hepñak puluhuwi,” yawu kunbi. Sum yakât kutñe yawuâk tap.

⁹⁻¹⁰ Othi yakât bonñe teteop yamâ emet inânñan Anitâñe sâmu poropete âlâ, kutñe Yeremia sâm, yâkñe kulemguop ya yuwu. “Isirae nengât kunlipnennañe lok âlâ muâkgât sâm hârewanñim yakât kât nanñe 30 kasañe wanñi. Tewetsenñe wanñi ya mem ari lok âlâ amanñe tuhuminiop yâkâlen hân puluhunomai sâm Anitâñe den eknohop.” Yawu sâm kulemguop tap.

Yesuñe olop miop yakât Pilatoñe âikuop.

(Mareko 15:2-5 Luka 23:3-5 Yoane 18:33-38)

¹¹ Yâhâ hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnennañe Yesu mem Pilatoñe sâm hâreâkgât yâkâlen ari den âiân katbi. Katñetâ tatmu Pilatoñe yuwu sâm âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “On, den bulâñe yat.” Yawu sâop.

12 Otmu Yesu mem ariwi nombotņane yâkât hakņan sâwi. Hakņan sâņetâ den matņe ki sâop.

13 Ki sâam olotoņâk kinmu Pilatoņe topoņe nâņgâwe sâam Yesu yuwu sâam âikuop. “Girawu otmâ den sâam tai yakât matņe ki kâpekyingiat?”

14 Yawu sâam âikumu den biaek kinop. Yawu kinop yakât ekmu sâtņe olop.

*Yesuņe kuņetâ muâkgât Pilatoņe den sâam hârewaņgiop.
(Mareko 15:6-15 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)*

15-19 Otmu Pilatoņe yuwu nâņgâop. “Lohimbi dondâņe Yesuhât nâņgâņetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yeņgât kunlipyeņane nâņgâņetâ bâlemu yaņak muâkgât sâam hârewaņgim nâhâlen mem takai.” Yawu nâņgâm eņgat yâhâp otmâ kinmu yanâk imbiņane yuwu sâam den katmu takaop. “Nâ amanân awun eksan yakât topoņe yuwu. Yesu yamâ tosaņe bia. Gârâmâ gâņe ihilâk ki otbaņgiuwat.” Den yawu sâam katmu takaop.

Yâhâ Tihit tihit hombaņ ârândâņâk Pilatoņe yuwu otminiop. Lok tosa otņetâ pâi emetņan katyekņetâ tatminiwi yapâ gâtņe âlâ me âlâhât lohimbiņe nâņgâņetâ dopņan otmu lok âlâ holaņbuat sâminiwi ya holaņyekmu geminiwi. Yakât otmâ Yesu me lok bâleņe, kutņe Yesu Barawa sâam, âlâ me âlâ holaņmu gewuapgât nâņgâm Pilatoņe lohimbi ya yuwu sâam âiyongop. “Âlâ holaņmune gewuap? Barawa me Yesu holaņmune yeņgâlen giâkgât naņgai?”

20 Yawu sâam âiyongomu hotom uminiwi ya yeņgât kunlipyeņe otmu Yura nengât kunlipnennane lohimbi biwiyeņan kioņmâ yuwu sâwi. “Barawa holaņdâ gemu Yesu kuņetâ muâk,” sâņet sâam eņgatyene gawi.

21 Yâhâ Pilatoņe yahatmâ kinmâ yuwu sâam âiyongop. “Yenâmâ âlâ holaņmune giâkgât naņgai.”

Sâamu sâwi. “Barawa holaņdâ giâkgât naņgain.” Sâņetâ sâop.

22 “Yesu yuâmâ Anitâņe hâņgâņgumu giop sâmai yâkât girawu otbaņgiwomgât naņgai?”

Sâamu ñerekeņe berendenâk sâwi. “Yâk howanân kum kânâņgâņetâ muâk.”

23 Sâņetâ âiyongop. “Bâe, yuâmâ ki orotņe. Wuân otmu bâleopgât yawu yai?”

Yawu sâamu âlâkuâk yahatmâ sâwi. “Howanân kum kânâņgâņetâ muâkgât naņgain.” Yawu sâwi.

24 Yawu sâam kunyeņe kârikņe otņetâ kuk pato tetemap sâam Pilatoņe yahatmâ kinmâ topyeņe teteâkgât to osom katmâ senyeņanâk bâtņe piriakmâ ekyongop. “Yu otne sâam oai yamâ yeņgât tosa. Yuņe nâhât wahap ki oap. Yawu gârâmâ senyeņanâk kinmâ to yu piriakmune neksai.”

25 Sâamu sâwi. “Sâmunņe kuņetâ mumbuap yukât tosa yamâ nen otmu nengât sen tetem sambe otnomai ârândâņ menenekbuap.” Yawu sâam hârewi.

26 Yawu sâam hâreņetâ Pilatoņe sâamu Barawa ya holaņetâ giop. Yawu otmâmâ tembe lâulipņe ekyongomu Yesu mem kândâtņe lawitņetâ hepņak kin pisilin sâop. Yawu otņetâ Pilatoņe hâņgâņyongomu howanân kuņetâ muâkgât mem ariwi.

*Tembe lâulipņane Yesu mem âlâlâ tuhuwi.
(Mareko 15:16-20 Yoane 19:2-3)*

27 Tembe lâulipņane Yesu mem ya pilâm emet âlâen katņetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipyeņe nombotņe meyekņetâ gawi.

28 Gam Yesuhât hâk katipņe tuhum pilâwaņgim hâk katipņe kâkâlep, kurin takop takop yamâ lok kutdâņe mânunakmâ manminiwi yawuya ya mem mânunbaņgiwi.

29 Yawu otmâ tâk âlâ sâtņe metņe, hatman yawuane mem goņgoņgum lok papato yeņgât ñerenden ya dop kum kunņan kepeim âlihitbaņgiwi. Âlihitbaņgim

kapam âlâ bātje bonângen wañetâ memu gotjan ba senjan gem girinbangim yuwu sâmu ekuwi. “Bâe, Yura yengât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanjain.” Yawu sâmu senjan gewi.

³⁰ Senjan gem kundennan tâpguwi. Otmu kapam wañbi yanak bātjan hindâm kunjan lawitbi.

³¹ Yawu otmâmâ hâk katipje kurin ya mem tuhum pilâm ikje hâk katipje mânunbangim yanak mem howanân kum kânângâne sâmu dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

³² Ariwi yamâ ikjahâk howanje lâuakmu ariwi yakât otmâ wātje houñ sâmu lok âlâ, kutje Simon sâmu, yamâ Kirene gâtje ya mem tetem sâwanjinetâ Yesuhât howan ya tângum mem lâumu orowâk ariwi.

³³ Ari hân âlâengen, kutje Golihata sâmu, yan ariwi. Kut yakât topneâmâ “Lok Kunje Hahitje,” yawu.

³⁴ Yan ari Yesuje hâhiwin dondâ nângâmapgât wain to otmu to nasin bâleje ya orowâk menduhum gâim wañetâ nemu nasinbangimu ukum pilâop.

³⁵ Otmu hâk katipje tuhum pilâmâmâ ikje howanân kum kânângânetâ kinmu hâk katipje ya mem “Âlâje miakbuap?” sâmu mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katjetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyene ikñiâk ikñiâk kulemgum amanân mânunjetâ giop. Mânunjetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ meñetâ kut teteop yañe miahop.

³⁶ Yawu otmâ yakât kakjan in ge tatmâ ekbi.

³⁷ Yawu otmâ howan yakât kunjan yuwu kulemgum katbi. “Lok yu kutje Yesu. Yâhâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâmu kulemguwi.

³⁸ Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâum kânângâyelekjetâ nombot nombot kinowot.

³⁹ Otmu lohimbî nombotje mâtâp ya watmâ howan hâlânjâmâ arim takawije Yesu ekmâ lauyene butelim yuwu sâmu.

⁴⁰ “Gâje emelâk yuwu sârâ nângâwin. “Opon kâmbukje yamâ nâje liakum hilâm kalimbu biwinjan tuhum manjuwom,” yawu sârâ nângâwin. Yawu gârâmâ howanâmbâ pek sâmu kâpehâkmâ ge. Gerâ yanâmâ nenje “O, Anitâhât nanje bulâje” sânom.” Yawu sâmu.

⁴¹ Yawu sânetâ benje hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwine senjan gem lohimbî kinbi ya yuwu sâmu ekyongowi.

⁴² “Lok yuâmâ Yura nengât lok kutdâ sâmai. Yune lok nombotje tânyongomu ekmain. Yâhâ girawu otmuâmâ ikjeâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehâkmâ giap? Kâpehâkmâ gemu eknom otmuâmâ biwinenje yâkâlen katmâ tem lâuwanjinom. Yâhâ ki kâpehâkmâ gewuawâmâ yuwu sânom. “Âo, lok yuâmâ imbiâk otmap.” Yawu sânom.

⁴³ Yawu otmâmâ ikñak yuwu sâop. “Nâmâ Anitâhât nanje bulâje. Biwine yâkâlenâk kinsap.” Ikñahât yawu sâop. Gârâmâ bânj Anitâje tângumu howanâmbâ kâpehâkmâ gemu ekne.” Yawu sâmu.

⁴⁴ Yawu sâmu senjan gem kinjetâ yanâk lok bâleje yotgom kânângâyelekjetâ nombot nombot kinowot yâku yawuâk senjan giowot.

Yesu muop.

(Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

⁴⁵ Otmu hilâm kârikjan, 12 kilok olop yan Anitâje nângâmu emetsenje bok sâmu omoñ sahap.

⁴⁶ Omoŋ sahakmâ yapâ ari emetsâpŋe 3 kilok otmu emet laŋinŋe âlâkuâk pilâop. Yawu otmu Yesuŋe kândâtŋe kuwihakmâ Yura nengât denân yuwu sâm halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani.” Yawu sâop. Sâop yamâ topŋe yuwu. “O, Awonŋ, wongât nâŋgâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

⁴⁷ Otmu lok nombotŋe nâŋgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Eliahât mon sâm ahom kuakmâ tap.”

⁴⁸ Yawu sâŋetâ hohetyeŋan gâtŋe âlâŋe sururuk sâm ari sâŋgum âlâ mem nak bâtbâtŋe potonŋan pâŋ pâŋ kepeim wain to bâleŋe yan katmâ mem yâhâ Yesuŋe niâkgât launŋan kalop.

⁴⁹ Yawu otmu bukulipŋe yuwu sâm ekuwi. “Pilâ. Eliaŋe himbimâmbâ ge tânguâkgât nâŋgâm kutŋe kunsap mon? Pilârâ in ekne.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sâm kinŋetâ Yesuŋe kârikŋeâk halahum yaŋak bâiŋe kambiamŋe tok sâmu muop.

⁵¹ Otmu emelâk lohimbi inŋe opon kâmbukŋe yakât biwiŋe ekmai sâm sâŋgum kâlep pato hikunŋetâ ya kâtâpguminiop. Sâŋgum yaŋe pâŋambâek tok sâm hâreakmâ nombot nombot otmu tetekŋan olop. Yawu otmu mososŋ pato miop.

⁵² Mososŋ pato memu yan hân orotok sâmu lohimbi nombotŋe emelâk Anitâhât tem lâum manminiwi ya yeŋgât sum aŋ sâm kinmu pindilakmâ yahatbi.

⁵³ Sumâmbâ pindilakmâ yahatmâ manbi yaŋe ari Yesuŋe mumuŋambâ yahalop yanâmâ Yerusalem kapiân yâhâŋetâ yan kapi ambolipŋe orowâk eŋakbi.

⁵⁴ Yesu muop sâp yanâmâ tembe lâu hâlâŋmâ kinbiŋe mososŋ pato miowân kulem âlâlâ tetemu ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuâmâ bulâŋanâk Anitâhât nanŋe.” Yawu sâwi.

⁵⁵ Otmu imbi nombotŋe yan kinbi yâhâmâ Galilaia ambolipŋe. Yâkŋeâmâ Yesuhât hoŋ baminiwi yamâ kutyeŋe yuwu.

⁵⁶ Âlâmâ Maria Matala kapiân gâtŋe, âlâmâ Mariahât nambenŋe Yakowo yet Yose mâmâyetŋe, yâhâ âlâmâ Yoane yet Yakowo yâk yetgât mâmâyetŋe.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mareko 15:42-47 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

⁵⁷ Emet ŋiŋ sâmu yan lok âlâ, kutŋe Yosep sâm, yâhâmâ Arimata kapi amboŋe. Yâkât iri sikumŋe pato tatbaŋgiop. Otmu yâkŋe Yesuhâlen biwiŋe kepeim manop.

⁵⁸ Lok yaŋe Yesu lâum ari hanguwe sâm Pilatohâlen ari tetewaŋgiop. Tete-waŋgimu launŋan mem tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu ari howanâmbâ Yesu mem waŋbi.

⁵⁹⁻⁶⁰ Mem waŋetâ bukulipŋe orop Yesu lâum ari kât mâtâpŋe âlâ dikin yawuya emelâk Yosepŋe yan hannohonomai sâmu nanlipŋe kât mâtâpŋe kusânâmâ mem tiŋgâlonŋetâ kinop ya lâum ariwi. Otmu sâŋgum kaok âiŋe yaŋe katipgum kâlehen lâum ba katŋetâ talop. Katŋetâ tatmu kât âlâ lâum hâpunŋetâ ba mâtâpŋe ya maŋguop.

⁶¹ Otmu imbi yâhâp, Maria Matala kapi amboŋe otmu nambenŋe Yakowo yet Yose mâmâyetŋe yan ge tatmâ we bâle nâŋgâm talowot.

Tembe lâu katyekŋetâ galem kinbi.

⁶² Otmu emet haŋ sâmu, tatmâ nâŋgâminiwin sâp yakât omoŋânâk hotom uminiwi yeŋgât kunlipyeŋe otmu Parisaio yaŋe Pilatohâlen ariwi.

⁶³ Ari yuwu sâmu ekuwi. “Patonenŋe, den tipiŋe sâmunŋe nâŋgâ. Yesu lok perâk yaŋe emelâk den âlâ yuwu sâop ya nanŋat. “Nâ nohoŋetâ mum hilâm kalimbu hân kâlehen im yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâop.

⁶⁴ Ya ki yahatbuap yawu nanŋain. Yawu gârâmâ hoŋ bawalipŋaŋe lâum ari âlâengen misiŋgutŋetâ tatmu den imbiâk yuwu sâmu lohimbi kâityongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumuŋambâ yahatsap.” Yawu sâmu kâityongom anŋoân yakât nâŋgâŋetâ yahalop ya witgum torokatŋetâ umatŋe topŋe topŋe teteningiwuap. Yâhâ yawu otmaiŋat gâŋe tembe lâu nombotŋe katyekdâ ari sum yakât galemŋe kinŋetâ hilâm kalimbu pesuk sâekgât nanŋain.” Yawu sâmu ekuwi.

⁶⁵ Sâŋetâ sâop. “Bâiŋ nâhât tembe lâu meyekŋetâ ari sum galemgum kinnomai.” Yawu sâop.

⁶⁶ Yawu sâmu tembe lâulipŋe meyekmâ sumângen ariwi. Ari kât hâpunmu mâtâpŋe maŋguop ya ekmâ denŋop kutakum mem ginŋan katŋetâ merakiop. Yawu otmâ Yesuhât bukulipŋaŋe tuhum gik beretek pilâm kâlehen yâhâmaiŋat Sisahât towat denŋowân katbi. Denŋowân katmâ tembe lâu galem katyekŋetâ kinŋetâ âwurewi.

28

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mareko 16:1-10 Luka 24:1-10 Yoane 20:1-18)

¹ Emet haŋ sâmu yanâk Maria, Matala kapiân gâtŋe otmu nambenŋe orowâk sumângen ariowot.

² Arimutâ yanâk mososonŋe pato memu anŋelo âlâ hâk katipŋe kaok bolanŋe bolanŋe yaŋe himbimâmbâ pârâk sânsânâk giop. Ge kât pato âlâ Yosep bukulipŋaŋe lâum hâpunŋetâ ba sum mâtâpŋe maŋguop ya yâkŋe lâum hâpunmâ pilâm kakŋan yâhâ talop.

³ Otmu anŋelo yakât kundenŋaŋe laŋinŋe dondâek pilâop.

⁴ Kât pat kakŋan ge tatmu ekmâ tembe lâu yaŋe umutyenŋe arimu kâi bâtyenŋe sânsân sâmu derepyongop.

⁵ Yawu otmâ anŋelonŋe imbi yâhâp yuwu sâmu ekyotgop. “Yet kinŋityetŋahât ki otset. Yetŋe Yesu howanân kuwi ya ekde sâmu takawot ya nanŋan.

⁶ Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumuŋambâ yahatbom sâop yawuâk otmâ yahatmâ arap.

⁷ Yakât otmâ kâlehen yâhâ Yesuhât welâm ekmâ nâŋgâm in yawu âwurem ari hoŋ bawalipŋe yuwu sâmu ekyongoromawot. “Kutdânenŋaŋe emelâk mumuŋambâ yahatmâ Galilaia hânângen ari tap. Yawu gârâmâ yen yawuâk ariŋetâ penanŋinomai.” Yawu sâmu ekyongoromawot.”

⁸ Yawu sâmu nâŋgâm koahowot yamâ biwiyetŋe heronŋe pato nâŋgâowot. Yawu otmâ ya pilâm sururuk sâmu hoŋ bawalipŋe yengâlen ariowot.

⁹ Arimutâ Yesuŋe mâtâwân teteyitgim yuwu sâop. “Wa, imbi yâhâp.” Yawu sâmu koahowot yamâ ekmâ nâŋgâm mepa sanŋan otbaŋgiowot.

¹⁰ Yawu otbaŋgimutâ yuwu sâop. “Yet ki nâŋgâm koakset. Yerâmâ sururuk sâmu hoŋ bawalipŋe ari ekyongomutâmâ Galilaia hânân ari mambotnihinomai.” Yawu sâop.

Tembe lâu yaŋe den golâ gahaem sâmu haok tuhuwi.

¹¹ Yawu sâmu ekyotgomu mâtâwân arim tatmutâ tembe lâu sum galemŋe kinbiŋe sururuk sâmu ari kapi patoen yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyenŋe kulem teteop yakât ekyongowi.

¹² Yakât ekyongonŋetâ opon kâmbukŋahât galemlipyenŋe orowâk menduhuakbi. Menduhuakmâ den hikum tembe lâu yaŋe Yesuhât sum galem

kinbi ya tewetsenŋe hâmeŋe pato yinŋim “den golâ yuwu sânomai,” sâm enŋatyenŋan gewi.

¹³ “Nen omoŋ derep kâmbukŋan aman pâlâmŋe imunŋe Yesu hoŋ bawalipŋaŋe tihâk taka lâum âlâengen ari hanguai.” Yawu sânomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ Pilatoŋe den yu nâŋgâm hilipyongomapgât nenŋe sârereyekmâ topŋe yu kurihinom. Yakât ki nâŋgâm ketet otnomai.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâm hâmeŋe yinŋinjetâ miakmâ sâwi yawu otbi. Yâhâ den golâ yamâ sâm haok tuhum alahum ariwi. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe yu Yura kapi ambolipŋaŋe den yukât yawuâk alahum manmai.

Yesuŋe den bâiŋe sâm ekyongop.

(Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

¹⁶ Otmu yakât kakŋan nen hoŋ bawalipŋe kâiân konok Galilaia hânân ariwin. Ari Yesuŋe pumŋe âlâ yan menduhuaknom sâop yan yâhâ menduhuakbin.

¹⁷ Menduhuakmâ kinmunŋe Yesu teteningimu ekmâ biwi hero pato nâŋgâm mepaewin. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe ekmâ enŋat yâhâp otbi.

¹⁸ Yâhâ Yesuŋe gotnenŋan ga kinmâ yuwu sâm eknongop. “Anitâ Awoŋnaŋe mâmâŋe otnihimu yâkât wâtŋan kinmâ himbimân gâtŋe me hânân gâtŋe, ehekŋe ki ehekŋe kerek yeŋgât kunyeŋe tatmâ yâhâmbisâm.

¹⁹ Yawu gârâmâ den kâsikum yinŋim gan yu mem hânŋan kulemŋan ari lohimbi kâsikum yinŋinjetâ nâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Awoŋne otmu nâ otmu Wâtgât mâmâŋahât Heak nenâmâ konohâk oain. Yawu tatmain yakât yeŋe nengât kulân lohimbi toen mem katyekŋetâ nenŋe tihityenŋe otmâ yâhânôm.

²⁰ Otmu nâŋe yen orowâk manmâ den kâsikum yinŋim gan ya kerehâk kâsikum yinŋinjetâ biwiyenŋaŋe tiŋâk lâum mannomai. Otmu sâp ârândâŋ mâmâŋe otyinŋimune nâ orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu sâp pesuk sâwuap yanâmâ âwurem gemune penanŋiaknom.” Yawu sâm den bâiŋe eknongop. Bâiŋ, den pesuk yap.

Mareko Yesuhât Den Pat Âlepne Marekone kulemguop.

Yoaneje ai topne kalop.

(Mataio 3:1-12 Luka 3:1-9,15-17 Yoane 1:19-28)

- ¹ Anitâhât nanne Yesu Kiristo yâkât den pat âlepne yakât topne ya yuwu.
- ² Poropete âlâ, kutne Yesaia sâam, Anitâne yuwu sâam ekumu kulemguop.
“Anitâne nanne yuwu sâam ekuop. “Nine hon bawa âlâ ekum hângângumune kulet sâam ari mâtâp menngihuwap.” Yawu sâam nanne ekuop.”
- ³ Yawu sâamâmâ torokatmâ mâtâp mewangiwap yâkât yuwu sâop.
“Lok ki manmaiângen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen takanomai ya yuwu sâam ekyongowap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitinjet. Otmu mâtâp mewanginjet. Otmu uk sâam hurun sâam, pumne laune yamâ kum kilikmâ mem ârândâne merândâne tuhunjetâ ya talâk.”
Yawu sâam ekyongop.” Yesaiane den yawu kulemguop tap yakât bulâne yamâ Yoanehâlen teteop.

⁴ Yoaneje lohimbi toen katyekbe sâam yakât topne katmâ yahatmâ lok ki manmaiângen ari manop. Yaken ari manmâ lohimbi dondâne yâk ekne sâam arinjetâ yuwu sâam ekyongop. “Orotmemeyene kinjon âlâlâ otmâ mansai ya kerek betbanginjetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâne tosayene pilâyingiwuap.” Yawu sâam ekyongop.

⁵ Yawu sâamu ya nângâm hân pato âlâ, kutne Yuraia sâam, ya ambolipne otmu kapi âlâ, kutne Yerusalem sâam, ya ambolipne kinjitne orowâkne yâkâlen ari orotmemeyene bâlene ya kerehâk sâam tetenjetâ Yoran toen katyehop.

⁶ Yâhâ Yoaneje hâk katipne yamâ songo âlâ, kutne kamele sâam, yakât somotnane mendenmâ ya kepeiakmâ manminiop. Otmu kamele hâknane let yawu pânan sâam kuratguahop. Otmu dopon, nenngopdâ, me gonngaran yawuya nem manminiop.

⁷ Yawu manmâ lohimbi yuwu sâam ekyongop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap. Yâhâmâ lok kutdâ otmu wâtne pato tatbangiap. Nâmâ lok tângât, lok in yawuya. Yawu gârâmâ nane yâkât itâkat kâpekmâ golewangiwomgât dop ki tap. Otmu tânguwomgât dop gurâ ki tap. Nâneâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.

⁸ Otmu yene orotmemeyene bâlene betbanginjetâmâ toen katyekbom. Yâhâ biwiyene yâkâlen katmâ mannomai yanâmâ Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingiwuap. Mâmâne otyingimu manman bulâne mannomai.” Yoaneje Kutdâhât nângâm yawu sâam ekyongop.

Yoaneje Yesu toen kalop.

(Mataio 3:13-4:11 Luka 3:21-22 Luka 4:1-13)

⁹ Otmu sâp yan Yesu kapi âlâ, kutne Nasaret sâam, Galilaia hânân tap yan manop. Hilâm âlâen kapi ya pilâm Yoane ekbe sâam Yoran to ginnehen ariop. Yan arimu Yoaneje mem toen kalop.

¹⁰ Toen mem kalop sâp yanâk himbim pâron sâamu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne kembâ hâtgum ge Yesu mâmâne otbangiop.

¹¹ Giop yanâk himbimâmbâ Anitâne yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambi-amne. Nâ biwinane gâhâlâk nângâm kepeihekman.” Yawu sâop.

12 Otmu yakât kakñan Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Yesu hânġângumu hewukñe kârikñe lok ki manmaiângen ariop.

13 Yan ari manmu hilâm 40 pesuk sâop. Sâp yan weke bâleñe yengât kunyeñe, kutñe Satan sâm, yâkñe Yesuhât biwiñahât topñe ekmâ nânġâwe sâm olop. Yawu otmu yakât kakñan Anitâñe anelolipñe hânġânyongomu ge Yesuhât tihitñe otmâ tânguwi.

Yesuñe âi topñe kalop.

(Mataio 4:12-17 Luka 4:14-15)

14 Yawu otmâ yakât kakñan Yoane mem pâi emetñan katñetâ talop yakât den pat Yesuñe nânġâop. Ya nânġâmâmâ nep topñe katbe sâm âwurem Galilaia hânângen ariop. Ari Anitâñe tihitnenñe otmap yakât den pat yuwu sâm ekyongop.

15 “Anitâñe tihitnenñe otbe sâm oap. Yakât otmâmâ yeñe orotmemeyeñe bâleñe betbanġim den pat âlepñe ekyongoan yukâlâk nânġâm mem mete tuhum manñet.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuñe hoñ bawalipñe imbât meyehop.

(Mataio 4:18-22 Luka 5:1-11)

16 Den pat ya ekyongom yâhâm gem Galilaia dengân pato yakât ginñan ari imi ata yâhâp yehehop. Kutyetñe Anderea yet Simon. Yâhâmâ inñan mem dâire sâm dengân tânâmñan ba inñan itâñe pilâm kinowot. Pilâm kinmutâ yelemâ yuwu sâm ekyotgop.

17 “Yerâmâ nâhâlen ga torokatset. Yiwerenñe inñan dâim mansawot. Gârâmâ nâñe meyelekmune nâhât wâtñan kinmâ lok dâiyekmutâ nine komolân torokatnomai.” Yawu sâm ekyotgop.

18 Yawu sâmu yanâk senñe âlâlâ yetñe pilâm yâkâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

19 Yapâ ari lok âlâ, kutñe Yeweraio sâm, yâkât nanyâhâtñe, kutyetñe Yakowo yet Yoane orowâk kinñetâ yehop. Otmu Yeweraioñe âi lok meyekmu orowâk wanġaen tatmâ inñan itâñe hâreahop ya ġârem tatbi. ġârem tatñetâ yekmâ yan nanyâhâtñe yotgonop.

20 Yotgonmu nânġâm âwâyetñe otmu âi loklipñe pilâyekmâ Yesuhâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

Yesuñe weke bâleñe watmu gaiakmâ ariop.

(Luka 4:31-37)

21 Otmâ ya pilâm Kapanaum kapi yan ari manbi. Ari manñetâ Yura nengât tatmâ nânġâ nânġâ sâp yan Yesuñe miti emetñan kapi ambolipñe orowâk menduhuakñetâ Anitâhât topñe sâm ekyongop.

22 Ekyongomu nânġâñetâ bonñe otmu biwiyeñe heronñe otmâ yuwu sâwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimainñe den sâmai ya nânġâmunnñe porap otmap. Yâhâ lok yuñeâmâ den eknongoap yu nânġâmunnñe âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

23 Yawu sâm kinñetâ lok âlâ weke bâleñeñe mem mânġâemu manminiop yañe miti emetñan yâhâop. Yâhâmu weke bâleñeñe biwi nânġân nânġânñe mem purik pilâmu kârikñan halahum yuwu sâop.

24 “Bâe, Yesu Nasaret ambonñe. ġâ wongât nâhâlen takat? Hilipnohowe sâm takat me? ġâhât topge nanġan. ġâmâ, Anitâhât nanñe bulâñe mansat. Otmu Anitâñe hânġângohomu bukulpne orowâk hilipnongowe sâm gion.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu yuwu sâm sâwanġiop. “Kâmbukñe. ġâ gaiakmâ ba ari.”

26 Sâmu weke bâleñe yañe gaiakmâ ba arimu lok ya senñe ġâwân ġâwân sâmu launñe barakñanġak pato otmâ ge iop.

²⁷ Yawu otmâ ge imu lohimbi miti emetjan tatbiñe ekñetâ sâtñe otmu yuwu sâmu alahuwi. “Bâe, girawu? Ki orotñe oap. Wâtñe pato tatbanjiap yakât otmâ weke bâleñe sâwanjimu denñe lâum gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

²⁸ Yâkât den pat ya sâñetâ Galilaia hân nombot nombot huhum lingarakmâ ariop.

Yesuñe sâmu Peto ro hewunñe âlepñe olop.

(Mataio 8:14-17 Luka 4:38-41)

²⁹ Yesuñe miti emetjambâ gem Yakowo yet Yoane meyelekmu Simon yet Anderea yetgât emelan yâhâwi. Otmu Simon hewunñe hâkñe kâlâp otmu im talop.

³⁰ Yesuñe kâlehen yâhâmu emelan tatbiñe mesek kuop yakât topñe ekuwi.

³¹ Ekuñetâ mândemu yahatmu yanâk hâkñe sânduk sâop. Hâkñe sânduk sâmu emetsenñe purik sâowân sot um yingñe.

³²⁻³³ Sot um yingñe nem tatñetâ omoñ olop. Omoñ otmu yan kapi ya ambolipñe lohimbi kundat yongop otmu weke bâleñe mângâeyekmu manminiwi ya meyekmâ ari emet yakât gotñanâk menduhuakmâ kinbi.

³⁴ Menduhuakmâ kinñetâ Yesuñe kundat topñe topñe teteyingñe ya sâmu âlepñe otbi. Otmu weke bâleñe mângâeyehop ya gurâ watyekmu gaiakmâ ariwi. Watyehop yanâmâ Yesuhât topñe ekmâ nâñgâwi. Ya lohimbi sâmu tetem ekyongonñetâ nâñgâmai sâmu kuyingñe. Otmu omoñ sâmu kapi yan iwi.

Yesuñe ikñe den pat âlepñe ekyongop.

(Luka 4:42-44)

³⁵ Otmu emet enjatñe nâñgâm Yesuñe yahatmâ kapi ya pilâm lok biaengen ari Anitâ orop den alahuowot.

³⁶ Alahum tatmutâ Simon bukulipñe orop yahatmâ pâinñetâ biatmu yuwu sâwi. “Yu wosaken arap?” Yawu sâmu pâinmâ kapi ya pilâm ari mem tetewi.

³⁷ Ari ekmâ yuwu sâmu ekuwi. “Kapi ambolipñe taka pâingeksai. Yakât âwurem bane.”

³⁸ Yawu sâñetâ yuwu sâmu ekyongop. “Yu hâlâñmâ kapi tatmâ arai yâkñe yawuâk Anitâhât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât gewan. Yakât otmuâmâ pilâyekmâ kapi nombotñe yengâlen arinehât nanjan.” Yawu ekyongom meyekmu ariwi.

³⁹ Meyekmâ ari Galilaia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yakât ambolipñe den pat âlepñe nâñgâñetgât miti emetñe ârândân yâhâm gem ekyongop. Otmu weke bâleñe lohimbi mângâeyekbi ya gurâ kerek watyehop.

Lok âlâ hâk bâle tetewanjiop ya Yesuñe mem henñe.

(Mataio 8:1-4 Luka 5:12-16)

⁴⁰ Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewanjimu manopñe Yesu ekmâ gotñan ba yuwu sâmu ekuop. “Gâñe sârâ kundat topñe topñe biatningiwuapgât dop tap. Yawu sâñetâ nanjan. Yâkât otmâ âlepñe otbomgât nâñgâwuat yamâ âlepñe otbom.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu Yesuñe wenje nâñgâm ekuop. “Nâñgâhian. Âlepñe walipgohomune hâk bâle ya biatgihiâk.”

⁴² Yawu sâmu walipgumu biatbanjiop âlepñe olop.

⁴³ Yawu otmu yuwu sâmu ekum hânñe.

⁴⁴ “Gâ otgihian yukât den pat bukulipge ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok arirâ hâkge eknomai. Yawu otmâ yan Moseñe hotom u uhât girem den kulemguop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbiñe hâk bâle biatgihiap yukât topñe nâñgânomai.”

⁴⁵ Yawu ekum hângângumu ari iliwetmâ den pat ya sâam haok tuhuop. Sâam haok tuhumu lohimbi dondâne nângâwi. Yakât otmuâmâ lohimbi kingitne orowâkne Yesune tânyongoâkgât pawarak guwarak otmaihât yanjak Yesune kapi tete ki yâhâm giop. Otmu yanjak kapi ya pilâm lok ki manmaiângen ari manop. Lok ki manmaiângen manop yakât patne nângâm lohimbi dondâne ari mem tetewi. Ari mem tetenjetâmâ mem hengemyongop.

2

*Yesune lok parene yâkât tosa pilâwanngiop.
(Mataio 9:1-8 Luka 5:17-26)*

¹ Yesune tipine tatmâ âwurem Kapanaum kapiân ariop. Ari emetnjan yâhâop. Emetnjan yâhâop yakât den pat ya kapi ambolipnane nângâm yâkât emelan ari titâkuwi.

² Ari titâkujetâmâ kawé biatmu nombotne emet umbijan kinmâ ândâp katbi. Yawu otjetâ den pat âlepne ekyongop.

³ Ekyongom tatmu yanâk lok parene âlâ talop yâkât bukulpine imbât yane Yesune mem kuwihâk sâam mem gerelân katmâ yâkâlen lâum tohowi.

⁴ Lâum tohowi yamâ lohimbi dondâne emet umbijan kinmâ mâtâp manguyingwi. Mâtâp manguyingjetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâpgum “Girawu tuhune tuhune?” otmâ mâtâpgât pâinbi. Mâtâpgât pâinmâ emet gimbânan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbâne mem kusatmâ mem katjetâ Yesuhât gotnjan giop.

⁵ Otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi yakât topne ekmâ lok parene ya yuwu sâam ekuop. Anitâne tosahe yiwerene pilâhihiap.” Yawu sâam ekuop.

⁶ Yawu sâam ekumu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yane den sâop ya nângâjetâ bâlemu biwiyenane yuwu nângâwi.

⁷ Anitâ iknak otmapgât dop. Yâkne konok tosanenne pilâningimap. Gârâmâ lok yunjeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâam oap. Yamâ ekmunne bâleap. Yawu sâam Yesuhât nângâjetâ bâleop.

⁸ Nângâjetâ bâlemu biwiyene ekmâ yuwu sâam ekyongop. “Yene nâ nekjetâ lok bâlene otmune biwiyenane yawu nangai. Yakât nângâmune ki ârândân oap. Yakât otmâ yuwu sâamune nângâjet.

⁹ Wuân âi tuhumune ekjetâ dopnjan otbuap? Yuwu mon sâam ekuwom. “Nâne tosahe pilâhihian.” Yawu sâawom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâawom?

¹⁰ Yakât nine topne yuwu sâamune nângâjet. Nâ Anitâne hângânnohomu gewangât tosayene haonmâ pilâyingim mansan. Anitâne nep sâam nihiop yukât topne ekmâ nângâm hengengujetgât yu otbe.”

¹¹ Yawu sâam ekyongom yanjak lok parene ya yuwu sâam ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâamu senyenânâk yahatmâ geretne lâuakmâ emetnehen ariop. Arimu lohimbi hâlânâmâ kinbine Yesune Anitâhât wâtjan kinmâ nep miop ya ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuwuyaek âlâ ki ekmain. Yâhâ yiwerene puwâk otmu eksain.” Yawu sâam Anitâ mepaewi.

*Yesune honj bawane âlâ miop ya kutne Lewi
(Mataio 9:9-13 Luka 5:27-32)*

¹³ Otmu hilâm âlâen Yesune Kapanaum kapi ya pilâm Galilaia dengân ginnehen ariop. Arimu lohimbi dondâne denne nângâne sâam kapiyene pilâm watmâ ariwi. Watmâ ari penewanginetâ Anitâhât topne ekyongop.

¹⁴ Ekyongom pesuk pilâmu iton galon otjetâ kapiân âwurem ariop. Ari mâtâwânâk Alipaio nanne, kutne Lewi sâam, yâkneâmâ takesi membe sâam

tewetsenŋe emetŋan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâŋ ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanŋan.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâmu Lewiŋe tewetsenŋe meminiop nep ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot. Orowâk ari Lewihât emelan yâhâmutâ Yesu hoŋ bawalipŋaŋe peneyitgiŋetâ orowâk tatmâ den alahuwi. Den alahum tatŋetâ Lewihât bukuliŋe otmu lok nombotŋe Mosehât girem den ki lâum manminiwiŋe Yesuhât den nâŋgâne sâŋ emelan yâhâŋetâ orowâk tatmâ sot um newi.

¹⁶ Nem tatŋetâ Parisaio nombotŋe Mosehât girem den sâŋ kâsikum ningiminiwiŋe belâŋembâ kinmâ yekŋetâ ki ârândâŋ otmu hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ âiyongowi. “Wongât Yesuŋe lok bâleŋe yu orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâŋ âiyongowi.

¹⁷ Yawu sâŋ âiyongoŋetâ Yesuŋe den ya nâŋgâm Parisaio yuwu sâŋ ekyongop. “Den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok mesekeŋe biane dokta yengâlen ki arimai. Lok kundatyene orop me hâhiwin teteyiŋgimap yaŋe konok dokta yengâlen arimai. Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋetâ keterahâk. Yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe yuwu sâmai. “Nen lok âlepŋe, nen orotmemenenŋe âilonŋo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâŋ pâlâmŋe manmai. Lok yawuya yengât sâŋ ki gewan. Yeŋe lok bâleŋe sâŋ kewilâyekŋetâ belâŋen manmai yawuyaŋe orotmemeyene bâleŋe pilâm Anitâhâlen biwiyeŋe kepeim denŋe lâum bulâŋe mem tetenjetgât gewan.” Yawu sâop.

*Yesuhât hoŋ bawalipŋe sâp sâsâŋan sot barak ki manminiwi.
(Mataio 9:14-17 Luka 5:33-39)*

¹⁸ Yoane bukuliŋe otmu Parisaio lok nombotŋaŋe Anitâhât âi menehât nâŋgâm yâkâlen biwiyeŋaŋe hikum sâp sâsâŋanâk sot barak manminiwi. Yawu manminiwi yakât otmuâmâ yâk yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe Yesuhâlen ari yuwu sâŋ ekuwi. “Nen Anitâŋe nâŋgâningimu ârândâŋ olâkgât sot barak mansain. Sot barak manmâ sâp kâlep Anitâ mepaem ulitgum gamain. Yâhâ gâhât hoŋ bawalipgaŋeâmâ otmain yawu ki otmai. Wongât hilâm ârândâŋ sot kutakamai?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sâŋetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok patoŋe imbi miakbe sâŋ bukuliŋe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem herone otnomai. Herone otnomaiân sot barak ki tatmai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyenŋe taka bukuyeŋe kuŋetâ mumbuap yanâmâ enŋat hako nâŋgâm sot barak manomai.

²⁰ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yiwerenŋeâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohoŋetâ mumbom sâp yan enŋat hako nâŋgânomai.” Yawu sâop.

²¹ Otmu orotmeme embâŋân otminiwi ya otmu ikŋe orotmeme âiŋe kâsikum yiŋgiop yaŋe ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum lâunomaihât dop ya ki olop. Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâŋ ekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâŋ yan hâpu golâenâk mânunŋmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekaŋan mânunŋmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaŋe ya sem huhumu sot yaŋe golâ kinmap.” Yawu sâop.

²² Otmu den âlâen yuwu hâum sâop. “Imbi âlâŋe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hâŋgiŋe otbuap. Yâhâ yakât kakŋan tâk âiŋe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senŋe âlâlâŋe mânunŋbuap yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap. Yakât otmuâmâ nenŋe tâk âiŋaŋak menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senŋe âlâlâ umatŋe

mânujnomân yamâ dâimu njirik njirik sâm ki tok sâwuap. Yâhâ hânge otmu ânge menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotje.” Yawu sâop.

*Yesu honj bawalipje orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.
(Mataio 12:1-8 Luka 6:1-5)*

²³ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuje honj bawalipje nen kerek menenekmu âi kalam biwiñambâ ariwin. Ari mâtâp tânâmjan po ningiop. Yawu otmuâmâ buku nombotje yengât kalamân sot talop ya mem newin. Yawu otmunje Parisaioje nenekmâ Yesu yuwu sâm âikuwi.

²⁴ “Gâ wongât ândâp bok oat? Moseje girem den kulemguop ya lâumâun ya tatmâ nângain. Yakât girawu otmuâmâ honj bawalipje bukulipyene yengât kalamâmbâ sot mem golâ niai? Ya otjetâ yekmunje bâleap. Yakât otmâ gâje kuyingirâ âlâku ki otnomaihât nângain.” Yawu sâwi.

²⁵⁻²⁶ Yawu sânetâ purik pilâyingim sâop. “Emelâk embânân Dawitje olop yakât den pat sâlikum ki nângâm henjengumai. Yakât topje nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Dawitje olop sâp yan hotom uwi ya yengât lok kunje âlâ manop, kutje Awiata sâm. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiñe banja tuhum Anitâhât pat sâm katminiwi ya yâkne konok neminiwi. Lok inñeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikne tembe lâulipje sotgât bâleñetâ yan ikñak Anitâhât miti selepjan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiataje sot kâmbukje sâm kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotje talop ya mem tembe lâulipje ge kâsikum yingimu newi.

²⁷ Yawu otbi yakât otmâ tatmâ nângâ nângâ sâp yukât topje sâmune nângânetâ keterahâk. Emelâk embânân Anitâje tatmâ nângâ nângâ sâp ya katningiop yamâ âlâlâ otmaingât ki sâm kuningim kalop. Yamâ nenje Anitâ herone nângâwanjgim mepaem biwi sânduk mannehât sâm kalop.

²⁸ Yâhâ Anitâje hânngânohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât amboje. Otmu yakât bonñeâmâ nâje konok mem teteman.” Yawu sâm ekyongop.

3

*Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuje lok âlâ henjengguop.
(Mataio 12:9-14 Luka 6:6-11)*

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuje miti emetjan yâhâop. Yâhâ lok âlâ bânje mum pâlâmje olop yanâk tatmu ehop.

² Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpjan Yesuje lok pareje ya mem henjengguwuap me bia?” sâm Parisaio nombotjanje Yesu mem den âiân katne sâm bamu bam watbiñe gotyetjan ba kinbi.

³ Gotyetjan ba kinjetâ Yesuje lok pareje ya yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

⁴ Sâmu yahatmâ kinmu benje Parisaio ya yuwu sâm ekyongop. “Moseje den kulemguop ya topje girawu tap? Tatmâ nângâ nângâ sâpjan lok henjemyongonom me hilipyongonom?” Yawu sâop. Yawu sâm âiyongomu biwiyene umatje otmu olotoñâk kinbi.

⁵ Olotoñâk kinjetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyene kârikje otmâ hiliwahonomai yakât nângâm tepje nângâyingiop. Tepje nângâyingim lok pareje ya yuwu sâm ekuop. “Bâtge kuwihak.” Yawu sâmu bânje pilâmu kuwihakop.

⁶ Panmu kuwihakmu Parisaioje ya ekmâ yakât nângâm bâlewanjgim pilâyekmâ gem ariwi. Gem ari bukulipyene nombotjanje lok pato âlâ, kutje

Herot Antipa sâmb, yâkâlen torokatmâ manbi ya yengâlen ari orowâk menduhuakbi. Menduhuakmâ Yesu kunjetâ muâkgât alahu gulahu otmâ den hikuwi.

Yesuje iknje den pat âlepnje kâsikum yingjiop.

⁷ Otmu Yesuje hoj bawalipnje nen menenekmu miti emetjambâ gem Galilaia dengân ginnehen ariwin. Arimunjje kapi gotnje tete ya ambolipnje dondânje Yesuje mem hejgemnongoâkgât nengâlen takanjetâ hejgemyongop. Hejgemyongop yakât den pat alahum sâmb haok tuhujetâ lohimbi kingitnje orowâkne kapi âlâembâ âlâembâ taka menduhuakbi yamâ yu ambolipnje.

⁸ Nombotjeâmâ Yuraia hân yakât kapi kunje, kutnje Yerusalem sâmb, ya ambolipnje. Otmu kapi pato ya hawamgum kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipnje. Yâhâ nombotjeâmâ Irumaia ambolipnje. Yâhâ nombotjeâmâ kapi tipi tapi Yoran to nombotgen tap ya ambolipnje. Yâhâ nombotjeâmâ kapi kutyetnje Tiro otmu Siron ya ambolipnje.

⁹⁻¹⁰ Lohimbi yawuyaje hejgemnongoâk sâmb taka hawamnongowi. Hawamnongonetâ lohimbi dondâ hejgemyongop. Hejgemyongom tatmu mem hâmbinj gumbinj tuhunenekbi. Mem hâmbinj gumbinj tuhunenekbi yakât otmâ in yawu pilâyekmâ arinehât nângâm Yesuje eknongomu wanja âlâ dengân ginjan talop ya mem dâimunje gotnennjanâk gaop.

¹¹ Otmu lohimbi nombotnje weke bâlenaje mângâeyehop ya Yesuje watyekmu gaiakmâ den kârikjan halahum yuwu sâwi. “Nenje topge nanjain. Gâmâ Anitâhât nanje bulâje.” Yawu sâwi.

¹² Yawu nângâwi yakât otmâ lohimbi ekyongonetâ nângâmaihât sâmb kuyingjiop.

*Yesuhât hoj bawalipnje yengât kutyenje
(Mataio 10:1-4 Luka 6:12-16)*

¹³ Otmu yakât kakjan Yesuje hoj bawalipnje kâiân yâhâp nengât âi sâmb ningiwe sâmb otmâ nongonmu lohimbi ya pilâyekmâ ari ekin.

¹⁴ Arim ekmâ orowâk pumjan yâhamunje yuwu sâmb eknongop. “Yen orowâk manmâ Anitâhât topnje kâsikum yingiwongât meyeksan. Den kâsikum yingim hângânyongomune ari nâhât den pat âlepnje sâmb ekyongonomai.

¹⁵ Ekyongom yan weke bâlenaje lohimbi nombotnje mângâeyekmap ya watyeknetâ gaiakmâ arinomial.” Yawu sâop.

¹⁶ Nen menenehop yamâ kutnenje yuwu. Simon, yamâ kutnje âlâmâ Petoro sâmb kunop.

¹⁷ Âlâmâ imi ata Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtne. Yâkne nep kârikne tuhuowot ya ekmâ yan Yesuje kutyetnje âlâ yuwu sâmb yotgonop. “Boanesi” sâmb yotgonop. Yakât topnjeâmâ yuwu. “Denyetnje kou kâlâp.”

¹⁸ Âlâmâ Anderea yamâ Simon imenje. Otmu nombotjeâmâ Pilip, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaio nanje Yakowo, Taraio, Simon yâhâmâ komot âlâen gâtne ya yengât topnye yuwu. Kasalipnenje Roma lok ya yengât hâkâj otmâ watyekne sâmb otminiwi yan gâtne.

¹⁹ Otmu bânjeâmâ Yurasi yamâ Karioto yan gâtne. Yâkneâmâ Yesuhât betnehen kionop ya. Yesuje âi ningim yawu sâmb eknongomu orowâk pumjambâ gewin.

*Yesuje Satan mem ge katbuap yakât sâop.
(Mataio 12:24-32 Luka 11:14-23 12:10)*

²⁰ Pumjambâ gem ari emet âlâen yâhâ tatbin. Yâhâ tatmâ po ningimu sot um nene sâmb ot tatmunje lohimbi dondânje Yesuje mem hejgemnongoâk sâmb nengâlen toho emet ya titâkuwi. Titâkum hawam mewam tuhuneneknetâ

sot ki newin. Inâk tatmunje Yesuje sot ki niop yakât otmâ lohotje olop. Lohotje olop yamâ lohimbi dondâje gâjak bamat nâjak baman otmâ hâmbin gumbin tuhujetâ hâpunakmâ hejgemyongop. Nep tuhum tatmu wâtje houj sâop. Wâtje houj sâmu yan lok nombotjae ekmâ nângâm tâpikgum yuwu sâwi. “Yesuje kunje iton galañ otmu ki galemahom mansap.”

²¹ Yawu sânetâ ikje hepje torehenlipjae den pat ya nângâm tângune sâm emetyeje pilâm tohowi.

²² Mâtâwân tohonetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotje Yerusalem kapiângembâ toho tatbiñe ekmâ yuwu sâwi. “Weke bâleje ya yengât amboyeje, kutjeâmâ Besewulu sâm, kutje âlâmâ Satan, yâkje Yesu mâmâje otbañgimu yâkât wâtjan kinmâ weke bâleje watyeksap.” Yawu sâwi.

²³ Yawu sânetâ nângâm yuwu sâm purik pilâyinjiop. “Satangât weke bâlejae ki ahom hionjakmai.

²⁴ Yakât topje teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok komot konohâk menduhuakmâ mansaije yahatmâ ahom hionjakmâ tiok taok otnomai yamâ kapiyeje kâwurumjañak kinbuap.

²⁵ Yâhâ hep torehenje komot konohâk otmâ mansaije yahatmâ ahom hionjakmâ ihilâk mahilâk otmâ ariai mâne kutyene biatbâp.

²⁶ Yakât torokatmâ sâwe. Yiwereje Satangât komotjak ahom hionjakmâ mansai otmuâmâ den yan yuwuâk hiliwahom kuriñ sânomai.”

²⁷ “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok sâtje kârikje âlâ me âlâje ikje manmanje torokatmâ teteâkgât hâmbâje mem hañgalakmâ tembe talam lâuakmâ tenjâen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasañe taka kombo mewangiwe sâm otmu ahoromawot. Ahom yan kasañe kum itit kiom bâleje tuhuwangiwaup. Dop yawuâk nâje Satan mem ge katbom. Yamâ anjoân yâkât weke bâleje watyekmune gaiakmâ arai.”

²⁸⁻³⁰ “Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Yeje imbiâk nâhâitje senduk banearâ bâlejae mâmâje otbañgimu âi memap nângâmai. Yawu nângâm tâpikguai yakât topje nângânetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Lok âlâ me âlâje otñetâ bâleap. Me Anitâje âi sâm nihim hângânohomu gewan nâhât nângânetâ tâñât oap. Me lohimbiñe nâhât nângânetâ giâkgât sâm biwiyenjan kionnomai. Lok yawuyañe orotmemeyeje bâleje bet pilânomai ya yengât tosa yamâ Anitâje pilâyinjiuapgât dop tap. Torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâje Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakje âi tuhuap ya ekmâmâ yuwu sâwuap. “Bâe, âi yukât amboje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitmâ yâhâmbisâp. Lok yawuyañe tosa pato dâiwuap yamâ Anitâje tosa ya pilâwangiwaupgât dop âlâ ki tap.”

*Yesuhât hepje torehenlipje
(Mataio 12:46-50 Luka 8:19-21)*

³¹ Yawu sâm ekyongom tatmu yanâk ikje hepje torehenlipje takawi. Taka tirek topjan kinmâ yuwu sâwi. “Atanenje gâ ge.”

³² Yawu sânetâ lok âlâ yan talopje yahatmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Wae, emba nângâ. Torehenlipjae taka tirek topjan kinmâ gâhât yai.”

³³⁻³⁴ Yawu sâmu Yesuje nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai. Yawu gârâmâ yuwu sâwe.

³⁵ Anitâhât tem lâum mansai yeñeâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâje oai.” Yawu sâm eknongop.

4

Hote alikņan hâum sâop.

(Mataio 13:1-9 Luka 8:4-8)

¹ Hilâm âlâen Yesuņe Galilaia dengân ginņan ari talop. Yan tatmâ den pat âlepņe ekyongop. Ekyongom tatmâ lohimbi dondâņe taka mem hawam mewam tuhuwi. Mem hawam mewam tuhuņetâ yapâ pilâyekmâ wanņaen yâhâop. Wanņaen yâhâmu lohimbi takawi ya dengân ginņan ge tatņetâ wanņa orotok sâm endâņân baop.

² Endâņân bam wanņaen kinmâ ikņe den pat yakât topņe nâņgâņetgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

³⁻⁸ “Den âlâen hâum sâmune nâņgâņet. Lok âlâņe hote alikņe mem hâilonņbe sâm newâņgen ariop. Ari hote alikņe ya nombot nombot mem hâilonņmu giop. Nombotņeâmâ mem hâilonņmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotņeâmâ mem hâilonņmu hân toņe biaen ge talop. Yâhâ nombotņeâmâ hele bâleņe iowân giop. Yâhâ nombotņeâmâ tep tep kum hân âilonņgo lonņo tuhuwi yan mem hâilonņmu ge talop. Yawu gârâmâ hote alikņe mem hâilonņmu âlâen âlâen giop yakât topņeâmâ yuwu. Nombotņe mâtâwân ge talop yamâ nâiņe in yawu taka kerek kârâm newi. Yâhâ nombotņeâmâ hân toņe biaen giop yamâ gihitņe kakņeâk pilâop. Yakât otmâ sikop kârikņe kumu yan in yawu mum hâlâlân sâop. Yâhâ nombotņeâmâ hewukņan me hele pato biwiņan giop yamâ âilonņgo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukņane langumu derepgum gimbanņumu orok sâop. Yâhâ nombotņe hân âlepņan giop yaņeâmâ tetem pururuk sâm âilonņgo yahalop. Yâhâ nombotņeâmâ tetem papato kewereop. Kândikum teteop ya wangiop. Yâhâ nombotņeâmâ hote pawut purik papato sâmain dop yawu ya teteop.

⁹ Nâņe den yan yu biwiyeņan katmâ nâņgâm heņgeņgunomai.” Yawu sâop.

Topņe yuwuhât Yesuņe den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mataio 13:10-17 Luka 8:9-10)

¹⁰ Otmu lohimbi kerekņe yahatmâ itonņ galanņ otmâ gem ariwi. Ariņetâ nombotņe yamâ konok konok âwurem gawi. Âwurem ganņetâ nen honņ bawalipņe kâiân yâhâp orowâk Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwin. “Den âlâen hâum kinmâ yat ya nâņgâmunņe ki keteraksap. Yamâ topņe sârâ nâņgâmunņe keterahâk.” Yawu sâwin. Yawu sâm âikumunņe yuwu sâop.

¹¹ Anitâņe tihitnenņe otmâ gamap yakât topņe yeņe tipņe nanņai. Yâhâ lok nombotņe nâhâlen ki torokatmâ mansaiņeâmâ biwiyeņe pâlâmņe otmâ mansai. Biwiyeņe pâlâmņe otmâ manņetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman.

¹² Yakât otmâ

“yâkņe nâhât hâkâņ otmâ nekmâ kâkâsuk otmai. Yawu otmâ biwiyeņe alitmai. Yakât otmâ nâhât topne ki nâņgâņetâ keterakmap. Yâhâ biwiyeņe pâlâmņe otmâ nâhât den pat yu nâņgâņetâ tâņât oapgât hiliwahonomai. Yamâ nâņgâm heņgeņguai mâne biwiyeņe Anitâhâlen katmâ denņe lâunņetâ tosayeņe emelâk pilâyinņimbâp.” ”

Hote mem hâilonņmu giop yakât topņe

(Mataio 13:18-23 Luka 8:11-15)

¹³ Yawu sâm benņe yuwu sâm eknongop. “Nâņe den yan yu ki nâņgâm heņgeņguai. Yakât otmuâmâ wuân denân hâum sâmune yeņe nâņgâņetâ keterakbuap? Aiop yuwu sâmune nâņgâņet.

¹⁴ Lok hote alikņe mem hâilonņmu giop yamâ nenņe Anitâhât den lohimbi sâm ekyongomunņe nâņgâmai yakât dop.

¹⁵ Yâhâ alikne nombotne mem hâilonmu mâtâwân giop yakât topne yuwu. Yamâ lohimbi nombotne Anitâhât den nângâmai yanâmâ Satanne den ya kum mem gulip tuhumap.

¹⁶ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotne hân toje biae giop yakât topne yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepne ekyongomune nângâm herone otmâ manmai. Nângânetâ den ya kakneâk gem biwiyenjan gihitne kârikne ki memap.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât kasalipne takanetâ yekmâ kingityenahât otmâ in yawu bet pilâmai. Me bukulipye ne nombotne senyenjan gemai yan lohotne otmâ pilâmai.

¹⁸ Yâhâ hote nombotne mem hâilonmu hele biwiñan giop yakât topne yuwu. Lohimbi nombotne den ekyongomune nângânetâ bonje otmap.

¹⁹ Nângânetâ bonje otmu sâp kâlep ki otmuâk hângât iri sikum, me tewet-senne, me âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyenjan yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ mannetâ manman âlepne ki teteyingimap.

²⁰ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotne hân toje orowân giop yakât topne yuwu. Lok yawuyaneâmâ den pat âlepne nângâm heñgenjumi. Nângâm heñgenjum tiñâk lâum mannetâ manman âilonjo lonjo teteyingimap. Yâk yengât topyene yawu. Nâne hoteân hâum yan yamâ topnenneâmâ yawu.” Yawu sâop.

Lok topnenne Lambeân hâum sâop.

(Luka 8:16-18)

²¹ Yesune den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Nenne emet kâlehen tatmâ lambe saum tungunan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunne kinmâ sem laninne pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

²² Yakât topne yuwu. Lok âlâ me âlâne otjetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne tetekñan otmu eknom. Yâhâ omoñ kâtapñan otjetâ ki ekmain yamâ hâmbâi mâne hañ sâmbâ tetekñan eknom.

²³ Nâne den yan yu biwiyenjanâk katmâ topne nângâm heñgenjunomai.”

²⁴ Otmu den âlâ yuwu torokalop. “Den yan yukât topne teteâkgât sâmune nângânet. Yen oap amboñe ikñiâk ikñiâk mansai. Yakât otmuâmâ nâhât den nângâm lâunomai me kum pilânomai yakât matne Anitâne yingimu âlâku amboñan amboñan menomai.

²⁵ Lok âlâ me âlâne nâhât den nângâm biwiyenjan katmâ mannomaine ya nângânetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu bet pilânomaine biwiyene pâlâmne manmâ ki nângânetâ keterakmâ heñgenjuwuap.” Yawu sâm eknongop.

Anitâne tihitnenne otmap yakât topne

²⁶ Yawu sâm Anitâne tihitnenne otmâ menenekbuap yakât topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok âlâne newân ari yu me ya kehetne katmap.

²⁷ Katmu tatmâ mâne mâne pururuk sâm ga takamap. Pururuk sâm ga takamap yakât topne ki nângâmain.

²⁸ Yamâ hân kâlehen tatmâ yapâ pururuk sâm ga takam yanjak esenne huhumap. Esenne huhum yanjak pato otmâ yan bonje otmap. Yamâ kehetne hânâmbâ pururuk sâmap yapâ gâtñane bonje otmawân osetne ya tatmain yakât ki nângâm ketetmâ gulip malap otmain.

²⁹ Bonje otmâ nenehât dop otmuâmâ mem ari um nemain. Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Anitâhât den lok biwiyenjan katmunne tatmu yâk yengâlen bonje tetewuap yakât ki gorâningimap.” Yawu sâop.

*Bândup yakât topnje**(Mataio 13:31-32,34 Luka 13:18-19)*

³⁰ Yawu sâm den âlâ yuwu torokatmâ eknongop. “Yeje biwiyenje An-itâhâlen kepeinetâ tihityenje oap yakât topnje teteâkgât wuân denân hâum sâmune nângânetâ keterakbuap? Yuân hâum sâmune nângânet.

³¹ Nak âlâ kutje bândup yamâ lok âlâje kehetje tipije âlâ mem ari kalamñan kalop.

³² Katmu tatmu kâmje ga takam yañak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotje wangiyeke map. Yawu otmu nâi wosapâ wosapâ taka awatje kun kunñan kerem tatmai.” Yawu sâop.

³³ Yesuje ikje den pat âlepje ekyongom yanâmâ den âlâen âlâen hâum sâm ekyongominiop.

³⁴ Sâm ekyongomu nângânetâ ârândâñ otmu yanâmâ pilâyekmâ âlâengen ariminiop. Pilâyekmâ nenneâk tatbin yan topje nângâmunje keterahâkgât den kâsikum ningiminiop.

*Yesuje sâmu to siru nâñ nâñ sâop.**(Mataio 8:23-27 Luka 8:22-25)*

³⁵ Yesuje den yawu sâm tiñ pilâm emetsâpje otmu yuwu sâm eknongop. “Wañgaen yâhâ dengân yu hâtikgum nombotgen arine,” sâmu nenje lohimbî ya pilâyekmâ wañgaen yâhâ hâtikgum nombotgen ariwin.

³⁶ Arimunje nombotje gurâ betnenñan watnenekmâ tohowi.

³⁷ Dengân ya tânângumunje yanâk siru puñ puñ sâm pilâop. Siru puñ puñ sâm pilâmu toje wañga kâlehen gemu guhutbe sâm olop.

³⁸ Guhutbe sâm olop yan Yesujeâmâ kum ihi ya katmâ ya kakñambâ aman pâlâmje iop. Aman im tatmu nen hoñ bawalipñaje yahatmâ wañga hâmenjeheh yâhâ mândem ekuwin. “Wa, wañga yu dengân kâlehen guhulakbe sâm oap. Yakât otmâ gâ wongât aman pare pare ot tat?” Yawu sâwin.

³⁹ Yawu sâmunje yahatmâ siru ya kuwañgiop. Kuwañgimu to yañe nâñ nâñ sâop.

⁴⁰ Nâñ nâñ sâmu yuwu sâm âinongop. “Yen wongât kiñgityenahât oai? Anitâje haonmâ ârândâñ tihitnenje otmap yakât topje ki nañgai hâ? Wongât biwi yâhâp oai? Nâñe tânyongowomgât dop ki tap. Yawu mon sâm oai?” Yawu sâm eknongop.

⁴¹ Yawu sâm eknongomu yuwu sâm alahuwin. “Bâe, lok yukât topje girawu? Siru kuwañgimu yañak to yañe nâñ nâñ yap.” Yawu sâwin.

5*Yesuje weke bâleje watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.**(Mataio 8:28-34 Luka 8:26-39)*

¹ To nâñ nâñ sâmu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutje Gerasene sâm, yan ariwin.

² Yan ari wañgaembâ lâum kionmâ arimunje lok âlâ weke bâleñaje mângâeminiop yamâ sumângembâ takamu ekbin.

³⁻⁵ Yâhâ yâkât topje yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmâ ihilâk mahilâk manminiop. Ihilâk mahilâk manmu yan weke bâleñaje mângâemu omoje hilâmje sumângen ari im yahatmâ isem hu halak tuhuminiop. Hu halak tuhum kâlân, me nak duwiñan, me hân teñ sâñan me âlâen âlâen yan ikje kun kândâtje ahom kuakminiop. Yawu otmâ sâtje kârikje otmu kapi ya ambolipñaje ari kâñje bâteje mem sâhâm kuratguminiwi yamâ tâmbiriñ sâmu hâreakminiop. Yâkât otmuâmâ tâk kârikje, kutje sein sâm, yañe kâñje bâteje mem menduhum sâhâminiwi. Yâhâ ya gurâ yawuâk tâmbiriñ sâmu

hâreakminiop. Yawu otmu ekñetâ tepyeñe hindâm pilâm kapiyenjan ariwi. Lok yakât topñe yawu.

⁶ Lok yañe ewânân kinmâ Yesu ekmâmâ mem bâlenekmap sâam yakât ulitguwe sâam in yawu yâkâlen giop.

⁷⁻⁸ Yâkâlen ge kinmu Yesuñe weke bâleñe ya watbe sâam otmâ yuwu sâam ekuop. “Lok yukâlebâ gaiakmâ ari.”

Yawu sâamu hu halak tuhum yuwu sâam ulitguop. “Yesu, topge nanjan. Gâ Anitâhât nanje. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât nanjan.” Yawu sâam ulitguop.

⁹ Ulitgumu sâop. “Ahonakdâ nângâwe.”

Sâamu sâop. “Nâñe weke bâleñe nombotñe meyekmune orowâk tatmâ lok yu mem mângâem mansain. Yakât nengât kutnenñe “Komot Pato,” yawu.

¹⁰ Aiop, gâñe nângâningirâ sumânâk manmâ yan kâlepñehen ki arinehât nanjan.” Yawu sâawi.

¹¹ Yâhâ talapñan bau sesengâlâkñe tomot tuhum kinñetâ yekbi.

¹² Yekmâ yuwu sâam Yesu ekuwi. “Gâñe watnenekbuat otmuâmâ, âlepñe watnenekdâ bau enda yengâlen arinom.” Yawu sâawi.

¹³ Yawu sâñetâ watyekmu yâkâlebâ gaiakmâ bau ya yengâlen ge mânunjakbi. Bau yengâlen ge mânunjakmâ mângâyekñetâ sururuk sâam ba hem patoembâ tâwoñ sâam dengânân kionjetâ haranyongop. Otmu bau yamâ amon kitâ kinbi? Bau yamâ kinjitñe orowâk. Yakât dop yamâ 2000 ya wangiop.

¹⁴ Bau kinjitñe orowâkñe dengânân kionjetâ haranyongop. Yakât otmâ galemyongom manbiñe ekmâ sururuk sâam kapi ambolipñe ya ekyongowi. Ekyongonjetâ yakât topñe nângâne sâam Yesuhâlen takawi.

¹⁵ Otmu emelâk weke bâleñeñe lok mângâenjetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nângân nângânñe keterakbangimu hâk katipñe mânunjakmâ tatmu ekbi. Ekñetâ sâtñe otmu lohimbi Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

¹⁶ Âiyongonjetâ Yesuñe weke bâleñe watyekmu gaiakmâ bau mem hilipyongowi yakât den pat ekyongowi.

¹⁷ Ekyongonjetâ nângâm kuk otmâ Yesuñe pilâyekmâ âlâengen ariâkgât ekuwi.

¹⁸ Yakât otmâ Yesuñe menenekmu wanjaen yâhâmunñe yan lok weke bâleñe watbangiop yañe yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât nanjan.”

¹⁹ Sâamu sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yiwerenñe Anitâñe nângâhahimu nângân nângânge keterakgihiap. Yakât otmâ kapihehen ari gike hepge torehenlipge yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâamu kapi bâlâk ñerek tatmâ arap ya yengâlen ari yakât den pat ekyongomu nângâñetâ sâtñe olop.

Imbi âlâ mesek umatñe tetewangiopñe Yesuhât sângum walipgum âlepñe olop. (Mataio 9:18-26 Luka 8:40-56)

²¹ Yawu otmâ Yesuñe menenekmu kapi ya pilâm wanja mem âwurem ariwin. Âwurem ari wanjaembâ ge dengân ginñan kinmunñe lohimbi dondâñe Yesu ekne sâam taka hawamngom kinbi.

²² Yawu otmâ kinñetâ miti selepñahât galem ya yengât lok kunñe, kutñe Yairo sâam, yâkñe gotñan ga mepaem ekuop.

²³ “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâam oap. Yawu gârâmâ gâñe ari wâirâ âlepñe olâkgât nanjan.” Yawu sâop.

²⁴ Yâhâ nenñe takawin yakât den pat ya lohimbi dondâñe nângâm Yesu ekne sâam taka mem hawam mewam tuhunenekñetâ orowâk ariwin.

²⁵ Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwin yâkât topneâmâ yuwu. Imbilipnennaje emetsenje ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenje ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop.

²⁶ Yambu kâiân yâhâp yu biwiñan dokta yengâlen arimu hep ya sanj sâekgât âi pato menjetâ tewetsenje pato imbiâk pilâminiop.

²⁷ Yawu otminiop yakât otmâ Yesu takaop pat ya nângâm peneningimu orowâk ariwin.

²⁸ Orowâk arim yan biwiñaje yuwu nângâop. “O, nâmâ Yesu wâiwomgât dop ki oap. Yawu gârâmâ sângum potonñan in walipguwom.” Biwiñaje yawu nângâop.

²⁹ Yawu otmâ walipgumu yanâk hepje sanj sâmu hâkne nângâmu âilonjo olop.

³⁰ Yâhâ walipguop yanâk Yesuje hâkne katmâ nângâop. Hâkne katmâ nângâm yanjak engatje kakñambâ olelem yekmâ “Âlâne walipnohoap?” sâm âiyongop.

³¹ Yawu sâm âiyongomu yan kurihiakñetâ nenñan gâtje âlâne yuwu sâop. “Lohimbi dondâne hawam mewam tuhunenekñetâ wâiakmâ kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nângâm yat? Yan gâtñaje mon walipgohoai.”

³² Yawu sâm ekumu senje senje olop.

³³ Senje senje otmu imbi yaje kâi bâteñe kârânj kârânj sâmu kinop. Yawu otmâ Yesuhât gotñan ba walipgum yan âlepje olop yakât topne kerek ekuop.

³⁴ Sâmu sâop. “Toune, biwihe nâhâlen katdâ yakât Anitâne nângâhiihimu hepge sanj yap. Lohotñan ba ari.” Yawu sâm ekuop.

³⁵ Yawu sâm ekum kinmu yanâk Yairohât hoñ bawalipje nombotñaje emelambâ taka yuwu sâm ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

³⁶ Yawu sâñetâ Yesuje nângâm ki nângâm yawu otmâ Yairo yuwu sâm ekuop. “Yakât ki gorâhihiâk. Biwihe nâhâlen katmâ engat yâhâp ki ot.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâm lohimbi nombotje katyekmu kinñetâ Petoro, Yakowo otmu imiñe Yoane meyekmu ariwi.

³⁸ Ari Yairohât emet gotñan ba kinmâ gilâp nângâwi. Yâhâ emet kâlehen lohimbi dondâne kahân tatmâ isem we bâle pato nângâwi.

³⁹ Yawu otmâ isem tatñetâ yuwu sâm ekyongop. “Baratyetje ki bâleap, in aman pâlâmñe iap. Yakât wongât otmâ olo gilâp bâleñe oai?”

⁴⁰ Yawu sâm ekyongomu nângâñetâ ki bonñe otmu giriñbanjiwi. Giriñbanjiñetâ Yesuje hângânyongomu yaihen kionñi. Yaihen kionñetâ âwâñe mâmâñe otmu hoñ bawalipje kalimbu ya meyekmu imbi sihan talowân yâhâwi.

⁴¹ Yâhâñetâ Yesuje imbi sihan ya bâteñan mem denyenjan yuwu sâm ekuop. “Talita, koum.” Yakât topneâmâ yuwu. “Barat tipiñe, yahatmâ kin.”

⁴² Sâmu yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu âwâñe mâmâñaje ekmutâ âlâ kândâkdâ olop.

⁴³ Yawu otmuâmâ Yesuje sâmu sot um wañetâ niop. Yawu otmâ bukulipyetje ki ekyongoromawot sâm kuyitgiop.

6

*Yesuhât kapilipñaje betbanjiwi.
(Mataio 13:53-58 Luka 4:16-30)*

¹ Yawu otmâ Yesuje ikñe kapiân âwurem ariwe sâm otmâ menenekmu orowâk yahatmâ ariwin.

² Ari manmunne tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesune miti emetnan yâhâ den kâsikum yingiop. Den kâsikum yingimu lohimbi dondâne nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu âiahom yuwu sâwi. “Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtne. Âlâne nângân nângân topne topne yu ekumu taka kâsikum ningiap? Me wosapâ ari kândiwahom taka kulem âlâlâ miap? Yu ekmunne sâtne oap.

³ Yamâ hep torehenlipne nângâyingian. Imilipne, kutyene Yakop, Yose, Yurasi otmu Simon. Yâhâ garilipne ya gurâ nângâyingian. Yâhâ mâmâyeje Maria yâhâmâ nenjan gâtne. Yakât otmâ oap miap yukât girawu nângânom?” Yawu sâwi. Yâhâ hep torehenlipne nângâyingiwu yakât otmâ den kâsikum yingim manop yamâ nângânetâ nahat otmu betguwi.

⁴ Yawuhât Yesune biwiyenahât topne ekmâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâhât poropetelipnane kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yinginetâ nângânetâ bulâne otmap. Yâhâ yâkne hep torehenlipyene den kâsikum yinginetâ nângânetâ nahat otmap.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Yesune den kâsikum yingimu nângânetâ nahat olop yakât otmâ lohimbi dondâne biwiyene yâkâlen ki katbi. Lohimbi nombotnane biwiyene yâkâlen katnetâ hengemyongop yamâ getek âlâ. Yawu otnetâ yekmâ nângâmu sâtne otmu hohetyenan kulem amon âlâek miop. Yawuhât ikne kapi pilâm kapi âlâlâ yengâlen ari Anitâhât topne nângânetâ keterahâkgât den kâsikum yingiop.

*Yesune hoj bawalipne meyekmâ âi sâm yingiop.
(Mataio 10:5-15 Luka 9:1-6)*

⁷ Otmu Yesune hoj bawalipne kâiân yâhâp nen menduhunenekmâ yuwu sâm eknongop. “Sâmune nângânet. Yen kapi âlâen âlâen ari Anitâhât topne sâm ekyongonomai yamâ nâne mâmâne otyingimune weke bâlene watyeknetâ gaiakmâ arinomai.

⁸ Hângânyongomune arinomai yanâmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ yuwu otmâ arinomai. Âi topne katne sâm sot me senne âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Me natik ki miaknomai. Me itâkat ki golenomai. Me tewetsenne hakyenan ki tatbuap.

⁹ Me pet me hâk katipne ya hourâ hourâ ki miaknomai. Yâhâ kâiyenahât katipne katmâ howan konok tinangunomai.

¹⁰ Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyeknetâ yanâk tatnomai. Kapi tatnomai ya ambolipnane orotmemeyene bâlene betbangim biwiyene Anitâhâlen katnet sâm nâhât den pat âlepne ekyongonomai.

¹¹ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonetâ nângânetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâne matne umatne yingiwuap. Yakât otmuâmâ yene yuwu otmâ kâi katnomai. Kâiyenan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek mejetâ gemu betyingim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Arinetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nângânomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâm eknongomu ariwin. Yâhâp yâhâwâk ari lohimbine orotmemeyene bâlene betbangim biwiyene Anitâhâlenâk katnomaihât Yesuhât den pat âlepne ekyongowin.

¹³ Den pat âlepne ekyongom yan weke bâlene mângâeyekbi ya gurâ watyekmunne gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbi nombotne mesek otbi me kundat topne topne teteyingiop yamâ meyekmâ nak âlâ, kutne oliwa sâm, yakât kehetjahât tonane mem kunyenan lâwâleyekmâ Anitâ ulitgumunne âlepne otbi.

*Yoane kujetâ muop.
(Mataio 14:1-12 Luka 3:19-20 9:7-9)*

14 Nenne yawu otyingiwini yakât den patje pererenj sâmi arimu lohimbî dondâne nângâwi. Nângâmâmâ nombotjane Yesuhât yuwu sâwi. “Lok âlâ, kutje Yoane sâmi, yâkne embânâmbâek topje katmâ toen katyekmâ gaop. Yamâ emelâk nengât lok kutdâ, kutje Herot sâmi, yâkne tembe lâulipje hângânyongomu ari kujetâ muop. Muop yamâ mumujambâ yahatmâ kulem topje topje yu mem gap.” Yawu sâwi.

15 Yâhâ nombotjaneâmâ yuwu sâwi. “Poropete lok âlâ, kutje Elea sâmi, emelâk himbimân yâhâop yane mon purik sâmi ge kulem âlâlâ yu me mansap.” Yawu sâwi.

Yâhâ nombotjaneâmâ yuwu sâwi. “Emelâk embânân poropete lok nombotjane Anitâhât tem lâum kulem topje topje mem âiyene tuhuwi. Yakât dopjeâk lok yuje Anitâhât den eknongom kulem topje topje memap.” Yawu sâwi.

16 Yawu sâmi alahujetâ Herotjeâmâ denyene nângâm yuwu sâop. “Yoane yamâ sâmiune engatje hârewi. Yâkne mumujambâ yahatmâ kulem topje topje yu miap.” Yawu sâop.

17-18 Otmu Herotje sâmi Yoane kujetâ muop yakât topje yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anjôn Pilipjeâmâ imbi, kutje Herotia sâmi, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yane lokne hâkân otmâ pilâmuâmâ kahane Herot ya orop miahowot. Yakât otmâ Yoane nângâmu bâlemu yuwu sâop. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâ bâleap.” Yawu sâop.

19-20 Yawu sâmi kuyitgimu imbi yane Yoanehât dondâ nângâm bâlewanjiop. Nângâm bâlewanjim yan Yoane girawu otmâ kujetâ muâk nângâm manmin-iop. Yâhâ Yoane Anitâhât lauje lâum uwawapje bia manmâ gaop yakât Herotje ekmâ nângâmu âlâ kândâkdâ otmu gorâwanjiop. Gorâwanjimu yan imbiyahât mâtâp manjuwe sâmi otmâ tembe lâulipje hângânyongomu ari Yoane mem sâhâm pâi emetjan katjetâ tatminiop. Yan tatmâ Herotgât sâtgât otmâ yâkâlen ari Anitâhât den kâsikum wanju nângâm herone otminiop. Yawu gârâmâ den sâop ya nângâmu biwijan hâumu biwi yâhâp otminiop.

21 Yawu otminiop yamâ imbiyaneâmâ Yoane kujetâ muâkgât nângâminiop. Mâne mâne mâne yakât bonje teteop yamâ yuwu. Sâp âlâen Herotje teteop yakât nângâm herone otne sâmi bukulpje nombotje taka sot um nene sâmi menduhuakbi. Menduhuakbi yamâ Roma lok nombotje, otmu tembe lâulipje ya yengât kunlipyene, otmu kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yengât papatolipyene kerehâk menduhuakmâ sot nem herone nângâwanjiwi.

22-23 Sot nem herone otjetâ yanâmâ baratyetjane yahatmâ kep ândeop. Kep ândemu ekmâ biwiyene âlepje otmu herone nângâwi. Herone nângâjetâ Herotje yuwu sâmi ekuop. “Barat. Anitâhât senjan kinmâ sâmiune nângâ. Iri sikum senje âlâlâ tatnihiap yu me ya eknâlemat ya âlepje eknohorâ nombotje kâsikum gihiwom.”

24 Yawu sâmi ekumu imbi yane ari mâmâne yuwu sâmi ekuop. “Awojnane ikje iri sikumje me senje âlâlâ tatbanjiap ya “nombotje gihiwom,” yap. Yakât otmâ wuân membongât nanjat?” Sâmi sâop. “Yoane yamâ kujetâ muâkgât nanjan. Yakât otmâmâ “Yoane engatje hârem kunje mem ga nihinet,” yawu sâmi ekuuwat.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmi baratjane tepje yahatmu sururuk sâmi âwurem ari yuwu sâmi ekuop. “Gâne tembe lâulipje ekyongorâ in yawu ari Yoane engatje hârem kunje kondoân katmâ mem ga nihinetgât nanjan.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmu âwâñañe Anitâhât senñan sâm kârikñe tuhuop yakât nâñgâm biwiñañe umatñe dondâ olop. Yawu otmu bukulipñe yenğât senyenñan kinmâ den ya ekuop yakât anjolakman sâm den ya launñan miop.

²⁷ Yawu otmâ tembe lâu âlâ hânğângumu sururtuk sâm pâi emetñan yâhâ Yoane enğatñe hâreop.

²⁸ Enğatñe hârem kunne mem kondoân katmâ mem ge wañop. Wañmu lâum mâmâñahâlen ari tiripgumu ekmâ biwiñe heronje olop.

²⁹ Yakât den pat ya Yoane hon bawalipñañe nâñgâm lâum ari kât giopñe âlâ, dikin yawuya yan katbi.

Lok 5000 ya sot mem yinğiwi.

(Mataio 14:13-21 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

³⁰ Yâhâ emelâk Yesuñe nen hon bawalipñe hânğânnongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepñe kâsikum yinğiwin. Kâsikum yinğim pesuk pilâm âwurem Yesuhâlen tohowin. Yâkâlen toho den kâsikum yinğiwin me otbin mewin yakât ekuwin.

³¹ Orowâk den alahum tatmunñe yan lohimbi dondâñe bam gam hâmbin gumbin tuhunenekñetâ sot ki um newin. Inâk tatbin yakât otmâ Yesuñe yuwu sâm eknongop. “Lohimbi dondâñe nengâlen taka mem awawi guwawi tuhunenekñetâ girawu otmâ sot nenom? Me girawu otmâ tatmâ nâñgâm den alahunom? Yakât otmâ pilâyekmâ ari nenñiâk tatmâ nâñgâm hâknenñe menom.” Yawu sâop.

³² Yawu sâmu kapi ya pilâm ge wañga âlâ mem dengân ya hâtikgum lok ki manmaiângen ariwin.

³³ Kapi ya pilâmunñe lohimbi nombotñañe nenekmâ ya pilâm dengân ginñeâk watnenekmâ ariwi. Ariñetâ kapi âlâlâ dengân ginñan tatmâ arap ya ambolipñañe kapiyenje pilâm peneyinğinjetâ ari ari dengân ginñan kinmâ mambotningiwi.

³⁴ Yawu otmâ kinñetâ wañgaembâ gemunñe Yesuñe yekmâ yuwu nâñgâop. “Lama amboyenje bianje manmai yakât dopñeâk lohimbi yuñe ihilâk mahilâk mansai.” Yekmâ weñe nâñgâm Anitâhât den topñambâek kâsikum yinğiop.

³⁵⁻³⁶ Kâsikum yinğimu emetsâpñe otmu yan yuwu sâm ekuwin. “Emetsenñe emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlâñmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yinğimu wâtyenje houñ sâmapğât gâñe hânğânyongorâ ariñet. Hânğânyongorâ ari yenjahâk sot puluhum um nenomai.”

³⁷ Yawu ekumunñe yuwu sâm eknongop. “Âlepñe yenjahâk sot kâsikum yinğinjet.”

Sâmu sâwin. “Lohimbi dondâ taka tai. Yakât otmuâmâ nen girawu otmuâmâ lohimbi dondâ yuâmâ sot um yinğimunñe neñetâ dopyenñan otbuap? Nenñe sot puluhum um yinğinom yuâmâ lok âlâñe emetsenñe nombolân yâhâp yakât biwiñan âi tuhun pesuk pilâm hâmeñe memap yakât dop otbuap. Yawu gârâmâ girawu otmuâmâ yat yu watnom? Yu ki orotñe.” Yawu sâwin.

³⁸ Sâmunñe sâop. “Yenğâlen sot amon tap? Ba ekmâmâ ga sâñetâ nâñgâwe.”

Sâmu ba sâlikum ekmâ ga yuwu sâm ekuwin. “Nengâlen bañga kândâkdâ mome otmu inñan yâhâp yawuâk tap.” Yawu sâwin.

³⁹ Sâmunñe sâop. “Yenje lohimbi yu ekyongonjetâ kâsiwahom komot tipi tapi tatmâ ariñet.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu komot tipi tapi tatñetâ komot 50 olop.

⁴¹ Ge tatñetâ sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem bañga ya motokmâ tipi tapi tuhun ningimu lohimbi ya kerehâk yinğimunñe newi.

⁴² Yâhâ inñan gurâ yawuâk yinğimunñe neñetâ dopyenñan olop.

⁴³ Neñetâ dopyeñan otmu sot nombotñe talop ya hâwurum mânunñmunñe saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

⁴⁴ Otmu lok sot newi yamâ sâlipyongomunñe 5000 yakât dop olop.

Yesuñe to kakñambâ tâlim takaop.

(Mataio 14:22-33 Yoane 6:15-21)

⁴⁵ Sot nem pesuk pilâñetâ Yesuñe hângânnongom yuwu sâop. “Yeñe wañga yu mem kulet sâm Besaita kapiân arinjet Arinjetâ nâmâ lohimbi yu hângânyongomune arinjetâ yeñgât betyeñan watyekbom.” Yawu sâop.

⁴⁶ “Yawu sâm hângânnongomu arimunñe lohimbi ya gurâ hângânyongomu yahatmâ itonñ galañ otmâ ariwi. Arinjetâ ikñiâk tatmâ Anitâ ekuwe sâm pumñan yâhâop.

⁴⁷ Pumñan yâhâ âwâñe orop den otmutâ emet omoñ olop. Âwâñe orop den otmutâ pesuk sâmu gem dengân ginñehen kinmâ nenehop. Nenâmâ ari dengân tânâmgum nip nip otbin.

⁴⁸ Yawu arim tatmunñe ariwinângembâ siru pato awawi guwawi pilâop. Awawi guwawi pilâmu arine sâm ba hâum pâpgum tatmunñe emet emelâk orotok sâop. Yawu otmu tânâmñan hâum pâpgu gupgu ot tatmunñe Yesu ikñak to kakñambâ tâlim takamu ekbin.

⁴⁹⁻⁵⁰ To kakñambâ takamu ekmâ tepnenñe hindakmâ hu halak tuhum yuwu sâwin. O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâm kinñitnenñahât otmâ kâi bâtnenñe sân sân sâop.

Yawu otmunñe yuwu sâm eknongop. “Yen wongât otmâ kinñityeñahât otmâ kâi bâtyeñe sân sân yap? Nâ ninak takan yukâ.”

⁵¹ Yawu sâm wañgaen mem pitik pilâmu siru ya sânduk sâm ñiniñ ñiniñ sâop. Sânduk sâm ñiniñ ñiniñ sâop ya ekmunñe âlâ kândâkdâ olop.

⁵² Yawu gârâmâ emelâk banja mome motokmâ kâsikum yinñimu lok 5000 yañe neñetâ dopyeñan olop ya ekmâ Yesuhât topñe nâñgâwin mâne saru kakñan takamu siru ñiniñ ñiniñ sâop ya ekmunñe ki âlâ kândâkdâ otbâp. Yawu gârâmâ biwi nâñgân nâñgânnenñe pâlâmñe olopgât Yesuñe yu ya olop yakât topñe ki ekmâ nâñgâmunñe keterahop.

Yesuhât sâñgumñe wâim âlepñe otbi.

(Mataio 14:34-36)

⁵³ Dengân ya hâtikgum hân âlâ, kutñe Genesaret sâm, yan ari kionmâ wañga hikunñe kinop.

⁵⁴ Hikunñe kinmu kapi ya ambolipñe taka Yesu ekmâ nâñgâwi.

⁵⁵ Ekmâ nâñgâm kapi tipi tapi hân ya hawamgum tatmâ arap yan ari lohimbi kundat, me mesek, me umatñe topñe topñe teteyinñiop ya meyekbi. Ya mem gerelân katyekmâ Yesuñe wosaken ariop yan lâuyekmâ ari henñemyongoâkgât yuwu sâm ulitguwi.

⁵⁶ “Lok pato, Nengâlen gâtñe kundat me umatñe topñe topñe teteyinñimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunñe gotyeñanâk arirâ gâhât sâñgum ya konok wâim yan âlepñe otñetgât nanñain.” Sâñetâ sâop. “Den yai ya âlepñe otñet.” Yawu sâmu nombotñane sâñgumñe wâim yanñak âlepñe otbi.

7

Launenñañak ki sâm mepaem mannom.

(Mataio 15:1-9)

¹⁻⁴ Parisaio kerekñe tâmbâlipnenñe yeñgât den lâum kinmâ sot mem nene sâm bâtyeñe piriakmâ sot mem neminiwi. Me wosapâ wosapâ ari sot

puluhuminiwi ya yawuâk angoân pirim hengen̄gumâmâ um neminiwi. Inâk ki newi. Yâhâ tâmbâlipnen̄ne yengât orotmeme otminiwi ya gurâ yawuâk mem manbi yamâ yuwu. Katmâ bero, kondo, hâhâp, osom bero, me âlâlâ ya tuhuwi ya gurâ yawuâk pirim salek salehâk tuhum yan neminiwi. Otmu buku nombot̄nāne yawuâk ot̄net sâ̄m kendâyīnḡinetâ yan̄ak lok kīnḡit̄ne orowâk̄ne denyen̄e lâum yawuâk otminiwi. Parisaio ya yengât top̄yen̄e yawu.

Yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombot̄nāne Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen taka âi pâi tuhuwi. Âi pâi tuhūnetâ yan nen̄e tâmbâlipnen̄ne yengât den kum bâtnen̄ne ki pirim newin.

⁵ Yawu otmun̄ne nenekmâ nâ̄nḡâ̄netâ bâlemu Yesu yuwu sâ̄m âikuwi. “Hon̄ bawalip̄gāne tâmbâlipnen̄ne yengât den kum bâtyen̄e ki pirim niai. Yawu otmâ sot inâk nen̄etâ nâ̄nḡâ̄mun̄ne dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

⁶ Sâ̄netâ purik pilâyīnḡim yuwu sâ̄m ekyongop. “Yenâmâ nimbilamyen̄e yâhâp. Yakât otmuâmâ embâ̄nḡân emet inân̄nan̄ poropete lok âlâ, kut̄ne Yesaia sâ̄m, yâk̄ne yengât top̄yen̄e teteâk̄gât den kulemḡuop ya yuwu.

“Lohimbi yūne lauyen̄an̄ak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyen̄āeâmâ ki hikunekmai.

⁷ Yâk̄ne lok senyen̄an̄ kinmâ yen̄e engâtyen̄eâk otmâ den sâ̄m nâhâlen gâitmai. Yâhâ lauyen̄an̄ak perâk perâk sâ̄m orotmemeyen̄e yakâlâk nâ̄nḡâ̄netâ yahatmu nâhâlen gâitmai. Yawu.”

⁸ Den kulemḡuop yakât bulâ̄ne yengâlen teteap. Yen̄e Anitâhât den bulâ̄ne yamâ betban̄gim tâmbâlipyen̄e yengât nâ̄nḡân nâ̄nḡânyen̄an̄ teteop ya nâ̄nḡâ̄netâ yahatmu ya konok lâum manmai.

⁹ Yakât otmâ yuwu sâ̄mune nâ̄nḡâ̄net. Yen̄e Anitâhât den bulâ̄ne ya katipgum yen̄e nâ̄nḡân nâ̄nḡânyen̄an̄ tetemap ya sâ̄m lohimbi biwiyen̄an̄ kion̄etâ nâ̄nḡâ̄netâ bulâ̄ne otmap.

¹⁰ Yakât top̄ne yuwu sâwe. Anitâ̄ne Mose ekumu girem den âlâ kulemḡuop ya yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyen̄e yengât nâ̄nḡâyīnḡim denyen̄e lâum man̄net.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyen̄e den bâlēne ki hâiyeknomai. Yâhâ yengâlen gât̄ne âlâ me âlâ̄ne den yu kunomai yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yawu tap.

¹¹ Yawu gârâmâ yen̄e girem den ya kum mansai yakât sâwe. Yen̄e yuwu sâmai. “Lohimbi âlâ me âlâ̄ne âwâ̄ne mâmâ̄ne yuwu mon sâ̄m ekyotgonomai. “Awōn, mēn, sombo otdomawot yanâmâ nâ̄ne sot me sen̄e âlâlâ âlep̄ne tânyotgowom.” Yawu sâ̄m ekyotgonomai.” Yawu gârâmâ sombo otdomawolân Yura nengât denân yuwu mon sâ̄m ekyotgonomai. “Koropan” Yawu ekyotgonomai yakât top̄ne yuwu, “Anitâhât pat kuwan.” Top̄ne yawu. Yâhâ torokatmâ yuwu mon sâ̄m ekyotgonomai. “Sen̄e âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emet̄nan̄ ari katmune tatbuap yakât yan̄e ki mem tânyotgowom. Inâk tatset.”

¹² Yawu sâ̄m betyotgon̄etâ hâhiwin kak̄nan̄ mandomawot. Yawu yâhâ sâp yiweren̄e nanlipyen̄āne âwâ mâmâlipyen̄e betyīnḡim tewetsen̄ne mem miti emet̄nan̄âk kat̄netgât yen̄e kendâyīnḡinomai.

¹³ Yamâ Anitâ̄neâmâ yakât nâ̄nḡâ̄mu dondâ gemap. Yen̄e Anitâhât den nâ̄nḡâ̄netâ nahat otmu yawu otmai. Yâhâ yen̄e orotmemeyen̄e âlâlâ otmai yan Anitâhât den bulâ̄ne betban̄gim yen̄ahâlâk nâ̄nḡâ̄netâ yahatmap.”

Orotmeme yu otmun̄neâmâ yan̄e mem bâlenenekbuap.

(Mataio 15:10-20)

¹⁴ Yesun̄e Parisaio lok yawu sâ̄m ekyongomu arin̄etâ lohimbi in̄ne manbi ya yâhâp̄ne sâmu yâkâlen̄ gan̄etâ yuwu sâ̄m ekyongop. “Yuwu sâ̄mune nâ̄nḡâm biwiyen̄an̄ kat̄net.

15 Wuân me wuân nenjetâ tepyenjan gemap yanêâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ nângân nângânyenjan tetemap ya sânetâ lauyenjambâ ga takamap yanêâmâ bulânânâk mem bâleyekmap.

16 Den yan yu biwiyenjan katnomai yanâmâ topne nângâm hengenjunomai.” Yawu sâop.

17 Yawu sâm ekyongomu pilâyekmâ emet kâlehen yâhâwin. Emet kâlehen yâhâ den ekyongop yakât topne eknongomu nângâne sâm âikuwin.

18-19 Âikumunje sâop. “Bâe, hilâm ârândân den ekyongom gaman yamâ girawu otmuâmâ ki nângânetâ keterakmap? Lohimbi inje nângâm pâpgumai yakât dopneâk yeje nângâm pâpgumai. Yakât âlâkuâk sâmune nângânet. Sot nenjetâ tepyenjan gemap yanak tetmâ pilâmai. Yawu gârâmâ sot nemai yanje biwi nângân nângânyenje ki mem bâleyekmap.” Yawu sâm eknongop. Yakât yuwu nângâmain. Sot, me hân tete topne topne, me nâi songo topne topne kalop yamâ âlepneâk hârok. Yanje ki mem bâlenenekmap. Yawu nângâmain.

20 Otmu Yesuje torokatmâ yuwu sâop. “Yu me ya nângân nângânyenjambâ tetemap yamâ lauyenjambâ ga takamap. Yanêâmâ dondâ mem bâleyekmap.

21 Orotmemeyenje yuwu otmai yanje umut biwiyenje otmu nângân nângânyenje mem bâlemap. Manman ihilâk mahilâk manmai. Me kombo miangimai. Me ahomai.

22 Me buku âlâhât imbi ekmâ otmai. Me loklipyenje yengât betyenehen kionmai. Me tepyenje umatje otmap, me nem natak, me wawi. Me kâirahomai, me nângâm bâleangimai, me den hakoâ orangimai, me den guruk sahangimai, me den belângen sahangimai, me den imbiâk sâmai, me den golâ sâmai. Me karasuja, me sait topne topne karangimai. Me kâut pilangimai.

23 Yu sâm aran yunêâmâ lok nângân nângânyenjambâ tetemap. Yakât otmâ yunje mem bâleyekmap.”

Imbi âlâje Yesuhâlen biwiñe kalop.

(Mataio 15:21-28)

24 Yawu sâm menenekmu kapi ya pilâm Tiro kapi pato ya hâlânâmâ kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwin. Yan arimunje lohimbi dondâñe taka mem hâmbinñ gumbinñ tuhunenekmahât Yesuje sâmu emet âlâen yâhâwin. Yâhamunje lohimbi nombotñaje Yesu ekmâ den katñetâ arimu lohimbi dondâñe nângâwi.

25-26 Yâhâ imbi âlâ, Poinikia kapi Siria hânân tap yapâ gâtñe âlâje Yesu taka talop yakât den pat ya nângâm takaop. Yâhâ weke bâleñaje baratñe mângâeminiop ya Yesuje watmu gaiakmâ ariâkgât ulitguop.

27 Ulitgumu yuwu sâm ekuop. “Gâmâ pâku imbi. Yawu gârâmâ Awarahangât sen ya yengâlen sâm ge âi membomgât hângânnohomu gewan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângârâ keterahâk. Nan baralipnenje sot um yingimunje nemai. Nem tatñetâ lauyenjambâ hindâm soso gotñan ki pilâmain.”

28 Sâmu sâop. “Lok pato, den yat yu nângâmune bulâñe oap. Gârâmâ gâku yuwu sâmune nângâ. Nan baralipyenje sot nenjetâ lauyenjambâ wahapñe gemap ya gurâ sosone ihilâk nemai.” Yawu sâop.

29 Sâmu sâop. “Imbi, biwihaje yawu nângâm den yat yu nângâmune ârândân oap. Yakât otmâ weke bâleñe yiwerenjeâk gaiakmâ arap. Yakât otmâ lohotñan ari.” Yawu sâop.

30 Yawu sâmu yanâk emetñan âwurem ari baratñe ya ehop. Emelâk weke bâleñe gaiakmâ arimu hâkñe sânduk sâmu talop.

Yesuje lok kopa hengenjuop.

³¹ Yesuŋe Galilaia dengân yan âwurem ariwe sâam otmâ menenekmu Tiro kapi pilâm ba Siron kapi wangim ari kapi bâlâk ŋerek tap, yapâ ari Galilaia dengân ginŋan ga takawin.

³² Ga takamunŋe lok âlâ ândâpŋe bok sâsâŋe kopa kum den awawi guwawi sâminioŋ ya bukulipŋaŋe mem Yesuhâlen takawi. Mem taka Yesuŋe wâimu ândâpŋe pâroŋ sâmu nimbilamŋe keterakmâ hewewen olâk sâam ulitguwi.

³³ Ulitguŋetâ lohimbi ya pilâyekmâ memba peren pilâm baowot. Ba ikŋe bâtnan tâp tuhum lok yakât ândâpŋan wâim yanjak nimbilamŋan wâioŋ.

³⁴ Yawu otmâ himbimân pak sâam ekmâ “Epapata” sâop. Den sâop yakât topŋe yuwu. “Pâroŋ sâek.”

³⁵ Yawu sâmu ândâpŋe pâroŋ sâop. Yawu otmu launŋe hewewen otmu den sâop.

³⁶ Yawu otmâ âwurem gamutâ Yesuŋe kulem miop yakât buku nombotŋe ki ekyongonomai sâam lohimbi ya kuyiŋgiop. Kuyiŋgiap yamâ denŋe ki nâŋgâwi. Yawu otmâ den ya sâam haok tuhuŋetâ lohimbi dondâŋe nâŋgâwi. Yakât otmâ kuyiŋgim yâhamu nâŋgâwi yamâ iliwetmâ sâam haok tuhuwi.

³⁷ Sâam haok tuhuŋetâ nâŋgâam yuwu sâwi. “Lok yuŋe lohimbi umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu mansai ya hengenyongom mansap yakât nâŋgâmunŋe âilonŋo dondâ oap. Lohimbi ândâpyeŋe bok sâmu mansai ya sâmu pâroŋ sâmu den nâŋgâmai. Otmu kopa otmâ mansai ya sâmu lauyeŋe hewewen otmu den sâmai.” Yawu sâwi.

8

*Lok 4000 ya sot kâsikum yinŋiwi.
(Mataio 15:32-39)*

¹ Yesuŋe lok kopa ya mem hengenŋuop yakât den pat ya lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe nâŋgâam Yesuhât denŋe nâŋgâne sâam taka menduhuakbi. Menduhuakmâ tatŋetâ den kâsikum yinŋimu hilâm kalimbu pesuk sâmu sotyeŋe nem tiŋ pilâwi. Yakât otmuâmâ Yesuŋe sâmu yâkâlen bamunŋe yuwu sâam eknongop.

² “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunŋe hilâm kalimbu oap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem tiŋ pilai. Yakât tepne nâŋgâyiŋgian.

³ Yâhâ nombotŋe tai yuâmâ kâlepŋehembâ tohowi. Sot barak âwurem ari mâtâwân sen biri yinŋimapgât inâk ki arinomai.”

⁴ Yawu sâmu yuwu sâam ekuwin. “Yuâmâ lok ki manmaiângen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yinŋimunŋe neŋetâ dopyeŋan otbuap?” Yawu sâwin.

⁵ Sâmunŋe sâop. “Yenŋâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâwin. “Banŋa kândâkdâmâ nombolân yâhâp.”

⁶ Yawu sâmunŋe Yesuŋe lohimbi ekyongomu ge tatbi. Ekyongomu ge tatŋetâ Anitâ mepaem banŋa ya mem motokmâ ningioŋ. Ningimu kâsikum yinŋimunŋe newi.

⁷ Otmu inŋan titipâ amon âlâek nengâlen talop ya mem Anitâ mepaem hionmâ ningimu kâsikum yinŋimunŋe newi.

⁸ Neŋetâ dopyeŋan otmu hânŋanyongomu ariwi. Sot neŋetâ torehenŋe talop ya menduhum mânunmunŋe saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

⁹ Yâhâ lohimbi ya sâlipyongomunŋe 4000 yakât dop wangiop.

¹⁰ Lohimbi yanŋe ariŋetâmâ menenekmu wanŋaen yâhâ kapi âlâ, kutŋe Dalimanuta, yaken ariwin.

*Yesuŋe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioŋe ekuwi.
(Mataio 16:1-4 Luka 12:54-56)*

11 Dalimanuta kapi mem wanğaembâ gemunje Parisaio nombotņane Yesu ekmâ yuwu sâwi. “Gâ Anitâne hânğangohomu gion ya perâk me bulânjanâk sâmai? Yakât sârâ Anitâne nânğâhîhimu himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topge nânğâne.” Yawu sâwi.

12 Yawu sânetâ biwiyene ekmâ nânğâm biwije umatne otmu yuwu sâm ekyongop. “Bâe, yeņeâmâ wongât kulem tetemu ekne sâm nanğai? Ya nânğâmune ki ârândân oap yakât ya ki otbom.”

13 Yawu sâm pilâyekmu wanğaeen yâhâm denğân nombot hâtikgum ariwin.

*Parisaio otmu Sarukaio yâk yengât matuk kelune
(Mataio 16:5-12)*

14 Wanğaeen ariwin yamâ sot getek âlâ miakmâ ariwin.

15 Yakât otmâ Yesune yuwu sâm eknongop. “Parisaio otmu Herot yâk yengât matuk kelunane mem bâleyekmapgât galem oranğinomai.” Yawu sâop.

16 Yawu sâmu nenje yakât topne nânğâm pâpgum yuwu sâm alahuwin. “Sot getek âlâ miain. Yakât mon yap.”

17-18 Yawu sâm alahumunje biwinennahât topne ekmâ yuwu sâm eknongop. “Yen wongât sotgâlâk biwiyene katmâ den yan yukât topne ki nânğânetâ keteraksap? Me kulem topne topne mem gaman ya ekmâ topne ki nânğâmai? Wongât in yawu nelâm yongomap? Yakât sâwe.

19 Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yingimunje nenjetâ dopyenjan olop. Sot nenjetâ torehenje talop ya saka saka amon mânunjetâ pik sâop?”

Sâmu sâwin. “Kâiân yâhâp pik sâop,” sâwin.

20 Sâmunje sâop. “Sâp âlâen lohîmbi 4000 ya gurâ banğa nombolân yâhâp yanahâk yingimunje newi. Nenjetâ torehenje talop ya saka saka amon mem mânunjetâ pik sâop?” Sâmu sâwin. “Nombolân yâhâp pik sâop yakâ,” sâwin.

21 Sâmunje sâop. “Yakât otmâ den yan yukât topne emelâk nânğâmbâiâyâ.” Yawu sâm eknongop.

Yesune lok senje bok sâsâne henğenjuop.

22 Yawu sâm eknongomu ari Besaita kapi mewin. Wanğaembâ gemunje yan kapi ambolipņane Yesu ekmâ nânğâm lok âlâ senje bok sâsâne ya dâim toho Yesune wâimu âlepne olâkgât ulitguwi.

23 Ulitgunjetâ lok ya dâim ari kapi betņehen kinmâ bânņan tâp tuhum senņan wâim yuwu sâm âikuop. “Senge hâreakmu âlâlâ ekdâ keteraksap me bia?”

24 Yawu âikumu senje tipine hâreakmu ekmâ sâop. “Âe, nâ lok yu yek-muneâmâ âwâlele otmâ nak yawuya uwawap guwawap otmâ tai.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu yâhâpne bânņan tâp tuhum senņan wâiop. Wâimu senje hâreakmu pak sâm ekmâ keterahop yakât otmâ yuwu sâm ekuop.

26 “Gâ kapiân ki yâhâwuât. Kapi betņehembâ hawamgum ari emetgan yâhâwuât.” Yawu sâm ekum hânğangumu ariop.

Petoroņe Yesuhât topne sâm teteop.

(Mataio 16:13-20 Luka 9:18-21)

27 Arimuâmâ nengu yapâ yahatmâ kapi pato âlâ, kutņe Kaisaria sâm, kutņe âlâmâ Pilipo, yakât kapi tipî tapi hâlânğmâ tatmâ arap yan ariwin. Mâtâwân arim tatmunje yuwu sâm âinongop. “Lohîmbiņe nâhât girawu nânğâmai?”

28 Sâmu sâwin. “Nombotņane gâhât yuwu sâmai. “Yoaneņe lohîmbi toen katyekminiop ya emelâk kuņetâ muop ya mumunğambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotņaneâmâ, “Poropete âlâ, kutņe Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yane purik sâm ge mansap,” sâmai. Yâhâ nombotņaneâmâ, “Poropete âlâ muop ya mumunğambâ yahatmâ mansap,” sâmai.”

29 Sâmunje sâop. “Yawu gârâmâ yeņeâmâ nâhât girawu nânğâmai?”

Sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâŋe hâŋgâŋohomu ge mansat ya nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.” Yawu tetekŋan sâop.

³⁰ Sâmu yuwu sâm kuningiop. “Yeŋe nâhât topne ki sâm tetem lohimbi ekyongonomai.” Yawu sâop.

Petoroŋe Yesuhât mâtâp manŋuwanŋiwe sâm olop.
(Mataio 16:21-28 Luka 9:22-27)

³¹ Otmu sâp yapâek âlâlâ otbaŋginomai yakât tetekŋan eknongop. Yamâ yuwu sâm eknongop. “Nâ lok bulâŋe mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yeŋgât kunlipyeŋe otmu Isirae nengât papatolipnenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya kerekŋe biwi konohâk otmâ yan nâhât sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tadmâ benŋe yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm eknongop.

³² Yawu sâm eknongomu Petoroŋe sâmu perez pilâm yetŋiâk ba kinmâ kuwanŋiwe sâm olop.

³³ Kuwanŋiwe sâm otmu yanâk Yesuŋe nengât orowâk nâŋgâŋet sâm purik pilâm nenekmâ yuwu sâm den matŋe kâpekbaŋgiop. “Yawu yatgât Satanŋe tepŋe heronŋe otbuap. Yâhâ Anitâŋe den sâm nihiop ya den yat yuŋe ki miap. Gâmâ loŋgât nâŋgân nâŋgân yat. Ya nâŋgâmune ki ârândânŋ oap. Yakât otmâ pilânekma ari.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâm ekumu peneningimutâ Yesuŋe lohimbi dondâ mambotbaŋgim kinbi ya ekyongomu gotnenŋan gaŋetâ yuwu sâm eknongop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyenŋe nâhâlen katmâ orowâk manne sâm yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Me iri sikum me âlâlâ tatyinŋiap yakât ki nâŋgâm ketet otmâ enŋat yâhâp otnomai. Nâhât den haonmâ ârândânŋ nâŋgâm tem lâunihim mannomai.

³⁵ Yawu gârâmâ benŋe lok âlâ me âlâŋe manmanyenŋe alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ nâhât den pat âlepŋe yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongoŋetâ munomai yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap.

³⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe iri sikum me manman topŋe topŋe yan biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikum manmâ munomai yaŋe girawu otnomai. Yeŋahâk mumuŋambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap.

³⁷ Yawu gârâmâ manman yawuyakât matŋe umatŋe Anitâŋe yinŋiwuapgât.

³⁸ Lohimbi yu yeŋgât topyeŋe teteâkgât yuwuyaen hâum sâwe. Imbi nombotŋaŋe loklipyeŋe betyeŋehen kionmai yakât dopŋeâk yeŋeâmâ Anitâhât betŋehen kionmâ orotmemeyenŋe otmai ya ekmune dondâ bâleap. Yawu gârâmâ nâ lok bulâŋe den kâsikum yinŋim mansan. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmu betnihinomai yamâ matŋe yuwu kâpekyinŋiwom. Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoŋnaŋe yâhâpŋe hâŋgânnohomu aŋelolipne meyekmune hânân genom. Sâp yan yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matŋe umatŋe menomai.” Yawu sâop.

9

¹ Yesuŋe yawu sâm eknongomu lohimbi yaŋe itonŋe galanŋ otmâ ariwi. Ariŋetâmâ yuwu sâm eknongop. “Yakât topŋe sâmune nâŋgâŋet. Yen ki mum metenŋetâek Anitâŋe tihityenŋe otbe sâm lok bulâŋe nâ hâŋgânnohomu âwurem ge tihityenŋe otbisâm.” Yawu sâop.

Yesu, Mose, Elea den sâm alahuwi.
(Mataio 17:1-13 Luka 9:28-36)

² Yâhâ hilâm nombolân konok pesuk sâmu yakât kakŋan Yesuŋe Petoro, Yakowo otmu imiŋe Yoane meyekmu nen pilânenekmâ pumŋe âlâen yâhâwi.

³ Yâhâ kinjetâ Yesuhât kun kundenje âlâ otmu sângumņane laninje pilâm kaok bolaņ bolaņ otmu sikopņe elemân hâumu kaok siliņ siliņ otmap yakât dopņe ki olop, ya wangiop.

⁴ Yawu otmu Elea otmu Mose emelâk Anitâņe meyelehop yaņe tetem kinmutâ yâk orop den alahu gulahu otbi.

⁵⁻⁶ Mose yet Elea tetemutâ hoņ bawalipņane yelemâ umutyene ariop. Umutyene arimu hâmbiņ gumbiņ otbi. Yakât otmâ Petorohât hanje tâlâhumu yuwu sâam Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunje âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâņe sârâ selep kalimbu tuhunuhât naņgan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâamu yanâk elem patoņe ge pumņe ya kâtâpgumu yakât biwiņambâ Anitâņe den âlâ yuwu sâop. “Bulâņanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Yakât otmuâmâ den sâuwap ya yeņe mem biwiyeņan katmâ tem lâuwangim mannomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâamu elem ya hâreakmu Yesu ikņeâk kinmu ekbi.

⁹ Yaņak pumņambâ âwurem ge mâtâwân tatņetâ Yesuņe yuwu sâam ekyongop. “Pumņan kulem âlâ tetemu eksai yakât lok ihilâk ki ekyongonomai. Hâmbâi nohoņetâ mum yahatbom yakât kakņanâmâ kulem eksai yukât topņe ekyongonetâ nâņgânomai.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâamu ki ekyongowi. Yâhâ ikņak “mum yahatbom” sâop yakât nâņgâm kiwilim yeņiâk alahuwi.

¹¹ Yawu gârâmâ Elea tetemu ekbi yakât nâņgâm Yesu yuwu sâam âikuwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimaineâmâ yuwu sâamai. “Anitâņe tihitnenne otbe sâam hoņ bawa âlâ hâņgângumu gewuap yamâ Eleaņe yâhâpņe tetewuap yan kulet sâam mâtâp mewangiwuap.” Yawu sâamai. Yamâ girawuhât sâamai?”

¹²⁻¹³ Sâņetâ sâop. “Yamâ bulâņanâk yai. Elea yâhâpņe tetewuawân yai yakât mâtâp mewangiwuap. Yawu gârâmâ yuwu sâamune nâņgâņet. Emelâk Anitâņe poropete den ekyongomu kulemgowi yakât topņe yuwu tap. Anitâņe tihitnenne otbe sâam hoņ bawa âlâ hâņgângumu gewuap yamâ Yura ambolipņane mem âlâlâ tuhum betgumetâ sâtgum mumbuap. Den yawu tap yakât topņe girawu tap? Yakât yuwu sâamune nâņgâņet. Elea yamâ emelâk manop. Yâhâ Elea manop yakât dopņeâk lok âlâņe tetem manmu ekbi yamâ yeņgât papatolipyeņane nâņgâm hilipgum engatyeneâk otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Mem âlâlâ tuhuwi yan emelâk den kulemgowi yakât bonņe teteop.” Yawu sâam ekyongop.

*Yesuhât hoņ bawalipņane weke bâleņe watne sâam hâum pâpguwi.
(Mataio 17:14-21 Luka 9:37-43)*

¹⁴ Mâtâwân gem tatņetâ yan lohimbi dondâņe lok âlâhât nanņe nengâlen dâim takanetâ tângune sâam hâum pâpgum pilâwin. Hâum pâpgum pilâmunne yanâk Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotņane sennenņan geņetâ sahaņgim kinmunne bukulipnenne pumņehembâ gem peneningiwi.

¹⁵ Peneningiņetâmâ lohimbi yaņe Yesu ekņetâ tepyeņe yahatmu yâkâlen ba heroņe otbaņgiwi.

¹⁶ Heroņe otbaņgiņetâ Yesuņe yuwu sâam âinongop. “Yeņe Mosehât girem den kâsikum ningimai ya orop girawuhât den sahaņgiai?”

¹⁷ Yawu sâam âinongomu yanâk naom yakât âwâņane yuwu sâop. “Lok pato, hoņ bawalipņane tânotgoņet sâam nanne yu dâim takan yakât topņe yuwu.

¹⁸ Weke bâleņane nanne mâņgâemu kopa manmâ gamap. Yâhâ mâņgâemap yan senņe gâwâņ gâwâņ sâam hânân ge imu nekamņe kâtiņ sâam lauņe barak

barak otmap. Yawuhât hon bawalipge yuŋe weke bâlene yu watŋet sâŋ dâim taka ekyongomune hâum pâpgum pilai.” Yawu sâop.

19 Yawu sâmu Yesuŋe ya nâŋgâmu ki ârândâŋ otmu olelem nenekmâ yuwu eknongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ gam. Yamâ wongât biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe ki tânnongowuap nanŋai? Yawu nâŋgâm biwiyenŋe nâhâlen tiŋâk ki kepeiai yakât nâŋgâm biwine giap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâwom yan girawu mannomai?” Yawu sâŋ eknongom âwâŋe ekumu nanŋe dâim gaop.

20 Naom ya dâim gamu weke bâleneŋe Yesu ekmâ mângâemu senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâŋ hânân ge kârâŋ kârâŋ sâŋ lauŋe barak barak otmu iop.

21 Yawu otmu Yesuŋe âwâŋe yuwu sâŋ âikuop. “Umatŋe yu amâti tete-waŋgiop?”

Sâmu sâop. Lepatŋambâek tetewaŋgimu yuwu otmâ gamap.

22 Weke bâleneŋe sâpŋanâk mem mângâemu toen ge hanahomap. Me senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâŋ kâlâwân kionŋap. Yawu otmap yan bâsok hiliwahomap. Yawu gârâmâ tepge nâŋgânitgim tânnotgowuatgât dop tap me bia?” Yawu sâop.

23 Sâmu sâop. “Gâŋe wongât biwi yâhâp otmâ den yu âinohoat? Yakât yuwu sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeimaiŋe yu me ya otnehât nâŋgâmai yamâ tânyongomune ârândâŋ otmap.” Yawu sâop.

24 Sâmu sâop. “Den yat yu nâŋgâmunne bulâŋe otmâ biwinŋe gâhâlen kepeiwe sâŋ oan. Yamâ gikak nâŋgânihirâ den yat yukât bulâŋe tetenihiâkgât nanŋan.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu lohimbi dondâŋe taka hawam mewam tuhuwihât Yesuŋe weke bâlene yuwu sâŋ ekuop. “Weke bâlene, yuwu sâmune nâŋgâ. Gâŋe naom yu mângâerâ kopa manmâ gap yâkâlêmbâ gaiakmâ ba âlâengen ari man. Yâhâpŋe ki âwurem taka mângâewuat.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu weke bâleneŋe mângâem hu halak tuhum kâronŋbanŋim yâkâlêmbâ gaiakmâ arimu derep kum iop. Derep kum imu lohimbi gotŋan kinbiŋe yuwu sâwi. “Bâe, yu hiliwahoap yukâ.”

27 Yawu sâŋetâ Yesuŋe bâŋŋan memu yahatmâ kinop.

28 Yahatmâ kinmu lohimbi ya pilâyekmâ emelan yâhâ tatbin yan yuwu sâŋ Yesu âikuwin. “Yu topŋe girawuhât nenŋe weke bâlene watne sâŋ hâum pâpguain?”

29 Sâmunŋe sâop. “Yamâ weke bâlene watmunne ariap yuâmâ kârikŋe bâlene. Yâhâ yeŋe watne sâŋ hâum pâpguai. Yawu gârâmâ weke bâlene yuwuya âlâ ekmâmâ anŋoân biwiyenŋe Anitâhâlen kepeim ulitgunomai yanâmâ watŋetâ denyenŋe nâŋgâm gaiakmâ ariwuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe ikŋak mumbuap yakât sâop.

(Mataio 17:22-23 Luka 9:43-45)

30-31 Yesuŋe den kâsikum ningiwe sâŋ otmâ menenekmu yok pilâm kapi ya pilâm Kapanaum kapiân arine sâŋ Galilaia hân yapâ ariwin. Mâtâwân ari tatmunŋe Yesu Anitâŋe hâŋgâŋumu giop kasalipŋe sâp ki kâlep otmuâk kuŋetâ mum hilâm kalimbu hân kâlêhen tatmâ mumuŋambâ yahatbuap yakât eknongop.

32 Eknongomu nâŋgâmunŋe ki keterahop. Yakât otmâ yâhâpŋe âikune sâŋ otmunŋe umatŋe otmu pilâwin.

Huruŋ huruŋ manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Luka 9:46-48)

33-34 Mâtâwân ari nengâlen gâtņe âlâ me âlâņe sâp patoen kunnenņe pato otbuap yakât sâm pawarak guwarak otbin. Yakât sahaņgim ari Kapanaum kapi mewin.

Yâhâ Petorohât emelan yâhâ tatmunņe Yesuņe yuwu sâm âinongop. “Mâtâwân ya wongât sahaņgai?” Yawu sâmu in den nâņgânâk tatbin.

35 Yawu tatmunņe yuwu sâm eknongop. “Yeņambâ gâtņe âlâ me âlâņe kunyeņe pato otne sâm otnomai yaņe yeņahât nâņgâņetâ gemu huruņ huruņ manmâ hoņ bayiņginomai. Hoņ bayiņgim manbuap lok yawuyakât nâņgâmune ârândâņ oap.” Yawu sâop.

36 Yawu sâm naom tipiņe âlâ gotnenņan kinop ya mem yâkâlen hâum yuwu sâm eknongop.

37 “Lohimbi âlâ me âlâņe tem lâunihim naom tipiņe yuwuya buku otbaņginomai. Lohimbi yaņe otbaņgiain sâm yan nâ buku otnihinomai. Otmu nâ otnihiain sâm awoņne hâņgânnohomu gewan yâk buku otbaņginomai.” Yawu sâop.

Lohimbiņe nengât ki nâņgâņetâ gemap yaņe buku otningimai.

(Luka 9:49-50)

38 Yawu sâmu Yoaneņe yuwu sâm ekuop. “Lok pato, lok ondowân gâtņe âlâņe kutgan gohonmâ weke bâleņe watyekmu gaiakmâ ariwi ya ekmâ nenņe nâņgâm bâlewaņgim kuwaņgiwin.”

39 Sâmu sâop. “Lok âlâ me âlâņe kutnan nohonmâ kulân kulem âlâ menomai yaņe yakât kakņan ki sâm bâlenihinomai? Yakât otmâ lok yawuya ki kuyiņginomai.

40 Yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Lohimbi nombotņe nengât ki nâņgâņetâ gemap yaņe nengât buku manmai. Biwinaņe yawu naņgan.

41 Yeņe biwi nâņgân nâņgânyeņe nâ hikunekmâ nâhât den lâum mannomai. Yanâmâ manņetâ lohimbi âlâ me âlâņe manmanyeņe ekmâ nâhât hoņ banihim mansai sâm, buku otyiņgim tânyongonomai yakât hâmeņe hâmbâi menomai. Yawu.”

Otņetâ bâleâk sâm ki kendâyiņginom.

(Mataio 18:6-9 Luka 17:1-2)

42 “Yawu gârâmâ nimnaom titipâ yeņgâlen hâum sâmune nâņgâņet. Lok âlâ me âlâņe nimnaom titipâ nâhât pat manmai yu yeņgât mâtâp maņguyiņginomai. Yamâ hâmbâi matņe umatņe menomai.

43-44 Yakât torokatmâ sâwe. Bulâņe hârenomaihât ki sâwe. Topņe nâņgâņetgât yakât den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâ bâtyeņe otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipgunetâ bâtyeņahât tosa yakât otmâ umut biwiyene hem kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yaņe ki bok sâwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâmu nane gorewaņe nembuap yakât dopņeâk hâhiwin pato nâņgâm yâhâmbisâi. Topņe yuwuhât yan. Wuân me wuânņe lok âlâ me âlâ dâiyekmu otņetâ bâlemu hem kâlâpgât pat otmaihât ya pilâm biwiyene Anitâhâlen katnomai. Yawu otmâ manman kârikņe menomai.

45-46 Torokatmâ âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâņe yu me ya eknâlem kâiyene sururuk sâm ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan kâiyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyene hem kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yaņe ki bok sâwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâmu nane gorewaņe nembuap yakât dopņeâk hâhiwin pato nâņgâm yâhâmbisâi.

47 Otmu âlâen hâum sâwe. Yâhâ lok âlâ me âlâņe senyeņe nombot me nombot yaņe yu me ya eknâlem otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan senyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyene hem kâlâpgât pat otmap sâm yakât âlâ

gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyenje Anitâhâlen katmâ tem lâuwangim mannomai yamâ manman kârikne yingiwuap.

⁴⁸ Yawu gârâmâ hemgât kâlâp yanje ki bok sâwuap. Yâhâ lok âlâ mum tâtuk sâmu nane gorewane nembuap yakât dopneâk hâhiwin pato nângâm yâhâmbisâi.

⁴⁹ Yâhâ hâhiwin ya ki pesuk sâyingiwuap.

⁵⁰ Yâhâ yengât topyene teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Nenâmâ kâtembe mem solân honmain yanâmâ sot ya nemunje launenjan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbi yengât hohetyenan mannomai yanâmâ manmanyenje eknetâ herone otbuap. Kâtembe yamâ ukenje. Yawu gârâmâ nenje helenân ki hikum ikaimunje yamâ pâlâmne otmap. Pâlâmne otbuap yamâ girawu otmunje yâhâpne ukenje otbuap. Yakât otmuâmâ yene tem lâunihim buku orangim mannomai yanâmâ Anitâne yekmu ârândân otbuap.” Yawu sâop.

10

Lokne imbiye ki pilaknomai.
(Mataio 19:1-12 Luka 16:18)

¹ Yesune yawu sâm eknongomu yapâ yahatmâ ari Yoran to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin. Arimunje lohimbi dondâne denje nângâne sâm takanjetâ emelâk den kâsikum yingiminiop yawuâk kâsikum yingiop.

² Den kâsikum yingim tatmu Parisaio nombotjanje taka “Den girawuyaen hâum sâmunje yan matje sâm tâpikgumu yanjak den âiân katnom,” yawu nângâm yanjak yuwu sâm âikuwi. “Mâtâp girawuya tap? Lok âlâ me âlâne imbilipyenje pilâyeknomaihât mâtâp âlâ tap me bia?” Yawu sâwi.

³ Sânetâ sâop. “Âinohoi yakât matje nâku âiyongomune sânet. Den yai yakât emelâk Mosenje girem den kulemgup ya sânetâ nângâwe.”

⁴ Sâmu sâwi. “Mosenje girem den âlâ yuwu kulemgup. “Lok âlâ me âlâne imbiye pilâwe sâm âlepne pilakdomawot yakât topne kulemgum wanju miakmu watmu ariwuap.” Mosenje ya otnomgât âlepne sâop.” Yawu sâwi.

⁵ Yawu sânetâ Mosenje den kulemgup yakât Yesune yuwu ekyongop. “Tâmbâlipyenjanje biwiyenje kârikne otmu yenahâlâk nângâm manminiwi. Yakât otmâmâ Mosenje kuyingiwehât otmâ ki kulemgup.

⁶ Gârâmâ kândikum emelâk Anitâne hân himbim kândikyotgop yan lohimbi yâhâp ya katyelehop.

⁷⁻⁸ Katyelekmâ den yuwu sâm ekyotgop. “Lok âlâ me âlâne âwâne mâmâne pilâyelekmâ imbiñait mandomawot.” Den yawu tap. Yawu gârâmâ orowâk manmâ biwi nângân nângânyetne konohâk otbuap. Yakât otmâ ki hionjakmâ ikñiâk ikñiâk otdomawot.

⁹ Anitâne menduhuyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâm ekyongomu arinetâ emelan yâhâ den sâop yakât sâm âikuwin.

¹¹ Âikumunje yuwu sâop. Lok âlâ me âlâne imbiye yakât hâkân otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok yanje tosa umatne membuap.

¹² Otmu imbi âlâ me âlâne lokne pilâm lok ondop membuap ya gurâ yawuâk tosa umatne membuap.” Yawu sâop.

Yesune nan baralipyenje lukuleyehop.
(Mataio 19:13-15 Luka 18:15-17)

¹³⁻¹⁴ Hilâm âlâen lohimbi nombotjanje nan baralipyenje meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesune kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât

ekuwi. Yawu otjetâ nenje yekmunje ki ârândân otmu kuyingiwini. Kuyingimunje Yesuje nenekmu ki ârândân otmu yuwu sârn eknongop. “Kâmbukje, ki kuyingijet. Anitâje nimnaom titipâ me gin mandu yengât tihityenje otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen ganjet.

¹⁵ Yakât sârnune nângânet. Nimnaom titipâje Anitâhât den nângâm in yawu yâkâlen biwiyenaje kepeimai. Yâhâ oai yakât dopneâk âwâ mâmâlipyenaje otnomai yamâ Anitâje meyekbuap.”

¹⁶ Yawu eknongom nimnaom titipâ ya âlâku ikneâk ikneâk lâuyekmâ kunjenan mem Anitâje lukuleyehâkgât ulitguop.

Lok iri sikumyene pato tatyngiop yâk yengât topyene.

(Mataio 19:16-30 Luka 18:18-30)

¹⁷ Otmu kâlâwahom arine sârn otmunje lok âlâ sururuk sârn taka yuwu sârn âikuop. “Bawapi, manman koko salek amboje mansat. Yakât otmâ sârâ nângâwe. Nâje girawu otmune ârândân otmu Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

¹⁸ Sârn sâop. “Wongât nâhât “Manman koko salek amboje” yat? Anitâ konohâk manman koko salek amboje tatmap.

¹⁹ Yakât otmâ gâje âinohoat yakât matje yuwu sârnune nângâ. Anitâje girem den Mose ekumu kulemguat ya sâlikum nângâmat me bia? Ya yuwu tap. Gâ lok nombotje ki yongorâ munomai. Otmu buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Kombo ki meyingiwuat. Hakyenan ki sâruwat. Den perâk ki sârn kâityongowuat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetje lâum amutyetjan manbuat.”

²⁰ Sârn sâop. “Bawapi. Girem den sârn arat yuâmâ nananambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâop.

²¹ Sârn sâop. “Yuwu otbuat. Senje âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotje umburuk mansai ya yingiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kuhihiwuat.” Yawu sâop.

²² Yawu sârn iri sikum me senje âlâlâ dondâ tatbangiop yakât nângârn biwine umatje otmu hâmeje bâleop. Yawu otmâ yanak pilâm âlâengen ba ariop.

²³ Ba arimu nengu kapi ya pilâm mâtâwân ari tatmâ Yesuje engatje kakjambâ olelem nenekmâ yuwu sârn eknongop. “Lok iri sikum pato tatyngiapneâmâ Anitâhâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwangine sârn otjetâ hâi hâije otmap.” Yawu sâop.

²⁴⁻²⁵ Yawu sârn nângârnunje ki keterakmu yakât den âlâen torokatmâ yuwu sârn eknongop. “Bukulipne, yuwu sârnune nângânet. Pusije selon watmu pin pinjan arimu yan watmâ ba membe sârn hâum pâpgumap. Yakât dopneâk lohimbini iri sikumyene pato tatyngiapne Anitâje tihityenje olâkgât mâtâp ya watmâ arine sârn otjetâ hâi hâije otbuap. Lohimbini nombotje iri sikum pato tatyngimap yaje yenhâlâk nângârnmai. Lohimbini yawuyaje Anitâhâlen biwiyenje katnomaihât nângânetâ umatje otmap.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sârn nângârnunje sâtje otmu yuwu sârn âikuwin. “Lohimbini girawu yaje otjetâ ârândân otmu Anitâje manman kârikjahât pat kuyingiwuat?”

²⁷ Yawu sârnunje Yesuje sennenje topjanâk ekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sârn logât nângân nângân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topje âlâ tap. Yakât otmâ yene yu me ya otne sârn yâkât nângân nângân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkne konok manman kârikje ya yingimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sârn Petoroje yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senje âlâlâ kerek betbangim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakjan manmâ gain.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop. “Lohimbiñe nâhâlen biwiyene katnetgât lok âlâ me âlâne nâhât den lohimbi ekyongomaine âwâ mâmâlipyene, me imi garilipyene, me nan baralipyene, me hep torehenlipyene, me senne âlâlâ siminne tatyinjiap ya kerek pilâm nâhât komolân torokatnomai.

³⁰ Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yan lohimbi bâlenane yeknetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin nângânomai. Yawu otmâ nâhât lohimbi orop biwi konohâk hikuakmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyene orop herone otminiwi ya wangim herone pato kakñan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâne meyekmâ manman kârikñan katyekmu mannomai.

³¹ Otmu lohimbi nombotñane yenahâlâk nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne ki meyekbuap. Yâhâ nombotñane yenahât nângânetâ gemu huruñ huruñ manmai ya Anitâne meyekmâ ikñan torokatyekbuap.” Yawu sâop.

Yesu ikñak mumbuap yakât âlâkuâk ekyongop.

(Mataio 20:17-19 Luka 18:31-34)

³² Yesune yawu sâm eknongomu yapâ yahatmâ Yerusalem kapiângen yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ umatne âlâlâ yâkâlen tetewuap yakât topne yuwu sâm eknongop.

³³ “Yuwu sâmune nângânet. Yiwerene Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunne lok âlâne nângâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yengât bâtyenñan katnekuap. Bâtyenñan katneku den âiân katnekmâ mumbongât den sâm hârenihinomai.

³⁴ Den sâm hârenihim Roma lok yengâlen katneketâ yâkne yuwu otnihino-mai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin pato nângâwom. Otmu benne howanân nohoñetâ mumbom. Mumune hannohoñetâ yan hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakñan mumuñambâ yahatbom.” Yawu sâm eknongop. Yawu sâm eknongomu Yerusalem yâhânom yakât nângâmunne biwinenne umatne otmu nângâm ketet otbin.

Bukulipnenne yâk yengât hoñ bayinjom.

(Mataio 20:20-28)

³⁵ Otmu sâp yan Yewerihât nanyâhâtne, Yakowo yet Yoaneñe, Yesuhâlen ba yuwu sâm âikuowot. “Bawapi, netne yu me yakât nangait ya sâmutne âlepne otnitgiuwatgât dop me bia?”

³⁶ Ekumutâ sâop. “Yetne biwiyetñane girawu nangawot ya sâmutâ nângâwe.”

³⁷ Sâmu sâowot. “Sâp patoen gâne lohimbi kerek tihitnenne otdâ herone nângâhihim mepaeheknom. Yanâmâ nângânitgirâ orowâk tatmâ tângohomutne lohimbi kunlipyene mannomgât nangait.”

³⁸ Sâmutâ sâop. “Yakât topne ki nângâm denâk sâm yawot. Umatne âlâlâ tetenihimu hâhiwin nângâwom yawuâk nângâromawot me? Otmu hâhiwin kakñan katneketâ sât gum mumbom yakât dopneâk sât gum mundomawot me?”

³⁹ Sâmu sâowot. “Ya âlepne yat. Umatne nângâwualân net gurâ yawuâk nângâromgât nangait.”

Sâmutâ sâop. “Bonñanâk yawot. Umatne âlâlâ tetenihiwuawân hâhiwin nângâm sât gum mumbom ya yet gurâ yawuâk nângâm mundomawot.

⁴⁰ Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâne tânohoñetâ kunlipyene mannom yakât Anitâ ikñahâk nângâmu tap.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâm ekyotgomu yakât den pat nângâmunne bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nângâm bâleyitgiwin.

⁴² Nângâm bâleyitgiwin yakât Yesuñe nângâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok papatolipyenane nângâmai dopñan lohimbi galemion-gonjetâ yâk yengât amutyenjan manmâ hâhiwin kakñan manmai.

⁴³⁻⁴⁵ Yeneâmâ papatolipyenane otyingimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum mansaine nâhât hoñ bam gam nâ tânohoñetgât ki gewan. Nâñeâmâ lohimbi hoñ bayiñgim sârereyekmâ kinmune nohoñetâ mumbom. Mum yan tosayene pilâyinjiwom. Yawu otbomgât awonñane âi sâm nihim hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâne bukulipyenane nângâyinjinjetâ yahalâkgât meñetâ huruñ huruñ otmu yâk yengât amutyenjan mannomai. Otmu yengâlen gâtñe âlâ me âlâne Anitâne nenekmu ârândân olâkgât nângâm yawuâk bukulipyene yengât hoñ bayiñginomai. Yawu.” Yawu sâop.

Yesuñe lok senñe bok sâsâñe henñenñuop.

(Mataio 20:29-34 Luka 18:35-43)

⁴⁶ Yawu sâm eknongomu Yeriko kapi mewin. Otmu kapi ya pilâm yâhâmunñe lohimbi dondâne betnenñan watnenekbi. Arimunñe lok âlâ senñe bok sâsâñe, kutñe Batimaio sâm, yamâ Timαιο nanñe, mâtâp ginñan talop. Tatmâ senñe âlâlâhât umburuk otmâ yanak lohimbi mâtâwân bam ganjetâ ulityongom tatminiop.

⁴⁷ Ulityongom tatmu lohimbi yanñe “Yesu takap,” sâñetâ nângâm yahatmâ halahuop. “Yesu, Dawitihât sen, gâne nâhât wehe nângânihi.” Yawu sâop.

⁴⁸ Yawu sâmu lohimbi gotñan kinbi yanñe kuwanñiwi. Kuwanñinjetâ witgum halahuop.

⁴⁹ Yesuñe ya nângâm mâtâwân kinmâ “Ekuñetâ gaek,” sâm lohimbi ya ekyongop. Ekyongomu senñe bok sâsâñe ya yuwu sâm ekuwi. “Gâhât yap. Yakât otmâ yahatmâ yâkâlen yâhâ.”

⁵⁰ Yawu sâñetâ nângâm in yawu yahatmu dâim yâkâlen bawi.

⁵¹ Dâim yâkâlen banjetâ yuwu sâm âikuop. “Girawu otgihiwehât nangat?”

Sâmu sâop. “Bawapi, sârâ senne hâreakmu ekbehât nangat.”

⁵² Sâmu sâop. “Gâne nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâne tetehihiâk.” Yawu sâmu yan senñe hâreakmu ekmâ Yesu betñan sâop.

11

Yesuñe Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)

¹ Otmu yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotñan kapi yâhâp kutyetñe Betepahe otmu Betani sâm, ya Oliwa pumñan tap yan yâhâwin. Yan yâhâ Yesuñe hoñ bawayâhâtñe yâhâp yuwu sâm hângânyotgop.

² “Kapi tipinñe ewapâ tap yan donñi nanñe âlâ hikum katñetâ kinsap ya lok ki kakñan tatmai ya holañmâ mem geromawot.

³ Holañmutâ lok âlâne yuwu mon sâm âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holañsawot?” Yawu sâmuâmâ yuwu sâm ekuromawot. “Yiwereñe âi teteap. Yakât otmâ patonetñane yu mendehât hângânnotgomu takait. Mem arimutñeâmâ âi ya tuhumi pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâm ekuromawot.”

⁴ Yesuñe yawu sâm hângânyotgomu yâhâ donñi nanñe ya emet âlâ hawinjan hikum katbi ya holañowot.

⁵ Holañmâ kinmutâ lok yan kinbinñe yelekmâ yuwu sâm âiyotgowi. “Bâe. Yet âlâne sâmu yu holañde sâm oawot?”

⁶ Yawu sâm âiyotgonjetâ yâku Yesuñe den ekyotgop yawuâk yawuâk sâm ekyongowot.

⁷ Ekyongomutâ nângâyitginjetâ holaŋmâ mem giowot. Mem gemutâ nenŋe hâk katipŋe kâlep katbin ya holaŋmâ lotohom kakŋan katbin. Katmunŋe kakŋan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

⁸ Yâhâmunŋe lohimbi dondâ hâruhuakbiŋe Yesuhât nângânetâ yahatmu yeŋe sâŋgum kâkâlep ya holaŋmâ mâtâp tete liŋgatomâ ariwi. Yâhâ nombotŋeâmâ âliwahap esenŋe hârem yaŋe liŋgatomâ ariwi. Liŋgatomâ ariŋetâ donŋi yaŋe ya kakŋan tâlim tâlim ariop.

⁹ Otmu lohimbi kiŋgitŋe orowâk hâruhuakbiŋe yuwu sâŋ mepaewi. “Gâmâ tâmbânenŋe Dawiti sen. Gike ombeheâk ki takat.

¹⁰ Anitâŋe âi sâŋ gihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Tâmbânenŋe Dawitiŋe olop yakât dopŋeâk galemnongowe sâŋ otmâ takat. Yakât nângâm heronŋe otgihim mepaeheksain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâŋetâ yapâ Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunŋe Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâop. Opon kâmbukŋan yâhâ senŋe âlâlâ mem anŋi guŋgi otbi ya in yekmâ purik sâŋ giop. Otmu emetsenŋe potok sâwe sâŋ otmu yakât otmâ menenekmu ya pilâm Betani kapiân âwurem ge iwin.

Lakop sâwanŋimu hâlâlâŋ sâŋ kinop.

(Mataio 21:18-19)

¹² Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâp arim tatmunŋe Yesu po wanŋiop.

¹³ Po wanŋimu senŋe pilâm lakop âlâ mâtâp ginŋan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetŋe mem nembom sâŋ gotŋan ariop. Ari eksan mâne esen yambuŋanŋak pato otmu kehetŋe ki kinop.

¹⁴ Yawu kinop yakât yuwu sâop. “Âo, yu kehetŋe ki kinsap. Yakât otmâ lakop yukât kehetŋe âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nângâwin.

Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâm watyehop.

(Mataio 21:12-17 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)

¹⁵ Yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunŋe Yesuŋe donŋi kakŋambâ kionŋmu yaŋak opon kâmbukŋan yâhâwin. Yâhâm yan opon kâmbukŋe kâlehen lohimbi senŋe âlâlâ anŋi guŋgi otmâ hâmeŋe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuŋe nângâm bâleyiŋgim watyehop. Watyekmâ kakŋan tat tat, tewo, kembâ emetŋe tuhum ya kâlehen katŋetâ talop, senŋe âlâlâyeŋe mem purik pilâyinŋimu tiok taok otmâ kinbi.

¹⁶ Watyekmu tiok taok otmâ kinŋetâ yan lohimbiŋe senŋe âlâlâyeŋe ya lâuakmâ ba nombot ga nombot otmâ yaehen kionŋmai sâŋ mâtâp manŋuyinŋiop.

¹⁷ Mâtâp manŋuyinŋim kinmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yu oai yukât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâŋmune nângânet. Yeŋe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmeŋe mem yahatmâ anŋi guŋgi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anŋim bero emetŋe yawuya oap.” Yawu sâŋ ekyongop.

¹⁸ Yakât otmuâmâ hotom uminiwi yeŋgât lok kunlipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiŋe den sâop yakât nângânetâ bâlemu Yesu mem pâi emetŋan katne sâŋ otbi. Yamâ benŋe yuwu nângâwi. “Lohimbi sesenŋâlâkŋe Yesuhâlen torokatmâ mansai. Otmu yâkŋe den sâmap ya nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu nângâwanŋinjetâ yahatmap.” Yawu nângâm mem pâi emetŋan katne sâŋ nângânetâ umatŋe otmu pilâwi.

¹⁹ Yâhâ Yesuŋe yawu sâŋ ekyongomu nenŋe yahatmâ pilâyekmâ gem Betani kapiân ari iwin.

*Lakop âlâ kinop yakât Yesuŋe sâmu hâlâlân sâop yakât topŋe
(Mataio 21:20-22)*

²⁰ Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâwân yâhâmunŋe Yesuŋe lakop yakât sâop yaŋe esenŋe mum hâlâlân sâm kinop.

²¹ Yawu otmâ kinmu Petoroŋe ekmâ Yesuŋe lakop yakât sâop ya nâŋgâmu tetemu yuwu sâm ekuop. “Bawapi, enda ek. Gâŋe oran lakop endakât sâon ya esenŋe mum hâlâlân sâm kinsap.”

²²⁻²³ Yawu sâmu enŋatŋe kakŋambâ olelem nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yeŋe yu me ya otne sâmâmâ anŋoân biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe Anitâhâlen kepeim ulitŋuŋetâ nâŋgâŋgimu yanâmâ yakât bulâŋe tetemu eknomai. Yakât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe pumŋe yukât Anitâ yuwu mon sâm ulitŋunomai. “Pumŋe yuŋe huhuakmâ orotok sâm giâk,” yawu sâm biwi yâhâp ki otmâek ulitŋunomai otmuâmâ nâŋgânomai yawuâk tetewuap.

²⁴ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe yu me ya Anitâŋe sâmu teteâkgât nâŋgâm ulitŋunomai. Yanâmâ biwiyenŋe kepeim yuwu nâŋgânomai. “Nenŋe Anitâhâlen biwinenŋe kepeim ulitŋumunŋe nâŋgâningimap yakât dopŋan teteningiwuap. Yawu.

²⁵ Yakât torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Anitâ ulitŋunomai yanâmâ lohimbî nombotŋe yen mem bâleyekbi ya yengât tosayeŋe pilâyinginomai. Yawu otnomai otmuâmâ Himbim Âwâyenŋe yengât tosa ya gurâ yawuâk pilâyingiwuap.

²⁶ Yâhâ lohimbî nombotŋe yen mem bâleyekbi yakât nâŋgâm matŋe kâpekyiŋinomai. Yawu otnomai yanâmâ Himbim Âwâyenŋe yen gurâ otŋetâ bâlem gap yakât matŋe kâpekyiŋiwuap.” Yawu sâop.

*Yesuŋe âlâhât sâtŋât âi miop yakât ki ekyongop.
(Mataio 21:23-27 Luka 20:1-8)*

²⁷ Yawu sâm yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ opon kâmbukŋan yâhâwin. Yan yâhâmunŋe hotom uminiwi ya yengât lok kunŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi, otmu Yura nengât papatolipnennŋe Yesuhâlen bam yuwu sâm âikuwi.

²⁸ “Gâŋe oran âlâhât sâtŋât otmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbî watyehon?”

²⁹ Sâŋetâ sâop. “Yeŋe âinohoi gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matŋe kâpeknihiŋetâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

³⁰ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yoaneŋe âlâhât sâtŋât otmâ lohimbî toen katyehop? Anitâhât me ondop yengât sâtŋât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop.

³¹ Yawu sâmu matŋe kâpekbaŋgine sâm pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoaneŋe âi miop yamâ Anitâŋe âi sâm waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop?” Yawu sâmu nenŋe matŋe girawu sâm kâpekbaŋginom? Anulaknom yakâ.

³² Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yengât sâtŋât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbî dondâŋe “Yoaneŋe Anitâhât poropete manmâ yâkât sâtŋât âi mem manop,” yawu nâŋgâmai yakâ. Yakât otmuâmâ nenŋe yawu sânom yanâmâ lohimbî kinsai yuŋe nâŋgâm nongonomai yakâ.” Yawu nâŋgâwi.

³³ Yawu nâŋgâm yuwu sâm ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtŋât âi meminiop ya nen ki naŋgain.”

Sânetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâje âlâhât sâtgât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

12

*Wain kalam amboḅahâlen hâum sâop.
(Mataio 21:33-46 Luka 20:9-19)*

¹ Yesuḅe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok pato âlâḅe wain kâmetḅet sâm nep lok meyeḅop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toḅe ya mem mendâreḅetâ gewuapḅât waḅḅa hâwiwi. Otmu emetyeḅe tuhuwi. Âi ya tuhum tiḅ pilâḅetâ nep ya galemguno-mai sâm katyekmâ ikḅe âlâengen ari sâp kâlep manop.

² Arim sâp kâlep manmu wain kehetḅe ya puru pato kinmâ hululuḅ sâop. Yawu otmu amboḅaḅe ikḅahât hâruhuniḅet sâm hoḅ bawa âlâ yakembâek hâḅḅangumu takaop.

³ Takamu wain galemḅe manḅiḅe kum watḅetâ âwurem ariop.

⁴ Âwurem arimu yawuâk kalam amboḅaḅe hoḅ bawa âlâ hâḅḅangumu takaop. Hâḅḅangumu takamu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuḅetâ âwurem ariop.

⁵ Yakât otmâ yawuâk kalam amboḅaḅe hoḅ bawaḅe kalimbuḅe hâḅḅangumu takamu kuḅetâ muop. Kuḅetâ mumu kalam amboḅaḅe hoḅ bawalipḅe dondâhâlâk hâḅḅanyongomu ariwi ya gurâ kerehâk yongonḅetâ muwi.

⁶ Aiop, kalam amboḅaḅe biwiḅaḅe yuwu nâḅḅaop. “Nine nanne ombe bisine hâḅḅangumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwiḅaḅe yawu nâḅḅâm ikḅe nanḅe hâḅḅangumu ariop.

⁷ Hâḅḅangumu arimu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenḅe ikḅe nanḅaḅe takap. Âwâḅe mumu yan kalam yuâmâ yâkḅe ambokuwuap. Yakât otmâ kumunḅe muâk. Kumunḅe mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât ot-buap.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sâm kum kekae topḅehen pilâḅetâ iop. Yawu.

⁹ Yawu otḅetâ kalam amboḅaḅe taka girawu otbuap? Yâkḅe taka yongomu muḅetâ lok ondop meyekmâ kaweyenḅan katyekmu kinnomai.

¹⁰ Yakât topḅe yuwu sâmune nâḅḅaḅet. Anitâḅe hâḅḅannoḅomu gewan. Yakât poropete âlâḅe den yuwu kulemguoḅ ya yeḅe ki mon sâlikum nâḅḅâmai?

“Nep lokḅe emet tuhum nak âlâ ekḅetâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâḅe lâum kânâḅḅâmu kuhupin kârikḅe otmâ kinsap.

¹¹ Yâhâ emet tuhuwiḅe ekmâ yuwu nâḅḅânomai. “Bâe, yuâmâ patoḅe nâḅḅâmu teteap. Ekmunḅe sâtḅe oap.” Yawu nâḅḅânomai.” Yawu kulemguoḅ tap.

¹² Yesuḅe den âlâen hâum sâop yuḅe hotom uminiwi ya yeḅḅât lok kunḅe otmu bukulipyeḅe yeḅḅât topyeḅe miop. Yakât nâḅḅaḅetâ biwiyeḅan tâlimu Yesu mem pâi emetḅan katne sâm otbi. Yawu otbi yamâ lohimbi dondâ yan kinḅiḅe Yesuhât nâḅḅaḅetâ yahalop. Yakât otmâ yâk yeḅḅât nâḅḅâm gorâyiḅgimu pilâm gem ariwi.

*Anitâhât pat sâm yu ya katmunḅe tatmap ya waḅnom.
(Mataio 22:15-22 Luka 20:20-26)*

¹³ Otmu sâp yanâmâ Parisaioḅe Yesuhât nâḅḅaḅetâ gemu menduhuakmâ den yuwu sâm hikuwi. “Nenḅe den girawu yaen hâum Yesu âikumunḅe matḅe sâm tâpikguwuap? Matḅe sâm tâpikguwuap otmuâmâ Roma tembe lâu ekyongomunḅe mem pâi emetḅan katḅetâ tatbuap.” Yawu sâm den hikuwi.

Yawu otmâ bukulipyene nombotje otmu Herotgât âi lok nombotje Yesuhât topje ekjetgât hângânyongowi.

¹⁴ Hângânyongonetâ Yesuhâlen taka yuwu sâmbâ âikuwi. “Bawapi, gâhât topge nanğain. Gâne den imbiâk ki sâmbat. Den sâmbat yamâ nângâmunje bonjeâk otmap. Otmu lohimbiye girawu nângâhiahai yakât nângâm ki gorâhahimâp. Gâne lok âlâhât nângârâ yahatmu âlâhât nângârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmunje Anitâne nenekmu ârândâŋ otbuap yakât den tâŋ tâŋâk eknongomat. Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nângâne. Roma lok âlâne kunnene mansap, kutje Sisa sâmb, yâhâmâ haonmâ ârândâŋ takesi waŋmain. Yawu gârâmâ yawuâk waŋmâ yâhânom me bia? Yakât gâne girawu nanğat? Sârâ nângâne.”

¹⁵ Yawu sâmbâ âikuwetâ biwiyene ekmâ yuwu sâmb ekyongop. “Yene nâhâitje sâmb tâpikguwuap sâmb âinohoai me? Yawu gârâmâ kât nanje âlâ mem nihinetâ ekbe.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmb waŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanje yu ekjet. Âlâhât towat kât nanje yuân tap? Me âlâhât kutje tap?”

Sâmb sâwi. “Roma lok patonenje, kutje Sisa sâmb, yakâ.”

¹⁷ Sâŋetâ sâop. “Sisahât pat sâmb yu ya katjetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâmb katjetâ tatmâ yâk waŋnomai.” Yawu sâmb ekyongomu nângânetâ sâŋetâ otmu yahatmâ ariwi.

Anitâne mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.

(Mataio 22:23-33 Luka 20:27-40)

¹⁸ Ariŋetâ bukulipyene, kutylene Sarukaio sâmb, yane tohowi. Yâkne yuwu nângâmai. “Anitâne mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunje pesuk sâmbap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topje nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâmb âikuwi.

¹⁹ “Bawapi, anğoân Mosenje den kulemgup ya yuwu tap.

“Lok âlâne imbi âlâ mem naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiŋane yâkât kambut ya galemğum yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Mosenje yawu kulemgup tap. Yakât topje sâmb eknongohât yuwu sâmbunje nângâ.

²⁰ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ anğoân atayene kunŋane imbi mem imiŋane naom ki mewangimu inâk manmâ muop.

²¹ Mumu imiŋane ataŋahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetŋane kambutyetne ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop.

²² Otmu imi ata ya hârokne kambutyene yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyene yâku yawuâk muop.

²³ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâne mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâne membuap. Yawu sâwi.

²⁴ Sâŋetâ sâop. “Anitâne poropetelipne otmu lok nombotje den ekyongomu kulemgupi yakât topje ki nanğai. Otmu Anitâ ikne wâtne pato tatbaŋgiap yakât topje gurâ ki nanğai. Yawu gârâmâ yene nângâm hilipğum den yawu yai.

²⁵ Anitâne lohimbi mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât anelolipŋane ki miakmai ya yengât dop otmâ ikŋiâk ikŋiâk mannomai.

²⁶ Yâhâ Anitâne mumuŋambâ mem yahatyekbuap yakât topje yuwu sâmbunje nângânet. Nak topŋan kâlâp semu laŋ laŋ sâop ya Mosenje ekbe sâmb gotŋan baop. Gotŋan bamu Anitâne yuwu sâmb ekuop.

“Nâñe Awaraham, otmu nanñe Isaka, otmu sesene Yakop yâk yengât kunyene tatmâ gaman.” Yawu sâam ekumu kulempuop.

²⁷ Anitâne Mose den ekumu kulempuop yakât topñeâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenñe manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ ganjetâ ganjetâ benñe nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnennñe yamâ Anitâ. Topñe yawu tap. Yamâ yene den ya nângânjetâ keterakyinñimbâp.” Yawu sâop.

*Mosehât girem den ya girawu yanñe kun kunñe oap?
(Mataio 22:34-40 Luka 10:25-28)*

²⁸ Yesuñe Sarukaio yengât den yawu sâam purik pilâyinñimu nângânjetâ sâtñe dop. Otmu Mosehât girem den kâsikum ningiopñe den ya nângâmâmâ yahatmâ yuwu sâam âikuop. “Anitâne girem den Mose ekumu kulempuop yapâ gâtñe girawu ya yakât nângârâ yahatsap.”

²⁹ Sâamu sâop. “Anitâne girem den Mose ekumu kulempuop ya yuwu tap. “Isirae yen ekyongomune nângânjet. Anitâ ambonennñe pato yâk ikñe konok tap.

³⁰ Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwi nângân nângânennñe kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok lâum honñe bawañim yâhânôm.”

³¹ Otmu den âlâmâ yuwu tap.

“Nennahât nanñangimunnñe yahatmap yakât dopñeâk bukulpipnenñe yengât nângâmunnñe yahatbuap.”

Den yâhâp yan yuñeâmâ Anitâne den âlâlâ sâop ya hârohâk mem men-duhuap.” Yawu sâop.

³² Sâamu sâop. “Bawapi, den bulâne sârâ nângâmune ârândânñe oap. Anitâ ikñe konok kunnennñe pato tatmap. Âlâ ki tap.

³³ Yakât otmâ nen biwi nângân nângânennñe yâkâlen kepeim tem lâuwânñim manmâ yâhânôm. Yâhâ nennahât nanñangimunnñe yahatmap yakât dopñeâk buku nombotñe yengât nângâmunnñe yahatbuap. Yawu gârâmâ Anitâne nângâninñiâkgât noninñe bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom umain. Yawu otmâ den yâhâp yat yu lonñgâem hotom umunnñe yakât Anitâne nângâmumu dondâ bâlemap.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâamu Yesuñe nângâmumu ârândânñe otmu yuwu sâam ekuop. “Gânñe Anitâhât topñe tipinñe nanñat. Yakât otmâ biwihanñe yâkâlen kepeim manbuat otmuâmâ tihitge otmâ manman kârikñahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

Yawu sâamu nângânjetâ âlâ kândâkdâ dop. Otmu sâp yapâek Parisaio, Sarukaio otmu bukulpipnenñe Yesuñe den sâam tâpikguâkgât ki âikuwi.

*Anitâne hânñangumu gewuap yakât Yesu âikuwi.
(Mataio 22:41-46 Luka 20:41-44)*

³⁵ Yesuñe den matñe yawu purik pilâwânñim yuwu sâam Parisaio âiyongop. “Yengâlen gâtñe Mosehât girem den kâsikum yinñim yuwu sâamai. “Anitâne hânñangumu ge tihitnenñe otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâamai. Den yawu tap yamâ nângâmune bulâne oap. Yamâ yene yakât topñe pâpñum mansai. Yakât otmâ yuwu sâamune nângânjet.

³⁶ Emelâk Wâtñat mâmânñahât Heakñe tâmbânenñe Dawiti biwinñan kionñmu yuwu sâop.

“Anitâne nâhât patone yuwu sâam ekuop. “Gânñe nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

³⁷ Den yakât yuwu sâawe. Anitâne hânñangumu gewuap yakât Dawitinñe yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeneâmâ “Yâkñe hâmbâi ge galemnongowuap,” sâamai. Den sâamai yamâ Dawitinñe den sâop ya orop ki

lâuaksawot. Yakât nângâmune keterahâkgât yeje eknohojetâ nângâwe.” Yawu sâop. Yawu sâam âiyongomu matje sâne sâam hâum pâpgum pilâwi.

Parisaioje orotmeme otbi yawu ki otnom.

(Mataio 23:1-36 Luka 11:37-54 Luka 20:45-47)

Hâum pâpgum pilâm arinetâ lohimbi nombotjeje yâkât den nângâjetâ âilonjo olop.

³⁸ Yawu otmâ den kâsikum yingim yuwu sâop. “Lohimbi nombotjeje nenekjetâ yahalâkgât Mosehât girem den kâsikum yingimainje sângumyeje kâkâlep mânunakmai yanje holun holun sâmu yâhâm gemai.

³⁹ Otmu yenhât nângâjetâ yahatmu miti emetjan me lohimbi senyenjan ewanâk tatnehât nângâmai.

⁴⁰ Yawu otmâ imbi kambut emetyenambâ watyekmâ senje âlâlâyeje kombo meyingimai. Yawu otmâ topyeje kurihiakmâ lohimbi senyenjan kinmâ oain sâam oain sâam Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yawu otmai yakât hâmbâi Anitâje matje amokjan yingimu menomai. Yâk yengât topyeje yawu tap yakât otmâ yâkje biwiyenjan kionmahât biwiyenje galemahom mannomai.”

Imbi kambut âlâje nanje kuriñ kuriñ yâhâp kalop.

(Luka 21:1-4)

⁴¹ Yawu sâam ekyongomu nenje pereg pilâm ba tewetsenje kondoân katmai yakât gotjan kinbin. Kinmunje lok iri sikum pato tatyngiop dondâhâlâkne yâhâ tewetsenje mem kondoân katbi.

⁴² Yawu katjetâmâ imbi kambut âlâ senje âlâlâhât umburuk otmâ manopje nanje kuriñ kuriñ yâhâp mem yâhâ kalop.

⁴³⁻⁴⁴ Yesuje ya yekmâ eknongomu nenje gotjan bamunje yuwu sâam eknongop. “Lok iri sikumyeje pato tatyngiapje tewetsenje nombotjeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yunjeâmâ nanje kuriñ kuriñ yâhâp kârikne tatbanjimay ya bânje katsap. Yakât otmâ Anitâje imbi kambut yu ekmu âilonjo oap. Yâhâ lok iri sikumyeje oropje tewetsenje nombotjeâk katsai ya yekmu ki dopjan oap. Yawu.” Yawu sâop.

13

Kasalipyejanje taka opon kâmbukje huhum iton galan menomai yakât Yesuje sâop.

(Mataio 24:1-2 Luka 21:5-6)

¹ Yawu sâam tin pilâmu opon kâmbukjambâ kionmâ yaehen gewin. Yaehen ge kambenenje kakjambâ olelem opon kâmbukje ekmunje âilonjo olop. Yawu otmu bukunenje âlâje yuwu sâam Yesu ekuop. “Pato, yu nângâ. Opon kâmbukje pato nandorone yu ekmunje senje âlâlâ kârikjarjak tuhuwi yanje âilonjo lonjo oap. Yakât gâje ekdâ girawu oap?” Yawu sâop.

² Sâmu sâop. “Opon kâmbukje yu ekjetâ âilonjo lonjo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyejanje taka huhum iton galan mem senje âlâlâ kâlehen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatje topje topje teteyingiwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 24:3-14 Luka 21:7-19)

³ Yawu sâam eknongomu ya pilâm pumje âlâ, kutje Oliwa sâam, yan gem yâhâwin. Yan yâhâ tatmâ opon kâmbukje yamâ turembe nombotgen kinsap gârâmâ ya ekmâ yakât den alahuwin.

⁴ Den alahum pilâm Petoro, Yakowo, Yoane otmu Anderea yâkje Yesu orop pereg pilâm ba kinmâ yuwu sâam âikuwi. “Gâje opon kâmbukjahât den

eknongoat yakât bonje sâp girawuân tetewuap? Otmu tetewe sâm otbuap yan wuân kulem tetemu ekmâ nângâmunnje keterakningiwuap?” Yawu sâm âikuwi.

⁵⁻⁶ Sânetâ sâop. “Lok nombotnaje taka den perâkne yuwu sâm kâityongonomai. “Nâmâ Anitâne hângânnohomu ge mansan.” Yawu sânetâ lohimbi dondâne denyene nângânetâ bulâne otmu yâk yengâlen torokatnomai. Yakât otmâ engatyenan genetâ loholemai hât biwiyene galem gum mannomai.

⁷ Otmu sâp yan kapam gotyenan me kâlepnehen, me wosapâ wosapâ tetewuap yakât nângâm ki gorâyngiwuap. Yawu tetemu yanâmâ “Anitâne emelâk sâm kalop yakât bulâne teteap,” yawu nângânomai. Otmu kapam topne topne tetemu yan yeje nâhâitne “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nângânomai.

⁸ Anjoân lohimbi hânjan kulemjan mansai dondâhâlâkne kasa oranjim ahonomai. Otmu mososoj hânjan kulemjan mososoj awawi guwawi membuap. Otmu po pato tetewuap. Yawu tetemu umatne topne topne teteyngiwuap yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Imbilipyenaje naom mene sâm otmai yan naomne hâliliakmâ tatmu hâhiwin kakjan kinmai. Yawu otmâ naom ya kionmu yanâmâ hâkyene sânduk sâmap. Yakât dopneâk umatne topne topne teteyngiwuap yakât kakjanâmâ âwurem gewom.

⁹ Yeje galem tinj tinj oranjim mannomai. Mitihât kasanaje nâhât den pat âlepne nângânetâ gemu bet pilâm yen hakyenan sâm den âiân katyeknomai. Otmu yeje miti emetjan yâhâ nâhât den pat sâm ekyongonetâ nângânetâ ki bulâne otmu yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Mem âlâlâ tuhuyekmâ yan meyekmâ lok kunlipyenaje den sâm hâreynginetgât yâk yengât senyenjan katyeknetâ kinnomai. Yâk yengât senyenjan kinmâ nâhât den pat âlepne sâm tetem ekyongonomai.

¹⁰ Nâhât den pat yu lohimbi hânjan kulemjan manmaine nângânetgât yeje mem sâliwahom ari ekyongonomai ya Anitâne sâm kalop.

¹¹ Otmu ekyongonetâ lok nombotnaje den ya nângânetâ ki bulâne otmu yen meyekmâ den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otynginetâ “Den mâtâpne girawu watmâ sâm ekyongomunne nângânetâ keteraknyngiwuap,” yawu nângâm ki gorâyngiwuap. Sâp yanâmâ Awonnenaje ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenan katmu nâhât den pat âlepne sâm kusânmâ ekyongonomai.

¹² Otmu sâp yan umatne topne topne teteyngiwuap yakât yuwu sâmune nângânet. Imi ata yegahâk ahom hionaknomai. Yawu otmâ dâiakmâ lok kunlipyene yengâlen ari den âiân karaknomai. Yawu oranjinetâ kunlipyenaje mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonetâ munomai. Otmu âwâ nan yâkne gurâ yawuâk oranjinetâ yongonetâ munomai.

¹³ Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Yeje nâ orop biwinenaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin nângâman yakât dopneâk yen gurâ hâhiwin yinginomai. Hâhiwin yinginetâ yanâmâ hâkyene ki biuk sâwuap. Yeje kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâne meyekmâ manman kârikjan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

*Yerusalem kapi itit kiom tuhujetâ kâwurumjanak kinbuap.
(Mataio 24:15-28 Luka 21:20-24)*

¹⁴ Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk emet inânjan poropete âlâne den yuwu kulemguop.

“Kasalipyenaje opon kâmbukjan yâhâm orotmeme bâlene topne topne otnomai. Yawu otjetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipnaje pilâm iton galan otmâ hewuknehen ari misinjguraknomai.” Yawu kulenguop.

Den kulenguop yu biwiyenjan katmâ nângâm mannomai. Yawu mannomai gârâmâ kasalipyenaje otjetâ bâlewup ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât yahatmâ iton galan otmâ hewuknehen ari misinjguraknomai.

¹⁵ Otmu Yerusalem kapi ambolipnaje gurâ yawuâk sururuk sâam ari misinjguraknomai. Yawu otmâ emetyenjan âwurem ari itâ parene miakne sâam yakât ki nângânomai.

¹⁶ Otmu lohimbî nep tuhuakmâ mannomaije âwurem taka emetyenjan iri sikumyene miaknehât ki nângânomai. Yekmâ yapâek hewuknehen ari misinjguraknomai.

¹⁷ Sâp yanâmâ imbi tepdâ umat karat mannomai otmu naja hewâk hewâhâk mem hikakmâ mannetâ wâtyene ki tinj tinj sâuwup yane hiliwahomaihât yene Anitâ ulitgunomai.

¹⁸ Otmu kasalipyene to yambu sâpjan takamai sâam Anitâ yawuâk ulitgunomai.

¹⁹ Kasalipyenaje takanomai yanâmâ umatne pato nandorone kakyenjan yâhâuwup. Kândikum Anitâne lohimbî katyelehop yapâek umatne yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatne kakyenjan yâhâuwup yukât kakjan yuwuya âlâ ki tetewup.

²⁰ Anitâne ikne lohimbilipne kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwupgât sâam kalop. Yâhâ ki sâam kalop mâne lohimbî hârok mujetâ hâmeyeje ki kinbuupgât dop tetembâp.

²¹ Otmu lok nombotnaje nâhât yuwu sâam yen kâityongonomai. “Anitâne Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenne otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap, me wosaken me wosaken ge mansap,” sâam ekyongonetâ yâk yengât den ya ki nângânomai.

²² Sâp yanâmâ lok perâkne nombotnaje topyene kurhiakmâ oain sâam oain sâam otmâ yuwu sâam ekyongonomai. “Nâ galemene manbehât Anitâne âi sâam nihim hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâam nâhât lohimbî bulâne yane yâk yengâlen torokatnetgât kulem topne topne menomai. Yawu otjetâ yekmâ betyinjim mannomai.

²³ Yawu gârâmâ yâkne engatyenjan gejetâ lohotne otmaihât emet inânjan den ekyongoan yu biwiyenjan katmâ galem oranjinomai.

Yesune âwurem gewup yanâmâ anjelolipnaje meneneknomai.

(Mataio 24:29-31 Luka 21:25-28)

²⁴ Umatne topne topne tetewup yanâmâ hilâmgât emetsenne otmu omongât emetsenne yamâ bok sâamu omonj sahakbuap.

²⁵ Omonj sahakmu pitu yane himbimâmbâ pek sâam genomai.

²⁶ Yawu otmu yanâmâ Anitâne yâhâpne hângânnohomu elem kulewonbonj kaknambâ gemune kulem âlâlâ tetewup yan wâtne pato tetemu ekjetâ ae seŋ seŋ otbuap.

²⁷ Sâp yanâmâ anjelolipne hângânyongomune emetsenne gahanehen gehehehen hân ewun embun nâhât pat manmâ arai ya kerehâk mem menduhuyeknomai.

Bândup baiako yakât dop

(Mataio 24:32-35 Luka 21:29-33)

²⁸ Sâp yan âwurem gewom yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bândup baiako ya huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâm oap,” sâmain.

²⁹ Yakât dopneâk hâmbâi den yan yukât bulâne tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesune emet inânjan den eknongop yakât bulâne tetemu eksain.” Yawu sânomai.

³⁰ Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki mujêtâek bulâne tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâne bulânjanâk tetewuap.

³¹ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâne kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikne tatmâ yâhâmbisâp.

*Yesune âwurem gewuap sâp ya ki nanngain.
(Mataio 24:36-44 Luka 17:26-30,34-36)*

³² Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nângânet. Sâp gewom lohimbi kerekne yakât ki nanngai. Otmu anelo himbimân tatmai yâkne gurâ yawuâk ki nanngai. Otmu ninak gurâ ki nanngan. Awojne himbim ambojne ikjahâk nanngap.

³³ Sâp girawuân me girawuân âwurem gewom yakât ki nanngai. Yakât otmâ biwi pâlâmne manmaihât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet.

³⁴ Lok kutdâ âlâne emetne pilâm kapi kâlepnehen ari tipine manmâ âwurem tohowuap. Yawu gârâmâ ariwe sâm otmâ âi loklipne âi sâm yingim yuwu sâm ekyongowuap. “Âi sâm yingian yu tijâk mem menomai.” Yawu sâm lok âlâ mem “Hângi yukât galem kin,” sâm katmâ ariwuap.

³⁵⁻³⁶ Katmâ arimu yâkne galem kinbuap gârâmâ lok kutdâne sâp girawuân âwurem takawuap ya ki nanngap. Omoj derep kâmbukjan, me emet engatne nângâmu yan, me emetsâpne, me sâp girawuân me girawuân takawuap ya ki nanngap. Yakât otmâ yâkne sen galemâk otmâ manbuap. Yâhâ yakât dopneâk nâne sâp girawuân taka yen meyekbom ya ki nanngai. Yakât otmâ biwi golâek manmâ âi sâm yingiwani ya tijâk mem mannomai.

³⁷ Yâhâ den yan yuâmâ yengâlâk ki yan. Yen otmu hâmbâi lohimbi tetem mannomaine biwi nângân nângânyene nâhâlen kepeim mannomai kerek yengât yan.” Yawu sâop.

14

*Yesu muâkgât den sâm hikuwi.
(Mataio 26:1-5 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)*

¹ Otmu Tihit tihit homban ya tâlâhuop. Otmu homban yakât kutne âlâmâ “Natik Homban” yawu sâmain. Homban ya tâlâhumu yanâmâ hotom uwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwine menduhuakmâ Yesu kumunne mumbuap sâm yakât den hikuwi.

² Yawu otmâ benne yuwu sâm alahuwi. “Yuâmâ Tihit tihit Homban otbuap. Yakât otmâ halihu lohimbi dondâne taka menduhuaknomai. Yawu gârâmâ sâp yan nenne Yesu mem pâi emetjan katmunne tatmu lohimbine eknomai yanâmâ kuk pato tetewuap. Yawu otmunne kuk pato tetemapgât yok pilâm in yawu mem kumunne mumbuap. Yawu sâm den hikuwi.

*Yesuhât kunjan imbi âlâne to kukne orop mem motelemu giop.
(Mataio 26:6-13 Yoane 12:1-8)*

³ Otmu Yesune menenekmu Betani kapiân yan yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutne Simon sâm, hâk bâle tetewangimu manminiop ya hejengejguop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin. Sot nem tatmunne imbi âlâne to kukne

suk sukne âlâ, hâmeje yahat yahatje ya mem emelan tatbinân gaop. Ga mangunje mem hindâm Yesuhât kunjan motelemu giop.

⁴ Motelemu gemu lok nombotnaje ekjetâ bâlemu yuwu sâwi. “Wongât to kukne suk sukne yu imbiâk mem motelemu kunjan giap. Ya ekmunje ki ârândâj oap.

⁵ Nenne to yu âlepne mem arimunje lok nombotnaje 1000 kina yawuyaje puluhujetâ yakât hâmeje mem ari lohimbî umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwi. Yawu sâw imbi ya ekmâ sâwi.

⁶ Ekmâ sânetâ Yesuje nângâmu ki ârândâj otmu yuwu sâw ekyongop. “Kâmbukne. Pilânet. Imbi yujeâmâ kulem oap yukât nâje nângâmune âilonjo oap. Yakât yuwu sâwune nângânet.

⁷ Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manjetâ tânyongonomaihât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

⁸ Nâmâ mumune lâmân hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuje to kukne suk sukne ya motelemu kunnan giap.

⁹ Yakât yuwu sâwune nângânet. Nâhât den pat âlepne yu hânjan kulemjan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuje kulem otnihiap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonjetâ nângânomai.” Yawu sâop.

Yurasije Yesu betnehen kionjbuapgât sâop.

(Mataio 26:14-16 Luka 22:3-6)

¹⁰ Otmu sâp yan Yesuhât hoj bawalipne kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenje âlâ kutje Yurasi sâw, yâkne hotom uminiwi yengât kunlipyeje yengâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât hâmeje membuap yakât ekyongop.

¹¹ Ekyongomu nângâm herone otmâ hâmeje wanomai yakât ekuwi. Otmu girawu tuhum yok pilâm menjetâ lohimbine ki eknomai yakât nângâm manop.

Yesuje hoj bawalipne orop sot newi.

(Mataio 26:17-25 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)

¹² Otmu emet hañ sâmu nenje yuwu sâw Yesu âikuwin. “Natik Hombañ tâlâhuap. Yakât otmâ hândâhân lama nanje âlâ gâim katmunje mem Anitâhât hotom unomai. Yawu gârâmâ emet wosan ari sot umunje orowâk nenom?” Yawu sâwin.

¹³ Yawu sâw âikumunje Yesuje bukuyâhâtnenne yâhâp yuwu sâw hângânyotgop. “Yerusalem kapiân yâhâmutâ hoj bawa lok âlâ âsâpne lâuakmu ekdomawot.

¹⁴ Lok ya ekmâ betjan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot. Yâhâmâmâ emet yakât amboje yuwu sâw ekuromawot. “Nengât bawapinenñaje yuwu yap. “Nâje hoj bawalipne meyekmune emet yukât biwine âlâen tatmâ sot um nenom yakât otmâ emet biwine ya tiripnotgorâ ekde.” Yawu sâw ekuromawot.

¹⁵ Yawu sâw ekumutâ lok yaje dâiyelekmâ emet biwine âlâ mem hengenjetâ tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senje âlâlâ mem dinñan tuhuromawot.” Yawu sâw hângânyotgomu yâhâowot.

¹⁶ Yâhâ Yesuje den ekyotgop ya watmâ senje âlâlâ mem dinñan tuhuowot.

¹⁷ Mem dinñan tuhumutâ emetsâpne otmu yan Yesuje menenekmu emelan yâhâ sot newin.

¹⁸ Nem tatmunje Yesuje yuwu sâop. “Sâwune nângânet. Yeje nâ orop manmâ lau konok nem buku oranjim manmain. Yamâ yengâlembâ lok âlâje betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeñan mem katnekbuap.” Yawu sâop.

¹⁹ Yawu sâmu nângâmunje biwinnenje umatje otmu yakât topne nângâne sâw nenje ikñiâk ikñiâk yuwu sâw âikuwin. “Gâje nâhât yat me âlâhât yat?”

20-21 Yawu sâmu âikumunje yuwu sâmu eknongop. “Anitâje sâmu kulemgui yakât bonje nâhâlen tetemu nohojetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtje âlâje oto konohân nâ orop sot nendomait yâkne yawu otnihiwuap. Yawu otnihiwuap yakât matje hâmbâi umatje dondâ membuap. Yakât otmuâmâ mâmânaje ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu nanjan.” Yawu sâop.

Natik newi.

(Mataio 26:26-30 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)

22 Otmu sot nem tatbin yan Yesuje banja mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâmu eknongop. “Yu mem nejet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâmu mem ningimu newin.

23 Ningimu nemunje yanjak wain to mem Anitâ yâhâpne mepaem gâim ningimu newin.

24 Ya mem nemunje yuwu sâmu eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohojetâ hepne gemu mumbom Anitâje nâhât den sâmu kalop yakât bulâje tâj tâjâk tetewuap. Yawu otmu lohimbî kerek yengât tosayeje Anitâje pilâyingiwuapgât mâtâp tetem henjenguwuap.

25 Nâ sâp yiwerene wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunje ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâje âlâkuâk hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

26 Yawu sâmu tiŋ pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewanjim ya pilâm Oliwa pumjan yâhâwin.

Petoroje betbanjigiuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 26:31-35 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)

27 Mâtâwân yâhâm tatmunje yuwu sâmu eknongop. “Anitâje emet inânjan poropete âlâ den ekumu kulemguiop ya yuwu tap.

“Nâje sâmune lama yengât amboyeje ya kuŋetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemguiop tap.

Den yakât bonje yu tetewe sâmu oap. Yakât otmâ kasalipnaje taka menekŋetâ yen kerekne kŋgityenjahât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

28 Menekmâ ari nohojetâ mumbom yamâ benje mumunambâ yahatbom. Mumunambâ yahatmâ Galilaia hânân ari mambotyŋjim tatmune yen ak-sihâk arijetâ menduhuaknom.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmu Petoroje matje yuwu purik pilâwanjio. “Gâhât kasa takanomai yan yâkneâmâ kŋgityenjahât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwomgât nanjan.” Yawu sâop.

30 Sâmu sâop. “Nangat. Gâje omoŋ yukâlâk nâhât “Ki nângâwanjgian,” sâuwat. Yawu sârâ kalimbuje otbuap yan gokorok yâhâpne isewuap.” Yawu sâop.

31 Yawu sâmu kârikne otmâ yuwu sâop. “Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâje gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kŋgitnahât gurâ ki otbom. Nâje gâhât topgahât âinohojetâ ki kurihiwom. Me gohone sâmu otnomai yanâmâ nâ orowâk tatmutje notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nenje gurâ yâkne sâop yawuâk sâwin.

Yesuje Oliwa pumjan yâhâ âwâje ulitguop.

(Mataio 26:36-46 Luka 22:39-46)

32 Ari kapi âlâ, kutje Gesemane sâmu, yan ariwin. Yan ari Yesuje yuwu sâmu eknongop. “Yen yuân tatŋetâ nâje awoŋ orop ba den tipŋje alahure.” Yawu sâmu yan ge tatbin.

³³ Yan ge tatmunje Petoro, Yakowo, Yoane meyekmu yenjak bawi. Ba kinma umatje tetewangiwe sam olop yakat nangamu biwinaje umatje otmu yuwu sam ekyongop.

³⁴ “Yen yuân galem tatjet. Hâkne biuk samu biwine umatje donda oap.” Yawu sam ekyongop.

³⁵ Yawu sam katyekma peren pilam ge pare im Anitaje nangamu umatje ya pesuk sawangiagat yuwu sam ulitguop.

³⁶ “O Awon, gama yu me ya otbe sam ki hâum papgumat. Umatje yu tetenihiwe sam oap ya nangara ki teteakgat nanjan. Yawu garama nahat ombe watma ki otbuat. Gike ombeheak watma otbuat.” Yawu saop.

³⁷ Yawu sam yahatma awurem ba yekmu aman palamne ineta mandeyekma Petoro yuwu sam ekuop. “Simon, aman palamne im tat yukâ. Na yiwereje pilayekboman. Yakat palamne ki ot.”

³⁸ Yawu sam ekum benje yuwu saop. “Biwiyeama hewewen oap. Yaha watyeneama houj samu aman iai. Yen lohotje otma pilanekmahat golâek tatma Anita ulitgujet.” Yawu saop.

³⁹ Yawu sam ekyongom benje peren pilam ba kinma angoan saop yawuak sam Anita ulitguop.

⁴⁰ Ulitgum pesuk pilam awurem ba honj bawalipje yeksan mane aman palamne iwi. Yawu ineta mandeyehop. Mandeyekmu yahatma anjakma den biaek otbi.

⁴¹ Yawu otjeta benje kalimbuje peren pilam ba Anita ulitguop. Ulitgum pesuk pilam awurem ba mandeyekma yawu sam ekyongop. “Bae, yen nanjai me? Wongat aman palamne im tai. Emelak Anitaje yu otbomgat hangannohomu gewan. Yakat topje teteakgat kasalipnaje menekma ari hilipnohonomai yakat sap talahuap.

⁴² Bain, yen yahatma enda yekjet. Nahat den halop alahum kinsai. Garama yengalen gatje betnehen kionsapje taka kinsap. Yakat yahatjeta ba yekne.” Yawu saop.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

⁴³ Yawu sam eknongomu yanak hotom uminiwi ya yengat kunlipyene otmu Mosehat girem den kasikum ningiminiwi otmu Yura nengat papatlipnena je lok sesengalak hanganyongoneta bukunenje Yurasine daiyekmu Yesu mene sam takawi. Takaneta nen orop ahomaingat nangam kapamgat wahap miakmaek takawi.

⁴⁴ Lok takawi ya Yurasine kulem girawu otmu menomai yakat yuwu sam ekyongop. “Yesu parahumune ekma yanak ga mem arinomai.” Yawu sam ekyongom daiyekmu takawi.

⁴⁵ Gotnenjan takamama kasa ya kinjeta Yurasine Yesu gotjan ga parahum yuwu saop. “O, patone, mandâ manman.”

⁴⁶ Yawu sam parahumu yanak ga Yesu mewî.

⁴⁷ Meneta kinmu yanak nengalen gatje alane yahatma tewetje mem hotom uminiwi ya yengat kunyehat honj bawa je ya andapje nombot ya topjambâek karâm hareop.

⁴⁸ Karâm haremu Yesu je yuwu sam aiyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgat satje metje alala mem takai. Yene nahat lok bale je sam menekne sam takai me? Me lok bale je ala kune sam takai? Ya ekmu baleap.

⁴⁹ Hilam arandaj namâ Anitahat opon kambukjan yaha den kasikum yingim gaman. Yan ban menekbai yama emet inanja Anitaje poropetelipje den ekyongomu kulemgowi yakat bulane yu teteap.” Yawu saop.

⁵⁰ Yawu sâmu ekmunje hâknenne biuk sâmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

⁵¹ Tiok taok otmâ arim kinmunje yanâmâ lok sihan âlâ sângum kaok latmâ kinopje betyenehen ariop.

⁵² Betyenehen arimu ekmâ mem hilipgum sângumjeâk mem kon pilânetâ hâk barak yahatmâ sururuk sâm ariop.

Yesu muâkgât den haknan sâwi.

(Mataio 26:57-68 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

⁵³⁻⁵⁴ Nenâmâ kerehâk kingitnennahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunje Petoroje ikniâk betyenehen tihâk ariop. Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyeje yâkât emelan Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâp yan hotom uminiwi ya yengât lok kunlipeje otmu Yura lok nengât kunlipnenje otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerekje emet yan yâhâ menduhuakmâ kinbi. Yan yâhâ menduhuaknetâ tembe lâu emet yakât galem kinbi je kâlâp ujetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbi. Yawu otmâ tatnetâ Petoroje yâk yengât hohetyenan ba kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁵⁵⁻⁵⁶ Otmu emet yan yâhâ menduhuakbi je girawu tuhumunje muâkgât nângâm den golâ topje topje gahaem haknan sâwi. Yawu otmâ lok dondâje den girawuân hâum sânetâ kunlipeje nângânetâ ârândâj otbuap yakât pâpguwi. Den sâm ariwi ya je ki lâuahop.

⁵⁷ Yâhâ lok nombotja je yahatmâ yuwu sâm haknan sâwi.

⁵⁸ “Lok yuñeâmâ den âlâ yuwu sâmu nângâwin. “Opon kâmbukje emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpje hilâm kalimbu kâlehen tuhum manguwom. Lok âlâ me âlâje ki tânnohowuap.” Yawu sâop.” Yawu nângâm tâpikgum haknan sâwi.

⁵⁹ Otmu den sâwi ya je gurâ ki lâuahop.

⁶⁰ Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyeje yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunje yakât matje ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunje ki ârândâj oap.” Yawu sâop.

⁶¹ Yawu sâmu benje Yesuje olotojâk kinop. Olotojâk kinmu witgum âikuop. “Bâiñ, witgumâk âihohowe. Gâ Anitâje ikje nanje bulâje ya hângângohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nângâne.” Yawu sâop.

⁶² Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâje hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâje wâtje nihim âlâkuâk hângânnohomu elem kulewojboj kakjambâ âwurem ge yengât kunyeje tatmâ yâhâmbisâm. Sâp yan Anitâhât wâtje ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

⁶³ Yawu sâmu den ya nângâmu bâlemu yahatmâ ikje sângum mem duhatmâ bukulipje yuwu sâm ekyongop. “Bâiñ, den kâmbukje hâlili je sâmu nângâmunje pesuk yap.

⁶⁴ Ikñahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenan kinbe sâm oap. Yakât otmâ girawu tuhunomgât nanjai?” Yawu sâm âiyongop.

Âiyongomu den yakât alahu gulahu otjetâ biwiyenje konohâk otmu yuwu sâwi. “Bâiñ, yu otmu bâleapgât muâkgât nanjain.” Yawu sâm hârewanjiwi.

⁶⁵ Sâm hârewanjim nombotja je yahatmâ tâpguwi. Tâpgum gâtja je sângum âlâ mem senje sâhâm kâtâpjujetâ kinop. Senje sâhâm kâtâpgum ândâpje huhuwi. Ândâpje huhum nombotja je yuwu sâm âikuwi. “Bâiñ, ândâpge âlâje huhuap? Yakât sârâ nângâne.” Yawu otjetâ pesuk sâmu tembe lâu emet yakât galem kinbi je kum me âlâlâ tuhuwi.

Petoroje Yesu betbanjiop

(Mataio 26:69-75 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Yawu otbanjinetâ Petoro yâhâmâ yawuâk kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁶⁷ Tatmâ yanâk hotom uminiwi ya yengât lok kunyenjahât hon bawa imbi âlâne towatne ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Âe, gâmâ Yesu Nasaret amboje orop manjetâ yekman.” Yawu sâmu ekuop.

⁶⁸ Yawu sâmu nângâm kurihiakmâ yuwu sâop. “Âe, gâne den yakât ki nanngan. Gâne den yat yakât topne ki nângâm hennguan.” Yawu sâmu yahatmâ pilâyekmâ endunâken ba kinmu yanâk gokorok isiop.

⁶⁹ Gokorok isemu imbi yanje yâhâpne ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâmu ekyongop. “Wâe, lok yuâmâ Yesu bukulpne orop manjetâ yekman.”

⁷⁰ Yawu sâmu Petoroje yâhâpne kurihiâhop.

Kurihiakmu sâp kâlep ki otmuâk yan kinbine Petoro towatne ekmâ yuwu sâwi. “Wongât kurihiaksat? Gâhât towatge gekmâ nanngan. Bulânanâk gâmâ Galilaia amboje.” Yawu sâmu ekuwi.

⁷¹ Yawu sâmu ekujetâ kurihiakmâ yuwu sâop. “Bâin, yuwu sâmune nângânet. Nâ Anitâhât senngan kinmâ den membom otmuâmâ yâkne matne nihiwuap. Lok yai yakât nâne bulânanâk ki nângâwanngian.” Yawu sâop.

⁷² Yawu yan mâne yanâk gokorok yâhâpne isiop. Gokorok isian mâne Yesune emet inânngan den ekuop ya nângâmu teteop. “Gâne nâhât “ki nângâwanngian” sârâ kalimbune otbuap yan gokorok yâhâpne isewuap.” Yawu sâop ya nângâmu tetemu isiop.

15

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Luka 23:1-5 Yoane 18:28-38)

¹ Otmu emet hanj sâmu yan hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnenne hârokne in yawu menduhuakmâ Yesu muâk sâmu den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bânngan sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutne Pilato sâmu, yâkât den sâsâ emetnan ariwi.

² Dâim Pilatohâlen arinetâ yâkne yuwu sâmu âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “On, den bulâne yat.” Yawu sâop.

³ Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene den golâ topne topne sâmu Yesu hakngan sâwi.

⁴ Yakât otmâ Pilatoje Yesu yuwu sâmu âikuop. “Den topne topne gâhâlen kârâm pilai. Yakât otmâ girawuhât otmâ matne ki kâpekyingiat?”

⁵ Yawu sâmu den biaek kinop. Yawu kinop yakât Pilatoje ekmu sâtnje olop.

Pilatoje Yesu muâkgât sâmu hârewanngiop.

(Mataio 27:15-26 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)

⁶ Otmu Tihit tihit hombanj ârândânjâk Pilatoje yuwu otminiop. Lok tosa otjetâ pâi emetnan katyeknetâ tatminiwi yapâ gâtne âlâ me âlâhât lohimbine nângânetâ dopngan otmu lok âlâ holañbuat sâminiwi ya holañyekmu geminiwi.

⁷ Yâhâ sâp yan lok bâlene âlâ, kutne Barawa sâmu, yâkne kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetnan mem katjetâ tatmâ gaop.

⁸⁻¹⁰ Yawu gârâmâ Pilatoje yuwu nângâop. “Lohimbi dondâne Yesuhât nângânetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yengât kunlipyene nângânetâ bâlemu yanâk muâkgât sâmu hârewanngim nâhâlen mem takai.” Yawu nângâop. Yâhâ lohimbi kinngitne orowâkne yâkâlen ari menduhuakmâ pâi emetnan tatbi yapâ gâtne âlâ holañmu giâkgât ekuwi. Ekujetâ yuwu sâmu âiyongop. “Nâne Yura yengât lok kutdâ yu holañmune giâkgât nanngai me bia?” Yawu sâmu âiyongop.

11 Yawu sâmbâi yongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyena lohimbi Pilato ekujetâ Barawa holaŋmu giâkgât engatyenan gewi. Yakât otmâ lohimbi yaŋe Barawa holaŋmu giâkgât ekuwi.

12 Yawu ekujetâ Pilatoŋe yuwu sâmbâi yongop. “Yawu gârâmâ yengât lok kutdâ yakât girawu otbaŋgiwongât nanŋai?” Yawu sâop.

13 Yawu sâmbâi yahatmâ den yuwu halahum sâmbâi. “Yâk howanân kum kânâŋgâŋetâ muâk.”

14 Sâŋetâ sâop. “Wuân otmu bâleopgât yawu yai?” Yawu sâmbâi âlâkuâk yahatmâ sâmbâi. “Howanân kum kânâŋgâŋetâ muâkgât nanŋain.” Yawu sâmbâi sâmbâi hârewi.

15 Otmu Pilatoŋe lohimbi yaŋe ikŋahât nâŋgâŋetâ yahalâkgât lauyenan mem tembe lâulipŋe ekyongomu Barawa holaŋetâ gem ariop. Otmu Yesu mem kândâtŋe lawitŋetâ hepŋak kiŋ pisiliŋ sâop. Yawu otŋetâ Pilatoŋe hâŋgânyongomu howanân kuŋetâ muâkgât mem ariwi.

Tembe lâulipŋe Yesu mem âlâlâ otbaŋgiwi.

(Mataio 27:27-31 Yoane 19:2-3)

16 Tembe lâulipŋe yahatmâ Yesu mem ya pilâm emet âlâen katŋetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipŋe meyekŋetâ ga menduhuakbi.

17 Menduhuakmâ hâk katipŋe kâkâlep, kuriŋ takop takop yamâ lok kutdâŋe mânunŋakmâ manminiwi yawuya mem mânunŋaŋgiwi. Yawu otmâ tâk âlâ sâtŋe metŋe, hatman yawuyaŋe mem gonŋonŋum lok papato yengât ŋerendenŋe ya dop kum kunŋan kepeim âlihitaŋgiwi.

18 Yawu otbaŋgim gotŋan ba senŋan gem giriŋbaŋgim yuwu sâmbâi ekuwi. “Bâe, Yura yengât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanŋain.” Yawu sâmbâi senŋan gewi.

19 Senŋan gem kundennan tâpŋuwi. Tâpŋum kapam âlâ mem kunŋan lawitbi.

20 Senŋan geŋetâ dopŋan otmu hâk katipŋe kuriŋ ya mem tuhum pilâm ikŋe hâk katipŋe mem mânunŋaŋgim yanŋak mem howanân kum kânâŋgâne sâmbâi dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

21 Dâim mâtâwân arim tatŋetâ lok âlâ takamu ekbi, yamâ kutŋe Simon sâmbâi, Alesande yet Lupu yetgât âwâyetŋe. Yâhâmâ Kirene hânân gâtŋe. Mem tetem Yesu wâtŋe houŋ sâopgât sâwaŋŋetâ Yesuhât howan ya tâŋum mem lâumu orowâk ariwi.

22 Ari hân âlâ, kutŋe Golihata sâmbâi, yan ariwi. Kut yakât topŋeâmâ “Lok Kunŋe Hahitŋe,” yawu.

23 Yan ari Yesuŋe hâhiwin dondâ nâŋgâmapgât wain to otmu to ŋasin bâleŋe, kutŋe Miri sâmbâi, ya orop menduhum gâim waŋetâ nemu ŋasinbaŋgimu ukum pilâop.

24 Ukum pilâmu yâkât hâk katipŋe tuhum pilâmâmâ ikŋe howanân kum kânâŋgâŋetâ kinmu hâk katipŋe ya mem “Âlâŋe miakbuap?” sâmbâi mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katŋetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyene ikŋiâk ikŋiâk yan kulemgum amanân mânunŋetâ giop. Mânunŋetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ meŋetâ kut teteop yaŋe miahop. Yawu otbi.

25 Yâhâ omoŋânâk 9 kilok otmu yan howanân kum lâum kânâŋgâwi.

26 Yawu otmâ howan yakât kunŋan yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâmbâi kulemguwi.

27 Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâum kânâŋgâyelekŋetâ nombot nombot kinowot.

28 Yawu otbi yan Anitâñe emet inânñan den sâop yakât bonñe teteop. Den yamâ yuwu. “Nâñe nine hon bawa hânğângumune gemu lohimbiñe ekñetâ lok bâleñe yawu olop.” Yakât bonñeâmâ lok bâleñe yâhâp orop yongom lâum kânânğâyekñetâ kinbi.

29 Otmu lohimbi nombotñeñe mâtâp ya watmâ howan hâlânğmâ arim takawiñe Yesu ekmâ lauyene butelim yuwu sâwi. “Bâe, gâñe emelâk yuwu sârâ nânğâwin. “Opon kâmbukñe yamâ nâñe liakum hilâm kalimbu biwiñan tuhum manğuwom,” yawu sârâ nânğâwin.

30 Yawu gârâmâ howanâmbâ kâpehkmâ ge.” Yawu sâwi.

31-32 Yawu sâñetâ benñe hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiñe senñan gem yuwu sâm alahuwi. “Lok yuâmâ Anitâñe hânğângumu ge Yura nengât tihitnenñe otmâ kutdânenñe mansap sâmai. Lok yuñe lohimbi nombotñe tânyongmu ekmain. Yâhâ girawu otmâmâ ikñeâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehkmâ giap? Kâpehkmâ gemu eknom otmuâmâ biwinnenñe yâkâlen katmâ tem lâuwanğinom. Yâhâ ki kâpehkmâ gewuawâmâ yuwu sânom. “Âo, lok yuâmâ imbiâk otmap.” Yawu sânom.” Yawu sâm senñan gewi. Senñan geñetâ lok bâleñe yotgom kânânğâyekñetâ nombot nombot kinowot yâkñe gurâ yawuâk senñan giowot.

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

33 Otmu hilâm kârikñan, 12 kilok olop yan, Anitâñe nânğâmu emetsenñe ya omoñ sahapop. Omoñ sahakmâ yapâ ari emetsâpñe 3 kilok otmu emet lanñeñe âlâkuâk pilâop.

34 Yawu otmu Yesuñe kândâtñe kuwihakmâ Yura nengât denân yuwu sâm halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani,” yawu sâop. Sâop yamâ topñe yuwu. “O, Awon, wongât nânğâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

35 Yawu sâmu lohimbi nombotñeñe nânğâm tâpikgum yuwu sâwi. “Eliahât mon sâm ahom kuakmâ tap.”

36 Yawu sâñetâ hohetyenñan gâtñe âlâñe sururuk sâm ari sângum âlâ mem nak bâtbâtñe potonñan pân pân kepeim yañe wain to bâleñe yan katmâ mem yâhâ lauñan kalop. Yawu otmâ bukulpñe yuwu sâm ekyongop. “Eliañe himbimâmbâ ge tânguâkgât nânğâm kutñe kunsap mon?. In ekne.” Yawu sâop.

37 Yawu sâmu Yesuñe den kârikñe halahum yanak muop.

38 Otmu emelâk lohimbi inñeñe opon kâmbukñe yakât biwiñe ekmai sâm sângum kâlep pato hikunetâ ya kâtâpguminiop. Sângum yañe pânğambâek tok sâm hâreakmâ nombot nombot otmu tetekñan olop.

39 Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yengât kunyeneñe âlâ hâlânğmâ kinopñe ekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâop. “Lok yuâmâ Anitâhât nanñe bulâñe.” Yawu sâop.

40 Otmu imbi nombotñe peren pilâm endânñan ba kinbi ya yengât hohetyenñan kinbi ya yengât kutyeneñe Salome, otmu âlâmâ Maria, Matala kapiân gâtñe, otmu âlâmâ Mariahât kut nambeñe otmu yâkât nanyâhâtñe yâhâp, kutyetñe Yose otmu imiñe Yakowo yâhâmâ lok sihan.

41 Imbi yongonsan yamâ Yesu orop Galilaia hânân manmâ hon bawanğim gawi. Yâhâ imbi nombotñeâmâ Tihit tihit homban ya ekne sâm Yerusalem kapiân Yesu orowâk yâhâwi yañe kinbi.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mataio 27:57-61 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

42-43 Otmu lok âlâ, kutņe Yosep sâ, yâkât topņeâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi yapâ gâtņe. Emelâk Parisaio, Sarukaio otmu Yura nengât papatolipnenņe yâk orop menduhuakmâ den otminiwi. Yakât otmâ lohimbî sesenġâlâkņe nâņġawaņġetâ yahalop. Otmu Anitâņe ikņe hoņ bawa hâņġaņġumu ge Yura nengât lok kutdâ otmâ tihitnenņe otmâ yâhâwuap yakât biwiņe mem mambotmâ manmâ gaop. Topņe yawu. Yâhâ Yesuņe muop yan lohimbî kerekņe Tihit tihit Hombaņ emet haņ sâmu tetewuap yakât nâņġâm sot kâle otmu senņe âlâlâ mem dinņan tuhuwi. Yakât nâņġâm Yosepņe ikņe hâkņahât tihitņe ki nâņġâm Yesu lâum ari hanguwe sâ Pilatohâlen ari tetewaņġiop.

44 “Yesu muap,” sâ ekumu nâņġâm Pilatoņe eņġat yâhâp olop. Yakât otmâ tembe lâu âlâņe ari ekmâ taka sâmu nâņġawe sâ hoņ hâņġaņġumu ariop.

45-46 Ari ekmâ âwurem taka “Emelâk muap,” sâ Pilato ekuop. Ekumu Pilatoņe Yosep nâņġawaņġiop. Nâņġawaņġimu yâkņe sâņġum kaok âlâ puluhuop. Yawu otmâ bukulpņe meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sâņġum yaņe katipġuwi. Katipġum lâum ari kât mâtâpņe âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânmâ mem tinġaloņetâ kinop yan lâum ari katbi. Lâum ari katmâ kât âlâ lâum hâpunņetâ ba mâtâpņe ya maņġuop.

47 Maņġumu ariņetâ Maria Matala kapiân gâtņe otmu nambene, Yose mâmâņe, orop yan tatmâ ehowot.

16

Yesuņe mumuņambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Luka 24:1-12 Yoane 20:1-10)

1 Tatmâ nâņġâ nâņġâ sâp ya pesuk sâmu Maria Matala kapiân gâtņe, nambene ya Yakowo mâmâņe, otmu Salome yâkņe Yesu pirinom sâ kendiņan ari to kukņe suk suk âlâ puluhuwi.

2 Puluhum emet âlâen yâhâ iwi. Otmu haņ sâmu yahatmâ sumâņgen ariwi. Mâtâwân arim yenġiâk alahu gulahu otmâ yuwu sâwi.

3 “Yâhâlen kât pato nandoroņe hâpunņetâ mâtâpņe ya maņġuop. Yakât otmâ âlâņe tânnongom kât ya hâpunņetâ kâlehen banom?” Yawu sâwi.

4 Yawu sâm alahum ariwi. Ari senyeņe pilâm eksain mâne kât pato ya emelâk hâpunņetâ mâtâpņe ya tetekņan kinmu ekbi.

5 Ekmâ kâlehen yâhâwi. Kâlehen yâhâm lok sihan âlâ hâk katipņe kaok kâlep mânuņahop yaņe tatmu ekbi. Ekmâ umutyene ariop.

6 Lok yaņe yuwu sâm ekyongop. “Yen kiņġityeņahât ki otņet. Yesu Nasaret amboņe howanân kuwi ya ekne sâm takai ya naņgan. Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumuņambâ yahatmâ arap. Ga ġewâkņeâk ekņet.

7 Ekmâ arimâmâ Peto otmu hoņ bawalipņe nombotņe ya yuwu sâm ekyongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumuņambâ yahatmâ Galilaia hânâņgen ari tap. Yawu ġârâmâ yen yawuâk ari yâk penewaņġinomai.” Yawu sâm ekyongonomai.” Yawu sâop.

8 Yawu sâm ekyongomu kiņġityeņahât otmâ kâi bâtyeņe sâ sâ sâ yapâ pilâm sururuk sâm ba ariwi. Ari lohimbî nombotņe yakât ki ekyongowi.

Yesuhât den pat âlepņe Marekoņe kulemġuop yakât den potonņe âlâ lok âlâņe yuwu kulemġuop tap.

Yesuņe Maria Matala kapiân gâtņe tetewaņġiop.

(Mataio 28:9-10 Yoane 20:11-18)

9 Tatmâ nâņġâ nâņġâ sâp ya pesuk sâop. ġârâmâ emet haņ sâmu yanâmâ Yesuņe mumuņambâ yahalop. Otmu Maria Matala kapiân gâtņe, ikņak

emelâk weke bâleŋe nombolân yâhâp watyekmu yâkâlebâ gahaeakmâ ariwi. Anŋoân yâkâlen tetewaŋgiop.

¹⁰ Tetewaŋgimu yanâmâ yâkŋe ari Yesuhât hoŋ bawalipŋaŋe menduhuakmâ yâkât we bâle nâŋgâm tatbi ya yuwu sâŋ ekyongop.

¹¹ “Yesuŋe mumuŋambâ yahatmâ tetenihiap,” sâŋ ekyongomu nâŋgâŋetâ porap olop.

Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp teteyitgiop.

(Luka 24:13-35)

¹² Otmu yakât kakŋan Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp mâtâwân teteyitgiop. Teteyitgimu ekmutâ kun kundennaŋe âlâ olop.

¹³ Lok yaŋe ekmâ âwurem sururuk sâŋ ari bukulipyetŋe yakât ekyongomutâ nâŋgâŋetâ yawuâk porap olop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe den bâiŋe ekyongop.

(Mataio 28:16-20 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

¹⁴ Otmu sâp âlâenâmâ Yesu hoŋ bawalipŋe kâiân konok hârohâk menduhuakmâ sot nem tatbin. Nem tatmunŋe Yesuŋe teteningiop. Otmu mumuŋambâ yahatmu ekmâ taka bukulipnennaŋe eknongonŋetâ nâŋgâmunŋe porap olop yakât Yesuŋe den sâningiop.

¹⁵ Otmu yuwu sâŋ eknongop. “Den kâsikum yinŋim gan yu mem hânŋan kulemŋan ari lohimbî kâsikum yinŋinomai.

¹⁶ Kâsikum yinŋinŋetâ nâŋgâŋetâ bonŋe otmu biwiyennaŋe nâhâlen kepeinŋetâ toen katyeknomai. Lohimbî yamâ sâp pato tetemu âwurem ge meyekmune orowâk tatmâ yâhâmbisâin. Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋaŋeâmâ nâhât den pat ya nâŋgâŋetâ ki bonŋe otmu biwiyenŋe alitmâ mannomai yamâ sâp patoen Anitâŋe matŋe umatŋe yinŋimu menomai.

¹⁷ Lohimbî nâhâlen biwiyennaŋe kepeim mannomainŋeâmâ nâhât wâtŋan kinmâ kulem topŋe topŋe yuwu menomai. Nâhât wâtŋan kinmâ weke bâleŋe watyekŋetâ gahaeakmâ arinomai. Otmu nimbilamyenŋe purik sâmu den anŋo sânomai.

¹⁸ Otmu sâtŋe metŋe topŋe topŋe otmu hambe gumbamŋe ki hilipyongonŋetâ munomai. Otmu lohimbî kundat umatŋe teteyinŋiwuap ya gurâ tânyongonŋetâ âlepŋe otnomai.” Yawu sâŋ eknongop.

Yesu himbimân yâhâop.

(Luka 24:50-53 Aposolo 1:9-11)

¹⁹ Yawu sâŋ eknongomu pesuk sâmu Anitâhâlen âwurem yâhâop. Yâhâmu Anitâ âwâŋe orop dop konohâk tawot.

²⁰ Otmu yakât kakŋan kutdânenŋaŋe mâmâŋe otningimu kapi tipi tapi tatmâ arap ya hawamgum yâkât den pat âlepŋe lohimbî ekyongom manbin. Yawu otmâ kulem topŋe topŋe memunŋe ekmâ den pat ya nâŋgâŋetâ bonŋe olop.

Luka Yesuhât Den Pat Âlepne Lukanje kulemguop.

O bukune Teopilo,

¹ Yesune hohetnenjan manmâ kulem topne topne memu lohimbi yâk orop manmâ ya ekbine den pat âlepne ya kâsikum ningiwi.

² Den pat ya lok sesengâlâkne kulemguwi.

³⁻⁴ Otmu nâne gurâ den pat ya topnambâek nângâm hejengum kulemgum katgihian. Yakât otmâ pepa yu sâlikumâmâ angoân Yesuhât den pat kâsikum gihiwi ya nângâm hejenguwuat. Den pat ya yuwu tap.

Anjelo âlâne Sakaria yâkâlen teteop.

⁵ Emelâk lok kutdâ âlâ, kutne Herot sâam, yâkne Yuraia ambolipne yengât kunyene otmâ galemyongom manop. Sâp yan Anitâhât hotom uminiwi ya yengâlen gâtne lok âlâ, kutne Sakaria sâam. Yâhâmâ Awiahât senâmbâ gâtne. Yâkne imbi âlâ, kutne Elisapet sâam, ya miop. Yâhâmâ Aron yâkât senâmbâ gâtne.

⁶⁻⁷ Otmu lohimbi yune inâk kâsi manmâ gam sombo olowot. Yawu manmâ tem lâuwanjim gamutâ Anitâne yelekmu ârândân olop.

⁸ Yâhâ Anitâhât hotom uminiwine ambojan ambojan hotom um gaminiwi.

⁹ Otmu hotom u uhât sâp ya tâlâhumu Sakaria mem katjetâ opon kâmbukjahât biwine âlâen yâhâ hotom uop.

¹⁰ Hotom uop sâp yan lohimbi nombotjane opon kâmbukne yakât dâmân kâlehen yâhâ kinmâ Anitâ ulitguwi.

¹¹ Ulitgum kinjetâ Anitâhât anjelo âlâ, kutne Gawirie sâam, hotom uminiwi yakât alata bonângen tetem kinop.

¹² Tetem kinmu Sakariane ekmâ pârâk pilâop.

¹³ Yawu otmu anjelo yane yuwu sâam ekuop. “Sakaria, ki kingitgahât ot. Imbihane naom miâk nângâm Anitâ ulitgum gamat. Yakât otmâ Anitâne nângâhahimu imbihane naom membuap. Naom yakât kutne Yoane sâam kunbuat.

¹⁴ Tetewuap yan lohimbi kingitne orowâkne yet orop herone nângâwanjinomai.

¹⁵ Nanyetne yane tem lâuwanjim manmu Anitâne nângâwanjimu ârândân otbuap. Târârâhâk manmâ to kârikne ki nembuap.

¹⁶ Yawu manmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otbangimu Isirae lohimbi kuwikyekmu Kutdâ Anitâhâlen biwiyenane kepeim mannomai.

¹⁷ Emelâk embânân Anitâhât poropete âlâ, kutne Elia sâam, yane yâkât wâtjan kinmâ yu ya otminiop ya Anitâne ekmu ârândân otminiop. Yakât dopneâk nanyetjane manmâ Kutdâhât mâtâp mewangiwap. Yâhâ âwâlipyenane nan baralipyene kuk otyingimai ya biwiyene mem huruñ tuhuyingimu kaok oranjinomai. Otmu lohimbi kunyene kârikne otmâ Anitâhât den kumai ya ekyongomu orotmemeyene bâlene pilâm tem lâuwanjim mannomai. Nanyetjane yawu otmâ Kutdâhât mâtâp mewangiwap. Yawu.”

¹⁸ Yawu sâamu, Sakariane yuwu sâam âikuop. “Net emelâk sombo oait. Yakât otmâ gâhât den ya nângâm biwi yâhâp oan. Girawu otmâ yakât nângâmune bulâne otbuap?” Yawu sâop.

¹⁹ Sâmu sâop. “Ahonakmune nângâ. Nâ Gawirie, Anitâhât hon bawangiman. Yâkne hângânnohomu ge den yu ekgohoan.

²⁰ Yawu gârâmâ den ekgohomune nângâm biwi yâhâp oat yakât matje den biaek manbuat. Yâhâ den ekgohoan yukât bulâne tetewuawânâk lauhe hâreakmu den otbuat.” Yawu sâmu yanâk biatmu, lok sombo ya ikniâk kinop.

²¹ Lok sombo ya opon kâmbuknan yâhâ sâp kâlep talop. Yakât otmâ lohimbi yaehen kinbiñe “Girawu otmâ kâihumboñ ot tap?” sâmu mambotbangiwi.

²² Yawu otjetâ yâk yetgâlen ge den ekyongowe sâmu otmu engatje manguakmu kopa olop. Kopa otmâ kinmu ekmâ yuwu sâwi. “Opon kâmbuknan yâhâmu Anitâne biwiñe mem purik pilâwangimu kulem âlâ tetemu eksap mon?” Yawu sâmetâ den sâwe sâmu bânñajak kai toka olop.

²³ Otmu nep sâpne pesuk sâmu kapiân âwurem gem ariop.

²⁴⁻²⁵ Otmu yakât kaknan imbiñe ya tepne olop. Tepne otmâ yuwu sâop. “Anitâ Kutdâne nângânihimu tepne oan yakât otmâ ki anulakbom.” Yawu sâmu emetnanâk tatmu emetsenñe mome pesuk sâop.

Anelone Maria yâkâlen teteop.

²⁶ Emetsenñe mome pesuk sâmu yan, Anitâne anelo, kutje Gawirie, ya yâhâpne hângângumu giop. Hângângumu ge Nasaret kapi Galilaila hânân tap yan imbi sihan âlâ, kutje Maria sâmu, ya tetewangiop.

²⁷ Yâhâ imbi sihan ya Dawitihât senâmbâ gâtne yakât otmâ lok âlâ, kutje Yosep sâmu, yâkât pat kuwanginetâ manop.

²⁸ Anelo yan tetewangim yuwu sâop. “Anitâne nângâhihim mâmâne otgihiap yakât otmâ biwihane herone otbuat.”

²⁹ Yawu sâmu ekumu nângâm kiwilim biwiñane yuwu nângâop. “Den eknohoap yakât topne girawu?”

³⁰ Biwiñane yawu nângâmu yuwu sâmu ekuop. “Anitâne nângâhihiap. Yakât otmâ biwihe sânduk sâek.

³¹ Gâne tepge otmâ naom membuat yâkât kutje Yesu sâmu kunbuat.

³² Lohimbiñe yâkât nângâwanginetâ yahatmu “Anitâ pato nandorone yâkât nanñe” sânomai. Otmu emelâk embânân Kutdânenne Anitâne tâmbânenne Dawiti lok kutdâ sâmu katmu bukulpne galempongom manop. Yakât dopneâk Anitâne nange âi sâmu wangmu

³³ Yakop sen nengât kunnene kinmâ tihitnenne otbisâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâop. “Nâ lok orop ki mansan. Yakât otmâ den yat yakât bulâne girawu tetewuap?” Yawu sâop.

³⁵ Sâmu sâop. “Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne biwihan gemu Anitâne mâmâne otgihimu tepge otmâ naom membuat. Yakât otmâ naom ya koko salehâk manbuap. Yawuhât lohimbiñe ekmâ kutje “Anitâhât nanñe” sâmu kunomai.

³⁶⁻³⁷ Den âlâ torokatmâ sâmune nângâ. Anitâne yu ya otbe sâmu yakât ki hâmu pâpgumap. Yawu otmâ bukuhe Elisapet kâsi manmâ gamap ya nângâwangimu tepne otmâ manmâ gamu emetsenñe nombolân konok pesuk yap. Imbi kâsi sâmai ya yawu tetewangiap.” Yawu sâop.

³⁸ Sâmu sâop. “Nâ Kutdâhât hon bawa imbi. Yakât otmâ den yat ya bulâne teteâkgât nanñan.” Yawu sâmu anelone pilâm ariop.

Mariane Elisapet arim ehop.

³⁹ Sâp kâlep ki otmuâk Mariane Sakaria imbiñeit yetgâlen ariwe sâmu kapiñe pilâm kapi âlâ Yuraia hân yakât halângen tap yan ariop.

⁴⁰ Yan arim yâk yetgât emelan yâhâm Elisapet ekmâ herone otbangiop.

⁴¹ Herone otbangimu yanâk tepne kâlehen naom talop yaŋe kâlâwahomu nâŋgâop. Yawu otmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakne Elisapet mâmâŋe otbangimu bukuŋe yuwu sâmu ekuop.

⁴²⁻⁴³ “O bukune, Anitâŋe gâ nâŋgâhihim mâmâŋe otgihiap. Yakât otmâ imbi kerekne gâhât nâŋgâhihiŋetâ yahatbuap. Otmu naom membuat ya Anitâŋe mâmâŋe otbangimu tihitnenne otmu Kutdânenne sâmu tem lâuwangim mannom. Nâmâ imbi inŋe mansan. Yamâ gâŋe nâhâlen takarâ nâŋgâmunne âlâ kândâkdâ oap.

⁴⁴ Taka nohondâ yanâk naom tepnan tap yuŋe kâlâwahomu nanŋan.

⁴⁵ Otmu den âlâ torokatmâ sâmunne nâŋgâ. Anitâŋe anjelo âlâ hâŋgângumu ge den ekgohop yakât bulâŋe tetewuap yakât nâŋgâmu biwi yâhâp ki oat. Yawu otmâ biwi herone nanŋat.” Yawu sâop.

Mariaŋe Anitâ mepaem herone otbangiop.

⁴⁶ Yawu sâmu Mariaŋe yuwu sâmu ekuop.

⁴⁷⁻⁴⁸ “Nâ Anitâhât hoŋ bawa mansan. Yawu gârâmâ Kutdâne Anitâ tihitnenne otmapne nâŋgânihim mâmâŋe otnihiap. Yakât otmâ lohimbi komotne komotne tetem mannomaiŋe nâhât nâŋgâŋetâ yahatmu “Anitâŋe nâŋgâwangiap,” sânomai.

⁴⁹ Anitâ Manman koko salek Amboŋaŋe mâmâŋe otnihim kulem miap yukât nâŋgâmunne ewe membe otmu mepaem mansan.

⁵⁰ Otmu lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât nâŋgâmu tem lâuwangimai ya wawaeyekmap.

⁵¹ Wâtne pato nandorone tatbangiap. Yakât otmâ yu yakât ki pâpgumap.

⁵² Lohimbi yeŋe enŋatyeneâk watmâ manmâ hâkyeŋe mepaeakmai ya mem ge katyekmap. Otmu lok kutdâlipyenŋe lohimbi mem bâleyekmai ya mem ge katyekmap. Mem ge katyekmâ lok geheŋe ya mem yâhâ katyekmap.

⁵³ Otmu lok iri sikumyeŋe orowâk ya misihem manmai ya mem ge katyekmu umburuk otmâ manmai. Yâhâ lohimbi po manmai ya tihityeŋe otmâ sot kâle yingimap.

⁵⁴ Emelâk embâŋân tâmbâlipnenne yeŋgât pat kuyingiop ya mem mete tuhum Isirae lohimbi nengât tihitnenne otmâ gamap.

⁵⁵ Yawu otmâ tâmbânenne Awaraham yâkât pat kuwangiop. Pat yakât bulâŋe nen yâkât sen nengâlen teteap. Yawu.” Yawu sâop.

⁵⁶ Mariaŋe yawu sâmu Elisapet ekuop. Otmu yâk orop manmu emetsenŋe kalimbu pesuk sâmu kapiŋehen âwurem ariop.

Yoane teteop.

⁵⁷⁻⁵⁸ Maria âwurem ariop yakât kakŋan Elisapetne nanŋe miop. Yâhâ Kutdâne nâŋgâwangimu nanŋe miop yakât nâŋgâmu hep torehenlipne otmu kapi ambolipŋaŋe herone nâŋgâwangiwi.

⁵⁹ Otmu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu yan hep torehenlipŋaŋe menduhuakmâ naom yakât hâkŋahât undip tuhuwangine sâmu, âwâŋe Sakaria, yâkât kutne membuap sâmu.

⁶⁰ Yawu sâŋetâ mâmâŋaŋe kuyingim yuwu sâop. “Bia, kutne Yoane sâmu kunom.” Yawu sâop.

⁶¹ Yawu sâmu yuwu sâmu ekuwi. “Âlepne yat yamâ bukulipge me hep torehenlipge yeŋgât kut âlâ yawuya ki tap.”

⁶² Yawu sâmu kuanŋiwi. Otmu “Âwâŋaŋe girawu nanŋap?” sâmu bâtyeŋaŋe kai toka otmâ tape kiripi mem wanŋi.

⁶³ Tape kiripi mem wanŋetâ yuwu kulemguop. “Kutne Yoane sâmu kunom,” yawu kulemguop. Kulemgumu ekmâ nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

⁶⁴ Yawu otmâ Sakariahât launje hâreakmu Anitâ mepaeop.

⁶⁵⁻⁶⁶ Yawu otmâ Anitâne naom ya mâmâne otbanjim ikne den biwiñan katmu lohimbi ekyongowuap yakât sâam mepaeop. Kulem yawu teteop yakât nângânetâ sâtne otmu kapi ambolipñane yakât den pat sâam haok tuhunetâ lohimbi Yuraia halângen manmâ ariwiñe nângâm yuwu sâam alahuwi. “Naom yu lok otbuawân girawu otbuap?” Yawu sâam nângâwi.

Sakariañe Yesuhât sâam ekyongop.

⁶⁷ Sakariañe Anitâ mepaeop yan Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiñe mem hewewenñe tuhumu yuwu sâop.

⁶⁸⁻⁶⁹ “Ambonenñe Anitâne nen lohimbilipne manman bâleñambâ menenekmâ tihitnenne otbe sâam tâmbânenne Dawiti yâkât senâmbâ gâtne âlâ kânângâwuap. Yawu otmâ mâmâne otbanjimu yâkne manman âlepñan katnenekbuap. Yakât otmâ mepaene.

⁷⁰⁻⁷¹ Yâhâ kasalipnenñane nongom itit kiom tuhuningimaihât sâreerenekmâ tihitnenne otmu mannom.

⁷² Yakât nângâm emelâk embânân tâmbâlipnenne yengât pat kuyiñgiop yakât ki nelâmguop. Ya mem mete tuhum poropetelipne ekyongomu kulemguwi.

⁷³⁻⁷⁴ Yâhâ yâkne kasalipnenne yengât bâtyeñambâ menenekmu biwinenñe sânduk sâam tem lâuwanjim manmâ yâhânomgât pat Awarahamgât kuwanjiop.

⁷⁵ Yakât otmâ nen Isirae lohimbiñe tem lâuwanjim ki kiñgitnenñahât otmâ manmâ yâhânom. Yawu otmâ uwawapne bia manmunne nenekmu ârândâñ otbuap.” Yawu sâam mepaeop.

⁷⁶⁻⁷⁷ Otmu den âlâ torokatmâ nanñahât yuwu sâam ekyongop.

“Nanne yuñe Kutdânenne kulet sâawanjim ari mâtâp mewañgiwuap. Otmu nenne orotmemenenne bâlene bet pilâm Anitâhâlen biwinenñane kepeimenne tosanenne pilâningiwuap yakât den eknongomu nângânom. Yakât otmâ lohimbi biwihâlâkne yâkât nângânetâ yahatmu “Anitâ yahat yahatne yâkât poropete” sânomai.

⁷⁸ Yakât den âlâen hâum sâamune nângânet. Nen omoñ bâleñan dop yawu manmain. Yâhâ emet hañ sâwe sâam otmap yanâmâ pitu kâmpapato yañe tetemu tatmâ yañak emet hañ sâmap. Emet hañ sâmu emetsenne ga takamap.

⁷⁹ Yakât dopneâk Anitâne kaok nângâningim ikne hoñ bawa himbimâmbâ hângângumu ge ikne lañinne biwinenñan pilâmu hañ sâningimu yâkât mâtâp watmâ yâhâmunne manman kârikñan katnenekbuap. Yawu.”

Sakariañe yawu sâam ekyongop.

⁸⁰ Otmu naom ya kâine hâwimu lok otmâ nângân nângânne keterakbanjiop. Yawu otmâ âwâne mâmâne pilâyelekmâ ari lok ki manmaiângen manop. Yan ari manmâ Isirae lohimbi hohetyeñan âwurem taka âi tuhuwuap yakât mambotmâ manop.

2

Yesu teteop.

(Mataio 1:18-25)

¹⁻² Yâhâ Elisapetne nanne Yoane miop sâp yan kiap pato âlâ, kutne Kurinio sâam, yâhâmâ Siria lohimbi yengât kunyene pato manop. Otmu Roma lok yengât lok kutdâ âlâ manop, kutne Ahusto sâam. Yâkne puwâk lohimbi amon mansai ya yengât dop nângâwe sâam olop. Yakât otmâ Roma yengât amutgen lohimbi hân âlâen âlâen tatmâ ariwi yengât kutyene kulemgunomaihât den katyiñgim ariop.

³ Yakât otmâ lok kerekne kutyene katne sâam kapiyene tâmbâñan ariwi.

⁴⁻⁵ Otmu emelâk embânân Isirae yengât lok kutdâ âlâ manop, kutnje Dawiti sâam, yâkne Yuraia hânân kapi âlâ, kutnje Betelem, yan teteop. Yawu gârâmâ Ahustone den katyîngiop yan Dawitihât senâmbâ gâtne, lok âlâ, kutnje Yosep sâam, yâku yawuâk kapije tâmbânan ariop yamâ yuwu. Yosepgât imbi sâam pat kuwanngiwi, yamâ kutnje Maria sâam, yâhâmâ tepdâek manop. Yawu gârâmâ orowâk kapiyetne, kutnje Nasaret, Galilaia hânân tap, ya pilâm Betelem hân tâmbânan ariowot.

⁶ Arimutâ omon otmu kapi yan lombane ari emet iminiwi ya kândikum ariwine gewâk menjetâ pik sâop. Yakât otmâ emetgât ekmutâ biatmu bulimakaohât emetnan yâhâ talowot.

⁷ Tatmutâ yanâk naom kâlâpgumu nanne miop. Mem bulimakaone sot kondoân neminiwi yan sângumân katipgum katmu iop.

Lama galemyongom tatbi yakât den pat

⁸ Otmu kapi ya gotnan lok nombotnane bau âlâ, kutnje lama sâam, ya galemyongom tatbi.

⁹ Tatnetâ yan Anitâhât anelo âlâne yâk yengâlen tetemu, yâkât laninnane siliñ siliñ sâamu ekmâ umutyene ariop.

¹⁰ Umutyene arimu yuwu sâam ekyongop. “Kîngityenahât ki otjet. Nâne den âilongo ekyongowe sâam teteyîngian. Yakât yuwu sâamune nângânet.

¹¹ Anitâne ikne hon bawa hângângumu ge sârereyekmâ tihityene otbuap sâamai ya yiwerene Dawitihât kapiân teteap. Yâkât kutnje Kiristo. Yâkne kutdâene otmâ tihityene otbuap yakât nângâm lohimbi kîngitne orowâkne herone otnomai.

¹² Otmu mâmânane nane ya sângumân katipgum bulimakaone sot kondoân nemai yan katmu iap ya ari mem tetenomai. Ya mem tetenomai yan den ekyongoan yukât nângânetâ bulâne otbuap.” Yawu sâam ekyongop.

¹³ Yawu sâam ekyongomu yanâk anelo kîngitne orowâkne tetem bukuyene penewangim yuwu sâam Anitâ kiki mewangim mepaewi.

¹⁴ “Anitâne lohimbi yekmu ârândân otmap yâhâmâ biwi sânduhân katyekmu buku oranginomai. Yakât otmâ yene herone otmâ Anitâ Himbim Amboje mepaenjet.”

¹⁵ Yawu sâam kiki mewangim mepaem himbimân âwurem yâhânetâ lama galemguwine yuwu sâawi. “Kutdâne anelo hângângumu ge den eknongoap. Yakât otmâ kapiân yâhâm ekne.”

¹⁶ Yawu sâam lama ya katyekmâ kapiân sururuk sâam yâhâ Maria, Yosep, nanyetne mem teteyekbi. Mem tetem yan Mariane nanne ya sângumân katipgum katmu iop ya ekbi.

¹⁷ Ekmâ yan anelone teteyîngim nane yakât den pat ekyongomu nângâwi ya ekyotgowi.

¹⁸ Ekyotgonetâ nângâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

¹⁹ Yawu gârâmâ Marianeâmâ den ya nângâm biwinan katmâ manop.

²⁰ Yâhâ Anitâhât anelone lama galemne den ekyongop ya ekjetâ bulâne otmu yâkne âwurem ari Anitâ mepaem herone otbanngiwi.

Simion yet Hana yâk yetgât den

²¹ Yesu teteop yakât kaknan hilâm nombolân kalimbu pesuk sâamu hâknahât undip tuhuwangim kutnje Yesu sâam kunbi. Yâhâ Mariane tepne ki olop sâp yan anelone tetewangim kutnje Yesu sâam kunbuat sâop ya watmâ kunbi.

Yesune Kutdâhât hon bawanngiwuapgât Yosep yet Mariane pat kuwanngiowot.

²²⁻²⁴ Isirae imbi ne naom menjetâ hepyene san sâwuap yan salek otmâ mannomaihât Anitâne Mose den âlâ ekumu kulemgum katyîngiop yamâ

yuwu tap. “Âwâñe mâmâñañe kembâ me upu kutulup yâhâp mem hotom unihromawot.” Yawu tap. Den ya lâum Maria yet Yosepñe Yesu lâum Yerusalem kapiân yâhâowot. Yâhâ emelâk Anitâñe Mose den âlâ ekumu kulemguop yamâ yuwu. “Nanlipyeñe kunñe tetenomai yamâ Kutdâhât hoñ bawañginomaihât pat kuwañginomai.” Den yâhâp ya lâum Yesu lâum opon kâmbukñan yâhâowot.

²⁵ Sâp yan Yerusalem kapiân lok âlâ manop, kutñe Simion. Yâhâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otbangimu Anitâhât tem lâuwangim uwawapñe bia manmâ gaop. Yawu manmâ Anitâñe ikñe hoñ bawa hâñgângumu ge Isirae lohimbi tihityeñe otmâ kasalipyene watyekmu arinomai yakât mambotmâ manop.

²⁶ Yâhâ emelâk Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiñan kionmu Anitâhât hoñ bawañe tetem Isirae lohimbi yeñgât tihityeñe otbuap ya ekbuap yakât nâñgâm biwi yâhâp ki olop.

²⁷ Aiop, Yosep yet Mariane Yesu lâum opon kâmbukñan yâhâowot sâp yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe Simion mem hewewenñe tuhumu yawuâk opon kâmbukñan yâhâop. Yâhâ kinmu Maria yet Yosepñe Anitâhât den lâum Yesu lâum yâhâowot.

²⁸ Yâhâmutâ ekyotgomu nanyetñe wañmutâ lâum yuwu sâm Anitâ mepaeop.

²⁹ “O Kutdâ pato, gâñe nâñgânihirâ yiwereñe Isirae nengât tihitnenñe otbuap yâk eksangât biwine huruñ yap. Yakât otmâ inâk ki mumbom.

³⁰⁻³¹ Yâhâ naom yu pato otmu lohimbi âlâ me âlâñe yâkâlen biwinenñane kepeim mannom yan gâñe nengât tihitnenñe otmâ manman âlepñan mem katnenekdâ manmâ yâhânom.

³² Yâhâ pâku lohimbiñe manman âlepñahât mâtâp ekmâ watnomaihât gâhât lañingane biwiyeñan pilâmu hañ sâyiñgiwuap. Yawu otmâ yâkâlen biwiyeñane kepeim Isirae nengât herone nâñgâninginomai.” Yawu sâop.

³³ Yesu lâum yawu sâm Anitâ mepaemu, âwâñe mâmâñañe nâñgâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

³⁴ Yawu otmâ Anitâñe yâk yetgât nâñgâyitgiâkgât Simionñe ulitguop. Yawu otmâ mâmâñe yuwu sâm ekuop.

“Sâmune nâñgâ. Nen Isirae lohimbiñe nangahât nâñgâmâmâ hionaknomgât Anitâñe sâm kalop. Nombotñe yâkâlen biwinenñane kepeim manmâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe menom. Yâhâ nombotñeâmâ yâk betbangim hiliwahonomaihât pat mannomai.

³⁵ Yawu manñetâ Anitâñe ikñe kai toka sâm senyeñan katmu kinbuap. Katmâ kinmu sâm ge katnomai ya yeñgât topyeñe mem tetewuap. Yawu gârâmâ kuñetâ mumbuap yan we bâle pato nâñgâuwat. Yawu.” Yawu sâm ekuop.

³⁶ Otmu Simionñe den yawu sâm ekuop sâp yanâk imbi sombo âlâ Anitâhât den sâm tetem lohimbi ekyongom manopñe mem teteyehop. Imbi sombo yakât topñe yuwu. Imbi yakât kutñe Ana sâm, yâhâmâ Panue baratñe, Asehât senâmbâ gâtñe. Yâkñe lokñeit miakmâ manmutâ yambu 7 pesuk sâmu lokñe muop.

³⁷ Lokñe mumu ikñe kambut manmâ gamu yambu 84 pesuk sâop. Yâhâ imbi sombo yañe omoñe hilâmñe opon kâmbukñan tatmâ Anitâ mepaemin-iop. Otmu sâp sâsâñan sot barak manmâ ulitguminiop.

³⁸ Otmu yâkñe naom ya mem tetem yâku yawuâk Anitâ mepaeop. Otmu Anitâñe ikñe hoñ bawa hâñgângumu ge Isirae tihityeñe otmâ kasalipyene watyekbuapgât nâñgâm biwiyeñane mem manbi ya Yesuhât ekyongop.

39 Yâhâ Maria yet Yosepne Anitâhât den tiñâk lâum hotom uwanjimumtâ pesuk sâmu opon kâmbukñambâ ge Nasaret kapi Galilaia hânân tawân âwurem ariowot.

40 Yan ari manmutâ naom ya Anitâne mâmâne otbanjimu kâine hâwimu nângân nângânne keterahop.

Maria yet Yosepne Yesu dâim Yerusalem kapiân yâhâowot.

41 Yura yengât Tihit tihit Homban ya tâlâhumu Yosep yet Mariane nanyetne orowâk Yerusalem kapiân yâhâwi.

42 Sâp yan Yesuâmâ yambuñe kâiân yâhâp otbanjiop.

43-44 Homban ya ekñetâ pesuk sâmu lohimbî iton galan kapiyenehen arim kinbi. Sâp yan Maria yet Yosepne nanyetne ki ekmâ lohimbî nombotne orop arap nângâowot. Yawu nângâm yetñiâk Yerusalem kapi pilâm âwurem ariowot. Mâtâwân arim tatñetâ ñiñ sâop. Emet ñiñ sâmu bukulipyetne yengâlen ba pâinmutâ bialop.

45 Emet han sâmu yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem ari iowot.

46 Imutâ han sâmu pâinmâ opon kâmbukñan yâhâowot. Yâhâ lok Mosehât girem den lohimbî kâsikum yingiminiwi ya yengât denyene nângâm Yesune topñahât âiyongom talop yan mem teteowot.

47 Otmu Yesune yâk orop den huhuwi ya lohimbî yan tatbiñe nângânñetâ âlâ kândâkdâ olop.

48 Yâhâ âwâne mâmâñane mem tetem pâràk pilâowot. Yawu otmâ mâmâñane yuwu sâm ekuop. “Net âwâheit pâingekmutne biatmu gorâ kakñan takait. Gâne wongât otmâ mângâeneleksat?”

49 Sâmu sâop. “Nâne awonñahât nep tuhuan ya emelâk nângâmbâwât. Yamâ wongât pâinnekmâ takawot?”

50 Yawu sâmu nângâmutâ ki keterakyitgiop.

51 Yamâ mâmâñaneâmâ nanñahât den ya biwiñan katmâ nângâm gaop.

Yawu otmâ âwâne mâmâne orop Nasaret kapiân âwurem ari manmâ tem lâuyitgim manmâ gam kundenne sânduk sâop.

52 Otmu Anitâne mâmâne otbanjimu nângân nângânne keterakmâ henjenguoop. Yawu gamu lohimbne ekñetâ âilongo olop.

3

Yoaneñe âi topñe kalop

(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Yoane 1:19-28)

1 Roma yengât lok kutdâ âlâ, kutne Tiwerio Sisa sâm, yâk kânângânñetâ lohimbî kerek nengât kunnenne pato otmâ galemyongomu yambu 15 pesuk sâop. Otmu sâp yan kiap âlâ, kutne Pontio Pilato sâm, yâhâmâ Yuraia ambolipne galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutne Herot, yâhâmâ Galilaia ambolipne galemyongom manop. Yâhâ imiñe Pilip, yâhâmâ Ituria otmu Taroniti ambolipne galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutne Lisania sâm, yâkñeâmâ Awilene kapi ambolipne galemyongom manop.

2 Yâhâ Anitâhât opon kâmbukñan hotom uminiwi ya yengât kunyene lok yâhâp manowot, kutyetne Anasi yet Kaipa. Aiop, sâp yan Sakaria nanne, kutne Yoane sâm, yâkñe lok ki manmaiângen ari manmâ âi topñe kalop.

3 Yan manmu Anitâne ikñe den biwiñan katmu Yoran to nombot nombot bam gam lohimbî yuwu sâm ekyongop. “Orotmemeyene bâlene ya kerek betgunetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâne tosayene pilâyinjiwuap.” Yawu sâm ekyongop.

4 Yâhâ emelâk emet inânñan poropete âlâ, kutne Yesaia sâm, Anitâne yuwu sâm ekumu kulemguoop tap.

“Lok ki manmaiângen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen takanomai ya yuwu sâmb ekyongowuap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitinjet. Otmu mâtâp mewanjinet.

⁵ Otmu uk sâmb huruj sâmb, punje lauje ya kum kilikmâ mem ârândân merândân tuhujetâ ya talâk. Otmu mâtâp gonjon manjon ya hejengegunomai. Otmu mâtâp gâwikje ya mem pererej tuhunomai.

⁶ Yawu otmâ Anitâje lohimbi kerek yengât tihityenje otbe sâmb oap yakât topje nângânomai.” Yawu sâmb ekyongowuap.”

Yesaianje den yawu kulemguop tap yakât bulâje yamâ Yoanehâlen teteop.

⁷⁻⁸ Yoaneje den yawu ekyongop sâp yan lohimbi kinjetje orowâkje yâkje toen mem katnehenâk sâmb yâkâlen ariwi. Arinetâ yekmâ yuwu sâmb ekyongop. “Yenâmâ lok perâkje. Otjetâ bâlem gamap yakât matje Anitâje menjet sâmbu yakât yeneâmâ kinjityenahât otmâ bâleje ya pilai mâne âlepje otbâp. Yawu gârâmâ den yan yu nângânetâ ki ârândân oap.

Yawu otmâmâ yuwu mon nângânomai, “Nenâmâ Awarahamgât komot bulâje mansain. Yakât otmâ Anitâje nengât ki nângâm bâleningimap.” Yawu ki nângânomai. Yakât yuwu sâmbune nângânet. Anitâje sâmbu kât yuje Awarahamgât komot tetenomaihât dop tap. Yawu gârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmbu. Yakât matje hâmbâi menomai.

⁹ Yakât den âlâen hâmb sâmbune nângânet. Emelâk unam sâtje katmu tap.

Yâhâ nak âlâhât bonje ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlân sâmbu kâlâpje sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.”

¹⁰ Yawu sâmb ekyongomu yuwu sâmb âikuwi. “Nenje wuân otmunje ârândân otbuap?”

¹¹ Sânetâ sâop. “Lok âlâ me âlâ hâk katipje yâhâp tatyinjwuapje bukulipyenje âlâ me âlâ umburuk mannomai ya yekmâmâ âlepje âlâ ya yinjnomai. Otmu sotgât po manmai ya gurâ yawuâk nembe kalem otyinjnomai.” ” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmb ekyongomu takesi meme lok nombotje yawuâk toen mem katnehenâk sâmb yâkâlen taka yuwu sâmb âikuwi. “Lok pato, nenje wuân otmunje ârândân otbuap ya eknongorâ nângâne.”

¹³ Sânetâ sâop. Kunlipyenje “Takesihât dop yuwu menjet” sânomai yawuâk menomai. Yenje andemje ya wangim âlâ torokatmâ ki menomai.”

¹⁴ Yawu sâmb ekyongomu Roma yengât tembe lâu yawuâk yâkâlen taka yuwu sâmb âikuwi. “Girawu nangat? Nenjeâmâ wuân otmunje ârândân otbuap?” Yawu sâwi.

Sânetâ sâop. “Yenje lok ki mem âlâlâ tuhuyekmâ kombo meyinginomai. Otmu tewetsenje yinjnetgât ki hakyenjan sânomai. Otmu âi memai yakât hâmenahât kunlipyenje puluhuyeknomai yakât nângânetâ ârândân otbuap. Yawu.” Yawu sâmb ekyongop.

Yoaneje lohimbi ya Yesuhât ekyongop.

¹⁵ Yawu sâmb ekyongomu nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu nângâm yuwu sâmbu. “Anitâje ikje hon bawaje hângangumu ge tihitnenje otbuap ya Yoane mon?”

¹⁶ Yawu sânetâ nângâm yuwu sâmb ekyongop. “Yenje orotmemeyenje bâleje betbanjinetâmâ toen katyekbom. Lok âlâ irak betnehembâ âi topje katbuap yâhâmâ wâtje pato tatbanjiap. Yakât otmâ nâje yâkât itâkat ya mem kâpekâm golewangiwohgât dop ki tap. Otmu tanguwohgât dop gurâ ki tap. Nâneâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom. Yâkneâmâ Wâtgât mâmânahât Heak hângangumu ge mem ketetyekbuap. Nombotje manman âilonjoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotjeâmâ hâhiwin kakjan katyekmu mannomai.

17 Otmu den âlâen hâum sâwe. Yejeâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot iknjiâk iknjiâk katmai. Nenejahât pat otmap ya konohân mem hâwurunjetâ tatmap. Yâhâ ki nenejahât pat otmap yamâ mem pilâmai. Yakât dopjeâk yâkne taka biwinenjahât topne ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topne yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânôm yamâ ikjan mem torokatnenekbuap. Yâhâ nombotnje yâkât hâkân otmâ betbangim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionmâ hâhiwin nângâmbisâi.” Yawu sâop.

18 Yâhâ Anitâne tihityene otbe sâm oap yakât den pat âlepne ekyongop. Yawu otmâ orotmemeyene bâlene betbanginet sâm den âlâlâ ekyongom enгыatyenan giop.

Herotne otmâ hilipguop.

19 Sâp yan lok kutdâ, kutne Herot sâm, yâkne iminjahât betnehen kionmâ kahane, kutne Herotia sâm, ya miop. Otmu orotmeme bâlene topne topne otmâ gaop. Yakât otmâ Yoaneje ekmu bâlemu yakât girem den ekuop.

20 Girem den ekuop ya nângâmu bâlemu imbiâk mem pâi emetjan katmu talop. Yawu otmâ tosa âlâ miop.

Yoaneje Yesu mem toen kalop.

(Mataio 3:13-17 Mareko 1:9-11)

21 Yoaneje toen mem katnenehâk sâm lohimbî kiŋgitne orowâkne yâkâlen ariwi. Yâkâlen arinetâ toen mem katyehop. Sâp yan Yesu gurâ yawuâk yâkâlen ariop.

22 Arimu toen mem katmu Anitâ mepaeop. Yawu otmu himbim pâronj sâmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne kembâ hâtgum Yesu kakjan ge mâmâne otbangiop. Yawu otmu himbimâmbâ Anitâne yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambiamne. Nâ biwinane gâhâlâk nângâm kepeihekman.” Yawu sâop.

Yesuhât tâmbâliphahât kutylene

(Mataio 1:1-17)

23-38 Topne katmâ Anitâne Atam Ewa katyelehop. Atamgât nanne, Set sâm, ya teteop. Setgât nanne, Enosi sâm, ya teteop. Enosihât nanne, Kenan sâm, ya teteop. Kenangât nanne, Mahalali sâm, ya teteop. Mahalalihât nanne, Yaret sâm, ya teteop. Yaretgât nanne, Enok sâm, ya teteop. Enokgât nanne, Metusela sâm, ya teteop. Metuselahât nanne, Lamek sâm, ya teteop. Lamekgât nanne, Noa sâm, ya teteop. Noahât nanne, Sem sâm, ya teteop. Semgât nanne, Arapasat sâm, ya teteop. Arapasatgât nanne, Kenan sâm, ya teteop. Kenangât nanne, Sela sâm, ya teteop. Selahât nanne, Ewe sâm, ya teteop. Ewehât nanne, Pelek sâm, ya teteop. Pelekgât nanne, Lahau sâm, ya teteop. Lahauhât nanne, Seruk sâm, ya teteop. Serukgât nanne, Neho sâm, ya teteop. Nehohât nanne, Tara sâm, ya teteop. Tarahât nanne, Awaraham sâm, ya teteop. Awarahamgât nanne, Isaka sâm, ya teteop. Isakahât nanne, Yakop sâm, ya teteop. Yakopgât nanne, Yura sâm, ya teteop. Yurahât nanne, Peresi sâm, ya teteop. Peresihât nanne, Hesoron sâm, ya teteop. Hesorongât nanne, Arani sâm, ya teteop. Aranihât nanne, Aramin sâm, ya teteop. Aramingât nanne, Aminarap sâm, ya teteop. Aminarapgât nanne, Nason sâm, ya teteop. Nasongât nanne, Salamon sâm, ya teteop. Salamongât nanne, Boasi sâm, ya teteop. Boasihât nanne, Owet sâm, ya teteop. Owetgât nanne, Yese sâm, ya teteop. Yesehât nanne, Dawiti sâm, ya teteop. Dawitihât nanne, Natan sâm, ya teteop. Natangât nanne, Matat sâm, ya teteop. Matatgât nanne, Mena sâm, ya teteop. Menahât nanne, Melia sâm, ya teteop. Meliahât nanne, Eliakim sâm, ya teteop. Eliakingât nanne, Yonam sâm, ya teteop. Yonamgât nanne, Yosep sâm, ya teteop. Yosepgât nanne, Yura sâm, ya teteop. Yurahât nanne,

Simion sâ, ya teteop. Simiongât nan, Lewi sâ, ya teteop. Lewihât nan, Matat sâ ya teteop. Matatgât nan, Yorim sâ, ya teteop. Yoringât nan, Eliese sâ, ya teteop. Eliesehât nan, Yosua sâ, ya teteop. Yosuahât nan, Ere sâ, ya teteop. Erehât nan, Elimatam sâ, ya teteop. Elimatamgât nan, Ati sâ, ya teteop. Atihât nan, Meliki sâ, ya teteop. Melikihât nan, Neri sâ, ya teteop. Nerihât nan, Salatie sâ, ya teteop. Salatiehât nan, Seruwawe sâ, ya teteop. Seruwawehât nan, Lesa sâ, ya teteop. Lesahât nan, Yoanan sâ, ya teteop. Yoanangât nan, Yota sâ, ya teteop. Yotahât nan, Yosek sâ, ya teteop. Yosekgât nan Semen sâ, ya teteop. Semengât nan, Matatia sâ, ya teteop. Matatihât nan, Mata sâ, ya teteop. Matahât nan, Nahai sâ, ya teteop. Nahaihât nan, Esili sâ, ya teteop. Esilihât nan, Nahum sâ, ya teteop. Nahumgât nan, Amosi sâ, ya teteop. Amosihât nan, Matatia sâ, ya teteop. Matatihât nan, Yosep sâ, ya teteop. Yosepgât nan, Yanai sâ, ya teteop. Yanaihât nan, Meliki sâ, ya teteop. Melikihât nan, Lewi sâ, ya teteop. Lewihât nan, Matat sâ, ya teteop. Matatgât nan, Eli sâ, ya teteop. Elihât nan, Yosep sâ, ya teteop. Otmu Yosepgât yuwu nangâm hilipguwi. "Yosepgât nan, Yesu sâ, ya teteop." Yawu gârâmâ Yesu ya Anitâne himbimâmbâ hangangumu ge manop. Otmu Yesune manmu yambu 30 otbangimu nep topne kalop.

4

Satanne Yesuhât biwinahât topne ekbe sâ olop.

(Mataio 4:1-11 Mareko 1:12-13)

¹ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne Yesu mâmâne otbangimu Yoran to ya pilâm lok ki manmaiângen ariop.

² Yan ari sot barak manmâ gamu hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po wangimu wâtne houj sâop.

³ Yawu otmu Satanne biwinahât topne nangawe sâ yuwu sâ ekuop. "Gâ bonjanâk Anitâhât nan mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonjanâk Anitâhât nan bulâne mansat sâwom." Yawu sâ ekuop.

⁴ Sâmu sâop. "Âlepne yarâke yamâ benne Anitâhât den âlâ yuwu tap.

"Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmap. Yawu gârâmâ sotjak konok wâtnenne mianjim manmâ yâhânomgât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitâne den sâ ningimap ya gurâ lâum yâhânom. Yawu otmunne ârândân otbuap yakâ."

Den yawu tap yakât otmâ gâne den eknohoat ya ki nangawom." Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu pumne gip gipjan dâim yâhâop. Dâim yâhâm yanâmâ hânne hânne lok kutyeje pato ya yengât senne âlâlâ dondâ tatyngiop ya tiripgum yuwu sâ ekuop.

⁶ "Senne âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nâne yukât kunyeje manman. Otmu yu kerek nâhât pat oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne galemyeje katnek sâ eknohonomai yamâ âlepne galemyeje katbom. Yamâ nâhât wahap.

⁷ Yakât otmâ gâne nâ mepaenekbuat yanâmâ galemyeje katgekmune senne âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap." Yawu sâop.

⁸ Sâmu sâop. "Main, Anitâne den âlâ sâop ya yuwu tap.

"Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yakât den konohâk tem lâum houj bawangim mannom."

Den yawu tap. Yakât otmâ gâne den eknohoat ya lâuwomgât dop âlâ ki tap." Yawu sâop.

9-11 Yawu sâmu yanâk Satanŋe dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukŋahât gimbâŋan yâhâowot. Yâhâm Satanŋe yuwu sâm ekuop. “Anitâŋe sâmu den âlâ kulemguwi ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan tenj sâmapgât Anitâŋeâmâ anjelolipŋe hâŋgânyongomu ge tihitge otŋetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulâŋanâk Anitâhât nanŋe mansat otmuâmâ yupâ soŋ pilâm kionj. Kiondâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nâŋgâwom. “Ô, bulâŋanâk lok yuâmâ Anitâhât nanŋe mansap.” Yawu sâwom.”

¹² Sâmu purik pilâwanŋim sâop. “Bâin, den âlâ yuwu tap.

“Anitâŋe tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâŋe den eknohoat ya nâŋgâmune tâŋjât oap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu Satanŋe pilâm sâp girawuân topŋe mem tetewom nâŋgâm manop.

Yesuŋe topŋe katmâ den kâsikum yinŋiop.

(Mataio 4:12-17 Mareko 1:14-15)

¹⁴ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Yesu mâmâŋe otbanŋimu lok ki manmaiângembâ Galilaia hânân âwurem ariop. Âwurem ariop yakât den pat kapi ambolipŋaŋe sâm haok tuhujetâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipŋe kerekŋe nâŋgâwi.

¹⁵ Yawu otmâ miti emetŋe ârândâŋ ari den kâsikum yinŋimu heronŋe otbanŋiwi.

Nasaret kapi ambolipŋaŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ giop.

(Mataio 13:53-58 Mareko 6:1-6)

¹⁶ Yawu otmâ ikŋe kapi Nasaret yan ariop. Otmu tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ârândâŋâk miti emetŋan yâhâ Anitâ mepaeminiop yawuâk olop. Emelâk Anitâŋe poropetelipŋe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya sâlikuwe sâm yahatmâ kinop.

¹⁷ Yahatmâ kinmâ poropete Yesaianŋe pepa kulemguop ya wanjetâ miop. Mem gahaem ekmâ den yuwu kulemguop ya mem teteop.

¹⁸⁻¹⁹ “Kutdâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otnihim âi yuwu sâm nihiop. Lohimbi biwiyenŋe orotok sâmu mansai ya yengâlen ari den pat âlepŋe ekyongowom. Yâhâ lohimbi umatŋe kakŋan mansai yâk holanŋyebom. Yâhâ lohimbi senyenŋe bok sâsâŋe ya heŋgemyongomune senyenŋe hâreakmu eknomai. Yâhâ lohimbi mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin nâŋgâmai ya mem hewewenŋe tuhuyekmune biwi heronŋe nâŋgânomai. Yâhâ Kutdâŋe lohimbi nâŋgâyinŋim tihityenŋe otmâ manman âlepŋan katyekmu manmâ heronŋe nâŋgâwanŋinomai yakât sâp tâlâhuap yakât den pat ekyongowom. Yawu.”

²⁰ Den ya sâlikum pepa ya mem gonŋonŋum honj bawa âlâ wanjâ ge talop. Ge tatmu miti emetŋan tatbi kerekŋe denŋe nâŋgâne sâm ândâp katbi.

²¹ Ândâp katŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Den sâlikum ekyongomune nanŋai yukât bulâŋe yiwerenŋe teteap.”

²² Yawu sâm ekyongomu yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu den âilonŋo eknongoap sâm nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu olowâke yamâ nombotŋaŋe yâkât nâŋgâŋetâ gemu yuwu sâwi. “O yu Yosep nanŋe yukâ.”

²³ Yawu sâŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Hâmbâi yenŋe yuwu sâm eknohonomai. “Lohimbi heŋgemyongomat gârâmâ gike tânahô.” Otmu den âlâmâ yuwu sâm eknohonomai. “Kapanaum kapiân kulem mem gat yakât den pat sâŋetâ nâŋgâmain. Yukât otmâ yuân yawuâk mendâ ekne.” Yawu sâm eknohonomai.

²⁴ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Anitâhât poropetelipnaje kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yinginetâ nângânetâ bulâne otmap. Yâhâ yâk hep torehenlipyene den kâsikum yinginetâ nângânetâ tângât otmap.

²⁵ Yakât den âlâ torokatmâ sâmunne nângânet. Emelâk Anitâhât poropete, Isirae lok âlâ, kutne Elia sâmu, ya manop. Sâp yan emet pato kinmu yambu kalimbu otmu emetsenje nombolân konok ya pesuk sâop. Yawu otmâ sot biatmu lohimbi kerekne poyenahât otmâ manbi.

²⁶ Otmu sâp yan Isirae lohimbi yengâlen imbi kambut sesengâlâk manbiâke yamâ Anitâne Elia ekumu ikne kapi pilâm Sarepat kapi Siron hânân tap yan imbi kambut âlâ manop yâkâlen ariop. Yâkâlen arimu Anitâne kambut ya tângumu yâkne Elia sot um warminiop.

²⁷ Den âlâ torokatmâ sâmunne nângânet. Anitâhât poropete âlâ, kutne Elisa sâmu, manop, sâp yan Isirae kapi ambolipne sesengâlâkne hâk bâle otbi. Otmu yâk yengâlen gâtne ki âlepne otbi. Yâhâ lok âlâ, kutne Naman sâmu, yâhâmâ Siria hânân gâtne, yâk konok âlepne olop.” Yawu sâmu ekyongop.

²⁸ Yawu sâmu ekyongomu miti emetnan tatbinje nângânetâ bâlemu kuk bâlene otbi.

²⁹ Yawu otmâ yahatmâ kapi betnehen hem bâlene tap yapâ hâpujetâ giâkgât Yesu mem gewi.

³⁰ Mem gewi yamâ Anitâne mâmâne otbanjimu pilâyekmâ âlâengen ariop.

*Yesune Kapanaum kapiân ari den kâsikum yingiop.
(Mareko 1:21-28)*

³¹ Yapâ pilâyekmâ kapi âlâ Galilaia hânân tap, kutne Kapanaum sâmu, yan ariop. Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen miti emetnan yâhâ den kâsikum yingiop.

³² Den kâsikum yingimu nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yune Anitâhât sâtgât otmâ den kâsikum ningiap. Nângâmunne yawu oap.” Yawu sâwi.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok âlâ weke bâleneje mem mângâemu manminiop yane miti emetnan tatmâ Yesuhât denne nângâop. Yawu otmâ weke bâleneje biwi nângân nângânne mem purik pilâmu kâriknan halahum yuwu sâop. “Bâe, Yesu Nasaret ambone. Gâ wongât nâhâlen takat? Hilipnohowe sâmu takat me? Gâhât topge nanjan. Gâmâ Anitâhât nanne bulâne mansat. Otmu Anitâne hângângohomu nâ bukulpne orowâk hilipnongowe sâmu gion.” Yawu sâop.

³⁵ Yawu sâmu yuwu sâmu sâwanjio. “Kâmbukne. Gâ gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu weke bâlene yane gaiakmâ ba arimu lok ya senne gâwân gâwân sâmu laune baraknanjak pato otmâ ge iop.

³⁶ Yawu otmâ ge imu eknetâ sâtnje otmu yuwu sâmu alahuwi. “Bâe, wâtnje pato tatbanjio yakât otmâ weke bâlene sâwanjimu tem lâuwanjim gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

³⁷ Yakât den pat ya sâmu haok tuhujetâ kapi nombot nombot huhum linjarakmâ arimu lohimbi kinjtnje orowâkne nângâwi.

*Yesune sâmu Simon hewunne âlepne olop.
(Mataio 8:14-17 Mareko 1:29-34)*

³⁸ Yesune yahatmâ miti emetnambâ gem ariop. Ari lok âlâ, kutne Simon Petoro, yâkât hewunne mesek pato kumu hâkne kâlâp otmu im talop. Yakât ekujetâ emelan yâhâop.

³⁹ Emelan yâhâm ekmâ yan mesek ya sâwanjimu hâkne sânduk sâop. Yawu otmu imbi yane yahatmâ sot um yingimu newi.

⁴⁰ Um yingimu nem tatjetâ emetsenje purik sâop yan sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipnje kundat âlâlâ otbi ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otjetâ kunyenjan mem hengemyongop.

⁴¹ Otmu weke bâlenje watyekmu gaiakmâ ari kârikjan halahum yuwu sâwi. “Gâ Anitâhât nanje.” Yawu sâwi yakât otmâ Yesuhât topje sâm tetem lohimbi ekyongomaihât kuyingiop.

*Yesuje den pat âlepje ya Yuraia lohimbi ekyongop.
(Mareko 1:35-39)*

⁴² Emet hanj sâmu emelambâ gem lok biaengen ariop. Arimu kapi ambolipjanje pâinjetâ biatmu kapi ya pilâm betjan watmâ ariwi. Ari mem tetem pilânenekmâ âlâengen arimap sâm mem alitbi.

⁴³ Mem alitjetâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ kapi ârândân ari Anitâhât den kâsikum yingimune lâum mannomai yakât hângânnohomu gewan.” Yawu sâop.

⁴⁴ Yawu sâm Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari miti emetje ârândân yâhâm gem den kâsikum yingiop.

5

*Yesuje honj bawalipje nombotje meyehop.
(Mataio 4:18-22 Mareko 1:16-20)*

¹ Hilâm âlâen Yesuje Genesaret dengân ginjan ari kinop. Ari kinmu lohimbi dondâje Anitâhât den nângâne sâm yâkâlen ari mem hawam mewam tuhuwi.

² Yawu otjetâ wanja yâhâp talop yakât ambolipjanje wanjaembâ gem injan itâje pirim kinbi.

³ Pirim kinjetâ Yesuje lok âlâ, kutje Simon sâm, yâkât wanjaen yâhâm yuwu sâm ekuop. “Ga puli kunjetâ endun bane.” Yawu sâmu puli kum endun banjetâ lohimbi yanje dengân ginjan ge tatbi. Ge tatjetâ Yesuje yahatmâ wanja hâmenjan yâhâ kinmâ den kâsikum yingiop.

⁴ Den kâsikum yingimu pesuk sâmu Simon yuwu sâm ekuop. “Dengân tânâmnan ba injan itâje pilâjetâ gemu injan dondâje yakât kâlehen kutaklakjetâmâ mem dâinjetâ gawuap.”

⁵ Sâmu sâop. “Lok pato, nenje omoje injan itâje pilâmunje giap yamâ injan âlâ ki miain. Yawu gârâmâ gâhât den ya lâum yâhâpje ba injan itâje ihilâk pilâmunje gewuap.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâmu injan itâje pilâjetâ gemu injan dondâhâlâk yakât kâlehen kutaklakjetâ mem dâinjetâ tiririk sâm tok sâwe sâm olop.

⁷ Tok sâwe sâm otmu yanjak benje bukulipyeje wanja âlâen kinbi ya sânetâ ga tânyongowi. Tânyongonjetâ injan itâje ya mem dâinjetâ wanja yâhâp pik sâmu guhulakde sâm olowot.

⁸⁻¹⁰ Yawu otmu Petoro otmu bukuyâhâtje, imi ata, kutyetje Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtje, yâkje injan dondâ ya ekjetâ âlâ kândâkdâ olop. Ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât otmâ Simon Petoroje Yesu mepaem yuwu sâop. “Maij, Kutdâ, mat oarâke. Gâmâ lok âlepje. Yawu gârâmâ nâmâ lok bâlenje. Yakât otmâ nâje hâmehan kinbomgât dop bia.”

Sâmu sâop. “Biwi yâhâp ki ot. Yiwerenje injan dâiat. Yâhâ hâmbâi lok meyekdâ nâhâlen biwiyenjanje kepeim mannomai.”

¹¹ Yawu sâm ekumu puli kunjetâ wanja ya dengân ginjan yâhâmu yan âiyenje pilâm Yesuhâlen torokatjetâ orowâk manbi.

*Lok âlâ hâk bâle tetewanjimu manop ya Yesuje hengenjuop.
(Mataio 8:1-4 Mareko 1:40-45)*

¹² Yesuḅe kapi ya pilâm âlâen arimu lok âlâ hâk bâle kârikḅe tetewangimu manopḅe Yesu ekmâ yan gotḅan bam yuwu sâḅ âikuop. “Lok pato, gâḅe sârâ kundat topḅe topḅe biatningiwuapḅat dop tap. Yawu sâḅetâ nanḅan. Yakât otmâ nâḅgânihirâ hâk bâle yuḅe pesuk sânihîâḅḅat nanḅan.” Yawu sâḅ âikuop.

¹³ Sâḅu sâop. “Nâḅgâhîhian. Âlepḅe, walipgohomune hâk bâle biatgihîâk.” Yawu sâḅ walipḅumu yanâk biatbangimu âlepḅe olop.

¹⁴ Yawu otmu Yesuḅe yuwu sâḅ ekuop. “Gâ otgihian yukât den pat bukulipge ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok ari ekyongowuat. Ekyongom yan Moseḅe hotom u uhât girem den kuleḅḅuop ya watmâ kinmâ Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbîḅe hâk bâle biatgihîap yukât topḅe nâḅḅanomai.” Yawu sâḅ ekumu ariop.

¹⁵ Yapâ ari iliwetmâ den pat ya sâḅ haok tuhuop. Sâḅ haok tuhumu den pat ya liḅḅarakmâ kapi ârândâḅ arimu lohimbî kinḅitḅe orowâḅḅe Yesuhât den nâḅḅâne sâḅ yâkâlen ariwi. Yâhâ lohimbî kundat otbi gurâ Yesuḅe mem heḅḅemḅonḅoâk sâḅ yâkâlen ariwi.

¹⁶ Yâkâlen ari mem hawam mewan tuhuḅetâ yakât pilâyekmâ lok biaengen ari Anitâ orop den olowot.

*Yesuḅe lok pareḅe yâkât tosaḅe pilâwangiop.
(Mataio 9:1-8 Mareko 2:1-12)*

¹⁷ Hilâm âlâen Yesuḅe lohimbî den kâsikum yîḅḅiop. Yawu otmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yîḅḅimîniwi ya nombotḅe kapi âlâlâ Galilaia otmu Yuraia hânân tatmâ arap ya pilâm yâkâlen ariwi. Yâhâ nombotḅe âlâmâ Yerusalem kapi pato yapâ ariwi. Kapi âlâlâ ya pilâm lohimbî yâk yengâlen ari tatmâ yâk orop oset guset otmâ kinbi. Yawu otḅetâ Anitâḅe Yesu mâmâḅe otbangimu lohimbî heḅḅemyongowuapḅat dop teteop.

¹⁸ Sâḅ yan lok pareḅe âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum ariḅetâ lohimbî dondâḅe emet umbîḅan kinmâ mâḅâp maḅḅuyîḅḅiwi.

¹⁹ Mâḅâp maḅḅuyîḅḅiḅetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâḅḅuwi. Hâum pâḅḅum mâḅâpḅat pâinmâ emet gimbâḅan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbâḅe mem kusatmâ mem katḅetâ lohimbî hohetyeḅan Yesuhât gotḅan giop.

²⁰ Otmu Yesuhâlen biwiyeḅaḅe kepeiwi yakât topḅe ekmâ lok pareḅe ya yuwu sâḅ ekuop. “Anitâḅe tosahe yiwereneḅe pilâhîhiap.”

²¹ Yawu sâḅu Mosehât girem den kâsikum yîḅḅimîniwi otmu Parisaio yâḅḅe nâḅḅaḅetâ bâlemu biwiyeneḅe ekmâ yuwu sâḅ ekyongop.

²² “Yeḅe nâ nekḅetâ lok bâleneḅe otmune biwiyeḅaḅe yawu nanḅai. Yakât nâḅḅâmune ki ârândâḅ oap.

²³ Wuân âi tuhumune ekḅetâ dopḅan otbuap? Yawu mon sâḅ ekuwom. “Nâḅe tosahe pilâhîhian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom.

²⁴ Yakât nine topḅe yuwu sâḅmune nâḅḅaḅet. Nâ Anitâḅe hâḅḅannohomu gewangât tosaḅeḅe pilâyîḅḅim mansan. Anitâḅe âi sâḅ nihîop yukât topḅe ekmâ nâḅḅaḅetḅat oan.” Yawu sâḅ ekyongop.

Yawu sâḅ ekyongom topḅe ekmâ keterakḅetḅat lok pareḅe ya yuwu sâḅ ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetḅan ari.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâḅu in yawu yahatmâ Anitâ mepaem geretḅe lâuakmâ emetḅehen ariop.

²⁶ Arimu lohimbî hâlâḅmâ kinbîḅe Yesuḅe Anitâhât wâtḅan kinmâ nep miop ya ekḅetâ âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Âun yukârâmâ wahap ki orotḅe tetemu eksain.” Yawu sâwi.

*Yesuŋe hoŋ bawanje âlâ miop ya kutŋe Lewi.
(Mataio 9:9-13 Mareko 2:13-17)*

²⁷ Otmu Yesuŋe emelambâ gem ariop. Ari takesi meme lok âlâ, kutŋe Lewi sâŋ, yâkŋe tewetsenŋe emetŋan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâŋ ekuop. “Ga. Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanŋan.”

²⁸ Yawu sâŋ ekumu Lewiŋe tewetsenŋe meminiop ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot.

²⁹ Yawu otmâ Lewiŋe Yesuhât heronje nâŋgawanŋim dâimu emetŋan yâhâowot. Emetŋan yâhâmutâ takesi meme lok otmu lok nombotŋe meyekmu gaŋetâ sot pato uyiŋgimu newi.

³⁰ Nem tatŋetâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yiŋgiminiwiŋe belâŋgen kinmâ yekmâ nâŋgâŋetâ bâlemu hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ âiyongowi. “Wongât Yesuŋe takesi meme lok otmu lok bâleŋe yu orop menduhuakmâ lau konok niai?”

³¹ Yawu sâŋ âiyongonŋetâ Yesuŋe den ya nâŋgâm Parisaio yuwu sâŋ ekyongop. “Den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Lok mesekyeŋe bianje dokta yengâlen ki arimai.

³² Yâhâ lok kundatyene orop me hâhiwin teteyiŋgimap yaŋe konok dokta yengâlen arimai. Yakât topŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋetâ keterahâk. Yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe yuwu sâmai. “Nen lok âlepŋe, nen orotmemenenŋe âilonŋo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâŋ pâlâmŋe manmai. Lok yawuya yengât sâŋ ki gewan. Yeŋe lok bâleŋe sâŋ kewilâyekŋetâ belâŋgen manmai yawuyaŋe orotmemeyenŋe bâleŋe pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim denŋe lâum bulâŋe mem tetenŋetgât gewan.” Yawu sâop.

*Yesuhât hoŋ bawalipŋe sot barak ki manminiwi.
(Mataio 9:14-17 Mareko 2:18-22)*

³³ Yesuŋe den yawu sâŋ ekyongomu lok nombotŋaŋe yuwu sâŋ ekuwi. “Yoane bukuliŋe otmu Parisaio lok nombotŋaŋe Anitâhât âi menehât nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋaŋe hikum sot barak manmâ Anitâ mepaem manmai. Yamâ gâhât hoŋ bawalipgaŋeâmâ sot kutakamai.”

³⁴ Sâŋetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Lok patonje imbi miakbe sâŋ bukuliŋe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem heronje otnomai. Heronje otnomaiân sot barak ki tatnomai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyenŋaŋe taka bukuyeŋe kuŋetâ mumbuap yanâmâ enŋat hako nâŋgâm sot barak mannomai.

³⁵ Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yiwerenŋeâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohonŋetâ mumbom sâp yan enŋat hako nâŋgânomai.” Yawu sâop.

³⁶ Otmu orotmeme embâŋân otminiwi ya otmu ikŋe orotmeme âiŋe kâsikum yiŋgiop yaŋe ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum lâunomaihat dop ki olop. Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâŋ ekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâŋ hâpu golâenâk mânunŋmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekaŋan mânunŋmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaŋe ya sem huhumu sot ya golâ kinmap.” Yawu sâop.

³⁷ Otmu den âlâen hâum yuwu sâop. “Imbi âlâŋe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hânŋiŋe otbuap. Yâhâ yakât kakŋan tâk âiŋe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osom senŋe âlâlâ mânunŋbuap yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap.

³⁸ Yakât otmuâmâ nenŋe tâk âiŋaŋak menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senŋe âlâlâ umatŋe mânunŋnomân yamâ dâimu ŋirik ŋirik sâŋ ki tok sâwuap. Yâhâ hânŋiŋe otmu âiŋe menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotŋe.

³⁹ Otmu yuwu sâmunne nângânet. Imbilipnennane sennje âlâlâ mem iri âinjan mânunmâ hikâm arimai ya lândem iri hângeje bâlenjan ki mânunmâ hikâm arimai. Iri âinjahâlâk nângâmai. Yawu.” Yawu sâop.

6

Yesu honj bawalipne orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.

(Mataio 12:1-8 Mareko 2:23-28)

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesu otmu honj bawalipne âi kalam biwinjambâ gem ariwi. Gem ari mâtâp tânâmnan po irik irik yingiop. Yawu otmuâmâ buku nombotne yengât kalamân sot talop ya mem newi.

² Mem nenjetâ Parisaione yekmâ Yesu yuwu sâm âikuwi. “Mosenje girem den kulemguop ya lâum âun yu tatmâ nanngain. Yakât girawu otmuâmâ honj bawalipgane bukulipyene yengât kalamâmbâ sot mem niai? Ya otjetâ yekmunne bâleap. Yakât otmâ gâne kuyingirâ âlâku ki otnomaihât nanngain.” Yawu sâwi.

³⁻⁴ Yawu sânetâ purik pilâyingim sâop. “Emelâk embânân Dawitine olop yakât den pat sâlikum ki nângâm hengenngumai. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângânet. Dawitine olop sâp yan hotom uwi ya yengât lok kunne âlâ manop, kutne Awiata sâm. Sâp yan Anitâhât hotom um manbine banja tuhun Anitâhât pat sâm katminiwi ya yâkne konok neminiwi. Lok injeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikne tembe lâulipne sotgât bâlenjetâ yan iknak Anitâhât miti emetnan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiataje sot kâmbukne sâm kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotne talop ya mem tembe lâulipne ge kâsikum yingimu newi.

⁵ Yâhâ Anitâne hânngânnohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât amboje. Otmu yakât bonjeâmâ nâne konok mem teteman.” Yawu sâm ekyongop.

Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesune lok âlâ hengennguop.

(Mataio 12:9-14 Mareko 3:1-6)

⁶ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesune miti emetnan yâhâm den kâsikum yingiop. Yâhâ lok âlâ bâteje bonângen mum pâlâmne olop yan tatmu ehop.

⁷ Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpnan Yesune lok parene ya mem hengennguwuap me bia?” sâm Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya nombotnane Yesu mem den âiân katne sâm bamu bam watbine gotyetnan ba kinbi.

⁸ Gotyetnan ba kinjetâ Yesune biwiyenahât topne nângâm lok parene ya yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

⁹ Sâmu yahatmâ kinmu benne Parisaio ya yuwu sâm ekyongop. “Sânetâ nângâwe. Mosenje den kulemguop ya topne girawu tap? Tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok hengenngononom me hilipyongonom? Yakât sânetâ nângâwe.”

¹⁰ Yawu sâm âiyongomu biwiyene umatne otmu olotojâk kinbi. Olotojâk kinjetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyene kârikne otmâ hiliwahonomai yakât nângâm tepne nângâyingiop. Tepne nângâyingim lok parene ya yuwu sâm ekuop. “Bâtege kuwihak.” Yawu sâmu bâteje pilâmu kuwihakop.

¹¹ Panmu kuwihakmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiye ya ekmâ biwiyene kâlâp otmu gem ariwi. Gem ari Yesu girawu otbanjine sâm den alahu gulahu otbi.

Yesune aposololipne meyehop.

(Mataio 10:1-4 Mareko 3:13-19)

¹² Emet nij sâmu Anitâ orop den otbe sâm Yesune pumnan yâhâop. Yâhâmu Anitâ orop den otmutâ emet hanj sâop.

¹³ Emet han sâmu yan lok orowâk manbi ya sâlipyongom yâk yengâlen gâtne lok kâiân yâhâp meyekmâ âi sâm yingio. Yawu otmâ kutyeje pato Aposolo sâm yingio. Lok yamâ kutyeje yuwu.

¹⁴ Simon yâkât kutje âlâ Petoro sâm imiñe Anderea, imi ata Yakowo yet Yoane, lok âlâmâ Pilip, Batolomaio,

¹⁵ Mataio, Toma, Alipaio nanñe Yakowo. Âlâmâ Simon yâhâmâ komot âlâen gâtne ya yengât topyeje yuwu. Kasalipyene Roma lok ya yengât hâkân otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtne. Âlâmâ Yakowo nanñe Yurasi.

¹⁶ Otmu bâñeâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtne. Yâkñeâmâ Yesuhât betnehen kionop ya.

Yesuje lohimbi mem hengemyongop.

(Mataio 4:23-25)

¹⁷⁻¹⁸ Meyekmâ pumñehembâ gâlikñan gemu lok nombotne denñe nângâm watbiñe peneyingiwu. Peneyinginetâmâ lohimbi kingitne orowâkne denñe nângâne sâm yâkâlen ariwi. Lohimbi yâkâlen ariwi yamâ yuwu. Nombotne Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân ttmâ arap ya ambolipne. Yâhâ nombotne âlâmâ Tiro Siron kapi yâhâp saru ginñan tap ya ambolipne. Lohimbi yañe yâkâlen arinetâ den kâsikum yingio. Yâhâ lohimbi nombotne weke bâleñane mângâeyehop ya ekyongomu gaiakmâ arinetâ âlepne otbi. Otmu kundat otbi ya hengemyongop.

¹⁹ Yâhâ wâtne pato tatbañgiop yakât otmâ lohimbi in wâiwiñe âlepne otbi. Yakât otmâ lohimbi sambeñe wâim âlepne otnehât mem hawam mewam tuhuwi.

Yesuje lohimbi den ekyongop.

(Mataio 5:1-12)

²⁰ Yawu otñetâ Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Den bonñe sâmune nângâñet. Yen senñe âlâlâhât umburuk otmâ manmai yamâ Anitâhâlen biwiyeñane kepeñetâ tihityene otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ tepyeñe herone otmu mannomai.

²¹ Yâhâ po manmai yen gurâ Anitâñe sot kâle yingimu neñetâ ârândân otyingiwuap. Yakât otmâ tepyeñe herone otmu mannomai. Yâhâ we bâle nângâm manmai yenâmâ hâmbâi Anitâñe mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeñe herone otmu mannomai.

²²⁻²³ Otmu lok bulâne nâhâlen biwiyeñane kepeim manñetâ lohimbi nombotñane hakyenân sâm mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nângânomai. “Âo, bonñanâk. Anjoân emelâk tâmbâlipnenñane Anitâhât poropete yawuâk otyinginetâ bâleop. Otmu âun yu gurâ yawuâk otningimai. Yawu gârâmâ yakât hâmeñe hâmbâi himbimân manman kârikne mem herone kakñan mannom.” Yawu nângâm tepyeñe herone otmu mannomai.

²⁴ Yawu sâm ekyongom lohimbi manman sânduhân manñetâ tepyeñe umatne otmap ya yengât yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi senñe âlâlâ tatyngiapne hop sambe kakñan manmai. Yae, hâmbâi manman bâleñan ari olo gilâp otnomai.

²⁵ Yâhâ lohimbi sot pato kakñan kinmai yañe hâmbâi sotgât umburuk otmâ olo gilâp otnomai. Yâhâ lohimbi herone kakñan manmai yamâ hâmbâi gilâp amokñan isem mannomai.

²⁶ Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nângâñet. Emelâk embânân poropete perâkñane Anitâhât den kelangtmâ papatolipyene kâityongominiwi. Kâityongonjetâ ki nângâmâk papatolipyene herone otyingiwu. Herone otyingiwâke yamâ den perâkne sâwi yakât matne Anitâñe yingimu mewu.

Yawu gârâmâ lohimbiye yengât nângâm heronje otyinginomai yan biwi golâ mannomai. Yâhâ heronje otyinginomai yan lohimbiye heronje otringiai yakât otmâ Anitâne gurâ yawuâk nenekmu ârândân oap yawu ki nângânomai.”

Kasalipnenje buku otyinginom.

(Mataio 5:38-48)

²⁷ Yâhâ den âlâ torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Sâmune nângânet. Yeje kasalipyenje buku otyinginomai. Otmu lohimbiye yengât hâkân otmai yâk gurâ yawuâk buku otyinginomai.

²⁸ Otmu lok âlâ me âlâne Anitâne mem bâleyehâkgât lohimbi sait kakyejan pilânomai yamâ Anitâne lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâne mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yeje ya yengât umam sâyinginomai.

²⁹ Lok âlâ me âlâne mângâyeknomai yan yakât matje ki kâpekyinginomai. Lok âlâ me âlâne ambonahât bâlene hân meyingim yanjak kiapgâlen yen meyekmâ arinomai. Meyekmâ arinetâ mâtâwânâk yeje hân âlâkuâk yinginetâ pesuk sâwuap.

³⁰ Lok âlâ me âlâne yu me ya ninginet sâm ulityongonomai yamâ in yawu yinginomai. Me lok âlâ me âlâne senje âlâlâ ekmâ kandi meyinginomai yakât purik sâm ninginet ki sânomai.

³¹ Bukulipyenje tânyongonetgât nângâmai yeje gurâ nângâmai dop yawuâk tânyongonomai.

³² Yâhâ lok nombotjanje yen buku otyinginetâ yengu yâk konok buku otyinginomai yakât Anitâne nângâmu ki ârândân otbuap. Yâhâ lok nombotjanje ki buku otyinginetâ yengu yawuâk yâk ki buku otyinginomai yakât Anitâne yen ki lukuleyekbuap.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok nombotjanje yen orop buku konok manne sâm tânyongonetâ yengu yakât matje yâk konok tânyongomai. Yawu otmai yanje lok bâlene bukulipyenje orop tânahomai orotmeme ya ki wangiwuap. Yakât otmâ Anitâne yen ki lukuleyekbuap.

³⁵ Yeje kasalipyenje buku otyinginomai. Otmu yu me yakât umburuk manmai ya bât belaiâk yingim yakât matje ninginetgât ki nângânomai. Yawu otyinginomai yanâmâ Anitâ yahat yahatjanje meyekmâ nine nanne baratne sâm tihityenje otmu mannomai.

³⁶ Anitâne yen lok bâlene umam sâyingimu yakât matje ki miai. Yakât otmâ lohimbi nombotjanje mem âlâlâ tuhuyeknetâ yengu yakât matje ki kâpekyinginomai.

Lohimbi yengât den ki sâm hâreyinginom.

(Mataio 7:1-5)

³⁷ Otmu yeje lohimbi yengât den ki sâm hâreyinginomai otmuâmâ Anitâne gurâ yawuâk yengât ki sâm hâreyingiwuap. Otmu yeje lohimbi yekmâ ki sâm ge katyeknomai otmuâmâ Anitâne gurâ yawuâk yen yekmâ ki sâm ge katyekbuap. Yâhâ yeje lohimbi yengât tosayenje pilâyinginomai otmuâmâ Anitâne gurâ yawuâk yengât tosayenje pilâyingiwuap.

³⁸ Yeje lohimbi tânyongom senje âlâlâ yinginomai otmuâmâ Anitâne ya wangim hop sambe yingiwuap. Iri mânunjmâ tâtâkumunje pik pato otmap yakât dopneâk Anitâne yingiwuap. Yakât otmâ Anitâne yingimap yakât dopneâk yengu yinginomai.”

Yesunje den âlâen hâum sâm ekyongop.

³⁹ Yesunje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok senyenje bok sâsânanjak dâiakmâ arinomai yamâ mâtâp tâpikgum ari hemân kionjomai. Kionjmâ hiliwahonomai.

⁴⁰ Otmu naom âlâ me âlâŋe bawapilipyenye ki wangiyeknomai. Naom âlâ me âlâŋe yu me yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai yanâmâ bawapilipyenye nâŋgâmai yakât dopŋeâk nâŋgânomai.” Yawu sâop.

⁴¹ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Gâŋe bukukahât senŋan wahap tipŋe tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap pato tap ya ki enakmâ nanŋanŋimâk bukukahât yuwu mon sâuwat.

⁴² “Buku. Sengan wahap ya hâluhum pangihawe.” Gâ yawu sâuwat otmuâmâ lok perâkŋe. Gike sengan wahap pato tap ya hâluhum pilakmâ yanâmâ bukukahât senŋan wahap tatbuap ya hâluhum pilâwanŋiwuat. Wongât? Yuwuhât. Gâŋe gike orotmemehe bâleŋe yakât nâŋgârâ tâŋât otmap. Yawu gârâmâ bukukahŋe otmu kiŋoŋ otmap ya ekdâ dondâ bâlemap. Yawu otbuat yamâ ekmune ki ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop.”

Nak topŋe topŋe

(Mataio 7:17-20 Mataio 12:33-35)

⁴³⁻⁴⁴ Otmu Lohimbiŋe yeŋe topyeŋe nanŋanŋiŋetgât Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Nak esenŋe omoŋ omoŋ pilâmap yanâmâ bonŋe bâleŋe ki kinmap. Yâhâ nak esenŋe gimbanŋumap yanâmâ bulâŋe âlepŋe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatŋe manam ki otmap. Otmu manamŋe kiat ki otmap. Otmu giŋ gârârâŋ yaŋe ham ki otmap. Otmu hamŋe giŋ gârârâŋ ki otmap. Yamâ topyeŋe ikŋiâk ikŋiâk.

⁴⁵ Lok âlâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋe me bâleŋe tatmap ya yawuâk lauŋambâ ga takamap. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋeâk tatmapŋe orotmemeyenye âlepŋe otmâ uwawapŋe bia manmai. Yâhâ lohimbî âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân bâleŋeâk tatmapŋe orotmemeyenye bâleŋe otmâ bukulipyenye mâŋgâeyekmai. Yawu.”

Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop otmu lok kopa

(Mataio 7:24-27)

⁴⁶ Yesuŋe lohimbî kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe “Kutdânenŋe Kutdânenŋe,” sâm nohonmaiâke yamâ den ekyongoman yamâ ki lâumai.

⁴⁷ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen gaŋetâ den ekyongomune nâŋgâm heŋgeŋgum lâumai yaŋe dop yuwu manmai.

⁴⁸ Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop yaŋeâmâ emet tuhune sâm hân kendâm saran kâkâlep yaŋe kânâŋgâm emet tuhunetâ tiŋ tiŋâk kinbuap. Yawu gârâmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm ki putuk sâuwap. Yenâmâ dop yawuya.

⁴⁹ Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmu betbanŋim manmai, lok ya yeŋgât topyeŋeâmâ yuwu. Lok kopa nombotŋaŋe emetyenye tuhune sâm hân kendâm saran kakŋeâk kânâŋgânomai. Yawu tuhunetâ emet ya saranŋe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâm ge imbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

7

Yesuŋe hoŋ bawa âlâ heŋgeŋguop.

(Mataio 8:5-13)

¹ Yesuŋe den yawu ekyongom yapâ pilâyekmâ Kapanaum kapiân ariop.

² Kapanaum kapiân ariop sâp yan Roma tembe lâu yeŋgât kunyeŋe âlâhât hoŋ bawaŋe mesek sâtŋan kinop. Yâhâ tembe lâu yaŋe ikŋe nanŋahât nâŋgâwanŋimap yakât dopŋeâk hoŋ bawaŋe yakât nâŋgâwanŋiop.

3 Yakât otmâ “Yesu taka tap,” yawu sânetâ nângâm tembe lâu yaŋe Yesuŋe ga hoŋ bawane heŋgenŋuâkgât Yura yengât papatolipyenŋe nombotŋe hângânyongomu yâkâlen ariwi.

4-5 Ari yuwu sâm ekuwi. “Roma tembe lâu yengât kunyenŋe âlâ nengâlen biwiŋane kepeimu nen orop mansain. Lok yuŋe ikŋe tewetsenŋane lok puluhuyekmu nengât miti emetŋe ya tuhuningiwi. Yakât otmâ denŋe nângâm ari tânguwuatgât nanŋain.” Yawu sâwi.

6 Yawu sâm ekuŋetâ nângâyiŋgimu orowâk ariwi. Ariŋetâ emet ya tâlâhumuâk otmu bukulpŋe hângânyongomu Yesuhâlen ba yuwu sâm ekuwi. “O lok pato, bukunenŋe yuwu yap.

7 “Nâ lok âlepŋe bia. Yakât gâŋe nâhât emelan gawuatgât ki nanŋan. mâtâwânâk kinmâ denâk sârâ hoŋ bawane yu âlepŋe otbuapgât nanŋan.

8 Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwangim yâkât amutgen manman. Gârâmâ patonane nâ gurâ buku nombotŋe yengât kunyenŋe sâm nihimu manman. Yakât otmâ nâŋe tembe lâulipne âlâ me âlâ yuken me yaken ariŋet sâmune âlepŋe nâhât tem lâunihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhunet sâm âi yiŋgiman ya gurâ âilonŋo tuhumai. Gâmâ lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepŋe otbuapgât nanŋan.” Yawu sâm den kalop ya bukulpŋane Yesu ekuwi.

9 Den yawu ekuŋetâ Yesuŋe nângâmu ewe membe olop. Nângâmu ewe membe otmu Isirae lohimbi betŋan sâwi ya yuwu sâm ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nângâm Roma lok yuŋe biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu nanŋan. Isirae yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe lok yuŋe oap yuwu âlâ ki otŋetâ yekman. Lok yuŋe nâhâlen biwiŋane kepeim den katnihiap yu ekmune âilonŋo oap.” Yawu sâm ekyongop.

10 Yawu sâm ekyongomu tembe lâu bukulpŋane purik sâm yapâ pilâyekmâ âwurem ari emelan yâhâm hoŋ bawa âlepŋe olop ya ekbi.

Yesuŋe lok âlâ mumuŋambâ mem yahalop.

11 Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmâ kapi âlâ, kutŋe Nain sâm yan ariŋetâ lohimbi dondâhâlâkŋe betyenŋan sânetâ ariwi.

12 Kapi ya hâumâk otŋetâ imbi kambut âlâhât nanŋe sihanâk muop ya hangune sâm bukulpŋane gerelân katmâ lâum gewi. Yawu otmâ lohimbi tem pato betyenŋan sânetâ gewi.

13 Otmu Kutdâŋe kambut ya ekmâ tepŋe nângâm “Ki ise,” sâm ekuop.

14 Yawu sâm ekum geret lâum gewi yan memu inâk kinbi. Inâk kinŋetâ lok sihan ya ekmâ yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

15 Yawu sâm ekumu mumuŋambâ yahatmâ dendât otmu ekŋetâ sâtŋe bâleŋe olop. Otmu imbi kambut ya nanŋeit yetgât Yesuŋe “lohotŋan manset” sâm ekyotgop.

16 Otmu lohimbi yan kinbiŋe ya ekŋetâ sâtŋe otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Anitâŋe ikŋe poropete âlâ hângângumu taka hohetnenŋan mansap.” Yâhâ nombotŋane yuwu sâwi. “Lok yuŋe tihitnenŋe otmâ manman âlepŋan katnenekmu mannongât Anitâŋe hângângumu taka mansap.” Yawu sâwi.

17 Yesuŋe lok sihan ya mumuŋambâ mem yahalop yakât den pat ya lohimbiŋe sâm haok tuhunetâ kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipŋe kerekŋe nângâwi.

*Yesuŋe Yoanehât sâop.
(Mataio 11:2-19)*

18 Yoane pâi emetŋan katŋetâ talop yâkâlen ari hoŋ bawalipŋane Yesuŋe lohimbi heŋgemyongop yakât den pat ekuwi.

19 Ekuñetâ nângâm hoñ bawayâhâtne yâhâp den yuwu sâmb ekyotgom Kutdâhâlen hângânyotgomu ariowot. “Ari yuwu sâmb âikuromawot. “Anitâñe ikñe hoñ bawa hângângumu ge tihitnenñe otbuap sâmbain ya gâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?”

20 Yawu sâmb ekyotgom hângânyotgomu Yesuhâlen ari yuwu sâmb ekuowot. “Yoaneñe lohimbi toen mem katyekmapñe yuwu sâmb hângânotgomu takait. “Anitâñe ikñe hoñ bawa hângângumu ge tihitnenñe otbuap sâmbain ya gâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?” yawu yap.” Yawu sâowot.

21 Otmu sâp yan Yesuñe lohimbi kundat otbi ya dondâhâlâk hengemyongop. Otmu weke bâleñe lohimbi mângâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Otmu lohimbi senyene bok sâsâñe ya senyenjan walipyongomu senyene suk sâmbu ekbi.

22 Yawuhât Yesuñe Yoanehât hoñ bawayâhâtne ya yuwu sâmb ekyotgom. “Yerâmâ ari kulem topñe topñe memune eksai yukât Yoane ekuromawot. Nâñe senyene bok sâsâñe ya walipyongomune senyene suk sâmbu eksai. Otmu lok pareñe manmai ya hengemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya gurâ hengemyongomune âlepñe otmâ mansai. Otmu ândâpyeñe bok sâsâñe ya gurâ hengemyongomune ândâpyeñe pâron sâmbu den nanjai. Otmu nombotñe bâlewi ya mumuñambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekñetâ mansai ya nine den pat âlepñe ekyongomune nângâm biwiyene herone otmâ mansai.” Yawu sâmb Yoane ekuromawot.

23 Yakât âlâ sâwe. Yawu otyingim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâñe nâhât biwi nângâm yâhâp ki otmai ya yengât nângâmune tepne herone oap.” Yawu sâmb ekyotgom hângânyotgomu âwureowot.

24 Hângânyotgomu âwurem arimutâ Yesuñe Yoanehât topñe lohimbi yan kinbi ya yuwu sâmb ekyongop. “Yoane lok ki manmaiângen ari manop ya lohimbiñe ekne sâmb yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâmb sâwe. Siru pato pilâmb âliwahap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

25 Yawu olop ya ekne sâmb ariwi me bia? Me lok âlâñe hâk katipñe sekñe âlepñe mânunjakmâ manop ya ekne sâmb ariwi me? Lok hâk katipñe sekñe âlepñe mânunjakmaiñeâmâ lok kutdâ yengât emelanâk tatmai.

26 Yâhâ lok ki manmaiângen ki manmai. Yakât otmâ wuân bâmb ekne sâmb yaken ariwi? Yakât yuwu sâmbune nângâñet. Yoaneñe Anitâhât den pat sâmb tetem gaop ya nângâne sâmb ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropetelipñe yâkât den tâmbâlipyene ekyongom manbi ya yengât kunyene pato oap.

27 Yâkât nângâm emelâk Anitâñe den sâop ya yuwu tap. “Gâñe nine topne sâmb tetem ekyongorâ nângâñetgât nine hoñ bawane hângângumune kulet sâhahim mâtâp meñgihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

28 Otmu yakât den yuwu sâmbune nângâñet. Anitâñe Yoane nep wanñu miop yakât nângâmbu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe Yoane wangi-nomaihât dop ki tap. Yoaneñe kulet sânihim âmb mem gaop yamâ nine topne ki nângâm hengenñu mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâñe nâhât den pat âlepñe yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânyene katnombai yanñeâmâ Yoane wanginombai.

29 Yawu sâmb ekyongomu lohimbi sesengâlâk, lohimbi inñe, takesi meme lok, yawuyane nângâñetâ bulâñe olop. Yâhâmâ emelâk Yoaneñe Anitâhât den ekyongomu nângâñetâ bulâñe otmu toen mem katyehop.

30 Yamâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den lohimbi kâsikumb yingiminiwi yâkñeâmâ Anitâhât mâtâp Yoaneñe ekyongop yakât hâkâñ otmâ denñe nângâñetâ tâñât olop. Yakât otmâ toen ki katyehop.

³¹ Otmu Yesuŋe den âlâ yuwu sâŋ ekyongop. Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât nâŋgâŋetâ keterakyiŋgiâkgât den girawu yaen hâum sâŋmune nâŋgâŋetâ keterakbuap. Yuwu mon?

³²⁻³⁴ Nimnaom titipâŋe sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomaiŋe komot âlâ yuwu mon ekyongonomai. “Nenŋe yahatmâ kep tuhum âlâlâ oain. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunŋe ki tânnongoai. Yakât otmâ nâŋgâmunŋe bâleap.” Yawu otnomai yakât topŋe teteâkgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yakât dopŋeâk Yoaneŋe herone olâkgât nâŋgâwi. Yamâ nâŋgâwi yawu Yoaneŋe ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkâŋ otmâ sâŋ ge katbi. Otmu âlâku torokatmâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomaiŋe komot âlâ yuwu sâŋ ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nâŋgâŋ ombes hakoâk isewin. Yawu otbin yan yeŋe ki nenekbi. Yakât otmâ nâŋgâmunŋe bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopŋeâk yeŋe otmâ mansai. Gârâmâ yeŋe oai yan ki torokatmâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkâŋ oai. Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Emelâk Yoaneŋe to kârikŋe me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkŋe ki neminiop. Yakât yeŋe yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ yawu otmap.” Yawu sâwi. Yâhâ nâŋmâ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge sot kâlê neman. Yakât otmâ yeŋe nâhât yuwu mon nâŋgâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakamap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku oranjim gamai.” Nâhât yawu sâmai.

³⁵ Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâŋe den sâop ya tiŋâk lâum manmai ya yengât orotmemeyenŋe ekmâ nâŋgâŋetâ bonŋe otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

Imbi âlâŋe Yesuhât kâiŋe piriop.

³⁶ Parisaio lok âlâ, kutŋe Simon sâŋ, yâkŋe Yesu memu emetŋan yâhâ bukulpŋe orowâk menduhuakmâ sot newi.

³⁷ Yâhâ Yesu orowâk sot newi yakât den pat imbi kondarâ âlâŋe nâŋgâŋmâmâ to kukŋe suk sukŋe âlâ mem emet tatbiân yan yâhâop.

³⁸ Mem yâhâ Yesu betŋehen kinmâ isemu gilâpŋe târâŋ sâŋ kâiŋan giop. Kâiŋan gemu somotŋe kâlêp pato yaŋe mem gowasiŋmâ kereŋ mewanjgiop. Yawu otmâ to kukŋe ya moselemu kâiŋan gemu pirim mepaeop.

³⁹ Yawu otmu Simonŋe ekmâ biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “Imbi kondarâ yuŋe ki orotŋe oap. Yawuhât Yesu Anitâhât poropete mansap mâne imbi yukât topŋe nâŋgâŋ heŋgeŋgum kuwaŋgimu ki otbâp.

⁴⁰ Yawu nâŋgâmu Yesuŋe biwiŋahât topŋe nâŋgâŋ yuwu sâŋ ekuop. “Simon, den sâŋmune nâŋgâ.” Sâmu sâop. “Lok pato, sârâ nâŋgâwe.”

⁴¹ Sâmu sâop. “Den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâ. Lok âlâŋe bukuyâhâtŋe tewetsenŋe yitgiop, âlâmâ 50 kina, âlâmâ 5 kina.

⁴² Tewetsenŋe yitgimu mem ari yaŋe senŋe âlâlâ puluhahowot. Otmu yakât kakŋan “matŋe nihiromawot” sâŋ ekyotgop. Yawu gârâmâ tewetsenŋe ki tatyitgiop. Yakât otmâ yâkâlen ari yuwu sâŋ ekuowot. “Tewetsenŋe ki tatnitgiap. Yakât otmâ girawu otmâ tosa matŋe kâpekmutŋe pesuk sâwuap?” Yawu sâŋ ekumutâ yuwu sâop. “Bât belaiâk yitgiwan. Pesuk yap, âlepŋe ariyet.” Yawu sâop. Yakât otmâ yuwu âihohomune nâŋgâ. Bukuyetŋaŋe tosayetŋe pilâyitgimu pesuk sâop. Yakât otmâ bukuyâhâtŋe lok girawu yaŋe herone pato nâŋgâwaŋgiop, 50 kina waŋop yaŋe me 5 kina waŋop yaŋe?

⁴³ Sâmu sâop. 50 kina waŋop yaŋe herone pato nâŋgâwaŋgiop.”

Sâmu sâop. “Âlepŋe yat.”

⁴⁴ Yawu sâŋ imbi ya ekmâmâ Simon yuwu sâŋ ekuop. Nâŋe emetgan gamune to ki gâim katdâ piriaksan. Yamâ imbi yuŋeâmâ isemu gilâpŋaŋe kâinan gemu pirim somotŋaŋe gowasiŋmâ kereŋ menihiap.

⁴⁵ Gâñe ki parahuneksat. Yamâ imbi yuñeâmâ mepaenekmâ tap.

⁴⁶ Gâñe nak toñe ki katnihiat. Yamâ imbi yuñeâmâ to kukñe suk sukñe, hâmeñe yahat yahatñe ya moselemu kâinan gemu pirineksap.

⁴⁷ Imbi yuñeâmâ nâñgânihiap. Yakât topñe nâñgâm hengenjuuatgât yuwu sâmunne nâñgâ. Lok âlâñe bukunahât tosa umatñe pilâwanjimu yakât herone pato nâñgâwanjiuwap. Yâhâ lok âlâñeâmâ bukunahât tosa hewewen pilâwanjimu yakât herone kakñeâk nâñgâwanjiuwap. Yakât yuwu sâmunne nâñgâ. Anitâñe imbi yukât tosa umatñe emelâk pilâwanjiap. Yakât otmâ mepaenekmâ tap.

⁴⁸ Yawu sâmu imbi ya yuwu sâmu ekuop. “Tosahe pilâhihian.”

⁴⁹ Yawu sâmu, Parisaio orowâk tatmâ sot newiñe den ya nâñgâm biwiyenane yuwu nâñgâwi. “Lok yukât topñe girawu? Girawu otmâ “Tosahe pilâhihian” yawu yap.” Biwiyenane yawu nâñgâwi.

⁵⁰ Yesuñe imbi ya yuwu sâmu ekuop. “Nâhâlen biwihan kepeiat. Yakât otmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihap. Yakât nâñgâm lohotñan ari.” Yawu sâop.

8

Imbi nombotñe Yesu orowâk ariwi ya yengât topyene

¹ Sâp yakât kakñan Yesuñe hon bawalipñe meyekmu kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya ârândân yâhâm gewi. Otmu lohimbine Anitâhâlen biwiyenane kepeinetâ tihityene otyingiwuap yakât den pat âlepñe Yesuñe ekyongop.

² Otmu imbi nombotñe orowâk ariwi ya yengât topyene yuwu. Imbi nombotñe emelâk kundat otbi ya hengemyongop. Yâhâ nombotñe âlâmâ weke bâleñane mângâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Yâhâ yâk yengâlen gâtñe âlâ, kutñe Maria, Matala kapiân gâtñe, ya weke bâleñe nombolan yâhâpñe mângâenjetâ watbanjiop.

³ Yâhâ âlâmâ, kutñe Yoana sâmu. Yâhâmâ Herotgât hon bawa âlâ, kutñe Kusa sâmu, yâkât imbine. Yâhâ âlâmâ, kutñe Susana sâmu. Otmu imbi nombotñe iri sikumyene orop yâkñe Yesu otmu hon bawalipñe tânyongowi. Imbi topyene sâmu aran yu orowâk ariwi.

Hote alikñan hâum sâop.

(Mataio 13:1-9 Mareko 4:1-9)

⁴ Lohimbi dondâne kapiyene pilâm Yesuhâlen ari menduhuakñetâ den âlâen hâum yuwu sâmu ekyongop.

⁵⁻⁸ “Lok âlâñe hote alikñe mem hâilonbe sâmu newângen ariop. Ari hote alikñe ya nombot nombot mem hâilonmu giop. Nombotñeâmâ mem hâilonmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotñeâmâ mem hâilonmu hân toñe biaen ge talop. Yâhâ nombotñeâmâ hele bâleñe iowân giop. Yâhâ nombotñeâmâ tep tep kum hân âilongo longo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote alikñe mem hâilonmu âlâen âlâen giop yakât topñeâmâ yuwu. Nombotñe mâtâwân ge talop yamâ lohimbine bam gam tâlim lan tuhujetâ nâñe kârâm newi. Yâhâ nombotñeâmâ hân toñe biaen giop yamâ gihitñe kakñeâk pilâop. Yakât otmâ in yawu mum hâlâlân sâop. Yâhâ nombotñeâmâ hewukñan me hele pato biwihan giop yamâ âilongo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukñane langumu derepgum gimbanjumu orok sâop. Yâhâ nombotñe hân âlepñan giop yaneâmâ tetem pururuk sâmu âilongo yahalop. Nâñe den yan yu biwiyen an katmâ nâñgâm hengenjunomai.” Yawu sâmu ekyongop.

*Topnje yuwuhât Yesuje den âlâ me âlâen hâum sâop.
(Mataio 13:10-17 Mareko 4:10-12)*

⁹ Yawu sâm ekyongomu hoj bawalipnaje den ya topnjahât nângâne sâm âikuwi. Âikuñetâ sâop.

¹⁰ “Anitânje tihitnenne otmâ gamap yakât topnje yeje tipine nanjai. Yâhâ lok nombotnje nâhâlen ki torokatmâ mansainjeâmâ biwiyenje pâlâmne otmâ mansai. Biwiyenje pâlâmne otmâ manñetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman. Yakât otmâ yâkne nâhât nângâm hâkâñ otmâ nekmâ kâkâsuk otmai. Yawu otmâ biwiyenje alitmai. Yakât otmâ nâhât den pat yu nângâñetâ tâñât oapgât hiliwahonomai. Yamâ nângâm heñgenjuai mâne biwiyenje Anitâhâlen katmâ denje lâunjetâ tosayenje emelâk pilâyinçimbâp.”

*Hote mem hâilonjmu giop yakât topnje
(Mataio 13:18-23 Mareko 4:13-20)*

¹¹ Hote alikñan hâum ekyongoan yakât topnje sâmune nângâñet. Anitâhât den yamâ hote alikñahât dop oap.

¹² Yâhâ lok hote alikne mem hâilonjmu giop yamâ nenje Anitâhât den lohimbî ekyongomunne nângâmai yakât dop. Hote alikne nombotnje mem hâilonjmu mâtâwân giop yakât topnje yuwu. Yamâ lohimbî nombotnaje Anitâhât den nângâñetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeimaihât Satanje den ya kum mem gulip tuhumap.

¹³ Yâhâ hote mem hâilonjmu nombotnje hân toje bîaen giop yakât topnje yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepne ekyongomune nângâm herone otmâ manmai. Nângâñetâ den ya kakneâk gem biwiyenjan gihitne kârikne ki memap. Yawu gârâmâ umatne âlâ kakyenjan yâhâmap yan lohotne otmâ pilâmai.

¹⁴ Yâhâ hote mem hâilonjmu nombotnje hele biwiñan giop yakât topnje yuwu. Lohimbî nombotnje den ekyongomune nângâñetâ bonje otmap. Nângâñetâ bonje otmu sâp kâlep ki otmuâk hângât iri sikum, me tewetsenje, me âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyenaje yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manñetâ manman âlepne ki teteyinçimap.

¹⁵ Yâhâ hote mem hâilonjmu nombotnje hân toje orowân giop yakât topnje yuwu. Lok yawuyaneâmâ den pat âlepne nângâm heñgençumai. Nângâm heñgençum tiñâk lâum manmâ yâhâñetâ manman âilonjo lonjo teteyinçimap. Yâk yeñgât topyenje yawu. Nâje hoteân hâum yan yamâ topnenjeâmâ yawu.” Yawu sâm ekyongop.

*Lok topnenje lambeân hâum sâop.
(Mareko 4:21-25)*

¹⁶ Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenje emet kâlehen tatmâ lambe saum tunçuñan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunne kinmâ sem laninje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

¹⁷ Yakât topnje yuwu. Lok âlâ me âlâñe otñetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne tetekñan otmu eknom.

¹⁸ Yakât otmâ den ekyongoan yu biwiyenjan katmâ nângâm heñgençunomai. Lok âlâ me âlâñe nâhât den nângâm biwiyenjan katmâ mannomainje ya nângâñetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâñe nâhât den nângâñetâ nahat otmu bet pilânomainje biwiyenje pâlâmne manmâ ki nângâñetâ keterakmâ heñgençuwuap.” Yawu sâm ekyongop.

*Yesuhât hepne torehenlipne
(Mataio 12:46-50 Mareko 3:31-35)*

¹⁹ Yawu sâmb ekyongom tatmu lohimbî kinjîtne orowâkne denne nângâne sâmb mem hawam mewam tuhum kinbî. Yawu kinjetâ ikne hepne torehenlipnane taka gotnjan bane sâmb otrjetâ lohimbine mâtâp manguyinjinjetâ betyenehen kinbî.

²⁰ Betyenehen kinjetâ lok âlâ Yesu gotnjan talopne yuwu sâmb ekuop. "Torehenlipnane taka betnennehen kinmâ gâhât yai."

²¹ Yawu sâmbu Yesune yuwu sâmb ekyongop. "Anitâhât tem lâum mansai yanjeâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâne oai."

Yesune sâmbu to siru nâj nâj sâop.

(Mataio 8:23-27 Mareko 4:35-41)

²² Hilâm âlâen Galilaia dengân pato ya hâtikgum nombotgen arine sâmb wangaen yâhâwi. Wangaen yâhâm hâtikgum nombotgen ariwi.

²³ Arim tatjetâ Yesu amangât katmu aman pâlâmne iop. Aman im tatmu dengân ya tânâmgunjetâ yanâk siru puñ puñ sâmb pilâop. Siru puñ puñ sâmb pilâmu tone wanga kâlehen gemu guhulakbe sâmb olop.

²⁴ Guhulakbe sâmb olop yan ekjetâ sâtne otmu honj bawalipnane mândem yuwu sâwi. "Wâe, lok pato, wanga yu dengân kâlehen guhulakbe sâmb oap. Harannongomap."

Yawu sâmb ekunjetâ yahatmâ siru kuwangiop. Kuwangimu to yanje nâj nâj sâop. Nâj nâj sâmbu yuwu sâmb ekyongop.

²⁵ "Wongât biwi yâhâp oai? "Nâne tihityene otbomgât dop ki tap," yawu mon nanjai?" Yawu sâmb ekyongop. Yawu sâmb ekyongomu yuwu sâmb alahuwi. "Bâe, lok yukât topne girawu? Siru kuwangimu yanak to yanje nâj nâj yap." Yawu sâwi.

Yesune weke bâlene watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.

(Mataio 8:28-34 Mareko 5:1-20)

²⁶ To nâj nâj sâmbu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutje Gerasene sâmb, yan ariwi.

²⁷⁻²⁹ Yan ari wangaembâ lâum kionmâ arinetâ kapi amboje, lok âlâ weke bâlenane mângâeminiop, ya takamu ekbi. Yâhâ yâkât topne yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmu weke bâlenane mângâemu hâk katipne tuhum pilâm hâk barahâk manmâ gaop. Otmu ikne kapi ambolipnane ari tâk kârikne, kutje sein sâmb, yanje kâine bâte mem menduhum sâhâminiwiâke yamâ tâmbirin sâmbu hâreakminiop. Yawu otma weke bâlenane mângâemu lok ki manmaiângen ari ihilâk mahilâk manminiop. Lok yakât topne yawu. Lok yanje ewan kinmâ Yesu ekmâ yâkât gotnjan ge kinop. Gotnjan ge kinmu Yesune weke bâlene ya watbe sâmb yuwu sâmb ekuop. "Lok yukâlebâ gaiakmâ ari."

Yawu sâmbu hu halak tuhum yuwu sâmb ulitguop. "Yesu, topge nanjan. Gâ Anitâhât nanje. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât nanjan." Yawu sâmb ulitguop.

³⁰ Ulitgumu sâop. "Ahonakdâ nângâwe."

Sâmbu sâop. "Nâne weke bâlene nombotne orowâk tatmâ lok yu mem mângâem mansain. Yakât otmâ nengât kutnenne "Komot Pato," yawu.

³¹ Aiop, gâne nângâningirâ sumânâk mannom. Hem topnjan ki hângânnongorâ arinom." Yawu sâwi.

³² Yâhâ talapnjan bau sesengâlâkne tomot tuhum kinjetâ yekbi. Yekmâ yuwu sâmb Yesu ekuwi. "Gâne watnenekbuat otmuâmâ, âlepne watnenekdâ gaiakmâ bau enda yengâlen arinom." Yawu sâwi. Yawu sâmbetâ watyekmu gaiakmâ bau ya yengâlen ge mânunjakbi.

³³ Bau yengâlen ge mânunjakmâ mângâeyekjetâ sururuk sâmb ba hem pa-toembâ tâwonj sâmb dengânân kionjetâ haranyongop.

³⁴ Dengânân kionjetâ haranyongomu galemyongom manbiñe ekmâ suru-ruk sâmb kapi ambolipñe ya ekyongowi.

³⁵ Ekyongonjetâ yakât topñe nângâne sâmb Yesuhâlen takawi. Otmu emelâk weke bâleñe lok mângâñetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nângân nângânñe keterakbangimu hâk katipñe mânunahop ya ekbi. Ekñetâ sâtñe otmu lohimbi Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

³⁶ Âiyongonjetâ Yesuñe weke bâleñe watyekmu gaiakmâ arinjetâ nângân nângânñe keterakbangiop yakât den pat ekyongowi.

³⁷ Ekyongonjetâ nângânjetâ sâtñe otmu Yesuñe pilâyekmâ âlâengen ariâkgât ekuwi.

Yakât otmâ Yesuñe hon bawalipñe meyekmu wangaen yâhâwi.

³⁸ Wangaen yâhânjetâ yan lok weke bâleñe watbangiop yañe yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât nanñan.”

³⁹ Sâmb sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yakât otmâ kapihehen ari gike hep torehenlipge yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

Yawu sâmb kapiân yâhâ Yesuñe heñgenñuop yakât den pat kapilipñe ekyongop.

Yesuñe Yairo baratñe mumunambâ mem yahalop.

(Mataio 9:18-26 Mareko 5:21-43)

⁴⁰ Yawu otmâ Yesuñe hon bawalipñe meyekmu kapi ya pilâm wanga mem âwurem ariwi. Âwurem ari wangaembâ genjetâ dengân ginñan lohimbi dondâñe Yesu ekne sâmb taka kinbi.

⁴¹ Yawu otmâ kinñetâ miti emetñahât galemlipñeñe yengât lok kunñe, kutñe Yairo sâmb, yâkñe gotñan ba mepaem yuwu sâmb ekuop.

⁴² “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâmb oap. Yawu gârâmâ gâñe ari heñgenñuhât nanñan.” Yawu sâop.

Yawu sâmb ekumu Yesuñe hon bawalipñe meyekmu ya pilâm Yairohât emelan ariwi. Mâtâwân arim tatñetâ Yesu takaop yakât den pat ya lohimbi dondâñe nângâm ekne sâmb yâkâlen arinjetâ orowâk ariwi.

⁴³ Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwi yâkât topñeâmâ yuwu. Imbilipnennñe emetsenñe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenñe ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop. Yambu kâiân yâhâp yu biwiñan dokta yengâlen arimu hep ya sañ sâekgât âi pato mewiâke yamâ yawuâk otmâ gaop.

⁴⁴ Yâhâ imbi yañe Yesuhât betñan bam yâkât sângum potonñan in walipgumu yanâk hepñe sañ sâop.

⁴⁵ Yâhâ walipguop yanâk Yesuñe engatñe kakñambâ olelem yekmâ “Âlâñe walipnohoap?” sâmb âiyongop.

Yawu sâmb âiyongomu yan kurihiakñetâ Petoroñe yuwu sâop. “Lohimbi dondâñe mem hawam mewam tuhunenekñetâ pân sâmb kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nângâm yat? Yan gâtñeñe mon walipgohoai.”

⁴⁶ Sâmb sâop. “Walipnohoap yan hâkne katmâ nanñan.”

⁴⁷ Yawu sâmb imbi yañe kâi bânñe kârân kârân sâmb kinop. Yawu otmâ Yesuhât sângum potonñan walipgumu hepñe sâñ sâop yakât topñe kerek ekuop.

⁴⁸ Sâmb sâop. “Toune, biwihe nâhâlen katsat. Yakât otmâ Anitâñe nângâhahimu hepge sañ yap. Lohotñan ba ari.” Yawu sâmb ekuop.

⁴⁹ Yawu sâmb ekum kinmu yanâk Yairohât hon bawalipñe nombotñeñe emelambâ taka yuwu sâmb ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

⁵⁰ Yawu sâñetâ Yesuñe nângâm Yairo yuwu sâmb ekuop. “Yakât ki gorâhihiâk. Nâhâlen biwihane kepeim engat yâhâp ki ot.” Yawu sâop.

⁵¹ Yawu sâmb Yairohât emet gotñan ba kinmâ lohimbi nombotñe katyekmu yaehen kinbi. Yaehen kinñetâ Petoro, Yakowo, otmu imiñe Yoane, Yairo, imbiñeit meyekmu emet kâlehen yâhâwi.

⁵² Yâhâ lohimbi dondâñe kahân tatmâ isem we bâle pato nâñgâm tatbi. Yawu ot tatñetâ yuwu sâmb ekyongop. “Baratyetñe ki bâleap, in aman pâlâmñe iap. Yakât otmâ ki isenjet.”

⁵³ Yawu sâmb ekyongomu nâñgâñetâ nahat otmu giriñbañgiwi. Emelâk katnenekmâ arap nâñgâwi.

⁵⁴ Yâhâ Yesuñe imbi sihan ya bânñan mem yuwu sâmb ekuop. “Barat tipñe, yahatmâ kin.”

⁵⁵ Yawu sâmbu yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu Yesuñe sâmbu sot um wañetâ niop.

⁵⁶ Otmu âwâñe mâmâñe ya ekmutâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ bukulipyetñe ki ekyongoromawot sâmb kuyitgiop.

9

Yesuñe hoñ bawalipñe meyekmâ âi sâmb yinggiop.

(Mataio 10:5-15 Mareko 6:7-13)

¹ Yesuñe hoñ bawalipñe kâiân yâhâp menduhuyekmâ âi sâmb yingim yuwu sâmb ekyongop. “Yen nâhât sâtgât otmâ ari weke bâleñe lohimbi mâñgâeyekñetâ mansai ya watyñingñetâ gaiakmâ arinomai. Otmu lohimbi kundat otmâ mansai ya heñgemyongonomai.” Yawu sâmb ekyongop.

² Otmu lohimbiñe Anitâhâlen biwiyeñe kepeñetâ tihityeñe otbuap yakât den pat ekyongom kapi âlâen âlâen ari kundat otbi ya heñgemyongonomaihât mâmâñe otyinggiop.

³ Mâmâñe otyingim yuwu sâmb ekyongom hâñgânyongop. “Âi topñe katne sâmb sot me senñe âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Natic ki miaknomai. Me itâkat ki goleaknomai. Me tewetsenñe hâkyenñan ki tatbuap. Me pet me hâk katipñe ya hourâ hourâ ki miaknomai. Me howan ki tinañgum arinomai.

⁴ Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyekñetâ yanâk tatnomai. Kapi ya ambolipñe orotmemeyeñe bâleñe betbañgim biwiyeñe Anitâhâlen katñet sâmb nâhât den pat âlepñe ekyongonomai.

⁵ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonñetâ nâñgâñetâ nahat otmu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâñe matñe umatñe yinggiwuap. Yakât otmâ kâiyeñan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek meñetâ gewuap. Ya gemu betyñingim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Arinñetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nâñgânomai.” Yawu sâmb ekyongop.

⁶ Yawu sâmb ekyongom hâñgânyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepñe ekyongowi. Den pat âlepñe ekyongom yan lohimbi mesek otbi ya mem heñgemyongowi.

Herotñe Yesuhât den pat nâñgâop.

(Mataio 14:1-2 Mareko 6:14-16)

⁷ Otmu sâp yanâmâ Galilaia yengât lok kutdâ âlâ manop, kutñe Herot Antipa sâmb, yâkñeâmâ Yesuñe olop miop yakât den pat nâñgâop. Lohimbi nombotñe yuwu sâñetâ nâñgâop. “Herotñe tembe lâulipñe ekyongomu Yoane kuñetâ muop yamâ mumuñambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁸ Yâhâ nombotñeâmâ yuwu sâñetâ nâñgâop. “Poropete lok âlâ, kutñe Elea sâmb, emelâk himbimân yâhâop yañe mon purik sâmb ge mansap,” yawu sâwi. Yâhâ nombotñeâmâ yuwu sâñetâ nâñgâop. “Anitâhât poropetelipñe emelâk muwi yâk yengâlen gâtñe âlâ yañe mumuñambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁹ Yawu sânetâ Herotņe nângâm engat yâhâp otmâ yuwu sâop. “Emelâk tembe lâulipne ekyongomune Yoane engatņe hârewi. Yakât otmâ lok girawu yaņe yu ya otmâ mansap yakât den pat sânetâ naņgan?” Yawu sâm Yesu ekbehât nângâm manop.

Lok 5000 ya sot yinginetâ newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Yoane 6:1-13)

¹⁰ Emelâk Yesuņe hoņ bawalipņe hângânyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepņe ekyongowi. Ekyongom pesuk pilâm yâkâlen âwurem ari otbi mewi yakât ekuwi. Ekuņetâ meyekmu yeņiâk tatmâ nângâne sâm Besaita kapiân ariwi.

¹¹ Kapi yan ariwi yakât den pat lohimbi kingitņe orowâkņe nângâm be-tyeņehen watyekmâ ariwi. Ariņetâ yan Yesuņe tepņe nângâyingim Anitâhâlen biwiyenāņe kepeinetâ tihityeņe otbuap yakât den pat âlepņe ekyongop. Otmu bukulipyņe mesek topņe topņe otbi ya meyekmâ takanetâ mem hengemyongop.

¹² Yawu otmâ Anitâhât den topņambâek kâsikum yingimu emetsâpņe otmu yan hoņ bawalipņe yuwu sâm ekuwi. “Yu tain yu hâlâņmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât pō yingimu wâtyeņe houņ sâmapgât gâņe hângânyongorâ arinet. Hângânyongorâ ari yeņahâk sot puluhum um nenomai.” Yawu sâwi.

¹³ Sânetâ sâop. “Âlepņe yeņe sot kâsikum yinginet.”

Sâmu sâwi. “Nengâlen baņa kândâkdâ mome otmu iņan yâhâp yawuâk tap. Lohimbi dondâ taka tai. Yawu gârâmâ nenņe katgekmâ ari sot puluhuyingim lâum takanomgât naņgat me?” Yawu sâwi.

¹⁴ Yâhâ lohimbi taka tatbi ya yeņgât dowâmâ 5000 yawuya. Yesuņe yuwu sâm ekyongop. “Yeņe lohimbi yu ekyongonetâ kâsiwahom komot tipi tapi, komot 50 dop yawuya tatmâ arinet.” Yawu sâop.

¹⁵ Yâhâ lohimbi ekyongonetâ den sâop yawuâk otbi.

¹⁶ Otmu Yesuņe sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem baņa ya motokmâ tipi tapi tuhum hoņ bawalipņe yingimu lohimbi ya kerehâk yinginetâ newi. Yâhâ iņan gurâ yawuâk yinginetâ neņetâ dopyeņan olop.

¹⁷ Neņetâ dopyeņan otmu sot nombotņe talop ya hoņ bawalipņe hâwurum mânuņetâ saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

Petoroņe Yesuhât topņe sâm teteop.

(Mataio 16:13-19 Mareko 8:27-29)

¹⁸ Otmu hilâm âlâen Yesuņe hoņ bawalipņe katyekmu tatņetâ ikņiâk ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum pesuk pilâmu hoņ bawalipņe yâkâlen arinetâ yuwu sâm âiyongop. “Lohimbiņe nâhât girawu nângâmai?”

¹⁹ Sâmu sâwi. “Nombotņe gâhât yuwu sâmai. “Yoaneņe lohimbi toen katyekminiop ya emelâk kuņetâ muop ya mumuņambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotņeâmâ, “Poropete âlâ, kutņe Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yaņe purik sâm ge mansap,” sâmai. Yâhâ nombotņeâmâ, “Anitâhât poropetelipņe emelâk muwi ya yeņgâlen gâtņe âlâņe mumuņambâ yahatmâ mansap,” gâhât yawu sâmai.” Yawu sâwi.

²⁰ Sânetâ sâop. “Yawu gârâmâ yeņeâmâ nâhât girawu nângâmai?” Sâmu Petoroņe yuwu sâop. “Anitâņe hângângohomu ge mansat ya nângâmunņe bulâņe oap.” Yawu sâop.

²¹ Yâhâ yakât topņe sâm tetem lohimbi ekyongomaihât sâm kuyingiop.

Yesu kuņetâ mumbuap yakât sâop.

(Mataio 16:20-28 Mareko 8:30-9:1)

²² Den âlâ torokatmâ yuwu sâmb ekyongop. “Nâ lok bulâñe mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yengât kunlipyeñe otmu Isirae nengât papatolipnenñe otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya kerekñe biwi konohâk otmâ yan nâhât sâmb bâlenihim mem âlâlâ tuhunekmâ nohoñetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatmâ benñe yapâ mumuñambâ yahatbom.” Yawu sâmb ekyongop.

Manmannenñe ki alitmâ manmâ yâhânom.

²³ Otmu Yesuñe lohimbi kerehâk yuwu sâmb ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâñe biwiyenñe nâhâlen katmaine nâhâlen torokatne sâmb yan yehâhât ki nângâñetâ yahatbuap. Me senñe âlâlâ tatyinñiap ya biatningimap sâmb yakât ki nângâm ketet otmâ enñat yâhâp otnomai. Nâhât den haonmâ ârândân nângâm tem lâunihim mannomai.

²⁴ Yawu gârâmâ benñe lok âlâ me âlâñe manmanyenñe alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenñe kepeim manmâ nâhât den pat âlepñe yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongonñetâ munomai yamâ Anitâñe mumuñambâ mem yahatyekbuap.

²⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâñe iri sikum me manman topñe topñe yan biwi nângân nângânyenñe hikum manmâ munomai yan girawu otnomai. Yehâhâk mumuñambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap. Nâ lok bulâñe den kâsikum yinñim mansan. Yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe nâhât den nângâñetâ nahat otmu betnihinomai yamâ matñe yuwu kâpekyinñiwom. Hâmbâi sâp patoen Himbim Awonñane yâhâpñe hângânnohomu anelolipne meyekmune hânân genom. Sâp yan yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe nâhât den nângâñetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matñe umatñe menomai.

²⁶ Hâmbâi sâp patoen Himbim Awonñane yâhâpñe hângânnohomu anelolipne meyekmune hânân genom. Gem yan manmanyenñahât matñe âlâku ikñiâk ikñiâk kâpekmâ yinñiwom.

²⁷ Yuwu sâmb ekyongomune nângâm biwiyenñan katmâ mannomai. Yen ki mum metenñetâek Anitâñe tihityenñe otbe sâmb lok bulâñe nâ hângânnohomu âwurem ge tihityenñe otbisâm.” Yawu sâop.

Yesuñe Mose yet Elea orop den alahuwi.

(Mataio 17:1-13 Mareko 9:2-13)

²⁸ Den yawu ekyongop yakât kakñan hilâm nombolân yâhâp mon pesuk sâmbu Yesuñe Anitâ ulitguwe sâmb olop. Yakât otmâ Petoro, Yakowo, otmu imiñe Yoane, meyekmu hoñ bawalipñe nombotñe âlâmâ katyekñetâ tatñetâ yenñiâk pumñe âlâen yâhâwi.

²⁹ Yâhâ kinñetâ Yesuñe Anitâ ulitgum kun kundenñe âlâ otmu sângumñane lañinñe pilâm kaok bolañ bolañ olop.

³⁰ Yawu otmu Mose Elea emelâk Anitâñe meyelehop yan in yawu tetem kinmutâ

³¹ himbimâmbâ lañinñane siliñ siliñ sâmb hâuyelekmu yâk orop den alahuwi. Yawu otmâ Yesuñe Yerusalem kapiân ari Anitâñe yâkât mâtâp sâmb kalop ya lâumu Yura papatolipyeñane kuñetâ mumbuap yakât ekyotgop.

³² Mose yet Elea tetemutâ den otbi yan hoñ bawalipñane aman pâlâmñe iwi. Yâhâ Mose yet Eleañe Yesu pilâm arire sâmb otmutâ kâlâwahom yahatmâ yekbi. Yekñetâ Petorohât hanñe tâlâhumu yuwu sâmb Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunñe âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâñe sârâ selep kalimbu tuhunehât nanñan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

³³ Otmu Mose yet Elia Yesu pilâm arire sâmb otmutâ Petoroñe kulem yakât topñe ki nângâmâk Yesu yawu sâmb ekuop.

³⁴ Yawu sâmu yanâk elem patone ge pumne ya mem kâtâpgumu kingityenahât otbi.

³⁵ Kingityenahât otjetâ elem yakât biwiñambâ Anitâne den âlâ yuwu sâop. “Bulâñanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâne âi sâm wañmâ hângângumune giop. Yakât otmâ den sâwuap ya yeñe mem biwiyenjan katmâ tem lâuwañgim mannomai.” Yawu sâop.

³⁶ Den ya sâm tiñ pilâmu Yesu ikneâk kinmu ekbi. Yâhâ honj bawalipñane kulem ya ekbi yakât ki sâm tetem bukulipyeñe ekyongowi.

Yesuhât honj bawalipñane weke bâleñe watne sâm pâpguwi.

(Mataio 17:14-21 Mareko 9:14-29)

³⁷ Emet hanj sâmu pumñehembâ genjetâ lohimbi kingitne orowâkne ari mem teteyekbi.

³⁸ Mem teteyekjetâ hohetyenambâ lok âlâne halahum yuwu sâm Yesu ekuop. “Lok pato, gawot. Nine nanne ombe bisine yu gam ek.

³⁹ Yakât topne yuwu. Weke bâleñane pâràk sânsânâk mângâemu senne gâwâñ gâwâñ sâm hânân ge imu nekamne kâtiñ sâm laune barak barak otmu halahumap. Weke bâleñe yan haonmâ ârândân yawu mângâemap.

⁴⁰ Yawuhât honj bawalipñane watjet sâm dâim taka ekyongomune pâp gum pilai.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu Yesune olelem honj bawalipne yekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ gain. Yamâ wongât nâhâitne ki tânngowuap yawu nañgai? Yawu nângâm biwiyenane nâhâlen tiñâk ki kepeiai yakât nângâmune ki ârândân oap. Yawu gârâmâ hâmbâi nâne pilâyekmâ yâhâwom yan yeñe girawu mannomai?” Yawu sâm ekyongom âwâne ekumu nanne ya dâim Yesuhâlen baop.

⁴² Dâim bamu weke bâleñane mângâemu senne gâwâñ gâwâñ sâm hânân ge kârân kârân sâm laune barak barak otmâ iop. Yawu otmuâmâ Yesune weke bâleñe ya watmu gaiakmâ arimu âlepne otmâ âwâñahâlen ba kinop.

⁴³ Yâhâ Yesune kulem miop yan Anitâhât wâtne tetemu ekjetâ ewe membe olop.

Yesu kuñetâ mumbuap yakât âlâkuâk sâop.

(Mataio 17:22-23 Mareko 9:30-32)

Yesu kulem miop ya ekjetâ ewe membe olop sâp yan honj bawalipne yuwu sâm ekyongop.

⁴⁴ “Den yuwu sâm ekyongomune nângâm biwiyenjan katmâ mannomai. Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu ge mansan. Nâhât kasalipñane sâp ki kâlep otmuâk meneknomai.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâm ekyongowâke yamâ Anitâne nângân nângânyeñe mem kopa tuhuyekmu nângâñetâ ki keterahop. Yakât otmâ âikune sâm otjetâ umatne otmu pilâwi.

Huruñ huruñ manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Mareko 9:33-37)

⁴⁶ Sâp âlâen Yesuhât honj bawalipñane osetyenjan gâtne âlâ me âlâne kunyeñe pato otbuap yakât sâm pawarak guwarak otbi.

⁴⁷ Yawu otmâ sahañginjetâ Yesune biwiyenahât topne nângâm yan naom tipine âlâ lâum gotyenjan katmu kinmu

⁴⁸ yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâ me âlâne tem lâunihim naom tipine yuwuya buku otbañginomai. Lohimbi yan naom tipine otbañgiain sâm yan nâ buku otnihinomai. Otmu nâ otnihiain sâm Anitâne hângânnohomu ge mansan yâk buku otbañginomai. Yenğâlen gâtne âlâ me âlâne yenahât nângâñetâ gemu

hurun hurun manmai ya yengât Anitâne nângâyîngimu yahatmap.” Yawu sâop.

*Lohimbi ne ngât ki nângânetâ gemap ya ne buku otningimai.
(Mareko 9:38-40)*

⁴⁹ Yawu sâmu ekyongomu Yoane ne yuwu sâmu ekuop. “Lok pato, lok on-dowân gâtne âlâne kutgan gohonmâ weke bâlene watyekmu gaiakmâ ariwi ya nenne ekmâ nângâm bâlewangim kuwangiwin.” Yawu sâop.

⁵⁰ Yawu sâmu yuwu sâmu ekyongop. “Lohimbi nombotne ne yengât ki nângânetâ gemap ya ne yengât buku manmai. Yakât otmâ lok yawuya ki kuyînginimai.” Yawu sâop.

Samaria kapi ambolipne ya Yesu ekmâ ki buku otbanjiwi.

⁵¹ Yesu ne himbimân âwurem yâhâwuap yakât sâp tâlâhuop. Yakât otmâ Samaria hân tânâmne jambâ Yerusalem kapiân ariwe sâmu biwine ne nângâop.

⁵² Yawu otmâ Samaria ya yengât kapi âlâen ari inomai hât hon bawalipne nombotne ne kulet sâmu ari emet âlâ mem he ne ngunget sâmu hângâyîngomu ariwi.

⁵³ Ari kapi ambolipne ya ekyongonetâ Yesu Yerusalem kapiân ariwuap yawu nângâmâmâ emetye ne alitbi.

⁵⁴ Emetye ne alitnetâ hon bawayâhâtne yâhâp, Yakowo yet Yoane, yakât nângâmutâ bâlemu yetne engatyetne ak otmâ Yesu yuwu sâmu âikuowot. “Lok pato, nângânitgirâ sâmutne himbimâmâ bâ kâlâp pundun sâmu ge seyehâk.”

⁵⁵⁻⁵⁶ Yawu sâmutâ kuyitgimu kapi ya pilâm âlâengen ariwi.

*Lok yuwu ya ne Yesu hât tem lâuwangim mannomai.
(Mataio 8:19-22)*

⁵⁷ Mâtâwân arim tatnetâ lok âlâne mem teteyekmâ Yesu yuwu sâmu ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

⁵⁸ Sâmu sâop. “Nine topne hâmu pâpkuatgât yuwu sâmune nângârâ keterahâk. Songoâmâ nak duwine imai. Yâhâ nâimâmâ nak kakjan kerem tatmai. Yâhâ nâmâ Anitâne hângânnohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmuâmâ girawu otnom?” Yawu sâmu ekuop.

⁵⁹ Yesu ne lok âlâ mem tetem yuwu sâmu ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanngan.”

Sâmu sâop. “Lok pato, awon âun bâleap. Yakât otmâ nângânihirâ ari awone ne kurihiwe. Kurihim âwurem gamune orowâk arirom.”

⁶⁰ Sâmu sâop. “Lohimbi biwi pâlâmne manmâ Anitâhât den ki lâmu manmaine hangunget. Gâneâmâ katyekmâ taka Anitâhât den pat âlepne lohimbi ekyongowuat.” Yawu sâop.

⁶¹ Yâhâ lok âlâne Yesu yuwu sâmu ekuop. “Lok pato, gâ orowâk arirehât nanngan. Yawu gârâmâ nângânihirâ hep torehenlipne yengâlen âwurem arimune iseangim katyekmâ âwurem gamune arirom.”

⁶² Sâmu sâop. “Den yat yakât matne den âlâen hâmu yuwu sâmune nângâ. Lok âlâ me âlâne nâhâlen torokatne sâmu hep torehenlipne ne katyeknetâ kinnetâ wangaen yâhânomai. Yawu otmâ tepyne ne nângâyîngim purik sâmu âwurem ari yekne sâmu otnomaine nâhâlen torokatnetâ âi sâmu yîngiwomgât dop ki tap.” Yawu sâop.

10

Anitâhât den ekyongonet sâmu Yesu ne lok 72 hângâyîngop.

¹ Sâp yakât kakņan Yesu Kutdânenņane lok 72 mem sâlipyongop. Yawu otmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ kulet sâwanġim mâtâp mewanġinomaihât âi sâm yingim hânġanyongop.

² Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongom hânġanyongop. “Kâlâmân sot pato tap. Yâhâ Anitâņe nep lok katyekmu mem hâwurum kinsaiâkâ yamâ ki dopņan oap. Yakât otmâ Anitâņe lok âlâkuâk katyehâkgât ulitgum mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

³ Otmu hoņ bawalipņane topyene nanġanġinetġât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lama yamâ pâlâmņe kinmai. Yâhâ sosoņeâmâ sâtņe bâleņe tatmai. Yawu ġârâmâ lama yaņe dâiakmâ arinomai yamâ sosoņe yingim neyekbuap. Dop yawuâk nâņe hânġanyongomune sâtņe metņe kâlêhen arinomai.

⁴ Hânġanyongomune arinomai yan bêt barahâk arinomai. Itâkat ki golea-knomai. Me kâi katipņe katnomai yakât houņe âlâ ki menomai. Me tewet-senņe hâkyeņan ki tatbuap.

⁵ Otmu kapi wosapâ arine sâm otnomai yan mâtâwân lok orop den kâlêp ki huhunomai. Inâk tâņ tâņâk kapiân arinomai.

Otmu kapi ambolipņe âlâ me âlâņe emelan dâim yâhâ katyekņetâ yan yuwu sânomai. “Anitâņe tihityeņe otmu yâkât wâtņan kinmâ yâhâm heroņe kakņan mannomai.”

⁶⁻⁷ Yawu sâm ekyongonġetâ heroņe otyinginomai otmuâmâ yan tatmâ nâhât den pat âlepņe kâsikum yinginetâ nânġâm yanâmâ bulâņe yâk yeņġâlen tetewuap.

Yâhâ kapi ambolipņane buku otyinginomai yakât nânġâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nânġâņet. Lok âlâ me âlâ nep sâm yinginetâ tuhumai yakât hâmeņe meņetâ ârândân otmap. Yakât otmâ kapi ambolipņane yen buku otyingim sot um yinginomai otmuâmâ kapi yan tatnomai.

Yâhâ nombotņane denyeņe nânġâņetâ nahat otmu betyinginomai otmuâmâ yengu yawuâk betyinginomai.

⁸ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonġetâ nânġâņetâ bulâņe otmu buku otyinginomai otmuâmâ

⁹ yan tatmâ lohimbî kundat otnomai ya mem heņġemyongonomai. Yawu otmâ Anitâhâlen biwiyeņane kepeinetâ tihityeņe otbuapġât den pat âlepņe ekyongonomai.

¹⁰ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonġetâ nânġâņetâ nahat otmu betyinginomai otmuâmâ hâmbâi Anitâņe matņe umatņeâk yingiwuap. Yakât otmâ kapiân ari lohimbî senyeņan kinmâ yuwu sâm ekyongonomai.

¹¹ “Anitâņe tihityeņe otbe sâm oap. Yamâ yeņe yâkât hâkâņ otmâ betbaņġiai. Yakât otmâ kâinenņan wahap me bokosok me yu ya horatsap yamâ tâlim gik beretek memunņe gemu betyingim arinom.” Yawu sâm ekyongom pilâyekmâ ariņetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nânġânomai.

¹² Kapi ambolipņane orotmemeyeņe bâleņe ya ki betbaņġim Anitâhâlen biwiyeņe katsai ya yeņġât yuwu sâmune nânġâņet. Sâp patoen Sotom kapi ambolipņane orotmemeyeņe bâleņe otminiwi yakât matņe menomai. Otmu yen ġurâ yawuâk orotmeme bâleņe torokatmâ otmâ mansai. Yakât otmâ yeņeâmâ Sotom ambolipņane matņe menomai ya wangim matņe umatņe pato hâlililne menomai.” Yawu sâm ekyongop.

*Lohimbî biwî kârik otmâ manbî ya Yesuņe sârekyongop.
(Mataio 11:20-24)*

¹³ Lohimbîne orotmemeyeņe bâleņe ki pilâm Anitâhâlen biwiyeņane kepeim manbî. Yakât otmâ Yesuņe sârekyongom yuwu sâm ekyongop. “Mainġ,

Korasin otmu Besaita kapi ambolipņe yengât sâwe. Yengâlen kulem topņe topņe mem gamune ekņetâ tâņjât otmap. Yamâ emelâk embânân Tiro Siron kapi ambolipņe kulem yawu ya ekbi mâne orotmeme bâleņe otmâ gawi ya betbangim Anitâhâlen biwiyeņe kepeimbâi.

¹⁴ Yawu gârâmâ yeņe orotmeme bâleņe otmâ mansai ya ki pilâm Anitâhâlen biwiyeņe katsai. Yakât otmâ hâmbâi Tiro Siron kapi ambolipņe matņe umatņe menomai ya wangim yeņe umatņe amokņan menomai.

¹⁵ Otmu Kapanaum kapi ambolipņe yengât sâwe. Yen gurâ yeņahâlâk nâņgâņetâ yahatmu hâkyeņe mepaeakmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ emelâk Anitâņe himbimgât pat kuningimu mansain’ ” Yawu sâmaiâke yamâ yuwu sâmune nâņgâņet. Yeņe orotmemeyeņe bâleņe ya ki betbangim Anitâhâlen biwiyeņe katsai. Yakât otmâ yenâmâ hemgât pat mansai. Hâmbâi mâne Anitâņe yakât matņe umatņe pato hâliliņe yingimu menomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Ya yengât yawu sâm hoņ bawalipņe yuwu sâm ekyongop. “Den ekyongooan yu nine den bia. Yu Anitâņe sâm nihiop ya ekyongooan. Yakât otmâ lohimbiņe denyeņe nâņgânomai yan yengât den naņgain sâm nâhât den nâņgânomai. Yâhâ lohimbiņe denyeņe nâņgâņetâ nahat otbuap yan yengât den nâņgâmunņe nahat oap sâm nâhât den nâņgâņetâ nahat otbuap. Otmu lohimbiņe nâhât den nâņgâņetâ nahat otbuap yamâ Anitâņe hâņgânohomu gewan yâkât den nâņgâņetâ nahat otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Lok 72 hâņgânyongomu ariwi yaņe âwurem takawi.

¹⁷ Lok 72 âi sâm yingim hâņgânyongomu ariwi yaņe âwurem taka otbi mewi yakât heroņe nâņgâwanņim Yesu yuwu sâm ekuwi. “Kutdâ, kutgan gohonmâ weke bâleņe watyekmunņe gaiakmâ ariwi yakât nâņgâmunņe âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

¹⁸ Sâņetâ sâop. “Yeņe ari weke bâleņe watyekbi yan hâkne katmâ nâņgâwan. Yawu otmâ belek sâmu ekmain yakât dopņeâk Satanne himbimâmbâ ge kumu ekban.

¹⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Soroņ hambene me sâtņe metņe kakņan tâliņetâ yan hilipyongomap sâm mâmâņe otyingim yâhâwom. Otmu nâhât sâtgât otmâ weke bâleņe me yu ya lohimbi mâņgâeyekmai ya sâyinginetâ yengât tem lâuyinginomai.

²⁰ Yawu gârâmâ weke bâleņe yengât tem lâuyinginomai yakât nâņgâm Anitâ mepaenomai. Yâhâ Anitâņe himbimân tatmâ kutyeņe nâņgâm manman kârikņahât pat kuyingimu tap yakât otmâ Anitâhât nâņgâm heroņe pato otbanginomai.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuņe tep hero nâņgâm Anitâ mepaeop.

(Mataio 11:25-27 Mataio 13:16-17)

²¹ Yawu sâm ekyongop sâp yanâk Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiņan gemu biwi hero pato nâņgâm Anitâ yuwu sâm mepaeop. “Awoņ, hân himbim kândikyotgon amboņe, gâhât tep âlep pato nâņgâhilian. Otmu lok nombotņe gâhât topge nâņgâne sâm nâņgân nâņgân emetņan yâhâwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gârâmâ nâņe gâhât den lâum manmâ gan yakât dopņeâk yâkņe lâum manmâ gai mâne ârândâņ otbâp. Yakât topņe nâņgâmai hât gâņe nâņgân nâņgânyeņe ki mem hewewer tuhuyingimat. Yawu gârâmâ lok nombotņe, kutyeņe bia, belângen manmai yaņeâmâ topne nâņgâņetgât gâņe nâņgân nâņgânyeņe mem hewewer tuhuyingimat. Gâņe nâņgâmat, yawuâk tetemap. Yakât mepaeheksan.” Yawu sâm âwâņe ekuop.

²² Âwâņe yawu sâm ekum tiņ pilâm benņe lok 72 âwurem takawi ya yuwu sâm ekyongop. “Himbim amboņe tatmap yâhâmâ awoņne. Yâkņe mâmâņe

otnihimu wuân me wuân otbomgât dop tap. Otmu nâje awonnahât topje nângâwanjim hejengeguan. Yawu gârâmâ lohimbi nombotjahe awonnahât topje nângânet sâmbonyongowom yaje nângâwanjim hejengegunomai." Yawu sâmbonyongop.

23-24 Yawu sâmbonyongom katyekmu arinetâ hoj bawalipje kâian yâhâp yuwu sâmbonyongop. "Emelâk embânân Anitâhât poropete lok otmu lohimbi nombotje yâkât tem lâum manbi yaje kulem nâje mem mansan yu ekne sâmbonyongop yakât mambotmâ gam inâk muwi. Otmu yakât dopjeâk yâkne himbingât den pat nâje ekyongom mansan yu nângâne sâmbonyongop mambotmâ gam inâk muwi. Yakât otmâ den yuwu sâmbonyongop nângânet. Yeneâmâ sâp yiwerenje yu nâ orowâk manmâ gam kulem topje topje memune ekmâ nâhât den nângâm herone kakjan mansai." Yawu sâmbonyongop.

Lok âlâje kasaje ekmâ buku otbongiop.

25 Mosehât girem den kâsikum yingiminiopje Yesuhâlen ariop. Ari Yesuje den sâmbonyongop hilipgumu pâi emetjan katjetâ talâkgât yuwu sâmbonyongop âikuop. "Lok pato, sârâ nângâwe. Nâje girawu otmune ârândân otmu yanâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?"

26 Sâmbonyongop. "Moseje girem den kulemguop ya sârâ nângâwe."

27 Sâmbonyongop. "Anitâje girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap. "Isirae ambolipje yen ekyongomune nângânet. Nengât Kutdânenje yamâ Anitâ ikje konok tatmap. Nenje yâkâlen biwi nângân nângânnenje kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm tem lâuwanjim mannom. Otmu mâtâp sâmbonyongop ningiop ya tâj tâjâk watmâ yâhânom." Yawu tap. Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

"Nenjahât nannganjimunje yahatmap yakât dopjeâk buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap." Yawu tap."

28 Sâmbonyongop. "Âlepje yat. Yawu otmâ manmâ yâhâwuat otmuâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kuhihwuap." Yawu sâmbonyongop.

29 Yawu sâmbonyongop lok yaje irelâkmâ yuwu sâmbonyongop ekuop. "Nâ bukune âlâ?"

30 Yawu sâmbonyongop Yesuje den âlâen hâum yuwu sâmbonyongop ekuop. "Yura lok âlâ Yerusalem kapi pilâm Yeriko kapiângen ariop. Mâtâwân arim tatmu kasalipjahe mem tetem kum panjetâ ge iop. Ge imu senje âlâlâje ya kombo mewanjim pilâm ariwi. Pilâm arinetâmâ mumbesâmbonyongop olop.

31 Mumbesâmbonyongop otmu Anitâhât hotom umai ya yengâlen gâtje âlâje mâtâp yawuâk ari ekmâ lauje butelim inâk wangim ariop.

32 Otmu opon kâmbukjahât hoj bawa âlâ, Lewi senâmbâ gâtjahe mâtâp yawuâk ari mem tetem gotjan bam ekmâ biwi pâlâmje otmâ ariop.

33 Yâhâ Yura lohimbije Samaria lohimbi ya yengât nângânetâ gemu be-tyingimai. Yawu otyingimaiâkâ yamâ Samaria gâtje lok âlâ mâtâp yawuâk ari Yura lok ya mem teteop.

34 Ekmâ tepje nângâm gotjan bam hepje piriwanjim, marasin mem lâwâlem sâhâwanjiop. Otmu lok ya lâum ikje donji kakjan katmâ mem kapiân ari lombaje emet iminiwi yan katmu tatmu omoj konok galemguop.

35 Yâhâ emet haŋ sâmbonyongop ariwe sâmbonyongop otmâ emet yakât amboje tewetsenje wanmâ yuwu sâmbonyongop ekuop. "Tihitje otmâ mandâ tewetsenje gihian yu ekdâ ki ârândân otbuap otmuâmâ hâmbâi âwurem takawom yan eknohorâ âlâ gihiwom." Yawu sâmbonyongop ariop.

36 Otmu yakât âihohowe. Lok kalimbu ya yengâlen gâtje girawu yaje buku otbongiop nanŋat?"

37 Sâmbonyongop. "Samaria gâtje lok yaje tepje nângâwanjim tihitje olop ya."

Sâmu sâop. “Bukulipge tânyongomat dop yawuâk kasalipge tânyongowuat. Yawu.” Yawu sâmu ekuop.

Mata yet Maria

³⁸ Yawu sâmu ekum Yesu je hon bawalipje meyekmu lohimbi katyekmâ kapi âlâen ariwi. Kapi ariwi yan imbi âlâ, kutje Mata sâmu, garijeit manowot. Yâk je Yesu otmu hon bawalipje dâiyekmu emetyetjan yâhâwi.

³⁹ Yâhâ tatjetâ garije, kutje Maria sâmu, yâk je Kutdâhât gotjan ba tatmu den kâsikum wanjop.

⁴⁰ Yâhâ Mata je iknjiâk sot uyingimu garije ki tânguop. Yakât nângâm bâlewanjim sâop. “Kutdâ, garineâmâ konam. Nâ niniâk sot uan. Yakât nângâmune bâleap. Ekurâ tânnohoâkgât nanjan.”

⁴¹ Sâmu sâop. “Mata, gâ wahap tâjât yakât nângârâ yahatsap.

⁴² Garijeâmâ nâhât den nângawe sâmu otmu yakât nângâmune âlepje oap. Yakât otmâ den âlâ ki sâwe. Pesuk yap.” Yawu sâop.

11

Anitâ orop den otnom yakât topje yuwu tap.

(Mataio 6:9-15 Mataio 7:7-11)

¹ Sâp âlâen Yesu je Anitâ ulitgum talop. Ulitgum tin pilâmu hon bawa je âlâ je gotjan ba yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ den âlâ ekgohowe. Yoanehât hon bawalipje wuân me wuângât sâmu Anitâ ulitgunomai yakât topje ekyongop yawuâk eknongorâ nângâne.”

² Yawu sâmu yuwu sâmu ekyongop. “Anitâ yuwu sâmu ulitgunomai. “Himbim awonenne, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nângâm mepaehekmâ mannom. Gike sâtgât otmâ anjelolipje haonjâm ârândân hon bahihimai yawuâk nenje gurâ tem lâuhim mannom.

³ Otmu gâ je hilâm ârândân tihitnenne otmâ dopnenjanâk ningimat.

⁴ Otmu lohimbi nombotje mem bâlenenekmâ tai ya yengât nângâm umam sâyingim tosaye pilâyingimain yakât dopjeâk gâ je umam sâningim tosanenne pilâningiwuat. Otmu Satanje kendâningimu otmunje bâlemap sâmu ulitgohoingât mâtâp meningi.” Ye je yawu sâmu Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Otmu den âlâen hâmu yuwu sâmu ekyongop. “Omo je derep kâmbukjan yengâlen gâ je âlâ me âlâ je bukuyehât emet hawijan ari kinmâ kotok kunmâ yuwu sâmu ekunomai. “O bukune, sâmune nângâ. Lomba âlâ nâhât emelan taka tap. Nâ emetan sot ki tap. Yakât otmâ sot kâsikum nihirâ mem ari um wanjune niâk.”

⁷ Yawu sâmu emetjanâk tatmâ yuwu sâwuap. “Girawu otmâ omo je derep kâmbukjan mândeneneksat? Emet gahatje emelâk manjuain. Gârâmâ yahatmâ ki mem gihiwom.” Yawu sâmu ekuwuap.

⁸ Yâhâ bukujane emelanâk tatmâ sot ki wanjuap otmuâmâ den otmâ dewaemu yahatmâ sot ya ihilâk wanjuap.

⁹ Yakât yuwu sâmune nângâje. “Ye je wuân me wuângât nângâm Anitâhâlen biwiyen je kepeim ulitgunetâ âlepje nângâyingiwuap.

¹⁰ Otmu âlâen hâmu sâwe. Ye je buku âlâhât emelan yâhâne sâmu, “Wâe tat me?” sâje nângâyingimu yanâmâ emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopjeâk Anitâ ulitgunetâ nângâyingiwuap. Anitâhâlen biwiyen je kepeim ulitgumai yamâ âlepje nângâyingiwuap. Otmu pâin guin otmai yamâ âlepje ikjak mâmâ je otyingimu biwiyen je sânduk sâwuap.

11-12 Otmu den âlâen hâum sâmunen nângânet. Yengâlen gâtne âlâ me âlâhât nanñaje po wanjimu âwâne ulitgumu yan âwâñaje ki neneje ya wanjuapgât dop ki tap.

13 Otmu yen nombotne Anitâhât topne ki nângâm heñgenjumiñe nan baralipyene yawu otyingimai. Anitâ awonnenne himbimân tatmapne nen ikñiâk ikñiâk topnenne ekmâ nângâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingigât Anitâ ulitgunomai yan yene nan baralipyene otyingimai ya wangim tâñ tâñâk yingiwuap. Yawu sâm ekyongop.

*Yesune Anitâhât wâtñan kinmâ weke bâlene watyehop.
(Mataio 12:22-30 Mareko 3:20-27)*

14 Weke bâleneñe lok âlâ mângâemu laune manjuakmu den bieak manmâ gaop. Otmu Yesune weke bâlene ya watmu gaiakmâ arimu laune hâreakmu den olop. Yawu otmu lohimbî yan kinbîñe ekñetâ sâtne olop.

15 Yawu gârâmâ Parisaio lok nombotñaje ekmâ Yesu nângâm bâlewanjim yuwu sâwi. “Yâkât topneâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâleneñe mâmâne otbanjiap. Yakât otmâ ya yengât patoyene, kutne Besewulu sâm, kutne âlâmâ Satan yâkât wâtñan kinmâ watyekmap.” Yawu sâwi.

16 Yâhâ Yesune otmâ hilipgumu mem pâi emetñan katñetâ talâkgât nombotñajeâmâ topyene kurihiakmâ yuwu sâwi. “Anitâne nângâhîhimap otmuâmâ sârâ kulem âlâ himbimâmbâ tetemu ekmâ topge nângânom.”

17 Yawu sâñetâ Yesune biwiyenahât topne ekmâ nângâm yuwu sâm ekyongop. “Yene nângâm tâpikguai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâmunen nângânet. Lok komot konohâk mansaïne yahatmâ ahom hionakmâ tiok taok otnomai yamâ kutylene biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmaïne yenahâk yahatmâ ahom hionaknomai yamâ kâwurumyeneâk kinbuap.

18 Yakât den âlâ torokatmâ sâwe. “Besewulune mâmâne otnihimu weke bâlene watyekmune gaiakmâ arimai,” yawu sâmai. Yawu gârâmâ Satangât komotyenahâk ahom hionaknomai yamâ den ekyongoan yuwuâk tetemu Satangât kutne biatbâp.

19-20 Nâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ weke bâlene watyekmâ yan amboyene Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâwe. Yene imbiâk nâhâtne Satangât wâtñan kinmâ weke bâlene watyeksap yawu nângâmai. Yakât nâne yuwu sâm purik pilâmune nângânet. Yene âlâhât wâtñan kinmâ weke bâlene watyekmai? Yene “Anitâhât wâtñan kinsain” yawu sâmai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuâk ki nângâmai? Yene nâhât nângâm tâpikgumai, yawu nanjan. Yawu gârâmâ Anitâne tihityene otmâ wawaeyekmâ nâ hângânnohomu ge âi yu mem mansan.”

21 Otmu torokatmâ yuwu sâmunen nângânet. Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunen nângânet. Lok âlâne hâmbâne mem hanjalakmâ tembe talam lâuakmâ yâhâm gem senne âlâlâne galemgumu âilonjo tatbanjimap.

22 Yawu gârâmâ kasañe lok sâtne kârikñane taka kum itit kiom bâlene tuhuwanjiwuap otmuâmâ yâkât tembe talam, kapamgât senne âlâlâ, iri sikum, ya kerek mewanjim ariwuap. Yakât dopñeâk nâne weke bâlene amboyene, Satan, mem ge katbom.

23 Yakât otmâ yuwu sâmunen nângânet. Lok buku ki otnihimaiñeâmâ kasa otnihimai. Yâhâ lok âlâ me âlâne ki tânnohomaiñeâmâ mâtâp manjunihimai dop yawu otmap. Yawu.”

*Weke bâleneñe weke bâlene nombotne dâiyekmu lok mângâyekmai.
(Mataio 12:43-45)*

24 Yesune den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Nâne yengât topyene yu sâm pitingum heñgenjumiñe nângânet. Yene yuwu nângâm tâpikgumai. “Nenñahâk

kuwihakmâ manman âilongo manmâ yâhânom.” Yen yawu nângâm tâpikguai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Weke bâlenaje lok âlâ mângâemap ya gaiakmâ emet sondanângen ariwuap. Otmu lok ondopgâlen karakmâ mem bâlewe sâm yakât pâinmâ manbuap. Pâinmu biatmu yuwu nângâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mângâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlenâk karakbom.”

²⁵ Yawu sâm âwurem ari ekmâ yuwu sâwuap. “Bâe, lok yuâmâ hejgemahom mansap. Nâhât wâtne tipine. Yakât otmâ weke bâlene nombotne wâtyene pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk lok yu mângâenom.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâm ari weke bâlene bât nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok angoân hâhiwin kakjan manop yamâ witgum mângâenetâ umatne dondâ tetewangimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Yene yenhâk hejgemahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

²⁷ Yesune den yawu sâm ekyongomu nângânetâ lohimbi hohetyenan imbi âlâ kinop yane yuwu sâm ekuop. “Den eknongoat ya nângâmune ewe membe oap. Yakât otmâ âi mem mansat ya mâmâhane ekmâ gâhât tepne herone nângâhihim mepaehekmâ mansap yawu nanjan.”

²⁸ Sâmu sâop. “Âlepne yat yamâ Anitâhât den nângânetâ bulâne otmu lâum manmai yaneâmâ herone kakjan mannomai.” Yawu sâop.

*Yesune kulem âlâ tuhuâkgât Parisaionje ekuwi.
(Mataio 12:38-42 Mareko 8:12)*

²⁹ Yesune kulem âlâ tuhumu eknehât nângâm lohimbi kinjitne orowâkne Yesuhâlen ari mem hawam mewam tuhuwi. Yawu otjetâ yuwu sâm ekyongop. “Yene yuwu otjetâ ekmune bâlemap. Yene biwi yâhâp otmâ kulem witgumâk memune eknehât nângâmai. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknomai. Yuwu sâmune nângânet.

³⁰⁻³² Angoân poropete âlâ, kutne Yona sâm, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipnane ekbi. Yakât dopneâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai. Yakât den âlâ sâwe. Angoânâmâ lok âlâ, kutne Solomon sâm, Dawiti nanne, ya nângân nângânne pato tatbanjiop. Otmu yâkât kut patne ya emelâk sâm han tuhujetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâlepnehen manopne nângâop. Nângâm yanâmâ ekbe sâm tohop. Yakât sâmune nângânet. Solomongât nângân nângân pato tatbanjiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât kunne mansan. Otmu nâne kapi kâlepnehen ki mansan. Hohetyenan manmâ den kâsikum yingim mansan. Yamâ yeneâmâ nâhât den nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katnekne sâm oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yaneâmâ lok senyenan yahatmâ kinmâ yene nâhât den kum mansai yengât topyene sâm tetemu anulaknomai. Yawu otjetâ Anitâne yakât matne âlâku ikneâk ikneâk yingiwuap.

*Sennenje yamâ lambehât lanjinje yakât dop oap.
(Mataio 5:15 Mataio 6:22-23)*

³³ Yesune den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenne emet kâlehen tatmâ lambe saum tungunan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunne kinmâ sem lanjinje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

³⁴ Senyene yamâ lambe lanjinje yakât dop oap. Senyene âlepne tatmu yanâmâ ekmâ gem yâhâmai. Yâhâ senyene bok sâwuap yanâmâ mâtâp tâpikgum hewukjan kionnomai.

³⁵ Yakât otmâ yuwu sâmunê nângânet. Biwiyenjan Anitâhât lajinjanê pilâmap ya bok sâmapgât biwi nângân nângânyenê galemahom manman âlepneâk manmâ yâhânomai.

³⁶ Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ lambeje sem lajinne pilâmu emet biwiñe hañ sâmu ekmâ tatmai yakât dop otbuap.

Parisaioñe otminiwi yawu ki otmâ mannom.

(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 20:45-47)

³⁷ Den yawu sâm tin pilâmu Parisaio âlâñe Yesu dâim emetjan yâhâop. Yan yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yinjininiwi yâk orop sot newi.

³⁸ Yawu gârâmâ angoân Yesuñe bânje ki piriahop. Sot ya inâk mem nemu ekñetâ sâtñe otmu pârâk pilâwi.

³⁹ Pârâk pilâñetâ Yesuñe yuwu sâm ekyongop. “Parisaio yengât topyene teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunê nângânet. Imbi âlâñe aman mem hâkneâk pirimu biwiñan sot wahapñe yawuâk tatbuap. Yakât dopneâk yenê bukulipyenjanê yekñetâ yahalâkgât hâkyenêâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâlenê, me orotmemeyenê kinjon ya biwiyenjanê nângâmai. Yawu nângâñetâ yanê mem bâlenê tuhuyekmap.

⁴⁰ Yengât topyene yawu tap yamâ ki enâkmâ nanjanjimai. Anitâñe lohimbi kândikyotgop yan hâkyetñe biwiyetñe yâhâp yâhâp ya katyitgiop.

⁴¹ Yakât otmâ angoân yenê biwi nângân nângânyenê ya sâm pitiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuângât nângâñetâ tânât otbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ yiwerenê umatñe teteyinjim gap yu wangim umatñe pato teteyinjiwuap.

⁴² Parisaio yenêâmâ nângâm tâpikgumai. Yenêâmâ wahap tânât, hote, gitâk, wahap yawuya mem ketetmâ bâlâk ñerek osetyenjan konok ya mem Anitâhât pat kuwanjimai. Yâhâ Anitâhât den ekyongomu kulemgowi yamâ longâemai. Longâem yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yengât den sâm hâreyinjinimai yan Anitâñe nângâmu ârândân olâkgât ki nângâmai. Yawu otmâ den tân tânâk ki sâm hâreyinjinimai. Otmu buku nombotñe yengât weyenê ki nângâm tânyongomai. Yakât otmâ hâmbâi Anitâñe matñe umatñe yinjiwuap.

⁴³ Yenê miti emetjan yâhâ lohimbi senyenjan ewanâk tatnehât nângâmai. Otmu lohimbi hawamyongom tatmainê nenekñetâ yahatmu mepaenenekñetgât nângâmai. Yawu otmâ manñetâ ya ekmune bâleap.

⁴⁴ Parisaio yengât topyene teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emelâk lok muñetâ hanyongowi ya yengât sum kakñambâ ki nângâmâk bam gamai.” Yawu sâm ekyongop.

⁴⁵ Yawu sâm ekyongomu Mosehât girem den kâsikum yinjininiwi hohetyenjan gâtñe lok âlâñe yuwu sâm ekuop. “Bawapi, gâñe Parisaio lok den sâyingiat yanê nen gurâ yawuâk meneneksap.”

⁴⁶ Sâmu sâop. “Nenê yengât amutgen manmâ yu ya otnehât den undipñe topñe topñe sâm ningimai. Yamâ yenêâmâ denyenê ya ki lâum watmai. Den sâm ninginjetâ umatñe kakñan manmain. Yawu manmunñe biwinenñe mem huruñ pilâninginehât ki tânnongomai. Yakât otmâ Anitâñe matñe umatñe yinjinimu menomai.

⁴⁷ Yenêâmâ yuwu sâmai. “Poropete lok mum gawi ya yengât sumân awu tawu kâmetmunñe banban sâm sekñe âlepñe otmâ imap.” Yawu sâmai. Yamâ yengât tâmbâlipyenjanê poropete lok ya yongonjetâ muwi.

⁴⁸ Yakât yuwu sâmunê nângânet. Tâmbâlipyenjanê poropete yongonjetâ muwi ya yengât sumân yenê awu tawu kâmetmâ galemgumai. Yawu otmâ yongowi yakât nângâñetâ ârândân oap yawu yeksan.

⁴⁹ Otmu pepa âlâ, kutŋe “Anitâhât nâŋgân nâŋgânŋe” sâŋ, yan den âlâ yuwu kulemguwi tap. “Hoŋ bawalipne nombotŋe âi sâŋ yingimune yeŋgâlen taka Anitâhât topŋe kâsikum yingim mannomai. Yamâ yeŋe nâhât den pat bialâkgât nombotŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ nombotŋe âlâmâ yongonjetâ munomai.” Den yawu tap.

⁵⁰ Yakât yuwu sâwe. Emelâk Anitâŋe ikŋe poropete hâŋgânyongomu denŋe lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyenŋe nâŋgâm bâleyingim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopŋe ya yeŋe menomai. Yakât topŋe nâŋgânjetâ keterahâkgât yuwu sâwe.

⁵¹ Embânŋan topŋe katmâ tâmbâyeŋe lok âlâ, kutŋe Awe sâŋ, ya atanŋe kumu muop. Otmu poropete âlâ, kutŋe Sekaraia, yamâ opon kâmbukŋan yâhâ hotom um bam gam kinmu yanâk kuŋetâ muop. Yawu gârâmâ Awe kumu muop yapâek manmâ gam poropete kerek yongonjetâ muwi yakât huhopŋe ya yeŋe menomaiâk.

⁵² Mosehât girem den kâsikum ningimai yeŋeâmâ Anitâhât den kurihinjetâ tap. Yeŋeâmâ Anitâhât hâkân otmâ yâkât den nâŋgâm hâum pâpgumai. Yawu otmâ lohimbî nombotŋe yâkât den nâŋgâm tem lâuwanŋine sâŋ otmai ya yeŋgât mâtâp maŋguyingimai. Yawu otmai yakât nâŋgâmune bâleap. Yakât otmâ umatŋe topŋe topŋe teteyingiwuap.” Yawu sâŋ ekyongop.

⁵³ Yawu sâŋ ekyongom emelambâ gem ariop. Sâp yakât kakŋan Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiŋe Yesuhât nâŋgâm bâlewanŋim sâŋ ge katbi.

⁵⁴ Otmu den sâŋ hilipgumu nâŋgâm den âiân katne sâŋ yu yakât âi pâi tuhûm gawi.

12

Nimbilam yâhâp ki otnom.

(Mataio 10:26-27)

¹ Otmu lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhât den nâŋgâne sâŋ taka pâŋ sâwi. Taka pâŋ sâŋ Yesu hoŋ bawalipŋe mem awawi guwawi tuhuyekbi. Yawu otmâ kinŋetâ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Parisaio yâk yeŋgât matuk keluŋe mem bâleyekmapgât galem oranŋim mannomai. Parisaio yamâ nimbilamyenŋe yâhâp otmâ topyenŋe kurihîakmâ manmai.

² Yakât otmâ ya yeŋgât den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgânjet. Tihâŋen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi tetekŋan tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kurihîakmai. Ya gurâ tetekŋan tetemu eknom.

³ Yakât otmâ yuwu sâŋmune nâŋgânjet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotŋe nenŋiâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi yeŋe lohimbî ekyongonjetâ nâŋgânomai.

Anitâŋe wawaeneksap.

(Mataio 10:28-31)

⁴ Yesuŋe torokatmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Lok senyenŋan kinmâ den ekyongonjetâ nâŋgânjetâ nahat otmu yen nombotŋe yongonjetâ munomai. Yongonomai yamâ umut biwiyenŋe ki hilipgunomai. Lok topnenŋe yawu tap. Yakât otmâ ya yeŋgât ki kiŋgityenahât otnomai.

⁵ Yâhâ Anitâhât topŋeâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâne yâkŋe konok umut biwiyenŋe hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeŋe yâkât den konok lâum mannomai.

⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonmâ ârândân yâkŋe tihitnenŋe otmap yakât topŋe nâŋgânjetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâŋmune nâŋgânjet. Giroŋ giroŋ ekmain yamâ nâi tâŋât. Yamâ ki

galemgumain. Yawu gârâmâ giron giron âlâ mumbuap yakât topne himbim ambonaje emet inânjan nângâmu tap.

⁷ Yawu gârâmâ nenâmâ giron giron yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ ikne kundenje towat manmain. Yawu otmâ Anitâne topnenne kerehâk nangap. Somotnenne tipi tapi yakât topne gurâ nângâmu tawâk. Yâkne tihitnenne otmâp. Yakât nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânôm.

Topnenne ki kurhiakmâ Yesu betbanjinom.

(Mataio 10:19-20,32-33 Mataio 12:32)

⁸ Lohimbi âlâ me âlâne “Yesuhâlen biwinaje kepeim tem lâuwangim mansan,” yawu sâm lohimbi ekyongonomai yâhâmâ hâmbâi nâ lok bulânjane himbim awonjahât anelolipne yengât senyenjan kinmâ topyene sâm tetemune Anitâne manman kârikjan katyekbuap.

⁹ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne “Nâ Yesu ki nângâwangian,” yawu sânomai otmuâmâ nâku lok bulâne himbim awonjahât anelolipne yengât senyenjan kinmâ “Nâ ki nângâyinjian,” yawu sâwom. Lohimbi yawu otmai yane matje umatje menomai. Yawu.

¹⁰ Yakât otmâ den âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Anitâne âi sâm nihim hângânohomu gewan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne nâhât nângânetâ tânjât otbuap. Me nâhât nângânetâ giâkgât lohimbi kendâyinjnomai. Orot-meme yawuya ki witgum mannomai otmuâmâ ya yengât tosa yamâ Anitâne pilâyinjgiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâwuap. “Bâe, âi yukât ambonje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât Anitâne pilâyinjgiwuapgât dop âlâ ki tap. Lok yawuyane tosa pato menomai.

¹¹ Otmu den âlâ sâmune nângânet. Yene galem tijâk orangim mannomai. Kasalipyenane nâhât den pat âlepne nângânetâ nahat otmu yen meyekmâ miti emetjan me kiap yengâlen ari den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otyinjjetâ “Den mâtâpne girawu watmâ sâm ekyongomunne nângânetâ keterakyingiwuap,” yawu nângâm ki gorâyinjgiwuap.

¹² Sâp yanâmâ Awojnennane ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenjan katmu nâhât den pat âlepne sâm kusânâm ekyongonomai.

Senje âlâlâ yakât nângâmunne yahatbuap.

¹³ Lohimbi kinbi ya yengât hohetyenambâ lok âlâne Yesu yuwu sâm ekuop. “Lok pato, sâmune nângâ. Awojnetjahât bâte bânje ya atanane iknjiâk mem alitmâ mansap. Yawu gârâmâ gâne ekurâ nombotje hionmâ nihiâkgât nanjan.”

¹⁴ Sâmu sâop. “Nâne yet galemyotgom manbehât lok kunnennane ki sâm nihiop. Yakât otmâ imbiâk nâhâlen ga den ya eknohoat.

¹⁵ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Senje âlâlâ me iri sikum ya Anitâne biwinennjahât ki sâm katningiop. Yamâ hâknennjahât sâm kalop. Yawuhât bukulpnenne iri sikumyene orop manmai ya yekmâ tep bâle ki nângâyinjginom.”

¹⁶ Yawu sâm den âlâen hâum yuwu sâop. “Lok kuldâ âlâhât kalamân siwit kehetje pato teteop.

¹⁷ Yawu otmu biwinane yuwu nângâop. “Siwit kehetje pato tap yu mem emet girawuân katmune tatbuap?

¹⁸ Yuwu otbom mon? Emet tipine siwit kehetje katman ya kândonmâ pato tuhum yan siwit kehetje katmune tatbuap.

19 Katmune tatmu yanâmâ hop sambe kakñan manmâ heronje maronje nângâm manmâ yâhâwom.”

20 Yawu sâmu Anitâne yuwu sâm ekuop. “Gâ kopa. Omondâne mumbuat. Yakât otmâ iri sikumge wawaerâ tatgihimap ya lok âlâne membuap.” Yawu sâop.

21 Yâhâ den ekyongoan yukât topne yuwu tap. Lohimbiñe iri sikumyenahât tepyeñe umatne otmâ mansai ya yenğât Anitâne nângâmu bâlemap. Yakât otmâ munjetâ pesuk sâmap.” Yawu sâop.

*Anitâne tihitnenne otmap. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.
(Mataio 6:25-34)*

22-23 Yawu sâm lohimbi ekyongom benne hon bawalipne yuwu sâm ekyongop. Senne âlâlâ me iri sikumyeñe yakât ki nângâñetâ yahatbuap. Manmanyenahât bulâne yamâ umut biwiyene. Yâhâ yenğât manman yamâ Anitâne emelâk senne âlâlâ lâtakuyingimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nângânomai. “Nenne sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom.” Yawu ki sâm biwi yâhâp otmâ gorâ kakñan mannomai.

24 Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângâñet. Kembâ ekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhum hâhiwin nângâmai. Yamâ himbim ambonañe haonmâ ârândâñ sot yingimap. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâne haonmâ ârândâñ tânyongom gamap.

25-26 Yawu gârâmâ yenhât girawu mannom sâm yakât ki nângâm kiwiliñ otnomai. Yeñe wâtyenân torokatmâ manmâ yâhânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu otnomai yan hâum pâpgunomai.

Yakât topne yuwu sâmune nângâñet.

27 Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunne âilongo lonjo otmap. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutne Solomon sâm, yâkne hâk katipne kulem melem mânunakmâ manop. Yane hahop suriñe sekne âlepne tetemap yakât dopne ki miop.

28 Yâhâ hahop suriñe ekmunne âilongo otmap. Yawu gârâmâ ikñahâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririñ sâm kinmap. Anitâne nângâopgât yawu kinmap. Yiwereñeâmâ tetem âilongo kinbuap. Yâhâ pek sâwuap yanâmâ hânân ge tâtuk sâwuap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyenane yuwu ki nângânomai. “Anitâne pâlâmne otmâ ki tihitnenne otmap.” Yawu ki nângâm mannomai.

29 Yakât yuwu sâmune nângâñet. Bulânânâk Anitâne haonmâ ârândâñ tihitnenne otmâ yâhâwuap. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

30 Yawu gârâmâ lok nombotne Anitâhât topne ki nângâmaine sângum me iri sikum me senne âlâlâ yakât nângâñetâ yahatmap. Yawu otñetâ ki ârândâñ otmap. Yakât otmâ otmaiân yeñe ki torokatnomai.

31 Yeñeâmâ lohimbi nombotñane Anitâhâlen biwiyenane kepeñet sâm yâkât den ekyongonjetâ nângânomai. Yawu otmâ manñetâ himbim awonñenne topyeñe nângâmapne dopyenân yingimu ki umburuk mannomai.

*Bukulipnenne tânyongonom.
(Mataio 6:19-21)*

32 Yakât otmâ yâkâlen biwiyenane kepeim ki gorâyingimu mannomai. Awoñnenne Anitâne heronje nângâyingim tihityene otmâ yâhâmbisâp. Yawu otmâ hâmbâi mâne manman kârikñan mem katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

33 Yakât otmâ senne âlâlâ tatyngiap yamâ mem buku nombotne ki tatyngiap ya kâsikum tânyongonomai. Yawu otñetâmâ Anitâne yekmu ârândâñ

otbuap. Otmu himbimân mannomaihât pat kuyiŋgiop yakât bulâŋe yingimu menomai. Otmu himbimân manman sânduhân mannomai yan talaŋe ki kumbuap, me seloŋe ki hârewuap, me ki bumbunguwuap, me kombo ki otnomai.

³⁴Yawuhât Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenjaŋe kepeim manŋetâ ârândâŋ otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe âwurem gewuap sâp ya ki nanŋain.

³⁵⁻³⁶Yesuŋe den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Hoŋ bawalipŋe yengât lok kutdâyenjaŋe kapi kâlepŋehembâ âwurem taka emet hawiŋan kinmâ kotok kunmu nâŋgâm in yawu gahatŋe mewanŋinomai. Yakât otmâ lambeyenjaŋe saum katŋetâ sem tatmu mambotbanŋinomai.

³⁷Yawu otmâ mambotbanŋim tatnomai yanâmâ âwurem taka mem teteyekmâ heronje nâŋgâyiŋgiuwuap. Heronje nâŋgâyiŋgim itâŋe kâpekâm katmu tatmu sot um yiŋgiuwuap.

³⁸Yâhâ omoŋ dereŋan kapi ambolipŋe kerekŋe aman pâlâmŋe inomai yanâmâ âwurem takawuap. Taka hoŋ bawalipŋe sen golâ otmâ mambotbanŋim tatŋetâ mem teteyekbuap otmuâmâ buku otyiŋgiuwuap. Buku otyiŋgimu yâkŋe heronje nâŋgâwanŋinomai.

³⁹Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyenjaŋe sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyiŋginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pârâk sâŋ sâŋâk takamaihât kapi ambolipŋenjaŋe sen galem manmâ emet kapiyenjaŋe galemgunomai.

⁴⁰Yakât dopŋeâk Anitâŋe hâŋgânnohomu âwurem gewom yakât sâp yenjaŋe ki nanŋai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ heronje nâŋgânomai.” Yawu sâm ekyongop.

*Hoŋ bawa âlepŋe bâleŋe yâk yetgât topyetŋe
(Mataio 24:45-51)*

⁴¹Yesuŋe yawu sâm ekyongomu Petoroŋe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ den âlâen hâum eknongoat yu nengâlâk yat me lok kerek nengât yat?”

⁴²Yawu sâm âikumu Yesuŋe purik pilâwanŋim den âlâen hâum yuwu sâm ekuop. “Lok kutdâ âlâŋe kapiŋe pilâm kapi kâlepŋehen ari kandi manmâ âwurem takawuap. Yaken ariwe sâm yan hoŋ bawaŋe âlâ galem sâm katmâ yuwu sâm ekuuwuap. “Arimuneâmâ gâŋe nep lok nombotŋe galemyongowuat.” Yawu sâm ekum pilâyekmâ arimu galem yanjaŋe âi ya biwiŋenjaŋe mem galemyongomu âilonŋo mannomai.

⁴³Yawu otmâ galemyongowuap otmuâmâ patoŋenjaŋe âwurem taka heronje otbanŋiwuap.

⁴⁴Yawu otbanŋim galem pato katmu ikŋe senŋe âlâlâŋe yakât galem otbuap.

⁴⁵Yâhâ purik pilâm sâmune nâŋgâŋet. Hoŋ bawa yanjaŋe biwiŋenjaŋe yuwu nâŋgâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâp kâlep manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâŋe âi yu membom?” Yawu sâm biwiŋenjaŋe pâlâmŋe otmu ki galemyongom henŋenŋuwuap. Yawu manmâ to kârikŋe nem biwi hâlim otmu umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiuwuap. Yawu otmâ lok bâleŋe yengâlen torokatmâ ki orotŋe otmâ manbuap.

⁴⁶Yawu otmâ biwiŋenjaŋe pâlâmŋe otmu manbuap yan patoŋenjaŋe pârâk sâŋ sâŋâk taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nâŋgâm yâhâmbisâp.

⁴⁷Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi nombotŋenjaŋe nâhât den nâŋgâm henŋenŋunomai yanâmâ yakât nâŋgâŋetâ gemu betbanŋinomai. Yawu otnomai yakât matŋe Anitâŋe matŋe amokŋan yiŋgimu menomai.

48 Yâhâ lohimbi nombotņe âlâņeâmâ nâhât den nâņgâm pâpgumai yaņe otrjetâ bâlemap yâhâmâ Anitâņe matņe kakņeâk yingimu menomai. Yakât otmu yuwu sâmunne nâņgâ. Lok âlâ me âlâ âi sâm yingimune ya tuhumm heņgeņgunomai ya yengât nâņgâmune ârândâņ otbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâ âi pato sâm yingimune ya biwiyenâņe tiņâk lâum tuhunomai ya yengât gurâ yawuâk nâņgâmune ârândâņ otbuap.” Yawu sâm ekuop.

*Yesuņe giop yakât lohimbi hionakmâ mansai.
(Mataio 10:34-36)*

49 Yesuņe den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâņe lohimbi yengât biwiyenahât topņe nâņgâm kâsipyongom matņe âlâku ikņiâk ikņiâk yingimu menomai yakât hâņgânohomu gewan. Yâhâ matņe yingimu meņetâ pesuk sâmbâp.

50 Otmu umatņe âlâ tetenihimu hâhiwin nâņgâwom ya tetenihim pesuk sâekgât nanņan.

51 Otmu den âlâ yuwu sâmunne nâņgâņet. Nâhât yuwu ki sânomai. “Nâhât yamâ buku konok otnehât himbimâmbâ giop.” Yawu ki sânomai. Nâņe hânân gewan yakât yen hionaknomai. Hionakmâ yuwu oraņginomai.

52 Lohimbi nanņe baratņe mome manmaine hionakmâ komot yâhâp otnomai. Komot âlâhât yâhâp, âlâhârâmâ kalimbu yawu otnomai.

53 Âwâ nan me mâmâ barat kuk oraņgim hionaknomai. Otmu iranņe iranņe ya gurâ yawuâk kuk oraņgim hionaknomai.” Yawu sâm ekyongop.

*Yesuņe kulem âlâlâ tuhuop yakât topņe hâum pâpguwi.
(Mataio 16:2-3 Mareko 8:11-13)*

54 Yesuņe hoņ bawalipņe yawu sâm ekyongomâmâ benņe lohimbi kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Op surumbup memuâmâ yuwu sâmai. “Gelâk gewe sâm oap”. Sâņetâ yawu otmap.

55 Otmu elem tok sâwe sâm otmuâmâ yuwu sâmai “Sikop kumbe sâm oap.” Sâņetâ yawu otmap.

56 Yen lok perâkņe. Yeņe elem kulewoņboņ yakât topņe ekmâ nâņgâm heņgeņguai. Yâhâ nâņe kulem âlâlâ memune eksai yakât topņeâmâ girawuhât ki ekmâ nâņgâm heņgeņguai?

57 Wongât engatyenâk otmâ orotmeme âlepņe me bâleņe ya ki ekmâ kiwilim mansai? Yen lok perâkņe yakâ.”

*Den sâm tetem kaok naņgaņginom.
(Mataio 5:25-26)*

58 Bukulipyenē âlâ me âlâņe kuk otyingim den âiân katyekne sâm dâiyekmâ kiapgâlen arinomai. Yamâ mâtâwânâk ari sâm tetem kaok naņgaņginomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen ari den sâm tetenjetâ yâkņe mem pâi emetņan katyekbuap. Pâi emetņan katyekmu tatmâ yeņe ombeyenâk yaihen ki genomai.

59 Kiapņe pâi emetņan tatnomai sâm sâp katyিংiwuap ya pesuk sâmu yanâmâ genomai.” Yawu sâm ekyongop.

13

Anitâhâlen biwinenņe kepeim mannom.

1 Yawu sâm ekyongop sâp yanâk lok nombotņe Yesuhâlen ari den pat yuwu sâm ekuwi. “Galilaia ambolipņe noniņ bulimakao gâim Anitâhât hotom uwi sâp yan kiap âlâ, kutņe Pilato sâm, yâkņe tembe lâulipņe hâņgânyongomu Galilaia ambolipņe yongonjetâ hepyenē gemu noniņ bulimakao hepņe orop oset guset olop.”

² Yawu sâmbu ekuñetâ yuwu sâmbu ekyongop. “Pilatonje tembe lâulipñe hânghanyongomu yawu yongowi yakât yuwu mon sâmbu. “Muwi yengât tosa bâleñe yañeâmâ Galilaia lok ondop yengât tosa ya wangim amokñan miap.”

³ Yawu ki tap. Yawu gârâmâ yeñe orotmemeyeñe bâleñe ki pilâm Anitâhât den lâunomai otmuâmâ yawuâk matñe yingimu menomai. Otmu yakât den âlâ torokatmâ sâmbu nânghâñet.

⁴ Yerusalem kapi ambolipñe kâi nombotgen kalimbu Siloam hem topñan kinñetâ kândun kum ge kurihyehop ya yengât yuwu ki sâmbu. “Tosayeñe bâleñe yañeâmâ Yerusalem kapi ambolipñe nombotñe yengât tosayeñe wangiop. Yakât otmâ hân ya kândun kum ge kurihyekmu muwi.” Yawu ki tap.

⁵ Yakât otmâ âlâku sâmbu nânghâñet. Yeñe orotmemeyeñe bâleñe ki pilâm Anitâhâlen biwiyenaye kepeinomai otmuâmâ yengu yawuâk hiliwahonomai.”

⁶ Den ya sâmbu tiñ pilâm den âlâen hâmbu yuwu sâmbu ekyongop. “Lok âlâñe koset âlâ kalop. Koset ya pato otmâ bulâñe kinbuapgât sâpñe tetemu taka ambonaye bulâñe hâmbu sâmbu ekmu bia olop.

⁷ Yakât otmâ kalam galemñe yuwu sâmbu ekuop. “Bulâñe hâmbu sâmbu ekmune biatmu yu yambu kalimbu oap. Yakât otmâ koset ya kârâm pilârâ ge iâk.” Yawu sâmbu.

⁸ Sâmbu sâmbu. “Lok pato, pilârâmâ yambu yu inâk kinâk. Hâmbu topñe lawitmâ pitimunñe yanâmâ bulâñe kinbuap.

⁹ Yâhâ ki kinbuap otmuâmâ kârâm pilâmune ge imbuap.” Yawu.”

Tatmâ nânghâ nânghâ sâpñan Yesuñe imbi âlâ henñeguop.

¹⁰ Tatmâ nânghâ nânghâ sâpñan Yesuñe opon kâmbukñan yâhâmbu den kâsikum yingiop.

¹¹ Den kâsikum yingiop sâpñan yan imbi âlâ talop yamâ weke bâleñeñe mânghâmbu kun kândâtñe konok otmâ pareñe manmâ gamu yambuñe kâi nombotgen kalimbu pesuk sâmbu.

¹² Yesuñe imbi ya ekmâ kunñan mem yuwu sâmbu ekuop. “Imbi, yiwereñeâk âlepñe otbuat.”

¹³ Yawu sâmbu kunñan mem kuwihakmâ tâñ tâñâk kinmâ Anitâ mepaeop.

¹⁴ Yâhâ Yesuñe tatmâ nânghâ nânghâ sâpñan imbi ya henñeguop gârâmâ miti emetñahât galemñeñe galemñeñe nânghâmbu bâmbu lohimbi yuwu sâmbu ekyongop. “Nep tuhu tuhuhât sâpñe yamâ hilâm nombolân konok tap yan takañetâ henñemyongombâpñe dop. Yawu gârâmâ tatmâ nânghâ nânghâ sâpñan imbi henñeguop yu ekmune dondâ bâleap. Ya ki orotñe.”

¹⁵ Yawu sâmbu Yesuñe purik pilâwâñgim yuwu sâmbu. “Bâe, yen lok perâkñe. Tatmâ nânghâ nânghâ sâpñe ârândâñ yeñe dongi bulimakaoyeñe pekeâmbâ holanyekmâ dâmbu ari to yinginomaihât dop tap. Yawu gârâmâ dongi me bulimakao umutyenye bia yakât nânghâmbu tâñât otmap.

¹⁶ Yâhâ imbi yuâmâ Awarahamgât senâmbâ gâtñe. Yawu gârâmâ Satangât weke bâleñeñe mânghâmbu pareñe otmâ manmâ gap. Nâñe tatmâ nânghâ nânghâ sâpñan henñegumune ki bâleap.”

¹⁷ Yawu sâmbu ekyongomu sâmbu ge katbiñe nânghâmbu anulakbi. Yâhâ lohimbi inñeñe Yesuñe olop miop ya ekmâ heronje otbâñgiminiwi.

Bâmbu yakât topñe

(Mataio 13:31-33 Mareko 4:30-32)

¹⁸ Yesuñe yuwu sâmbu ekyongop. “Anitâhâlen biwiyenaye kepeim manñetâ tihityenye otmap yakât topñe teteâkgât wuân denân hâmbu sâmbu nânghâñetâ keterakbuap?”

19 Yuân hâum sâmunê nângânet. “Nak âlâ kutje bândup yamâ lok âlâne kehetje âlâ mem ari kalamjan kalop. Katmu tatmu kâmne ga takam yajak yâhâm kâlep pato otmu nâi wosapâ wosapâ taka awatje kun kunjan kerem tatmai.” Yawu sâop.

Matuk keluje yakât topje

20 Otmu torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Lok komotje komotje wosapâ wosapâ mansaije biwiyenje nâhâlen katmâ tem lâunihinjetgât yeje ari nâhât den pat âlepje ekyongonomai.

21 Yakât topje teteâkgât den âlâen hâum sâmunê nângânet. Imbi âlâne dâmbia golaŋguwuap. Golaŋgumâmâ matuk mendâremu keluje gemu dâmbia orop menduhumu ukenne bâleje otbuap. Dop yawu.” Yawu sâop.

*Himbimgât mâtâpne yamâ gâwik gâwikje
(Mataio 7:13-14,21-23)*

22 Yerusalem kapi pato yakât mâtâp arap ya hâlânjâ kapi tipi tapi tap. Kapi yan ari Yesuje Anitâhât den lohimbî kâsikum yinjiop.

23 Yawu otmu lok âlâne yuwu sâm Yesu âikuop. “Lok pato, yuwu sâm âihohowe. Lok getek âlâ himbimân yâhânomai me girawu?”

24 Sâmu sâop. “Himbimgât mâtâp yamâ gâwik gâwikje. Yakât otmâ yapâ lohimbî sambene arine sâmâmâ hâmbin gumbin otmâ hâum pâpgunomai. Yakât otmâ yeje mâtâp ya tâj tâjâk watmâ arinomai. Yakât yuwu sâmunê nângânet.

25 Nâ mâtâp amboŋe. Yakât otmâ mâtâp maŋguyinjimune lok dondâhâlâkne arine sâm hâum pâp gum amutgen kinmâ yuwu sânomai. “Lok pato, nângâningirâ gane.”

Sânetâ sâwom. “Nâ ki nângâyinjian. Yen wonân?”

26 Yawu sâm âiyongomune yuwu sâm eknohonomai. “Gâje kapinennjan taka tatmâ den kâsikum ningirâ orowâk tatmâ sot newin.”

27 Sânetâ sâwom. “Yen wonân? Nâ ki nângâyinjian. Yeje orotmeme bâleje otmai. Yakât otmâ arinet.” Yawu sâwom.

28 Yâhâ hâmbâi mâne Anitâje yen mem ketetyekbuap. Yawu otmâ Awaraham, Isaka, Yakop, otmu Anitâhât poropetelipnaje tatmâ sot nem herone otbaŋginomai ya yekmâ yeje tep bâle nângânomai. Yawu otmâ hâhiwin nângâm hu halak tuhumbisâi.

29 Yakât otmâ yuwu sâmunê nângânet. Sâp yanâmâ lok topje topje, emetsenje ga takamap yakembâ otmu purik sâmap yakembâ, otmu torehen torehen kinjitje orowâkne taka menduhuakmâ nem herone otjetâ Anitâje tihityenje otbuap.

30 Yâhâ lohimbî nombotnaje yenahâlâk nângânetâ yahatmap yaje Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotnaje yenahât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai yamâ Anitâje meyekmu ikjan torokatnomai.

*Yesuje Herotgât sâop.
(Mataio 23:37-39)*

31 Sâp yanâk Parisaio lok nombotnaje ari yuwu sâm Yesu ekuwi. “Herotje gohowe sâm oap. Yakât otmâ kapi yu pilâm âlâengen ari.”

32 Sânetâ sâop. “Sâp yuâmâ weke bâleje watyekmâ mansan. Otmu kundat otmâ mansai ya heŋgemyongom mansan. Yâhâ hândâhân yuwuâk otbom. Yâhâ halihu nep sâm nihiop ya tuhum pesuk pilâwom.” Den ekyongoan yu Herot, lok perâkne ya, ekunomai.

33 Nâje yuwu sâmunê nângânet. Anitâhât poropetelipnaje ikjahât den sâminiwi ya kerek Yerusalem kapi ambolipnaje yongonjetâ muwi. Yakât

otmâ âun hândâhân âi tuhuwom. Gârâmâ halihuâmâ Yerusalem kapiân ari âi tuhum pesuk pilâwom.”

Yesuñe Yerusalem kapi ambolipñe yengât topñe nângâop.

³⁴ Yawu sâam ekyongom Yerusalem kapi ambolipñe yengât tepñe nângâm yuwu sâop. “Bâe, Yerusalem kapi ambolipñe yengât topyene yuwu tap. Yengâlen âi meñetgât Anitâñe ikñe hon bawalipñe hângânyongomu takanjetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmâñe kurâk sâam nanlipñe dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopñeâk menduhuyekmune nâhât hikinân manñetgât sâaman. Yamâ yene nâhât hâkâñ otmâ mansai.

³⁵ Yawuhât Anitâñe betyongomu kasalipyenñe taka yongom watyekñetâ kapi yu kâwurumñajak kinbuap. Yakât otmâ nâñe pilâyekmâ ariwom. Benñe sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâam eknohonomai. “Anitâ Kutdânenñe tihitnenñe otbe sâam mat hângângohomu takat. Yakât otmâ biwinenñe heronñe pato nanñain.” Yawu sâam eknohonomai.” Yesuñe yawu sâop.

14

Tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok âlâ bitâp tetewañgiop ya Yesuñe walipgumu orok sâop.

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Parisaio yengât kunyenñe bukulpñe nombotñe Yesu orop dâiyekmu emetñan yâhâ tatmâ sot newi. Nem tatbi yan Yesuñe otmâ hilipguwuap me bia yakât Parisaionñe ekmâ tatbi.

² Ekmâ tatñetâ lok âlâ bitâp pato tetewañgiopñe Yesu ekbe sâam yâhâop.

³ Yâhâmu Yesuñe ekmâmâ Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio ya yuwu sâam âiyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan âi ki tuhunomgât Mosenñe girem den âlâ kulemgüop. Yawu gârâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpñan lohimbî hengemyongowomgât dop tap me bia? Sâñetâ nângâwe.”

⁴ Yawu sâam âiyongomu biwiyenñe umatñe otmu olotoñak tatbi. Olotoñak tatñetâ Yesuñe lok ya bitâpñan walipgumu orok sâamu emelambâ kionñmâ ariop.

⁵ Arimuâmâ emelan tatbi ya Yesuñe yuwu sâam ekyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan naom âlâ me bulimakao âlâ lâmân kionñmu ya pilâñetâmâ lâmânâk tatbuap me mem dâiñetâ gawuap?”

⁶ Yawu sâam âiyongomu yawuâk olotoñak tatbi.

Hâknenñe ki mepaeaknom.

⁷ Yâhâ emet yakât biwñan Parisaio nombotñe yehâñetâ nângâñetâ yahatmu kou senñan yâhâ tatbi ya yekmâ den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop.

⁸ “Bukuyenñe âlâñe yen orowâk tatmâ sot um nenom sâam dâiyekmu emetñan yâhâ kou senñanâk tatne yawu ki nângânomai.

⁹ Yâhâ lok papato nombotñe yen orowâk dâiyekbuap yâkñe kou senñanâk tatnomaihât nângâwuap. Yawu gârâmâ yene kulet sâyingim kou senñan tatnomai yan lok papato takanjetâmâ emet ambonñe yen yuwu mon sâam ekyongowuap. “Wa, bukulpñe, yuâmâ yengât kawe bia, keterakñet.” Yawu sâam ekyongomu anulakmahât angoân yâhâmâmâ kou topñan tatnomai.

¹⁰ Yawu tatñetâ emet ambonñe kundup mem kou senñan lingatbuap. Lingatmâ “gam yâhâ tatñet” sâam ekyongomu yanâmâ yâhâ tatnomai. Yawu otñetâ yanâmâ bukulpñeñe nângâyingñetâ âilongo otbuap.

¹¹ Yakât topñe yuwu sâamune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe yehâñet nângâñetâ gewuap ya yengât Anitâñe nângâmu yahatbuap.”

12 Yawu sâmb ekyongom emet ambone ya yuwu sâmb ekuop. “Kapi ambolipne orop herone otmâ sot um nenom sâmb imi atalipge, me wârâ toulipge, me hep torehenlipge, me bukulipge, me lok iri sikumyene orop mansai ya ki dâiyekmâ garâ sot nenomai. Yâhâ lok yawuya dâiyekmâ garâ sot nenomai otmuâmâ hâmbâi yakât matne sâmb dâiheknetâ yâk orop sot nejetâ pesuk sâmbuap.

13 Yakât otmâ yuwu sâmbune nângâ. Gâne herone otmâ sot um lok dâiyekbuat otmuâmâ lok tânet, kopa, parene, senyene bok sâsâne yawuya dâiyekbuat.

14 Lok yawuya dâiyekmâ bêt belaiâk sot um yingirâ nem herone otnomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâne lohimbî mumunambâ mem yahatnenekbuap yan iknak yakât matne gihiwuap. Yakât otmâ biwihane herone nângâuwat.” Yawu sâop.

*Himbimân herone otnomgât sâop.
(Mataio 22:1-10)*

15 Yawu sâmb ekumu nem tatbi ya yengâlen gâtne âlâne den ya nângâmâmâ yuwu sâmb ekuop. “Anitâne himbimân mannomgât pat kuningimu mansain. Yakât otmâ sâp patoen Anitâhât kapiân tatmâ sot nem herone otnom yakât nângâmune tepne herone oap.”

16 Yawu sâmb ekumu den âlâen hâum yuwu sâmb ekuop. “Lok kutdâ âlâne bukulipne orowâk herone otmâ sot um nenomai yakât sâp kalop.

17 Yâhâ sâpne otmu yan songo bau me sot kâlê topne topne um hâwurumu en âtâmun kinop. Ya ekmu ârândâne otmu hon bawa âlâ hângângumu ari yâkât bukulipne yuwu sâmb ekyongop. “Songo bau sot kâlê yamâ emelâk umunne siap. Yakât otmâ ganetâ herone otmâ nenom,” yawu yap” sâmb ekyongop. Ekyongomu hâkâne otbi.

18 Lok angoân ekuop yane yuwu sâop. “Nâmâ hân puluhuan ya ekbe sâmb ariwom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewuap.” Yawu sâop.

19 Yâhâ âlâneâmâ yuwu sâop. “Bulimakao bâlâk nere puluhumune kapi kâlêpnehen tap ya ari meyekmâ takawom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewuap.” Yawu sâop.

20 Yâhâ âlâneâmâ yuwu sâop. “Yiwereâk imbi mian. Yakât otmâ ki gawom?” Yawu sâop.

21 Yawu sânetâ hon bawa yane âwurem ari lok kutdâne den sâwi ya ekumu nângâmû bâleop. Nângâmû bâlemu hon bawa ya yuwu sâmb ekuop. “In yawu ari mâtâp kunjan kinmâ lok umburuk, me lok parene, me ândâpyene bok sâsâne, me senyene bok sâsâne, lok yawuya yuken yaken arine sâmb oai ya ekyongorâ taka sot yu nejet.” Yawu sâmb ekum hângângumu ari mem teteyekmâ ekyongomu taka emetjan yâhâ tatbi. Yâhâ tatnetâ hon bawa yane yâkâlen yâhâ yuwu sâmb ekuop.

22 “Lok kutdâne, den yat ya oan. Otmu emelan yâhâ tai yamâ ki pik yai. Yakât otmâ girawu nangat?”

23 Sâmbu sâop. “Yakât otmâ âlâku ari lohimbî kewilâyeknetâ mansai ya mem teteyekmâ ekyongorâ takanomai. Takanetâ yanâmâ emetne pik sâmbuap.

24 Yâhâ bukulipne angoân ekyongoat yamâ nâhâlen ki takanomai.” Yawu sâop.” Yesune yawu sâmb ekuop.

*Manmannene ki alitmâ manmâ yâhânom.
(Mataio 10:37-38)*

25 Lohimbî kinjitne orowâkne Yesu betjan arinetâ purik sâmb yuwu sâmb ekyongop.

²⁶ “Lok âlâ me âlâne nâhâlen torokatmâ orowâk mannom yawu nângânomai otmuâmâ âwâ mâmâlipyeje, me imbi naomlipyeje, me imi atalipyeye, me wârâ toulipyeye betyînginomai. Otmu yeje manmanyeye ki alitnomai.

²⁷ Otmu lok âlâ me âlâne nâhât den lâum âi tuhunetâ bukulipyenane nângâm bâleyîngim hilipyongone sâm otnomai yanâmâ hâkyeye alitmâ betnihinomai. Lok yawuya nâhât pat ki otnomai.

²⁸ Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok âlâ me âlâne emet tuhune sâm angoân tewetsenye amon yaneye senye âlâlâ puluhum emet ya tuhunomai yakât nângânomai.

²⁹ Gârâmâ yawu ki otnomai otmuâmâ emet ya mem kânângânetâ tewetsenye biatmu pânan pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ lohimbine emet ya torehenyeâk kinmu ekmâ yakât den pat alahu gulahu otmâ senyenjan gem girinyîngim yuwu sânomai.

³⁰ “Lok yunyeâmâ saran kânângânetâ giop yamâ tewetsenye biatmu pânan pilânetâ inâk tap.” Yawu sânomai.

³¹ Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok kutdâ âlâ me âlâne kasalipyeye orop ahonomai yanâmâ in yawu yâk yengâlen ki surutuk sâm arinomai. Yamâ angoân biwiyenane yuwu nângânomai. “Nen yu getek âlâ, lok 10,000 yawu mansain. Yâhâ kasalipnenye endaken lok kîngitne orowâk, 20,000 yawu mansai. Yakât otmâ nenye yongonomgât dop ki otbuap.”

³² Yenahât yawu nângânomai otmuâmâ ki kundutmâ arinomai. Angoân kasalipyeye orop buku konok manne sâm hon bawalipyeye hângânyongonjetâ ari mem lohotne tuhuyeknomai.

³³ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Yengâlen gâtne âlâ me âlâne senye âlâlâyeje me iri sikumyeye kerehâk pilâm nâhâlen torokatnomai otmuâmâ nângâyîngimune orowâk mannom.

Kâtembe yakât dop

(Mataio 5:13 Mareko 9:50)

³⁴ Yengât topyeje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Kâtembe ihim solân honmâ sot ya nemunye launenjan memap. Yakât dopyeâk yenâmâ lohimbî hohetyenjan manmâ manman âilongo manjetâ yekmâ Anitâ herone nângâwangim mepaenomai.

³⁵ Yâhâ kâtembe helenân ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmne otbuap. Yawu otmu girawu tuhummunye âlâkuâk ukenne otbuap? Yamâ ki orotne. Pâlâmne sâm lâum pilâmain. Den yuâmâ biwiyenânâk katmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

15

Lama âlâ gulip otbanjimu ki pilâwuap yan hâum sâop.

(Mataio 18:12-14)

¹ Sâp âlâen takesi meme lokne yenahât nângânetâ yahatmu lohimbî kâityongom takesi mem yahatmâ kombo meyîngiminiwi yâk otmu lok nombotne ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi ya dondâhâlâkne Yesuhât den nângâne sâm yâkâlen ariwi.

² Arinetâ yan Mosehât girem den kâsikum yîngiminiwi otmu Parisaio lok yâkne nângânetâ bâlemu Yesuhât yuwu sâwi. “Yesune takesi meme lok otmu lok nombotne Mosehât girem den ki lâumai ya meyekmu orowâk sot niai. Yawu otmu dondâ bâleap.”

³ Yawu sânetâ nângâm Yesune den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

⁴ Lok âlâhât lama 100 yawu kinbanjiwuap. Gârâmâ ya yengât hohetyenambâ konok âlâne misîngurakbuap. Yawu otmu ambonane nombotne ya katyekmu

kinjetâ konok misingurakbuap ya pâinmâ yâhâm gewuap. Yawu otmâ nombotne katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ misingurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepne welâmnan gemu lâum kapiân âwurem ariwuap. Kapiân âwurem ari bukulipne yongonmâ yuwu sâm ekyongowuap. “Lama misingurahop ya mem tetean. Yakât otmâ sot um nem herone otne.” Yawu sâwuap.

⁷ Yakât dop kum yuwu sâmune nângânet. Lok 99, yâkne yuwu nângâmai. “Nen lok âlepne, orotmemenenne âilongo otmâ mansain.” Yawu nângâm biwi pâlâmne mansai. Lok yawuya yengât Anitâne herone pato ki nângâyngimap. Gârâmâ, lok konohâkne orotmeme ne bâlêne bet pilâm Anitâhâlen biwiñane kepeim tem lâuwanjiwuap yanâmâ Anitâne herone pato nângâwanjiwuap. Yawu.”

Tewetsen ne kionbanjimu pâinbuap yan hâum sâop.

⁸ Yâhâ Anitâne lohimbî meyekmâ tihityene otmap yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Imbî âlâ kina yâhâp yakât dop tatbanjiwuap. Yâhâ 20 toea kionbanjimuâmâ ki pilâwuap.

⁹ Yakât pâinmâ arim mem tetem yanâmâ bukulipne yongonmâ yuwu sâm ekyongowuap. “Wâe, tewetsen ne kionnihiop ya mem tetean. Yakât otmâ herone otne.” Yawu sâwuap.

¹⁰ Yakât yuwu sâmune nângânet. Lok konohâkne orotmeme ne bâlêne bet pilâm Anitâhâlen biwiñane kepeim tem lâuwanjiwuap yanâmâ himbimân Anitâhât anelolipñane lok yakât herone nângâwanjinomai.”

Lok âlâ nanñane iri sikum mem gulip tuhuop yan hâum sâop.

¹¹ Yesune den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâ nanyâhâtne yâhâp manbî.

¹² Manjetâ nanne betñan gâtñane âwâne yuwu sâm ekuop. “Awoñ, senne âlâlâ nâhât sâsâne ya nihirâ miakbe.” Yawu sâmu senne âlâlâ yâkât sâsâne ya kâsikum wanmu miop.

¹³ Yawu otmu nanne ya nep tuhum getek manmâ, senne âlâlâ ya puluhum yakât hâmene tewetsen ne miakmâ mâtâp kâlêwângen ariop. Ari heñ otmâ ihilâk mahilâk manmâ tewetsen ne miakmâ ariop ya kerek pilâm metem umburuk manop.

¹⁴⁻¹⁶ Umburuk manop yan po pato teteop. Po pato tetemu naom yane sotgât pâinmâ kapi ambone âlâhâlen arimu bau galemguwuap sâm âi wanop. Bau galem gum kinop yan po dondâ wanjimu bau yakât sot wahapne mem nembe sâm otmu kuwanjiwi.

¹⁷ Yawu otbanjinetâ nângân nângânne tetemu yuwu nângâop. “Awoñnahât nep loklipñane sot pato nem mansai. Nâ nanne tâñ tâñ yamâ yuân manmâ sotgât otmâ hiliwahowoman.

¹⁸ Yakât otmâ yahatmâ awoñnahâlen âwurem ari yuwu sâm ekuwom. “Awoñ, otmune bâlêop yakât tosa Anitâhâlen otmu gâhâlen umatne oap.

¹⁹ Yakât otmâ anjulsan. Yawu gârâmâ nângânihim nep lok sâm menekdâmâ hoñ bahihim manbom.” Yawu sâm ekuwom.” Yawu nângâop.

²⁰ Yawu nângâm yahatmâ kapi ya pilâm akñangen takamu âwânane senne pilâm ehop. Ekmâ tepne nângâm sururuk sâm ari nanne lâum hâmene hârem niop.

²¹ Yawu otmu nanñane yuwu sâm ekuop. “Awoñ, otmune bâlêop yakât tosa gâhâlen otmu Anitâhâlen umatne oap. Yawu otmâ anjun pato gihiwan. Otmu nâhurâ anjulsan.”

²²⁻²⁴ Yawu sâm ekumu âwânane hoñ bawalipne yuwu sâm ekyongop. “Nanne emelâk betnohom ariop ya âwurem takap. Yâhâ “emelâk muop

mon,” yawu nângâm manmâ gaman. Yamâ âwurem takamu ekmâ tepne hâlâlâk welâmñan giap. Yakât otmâ in yawu ba hâk katipñe âiñe mem ga mânunñanñanjet. Yawu otmâ handop âlâ mem barahanñan katñet. Otmu kâi katipñe katbanñanjet. Nenne heronje otbanñanongât bulimakao nanñe gâim unjetâ siâk.” Yawu sâm ekyongomu bulimakao nanñe gâim unjetâ semu nem heronje otbanñanjiwi.

²⁵⁻²⁶ Heronje otbanñanjetâ yan nanñe kunñe yañe newângembâ taka kapi ginñan kinmâ heronje maronje girin get get otmâ kinbi ya nângâm hon bawa âlâ kunmu gamu yuwu sâm âikuop. “Wongât heronje otmâ tai?”

²⁷ Sâmû sâop. “Imihe ari gulip olop ya âwurem takap. Yakât otmâ âwâyetñanje eknongomu bulimakao nanñe ya kum gâim umunñe siap.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâm ekumu nângâm âwâñahât nângâm bâlewanñim kapi betñehen kinop. Yâhâ hon bawa yañe âwâñe ekumu âwâñanje ba kinmâ “Nan, ga,” sâm ekuop.

²⁹ Ekumu hâkâñ otmâ yuwu sâop. “Nanñat. Nâñe tem lâuhihim âi mem manmâ gamune yambu dondâ pesuk yap. Yawu otgihiman yamâ gâñe ki heronje otnihimat. Otmu nonin nanñe âlâ ki nihirâ bukulpne orop um nem heronje otmain.

³⁰ Yawu gârâmâ nangane senñe âlâlâ hârok gâwârehihim ari imbi kondarâ orop manmâ tewetsenñe pilâm meteop. Yâkñe âun âwurem takamu hon bawalipge ekyongorâ bulimakao nanñe kum gâim unjetâ semu nem heronje otbanñanji. Yakât nângâmune dondâ bâleap.”

³¹ Yawu sâmû âwâñanje yuwu sâm ekuop. “Nanne, gâñe nâ orop sâp kâlep manmâ gamat. Otmu senñe âlâlâ tatnihiap ya gâhât pat sâm kuhihimune tap.

³² Yawu gârâmâ imihe “emelâk muop mon,” yawu nângâm manmâ gan ya âwurem takap. Yakât otmâ heronje otbanñanmunñe ârândân oap.” Yawu sâop.

16

Galemñe senñe âlâlâ mem ihilâk tuhuop yan hâum sâop.

¹ Yesunje hon bawalipñe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok kutdâ iri sikunñe tewetsenñe otmu âlâlâ ya pato dondâ tatbanñiop. Yakât otmâ lok âlâ mem galemgunihiâkgât sâm âi wañop. Yawu gârâmâ lok yañe lok kutdânahât tewetsenñe mem gulip tuhuop. Yawu otmu lok kutdâ yakât hon bawalipñe nombotñanje yakât den pat yuwu sâm ekuwi. “Lok âlâ galem sâm âi wañon yâkñe senñe âlâlâ mem ihilâk tuhuhihap.”

² Yawu sâm ekuñetâ lok kutdâyeñe yañe lok ya yuwu sâm ekuop. “Gâñe nâhât tewetsenñe mem gulip tuhunihiat” yawu sâñetâ nanñan. Yakât otmâ galem âlâku ki katgekbom. Yakât otmâ puluhu puluhu pepa ya mem garâ senñe âlâlâ tatnihiap yakât topñe mem tetewom.”

³ “Yawu sâm hânğângumu ari biwiñanje yuwu nângâop. “Lok kutdâne watnekbomap. Yakât otmâ giratbe? Wâtne pato ki tatnihiap. Yakât otmâ âi umatñe tuhuwomgât dop âlâ ki tap. Otmu senñe âlâlâ gewe yâhâwe yakât lok bêt kandi bero manbom sâm yakât anjulusan.

⁴ Yiwerenñe nângâmune teteap. Bukulpne yengât tosa pato lok kutdânahâlen tap ya mem gemune heronje nângânihinomai. Yawu nângânihim lok kutdânane watnekbup yanâmâ menekñetâ orowâk mannom.” Biwiñanje yawu nângâop.

⁵ Yawu nângâm bukulpñe yengât tosa pato lok kutdânahâlen talop yâk âlâku ikñiâk ikñiâk mem dâiyehop. Yâhâ angoân gaop ya yuwu sâm âikuop. “Gâhât tosa lok kutdânahâlen amon tap?”

⁶ Sâmu sâop. “Nak bulâñahât tone ya âsâp 100.” Sâmu sâop. “Âlepñe toсахahât pepa yu mem 50 ya kulemgu.”

⁷ Yawu sâm ekumu arimu lok âlâ gamu yuwu sâm âikuop. “Lok kutdânahâlen tosa amon tap?”

Sâmu sâop. “Siwit kehetñe ya itâ 1000.”

Sâmu sâop. “Tosahahât pepa yu mem 800 ya kulemgu.”

⁸ Yawu ekyongop yakât den pat nâñgâm lok kutdâñeñe galemñe yakât nâñgân nâñgânñe pato tatbañgiap nâñgâm herone pato nâñgâwañgiop. Wongât? Yuwuhât. Anitâhât den ki lâumai nombotñeñe iri sikumyene galemgu manman sânduhân manmai yakât nâñgân nâñgânñe pato tap. Yuwu otmâ Anitâhât den lâumai ya yengât nâñgân nâñgânñe ya wangiap.

⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nâñgânñet. Yeñe Anitâhât tem lâuwañgim iri sikum, me tewetsenñe, senñe âlâlâ ya galemgu henñengum lohimbî yu me yakât umburuk oai ya kâsikum yingim tânyongonomai. Buku otyingim manmâ yâhâñetâ hâmbâi sâp pesuk sâwuawân Anitâñe manman kârikñan katyekmâ yakât hâmenñe yingimu menomai. Yawu.”

Âi tâñât me âi pato yakât topñe.

¹⁰ Yesuñe den yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâ me âlâñe âi tâñât biwiyeñeñe tiñâk lâum tuhum manmaiñeâmâ âi pato yawuâk biwiyeñeñe lâum tuhum henñengunomai. Yâhâ lok âlâ me âlâñe âi tâñât tuhum hilipgumaiñeâmâ yakât dopñeâk âi pato tuhum hilipgunomai.

¹¹ Yakât otmâ yeñe tewetsenñe me hângât wahap topñe topñe yawuya ki galemgu henñengunomai otmuâmâ hâmbâi Anitâñe manman bulâñe ki yingiwuap.

¹² Yâhâ bukulipyeñe yengât senñe âlâlâ hilipgunomai otmuâmâ Anitâñe yengât pat kuyingioy ya hâmbâi ki yingimu menomai.

¹³ Yakât nâñgânñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâñgânñet. “Lok konokñe lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitgiwuap. Âlâhât biwiñeñe kepeim herone kakñan tuhuwañgiwuap. Yâhâ âlâhârâmâ hâkân kakñan nep ya ki tuhum henñenguwuap. Yakât topñe yuwu sâwe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyeñe arimu manmaiñe girawu otmâ Anitâ tem lâuwañgim mannomai? Yamâ ki orotñe.” Yawu sâop.

Yesuñe Parisaio den ekyongop.

¹⁴ Yesuñe yawu sâm ekyongomu Parisaio nombotñe iri sikumyene alilakmâ manbiñe nâñgânñetâ gemu senñan gewi.

¹⁵ Senñan geñetâ yuwu sâm ekyongop. “Lohimbîñe yekñetâ yahatmu koko salehâk mansai yawu sâñetgât yeñe lohimbî senyeñan kinmâ Anitâhât den lâuain sâm otmai. Yamâ Anitâñeâmâ yengât biwiyeñahât topñe nañgap. Yu ya otmâ manmai ya lohimbîñe ekñetâ âlepñe otmap yamâ Anitâñe ekmu bâlemap.”

¹⁶ “Den âlâ sâmune nâñgânñet. Moseñe girem den âlâlâ kulemguop otmu Anitâhât poropeteliñeñe den kulemguwi ya tatmâ gam Yoane teteop yan andemñe oap. Otmu Yoane teteop sâp yapâek lohimbîñe Anitâhâlen biwiyeñeñe kepeinñetâ tihityeñe otbuap yakât den pat âlepñe ekyongom gan. Yawu otmâ lohimbî kiñgitñe orowâkñe nâñgânñetâ bulâñe otmu yakât bulâñe mene sâm oai.

¹⁷ Hân himbim gulip otbuapgât Anitâñe sâm kalop. Yamâ Mosehât girem den ya kum gulip tuhunomgât dop âlâ ki tap.”

¹⁸ “Den âlâ sâmune nâñgânñet. Lok âlâ me âlâñe imbiñahât hâkân otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok yañe tosa umatñe membuap. Yâhâ

lok âlâ me âlâne imbi pilâ pilâne ya membuap ya yawuâk tosa umatne membuap. Otmu imbi âlâne lok pilâ pilâne ya membuap ya yawuâk tosa umatne membuap.” Yawu sâam ekyongop.

Lok iri sukumne orop otmu lok umburuk ya yetgât den.

¹⁹ Yesune den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Lok kutdâ âlâ iri sikum tewetsenne pato tatbanjiopne yuwu otmâ manminiop. Hâk katipne âilonjo lonjo hanjalakmâ hilâmne hilâmne sot topne topne nem hop sambe kaknan manminiop.

²⁰ Yâhâ lok âlâ umburuk manop, yâkât kutne Lasaro sâam. Yâhâmâ use kârikne tetewangimu hâhiwin kaknan manminiop.

²¹ Yawu otmâ lok kutdâ yane emetnan tatmâ sot nemu wahapne gowelan kionop ya mem nembe sâam Lasaro emet gowetnan iminiop. Emet gowetnan im tatmu sosone taka usene ya nimbilakuminiwi.

²² Sâp âlâen lok umburuk ya mumu Anitâhât anelolipnane lâum yâhâ Awaraham gotnan katnetâ talop. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk lok kutdâ ya yawuâk mumu hangui.

²³ Yâhâ mumu umutnane hem topnan kâlâp sem talowân ge tatmâ hâhiwin pato nângâop. Yawu otmâ senne pilâm Awaraham yet Lasaro yelehop.

²⁴ Yelekmâ den kâriknan halahum yuwu sâam Awaraham ekuop. “Awon, yuwu sâamune nângâ. Kâlâp kâlehen tatmâ hâhiwin bâlene nanjan. Yâkât otmâ Lasaro ekurâ hâlipnane to wâimâmâ nimbilamnan katmu sânduk sâek.”

²⁵ Yawu sâamu Awarahamne yuwu sâop. “Nanne, yuwu sâamune nângâ. Emelâk herone otmâ hop sambe kaknan manon ya pesuk yap. Lasaro yâhâmâ hâhiwin kaknan manop ya gurâ yawuâk pesuk yap. Yâkât otmâ tep hero kaknan tap. Gâmâ hâhiwin pato nângâm tat.

²⁶ Yâhâ hohetnennan hem pato kinsap. Yâkât otmâ yupâ gâtne âlâ me âlâne gâhâlen gene sâam hâum pâpgunomai. Otmu yengâlen gâtne âlâ me âlâne yuân gane sâam yawuâk hâum pâpgunomai.”

²⁷⁻²⁸ Sâamu sâop. “Awon, den âlâ sâamune nângâ. Kapinan imilipne mome mansai. Yâkne yuân ge hâhiwin nângâmâihât Lasaro hângângurâ ari girem den ekyongomu nângân nângânyene pâronj sâekgât nanjan.”

²⁹ Sâamu sâop. “Yawu bia. Mosenje girem den âlâlâ kulemguop otmu Anitâhât poropetelipnane den kulemguwi ya sâalikum nângânomai. Nâne ki hângângumune âwurem gewuap.”

³⁰ Sâamu sâop. “Awon, yuwu sâamune nângâ. Mosenje den kulemguop otmu Anitâhât poropetelipnane den kulemguwi ya sâalikumai yamâ ki tem lâumai. Yâkât otmâ muwi yâk yengâlen gâtne âlâ me âlâne mumunambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ orotmemeyene bâlene bet pilâm Anitâ tem lâuwanjinomai.”

³¹ Sâamu sâop. “Nanne, yuwu sâamune nângâ. Mosenje girem den âlâlâ kulemguop otmu Anitâhât poropetelipnane den kulemguwi ya sâalikum nângânetâ nahat otmu ki lâumai. Yâkât otmâ muwi yâk yengâlen gâtne mumunambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ yâkât dopneâk yâkât den nângânetâ nahat otmu ki lâunomai. Yâkât otmâ ki hângângumune âwurem gewuap.” Yawu sâam ekuop.” Yesune den âlâen hâum yawu sâam ekyongop.

17

Tosa yakât topne

(Mataio 18:6-7,21-22 Mareko 9:42)

¹ Yesune honj bawalipne yuwu sâam ekyongop. “Lohimbi kerekne lohotne otmâ yuwu yawu otjetâ bâlemu tosa menjtgât Satanne kendâyinjimap. Otmu

lohimbi âlâ me âlâne bukulipyeņane otņetâ bâleâkgât kendâyingimai yamâ Anitâne matņe umatņe yingimu menomai.

² Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne bukulipyeņe kendâyingiņetâ otņetâ bâlemap yâhâmâ mâmâlipyenane ki mem ga katyekbâi yamâ mem ga katyekbi.

³ Yakât otmâ biwiyenę galemahom manmâ yâhânomai.

Bukuhe âlâne bâleņe topņe topņe mângâehekmu ekurâ yetņiâk tatmâ den henęęguromawot. Yawu otmutâ ârândâņ otmu buku konok mandomawot.

⁴ Yâhâ hilâm konok yakât biwiņan bukuhane orotmeme kiņęon mângâehekmâ yahatmu nombolân yâhâpņe otbuap. Yawu gârâmâ mângâehekbuap ya sâm tetem tosanę pilâwanęiwuatgât ekgohowuap otmuâmâ âlepņe tosanę pilâwanęiwuat.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuhâlen biwinenęane kepeinomgât sâop.

⁵ Yawu sâmu hoņ bawalipņane yuwu sâm ekuwi. “Kutdâ, den eknongomat ya kerek nâņgâmunęe yakât bulâne tetewuapgât nanęain. Yakât otmâ mem hewewenę tuhunenekdâ gâhâlen biwinenęane tiņâk kepeim mannom.” Yawu sâwi.

⁶ Sâņetâ yuwu sâm ekyongop. “Den âlâen hâum yuwu sâmune nâņgâņet. Nak âlâ, kutņe bândup, yamâ lok âlâne kehetņe tipięe âlâ mem ari kalamņan kalop. Katmu tatmu kâmņe ga takamu yaņak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotņe wangim kinmap. Yakât dopņeâk nâhâlen biwiyenęane kepeim manmâ yâhâ lakop endo kinsap enda ekunęetâ denyenęe nâņgâm hindakmâ saruân kioņbuap.” Yawu sâop.

Nenęe Anitâhât nep mem yuwu otmâ mannom.

⁷ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâhât hoņ bawalipyenęane noniņ bulimakao galemęum nep tuhumm emetsâpņan kapiân âwurem gaņetâ yuwu ki sâm ekyongonomai. “Emetyenęan yâhâ tatņetâ sot um yięiwe.”

⁸ Yawu bia. Yuwu mon sâm ekyongonomai. “Sot um nihiņetâ nemune ârândâņ otmu yeņe sot um nenomai.” Yawu sâm ekyongonomai.

⁹ Yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Lok kutdâlipyenęane hoņ bawalipyenęe nep sâm yingimai ya tuhuņetâ ki mepaeyekmai. In nâņgâyingiņetâ ârândâņ otmap.

¹⁰ Yeņgât topyenęe yawu tap. Nep sâm yingimune ya tuhumm pesuk pilânomai yan yuwu sânomai. “Nen hoņ bawa mansain. Nep sâm ningiop ya konok tuhumm main.” Yawu sânomai. Yawu sâm ekyongop.

Lok hâk bâle teteyięiop ya Yesuņe henęemyongop.

¹¹ Yesuņe Yerusalem kapiân ariwe sâm Galilaia hân tânâmņambâ arim yaņak Samaria hân hâlâņmâ kapi bânęehen tap yan ariop.

¹² Yâhâ kapi ya ambolipņe lok nombolân imbât hâk bâle teteyięigimu manminiwi. Otmu Samaria gâtņe lok âlâ hâk bâle tetewangimu manminiopņe yâk yeņgâlen torokatmu lok bôt nombot nombot hârok yawu otbi. Yâkņe Yesu ekmâ kâlepņehembâ kinmâ

¹³ den kârikņan yuwu sâm ekuwi. “Wâe lok pato, Yesu, gâņe nâņgâningihât nanęain.” Yawu sâwi.

¹⁴ Sâņetâ sâop. “Hotom umai yeņgâlen ariņetâ hâkyenęe eknomai.” Yawu sâm ekyongomu ariwi.

Yâhâ mâtâwân arim tatņetâ hâkyenęe âlepņe olop.

¹⁵⁻¹⁶ Hâkyenęe âlepņe otmu eņakmâ Samaria gâtņe ya ikņiâk âwurem ari Yesuhât gotņan ba kinmâ heronęe otbaņgim mepaeop.

17 Yawu otmu Yesuŋe lohimbi yan kinbi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Lok bâŋ nombot nombot hârok hengemyongoan. Yamâ lok nombolân imbât yamâ wonâmbâ?”

18 Wongât Samaria gâtŋe yuŋak Anitâ mepaewe sâŋ âwurem takap?” Yawu sâŋ ekyongop.

19 Yâhâ lok ya yuwu sâŋ ekuop. “Nâhâlen biwihanje kepeiat. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâhihimu âlepŋe oat. Yakât otmâ lohotŋan bam ari.”

*Yesu âwurem gewuap yakât sâop.
(Mataio 24:23-28,37-41)*

20 Sâp âlâen Parisaio lok nombotŋaŋe Yesu yuwu sâŋ âikuwi. “Sâp girawuân Anitâŋe tihitnenŋe otmu manman sânduhân mannom?” Sâŋetâ sâop. “Anitâŋe topŋe katmâ tihityeŋe otbuap sâp yan kulem topŋe topŋe ki tetemu ekmâ kiwilinomai.

21 Yakât otmâ yuwu ki sânomai. “Yuân topŋe katmâ tihitnenŋe otbuap. Me endaken topŋe katmâ tihitnenŋe otbuap.” Yawu ki sânomai. Yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe emelâk tihityeŋe otbe sâŋ hâŋgânnohomu ge mansan.” Yawu sâop.

22 Yawu sâŋ ekyongomu arinjetâ hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Hâmbâi sâp âlâen nâ lok bulâŋe âwurem ge tihityeŋe otmune biwiyenŋe sânduk sâekgât biwiyenŋe ya mem mannomai. Gârâmâ sâp yan ki âwurem gemune neknomai.

23 Yawu gârâmâ sâp yan lok nombotŋaŋe yuwu sâŋ ekyongonomai. “Anitâŋe Yesu hâŋgângumu âwurem ge tihitnenŋe otbuap sâop yamâ emelâk hâŋgângumu ge endaken mansap, me wosaken me wosaken ge mansap.” Yawu sâŋ ekyongonetâ yâk yengât den ya ki nâŋgânomai. Yawu otmâ ki pâinnekmâ âlâen âlâen arinomai. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom.

24 Himbim belek sâmu laŋinŋaŋe siliŋ siliŋ sâŋ nombotgembâ nombot otmâ haŋ sâmap yakât dopŋeâk Anitâŋe nâ lok bulâŋe hâŋgânnohomu âwurem gewom. âwurem gemune lohimbi hânŋan kulemŋan mansai kerekŋe nâhât laŋinŋe ekmâ topŋe nâŋgânomai.

25 Yâhâ angoânâmâ Yura nengât papatolipnenŋaŋe nâhât hâkâŋ otmâ hâhiwin nihinetâ sâtŋum mumbom.

26 Yâhâ âwurem gewom yanâmâ pârâk sâŋ sâŋâk gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpŋe tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet.

Emelâk embâŋân lok âlâ, kutŋe Noa sâŋ, manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap.

27 Emelâk Noaŋe manop yanâmâ lohimbi gulip malap manmâ yeŋe âi yeŋahâlâk nâŋgâŋe manbi. Yawu manŋetâ Noaŋeâmâ wanŋa kâlehen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepŋe mansainâk sâŋ gulip malap manmâ gaŋetâ yan Anitâŋe nâŋgâmu tonŋelâk pato gemu to niŋ niŋ sâŋ lohimbi kerek haranyongomu mum metewi.

28 Yâhâ yakât dopŋeâk lok âlâ, kutŋe Lot sâŋ, yâkŋe manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Lotŋe manop yanâmâ lohimbi gulip malap otmâ soŋgo bau sot kâle nem yeŋahâlâk nâŋgâŋetâ yahalop. Imbi anŋi gunŋi otbi. Emet opon tuhuwi. Nep topŋe topŋe tuhuŋetâ Lotŋe Sotom kapi ya pilâm ariop.

29 Yawu otmâ nen âlepŋe mansainâk sâŋ gulip malap manŋetâ Anitâŋe nâŋgâmu himbimâmbâ kâlâpŋe punduŋ sâŋ ge kapi ambolipŋe kerek sem gulip tuhuyehop.

³⁰ Yakât dopneâk lohimbi nombotņane âlepņe mansainâk sâm otņetâ yan Anitâņe yâhâpņe nâ hâņgânnohomu gewom.

³¹ Sâp yan yuwu otnomai. Lok âlâ me âlâ kapi hâlâņmâ mannomaiņe kasalipyņe takañetâ yekmâ emetyeņan ki âwurem ari itâ pareņe menomai. Otmu lohimbi newân kinnomaiņe kasalipyņe takañetâ yekmâ âwurem ari emetyeņan iri sikumyene miaknehât ki nâņgânomai.

³² Emelâk embâņân himbimâmbâ kâlâpņe punduņ sâm ge Sotom kapi ambolipņe sem gulip tuhuyehop sâp yan Lot imbiņane kambene kakņambâ olelem ekmâ kâtembe olop. Yakât den pat yeņe nâņgâm hâkyeņe mianņim mannomai.

³³ Yakât otmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Lok âlâ me âlâņe manmanyene alitnomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâņe nâhâlen biwiyeņane kepeim tem lâunihijetâ yan lohimbi belâņgen mansaiņe yekņetâ bâlemu yongonjetâ munomai yamâ Anitâņe mumuņambâ mem yahatyekbuap.

³⁴ Sâp gewom yan lok oponân inomai yamâ Anitâņe nombotņe ya meyekmâ nombotņe pilâyekbuap.

³⁵ Yâhâ lohimbi âi kalam tuhum gulip malap mannomai gurâ nombotņe meyekmâ nombotņe pilâyekbuap.

³⁶ Yâhâ hat mannomai gurâ nombotņe meyekmâ nombotņe pilâyekbuap.”

³⁷ Yawu sâm ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Kutdâ, kapi wonân mem kâsipnongowuat?”

Sâņetâ sâop. “Yâhâ umatņe âlâlâ tetewuap yakât emet inânņan ekyongom gaman. Yukât bulâņe hâmbâi tetewuawân ekmâ topņe nâņgâm henņenņunomai.” Yawu sâop.

18

Imbi kambutņe kiap ulitguminiop yan hâum sâop.

¹ Yesuhât hoņ bawalipņane hilâm ârândâņ Anitâ orowâk den otmâ ki lohotņe otnomaihât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

² “Kiap âlâ lohimbi yeņgât den sâm hâreyiņgim yan Anitâhât nâņgâmu gemu ki ewe katyehop.

³ Yâhâ kapi amboņe, imbi kambut âlâ, yakâlen ari sâm guhuņmâ yuwu sâm ekuminiop. “Âlepņe den sâm hârerâ imbi âlâņe mâņgâenehop yakât matņe kâpekbaņgiwom.”

⁴ Yawu sâm ekuminiop yamâ denņe ki nâņgâm gaop. Yawu otmâ gamu sâp kâlep otmu biwiņane yuwu nâņgâop. “Anitâhât nâņgâmune gemap. Otmu lohimbi ki ewe katyekman.

⁵ Yawu gârâmâ imbi kambut yuņe haonmâ ârândâņ kâi kâi liņnihim tatmâ mem kopa tuhunekmapgât ihilâk nâņgâwaņgiwom.” Yawu sâop.

⁶ “Yâhâ imbi yaņe kiap ya ekumu tâņguop yamâ yuwu.

⁷ Nen Anitâhât tem lâuwaņgim manmainņe haonmâ ârândâņ ulitgum yâhânom otmuâmâ nâņgâningiwuap. Yâkņe biwi pâlâmņe otmâ dennenņe ki nâņgâwuapgât dop âlâ ki tap.

⁸ Ulitgumunņe in yawu nâņgâningiwuap. Yawu nâņgânomai. Yawu gârâmâ Anitâņe nâ lok bulâņe hâņgânnohomu himbimâmbâ âwurem gewom sâp yan lohimbi kiņgitņe orowâkņe nâhâlen biwiyeņane tiņâk kepeim mambotnihim mannomai me bia?” Yawu sâop.

Parisaio yet takesi meme lok

⁹ Lok nombotņane yeņahât nâņgâņetâ yahatmu “nen lok âlepņe, uwawapņe bia mansain” sâmbukulipyene yeņgât nâņgâņetâ gemap. Lok yawuya yeņgât nâņgâm Yesuņe den âlâen hâum yuwu sâop.

¹⁰ “Lok yâhâp opon kâmbukņan yâhâm Anitâ ulitguowot. Âlâmâ Parisaio. Otmu âlâmâ takesi meme lok.

¹¹ Parisaio yaņeâmâ ikņahât nâņgâmu yahatmu senņe ewan pilâm ekmâ yuwu sâop. “O Anitâ, yuwu sâmune nâņgâ. Lok nombotņane kapam kumai, kombo otmai, otņetâ bâlem gap. Nâ yawuya bia. Otmu takesi meme lok endo kinsap nâ endawuya bia.

¹² Hilâm nombolân yâhâp yakât biwiņan hilâm yâhâp sot barak manmâ nâņgâhihim mepaehekman. Otmu tewetsenņe senņe âlâlâ tatnihiap yakât sâsâņambâ konok hârem gâhât pat kuhihiman.” Yawu sâop.

¹³ Otmu takesi meme lok yaņeâmâ gulunjan kinmâ kâmgum den tâlâwâk yuwu sâop. “O Anitâ, tepge nâņgânihi. Nâ lok bâleņe mansanâke yamâ ki pilânekuat,” yawu sâop.

¹⁴ Yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Anitâņe takesi meme lok yâkât nâņgâwaņgim tosaņe pilâop. Yâhâ Parisaio yâhâmâ tosaņe yawuâk tatbaņgiop. Yâhâ lok âlâ me âlâņe hâkyeņe mepaeakmâ manmai yamâ Anitâņe mem ge katyekbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâņe yeņahât nâņgâņetâ gemu huruņ huruņ manmai ya yeņgât Anitâņe nâņgâmu yahatbuap.” Yawu sâmbukyongop.

*Yesuņe nan baralipyene lukuleyehop.
(Mataio 19:13-15 Mareko 10:13-16)*

¹⁵ Sâp yanâmâ lohimbi nombotņane nan baralipyene meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesuņe kunyeņan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otņetâ hoņ bawalipņane yekņetâ ki ârândâņ otmu kuyiņgiwi.

¹⁶ Kuyiņgiņetâ Yesuņe nimnaom ekyongomu gaņetâ hoņ bawalipņe yuwu sâmbukyongop. “Kâmbukņe, ki kuyiņgiņet. Anitâņe nimnaom titipâ yu yeņgât tihityeņe otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen gaņet. Yeņe kuyiņgiņetâ ekmune ki ârândâņ oap.

¹⁷ Yakât yuwu sâmbukyongop. Nimnaom titipâņe Anitâhât den nâņgâm in yawu lâuwaņgim manņetâ tihityeņe otmap. Yakât dopņeâk yeņe tem lâuwaņginomai yanâmâ Anitâņe tihityeņe otbuap. Yawu otmâ sâp pato tetewuawân meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai otmuâmâ Anitâņe betyongomu belângen tatnomai.” Yawu sâmbukyongop.

*Lok iri sikumyene pato tatyiņgiap yâk yeņgât topyeņe
(Mataio 19:16-30 Mareko 10:17-31)*

¹⁸ Yawu sâmbukyongomu Yura yeņgât papatolipyene âlâņe Yesu yuwu sâmbukyongop. “Bawapi, manman koko salek amboņe mansat. Yakât otmâ sârâ nâņgâwe. Nâņe girawu otmune ârândâņ otmu Anitâņe manman kârikņahât pat kunihiwuap?”

¹⁹ Sâmbukyongop. “Wongât nâhât “Manman koko salek amboņe” yat? Anitâ konohâk manman koko salek amboņe tatmap.

²⁰ Yakât otmâ gâņe âinohoat yakât matņe yuwu sâmbukyongop. Anitâņe girem den Mose ekumu kulemguoap ya sâlikum nâņgâmat me bia? Ya yuwu tap. Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Lok nombotņe ki yongorâ munomai. Kombo ki meyiņgiuwat. Hakyeņan ki sâuwat. Den perâk ki sâmbukyongowuat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetņe lâum amutyetņan manbuat.”

²¹ Sâmbukyongop. “Bawapi. Girem den sâmbukyongop arat yuâmâ ņaņanambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâmbukyongop.

22 Sâmu sâop. “Yuwu otbuat. Senje âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotje umburuk mansai ya yingiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

23 Yawu sâmu iri sikum me senje âlâlâ dondâ tatbangiop yakât nângâmu biwiñe umatje otmu hâmeñe bâleop.

24 Hâmeñe bâlemu ekmâ Yesuje yuwu sâm hoñ bawalipje ekyongop. “Lok iri sikum pato tatyngiapñeâmâ Anitâhâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwanjine sâm otñetâ hâi hâine otmap.

25 Yakât topje nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângâñet. Pusiñe seloñ watmu pin pinñan arimu yan watmâ ba membe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopñeâk lohimbi iri sikumyeñe pato tatyngiapñe Anitâje tihityeñe olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otñetâ hâi hâine otbuap.

26 Yawu sâmu nângâñetâ sâtje otmu yuwu sâm âikuwi. “Lohimbi girawuyaje otñetâ ârândâñ otmu Anitâje manman kârikjahât pat kuyingiwuap?”

27 Sâñetâ sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm lokgât nângân nângân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topje âlâ tap. Yakât otmâ yeñe yu me ya otne sâm yâkât nângân nângân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkñe konok manman kârikñe ya yingimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

28 Yawu sâmu Petoroñe yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senje âlâlâ kerek betbangim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakñan manmâ gain.” Yawu sâop.

29 Sâmu sâop. “Lohimbiñe nâhâlen biwiyenaje katñetgât lok âlâ me âlâñe nâhât den ekyongonomaiñe âwâ mâmâlipyeñe, me imi garilipyenje, me imbi naomlipyeñe, me hep torehenlipyeñe, me senje âlâlâ siminñe tatyngiap ya kerek pilâm nâhât komolân torokatnomai.

30 Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyeñe orop herone otminiwi ya wangim herone pato kakñan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâje meyekmâ manman kârikñan katyekmu mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuje mumbuap yakât kalimbunje sâop.

(Mataio 20:17-19 Mareko 10:32-34)

31 Yesuje hoñ bawalipje kâiân yâhâp meyekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nângâñet. Yiwereñe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunñe emelâk emet inânñan Anitâhât poropetelipñaje lok bulâñe nâhât den kulemgum gawi yakât bulâñe tetewuap.

32 Yâhâ lok âlâñe nângâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeñgât bâtyenñan katnekbup. Bâtyenñan katnekmu den âiân katnekmâ mumbomgât den sâm hârenihinomai. Den sâm hârenihim Roma lok yeñgâlen katneknjetâ yâkñe yuwu otnihinomai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekñetâ hâhiwin pato nângâwom.

33 Otmu benje howanân nohoñetâ mumbom. Mumunñe hannohoñetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakñan mumuñambâ yahatbom.” Yawu sâm ekyongop.

34 Yawu sâm ekyongomu Yerusalem yâhânomai yakât nângâñetâ biwiyenaje umatje otmu nângâm ketet otbi.

Yesuje lok senje bok sâsâñe heñgeñguop.

(Mataio 20:29-34 Mareko 10:46-52)

35 Mâtâwân arim tatñetâ lohimbi kiñgitñe orowâkñe betyenñan watyekbi. Yawu otmâ arinjetâ Yeriko kapi tâlâhumu mâtâp ginñan lok âlâ, senje bok

sâsâne talop. Tatmâ senne âlâhât umburuk otmâ yanak lohimbi mâtâwân bam ganjetâ ulityongom tatminiop.

³⁶ Yawu otmâ lohimbi kinjitne orowâkne mâtâp yawuâk arinetâ kâiyene munne nângâmâmâ yakât âiyongomu sâwi.

³⁷ “Yesu Nasaret kapiân gâtne takap.” Yawu sâwi.

³⁸ Yawu sânetâ nângâm den kâriknan halahum yuwu sâop. “Yesu Dawitihât sen, gâne nâhât wehe nângânihi.”

³⁹ Yawu sâmu lohimbi gotnan kinbiñe kuwanjiwi. Kuwanjinetâ witgum halahuop.

⁴⁰⁻⁴¹ Witgum halahumu Yesune nângâm mâtâwân kinmâ “Ekujetâ gaek,” sâmu lohimbi ekyongop. Ekyongomu senne bok sâsâne ya lok nombotñane dâim yâkâlen banjetâ yuwu sâmu âikuop. “Girawu otgihiwehât nanjat?”

Sâmu sâop. “Lok pato, sârâ senne hâreakmu ekbehât nanjan.”

⁴² Sâmu sâop. “Gâne nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâne tetehihiâk.”

⁴³ Yawu sâmu yan senne hâreakmu ekmâ Yesu betnan sâmu Anitâ mepaeop. Yawu otmu lohimbiñe ya ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu yâku yawuâk Anitâ mepaewi.

19

Lok tâlâwâk, kutne Sakaio sâmu, yâkât den pat

¹⁻² Yesune Yeriko kapiân yâhâmu lok âlâ, iri sikumne pato tatbanjiop, kutne Sakaio sâmu, yâhâmâ takesi meme lok yengât kunyene manminiop.

³ Yâhâmâ lok tâlâwâk yakât otmâ lohimbi hohetyenjan kinmâ tik sâmu Yesu ekbe sâmu otmu ki ihiop.

⁴ Yakât otmâ yahatmâ wangiyekmâ sururuk sâmu ari nak âlâ mâtâp ginjan kinop ya lâum pitik pitik yâhâ kaknan tatmâ biwiñane yuwu nângâop. “Yesu yupâ gam bamu ekbom.”

⁵ Yawu nângâm tatmu Yesune nak amutgen ga kinmâ senne pilâm ewun Sakaio ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Sakaio, âun gâhât emelan yâhâ tatmâ nângâwom. Yakât otmâ in yawu pilâm gerâ arine.”

⁶ Yawu sâmu ekumu pilâm ge herone otmâ dâimu emetnan ariowot.

⁷ Emetnan ari yâhâmutâ lok kerekne ekjetâ bâlemu sâmu guhuñmâ yuwu sâwi. “Wongât otmâ Yesune lok bâlenjahât emelan yahap? Ya ki orotne.” Yawu sâwi.

⁸ Yâhâ Sakaione Yesu yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ, sâmune nângâ. Tewetsenne me senne âlâlâ tatnihiap ya mem hionmâ lohimbi umburuk mansai ya kâsikum yingiwom. Otmu lohimbi kâityongom yengât tewetsenne konok meyingiwan gârâmâ yakât matneâmâ nâne imbât yingiwom.” Yawu sâop.

⁹⁻¹⁰ Sâmu sâop. “Lohimbi bâlene hem nâpumân ge hiliwahomaihât nângâm Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ lohimbiñe nâhâlen biwiñane kepeinetâ yanâmâ manman kâriknahât pat kuyingiwuap. “Yâhâ gâ Awaraham sen. Gâne nâhâlen biwihañe kepeiat. Yakât otmâ Anitâne manman kâriknahât pat kuhihiap.

Lok hilâm ihi, konam yakât den (Mataio 25:14-30)

¹¹ Yeriko kapi ya pilâm Yerusalem kapi gotnan ariwi. Yesuhât den nângâm lohimbi orowâk ariwi yan biwiñane yuwu nângâwi. “Anitâne Yesu mâmâne otbanjimu kasalipnenne watyekmu arinomial. Yâkne yawu otmâ manman sânduhân katnenekbuap yakât sâpne tâlâhuap.”

12 Biwiyenane yawu nangawi yakat otmâ Yesu den âlaen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok kutdâ âlâne lok âlâ mem kânangamu yâkne lohimbi galemयोगowuapgat sâpne tâlâhuop.

13 Yawu otmâ lok yane lok kutdânahâlen ariwe sâm âi loklipne bâlâk nereke yongonmu ganetâ tewetsenne kina bâlâk nereke ya ârandânâk yingim yuwu sâm ekyongop. “Pilâyekmâ kâlepnehen ariwom. Yawu gârâmâ tewetsenne yingian yuñe mem âi tuhunetâ tewetsenne tetewuap yakat dopne âwurem takamune tiripnohetâ ekbom.”

14 Yawu sâm pilâyekmâ ariop. Yâhâ lohimbi nombotnane lok yakat hâkân otmâ galemnye ki olâkgât nangâm lok hon hânganyongonjetâ lok kutdâyenahâlen ari yakat denne sâwi.

15 Denne sânetâ lok kutdâyenane ki nangâyingio. Yawu otmâ lok yawuâk galem sâm kânangâop. Yawu gârâmâ lok kapi kâlepnehen ariop yane âwurem taka âi loklipne tewetsenne yingio ya yongonmu ganetâ âlâku ikniâk ikniâk yuwu sâm âiyongop. “Tewetsenne yingian yane mem âi tuhunet amon teteap?” Yawu sâm âiyongop.

16 Yâhâ âi lok angoân gaopne yuwu sâop. “Lok pato. Gâne kina bâlâk nereke nihion yane mem âi tuhumune âlâku kina bâlâk nereke teteop.”

17 Sâmu sâop. “Âlepne, tewetsenne tipine gihiwan yane mem âi tuhurâ âilongo teteap. Yakat otmâ nane galem katgekmane kapi bâlâk nereke ya ambolipne galemयोगowuat.”

18 Yawu sâmu hon bawa âlâne gam sâop. “Lok pato. Gâne kina bâlâk nereke nihion yane mem âi tuhumune âlâku kina bâtnombot teteop.”

19 Sâmu sâop. “Âlepne, nane galem sâm katgekmane kapi bâtnombot ya galemयोगowuat.”

20-21 Yawu sâm ekumu arimu hon bawa âlâneâmâ ga sâop. “Lok kutdâ, pato, gâhât topge nangâm henjengan. Gâ lok sâtna. Lok âlâ me âlâne gâhât nep kâmetnetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakat sânetâ nangâman. Yakat otmâmâ gâhât kingitnahât otmâ tewetsenne nihion ya biatgihimap sâm sângumne kurihim katmune tatmap.” Yawu sâm kina bâlâk nereke ya ambonahât bâtnan kalop.

22 Sâmu sâop. “Gâ lok konam. Gikak den yat yawuâk mem purik pilâhihiwe. Sâmune nangâ. Lok âlâ me âlâne nâhât nep kâmetnetâ âlemap yamâ ninahâk neman yawu sânetâ nangat.

23 Yakat otmâ tewetsenne gihiwan yu mem kâmetnetan katdâ tatmu tewetsenne âlâkuâk teteop mâne nangâmane ârandân otbâp.”

24 Yawu sâm ekum lohimbi yan kinbi yuwu sâm ekyongop. “Bukunane kina bâlâk nereke mem kinsapne nâhât tem lâum âi tuhum gap. Yakat otmâ lok yukât bâtnambâ kina bâlâk nereke ya mem bukune wanet.”

25 Sâmu sâwi. “Yawu gârâmâ emelâk kina bâlâk nereke miap.”

26 Sânetâ sâop. “Yuwu sâmune nangânet. Anitane lok âlâ me âlâ âi sâm yingimu biwiyenane kepeim tuhumi yâhâmâ tâtâem mâmâne otyingimu âilongoâk tuhumi. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâm yingimu ki tuhumi yâhâmâ betyongomap.

27 Yâhâ nane galemnye ki manbehât yene lok kutdânenjahâlen ari denne sâwi. Yawu gârâmâ lok ya ekyongonjetâ yuân ga sennentanâk yongonjetâ muñet.” Yawu sâm ekyongop.” Yesu den yan hâum ekyongop.

Yesu Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Yoane 12:12-19)

28 Yesuñe hoñ bawalipñe meyekmâ yapâ arinetâ lohimbi kingitñe orowâkñe betyenjan sâwi.

29 Yawu otmâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotñan kapi yâhâp, kutyetñe Betepahe otmu Betani sâam, ya Oliwa pumñan tap yan yâhâwi.

30 Yan yâhâ Yesuñe hoñ bawayâhâtñe yâhâp yuwu sâam hângânyotgop. “Kapi tipñe ewapâ tap yan dongi nanñe âlâ hikum katñetâ kinsap ya lok ki kakñan tatmai. Ya holañmâ mem geromawot.

31 Holañmutâ lok âlâñe yuwu mon sâam âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holañsawot?” Yawu sâamuâmâ yuwu sâam ekuromawot. “Yiwereñe âi teteap. Yakât otmâ patonetñane yu mendehât hângânotgomu takait.” Yawu sâam ekuromawot.

Yesuñe yawu sâam hângânyotgomu yâhâ ekyotgop yawuâk mem teteowot.

32 Dongi nanñe emet âlâ hawiñan hikum katbi ya holañowot. Holañmutâ ambonañe yelekmâ sâop.

33 “Bâe. Yet âlâñe sâamu yu holañde sâam oawot?”

34-35 Sâamu sâowot. “Yiwereñe âi teteap. Yakât otmâ patonetñane yu mendehât hângânotgomu takait.” Yawu sâam ekumutâ nângâyitgimu holañmâ mem giowot. Mem ge yetñe hâk katipñe kâlep kalowot ya holañmâ lotohom kakñan kalowot. Katmutâ kakñan yâhâ talop.

36 Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwi. Yâhâñetâ lohimbi kingitñe orowâk hâruhuakbiñe Yesuhât nângâñetâ yahatmu yeñe hâk katipñe kâkâlep ya holañmâ mâtâp tete lingatmâ ariwi. Lingatmâ arinetâ dongi yanñe ya kakñan tâlim tâlim ariop.

37 Yâhâ Yerusalem kapi pato ya tâlâhumu Oliwa pumñe yakât talapñan gewi. Geñetâ kulem âlâlâ tuhumu ekmâ gawiñe yakât nângâm heronñe otbañgim Anitâ mepaem den kârikñan halahum yuwu sâwi.

38 “Gâmâ tâmbânenñe Dawiti sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâñe âi sâam ghiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ heronñe otgihim mepaeheksain.” Yawu sâwi.

39 Yawu sâam mepaenñetâ Parisaionñe yuwu sâam Yesu ekuwi. “Lok pato, mepaehekmâ mansai ya kuyiñgirâ hutuk sâñet.”

40 Sâñetâ sâop. “Nâñe kuyiñgimune hutuk sânomaiâmâ kât yuñe âlepñe heronñe otnihim den sâam mepaeneknomai.”

Yesuñe Yerusalem kapi ekmâ isiop.

41 Yerusalem kapi ginñan ari tatmâ ekmâ tepñe nângâm isem yuwu sâop.

42 “O, kapi ambolipñe. Biwi sânduhân manne sâam yakât mâtâpñe yiwereñe teteap yamâ ekñetâ ki keterakuyiñgiap.

43-44 Yiwereñe Anitâñe wawaeyekmâ tihityeñe otbe sâam hângânohomu takanâke yamâ nâhât nângânihiñetâ tâñât oap. Yakât matñe sâp âlâen kasalipyeñane taka hawamyongom mâtâp mañguyiñginomai. Mâtâp mañguyiñgim pañ kârikñe tap enda limbâronñum ge emetyeñe huhum gahaem itit kiom tuhuyiñgim yongonñetâ munomai. Yawu otyiñgiñetâ kapi yuñe kâwurumñanak kinbuap.” Yawu sâop.

Yesu opon kâmbukñan yâhâ watyehop.

(Mataio 21:12-17 Mareko 11:15-19 Yoane 2:13-22)

45 Yawu sâamu Yerusalem kapi patoen yâhâwi. Yâhâñetâ Yesuñe dongi kakñambâ kionñmu yanak yapâ opon kâmbukñan yâhâwi. Yâhâ opon kâmbukñe kâlehen lohimbiñe senñe âlâlâ angi gunji otmâ kinbi ya yekmâ Yesuñe nângâm bâleyiñgim yuwu sâam ekyongop.

46 “Yu oai yukât emet inânñan Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânñan kulemñan manmâ araiñe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâmunne nânğâñet. Yeñe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmeñe mem yahatmâ anji gunji otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anjim bero emetñe yawuya oap. Opon kâmbukñe yu kâlehen ki orotñe otñetâ ekmune bâleap.” Yawu sâm watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

⁴⁷ Otmu hilâm ârândânñ Yesuñe opon kâmbukñan yâhâ lohimbi den kâsikum yinjiop. Yawu otmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyeñe otmu Mosehât girem den kâsikum yinjiminiwi otmu Yura yengât papatolipyeñeñe Yesu kune sâm otbi.

⁴⁸ Yawu gârâmâ lohimbi kinjitñe orowâkñe Yesuhât denñe nânğâñetâ âlâ kândâkdâ otmu mem hawam mewam tuhûm kinbi. Yakât otmâ kune sâm hâum pâpgum pilâwi.

20

Yesuñe âlâhât sâtğât âi miop ya ki sâm tetem ekyongop.

(Mataio 21:23-27 Mareko 11:27-33)

¹ Sâp âlâen Yesuñe opon kâmbukñan yâhâ kinmâ ikñe den pat âlepñe lohimbi kâsikum yinjiop. Sâp yan hotom uminiwi ya yengât kunlipyeñe, otmu Mosehât girem den kâsikum yinjiminiwi, otmu Yura yengât papatolipyeñeñe yâkâlen ba yuwu sâm âikuwi.

² “Gâñe oran âlâhât sâtğât otmâ Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ lohimbi watyehon?” Yawu sâm âikuwi.

³ Sâñetâ sâop. “Yeñe âinohoi gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matñe kâpeknihiñetâmâ nâñe âlâhât sâtğât âi yu mem gaman yakât topñe ekyongowom.

⁴ Yakât yuwu sâmunne nânğâñet. Yoaneñe âlâhât sâtğât otmâ lohimbi toen katyehop? Anitâhât me ondop yengât sâtğât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâñetâ nânğâwe.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu matñe kâpekbanjine sâm pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenñe yuwu mon sânom. “Yoaneñe âi miop yamâ Anitâñe âi sâm wañmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matñe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nânğâñetâ ki bulâñe olop?” Yawu sâmu nenñe matñe girawu sâm kâpekbanjinom? Anulaknom yakâ.

⁶ Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yengât sâtğât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâñe “Yoaneñe Anitâhât poropete manmâ yâkât sâtğât âi mem manop,” yawu nânğâmai yakâ. Yakât otmâ nenñe yawu sânom yanâmâ lohimbi kinsai yuñe nânğâm nongonomai yakâ.” Yawu nânğâwi.

⁷ Yawu nânğâm yuwu sâm ekuwi. “Yoaneñe âlâhât sâtğât âi meminiop ya nen ki nanğain.”

⁸ Sâñetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâñe âlâhât sâtğât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

Wain kalam amboñahâlen hâum sâop.

(Mataio 21:33-46 Mareko 12:1-12)

⁹ Yesuñe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok pato âlâñe wain kâmetñet sâm nep lok meyhob. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawangum wain kâmetbi. Otmu wain toñe ya mem mendâreñetâ gewuapğât wañga hâwiwi. Âi ya tuhûm tiñ pilâñetâ nep ya galemgunomai sâm katyekmâ ikñe âlâengen ari sâp kâlep manop.

¹⁰ Ari sâp kâlep manmu wain kehetje ya puru pato kinmâ hululunj sâop. Yawu otmu amboņaje ikņahât hâruhunihiņet sâm hoņ bawa âlâ yakembâek hâņgângumu takaop. Takamu wain galemņe manbiņe kum watņetâ âwurem ariop.

¹¹ Âwurem arimu yawuâk kalam amboņaje hoņ bawa âlâ hâņgângumu takaop. Hâņgângumu takamu arimu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuhuņetâ âwurem ariop.

¹² Âwurem arimu yawuâk kalam amboņaje hoņ bawaņe kalimbunje hâņgângumu takamu yawuâk mâņgâeņetâ âwurem ariop.

¹³ Âwurem arimu kalam amboņaje “Giratbe” sâm nâņgâop. Nâņgâmu tetemu biwiņaje yuwu nâņgâop. “Nine nanne ombe bisine hâņgângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwiņaje yawu nâņgâm ikņe nanņe hâņgângumu takaop.

¹⁴ Hâņgângumu takamu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenņe ikņe nanņaje takap. Âwâņe mumu yan kalam yuâmâ yâkņe ambokuwuap. Yakât otmâ kumunņe muâk. Kumunņe mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât otbuap.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâm kum kekae topņehen pilâņetâ iop.

“Yawu otņetâ kalam amboņaje taka girawu otbuap?”

¹⁶ Yâkņe taka yongomu muņetâ lok ondop meyekmâ kaweyenjan katyekmu kinnomai.” Yawu sâop.

Yawu sâm ekyongomu nâņgâņetâ porap otmu “Yawu ki otyiņgiwuap yakâ” sâwi.

¹⁷ Yawu sâņetâ yuwu sâm âiyongop. “Anitâhât poropete âlâņe den kulemguop yukât topņe eknohoņetâ nâņgâwe.

“Nep lokņe emet tuhum nak âlâ ekņetâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâņe lâum kânâņgâmu kuhupin kârikņe otmâ kinsap.” Yawu kulemguop tap.

¹⁸ Yâhâ lok âlâ me âlâņe kuhupin yu ekmâ betbaņginomai yamâ hâhiwin nâņgânomai. Yawu gârâmâ kuhupin yuņe putuk sâm kioņmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai.” Yawu sâop.

*Anitâhât pat sâm yu ya katmunņe tatmap ya waņnom.
(Mataio 22:15-22 Mareko 12:13-17)*

¹⁹ Yesuņe den âlâen hâum sâop yuņe hotom uminiwi ya yengât kunlipyeņe otmu Mosehât girem den kâsikum yiņgiminiwi ya yengât topyeņe miop. Yakât nâņgâņetâ biwiyeņan tâlimu Yesu mem pâi emetņan katne sâm otbi. Yawu otbi yamâ lohimbî dondâ yan kinbiņe Yesuhât nâņgâņetâ yahalop. Yakât otmâ yâk yengât nâņgâm gorâyîņgimu pilâm Yesuņe den sâm tâpikguwuap nâņgâm yakât ekmâ kinbi.

²⁰ Yâhâ Yesuņe sâm tâpikguwuap yanâmâ mem Roma lok yengât bâtyenjan katņetâ yâkņeâmâ mem pâi emetņan katņetâ talâkgât nâņgâm lok perâkņe nombotņe meyekmâ tewetsenņe yîņgim enġatyenjan gewi. Enġatyenjan geņetâ yâkņe Yesuņe den sâm tâpikguâkgât yâkâlen ari topyeņe kurihiakmâ yuwu sâm âikuwi.

²¹ “Bawapi, gâhât topge naņgain. Gâņe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat yamâ nâņgâmunņe bonņeâk otmap. Otmu lohimbî gâhât girawu nâņgâhîhîai yakât nâņgâm ki gorâhîhimap. Gâņe lok âlâhât nâņgârâ yahatmu âlâhât nâņgârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmunņe Anitâņe nenekmu ârândâņ otbuap yakât den tâņ tâņâk eknongomat.

22 Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nângâne. Roma lok âlâne kunnenne mansap, kutne Sisa sâ, yâhâmâ haonmâ ârândân takesi wanmain. Yawu gârâmâ yawuâk wanmâ yâhânôm me bia? Yakât sârâ nângâne.”

23 Yawu sâ, âikuñetâ biwiyenahât topne nângâm yuwu sâ ekyongop.

24 “Kât nanne âlâ mem niñetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmu wanetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanne yu ekñet. Âlâhât towat kât nanne yuân tap? Me âlâhât kutne tap?” Sâmu sâwi. “Roma lok patonenne, kutne Sisa, yakâ.”

25 Sâñetâ sâop. “Sisahât pat sâ sâsâne sâ yu ya katñetâ tap otmuâmâ yâk wanomai. Yâhâ Anitâhât pat sâ katñetâ tatmap yâk wanomai.”

26 Yawu sâ ekyongomu nângañetâ sâñe otmu den biaek kinbi. Yawu otmâ Yesuñe lohimbî senyenjan kinmâ sâ tâpikgumu mem Roma lok yengât bâtyenjan katne sâ otbi yamâ pâpgum pilâm ariwi.

Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuap.

(Mataio 22:23-33 Mareko 12:18-27)

27 Sarukaio lok yuwu nângâmai. “Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunne pesuk sâmap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topne nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâ, âikuwi.

28 “Bawapi, angoân Moseñe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lok âlâne imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiñane yâkât kambut ya galemguum yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseñe yawu kulemguop tap. Yakât topne sâ eknongohât yuwu sâmunne nângâ.

29 Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayene kunñane imbi memu imiñane naom ki mewangimu inâk manmâ muop.

30 Mumu imiñane atañahât kambut ya mem manmâ yâku inâk muop.

31 Otmu imiyetñane kambutyetne ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokne kambutyene yawuâk mem manmâ inâk muwi.

32 Aiop, kambutyene yâku yawuâk muop.

33 Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâne membuap.” Yawu sâwi.

34 Sâñetâ sâop. “Hânân yuân imbi anji gunji otmâ miakmâ manmai.

35 Yâhâ Anitâne lohimbî mumunambâ mem yahatyekmu manman kârikñan mannomai. Sâp yanâmâ himbimân Anitâhât anelolipñane ki miakmai ya yengât dop otmâ yene ikñiâk ikñiâk mannomai.

36 Anitâne nine nanne baratne sâ lohimbî meyekmu anelolipne yengât dop otmâ manman kârikñan mannomai.

37 Yâhâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap yakât topne yuwu sâmune nângañet. Nak topñan kâlâp semu lan lan sâop yakât den pat Moseñe kulemguop. Den kulemguop yan Kutdâhât yuwu kulemguop. “Yâhâmâ Awaraham, otmu nanne Isaka, otmu sesene Yakop yâk yengât kunyene tatmâ gamap.” Yawu kulemguop tap.

38 Den kulemguop yakât topneâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenne manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ ganetâ ganetâ benne nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenne yamâ Anitâ. Topne yawu tap. Yamâ yene den ya nângañetâ keterakyinimbâp.” Yawu sâop.

39-40 Yawu sâmu den âlâhât ekune sâmu otjetâ umatje otmu pilâm Mosehât den kâsikum yingiminiwi nombotjane yuwu sâmu ekuwi. “Bawapi, den purik pilâningim eknongoat yakât nângâmunje ârândâj oap.” Yawu sâmu ekuwi.

*Anitâje hângângumu gewuap sâminiwi yakât Yesuje âiyongop.
(Mataio 22:41-46 Mareko 12:35-37)*

41 Yawu gârâmâ Yesuje yuwu sâmu âiyongop. “Anitâje hângângumu ge tihitnenje otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâmai.

42 Yawu gârâmâ Dawiti ikjak yuwu sâop.

“Anitâje nâhât patone yuwu sâmu ekuop.

43 Gâje nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

44 Dawitije den yawu sâop yakât yuwu sâmune nângâjet. Anitâje hângângumu gewuap yakât Dawitije yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yejeâmâ “Yâkje hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitije den sâop ya orop ki lâuaksawot. Yakât nângâmune keterahâkgât yeje eknohojetâ nângâwe.” Yawu sâop. Yawu sâmu âiyongomu matje sâne sâmu hâmu pâpgum pilâwi.

*Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya Yesuje sâmu ge katyehop.
(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 11:37-54)*

45 Yâhâ lohimbî yan kinbije denje nângâm biwi golâek manjetgât den kârikjan yuwu sâmu hoj bawalipje ekyongop.

46 “Lohimbî nombotjane nenekjetâ yahalâkgât Mosehât girem den kâsikum ningimainje sângumyene kâkâlep mânunjakmâ yane holun holun sâmu yâhâm gemai. Otmu yehâhât nângâjetâ yahatmu miti emetjan yâhâ senjanâk tatnehât nângâmai.

47 Yawu otmai yamâ imbi kambut emetyenambâ watyekmâ senje âlâlâyeje kombo meyingimai. Yawu otmâ topyene kurihakmâ lohimbî senyen kinmâ Anitâ hâkyenajak mepaemai. Yawu otmai yakât otmâ Anitâje matje amokjan yingimu menomai. Yâk yengât topyene yawu tap yakât otmâ yâkje biwiyenan kionmaihât biwiyene galemahom mannomai.” Yawu sâmu ekyongop.

21

*Imbi kambut âlâje nanje kurij kurij yâhâp kalop.
(Mareko 12:41-44)*

1 Yawu sâmu ekyongomâmâ Yesuje senje pilâm lohimbî iri sikumyene pato tatyngiopje tewetsenje mem kondoân katmâ arinetâ yehop.

2 Katmâ arinetâmâ imbi kambut âlâ senje âlâlâhât umburuk otmâ manopje tewetsenje nanje kurij kurij yâhâp mem yâhâ kalop.

3-4 Katmu Yesuje ekmâ hoj bawalipje yuwu sâmu ekyongop. “Lok iri sikumyene pato tatyngiapje tewetsenje nombotjeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yujeâmâ nanje kurij kurij yâhâp kârikje tatbangimap ya bânje katsap. Yakât otmâ Anitâje imbi kambut yu ekmu âilonjo oap.” Yawu sâop.

*Kasalipyene taka opon kâmbukje huhum iton gala menomai.
(Mataio 24:1-2 Mareko 13:1-2)*

5 Yawu sâmu lohimbî kinbi nombotjane opon kâmbukje ekjetâ âilonjo otmu yuwu sâwi. “Anitâhât opon kâmbukje yu senje âlâlâ kârikjanjak tuhuwi yu ekmunje âilonjo lonjo otmâ sem sereakmâ iap.”

⁶ Yawu sânetâ Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Opon kâmbukŋe yu ekŋetâ âilonŋo lonŋo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyenŋe taka huhum itonŋ galanŋ mem senŋe âlâlâ kâlehen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mataio 24:3-14 Mareko 13:3-13)

⁷ Sâmu sâwi. “Bawapi, gâŋe opon kâmbukŋahât den eknongoat yakât bonŋe sâp girawuân tetewuap? Otmu tetewe sâŋ otbuap yan wuân kulem tetemu ekmâ nâŋgâmunŋe keterakningiwuap?” Yawu sâwi.

⁸ Sânetâ sâop. “Lok nombotŋe taka den perâkŋe yuwu sâŋ kâityongonomai. “Nâmâ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan,” yawu sânomai. Me yuwu mon sânomai. “Sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ tem lâunihetâ nep menom,” yawu sânomai.

⁹ Otmu sâp yan kapam gotyenan me kâlepŋehen, me wosapâ wosapâ tetewuap yakât nâŋgâm ki gorâyŋgiwuap. Yawu tetemu yanâmâ “Anitâŋe emelâk sâŋ kalop yakât bulâŋe teteap,” yawu nâŋgânomai. Otmu kapam topŋe topŋe tetemu yan yeŋe nâhâitŋe “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nâŋgânomai.

¹⁰ Anŋoân lohimbi hânŋan kulemŋan mansai dondâhâlâkŋe kasa oranŋim ahonomai.

¹¹ Otmu himbimâmbâ kulem topŋe topŋe tetemu yan umatŋe âlâlâ yuwu teteyiŋgiwuap. Hânŋan kulemŋan mososon awawi guwawi membuap. Po pato teteyiŋgiwuap. Mesek topŋe topŋe teteyiŋgimu lohimbi dondâhâlâkŋe munomai.

¹² Yawu gârâmâ umatŋe âlâlâ sâŋ aran yu ki tetewuap yan mitihât kasane nâhât den pat âlepŋe nâŋgânetâ gemu hakyenan sâŋ den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yŋginomai. Otmu yeŋe miti emetŋan yâhâ nâhât den pat âlepŋe ya ekyongonetâ yâkŋe nâŋgânetâ ki bulâŋe otbuap. Yawu otmâ meyekmâ lok kunlipyenŋe den sâŋ hâreyiŋgiŋetgât yâk yeŋgât senyenŋan katyekŋetâ kinnomai.

¹³ Yâk yeŋgât senyenŋan kinmâ yeŋe nâhât den pat âlepŋe sâŋ tetem ekyongonomai.

¹⁴ Sâp yan “Den mâtâpŋe girawu watmâ ekyongomunŋe nâŋgânetâ keterakŋiwuap” yakât ki nâŋgâm gorâyŋgiwuap.

¹⁵ Sâp yanâmâ nâŋe den âlâlâ nâŋgân nâŋgânyenŋan katmune lauyenŋe hewewenŋ otmu den pat âlepŋe sâŋ kusânâ ekyongonomai. Sâŋ kusânâ ekyongonetâ kasalipyenŋe denyenŋe ya kuyŋine sâŋ hâum pâpŋunomai. Yakât ki nâŋgâm kiwiliŋ otnomai.

¹⁶⁻¹⁷ Sâp yan yeŋe nâ orop biwinenŋe kepeakmâ konohâk otmu mannomai yakât nâŋgâm âwâ mâmâlipyene, imi atalipyene, wârâ toulipyene, hep torehenlipyene, bukulipyene, otmu lohimbi kerekŋe nâŋgâyŋgiŋetâ gemu hakyenan sâŋ den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ nombotŋe yongonetâ munomai.

¹⁸⁻¹⁹ Yawu otyiŋgiŋetâ yanâmâ hâkyenŋe ki biuk sâwuap. Yeŋe kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhunetâ kâwurumŋanŋak kinbuap.

(Mataio 24:15-21 Mareko 13:14-19)

²⁰ Yesuŋe torokatmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Kasalipyene yeŋgât hep bero kiŋgitŋe orowâkŋe taka Yerusalem kapi hawamgum kinŋetâ kapi ambolipŋe yekmâ yuwu nâŋgânomai. “Nongom itit kiom tuhunenekne sâŋ takai mon?” Yawu nâŋgânomai.

21 Yerusalem kapi hawamgum kinjetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipñaḡe pilâm itonḡ galaḡ otmâ hewukḡehen ari misiḡguraknomai. Otmu Yerusalem kapi ambolipñaḡe gurâ yawuâk sururuk sâḡ ari misiḡguraknomai. Yâhâ nep tuhuakmâ mannomaiḡe âwurem taka kapiân iri sikumyeḡe miaknehât ki nâḡḡanomai. Yekmâ yapâek hewukḡehen ari misiḡguraknomai.

22 Sâp yan Yura lohimbiḡe otḡetâ bâlemap yakât matḡe menomai yakât nâḡḡam emelâk emet inânḡan miti pepaen kuleḡguwi.

23 Imbi tepdâ umat karat mannomai, otmu ḡaḡa hewâk hewâhâk mem hikakmâ manḡetâ wâtyeḡe ki tiḡ tiḡ sâwuap yaḡe hewukḡehen arine sâḡ otḡetâ ki ihiwuap. Sâp yan umatḡe pato nandoroḡe kakyeḡan yâhâwuap.

24 Nombotḡe yongoḡetâ munomai. Yâhâ nombotḡe âlâmâ hikum meyekmâ kapi âlâengen ariḡetâ hoḡ bayiḡim mannomai. Yawu otyiḡim Yerusalem kapi itit kiom tuhuḡetâ kâwurumḡaḡak kinbisâp yakât Anitâḡe sâḡ kalop. Yâhâ Anitâḡe nâḡḡayiḡimu âlâkuâk âwurem taka kasalipyeḡe watyekḡetâ ariḡetâ kapiyeḡe ya mem miwirikunomai.” Yawu sâop.

Yesuḡe âwurem gewe sâḡ otbuap yan kuleḡ topḡe topḡe tetemu eknom.

(Mataio 24:29-31 Mareko 13:24-27)

25-26 “Umatḡe topḡe topḡe tetewuap yanâmâ hilâmḡât emetsenḡe, oḡoḡât emetsenḡe, pitu âlâlâ himbimâmbâ pek sâḡ ḡeḡetâ kuleḡ topḡe topḡe tetemu ekâm kiḡityeḡahât otmâ “Wosapâ ari misiḡguraknom,” sâḡ tepyeḡe hârok hindânomai.

27-28 Kuleḡ yawuya tetewuap yan nâḡe âwurem ge meyekmâ manman kârikḡan katyekmune mannomaihât sâḡe tâlâhuap sâḡ senyeḡe ewaken pilâm nâ neknomai. Sâp yanâmâ Anitâḡe yâhâḡe hâḡḡannohomu elem kulewoḡboḡ kakḡambâ ḡemune kuleḡ âlâlâ tetewuap yan wâtne pato tetemu ekḡetâ ae seḡ seḡ otbuap.

Bâḡdup baiako yakât dop.

(Mataio 24:32-35 Mareko 13:28-31)

29-30 Sâp yan âwurem gewom yakât nâḡḡaḡetâ keterahâḡât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bâḡdup baiako ya huhuakmu ekâm yanâmâ “Emet kinbe sâḡ oap,” sâḡmain.

31 Yakât dopḡeâk hâmbâi den yan yukât bulâḡe tetemu ekâm yuwu sâḡnomai. “Âo, yu Yesuḡe emet inânḡan den eknongop yakât bulâḡe tetemu eksain.” Yawu sâḡnomai.

32 Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki muḡetâek bulâḡe tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâḡe bulâḡanâk tetewuap.

33 Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâḡe kalop ya biatmâ metewuap. Yawu ḡârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikḡe tatmâ yâhâmbisâp.” Yawu sâḡ ekyongop.

Biwi golâek mannom.

34-35 Otmu Yesuḡe torokatmâ yuwu sâḡ ekyongop. “Gakom katḡetâ seloḡe ga goka nem gakom ya kum pesuk pilâmu dâk dâk hutuk kumap yakât dopḡeâk nâḡe pâràk sâḡsâḡnâk tetem ḡemune yanâmâ lohimbi kerekḡe otmai memai yakât matḡe Anitâḡe yiḡimu menomai. Yakât otmâ yeḡe to kârikḡe ki nem biwi hâlim otnomai. Me sot kâle, soḡgo bau, me senḡe âlâlâ topḡe topḡe miakmâ manman sâḡduhân manne sâḡ yakâlâk biwiyeḡe ki hikum mannomai.

36 Yawu otmâ manmâ umatḡe topḡe topḡe teteyiḡimu biwiyeḡe orotok sâḡu loholemahât biwi golâek manmâ Anitâhâlen biwiyeḡaḡe kepeim ulitḡum mannomai. Yawu manḡetâ nâḡe âwurem ge lohimbi biwiyeḡahât topḡe

ekmâ nângâm den sâmbâ hâreyingiwom yanâmâ yeñe ki anjolaknomai.” Yawu sâmbâ ekyongop.

³⁷⁻³⁸ Yâhâ omonânâk ârândân lohimbî kiñgitñe orowâkñe Yesuhât denñe nângâne sâmbâ opon kâmbukñan yâhâ tatñetâ den kâsikum yingim gaop. Yawu otmâ emet ñiñ sâowân kapi ya pilâm Oliwa pumñan kapi âlâ tap yan yâhâ iminiop.

22

Yesu muâkgât den sâmbâ hikuwi.

(Mataio 26:1-5,14-16 Mareko 14:1-2,10-11 Yoane 11:45-53)

¹ Otmu Natic Hombañ ya tâlâhuop. Otmu hombañ yakât kutñe âlâmâ “Tihit tihit Hombañ” yawu sâmbâ.

² Hombañ ya tâlâhumu yanâmâ hotom uminiwi ya yeñgât kunlipyenye otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiñe menduhuakmâ Yesu kumunñe mumbuap sâmbâ yakât den hikuwi. Yawu gârâmâ Yesu mem kuñetâ mumu lohimbîñe ekmâ kuk otmaihât yok pilâm lohotñan mem kuñetâ mumbuap yakât den hikuwi.

Yurasinje Yesu betñehen kionbuapgât sâop.

³⁻⁴ Otmu sâp yan Yesuhât hoñ bawalipñe kâiân yâhâp yâk yeñgâlen gâtñe âlâ, kutñe Yurasi sâmbâ, yâkât biwiñan Satanñe kionop. Satanñe biwiñan kionmu hotom uminiwi yeñgât kunlipyenye otmu opon kâmbukñahât tembe lâu yeñgât kunlipyenye yeñgâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât ekyongop.

⁵ Ekyongomu nângâm heronje otmâ hâmeñe wañnomai yakât ekuwi.

⁶ Otmu girawu tuhum yok pilâm meñetâ lohimbîñe ki eknomai yakât nângâm manop.

Yesu hoñ bawayâhâtñane sot um mem dinñan tuhuowot.

(Mataio 26:17-25 Mareko 14:12-21 Yoane 13:21-30)

⁷ Natic Hombañ ârândân lama nanñe gâim katmâ Anitâhât hotom uminiwi.

⁸ Sâp ya tetemu Yesuñe Petoro yet Yoane yuwu sâmbâ ekyotgom hângânyotgop. “Yetñe kulet sâmbâ Yerusalem kapiân yâhâ sot umutâ gamunñe orowâk nenom.”

⁹ Sâmbâ sâowot. “Emet wosan ari sot umutñe semu ganetâ orowâk nenom?”

¹⁰ Sâmutâ sâop. “Kapiân yâhâmutâ hoñ bawa lok âlâ âsâpñe lâuakmâ arimu ekdomawot. Lok ya ekmâ betñan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot.

¹¹ Yâhâmâmâ emet yakât ambonje yuwu sâmbâ ekuromawot. “Nengât bawap-inenñane yuwu yap. “Nâñe hoñ bawalipñe meyekmune emet yukât biwiñe âlâen tatmâ sot um nenom.” Yawu yap yakât otmâ emet biwiñe ya tiripnot-gorâ ekde,” yawu sâmbâ ekuromawot.

¹² Yawu sâmbâ ekumutâ lok yanje dâiyelekmâ emet biwiñe âlâ mem heñgeñuñetâ tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuromawot.”

¹³ Yawu sâmbâ hângânyotgomu yâhâowot. Yâhâ Yesuñe den ekyotgop watmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuowot.

Yesuñe hoñ bawalipñe orop sot newi.

(Mataio 26:26-30 Mareko 14:22-26 1 Korinti 11:23-25)

¹⁴ Mem dinñan tuhumutâ emetsâpñe otmu yan Yesuñe hoñ bawalipñe nombotñe meyekmu yâhâ sot newi.

¹⁵ Nem tatñetâ Yesuñe yuwu sâmbâ ekyongop. “Sâmbâ nângâñet. Anitâhât den ki lâum manmainje menekmâ Roma yeñgât bâtyenñan katneñetâ yâkñe

mem âlâlâ tuhunekjetâ sât gum mumbom. Yakât otmâ angoân yen orop tatmâ lau konok sot nem buku orangim mannomgât nângâm biwinaŋe mem manmâ gan.

¹⁶ Yâhâ hambâi Anitâŋe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ nâhât âine yakât bulâŋe bâiŋe tetewuap. Sâp yanâmâ nenŋe menduhuakmâ orowâk tatmâ sot nem yâhânôm.”

¹⁷ Yawu sâp wain to mem Anitâ mepaem yingim yuwu sâp ekyongop. “Wain to yu mem gâim an gim nenjet.

¹⁸ Nâŋe sâp yupâek wain to yu yen orowâk tatmâ ki nem yâhâwom. Yamâ benŋe nenomain yuŋak ki pesuk sâwuap. Hambâi Anitâŋe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk tatmâ nem yâhâmbisâin.

¹⁹ Otmu baŋga mem Anitâ mepaem motokmâ yingim yuwu sâp ekyongop. “Yu mem an gim nenjet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap. Nâŋe yengât matyeŋe membom. Yakât otmâ sâp sâsâŋan baŋga nem yâhânômai yan nâ nângânihim mannomai. Yawu sâp mem yingimu newi.

²⁰ Sot nem tiŋ pilâŋetâ Yesuŋe wain to ya yâhâpŋe mem yingim yuwu sâp eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohoŋetâ hepne gemu mumbom yan Anitâŋe nâhât den sâp kalop yakât bulâŋe tâŋ tâŋâk tetewuap. Yawu otmâ Anitâŋe lohimbî kerek yengât tosayeŋe pilâyingiwuapgât mâtâp tetem heŋgeŋuwuap.

²¹ Yawu gârâmâ yengâlebâ lok âlâŋe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeŋan mem katnekbuaap.

²² Nâ lok bulâŋe nohoŋetâ mumbom ya Anitâŋe sâp kalowâke yamâ lok yaŋe yawu otnihiwuap yakât matŋe Anitâŋe matŋe umatŋe waŋmu mem-buaap.” Yawu sâp.

²³ Yawu sâp ekyongomu topŋe nângâne sâp “âlâhât yap” sâp âiahowi.

Yesu hoŋ bawalipŋe sâp kuan giwi.

²⁴ Yesu hoŋ bawalipŋe yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe sâp patoen kunyeŋe pato otbuaap yakât sâp kuan giwi.

²⁵ Sâp kuan giŋetâ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâp ekyongop. “Lok papatolipyeŋe nângâmai dopŋan lohimbî galemyongomai. Galemyongonjetâ lohimbîŋe yâk yengât amutyen an manmâ “Kutdâlîpnenŋe” sâp heronŋe nângâyîngimai.

²⁶ Papatolipyeŋe otyingimai yawu yeŋeâmâ ki otnomai. Yengâlen gâtŋe âlâ me âlâ bukulipyeŋe yengât nângâyînginjetâ yahalâkgât yeŋe meŋetâ huruŋ huruŋ otmu yâk yengât amutyen an mannomai. Otmu yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe bukulipyeŋe yengât kunyeŋe pato tatne nângâmaiŋe bukulipyeŋe yengât hoŋ bayînginômai.

²⁷ Sâŋetâ nângâwe. Lok girawuya yengât lohimbîŋe nângâyînginjetâ yahatmap? In tatmâ sot nemai ya yengât nângâyînginjetâ yahatmap me sot, sot um hoŋ kakolon otyingimai ya yengât nângâŋetâ yahatmap? Bulâŋanâk in tatmâ sot nemai ya yengât nângâyînginjetâ yahatmap yakâ. Yawu gârâmâ nâŋeâmâ hoŋ bayîngiman.

²⁸ Nâ hâhiwin kakŋan manmâ gamune yeŋe ki pilânekmâ âlâengen arai.

²⁹ Yakât otmâ sâp patoen nâŋe tihityeŋe otmâ galemyongowomgât pat awonŋe kunihiop. Yakât dopŋeâk yeŋe Isirae lohimbî komot kâiân yâhâp ya galemyongonomaihât nâŋe nep sâp yingian.

³⁰ Sâp patoen orowâk tatmâ nenom. Yanâmâ yeŋe Isirae lohimbî komot kâiân yâhâp ya yengât den sâp hâreyînginômai ya sâp yingian.” Yawu sâp.

*Petoroŋe betbaŋgiwuap yakât Yesuŋe sâop.
(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Yoane 13:36-38)*

³¹ Yawu sâm ekyongom benŋe Simon Petoro yuwu sâm ekuop. “Simon, den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâ. Matuk mendâremunŋe toŋe gemu helekŋe mem pilâmunŋe arimap yakât dopŋeâk Satanŋe topyeŋe mem tetewe sâm hâhiwin yinŋiwuapgât Anitâ ekuop.

³² Ekumu Anitâŋe nâŋgâwaŋgim ya sâm kalop. Yawu gârâmâ biwiyenŋe houŋ sâmapgât Anitâ ulitguwan. Ulitgumune yakât otmâ gâ gikiâk betnohowuat. Yawu otmâ sâp ki kâlep otmuâk nâhâlen biwihanŋe tiŋâk kepeim bukulipge mem hewewenŋe tuhuyekbuat.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, gâ pâi emetŋan katgekŋetâ tatbuat yamâ nâ orowâk yan tatdomgât nanŋan. Me gâ gohoŋetâ mumbuat yanâmâ nâ orowâk notgonomaihât nanŋan. Nâŋe gâ ki pilâhekmâ ariwom.”

³⁴ Sâmu sâop. “Petoro, yuwu sâmune nâŋgâ. Gâ betnohom ki nâŋgâwaŋgian sâm kurihiakbuat. Kurihiakdâ kalimbuŋe otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

Kapam yâhâp mem ariwi.

³⁵ Yawu sâm ekum benŋe hoŋ bawalipŋe kerek yuwu sâm ekyongop. “Emelâk hâŋgânyongomune tewetsenŋe, itâkat, kâi katipŋe, senŋe âlâlâ barahâk ari den kâsikum yinŋiwi sâp yan umburuk otmâ manbi me bia?” Sâmu sâwi. “Bia.”

³⁶⁻³⁷ Sâŋetâ sâop. “Emelâk yawu otbiâke yamâ yiwerenŋe yuâmâ tewetsenŋe, itâkat senŋe âlâlâ ya miakmâ arinomai. Yâhâ emelâk emet inânŋan nâhât nâŋgâm den âlâ yuwu kulemgui yakât bulâŋe nâhâlen tetewuap. “Yâkât nâŋgâŋetâ lok bâleŋe yawu oap.” Den yakât bulâŋe nâhâlen tetewuap yakât otmâ yenŋâlen gâtŋe âlâ me âlâ kapam ki tatyinŋiap yâkŋeâmâ yenŋât hâk katipŋe tuhumm pilâm yanŋe mem kapam puluhunomai.

³⁸ Sâmu sâwi. “Kutdâ, yu ek, kapam yâhâp tap.”

Sâŋetâ sâop. “Pesuk yap, yakât denŋe âlâ ki sâwe.”

*Yesuŋe Oliwa pumŋan yâhâ Anitâ ulitguop.
(Mataio 26:36-46 Mareko 14:32-42)*

³⁹ Yâhâ Yesuŋe omoŋ ârândâŋâk Yerusalem kapi ya pilâm kapi âlâ Oliwa pumŋan tap yan yâhâ iminiop. Yakât otmâ hoŋ bawalipŋe meyekmu Yerusalem pilâm Oliwa pumŋan yâhâwi.

⁴⁰ Mâtâwân yâhâm tatŋetâ hoŋ bawalipŋe katyekbe sâm yuwu sâm ekyongop. “Biwiyenŋe houŋ sâmu lohotŋe otmâ pilânekmaihât Anitâ ulitguŋet.”

⁴¹ Yawu sâm ekyongom perenŋ pilâm bam gâtŋanŋe ge tatmâ Anitâ ulitgum yuwu sâop.

⁴² “O awoŋ, umatŋe tetenihiwe sâm oap yu nâŋgârâ ki teteâkgât nanŋan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâm ekuop.

⁴³ Yawu sâm ekumu biwiŋe houŋ sâmapgât aŋelo âlâŋe himbimâmbâ ge mâmâŋe otbaŋgiop.

⁴⁴ Yawu otmu hâkŋe biuk sâmu nâŋgâm Anitâhâlen biwiŋanŋe tiŋâk kepeim ulitguop. Ulitgumu ohowak birik birik kumu hep kâtŋe papato tiriŋ târânŋ sâm gemu ekmain yakât dopŋe tiriŋ târânŋ sâm hânân giop.

⁴⁵ Yawu otmâ ulitgum tiŋ pilâm yahatmâ hoŋ bawalipŋe yenŋâlen ba yekmu biwiyenŋe umatŋe otmu yanŋak aman pâlâmŋe iwi.

46 Aman pâlâmne injetâ mândeyekmâ yuwu sâmb ekyongop. “Yen wongât aman pâlâmne iai? Lohotne otmâ pilânekmaihât yahatmâ golâek tatmâ Anitâ ulitgunjet.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Yoane 18:3-12)

47 Yawu sâmb ekyongomu bukuyene âlâ, kutne Yurasi, yâkne lok sesengâlâk dâiyekmu takawi. Takanjetâ Yurasi kulet sâyîngim Yesuhâlen ba parahuop.

48 Parahumu Yesune yuwu sâmb ekuop. “Meneknetgât dop kum parahunekdâ ekmune bâleap.” Yawu sâop.

49 Yawu sâmb ekumu Yesu mem âlâlâ tuhumai sâmb honj bawalipnane yuwu sâmb âikuwi. “O kutdâ, nângâningirâ tewet mem lawityekne.”

50 Yawu sânetâ yâk yengâlen gâtne âlâne yahatmâ tewetne mem hotom uminiwi ya yengât kunyenahât honj bawane ya ândâpne bonângen ya topjambâek kârâm hâreop.

51 Kârâm hâremu Yesune “Pilânet,” sâmb kuyîngiop. Yawu sâmb kuyîngim honj bawa yakât ândâpne ya mem katmu katarahop.

52 Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, otmu opon kâmbuknahât tembe lâu yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene yekmâ Yesune yuwu sâmb ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtne metne âlâlâ lâum takai. Yene nâhât lok bâlene sâmb menekne sâmb takai me? Me lok bâlene âlâ kune sâmb takai? Yu ekmune bâleap.

53 Nâne hilâm ârândânj Anitâhât opon kâmbuknan yâhâ lohimbi den kâsikum yîngim gaman. Yan bân menekbâi. Yamâ sâp yiwerene yu Omongât Ambojane biwiyene mem hâlingumu meneknomaihât Anitâne sâmb kalop.” Yawu sâop.

Petoroje Yesu betbanjiop.

(Mataio 26:57-58,69-75 Mareko 14:53-54,66-72 Yoane 18:12-18,25-27)

54 Yesune yawu sâmb ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunyene pato yâkât emelan dâim ariwi. Dâi arinetâ Petoroje yok pilâm betyenjan watyekmâ ariop.

55 Yesu mem emelan yâhânetâ tembe lâu yaneâmâ emet hawijan ba kâlâp unjetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbi. Yâhâ Petoro yâku yawuâk kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

56 Yawu tatnetâ honj bawa imbi âlâne Petoro ekmâ yuwu sâmb tembe lâu tatbi ya ekyongop. “Lok yuâmâ yâk orop mannetâ yekman.” Yawu sâop.

57 Yawu sâmbu Petoroje kurihiakmâ yuwu sâop. “Lok enda ki nângâwanjian.” Yawu sâop.

58 Yawu sâmbu tatnetâ benje lok âlâne ekmâ yuwu sâop. “Gâ yâk orop manmat.”

Sâmbu sâop. “Nâ bia.”

59 Yawu sâmbu sâp ki kâlep otmuâk benje lok âlâne ekmâ yuwu sâop. Yesuâmâ Galilaia amboje. Otmu gâ gurâ yawuâk Galilaia gâtne. Yakât otmâ gâmâ yâkât komolân gâtne geksan. Nângâmune yawu oap.” Yawu sâop.

60 Sâmbu sâop. “Lok sâmb tai endamâ bulâjanâk ki nângâwanjian.” Yawu sâmb oan mâne gokorok isiop.

61 Gokorok isian mâne Yesu Kutdâne purik sâmb Petoro ehop. Ekmu yan Yesune emet inânjan den yuwu sâmb ekuop ya nângâmu teteop. “Gâne nâhât “ki nângâwanjian” sârâ kalimbune otmu yan gokorok isewuap.”

62 Den ya nângâmu tetemu biwine nâsinâk pato otmu pilâyekmâ ikniâk ba kinmâ hik nâik nâihâk isiop.

Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

(Mataio 26:67-68 Mareko 14:65)

⁶³ Otmu tembe lâu nombotnje Yesu galemgum kinbiŋe senŋe sâhâm kâtâpgum ândâpŋe huhuwi.

⁶⁴ Ândâpŋe huhum nombotŋe yuwu sâwi. “Bâiŋ, ândâpge âlâŋe huhuap?”

⁶⁵ Yawu sâŋ sennan gem hâim hilitbi.

Yesuŋe iŋŋe topŋe sâŋ tetem ekyongop.

(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Yoane 18:19-24)

⁶⁶ Yawu otŋetâmâ emet haŋ sâmu yanâk Yura yengât papatolipyenŋe, otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiŋe menduhuakŋetâ tembe lâulipyenŋe Yesu mem yâhâ katŋetâ kinmu yuwu sâŋ âikuwi.

⁶⁷ “Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâŋ hâŋgâŋgohomu ge mansat me bia?”

Sâŋetâ sâop. “Nine topne sâŋ tetem ekyongomuneâmâ nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otbuap.

⁶⁸ Yâhâ den âlâ âiyongomuneâmâ yenŋe matŋe ki sânomai.

⁶⁹ Yawu gârâmâ nâ lok bulâŋe pilâyekmâ himbimân yâhâwom. Himbimân yâhâ Anitâ yahat yahatŋe, Wâtgât Amboŋe, yâk orowâk tatdom.”

⁷⁰ Yawu sâmu nâŋgâm pârâk pilâm yuwu sâŋ ekuwi. “Kutne “Lok Bulâŋe” sâŋ gikak ahonakmat. Yakât nâŋgâmunŋe “Anitâhât Nanŋe” yawu oap. Yakât sâŋ nâŋgâne. “Nâ Anitâhât nanŋe mansan,” yawu sâmat me.”

Sâŋetâ sâop. “Den yu yai yakâ. Nâmâ Anitâŋe hâŋgâŋnohomu gewan.”

⁷¹ Sâmu sâwi. “Bâiŋ, den kâmbukŋe hâliliŋe sâmu nâŋgâmunŋe pesuk yap. Iŋŋahât nâŋgâmu yahatsap.” Yawu sâwi.

23

Yesu dâim Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Yoane 18:28-38)

¹ Yawu sâŋ yahatmâ Yesu dâim Pilatohâlen ariwi.

² Yâkâlen dâim ari katŋetâ kinmu yuwu sâŋ hakŋan sâwi. “Roma lok yengât kunyenŋe pato yâk takesi ki wanŋet” sâŋ lohimbî enŋatyenŋan gemap. Otmu iŋŋahât nâŋgâmu yahatmu yuwu sâŋ ekyongomap. “Nâ Kiristo, lok kutdâ. Ninak galempongom manmâ yâhâwom.” Yawu sâŋ hakŋan sâwi.

³ Yawu sâŋ Pilato ekuŋetâ yâkŋe purik sâŋ Yesu yuwu sâŋ âikuop. “Yura lohimbî yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?”

Sâmu sâop. “Oŋ, den bulâŋe yat.” Yawu sâop.

⁴ Yawu sâmu hotom uminiwi otmu lohimbîŋe denŋe nâŋgâne sâŋ ga kinbi ya Pilatoŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Lok yukât tosa ki mem tetean.”

⁵ Yawu sâmu iliwetmâ yuwu sâwi. “Yawu gârâmâ Galilaia Yuraia hânân kapi tatmâ arap yan lok yuŋe yâhâm gem kapi ambolipŋe den kâsikum yingim enŋatyenŋan gemu kuk kapam otmâ emet mem yâhâ katmai.” Yawu sâwi.

Yesu dâim Herotgâlen ariwi.

⁶ Yawu sâŋ Pilato ekuŋetâ yuwu sâŋ âiyongop. “Lok yuâmâ Galilaia gâtŋe me?”

⁷ Sâmu sâwi. “Oŋ, yan gâtŋe.”

Sâŋetâ sâop. “Ya Herotgât wahap, nâhât bia.” Yawu sâop.

Sâp yan Herotŋe Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân ari tatmâ nâŋgâop. Yakât otmâ Pilatoŋe ekyongomu Yesu dâim Herotgâlen ariwi.

⁸ Yâhâ Yesuŋe olop miop yakât den pat ya Herotŋe emelâk nâŋgâop. Yakât otmâ Yesuŋe kulem âlâlâ tuhumu ekbeâk nâŋgâm manmâ gaop. Yakât otmâ Yesu dâim yâkâlen ariŋetâ ekmâ tep âlep nâŋgâop.

⁹ Otmu den hakņan sâwi yakât âikumu den biaek kinop.

¹⁰ Den biaek kinmu hotom uminiwi otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiņe yahatmâ kinmâ den topņe topņe hakņan sâwi.

¹¹ Yawu otņetâ Herotņe otmu tembe lâulipņe orowâk senņan gem hâim hilitbi. Yawu otņetâ Herotņe tembe lâulipņe ekyongomu hâk katipņe kâkâlep, kuriņ takop takop lok kutdâņe mânunakminiwi yawuya mem katbaņgiwi. Yawu otbaņgim Pilatohâlen dâim âwurem ariwi.

¹² Dâim âwurem arinjetâ ekmâ “Herotņe nâņgânihiap,” sâm Pilatoņe Herotgât nâņgâmu yahatmu buku olowot. Yawu gârâmâ emelâk emet inânņan kasa oraņgim gaowot ya sâp yan pesuk sâop.

Yesu den sâm hârewaņgiwi.

(Mataio 27:15-26 Mareko 15:6-15 Yoane 18:39-19:16)

¹³ Yâhâ Pilatohâlen dâim âwureņetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyeņe otmu Yura papatolipyene ya yengât den Pilatoņe katmu ikņe den sâsâ emetņan ari menduhuakbi. Menduhuakņetâ yan lohimbi inņe dondâhâlâkņe yekmâ denyene nâņgâne sâm ba hawamgum kinbi.

¹⁴ Pilatoņe yuwu sâm ekyongop. “Lok yuņe lohimbi yengât engatyenjan gemu kuk kapam otmai,” yawu sâm yeņe nâhâlen dâim takai. Nâhâlen dâim takanjetâ senyenâk âi pâi tuhum sâm hârewaņgim ekmune tosaņe bia oap.

¹⁵ Yakât otmâ Herotņe sâm hârewaņgiâkgât yâkâlen hâņgânyongomune dâim arai. Otmu yâkņe gurâ âi pâi tuhumu biatmu benņe nâhâlen yâhâpņe mem takai. Bulâņanâk yuwu sâmune nâņgâņet. Lok yukâlen tosa âlâ ki mem tetean.” Yawu sâop.

¹⁶⁻¹⁷ Tihit tihit Hombaņ ârândâņâk Pilatoņe yuwu otminiop. Lok tosa otņetâ pâi emetņan katyekņetâ tatminiwi yapâ gâtņe âlâ me âlâhât lohimbiņe nâņgâņetâ dopņan otmu lok âlâ holaņbuat sâminiwi ya holaņyekmu geminiwi. Yakât otmâ yuwu sâm ekyongop. “Lok yu kumunņe mumbuap yamâ tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ nâņgânihiņetâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waņetâ holaņmune gewuap.” Yawu sâop.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ sâp yan lok bâleņe âlâ, kutņe Barawa sâm, yâkņe kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetņan mem katņetâ tatmâ gaop yakât lohimbi kerekņe den kârikņan halahum yuwu sâwi. “Barawa holaņdâ giâk. Yâhâ Yesu yamâ kuņetâ muâk.”

²⁰ Yawu sâwiâke yamâ Pilatoņe Yesu holaņmu giâkgât nâņgâm âlâkuâk sâop. “Nâmâ Yesu holaņbom.”

²¹ Yawu sâmu lohimbi yaņe iliwetmâ den kârikņan halahum yuwu sâwi. “Yesu howanân kum kânâņgâņetâ muâk, Howanân kum kânâņgâņetâ muâk.”

²² Yawu sâņetâ Pilatoņe âlâkuâk yuwu sâm ekyongop. “Wuân otmu bâleap? Nâņe âi pâi tuhum tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waņetâ yanâmâ holaņmune gewuap.”

²³ Yawu sâmu kunyeņe kârikņe otmâ sâwi. “Howanân kum kânâņgâņetâ muâk.” Yawu sâņetâ Pilatoņe loholem lauyeņan miop.

²⁴ Lauyeņan mem Yesu kuņetâ muâk sâm sâm hârewaņgiop.

²⁵ Yâhâ Barawahât nâņgâņetâ yahalop gârâmâ yâk holaņmu giop.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Yoane 19:17-27)

²⁶ Pilatoņe tembe lâulipņe ekyongomu Yesu dâim ariwi. Dâim mâtâwân arim tatņetâ lok âlâ, kutņe Simon sâm, yâhâmâ Kirene hânân gâtņe, newângembâ takamu mewi. Mem Yesuhât howan ya kambaņan katņetâ lâum Yesu betņan sâop. Otmu lohibi dondâhâlâkņe betyeņan watyekmâ ariwi.

²⁷ Yâhâ imbi nombotņe Yesuhât we bâle nâņgâm dondâ isem orowâk ariwi.

²⁸ Iseñetâ Yesuñe purik sâam yekmâ yuwu sâam ekyongop. “Nâhât ki isenjet, yeñe otmu nimnaomlipeñe yeñahât iseaññet.

²⁹ Hâmbâi umatñe topñe topñe teteyiñgimu yuwu sâanomai. “Bâe, imbi kâsi, imbi sihan, yâhâmâ naom barak mansai. Yakât otmâ yâk yeñgât nâñgâmunñe âlepñe oap. Nenñeâmâ girawu otmâ arinom.” Yawu sâanomai.

³⁰ Yâhâ lohimbi nombotñe pumñe yukât yuwu sâanomai. “Bâok sâam kurihinenehâk. Otmu kât kândun kum kurihinenehâk.” Yawu sâanomai. Yakât den âlâen hâum yuwu sâamune nâñgâñet.

³¹ Nâ nak golâ yakât dop oan, yenâmâ nak mumuñe yakât dop oai. Nak golâ uñetâ semu kâliñgumap yamâ nak mumuñe uñetâ sem lañ lañ sâamap. Nâ nohoñetâ mumbom yamâ yenâmâ yongom meteyeknomai. Yakât otmâ yeñahât iseaññet.” Yawu sâam ekyongop.

³² Yâhâ tembe lâulipyeñe pet kulem lok yâhâp orowâk yongone sâam meyekmâ ariwi.

³³ Arim hân âlâ, kutñe, Lok Kunñe Hahitñe sâam, yan ari Yesuhât hâk katipñe tuhum pilâm ikñe howanân kum kânâñgâñetâ kinop. Yawu otmâ pet kulem lok yâhâp ya yotgom lâum kânâñgâyelekñetâ nombot nombot kinowot.

³⁴ Yawu otyiññetâ Yesuñe yuwu sâam Anitâ ulitguop. “Awoñ, otnihiai yukât topñe ki nanñgai. Yakât otmâ tosayeñe pilâyññihât nanñgan.”

Yawu sâamu tembe lâulipyeñe yâkât hâk katipñe mem “Âlâñe miakbuap?” sâam mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katñetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyeñe ikñiâk ikñiâk yan kulemgum amanân mânunjetâ giop. Mânunjetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ meñetâ kut teteop yañe miahop. Yawu otbi.

³⁵ Otmu Yura yeñgât papatolipyeñe Yesu giriñbangim lohimbi ekmâ kinbi ya yuwu sâam ekyongowi. “Lok yuñe lohimbi nombotñe tânyongomu ekmain. Yâhâ Anitâñe hânñgângumu ge Yura nengât tihitnenñe otmâ kutdânenñe mansap otmuâmâ ikñe tânahom howanâmbâ kâpehâkmâ giâk.” Yawu sâam senñan gewi.

³⁶ Otmu tembe lâulipyeñe gurâ yawuâk senñan gem giriñbangiwi. Yawu otmâ yâk yeñgâlen gâtñe âlâñe ari sâñgum âlâ mem nak bâtbâtñe potonñan pân pân kepeim yañe wain to bâleñe yan walipgum mem yâhâ launñan kalop.

³⁷ Launñan katmâ yuwu sâam senñan giop. “Gâmâ Yura yeñgât lok kutdâ mansat otmuâmâ kâpehâkmâ ge.” Yawu sâop.

³⁸ Yâhâ howan yakât kunñan den yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yeñgât lok kutdâ.” Yawu sâam kulemgowi.

³⁹ Yâhâ pet kulem lok yâhâp yotgom kânâñgâyelekñetâ kinowot ya âlâñe yawuâk senñan gem yuwu sâam sâwanñgiop. “Bâe, lok kopa. Anitâñe tihitnenñe otbe sâam hânñgâñgohomu ge mansat. Yakât otmâ kâpehâkmâ gem net orowâk tânnotgorâ gene.”

⁴⁰ Yawu sâamu bukunñe nekamñan yuwu sâop. “Girawu otmâ Anitâ ki ewe katsat? Papatolipnenñe dop konohâk sâam hâreningiai.

⁴¹ Yâhâ netñeâmâ otmutñe bâleop. Yakât otmâ sâam hârenitgim notgoñetâ mundom yañe ârândân oap. Yâhâ lok yuâmâ tosa ki olop yamâ imbiâk kuai.

⁴² Yawu sâam bukunñe ekuop. Denñe purik sâam Yesu yuwu sâam ekuop. “Yesu, yuwu sâamune nâñgâ. Anitâñe hânñgâñgohomu âwurem ge galemnongowuat yan nâ nâñgâñihiwuat.”

⁴³ Sâamu sâop. “Emet ki nññ sâamuâk mum yâhâ manman sânduhân tatdom.”

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Yoane 19:28-30)

⁴⁴ Yawu sâmu ekumu hilâm kâriknan, 12 kilok olop yan Anitâje nângâmu emetsenje bok sâmu omoŋ sahaŋop. Omoŋ sahakmâ yapâ ari emetsâpne 3 kilok otmu emet laŋinje âlâkuâk pilâop.

⁴⁵ Otmu emelâk lohimbi inje opon kâmbukne yakât biwiŋe ekmai sâmu sângum kâlep pato hikunetâ ya kâtâpguminiop. Sângum yaŋe pânambâek tok sâmu hâreakmâ nombot nombot otmu teteknan olop.

⁴⁶ Sâp yanâk Yesuŋe den kâriknan halahum yuwu sâmu Anitâ ekuop. “Awon, mumbe sâmu oan. Yakât otmâ umutne me.

⁴⁷ Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yengât kunyeŋe âlâ hâlânjâ kinopne ekmu âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâop. “Yuâmâ lok âlepne.” Yawu sâop.

⁴⁸ Otmu lohimbi kinbiŋe kulem âlâlâ tetemu eknetâ âlâ kândâkdâ otmu muop yakât nângâm biwiyeŋe umatne otmu emetyenehen âwurem ariwi.

⁴⁹ Otmu imbi nombotŋe Galilaia hân pilâm Yesu betnan takawi yâkne bukulipyene orowâk kâlepnan kinmâ kulem teteop ya ekbi.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Yoane 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Otmu lok âlâ, kutne Yosep sâmu, yâkât topneâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi ya Yuraia hânân tap yapâ gâtne. Otmu Anitâje Isirae lohimbi yengât tihityene otmâ ikne hoŋ bawaŋe hânngangumu gewuap sâminiwi yâkât mambotmâ lohotnan manmâ gaop. Yâhâ emelâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Yura yengât papatolipyeneŋe Yesu muâkgât den sâmu hârewangiwiâke yamâ yâkne nângâmu ki ârândân otmu sâyingiop. Lok yaŋe Yesu lâum ari hanguwe sâmu Pilatohâlen ari tetewangiop.

⁵²⁻⁵³ Tetewangimu laujan mem bukulipne meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sângum kaokne katipguwi. Katipgum lâum ari kât mâtâpne âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânmâ mem tingâloŋetâ kinop yan lâum ari katbi.

⁵⁴ Yâhâ momeŋe emetsâpne sâp yan lâum ari katbi.

⁵⁵ Emet niŋ sâwe sâmu otmu yan imbi nombotŋe Galilaia hân pilâm Yesu betnan takawiŋe Yosep orowâk ari sângum kaokne Yesu katipgum kât mâtâpnan katnetâ talop ya ekbi.

⁵⁶ Ekmâ to kukne suk suk âilonŋo mem ga Yesu pirine sâmu otmâ kapiân âwurem ariwi. Yâhâ emelâk embânân Moseŋe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Tatmâ nângâ nângâ sâpnan âi ki tuhunomai.” Den ya lâum kapiân in tatmâ nângâwi.

24

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mataio 28:1-10 Mareko 16:1-8 Yoane 20:1-10)

¹ Emet haŋ sâmu imbi yaŋe yahatmâ to kukne suk suk mem sumângen ariwi.

² Ari senyeŋe pilâm eksain mâne kât pato lâum hâpunnetâ ba mâtâpne ya manguop ya âlâengen ba talop. Yawu otmu mâtâpne ya teteknan kinmu ekbi.

³ Ekmâ kâlehen yâhâm Yesuhât pâinbi.

⁴ Yesuhât pâinnetâ biatmu kinnetâ yanâk aŋelo yâhâp yâk yetgât hâk katipne kaok bolan bolan yaŋe pâràk sânsânâk teteyingim kinowot.

⁵ Teteyingim kinmutâ yelekmâ pâràk pilâm umutyene ariop.

Umutyene arimu yuwu sâmu imbi ya ekyongowot. “Yenâmâ wongât lok senje golâ ya pâinmâ sumân takai?”

⁶ Emelâk yahatmâ arap. Emelâk yeje Galilaia hânân yâk orop manjetâ den ekyongop yakât nelâm yongoap me?

⁷ Emelâk yuwu sâmb ekyongop. “Lok âlâje nâ lok bulâje nângâm bâlenihim Roma yengât bâtyejan mem katnekmu nohojetâ mumbom. Mumune han-nohojetâ hilâm kalimbu pesuk sâmbu yan yahatbom.” Yesuje yawu sâmb ekyongop.” Yawu sâowot.”

⁸ Yawu sâmb ekyongomutâ nângân nângânyeje pâron sâmbu nângâjetâ teteop.

⁹ Nângâjetâ tetemu pilâyelekmâ âwurem ari yakât den pat Yesu hoj bawalipje kâiân konok otmu bukulipyeje nombotje 10 ekyongowi.

¹⁰ Imbi sumân ariwi ya yengât kutyeneâmâ yuwu. Maria, Matala kapiân gâtje, âlâmâ Yoana, âlâmâ Maria Yakop mâmâje. Yâkneâmâ bukulipyeje orowâk ari den pat ya Yesu hoj bawalipje ekyongowi.

¹¹ Ekyongonjetâ nângâjetâ porap olop.

¹² Yawu gârâmâ Petoroje yahatmâ sumângen sururuk sâmb ari lâmb sâtjanâk kinmâ ehop. Eksan mâne sângum kâlep mem Yesu katipgum katbi yanahâk tatmu ehop. Ekmâ “wuân kulem eksan” sâmb nângâm kiwilim emetjan âwurem ariop.

*Lok yâhâp Emausi kapiângen ariowot.
(Mareko 16:12-13)*

¹³ Sâp yanâk Yesuhât komolân gâtje lok yâhâp Emausi kapi Yerusalem kapi gotjanâk tap yan ariowot.

¹⁴ Mâtâwân arim tatmâ papatolipyejanje Yesu kujetâ muop yakât alahum weyetje nângâowot.

¹⁵ Yawu otmâ arim tatmutâ Yesuje teteyitgimu orowâk ariwi.

¹⁶ Orowâk ari kundenje ehworâke yamâ lok ondop orop arain yawu nângâowot.

¹⁷ Yawu nângâmutâ Yesuje yuwu sâmb âiyotgop. “Wuân denje alahuawot?” Sâmbu hâmeyetje bâlemu kinowot.

¹⁸ Yawu otmâ bukune âlâ, kutje Keleopa sâmb, yâkne yuwu sâop. “Yâhâlen papatolipnenje otbi yakât den pat Yerusalem kapi ambolipje kerekne nanngain. Yakât otmâ girawu otmâ yakât pâpkuat?”

¹⁹ Sâmbu sâop. “Wuân otbihât yat?”

Sâmbu sâop. “Wâe, wonângen? Yesu, Nasaret amboje otbângiwi yakât alahum gait. Anitâje Yesu mâmâje otbângimu yâkât den kâsikum ningim kulem topje topje tuhum manmâ gaop.

²⁰ Yakât otmâ lohimbî kerekne nângâwanjetâ yahatminiop. Yamâ hotom umai otmu papatolipnenje yâkât den nângâjetâ nahat otmu “Kujetâ muâk” sâmb sâmb hârewanjiwi. Yawu sâmb hârewanjim Roma lok galemlipnenje ekyongonjetâ yâkne lauyenan mem howanân kujetâ muop. Yakât den pat alahum gait.

²¹ Yâkne Isirae nengât kasalipnenje yongom watyekmu arinomai yawu nângâm biwinenjanje mem manmâ gawin. Yamâ yâhâlen kujetâ muop.

²²⁻²³ Âun emet han sâmbu imbi nombotjanje sumângen ari kulem âlâ tetemu eksai. Kulem tetemu ekmâ âwurem taka yakât yuwu sâmb eknongoai. “Anelo yâhâp teteningim “Yesu mumunambâ yahatsap” yawu sâmb eknongoawot.”

²⁴ Imbi yanje yawu sâmb eknongonjetâ bukulipnetje nombotjanje sumângen ari imbi yanje den yai ya yeje senyejan Yesu ekjetâ ki tap.”

²⁵ Yawu sâmb ekumutâ Yesuje yuwu sâop. “Nângân nângânyetje umatje. Emelâk Anitâje poropetelipje den ekyongomu kulemguwi ya nângâmutâ ki keterakytgimap. Yakât otmâ yuwu sâmbune nângâyet.

²⁶ Anitâje tihitnenje otbe sâm ikne honj bawaje hângângumu ge manmu kuñetâ hâhiwin nângâm muop. Muop yamâ mumuñambâ yahatmâ tatmâ yâhâmbisâp ya Anitâje sâm kalop.”

²⁷ Yawu sâm topnje katmâ Mose otmu Anitâhât poropetelipñaje miti pepaen den kulemguwu ya sâm kusânmâ ekyotgop.

²⁸ Yawu otmâ Emausi kapi ginñan ariwi. Yan arimâmâ Yesuñe katyelekmâ kapi âlâengen ariwe sâm olop.

²⁹ Yawu otmu alitmâ yuwu sâowot. “Emet ñiñ yap yakât otmâ orowâk yuân tatne.” Yawu sâm emetyetñan orowâk yâhâwi.

³⁰ Yâhâ tatmâ sot um newi. Sot um nem tatñetâ Yesuñe banja mem Anitâ mepaem motokmâ torehenje yitgiop.

³¹ Yitgimu yanâk nângân nângânyetñe pâronj sâmu kundenje ekmutâ keterakyitgiop. Ekmutâ keterakyitgimu yanâk gulip olop.

³² Gulip otmu bukuñe âlâ yaje bukuñe yuwu sâm ekuop. “Mâtâwân takain yan Anitâhât poropetelipñe nombotñe otmu Mosenje miti pepaen den kulemguwu yakât topnje sâm kusânmâ eknotgomu nângâm biwine yahatsap.” Yawu sâop.

³³ Yawu otmu in yawu yahatmâ Emausi kapi ya pilâm âwurem Yerusalem kapiân ariowot. Âwurem ari Yesu ikne honj bawalipñe kâiân konok otmu bukulipyenje nombotñe orowâk menduhuakmâ tatbi yâk yengâlen yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâm ekyotgowi.

³⁴ “Kutdâ mumuñambâ yahatmâ Simon Petoro tetewañgimu eksap.”

³⁵ Yawu sâm ekyotgonjetâ benje kutdâje mâtâwân yâk teteyitgim emetyetñan ari banja mem motokmâ yitgimu yan kundenje ekmutâ keterakyitgiop yakât ekyongowot.

*Yesuñe honj bawalipñe kâiân konok teteyiñgimu ekbi.
(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Yoane 20:19-23)*

³⁶ Den ya ekyongomutâ yanâk Yesuñe pâràk sânsânâk teteyiñgiop.

³⁷ Teteyiñgimu ekmâ “weke takap,” sâm pâràk pilâm kiñgityenahât otbi.

³⁸⁻³⁹ Yawu otñetâ yuwu sâm ekyongop. “Wongât biwiyenje ahom niaksap? Nâñe teteyiñgian yuwu weke ki teteyiñgimap. Yakât otmâ kâine bâte yu walipnohom nângâm henjenñet. Weke bia. Nâ ninak gamune enjaksain. Yakât otmâ biwiyenje sânduk sâek.” Yawu sâop.

⁴⁰⁻⁴¹ Yawu sâm ekyongomu nângâñetâ porap olop yamâ kâine bâte kuwi ya tiripyongomu ekmâ olowâke yamâ heronje nângâwanñiwi. Yawu otñetâ yuwu sâm ekyongop. “Sot âlâ tap otmuâmâ mem nihñetâ nembe.”

⁴²⁻⁴³ Yawu sâm ekyongomu inñan âlâ hot um katbi ya wañetâ mem niop. Mem nemu ekmâ “weke bia” sâm tepyenje hâlâlâk nângâwi.

⁴⁴ Yesuñe inñan ya nem tiñ pilâm yuwu sâm ekyongop. “Emelâk yen orowâk manmâ den topnje topnje kâsikum yingim gawan yan den âlâ yuwu sâm ekyongowan. “Emelâk emet inânñan Mose, Dawiti, otmu Anitâhât poropetelipñe nombotñaje nâhât nângâm miti pepaen den kulemgumini yakât bulâñe tetem henjenñuwuapñat Anitâje sâm kalop.” Yawu sâm ekyongowan.”

⁴⁵ Yawu sâm ekyongom den kulemguwu ya kâsikum yingimu nângâñetâ.

⁴⁶ Den ya nângâñetâ keterakyiñgimu den bânje yuwu sâm ekyongop. Emelâk emet inânñan miti pepaen den âlâlâ kulemguwu yakât topñeamâ yuwu tap. Anitâje lohimbi kerek yengât tihityenje otbe sâm ikne honj bawa hângângumu ge manbuap. Manmu lok bâlenñaje mem âlâlâ tuhuñetâ hâhiwin nângâm mumbuap. Mumu hangunjetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu Anitâje mumuñambâ mem yahatbuap.

⁴⁷⁻⁴⁸ Yakât otmâ lohimbiņe orotmemeyeņe bâleņe bet pilâm nâhâlen bi-wiyenāņe kepeinomai otmuâmâ Anitâņe tosayeņe pilâyîņgim meyekbuap. Otmu yeņe ari nahat den pat âlepņe sâm haok tuhuņetâ lohimbi hânņan kulemņan manmâ araiņe nâņgânomai.

⁴⁹ Otmu nâņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgâņgumune ge âi sâm yîņgian yukât mâmâņe otyîņgimu menomai ya awoņnaņe sâm kalop. Yakât otmâ Yerusalem kapiân tatmâ mambotnomai.” Yawu sâm ekyongop.

*Yesuņe himbimân âwurem yâhâop.
(Mareko 16:19-20 Aposolo 1:9-12)*

⁵⁰ Yerusalem kapi pato yakât gotņan kapi âlâ, kutņe Betani sâm, ya tap. Yan meyekmâ ari Anitâņe mâmâņe otyîņgiâkgât ulitguop.

⁵¹ Yawu otmâ pilâyekmâ himbimân yâhâop.

⁵² Himbimân yâhâmu mepaem tepyeņe heroņe otmu Yerusalem kapiân âwurem ariwi. Âwurem ari opon kâmbukņan yâhâ Anitâ mepaewi. Yawu.

Nâ bukuhe,
Luka

Yoane Yesuhât Den Pat Âlepne Yoane ne kulemguop.

Yesuhât topne

¹ Anitâhât Kai Toka yañeâmâ embâñambâek Anitâne hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop dopyetne konohâk tatmâ gaowotjak tatmâ gawot.

²⁻³ Kândik mindikum topñambâek Kai Toka yañe Anitâ orop tatmâ gaowot yan Anitâhâlen kândiwahom himbimân dewutâ, emetsenñe, pitu topne topne ekmain ya otmu hânân âliwahap topne topne ehekñe, ki ehekñe kerehâk kândikyongop. Yamâ ya yeñgâlen gâtñe âlâne ikñahâk ki teteop, bia kârikñe.

⁴ Kai Toka yañe manman kârikñahât amboñe oap. Yakât otmâmâ lañinne ikñambâ gâtñe yañe lohimbi biwinenñan pilâmu hañ sâningim gamap.

⁵ Yawu otmâ omoñ bâleñan pilâmu omoñ kâlehen manmaine kâtâpgune sâm hâum pâpgum gamai.

⁶⁻⁷ Otmu Kai Toka yakât lañinne yañe lohimbi biwinenñan pilâmu ya ekmâ nângâmunne bulâne otmu yâkâlen biwinenñane katnehât Anitâne lok âlâ, kutñe Yoane, ya âi sâm wañmu takaop.

⁸ Taka lañinne amboñahât amutgen manmâ kulet sâm mâtâp mewañgim yâkât den pat âlepne sâm tetem eknongom manminiop.

⁹ Yâhâ lañinne yañe amboñe yakât topne yuwu tap. Yâkñe lohimbi kerek nengât biwinenñan lañinne pilâmu ekmâ nângâmunne keterakningiâkgât ge hohetnenñan manop.

¹⁰ Kai Toka yañe ge hohetnenñan manop yan lohimbi kiñgitñe orowâkñe topne nângâm hâum pâpgum ki ekñetâ keterahop. Ikñak Anitâhâlen kândiwahom lohimbi katyelekmu yapâ tetem gawine amboñe ekmâ topne hâum pâpguwi.

¹¹ Yâhâ dop yawuâk ikñe torehenlipne yeñgât hohetyenñan takamu ekñetâ ki keterakiñgiopgât betbañgiwi.

¹² Yawu gârâmâ nen lok nombotñane yâkâlen biwinenñe katbin yamâ mâmâne otningimu Anitâhât nan baralipne otmâ mansain.

¹³ Anitâhât nan baralipne otmâ mansain yakât topne yuwu tap. Lohimbi katyelekmu yapâ tetem gamunne gamunne sambe sambe oain yakât otmâ Anitâhât nan baralipne ki otbin. Me lok nombotñane nengât sen yañe tetem sambe otñet sâm imbi miakmâ manbi yañe gurâ bia. Anitâ ikñak mâmâne otningimu yakât nan baralipne otmâ gain.

¹⁴ Bâiñ, Kai Toka yañe ge imbi tepñambâ tetem lok otmâ hohetnenñan manmâ tep âlep nângâningiop. Nângâningimu manmanne ekmunne bulâne otmu Anitâhât nanñe ombe bisine dopyetne konohâk yawu otmutâ yelekbin.

¹⁵ Yâhâ lok otmâ manmu Yoane ne ekmâ lohimbi yuwu sâm ekyongop. “Emelâk lok yukât nângâm yuwu sâm ekyongowan. “Nâñe embâñambâek meñnahât tepñambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâmâ nâñe kulet sâm mâtâp mewañgim yâkât amutgen mansan.” Yawu sâm ekyongowan.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu gârâmâ manman kârikñe yakât amboñane tep âlep nângâningimap ya pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yamâ witgum nângâningim yâhâwuap.

17 Emelâk Anitâje Mose ekumu girem den topje topje kulempuop ya ekmunje manman tawi tawi oap. Yâhâ sâp yiwerejeâmâ Anitâje Yesu Kiristo hângângumu ge wawaeneneksap ya ekmunje bulâje dondâ oap.

18 Nenne Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ yâkne ikne nanje ombe bisine hângângumu ge manop. Yâkne yawu olop yan nenne Anitâhât topje nângâm henjenjunehât yâkne sâm tetekjan tuhumu nângâm henjenjuwin.

Yoaneje lohimbi toen katyehop.

(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Luka 3:2-18)

19 Kândikum lohimbi je orotmemeyene bâlene ya betbanginetâ Yoaneje âi topje katmâ toen katyehop. Toen katyekmu yakât topje nângâne sâm hotom uminiwi yengât kunlipyene bukulipyene nombotje hângânyongowi. Hângânyongonetâ hoj bawalipyene meyeknetâ orowâk Yerusalem kapi pato pilâm ge Yoanehâlen ari âikuwi. “Gâ topgahât sârâ nângâne.”

20 Âikuwetâ sâop. “Anitâje hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap sâmai ya nâ bia.”

21 Sâmu sâwi. “Yawu yatgât âlâkuâk sârâ nângâne. Emelâk embânjan poropete âlâ, kutje Elia sâm, manop. Yâkne yâhâpne tetem hohetnennjan manmâ Anitâje hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap yakât mâtâp mewangiwiuap yamâ gâ me âlâhât mambotmain.”

Sânetâ sâop. “Bia, yai yamâ nâ bia.”

Sâmu sâwi. “Anitâje poropete âlâ hângângumu ge mâtâp meningiwuap nângâmain ya gâ me âlâhât mambotmain.

Sânetâ sâop. “Lok ya nâ bia.”

22 Sâmu sâwi. “Topge ki eknongoat. Yakât otmâ yiwereje âwurem ari papatolipnenje girawu sâm ekyongomunje nângânetâ ârândâj otbuap? Bâin, gike topge tâj tâjâk sârâ nângâneâyâ.”

23 Sânetâ sâop. “Nâje lok ki manmaiângen manmune lohimbi je nâhâlen takanjetâ yuwu sâm ekyongom mansan.

“Pumje lauje uk sâm huruj sâm ya kum kilikmâ mem ârândâj merândâj tuhujetâ tatbuap. Yawu otmâ lok kutdâhât mâtâp mewangiwet.”

Den yu poropete âlâ, kutje Yesaia sâm, yâkne kulempuop.”

24 Yawu sâmu Parisaio lok orowâk takawije yuwu sâm âikuwi.

25 “Anitâje hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap sâmain ya “nâ bia” yawu yat. Me Eliaje yâhâpne tetewuap ya gurâ bia. Me poropete lok âlâ me âlâ gurâ bia. Yawu yat gârâmâ topje girawuhât otmâ lohimbi toen katyekmâ mansat?”

26 Sânetâ sâop “Nâmâ toen mem katyekman. Yâhâ lok kutdâ âlâ hohetyenjan mansap yâkât wâtje âlâ tatbangiap ya eknetâ ki keteraksap.

27 Hâmbâi lok yaje âi topje katmâ tuhumu eknomai. Nâmâ lok inje mansan. Yakât otmâ nep tuhuwuap yawuya tuhuwongât dop bia. Me yâkât itâkat gurâ kâpekmâ golewangiwongât dop âlâ ki tap.” Yawu sâm ikjahât nângâmu giop.

28 Yâhâ Yoaneje kapi âlâ, kutje Betani sâm, ya Yoran to nombotgen tap yan manmâ toen katyekminiop. Den matje yawu ekyongomu purik sâm Yerusalem kapiân âwurem ariwi.

Yoaneje Yesu toen kalop.

29 Otmu emet hanj sâmu Yesuje Yoanehâlen ariop. Arimu akjangembâek ekmâ yuwu sâm lohimbi mem toen katyehop ya ekyongop. “Lok enda eknet. Endamâ Anitâje hângângumu ge lamahât dop otbuap. Yakât otmâ dop kum sâmune nângânet. Nengât tosa pesuk sâningiâkgât opon kâmbukjahât galem

mansaije hotom une sâmu yan lama nanje kum gâim ujetâ semu hotomnaje yâhâmu Anitâje nângâningimap. Yakât dopjeâk lok endaje tosanenjahât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ mumbuap yakât otmâ Anitâje hângângumu ge mansap.

³⁰ Otmu emelâk lok yukât topje yuwu sâmu ekyongowan. “Hâmbâi yâkneâmâ âi topje katmâ tuhumu eknomai. Nâje embânâmbâek mejnâhât tepjambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâ nâje kulet sâmu mâtâp mewangim yâkât amutgen mansan.”

³¹ Emelâk ki nângâwangiwan. Yâhâlen puwâk takamu ekban. Otmu yen Isirae lohimbi je yâkât topje nângânetâ keterahâkgât nâje mâtâp mewangim toen mem katyeksan.

³²⁻³³ Nâhâlen takamu toen katban yakât topje yuwu sâmune nângânet. Emelâk nâje yâkât topje ki nângâm manban yan Anitâje nâje toen katyebom yakât yuwu âi sâmu nihim hângânnohop. “Gâje lohimbi toen katyebuat yanâmâ nine Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumune ge lok âlâhât kunjan tatbuap lok yaje lohimbi manman âilonjoân katyekmu Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otyingiwuap.” Yawu sâmu eknohop. Yawu sâmu eknohomu lauje lâum lohimbi toen katyekmâ yanak lok eksai yu toen katban. Toen katmune yanâk himbim pâron sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje kembâ hât gum ge mâmâje otbanjiop.

³⁴ Mâmâje otbanjimu yakât topje nângâm henjenjan. Yâhâmâ Anitâhât nanje mansap.” Yoane je Yesu takamu ekmâ yawu sâop.

Yesu je nâ otmu Anderea menelehop.

³⁵ Emet han sâmu Yoane je ikje hon bawayâhâtrje, nâ otmu lok âlâ, kutje Anderea, Simon Petorohât imine, menelekmu dengân âlâ, kutje Galilaia sâmu, yakât ginjehen ariwin.

³⁶ Arimunje Yesu je gam wanginenekmâ bamu Yoane je ekmâ yuwu sâmu eknotgop. “Lok yu wanginenekmâ bap enda ekset. Yâhâmâ Anitâje hângângumu ge lamahât dop otmâ nengât tosehât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ mumbuap yakât otmâ Anitâje hângângumu giop.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu, nângâmutje bonje otmu Yoane pilâm Yesu betjan sâmutje orowâk ariwin.

³⁸ Yesu je purik sâmu yuwu sâmu eknotgop. “Yet wongât betnan watneksawot?” Sâmu sawit. “Kutdâ, gâ emet girawuân imat?”

³⁹ Sâmutje sâop. “Orowâk ari emet ya tiripyotgowom.” Yawu sâmu orowâk ari emetjan yâhâ tatmâ den huhuwin. Den huhum tatmunje emetsenje emelâk purik sâmu giop.

⁴⁰⁻⁴¹ Otmu bukune Andereane, pilânelekmâ yahatmâ, ari atane, kutje Simon, mem tetem yuwu sâmu ekuop. “Anitâje lok âlâ hângângumu Yura nengât tihitnenje otmâ galemnongowe sâmu ge mansap ya eksait.” Yawu sâop. Lok yakât kutjeâmâ Kiristo.

⁴² Yawu sâmu netgâlen dâim takamu Yesu je Simon ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Simon, Yoane nanje, gâmâ yiwerenje kutje âine, Kepa sâmu gohonsan.” Yawu sâop. Kut yamâ Girik yengât denân Petoro. Yakât topjeâmâ benben me kon yawu.

Yesu je Pilip yet Natanae meyelehop.

⁴³ Otmu emet han sâmu Yesu je Galilaia hânângen ariwe sâmu olop. Yawu otmâ yanâk lok âlâ, kutje Pilip sâmu, ya ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Garâ, orowâk arire.”

⁴⁴ Otmu Pilip yamâ Anderea yet Petoro, orop kapiyene kutje Besaita, ya ambolipje.

⁴⁵ Yesuŋe Pilip memu yâkŋe in yawu ari bukuŋe âlâ, kutŋe Natanae sâmu, ya yuwu sâmu ekuop. “Emelâk Anitâŋe hoŋ bawa âlâ hânġângumu ge tihitnenŋe otmâ galemnongom manbuap yakât Mose otmu Anitâhât poropeteliŋŋe kulemguwi ya eksain. Yâhâmâ Yosep nanŋe, Nasaret kapi amboŋe,” yawu sâop.

⁴⁶ Yawu sâmu sâop. “Yakât nânġâmune gemap. Nasaret kapi ambolipŋe âlâ me âlâŋe tânnongonomaihât dop âlâ ki tap.” Sâmu sâop. “Bâiŋ. Gam ek.”

⁴⁷ Yawu sâmu Natanaeŋe Yesuhâlen takamu yan, yuwu sâmu eknongop. “Yu ekŋet. Lok yuâmâ Isirae amboŋe otmu tâŋ tâŋâk mansap.” Yawu sâop.

⁴⁸ Yawu sâmu Natanaeŋe âikum sâop. “Gâ wonângen manmune nehongât yawu yat? Sâmu sâop. “Gâ Pilipŋe ki gohonsap yan lakop kuriŋ amutgen Anitâ mepaem tâtâ geksan.”

⁴⁹ Sâmu sâop. “Kutdâ gâ Anitâhât nanŋe. Isirae nengât kunneneŋe mansat.”

⁵⁰ Sâmu sâop. “Lakop kuriŋ amutgen geksan yakât otmâ topge nanġan. Yu sâmu tetem ekgohoan yakât otmâ yat. Yawu gârâmâ hâmbâi kulem topŋe topŋe memune ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap.”

⁵¹ Yawu sâmu ekum benŋe yuwu sâmu eknongop. “Bulânġanâk yuwu sâmune nânġâŋet. Anitâŋe bulânġanâk hânġânnohomu gewan yakât topŋe teteâkgât ewapâ himbim pâroŋ sâmu yâkât anjelolipŋe mâmâŋe otnihim yâhâm gem otŋetâ yekmâ nâhât topŋe ekmâ nânġânomai.” Yawu sâmu eknongop.

2

Kana kapiân Yesuŋe kulem miop.

¹ Yawu sâmu eknongomu hilâm yâhâp pesuk sâmu yan kapi âlâ, kutŋe Kana sâmu ya Galilaia hânân tap yan gâtŋe âlâŋe imbi membe sâmu otmu bukuliŋŋe herone nânġâyitgim menduhuakbi.

² Menduhuyehop ya amboŋe Yesu ikŋe otmu mâmâŋe otmu nen hoŋ bawalipŋe dâinenekmu orowâk emetyetŋan yâhâwin.

³ Yâhâ menduhuakmâ nem tatmunŋe wain to ya biatmu Yesu mâmâŋe yakât sâmu ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Meŋ, yakât ki nânġârâ gorâhihiâk. Anitâ ikŋak nânġâmu âi topŋe katbehât nanġan.”

⁵ Sâmu mâmâŋe emet amboŋe yakât hoŋ bawa âlâ yuwu sâmu ekuop. “Nannaŋe yu me ya otŋet sâwuap yawuâk otnomai.”

⁶ Otmu emet ya kâlehen aman papato bân nombolân konok ya tatyŋgiop yakât topŋe yuwu. Yura lohimbî Anitâŋe nânġâningimu ârândân olâkgât to yaŋe mem sot nenehât senŋe âlâlâ ya piriminiwin. Otmu yapâ gâtŋe to osom neminiwin. Otmu kâi bânneŋe piriakminiwin.

⁷ Yakât otmâ Yesuŋe emet amboŋahât hoŋ bawalipŋe yuwu sâmu ekyongop. “Ba to osom mem ga amanân gâiŋetâ pik sâek.” Yawu sâmu to osom ga gâiŋetâ pik sâop.

⁸ Yawu otŋetâ yuwu sâmu ekyongop. “Aiop, yupâ to osom ba galemnyeŋe ya waŋetâ niâk.” Yawu sâmu osom mem ba waŋetâ niop.

⁹ Yawu gârâmâ to yaŋe emelâk purik sâmu wain olop. Yawu otmu galemnyeŋe nemu ukeneŋe otmu biwiŋŋe yuwu nânġâop. “Wain toŋe emelâk biatningiap. Yu nemune ukeneŋe oap yu wosapâ mem gai?” Yawu nânġâm yakât topŋe hâum pâpŋuop. Yawu gârâmâ to osom mem waŋbiŋe yakât topŋe nânġâwi. Yâhâ wain to ya nemu ukeneŋe otmu yaŋak lok imbi miop ya yuwu sâmu ekuop.

¹⁰ “Anġoânâmâ wain ukeneŋe sâmu bukuliŋŋe gâim yŋiŋetâ nem biwiyeŋe hâlim otŋetâ yakât kakŋanâmâ wain pâlâmŋe gâim yŋigimai. Yâhâ gâŋeâmâ

wain to yu kuratgum tatgât bet mem ga ningirâ nem nângâmune âlâ oap.”
Yawu sâop.

¹¹ Yesuje Kana kapi yan âi topje katmâ kulem memu ekmunje âlâ kândâkdâ otmu yâkâlen biwinenja kepeiwin.

¹² Otmu ya pesuk sâmu Yesuje imilipje otmu mâmâje meyekmu Kana kapi ya pilâm Kapanaum kapi yan orowâk gem ariwin. Gem ari yan tatmunje hilâm mome pesuk sâop.

Yesuje opon kâmbukjan yâhâ lok watyehop.

(Mataio 21:12-13 Mareko 11:15-19 Luka 19:45-46)

¹³ Otmu sâp yanâmâ Yura nengât Tihit tihit Homban ya tâlâhumu Yesuje menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu opon kâmbukjan yâhâmunje yan lok nombotja kembâ puluhum tatbi otmu lama bulimakao me senje âlâlâ anji gunji otmâ hâmeje hâukum kinbi ya Yesuje yahatmâ yuwu sâm sâyingiop. “Awonahât opon yu kâlehen ki orotje otjetâ anjim bero emetjahât dop oap.” Den yawu sâm tewetsenje hâukum kinbi ya yengât kakjan tat tat, tewo, me senje âlâlâyeje mem purik pilâyingiop. Yawu otmâ lama bulimakao ya yongom watyekmu tiok taok otmâ arim kinbi. Yawu olop.

¹⁷ Otmu tâmbânenje, kutje Dawiti sâm, yâkne den kulemgup ya nângâmunje teteop ya yuwu tap.

“O Anitâ, lohimbî nombotja gâhât opon kâlehen yâhâ tatmâ ki orotje otmai sâm biwinaje kou kâlâp siap.”

Den yawu tatmap ya nângâmunje teteop.

¹⁸ Yawu otmâ watyekmu arinetâ Yura papatolipnenja ekjetâ bâlemu yuwu sâm ekuwi. “Gâje oat yu nângâmunje dondâ bâleap. Âlâje mâmâje otgihimu yu oat? Gâje wuân kulem mendâ nenje gekmâ Anitâje nângâhîhimu oat yawu nângâmunje ârândân otbuap?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sânetâ sâop. “Yeje Anitâhât opon yu liakunomai. Otmuâmâ nâjeâmâ sâp kâlep bia, hilâm kalimbu yakât biwinan tuhum manguwom.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâm ekyongomu sâwi. “Main, papatolipnenja opon kâmbukje yu yambu 46 biwinan tuhuwi. Gârâmâ gâjeâmâ girawu otmâmâ “hilâm kalimbu biwinan tuhum manguwom” yat. Den yat yakât nângâmunje ki ârândân oap.” Yawu sâwi.

²¹⁻²² Yesuje den sâop yakât topje yamâ âlâ miop. Yuwuhât sâop. Yâhâmâ kunjetâ mumu hilâm kalimbu pesuk sâmu yan yahatbuap yakât topje sâop. Yakât otmâ mumujambâ yahalop sâp yanâmâ den sâop ya nângâmunje bulâje olop.

²³ Yesujeâmâ Tihit tihit Homban yan Yerusalem kapiân tatmâ kulem topje topje memu lohimbî kinjitje orowâkne ekjetâ bonje otmu yâkâlen biwiyenje katbi.

²⁴⁻²⁵ Yawu otjetâ lohimbî nengât biwinenje ekmapje topyeje ekmâ nângâop. Topyenje nângâm yanjak yâk yengâlen ki torokalop.

3

Nikotemoje manman kârikjahât Yesu âikuop.

¹ Otmu Parisaio yengâlen gâtje âlâ, kutje Nikotemo sâm, yâkne Yura nengât lok kunje manop.

² Omoj âlâen lok yaje Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, gâhât topge nanain. Gâje kulem topje topje memat yu lok nombotje Anitâ orop ki mansainje kulem yuwuya menomaihât dop âlâ ki tap.”

³ Sâmu sâop. “Âinohowe sâm oat ya emelâk nanġan. Yakât yuwu sâmune nâġġâ. Lok âlâ me âlâ Anitâġe tihityeġe olâk sâm mâmâlipyenġe yenġġat tepyenġambâ tetewi yakât dopġeâk yâhâpġe teterġetġġat nanġan.”

⁴ Sâmu sâop. “Bâe, nâ emelâk lok oan. Yakât girawu otmâmâ âlâkuâk meġnahât tepġe kâlehen yâhâ tatmune yâhâpġe menekbuap. Ya ki orotġe.” Yawu sâop.

⁵ Sâmu sâop. “Yuwu sâmune nâġġâ. Lok âlâ me âlâġe orotmemenġe bâlenġe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenġe katnomai yamâ toen katyeknomai. Toen katyekġetâ Wâtġġat mâmâġahât Heakġe mâmâġe otyiġġimu Anitâġe tihityenġe otbuap.

⁶ Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Nen kerekġe mâmâlipyenġe yenġġat tepyenġambâ tetem towat konohâk oain. Yâhâ umut biwinenġe yamâ Wâtġġat mâmâġahât Heakġe mâmâġe otningim mem hewewenġe tuhunenekmu manman kârikġahât mâtâp teteningimâp.

⁷ Yawu ġârâmâ “mâmâhahât tepġambâ teteon yakât dopġeâk yâhâpġe tetewuat,” sâm ekġoġoan yakât ki nâġġârâ sâtġe otbuap.

⁸ Yakât den âlâen hâum sâmune den ya nâġġârâ keterakġihiâk. Siru ya wosapâ topġe katmâ takamâp? Otmu wosaken bâiġe arimâp? Yakât topġe ki nâġġâmâin. Siru pilâmap ya munġeâk nâġġâmâin. Yakât dopġeâk Wâtġġat mâmâġahât Heakġe mâmâġe otyiġġimu biwiyenġe hewewenġe otmâ Anitâhâlen katmai. Biwiyenġe âlâhâlen kinmap yakât ki enġakmâ nanġanġimâi.” Yawu sâop.

⁹ Sâmu sâop. “Bâe, den yat ya nâġġâm pâpġuan. Âlâkuâk sârâ nâġġâwe.”

¹⁰ Sâmu sâop. “ġâġeâmâ Anitâhât den Isirae lohimbi kâsikum yîġġirâ yakât nâġġâhiġġetâ yahatmap. Yakât girawuhât otmâ den yan yukât topġe ki nanġat?”

¹¹ Yakât yuwu sâmune nâġġâ. Nenġe sennenġaġe ekmain otmu biwinenġan tetemu nâġġâmâin ya sâm tetem Parisaio yen ekyongom mansain. Yawu ġârâmâ yenġeâmâ dennenġe nâġġâġetâ ġemu bet pilâmai.

¹² Yâhâ nâġe manman topġe topġe yakât ekyongomuneâmâ nâġġâġetâ ki bulâġe otmap. Yakât otmâmâ girawu otmâ himbimġġat topġe ekyongomune nâġġâġetâ bulâġe otbuap?

¹³ Lok âlâġe himbimân ki yâhâm purik sâm ġe yakât topġe lohimbi ekyongomâp. Nâ konok Anitâġe himbimâmbâ hâġġânnoġomu ġe yakât topġe ekyongom mansan.

¹⁴ Emelâk Mosenġe yuwu otbomġġat dop olop. Isirae lohimbiġe lok ki manmaiâġen manmâ otġetâ bâleop yakât matġe hambe sâtġe metġe yaġe yîġġimu muwi. Yakât otmâ Mosenġe hambe umutġe hâwim nahân kepeim kânâġġâmâ ekmâ yan âlepġe otbi. Yakât dopġeâk lohimbi kerekġe otġetâ bâlemâp ya yenġġat tosayenġe biatyîġġiġġġat Anitâġe sâmu nâ howanân noġom kânâġġâneġġetâ kinbom.

¹⁵ Howanân kinmune yapâ ġâtġaġe lok âlâ me âlâġe biwi nâġġân nâġġânyenġaġe nâhâlen kepeim mannomai yamâ tosayenġe biatyîġġimu manman kârikġan mannomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Anitâġe ikġe enġatġeâk otmâ lohimbi kerek wawaenenekmâ ikġe nanġe ombe bisîġe hâġġâġumu ġe nengât kawenenġan kinmu howanân kuġetâ muop. Yawu ġârâmâ yâkâlen biwinenġe kepeim manmâ yâhânom yanâmâ manman kârikġe ya menom.

¹⁷ Anitâġe nanġe hâġġâġumu ġe manman kârikġan torokatneneġop. Yakât otmâ nenġe yâkâlen biwinenġaġe kepeim manmâ yâhânom yanâmâ sâp patoen den âiân ki katnenekbuap.

18 Otmu nen Yesuhâlen biwinenjañe hikum manmain nenâmâ emelâk manman kârikjahât pat kuningimu tap. Yakât den âiân katnenekbuapgât dop ki tap. Yâhâ lohimbi nombotjañe Anitâ nanjahât biwiyenjañe pâlamñe otmu betbangim mansai yamâ emelâk kâlâwân seyekbuapgât pat kuyingiop.

19-21 Yâhâ Anitâñe nen lohimbi kerek mem kiwilinenekmâ matñe ningimu menom yakât topñe yuwu tap. Nen lohimbi kerekñe orotmeme bâleñe otmu sâmu yan bukulpnenjañe nenekmâ nângâm bâleningimai sâmu kurihiakmâ tihân otmâ gamain. Yâhâ nenâmâ Yesuhâlen biwinenjañe kepeim tem lâuwangim mansainjañe topnenjañe ki kurihiakmain. Nenjañe lok senyenjan kinmunjañe manmannenjañe tetekjan ekmai. Yâhâ lohimbi nombotjañe orotmemeyenjañe bâleñe ya witgumâk otmâ mansainjañe topyenjañe kurihiakmâ Yesu, lanjañe ambonjahât hâkâñ otmâ betbangimai.

Yoaneñe ikñe topñe sâmu tetem ekyongop.

22 Otmu Nikotemoñe pilâm arimu yakât kakjan Yesuñe nen hoñ bawalipñe menenekmu Yerusalem kapi pilâm Yuraia hânân ari manbin. Yan manmunjañe Yesuhât sâtgât otmâ lohimbi nombotjañe toen mem katyekbin.

23-24 Otmu sâp yan Herotjañe ki sâmu Yoane mem pâi emetjan katjetâ talop. Sâp yan Yoaneñe kapi âlâ, kutjañe Aion sâmu, ya Salim kapi gotjan tap yan ariop. Yan arimu to senjañe sambe yan tap yakât ambolipjañe kinjitjañe orowâkjañe yâkâlen arinetâ toen katyehop.

25 Toen mem katyehop yan Yura lok âlâñe Yoanehât hoñ bawalipjañe yengâlen arimu Yura ambolipjañe Anitâñe yekmu ârândâñ olâk sâmu to piriakbi orotmeme yakât den sahangijiwi.

26 Den sahangijetâ Yoanehât hoñ bawalipjañe ari yuwu sâmu ekuwi. “Lok pato. Emelâk gâ orowâk Yoran to nombotgen manmunjañe lok âlâñe gâhâlen takamu yâkât nângârâ yahalop. Lohimbi sesengâlâkjañe nângâningijetâ gemu lok yakâlenâk arinetâ toen mem katyeksap. Yakât nângâmunjañe dondâ bâleap,” yawu sâmu.

27 Yawu sâñetâ yuwu sâmu ekyongop. “Anitâñe lohimbi biwiyenjañe mem hewewenjañe tuhumu yâkât nângâwanjañetâ yahatmu yâkâlen ariai. Lohimbinjañe nengâlen torokatjetgât engatyenjan ki kionjom. Yamâ wongât? Anitâ ikjak yakât ambonjañe oap.

28 Yawu gârâmâ lok yakât yai ya emelâk yâkât topñe yuwu sâmu ekyongowan. “Anitâñe hoñ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenjañe otmâ galemnon-gowuap ya nâ bia. Nâmâ kulet sâmu mâtâp mewangian.” Yawu sâmu.

29 Yakât otmâmâ den âlâen hâmu sâmunjañe topñe nângâñetâ keterahâk. Lok âlâ yayalipjañe imbi yâkât pat kuwanginomial. Pat kuwangijetâ manbuap. Manmâ yâhâm miakdomawot yan heronjañe otmâ. Yakât dopjañe lohimbi sesengâlâkjañe Yesuhâlen torokatjetâ heronjañe oan.

30 Sâp yiwereñe yupâek lohimbi kinjitjañe orowâkjañe nângâwanjañetâ yahatmu yâkâlen torokatnomai. Yâhâ nâmâ nângâningijetâ gemu âi tuhumi tin pilâm gulip otbom.” Yawu sâmu.

Yoaneñe Yesuhât topñe sâmu ekyongop.

31-32 Yoane den yawu sâmu ekyongop yakât topñemâ yuwu. Nenjañe menlipnenjañe yengât tepyenambâ tetewin. Gârâmâ manmannenjahâlâk nângâm alahu gulahu otmâ. Yâhâ Anitâñe Yesu hângângumu giop. Yakât otmâ kunnjenjañe pato otmâ âwanjahât topñe eknongom mansap. Yawu gârâmâ lohimbi getek âlâñe denjañe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenjañe tinjak kepeim mansai.

³³⁻³⁵ Anitâñe nanñe wawaemu biwiyetñe kepeiakmâ konohâk otmu tatmawot. Yawu tatmawot yamâ âwânãñe âi sâm wañmâ hângângumu giop. Gem yan kunnenñe manmâ Wâtgât Mâmâñahât Heakñe mãmãñe otbañgimu âwânãhât den ya tâñ tâñâk eknongom mansap. Yâkñe den eknongop ya nãñgãmunnẽ bulãñe otmu yâkãlen biwinenñãñe kepeimain.

³⁶ Yawu gârãmâ lok âlã me âlãñe Anitã nanñahãlen biwiyenãñe kepeim mannomai yamã manman kãrikñahãt pat kuyiñgiop ya menomai. Yãhã lok âlã me âlãñe yãkãt den betbañgim mannomai yamã Anitãñe kuk otmã hãhiwin yinñgimu nãñgãm tatbisãi.

4

Yesuñe Samaria yengãlen ariop.

¹⁻² Lohimbi dondãñe Yoanehãlen ariñetã toen katyehop. Yawu gârãmã lohimbi kiñgitñe orowãkñe Yesuhãt nãñgãñetã yahatmu yãkãlen takãñetã yãkãt sãtgãt nen hoñ bawalipñãñe toen katyekbin. Toen katyekbin yakãt Parisaionẽ nãñgãñetã bãleop.

³ Nãñgãñetã bãlemu yanãk Yesuñe Yuraia hãn pilãm Galilaia hãnãngen âwurem ariwe sâm otmu orowãk ariwin.

⁴ Ari Samaria yengãt hãn tânãmñambã hãrem ariwin.

⁵ Ari kapi âlã, kutñe Sika sâm, ya mewin. Otmu emelãk embãñãnãk kapi yakãt gotñan tâmbãnenñe âlã, kutñe Yakop sâm, yãkñe tohãt lâm kãlep pato kendãop. Kendãmu yapãek to hindakmã tumuñan tatmu osom nemai. Otmu lâm kendãop ya nanñe Yosep pilãwanñgiop.

⁶ Nen mãtãwãn arim tatmunñe sikopñe dondã nongop. Yakãt otmã to ya ginñan ge tatmã hãknenñe mewin.

Manman kãrikñahãt to yakãt amboñe yamã Yesu.

⁷⁻⁸ Yesuãmã yan tatmu nenãmã pilãm sot puluhune sâm kapiãn yãhãwin. Katmã yãhãmunñe yan ikñiãk tatmu imbi âlãñe to osowe sâm kapiãngembã giop. Gemu Yesuñe yuwu sâm ekuop. “To osom niñdã nembehãt nanñan.” Yawu sãop.

⁹ Yawu sãmu yan biwiñãñe nãñgãop. “Yen Yura lohimbĩñe nenekmã nãñgãm bãleningim nengãt tera me osom bero yanẽ ki katmã nemai.” Biwiñãñe yawu nãñgãm yakãt otmã pãrãk pilãm yuwu sãop. “Gãmã Yura lok. Yawu gârãmã girawuhãt otmã tohãt ulitnohoat? Ya kãmbukñe yakã.” Yawu sãop.

¹⁰ Sãmu sãop. “Anitãñe hewewenãk otmã lâtãpnongomap yakãt topñe gãñe ki nanñat. Otmu nine topne gurã ki nanñat. Nanñat mãne emelãk manman kãrikñahãt to yakãt ulitnohombãt.” Yawu sâm ekuop.

¹¹ Sãmu sãop. “Lok pato, to yuãmã lâm kãlep pato. Yawu gârãmã to osowuatgãt wahap barahãk tat yukã. Wuãññe mem manman kãrikñahãt to yat ya osowuat?”

¹² Yãhã tâmbãnenñe Yakopñeãmã lâm yu kendãm yupã to osom neminiop. Otmu nanlipñe otmu lama bulimakao osom yinñgimu neminiwi. Yãhãmã to yupãek nem manminiwi. Yakopñe otmã manminiop ya wangim otbuatgãt nãñgãm yu yat me?”

¹³ Sãmu sãop. “To yuãmã lok âlã me âlãñe nenetã yãhãpñe tohãt kãn kãnãk katyekbuap.

¹⁴ Yawu gârãmã nine manman kãrikñahãt to osom yinñgimune nenomai. Ya nenomai yakãt otmã yengãlembã to yanẽ punduñ punduñ sâm ga takamu ya nem manman kãrikñe manmã yãhãnomai. Yakãt otmã tohãt kãn kãnãk katyekbuapgãt dop âlã ki tap.”

15 Sâmu sâop. “Mainj, lok pato. Nâņe hilâm ârândâņ to yupâ osowe sâm kapi pilâm gem yâhâm tatman. Yawuâk otmâ manmangât gike to osom ninjâ nemune yâhâņe tohât ki katnekbupagât nanņan.”

16 Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ gâ ari lokge dâirâ orowâk takayet.”

17 Sâmu sâop. “Nâmâ lokne bia.”

Yawu sâmu yuwu sâm purik pilâwanņgiop.

18 “Gâ lok imbât yaņe mem pilâhekbi. Yamâ yiwerenņe menņekmu mansawot yamâ lokge bulâņe bia. Yamâ kombo mansawot. Yakât den yat yuâmâ bonņe.”

19 Sâmu sâop. “Mainj, lok pato. Gâmâ Anitâhât poropete geksan.

20 Yawu gârâmâ ekghomune nâņgâ. Emelâk tâmbâlipnennâņe pumņe yuân yâhâ kinmâ Anitâ mepaeminiwi. Yâhâ Yura lok yeņeâmâ Yerusalem kapiân yâhâ Anitâ mepaemai. Yamâ lohimbi wosanņe bonņe otmai?” Yawu sâm âikuop.

21-24 Sâmu sâop. “Wâe. Imbi, sâmune nâņgâ. Hâmbâi mâne yen Samaria lohimbi pumņe yuân Anitâ ki mepaenomai. Otmu nengu yawuâk Yerusalem kapiân Anitâ ki mepaenom. Anitâmâ nen yuwuya bia. Yâkât topņeâmâ ikņiâk tap. Yâhâmâ pumņe me kapi âlâen ki tatmap. Yakât otmâmâ sâp yupâek kapi me pumņe âlâen me âlâen yâhâ kinmâ Anitâ mepaenom yamâ hâlîņe bia. Yakât otmâ Anitâ awonņennâņe ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgângumu ge mâmâņe otningimu awonņennâhâlen biwinennâņe kepeim mepaemunņe nâņgâmu ârândâņ otbuap. Yen Samaria ambolipņeâmâ Anitâhât topņe ki nâņgâmâk imbiâk mepaemai. Yawu gârâmâ Anitâņe hoņ bawaņe âlâ hâņgângumu ge Yura hohetnennâņ tetem yen me nen kerek tihitnennâņe otbuap yakât sâop. Yakât otmâ nenņeâmâ Anitâhât topņe nâņgâm henņenņguain.” Yawu sâop.

25 Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ Anitâņe hoņ bawaņe âlâ hâņgângumu ge tihitnennâņe otbuap ya emelâk sâņetâ nâņgâwan. Gem yan wuân me wuân teteningiwuap ya bunewâk eknongowuap.” Yawu sâop. Hoņ bawa yakât kutņeâmâ Kiristo.

26 Sâmu sâop. “Hoņ bawa yakât yat yamâ nâ. Anitâņe hâņgânnohomu ge mansan.” Yawu sâop.

27 Sâm tan mâne nenņe sot puluhum takam Yesuņe imbi ya orop den alahuowot ya ekmâ pârâk pilâm imbi yaņe wuân den âikuop yakât ki âikum topņe nâņgâwin. Me Yesuņe wongât imbi ya orop den alahuowot yakât gurâ yawuâk.

28 Yawu otmu imbi yaņe âsâpņe pilâm kapiânģen sururuk sâm ariop. Sururuk sâm ari kapi ambolipņe yuwu sâm ekyongop.

29 “Wâe. Lok âlâņe to lâmņe ginņan taka tatmâ biwine ekmâ otman meman ya hârohâk sâm tetem eknohoap. Anitâņe hoņ bawa âlâ hâņgângumu gewuap sâmai yaņe takap mon.”

30 Yawu sâmu nâņgâm ekne sâm kapi pilâm takawi.

31 Mâtâwân gem tatņetâ nenņe sot ne sâm Yesu ekuwin.

32 Ekumunņe sâop. “Tatnihiap ya nem mansan. Yeņe yakât topņe ki nanņai.”

33 Yawu sâmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwin. “Nenņe yu pilâm kapiân yahain yan lok âlâņe sot wanņmu niap mon?” Yawu sâm âlâhuwin.

34 Yawu sâmunņe sâop. “Nâmâ Awoņņe hâņgânnohomu ge tem lâuwanņim nepņe tuhum mansan yaņe nâhât sot kâlê oap.

35 Otmu nengât nep topņahât nâņgâņetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmune nâņgâņet. Emetsenņe imbât pesuk sâmu yan kalamân gâtņe âlemu mem nemain. Yawu gârâmâ lohimbîņeâmâ kalamân sot âlem tap yakât dopņeâk

biwiyenye hewewen otmâ manman kâriknan arine sâam otmâ tai. Yenyeâmâ lohimbî dondâne mansai ya yenğât nânğâm âi menjet.

³⁶⁻³⁷ Yakât torokatmâ sâamune nânğânet. Lok nombotnane nep tuhumai. Yâhâ nombotnaneâmâ âlemu mem konok tuhumai. Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhât nep tuhumai me yakât bonne menomai ya yâhâp yâhâp heronje kaknan mannomai. Yâhâ bonne âlemu mem katnetâ tatbuap yaneeâmâ lohimbine hewewen otmâ Anitâhâlen biwiyenye kepeim manmâ manman kârikne menomai yakât dopneâk oap.

³⁸ Otmu emelâk lok nombotnane nâhât nep tuhuwi ya bonne âlem kinsainje manman kârikne menjetgât yen hânğanyongomune ari meyeknet.” Yawu sâop.

³⁹ Otmu Yesune Samaria gâtne imbi yakât biwine ekmâ olop miop ya tân tânğâk sâam tetem ekuop yakât kapi ambolipne ekyongomu nânğânetâ bulâne otmu Yesuhâlen takawi.

⁴⁰ Taka “Nen orowâk torokatmâ manbuat,” yawu sâam ekujetâ nânğayinğiop. Nânğayinğimu kapiyenjan yâhâ hilâm yâhâp tatbin.

⁴¹ Tatmunne den pat âlepne ekyongomu lohimbî dondâne nânğânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeiwi.

⁴² Biwiyenane kepeim imbi ya yuwu sâam ekuwi. “Anğoân gâne den sârâ nânğâmunne bulâne olop. Yâhâ sâp yiwerenye yuâmâ yâkne sârerenenekmâ manman kârikne ningiwe sâam ge mansap ya ikne lauğambâ eknongomu nânğâmunne bulânânâk oap. Yakât otmâ yâkâlen biwinenane kepeiain.” Yawu sâwi.

Yesune kiap âlâhât nanne nânğawağgimu âlepne olop.

⁴³ Yesune hilâm yâhâp tatmâ den ekyongomu pesuk sâamu orowâk Galilaia hânângen ariwin.

⁴⁴ Mâtâwân arim tatmunne Yesune Yerusalem kapi ambolipne den ekyongomu nânğânetâ gemu bet pilâwi yakât yuwu sâam eknongop. “Anitâhât poropetelipnane yenje kapi me hep torehenlipyene orowâk tatmâ den kâsikum yinğinetâ nânğânetâ nahat otmap.” Yawu sâop.

⁴⁵ Galilaia hânân arimunne kapi tatmâ arap ya ambolipne emelâk tihit tihit homban ekne sâam Yerusalem kapiân yâhâ Yesune kulem topne topne mem ikne den pat âlepne ekyongomu nânğânetâ bonne olop yanje nenekmâ buku otningiwî.

⁴⁶ Yawu otninginetâ ya pilâm âwurem Yesune anğoân Kana kapiân kulem âlâ memu to ya purik sâam wain olop yan ariwin. Arimunne Kapanaum ambonje, kiap âlâhât nanne ya mesek sâtjan kinop.

⁴⁷ Mesek sâtjan kinmu yan âwânane Yesune Kana kapiân âwurem taka tap nânğâm kapije pilâm Yesuhâlen taka ekuop. “Nanne mesek sâtjan tatmâ pilânenekbe sâam oap. Yakât otmâ ari henğenğuhât nanjan.”

⁴⁸ Sâamu sâop. “Bâe, Galilaia ambolipnane kulem topne topne memune ekneâk nanğai. Eknetâ sâtje otmu yanâk nâhâlen biwiyenye katmai.”

⁴⁹ Sâamu sâop. “O, lok pato, nanne pilânenekmapgât in yawu ari henğenğuhât nanjan.”

⁵⁰ Sâamu sâop. “Nânğawağgiangât âlepne hâmenje kinbuap. Yakât otmâ gikiâk emetgan âwurem ari.” Yawu sâop ya nânğâmu bulâne otmu âwurem ariop.

⁵¹ Mâtâwân arim tatmu hon bawalipnane nanne talop yakembâ taka yuwu sâam ekuwi. “Nange yamâ emelâk âlepne oap.”

⁵² Yawu sânetâ yuwu sâam âiyongop. “Sâp girawuân âlepne oap?” Sâamu sâwi. “Oran hilâm tânâmnan kundatne sâanduk sâop,” sâwi.

⁵³ Yawu sânetâ kiapne yuwu nângâop. “O, bulâñanâk. Yesune eknohop sâp yanâk nanne âlepne olop.” Yawu nângâm Yesuhâlen biwiñe kalop. Yawu otmâ ari hep torehenlipne yakât ekyongomu kerekne Yesuhâlen biwiyene katbi.

⁵⁴ Kândikum Yesune Yuraia hân pilâm Kana kapiân ari kulem memu to ya purik sâam wain olop. Yâhâ kulem yâhâpne miop yamâ naom tipine ya âlepne olop.

5

Yesune lok pareñe mem henñengumu geretne lâuakmâ ariop.

¹ Yakât kakñan Yura nengât hombanj âlâ tetemu Anitâ mepaene sâam lohimbi kinñitne orowâkne Yerusalem kapi patoen menduhuakbi. Otmu sâp yan Yesune menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

² Yerusalem kapi ya hawamgum pañ sâhâwi yakât hânñi âlâ, kutne Lama sâam, yakât ginñan bomba âlâ tap, kutne Betesira sâam. Otmu bomba yakât ginñan selep bâtnombot tuhuwi.

³ Otmu selep yan lohimbi tatbi yamâ topyene yuwu. Nombotne pareñe otbi, nombotneâmâ kâiyene gonñone, nombotne âlâmâ senyene bok sâ sâñe.

⁴ Tatbi yañe yuwu otminiwi. Sâp âlâen âlâen Anitâhât anelo âlâñe himbimângembâ ge bomba kâlehen gemu luk luk sâaminiop. Luk luk sâamu yanâmâ tatbi ya yengâlen gâtñane angoân toen geminiop yamâ wuân me wuân hâhiwin ya in yawu biatbañgiminiop. Yawu otminiwi.

⁵ Otmu tatbi ya yengâlen gâtne âlâñe pareñe otmâ tatmâ gamu yambu 38 pesuk sâop.

⁶ Yâhâmâ selep âlâen tatmâ anelo bomba kâlehen gemu luk luk sâamu gewe sâam yakât mambotminiop. Yâhâ Yesune lok ya sâp kâlep yawu otmâ gamap ya ekmâ nângâm âikuop. “Gâ âlepne otbehât nañgat me bia?”

⁷ Sâamu sâop. “On, yawu nañgan yukâ. Yawu gârâmâ to yu luk luk sâamu gewe sâam ok bititik ki otmuneâk lok dondâñe in yawu gemai. Yakât âlâñe tânnohomu nâñe sâam gembâm.”

⁸ Sâamu sâop. “Bâñ gâ yahatmâ geretge lâuakmâ lohotñan ari.”

⁹ Yawu sâamu yanâk yahatmâ geretne lâuakmâ ariop.

¹⁰ Geretne lâuakmâ arimu lohimbi yan kinbine ekmâ nângâm bâlewanñim yuwu sâwi. “In tatmâ nañgain. Yawu gârâmâ gâñe geretge lâuakdâ gekmunne ki ârândâñ oap. Papatolipnenñane tatmâ nângâmain sâwân âi tuhunomgât samut katbi yakât otmâmâ pilâ.” Yawu sâwi.

¹¹ Sânetâ sâop. “Yiwereñe lok âlâ henñemnohoapne yuwu yap. “Yahatmâ geretge lâuakmâ ari.” Yawu sâamu âlepne otmâ yañahâmâ yu oan.”

¹² Sâamu sâwi. “Lok henñengohoap ya kutne kundâ nângâne.” Yawu sâwi.

¹³ Yâhâ Yesune emelâk yok pilâm lohimbi dondâ kinbi ya hohetyenambâ gem ba ariop. Yakât otmâmâ lok yañe Yesu ekmâ tiripyongowe sâam senne senne otmâ yâhâm giop yamâ ki ehop.

¹⁴ Otmu yapâ pilâm ge opon kâmbukñan yâhâ Yesu mem teteop. Mem tetemu Yesune yuwu sâam ekuop. “Nañgat. Nâñe henñengohoan. Yakât otmâ yâhâpne otmâ hilipguwuat yamâ hiliwahowuat.”

¹⁵ Yawu sâamu lok yañe Yura papatolipnenne yengâlen ari “Yesune henñemnohoap” sâam ekyongop.

¹⁶ Yâhâ Yesune tatmâ nângâminiwin sâpñan lok ya henñenguop. Yakât otmâmâ Yura papatolipnenñane Yesu mem ge katne sâam den hikuwi.

Yesuhâlen biwinenñane kepeim manman bulâñe menom.

17 Den hikujetâ benne Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Awoŋnaŋe hilâm ârândâŋ âi memap. Yakât otmâ nâku yawuâk âi membomgât sâm nihiop.” Yawu sâop.

18 Yâhâ tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan lok ya heŋgeŋguop yakât nâŋgâŋetâ bâleop. Yawu otmâ Yesuje Anitâhât “Awoŋne” sâmu yakât otmâ Yura papatolipnennjaŋe yuwu nâŋgâwi. “Yâhâmâ Anitâ orop dopnetŋe konohâk oap sâm ikŋahât nâŋgâmu yahatsap,” yawu sâm yakât kune sâm otbi.

19-20 Yawu otŋetâ Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Nine topne ekyongomune nâŋgâŋet. Nâŋe nine eŋgatneâk âi ki meman. Âi meman yamâ awoŋnaŋe wawaenekmâ tiripnohomu ikŋahâk âi memap yawuâk nâ gurâ meman. Yakât otmâ hâmbâi âi âlâ tiripnohom mâmâŋe otnihimu memune ekŋetâ âlâ kândâkdâ otbuap.

21 Awoŋnaŋe lok âlâ me âlâhât manmanyenŋe torokatbuapgât dop tap. Otmu nâku yawuâk manman kârikŋe yingiwomgât dop tap.

22 Otmu lohimbine otŋetâ bâlem gamap ya awoŋnaŋe bâiŋe ki sâm hâreyingiwuap. Âi ya nâŋak bâiŋe sâm hâreyingiwomgât sâm nihiop.

23 Yâhâ lohimbine Awoŋne ewe katmai yakât dopneâk nâ gurâ ewe katneŋet sâm âi ya nihiop. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe betnihimai yaŋe nâ betnihiaian sâm Awoŋne hâŋgânnohomu gewan ya betbaŋgimai.

24 Lok âlâ me âlâŋe nâhât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe awoŋnahâlen katmâ denŋe lâum mannomai ya awoŋnaŋe emelâk manman kârikŋahât pat kuyingiop. Yakât otmâ manman kârikŋahât mâtâwân manŋetâ den âiân ki katyekbuap.

25 Den âlâ yuwu ekyongomune nâŋgâŋet. Awoŋne Anitâŋe hâŋgânnohomu ge nine den pat âlepŋe ekyongom mansan. Ekyongomune lohimbi biwi pâlâmŋe mansai ya yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu nâhâlen biwiyenjaŋe kepeim mannomai yaŋeâmâ manman kârikŋahât bulâŋe menomai.

26 Yakât topneâmâ yuwu. Awoŋne yamâ manman amboŋe. Yawu gârâmâ manman yakât galemŋe sâm nihimu yan dopnetŋe konok oap.

27 Otmu hâŋgânnohomu ge lohimbine otbi mewi yakât bâiŋe sâm hâreyingiwomgât sâm nihiop.

28 Yakât otmâ sâp patoen lohimbi muwi yamâ kerek mândeyekmune mu-muŋambâ yahatmâ otbi mewi yakât matŋe menomai.

29 Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe Anitâ betbaŋgim otŋetâ bâlem gaop yamâ den âiân katyekmune yakât matŋe umatŋe menomai. Yâhâ nombotŋaŋe Anitâhât tem lâuwaŋgim âlepŋe manbi yaŋeâmâ manman kârikŋe mannomai.

30 Nine eŋgatneâk âi ki tuhuman. Anitâŋe biwinaan katmu tem lâuwaŋgim den sâm hâreyingiman yamâ nâŋgâmu ârândâŋ otmap.

Yesuje kulem âlâlâ miop yan ikŋe topŋe tetem heŋgeŋguop.

31 Topne teteâkgât ninak sâman mâne nâŋgâŋetâ nahat otbâp.

32 Awoŋne manman amboŋaŋe nâhât topne ekmâ nâŋgâŋetgât kulem mem gamap yamâ nâŋgâwaŋgimune bulâŋanâk otmap.

33 Anŋoân hoŋ bawalipyenŋe hâŋgânyongonŋetâ Yoanehâlen arinŋetâ nâhât topne bulâŋanâk ekyongop.

34 Yâhâ Yoane me lok âlâŋe nâhât topne ki sâm tetewi mâne mâtâp âlâ tetenihimbâpgât dop otbâp. Yawu gârâmâ yâkŋe nâhât topne ekyongop ya yiwerenŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu manman kârikŋan manŋetgât yan.

35 Yoanehât nâŋgâŋetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Yâkneâmâ balamgât dop olop. Balam sem laŋinŋe pilâmu ekmain yakât

dopneâk yâkne den ekyongomu biwiyenjan hâumu han sâyingiop. Han sâyingimu angoân hewewenâk nângâwi. Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk betbanjiwi.

³⁶ Nâhât topne yamâ yâkne bulânanâk ekyongop. Yawu gârâmâ awonnanje âi sâm nihim hângânnohomu kulem topne topne memune yan nâhât topne tânjâk tetemu ekmai.

³⁷ Yawu gârâmâ awonje ki ekma denneâk nângâm gamai.

³⁸ Otmu yâkâlen biwiyenane gurâ ki kepeim manmai. Yakât otmâ awonnanje poropetelipne ekyongomu kulemguwi ya nângânetâ ki keterakyingimap. Otmu nâhât gurâ nângânetâ nahat otmu yawuâk nâhâlen biwiyenane ki kepeimai.

³⁹ Yejeâmâ manman kârikne mene sâm poropetelipne den kulemguwi ya haonmâ ârândânj sâlikum ekma tatmai. Yawu gârâmâ yeje nâhât topne eknetâ keterahâkgât den yu poropetelipnanje kulemguwi. Yu sâlikum hejengumai mâne âlepne nâhât topne nângâm hejengumbâi.

⁴⁰ Yamâ yeje manman kârikne mene sâm yan nâhât hâkân otmâ biwiyene nâhâlen ki katmai.

⁴¹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne nâhât nângânetâ yahalâkgât ki gewan.

⁴² Yawu gârâmâ biwiyene Anitâhâlen ki ari kinmap ya emelâk nanjan.

⁴³ Yakât otmâ awonnanje âi sâm nihim hângânnohomu gewan yakât nângânetâ ki bulâne otmu betnihim mansai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne engatyeneâk otmâ yengâlen taka den ekyongomai lok yawuya yengât nângânetâ yahatmu buku otyingimai.

⁴⁴ Yeje yehâlâk nanjanjetâ yahatmap. Yawu gârâmâ Anitâ ikjak yekmu ârândânj olâkgât ki nângâmai. Ya otmai yakât nângânetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângânetâ bulâne otbuap?

⁴⁵⁻⁴⁷ Yejeâmâ nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm nâhâlen biwiyene ki katmai. Yamâ nâne awonnahât senjan kinmâ den âiân ki katyebom. Yakât yuwu sâmune nângânet. Moseje Anitâhât girem den kulemguop yamâ “lâum manmunne Anitâne tihitnenne otbuap.” yawu sâmai. Yawu gârâmâ nâhât topne nângânetâ keterahâkgât Moseje den ya kulemguop. Yakât otmâmâ Moseje den kulemguop ya yeje nângânetâ bulâne otmap mâne emelâk biwiyene nâhâlen katbâi. Yawu gârâmâ den ya nângânetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângânetâ bulâne otbuap?” Yawu sâm ekyongomu pilâyekmâ opon kâmbukjambâ gem ariwin.

6

Lok 5000 ya Yesuje sot kâsikum yingimu newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Luka 9:10-17)

¹ Otmu yakât kakjan Galilaia denjân, kutne âlâmâ Tiweria denjân, Yesuje yakât nombotgen ariwe sâm honj bawalipne menenekmu orowâk ariwin.

² Yâhâ emelâk Yesuje mesek topne topne hejgemyongop ya ekbi yakât otmâ arimunne lohimbi kinjitne orowâkne betnenjan watnenekbi.

³ Watnenekjetâ ari lohimbi ya pilâyekmâ Yesu orop pumje âlâen yâhâ tatbin.

⁴ Tatmâ Tihit tihit homban ya tâlâhuop yakât alahuwin.

⁵ Alahum tatmunne lohimbi dondâne watnenekmâ takawi ya Yesuje yekmâ yuwu sâm Pilip âikuop. “Lohimbi dondâ takai yu wosapâ sot puluhum yingimunne nejetâ dopyenjan otbuap?” sâm âikuop.

6 Yâhâ sot kâsikum yingimu nenetâ dopyenjan otbuap ya nângâop. Yawu gârâmâ Pilipgât biwiņe girawu talop ya sâm tetemu nângânehât Pilip âikumu yuwu sâop.

7 “Âo, lohimbi dondâņe taka tai. Yakât otmâ sot tipine ikņak ikņiâk nenomai yamâ tewetsenņe pato pilâm sot puluhunom. Lok âlâņe emetsenņe nombolân yâhâp biwiņan âi tuhumm hâmeņe membuap yakât dop otbuap. Yakât otmâ gâņe den yat yu lauhan menomgât dop bia.”

8 Yawu sâmu nengâlen gâtņe âlâ, Simon Petoro imiņe, kutņe Anderea sâmu, yâkņe yuwu sâmu ekuop.

9 “Naom tipine âlâ taka tapņe banġa mome otmu inġan yâhâp mem tap. Yawu gârâmâ girawu otne? Sot yuņe dopyenjan ki otbuap yukâ.” Yawu sâmu.

10 Yawu sâmu Yesuņe yuwu sâmu eknongop. “Yeņe lohimbi yu ekyongonġetâ ge tatņet.” Yawu sâmu lauņan mem lok yeņġât dowâmâ 5000 yawuya ekyongomunņe ge tatbi.

11 Ge tatņetâ Yesuņe banġa ya mem Anitâ mepaem motokmâ tipi tapi tuhumm mem ningimu ârândâņâk kâsikum yingimunņe newi. Yâhâ inġan gurâ yawuâk mem ningimu kâsikum yingimunņe nenetâ dopyenjan olop.

12 Nenetâ dopyenjan otmu yuwu sâmu eknongop. “Sot nombotņe tap ya bâlemagât hâwurum saka sakaen mânunġetâ ġiâk.”

13 Yawu sâmu hâwurum mânunġunņe saka saka kâiân yâhâp pik sâmu.

14 Yesuņe kulem ya memu ekņetâ sâtņe otmu yuwu sâmu alahu gulahu otbi. “Poropete âlâ hohetnenġan tetewuap sâņetâ nângâm mambotmain ya yu mon?” Yawu sâmu.

15 Yawu sâņetâ Yesuņe biwiyeņe ekmâ yâkņe kutdâyeņe mem kânâņġânekmaihât nângâm pilâyekmâ gem ba pumņe âlâen yâhâop.

Yesuņe to kakņambâ takaop.

(Mataio 14:22-33 Mareko 6:45-52)

16-17 Emet omoņ otmu Yesuņe in yawu ki âwurem takaopġât nenņe yapâ pilâm Kapanaum kapiân arine sâmu denġân ġinġan ġewin.

18 Ge wanġa mem arim tatmunņe siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

19 Yawu otmu puli kum tânâmgum arim tatmunņe kilomita bâtnombot me nombolân konok dop yawu olop. Yawu otmu arimunņe Yesuņe to kakņambâ takaop. Takamu ekmâ “wuânņe takap?” sâmu ekmâ umutnenņe ariop.

20 Umotnenņe arimu Yesuņe nenekmâ yuwu sâmu. “Nâ ninak takan. Yawu gârâmâ kiņġityenġahât ki otņet.” Yawu sâmu.

21 Yawu sâmu tepnenņe welâmġan ġemu in yawu memunņe wanġaen yâhâop. Wanġaen yâhâmu nenņe in yawu ari kapi ya mewin.

22 Kapi pilâm tohowin yakât ambolipņane emet hanġ sâmu Yesuhât pâinmâ yuwu sâmu. “Oran wanġa konohâk ekbin yamâ Yesu hoņ bawalipņane yeņġiâk mem ariwi.”

23 Yawu sâmu pâinbi. Otmu Tiweria kapi ambolipņane Yesuhât pat nângâm wanġa âlâlâ mem kapiyeņehembâ taka emelâk Kutdânenġane sot mem yan Anitâ mepaem yingimu newi yanâk taka tatbi.

24 Taka Yesuhât pâinġetâ biatmu yanġak wanġa ya yâhâpņe mem Kapanaum kapiân ari pâinbi.

Manman kâriġahât sot yakât amboņe yamâ Yesu.

25 Wanġayeņe Kapanaum kapiân karakmâ ge Yesu mem tetem yuwu sâmu âikuwi. “Wa, lok pato ġâ amâti takaon.”

²⁶ Yawu sâmb âikuñetâ yuwu sâmb ekyongop. “Yaihât sâmbune nângâñet. Nâñe kulem topñe topñe memune ekmâ topñe ki nângâm henñengumai. Yâhâ sot yingimune neñetâ tepyeñe pik sâop yakât nângâm pâinnekmâ takai.

²⁷ Yakât yuwu sâmbune nângâñet. Sot nemain yañe kâlep ki tatmâ yâhâwuap. Yamâ tatmâ getek nâsukñe pilâmap. Yakât otmâ sot nemain yakâlâk ki nângânomai. Yawu gârâmâ sot topñe âlâ ikñiâk tap ya nem manman kârikñe manmâ yâhânomai yakâlâk nângânomai. Yawu gârâmâ Awoñne Anitâñe nângânihimu ârândâñ otmu âi sâmb nihim hângânnohomu ge yâkât sâtgât manman kârikñahât sot yingiwom.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmbu yuwu sâmb âikuwi. “Anitâhât den lâune sâmb girawu tuhunomgât nañgat?”

²⁹ Sâñetâ sâop. “Anitâñe nâ hângânnohomu gewan. Yakât otmâ nâhâlen biwiyenñe katmâ mannomaihât nañgap.”

³⁰⁻³¹ Sâmbu sâwi. “Emelâk tâmbâlipnenñe lok ki manmaiângen manñetâ Anitâñe himbimâmbâ sot âlâ, kutñe mana sâmb, yingimu nem manbi yakât topñe miti pepaen yuwu tap. “Himbimâmbâ sot yingimu nem manbi.” Yawu tap. Yawu gârâmâ gâñe kulem âlâ mendâ ekmunñe âlâ kândâkdâ otmu den yat yu nângâmunñe bulâñe otbuap. Wuân mendâ topge tetemu ekmunñe bulâñe otbuap?” Yawu sâwi.

³² Sâñetâ sâop. “Anitâñe himbimâmbâ sot bulâñe yingimap yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmbune nângâñet. Mosenñe himbimâmbâ sot bulâñe ya ki mem tetem yingio. Bia. Himbimâmbâ sot bulâñe yamâ yiwereñe Awoñnañe yingimu mansai.

³³ Sot bulâñe yamâ Anitâñe nâ hângânnohomu himbimâmbâ ge manman kârikñe yingim mansan.”

³⁴ Sâmbu sâwi. “Bâe. Lok pato, gâ den yat, yuâmâ sot ya haonmâ ârândâñ ningirâ nem yâhânom.”

³⁵ Sâñetâ sâop. “Manman kârikñahât sot yan yuâmâ ninahât yan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe biwi nângân nângânyenñe nâ kepeinekmâ mannomai. Yâhâmâ nâñe mâmâñe otyingimune manman kârikñahât sot yakât yâhâpñe ki po yingiwuap. Me manman kârikñahât to yakât yâhâpñe ki yekbuap.

³⁶ Yawu gârâmâ kulem topñe topñe memune yeñe ekmâ topñahât hâum pâpgum nâhâlen biwiyenñe ki kepeim mansai.

³⁷ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenñe kepeim manñetgât Awoñnañe meyekmu mansai. Meyekmu nâhâlen torokatmâ biwiyenñe kepeñetâ ki betyongowom.

³⁸⁻⁴⁰ Awoñnañe âi sâmb nihim himbimâmbâ hângânnohomu gewan. Gem yâkât tem lâum manmune lohimbi âlâ me âlâñe nekmâ topne nângâm henñengum nâhâlen biwiyenñe kepeimai. Lohimbi yawu otmai yamâ nâñe sâp patoen mumuñambâ mem yahatyekmune manman kârikñahât pat emelâk Anitâñe kuyingimu tap yakât bulâñe yingimu menomai.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu gârâmâ “sot bulâñe yamâ Anitâñe nâ hângânnohomu himbimâmbâ ge manman kârikñe yingim mansan,” ya sâop yakât papatolipnenñe nângâñetâ bâlemu yuwu sâmb alahu gulahu otbi.

⁴² “Nenâmâ yâkât topñe nañgain. Yâhâmâ Yosep nanñe yakâ. Âwâñe mâmâñe yetgât topyetñe nañgain. Gârâmâ wongât “Nâ himbimâmbâ gem mansan,” yap? Yakât nângâmunñe bâleap.” Yawu sâwi.

⁴³ Sâñetâ sâop. “Kâmbukñe. Nângâm bâlenihñetâ ki ârândâñ oap.

⁴⁴ Awoñnañe hângânnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ meyekbuap yâkñak nâhâlen torokatnoma. Nâhâlen torokatmâ mannomai yamâ sâp patoen nâñe mumuñambâ mem yahatyekmune nâ orowâk tatmâ yâhânom.

⁴⁵ Emelâk emet inânñan poropete âlâñe den kulemguop ya yuwu tap. “Anitâ ikñak denñe lohimbi biwiyenñan katmu nânğâñetâ keterakbuap.” Yawu kulemguop. Den yakât bonñe teteâkgât awonñane denñe lohimbi biwiyenñan katmu nânğâñetâ hâumu nâhâlen torokatmai.

⁴⁶ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe Awoñnahâlen ki yâhâñetâ den kâsikum yingimap. Yawu ki tap. Nâñe konok Anitâ Awoñne orop tatmâ yâkât sâtğât otmâ gewan.

⁴⁷ Yakât otmâ yuwu sâmunne nânğâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenñane kepeim manmai yamâ manman kârikñan mannomaihât pat kuyingimune tap.

⁴⁸ Yâhâmâ manman kârikñahât sot yingimune nem manmâ yâhânomai.

⁴⁹ Manman kârikñahât sot yakât yâhâpñe torokatmâ sâwe. Tâmbâlipnenñane lok ki manmaiângen manminiwi yan Anitâñe himbimâmbâ sot âlâ, kutñe mana sâmu, ya yingimu nem gawi. Otmu ya gurâ emelâk mum metewi.

⁵⁰ Gârâmâ himbimâmbâ manman kârikñahât sot yamâ nâ. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe nine hepne sunumne nemaiñeâmâ ki hiliwahonomai.

⁵¹ Yâhâ manman kârikñahât bulâñe teteyingîâkgât nâñe konok himbimâmbâ ge nine hepne sunumne yu yengât pat kuyingiwani yu yingimune nem manman kârikñan mannomai.” Yawu sâop.

⁵² Yawu sâmu Yura nengât papatolipnenñane nânğâm alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Lok yuñeâmâ ki orotñe yap. Girawu otmâmâ ikñe sunumñe ya gahaeakmâ ningimu nenomğât yap? Ki orotñe yukâ.” Yawu sâwi.

⁵³ Yawu sâmu alahuñetâ Yesuñe yuwu sâmu ekyongop. “Ninahât sâmunne nânğâñetâ ki keterakyingiap yakât âlâku sâmunne nânğâñet. Nâmâ lok bulâñe mansan. Yakât otmâ nine hepne sunumne yu ki nenomai yamâ manman kârikñan ki mannomai.

⁵⁴⁻⁵⁶ Yawu gârâmâ nine hepne sunumne yuñeâmâ manman kârikñe yakât bulâñe oap. Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâñe nine hepne sunumne nem mannomai yamâ sâp patoen mumuñambâ mem yahatyekmunne biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmâ orowâk manmâ yâhânom.

⁵⁷ Awoñne manman ambonñane hânğânnohomu gewan. Yakât otmâ yâkât wâtñanâk kinmâ yâkñe tatmap yakât dopñeâk nâ gurâ mansan. Yâhâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe nine hepne sunumne yu nemai yen gurâ nâñe manmâ yâhâwom yakât dopñeâk manmâ yâhânomai.

⁵⁸ Yawu gârâmâ emelâk tâmbâlipnenñane sot âlâ, kutñe mana sâmu, newi yan manman kârikñe ki ekbi. Yawu otmâ mum gawi. Yâhâ sâp yiwerenñe yuâmâ nine hepne sunumne nenomai yamâ manman kârikñan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

⁵⁹ Yesuñe Kapanaum yengât miti emetñan yâhâ den yu ekyongop.

Yesuñe manman kârikñe yakât topñe ekyongop.

⁶⁰ Yesuñe nengât papatolipnenñe yawu sâmu ekyongomu yan lohimbinñe denñe nânğâne sâmu yâkâlen torokatmâ manbi nombotñane alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Den yap yuâmâ nânğâmunñe umatñe oap yakât otmâ yâkât den yu âlâñe nânğâwuap?” Yawu sâwi.

⁶¹ Yawu sâmu hâkâñ otñetâ Yesuñe biwiyenñe ekmâ yuwu sâop. “Den yan yukât âlâñe ki ekyongop? Girawuhât otmâ nânğâñetâ umatñe oap?”

⁶² Gârâmâ nâñe hâmbâi himbimân âwurem yâhâmunne nekmâ yanâmâ girawu nânğânomai? Nânğâñetâ bulâñe otmu nâhâlen biwiyenñe katnomai me bia?

⁶³ Yakât otmâ yuwu sâmunne nânğâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe yeñe enğatyerñak otmâ manman kârikñan mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtğât mâmânğahât Heak yâkñak mâmânñe otyingimu manman

kârikñan mannomaihât dop tap. Yakât otmâmâ den yan yu nângâñetâ bulâñe otmu Wâtgât mâmânjahât Heakñe mâmâñe otyiñgimu biwiyenye nâhâlen katmâ manman kârikñe mannomai.

⁶⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe nombotñane ki nângâñetâ bulâñe otmap.” Yawu sâop. Yâhâ lohimbi nombotñane biwiyenye Yesuhâlen ki katbi yâhâmâ emelâk topyenye nângâop. Yâhâ lok âlâñe Yesuhât betñehen kionñbuap ya gurâ yawuâk emelâk topñe nângâop.

⁶⁵ Yakât nângâm yuwu torokatmâ ekyongop. “Emelâk ekyongoan ya âlâkuâk sâmunye nângâñet. Awoññane lohimbi âlâ me âlâ mem hewewen tuhuyekbuap yâkñak nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

⁶⁶ Yawu sâopgât lohimbi nombotñane nângâñetâ umatñe otmu pilâm âlâengen ariwi.

⁶⁷ Arinjetâ Yesuñe hoñ bawalipñe kâiân yâhâp yuwu sâm eknongop. “Yen gurâ yawuâk pilânekâmâ arine sâm oai me bia?”

⁶⁸⁻⁶⁹ Sâmu Petoroñe sâop. “Kutdâ, gâñe konok Anitâhât nanñe bulâñe manmâ manman kârikñahât topñe eknongorâ nângâmunñe bulâñe otmap. Gâhât topge emelâk nângâwin yakât otmâ pilâhekmâ lok âlâhâlen ari denñe lâum manman kârikñan mannomgât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâmu yuwu sâm eknongop. “Bulâñanâk nâñe konok meyekban. Yawu gârâmâ weke bâleñe ya yengât amboyenye kutñe Satan sâm yâkñe yengâlen gâtñe âlâhât biwiñan kionñmu yâkât tem lâum mansap.” Yawu sâop.

⁷¹ Yâhâ Yesuñe den sâop yanñe bukunenñe Yurasi, Simon nanñe, yamâ Karioto kapi amboñe ya miop. Yâkñe gâmâlâk Yesuhât betñehen kionñbuap yakât.

7

Anitâhât sâtgât otmâ Yesuñe den kâsikum yinçiminiop.

¹ Otmu yakât kakñan Yura nengât papatolipnennane Yesu kune sâm otbi. Yawu otñetâ yanak Yuraia hân panmâ kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yengâlen ari den kâsikum yinçim manop.

² Yan ari manmu tâmbâlipnennane selep tuhuminiwi yakât hombanñ ya tâlâhuop.

³⁻⁵ Otmu Yesu imilipñane denñe nângâñetâ nahat otmu yuwu sâm ekuwi. “Selep tuhuminiwi yakât hombanñ tâlâhuap. Yakât otmâ lohimbi kinçitñe orowâkñe Yerusalem kapi patoen menduhuakmâ heronje otnomai. Gâñe yan kulem mendâ lohimbiñe eknomaihât kapi yu pilâm Yuraia hânân ari. Yan ari lohimbi nombotñane gâhât den nângâne sâm otmâ mansai ya senyenñan kulem âlâlâ mendâ ekmâ gâhât den pat sâm haok tuhunomai. Lohimbi kerekñe gâhât nângâñetâ yahalâkgât gâ tetekñan kinmâ kulem mendâ eknomaihât nançain. Gârâmâ kapi tipi tapi yuânâk manbuat yamâ girawu otmâ kutge pato otbuap?” Yawu sâwi.

⁶⁻⁸ Sâñetâ yuwu sâm ekyongop. “Yenñe engatyeñañak otmâ yu me ya âlepñe otmai. Yakât otmâ Yerusalem kapi patoen yâhâ hombanñ ekne sâm âlepñe ekmâ heronje otnomai. Heronje otñetâ yanâmâ nengât papatolipnennane yekmâ ki kuk otyinçinomai. Yâhâ nâmâ engatneâk ki otman. Awoññane sâm nihiop ya watmâ otman. Yakât otmâ lohimbiñe orotmemeyenye bâleñe otmai yakât kuk otnihimai. Yawu gârâmâ nine topne tetemu eknomaihât sâp ki tâlâhuap. Yakât otmâmâ ki yâhâwom. Gârâmâ yençeamâ âlepñe hombanñ ari ekñet.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâmu imilipñane pilâm yençiak ba ariwi.

¹⁰ Pilâm arinetâ Yesune hoj bawalipne menenekmu belângen watyekmâ yâhâwin.

¹¹ Yâhâmunne lohimbine menduhuakmâ sot um nem herone otbi yan Yura nengât papatolipnennane Yesuhât pâinbi. Pâinmâ “Yesu wosapâ tap?” sâmbâyongom yâhâm gewi.

¹²⁻¹³ Âiyongom yâhâm genetâ lohimbi dondâne kingityenahât otmâ Yesuhât den lohotnan alahu gulahu otbi. Alahum hionakmâ nombotnane yuwu sâwi. “Yesune âilonjo tânnongom mansap,” sâwi. Yâhâ nombotnaneâmâ sâwi. “Bia. Yâkneâmâ lohimbi kâityongomu mâtâp tâpikgum otmâ hilipgumai,” sâwi.

¹⁴ Otmu homban ya tânângumu Yesune opon kâmbuknan yâhâ lohimbi kinbi ya den kâsikum yingiop.

¹⁵ Den kâsikum yingimu papatolipnennane ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Yâhâmâ ekap emetnan ki yâhâop. Yawu gârâmâ miti yap yuâmâ girawu nângâmapgât yap?” Yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sânetâ Yesune yuwu sâmbâyongop. “Den yan yuâmâ nine den bia. Anitâne hângânnohomu ge yâkât sâtgât otmâ denne ekyongon.

¹⁷ Yakât otmâ nine enjatnajak ki otman ya lohimbi âlâ me âlâne Anitâhât tem lâumaineâmâ nângâm hengenjumai.

¹⁸ Lok âlâ me âlâne yenahâk den ekyongomai yaneâmâ lohimbine nângâyinginetâ yahalâkgât den ekyongomai. Yâhâ nâmâ Anitâ orop biwinetne konohâk otmu âi sâmbâyongom nihim hângânnohop. Hângânnohomu gewan yâkâlâk nângânetâ yahalâk nângâm uwawapne bia tuhum manmâ den imbiâk ki sâman.

¹⁹ Yawu gârâmâ yene gurâ Mosenne girem den kulemgup ya kerek ki lâumai. Yakât otmâ topne girawuhât otmâmâ nâ nohone sâmbâyongom oai?” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmbâyongom lohimbi kinbine yuwu sâwi. “Main, wonânne gohone sâmbâyongom oai? Gâmâ weke bâlenane mângâhehekmu biwihe hâlim milim otmu yat.”

²¹ Sânetâ sâop. “Nâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok parene âlâ hengenjuwan. Hengenjumune kulem ya eknetâ sâtnje olop yakât nângânetâ bâleap.

²²⁻²³ Nâne otmune ki bâleop. Yakât yuwu sâmbâyongom nângâm hengenjuwet. Tâmbâlipnennane hâkyenahât torehennan undip tuhuangiminiwi ya yene torokatmâ otmâ yâhânomaihât Mosenne girem den kulemgup. Yakât otmâmâ girem den lâuin sâmbâyongom yamâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan nanlipyene ihilâk hâkyenahât torehennan undip tuhuyingimai. Yawu gârâmâ nâne gurâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok parene hengenjuwan yakât topne girawuhât nângânetâ bâleap.

²⁴ Lok âlâ me âlâne otmai memai ya yeneâmâ kakneâk kakneâk ekmâ yakât sâmbâyongom. Wongât otmai memai ya ki ekmâ nângâm hengenjum sâmbâyongom. Yakât nângâmune ki ârândâne oap.” Yawu sâop.

Kapi ambolipnane Yesuhât nângâm biwi yâhâp otbi.

²⁵ Yawu sâmbâyongom Yerusalem kapi ambolipne nombotnane yuwu sâwi. “Lok yuâmâ papatolipnennane kune sâmbâyongom oai.

²⁶ Lok yuâmâ teteknanâk kinmâ den kâsikum yingim mansap. Yakât otmâmâ wongât papatolipnennane ki kuwangim mansai? Anitâne hângângumu giop yawu nângâm yakât ki kuwangimai mon?

²⁷ Yâhâ Anitâne hângângumu gewuap yâkât hep torehenlipne ki nângânom. Otmu topne yamâ hâum pâpgunom. Yâhâ Yesuhât hep torehenlipne yengât hârok nângâyingian. Yakât otmâ Anitâne ki hângângumu giop yawu oap.” Yawu sâwi.

²⁸ Yawu sânetâ Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ den kâsikum yingim yuwu sâm ekyongop. “Bulâŋanâk yeŋe hep torehenlipne yeŋgât nanŋai. Yamâ benŋe nâhât topne nâŋgâm hâum pâpŋuai. Nâmâ nine enŋatneâk otmâ ki gewan. Manman bulâŋahât amboŋaŋe hâŋgânnohomu gewan. Yamâ benŋe yâkât topŋeâmâ yeŋe ki nanŋai.

²⁹ Nâmâ yâkŋe hâŋgânnohomu gewan yakât otmâ yâkât topŋe nâŋgâm henŋenŋuan.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu papatolipnennŋaŋe nâŋgâŋetâ bâlemu mem pâi emetŋan katne sâm otbi. Yawu gârâmâ mumbuapgât sâp kalop ya ki tâlâhuop yakât membâihât dop ki olop. Yakât otmâ pilâwi.

³¹ Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋaŋe denŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Yesuŋe kulem topŋe topŋe mem gap ya Anitâhât hoŋ bawaŋe âlâ hâŋgâŋumu ge tihitnennŋe otbuap sâmai yaŋe wangim âlâlâ ki membuap.” Yawu gârâmâ lok sâmai ya bulâŋanâk Yesu sâm yâkâlen biwiyenŋe katbi.

³² Otmu lohimbî nombotŋaŋe yawu sâm alahu gulahu otŋetâ Parisaionŋe nâŋgâŋetâ bâlemu yakât hotom uminiwi yeŋgâlen arinŋetâ den hikum Yesu mem pâi emetŋan katne sâm tembe lâulipyenŋe hâŋgânyongowi.

³³ Hâŋgânyongonŋetâ Yesuhâlen arinŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ yen orop sâp tâlâwâk manmâmâ hâŋgânnohomu takan yâkâlen âwurem ariwom.

³⁴ Âwurem arimune pâinneknomai. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yeŋe arinomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâŋŋe ki neknomai.” Yawu sâop.

³⁵⁻³⁶ Yawu sâmu yâkŋe yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Pâinneknomai yan ki neknomai. Otmu ariwom yan gurâ arinomaihât mâtâp ki tap,” yap. Yakât otmâ wosaken arimu yan pâinmâ ki mem tetenom? Anitâhât dengât pâpŋumai yeŋgâlen emelâk bukulipnennŋaŋe den kâsikum yingim mansai. Ya orop ari mannomaihât yap me wosaken ariwuapgât yap?” Yawu sâwi.

³⁷ Otmu selep tuhuminiwi yakât hombaŋ ya bia otbe sâm otmu yan lohimbî kerekŋe menduhuakmâ kai toka pato otminiwi. Yâhâ menduhuakbiân Yesuŋe yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop. “Lohimbî âlâ me âlâ manman kârikŋahât to yakât yeksap yamâ nâhâlen ga nenŋet.

³⁸ Emet inânŋan poropete nombotŋaŋe den âlâen hâum kulemguwi yakât topŋe yuwu tap. “Lohimbî âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomai yamâ biwiyenŋambâ manman kârikŋahât to ya hindakmâ hirik hirik sâm imbuap.” Kulemguwi yakât topŋe yawu tap.” Yawu sâop.

³⁹ Yesuŋe den yu sâop yamâ tohât ki sâop. Yâhâ Yesu himbimân ki âwurem yâhâopgât otmâ Anitâŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak ki hâŋgâŋumu giop. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ nenŋe biwi nâŋgân nâŋgânnennŋe Yesuhâlen katmunŋe yanâmâ Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe nengâlen ge mâmâŋe otningimap yakât sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu nâŋgâm lohimbî nombotŋaŋe yuwu sâwi. “Yamâ poropete pato takawuap sâmain ya mat takamu eksain”

⁴¹ Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâwi. “Bulâŋanâk Anitâŋe lok yuŋe tihitnennŋe olâkgât hâŋgâŋumu ge mansap.” Yawu sâwi. Yawu gârâmâ nombotŋaŋeâmâ nâŋgâm hilipŋum yuwu sâwi. “Bâe, Yesu yuâmâ Galilaia amboŋe.

⁴² Yamâ Anitâŋe lok âlâŋe tihitnennŋe otbuapgât hâŋgâŋumu gewuap yamâ Dawitihât senân gâtŋe. Otmu Betelem kapiân tetewuap. Yâkât topŋe yawu miti pepaen kulemguwi tap. Yakât otmâ Yesu yuâmâ Anitâŋe ki hâŋgâŋumu giop, yawu eksain.” Yawu sâwi.

⁴³ Yesuhât topŋahât yawu sâm alahum hionakbi.

⁴⁴ Yâhâ nombotņaneâmâ pâi emetņan mem katne sâam otņetâ umatņe otmu pilâwi.

Parisaioņe Yesuhât nâņgâm betbaņgiwi.

⁴⁵ Yawu otņetâ Parisaio otmu hotom uminiwi yeņgât tembe lâulipyenņe purik sâam kunlipyenņe yeņgâlen arinņetâ yuwu sâam âiyongowi. “Yen wongât Yesu ki mem takai?”

⁴⁶ Sâņetâ sâwi. “Yâkņe den sâamu nâņgâmunņe âlâ kândâkdâek otmu yaņak inâk takain. Yâhâmâ topņe ikņiâk.” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sâņetâ Parisaioņeâmâ yuwu sâwi. “Bâe, Yenâmâ denņe nâņgâņetâ biwiyenņe gulip oap.

⁴⁸ Nenņeâmâ denņe nâņgâmunņe porap otmap. Otmu kunlipnenņe nâņgâņetâ nahat otmap. Yakât otmâ nenâmâ biwinenņe alitmâ mansain.

⁴⁹ Yamâ lohimbi inņe mansai yaņe Mosehât girem den ki nâņgâm heņgeņgumai. Yakât otmâ Anitâņe hem nâpumân pilâyekmu ge matņe umatņe menomai.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sâņetâ yâk yeņgâlen gâtņe âlâ, kutņe Nikotemo sâam, yâhâmâ emelâk Yesuhâlen arimu den huhuowot. Yâkņe yuwu sâam ekyongop.

⁵¹ “Mosehât girem den âlâ yuwu tap. “Lok âlâņe ikņe topņe ki sâam tetem sârereakmuâk yâkât tosa yakât sâam hârewaņginomgât dop âlâ ki tap.” Den yawu tap yakât nenņe Yesuhât in yawu sâam hârewaņgimunnęe ki ârândâņ otbuap.” Yawu sâop.

⁵² Yawu sâamu bukulipņe nâņgâm bâlewaņgim yuwu sâwi. “Bâe, gâmâ Galilaia ambolipņe yeņgât nâņgârâ yahatmap yukâ. Emelâk miti pepaen kulemgowi ya sâalikum yuwu ekbuat. Anitâņe Galilaia amboņe âlâ poropete âi ki sâam waņmap.” Yawu sâwi.

⁵³ Yawu sâam gem itoņ galoņ otmâ emetyenņehen ariwi.

8

Yesuhâlen biwinenņe kepeinom yanâmâ den âiân ki katnenekbuap.

¹ Otmu Yesuņe Yerusalem kapi pilâm gem Oliwa pumņan yâhâop.

² Emet haņ sâamu kapiân âwurem ari opon kâmbukņan yâhâmu lohimbi kingitņe orowâkņe denņe nâņgâne sâam menduhuakbi. Menduhuakņetâ den kâsikum yiņgiop.

³ Den kâsikum yiņgimu yanâmâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yaņe imbi âlâņe lokņe betņehen kioņmu mem tetewi. Imbi ya dâim Yesuhâlen den âiân katne sâam ariwi. Otmu Yesuņe den sâam hilipgumu topņe mem tetenom nâņgâwi.

⁴ Ari yuwu sâam âikuwi. “Lok pato, imbi yuâmâ lokņe betņehen kioņmu mem teteain.

⁵ Yawu gârâmâ imbi âlâ me âlâņe loklipyenņe betyenņehen kioņnomai yamâ kâņjak yongomunnęe munomaihât Moseņe girem den âlâ kulemguoop. Bâiņ, gâņeâmâ girawu naņgat?”

⁶ Yawu sâņetâ Yesuņe den nâņgânâk tatmâ bânņe hânân kulemguoop.

⁷ Kulemgum tatmu witgum âikuņetâ kuwihakmâ yuwu sâam ekyongop. “Yeņgâlen gâtņe âlâ tosaņe bia yaņe topņe katmâ imbi yu kumu yan yen hârokņe kunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâam yâhâpņe yawuâk den nâņgânâk tatmâ hânân kulemguoop.

⁹ Yawu sâamu nâņgâņetâ umatņe otmu aņgoân kunlipyenņe sâam yahatmâ kulet sâam arinņetâ arinņetâ lok ya hârok arim tiņ pilâwi. Arim tiņ pilâņetâ imbi yamâ Yesu orop yetņiâk kinowot.

10 Kinmutâ Yesuñe kuwihakmâ yuwu sâmu ekuop. “Wa tou. Den âiân katgekne sâmu oai ya wosapâ arai?”

11 Sâmu sâop. “Lok pato, lok ya hârok arai.”

Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ nâñe gurâ otdâ bâleap yakât den âiân ki katgek-bomgât nanñan. Yawu gârâmâ gâñe otdâ bâleap yamâ yâhâpñe ki otbuat.” Yawu sâop.

Yesuñe lañinñan katnenekmu tatmain.

12 Yesuñe ekumu arimu lohimbi kinbi ya ikñan hâum yuwu sâmu ekyongop. “Nâ hânñan kulemñan lohimbi mansai yengât lañinñe otmâ mansan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenñe kepeinomai yamâ sâmune lañinñe biwiyenñan pilâmu omon bâleñambâ ga manman kârikñahât pat otmai.” Yawu sâop.

13 Yawu sâmu Parisaioñe yuwu sâmu ekuwi. “Gâ gikgahâlâk mepaeakmâ sâmu tat. Yamâ nâñgâmunñe bonñe ki oap.” Yawu sâwi.

14 Sâñetâ sâop. “Nâmâ wosakembâ gewan yakât topñe nanñan. Me wosaken âwurem ariwom yakât topñe gurâ nâñgâm henñenñuan. Yawu otmâ nâ ninahât topne sâmu tetemune bonñe otmap. Yawu gârâmâ yeñeâmâ nâhât topne ki nâñgâm henñenñuai. Yakât otmâ den yai yu nâñgâmunne ki dopñan oap.

15 Yen gurâ lokgât nâñgân nâñgân watmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât den sâmu hâreyinñine sâmu otmaiân topyene kakñeâk kakñeâk nâñgâm sâmu hâreyinñimai. Yâhâ nâmâ lok âlâ me âlâhât ki sâmu hâreyinñiman.

16 Yawu gârâmâ sâmu hâreyinñim mansan mâne Awoñnañe âi sâmu nihim hânñannohomu gewan yâkât sâtgât sâmu hâreyinñimune bonñe otbâp.

17 Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâñgâñet. Moseñe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâñe ikñiâk bukulpñe yengât topyene teteâkgât sâmu hâreyinñiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yañe denyene hikunomai ya lâuakmâ konok otmap yamâ nâñgâñetâ bonñe otbuat.” Yawu tap.

18 Yakât ninahât topne yuwu sâmune nâñgâñet. Awoñnañe hânñannohomu gewan yâku yawuâk nâhât topne teteâkgât mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekmâ gamai ya.” Yawu sâop.

19 Sâmu sâwi. “Âwâhe wosaken mansap? Ya sârâ nâñgâne.” Sâñetâ sâop. “Yeñe nâhât topne ki nanñai. Gârâmâ Awoñnahât topñe gurâ ki nanñai. Yawu gârâmâ nâhât topne nanñai mâne Awoñnahât topñe nâñgâwanñimbâi.” Yawu sâop.

20 Otmu opon kâmbukñe kâlehen tewetsenñe katñetâ geminiop yan lohimbi menduhuakñetâ Yesuñe den kâsikum yinñiop. Sâp yan Parisaio yawu sâmu ekyongop. Yawu gârâmâ Yesu pâi emetñan mem katnehât nâñgâwi yamâ mumbuapgât sâp ki tâlâhuop yanñak ki mewi.

Yesuñe Himbim Âwâñhât sâmu ki nâñgâñetâ keterahop.

21 Yesuñe yâhâpñe yuwu sâmu ekyongop. “Nâ pilâyekmâ ariwom. Arimune yen munomaiân yanâmâ nâ ki neknomai. Ki nekmâ yan orotmemeyene bâleñe tâtâem otñetâ yakât matñe umatñe kâpekyinñimu hiliwahonomai. Yâhâ nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu yuwu sâmu alahu gulahu otbi. “Nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap,” yawu yap. Yamâ girawuhât yap? “Hiwawakbom” sâmu nâñgâm yap mon?” Yawu sâwi.

23 Sâñetâ sâop. “Nâmâ himbimâmbâ gewan. Yenâmâ hân yuân tetem manmâ gai. Yawu gârâmâ nine topne âlâ, ikñiâk tap. Yenâmâ hân lok bâleñe.

²⁴ Yeñe orotmemeyene bâlene tâtâem otñetâ yakât otmâ matñe umatñe kâpekyingimu hiliwahonomai. Yawu gârâmâ awoññe hângânnohomu ge manman amboñe mansan. Yakât nâhâlen biwiyene katmâ orotmemeyene kingoñ bet pilânomai yamâ ki hiliwahonomai.” Yawu sâop.

²⁵ Sâmu lauyene butelim yuwu sâwi. “Gâ wuân lok kinmâ yu yat?”

Sâñetâ sâop. “Emelâk ekyongoan ya.

²⁶ Yakât otmâ nâ yengât topyene sâm tetem den âiân katyebomgât dop tap. Yawu gârâmâ hângânnohopñe yu me ya otmap yamâ bulânâk. Yakât otmâ yâkât den yawuâk ekyongoman.” Yawu sâop.

²⁷ Yawu gârâmâ Yesuñe Himbim Âwâñahât ekyongop yamâ ki nâñgâñetâ keterahop.

²⁸ Yakât den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yeñeâmâ nâ lok bulâne howanân nohom kânâñgâneknomai ya ekmâ nâ manman amboñe mansan yakât topñe nâñgâñetâ bulâne otmu keterakyingiwuap. Otmu Awoññe den sâm nihiop yawuâk ekyongom gan ya nine engatneâk ki otman ya gurâ nâñgâm henñenñunomai.

²⁹ Hângânnohomu gewan yâk orop biwinetñe kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwanñimune nekmu ârânâdân otmap. Yakât otmâ ki betnohomap.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu lohimbi dondâne den sâop ya nâñgâñetâ bonñe olop.

Parisaioñe Awarahamgât sen manbi.

³¹⁻³² Nâñgâñetâ bonñe otmu benñe yuwu sâm ekyongop. “Yiwereñe biwiyene hewewenñ otmu nâhât den nâñgâñetâ bulâne oap. Yawu nâñgâm yâhânomai yanâmâ meyekmune nâhât hoñ bawalipne bulâne otnomai. Yawu otmâ Anitâhât topñe nâñgâñetâ bulâne otmu holanyekbom.” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwi. “Bâe, nenâmâ Awarahamgât sen mansain. Gârâmâ lok âlâ me âlâne ki menenekñetâ hoñ bayingim mansain. Yakât otmâ topñe girawuhât otmâ “holanyekbom,” yat? Den yat yakât nâñgâm hâum pâpñuain.” Yawu sâwi.

³⁴ Sâñetâ sâop. “Nâñe den bulâne ekyongomune nâñgâñet. Lok âlâ me âlâne orotmemeyene bâlene otmaine yeñe wâtyeñanâk kinmâ ya bet pilâm manman âiloñgoân torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Orotmeme bâlene ya tâtâemâk otmâ manmâ manman bâleñahât amboñe ya hoñ bawañginomai.

³⁵ Yakât topñe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Lok âlâhât nanñe âwâne orop haonmâ ârândân manmâ yâhâromawot. Yawu gârâmâ âwâñahât hoñ bawalipñe gurâ hâmbâi pilâyelekmâ ondop yengâlen ari hoñ bayingim mannomai.

³⁶ Yawu gârâmâ nâñeâmâ Anitâhât nanñe mansan. Gârâmâ nâñe holanyekbom yamâ manman bâleñahât amboñe hoñ ki bawañginomai.

³⁷ Yen nombotñe Awarahamgât sen mansain sâñetâ ya nanñan. Yawu gârâmâ nâhât den nâñgâñetâ gemu bet pilâm nâhâitñe kumunñe muâk sâmai.

³⁸ Nâmâ Awoñne orop biwinetñan den tatmap yamâ tâñ tâñâk ekyongom gaman. Yâhâ yeñeâmâ amboyeñahât sât lâum yu ya otmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Nenâmâ Awarahamgât sen.” Sâñetâ sâop. “Yeñeâmâ Awarahamgât sen bulâne mansai mâne yâkñe olop miop yawuâk watmâ manbâi.

⁴⁰ Anitâne den bulâne eknohomu nâñgâm gewan yawuâk ekyongoman. Yâhâ yeñeâmâ ya nâñgâmâk tâtâmâ tâtâmâ nâ nohoneâk nâñgâm manmai. Yeñe oai yu Awarahamñe olop ya lâuap.

⁴¹ Yamâ yeñeâmâ amboyeñe olop yawuâk otmâ manmai.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Imbi kondarâne ki menenekñetâ san mansain. Awoñnenñeâmâ Anitâ ikñe konok tap.”

Parisaioŋe manman bâleŋe amboŋahât tem lâuminiwi.

⁴² Sâŋetâ sâop. “Nine enŋatneâk otmâ ki gewan. Anitâŋe hânŋânnohomu ge mansan. Yakât otmâmâ âwâyeŋe Anitâ mâneâmâ nâhât den nânŋâm buku otnihimbâi.

⁴³ Yawu gârâmâ nâŋe den ekyongomune nânŋâŋetâ umatŋe otmu pilâmai. Yakât otmâ den sâmunne nânŋâŋetâ biwiyeŋan ki hâuyeŋkmap.

⁴⁴ Âwâyeŋe Satan manman bâleŋahât amboŋe, yâkât tem lâunehât nânŋâmai. Otmu kândikum emelâk orotmeme kiŋŋon otmâ gawiŋeâmâ yâkâlen kândiwahom otŋetâ bâlem gamap. Yâhâmâ manman âlepŋan ki manmâ gaopŋak manmâ gamap. Yâhâmâ perâk yakât mâmâŋe pato oapŋat ikŋe enŋatneâk watmâ kâityongomap. Yawu gârâmâ orotmeme âlepŋe otbuapŋat dop âlâ ki tap.

⁴⁵ Yawu gârâmâ yenâmâ yâkât tem lâum mansaihât nâŋe den bulâŋe yan yuâmâ nânŋâŋetâ nahat otmap.

⁴⁶ Yâhâ yeŋgâlen gâtŋe âlâŋe den âiân katnekmâ tosa orop mansap sâm nâhâlen gâtibuapŋat dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nâŋe den bulâŋe ekyongoman yamâ topŋe girawuhât otmâ nânŋâŋetâ paha den otmap?

⁴⁷ Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât pat manmai yaŋe yâkât denŋe haonmâ ârândâŋ lâumai. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat ki manmai. Yakât otmâ nâhât den hâkâŋ otmâ pilâmai.” Yawu sâop.

Awaraham ki manop yapâek Yesuŋe tatmâ gamap.

⁴⁸ Yawu sâmu yuwu sâm bâlewaŋgiwi. “Bâe, Gâmâ Samaria kapi amboŋe. Yakât otmâ weke bâleŋaŋe nânŋân nânŋânŋe mem hâlim tuhumu den yu yat.” Yawu sâwi.

⁴⁹ Sâŋetâ sâop. “Nâ weke bâleŋaŋe ki mânŋâenekmu den sâman. Nâmâ Awoŋne ewe katmâ tem lâuwaŋgiman. Yâhâ yeŋeâmâ nâ ki ewe katnekmâ tem lâunihim mansai.

⁵⁰ Yawu gârâmâ lohimbine ewe katneŋetgât ki nanŋan. Awoŋne Anitâ ikŋiâk nânŋânihim lohimbine ewe katnekmâ tem lâunihineŋetgât nânŋâmap.

⁵¹ Yakât otmâ den bulâŋe ekyongomune nânŋâŋet. Lok âlâ me âlâŋe nâhât tem lâunihim manmai yaŋeâmâ manman kârikŋan mannomai.” Yawu sâop.

⁵²⁻⁵³ Sâmu sâwi. “Bâe, Awarahamâmâ emelâk muop. Otmu poropete ya gurâ emelâk muwi. Yâhâ gâŋeâmâ “nâhât tem lâum mannomaineâmâ manman kârikŋan mannomai,” yawu yat. Yawu sâm muwi ya yeŋgât kunyeŋe mansan yawu nânŋâmat. Ya ki orotŋe. Yakât otmâ bulâŋanâk weke bâleŋaŋe mânŋâehekmu biwi hâlim oat yawu nanŋain. Gâ yawu sâm mepaeaksat yakât nânŋâmunŋe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

⁵⁴ Sâŋetâ sâop. Nâŋe nine mepaeaksan mâne nânŋâŋetâ porap otbâp. Yawu gârâmâ Awoŋne hânŋânnohomu gewan yâkŋeâmâ mâmâŋe otnihimu kulem topŋe topŋe memune ekŋetâ yahatmap. Yâhâ yeŋeâmâ Awoŋnahât topŋe ki nânŋâm “Anitâ Ambonenŋe” sâm imbiâk kunmai.

⁵⁵ Nâŋeâmâ yâkât topŋe nânŋâm heŋgeŋguan. Yawu gârâmâ “ki nânŋawaŋgian,” sâman mâne lok perâkŋe otmâ den membâm. Yeŋe den mem lohimbine kâityongomai yakât dopŋeâk otbâm. Yawu gârâmâ nâmâ yâkât topŋe nânŋâm heŋgeŋgum tem lâuwaŋgimune ârândâŋ otmap.

⁵⁶ Tâmbâyeŋe Awarahamŋe nâ tetem âi tuhummune bulâŋe tetemu ekbehâlâk nânŋâm nâhâlen biwiŋaŋe kepeim heronŋe otmâ manop.” Yawu sâop.

⁵⁷ Sâmu sâwi. “Bâe, Awaraham ya emelâhâk manop. Yâhâ gâmâ sihan mansat. Yawu gârâmâ girawu otmâ Awarahamgât topŋe nânŋâm yu yat?” yawu sâwi.

⁵⁸ Sânetâ sâop. “Nâ ninahât topne sâam tetemune nângânet. Embâñan Awaraham ki manop yapâek tatbanjak tatmâ gawanjak tatmâ gaman.” Yawu sâop.

⁵⁹ Yawu sâamu nângânetâ bâlemu “O, Anitâ konok embâñan talopjak tatmâ gamap.” Yawu nângâm kât lâum kune sâam otjetâ misingurakmâ opon kâmbukñambâ yok pilâm gem ariop.

9

Lok âlâ senje bok sâsâje Yesuje hejengeguop.

¹⁻² Otmu hilâm âlâen tatmâ nângâ nângâ sâp yan nen Yesuhât honj bawalipje mâtâwân ariwin. Ari lok âlâ senje bok sâsâje ekbin. Lok yamâ mâmâñahât tepñambâ yawuâk teteop. Ekmâ yuwu sâam Yesu âikuwin. “Kutdâ, lok yuâmâ âlâhât toсахât otmâ mâmâñahât tepñambâ senje bok sâsâje yuwuâk teteop. Ikje orotmeme bâleje yakât me âwâje mâmâje yetgât tosa yakât yu olop?”

³ Yawu sâam âikumunje yuwu sâop. “Ya bia. Ikje orotmemeje bâleje me âwâje mâmâje yetgât toсахât bia. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ hejengegumune ekjetâ âlâ kândâkdâ olâkgât mâmâñahât tepñambâ yuwuâk teteop.

⁴⁻⁵ Yakât nângânetâ teteâkgât den âlâen hâum sâamune nângânet. Nâje kulem topje topje mem den ekyongomune yan lanjñaje biwiyeñan pilâmu hañ sâyiñgimap. Yakât otmâmâ nâ hângânohomu gewan yâkñe mâmâje otningimu tem lâuwangim manmunje yan lohimbije yâkât wâtñahât bulâje ya eknomai. Yawu gârâmâ hâmbâi katyekmâ arimune yan omoñ sahakmu âi tuhunomaihât dop ki otbuap.”

⁶ Yawu sâam hân mem tâpgum golanjumu toâk toâk otmu lok yakât sennan lâwâlem yuwu sâam hângânguop.

⁷ “Gâ arimâmâ Siloam denjânân senje hâmehe piriakbuat.” Yawu sâop. Otmu kut Siloam yakât topñeâmâ yuwu, “hângânohop” yawu. Yawu sâam hângângumu ari to piriakmu senje suk sâamu ehop.

⁸ Yawu otmâ âwurem arimu bukulpje otmu lohimbije emelâk topje nângâminiwiñe ekmâ yuwu sâwi. “O, lok senje bok sâsâje mâtâp ginñan tatmâ ulitnongomap ya yu mon?” Yawu sâam alahuwi.

⁹ Nombotñaje sâwi. “Lok ya yukâ,” sâwi. Yâhâ nombotñajeâmâ sâwi. “Bia, lok yuâmâ lok yai yawuya,” sâwi.

Yawu sânetâ lok ya ikñahâk yahatmâ sâop. “Yai, yamâ nâ yukâ.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu ekyongomu yuwu sâam âikuwi. “Gâ girawu otmâ senje hâreakmu eksat?”

¹¹ Sânetâ sâop. “Lok âlâ, kutje Yesu sâam, yâkñe hân mem tâpgum golanjumu sennan lâwâlem yuwu sâam eknohoap. “Gâ Siloam denjânân ari senje hâmehe piriak.” Yap yawuâk watmâ ari piriakmune senne hâreakmu eksan.”

¹² Yawu sâamu âikum sâwi. “Lok ya wosapâ tap?” sâwi. Sânetâ “Nâ ki nanñan,” sâop.

Parisaioje âi pâi tuhuwi.

¹³⁻¹⁴ Yawu gârâmâ Yesuje tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok ya hejengeguop. Yakât otmâ lok nombotje ekmâ kinbiñe lok ya mem den âiân katne sâam Parisaio yeñgâlen dâim ariwi.

¹⁵ Dâim ariñetâ Parisaioje girawu otmâ senje hâreakmu ehop yakât âikuwi. Âikuñetâ yuwu sâam ekyongop. “Yesuje hân mem tâpgum golanjumu sennan lâwâlemu yanjak ari Siloam denjânân piriakmune senne hâreakmu eksan.” Yawu sâop.

16 Yawu sâmu Parisaio nombotņane yuwu sâwi. “Yesuņe tatmâ nângâ nângâ sâpņan hân mem tâpgum golaņguop yamâ âi miop yawuhât dop oap. Yakât otmâ ekmunņe Anitâņe ki hângângumu giop oap.” Yawu sâwi. Yâhâ nombotņaneâmâ yuwu sâwi. “Orotmeme bâleņe otmâ manmap mâne kulem yuwuya ki membâp.” Yawu sâmu hionakbi.

17 Hionakmâ yaņak witgum lok ya yuwu sâmu âikuwi. “ “Mem sennan lâwâlemu hâreakmu eksan,” yat. Yakât otmâ topņe tipņe nângâwaņgiat ya sârâ nângâne.” Yawu sâwi.

Sâņetâ sâop. “Yâhâmâ Anitâhât sâtgât heņgemnohop yakât ekmune poropete oap.” Yawu sâop.

18 Yâhâ Parisaio nombotņane senņe hâreakmu ehop yakât den pat nângâņetâ ki bulâņe olop. Yakât otmâ topņe yâhâpņe sâņetâ nângâne sâmu âwâne mâmâņe yuwu sâmu âiyotgowi.

19 “Nanyetņe senņe bok sâsâņe yawuâk teteop sâmuawot. Yamâ yiwereneâmâ girawu otmâ eksap? Yakât sâmutâ nângâne,” sâmu âiyotgowi.

20-23 Yâhâ emelâk Yesuņe lok ya ki heņgeņguop yan Parisaioņe den yuwu hikuwi. Anitâņe tihitnenņe otbe sâmu Yesu hângângumu giop yakât “lohimbi âlâ me âlâņe yawu sânomai yamâ kewilâyekmunņe miti emetņan ki yâhâm yaehen mannomai.” Yawu sâwi. Yawuhât âwâne mâmâņane kewilânelekņetâ yaehen manmait sâmu kiņgityetņahât otmâ yuwu sâowot. “Netgât nannetņe yu bulâņanâk senņe bok sâsâņe yawuâk mem ga katbit ya naņgait. Yawu gârâmâ topņe girawuhât otmâ senņe hâreakmu eksap ya ki naņgait. Yamâ yâkņe ņaņa tap mâne yâkât topņe ekyongombâit. Gârâmâ ikņe âikuņetâ topņe ekyongoâk.” Yawu sâowot.

24 Yawu sâmutâ nanyetņe yâhâpņe yuwu sâmu âikuwi. “Anitâhât senņan kinsat yakât otmâ den bulâņanâk sârâ nângâne. Nenâmâ Yesuhât topņe naņgain. Yâhâmâ lok bâleņe. Gâņe yâkât girawu naņgat?”

25 Yawu sâmu âikuņetâ sâop. “Bâe, yeņe lok bâleņe yai yamâ ki naņgan. Nâmâ senne bok sâmu manminiwan yamâ sâp yiwerene lok yaņe senne lâwâlemu hâreakmu eksan yamâ naņgan.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu kunyeņe kârikņe otmâ sâwi. “Sârâ nângâne. Gâ girawu otgihimu yan senge yu hâreahop?” Yawu sâwi.

27 Sâņetâ sâop. “Âo, nâmâ emelâk ekyongoan. Wongât yeņe usut usulâk âi pâi tuhunksai? Yeņe yâkât hoņ bawaņgine sâmu âinohom tai me?” Yawu sâop.

28 Yawu sâmu sârekguwi. “Wae, gâņeâmâ yâkât den lâuon. Yâhâ nenņeâmâ Mosehât girem den lâumain.

29 Anġoân Anitâņe girem den Mose ekuop yamâ naņgain. Yâhâ lok yuâmâ âlâhât sâtgât otmâ âi memap? Topņe ki naņgain.” Yawu sâwi.

30 Sâņetâ sâop. “Bâe, yai ya nângâmune nahat oap. Lok yaņe sennan lâwâlemu hâreakmu ekban yamâ yeņe girawuhât otmâ âlâhât sâtgât otnihiop yakât nângâm pâpġuai?”

31 Yawu gârâmâ nenâmâ yuwu naņgain. Orotmeme bâleņe otmâ manmaine âi tuhune sâmu Anitâ ulitġuņetâ ki nângâyġimap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâņe ewe katmâ tem lâuwaņġimaine ulitġuņetâ âlepņe nângâyġimap.

32 Yawu gârâmâ kândikum emelâk Anitâņe lohimbi katyelekmu yapâek tetem gawiân kulem yuwu yakât pat âlâ ki nângâman. Yakât otmâmâ yuwu naņgan.

33 Lok yuâmâ Anitâņe ki hângângumu giop mâne ki heņgemnohombâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe, Gâmâ mâmâhane mengehopp yapâek manman bâlene manmâ gamat. Yakât gâne girawu otmâ den kâsikum ningiwe sâm oat? Pilâm ânâmâ ari,” sâmu watjetâ ba ariop.

Senje bok sâsâne hejengeuop yane Yesuhâlen biwine kalop.

³⁵ Watjetâ ariop yakât den pat Yesune nângâop. Lok ya mem tetem yuwu sâmu ekuop. “Gâne lok bulânahâlen biwihane kepeim mansat me bia?”

³⁶ Sâmu sâop. “Lok pato, gâ âlâhât yat? Yiwerene tiripnohorâ ekmâ biwinahe yâkâlen kepeim manbehât nanjan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Nâ ninahât yan.”

³⁸ Sâmu sâop. “Kutdâ, biwine gâhâlen katsan,” sâmu mepaeop.

³⁹ Yawu sâmu mepaemu yuwu sâop. “Nâ lohimbi topyene ekmâ kâsipyongowehât gewan. Lok nombotjeâmâ “emelâk nângâmain” sâmu mepaeakmai yamâ hâmu pâpgunomai. Yâhâ nombotjeâmâ “ki nângâmain” sâmai yamâ sâmune nângânetâ han sâyiŋgiwuap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu Parisaio yan kinbine nângâm yuwu sâmu âikuwi. “Main, nenje mepaeakmaingât hâmu pâpŋum ki nanjaningât yat me?”

⁴¹ Sânetâ sâop. “Nâhât topne nângâm biwiyene nâhâlen kepeimai mâne emelâk tosayene biatyŋgimbâp. Yâhâ yeneâmâ “emelâk nângâm pesuk pilain” sâmu biwiyene nâhâlen ki kepeimai yakât otmâ tosayene ya yawuâk tatmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

10

Yesune tihit otningimap.

¹ Yesune ikjan hâmu yuwu sâmu ekyongop. “Yuwu sâmune nângânet. Lama amboyene peke tuhumi lama ya kâlehen katyekmu kinmai. Yâhâ lok âlâ me âlâne lama kombo mene sâmu lama galemne tirek topjan kinmap yakât otmâ peke betnehembâ mem pitik pilâm yâhâmu kâlehen kionmâ kombo membuap.

² Yâhâ lama amboyene dâiyekmâ nak sânduknehen katyekmu kinjet sâmu peke betnehembâ ki kionmap.

³ Yâkneâmâ tirek tan tanâk yakât galemne ekumu nângâwanjimu kâlehen ba lama kutylene ikniâk ikniâk yongomap.

⁴ Yongonmu ga peke hindâmu denne nângâm amboyene watmâ arimai.

⁵ Yâhâ lok ondopne pup taka dâiyekmâ ariwe sâmu yongonbuap yamâ engat towatne ango nângâm ki betjan watnomai.” Yawu sâop.

⁶ Yesune den yu ikjan hâmu sâmu nângânetâ ki keterahop.

⁷ Nângânetâ ki keterahopgât yuwu sâop. “Nâmâ lama yengât amboyene bonje.

⁸ Anjoân nâ hânân ki gewan yanâmâ lok komborâ nombotje Anitâhât lama taka dâiyekmâ âlâengen arine sâmu yongonnetâ denyene ki nângâyiŋgiwi.

⁹ Nâmâ tirek galemne kinman. Lohimbi âlâ me âlâne manman sânduhân manne sâmu otmai yamâ nâhâlembâ gam ba peke kâlehen kinjetâ tihityene otmune kilik milik mannomai.

¹⁰ Otmu lok komborâ yâhâmâ lohimbi mem bâleyekmâ itit kiom tuhuyŋgimai. Yâhâ nâmâ manman kârikne yŋgimune yan manmâ yâhânetgât gewan. Yawu.

¹¹ Otmu âlâkuâk ninahât sâwe. Nâmâ lama galemne âlepne mansan. Yakât otmâmâ lok bâlene âlâ me âlâne nâhât lama hilipyongone sâmu takanomai yamâ in yawu sârereyekmune nohonomai.

¹²⁻¹³ Yâhâ lama amboyene nep lok meyekmu yâkât lama galemnyongom yan hâmenjahâlâk nângâmai. Yawu gârâmâ soso hulin âlâne lama neyekbe sâmu

takawuap yamâ kingityenjahât otmâ pilâyekmâ arinomai. Arinetâ soso yañe nombotñe neyekmu nombotñe tiok taok otmâ arim kinnomai. Yawu.

14-15 Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Anitâ orop biwinetñe hikuakmâ konohâk otmu nanngai. Yakât dopñeâk nine lama orop biwinennañe kepeiakmâ konohâk otmu nanngai. Yakât otmâmâ nãñe tihityeñe otmâ sârereyekmune nohoñetâ mumune yâkñe manman sânduhân mannomai.

16 Nohoñetâ mumbom yakât kakñan nine lama nombotñe emelâk Anitãñe manman kârikñahât pat kuyingimu wosapâ me wosapâ mansai, ya gurâ yongonmune denne nãngâm yengâlen torokatmâ komot konohâk otñetâ nã ninak amboyeñe otmâ yâhâwom.

17-18 Yâhâ tihityeñe otmâ sârereyekmâ mumbomgât awoñnãñe hãngãnohomu gewan. Gem biwinetñe konok oap yakât otmâ lauñe lâum hewewenãk otmâ kaweyenã kinmune nohoñetâ mumbom. Yakât otmâmâ awoñne orop biwinetñe kepeiakmâ konohâk otmait.

Otmu nine manmannahât topne nanngian yakât otmâ lok âlã me âlãñe yehãt otmâ hilipnohomaihãt dop bia. Yawu gârãmâ hãmene ki kinbuap sãwangãt nohoñetâ mumbom. Yanãk benñe mumuñambã yahatbom yangãt yawuãk otbom.” Yawu sãop.

19 Yesuñe den yawu sãmu Parisaioñe nãngâm hionãkmã nombotñe yuwu sãwi.

20 “Weke bâleñeñe mãngãemu biwi hãlim otmã den yu yap. Yakât otmã wongãt ki kuwanngai?”

21 Yâhâ nombotñeãmã yuwu sãwi. “Weke bâleñeñe lok senyeñe bok sãsãñe heñgemyongonomaihãt dop ki tap. Yãkñe den sãmu nãngãmunñe sãtñe otmap. Gârãmâ weke bâleñeñe lok mãngãeyekmu den ihilãk mahilãk sãmai yakãt dop ki oap.” Yawu sãwi.

Parisaioñe Yesu kãtñak kune sãm otbi.

22 Otmu emelãk hãkulipnenñeñe yãhãpñe opon kãmbukñe mem miwirikum yanãk hotom um Anitã mepaewi yakãt hombanã tãlãhuop. Otmu hombanã ya gelãk sãpñan teteop.

23 Gârãmã emelãk opon ya tuhuwi yan gelãk ningimap sãm selep bãrãrãhãk kãlep tuhuwi yakãt kutñeãmã Solomongãt selep yan Yesuñe yãhãop.

24 Yan yãhãmu Parisaioñe mem hawam mewam tuhum âi pãi tuhum yuwu sãm âikuwi. “Wongãt topge kurihãkãdã nenñe engat yãhãp oain? Anitãñe hãngãngumu gewuap sãminiwi ya gã me? Me âlãhãt mambotnom? Topge tãñ tãñãk eknongorã nãngãne.” Yawu sãwi.

25 Sãñetã sãop. “Nã yakãt emelãk ekyongom gaman. Yamã yeñe nãngãñetã ki bulãñe otmap. Yãhã Awoñnãñe mãmãñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekñetã yan topne tetemap.

26 Yawu gârãmã yenãmã nãhãt lama bulãñe ki manmai. Nãhãt lama bulãñe manmai mãmene kulem memune ekñetã bulãñe otmu biwiyenñe nãhãlen katbãi.

27 Yawu gârãmã nãhãt lama bulãñe ya yengãt topyeñe nãngãm yongonmune betnan watnekmãi.

28 Yawu otmai yamã nãhãt wãtnan kinmã manman kãrikñan mannomai. Yamã lok âlã me âlã, me wahap yu me yañe nãhãlembã mem dãiyekñetã hiliwahonomaihãt dop âlã ki tap.

29-30 Yãhã Awoñne kunnennñe pato tatmapñe nãhãt lama yañe nã orowãk mannomgãt pat kuyingim wawaeyekmap. Yakãt otmãmã lok âlã me âlã, me wahap yu me yañe yãkãlembã mem dãiyekñetã hiliwahonomaihãt dop gurã ki tap. Yãhã Awoñ orop dopnetñe konohãk oap.” Yawu sãop.

31 Yesuñe yawu sãmu nãngãñetã bãlemu kãtñe mem kune sãm otbi.

³² Kune sâmu otjetâ sâop. “Awoŋnaŋe âi sâmu nihiop ya âilonŋo mem gamune ekmai. Yakât otmâmâ wuân otmune bâleapgât kâtŋe mem nohone sâmu oai?” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwi. “Âi âilonŋo mem gaman yat yakât bia. Gâŋe “Anitâ orop dopnetŋe konok oap,” sâmat yakât nâŋgâmunŋe bâlemu gohone sâmu oain. Gâmâ lok bâleŋe.” Yawu sâwi.

³⁴ Sâŋetâ sâop. “Bâe, Anitâŋe den sâop ya yengât miti pepaen lok âlâŋe kulemguop ya yuwu tap. “Yenâmâ nâhât dowâk mansai.” Anitâŋe den yawu sâop ya kulemguop.

³⁵ Yâhâ miti pepaen den hârok kulemguwu tap ya bulâŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe tâmbâlipyenŋe yengât galemlipyenŋe âi sâmu yingim yan “Yenâmâ nâhât dowâk mansai,” sâmu ekyongop.

³⁶ Otmu yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâmu âi nihim hâŋgânnohomu gewan. Yakât otmâ “Nâ Anitâhât nanŋe mansan,” yawu sâmu ekyongomune ya nâŋgâmâk tatmâ nâhâtŋe Anitâhât kawenŋan kinbe sâmu oap sâmai ya nâŋgâmunne ki ârândânŋ oap. Anitâŋe emelâk yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâop.

³⁷ Yâhâ nâŋe kulem topŋe topŋe mem gaman ya ekŋetâ Awoŋnahât dop ki otmap otmuâmâ âlepŋe denne nâŋgâŋetâ tâŋât otbuap. Yawu gârâmâ kunyenŋe kârikŋe otmâ denne nâŋgâŋetâ gemu betnihim mansai.

³⁸ Yakât otmâ kulem meman ya ekmâ nâŋgâm Awoŋ orop dopnetŋe konohâk oap yakât nâŋgâŋetâ keterakyiŋgiâk.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâmu nâŋgâŋetâ bâlemu mem pâi emetŋan katne sâmu otjetâ ho-hetyenambâ gem ba ariop.

⁴⁰ Ari Yoran to nombotgen emelâk Yoanenŋe lohimbi mem toen katyekmu manbi yan ari manop.

⁴¹⁻⁴² Yan manmu lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe arim ekmâ yâkâlen bi-wiyenŋe kepeim yuwu sâmu alahu gulahu otbi. “Yoanenŋe kulem âlâ ki miop. Yawu gârâmâ yâkŋe Yesuhât topŋe eknongop yamâ bulâŋanâk sâop.” Yawu sâwi.

11

Lasaro bâleop.

¹⁻² Otmu sâp yakât kakŋan lok âlâ, Betani kapi amboŋe mesek sâtŋan kinop, kutŋe Lasaro sâmu, touyâhâtŋe Maria yet Mata. Yâhâ mesek ki kuop yan Marianenâmâ to kukŋe suk suk âlâ mem Yesuhât kâiŋan moselemu gemu pirim somotŋanŋe kereŋ mewanŋgiop.

³ Yâhâ mesek sâtŋan kinmâ pilâyelekbe sâmu otmu touyâhâtŋanŋe Yesuhât yuwu sâmu den katmutâ ariop. “Lok pato, gâ nâŋgâ. Bukuhe yamâ mesek sâtŋan kinsap.” Yawu sâowot.

⁴ Den yawu katmutâ Yesuŋe nâŋgâm matŋe yuwu sâmu katmu âwureop. “Imiyetŋanŋe ki pilânenekbuap. Mesek sâtŋan kinsap yakât huhopŋe yamâ lohimbi dondâŋe Awoŋne netgât nâŋgâŋetâ yahatbuap.” Yawu sâop.

⁵ Yâhâ Yesuŋe Mata Maria, Lasaro yâk yengât tepŋe dondâ nâŋgâop.

⁶ Yawu gârâmâ den pat ya nâŋgâm hilâm kalimbu pesuk sâmu yanŋak nen hoŋ bawalipŋe yuwu sâmu eknongop.

⁷ “Yahatŋetâ Yuraia hânân âwurem arine.”

⁸ Yawu sâmu nenŋe yuwu sâmu ekuwin. “Lok pato, nengât papatolip-nenŋanŋe yâhâlenâk gâ gohone sâmu otbi. Yakât yiwerenŋe âwurem arinom yamâ gohonomai yakâ.”

⁹ Yawu sâmunje Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Anitâje emet hanğât me omonğât dop yawu katmu tetemap. Yawu gârâmâ hilâmân nenje mâtâp ekmâ kilik milik arim gamain. Yawu otmâ kâinenñan ki tej sâmap.

¹⁰ Yâhâ omonđâje ki ekmâ heñgenğum arim gamain. Yawu otmâ kâinenñan tej sâmap.

¹¹ Yiwerenjeâmâ hilâmğât dop otmu mansain. Yakât otmâ bukunenje Lasaro in aman pâlâmje iap gârâmâ ari mândemune yahatbuap.” Yawu sâop.

¹²⁻¹³ Otmu Lasaro yamâ emelâk bâleop. Yâkje den kelanğatmâ eknongomu nânğâmunje ki keterakmu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, yamâ aman in iapğât yahatbuap. Yakât otmâ ki arinehât nanğain.”

¹⁴ Yawu sâmunje Yesuje den tâñ tâñâk yuwu sâm eknongop. “Lasaroje emelâk bâleop. Gârâmâ orowâk tatbit mâne ki bâlembâp.

¹⁵ Emelâk bâleop. Gârâmâ kulem memune ekmâ topne nânğâm heñgenğum biwiyenaje nâhâlenâk kepeinomai. Yakât otmâ tepne herenje oap. Bâin, yahatjetâ arine,” yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu bukunenje âlâ, kutje Toma sâm, kutje âlâmâ Boho boho, yuwu sâm eknongop. “Kutdânenñaje arinom nanğap. Yakât âlepje nen hârok arimunje nongonjetâ muneâyâ.” Yawu sâop.

Yesuje mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁷ Yawu sâmu yahatmâ Betani kapiân ariwin. Yâhâ “Lasaro ya emelâk bâlemu kurihijetâ hilâm imbât oap” yawu sâm eknongowi.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Betani kapi yamâ Yerusalem kapi pato ya hâlânğmâek tap yakât otmâ bukulipyenje donđâje kapi pilâm kahân takawi.

²⁰ Yâhâ Mataje “Yesu mâtâwân takam tap,” sâñetâ nânğâm garinje pilâm penewanğiwe sâm giop.

²¹ Gem ekmâ yuwu sâm ekuop. “Kutdâ gâ nen orowâk tatbin mâne iminetñaje ki pilânenekbâp.

²² Yawu gârâmâ gâñe wuân me wongât Anitâ ulitguwuat ya âlepje nânğâhihiwuap.” Yawu sâm ekuop.

²³ Sâmu sâop. “Imihe âlepje mumuñambâ yahatbuap.”

²⁴ Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp patoen yahatbuap yamâ nanğan.”

²⁵ Sâmu sâop. “Manman amboñe yamâ nâ. Otmu mumuñambâ yahatmâ mannomai ya gurâ amboñe nâek.

²⁶ Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâñe biwiyenje nâhâlen katmâ manmainje munomai yakât kakñan mumuñambâ yahatmâ mannomai. Manmâ yâhâpñe munomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu nânğârâ bonñe oap me bia?” Yawu sâop.

²⁷ Sâmu sâop. “Kutdâ, yat yamâ nânğâmune bonñe oap. Otmu Anitâñe tihitnenñe olâk sâm nanñe hânğânğumu gewuap sâmain yamâ gâ ya nanğan.” Yawu sâop.

Yesuje weñe nânğâop.

²⁸ Yawu sâm âwurem ari garinje den halowâk ekuop. “Kutdânenñe mâtâwân taka kinmâ gâhât yap.”

²⁹⁻³⁰ Yawu sâmu Marianje Yesu penewanğiwe sâm yahatmâ sururuk sâm ariop.

³¹ Yahatmâ arimu bukulipñe kak takawi yanje “Marianje weñe nânğâm sumânğen ari isewe sâm oap,” sâm yahatmâ betñan watbi.

³² Mariane sururuk sâam ari Yesu penewangim isem kinmâ yuwu sâam ekuop. “Kutdâ, gâ nen orowâk tatbin mâne iminetraje ki pilânenekbâp,” Yawu sâop.

³³ Yawu sâam isemu bukulipne watbine orowâk isewi. Isejêta yekmâ Yesune tepne nângâyîngim yuwu sâam âiyongop.

³⁴ “Yâk wosapâ kurihiwi?”

Sâamu sâwi. “Pato, yuân ga ek,” sâwi.

³⁵ Yawu sâjêta Yesune yekmâ tepne nângâyîngim isem kinop.

³⁶ Yakât otmâ lohimbi kinbine ekmâ yuwu sâwi. “Ekjêta. Nângân nângânne yâkâlen kepeim manmapgât yawu oap.” Yawu sâwi.

³⁷ Yâhâ nombotjaeâmâ yuwu sâwi. “Lok senne bok sâsâne ya emelâk senne lâwâlemu hâreakmu ehop. Yawu gârâmâ Lasaro henjenjuop mâne ki mumbâp. Ki henjenjuop yakât nângâmunne bâleap.” Yawu sâwi.

Yesune Lasaro mumunambâ mem yahalop.

³⁸ Yawu sâjêta Yesune nângâmu ki ârândân otmu sumângen ariop. Lasaro yamâ kârikin kâlehen katjêta tatmu kât pato âlâne mâtâpne manjuwi.

³⁹ Ya ekmâ “Kât ya hâpunjêta ariâk,” sâam ekyongop.

Ekyongomu Matane sâop. “Kutdâ, kurihimunne hilâm imbât pesuk yap. Yakât emelâk tâtuk sâam korokne pilap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Sâamu sâop. “Yamâ nâhâlen biwihane kepeim manbuat yanâmâ nâne Anitâhât wâtjan kinmâ kulem membom ya ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap yakât emelâk ekgohowan.” Yawu sâop.

⁴¹ Yesuhât sâtgât otmâ kât pato ya hâpunjêta arimu yâkne himbimân pak sâam ekmâ yuwu sâam ulitjuop. “Awon, gâ ulitgohomune nângânihimat ya nanjan.

⁴² Yawu gârâmâ lohimbi kinsai yune gurâ gâne hângânnohorâ gewan ya ekmâ nângâjêta bulâne olâkgât senyenjan kinmâ ulitgohoan.”

⁴³ Yawu sâam purik pilâm Lasaro kunop. “Lasaro, yahatmâ ge.”

⁴⁴ Sâamu uk sâam yahalop. Yâhâ kâine bâte yamâ mem sângum kaok yane sâhâm kuratjuwi. Otmu kun kundenne ya gurâ sângumjak sâhâm kurihiwi. Yakât otmâ Yesune yuwu sâam ekyongop. “Sângum ya holanmâ pilâjêta.” Yawu sâop.

Kaipa otmu Parisaione Yesu mumbuap sâam den hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yesune kulem miop yan lohimbi dondâne kak taka kinbine ekmâ biwiyene yâkâlen katbi.

⁴⁶ Yâhâ nombotjaeâmâ kulem miop yakât den pat Parisaio ekyongowi.

⁴⁷ Ekyongonjêta yanjak Parisaione hotom uminiwi ya yengât kunlipyene ari yuwu sâam ekyongowi. “Lok yune kulem topne topne memap yakât girawu otne?”

⁴⁸ Mâtâp ki manjuwanginom yamâ lohimbi kerekne yâkâlen torokatnomai. Yâkâlen torokatjêta Roma kunlipnennane nângâjêta bâlemu tembe lâulipyene hângânyongonjêta taka nengât opon kâmbukne kândonmâ itit kiom tuhuneneknomai.” Yawu sâwi.

⁴⁹ Yawu sâjêta hotom uminiwi ya yengâlen gâtne lok âlâ, kutne Kaipa sâam, yamâ yambu yan hotom uwi ya yengât kunyene pato manop. Yâkneâmâ yahatmâ yuwu sâam ekyongop. “Yenâmâ nângâm hâum pâpgumai.

⁵⁰ Yakât otmâmâ yuwu sâam ekyongomune nângâjêta. Nen Yura lohimbi kerekne hiliwahomangât lok yunahâk muâk sânom.” Yawu sâop.

⁵¹ Yawu gârâmâ den sâop ya ikñahâk ki sâm teteop. Yâhâmâ yambu yakât hotom uwi ya yengât kunyeñe manop. Yawuhât den ya sâop yakât bulânje yamâ Yesuñe kawenenñan kinmu kuñetâ muop.

⁵² Yâhâ Yura nengâlâk ki muop. Lohimbi wosapâ me wosapâ mansainje Anitâhâlen biwiyene katnomai kerek menduhunenekmu komot konohâk otnom. Otmâ emelâk manman kârikñahât pat kuningiop ya menomgât kawenenñan kinmu kuñetâ muop.

⁵³ Otmu Kaipane sâop yapâek topne katmâ Yesu muâkgât den hikum mâtpgât pâinmâ gawi.

⁵⁴ Yakât otmâ Yesuñe hoñ bawalipne menenekmu Yuraia hân pilâm, kapi âlâ, kutne Eparaim sâm ya lok ki manmai yakât horatñehen ariwin.

⁵⁵ Yakât kakñanâmâ nengât Tihit tihit homban tâlâhumu yan lohimbi dondâne Anitâne nângâyñgimu ârândân olâkgât toen piriakne sâm Yerusalem kapi patoen yâhâwi.

⁵⁶⁻⁵⁷ Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyene otmu Parisaione lohimbi yuwu sâm ekyongowi. “Yesu takawuap otmâmâ lok âlâ me âlâne ekmâ ga eknongomu nenje pâi emetñan mem katnom,” sâwi. Yakât otmâmâ Yesu ekñetâ biatmu opon kâmbukñan yâhâm yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yen girawu nanjai. Yesu homban yu kakñe ki mon ekbuap.” Yawu sâwi.

12

Mariane to kukñe âilonjo moselemu Yesu kâinjan giop.

(Mataio 26:6-13 Mareko 14:3-9)

¹ Yâhâ Yura lohimbine menduhuakmâ Yesuhât mambotñetâ bialop. Otmu yakât kakñan hilâm nombolân konok pesuk sâmu Tihit tihit homban tetewuap ya utâpgumu Yesuñe menenekmu Eparaim kapi pilâm Betani kapiân ariwin. Yâhâ Betani kapi yamâ Yesuñe Lasaro mumuñambâ mem yahalop.

² Yan arimunje kapi ambolipne nombotñane Yesuhât herone otmâ orowâk menduhuakmâ sot uñetâ newin. Nem tatmunje Lasarone Yesu hâlâñmâ talop. Otmâ Matane sot um hâum ningimu newin.

³ Nem tatmunje garinane nak âlâ toñe kukñe suk suk, hâmeñe yahat yahatñe, moselemu Yesuhât kâinjan gemu somotñe kâlep pato yane mem gowasiñmâ kereñ mewañgiop. Otmu kukñe yane pindindiñ sâm hâmenenñan yâhâop.

⁴ Kukñe nângâm nengâlen gâtñe âlâ, kutne Yurasi, Karioto kapi amboñe yamâ gâmâlâk Yesuhât betñehen kionbuap yane sâop.

⁵ “Bâe. To kukñe suk suk yu mem ari lok nombotñe yingimunje yakât hâmeñe, wan tausen kina yawuya ninginjetâ lohimbi umburuk mansai kâsikum tânyongombâingât dop.” Yawu sâop.

⁶ Otmu yâhâmâ den yu sâop yuâmâ lok umburuk manbi ya tânyongonehât ki sâop. Yâhâmâ nengât tewetsenñe katipne galem gum kinmâ yapâ kombo meningiminiop. Yakât otmâ ikñahât nângâm sâop.

⁷⁻⁸ Yawu sâmu Yesuñe yuwu sâm ekuop. “Kâmbukñe, ki sâm guhuñmâ tatñet. Kulem miap yu ekmune ârândân oap. Yawu gârâmâ nâ getek nohoñetâ mum-bom yan to torehenñe tap yuñe mem yâhâpñe pirinekbup. Yawu gârâmâ yu ki mem hângângum tewetsenñe mem lohimbi umburuk tânyongomai. Yamâ wongât? Yâhâmâ yen orop sâp kâlep manñetâ tânyongonomai.” Yawu sâop.

⁹ Otmu Yesuñe Betani kapiân yâhâ talop yan lohimbi dondâne nângâm ekne sâm takawi. Otmu yakâlâk bia. Emelâk Yesuñe Lasaro mumuñambâ mem yahalop ya nângâwihât ekne sâm takawi.

10-11 Taka Lasaronje mumunambâ yahalop yakât eknetâ âlâ kândâkdâ otmu biwiyenje Yesuhâlen katbi. Yakât otmâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyenaje nângânetâ bâlemu den yuwu sâmb hikuwi. “Lohimbi kingitje orowâkne Yesu je Lasaro mumunambâ mem yahalop ya nângâm yâkâlen torokatmaihât yâhâp yâhâp yotgomunje mundomawot,” sâwi.

Yesu je Yerusalem kapiân yâhâmu heronje otbangiwi.

(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40)

12 Emet hanj sâmbu nenje yahatmâ Betani kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâwin. Betani kapi pilâmunje lohimbi dondâje Tihit tihit hombanj ekne sâmb Yerusalem kapiân taka tatbinje Yesu kapiân takawuap ya nângâwi.

13 Ya nângâm kapi pilâm gem matuk yawuyaek yakât esenje hârem mâtâwân kinjetâ gamunje heronje otbangim sâwi. “Anitâje Isirae nengât tihitnenje otbuat sâmb kunnenje katgekmâ âi sâmb gihim hângângohomu mat takat. Yakât otmâ Anitâ mepaeain,” sâmb heronje otbi.

14 Heronje otjetâ Yesu je donji nanje âlâ mem kaknan yâhâ tatmâ kapiân yâhâop. Otmu yâhâop yakât emet inânjan poropete âlâje den kulempuop ya yuwu tap.

15 “Yen Yerusalem kapi ambolipje nângânet. Yengât kutdâyeje donji nanje kaknan tatmâ yengâlen takamu ekmâ heronje nângâwanjinomai. Yakât otmâ âlâkuâk ki gorâyngiwuap.”

Den kulempuop ya yawu tap.

16 Otmu sâp yanâmâ honj bawalipje nenje donji ya dâim ge wanmunje kaknan tatmâ kapiân yâhâop. Kapiân yâhâop yan den yakât bulâje teteop yakât hâmb pâpguwin. Yâhâ Yesu je himbimân âwurem yâhâop yakât kaknan yukât nângâmunje keterahop.

17-18 Otmu emelâk Yesu je Lasaro mumunambâ mem yahalop yakât lohimbi dondâje ekbi. Otmu yâkne bukulipyene ki ekbi ya ekyongonetâ nângâwihât Yesu ekne sâmb mâtâwân ge penewangim heronje otmâ orowâk kapiân yâhâwi.

19 Heronje otbanginetâ Parisaio nombotjanje ekmâ nângâm bâlewangim yuwu sâmb alahu gulahu otbi. “Bâe, nenje lohotje ot tatmunje lohimbi kingitje orowâkne Yesuhâlen torokatnomosai yukâ. Yakât otmâ girawu otmunje yan Yesu watmâ tai yu pilânet?” Yawu sâwi.

Yesu je mumbuap yakât Pilip yet Anderea ekyotgop.

20 Otmu sâp yanâmâ Girik kapi ambolipje nombotjanje Anitâ mepaene sâmb Yerusalem kapiân yâhâwi.

21 Kapiân yâhâ Yesu ekne sâmb bukunenne âlâ, Pilip sâmb, yamâ Besaita kapi yamâ Galilaia hânân tap yan gâtje, yâkâlen toho Yesuhât âikuwi.

22 Yesuhât âikujetâ Pilipje bukune Anderea ekumu orowâk Yesuhâlen ari den ya ekuowot.

23 Ekumutâ nângâm matje yuwu sâmb ekyotgop. “Bâin, Anitâje nâ lok bulâje hângânnohomu gewan. Nâhât topne tetemu nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomaihât sâpne tâlâhuap.

24 Yakât den âlâen hâmb sâmbune nângâmutâ keterahâk. Senjo alikne ki mondotmâ hân kâlehen katmain yamâ kâmbje ki gamu bonje ki otmap. Yâhâ senjo alikne hân kâlehen katmunje tatmâ kâmbje pururuk sâmb yahatmâ esenje huhumap. Yawu otmâ surinje pilâm yanjak bonje otmap. Yawu gârâmâ senjo alikne konok yapâek bonje pato tetemap. Yakât dopneâk nohojetâ mumune hânân katneketâ gemune yapâ gâtjanje lohimbi dondâje manman bulâje mem tetenomai.

25 Yakât yuwu sâmbune nângâyet. Lohimbi âlâ me âlâje yeje manmanyenjahâlâk mem mete tuhum mannomai yamâ hâmbâi hiliwahonomai.

Yâhâ lok âlâ me âlâne manmanyenahât ki mem mete tuhum nâhâlâk biwiyene katmâ mannomai yañeâmâ manman kârikñan mannomai.

²⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhâlen torokatmâ hoñ banihinomai yañeâmâ tem lâunihim mannomai. Yawu manñetâ Awoññañe meyekmâ nâhâlen torokatyekmu biwinenñañe hikuakmâ konohâk otmâ orowâk manbisâin.

²⁷ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yu biwine umatne oap. Biwine umatne otmu yakât girawu sâwom. Yuwu mon sâwom? Awoñ, umatne bâlene yu kaknan yâhâmapgât nângânihirâ pilâm ariwehât nanñan. Yamâ benne yawu bia. Umatne yu kaknan yâhâmu sât gum mumbenhât hângânohorâ gewan.

²⁸ Yakât otmâ sârâ umatne yu me ya kaknan yâhâwuap yu ekmâ lohimbi dondâne mepaehekñetgât nanñan.” Yawu sâop.

Yawu sâmu himbimâmbâ âwânñañe yuwu sâop. “Emelâk kulem topne topne mem garâ ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaenekmâ gamai. Yawu gârâmâ âlâkuâk kulem mendâ ya ekmâ mepaeneknomai.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâmu lohimbi yan kinbine denne nângâm sâwi. “Âo, himbim gunñuruñ sâmu nanñain.” Yâhâ nombotñañe sâwi. “Bia, anelo âlâne den ekumu ombene munñañe ñawañ ñawañ sâm arimu nanñain,” yawu sâwi.

³⁰ Yawu sâñetâ Yesuñe yuwu sâm ekyongop. Anitâne den yiwerene eknohomu nanñai yuâmâ biwine houñ sâmapgât ki yap. Yeñe nâhât nângânihinjetâ keterahâkgât yap.

³¹ Sâp yiwerene yupâek Anitâne lohimbi yengât biwiyene ekmâ mem kiwiliyekmâ sâm hâreyiñgiwuap. Yâhâ lohimbi bâlene yengât amboyeñe, kutne Satan sâm, ya mem ge katmune yakât wâtne pesuk sâwuap.

³² Yakât topneâmâ yuwu. Nâ howanân nohom kânângânekñetâ kinbom. Yawu otbom yan lohimbi kerek dâiyekmune nâhâlen torokatnomaihât nanñan.” Yawu sâop.

³³ Mem âlâlâ tuhuñetâ mumbuap yakât topne nângâñetâ keterakiñgiâkgât Yesuñe yawu sâm ekyongop.

³⁴ Yawu sâm ekyongomu lohimbi yan kinbine nângâñetâ ki ârândân otmu yuwu sâm âikuwi. “Bâin, yat yawu bia. Moseñe den âlâ kulemguop ya yuwu tap. Anitâne hângângumu gewuap yamâ manman kârikñan manmâ yâhâwuap. Yawu gârâmâ gâñeâmâ yuwu sâmat. “Anitâne lok bulâne hângânohomu gewan,” ya sâmat. Yamâ girawuhât otmâ “Howanân nohom kânângâneknomai” yat. Yakât otmâ Anitâne lok bulâne hângângumu gewuap yakât topne yamâ nângâm hilipgumat. Yakât otmâ lok âlâhât yat?” Yawu sâwi.

³⁵⁻³⁶ Sâñetâ sâop. “Sâp yiwerene yuâmâ sâmune lañinñañe biwiyenñan pilâmu hañ sâyiñgimap. Yawu gârâmâ lañinne bok sâmu omoñ bâlene sahakmapgât yeñe lañinñahât ambonahâlen biwiyene kepeim lañinñanâk mannomai. Yâhâ sâp ki kâlep otmâek lañinne bok sâmu yan omoñ sahakbuap. Yawu otmu omoñân mannomaiñe bam gane sâm mâtâp ki ekmâ awawî guwawî otmâ ari hiliwahonomai.” Yawu sâop. Yesuñe den sâm tiñ pilâm pilâyekmâ ge misiñgurahop.

Lohimbi kinñitne orowâkne biwiyene Yesuhâlen ki katbi.

³⁷ Yesuñe hânân manop yan kulem topne topne mem Yura lohimbine yakât topne ekñetâ ki keterakmu yanak yakâlen biwiyene ki katbi.

³⁸ Yakâlen biwiyene ki katbi yakât emet inânñan poropete âlâ, kutne Yesaia sâm, kulemguop yakât bulâne teteop.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepne ekyongomunne kapi ambolipñañe nângâñetâ ki bonne otmap. Otmu gâñe mâmâñe otningirâ kulem topne topne memunne ekñetâ ki keterakmap. Yakât otmâ gâhâlen biwiyenñañeâmâ ki kepeimai.” Yawu kulemguop.

³⁹ Anitâhâlen biwiyenaje ki kepeiwi yakât topne teteâkgât Yesaianje den âlâ kulemguop ya yuwu tap.

⁴⁰ “Lohimbi nombotjanje Anitâhât hâkâj otmâ nângâm kâkâsuk mansai. Yakât otmâ biwiyenje alitmâ hiliwahonjetgât yâkne nângân nângânyenje mem gulip tuhuyingimu ki nângânetâ hâumap. Otmu senyene mem kâtâpgumu ki eknetâ keterakmap.” Yawu kulemguop.

⁴¹ Yâhâ Yesu âwânanje âi sâm wanop ya tuhumi tin pilâm mumunambâ yahatmu eknetâ âlâ kândâkdâ otbuap ya Yesaianje emet inânjan ekmâ nângâm kulemguop.

Miti emetjahât galem nombotjanje biwiyenje Yesuhâlen katbi.

⁴²⁻⁴³ Yawu gârâmâ Yura nengât miti emetjahât galem nombotjanjeâmâ biwiyenje Yesuhâlen katbi. Yawu gârâmâ bukulipyenaje nângâyinjetâ yahalâkgât lohotjanâk manbi. Yawu manbi yakât Anitâje nângâmu ârândân oap me bia yakât ki nângâwi. Yawu nângâm Parisaionje nângâm bâleyingim miti emetjambâ kewilâyeknetâ yaehen manmahât Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât ki sâwi.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yesuje torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenje kepeimai yamâ biwiyenje nâhâlen kepeiain sâm awonje hângânohomu gewan yâkâlen kepeimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne nâhâlâk nângâmai yamâ nângânihaiin sâm awonje hângânohomu gewan yâk nângâwanjimai.

⁴⁶ Yâhâ balam sem lajinje pilâmu lohimbinje ekmâ hegenjumai yakât dopneâk nâne hohetyenan ge manmune nâhât manmannahât lajinjanje biwiyenan pilâmu han sâyingimap. Yawu otmâ lohimbi âlâ me âlâne omonân torokatmâ manmahât biwiyenje nâhâlen kepeim manjetâ han sâyingiâkgât gewan.

⁴⁷ Nâne lohimbi den âiân katyekmâ matje yingiwehât ki gewan. Nâmâ sârereyekmâ manman kârikjan mem torokatyekbe sâm gewan. Yakât otmâ lohimbi nombotjanje nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm manmai yamâ den âiân ki katyekmâ matje yingiwom yakât topne yuwu.

⁴⁸ Den ekyongomune nângânetâ gemu bet pilâmai den yunahâk sâp patoen topyene mem tetemu Anitâje matje yingiwuap.

⁴⁹ Nâne den ekyongom gaman yuâmâ nine engatneâk ki ekyongoman. Awojanje den yu ekyongowuat sâm hângânohomu gewan.

⁵⁰ Yakât topne yuwu tap. Awojanhât den ekyongom gaman yu lâum mannomai yanâmâ manman kârikjan manmâ yâhânomai ya nângâmunne bulâne otmap. Yakât otmâmâ awonjanje den yu ekyongowuat sâm nihio. Yawuâk ekyongoman.” Yesuje yawu sâop.

13

Yesuje hon bawalipne yengât kâiyenje piriop.

¹ Emet omon otmu han sâwuap yan Tihit tihit homban tetemu Yesuje pilânenekmâ âwânahâlen âwurem yâhâwuap yakât nângâop. Yakât otmâ nen wawaenenekmâ manmâ gaop yawuâk torokatmâ manbuap yakât nângâmunne keterahâkgât menenekmu emet âlâen menduhuakmâ sot um newin.

² Otmu bukunenje âlâ orowâk um nem tatbin yamâ Simon nanje, kutje Yurasi sâm, Karioto yan gâtje. Yamâ Satanje emelâk yâkât biwinan kionmu Yesu betnehen kionbuap yakât biwinje kalop.

³ Yawu gârâmâ Yesu âwânanje wâtne wanmâ hângângumu ge wuân me wuân otbuapgât dop tatbanjiop yakât nângâop. Yawu gârâmâ umatje tetewanjimu

yakât kakñan âwâñahâlen âwurem yâhâwuap yakât gurâ nâñgâm manmanñe ki alilop.

⁴ Yawu otmâ nenñe bukulipnenñe yengât nâñgâm hoñ bayiñginehât Yesuñe nem tatbin yapâ uk sâm yahatmâ sâñgum kâlep mânuñahop ya tuhum pilâm kereñ âlâ mem pâñan kepeiop.

⁵ Yawu otmâ yahatmâ to mem kondoân gâiop. To gâim katmâ nen hoñ bawalipñe konok konok kâinenñe piriningiop. Pirimâmâ kereñ meningiop.

⁶ Yawu otmâ, Simon Petoro yâkât kâiñe piriwañgiwe sâm otmu yakât Petoroñe nâñgâmu umatñe otmu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, girawuhât otmâ kâine piriwe sâm oat? Pilâhât nañgan.”

⁷ Sâmú sâop. “Wongât kâihe pirihihian yakât ki nañgat. Hâmbâi mâne gâmâ topñe nâñgârâ keterakbuap.”

⁸ Sâmú sâop. “Gâmâ kâine ki piri. Kâmbukñe, pilâ.”

Sâmú sâop. “Nâñe kâihe ki piriwom yamâ gâ nâ pilânekma gikiâk manbuatgât nañgan.”

⁹ Sâmú sâop. “Bâiñ, âlepñe gâñe pirinekbe sâm oat gârâmâ kâine konohâk ki piriwuât. Gâñe bâte otmu senne hâmene ya orowâk pirinekbuatgât nañgan.”

¹⁰ Sâmú sâop. “Yen kerekñe omoñânâk piriaksaihât salehâk tai. Yawu gârâmâ mâtâp tâlim takai yakât otmâmâ kâiyeñe konok pirian. Yawu gârâmâ yen tai yu osetyeñan gâtñe âlâmâ salehâk ki mansap.” Yawu sâop.

¹¹ Yurasine ikñe betñehen kionbuap yakât nâñgâm sâop.

¹² Otmu kâiyeñe ya kerehâk pirim pesuk pilâm sâñgumñe holañmâ kalop ya yâhâpñe mem mânuñahop. Mânuñakmâ gewâkñan ge tatmâ yuwu sâm eknongop. “Yiwereñe kâiyeñe piriyeksan yukât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nâñgâñet.

¹³ Yeñeâmâ “Patonenñe” me “Kutdânenñe” sâm nohonmai. Nâñe yengât kunyeñe manman yakât nohonmai ya nâñgâmunne ârândâñ oap.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu gârâmâ nâñe kunyeñe oan yakât otmâmâ yeñe hoñ bawañgiakmâ mannomaihât dop kum kâiyeñe pirian. Yakât otmâ yengu towat tiripyongoan yuwuâk otmâ mannomai.

¹⁶ Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Yeñe hoñ banihim mansai. Yakât otmâ kutdâlipne mannomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ nâñe hoñ hâñgânyongomune nâhât tem lâum mannomai. Yawu otñetâ amutyenñan manbomgât dop bia.

¹⁷ Yakât nâñgâm sâp yiwereñe yu hoñ bayiñgian yakât dopñeâk hoñ bawañgiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâñe nâñgâmu ârândâñ otmu biwi herone mannomai.

Yesuñe ikñe betñehen Yurasine kionbuap yakât sâop.

¹⁸ Nâmâ biwiyeñahât topñe nâñgâm tem lâunihim manñetgât meyekmunne mansain. Yawu gârâmâ kerek yengât ki yan. Miti pepaen den âlâ yuwu tap. “Bukune lau konok niat yañeâmâ mem purik pilânehop.” Den yawu tap yakât bonñe teteâkgât yen tai yu osetyeñan gâtñe âlâñe mem bâlenekbuap.

¹⁹ Nâñe sâp yiwereñe yu den ekyongoan yukât bonñe tetewe sâm oap. Tetemu ekmâ yan Anitâ orop dopnetñe konohâk oap yakât topñe ekmâ nâñgâm henñeñgunomai.

²⁰ Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe buku otnihimai yañe nâ otnihiain sâm yan awoñne hâñgânnohomu gewan yâk otbawñimai. Yawu gârâmâ nâñe yawuâk hâñgânyongomune arinñetâ buku otyiñginomai. Yawu otyiñginomai yañe yen otyiñgiain sâm yan nâ otnihinomai” Yawu sâop.

*Yurasije Yesu betnehen kionbuapgât sâop
(Mataio 26:20-25 Mareko 14:17-21 Luka 22:21-23)*

²¹ Yesuje yawu sâmbiwiñe umatñe otmu yuwu sâop. “Bulânâk ekyongomune nângâñet. Yen tai yu osetyenjan gâtñe âlâñe betnehen kionbuap.”

²² Den sâop yamâ âlâhât sâop ya ki nângâmunnje teteop.

²³⁻²⁴ Yâhâ nâ otmu Yesu biwinetñe hikuakmâ konohâk olopgât nâmâ yâk hâlânâmâ tatban. Yakât otmâmâ Petoroñe senñajak otmu ândâp katmune halowângen eknohom sâop. “Ya ekum ehâ. Yu âlâhât yap?” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmbiwiñe nângâm nâñe Yesu yuwu sâmbiwiñe. “Bâe, gâ yat yamâ âlâhât yat? Ya sârâ nângâwe.”

²⁶ Âikumune sâop. “Sot mem motokmâ wañmune nembuap yakât yan.” Yawu sâmbiwiñe sot mem motokmâ Yurasi wañmu miop.

²⁷ Miop yanâk Satanñe biwiñan kionop. Biwiñan kionmu yanâk Yesuje nângâm yuwu sâmbiwiñe ekuop. “Gâ yiwerene yu me ya otbehât nangat. Ya âlepñe otbuat.” Yawu sâop.

²⁸ Yesuje Yurasi yawu sâmbiwiñe ekuop yakât topñe bukulpñe ki nângâwi.

²⁹ Yâhâ Yurasije nengât tewetsenñe galemgun manminiop. Yakât otmâ bukulpñe nombotñe yuwu nângâwi. “Yurasije tewetsenñe mem ari sot puluhuâkgât Yesuje ekuap,” yawu nângâwi. Yâhâ nombotñeâmâ “Yurasije tewetsenñe sâlikum nombotñe hârem lok umburuk mansai ya yingîâkgât ekuap,” yawu nângâwi.

³⁰ Yesuje sot mem motokmâ wañmu miop yanâk Yurasije yahatmâ pilânenekmâ ariop.

Biwinnenñe kepeiakmâ buku oranjim mannom.

³¹⁻³² Yurasi gem arimu Yesuje yuwu sâmbiwiñe eknongop. “Anitâñe nâ lok bulâñe hângânnohomu gewan yakât topñe lohimbî kerekñe nângâm henñgunetgât kulem âlâ nâhâlen tetewuap. Tetemu lohimbî dondâñe ekmâ nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaenekomai. Yâhâ nâñe Anitâhât tem lâumune kulem tetemu ekñetâ ewe membe otmu yanâk Anitâ mepaenekomai.

³³ Bukulpñe, emelâk Parisaio ekyongowan ya yawuâk ekyongomune nângâñet. Sâp kâlep ki otmuâk pilâyekmâ ariwom. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yeñe arinomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ pâinneknomai yamâ ki neknomai.

³⁴ Yawuhât den âlâ yuwu ekyongomune lâum mannomai. Nâñe biwinane kepeiyekmâ mansan yakât dopñeâk yengu biwiñeñe kepeiakmâ buku oranjim mannomai.

³⁵ Yawu oranjim mannomai yanâmâ yeñe nâhât hoñ banihim mansai yakât yen yekmâ nângâyingim henñgunomai.” Yawu sâop.

*Petoroñe Yesu betguwuap yakât Yesuje sâop.
(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34)*

³⁶ Yesuje yawu sâmbiwiñe Petoroñe yuwu sâmbiwiñe. “Kutdâ, gâ wosaken ariuwat?”

Sâmbiwiñe sâop. “Yen pilâyekmâ arimune watneknomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmbiwiñe sâop. “Kutdâ, wongât gâ orop ki arinom yat? Yâhâ kasalipñe gohoñetâ mumbuat yamâ nâ orowâk notgonomaihât nang’an.”

³⁸ Sâmbiwiñe sâop. “Bukune, yuwu sâmbiwiñe nângâ. Gâñe nâ betnohom topne kurihiuwat. Betnohorâ kalimbunje otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

14

Yesuje himbimân kawenenje hejengejuwap yakât sâop.

¹ Yesuje torokatmâ yuwu sârn eknongop. “Nâje pilâyekmâ ariwom yakât ki nângâm ketet otnomai. Yeje Anitâ tihit tihit ambonahâlen biwiyejahe kepeim manmai yakât dopneâk nâhâlen gurâ biwiyejahe kepeim mannomai.

² Awone tatmap yan emet biwine dondâ tap. Yawu ki tap mâne, nâje emelâk yakât sârn tetem ekyongombâm. Nâ in ki ariwom. Yengât kawememune yan ari tatnomaihât ariwom.

³ Ari kaweyene hejengejum yanâmâ âwurem taka meyekmune nâ orowâk ari mannom.

⁴ Yâhâ nâje Anitâhât tem lâum âi sârn nihiop ya tuhum metem âwurem yâhâwongât mâtâp ya emelâk ekyongowan.”

Yesuhâlen biwinenjahe kepeinom otmuâmâ Anitâhâlen yâhânorn.

⁵ Yawu sârn bukunenje âlâ, kutje Toma sârn, yâkne yuwu sârn âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariwuat ya ki nangain. Yakât otmâmâ nengu mâtâp girawu ya watmâ gâhâlen takanom?”

⁶ Sârn sâop. “Nâ ninak Anitâhâlen arinomai yakât mâtâp oan. Otmu Bulâje Ambonemâmâ nâ mansan. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâ Anitâhât den ekyongomune nângânetâ bulâje otmu nâhâlen torokatmâ mannomai yaje manman kârikjan mannomai.

⁷ Yeje nâhât topne nângâm metewi mâne Awonahât topne emelâk nângâmbâi. Yawu gârâmâ sâp yupâek nâ nekmâ nângânomai yamâ Awonahât topne nângâm hejengejunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sârn Pilipje sâop. “Kutdâ, awonenne tiripnongorâ eknehât nangain. Ekmunne biwinenje huruj sâruap.”

⁹ Sârn sâop. “Pilip, yenâmâ nâ orop sâp kâlep manmâ gain. Yakât otmâ girawuhât otmâ nâhât topne ki nangat? Anitâ orop dopnetje konohâk oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje nâhât topne nangap yamâ Awonahât topne gurâ nangap. Topnetje yawu tapgât wongât “awonenne tiripnongorâ ekne” sârn eknohoat?

¹⁰ Nâmâ Awon orop biwi nângân nângânetje hikuakmâ dop konohâk otmu tatmait yakât topne nangat.” Yawu sârn ekum yuwu sârn eknongop. “Nâje den ekyongoman yuâmâ nine engatneâk me ninahâlâk otmâ ki sârn. Awon orop biwi nângân nângânetje konohâk otmâ tatmait. Yakât otmâ yâkne mâmâje otnihimu yâkât wâtnan kinmâ kulem topne topne mem gaman.

¹¹ Yawu gârâmâ Awon orop biwi nângân nângânetje hikuakmâ konohâk tatmait ya nângânetâ bulâje olâkgât nangan. Ya nângânetâ ki bulâje otbuap otmuâmâ kulem topne topne mem gamune ekmai yakât nângânomai yanâmâ netgât nângânetâ bulâje otbuapgât nangan.

¹² Bulânanâk ekyongomune nângânet. Awonane mâmâje otnihimu yâkât wâtnan kinmâ âi memune bulâje tetemap. Yakât otmâ Awonahâlen âwurem yâhâwom yanâmâ âi bulâje pato tetemu eknomai. Dop yawuâk lohimbî âlâ me âlâje nâhâlen biwiyejahe kepeim mannetâ mâmâje otyingiwom. Yawu otyingimune nâhât wâtnan kinmâ âi menetâ bulâje tetewuap.

¹³ Awonahâlen arimune yan yeje biwiyejahe nâhâlen kepeim yu me yakât ulitnohomai yamâ âlepne nângâyingiwom. Nângâyingimune bulâje tetemu lohimbine ekma Awone mepaenomai.

¹⁴ Yakât yâhâpne sârnune nângâm hejengejunet. Yeje nâhâlen biwiyejahe kepeim yu me yakât ulitnohonomai yamâ âlepne nângâyingiwom.

Wâtgât mâmânahât Heak gewuap yakât Yesuje sâop.

15 Yeje nâhâlen biwiyenaje kepeim mannomai yakât bonje yamâ nâhât tem lâum mannomai.

16 Yawu manjetâ nâje Awoŋne ulitgumune yâkŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge mâmâŋe otyiŋgimu yâkât wâtŋan mannomai.

17 Yâhâ yeje yâkât wâtŋan mansai. Yakât otmâ yeje yâkât topŋe naŋgai. Yâhâ hâmbâi yâkŋe biwiyenjan ge mâmâŋe otyiŋgiwuap. Lohimbi biwiyenje pâlâmŋe otmâ belângen mansaiŋe yâkât topŋe ki naŋgai. Yakât otmâmâ ya yengâlen ki ge mâmâŋe otyiŋgiwuap.

18 Nâ yiwerenje pilâyekmâ ariwomani. Yâhâ yen mandu yawu otmâ manmai hât nâje âwurem gewom.

19 Yâhâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakŋan lohimbi biwiyenje pâlâmŋe otmâ belângen manmaiŋe âlâkuâk ki neknomai. Yawu gârâmâ yenâmâ âlâkuâk neknomai. Otmu nâje mumuŋambâ yahatmâ manman kârikŋan manmâ yâhâwom. Yakât otmâ yeje gurâ mumuŋambâ yahatmâ nâhâlen torokatŋetâ orowâk manmâ yâhânom.

20 Yâhâ mumuŋambâ yahatbom yanâmâ nâ Awoŋ orop biwi nâŋgân nâŋgânetŋe hikuakmâ konohâk tatmait yakât topŋe yeje nâŋgâm heŋgenŋunomai. Otmu yen orop biwi nâŋgân nâŋgânnenŋe hikuakmâ konohâk mansain ya gurâ nâŋgâŋetâ keterakbuap.

21 Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenaje kepeim manmai yamâ nâhât den nâŋgâm tem lâunihimai. Otmu nâhâlen biwiyenaje kepeim mannomai yamâ Awoŋnaje wawaeyekmâ tihityenje otbuap. Otmu yeje nâ orop konohâk otŋetâ yanâmâ nâje biwiyenjan gemune topne nâŋgâm heŋgenŋunomai.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu Yurasi Simon nanŋe yâkât nambenaje yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, sârâ nâŋgâwe. Biwinenŋe gâ orop kepeiakmâ konohâk otmu yan biwinenŋan gerâ topge nâŋgâm heŋgenŋunom. Yâhâ wongât otmâ lohimbi belângen mansai ya yengât biwiyenjan ki gerâ topge nâŋgânomai?” Yawu sâop.

23 Sâmu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenaje kepeim manmaiŋe nâhât denne nâŋgâm lâumai. Lohimbi yawuya Awoŋnaje wawaeyekmâ tihityenje otmu net orowâk manmâ yâhânomai.

24 Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenaje nâhâlen ki kepeim manmaiŋe nâhât den ki lâumai. Yâhâ nâje den kâsikum yingim gaman yuâmâ nine engatneâk otmâ ki kâsikum yingiman. Awoŋnaje sâm nihiop ya kâsikum yingiman.

25 Yâhâ sâp yiwerenje yu pilâyekmâ yâhâwom yakât topŋambâek ekyongoan.

26 Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakŋan Awoŋnaje ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge nâhât âi torokatmâ tâtâem mâmâŋe otyiŋgimu nâje den kâsikum yingiminiwan ya bunewâk nâŋgâŋetâ keterak yingiwuap.

27 Nâ pilâyekmâ yâhâwomani. Biwiyenje itoŋ galan otmapgât biwi sânduhân katyeksan. Otmu lohimbi belângen manmaiŋe yen biwi sânduhân katyekne sâm otnomai yamâ imbiâk otnomai. Yâkŋe otnomai yawu ki otbom. Nâŋeâmâ yen orowâk manmâ biwi sânduhân katyekmune yanâk manmâ yâhânomai. Yakât nâŋgâm ki gorâyingâk.

28 Emelâk yuwu sâm ekyongoan. “Nâ pilâyekmâ yâhâwom. Hâmbâi mâne âwurem gewom.” Ya naŋgai. Yâhâ yeje nâhâlen biwiyenaje kepeim mansai mâne nâje Awoŋnahât sâtgât âi tuhum pesuk pilâm yâkâlen âwurem yâhâwom yakât nâŋgâm heronŋe nâŋgâmbâi.

29 Nâŋe yiwerenje den ekyongoan yukât bulâŋe tetemu eknomai. Tetemu ekmâ yan topŋe nâŋgâm heŋgenŋunomai.

³⁰ Yiwerenje manman bâlenjahât ambonaje honj bawalipne hângâyongomu taka meneknomai. Yakât otmâ nâje yen orop den kâlep huhunomgât sâp bia. Yamâ benje manman bâlenjahât ambonje yakât amutgen ki mansan.

³¹ Yawu gârâmâ nâje Awoŋnahâlen biwinaje kepeim yâkât amutgen manman ya lohimbi kerekne nângâjetgât Awoŋnahât tem lâuwanjiman. Lâuwanjiman umatne tetenihiwuap yu ki tetenihiâk sâp ki ulitguwom. Yakât otmâmâ yahatjetâ arine.” Yawu sâop.

15

Yesuje wain tâknan hâum ikŋahât topne sâop.

¹ Yesu ikŋan hâum yuwu sâp eknongop. “Nâ wain tâkne yan hâum nihât topne sâp ekyongomune nângâjet. Nâmâ wain topne yawuya. Yâhâ yenâmâ wain kele awatne yawuya. Yâhâ Awoŋneâmâ wain kalam yakât ambonje yawuya. Ikŋahâk wain bulâne kinjigite orowâk kinâkgât hârâtne kum heŋgenjgumap.

² Yâhâ awatne âlâhât bonje ki kinmap yamâ Awoŋnaje hârem panmu hâlâlânj sâmap. Yâhâ awatjahât bonje kinmap yamâ bonje kinjigite orowâk kinâkgât hârâtne kum heŋgenjgumap.

³ Yakât dopneâk nâje den kâsikum yinjim gaman ya nângâjetâ bulâne otmu biwiyenaje nâhâlen torokatmai.

⁴ Nâhâlen torokatjetâ biwinenne hikuakmâ konohâk otmu nâhât wâtnan manmâ yâhânomai. Yakât torokatmâ hâum sâwe. Wain awatne pak sâp gewuap otmuâmâ yan bonje âlâ ki kinbuap. Yakât dopneâk yeje nâhâlembâ dâiakmâ mannomai yanâmâ bonje yengâlen ki tetewuap.

⁵ Nâneâmâ wain topne yakât dop oan. Yâhâ yejeâmâ wain kele awatne yakât dop oai. Gârâmâ yeje nâhâlen torokatjetâ orowâk mannom yamâ yengâlen bonje âilonjo tetewuap. Yâhâ yeje nâ pilâneknomai yamâ yengâlen bonje âlâ ki tetewuap.

⁶ Yâhâ wain awatne âlâne bonje ki tetewuap yamâ hârem panmu hâlâlânj sâwuap. Hâlâlânj sâmu kâlâwân unjetâ sewuap. Yakât dopneâk lohimbi âlâ me âlâne pilâneknomai yamâ Awoŋnaje panyekmu hem nâpumân ge kionjetâ kâlâpne seyekbuap.

⁷ Yâhâ yeje nâhât den lâum manjetâ biwinenaje hikuakmâ konohâk otbuap yan yeje yu me yakât ulitnohonomai yamâ âlepne nângâyinjigiwom.

⁸ Yeje nâ orop manmâ tem lâunihinomai yanâmâ yakât bonje manman âilonjo yengâlen tetewuap. Yengât manman tetemu lohimbine yekmâ nâhât honj bawalipne sâp Awoŋne mepaenomai.

⁹ Yâhâ Awoŋnaje wawaenekmâ tihitne otmâ gap yakât dopneâk nâku yawuâk wawaeyekmâ tihityene otmâ gan. Yakât otmâmâ ki betnohonomaihat nanjan.

¹⁰ Nâje Awoŋnahât tem lâum manmune yanak yâkne biwinaje kepeinekmâ gamap. Yakât dopneâk yeje nâhât tem lâum mannomai yanâmâ nâku yawuâk biwinaje kepeiyekmâ yâhâwom.

¹¹ Yeje nâhât den nângâm biwiyenan katmâ herone kakŋan manjetgât nâje ninan hâum ekyongoan. Yakât otmâ tem lâunihim mannomai. Yanâmâ yengât nângâm nâku yawuâk biwi hero nângâyinjigiwom.

¹² Yâhâ den âlâ yuwu sâp ekyongomune lâum manjetgât nanjan. Nâ orop biwinenaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjain yakât dopneâk yengu yawuâk biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mannomai.

¹³ Yâhâ lok âlâ me âlâne buku âlâhât tep âlep nângâwanjiman sâreŋjetâ yakât yongonjetâ munomai yune buku orotgât mâtâp âlâlâ kerek wangiap.

14 Otmu yeŋe nâhât tem lâum mannomai yamâ nâhât bukulpne yawu mannomai.

15 Yâhâ lok kunŋe âlâŋe ikŋe biwiŋan den tatmap ya hoŋ bawalipne ki ekyongomap. Yawu gârâmâ Awoŋnaŋe den eknohomap yamâ nâŋe kerehâk ekyongom gan. Yawu otman yakât nâŋgâm hoŋ bawalipne ki sâyiŋgiwom. Yamâ bukulpneâk sâmunne ârândâŋ otbuap.

16 Yawu gârâmâ yeŋe ki menekbi. Nâŋe yen meyekmâ âi sâm yiŋgim hâŋgânyongomune arinomai. Ari lohimbi nâhât den pat âlepne ekyongonjetâ nâŋgânetâ bulâŋe otmu manman kârikŋan mannomai. Yakât otmâ yeŋe wuân me wongât nâŋgâm nâhât wâtŋan kinmâ Awoŋne ulitgunomai yamâ âlepne nâŋgâyiŋgiwuap.

17 Yakât den emelâk yan ya yâhâŋe sâmunne nâŋgâŋet. Yeŋe biwiyeŋe kepeiakmâ konohâk otmâ buku oraŋgim mannomai.

Lohimbi belâŋgen manmaiŋe Yesuhât komot yeŋgât hâkâŋ otmai.

18 Lohimbi belâŋgen manmaiŋe kasa otyiŋginomai yanâmâ ki pârâk pilânomai. Kândikum emelâk nâ kasa otnihiwi yawuâk yeŋgât kasa otyiŋginomai.

19 Yâhâ orotmeme bâleŋe otmâ mansai ya yeŋgâlen torokatmâ yawuâk otmai mâne buku otyiŋgimbâi. Yawu gârâmâ yenâmâ emelâk nâŋe nine pat kuyiŋgim meyekmune nâhâlen torokatbi. Yawu torokatbi yakât otmâ lohimbi yaŋe yeŋgât hâkâŋ otmâ mem ge katyekne sâm otmai.

20 Nâŋe emelâk den yuwu ekyongowan ya biwiyeŋan katmâ nâŋgânomai. Lohimbiŋe lok kunŋe otmu yakât hoŋ bawalipne yamâ kapam dop konohâk yongom hâhiwin yiŋginomai. Yawu gârâmâ nâ mem âlâlâ tuhunekmâ hâhiwin nihim mansai yakât dopneâk yen yawuâk mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ lohimbi nombotŋe nâ buku otnihim denne nâŋgâmai mâne yen gurâ yawuâk lohimbi nombotŋe buku otyiŋgim denyeŋe nâŋgâmbâi.

21 Lohimbi belâŋgen mansaiŋe Awoŋnaŋe hâŋgânnohomu gewan yâkât topŋe ki naŋgai. Topŋe ki naŋgai yakât otmâ yen gurâ kasa otyiŋgim mem âlâlâ tuhuyeknomai.

22 Yawu gârâmâ nâŋe hânân yu ki ge Awoŋnahât topŋe ekyongowan mâne yâkŋe betnihimbâi yakât tosa ki membâi. Yamâ tosa miai yakât âlâ me âlâhâlen gâitmâ tâwâeyeknomaihât dop âlâ ki otbuap.

23 Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe nâhât hâkâŋ otmâ betnihim manmai yaŋe nâ otnihaiin sâm Awoŋne otbaŋgimai.

24 Yakât torokatmâ sâwe. Nâŋe hohetyeŋan manmâ kulem topŋe topŋe ki orotŋe ya mewan mâne ki ekŋetâ tâŋât otmu tosa membâi. Yawu gârâmâ kulem meman ya ekmai yamâ Awoŋnâit betnitgim mansai.

25 Yawu gârâmâ yeŋgât miti pepaen den âlâ tap yakât bonŋe teteâkgât yawu oai. Den ya yuwu tap. “Lokŋe imbiâk kasa otnihai.” Den yawu tap.

26 Nâmâ hâmbâi Awoŋne ekumune ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu gewuap. Ge lohimbi biwiyeŋan kionŋmu nâhât den pat âlepne nâŋgânetâ bulâŋe otbuap.

27 Otmu yenâmâ nâ orowâk manmâ âi topŋe katmâ gain yakât mem heweweŋ tuhuyekmu nâhât den pat âlepne sâm haŋ tuhunomai.”

16

1 Yesuŋe den âlâ yuwu sâm eknongop. “Lohimbi belâŋgen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yiŋginomai yanâmâ ekmâ ki pârâk pilâm betnihim biwiyeŋe âlâhâlen katmaiŋe den yu ekyongoan.

² Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbiñe yengât hâkâñ otmâ miti emetñambâ kewilâyekñetâ ge yaehen mannomai. Yâhâ hambâi mâne belângen mannomai yanje Anitâhât sâtgât oain sâm yongonjetâ munomai.

³ Yamâ Awonj orop netgât topnetje ki nângâm heñgenjum mem âlâlâ tuhuyeknomai.

⁴ Yâhâ emelâk yakât ki ekyongowan. Yawu gârâmâ pilâyekmâ ariwomani yakât emet inânñan den yu ekyongoan. Arimune yenjâk tatñetâ mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ den ekyongoan yu nângâm mannomai.

Wâtgât mâmâñahât Heakgât nep

⁵ Nâmâ hângânnohomu gewan yâkâlen purik sâm âwurem yâhâwom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe nâhât topñe girawuhât yâhâwuat sâm ki âinohomai.

⁶ Nâñe katyekmâ yâhâwom sâmune nângâñetâ biwiyenje umatñe oap.

⁷ Bukulipne, bulâñanâk sâmune nângâñet. Nâñe ki pilâyekmâ âwurem yâhâwom mâneâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe ki ge mâmâñe otyingiwuap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ âwurem yâhâwom yanâmâ hângângumune ge mâmâñe otyingim biwi sânduhân katyekbuap.

⁸⁻⁹ Gem yan lohimbiñe nâhâlen biwiyenñe ki kepeim tosa otmai ya engatyenñan gemu nângâñetâ keterakyingiwuap.

¹⁰ Otmu Anitâñe lohimbi yekmu ârândâñ olâkgât âi sâm nihiop ya tuhum tin pilâm katyekmâ âwurem yâhâwom yakât topñe gurâ nângâm heñgenjunomai.

¹¹ Otmu Anitâñe manman bâlenñahât ambonje sâm hârewanñim mem ge kalop yakât nângâñetâ keterakbuap. Yawu nângâm heñgenjum nâhâlen biwiyenñe kepeim mannomai.

¹² Nâñe sâp yiwerenje den umatñe topñe topñe tap ya kâsikum yingimbâm. Yamâ yiwerenje yakât topñe nângânomaiñhât dop bia.

¹³ Hambâi mâne Anitâñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge den bulâñe ekyongomu nângânomai. Yawu otmu yâkât topñe nângâm heñgenjunomai. Yâkñeâmâ ikñe engatñeâk ki watmâ ekyongowuap. Anitâhât den ya konohâk ekyongom mâmâñe otyingimu yu me ya tetewuap ya ekmâ topñe nângâm heñgenjunomai.

¹⁴ Yâhâ lohimbi nine pat mannomai ya yengât biwi nângân nângânyenje mem kusânyingimu nâhât topne nângâñetâ keterakyingiwuap. Nângâñetâ keterakyingimu nâhât nângâñetâ yahatmu mepaeneknomai.

¹⁵ Otmu den bulâñe Awonñahât nângân nângânñan tap ya eknohomap. Yawu eknohomu yanjak nâku yawuâk Wâtgât mâmâñahât Heak ekumune topñe sâm tetem ekyongowuap.

Yesuhât hoñ bawalipñe engat hako sâp kâlep ki nângâwi.

¹⁶ Nâ yen orop sâp kâlep ki mannom. Pilâyekmâ yâhâwom. Manmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom.”

¹⁷ Yesuñe yawu sâm eknongomu nângâm pâpguwin. Nângâm pâpgum nenñahâk yuwu sâm alahu gulahu otbin. “Yamâ girawuhât yawu yap. “Nâ pilâyekmâ Awonñahâlen yâhâmune ki neknomai.” Otmu “pilâyekbom ya kâlep ki otmuâk âwurem gemune neknomai.” yawu yap.

¹⁸ Yawu yap yamâ topñe girawuhât otmâ yap?” sâm yakât topñe pâpgum alahu gulahu otbin.

¹⁹ Yawu sâm alahu gulahu otmâ yakât Yesu âikune sâm otbin. Yawu nângâmunñe biwinnenje ekmâmâ yuwu sâm eknongop. “ “Nâñe pilâyekmâ yâhâwom gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom,” yawu ekyongomune nângâm biwi yâhâp otmâ topñahât âinohone sâm oai.

²⁰ Yakât yuwu sâm ekyongomune nângânet. Nâne pilâyekmâ ariwom yan nâhât isem engat hako nângânomai. Engat hako nângânomai yanâmâ lohimbi belângen mansaije kândâtyeje kuwiknomai. Otmu yengât biwi nângân nânganyeje umatje otbuap yamâ sâp kâlep ki otbuap. Yakât kakjanâmâ âlâkuâk herone pato nângânomai.

²¹ Den yukât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Imbilipnennaje naom mene sâm hâliliakmâ tاتمâ memai. Otmu naom ya kionmu yan hâkyeje sânduk sâmu herone pato nângâm yakât kakjan hâhiwin nângâmai ya nelâmyongomap.

²² Yakât dopneâk nâne pilâyekmâ arimune engat hako nângânihinomai. Otmu sâp kâlep ki otmuâk âwurem gemune nekmâ tepyeje sânduk sâmu herone pato nângânomai. Herone nângânetâ lok âlâ me âlâne yâhâpne engat hakoân ki katyeknomai.

²³ Yâhâ sâp yan nine topne ki nângâm pâpgunomai. Yakât otmâ âi pâi ki tuhuneknomai. Den bulânanâk sâmune nângânet. Yeje biwiyenaje nâhâlen kepeim wuân me wongât nângâm awone ulitgunomai yamâ âlepne nângâyinjgiwuap.

²⁴ Yamâ emelâk âi topne katbin yapâek yeje wuân me wuângât awone ki ulitgum ganetâ yu oap. Yâhâ sâp yiwerene yupâek âlepne nâhâlen biwiyenaje kepeim awone ulitgum manjetâ nângâyinjgimu herone kakjan manmâ yâhânomai.

²⁵ Nâne yu me yakât den âlâen hâum ekyongoman. Gâmâlâhâmâ awonahât topne ya nângânetâ keterakbuapgât tâj tâjâk ekyongowom.

²⁶ Sâp yanâmâ nâhâlen biwiyenaje kepeim awone tâj tâjâk ulitgunomai. Yakât otmâmâ nâne yengât kaweyenjan kinmâ hilâm ârândâj ki ulitguwom.

²⁷ Nâmâ âi topne ki katmâek awone orop embânâmbâek tاتمâ gam yanjak pilâm hânân yuân gewan ya nângânetâ bulâne otmu biwiyenaje nâhâlen kepeim mansai. Yawu mansai yakât Awonaje wawaeyekmâ tihityeje otmap.

²⁸ Bulânanâk nâ Awonahâlembâ gewan. Yakât otmâ âi tuhumm pesuk pilâm âwurem yâhâwe sâm oan.” Yawu sâop.

²⁹ Yesune yawu sâmu yuwu sâm ekuwin. “Yiwereneâk eksain. Gâne den tâj tâjâk eknongorâ yakât topne tetemu nângâmunje âlepne oap.

³⁰ Gâne biwinnenje kerek ekmâ nângâmat. Yawu gârâmâ biwinnenjan tap yakât kî hâum pâpumat. Yakât otmâ Anitâne hângângohomu ge mansat yakât nângâmunje bulâne oap.” Yawu sâwin.

³¹ Sâmunje sâop. “Âlepne nâhât topne yiwerene nângâm biwiyenaje nâhâlen tijâk kepeim mansai.

³² Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk kinjityenahât otmâ pilânekmâ tiok taok otmâ âlâhu kapijan kapijan arinomai. Arinetâ nâmâ niniâk ki tatbom. Awone orowâk tatdom.

³³ Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângânet. Yeje nâhâlen torokatjetâ biwi nângân nângânnenaje kepeiakmâ konohâk otmu biwi sânduhân mannomaihât den yu ekyongoan. Yeje yawu manjetâ lohimbi belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ ki lohotje otnomai. Yamâ nâne emelâk manman bâlenjahât ambone mem ge katmâ kunyeje pato mansan ya nângâm mannomai.”

17

Yesune honj bawalipne yengât nângâm Anitâ ulitguop.

¹ Yesuñe den yawu sâ m eknongom senñe pak sâ m himbimân ekmâ âwâñe yuwu sâ m ekuop. “Awoñ, lohimbiñe nekñetâ yahatmu mepaeneknomaihât sâ p tâlâhuap. Yawu gârâmâ gâñe mâmâñe otnihirâ tem lâuhihim mansan. Yakât otmâ lohimbi kerek wawaeyekmâ tihityeñe otbe sâ m oat yakât bulâñe ekmâ mepaehekmâ mannomai.

² Emelâk “Lohimbi kerek yeñgât kunyeñe otmâ manbuat” sâ m âi nihion. Yakât otmâ emelâk lohimbi yeñgât manman kârikñahât pat kuyiñgion yamâ biwiyeñe mem hewewenñe tukurâ nâhâlen torokatnomai yamâ yakât bulâñe yingiwom.

³ Yâhâ manman kârikñahât topñe yuwu. Gâ konok Anitâ bulâñe tatmâ gamat. Otmu gâñe tihityeñe otbe sâ m nâ hâñgânnohorâ gewan. Ya lohimbiñe nâñgâñetâ bulâñe otmu netgâlen biwiyenñe kepeim mannomai yamâ manman kârikñe yingimune menomai.

⁴ Gâñe âi sâ m nihim hâñgânnohorâ gewan ya tuhum pesuk pilâwom yanâmâ lohimbi kiñgitñe orowâkñe ekmâ mepaeheknomai.

⁵ Awoñ, embâñân hân himbim ki kândikyotgon yan biwinetñe konohâk otmâ orowâk tatmâ gawit. Yawu gârâmâ himbim pilâm hân yuân ge mansan. Yakât otmâ sâ p yiwereñe yuâmâ gâhâlen âwurem gamune emelâk orowâk tatmâ gawit yawuâk orowâk tatmâ yâhârom.

⁶ Awoñ, añañan lok kâiân konok yu lok bâleñe yeñgâlembâ meyeñon. Meyekdâ nâhâlen torokatñetâ gâhât topge sâ m tetem ekyongoman. Ekyongom gamune yan nâhât tem lâum manmai.

⁷⁻⁸ Gâñe den eknohon yamâ kerehâk sâ m tetem ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe otmap. Otmu gâñe hâñgânnohorâ gewan ya gurâ yawuâk nâñgâñetâ bulâñe otmap.

⁹⁻¹⁰ Yawu nâñgâm nâhât âi torokatmâ tuhum tiñ pilâm net orop mannomgât mâmâñe otyiñgihât nanñan. Mâmâñe otyiñgirâ nâhât wâtnan kinmâ den pat âlepñe ekyongonñetâ lohimbi kiñgitñe orowâkñe nâñgâm mepaenekmâ mannomai. Yawu otmâ ya yeñgât nâñgâm ekgohoan. Yâhâ lohimbi belângen manmai ya yeñgât ki ekgohoan.

¹¹ O, Anitâ Awoñne. Topge ikñiâk tap. Tat tatge âlâ kândâkdâ tatmâ gaonñak tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâwuat. Yiwereñeâmâ hoñ bawalipne pilâyekmâ gâhâlen âwurem gawom. Yawu gârâmâ nâhât hoñ bawalipne yuñe yuân torokatmâ lok bâleñe yeñgât hohetyenñan mannomai yamâ gâñe mâmâñe otyiñgim tihityeñe otbuat. Mâmâñe otyiñgirâ netñe biwinetñe konohâk otmap yakât dopñeâk lok yuñe biwi konok otmâ mannomai.

¹² Yawu gârâmâ hoñ bawalipne yu orowâk manmâ gain yuñe pilânekâm ari hiliwahomaihât mâmâñe otyiñgim gaman. Yâhâ gâñe mâmâñe otnihimat yawuâk mâmâñe otyiñgiman. Otmu miti pepaen den âlâ tap yakât bulâñe teteâkgât bukuyeñe âlâ osetyenñan gâtñe âlâñe pilânenekmâ arap. Yâhâmâ hem nâpumân ge hiliwahowuapgât pat mansap.

¹³ Yâhâ nâ gâhâlen gawoman. Yakât otmâ âi sâ m nihion ya memune heroñe nâñgânihimat yakât dopñeâk hoñ bawalipnaneñe nâhât âi torokatmâ tuhonomai yan heroñe nâñgâyingiwom. Yakât topñe nâñgâm heroñe kakñan mannomaihât nâñe senyenñan kinmâ den ekgohoan yu nanñgai.

¹⁴ Yâhâ emelâk nâmâ himbimâmbâ ge gâhât den kâsikum yingimune nâñgâñetâ bulâñe otmu orotmemeyeñe bâleñe bet pilâm nâhâlen torokatmâ himbingât pat oai. Yakât otmâ lok bâleñeñe ya yeñgât nâñgâm hâkâñ otmai.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ nâhâlen torokatmâ himbingât pat mansai. Yakât otmâ gâñe mem dâiyekdâ pilâm gâhâlen yâhâñetgât ki nanñgan. Yawu gârâmâ Bâleñahât Amboñeñe mem hilipyongomapgât mâmâñe otyiñgihât nanñgan.

17 Mâmâñe otyingirâ orotmeme bâlenjambâ keterakmâ gâhât den bulâñe lâum manmâ yâhânomai.

18-19 Gâñe anjoânâk âi sâm nihim hângânnohorâ ge tem lâuhihim gâhât den pat âlepñe ekyongom gan. Yakât dopñeâk nâku âi sâm yingim hângânyongomune ari lohimbi den pat âlepñe yakât ekyongonomai.

Yesuñe ikñe komolipñe nengât nâñgâm Anitâ ulitguop.

20 Awon, sâp yiwerenje yuâmâ nâhâlen torokatmâ mansai ya yengâlâk ki sâm ulitgohoan. Hâmbâi lohimbi dondâñe nâhât den pat âlepñe nâñgâñetâ bulâñe otmu biwiyenje nâhâlen katnomai ya yengât ulitgohomune nâñgâ.

21 Awon, gâ orop biwi nâñgân nâñgânnetñe kepeiakmâ konohâk oait. Yakât dopñeâk lohimbi yanje netgâlen biwiyenñe kepeim konohâk otmâ mannomaihât nanjan. Yâhâ biwi konohâk otmâ mannomai yanâmâ lohimbi belângen mansaiñe manmanyenje ekmâ yuwu nâñgânomai. “Anitâñe Yesu hângângumu ge mâmâñe otyingimu yanak biwi konok otmâ buku oranjimai.”

22-23 Otmu gâñe hângânnohom mâmâñe otnihirâ ge hohetyenjan manmune biwinetñe konohâk otmaid yakât topñe nâñgâm henjenjai. Yakât dopñeâk nâñe hângânyongom mâmâñe otyingimune nâ orop biwiyenje konohâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yanâmâ lohimbi hânjan kulemjan mansaiñe gâñe wawaenekmat yawuâk wawaeyekmâ tihityenje otbe sâm nâ hângânnohorâ gewan yakât topñe nâñgâm henjenjunomaihât ulitgohoan.

24 Awon, lohimbiñe biwiyenje nâhâlen katmai yamâ nâ orowâk himbimân tatnom yakât emelâk pat kuyingion. Otmu gâñe embâñan hân himbim ki kândikyotgon yan biwihanje kepeinekmâ gâ orowâk himbimân tatbisait yakât sâm nihion. Yakât otmâ pat kuyingion yakât bulâñe tetemu himbimân net orowâk tatmâ mepaeneleknomaihât ulitgohoan.

25-26 Awon, lohimbi belângen mansaiñe gâhât topge ki nanjai. Yawu gârâmâ nâñeâmâ gâhât topge nâñgâm lok yunje nâhâlen biwiyenje katmâ mansai ya ekyongomune tipñe nâñgâñetâ keteraksap. Yakât otmâ gâñe wawaenekmâ hângânnohorâ gewan ya nâñgâm henjenjai. Yâhâ nâñe kulem membom yan gâñe wawaeyekmat yakât topñe nâñgâm henjenjunomai.” Yawu sâop.

18

Parisaio yengât tembe lâulipyenñe Yesu mewi.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53)

1 Yesuñe yawu sâm âwâñe ekumu pesuk sâmu hon bawalipñe nen menenekmu ba to tipñe âlâ, kutñe Kitoron sâm, ya hâtikguwin. Ya hâtikum nak âlâ, kutñe Oliwa, ya kambatñe kâmetbi yan yâhâwin.

2 Yâhâ emelâk manmâ gawin yan Yesuñe menenekmu yan yâhâ tatmâ nâñgâminiwin. Yakât otmâ Yurasi kapi ya nâñgâop.

3 Yakât otmâ Yurasiñe betñehen kionmâ Parisaio otmu hotom uminiwi ya yengât sâtgât otmâ tembe lâulipyenñe dâiyekmu unam, tewet, kapamgât senje âlâlâ miakmâ balam saum nengâlen tohowi.

4 Toho mem tetenenekñetâ umatñe yu Yesu kakñan yâhâwuap ya emelâk nâñgâop yakât otmâ katnenekmâ gotyenjan ba yuwu sâm âiyongop. “Yen âlâhât pâinsai?” sâop.

5-6 Sâmu sâwi. “Nenâmâ lok âlâ, kutñe Yesu, yamâ Nasaret kapi ambonje yâkât pâinsain,” sâwi.

Sâñetâ sâop. “Lok yamâ nâ yu.”

Sâmu Yurasi otmu orowâk takawinje denñe nâñgâm pârâk pilâm umutyenje arimu hânân ge pare iwi.

7 Yawu otmâ yâhâpñe âiyongom sâop. “Yen âlâhât pâinsai?”

Sâmu yahatmâ kinmâ sâwi. “Lok âlâ, kutņe Yesu, yamâ Nasaret kapi amboņe,” sâwi.

⁸ Sâņetâ sâop. “Nâ emelâk ekyongoan. Lok yamâ nâ yu. Nâ pâinneksai yakât otmâ hoņ bawalipne yu pilâyekņetâ yahatmâ ariņetgât nanġan.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâm yan den emelâk yuwu sâop yakât bulâņe teteop. “Awoņ, gâņe lok yu mâmâņe otyiņgirâ nâhâlen biwiyeņe kepeim mansai yu yeņġât tihityeņe otmune âlâ ki hiliwahoap.”

¹⁰ Yawu sâmu Petoroņe tewetņe mem yahatmâ hotom um manbi ya yeņġât kunyeņe manop yâkât hoņ bawane, kutņe Maiko sâm, yamâ ândâpņe nombot ya topņambâek kârâm hâreop.

¹¹ Kârâm hâremu Yesuņe ekmu bâlemu yuwu sâm ekuop. “Yawu otdâ bâleap. Umatņe yu tetenihimu sâtġum mumbomġât Awoņne mâtâp sâm nihiop ya ki watbomġât nanġat hâ? Âlâņe yakât ki ekgohop?” Yawu sâop.

Yesu mem Anasihâlen ariwi.

¹²⁻¹³ Yesuņe yawu sâm ekumu Roma tembe lâu ya yeņġât kunyeņe sâmu tembe lâulipņe otmu Parisaio yeņġât tembe lâulipyeņe Yesu mem bânġe sâhâm menduhuwi. Yawu tuhum mem lok sombo âlâ, kutņe Anasi sâm, yâkât emelan yâhâwi. Anasi yamâ lok âlâ, kutņe Kaipa sâm, yâkât lamatņe. Yâhâ Kaipa yamâ homban yakât hotom uminiwi ya yeņġât kunyeņe pato manop.

¹⁴ Yawu gârâmâ Kaipaņeâmâ nen Yura lohimbi kerekņe hiliwahomaingât Yesu konok mumbuapġât nânġâm papatolipnenņe ekyongop.

Peteroņe Yesu betġuop.

(Mataio 26:69-70 Mareko 14:66-68 Luka 22:55-57)

¹⁵ Yâhâ Yesu mem Anasihât emelan yâhâņetâ Petoro otmu bukunenņe âlâņeâmâ Yesu watmâ ariowot. Yâhâ Anasiņeâmâ bukunenņe ya nânġawaņġimap. Yakât otmâmâ Yesu mem emelan yâhâņetâ yawuâk watyekmâ betyeņan yâhâop.

¹⁶ Yawu otmâmâ Petoroņeâmâ emet hawiņan peke yakât hânġi hâlânġmâ kinop. Yawu gârâmâ bukune Anasihât emelambâ ge hoņ bawa imbi âlâņe hânġi galemġum kinop ya ekumu hânġi hindâmu yanâk Petoro gurâ kâlehen yâhâop.

¹⁷ Kâlehen yâhâmu imbi yaņe ekma sâop. “Âo ġâmâ Yesu hoņ bawaņġim manmat. Yawu geksan.”

Sâmu sâop. “Yu yat yamâ imbiâk yat,” sâop.

¹⁸ Otmu sâp yanâmâ bâlâpņe bâleņe olop. Yakât otmâ tembe lâu nombotņe kâlâp uņetâ semu hoņ bawa nombotņe orowâk menduhuakmâ kâlâp nânġâm kinbi. Kâlâp nânġâm kinņetâ Petoroņe hohetyeņan ga kinmâ kâlâp nânġâop.

Kaipaņe Yesu âi pâi tuhuop.

(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Luka 22:66-71)

¹⁹ Yesuņe nen hoņ bawalipņe menenekmâ den kâsikum ningiminiop. Otmu otbin mewin yakât topņe hotom uminiwi ya yeņġât kunyeņe nânġawe sâm âikuop.

²⁰⁻²¹ Âikumu sâop. “Wonġât âinohoat? Kapi ambolipņe orop miti emetņan me opon kâmbukņan yâhâ menduhuakņetâ den kâsikum yingim gaman. Otmu kapi tipi tapi tatmâ arap, me wosapâ me wosapâ kapi ambolipņe menduhuakmai yan lok senyeņanâk kinmâ den ekyongom gaman. Nâmâ tik tik ki ekyongoman. Yakât otmâ nâ ekyongomune nânġâmai ya âiyongorâ yâkņe sânomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu tembe lâu âlâne yahatmâ Yesu ândâpne huhum yuwu sâmu ekuop. “Gâmâ girawu otmâ hotom umai yengât kunyene ya nekamnan yat?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “Nâ den bâlene yan otmuâmâ yakât topne sârâ nângâwe. Nâmâ den âlepne yan. Yamâ girawuhât ândâpne huhuat?” Yawu sâop.

²⁴ Benne, Anasine sâmu Yesu bâte sâhâm menduhuwi ya ki holanmâek mem lamatne, kutne Kaipa sâmu, yâkâlen dâim ariwi.

Petoroje Yesu âlâkuâk betguop.

(Mataio 26:71-75 Mareko 14:69-72 Luka 22:58-62)

²⁵ Yâhâ Petoro yamâ yawuâk kâlâp nângâm kinop. Nângâm kinmu lohimbî orowâk kinbine towatne ekmâ nângâmâmâ yuwu sâmu ekuwi. “Gâ gurâ Yesu orowâk manmat, yawu geksein.” Yawu sânetâ topne kurihiakmâ “Nâ bia,” sâmu irelahop.

²⁶ Sâmu hotom umai ya yengât kunyehât hon bawa âlâhât ândâpne Petoroje kârâm hâreop yakât hep torehene âlâ orowâk kinbine Petoro ekmâ yuwu sâop. “Bulanânâk Yesu miai yan gâ orowâk kinnetâ yeksan.” Yawu sâmu ekuop.

²⁷ Yawu sâmu “nâ bia” sâmu irelahop. Irelakmu yanâk gokorok isiop.

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Luka 23:1-5)

²⁸ Otmu Yesu mem Kaipahât emelan arijetâ yan mumbuapgât den sâmu hârewangiwi. Otmu emet han sâmu emelambâ mem ge Roma lok yengât kiap âlâ, kutne Pilato sâmu, yâkât emelan ariwi. Yawu gârâmâ Tihit tihit homban yan lama gâim um neminiwi sâp yan lohimbine angoân pâku lohimbî yengât emetyenjan yâhâmai sâmu samut katbi. Yakât otmâ Yesu mem ari Pilatohât emet umbinan kinbi.

²⁹ Emet umbinan kinnetâ Pilatoje emelambâ ge yuwu sâmu âiyongop. “Lok yuâmâ wongât nâhâlen mem takai?”

³⁰ Âiyongomu sâwi. “Lok yune otmu bâleap. Yâhâ ki otmu bâleap mâne wongât yuwu mem takambâin.” Yawu sâwi.

³¹ Sânetâ sâop. “Yene girawu otbanjinom nanngai ya âlepne yene girem den watmâ otbanjinet.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Emelâk mumbuapgât den sâmu hârewangiain. Yawu gârâmâ nenne lok âlâ kumunne mumbuapgât mâtâp manguningiwi. Yawuhât otmâ gâne konok sâmu hârewangirâ mumbuapgât gâhâlen mem takain.” Yawu sâwi.

³² Yâhâ angoânâmâ Yesune “Nohom howanân kânângâneknomai,” sâop yakât bonne teteâkgât Yura nengât kunlipnenneje Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

³³ Bâin, yawu sânetâ Pilatoje purik sâmu emetnan yâhâ Yesuhât sâmu mem ganjetâ yuwu sâmu âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?”

³⁴ Sâmu sâop. “Gike engatgeâk otmâ yat me lok âlâne ekghomu nângâm yat?”

³⁵ Sâmu sâop. “Nâmâ Roma gâtne. Nâne Yura yengât topyene ki nângâman. Gâne girawu olongât papatolipgane mengekâmâ nâhâlen takai?”

³⁶ Sâmu sâop. “Nâmâ lohimbî yu yengât lok kutdâ ki manbe sâmu oan. Yâhâ nâne yâk yengât lok kutdâ manbe sâmu oan mâne papatolipnenneje menekmai sâmu nine hon bawalipnane yahatmâ tânnohom kapam kumbâi. Nâmâ yuân mansai yengât kutdâyene mansan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Gâ bulanânâk lok kutdâ mansat?”

Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ den bulâŋe yakât topŋe ekyongowehât hân yuân gewan. Yakât otmâ lohimbiŋe den bulâŋe nâŋgâne sâmu otmâi yaŋe nâhâlen torokatmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁸ Sâmu sâop. “Wuân den bonŋe ondop âlâ tap yakât yat? Yamâ ki tap.”

Pilatoŋe Yesu muâkgât sâmu hârewaŋgiop.

(Mataio 27:15-31 Mareko 15:6-20 Luka 23:13-25)

Yawu sâmu benŋe emet umbiŋan gem Yura nengât papatolipnenŋe yuwu sâmu ekyongop. “Lok yukât tosa ki eksan.

³⁹ Yawu gârâmâ Tihit tihit homban ârândân pâi emetŋan lok tatminiwi yapâ gâtŋe âlâ kapi ambolipŋane sâŋetâ holaŋyekmune geminiwi. Yakât otmâ Tihit tihit homban yuân lok kutdâ yu sâmune holaŋetâ ge manâkgât nanŋai me bia? Me lok âlâ sâmune holaŋetâ gewuap?” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu yahatmâ halahum yuwu sâwi. “Yawu bia. Barawa ya pâi emetŋambâ holaŋdâ giâk.” Yawu sâwi.

Yawu gârâmâ Barawahât topŋeâmâ yuwu. Yâhâmâ lok yongomu yakât otmâmâ pâi emetŋan katŋetâ talop.

19

Pilatohât tembe lâulipŋane Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

¹ Yawu sâŋetâ Pilatoŋe ikŋe tembe lâulipŋe ekyongomu Yesu mem tâk âlâ sâtŋe metŋe yaŋe kândâtŋan lawitmâ hâkŋe orowâk mem gahaewi.

² Lawitmâ tâk âlâ, sâtŋe metŋe, kon pan pan me hatman yawuya yaŋe mem kunŋan pâŋ pâŋ kepeiwaŋgiwi. Yawu otmâ sâŋgum kuriŋ pâwâwâŋ yamâ lok kutdâŋe katmâ manminiwi yawuya ya mem latbaŋgiwi.

³ Yawu otmâ sennan gem yuwu sâmu ekuwi. “Bâe. Yura yengât lok kutdâ pato. Gâŋe torokatmâ kinmâ yâhâwuatgât nanŋain.” Yawu sâmu ândâpŋe huhuwi.

⁴ Yawu otbaŋgiŋetâ sâtŋum kinmu benŋe Pilatoŋe emet umbiŋan ge yuwu sâmu lohimbi ya ekyongop. “Yengât lok kutdâ yukâlen tosa âlâ ki eksan. Yakât otmâ sâmune mem geŋetâ yeŋe senyeŋane ekŋet.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu Yesu tâk sâtŋe metŋe ya kunŋan kepeiwaŋgiwi otmu sâŋgum kuriŋ latbaŋgiwi ya yawuâk tatmu mem geŋetâ yuwu sâmu ekyongop. “Yengât lok kutdâ yu holaŋmune giâkgât nanŋan.” Yawu sâmu ekyongop.

⁶ Yawu sâmu ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu tembe lâulipyeŋane Yesu ekmâ kârikŋan halahuwi. “Howanân kuŋetâ muâk,” sâmu yawuâk yawuâk sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Ki otmu bâleap yakât tosa âlâ yâkâlen ki eksan. Yawu gârâmâ nanŋai ya yeŋahâk mem ari howanân kunomai.”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok yuŋe “Nâ Anitâhât nanŋe mansan,” sâop. Yawu sâop yaŋe nengât girem den loŋgâeop. Yakât matŋe muâkgât sâmu hârewaŋgiain.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sâŋetâ nâŋgâm kiŋgitŋahât dondâ otmâ purik sâmu Yesu mem emet kâlehen yâhâop.

⁹ Yâhâ yuwu sâmu âikuop. “Gâ wonân gâtŋe?” Sâmu den olotoŋâk kinop.

¹⁰ Yawu kinmu sâop. “Wongât olotoŋâk kinsat? Holaŋgekŋetâ ge manbuat me howanân gohoŋetâ mumbuat yamâ nâhât sâlâk watnomai.” Yawu sâop.

¹¹ Sâmu sâop. “Anitâŋe papatolipge ya biwiyeŋan kionmu galem sâmu katgekbi. Yakât otmâ lok kasa otnihim gâhâlen hâŋgânnohomu takan yaŋeâmâ tosa miat ya wangim tosa amokŋan miap.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu Pilatoŋe holaŋmune ariâk sâmu nâŋgâm ketet olop. Nâŋgâm ketet otmu hotom uminiwi yengât kunlipyeŋane tâtâemâk yuwu sâmu ekuwi.

Lok âlâ me âlâne “Nâ lok kutdâ pato mansan,” sâmapne gâhât patohe, kutne Sisa sâam, ya mem ge katbe sâam oap. Yesune yawu oap ya eksain. Yakât otmâ gâne Yesu yu holañdâ ariwuap yanâmâ Sisa ki buku otbañgiwuap. Yakât otmâ umatne teteap yukât Sisa ekumunne sâam hârehihiwuap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sânetâ Yesu mem yaehen katmu kinmu ikneâmâ sâam hâre hâre kawenjan yan ge talop. Yâhâ kawé yakât kutne yamâ Yura nengât denân “Gawata” yawu. Yâhâ yakât topneâmâ yuwu tap. “kawé konjak tuhuwi” yawu.

¹⁴ Yâhâ emetsenpe purik sâwe sâam otmu yan Pilatone kawé yan ge talop. Yâhâ emet omon otmu yan Tihit tihit homban ya tetemu âi ki menomaihât sâwi. Yakât otmâ Pilatone yuwu sâam ekyongop. “Eknet. Lok yuâmâ yengât lok kutdâ.”

¹⁵ Sâmu sâwi. “Lok yune muâkgât nanain. Yakât otmâ howanân kuñetâ muâk,” yawu sâwi.

Sânetâ sâop. “Lok kutdâyepe yu howanân kuñetâ muâkgât nanai hâ?”

Sâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenepe yuwu sâwi. “Nengât lok kutdâ âlâ ki tap. Sisa konohâk mansap,” yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sânetâ Pilatone Yesu ya howanân kuñetâ muâkgât sâam hâreop. Sâam hâremu dâim ariwi.

Yesu dâim ari howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43)

¹⁷ Yesu ikñahâk howanpe ya lâuakmu ariwi. Otmu kapi pato ya pilâm gem hân âlâ, kutne yamâ Yura nengât denân Golihata sâam, yan gewi. Yâhâ kut yakât topneâmâ yuwu tap. “Lok Kunne Hahitpe,” yawu.

¹⁸⁻¹⁹ Yan mem ge howanân kuwi. Kuñetâ Pilatone den âlâ yuwu sâam howan kunjan kulempuop. “Yesu, Nasaret kapi ambone, Yura yengât lok kutdâ.” Yawu kulempuop. Yâhâ den kulempuop yamâ Yura nengât denân, Roma yengât denân, Girik yengât denân kulempuop. Yawu kulempumu lâum kânângâwi. Otmu sâp yanâk lok yâhâp yotgom lâum kânângâyeleknetâ nombot nombot kinowot.

²⁰ Yâhâ Yesu yamâ Yerusalem kapi pato yakât nombotgen kuwi. Yakât otmâ Yura lohimbî dondâ bam gawipe ekmâ sâlikuwi.

²¹ Yâhâ hotom umai ya yengât kunlipyenepe ya nângâm Pilatohâlen ari yuwu sâam ekuwi. ““Yura yengât lok kutdâ,” yawu kulempum katsat ya ekmunne ki ârândâne oap. Yawu gârâmâ ya gulipgum yuwu kulempu. “Lok yuneâmâ “Nâmâ Yura yengât lok kutdâ,” yawu sâmap.” Yawu kulempu.” Yawu sâwi.

²² Sânetâ sâop. “Kulempuan ya pilânetâ yawuâk talâk.” Yawu sâop.

²³ Otmu tembe lâu Yesu mem howanân kuwipne yâkât senpe âlâlâ mem kâsikunetâ komot imbât olop. Otmu âlâku konok konok anjim miakbi. Yâhâ sângunpe âlâ yamâ kâlep pato ya ewakembâ giop yamâ ki gâre gârepe.

²⁴ Yakât otmâmâ ekmâ yuwu sâwi. “Yu nenjan gâtpne konokne hâlulâek miakbuap yamâ âlepne,” sâwi. Yawu sâam pepa tipi tapi mem duhatmâ kutyene ikñiâk ikñiâk kulempum amanân mânunetâ ge talop. Mânunetâ tatmu mem gulip malap tuhuwi. Gulip malap tuhup pepa âlâ mewi yan lok kutne teteop yane sângum ya hâlulâek miop. Yawu otbi. Otbi yakât emelâk lok âlâne miti pepaen kulempuop yakât bulâne teteop yamâ yuwu.

“Nâhât senpe âlâlâ yamâ mem kâsikum anjim miaksai. Otmu sângunne kâlep pato ya âlâhât kutne teteap yane hâlulâek miaksap.”

Yawu kulempuop yakât bulâne teteâkgât orotmeme yu otbi.

²⁵⁻²⁶ Yesu howanân kuñetâ kinop yakât gotjan imbi imbât kinbi yamâ yuwu. Âlâmâ ikne mâmâne, âlâmâ mâmânahât garipe, âlâmâ Maria ya Kelopa

apetnje, otmu bâineâmâ Maria, Matala kapiân gâtje yâk orowâk kinbi. Yâhâ nâmâ Yesu mâmânjahât gotjan kinban. Yawu kinmunje Yesuje mâmânje ekmâ tepje nângâm yuwu sâm ekuop. “Mej, pilâyekboman. Gâmâ Yoane orop mandâ galemge otbuap.”

²⁷ Yawu sâm ekum yuwu sâm eknohop. “Buku, mejnetje yuâmâ gâje galemguuat,” sâm eknohop. Yawu sâmu yapâek nâhâlen torokatmu orowâk manmâ galemguwan.

Yesu bâleop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49)

²⁸ Otmu sâp yan âwânaje Yesu âi sâm wanop ya tuhum pesuk pilâop ya nângâop. Nângâm yan miti pepaen den âlâlâ kulemguwi yakât bulâje bunewâk teteâkgât kândâtje kuwihakmâ den kârikje halahum yuwu sâop. “Nâ tohât neksap.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâmu kondo âlâ talop yan wain to yakât ukenje biatmu pâlâmje olop ya gâinetâ yan giop. Otmu yan kinbinje kerej wahapje mem keleân sâhâm menduhum wain kâlehen katjetâ ge bârâtguop. Bârâtgumu mem yâhâ Yesu laujan katjetâ niop.

³⁰ Nem yan “Âi sâm nihiop ya dopjan oap.” sâop. Yawu sâm goselek sâm bâleop.

³¹ Yâhâ emetsâpjan bâlemu omoj otmu yan Tihit tihit homban pato ya tetewuawân howanân yawuâk kinmaihât hotom uminiwi yengât kunlipyenaje ari Pilato yuwu sâm ekuwi. “Yura nengât Tihit tihit homban tetemu yan lok bâleje ya howanân kinjetâ yekmunje bâlewuap. Yawu gârâmâ gâje tembe lâulipge ekyongorâ ari in yawu kâiyenje kum lotohoyekjetâ munomai. Mujetâ yanâmâ howanâmbâ mem kâpekyeknomai.” Yawu sâwi.

³² Yawu sânetâ tembe lâulipje hângânyongomu ari lok yâhâp yawuâk kâiyetje kum lotohoyeleketâ muowot.

³³ Kâiyetje kum lotohoyelekmâ Yesuhâlen ba eksain mâne emelâk muop yakât otmâ kâije ki kum lotohowi.

³⁴ Yawu gârâmâ tembe lâu âlâje ingepje mem Yesuhât gasumjan hâumu yapâ hep otmu toto gam giop.

³⁵ Yâhâ nâmâ gotyenânâk kinmâ yekban. Yakât otmâ den kulemguan yu sâlikum nângânetâ bulâje otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manjetgât yu tâj tâjâk kulemguan.

³⁶ Yâhâ miti pepaen den âlâ tap yamâ otbângiwi yan yakât bulâje teteop ya yuwu.

“Yakât hahitje konok âlâ ki kum lotohonomai.”

³⁷ Yâhâ den bulâje âlâ yawuâk teteop ya yuwu.

“Lok âlâ hâunjetâ kinmâ mumbuap ya eknomai.” Yawu tap.

Yesu howanâmbâ membe sâm Yosepje Pilatoâlen ariop.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Luka 23:50-56)

³⁸ Yawu otmâ lok âlâ, kutje Yosep, yâhâmâ Arimata kapi amboje. Yâkne biwinje Yesuhâlen katmâ manmap. Yawu gârâmâ emelâk Yura nengât papatlipnenje yengât kinjitjahât otmâ topje kurihiakmâ manop. Yakât otmâ Yesu howanâmbâ membe sâm yok pilâm ari Pilato ekuop. Ekumu nângâwanjimu ari bukulipje meyekmu ari Yesu mewi.

Yesu lâum ari hanguwi.

³⁹ Yâhâ Nikotemo yamâ angoân omoj âlâen Yesuhâlen arimu den huhuowot yâkneâmâ Yesu piriwe sâm otmâ to kukje suk suk âlâ miop. Yawu gârâmâ to yamâ umatje pato yakât lok âlâ memu Yosepgâlen lâum ariowot.

⁴⁰ Yâhâ Yosep yet Nikotemoŋe hangure sâŋ Yura nengât orotmeme watmâ yuwu olowot. Yesu mem to kukŋe yaŋe piriowot. Pirim sâŋgum kâkâlep yaŋak katipguowot.

⁴¹ Yâhâ Yesu howanân kuwi yaken ya kalam âlâ talop. Kalam yan kât giopŋe âlâ emelâk kusânŋmâ mem tiŋgâloŋetâ in kamen kinminiop.

⁴² Yawu gârâmâ Yura nengât Tihit tihit hombanân yu me ya tuhumain sâŋ samut katbi. Yawu gârâmâ Tihit tihit homban ya tâlâhuop. Yakât otmâ lâum kâleŋehen arinomaihât sâp biatmu lâm ya kâlehen lâum ba katbi.

20

Yesu mumuŋambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Mareko 16:1-8 Luka 24:1-12)

¹ Emet engatŋe nâŋgâm Maria, Matala kapi amboŋe, sumâŋgen ariop. Ari kât pato âlâ hâpunŋetâ ge lâm mâtâpŋe kum bâp maŋguop ya hindakmu mâtâpŋe kinop ya ehop.

² Ekmâ pâràk pilâm purik sâŋ Petoro orop netgâlen taka yuwu sâŋ eknot-gop. “Papatolipnenŋaŋe Kutdâ sumâmbâ lâum ari wosaken âlâ misiŋgutsai?” Yawu sâop.

³⁻⁴ Yawu sâmu net gurâ sumâŋgen ariwit. Nâŋe sururuk sâŋ Petoro wangim kulet sâwan.

⁵ Kulet sâŋ ariwan yamâ lâm kâlehen ki bawan. Yâhâmâmâ lâm sâtŋanâk kinmâ olelem eksan mâne sâŋgum kâkâlep mem Yesu katipgum katbi yaŋahâk tatmu ekban.

⁶ In ekmâ kinmune Petoroŋe belâŋgen takaop yaŋak burunduŋâk gam kâlehen baop. Kâlehen ba sâŋgum kâkâlep yawuâk ehop.

⁷ Otmu sâŋgum tipŋe mem Yesu kunŋe katipguwi ya âlâŋe kitâ mem ketetmâ heŋgenŋum katmu talop ya ehop.

⁸ Yawu otmuâmâ nâku yawuâk kâlehen bawan. Yâhâ kunŋe katipguwi yawuâk ekmâmâ Yesu mumuŋambâ yahalop nâŋgâwan.

⁹ Yawu gârâmâ sum kamen kinmu ekbit yakât poropete nombotŋaŋe emet inânŋan Yesu mumuŋambâ yahatbuap yakât topŋe kulemguwi ya ki nâŋgâmutŋe keterahop.

¹⁰ Yawu otmâ benŋe purik sâŋ âwurem ariwit.

Yesuŋe Maria, Matala kapi amboŋe, tetewaŋgiop.

(Mareko 16:9-11)

¹¹ Otmu Mariane betnetŋan taka lâm sâtŋan isem kinop. Isem kinmâ kâlehen ehop.

¹² Ekmu aŋelo yâhâp yaŋe Yesu katŋetâ iop ya hâlâŋmâ nombot nombot talowot. Konokŋeâmâ kunŋehen talop. Yâhâ âlâ yaŋeâmâ kâiŋehen ge talop.

¹³ Yawu tatmâ yuwu sâŋ âikuowot. “Wongât isem kinsat?”

Sâmutâ sâop. “Kutdâne yupâ lâum ari wosaken âlâ misiŋgutsai?” yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu sâŋ kambeŋe kakŋambâ olelem Yesu ehop. Ekmâ yan “Yuâmâ kalam yukât amboŋe mon?” nâŋgâop. Yawu nâŋgâmu Yesuŋe âikuop. “Imbi, gâmâ âlâhât pâinmâ isem tat.” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Lok pato, gâŋe sârâ Yesu lâum ari âlâengen misiŋgutsai otmuâmâ âlepŋe eknohorâ bukulpŋe ari ekyongomune taka menehât nanŋan.”

¹⁶ Yawu sâmu kunop. Kunmu purik sâŋ Yesu towatŋe ekmâ nâŋgâm Yura nengât denân “Kutdâ” sâop. Den yukât topŋe yamâ “Kutdâne.”

¹⁷ Sâmu sâop. “Nâ Awoŋnahâlen irak yâhâwoman yakât otmâ ki wâineŋ. Gâŋe âwurem ari bukulpne ekyongowuat. Ekyongom nâhâitŋe yamâ “Anitâ awoŋnenŋahâlen ewun âwurem yahap” sâŋ ekyongowuat.” Yawu sâop.

¹⁸ Yawu sâmu Marianje taka den ya nen honj bawalipnje eknongop.

Yesunje honj bawalipnje teteyingjop.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49)

¹⁹ Otmu emet omoj otmu yanâmâ nen honj bawalipnje papatolipnenje yengât kingitnennjahât otmâ emet âlâen yâhâ menduhuakmâ gahatnje kâriknje manjum tatbin. Menduhuakmâ tatmunje Yesunje hohetnennjan pâràk sânsânâk teteningjop. Teteningim eknongop. “Biwiyeje huruj sâek.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmmâmâ biriñe bânje kuwi otmu ingepnje gasumjan hâuop yakât gut tiripnongomu ekbin. Tiripnongomu ekmâ biwinenje herone olop.

²¹ Yawu otmâ kinmunje yâhâpñe sâop. “Yen biwiyeje huruj sâek. Awoñnañe nâ hângânnohomu gewan yakât dopñeâk nâku yen hângânyongomune arinomai,” sâop.

²² Yawu sâm kahapumñaje hângutnenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yenâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu yâkât wâtñan kinno-mai.

²³ Wâtñan kinmâ yâkât sâtgât lok âlâ me âlâhât tosa pilâyinginomai yamâ Anitâñe buku otyingiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâhât tosa ki pilâyinginomai yamâ matñe umatñe yingiwuap.” Yawu sâop.

Yesunje gutñe Toma tiripgumu ehop.

²⁴ Yâhâ Yesunje teteningimu gutñe ekbin sâp yan bukunenje âlâ, kutñe Toma sâm, kutñe âlâmâ Boho boho, yâhâmâ nen orowâk ki tatbin.

²⁵ Yakât otmâ belângen Toma ekmâ yuwu sâm ekuwin. “Kutdânenje nengâlen tetemu den huhuwin.” Sâmunje sâop. “Âo, yenâmâ den miai. Yawu gârâmâ biriñe bânje kuwi otmu ingepnje gasumjan hâuop yakât gutñe nine sennan ekmâ mem walipguwom yanâmâ nâñgâmunne bulâñe otbuap.” Yawu sâop.

²⁶ Yâhâ Sande âlâ otmu yan emelan âlâkuâk yâhâ menduhuakmâ gahatnje kâriknje manjum tatbin. Sâp yanâmâ Toma orowâk tatbin. Menduhuakmâ tatmunje Yesunje teteningim sâop. “Yen biwiyeje huruj sâek,” sâop.

²⁷ Yawu sâm purik pilâm Toma yuwu sâm ekuop. “Bâtñan gut yu wâim ekmâ yanak gasumnan ya yawuâk mem nâñgâ. Nâ bulâñanâk Anitâñe hângânnohomu ge mansan yakât otmâ biwiñaje nâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otbuat.”

²⁸ Sâmu sâop. “O, Kutdâne, bulâñanâk gâ Anitâ orop dopyetñe konohâk mansat.”

²⁹ Sâmu sâop. “Gâñe yiwereñe gut yu mem eksat yakât otmâ biwiñaje nâhâlen kepeiat. Yâhâ lohimbî nombotñaje ki nekmâ biwiyeñanjak nâhâlen kepeim mannomai yamâ biwi nâñgân nâñgânyenje huruj sâmu herone otmâ mannomai.” Yawu sâop.

³⁰ Yesunje kulem topñe topñe miop yamâ kerehâk ki kulemguan.

³¹ Yâhâ olop miop ya ekbin yakât den pat kulemguan yu sâlikum eknomai. Yu sâlikum ekmâ Anitâñe tihitnenje otmâ nanñe Yesu hângângumu giop yakât nâñgâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñaje kepeinomai. Yâhâ yâkâlen biwiyeñaje kepeim denñe lâum mannomai yanâmâ manman kârikñahât pat kuyingjop ya menomai.

21

Yesuhât sâtgât otmâ honj bawalipñaje injan dondâ mewî.

¹ Sâp yakât kakñan nen honj bawalipñe nombotñe Tiweria dengân yakât ginñan menduhuakmâ tatmunje Yesunje teteningjop yamâ yuwu.

² Nâ otmu atane, kutnje Yakowo, otmu âlâmâ Simon Petoro, âlâmâ Toma, yâkâlâk kutnje âlâ Boho boho, âlâmâ Natanae Galilaia hânân kapi âlâ Kana sâmu yan gâtje, otmu lok yâhâp biwiyetje Yesuhâlen kepeim manowot ya orowâk menduhuakbin.

³ Menduhuakmâ tatmunje emet nje sâwe sâmu otmu Petoroje yuwu sâmu eknongop. “Nâmâ ge injan dâiwehât nanjan.”

Sâmu sâwin. “Nen orowâk arinom,” sâmu gemunje wanjaen orowâk yâhâwin. Ari omoje pâlâmje manbin.

⁴ Emet hanj sâmu yan Yesuje dengân ginjan kinop. Yâhâ nenâmâ kâlêwângen ki tatbin. 100 mita, dop yawuyaen tatbin yamâ towatje ekmunje ki keterahop.

⁵ Yâhâ Yesuje yuwu sâmu âinongop. “Bukulipne, yen injan miai, me bia?”

Sâmu “Bia,” sâwin.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmu eknongop. “Injan itâje ya wanja nombotgembâ pannjetâ gewuap yanâmâ injan mem dâinomai.” Yawu sâmu yanjak benje wanja nombotgembâ pilâmunje gemu injan dondâhâlâk ge kutakulakbi. Ge kutakulakjetâ mem dâim wanjaen katne sâmu otmunje umatje dondâ olop.

⁷ Yawu otmu nâje Petoro ekuwan. “Lok endamâ Kutdânenje yakâ.” Ekumune uk sâmu petje tuhum katmâ âi tuhuop yakât otmâ tinjinje yawuâk mem kepeiakmâ saruân kionjâ Kutdâhâlen yolon otmâ ariop.

⁸ Yawu otmuâmâ nenâmâ wanjaenâk tatmâ puli kum injan itâje dâim dengân ginjan yâhâ kionbin.

⁹ Yesuje banja âlâ mem katmu talop. Katmu tatmu injan mem hot umu siop.

¹⁰ Yawu otmâ Yesuje yuwu sâmu eknongop. “Yiwereje injan miai ya nombotje mem katjetâ siâk.”

¹¹ Yawu sâmu Petoroje wanja hâmenjan yâhâ injan itârâek mem dâim ginjan gaop. Yâhâ injan 153 ya itâ kâlêhen kutakulakbi. Yawu gârâmâ injan yamâ papatoek yamâ benje injan itâje ya ki berendenj sâop.

¹²⁻¹³ Injan nombotje katmunje semu orowâk newin. Orowâk nem tatbin yamâ âi pâi tuhunomgât nângâmunje umatje otmu pilâwin.

¹⁴ Yâhâ Yesuje mumunambâ yahalop yakât kakjan dengân ginjan menduhuakmâ tatbin yan teteningiop yanje kalimbuje olop.

Yesuje Petoro den bânje ekuop.

¹⁵ Nem pesuk pilâmunje Yesuje Simon Petoro yuwu sâmu âikuop. “Simon, Yoane nanje, gâneâmâ bukulpigane biwiyenane hikunekmâ mansai ya wangiyekmâ biwihanje tinjak hikunekmâ mansat me girawu?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâje. Nâmâ buku otgihiman ya nanjat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbî nâhâlen yiwerejeâk torokatmâ mansai ya yengât tihityenje otbuat.”

¹⁶ Yawu sâmu yanjak yâhâpje yuwu sâmu âikuop. “Simon, Yoane nanje, gâne biwihanje tinjak hikunekmâ mansat me bia?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâje. Nâje buku otgihiman ya nanjat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbî nâhâlen emelâk torokatmâ mansai ya galempongouat.”

¹⁷ Yawu sâmu kalimbuje yuwu sâmu âikuop. “Simon, Yoane nanje, gâne buku otnihimat me bia?” Yawu sâop.

Yâhâ Yesuje kalimbuje âikuop. “Gâne buku otnihimat me bia?” yawu sâop yakât Petoroje nângâmu biwinjan hâumu yuwu sâop. “Kutdâ, gâhât sengan senje âlâlâ ki tik tatmap. Yakât otmâ nâje buku otgihiman ya nanjat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbî nâhâlen torokatmâ mansai ya galempongom wawaeyekmâ manbuat.”

18 Yâhâ hâmbâi yu me ya tetehihiwuap yakât topņe sâwe. Gâņe angoân sihan manon yanâmâ petge mem lalakmâ kapi wosapâ wosapâ ariwehât nâņgâminion yanâmâ âlepņe arim tohominion. Yâhâ gâņe sombo otbuat yanâmâ bâtege pilârâ lok bâleņe sâhâm menduhum ki ariwe nâņgâwualângen dâihekmâ arinomai.” Yawu sâm ekuop.

19 Yâhâ Yesuņe topņe yuwuhât ekuop. Hâmbâi Petoroņe Yesuhât tem lâuwanġim manmu umatņe yawu tetewanġiwuap. Umatņe tetewanġiwuap yan ki lohotņe otmu kuņetâ mumbuap. Yâhâ ki lohotņe otbuat ya lohimbiņe ekņetâ sâtņe otmu Anitâ mepaenomai. Yakât otmâ yuwu sâm ekuop. “Gâmâ biwihane nâhâlen tiņâk kepeim tem lâunihim manbuat.” Yawu sâop.

20 Yawu sâmu Petoroņe kambene kakņambâ olelem nâ nehop. Yâhâ nâ Yesu orop biwinetņe hikuakmâ konohâk olopgât menduhuakmâ sot baine newin yan yâk orop hâlâņakmâ tatbit. Yawu tatbit yakât otmâ âlâne betņehen kioņbuap yakât âikuwan.

21 Yâhâ Petoroņe nekmâmâ yuwu sâm Yesu âikuop. “Kutdâ, lok yuâmâ girawu?”

22 Sâmu sâop. “Yâk tatmuâk âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nâņgâm ketet otbuat.” Yawu sâm ekuop.

23 Den yawu sâop yamâ bukulipņe nâņgâm hilipgum kelanġatbi. Kelanġatmâ nâhâtņe “ki bâlewuap” sâwi. Yawu gârâmâ Yesuņe ya ki sâop. Yâhâ yuwu sâop. “Gârâmâ yâk tatmuâk nâ âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nâņgâm ketet otbuat,” yawu sâm Petoro ekuop.

24 Den sâop yuâmâ nine orowâk tatmâ nâņgâminiwan. Yakât otmâ den kulemguan yu bulâne dondâ.

25 Otmu Yesuņe olop miop yakât pâne konok kulemguan. Yawu gârâmâ âlâlâ olop ya kerek kulemgum metewomġat dop ki oap.

Aposolo yengât den pat

Yesuŋe aposololipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân yâhâop.

O bukune Teopilo,

¹⁻² Emelâk Anitâŋe Yesu hângângumu ge lok nombotŋe meyekmâ Anitâhât den kâsikum yingim âi sâŋ yingiop. Âi yawu tuhum manmâ gam benŋe âwurem himbimân yâhâwe sâŋ olop yan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋan kionŋmu hoŋ bawalipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân âwurem yâhâop. Yakât den pat ya emelâk kulemgum katgihiwan.

³ Roma yengât tembe lâuŋe Yesu kuŋetâ muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Mem yahatmu hoŋ bawalipŋe teteyingim Anitâŋe tihityeŋe otbuap yakât topŋe ekyongom manmâ gamu hilâm lok yâhâp ŋerek pesuk sâop. Yawu otmu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manmu ekbi yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe olop.

⁴ Otmu sâp âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop, “Yerusalem kapi in yawu ki pilâm arinomai. Awoŋŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingiwuap yakât emelâk ekyongomune nâŋgâwi ya. Yakât otmâ tipŋe tatmâ mambotnomai.

⁵ Yoaneŋe lohimbi mem toen katyehop. Yawu gârâmâ sâp ki kâlep otmuâk Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu manmâ yâhânomai.”

Yesuŋe himbimân yâhâop.

⁶ Yesuŋe den bâiŋe aposololipŋe ekyongop yan yuwu sâŋ âikuwi. “Kutdâ, gâŋe sâp yiwereŋe yu Isirae lok menenekdâ Roma lok watyekmunŋe arinŋetâ nenŋahâk galemahom mannom me?”

⁷ Sâŋetâ sâop. “Sâp girawuân me girawuân yakât bulâŋe tetewuap ya Awoŋŋe Anitâŋe ikŋahâk nâŋgâmu tap. Otmu sâp ya tâlâhumu kulem girawuya tetemu ekmâ nâŋgânomai ya gurâ ikŋahâk nâŋgâmu tap. Yeŋe yakât topŋe nâŋgânomaihât dop âlâ ki tap.

⁸ Konohâk tap yamâ yuwu. Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu nâhât den pat âlepŋe lohimbi ekyongonomai. Anŋoân topŋe katmâ Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongonomai. Yawu otmâ benŋe lohimbi Yuraia, Samaria otmu kâlepŋehen manmâ arai ya yengâlen ari den pat ya ekyongonomai.”

⁹ Yawu sâŋ ekyongom yan katyekmu kinŋetâ elem kakŋambâ yâhâop. Yawu otmu elem yaŋe kâtâpgumu ki ekbi.

¹⁰ Yawu otmâ himbimâŋenâk ekmâ kinŋetâ aŋelo yâhâp, yâk yetgât hâk katipŋe kaok bolan bolan, yaŋe pârâk sânsânâk teteyingiwot.

¹¹ Teteyingim yuwu sâŋ ekyongowot. “Galilaia ambolipŋe yeŋe wongât himbimâŋenâk senyeŋe pilâm ekmâ kinsai? Yesu ekmâ kinŋetâek pilâyekmâ himbimân yahap yawuâk himbimâŋembâ âwurem gemu eknomai.

Yesuhât aposololipŋe yengât kutyeŋe

¹² Yawu sâŋ ekyongom arimutâ benŋe aposolo yaŋe Oliwa pumŋambâ ge Yerusalem kapiân bawi.

¹³ Yerusalem kapiân ba emelâk Yesu ki kuwi yan emet biwiŋe âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan yâhâwi. Otmu aposololipŋe yengât kutyeŋe yuwu. Petoro, imiŋe Anderea, Yakowo, imiŋe Yoane, Pilip, Toma, Batolomaio, Mataio, Alipaio nanŋe Yakowo, otmu Yakowo nanŋe Yurasi. Âlâmâ Simon,

yâhâmâ komot âlâen gâtne topyene yuwu. Roma lok ya yengât hâkânj otmâ watyekne sâam otminiwi yan gâtne.

Yurasihât gewâknan lok âlâ kinâk sâam Anitâ ulitguwi.

¹⁴ Yesuhât aposololipnane ikne mâmâne imilipne otmu imbi nombotne menduhuyeknetâ orowâk tatmâ biwi konohâk otmâ Anitâ ulitguwi.

¹⁵ Sâp yan lohimbi nombotnane Yesuhâlen biwiyenane kepeim manbi, lohimbi 120, yawuyane menduhuakmâ tatnetâ Petoroje yahatmâ kinmâ yuwu sâam ekyongop.

¹⁶⁻²⁰ “Bukulipne, yuwu sâamune nângânet. Yesune lok âlâ, kutne Yurasi sâam, yâk orowâk menenekmâ nep sâam ningimu honj bawanjim gamain. Yâhâ Yurasije betnehen kionmâ lok bâleje dâiyekmu taka Yesu mewi.” Yawu sâop.

Otmu Yurasije Yesu mem bâtyenan kalop yakât hâmenje sâam hotom uminiwi yengât kunlipyeneje tewetsenne wanji. Tewetsenne wanjetâ yanje mem ari hân âlâ puluhuop. Yawu gârâmâ Yesu betnehen kionop yakât Yurasije nângâm otmâ hilipguan sâam anulahop. Yawu nângâm yanak ari hiwawahop. Hiwawakmu tok sâamu ge kum tepne bâok pilâop. Tepne bâok pilâmu tepne komne kerek hindakmâ giop. Yawu olop yakât den pat nângâm Yerusalem kapi ambolipnane hân yakât kutne “Akerama” sâam kunbi. Yâhâ kut yakât topneâmâ yuwu tap. “Hepnjak puluhuwi” yawu.

Otmu Yurasi hiwawahop yakât nângâm Petoroje yuwu sâop. “Emelâk emet inânjan Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne tâmbânenne Dawiti yâkât biwiñan den âlâ katmu Yura nengât kep âlâ yuwu kulemgupop yakât bulâne teteap.

“Lok âlâ emetnan ki tatmu emetne kamen kinbuap.”

Otmu kep âlâ yuwu kulemgupop.

“Nepne pilâop ya lok âlâne mem galemguwuap.” Yawu kulemgupop tap.

²¹ Yakât otmâ nenje bukunenje âlâ mem Yurasihât gewâknan katmunne kinbuap.

²² Kândikum emelâk Yoaneje âi topne katmâ lohimbi mem toen katyehop sâp yapâek nenje Yesuhâlen torokatmâ biwinenje hikuakmâ konohâk otmâ manmâ gain. Nengâlen gâtne âlâ mem tetem orowâk tânahom Kutdânenne Yesu mumunambâ yahalop yakât den pat âlepne lohimbi ekyongonom.” Yawu sâop.

²³ Petoroje yawu sâam ekyongomu lok yâhâp mem teteyelekbi. Lok âlâ kutne Yosep Yusito, kutne âlâmâ Basawa sâam, otmu âlâmâ Matia.

²⁴ Mem teteyelekma yuwu sâam Anitâ ulitguwi. “O Kutdâ, gâne biwinenjahât topne kerehâk nângâmat. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât nângârâ ârândâñ oap yâkât kutne biwinenjan katdâ ekmâ nângânom.

²⁵ Yâhâ Yurasije nepne pilâm ikne mâtâwân ariop yakât gewâknan lok ya katmunne kinmâ yâhâwuap.” Yawu sâam ulitguwi.

²⁶ Yawu sâam ulitgum pepa duwatmâ yan kutyetne ikniâk ikniâk kulemgum amanj kâlehen kathi. Yawu otmâ bukuyene âlâne yapâ kutne Matia kulemgupop ya mem teteop. Mem tetemu benje aposolo kâiân konok yâk yengâlen torokalop.

2

Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne ge aposolo mâmâne otyinjiop.

¹ Yesu mumunambâ yahalop yakât kaknan Sande nombolân yâhâp pesuk sâop. Ya pesuk sâamu Sande tatbi yakât kutne “Pentikosi hombanj” yawu kunbi. Pentikosi hombanj otmu yan lohimbi Yesuhâlen biwiyenane kepeim manbiñe Anitâ mepa sanjan otbângine sâam emet âlâen menduhuakmâ tatbi.

² Menduhuakmâ tatjetâ mun pato âlâ, siru pato memap, mun yawuya himbimâmbâ pilâmu nângâwi.

³ Yawu otmâ wahap âlâ, balam nimbilamne yawuyane kunyene kakjan teteop.

⁴ Yawu otmu Wâtgât mâmânahât Heakne ge mâmâne otyingim lauyene mem hewewen tuhumu denne denne sâam ariwi.

⁵⁻⁶ Sâp yan Yura lohimbi Anitâhât den lâum manminiwiŋe Pentikosi homban ya ekne sâam kapiyene pilâm âlâengembâ âlâengembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâ tatbi. Yawu otmâ mun pato ya himbimâmbâ pilâmu nângâm lohimbi sesengâlâkne emet yanâk menduhuakmâ Yesuhât lohimbi yengât denyene nângâwi. Yawu otmâ lohimbi Yesuhâlen biwiyenane kepeim manbiŋe Yura yengât denânâk sâwiâke yamâ benne lohimbi takawi yane den ya nângâjetâ denyene âlâku iknjiâk iknjiâk olop.

⁷ Yawu olop yanak benne nângâjetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâam alahuwi. “Yesuhât lohimbi den oai yu Galilaia ambolipne kerek. Nenjan gâtne bia.

⁸ Yakât otmu girawu otmâ nenne den sâjetâ nanngain?

⁹ Nengât topnenneâmâ yuwu. Nen kapi kâlepnehembâ takain. Nen nombotne Pata ambolipne, nombotne âlâmâ Meria ambolipne, nombotne âlâmâ Elam ambolipne, nombotne Mesopotamia ambolipne, nombotne Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne, nombotne Kaparokia ambolipne, nombotne Ponto ambolipne, nombotne Asia ambolipne,

¹⁰ nombotne Pirihia ambolipne, nombotne Pampilia ambolipne, nombotne Aihita ambolipne, nombotne Apirika ambolipne, nombotne Kirene kapi nombotne Liwia hân nombot nombot tatmâ arap ya ambolipne.

¹¹ Nombotne Kereta ambolipne, nombotne Arawia ambolipne, otmu nombotne Roma ambolipne. Nen yawune tain. Nen nombotne Yura lohimbi bulâne. Yâhâ nombotne âlâneâmâ Yura nengâlen torokatjetâ orowâk mansain. Nen lok topne topne. Yawu gârâmâ Anitâne kulem yu ya otmâ gaop yakât den pat Galilaia kapi ambolipnane nenne denânâk sâjetâ nanngain.” Yawu sâwi.

¹² Yâhâ den ya nângâjetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât topne nângâne sâam pâpguwi. Yawu otmâ “Kulem yukât topne girawu?” sâam alahuwi.

¹³ Yawu gârâmâ lohimbi nombotnane Yesuhât lohimbi yekmâ senyenjan gem yuwu sâwi. “Yene wain to dondâ nenjetâ biwiyene hâlim oap.” Yawu sâwi.

Petoroŋe yahatmâ kulem ekbi yakât topne ekyongop.

¹⁴ Yawu sâjetâ Yesuhât aposololipnane yahatmâ kinmâ Petoroŋe lohimbi takawi ya yuwu ekyongop. “Bukulipne otmu lomba taka tai yen kulem tetemu eksai yukât topne ekyongomune nângâjet.

¹⁵ Omoŋânâk wain to ki nemain. Yakât otmâ lok yeksai yuŋe wain to ki niai.

¹⁶ Emelâk emet inânjan poropete âlâ, kutne Yoele sâam, yâkne den kulemguop yakât bulâne yiwerene tetemu eksai yu. Emelâk den kulemguop ya yuwu.

¹⁷ “Anitâne yuwu sâam eknohop. Hâmbâi sâp pato tâlâhuwuap yan nâne nine Wâtgât mâmânahât Heak hângângumune ge lohimbi mâmâne otyingiwuap. Mâmâne otyingimu lohimbiŋe nâhâlen biwiyenane kepeim mannomai yane nâhât den sâam tetem lohimbi ekyongonomai. Otmu biwiyene mem purik pilâmu kulem âlâlâ tetemu eknomai. Otmu amanân awun eknomai.

¹⁸ Bulânanâk sâp yan Wâtgât mâmânahât Heakne hoŋ bawalipne mâmâne otyingimu nâhât den sâam tetem ekyongonomai.

19-20 Otmu lohimbi kerek matŋe yingimune menomai yakât sâp tâlâhumu yan nângâmune himbimân kulem âlâlâ yuwu tetemu eknomai. Hilâmngât emetsenŋe bok sâmu omoŋ bâleŋe sahakbuap. Yâhâ omoŋgât emetsenŋe yaŋeâmâ kuriŋ hep barak barak yawuya otbuap. Otmu umatŋe topŋe topŋe yuwu tetewuap. Kapam tetewuap. Otmu emet kapi kâlâp sewuap. Yawu tetemu ekŋetâ sâtŋe otmu hu halak tuhunomai.

21 Sâp yan lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim mannomai yamâ meyekmune ki hiliwahonomai.” Anitâŋe yawu sâm eknohop.” Den yawu kulemguop tap.

Petoroŋe Yesuhât topŋe ekyongop.

22 Petoroŋe torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, den âlâ torokatmâ yuwu sâmune nângâŋet. Anitâŋe Yesu Nasaret amboŋe ya mâmâŋe otbaŋgimu hohetnenŋan manmâ kulem topŋe topŋe mem ekmunŋe âlâ kândâkdâ otmu Anitâŋe hângângumu giop yawu nângâmain.

23 Yawu gârâmâ yeŋe Yesuhât hâkâŋ otmâ lok bâleŋe yeŋgât bâtyenŋan katŋetâ yâkŋe mem howanân kuŋetâ muop. Yawu otbaŋgiwi yakât Anitâŋe emelâk emet inânŋan nângâmu ârândâŋ otmu mâtâp ya sâm waŋop. Mâtâp ya sâm waŋmu yaŋak benŋe howanân kuŋetâ sâtŋum muop.

24 Kuŋetâ muop yamâ sumânâk tatbuapgât dop âlâ ki olop. Yakât otmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop.

25 Emelâk emet inânŋan tâmbânenŋe Dawitiŋe Yesuŋe mumuŋambâ yahatbuap yakât nângâm yuwu kulemguop tap.

“Kutdâ gâ orowâk manmâ gan. Yakât otmâ ki pilânekbuat yawu naŋgan.

Biwi yâhâp otmangât mâmâŋe otnihim gamat.

26-27 Yakât otmâ biwine âlepŋe otmu tem lâuhihim heronŋe nângâhilian. Otmu mumbom yan umutne membuat. Otmu mumuŋambâ mem yahatnekbuat. Yawu otnihiwuat nângâm biwine ki houŋ sâwuap.

28 Gâŋe nângân nângânne mem pâronŋ pilânihirâ manmangât mâtâp yakât topŋe nângâm ba takaman. Otmu gâ orop manmâ yâhâwom yakât nângâm biwine heronŋe otmâ manmâ yâhâwom.” Yawu kulemguop tap.

29 Tâmbânenŋe Dawiti yâkât yuwu ekyongomune nângâŋet. Yâkât sumŋe ekmain.

30 Anitâŋe poropete âi sâm waŋmu yâkât den lohimbi ekyongom manmâ gaop. Yawu otmâ Anitâŋe pat kuwaŋgim yuwu sâop. “Gâhât tepgan gâtŋe âlâ tetewuap ya mem kânângâmune kawehan kinmâ nine lohimbi galemyongowuap.”

31 Anitâŋe yawu sâm pat kuwaŋgiop. Otmu Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatbuap yakât nângâm Dawitiŋe emet inânŋan den yuwu kulemguop.

“Mumu yan Anitâŋe umutŋe miop. Otmu hâkŋe tâtuk sâmapgât mumuŋambâ mem yahalop.” Yawu kulemguop.

32 Anitâŋe Yesu mumuŋambâ mem yahatmu nen kerekŋe ekbin.

33 Anitâŋe Yesu mumuŋambâ mem yahatmu ikŋe orop tawot. Otmu emet inânŋan âwâŋe Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu gewuap yakât pat kuop. Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heak ya hângângumu ge mâmâŋe otningimu denŋe denŋe sâmunŋe naŋgai.

34 Otmu Dawiti ikŋak himbimân ki yâhâop. Yuwu gârâmâ emelâk emet inânŋan den yuwu kulemguop.

“Anitâŋe nâhât Kutdâne yuwu sâm ekuop.

“Gâ gotnan ga kindâ mâmâŋe otgihimune

³⁵ kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.” Yawu kulempuop tap.

³⁶ Yakât otmâ yuwu sâm ekyongomune nângâm biwi yâhâp ki otnomai. Yesu mem howanân kunjetâ muop ya yeŋe amboŋe oai. Yawu gârâmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu kunnenŋe tap. Yakât otmâ Kutdânennŋe sâmain. Yawu.”

Lohimbi dondâhâlâkŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katbi.

³⁷ Petoroŋe yawu sâm lohimbi ekyongomu nângâŋetâ biwiyenŋan hâumu aposolo nombotŋe ya orop yuwu sâm âiyongowi. “Wâe, nenŋe girawu otmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândânŋ otbuap yakât sâŋetâ nângâne.”

³⁸⁻³⁹ Sâŋetâ sâop. “Anitâ Kutdânennŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge yen otmu lohimbi kâlêpŋehen mansai mâmâŋe otyingimu Yesuhâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomai yakât pat emelâk kuyingiop. Yakât otmâ orotmemeyenŋe bâlenŋe bet pilâm Yesuhâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe tosayenŋe pilâyingiwuap. Yawu otŋetâ benŋe nenŋe Yesu Kiristohât kulân toen mem katyekmunŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe ge mâmâŋe otyingimu mannomai.” Yawu sâop.

⁴⁰ Petoroŋe biwiyenŋan kionmâ den kâlêp torokatmâ girem den yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi perâkŋe ihilâk mahilâk manmai ya Anitâŋe matŋe umatŋe yingimu menomai. Yawu gârâmâ yeŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe bet pilâm Yesu Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeinŋetâ yâkŋe tihityenŋe otbuap.”

⁴¹ Yawu sâm ekyongomu lohimbi kiŋgitŋe orowâk, dopyenŋe 3,000 yawuyaŋe Petorohât denŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenŋe katbi. Yawu otŋetâ aposololipŋaŋe toen mem katyekŋetâ Yesuhât komolân torokatbi.

Yesuhâlen biwiyenŋaŋe kepeim manbiŋe biwi konok otmâ manbi.

⁴² Yesuhât komolân torokatŋetâ aposololipŋaŋe yâkât den kâsikum yingiwu. Kâsikum yinginŋetâ nângâm biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepa sanŋan otbaŋgim manbi. Otmu sâp sâsânŋan menduhuakmâ buku oraŋgim sot newi.

⁴³ Otmu aposololipŋaŋe kulem topŋe topŋe menŋetâ lohimbi belângen manbiŋe kulem ya ekŋetâ sâtŋe olop.

⁴⁴ Yâhâ lohimbi Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwiŋe biwi konok otmâ sot kâlê senŋe âlâlâ mem menduhum konohân katŋetâ tatmu yaŋe mem tânahom manbi.

⁴⁵ Otmu lohimbi nombotŋaŋe iri sikumyenŋe puluhum yakât hâmenŋe mewu ya mem bukulipyenŋe nombotŋaŋe yu me yakât umburuk manbi ya kâsikum yingiwu.

⁴⁶ Yawu otmâ hilâm ârândânŋ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ menduhuakmâ biwi konohâk otmâ Kiristohât den alahuminiwi. Yawu otmâ emetsâpŋe ârândânŋ emetyenŋan yâhâ menduhuakmâ sot um neminiwi. Yawu otmâ tep heronŋe nângâm Anitâ mepaem manbi.

⁴⁷ Yawu otŋetâ lohimbi belângen manbi nombotŋaŋe orotmemeyenŋe ya ekŋetâ yahalop. Yawu otmâ Yesuhâlen biwiyenŋe katmâ yâkât komolân torokatmâ sambe otbi.

3

Petoroŋe lok parenŋe mem heŋgenŋuop.

¹ Isirae lohimbi orotmeme âlâ yuwu otmai. Emetsâpŋe ârândânŋâk opon kâmbukŋan yâhâ Anitâ ulitgumai. Emetsâpŋe âlâen Petoro yet Yoanenŋe Anitâ ulitgure sâm opon kâmbukŋan yâhâowot.

² Otmu lok âlâ mâmâñahât tepñambâek pareñe teteopñe bukulipñe ekyongomu hilâm ârândân onon kâmbukñahât gahatñe âlâ, kutñe “Mâtâp âilonjo lonjo” sâmu yan lâum ari katñetâ tatminiop. Yan tatmâ lok onon kâmbukñan yâhâm geminiwi yanñe tewetsenñe nihinjet sâmu ulityongominiop.

³ Otmu sâp yan Petoro yet Yoane onon kâmbukñan yâhâmutâ yelemekmâ ulityotgop.

⁴ Ulityotgomu Petoroñe nâñgâm “Wa, buku” sâmu in ekmâ sâop.

⁵ In ekmâ sâmu lok pareñe yanñe tewetsenñe nihiwomap sâmu tepñe kilik kilik sâmu talop.

⁶ Yawu otmu Petoroñe yuwu sâmu ekuop. “Senñe âlâlâ ki tatnihiap yakât yuwu sâmune nâñgâ. Yesu Kiristo Nasaret ambonañe gâ heñgengehohowuapgât dop tap. Yakât otmâ yahatmâ bam ga.”

⁷ Yawu sâmu ekum bânñe bonânñen memu yahalop. Memu yanâk kânñe sâsilipñe tâñ tâñ otmu hewewenñak yahatmâ kinop.

⁸ Yahatmâ kinmâ yâk orowâk onon kâmbukñan yâhâwi. Yâhâ lok yanñe heronñe otmâ soñ pilâm bam gam Anitâ mepaeop.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ mepaemu lohimbi kâlehen tatbiñe ekmâ yuwu sâwi. “Lok pareñe yunñe onon kâmbukñahât mâtâp âilonjo lonjo yan tatmâ senñe âlâlâhât ulitnongomap. Âlepñe oap yakât nâñgâmunñe ki orotñe oap,” yawu sâmu nâñgâñetâ âlâ kândâkdâ olop.

¹¹ Otmu emelâk onon kâmbukñe ya tuhuwi yan gelâk ningimop sâmu selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutñe “Solomongât selep” sâwi. Lok yanñe Petoro yet Yoane yetgâlen torokatmu selep yan yâhâñetâ lohimbi dondâhâlâkñe betyenñan yâhâm mem hawam mewam tuhuyekmâ kulem yakât alahu gulahu otbi.

Petoroñe Yesuhât topñe ekyongop.

¹² Yawu otñetâ Petoroñe yekmâ yuwu sâmu âiyongop. “Wongât mem hawam mewam tuhuneneksai? Kulem yu netgât wahap bia. Netñe wâtnetñambâek lohimbi heñgemyongorongât dop âlâ ki tap. Net uwawapñe bia ki mansait. Yakât otmâ ki nâñgâñitñetâ yahalâk.

¹³ Topñe yuwu tap. Awaraham, otmu nanñe Isaka, otmu sesenñe Yakop yâk yengât Anitâ, tâmbâlipnenñe yengât Anitâ, yâkñe ikñe nanñe Yesu hângângumu ge hohetnenñan manop. Yâkât kulân lok yu memutñe Anitâñe heñgenñumu bam gamu eksai. Yâhâ yeneâmâ Yesuhât nâñgâñetâ gemu pâku lohimbi yengât bâtyenñan katbi. Yawu otñetâ Pilatoñe holañbe sâmu yan yeneâmâ kunyene kârikñe otmâ Yesu ya sâmu ge katbi.

¹⁴ Yâkñe uwawapñe bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ yene hâkân otmâ betbanñim lok bâleñe, kutñe Barawa sâmu, yâkât nâñgâñetâ yahatmu Pilato ekuñetâ lauyenñan mem Barawa holañmu arimu Yesu kuñetâ muop.

¹⁵ Kuñetâ muop yamâ lok inñe ki kuñetâ muop. Manman kârikñahât ambonñe ya kuñetâ muop. Kuñetâ muop yamâ Anitâñe mumuñambâ mem yahatmu manmâ teteningimu ekin.

¹⁶ Lok pareñe yunñe âlepñe oap yukât topñe sâmune nâñgâñet. Yesuhât kulân lok pareñe yu memutñe Yesuhâlen biwiñe katsapgât Anitâñe heñgenñumu bam gamu eksai.

¹⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Yene papatolipyenñe orop Yesuhât topñe pâpñum gamai. Yakât otmâ kuñetâ muop.

¹⁸ Emelâk emet inânñan Anitâñe Yesuhât nâñgâm poropetelipñe yengât biwiyenñan den katmu yuwu kulemguwi. “Tihitnenñe otbuap yâkñe angoân hâhiwin nâñgâm mumbuap.” Yawu kulemguwi tap.

¹⁹ Anitâñe tosayeñe pilâyinğıâkgât yeñe orotmemeyeñe bâleñe bet pilâm Yesuhâlen biwiyenñe kepeim manñet.

²⁰ Yawu otmâ manñetâ Anitâñe mâmâñe otyinğımu biwiyenñe sânduk sâmu mannomai. Sâp yuâmâ Yesu Kutdânenñeñe himbimân tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp pato tetewuawân Yesuñe tihitnenñe olâk sâm Anitâñe hâñgângumu âwurem gewuap yakât pat kuningimu tap.

²¹ Anitâñe embâñâmbâek emet inânñan poropetelipñe yengât biwiyenñan den katmu kulemgui yakât topñe yuwu tap. Manmannenñe kuwikningiwuap yakât Anitâñe nâñgâmu ârândâñ otmu Yesu hâñgângumu âwurem gewuap.

²² Yakât torehenñe Moseñe yuwu kulemguiop.

“Kutdânenñe Anitâñe nâ menekmâ âi sâm nihimu taka ikñe den kâsikum yinğım mansan yakât dopñeâk Anitâñe nengât komolân gâtñe lok âlâ mem poropete âi sâm wañmu ikñe den kâsikum yinğımu lohimbiñe tem lâuwañginomai.

²³ Yâhâ lohimbi nombotñeñeâmâ denñe nâñgâm hâkâñ otmâ kunomai ya mem ketetyekmâ hilipyongowuap.” Den yawu kulemguiop tap.

²⁴ Otmu emelâk emet inânñan lok âlâ, kutñe Samue, yâk otmu Anitâhât poropetelipñeñe Yesu Kiristoñe tetem manmâ kulem topñe topñe membuap yakât den yawuâk kulemgui.

²⁵ Emelâk embâñân Anitâñe Awarahamgât pat kuwañgim yuwu sâm ekuop. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtñe lok âlâñe tetem lohimbi hânñan kulemñan mannomai ya menduhuyekmâ manman âilonğoân katyekmu heroñe nâñgâwañgim mannomai.” Yawu sâm ekuop. Yâhâ Anitâhât poropetelipñeñe den ya torokatmâ lohimbi sâm tetem ekyongom manmâ gawi. Otmu Anitâñe tâmbâlipyenñe yengât pat kuyinğıop ya yen gurâ pat yañe meyeksap. Gârâmâ yakât bulâñe yen gurâ yawuâk menomai.

²⁶ Yâhâ nen Isirae lohimbiñe orotmemenenñe bâleñe bet pilâm Anitâ nanñahâlen biwinenñeñe kepeim manman âilonğoân manmâ heroñe nâñgânongât añgoân Anitâñe yâk hâñgângumu nengâlen giop.

4

Petoro yet Yoane meyelekmâ pâi emetñan katyelekñetâ talowot.

¹⁻³ Anitâñe Yesu mumuñambâ mem yahalop yakât den pat âlepñe ya Petoro yet Yoaneñe lohimbi ekyongowot. Ekyongom tatmutâ opon kâmbukñahât tembe lâu yengât kunyeñe otmu Sarukaio otmu Anitâhât hotom uminiwiñe den pat ya nâñgâñetâ ki bulâñe olop. “Yesu mumuñambâ ki yahalop. Ya ki orotñe,” yawu nâñgâm den hâreyitgim meyelekmâ ari pâi emetñan katyelekñetâ talowot. Pâi emetñan tatmutâ emet hañ sâop.

⁴ Yâhâ Petoroñe lohimbi kiñgitñe orowâk Yesuhât den pat âlepñe ekyongomu nâñgâñetâ bulâñe otmu Yesuhât komolân torokatbi ya yengât dowâmâ 5000 yawu.

Petoroñe Yesuhât den pat âlepñe Yura yengât papatolipyenñe ekyongop.

⁵ Emet hañ sâmu Yura yengât papatolipyenñe otmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenñe otmu Mosehât girem den kâsikum yinğiminiwi yâkñe Yerusalem kapiân menduhuakbi.

⁶ Sâp yan opon kâmbukñahât lok kunñe âlâ, kutñe Anasi, otmu lamatñe, kutñe Kaipa, otmu bukuyâhâtñe Yoane yet Alesanda otmu hep torehenlipyenñe orowâk menduhuakbi.

⁷ Otmu Anasiņe tembe lâu ekyongomu Petoro yet Yoane otmu lok pareņe âlâ mem henņenņuwot ya meyekmâ ari den âiân katyekbi. Otmu Anasiņe yuwu sâam âiyotgop. “Âlâhât sâtġât otmâ lok pareņe yu henņenņuwot?”

⁸ Yawu sâam âiyotgomu Anitâhât Wâtġât mâmâņahât Heakņe Petoro mâmâņe otbaņġimu yahatmâ kinmâ yuwu sâop. “Yura papatolipnenņe otmu Anitâhât hotom umai yeņġât kunlipyeņe yen yuwu sâam ekyongomune nânġâņet.

⁹ Netņe lok pareņe yu ekmâ tepnetņe nânġâwaņġim memutņe âlepņe olop yakât otmâ yeņe menenekmâ den âiân katnenekņetâ kinsain.

¹⁰ Yakât otmâ lok âlepņe olop yukât topņe ekyongomune nânġâņet. Topņe yuwu. Yesu Kiristo, Nasaret amboņe, yâhâmâ howanân kuņetâ muop. Kuņetâ muop yamâ Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât wâtņan kinmâ lok yu memutņe âlepņe otmâ mansap. Yawu ġârâmâ yeņe lok yukâlen kulem teteop yakât den pat Yura lohimbî kerek ekyongonġetâ nânġânômai.

¹¹ Emelâk embâņân Miti pepaen den âlâ yuwu kulemġuwi yakât bulâņe Yesuhâlen teteap.

“Emet tuhum nep lokņe nak âlâ ekņetâ bâlemu mem ketetbi. Nak mem ketetbi ya Anitâņe lâum kânânġâmu kuhupin kârikņe oap.” Den yawu kulemġuwi tap.

Yeņeâmâ emet tuhuwi ya yeņġât dop otmâ Yesu betbaņġim kuņetâ muop.

¹² Yuwu sâamune nânġâņet. Anitâņe Yesu hânġâņġumu ge manman kârikņe yakât mâtâp meningiop. Yakât otmâ yâkât wâtņanâk kinmâ manman kârikņan mannômġât dop tap. Lok ondopņe mâmâņe otningimu manman kârikņan mannômġât dop âlâ ki tap.”

Yura yeņġât papatolipyenāņe Petoro yet Yoane sâam hâreyitġiwi.

¹³ Petoro yet Yoane, yâhâmâ nânġân nânġân emetņan ki yâhâowot. Yawu ġârâmâ Yura papatolipyenē yeņġât senyenān kinmâ den ya kâlâpņe orowâk ekyongowot. Yawu ekyongomutâ yâkņe denyetņe ya nânġâņetâ ewe membe olop. Yawu otmu nânġân nânġânyenē pâroņ sâamu yuwu sâawi. “O, lok yuâmâ kândikum Yesu orop manmâ ġawi. Yakât otmâ den kâlâpņe orowâk eknongomutâ nanġain.” yawu sâawi.

¹⁴ Otmu Petoro yet Yoaneņe lok henņenņuwot yâk orowâk kinbi yakât otmâ den purik pilâytġine sâam hâum pâpġum pilâwi.

¹⁵ Yakât otmâ hânġânyongonġetâ emet betņehen ge kinņetâ Petoro yet Yoane yetġât alahum yuwu sâawi.

¹⁶ “Nenņe lok yâhâp yu ġirawu otyitġine? Yâkņe Yesuhât wâtņan kinmâ lok pareņe emba memutâ âlepņe olop yakât den pat Yerusalem kapi ambolipņanē emelâk nânġâm metei.

¹⁷ Yawu ġârâmâ den yuņe kapi ârândâņ perereņ sâam arimu nânġâmâihât nenņe kuyitġimunņe yâkņe ki âlâkuâk Yesuhât wâtņan kinmâ lohimbî yâkât den kâsikum yinġinômai.” Yawu sâawi.

¹⁸ Otmu tembe lâu ekyongonġetâ meyekmâ âwurem ġaņetâ yuwu sâam Petoro yet Yoane ekyotġowi. “Yetņe ki âlâkuâk Yesuhât den ya lohimbî kâsikum yinġiromawot.”

¹⁹ Yawu sâaņetâ Petoro yet Yoaneņe yuwu sâowot. “Yeņak nânġâm ekņet. Yeņġât den lâum Anitâhât den pilâmutņe yâkņe nânġâmu ki ârândâņ otbuap.

²⁰ Yesu Kiristoņe den âlâlâ eknongom kulem topņe topņe mem ġaop yakât den pat ya netņe mem kurihromġât dop ki tap. Ya sâam haok tuhurom yakâ.”

²¹ Yawu sâamutâ yâhâpņe kuyitġim holaņyelekņetâ ġem ariowot. Lohimbî inņe kinġitņe orowâkņe kulem ya ekmâ Anitâ mepaem aposololipņe yeņġât nânġâņetâ yahalop. Yakât otmâ Yura papatolipyenāņe wahap âlâ ki otyitġiwi.

22 Lok âlepne olop yâkne parene otmâ manmu yambu lok yâhâp nerek olop.

Anitâne Yesuhât aposololipne mâmâne otyingîâkgât yâkât lohimbine ulitguwi.

23 Yura papatolipyeñane Petoro yet Yoane holanyekeknetâ gem bukulipyetne yengâlen âwurem ariowot. Ari papatolipyeñane kuyitgiwi yakât den ya ekyongowot.

24 Ekyongomutâ nângâm biwiyene kepeiakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Ambonenne Anitâ. Gâne hân himbim kândikytgom wahap topne topne kalon.

25-26 Otmu emelâk emet inânñan gâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne tâmbânenne Dawiti yâkât biwiñan den âlâ katmu yuwu kulemguop.

“Wongât Anitâhât ki nângâmaine yehâhât nanñanñetâ yahatmu biwiyene kâlâp siap? Wongât biwi nângân nângânyeñe hâlim milim otmu Anitâ yet hoñ bawañe mem ge katyelekne sâm oai? Anitâne tihityene otbe sâm ikne hoñ bawa hângângumu gewuap. Yawu gârâmâ Anitâhât ki nângâmai ya yengât papatolipyeñane biwi konok otmâ mem ge katyeleknomaihât dop âlâ ki tap.” Dawitiñe den yawu kulemguop tap.

27 Otmu torokatmâ yuwu sâm ulitguwi. “Ambonenne Anitâ, den âlâ sâmunne nângâ. Dawitiñe den kulemguop yakât bulâne teteop yakât topne yuwu. Gâne tihitnenne otbe sâm Yesu hângângurâ ge tem lâuhihim uwawapne bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ Herot yet Pilatoñe Roma lok otmu Yura nengât papatolipnenne menduhuyekmutâ orowâk tatmâ Yesu mem ge katne sâm den hikuwi.

28 Yawu otbi yan yeñe engatyeneâk ki watbi. Emelâk emet inânñan gâne gike engatgeâk otmâ yu ya tetewuap ya sâm kalon.

29 Yakât otmâ yâkne kuniññetâ lohotne otmaingât gâne mâtâp mañguyingim nen hoñ bawalipge mâmâne otningirâ Yesu Kiristohât den pat âlepne sâm haok tuhunom.

30 Yawu otmâ Yesuhât wâtñan kinmâ lohimbi mesekyene orop ya hengemyongonom. Otmu kulem topne topne memunne eknetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Yakât otmâ mâmâne otningihât nângâm ulitgohoain.” Yawu sâm ulitguwi.

31 Yawu sâm ulitgunetâ emet menduhuakmâ tatbi ya gâsuk gâsuk sâop. Otmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingimu yapâ ari Yesuhât den pat âlepne ya sâm haok tuhum lohimbi ekyongowi.

Yesuhât lohimbine biwiyene hikuakmâ konohâk otmâ buku orañgim manbi.

32 Yesuhât lohimbine biwiyene hikuakmâ konohâk otmu senne âlâlâ tatyingioy ya menduhum konohân katnetâ tatmu yañe mem tânahom manbi.

33 Yawu manmâ Yesuñe mumuñambâ yahalop yakât den pat ya aposololipñane lohimbi belângen manbi ya ekyongonetâ nângâñetâ bulâne olop. Otmu Anitâne mâmâne otyingimu kulem topne topne meñetâ lohimbi kerekne yekmâ herone nângâyingiwî.

34 Otmu senne âlâlâyeñe kâsikum añgim tânahom manbi. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe ki umburuk manbi. Lohimbi nombotñane senne âlâlâyeñe puluhñetâ yapâ tewetsenne mem aposolo yingñetâ galemguwi.

35 Otmu tewetsenne menduhuminiwi yapâ aposolone mem lohimbi umburuk manbi ya tânyongonetâ manbi.

36 Otmu sâp yan Kipiro kapi ambone, lok âlâ, kutne Yosep sâm, yâkât yuwu sâmune nângâ. Lok yakât kutne âlâmâ Banawa yawu sâm aposolone kunminiwi. Kut yakât topneâmâ yuwu, “Biwi sânduk”. Yosep yâhâmâ Lewi senâmbâ gâtne yakât otmâ opon kâmbukñahât âi mem manop.

³⁷ Yâkne ikne hân puluhunjetâ yapâ tewetsenje mem aposolo yinggiop.

5

Anania imbinjaitje otmutâ bâleop.

¹ Lok âlâ, kutje Anania sâam, yâkât imbiñe, kutje Sapira, biwi konohâk otmâ yuwu olowot. Hânyetje puluhunjetâ yapâ tewetsenje miowot.

² Yawu gârâmâ tewetsenje nombotje ya mem mesambutmutâ tatyitgiop. Yâhâ nombotje âlâmâ Ananiañe mem ari aposolo yinggiop.

³ Otmu Petoroñe yuwu sâam ekuop. “Anania, yuwu sâamune nângâ. Girawu otmâ Bâleñahât Amboñe Sataneñe biwihan kionje sâam otmu ki kârikne otmâ kinsat. Yetje Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak kâitgum hânyetje puluhuwi yakât tewetsenje nombotje mem mesambutmutâ tap.

⁴ Hân ya ki puluhuwi yan yetje Anitâhât pat ki otbuap yawu nângâm den hikuowot mâne tewetsenje alitsawot yuñe âlepñe otbâp. Yâhâ tewetsenje yuñe Anitâhât pat otbuap yawu sâam kâitnongom nombotjeâk katsawot. Yawu otmâ nen ki kâitnongoawot. Anitâ kâitguawot.”

⁵⁻⁶ Yawu sâamu Ananiañe den ya nângâm yanâk mum iop. Mum imu lok nombotñane emet kâlehen yâhâm sângum âlâ mem kurihim lâum ge hanguwi. Yâhâ Anitâ kâitguop yakât matje mum imu lohimbî yan kinbiñe ekñetâ sâtje olop.

⁷ Otmu ki kâlep otmuâk imbiñane lokñahât den pat ki nângâmâk Petorohâlen takaop.

⁸ Takamu Petoroñe yuwu sâam âikuop. “Hânyetje puluhunjetâ yapâ tewetsenje miowot ya lokgane kerehâk ninggiap me?”

Sâamu sâop. “Wae, wonângen, kerehâk yinggiap yakâ.”

⁹ Sâamu Petoroñe yuwu sâam âikuop. “Wongât yetje biwi konohâk otmâ Kutdâhât Wâtgât mâmâñahât Heak kâitguawot? Yakât otmâ yuwu sâamune nângâ. Lokge emelâk mumu lâum ari hangum pilâm ga gâhât mambotgihiyai. Yiwerene gâhurâ mundâ lâuhekmâ ari hangohonomai.”

¹⁰ Yawu sâam ekumu yâku yanâk kâine topñan purik sâam ge muop. Mumu lok ya emet kâlehen yâhâ Sapira lâum ge lokne lâum ge hanguwi yanâk lâum ge hanguwi.

¹¹ Otmu muowot yakât den pat Yesuhât komotje nângâñetâ sâtje olop. Yawu.

Yesuhât aposololipñane kulem topñe topñe mewî.

¹² Aposolo yâkne kulem topñe topñe meñetâ lohimbîñe ekñetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu Yesuhât komotje biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmu hilâm ârândâñ Solomongât selep yan yâhâ menduhuakmâ Anitâ mepaeminiwi.

¹³ Yawu otminiwi yan lohimbî dondâhâlâkne nângâyingñetâ yahalop yamâ Yura papatolipyeñane hilipnongomai sâam yâk yengâlen ki torokatbi.

¹⁴ Yawu gârâmâ lohimbî nombotñane Yesu Kutdânennahâlen biwiyeñane kepeim yâkât komolân torokatmâ manbi.

¹⁵ Otmu kapi ambolipñane bukulipyeñe pareñe otmâ manminiwi otmu tisi mesek otbi ya Yesuhât aposololipñane hengemyongonjet sâam gerelân katyekmâ lâuyekmâ ari mâtâwân katyekñetâ tatbi. Otmu yuwu nângâwi. “Petoroñe mâtâp watmâ gam ariwuap yan umutñane lonngâyekmu âlepñe otnomai.”

¹⁶ Otmu Yerusalem hâlâñmâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñane bukulipyeñe tisi mesek otbi otmu weke bâleñane mângâyekmu manminiwi ya meyekmâ aposolo yengâlen takañetâ hengemyongowi.

Anitâhât anjelo âlâñe aposolo pâi emetñambâ mem holanyekmu gem ariwi.

¹⁷ Aposolone yawu otbi yakât den pat ya hotom uminiwi ya yengât kunyenje otmu ikne bukulpne Sarukaio komolân gâtne nângânetâ bâleop.

¹⁸ Nângânetâ bâlemu aposolo meyekmâ pâi emetjan katyeknetâ tatbi.

¹⁹ Katyeknetâ tatnetâ emet nijn sâmu iwi. Otmu omoj tânâmnan Kutdâhât anelo âlâne mândeyekmu yahatnetâ meyekmâ ge yaehen yuwu sâm ekyongop.

²⁰ “Yene opon kâmbukjan yâhâ manman kârikjahât den pat âlepne ya topjambâek lohimbi kâsikum yinginomai.”

²¹ Yawu sâmu emet hanj sâmu den ya lâum opon kâmbukjan yâhâ Yesuhât den lohimbi kâsikum yingwi.

Otmu hotom uminiwi yengât kunyenje bukulpne meyekmu Yura yengât papatolipyene yengâlen arinetâ orowâk menduhuakmâ den emetjan yâhâwi. Yâhâ tatmâ aposolo meyekmâ takanet sâm opon kâmbukjahât tembe lâu nombotne hângânyongojetâ pâi emetjan yâhâwi.

²² Yâhâm pâinyeknetâ biatmu âwurem taka yuwu sâm ekyongowi.

²³ “Nen pâi emetjan arim takain. Yâhâ pâi emetjahât galem yaje gahatne kârikne mangum galem kinjetâ yeksain. Yawu gârâmâ aposolo meyekne sâm takain,” sâm ekyongomunje gahatne mem pilânetâ kâlehen yâhâ pâinyekmunje biatsap.”

²⁴ Yawu sânetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu tembe lâu yengât kunyenje den ya nângâm “Girawu otmâ gulip oai,” sâwi.

²⁵ Yawu otmâ tatnetâ yanâk lok âlâne taka yuwu sâm ekyongop. “Wâe, lok pâi emetjan mem katyekbi ya opon kâmbukjan yâhâ lohimbi den kâsikum yingim kinjetâ yeksain.”

²⁶ Yawu sâm ekyongomu yâkne opon kâmbukjahât tembe lâu hângânyongojetâ ari lohimbi kinjitne orowâkne denyene nângâm kinbi ya yekmâ “Yâkne kât mem nongomai” sâm aposolo ya lohotjan meyekmâ den emetjan ariwi.

Aposolone Yesuhât topne Yura yengât papatolipyene ekyongowi.

²⁷ Aposolo meyekmâ yâhâ Yura yengât papatolipyene yengât senyenjan katyeknetâ kinjetâ hotom uminiwi ya yengât kunyenje yuwu sâm ekyongop.

²⁸ “Oran Yesuhât den lohimbi ki kâsikum yinginet sâm kuyingiwîn. Yamâ yene nengât den ya kum Yesuhât den lohimbi kâsikum yinginetâ yâkne sâm haok tuhujetâ lohimbi kapiân tai ya kerekne nangai. Otmu Roma tembe lâune Yesu kujetâ muop yakât tosa ya nengâlen gâitsai.” Yawu sâwi.

²⁹ Yawu sânetâ Petoroje purik pilâyingim yuwu sâm ekyongop. “Yengât den ya lâum Anitâhât den kunomgât dop âlâ ki tap.

³⁰ Yengât sâtgât otmâ Roma lokne Yesu mem howanân kujetâ muop. Mumu hanguwî yamâ topne yuwuhât otmâ tâmbâlipnenje yengât Anitâne mumujambâ mem yahalop.

³¹ Isirae lok nenje Yesuhâlen biwinenjan kepeimunje Anitâne tosanenje pilâningiwuapgât yâkne Kutdânenje Yesu mumujambâ mem yahatmu himbimân orowâk tawot.

³² Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Yesuhâlen biwiyenjan kepeim Anitâhât denje lâum manmai ya yengât nângâm Anitâne ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingimap. Nenje yawu otmâ mansain yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne biwinenje mem sânduk tuhuningimap. Yawu otmâ mâmâne otingimu kulem topne topne mem mansain.”

³³ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ bâlemu aposolo yongone sâm otbi.

Parisaio âlâne yahatmâ bukulpne sâm sânduk menduk tuhuyehop.

³⁴ Aposolo yongone sâm otjetâ yan Parisaio lok kutdâ âlâje Mosehât girem den kâsikum yingim manop, ya kutje Gamalie, yâkne yahatmâ kinmâ tembe lâulipyene ekyongomu aposolo meyekmâ emet betjeheh ge kinjetâ bukulpne yuwu sâm ekyongop.

³⁵ “Bukulpne, yeje lok yu in yawu mem bâleyekmahât yuwu sâmune nângâjet. Yeje nângâm hejengumâmâ girawu otyinginomai yakât topje tetemu ekmâ nângânomai.

³⁶ Emelâk lok âlâ, kutje Teuta, ikjahât nângâmu yahatmu, “Roma lok kasalipnenje watyekmunje arinet” sâm lok 400 ekyongomu yâkâlen torokatbi. Yawu otjetâ ikne kujetâ mumu loklipne iton galaŋ otmâ kinbi. Yawu otmâ otjetâ ki ihio.

³⁷ Yakât betjan Roma lok kunyenaje Yura nengât dopnenje nângâwe sâm otmu sâlipnongowi sâp yan lok âlâ, Galilaia gâtje, kutje Yurasi, yâkne lohimbi meyekmu Roma lok watyekne sâm otbi. Yawu otmu yâkurâ yawuâk kujetâ mumu loklipne kerek yongom watyekjetâ tiok taok otmâ arinetâ kutylene bialop.

³⁸ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâjet. Yeje aposolo yu ki yekmâ sâjet. Yâkne yeje engatyeneâk watmâ den ya lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu gulip otbuap.

³⁹ Yâhâ lok yuje Anitâhât sâtgât otmâ den yu lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu mem ge katyekne sâm otmunje hâi hâje otmu pilânom. Otmu nep yukât amboje Anitâ mem ge katne sâm otnom. Biwinaje yawu nanjan. Yawu.”

⁴⁰ Yawu sâm ekyongomu nângâjetâ ârândâŋ otmu tembe lâulipyene ekyongonetâ aposolo yongowi. Yongom Yesuhât den pat âlepne ya lohimbi ki kâsikum yinginomai sâm kuyingim pilâyekjetâ ariwi.

⁴¹ Otmu aposolone Yesuhât den pat âlepne lohimbi kâsikum yingwi yakât matje papatolipyenaje yongowi yakât nângâjetâ biwiyene âlepne olop.

⁴² Yawu otmâ hilâm ârândâŋ opon kâmbukjan otmu emet tete yâhâm gem Yesu Kiristohât den pat âlepne ya kâsikum yingim manbi.

6

Lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâm yingwi.

¹ Sâp yan lohimbi kinjetje orowâkne Yesuhâlen biwiyene katmâ yâkât komolân torokatmâ manbi. Manmâ senje âlâlâje konohân menduhujetâ tatmu yapâ mem tânahom manbi. Yawu gârâmâ Girik kapi ambolipne Yerusalem kapiân kandi taka tatbiye Yerusalem kapi ambolipne orop senje âlâlâ menduhum katminiwi yakât nekamân otbi. Nekamân otmâ Girik kapi ambolipnaje yuwu sâwi. “Senje âlâlâ menduhum katmunje tap yapâ nep lokne mem nengât kambut ki dopjan tânyongoai. Ya ekmunje dondâ bâleap.”

² Yawu sâjetâ Yesuhât aposololipnaje lohimbi ya menduhuyekmâ yuwu sâm ekyongowi. “Nenje senje âlâlâ menduhum katjetâ tap yuâk galemgum mannom otmuâmâ Anitâhât den yu lohimbi kâsikum yinginomgât mâtâp ki tetewuap.

³ Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâje otyingimu mansai komot yapâ gâtje lok nombolân yâhâp mem teteyekjetâ nep yingimunje senje âlâlâ yu galemgum kambulipyene kâsikum yinginomai.

⁴ Yawu otjetâ benje nenjeâmâ Yesuhât den lohimbi kâsikum yingim Anitâ ulitgum mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Den yawu sâjetâ nângâjetâ ârândâŋ olop. Yakât otmâ lok mem katyekbi ya yengât kutylene yamâ yuwu. Setepano yâkne Yesuhâlen biwinaje

tiŋâk kepeim Anitâhât den lâum manop. Yawu manmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakŋe mâmâne otbaŋgim gaop. Otmu nombotŋe âlâmâ kutyeŋe yuwu. Pilip, Porokoro, Nikano, Timon, Pamena, otmu bâiŋeâmâ Nikolao. Nikolao yamâ Antiok kapi pilâm Yura yeŋgâlen torokatmâ Anitâ mepaem manmâ gaop.

⁶ Lok yu meyekmâ aposolo yeŋgâlen gaŋetâ yâkŋe kunyeŋan mem Anitâ ulitguwi.

⁷ Otmu Yesuhât komotŋe yâkât den pat âlepŋe sâam haok tuhuŋetâ lohimbikiŋitŋe orowâkŋe Yesuhâlen biwiyene katmâ yâk yeŋgâlen torokatŋetâ sambe sambe otbi. Yawu otmâ hotom uminiwi yeŋgâlen gâtŋe dondâne denyeŋe ya nâŋgâŋetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyene katbi.

Setepano mewi.

⁸ Anitâne Setepano nâŋgâwanŋim mâmâne otbaŋgimu kulem topŋe topŋe memu lohimbine ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

⁹ Yawu gârâmâ lok nombotŋe Kirene, Alesandiria, Liwia, Kilikia, Asia, kapi yu ambolipŋane opon kâmbukŋan yâhâ Setepanohât den kakŋan sâwi.

¹⁰ Den kakŋan sâŋetâ Wâtgât mâmânahât Heakŋe Setepano mâmâne otbaŋgimu den sâmu denyeŋe ya kum ge kalop.

¹¹ Yawu otyiŋgimu ari lok yaŋe lok nombotŋe mem teteyekmâ engatyeŋan geŋetâ yâkŋe yuwu sâam Setepano hakŋan sâam lohimbikiyongowi. “Setepanone Mosehât girem den kelangatmâ den anŋo lohimbiki sâsikum yiŋgimap. Otmu Anitâhât opon kâmbuknahât nâŋgâmu gemu Anitâ sâam bâlewanŋimu nanŋain.”

¹² Yawu sâŋetâ Yura yeŋgât papatolipyene otmu Mosehât girem den kâsikum yiŋgiminiwi otmu lohimbiki nombotŋane nâŋgâŋetâ biwiyene kou kâlâp semu Setepano mem den emetŋan yâhâ den âiân katbi.

¹³ Den âiân katmâ anŋoân lok engatyeŋan gewi ya ekyongonetâ ga Setepano hakŋan yuwu sâwi. “Lok yuŋe haonmâ ârândâŋ Anitâhât opon kâmbuknahât nâŋgâmu gemu Mosehât girem den sâam ge katmap.

¹⁴ Yuwu sâmu nanŋain. “Yesu Nasaret kapi ambonane opon kâmbukŋe huhum itonŋe galaŋe tuhuwuap. Otmu Moseŋe girem den otmu opon kâmbuknahât orotmeme sâam ningiop ya kum orotmeme anŋo ningiwuap.” Yawu sâmu nanŋain.” Yawu sâam Setepano hakŋan sâwi.

¹⁵ Hakŋan sâŋetâ menduhuakbine Setepano ekŋetâ yâkât kundenneŋe anŋelo kundenne yawuya teteop.

7

Setepanone Yura tâmbâlipyene yeŋgât topyene sâop.

¹ Hotom uminiwi ya yeŋgât kunyeŋane Setepano yuwu sâam âikuop. “Den yai yu bulâne yai me?”

² Sâmu Setepanone yahatmâ yuwu sâop. “Papatolipne otmu bukulpne den sâmune nâŋgâŋet.

Awarahamgât sâop.

Tâmbânenne Awaraham yâkŋe Mesopotamia kapi ki pilâm Haran kapiân ariop sâp yan Anitâ yahat yahatŋe, Lanŋinne Ambonane tetewanŋim yuwu sâam ekuop.

³ “Gâne kapihe tâmbâne, hep torehenlipge, bukulpge pilâyekmâ nâne kapi âlâ tiripgohowom yan ari manbuat.”

⁴ Yawu sâmu tem lâuwangim Kairia hân pilâm Haran kapiân ari manop. Yan manmâ âwâne bâleop. Âwâne bâleop yakât kakŋan Anitâne yâhâŋe

tetewangim yuwu sâm ekuop. “Hân âlâen ari in kandi manbuat.” Yawu sâm ekumu yahatmâ Haran kapi pilâm nenje mansainân yuân emelâk takaop.

⁵ Yuân taka kandi manop. Yâhâ Awarahamne imbinâit kâsi manoworâke yamâ benje yâkât tepnan gâtne hân yu ambokunomaihât Anitâne pat kuwangiop.

⁶ Yawu otmâ den âlâ yuwu sâm ekuop. “Gâhât senje hân yu pilâm kapi âlâen ari manmâ kapi ambolipne hoj bayingim manmâ yâhânetâ yambu 400 pesuk sâwuap.

⁷ Hoj bayingim mannetâ hâhiwin yingimomai. Yakât otmâ nâne lohimbi ya matne umatne yingimune pilâyeknetâ âwurem hân yuân taka manmâ nâhât tem lâunihim mepaenemâ mannomai.”

⁸ Yawu sâm ekum pat kuwangiop. Pat kuwangiop ya nângâm mannomaihât hâkyenahât torehenjan undip tuwangim manmâ yâhânomai ya sâm kalop. Otmu yakât kaknan Awaraham nanje Isaka tetemu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâm hâknehât torehenjan undip tuwangiop. Otmu Isaka nanje Yakop tetemu yâk gurâ yawuâk hâknehât torehenjan undip tuwangiop. Otmu Yakop nanlipne kâiân yâhâp tetenetâ yâk gurâ yawuâk hâkyenahât torehenjan undip tuhuyingiop.

Yosepgât sâop.

⁹ Otmu Yosep atalipne yâkât hâkâh otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Yawu tuhum lok nombotne taka Yosep puluhum dâim Aihita hânân ariwi. Atalipne yawu otbangingiâke yamâ Anitâne tihitne olop.

¹⁰ Otmu nângân nângânne pato tetewangimu Aihita lok nombotne eknetâ âlâ kândâkdâ otmu kunye, kutne Parao sâm, yâkâlen dâim ariwi. Dâim arinetâ Anitâne mâmâne otbangingimu Paraone yâkât orotmemeje ekmu iknan gâtne otmu ikne emet otmu Aihita kapi ambolipne ya galempongom manâkgât âi sâm wanop.

¹¹ Otmu sâp yan Aihita otmu Kanan hân yuân po pato teteop. Yawu tetemu tâmbâlipnenne sotgât umburuk otbi.

¹² Yawu manmâ Aihita hânân sot tap yawu sânetâ nângâm Yakopne nanlipne yan hângânyongomu ariwi.

¹³ Aihita arim âwurem taka yakât den pat âwâyeje eknetâ manmâ manmâ benje âlâkuâk hângânyongomu ariwi. Arinetâ Yosepne atalipne teteyingim iknehâk topne sâm tetem ekyongop. Teteyingim atalipne dâiyekmâ Parohâlen arinetâ topne sâm tetemu nângâop.

¹⁴ Yakât kaknan Yosepne âwânehât den katmu âwâneje ikne senje âlâlâne otmu hep torehenlipne lohimbi 75 meyekmu Aihita hânân ariwi.

¹⁵ Yan ari manmâ Yakop ya muop. Otmu nanlipne gurâ yawuâk muwi.

¹⁶ Otmu emet inânnan Awarahamne Sikem kapiân Hemohât nanlipne yengâlen hân âlâ puluhuop yan hahityene lâum ari kurihyekbi.

Mosehât sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Tâmbâlipnenne Aihita hânân tetem sambe sambe otbi. Yawu otmâ mannetâ Anitâne Awarahamgât pat kuwangiop yakât bulâne menomaihât sâp ya tâlâhuop. Sâp yan Aihita yengât kunye âlâ belângen tetem manopne Yosepgât topne ki nângâop.

¹⁹ Lok yane tâmbâlipnenne mem ge katyekmâ hâhiwin yingiop. Otmu nimaomlipne tetem sambe sambe otmai sâm nanlipne tetewi ya lâum kapi betnehen pilâyeknetâ muwi.

²⁰ Yawu gârâmâ tâmbânenne Mose tetemu âwâne mâmâne emetyetjan tihâk mesambutmutâ tatmu emetsenne kalimbu pesuk sâop.

²¹ Emetsenje kalimbu pesuk sâmu hahitje tinj tinj sâmu ekmutâ iwit nanje olop. Yawu otmu saka saka kum kâlehen katmâ toen kalowot. Toen katmutâ to kakñan yolon yolon otmâ bam gam tatmu Parao baratñaje ekmâ mem taka ikñahâk galemguop.

²² Lok otmâ Parao loklipje yengât nângân nângân emetñan yâhâmu den kâsikum wanjetâ nângân nângân pato miop. Nângân nângân pato mem Aihita ambolipñaje ekñetâ sâtje otmu ewe katminiwi.

²³ Manmu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu Isirae bukulpje girawu mansai sâmu yâk yengâlen ari yehop.

²⁴ Arim yekmu Aihita lok âlâje Isirae lok âlâ kumu ekmâ Isirae lok ya tângum Aihita lok ya kumu muop.

²⁵ Kumu mumu biwiñaje yuwu nângâop. “Anitâje mâmâje otnihimu bukulpje tânyongom Paraohât bânjambâ dâiyekmune hân âlâengen ari nenñahâk galemahom mannom ya nângâm henjenjuai,” biwiñaje yawu nângâop. Yawu gârâmâ Isirae lohimbije ya ki nângâwi.

²⁶ Aiop, emet hanj sâmu Moseje âlâkuâk ari Isirae lok yâhâp ahom tatmutâ mem teteyelehop. Yawu otmutâ mem hâreyelekmâ yuwu sâmu ekyotgop, “Wongât yetje ahoawot?”

²⁷ Yawu sâmu kapam kândikuopje yuwu sâmu denje kakñan sâop. “Gâ ki nângâhihiain. Âlâje galem sâmu katgekmu takat?”

²⁸ Oran Aihita lok âlâ kundâ muop yawuâk nohowe sâmu oat hâ?”

²⁹ Yawu sâmu nângâm Moseje Aihita hân pilâm Mirian hânângen ari manop. Yan manmâ imbi âlâ yaken gâtje memu yâkñe nanyâhâtje yâhâp meyelehop.

³⁰ Manmâ gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu hân ya pilâm lok ki manmaiângen ariop. Yan ari Sinai pumje topñan kinmu anjelo âlâje nak topñan kâlâp semu yan tetem kinmu ehop.

³¹ Ekmâ sâtje otmu “Enda wonje oap?” sâmu ya ekmâ henjenjuwe sâmu gotñan bamu Kutdâje yuwu sâmu ekuop.

³² “Nâmâ Awaraham, otmu nanje Isaka, otmu sesenje Yakop yâk yengât kunyeje tatmâ gaman.” Yawu sâmu Moseje kâñe bânje sân sân sâmu senje kâtâpgum kâmgum kinop.

³³ Yawu otmâ kinmu Anitâje yuwu sâmu ekuop. “Hân kinsat yu kâmbukñe. Yakât otmâ kâñe katipje tuhum pilâ.

³⁴ Yuwu sâmune nângâ. Komolipne Aihita hânân manñetâ kapi ambolipñaje yongom mem âlâlâ tuhuyekñetâ manmâ gai. Yawu manmâ ganjetâ yekmâ umatje yapâ holanyekbe sâmu gâ tetehihian. Yakât otmâ mâmâje otgihim hânngângohomune Aihita hânân âwurem ari tânyongowuat.” Anitâje yawu sâmu ekuop.

³⁵ Yâhâ Moseje Aihita hânân talop yan Isirae lok âlâje yâkât nângâmu gemu yuwu sâmu ekuop. “Âlâje galem sâmu katgekmu takat?” yawu sâop. Yawu gârâmâ Moseje bukulpje tânyongom kasalipyeje yengât bâtyenambâ dâiyekmu hân âlâengen ari mannomai sâmu nak topñan kâlâp siop yan anjelo âlâje tetewañgim kinmâ mâmâje otbânjiop.

³⁶ Anitâje Mose hânngângumu Aihita hânân âwurem ari kulem âlâlâ mem ekñetâ sâtje kârikñe olop. Yawu otmâ bukulpje dâiyekmu Aihita hân pilâm taka saru âlâ, kutje saru kuriñ sâmu, yan kulem âlâ memu ekbi yamâ yuwu. Anitâje nângâmu to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâñeje hân liñmâ nombotgen takawi. Taka lok ki manmaiângen manñetâ Moseje kulem topje topje mem gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

³⁷ Otmu Moseje tâmbâlipnenne yuwu sâmb ekyongop. “Anitâne hângânnohomu taka tânyongomune âlepne mansai yuwuâk nengât komolân gâtne âlâ hângângumu yâkât den kâsikum yingim tihityene otbuap.”

³⁸ Yawu sâmb ekyongop. Otmu Moseje tâmbâlipnenne orop lok ki manmaiângen manmâ Anitâhât den kâsikum yingim gaop. Otmu ikne Sinai pumjan yâhâmu anjelo âlâne Anitâhât girem den kârikne sâmb ekumu âwurem ge ekyongop.

³⁹ Anitâhât den ya ekyongop yamâ benne papatolipnenne biwiyene kârikne otmâ den ya hâkân otmâ Mose betbangim Aihita hânângen âwurem arine sâmb otbi.

⁴⁰ Yawu otjetâ Moseje âlâkuâk katyekmâ Sinai pumjan yâhâop. Pumjan yâhâ Anitâ orop den alahumutâ lohimbi yane Mose imine, kutne Aron sâmb, yuwu sâmb ekuwi. “Moseje Aihita hânângembâ dâim taka katnenekmâ nengât ki nângâm gulip oap. Yakât otmâ gâne nak âlâ mem hâwim kânângârâ kinmu mepaene. Yawu otmâ lâum âwurem Aihita hânân arinom.”

⁴¹ Yawu sâmb ekujetâ bulimakao umutne hâwim kânângâmu kinmu sot um gotjan katmâ herone otbangim mepaewi.

⁴² Yawu otjetâ Anitâne yekmu bâlemu betyingimu biwiyene gulip otmu pitu mepaewi. Yawu otbi yakât poropete âlâne den yuwu kulemgup.

“Anitâne yuwu yap. Isirae ambolipne yuwu sâmbune nângânet. Yen lok ki manmaiângen manmâ bulimakao ki gâim nâhât hotom um gawi. Yawu otmâ kasalipyene yengât Porom Lâpiohât hotom um manmâ ganetâ yambu lok yâhâp nerec pesuk sâop.

⁴³ Otmu pitu mepaem yan kasalipyene yengât Porom Lâpioyene, kutyetne Molok yet Lapan, ya yetgât umutyetne hâwim selep tuhum yakât kâlehen lâum kânângâyeleketâ kinmutâ mepaeyelekbi. Mepaeyelekbi yakât matne sâmbune Bawilon kapi ambolipne taka meyekmâ kapiyenan arinetâ yene yâk hon bayingim mannomai.” Anitâne yawu yap.” Den yawu kulemgup tap.

Tâmbâlipnenne Anitâhât selep tuhuwi.

⁴⁴ Emelâk embân tâmbâlipnenne Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen taka manjetâ Anitâne ikne selep tuhunet sâmb yakât topne Mose ekuop. Topne ekuop yawuâk watmâ tuhuwi.

⁴⁵ Tâmbâlipnenne yakât kâlehen yâhâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manmâ ganetâ benne Yosuanje galemyene olop sâp yan Anitâne mâmâne otyingimu kasalipyene yongom watyeknetâ arinetâ selep ya yan lâum taka katmâ mepaem manbi. Yawu otmâ manmâ ganetâ lok kutdâ âlâ, kutne Dawiti sâmb, yâkne galemyongop.

⁴⁶ Dawitine galem yongom manmu Anitâne ekmu ârândâne olop. Yakât otmâ opon kâmbukne pato tuhuwangiwe sâmb Anitâ ekuop.

⁴⁷ Ekumu ki nângâwangiop. Yakât otmâ Dawiti nanne, kutne Solomon sâmb, yâkne opon ya tuhuwangiop.

⁴⁸ Yakât otmâ yuwu sâmbune nângânet. Anitâ ambonenne yahat yahatne nenne emet me opon mem kânângâmain yan ki tatmap. Yakât otmâ Anitâne poropete âlâ yuwu ekumu kulemgup.

⁴⁹⁻⁵⁰ “Nâ ninahâk hân himbim kândikyotgowan. Otmu senne âlâlâ saruân hikiân tatmap ya ninahâk katyekban. Nâ himbimân otmu hânân ârândâne otmâ tan. Yawuhât opon kâmbukne yâhâ tat sâmb tuhunihiyetâ ârândâne otbuapgât dop âlâ ki tap. Nâne oponân ki tatman.” Den yawu kulemgup tap.

Setepanone sâyingiop.

⁵¹ Yen biwiyenje kârikne. Biwi nângân nângânyenje ki pâron yap. Tâmbâlipyenaje Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak betgum manbi yen gurâ yawuâk otmâ manmâ gai.

⁵² Emelâk emet inânjan Anitâhât poropetelipnaje ikne hon bawa âlâ tetem koko salek manbuap yakât den pat kulemgowi ya kerehâk tâmbâlipyenaje hilipyongowi. Otmu yakât bulâneâmâ Yesu teteop ya yenje betbangim howanân kujetâ muop.

⁵³ Otmu Anitâne ikne anelolipne hângânyongomu ge girem den poropete ekyongonetâ yâkne kulemgowi ya yenje ki lâum mansai. Yawu.”

Setepano kujetâ muop.

⁵⁴ Setepanoje den yawu sâam ekyongomu biwiyenan hâumu kuk nângâwanjiwi.

⁵⁵ Yawu otjetâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otbangimu himbimân senje pilâm eksan mâne Yesu Anitâ orop tatmutâ yelekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâam ekyongop.

⁵⁶ “Himbim pâron sâamu Yesu, lok bulâne, Anitâ orop tatmutâ yeleksan.” Yawu sâop.

⁵⁷⁻⁵⁸ Yawu sâamu “Den kâmbukne hâlilije yap” sâam lâum dâim kapi betnehewi. Kapi betnehewi gem kunlipyenaje yenje hâk katipne kâkâlep katbi ya tuhum pilâm lok pato âlâ, kutne Saulo sâam, yâkât kâine topjan katjetâ tatmu kât mem kuwi.

⁵⁹ Setepano ya kâtnje kujetâ Yesu ulitgum yuwu sâop. “O Kutdâ Yesu, umutne me.”

⁶⁰ Yawu sâam pilakbe sâam otmâ yuwu sâop. “Kutdâ, tosa pilâyinjihât nangan.” Yawu sâam pilahop.

Kujetâ mumu Sauloje nângâmu ârândân olop.

8

Sauloje Yesuhât komot mem bâleyehop.

¹⁻³ Setepano kujetâ muop yan lok nombotne Anitâhât tem lâum manbiñe isem lâum sumyenjan ari hangowi. Otmu Saulojeâmâ Yesuhât komot hilipyongowe sâam emet ârândân yâhâm gem pâinyehop. Otmu nombotne mem teteyekmâ tembe lâulipne ekyongomu meyekmâ ari pâi emetjan katyekbi. Yawu otyinjetâ lohimbim nombotnaje Yerusalem kapi pilâm iton galan otmâ kapi tipi tapi Yuraia Samaria hânân tatmâ arap yan arim kinbi. Yâhâ Yesuhât aposololipneâmâ Yerusalem kapiânâk tatbi.

Pilipje Samaria ambolipne den pat âlepne ekyongop.

⁴ Yesuhât komot Yerusalem kapi pilâm iton galan otmâ ariwi yaje Yesuhât den pat âlepne kapi ambolipne ekyongowi.

⁵⁻⁶ Yawu otbi yan yâk yengâlen gâtne lok âlâ, kutne Pilip sâam, yâkne Samaria yengâlen ari Yesune tihitnenne olâkgât Anitâne hângângumu giop yakât den pat ekyongop. Den pat ya ekyongom kulem topne topne memu lohimbine ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu denje nângânetâ bulâne olop.

⁷ Otmu lohimbim nombotne weke bâlenaje mângâyekmu manminiwi ya watyinjimu gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbim nombotne âlâmâ senyene bok sâsâne otmu pareñe otmâ tatminiwi ya mem hengemyongop.

⁸ Yawu otyinjimu kapi ambolipnaje biwiyenje herone olop.

⁹ Yâhâ kapi yan lok kâmbukne âlâ manop, kutne Simon sâam, yâkne ikne mepaeakmâ hawat topne topne tuhuyinjimu ekjetâ sâtnje otminiop.

10-11 Yakât otmâ kapi ambolipne, lok geheje yahat yahatne, lok kutyene orop, kutyene bia, kerehâkne yâkât nângânetâ yahatmu yuwu sâm mepaeminiwi. “Wâtge kârikne tatgihiap. Yakât otmâ gekmunne Anitâhât dop oap.” Yawu sâm yâkât kutne “Wâtgât Amboje,” sâm yâkât nângânetâ yahatmu manminiwi.

12 Aiop, Anitâne tihitnenne otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepne Pilipne ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Yesu Kiristohâlen biwiyeñe kepeñetâ toen katyehop.

13 Yâhâ Simon lok kâmbukne ya gurâ yawuâk Yesuhâlen biwiñe katmu toen kalop. Toen katmu yâkne Pilip orop manmâ kulem topne topne memu ekmu âlâ kândâkdâ otmu yakâlâk nângâm manop.

Petoro yet Yoaneje Samaria kapiân ariowot.

14 Samaria kapi ambolipne Anitâhât den nângânetâ bulâne otmu biwiyene Yesuhâlen katbi yakât den pat sâm haok tuhuñetâ Yerusalem kapiân arimu aposolone nângâwi. Pat ya nângâm lohimbî yañe Yesu Kiristohâlen biwiyene tinâk kepeim manñetgât Petoro yet Yoane hângânyotgoñetâ ariowot.

15-17 Arimutâ topyene yuwu sâm ekyotgowi. “Emelâk biwinenne Kutdânenne Yesuhâlen katmunne yâkât kulân toen katnenekbi. Toen katnenekbi yan Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne ki ge mâmâne otningiop.” Yawu sâm ekyotgoñetâ nângâm Wâtgât mâmâñahât Heakne ge mâmâne otyiñgiâkgât kunyeñan meyekmâ Anitâ ulitguowot. Kunyeñan meyekmâ Anitâ ulitgumutâ ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mâmâne otyiñgiop.

18-19 Mâmâne otyiñgimu Simonne ya ekmu âlâ kândâkdâ otmu yawuâk otbehât nângâm tewetsenne mem ari yuwu sâm âiyotgop. “Nâne lohimbî kunyeñan meyekmune yawuâk Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne ge mâmâne otyiñgiâkgât tewetsenne yu yitgimune nângânihimutâ nâku yawuâk otbom.” Yawu sâop.

20-21 Yawu sâmu Petorone yuwu sâm ekuop. “Anitâne ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mâmâne otyiñgimap ya gâne tewetsenne puluhuwuatgât dop âlâ ki tap. Anitâne biwihe ekmu ki ârândâñ otmu kâlâpgât pat mansat. Yakât otmâ netgâlen ki torokatbuat. Tewetsenne ya miakmâ ari.

22-23 Biwihahât topne yuwu nangan. Netne kunyeñan meyekmutne kulem tetemu ekdâ biwihe bâleap. Yâhâ yawuâk biwi bâle otmâ mandâ Anitâne yakât matne gihimu mem hiliwahomatgât nângân nângânge bâleñe ya pilâm biwihe Yesuhâlen kepeim ulitgu. Yawu.”

24 Sâmu sâop. “Den yat yu tetenihimapgât yetñak nângânihim Anitâ ulitguyet.” Yawu sâop.

25 Aiop, Petoro yet Yoaneñe Yesuhât den pat âlepne kâsikum yingim Yerusalem kapiân âwurem ariowot. Otmu mâtâwân ariowot yan kapi tipi tapi mâtâp hâlâñmâ tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongomutâ nângâwi.

Pilipne Yesuhât den pat âlepne Itiopia lok ekuop.

26 Otmu yakât kakñan kulem âlâ Pilipgâlen teteop yakât sâmune nângâ. Aiop, Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân geminiwi mâtâp ya ki arim takam tatñetâ añgom kâtiñ sâop. Yâhâ ki kâtiñ sâop sâp yan Anitâhât añelo âlâne Pilip tetewanñim yuwu sâm ekuop. “Gâne yahatmâ emet kakne ari Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân gemai mâtâp yawuâk watmâ ariuwat.” Yawu sâm ekuop.

27-28 Yawu sâmu ekumu hângângumu ariop. Aiop, Itiopia kapi ambolipne yengât imbi kutdâ âlâ manop, kutne Kandake. Otmu Kandakenje ikne tewet-senjahât galem pato âlâ hângângumu Yerusalem kapiân ari opon kâmbuknan yâhâ Anitâ mepaem hotom uwanjiop. Hotom uwanjim pesuk pilâm ikne hân wanjanje beâsi betnehen hikum pilânetâ dâiop yan yâhâ tatmu dâimu kapijan âwurem ariwe sâmu olop. Mâtâwân arim tatmâ emet inânjan Anitâne poropete âlâ, kutne Yesaia, den ekumu kulemgup ya mem mewalakum sâlikuop. Tatmâ sâlikum gemu Pilipne ehop.

29 Ekmu yan Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne yuwu sâmu Pilip ekuop. “We, beâsiñe hân wanjanje dâim arap endan bam ek.”

30 Yawu sâmu ekumu Pilipne sururuk sâmu ari lok yanje den sâlikuop ya ekmâ yuwu sâmu âikuop. “Den sâlikuat yakât topne nanjat me?”

31 Sâmu sâop. “Wâe, lok âlâne yukât topne sâmu kusânmâ eknohomu nângâmbâm. Yakât otmâ gâne hân wanjanjan garâ orowâk tatmâ topne eknohoâyâ.” Yawu sâmu Pilipne yâhâ hâlânbanjim tatmu orowâk ariowot.

32-33 Otmu emelâk embânjan Anitâne Yesaia den yuwu sâmu ekumu kulemgup.

“Lama kum gâine sâmu yan lohotnan tatmu lâum arimai yakât dopneâk lok âlâ kune sâmu otjetâ lohotnan kinop. Yawu otmu ki den nepne pato otmâ in yawu lâum ari kuwi. Otmu lama kune sâmu otmâ angoân somotne hârejetâ pâlâmne tatmap. Yakât dopneâk yâkne pâlâmne otmâ denyene kaknan ki sâop. Yâhâ kuñetâ muowâke yamâ benne lohimbi kinjitne orowâkne yâkâlen biwiyenjan kepeim mannomaia ya sâlipyongonomaihât dop âlâ ki tap.” Den yawu kulemgup.

34 Den ya sâlikum lok kutdâ yanje yuwu sâmu Pilip âikuop. “Anitâne âlâhât nângâm poropete ekumu den yu kulemgup? Poropete iknahât me lok âlâhât sâop?”

35 Yawu sâmu âikum den ya sâmu kusânmâ Yesuhât den pat âlepne ya ekumu nângâm ariowot.

36 Ari to âlâ mâtâp ginjan giop yan arimutâ lok kutdâ yanje ekmâ yuwu sâmu ekuop. “E, nâ toen katnekgât nanjan. Ya nângârâ girawu oap?”

37 Sâmu sâop. “Biwihe Yesuhâlen katsat otmuâmâ, âlepne kionmâ toen katgekbom.”

Sâmu sâop. “Yesu yamâ Anitâ nanje. Yakât otmâ emelâk biwine yâkâlen katsan.”

38 Yawu sâmu beâsi mem sânduk pilâmu kinmu hân wanjanambâ kionmâ toen giowot. Ge Pilipne mem toen kalop.

39 Otmu toembâ gamutâ yan Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne Pilip lâum âlâengen arimu lok yanje ekmu bialop. Ekmu biatmu biwi herone pato nângâm ariop.

40 Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne Pilip lâum Asito kapiân ari katmu kinop. Otmu Pilipne kapi ya ambolipne otmu kapi tipi tapi ya hâlânâmâ tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongop. Yawu otmâ benne Kaisaria kapiân ariop.

9

Kutdâne Saulo tetewanjiop.

1 Sâp yan Saulone biwine kâlâp semu Kutdâhât komot hilipyongowe sâmu otmâ manop.

2 Yawu gârâmâ Damasiko kapiân ari Yesuhât komot pâinyekbe sâmu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunyene yâkâlen ari yakât ekuop. Ekumu laujan

mem pepa âlâ kulemgum Saulo wanop yakât topne yuwu. Saulone pepa ya mem ari Yura yengât papatolipyene Damasiko kapiân manbi ya yingimu yâkne nângâwanjetâ yanâmâ Yesuhât komot Damasiko kapiân manbi ya meyekmâ Yerusalem kapiân âwurem taka pâi emetjan katyekmu tatnomai. Topne yawu.

³ Pepa ya mem Yerusalem kapi pilâm ariop. Mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumuâk otmu yanâk himbimâmbâ laninne âlâ kândâkdâ yanje siliñ siliñ sâm hâuop.

⁴ Siliñ siliñ sâm hâumu hâmbiñ gumbiñ otmâ hânân ge pare iop. Hânân ge pare imu yan Yesu Kutdâne yuwu sâm ekuop. “Saulo, Saulo, gâne wongât iliwetsat?”

⁵ Sâmu sâop. “Gâ âlâ?”

Kâpekbanjim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

⁶ Gâne yahatmâ kapiân yâhâwuat yan lok âlâne yu ya otbuat yakât sâm tetem ekgohowuap.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu orowâk ariwiñe den sâop yawuâk nângâwi yamâ Yesu ikne ki ekbi. Yakât otmâ den biaek kinbi.

⁸ Yawu otmâ kinjetâ Saulone yahatmâ senje omoŋgumu ki ehop.

⁹ Yakât otmâ bukuliŋane dâim Damasiko kapiân yâhâwi. Kapiân yâhâ tatmâ sot me to barahâk tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop.

Ananiañe Saulo mem toen kalop.

¹⁰ Aiop, Damasiko kapi ambone âlâne Yesuhâlen biwiñane kepeim manop, kutne Anania. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiñe mem purik pilâmu Yesune tetewanjim kutjan kunmu ehop. Ekmâ sâop. “Kutdâ, nâ yu tan.”

¹¹ Yawu sâmu Kutdâne yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ mâtâp âlâ, kutne “mâtâp tâñ tâñâk” sâm, yan lok âlâ kutne Yurasi, yâkât emelan yâhâwuat. Yan yâhâ lok âlâ, kutne Saulo, Taso kapi ambone emelan yan tap ya mem tetewuat.

¹² Oran ulitnohomu nâñe biwiñe mem purik pilâmune yuwu ehop. Gâne yâkâlen ari kunjan mendâ senje suk sâmu ekbuap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâm ekumu sâop. “Kutdâ. Saulohât topne emelâk sânetâ nângâman. Yerusalem kapi ambolipne nombotne gâhâlen biwiñane kepeim mansai ya hilipyongom hâhiwin yingim mansap.

¹⁴ Otmu Damasiko kapi ambolipne nenñe gâhâlen biwinenñane kepeim mansain nen menenekmâ Yerusalem kapiân âwurem ari pâi emetjan katnenekbe sâm hotom umai ya yengât kunyenane hângângunjetâ takaop.”

¹⁵ Sâmu sâop. “Yuwu ekgohomune nângâ. Isirae lohimbi, pâku lohimbi otmu papatolipyenane nâhât topne nângâñetgât Saulo âi sâm wanmâ hângângumune yâk yengâlen ari nine den pat âlepne ekyongowuap.

¹⁶ Ekyongomu nombotñane nângâñetâ bulâne otbuap. Yâhâ nombotne âlâneâmâ nângâñetâ tâñât otmu mem âlâlâ tuhuñetâ hâhiwin kakjan manbuap yakât topne ekuwom. Yakât otmâ yahatmâ arim ek.”

¹⁷ Yawu sâmu Ananiañe yahatmâ emet sâpne kuwanjiop yan yâhâ Saulohât kunjan mem yuwu sâop. “Bukune Saulo. Yuwu sâmune nângâ. Yesu Kutdânenñane mâtâwân tetehihimu ehonne nâ hângânnohomu taka kungan memune Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâñe otgihimu senje suk sâmu ekbuat.”

¹⁸ Yawu sâm ekumu senje gara gara gemu suk sâm ekmâ yahatmu toen mem kalop. Yawu otmâ sot um wanjetâ nemu wâtne tiñ tiñ sâmu

¹⁹ Damasiko ambolipñane Yesuhâlen biwiñane kepeim manbi yâk orowâk manbi.

Sauloŋe Yesuhât topŋe Damasiko kapi ambolipŋe ekyongop.

²⁰ Sâp ki kâlep otmuâk Sauloŋe Yura yengât miti emetŋe tatmâ arap yan yâhâ Yesuhât topŋe ekyongom sâop. “Yesu kuŋetâ muop yamâ Anitâhât nanŋe bulâŋe.” Yawu sâop.

²¹ Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ sâtŋe otmu yâkât yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Emelâk bukulipnennâŋe Yerusalem kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyeŋaŋe kepeiwi yâk hilipyongowe sâm otmâ hâhiwin yingim watyekmu nengâlen taka tai. Yakât otmâ meyekmâ âwurem ari den âiân katyekmu kinŋetgât hotom umai ya yengât kunyeŋaŋe hâŋgâŋuŋetâ takaop. Yawu gârâmâ girawu otmâ Yesuhât den nâŋgâmu bulâŋe otmu yakât eknongoap. Ya ekmunŋe sâtŋe oap.” Den yawu sâm alahu gulahu otbi.

²² Yesuŋe tihitnennŋe olâkgât Anitâŋe hâŋgâŋumu giop yakât topŋe Sauloŋe Yura lohimbî ekyongomu dondâhâlâkŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyeŋe katmâ yâkât komolân torokatbi. Yawu otbi yakât otmâ Yura lok nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ bâlemu yâkât den kakŋan sâne sâm hâum pâpŋuwi.

²³ Hâum pâpŋum yanak benŋe kune sâm yakât den hikuwi.

²⁴ Yawu otmâ Saulo kune sâm mâtâp sâtŋan sip galem otmâ kinbi.

²⁵ Sip galem otbi yakât den pat nâŋgâm omonŋaŋe Saulo bukulipŋaŋe saka saka pato yakât kâlehen Saulo katŋetâ talop. Tatmu ip yaŋe saka saka yan sâhâm ip potonŋan mem tatŋetâ paŋ kârikŋe kâlep pato yakât manu launambâ yaehen kionmâ ba ariop.

Sauloŋe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

²⁶ Yerusalem kapi ambolipŋe Yesuhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manbi ya yengâlen Sauloŋe torokatbe sâm otmâ Damasiko kapi pilâm âwurem Yerusalem ariop. Âwurem ari biwiŋe Yesuhâlen kalop yakât topŋe ekyongop. Yamâ emelâk Yesuhât komot hilipyongom hâhiwin yingiminiop yakât otmâ denŋe nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmu betbaŋgiwi.

²⁷ Betbaŋŋetâ aposolo âlâ, kutŋe Banawa sâm, yâkŋe Saulo dâim aposolo yengâlen ari sârereop. Sârerem yuwu sâop. “Sauloŋe arimu Damasiko mâtâwân Kutdâŋe tetewaŋgiop. Tetewaŋgimu yâkâlen biwiŋaŋe kepeim Damasiko kapiân yâhâ yâkât den pat âlepŋe Damasiko ambolipŋe pahâk ekyongop.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâm ekyongomu nâŋgâm Saulo buku otbaŋŋetâ orowâk manmâ Yerusalem kapi yâhâm gem Kutdâhât den pat âlepŋe pahâk ekyongop.

²⁹ Otmu Yura lohimbî nombotŋe Girik kapiân tetewiŋe nâŋgâm denŋe kakŋan sâwi. Yawu otmâ kune sâm den hikuwi.

³⁰ Otmu Den hikuŋetâ Yesuhât komotŋe ya nâŋgâm Saulo dâim Kaisaria kapiân ariwi. Yan ari katŋetâ waŋgaen yâhâmu mem ikŋe kapi, kutŋe Taso sâm, yan ari katmu manop.

³¹ Sauloŋe Yesuhâlen biwiŋaŋe kepeim manop. Yakât otmâ emet hok imu Yesuhât komotŋe lohotŋan manmâ biwiyeŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manŋetâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyingimu Yesuhât den pat âlepŋe pahâk ekyongonŋetâ nâŋgâm lohimbî kinŋitŋe orowâkŋe yâk yengâlen torokatŋetâ sambe sambe otbi.

Petoroŋe Yesuhât wâtŋan kinmâ lok pareŋe hengenŋuop.

³² Petoroŋe Yesuhât komot Lita kapiân manbi ya yengâlen ariop.

³³ Otmu kapi ya amboŋe, kutŋe Ainea sâm, yâhâmâ pareŋe otmâ manmu yambu nombolân kalimbu pesuk sâop. Petoroŋe lok ya ekmâ yuwu sâm ekuop.

³⁴ “Ainea. yuwu sâmunne nângâ. Yesu Kiristone hejengehogoapgât yahatmâ gikak kundupge mem lotohom siwitgu.” Yawu sâmu âlepne otmâ yahalop.

³⁵ Yakât den pat Lita otmu Seron kapi ambolipne nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu lohimbi kinjite orowâkne Yesuhâlen biwiyene katbi.

Petoroje Tapita mumuñambâ mem yahalop.

³⁶ Kapi âlâ, kutne Yopa sâmu, yamâ Lita kapi hâlânma tap yakât den pat yuwu. Yopa kapi ambolipne nombotne Yesuhâlen biwiyene kepeim manbi ya yengâlen gâtna, imbi âlâ, kutne Tapita sâmu, kutne âlâmâ Dokasi, yamâ nenne denân kutne “manjen”. Imbi yane lohimbi umburuk manminiwi ya tânyongom manminiop.

³⁷ Tapita ya mesek umatne tetewangimu muop. Yakât otmâ lohimbi tânyongominiop yane to kukne suk sukne yane hâkne pirim lâum emet biwine âlâen katnetâ talop.

³⁸ Yâhâ Yopa kapi yamâ Lita kapi ginjanâk tap. Otmu sâp yan Petoroje Lita kapiân ari talop yakât den pat Yesuhâk komot Yopa kapiân manbine nângâm lok yâhâp hângânyotgojetâ ari yuwu sâmu Petoro ekuowot. “Imbi âlâ bâlemu miakmâ kinsain yakât otmâ dâihekmute orowâk arine.”

³⁹ Yawu sâmutâ Petoroje kâlâwahom yahatmâ orowâk ariwi. Ari imbi ya katnetâ talop yan dâim yâhâwi. Dâim yâhânetâ imbi kambut yane mem hawangum isewangim tatnetâ yehop. Yâhâ Tapitane ki muop yan sângumyene gâreyingiminiop ya mem tiripgunetâ ehop.

⁴⁰ Petoroje ya ekmâ ekyongomu yaehen ge kinnetâ Tapita gotnan ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum imbi ya yuwu sâmu ekuop. “Tapita yahat.” Sâmu yanâk senne suk sâmu Petoro ehop.

⁴¹ Petoroje bânjan memu yahatmâ kinop. Yawu otmâ Petoroje den sâmu lohimbi yane emet kâlehen yâhâ Tapita ekbi.

⁴² Petoroje Tapita mumuñambâ mem yahalop yakât den pat sâmu haok tuhnetâ Yopa kapi ambolipne dondâhâlâkne Yesuhâlen biwiyene katbi.

⁴³ Otmu kapi yan lok âlâ, kutne Simon sâmu, yâkne bulimakao hâkne gahaem yu ya gârem katmu puluhnetâ tewetsenne meminiop. Petoroje yâk orop yan im manop.

10

Anjelo âlâne Konelio tetewangiop.

¹ Kaisaria kapiân lok âlâ manop, kutne Konelio, yâhâmâ Roma yengât hep bero ya yengât kunne.

² Yâkne hep torehenlipne orowâk Anitâ mepaem tem lâuwangim manminiwi. Otmu yâkne Yura lohimbi umburuk manminiwi ya yengât tepne nângâyngim Anitâ ulitgum tânyongominiop.

³ Yawu otmâ manminiop gârâmâ hilâm âlâen emetsâpne otmu yan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne biwine mem purik pilâmu anjelo âlâne tetewangim kutnan kunop.

⁴ Kunmu pârâk pilâm ekmâ sâop. “Kutdâ girawu?”

Sâmu sâop. “Gâne Anitâ tem lâuwangim lohimbi umburuk manmai ya tânyongom gat. Yakât otmâ Anitâne nângâhihimu âlepne otmap.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâ. Lok âlâ, kutne Simon Petoro sâmu, yâkne Yopa kapiân nambene orop im mansawot. Otmu nambenahât emet ya saru ginjan tap yan lok hângânyongorâ ari Simon Petoro dâim takanomai.”

⁷ Yawu sâmu ekum pilâm ba ariop. Arimu Konelionje honj bawayâhâtne lok yâhâp otmu hep bero âlânje Anitâhât denje lâum manminiop ya ekyongomu gawi.

⁸ Ganjetâ anelone tetewangim den ekuop ya ekyongom hângânyongomu Yopa kapiân ariwi.

Wâtgât mâmânjahât Heakne Petoro biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

⁹ Ari mâtâwân im yahatmâ yapâ sâwi yanjak hilâm kâriknan Yopa kapiân ba takawi. Aiop, sâp yan Petoroje Anitâ ulitguwe sâmu emet biwine âlâen yâhâop.

¹⁰ Anitâ ulitgum tatmu po wangiop. Yakât otmâ imbi tatbi ya ekyongomu sot unjetâ siop. Yawu otjetâ Wâtgât mâmânjahât Heakne biwine mem purik pilâmu yuwu ehop.

¹¹ Himbim pâronj sâmu anelo âlânje wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunje mem menduhum katmu hânân giop.

¹² Yakât biwinan songo, hambe, nâi topne topne, neneje ki neneje katyehop ya tatmu ehop.

¹³ Gemu yan Kutdâne Petoro kunmâ yuwu sâmu ekuop. “Wa, Petoro. Yu kum ne.”

¹⁴ Sâmu sâop. “Kutdâ yu ki nembom. Ki neneje bâlene sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

¹⁵ Sâmu sâop. “Yu kum ne sâmu ekgohoan yukât ki hâkânj otmâ pilâwuat.” Yawu sâop.

¹⁶ Den ya kalimbune ekum yakât kaknan anelo yanje mem himbimân yâhâop.

¹⁷⁻¹⁸ Wâtgât mâmânjahât Heakne Petoro biwine mem purik pilâmu kulem tetemu ehop yakât topne nângâm koahop. Nângâm koakmâ tatmu Konelihât honj bawalipnane Yopa kapiân taka Simongât emet mem tetem gahatnan kinmâ den sâwi.

¹⁹ Yâhâ Petoroje kulem tetemu ehop yakât nângâm koakmâ tatmu Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne yuwu sâmu ekuop. “Nangat. Lok kalimbu gâ pâingekmâ takai.

²⁰ Yakât otmâ orowâk arine sâmu ekgohojetâ gâne ki nângâm kiwiliñ otbuat. Yahatmâ gem yek.”

²¹ Yawu sâmu Petoroje yahatmâ gem yekmâ “Wongât takai?” sâmu âiyongop.

²² Sâmu sâwi. “Topne yuwuhât takain. Hep bero kunnenje, kutne Konelio, yâkne Anitâ mepaem manmu nângâwanjimu ârândânj otmap. Otmu Yura ambolipnane yâkât nângânetâ yahatmap. Aiop, yâhâlen Anitâhât anelo âlânje tetewangim yuwu sâmu ekuop. “Lok âlâ, kutne Simon Petoro sâmu, yâkne taka den âlâ ekgohoâkgât nanjan. Yakât otmâ lok hângânyongorâ ari dâim takanjetâ den ekgohowuap.” Yawu sâmu ekuop yakât otmâ hângânnongomu takain.”

²³ Yawu sânetâ Petoroje dâiyekmu emelan yâhâ iwi.

Petoroje Konelio ari ehop.

Emet hanj sâmu yahatmâ Yopa kapi ambolipne Yesuhâlen biwiyenane kepeim manbi yâk orowâk ariwi.

²⁴ Mâtâwân ari im yahatmâ yapâ sâwi yanjak Kaisaria kapiân ba takawi. Otmu Konelionje bukulipne otmu hep torehenlipne meyekmu ya yengât mambotmâ tatjetâ takawi.

²⁵ Takanjetâ Konelionje Petoroje ekmâ gem lâum parahum herone nângâwanjim mepaeop.

²⁶ Yawu otmu Petoroje yuwu sâmu ekuop. “Anitâ konok mepaenomgât dop tap. Yakât otmâ nâ wongât mepaeneksat? Nâ lok gâ yuwuya.

27 Yawu sâmu ekumu emelan yâhâ menduhuakmâ tatbi ya yuwu sâmu ekyongop.

28 “Yene Yura nengât topnenne nanjai. Nenne yen pâku lohimbi yekmâ betyîngimain. Otmu nenne yen orop tatnomgât dop âlâ ki tap. Yakât samut kârikne tap. Yakât otmâ nâne pâku lok yekmâ bâlene sâmu nângâyîngimune gemap. Yawu nângâyîngim gaman yamâ yâhâlen Anitâne “Yawu ki nângâuwat” sâmu yakât topne eknohop.

29 Yakât otmâ Konelio ne lok hângânyongomu nâhâlen ariwi yan yekmâ ki pâpguwan.” Yawu sâmu Konelio yuwu sâmu âikuop. Wongât dâineknetâ takain yukât sârâ nângâwe.” Yawu sâmu Konelio âikuop.

30 Yawu sâmu âikumu Konelio ne yuwu sâmu ekuop. “Wâtgât mâmânahât Heakne biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban yapâek manmâ gamunne hilâm imbât pesuk yap. Ya ekgohomune nângâ. Hilâm âlâen emetsâpne Anitâ mepaem tatmune lok âlâ, hâk katipne lanjine orowâk, yâkne tetenihim yuwu sâmu eknohop.

31 “Anitâ mepaem mandâ nângâhihimu ârândân otmap. Otmu lohimbi umburuk mansai ya tânyongomat yakât nângâmu âilonjo otmap.

32 Lok âlâ, kutne Simon Petoro sâmu, yâkne Yopa kapiân nambene orop im mansawot. Nambenane bulimakao hâkne gahaem yu ya gârem katmu puluhumai yâkât emet saru ginjan tap. Yakât otmâ lok hângânyongorâ ari Simon Petoro yan tap ya dâim takanomai.”

33 Yawu eknohomu sâmu nâne lok yu hângânyongomune gâhâlen ari dâihéknetâ orowâk takai. Gâne takarâ biwine herone oap. Yakât otmâ gâne Kutdâhât den sârâ nângâne.” Yawu sâop.

34 Yawu sâmu Petoro ne yuwu sâop. “Anitâne lok nengât orotmemenenjahât nângâmu yâhâwe gewe ki otmap ya yiwerene nângâm henjenguan.

35 Otmu lohimbi komotne komotne hânjan kulemjan manmâ arai ya yengât nângâmu yâhâwe gewe ki otmap. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ ewe katmâ tem lâuwangim manmai yâhâmâ meyekbuap.

36 Yâkne nanne Yesu Kiristo hângângumu ge Yura lok nengâlen teteop. Yawu gârâmâ Yesune Yura lohimbi nengâlâk ki giop. Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi kerek nengât kunnene tatmâ tihitnenne otbisâp yakât den pat âlepne kâsikum ningim manmâ gaop ya nanjai.

37-38 Otmu nenne orotmeme bâlene bet pilâm Anitâhâlen biwinenne kepeim manjet sâmu Yoanene den eknongom toen katnenekmâ manop. Sâp yapâek Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne Yesu Nasaret kapi ambone mâmâne otbangimu Galilaia otmu Yuraia hân nombot nombot yâhâm gem kulem topne topne memu ekmunne âlâ kândâkdâ otminiop. Satangât weke bâlene lohimbi mem mângâeyekbi ya Yesune watmâ hengemyongom manop.

39 Yâkne Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap yan yâhâm gem yu ya olop miop ya ekbin. Yawu gârâmâ Yura papatolipnenne yengât sâtgât otmâ Yesu howanân kunetâ muop.

40 Mumu hangunetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu Anitâne mumunambâ mem yahalop.

41 Mumunambâ mem yahatmu lok ihilâk ki teteyîngiop. Mumunambâ yahatmâ nenâk teteningimu eknom ya emet inânjan Anitâne sâmu kalop. Yakât otmâ nengâlen tetemu orowâk tatmâ sot nem den alahu gulahu otbin.

42 Yâhâ lohimbi emelâk muwi, me sâp yiwerene mansain, me hâmbâi tetem mannomai nen kerek den âiân katnenekmâ den sâmu hâreningiwuap ya Anitâne Yesu Kiristo sâmu wanop. Yawu gârâmâ sâmu hâreningiwuap yakât

topne otmu ikne den pat âlepne ya lohimbi hânñan kulemñan manmâ arai ya yengâlen ari ekyongomunne nânğâñetgât Yesune nep sâm ningiop.

⁴³ Emelâk embânâmbâek Anitâhât poropetelipñane Yesuhât nânğâm den yuwu kulemguwi.

Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhât nanñahâlen biwiyenane kepeim mannomai ya yengât tosa pilâyinğiwuap.” Yawu kulemguwi tap.”

Petoroñe den yawu sâm ekyongop.

Anitâhât Wâtğât mâmâñahât Heakne pâku lohimbi mâmâne otyinğiop.

⁴⁴ Petoroñe yawu sâm ekyongomu nânğâñetâ Anitâne ikne Wâtğât mâmâñahât Heak hânğângumu yâk yengâlen giop.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ge mâmâne otyinğim nimbilamyene mem purik pilâyinğimu den sâsâne ki sâsâne sâm Anitâ mepaewi. Aiop, Yura lohimbi, Yopa kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyene katbi yane Petoro betñan sâñetâ Kaisaria takawi. Yâhâ pâku lohimbiñe den sâsâne ki sâsâne sâm Anitâ mepaewi ya lohimbi takawi yane yekñetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Anitâne ikne Wâtğât mâmâñahât Heak hânğângumu ge pâku lohimbi yu mâmâne otyinğimu ekmunne âlâ kândâkdâ oap.”

⁴⁷ Yawu sâñetâ Petoroñe sâop. “Emelâk Anitâne Wâtğât mâmâñahât Heak hânğângumu ge nen mâmâne otningiop yakât dopneâk pâku lohimbi yu yengâlen hânğângumu ge mâmâne otyinğimu yeksain. Yakât otmâ toen mem katyeknomgât dop tap.”

⁴⁸ Yawu sâm ekyongomu yâkne Yesuhât kulân pâku lohimbi ya toen mem katyekbi. Yakât otmâ Petoro alitñetâ yâk orowâk tipine tatmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yinğiop.

11

Petoroñe pâku lohimbi yengât den pat aposolo ekyongop.

¹ Pâku lohimbiñe Kiristohât den pat âlepne nânğâñetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeiwi yakât den pat sâm haok tuhuñetâ aposolo otmu Yura lohimbi nombotne Yesuhâlen biwiyenane kepeim manbiñe yakât den pat nânğâwi. Yawu gârâmâ nombotñaneâmâ nânğâñetâ bâleop. Yâkne yuwu nânğâmai. Pâku lok âlâ me âlâne Yesuhâlen biwiyene katmâ yâkât komolân torokatne sâm otnomai yamâ angoân hâkyenahât torehenñan undip tuhuyinğinom. Yawu nânğâwi.

² Yawu gârâmâ Petoroñe Yerusalem kapiân yâhâmu lok yane yuwu sâm ekuwi.

³ “Gâne wongât pâku lohimbi yengât emelan ari bâtyenambâ sot mem nion? Lok yane hâkyenahât torehenñan undip ki tuhuñgim mansai yakât nânğâmunne dondâ bâleap.”

⁴ Yawu sâñetâ Petoroñe yu ya teteop ya topñambâek yuwu sâm ekyongop.

⁵ “Nâne Yopa kapiân ari Kiristohât den pat kâsikum yinğim manban. Otmu hilâm kârikñan Anitâ ulitgum tatmune Wâtğât mâmâñahât Heakne biwine mem purik pilâmu yuwu ekban. Himbim pâronğ sâmu anjelo âlâne wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunne mem menduhum katmu gotnan giop.

⁶ Gemu yuwu ekban. Yakât biwiñan songo, hambe, nâi topne topne, neneñe ki neneñe katyehop ya tatmu ekban.

⁷ Tatmu ekban yan Anitâne nohonmâ yuwu sâm eknohop. “Petoro, yu kum ne.”

⁸ Sâmu sâwan. “Kutdâ, yu ki nembom. Ki neneñe bâleñe sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

⁹ Yawu sâmunne yan himbimâmbâ Kutdâne yuwu sâm eknohop. “Yu kum ne sâm ekgohoan yukât ki hâkân otmâ pilâwuat.” Yawu sâop.

¹⁰ Kutdâne den ya kalimbuje eknohomu yakât kakjan anjelo yanje mem himbimân yâhâop.

¹¹ Himbimân mem yâhâmu yanâk lok kalimbu Kaisaria kapi pilâm emet tatbanân taka yaehen kinbi.

¹² Taka yaehen kinjetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne yuwu sâm eknohop. “Orowâk arine sâm ekgohoñetâ gâne ki nângâm kiwilin otbuat.” Yawu sâop. Otmu Yesuhât komot ya yengâlen gâtne lok nombolân konok yanje betnan sâñetâ Kaisaria kapiân orowâk ariwin.

Ari hep bero kunyene yâkât emelan yâhâmunne den yuwu sâm eknohop.

¹³ “Nâ emetnan tatmune anjelo ânne tetenihim yuwu sâm eknohop. “Lok ânâ, kutne Simon Petoro sâm, yâkne Yopa kapiân tap yakât otmâ lok hângânyongorâ ari dâim takanomai.

¹⁴ Dâim takanjetâ yâkne gâ otmu hep torehenlipge den ekyongomu nângâñetâ bulâne otmu Anitâne tosayene pilâm manman kârikñahât pat kuyingimu mannomai.” Anjeloñe yawu sâm eknohop.”

¹⁵ Konelionne yawu sâm eknohomu nâne Yesuhât den pat âlepne ekyongowan. Den ekyongomune emelâk Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak nengâlen ge mâmâne otningiop yakât dopneâk yâk yengâlen ge mâmâne otyingiop.

¹⁶ Yâk yengâlen ge mâmâne otyingiop ya ekmâ emet inânjan Kutdâne den ânâ yuwu sâm eknongop ya nângâmunne teteop. Den eknongop yamâ yuwu. “Yoaneñe lohimbi toen mem katyehop. Yawu gârâmâ lohimbiñe nâhâlen biwiyeñe katnomai yanâmâ Anitâne ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumune ge mâmâne otyingiwuap.” Kutdâne yawu sâm eknongop.

¹⁷ Otmu nenne Yesuhâlen biwinnenne katmunne Anitâne ikne Wâtgât mâmâñahât Heak nengâlen hângângumu ge mâmâne otningiop yakât dopneâk pâku lohimbi yengâlen hângângumu ge mâmâne otyingiop. Yawu gârâmâ Anitâne nângân nângân ânâ katbuap ya nâne kuwangiwomgât dop ânâ ki tap. Yakât otmâ nângâmunne ârândân oap.” Yawu sâm ekyongop.

¹⁸ Petoroñe yawu sâm ekyongomu nângâñetâ bulâne otmu ki denne kakjan sâwi. Yawu otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Nângâmunne âilonjo lonjo oap. Nen Yura lohimbiñe Yesu Kiristohâlen biwinnenñe kepeim manmunne Anitâne manman kârikñahât pat kuningimu tap. Yâhâ yakât dopneâk pâku lohimbiñe yâkâlen biwiyeñe kepeim manñetâ manman kârikñahât pat kuyingimu tap.” Yawu sâm Anitâ mepaewi.

Banawanje Antiok kapiân ari ya ambolipne Yesuhât den kâsikum yingiop.

¹⁹ Setepano kunjetâ muop yan Yura yengât papatolipyeñe Yesuhât komot yongom watyekñetâ iton galan otmâ ariwi. Nombotne Poinike otmu Antiok kapiân ariwi. Yâhâ nombotne ânâmâ mâtunja ânâ, kutne Kipiro sâm, yan ariwi. Anjoân ariwi yanje Yesuhât den pat âlepne yamâ Yura lok imbi yawuâk ekyongowi.

²⁰ Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kipiro otmu Kirene kapi ambolipne Yesuhâlen biwiyeñe kepeim manbi. Nombotñe kapiyeñe pilâm Antiok kapiân ari Kutdâ Yesuhât den pat âlepne ya kapi ambolipne ekyongowi.

²¹ Ekyongowi yan Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingimu pâku lohimbi kinñitne orowâkne Yesuhât den pat âlepne ya nângâñetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñe kepeiwi.

22 Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât den pat ya sâam haok tuhujetâ Yerusalem kapiân arimu Yesuhât komotje nângâm Banawa hângângunjetâ Antiok kapiân ariop.

23-24 Ari Anitâne tihityene otmu lohotjan manbi ya ekmâ herone nângâyinjiop. Otmu Banawane Yesuhâlen biwiyenaje tinâk kepeim tem lâuwanjim manminiop. Yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otbanjimu pâku lohimbi yane Kutdâhâlenâk biwiyenaje tinâk kepeim mannomaihât Yesuhât den kâsikum yinjim biwiyene mem hewewen tuhuyehop. Yawu otmu lohimbi sesengâlâkne nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi.

25 Otmu Saulone tânohoâk sâam Banawane Antiok kapi pilâm Taso kapiân ari pâinop.

26 Ari Saulo mem tetem Antiok kapiân âwurem ariowot. Âwurem ari orowâk manmâ Yesuhât den kâsikum yinjim manmutâ yambu konok pesuk sâop. Otmu Antiok kapi yan angoân Yesuhât komot ya yengât kutylene pato, “Kiristohât lohimbi”, sâam yongonbi.

27 Sâp yan lok nombotje Anitâhât den sâam tetewine Yerusalem kapi pilâm Antiok kapiân ariwi.

28 Yâhâ yâk yengâlen gâtne âlâ, kutne Ahawo sâam, emet inânjan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne po pato tetewuap yakât den biwijan katmu sâam teteop. Yawu gârâmâ yakât kakjan Roma yengât kunylene âlâ, kutne Kalaurio manop sâp yan po pato ya teteop.

29 Emet inânjan Ahawone den yawu sâam tetem Yesuhât komot ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya tânyongone sâam tewetsenje dopyenanâk menduhuwi.

30 Tewetsenje menduhum Banawa yet Saulo yitginjetâ mem ari Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya yengât galemlipylene yinjiowot.

12

Herotje sâamu Petoro mem pâi emetjan katjetâ talop.

1-3 Tihit tihit Homban ya kutne âlâmâ Natic Homban ya tâlâhumu sâp yan lok kutdâ âlâ, kutne Herot sâam, yâkne tembe lâulipne ekyongomu Yesuhât komot yongom mem âlâlâ tuhuyekmâ nombotje mem pâi emetjan katyekbi. Yawu otmâ tembe laulipne ekyongomu Yoane atane, Yakowo ya mem engatje hârejetâ muop.

Yawu otmu Yura yengât papatolipylene yakât nângânetâ âlepne olop.

4 Otmu tembe lâulipne ekyongomu Petoro gurâ yawuâk mem pâi emetjan katjetâ tatmu tembe lâu kâi nombotgen konok yane galemgum kinbi. Galemgum kinbi yan komot imbât imbât yawu galemgum kinbi. Yawu otmâ Yura lohimbine natic ya nem pesuk pilânomai yan Herotje Petoro mem dâim den âiân katmu kinbuap yakât mambolop.

5 Yawu otmâ Petoro mem pâi emetjan katjetâ talop yakât den pat nângâm Yesuhât komotje menduhuakmâ Petorohât nângâwanjim Anitâ ulitguwi.

Anjelo âlâne Petoro pâi emetjambâ holarjmu gem ariop.

6 Otmu emet hanj sâamu yanâmâ Herotje Petoro mem den âiân katmu kinbuap. Yâhâ omonje yan Petoro tembe lâu yâhâp hohetyetjan tatmu ip kâriknane mem bâtyene menduhum sâhâm iwi. Otmu tembe lâu nombotje âlâneâmâ pâi emetje yakât gahatjan galemgum kinbi.

7 Yawu galemgum kinjetâ Kutdâhât anjelo âlâne Petoro tetewanjim kinmu, yâkât lanjnanje siliñ siliñ sâam pâi emetje kâlehen hâuop. Yawu otmu anjelo

yaŋe Petoro mândem yuwu sâmu ekuop. “Getek, yahat.” Sâmu ip kârikŋe ya holaŋakmâ gemu Petoro yahalop.

⁸ Yahatmu aŋeloŋe yuwu sâmu ekuop. “Petge mem latmâ kâi katipŋe karak. Otmu hâk katipŋe kâlep pato ya mânunakmâ betnan sârâ kionde.”

⁹ Yawu otmâ pâi emetŋambâ gemutâ Petoroŋe biwi yâhâp otmâ yuwu nâŋgâop. “Oait yu bulâŋe me amanân eksan.”

¹⁰ Yawu nâŋgâm gahatŋan tembe lâu galem kinbi ya wangiyekmâ, gahatŋe âlâen ge yawuâk wangiyekmâ ge paŋ sâhâwi yan bamutâ gahatŋe paŋ sâmu yaehen giowot. Yaehen ge mâtâwân bam tatmutâ aŋelo yaŋe yapâek gulip olop.

¹¹ Gulip otmu Petoro nâŋgân nâŋgânŋe tetemu yuwu nâŋgâop. “Yiwereŋe nâŋgâmune teteap. Kutdâ ikrâhâk aŋelo âlâ hâŋgângumu ge Herot otmu Yura papatolipnenŋe yengât bâtyeŋambâ holaŋneksap.”

¹² Yawu nâŋgâm yapâ ari Yoane Mareko mâmâŋe, kutŋe Maria sâmu, yâkât emelan yâhâop. Yâhâ hetahân kinmâ lohimbî dondâŋe menduhuakmâ yâkât nâŋgâwanŋim Anitâ ulitgum tatŋetâ nâŋgâop.

¹³ Yawu nâŋgâm emet gahatŋan kinmâ den tuhuop.

¹⁴ Den tuhumu honbawa imbi âlâ, kutŋe Lota sâmu, yâkŋe gahatŋan ba ombene towatŋe nâŋgâop. Yawu nâŋgâm tepŋe yahatmu inâk âwurem ba “Petoro gahatŋan taka kinsap,” sâmu ekyongop.

¹⁵ Yawu sâmu ekyongomu nâŋgâm “Ândâpge maŋgumu sâmat,” yawu sâmu ekuwi.

Yawu sâmu ekuŋetâ kârikŋe otmâ sâop. “Bulâŋanâk, gahatŋan taka kinsap.”

Sâmu sâwi. “Yaehen gâtŋe otmâ umutŋaŋe taka teteningimap.”

¹⁶ Yawu sâmu alahuwi. Otmu belâŋen gahatŋe mem pilâm Petoro kinmu ekmâ biwiyene huruŋ sâop.

¹⁷ Yâhâ Petoroŋe emet kâlehen yâhâ ekyongomu den hutuk tatŋetâ Kutdâŋe aŋelo âlâ hâŋgângumu ge pâi emetŋambâ holaŋmu yaehen giop yakât den pat ekyongop. Ya sâmu tiŋ pilâm yuwu sâmu ekyongop. “Den pat yu Yakowo otmu bukulpnenŋe nombotŋe ari ekyongonomai.” Yawu sâmu ekyongom âlâengen ariop.

¹⁸ Emet haŋ sâmu tembe lâu yaŋe Petoro ekŋetâ biatmu “Girawu oap?” sâmu pâinmâ yâhâm gewi.

¹⁹ Pâinŋetâ biatmu Herotŋe kuk otmâ tembe lâulipŋe nombotŋe hâŋgânyongomu omoŋe Petoro galemguwi ya yongonŋetâ muwi. Yakât kakŋan Herotŋe Yuraia hân pilâm, ikŋe kapi, kutŋe Kaisaria sâmu, yan ari manop.

Herot bâleop.

²⁰ Herotŋe Kaisaria kapiân manop sâp yan Tiro otmu Siron kapi ambolipŋaŋe otmâ hilipguŋetâ yakât nâŋgâm kuk olop. Yâhâ kapi yâhâp ya ambolipŋaŋe Kaisaria yapâ sot puluhum nem manminiwi. Yakât otmâ Herotŋe sâmu hâreyiŋimu sot ki memaihât nâŋgâm Herot orop den hengenŋune sâmu yâkâlen ariwi. Ari lok âlâ, kutŋe Bilasto, yâhâmâ Herotgât honbawalipŋe yengât kunŋe manop ya tetewanŋim tewetsenŋe wanŋi. Tewetsenŋe wanŋetâ yâkŋe Herot ekumu den hengenŋunomaihât sâp kalop.

²¹ Sâp kalop ya tetemu Herotŋe lok kutdâhât senŋe âlâlâŋe ya memu hakŋan yâhâmu ikŋe kakŋan tat talân yâhâ tatmâ den ekyongop.

²² Den ekyongomu lohimbî nâŋgânŋetâ ewe membe otmu lok kerekŋe den kârikŋan yuwu sâmu ekuwi. “Den eknongoat yu lok denŋe bia. Yu Anitâhât den yawuya.” Yawu sâmu mepaewi.

²³ Yawu sâmu mepaenŋetâ Herotŋe ikrâhât nâŋgâmu yahalop. Yakât otmâ Kutdâhât aŋeloŋe ge kumu hom papato bâleŋaŋe tepŋe ihim lândemu muop.

²⁴ Herot muop yakât den pat nângâm lohimbi kingitne orowâkne Anitâ ewe katmâ Yesu Kiristohât den pat âlepne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñe kepeiwi.

²⁵ Otmu Yesuhât komot Antiok kapiân manbiñe tewetsenñe menduhum katbi ya Banawa yet Sauloñe mem toka Yesuhât komot Yerusalem kapiân manbi ya yengât galemlipyene yingwi. Yawu otmâ Yerusalem kapi pilâm Yoane Mareko ekumutâ orowâk Antiok kapiân âwurem ariwi.

13

Banawa yet Saulo âi sâm yitgim hângânyotgowi.

¹ Yesuhât komot Antiok kapiân manbi ya yengâlen gâtne nombotñe Anitâhât den sâm tetem lohimbi ekyongominiwi. Yâhâ nombotne âlâneâmâ yâkât den kâsikum yingim manminiwi. Lok ya yengât kutyeñe yuwu. Banawa, Simion, kutne âlâ Helen, lok âlâmâ Lukio Kirene kapi amboñe, âlâmâ Manaen, yâkne lok kutdâ Herot lepatñambâek yâk orop manmâ gam lok olop. Otmu âlâmâ Saulo.

² Anitâ ulitgunetâ nângâyingiwuapgât lok yañe sot barak tatmâ Anitâ ulitguwi. Yawu otñetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne yuwu sâm ekyongop. “Banawa yet Saulo nep sâm yitgimune tuhuromawot yakât yeñe kunyetñan mem hângânyotgoñetâ ariromawot.”

³ Yawu sâm ekyongomu yâkne âi memutâ bulâne tetewuapgât kunyetñan mem Anitâ ulitguwi. Ulitgum hângânyotgoñetâ lok âlâ, kutne Yoane Mareko sâm, betyetñan sâmu orowâk ariwi.

Pauloñe Elima ekumu senje omoñ olop.

⁴ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne Saulo, Banawa otmu Yoane Mareko mâmâne otyingimu Selukia kapiân ariwi. Yan ari yapâ wañga pato âlâen yâhâñetâ meyekmâ ari pâku lohimbi yengât mâtuña âlâ, kutne Kipiro sâm, yan ari katyekmu gewi.

⁵ Wañgaembâ ge pâku lohimbi yengât kapi pato âlâ, kutne Salami, yan yâhâ Saulo yet Banawañe Yura yengât miti emetne tatmâ arap ârândâñ yâhâ lohimbi Yesu Kiristohât den pat âlepne ekyongowot.

⁶ Kapi yapâ ari kapi tipi tapi mâtâp pato hâlâñmâ tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongowot. Yawu otmâ Papo kapi patoen ariwi. Yan ari Yura gâtne, lok kâmbukne yan manmap yâkât kutne Barayesu, yâhâ Girik denân kutne Elima sâm kumai. Yâkne ikne topne kurihiakmâ “Anitâne hângânohomu yâkât den ekyongoman,” yawu sâm kapi ambolipne kâityongominiop.

⁷ Otmu kiap âlâ, kutne Serehio Polasi, yâk orop buku orañgim manowot. Yâhâ Serehio Polasi yâhâmâ nângân nângânne pato. Yâkne Anitâhât den nângâwe sâm Banawa yet Saulo ekyotgop.

⁸ Ekyotgomu yâkâlen ari den ekumutâ Serehio Polasiñe Yesuhât den nângâm yâkâlen biwiñe katmapgât Elimane denyetne kakñan sâm kuyitgiop.

⁹ Kuyitgimu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne Saulo, kutne año Paulo, mâmâne otbañgimu Elima ekmâ yuwu sâm ekuop.

¹⁰ “Gâ Satangât lok. Orotmeme kiñgoñ otmat. Gâñe Kutdâhât den bulâne kelangatmâ lohimbi kâityongomat. Gâ biwihe bâp sâsâne.

¹¹ Yawu otmat yakât Kutdâne matñe gihimu senge omoñ otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâmu senñe omoñ otmu lok âlâne bâtñan memu ariromawot yakât nângâm lok yengât pâinyehop.

¹² Yawu otmu Serehio Polasiņe ekmu sâtņe bâleņe olop. Yawu otmâ Yesu Kutdânennjahât den pat nânġâmu bulâņe otmu yâkâlen biwiņañe kepeiop.

Pauloņe Pisitia hânân ari den pat âlepņe lohimbi ekyongop.

¹³ Pauloņe bukuyâhâtņe orowâk Papo kapi ya pilâm wangaen yâhâņetâ yapâ meyekmâ ari pâku lohimbi yeņġât hân âlâ, kutņe Pampilia sâam, Perehe kapi tap yan ari katyehop. Katyekmu Yoane Marekoņe pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹⁴ Pilâyelekmâ arimu yetņeâk Perehe kapi ya pilâm pâku lohimbi yeņġât hân âlâ, kutņe Pisitia sâam, yan kapi âlâ, kutņe Antiok sâam, yan ariowot. Yan ari tatmâ nânġâ nânġâ sâp âlâen Yura yeņġât miti emetņan yâhâ kapi ambolipņe orop menduhuakbi.

¹⁵ Menduhuakmâ yâk yeņġât galem âlâņe yahatmâ Mosehât girem den otmu Anitâņe poropete ekyongomu den kulemgowi ya kâsikum yingiop. Kâsikum yingim tiņ pilâmu galemlipyeņañe Paulo yet Banawa heroņe otyitgim yuwu sâam ekyotgowi. “Den eknongomutâ nânġâm biwinenņe hewewen olâk.”

¹⁶ Yawu sâņetâ Pauloņe yahatmâ “Den nânġânâk tatņet,” sâam ekyongomu ândâp katņetâ yuwu sâam ekyongop. “Yura bukulipnetņe, otmu yen pâku lohimbiņe Anitâhâlen biwiyeņañe kepeim mansai yen kerek yuwu sâam ekyongomune nânġâņet.

¹⁷ Yura lok nengât ambonenņe Anitâ yâkņe tâmbâlipnenņe wawaeyekmâ manman kârikņahât pat kuyingiop. Otmu yakât kakņan yâkņe Aihita hânân ari kandi manņetâ Anitâņe lukuleyekmu tetem sambe sambe otbi. Anitâ wâtņe pato tatbaņgiapņe Aihita bâtyeņambâ holanyekmu taka lok ki manmaiângen manbi.

¹⁸ Lok ki manmaiângen manbi sâp yan tihityeņe otmu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

¹⁹ Otmu Kanan hânân takawi yan Anitâņe mâmâņe otyingimu lohimbi komot nombolân yâhâp ya mem ge katyekmâ hânyeņe ya mem ambokum manbi.

²⁰ Yawu manņetâ yambu 450 pesuk sâamu Anitâņe kunlipyeņe mem kânânġâyekmu yâkņe lohimbi galemyongom manbi. Galemyongom manmâ gaņetâ poropete âlâ, kutņe Samue sâam, ya teteop.

²¹ Sâp yan Isirae tâmbâlipnenņañe lok kutdâ âlâņe galemnongomu manne sâam Samue ekuwi. Yakât otmâ Samueņe lauyeņan mem Anitâ ulitgumu Benyamingât senâmbâ gâtņe lok âlâ, kutņe Kisi sâam, yâkât nanņe, kutņe Saulo, yâk kânânġâmu kunyeņe manmâ galemyongomu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

²² Yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâamu yâkât gewâkņan Anitâņe Yese nanņe, kutņe Dawiti sâam, ya kânânġâm yuwu sâam lohimbi ekyongop. “Yese nanņe, kutņe Dawiti, yâkņe tem lâunihim mansap. Yakât otmâ wuân me wuângât ekumune denne lâum hoņ banihiwuap. Yakât otmâ nânġâwangaņian,” yawu sâop.

²³⁻²⁴ Dawitihât senâmbâ gâtņe âlâ, kutņe Yesu, Yura lohimbi nengâlen tetem tihitnenņe otbuapgât pat Anitâņe emelâk embâņân kuningiop. Pat yakât bulâņe tetewuap nânġâm Anitâņe anġoân Yoane Yura nengâlen hânġângumu takaop. Otmu nenņe orotmemenenņe bâleņe bet pilâm Anitâhâlen biwinenņañe kepeimunņe toen mem katnenekbuap yakât den eknongop.

²⁵ Otmu Anitâņe Yoane âi sâam waņop ya tuhumm pesuk pilâwe sâam otmâ yan lohimbi yuwu sâam âiyongop. “Yeņe nâhât girawu nânġâmai? Anitâņe lok âlâ hânġângumu ge tihitnenņe otbuap nânġâmai yamâ nâ bia. Nâmâ lok inņe. Lok

ya nâhât betnehen taka mansap. Nâje yâkât itâkat kâpekmâ golewangiwo mgât dop ki tap. Otmu tânguwo mgât dop gurâ bia. Nâjeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.” Yawu sâop.

²⁶ Bukulipne, Awarahamgât sen, yen otmu pâku lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenaje kepeim manmai yen yuwu sâm ekyongomune nângâñet. “Nen kerekñe Yesu Kiristohâlen biwinnenaje kepeimunñe manman kârikñahât pat kuningiwom nângâm Anitâñe Yesu hângângumu giop.

²⁷ Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipñe otmu Yura papatolipnenñe Yesuhât topñe ki nângâm henñeguwi. Yawu otmâ ttmâ nângâ nângâ sâpñe ârândâñ miti selepñan yâhâ poropete yengât den sâlikum nângâñetâ ki keterakyingimu manminiwi. Yakât otmâ yâkñe sâm hârewangiñetâ kuñetâ muop yan poropete yengât den yakât bulâñe tetem henñeguop.

²⁸ Yesu hakñan tosa âlâ ki mem tetewi yamâ imbiâk “Howanân kuñetâ muâk” sâm Pilato ekuñetâ nângâyingimu kuñetâ muop.

²⁹ Otmu yuwu yawu yu ya otbângim howanân kuñetâ muop sâp yan emet inânñan Anitâhât poropetelipñe Yesuhât den kulemgowi yakât bulâñe teteop. Yawu otmu Yesu howanâmbâ meñetâ gemu lâum ari kât mâtâpñe âlâ, dikiñ yawuya, yamâ emelâk kusânmâ mem tingâloñetâ kinop yan lâum ba katñetâ talop.

³⁰ Muop yamâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop.

³¹ Mumuñambâ mem yahatmu lohimbiñe Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân orowâk ariwi ya teteyingimu orowâk den huhum ariwi. Yakât otmâ lohimbi yaje itoñ galañ otmâ ari yâkât den pat âlepñe Yura kapi ambolipñe ekyongowi.

³²⁻³³ Anitâñe tâmbâlipnenñe yengât pat kuyingiop yakât bulâñe tetemu menomgât Yesu mumuñambâ mem yahalop. Yakât otmâ Yesuhât den pat âlepñe ekyongom mansait. Yâhâ Yesu mumuñambâ mem yahatbuap yakât nângâm Anitâñe emet inânñan Dawiti ekumu kep kulemguop yakât boñ yâhâp yan den yuwu tap.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenñe yu yakât topñe sâm teterâ lohimbi kerekñe ekmâ nângâñet sâm katgeksan.” Yawu tap.

³⁴ Anitâñe Yesu mumuñambâ mem yahatmu âlâku ki mumbuap, yakât den âlâ emet inânñan yuwu sâop.

“Nâje Dawitihât pat kuwanñiwan yakât bulâñe kerek gâhâlen tetewuap.” Yawu sâop.

³⁵ Otmu Dawitñe Yura nengât kep âlâ yuwu kulemguop.

“Anitâ pato, gâñe lok bulâñe nâ ki pilânekâ mum tâtuk sâwom.” Yawu tap.

³⁶ Anitâñe Dawiti âi sâm wañop ya tuhumi lohimbi tihityenñe otmâ manmâ gam muop. Mumu seselipñe yengât sumân hangunñetâ tâtuk sâop.

³⁷ Yâhâ Anitâñe Yesu mumuñambâ mem yahatmu ki tâtuk sâop. Yâkñe tihitnenñe otmap.

³⁸⁻³⁹ Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi nenñe Mosehât girem den ya watmâ tem lâuwangine sâm pâpgumain. Yakât otmâ nenñe Anitâhât senñan kinmâ sârereaknomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe yâkâlen biwiyenaje kepeim manmai ya yengât tosa pilâyingimâp. Otmu yenñe gurâ yawuâk Yesuhâlen biwiyenaje kepeinñetâ Anitâñe bulâñanâk tosayenñe pilâyingiuap. Yakât otmâ den pat âlepñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe olâkgât tâmbâlipnenñe yengâlen hâum sâmune nângâñet.

⁴⁰ Emelâk embânân tâmbâlipnenñe yengât kasalipyenñe taka yongom itit kiom tuhuyekbi yakât den emet inânñan Anitâhât poropete âlâñe ekyongomu ya nângâñetâ tâñât olop. Poropetenñe den kulemguop ya yuwu tap.

⁴¹ “Nâhât den nângânetâ gemap ya yengâlen kulem âlâ memune ya ekjetâ tâñât otbuap. Otmu poropetelipnane kulem yakât topne sâmb tetem ekyongonetâ gurâ yawuâk nângânetâ tâñât otmu munomai.” Anitâne den yawu sâmb poropete ekumu kulemguop.

Yâhâ tâmbâlipnennane Anitâhât den nângânetâ tâñât otmu muwi yakât dopneâk yeñe Yesu Kiristohât den pat âlepne yu nângânetâ tâñât otmu hiliwahomaihât den yu ekyongonan.” Pauloñe yawu sâmb ekyongop.

⁴² Yawu sâmb ekyongomu Paulo yet Banawa miti emetjambâ giowot. Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen den eknongoromawot sâmb galemlipyenane ekyotgonetâ ariowot.

⁴³ Miti emetjambâ gem arimutâ Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manbi yâkne betyetñan sâwi. Otmu yâkne Anitâhâlen biwiyenane tiñâk kepeim manñetâ tihityene otbuapgât Paulo yet Banawane den kâsikum yingim biwiyene mem hewewen tuhuyehowot.

⁴⁴ Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen pâku lohimbi kiñitne orowâkne Kutdâhât den nângâne sâmb miti emetñan yâhâwi.

⁴⁵ Miti emetñan yâhânetâ pik sâmbu Yura lohimbiñe yekmâ nângâm bâleyingim Paulo ekmâ sâwi.

⁴⁶ Yawu otñetâ Paulo yet Banawane kârikne otmâ yuwu sâmb ekyongowot. “Netne Anitâhât den yen ekyongoromgât sâmb nitgimu taka ekyongom mansait. Yamâ yeñe yâkât den nângânetâ ki bulâne otmu manman kârikñahât pat ki menehât nanñai. Yakât otmâ netne yen pilâyekmâ pâku lohimbi yengâlen ari den pat âlepne yu ekyongorom.

⁴⁷ Emelâk embâñan Anitâne poropete âlâ ekumu kulemguop den yakât bulâne netgâlen teteap. Den ya yuwu tap.

“Omoñe balam saumunne lañinne pilâmu mâtâp ekmâ arim takamain yakât dopneâk yen hângânyongomune pâku lohimbi yengâlen ari manman kârikñahât den pat ekyongonetâ nângâm biwiyenan hanñ sâyingimu Kutdâhât mâtâp ekmâ watnomai.”

Den yawu kulemguop yakât bulâne netgâlen teteap yu.”

⁴⁸ Yawu sâmb ekyongomutâ den ya pâku lohimbiñe nângâm tep hero otmâ Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Yawu otmâ manman kârikñahât pat yakât bulâne menomaihât Anitâne emet inânñan sâmb kalop.

⁴⁹ Otmu Kutdâhât den pat âlepne ya sâmb haok tuhunetâ lohimbi kiñitne orowâkne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeiwi.

Paulo yet Banawa watyelekñetâ ariowot.

⁵⁰ Yesuhât den pat âlepne sâmb haok tuhuwi. Yakât otmâ Yura papatolipyenane yakât nângânetâ bâlemu kapi ya ambolipne yengât kunlipyene otmu imbi kunne Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manminiwi ya kendâyinginetâ Paulo yet Banawa watyelekñetâ ariowot.

⁵¹ Kapi yapâ ariowot yan hâmbâi Anitâne matne umatneâk yingiwuap yakât otmâ yuwu otmâ kâi kalowot. Kâiyetñan wahap âlâ horalop ya tâlim gik beretek memutâ gemu betyingim Antiok kapi ya pilâm Ikonion kapiân ariowot.

⁵² Arimutâ benne kapi ambolipnane Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi ya Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingimu herone kakñan manbi.

14

Paulo yet Banawane Ikonion kapiân ariowot.

¹ Ikonion kapiân ari Yura yengât miti emetņan yâhâm Yesuhât den pat âlepņe ekyongomutâ nângâņetâ bulâņe otmu Yura lohimbi otmu kapi ambolipņe kinņitņe orowâkņe biwiyeņe Yesuhâlen katbi.

² Yâhâ Yura lok nombotņane biwiyeņe kârikņe otmâ Yesuhât den nângâm hâkâņ otbi. Yawu otmâ kapi ambolipņe nombotņe biwiyenjan kionetâ Paulo yet Banawa yetgât nângâm bâleyitgiwi.

³ Yawu gârâmâ yâkņe kapi yanâk tatmâ Kutdâhât den pahâk ekyongomutâ emetsenņe yâhâp mon pesuk sâop. Otmu Anitâņe lohimbi tihityeņe otbe sâm oap yakât topņe ekyongomutâ nângâņetâ bulâņe olâk sâm Anitâņe mâmâņe otyitgimu kulem topņe topņe miowot.

⁴ Yâhâ kapi ambolipņane hionakmâ nombotņe Yura galemlipyenņe yengât den hohewi. Yâhâ nombotņe âlâņeâmâ aposolo yetgât den hohewi.

⁵ Yawu otmâ hionakbi yakât otmâ Yura galemlipyenņe kapi ambolipņe otmu Yura lok nombotņe yaņe alahunetâ biwiyenņe kâlâp semu aposolo ya mem âlâlâ tuhuyelekmâ kâtņe yotgonom nângâm yakât den hikuwi.

⁶ Den hikuwi yakât pat nângâm aposolonje kapi ya pilâm Likaonia hânân kapi yâhâp tap kutyetņe Lisitera otmu Derewe yan ariowot.

⁷ Yan ari manmâ Yesuhât den pat âlepņe kapi ya ambolipņe ekyongom manowot.

Paulo yet Banawa Lisitera kapiân ariowot.

⁸ Lisitera kapiân lok âlâ mâmâņahât tepņambâek kâņe pareņe tetem manmâ gaop.

⁹ Yâhâ Paulonje Yesuhât den pat âlepņe lohimbi ekyongop ya ândâp katmâ nângâm tatmu Paulonje ekmâ yuwu nângâop. “Lok yuņe biwiņe Yesuhâlen katmu Anitâņe henņenņuwuapgât dop tap.”

¹⁰ Yawu nângâm yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.” Yawu sâmu lok yaņe uk sâm yahatmâ kinmâ bam gaop.

¹¹ Yawu otmu lohimbi yan kinbiņe kulem ya ekmâ Likanio yeņe denyenjan den sâwi. Den sâwi yakât topņe yuwu. “Hewukņe lok yâkņe lok hâtgum hohetnenņan taka tetem kinsawot.”

¹² Yawu sâm Banawa ekmâ hewukņe lok âlâ, kutņe Yusi sâm, ya kunbi. Yâhâ Paulonjeâmâ den ekyongop yakât otmâ hewukņe lok âlâ, kutņe Hemesi sâm, ya kunbi.

¹³ Yawu sâm yotgonmâ Paulo yet Banawa yetgât hotom uyitgine sâm otbi. Otmu hewukņe lok Yusi yakât lok kâmbukņane lohimbi sâyiņgimu birâm topņe topņe lotohom bulimakao enņatņan sâhâm pilâņetâ gemu enņatņe hârene sâm dâim opon kâmbukņe kapi betņehen kinsawân ariwi.

¹⁴ Hotom uyitgine sâm otņetâ Paulo yet Banawanje ya nângâm pârâk pilâm sururuk sâm hohetyenjan ari kinmâ yetgât hâk katipņe kâkâlep mânunahowot ya mem duwalowot.

¹⁵ Mem duwatmâ yuwu sâm kuyiņgiowot. “Bâe, yeņe girawu otne sâm oai? Nerâmâ lok, yen yuwuyaek. Wongât hotom unitgine sâm oai? Yeņeâmâ hewukņe lok tâņât ya betyiņgim Anitâ Manman Ambonaņe hân himbim kândikyotgom yu ya kerek kalop yâkâlen biwiyenņe kepeim manņet sâm yâkât den pat ekyongore sâm takawit.

¹⁶ Otmu emelâk embâņâmbâek pâku lohimbi hânņan kulemņan mansai ya yengât tâmbâlipyenņe yeņe enņatyenņeâk watmâ orotmeme bâlenje topņe topņe otmâ gawi yan undip ki katyiņgiop.

¹⁷ Yawu gârâmâ ikņe topņe tetekņan ekņetgât hop sambe lâtâpyongomap. Yâkņe sâpņanâk gelâk hânņangumu gemu kalamyenjan hop sambe tetemap. Yawu tetemu heronje kakņan manmai.”

18 Den yawu sâmb ekyongomutâ lok nombotņane kunyene kârikņe otmâ bâsok hotom uyitgiwi.

Paulo kâtņe kuwi.

19 Otmu sâp yanâmâ Yura lok nombotņane Antiok kapi Pisitia hânân tap ya otmu Ikonion kapi ya pilâm Paulo yet Banawa talowolân taka kapi ambolipņe yengât engatyenjan geņetâ Paulo dâim kapi betņehen ari kâtņe kuwi. Otmu yâkņe Paulohât muap sâmb pilâm arinjetâ derepgum talop.

20 Yawu otmâ kapi ambolipņe nombotņe Yesuhâlen biwiyene kepeiwiņe kapiângembâ ge ekņetâmâ yahatmâ kapiân yâhâop. Otmu yan imutâ emet han sâmbu Banawa orowâk kapi ya pilâm Derewe kapiân ariowot.

21 Derewe kapiân ari Yesuhât den pat âlepņe ekyongomutâ kapi ambolipņe lok kinņitņe orowâkņe nâņgâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Otmu mâtâp ariowot ya yawuâk watmâ Lisitera, Ikonion, Antiok kapiân âwurem ariowot.

22 Âwureowot yan kapi ârândâņ Yesuhât komot tatbi ya yengât biwiyene orotok sâmapgât mem kârikņe tuhuyekmâ yuwu sâmb ekyongowot. “Nenņe yen orop biwinenņane Yesu Kiristohâlen kepeimain. Yawu otmâ manmunņe lohimbi belângen manmaiņe mem âlâlâ tuhuneneknomai. Yawu otninginjetâ ki lohotņe otmâ mannom otmuâmâ Anitâņe manman kârikņahât pat kuningiop yakât bulâņe ningimu menom.” Yawu sâmb ekyongowot.

23 Otmu Anitâhât nâņgân nâņgânņan tatmap ya Wâtgât mâmâņahât Heakņe mem biwi nâņgân nâņgânyetņan katmu nâņgâmutâ keterakyitgiâkgât sot barak tatmâ ulitguowot. Yawu otmutâ nâņgâytigimu yâkņe Yesuhât komotņe ya yengâlen ari galemlipyeņe mem katyehowot. Otmu Anitâņe mâmâņe otyingimu Kutdâhâlen biwiyenane tinâk kepeim manņetgât ulitgum pilâyehowot.

24 Kapi ya pilâm Pisitia hân ya inâk wangim Pampilia hânân takaowot.

25 Yan taka Yesuhât den pat âlepņe Perehe kapi ambolipņe ekyongom yapâ pilâyekmâ Atalia kapi saru ginņan tap yan giowot.

26 Otmu yapâ wanņa patoen yâhâmutâ meyelekmâ ari Antiok kapi patoen katyelekmu giowot. Yâhâ kândikum pâku lohimbi yengâlen ki ariowot sâp yan Anitâņe mâmâņe otyitgimu nepņe memutâ bulâņe tetewuap nâņgâm Yesuhât komotņe Anitâ ulitgum hâņgânyotgoņetâ yapâ ariowot.

27 Otmu Paulo yet Banawaņe Antiok kapiân âwurem taka Yesuhât komot menduhuyehowot. Menduhuyekmâ Anitâņe mâmâņe otyitgim mâtâp meytigimu Yesuhât den pat âlepņe pâku lohimbi ekyongomutâ yâkņe nâņgâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi yakât den pat kerek ekyongowot.

28 Otmu yan yâkņe Yesuhât komot orop sâp kâlewâk manbi.

15

Paulo yet Banawa Yerusalem kapiân ariowot.

1 Lok nombotņane Yuraia hân pilâm Antiok kapiân ari yuwu sâmb Yesuhât komot ekyongowi. “Nanlipnenņe tetenjetâ hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmbu yanâmâ hâkyenahât torehenņan undip tuhuyinginomgât Mosenņe girem den âlâ kulenguop.” Den yawu tap ya yen pâku lohimbiņe ki lâum mannomai otmuâmâ Anitâņe ki meyekmâ manman kârikņan katyekbuap.”

2 Yawu sâmb ekyongonjetâ benņe Paulo yet Banawaņe denyene kakņan sâmutâ kuk pato otbi. Yawu otbi yakât otmâ yuwu sâmb den hikuwi. “Paulo yet Banawa lok nombotņe orowâk hâņgânyongomunņe Yerusalem kapiân ari aposolo otmu Yesuhât komot yengât galemlipyeņe ekyongonjetâ umatņe teteap yu sâmb henņenģunomai.” Yawu sâwi.

³ Yawu sâmbân hângânyongonjetâ ariwi. Yapâ ari Poinike otmu Samaria hânân ariwi. Yan ari kândikum Yesuhât den pat âlepne pâku lohimbi ekyongomutâ nângânetâ bulâne otmu Kutdâhâlen biwiyenane kepeiwi yakât den pat Yesuhât komot tatmâ arai ya ekyongonjetâ nângâm tepyene herone pato olop.

⁴ Otmu Yerusalem kapiân arinetâ aposolo, Yesuhât komot, otmu yâk yengât galemlipyenane yekmâ herone otyingwi. Herone otyingim Anitâne mâmâne otyitgimu pâku lohimbi yengâlen nep miowot yakât topne ekyongowot.

⁵ Ekyongomutâ Parisaio lok nombotne Yesuhâlen biwiyenane kepeiwiye yahatmâ yuwu sâmbân ekyongowi. “Pâku lokne Mosehât girem den watmâ hâkyenahât torehenjan undip tuhuanginetâ âilongo otbuap.” Yawu sâwi.

Petoroŋe den ekyongop.

⁶ Den ya heŋgeŋune sâmbân aposolo otmu galemlipyenane yenjâk men-duhuakbi.

⁷ Menduhuakmâ den sahangim tatnetâ Petoroŋe yahatmâ yuwu sâmbân ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâmbâne nângânet. Nâne pâku lohimbi yengâlen ari Yesuhât den pat âlepne ekyongomune nângâm Yesuhâlen biwiyenane kepeinomaihât Anitâne mem sâlipnohom âi sâmbân nihiop ya nanjai.

⁸ Anitâne nen lok kerek biwinenjahât topne nângâmapne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu Yura nengâlen giop. Otmu yakât dopneâk Anitâne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge pâku lohimbi biwiyene mem hewewen tuhumu Yesuhâlen biwiyene katbi. Yakât otmâ Anitâne pâku lohimbi nângâyingim.

⁹ Nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop dop konohâk mansain. Pâku lohimbiye biwiyene Yesuhâlen katbi yan yâk yengât tosa pilâyingiop.

¹⁰ Yakât otmâ yeŋe wongât Anitâ wangim umatne âlâ pâku lohimbi kakyenan katne sâmbân oai? Emelâk embângâmbâek tâmbâlipnennane girem den lâum hâum pâpguminiwi. Otmu nen gurâ yawuâk lâum hâum pâpgumain.

¹¹ Yakât otmâ girem den lâunet sâmbân nenne ki sâyinginom. Yesu Kutdâne pâku lohimbi mâmâne otyingimu yâkâlen biwiyenane kepeimai. Yakât otmâ yâkne manman kârikjahât pat yakât bulâne yingimu menomai. Otmu nen gurâ yawuâk.” Yawu sâop.

¹² Otmu Anitâne Paulo yet Banawa mâmâne otyitgimu pâku lohimbi yengâlen ari kulem topne topne memutâ eknetâ ewe membe olop yakât den pat ekyongomutâ nângâwi.

Yakowoŋe den ekyongop.

¹³ Paulo yet Banawane den sâmbân tiŋ pilâmutâmâ Yakowoŋe yahatmâ den yuwu sâmbân ekyongop. “Bukulipne, den sâmbâne nângânet.

¹⁴ Anitâne pâku lohimbi tihityene otmu nombotnane iknan biwiyenane kepeim mansai ya manman kârikjahât pat kuyingiop yakât den pat Simonne eknongomu nanjai.

¹⁵ Emelâk emet inânjan Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâne tetemu eksain. Den ya yuwu tap.

¹⁶ “Kutdâne yuwu yap. “Hâmbâi Dawitiŋe Isirae lohimbi galemyon-goap ya yengât kasalipyenane taka yongom itit kiom tuhuyinginetâ kapi kâwurumneâk kinbuap. Otmu nângâmune ârândân otmu sese hâkulipyenane âwurem taka kâwurum ya pitim kapi âne tuhumi yan man-nomai. Sâp yan Dawitihât senâmbâ gâtne mem kânângâmune lohimbi tihityene otmu âilongo longo mannomai.

¹⁷ Yawu otmâ pâku lohimbi hânjan kulemjan mannomai ya nine pat kuyingiwani yâkne Kutdâhâlen ari hon bawangim mannomai.

18 Emelâk emet inânñan Kutdâñe den yawu sâam teteop.”

Poropete den yawu kulemgup.

19 Yakât otmâ biwinañe yuwu nanñan. Pâku lohimbiñe Anitâhât den lâum Yesuhâlen biwiyenñe kepeine sâam otmâi ya yengât ki undip katyînginom.

20-21 Emelâk embânñambâek Yura nengât papatolipnennñe tatmâ nânñgâ nânñgâ sâp ârândânñ miti emetyenñan yâhâ Mosehât girem den sâalikum manmâ gawî. Otmu âun yu nen gurâ yawuâk sâalikum nânñgâm manmain. Yakât otmâ girem den yuwu kulemgum katyînginom. “Pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sotbân gotyenñan katnomai yapâ gâtñe ki mem nenomai. Otmu noniñ bulimakao engatñe sâhâm manñuñetâ mumbuap ya otmu yakât hepñe ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Den yawu kulemgum katyînginom. Yawu.” Yakowonñe den yawu sâop.

Pâku lohimbiñe Yesuhâlen biwiyenñe kepeiwi ya yengât pepa kulemgum katyîngiwi.

22 Yawu sâamu aposolo otmu galemlipyenñe Yesuhât komot orop menduhuakmâ biwiyenñe hikuakmâ konohâk otmu lok yâhâp mem teteyelekñetâ Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomaihât pâinyelekbi. Yawu otmâ lok yâhâp, kutyetñe Yurasi Basawa yet Sila sâam, yâk mem katyelekbi.

23 Lok yâhâp yunñe Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomai sâam pâku lohimbi yengât pepa yuwu kulemgum yîngim hânñgânyongowi.

“O Bukulipnennñe,

Yen pâku lohimbi, Antiok, Siria, Kirikia kapi ambolipñe Yesu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai yen Anitâñe meyekmu nen orop komot konohâk oain. Yakât otmâ nen aposolo otmu Yesuhât komot Yerusalem kapiân mansai ya yengât galemlipyenñe heronñe nânñgâyîngim pepa yu kulemgum katyîngiain.

24 Umatñe âlâ yengâlen teteop ya nengâlebâ lok nombotñe yeñe engatyeneâk otmâ yengâlen taka den topñe topñe ekyongonñetâ nânñgâwi. Nennñe lok ya ki âi sâam yîngim hânñgânyongowin.

25-27 Yakât otmâ nennñe menduhuakmâ lok yâhâp, kutyetñe Yurasi yet Sila sâam mem katyelekmâ hânñgânyotgomunñe taka den ekyongomutâ nânñgânomai. Yâkñe Banawa yet Paulo yâk orop yengâlen takanomai. Paulo yet Banawanñe Kutdâ Yesu Kiristo honñ bawanñim hâhiwin kakñan manmawot.

28 Anitâñe biwi nânñgân nânñgânnennñan katmu nânñgâmunñe tetemu undip ki katyînginom yawu nanñain. Yâhâ girem den pâñe tâlâwâk ekyongoain yu lâunñetâ ârândânñ otbuap.

29 Pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sotbân gotyenñan katnomai yapâ gâtñe ki mem nenomai. Otmu noniñ bulimakao engatñe sâhâm manñuñetâ mumbuap ya otmu yakât hepñe ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai. Girem den yu lâum manñetâ ârândânñ otbuap. Yawu. Nen bukulipyenñe Yerusalem kapiân mansain.”

30 Pepa yawu kulemgum yîngim hânñgânyongonñetâ mem Antiok kapiân ariwi. Antiok kapiân ari Yesuhât komotñe mem menduhyekmâ pepa ya yîngiwi.

31 Pepa ya yînginñetâ sâalikum nânñgâwi. Otmu biwiyenñe orotok sâamapñat lohotñan mannomai sâam kulemgowi ya sâalikum nânñgâñetâ tepyenñe heronñe olop.

32 Anitâñe Yurasi yet Sila mâmânñe otyitgimu yâkñe lohimbi ya den kâlêwâk ekyongom biwiyenñe mem hewewenñ tuhuyehowot.

33-34 Yawu otmâ Yesuhât komot Yerusalem kapiân âwurem ariyet sâh hângânyotgowi. Yawu sâh hângonyotgowi yamâ Silaneâmâ pilâm yan manmu Yurasine iknjiâk âwurem Yerusalem ariop.

Paulo yet Banawa pilahowot.

³⁵ Paulo yet Banawane Antiok kapiân manmâ Yesuhât komolân gâtne lok nombotne orop Kutdâhât den lohimbi kâsikum yingwi.

³⁶ Sâp âlâen Paulone Banawa yuwu sâh ekuop. “Netne angoân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari Kutdâhât den kapi ambolipne ekyongomutne nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Yâkne girawu mansai yakât nângâm ari yekdom.”

³⁷ Yawu sâmu Banawaneâmâ Yoane Mareko orowâk arinom sâop.

³⁸ Emelâk Yoane Marekone âi pânan pilâm Pampilia hân yan pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop. Yakât otmâ Banawane Yoane Mareko orowâk arinom sâop ya Paulone nângâmu ki ârândân olop.

³⁹ Yakât otmâ Paulo yet Banawa sâh kuanjim pilahowot. Pilakmâ Banawane Yoane Mareko memu orowâk wanja pato âlâen yâhâmutâ meyelekmâ Kipiro mâtuja yan ari kionowot.

⁴⁰ Yâhâ Pauloneâmâ Sila memu Kutdâne tihityetne olâk sâh Yesuhât komotne hângânyotgojetâ ariowot.

⁴¹ Ari Siria, Kirikia hân ya hâtikum Yesuhât komolipne kapi tipi tapi yan manmâ arai yâk yengât biwiyene orotok sâmapgât mem kârikne tuhuyehowot.

16

Paulone Timoteo memu orowâk ariwi.

¹ Paulo yet Silane Kirikia hân ya pilâm Derewe otmu Lisitera kapiân ariowot. Lisitera kapi yan lok âlâ manop, kutne Timoteo, yâkât topneâmâ yuwu. Âwâne yamâ Girik lok. Yawu gârâmâ âwânane Yura imbi miop. Yawu gârâmâ Timoteo mâmâhâitne Yesuhâlen biwiyetnane kepeim manminiowot.

² Lisitera otmu Ikonion kapi ambolipne Yesuhâlen biwiyenane kepeim manminiwine Timoteohât nângânetâ yahalop yakât otmâ yâkât topne Paulo ekuwi.

³ Paulo ekujetâ nângâm Timoteo orowâk arirom sâh yakât ekyongop. Yawu gârâmâ Yura lohimbi yan manbine Timoteo âwâne ya Girik ambone ya nângâm metewi. Yakât otmâ Paulone Mosehât girem den lâum Timoteo hâknahât torehenjan undip tuhuwanjiop.

⁴ Yawu otmâ kapi ârândân ari aposolo otmu Yesuhât komotne Yerusalem kapiân manbi yâk yengât galemlipyanane girem den kulemgum katyngwi ya lâum mannomai sâh Yesuhât komolipne ekyongowi.

⁵ Yawu otjetâ Yesuhât komotne Kutdâhâlen biwiyenane tinâk kepeim Anitâhât den lâum manbi. Otmu yawu manjetâ hilâm ârândân pâku lohimbi nombotne âlâne Yesuhâlen biwiyenane kepeim yâk yengâlen torokatjetâ sambe sambe otbi.

Wâtgât mâmânahât Heakne Paulo biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

⁶ Paulo yet Silane kapi tipi tapi Asia hânân tatmâ arap yan ari Yesuhât den pat âlepne lohimbi ekyongore sâh otmutâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne undip katyitgiop. Yakât otmâ kapi tipi tapi Pirihiya otmu Galatia hânân tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongom ariowot.

⁷ Yawu otmâ Misia hân bânehembâ ari Bitinia hânân arire sâh otmutâ Yesuhât Wâtgât mâmânahât Heakne yawuâk undip katyitgiop.

⁸ Undip katyitgimu Misia hân ya hâtikgum ari saru ginñan Toroa kapi tawân gemutâ nâñe mem teteyelekmâ yâk yetgâlen torokatban.

⁹ Yawu otmâ emet ñij sâmu orowâk iwin. Otmu omondâñe Yesuhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Paulo biwiñe mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ehop. Makeronia gâtñe lok âlâñe tetem kinmâ Paulo ulitgum yuwu sâop. “Gâñe Makeronia nengâlen ga tânnongowuat.”

¹⁰ Kulem tetemu ehop ya Paulonje eknotgomu nâñgâm yuwu sâwin. “Makeronia hânân ari Yesuhât den pat âlepñe ekyongonomgât Anitâñe sâm ningiap.” Yawu sâm Makeronia hânângen arine sâm mitiwahom tatbin.

¹¹ Otmu emet hañ sâmu wanja patoen yâhâmunñe menenekmâ Toroa kapi ya pilâm ari emet ñij sâowân Samotarake mâtuña yan ari katnenekmu gewin. Emet hañ sâmu yapâ menenekmâ ari Niapoli kapiân katnenekmu gewin.

¹² Otmu kapi ya pilâm Pilipi kapiân ariwin. Pilipi kapi yamâ Makeronia hân yakât kapi kunñe. Roma lohimbi kinñitñe orowâkñe yan manbi. Pilipi kapi yan tatmunñe hilâm mome mon pesuk sâop.

¹³ Otmu kapi betñehen to âlâ tap yan Yura lohimbiñe Anitâ ulitguminiwi yakât kawê âlâ tap. Yakât otmâ tatmâ nâñgâ nâñgâ sâpñan lok pâinyekmâ yan gewin. Yan ge imbi nombotñe mem teteyekmâ yâk orop ge tatmâ Yesuhât den pat âlepñe ekyongowin.

¹⁴ Otmu Tiatira kapi ambonje, imbi âlâ, kutñe Litia sâm, yâkñeâmâ sângum gârem katmu puluhunetâ yapâ tewetsenñe miakmâ manminiop. Imbi yanje Anitâ mepaem manminiop yakât otmâ Kutdâñe biwiñe mem hewewenñe tuhumu ândâp katmâ Paulohât den nâñgâmu bulâñe otmu Yesuhâlen biwiñe kepeio.

¹⁵ Yakât otmâ imbi ya otmu ikñe sen ya kerehâk toen mem katyekbi. Toen mem katyekñetâ imbi yanje yuwu sâm eknongop. “Kutdâhâlen biwinanje kepeimune manman kârikñahât pat kunihiap yakât otmâ nâhât emelan takanjetâ yan orowâk tatnom.” Yawu sâmu nenñe yâkât emelan yâhâwin.

Roma yengât tembe lâunje Paulo yet Sila meyelekmâ pâi emetñan katyelekbî.

¹⁶ Sâp âlâen Anitâ ulitgum manminiwi yakât kawenjan gemunñe, honbawa imbi âlâñe mem tetenenehop. Otmu weke bâleñe kakñan mem lohimbi yengâlen ari yu ya teteyingiwuap yakât topñe sâm tetem ekyongominiop. Yawu otmu tewetsenñe me senñe âlâlâ yakât hâmenje sâm wanminiwi ya mem ari galemlipñe yingiminiop.

¹⁷ Aiop, imbi yanje Paulo ekmâ betnenñan gam den kârikñan yuwu sâop. “Lok yunje Anitâ yahat yahatñe hon bawanjim manman kârikñan manmâ yâhânomgât topñe eknongone sâm takai.”

¹⁸ Hilâm ârândâñ betnenñan gam yawu otningiminiop. Yakât otmâ Paulonje nâñgâmu ki ârândâñ otmu purik sâm weke bâleñe ya yuwu sâm ekuop. “Nâñe Yesu Kiristohât sâtgât ekgohomune gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu yanâk weke bâleñe yanje yâkâlembâ gaiakmâ ba ariop.

¹⁹ Yâhâ imbi yakât galemlipñe tewetsenñe me senñe âlâlâ yâkâlembâ âlâku ki menomai ya nâñgâwi.

²⁰ Yakât otmâ Paulo yet Sila mem dâiyelekmâ sombemân yâhâ Roma yengât kiaplipyeñe yengât senyenjan katyeleknjetâ kinmutâ yuwu sâm hâkyetñan sâwi. “Yura lok yunje kapinenñan taka ki orotñe otñet sâm meme sâsâ tuhunenekmutâ nâñgâmunñe dondâ bâleap.

²¹ Yâkñe orotmeme âñe, nen Roma lohimbiñe ki otmain ya otñet sâm kâsikum ningim tawot.”

22 Yawu sânetâ lohimbi sombemân kinbinje nângâm bâleyitginetâ Roma yengât kiaplipyenaje yetgât hâk katipne mem duwatmâ tuhum pilâm tembe lâulipyeje ekyongonjetâ kapamne dondâ yotgowi.

23 Yotgonjetâ hâkyetne bân bâlângum hewâk pato otmu pâi emetjan mem yâhâ katyeleknetâ tatmutâ gahatne ya kârikneâk mangum henjengum katyeleknetâ tatset sâam galem ya ekuwi.

24 Ekujetâ pâi emetne yakât biwine âlâ tânâmnan tap yan dâim ari katyelekmâ nak âlâ hionmâ nombot nombot tuhuwi yapâ kâiyetne pilâmutâ arimu nak ya mem menduhum sâhânetâ yan talowot.

25 Otmu omonj tânâmnan Paulo yet Silane kep mem Anitâ mepaem tatmutâ lok nombotne pâi emetjan katyeknetâ tatbi yaje nângâyitgiwi.

26 Yawu otmâ mososoj pato mem pâi emetne ya gâsuk gâsuk sâmu yakât gahatne kerek hindakmâ anj sâam kinop. Otmu pâi emetjan ip kâriknaje sâhâyeknetâ tatbi ya yengât ip kârikne njerek holanakmâ kisik pâsok sâop.

27 Yawu otmu galem yaje amanâmbâ yahatmâ gahatne ya anj sâam kinmu ya ehop. Ya ekmâ lok bâlene kerek yaehen kionmâ arai sâam tewetne mem dâim ikne engatne kârâm hâreakbe sâam olop.

28 Yawu otmu ekmâ Paulone yuwu sâop. “Nen hârok tain yakât otmâ gike engatge ki hâreak.”

29-30 Yawu sâmu galem yaje balamgât sâmu bukulipnaje balam saum wanjetâ pâi emetjan yâhâm gem yehop. Tatnetâ yekmâ kâi bânne kârânj kârânj sâmu, Paulo yet Sila dâiyelekmâ gemâmâ yuwu sâam âiyotgop. “Nâne girawu otmune Anitâne manman kâriknahât pat kunihiwuap?”

31 Sâmu yuwu sâam ekuowot. “Kutdâ Yesu Kiristohâlen biwihane kepeim manbuat otmuâmâ Anitâne manman kâriknahât pat kuhihwuap. Otmu imbihe naomge yâku yawuâk.”

32 Yawu sâam Yesu Kutdâhât den pat âlepne yâk otmu hep torehenlipne yawuâk ekyongowot.

33 Ekyongomutâ galem yaje hepyetne piriwitgiop. Piriwitgimu ikne otmu imbinje naomne hârok mem toen katyehowot.

34 Yawu otmâ Paulo yet Sila dâiyelekmu ikne emelan yâhâ sot um yitginetâ niowot. Otmu Anitâhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât biwi hero pato otbi.

35 Emet hanj sâmu Paulo yet Sila holanjeleknetâ ariromawotgât Roma yengât kiaplipyenaje tembe lâu hângânyongonjetâ pâi emetjan ariwi.

36 Pâi emetjan ari “holanjelekdâ kionmâ ariyet” sâam galem ya ekuwi. Ekujetâ pâi emetjan yâhâ Paulo yuwu sâam ekuop. “Kiaplipnennaje den katnetâ takap. Yakât otmâ holanjelekmune kionmâ ariromawot.”

37 Yawu sâmu Paulone tembe lâu ya yuwu sâam ekyongop. “Nerâmâ “Roma lok”. Yakât otmâ wongât angoân kiaplipyenaje ki âinotgom topnetne nângâwi? Yawu otmâ lok senyenjan kapamne imbiâk notgom pâi emetjan mem katneleknetâ tait. Yamâ yeje netgât yohân kionmâ ariyet sâam hângânyongonjetâ taka eknotgonjetâ nângâmmune ki dopnan oap. Kiaplipyene yenjak taka eknotgonjetâ yanâmâ kionmâ arirom.” Yawu sâam ekyongop.

38 Yawu sâam ekyongomu tembe lâu yaje purik sâam ari kiaplipyene teteyingwi. “Paulo yet Sila yamâ Roma lok.” Yawu sâam kiaplipyene ekyongonjetâ yâkne nângâm pârâk pilâwi.

39 Pârâk pilâm yâk yetgâlen ari den lohottjan ekyotgom pâi emetjambâ dâiyelekmâ ge hângânyotgonjetâ kionowot.

40 Yapâ kionmâ Tiatira kapiân ari Litiahât emelan yâhâowot. Yan yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ biwiyene orotok sâmapgât den ekyongom biwiyene mem hewewenj tuhum yapâ pilâyekmâ ariowot.

17

Paulo yet Sila Tesalonike kapiân ariowot.

¹ Paulo yet Silaḅe kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetḅe Ampipoli otmu Apolonia, yan ariowot. Yan ari yan Yura yengât miti emetḅe ki tap yakât otmâ kapi yâhâp ya wangim Tesalonike kapiân ariowot.

² Yan ari Yura yengât miti emetḅan yâhâ Yura lok orop Anitâhât den emelâk miti pepaen kulemgowi yakât alahujetâ tatmâ nâḅgâ nâḅgâ sâp kalimbu pesuk sâop.

³ Yawu otmâ Yesuhât topḅe yuwu sâḅ ekyongowot. “Yesuḅe tihitnenḅe olâk” sâḅ Anitâḅe hâḅgâḅgumu giop. Gemu lok bâleḅaḅe kum mem âlâlâ tuhuḅetâ sâtḅum muowâke yamâ benḅe Anitâḅe mumuḅambâ mem yahalop. Yakât topḅe emet inânḅan Anitâhât poropeteliḅaḅe miti pepaen kulemgowi tap.” Yawu sâḅ ekyongowot.

⁴ Yawu sâḅ ekyongomutâ Yura lohimbi getek âlâ otmu kapi yakât lok papatolipḅe yengât imbilipyeḅe nombotḅe otmu Girik lohimbi Yura yengâlen torokatḅetâ Anitâ mepaeminiwi. Lohimbi yuḅe Paulo yet Banawaḅe den sâowot ya nâḅgâḅetâ bulâḅe otmu Yesuhâlen biwiyenḅaḅe kepeiwi.

⁵ Yawu gârâmâ Yura lohimbi sesengâlâkḅe den ya nâḅgâḅetâ ki bulâḅe otmu lok hilâm ihi nombotḅe mâtâwân in yâhâm gewi ya ekyongonjetâ menduhuakbi. Menduhuakḅetâ Yura lok yaḅe lok menduhuyekbi ya tepyeḅan kânâḅgâḅetâ dâiakmâ Paulo yet Sila pâinyelekmâ Yasongât emelan ariwi.

⁶ Emelan ari pâinyelekḅetâ biatmu Yason otmu Yesuhât komolân gâtḅe lok nombotḅe meyekmâ papatolipyenḅe yengâlen ari den âiân katyekmâ yuwu sâwi. “Yasonḅe lok yâhâp dâim emetḅan katyelekmu tawot.

⁷ Yâkḅe lohimbi kendâyiḅimutâ kuk kapam otmai. Yâkḅe nengât kapiân taka tatmâ Roma kunnennahât den bet pilâm lok kutdâ âiḅe, kutḅe Yesu sâḅ, “yâkḅe tihitnenḅe otmap” yawu sâḅ yâkât den lohimbi eknongom tawot.”

⁸ Yawu sâḅetâ kapi ambolipḅe otmu papatolipyenḅaḅe den ya nâḅgâm biwiyenḅan tâlimu kuk pato otbi.

⁹ Yawu otmâ papatolipyenḅaḅe Yason otmu bukulipḅe ekyongonjetâ tewet-senḅe katmâ pâi emetḅe puluhum kionḅi.

Pauloḅe Yesuhât topḅe Berea kapi ambolipḅe ekyongop.

¹⁰ Emet omon otmu Yesuhât komotḅe Paulo yet Sila yohân hâḅgânyotḅonjetâ Berea kapiân ariowot. Yan ari Yura lohimbi yengât miti emetḅan yâhâ Pauloḅe Yesuhât den pat âleḅe ekyongop.

¹¹ Yâhâ Tesalonike kapiân Yura lohimbiḅe biwi kârikḅe otmâ denyetḅe nâḅgâḅetâ giop. Yâhâ Berea kapiânâmâ lohimbi yaḅe biwi hewewenḅ otmâ ândâp katmâ Paulohât den nâḅgâneâk otbi. Yawu otmâ “Den eknongoap ya bulâḅe me bia” sâḅ hilâm ârândâḅ yakât alahu gulahu otmâ Anitâhât den miti pepaen kulemgowi ya sâlikuwi.

¹² Yawu otmâ yâk yengâlen gâtḅe kiḅitḅe orowâkḅe Yesuhâlen biwiyenḅaḅe kepeiwi. Otmu Girik lohimbi yahat yahatḅe nombotḅaḅe yawuâk.

¹³ Yawu gârâmâ Pauloḅe Berea kapiân ari Anitâhât den ekyongomu nâḅgâḅetâ bulâḅe olop yakât den pat sâḅ haok tuhuḅetâ Tesalonike kapiân arimu Yura lohimbiḅe nâḅgâḅetâ bâleop. Nâḅgâḅetâ bâlemu Berea kapiân ari kapi ambolipḅe biwiyenḅan kuiḅ kuiḅ kendâyiḅiwi.

¹⁴ Yawu otḅetâ Sila yet Timoteo yamâ Berea kapiân talowot. Yâhâ Paulo yamâ Yesuhât komotḅe ekunjetâ kapi ya pilâm saru ginḅan ariop.

¹⁵ Otmu Yesuhât komolân gâtḅe lok nombotḅaḅe Paulo dâim ari Aten kapiân katmâ âwurene sâḅ otḅetâ yuwu sâḅ ekyongop. “Yeḅe Sila yet Timoteo

ekyotgonetâ in yawu takaromawot.” Yawu sâmb ekyongomu âwurem Berea ariwi.

¹⁶ Paulone Sila yet Timoteo yetgât mambotyitgim Aten kapiân talop. Yan tatmâ Porom Lâpio topne topne hâwim kânângânetâ talop ya ekmâ biwine kâlâp siop.

¹⁷ Yawu otmâ Yura lohimbi yengât miti emetjan yâhâ Yura lok nombotne otmu Girik lok nombotjane Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaeminiwi yâk orop tatmâ den sahangiwî.

¹⁸⁻²¹ Aten kapi ambolipne otmu lok nombotne kâlepnehembâ taka yan kandi manbine den ango teteminiop yakât topne nângâm hejengune sâmb alahu gulahu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Paulone hilâm ârândâj sombemân ari lohimbi ya Yesuhât den pat âlepne ekyongomu den sahangiminiwi. Otmu kapi yan lok nângân nângânyene orop komot yâhâp manbi, kutyene Epikue, otmu âlâmâ Sitoik. Komot yapâ gâtjane Paulo orop tatmâ den sahangiwî. Nombotjane Paulohât yuwu sâwi. “Lok yune den ihilâk sâmap. Nângân nângânne bia.” Yawu sâwi. Otmu Anitâne Yesu mumunambâ mem yahalop yakât den pat âlepne Paulone ekyongomu nombotjane yuwu sâwi. “Lok yune lohimbi ondowângen mansai ya yengât Porom Lâpio yakât yap.” Yawu sâmb den âiân katne sâmb den sâsâ emetne âlâ, kutne Aripako sâmb, yan dâim yâhâ katjetâ kinmu yuwu sâmb âikuwi. “Gâne den ango eknongom gat ya nângâmunne ki keterakningimap. Yakât otmâ topne sâmb hejengurâ nângâne.” Yawu sâwi.

Paulone Anitâhât den ekyongop.

²² Yawu sânetâ Paulone yahatmâ kinmâ yuwu sâmb ekyongop. “Aten kapi ambolipne yengât orotmemeyene âlâlâ ekmâ yuwu nangan.

²³ Yene Porom Lâpioyene topne topne mepaem manmai. Nâne kapiyenan bam gam Porom Lâpioyene dondâ hâwim kânângânetâ kinsap ya eksan. Yawu gârâmâ lâpio âlâhât kawene inâk tap yan den yuwu kulemgum katjetâ tap ya sâlikuan. “Lâpio âlâhât topne ki nângâmain yakât kawene.” Ki nângâmai ya imbiâk mepaemai yakât topne âun yuân ekyongomune nângânomai.

²⁴ Kutjeâmâ Anitâ. Anitâne hân himbim amboje oap. Yâkne hân himbim kândikyotgom wahap topne topne katmâ meteop. Opon kâmbukne tuhomain yan ki tatmap.

²⁵ Anitâne tihitnenne otmâ galemnongomu manman âilongo manmain. Yakât otmâ nenne wuân me wuângât Anitâne umburuk otmu tângunomgât dop âlâ ki tap.

²⁶ Kândikum emelâk yâkne topne katmâ lok, kutne Aram sâmb, ya tuhuop. Yawu gârâmâ yâkâlembâ gâtjane lok topne topne tetem ganjetâ ganjetâ sambe sambe otmâ hânjan kulemjan manmâ arain.

²⁷ Biwi nângân nângânnenne pâron sâmbu Anitâhât towatne mem tetenomgât tetem manmâ mumain yakât dop yâkne katningimap. Otmu yupâ yapâ ari tatnom sâmunjeâmâ yakât andemne yâkjak sâmb ningiop. Yâkne kâlepnehen ki ya tap.

²⁸ Yakât otmâ lok âlâne den yuwu kulemguo tap.

“Yâkne kurihinenekmu mansain.”

Otmu yengâlembâ gâtne lok nombotjane yuwu sâmb,

“Nen yakât sen mansain.” Yawu sâmb.

²⁹ Anitâne umut biwinenne katningimu yakât sen mansain. Yakât otmâ nenne engatnenneâk otmâ kât, goli, me siliwa, yane mem Anitâhât kundenje tuhunomgât dop âlâ ki tap.

³⁰ Anitâhât topnje hâum pâpgum manmâ gamai yakât nângâm ki hilipyongop. Yawu gârâmâ âun yukârâmâ ya pesuk yap. Âun yukârâmâ lohimbî hânjan kulemjan manmâ arain nen kereknje orotmeme bâleje bet pilâm yâkâlen biwinenjanje kepeim tem lâuwanginomgât sâop.

³¹ Otmu iknje honj bawanjanje nen lohimbî kerek den âiân katnenekmâ topnenje mem tetem matje ningimu ârândânj otbuap yakât sâpnje kalop. Otmu nen kereknje lok yakât topnje nângâm henjenjunomgât Anitâje mumujambâ mem yahalop.” Yawu sâm ekyongop.

³² Yâhâ “mumujambâ mem yahalop” yawu sâm ekyongomu lok nombotjanje nângâjetâ tânyenje hutuk sâmu senjan gem girinjanjiwi. Yâhâ nombotjanjeâmâ yuwu sâm ekuwi. “Den yat yu sâp âlâen âwurem ga âlâkuâk sârâ nângânôm.”

³³ Yawu sânetâ Paulonje pilâyekmâ kionjop.

³⁴ Otmu lok nombotjanje Yesuhâlen biwiyenjanje kepeim Paulohâlen torokatbi. Yâk yengâlen gâtje lok âlâ, kutje Dionisio sâm, yâhâmâ nângân nângânje pato. Yâkne Aripako emelan yâhâ lok nombotje orop den otminiwi. Otmu imbi âlâ, kutje Damari sâm, otmu lohimbî nombotje ki yongonsan.

18

Paulonje Korinti kapiân ariop.

¹⁻² Paulonje Aten kapi pilâm Korinti kapiân ariop. Yura gâtje lok âlâ, kutje Akuila sâm, yâhâmâ Ponto hânân teteop. Otmu imbije, kutje Pirisila sâm, miakmâ Roma kapiân manowot. Kapi yan manmutâ Roma yengât kunyenje, kutje Kalaurio sâm, yâkne Yura lohimbî kerek yapâ watyekmu kapi ya pilâm itonj galañ otmâ ariwi. Yawu otmâ yâkneâmâ Korinti kapiân taka manowot. Otmu Paulonje âi yuwu mem manminiop. Yâkne sângum kârikne gârem kândâkdâek pato yanje mem selep tuhumu lohimbîje puluhunjetâ yapâ tewetsenje mem manminiop.

³ Otmu Akuila imbiñâitje nep yawuâk mem manminiowot. Paulonje Akuila imbiñâit mem teteyelekmu emetyekjan dâimutâ ari nep mem orowâk manbi.

⁴ Manmâ Paulonje tatmâ nângâ nângâ sâp ârândânjâk Yura lohimbî yengât miti emetjan yâhâ Yura otmu Girik lohimbî Yesuhâlen biwiyenjanje kepeinetgât enjatyenjan gem yakât den pat âlepje ekyongominiop.

⁵ Otmu Sila yet Timoteonje Makeronia hânângembâ takamutâ penanjakbi. Yapâek Paulonje âi ya pilâm Anitâje Yesu hângângumu ge tihitnenje otmap yakât den pat haonmâ ârândânj ekyongom manop.

⁶ Ya ekyongomu nângâjetâ tâñât otmu bet pilâm sâm ge katbi. Yakât otmâ Paulonje yâk yengât nângâmu giop yakât dop kum hâk katipje kâlep ya mem pân pângumu wahap gemu yuwu sâm ekyongop. “Hiliwahonomai yakât tosa nâhâlen ki gâitnomai. Yamâ yenje wahap. Sâp yupâek yen betyîngim pâku lohimbî yengâlen ari Yesuhât den pat âlepje ekyongowom.”

⁷ Yawu sâm ekyongom miti emetjambâ pilâyekmâ kapi ambonje lok âlâ, kutje Titio Yasto sâm, yâkne Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manminiop. Yakât emet miti emetje gotjan tuhumu talop. Yawu gârâmâ Paulonje yan arimu yâk orop manowot.

⁸ Yan manmâ Paulonje Yesuhât den pat âlepje lohimbî ekyongomu miti emetje yakât galemje, kutje Kirisipo sâm, yâk otmu hep torehenlipje orowâk nângâjetâ bulâje otmu Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi. Otmu Korinti kapi ambolipje kinjitje orowâkne Yesuhât den pat ya nângâjetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenjanje kepeinetâ toen mem katyekbi.

9-10 Otmu omonj âlâen Wâtgât mâmânâhât Heakne Paulo biwine mem purik pilâmu Kutdâne tetewanjim yuwu sâm ekuop. “Biwihe orotok sâmu lo-hotne otmatgât ninâk mâmânê otgihimune den pat âlepne pahâk ekyongom yâhâwuat. Kapi yukât ambolipne dondâne nâhâlen biwiyeñe kepeim mansai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne mem âlâlâ tuhuheknomaihât dop âlâ ki tap.”

11 Yawu sâm tetewanjim ekumu kapi yanâk manmâ Yesuhât den pat âlepne kâsikum yingim manmu yambu konok otmu kakñan emetsenne nombolân konok pesuk sâop.

Paulo hakñan sâm den âiân katbi.

12 Sâp yan Roma kunyeñe kiap âine âlâ, kutne Galio sâm, ya mem Akaia kapi ambolipne yengât kiap pato sâm katmu galemyongom manop. Yawu gârâmâ Yura lok nombotñe den hikunetâ biwiyeñe konohâk otmu Paulo mem kiapgâlen ari den âiân katbi.

13 Den âiân katmâ yuwu sâm hakñan sâwi. “Nen Yura lohimbine Mosehât girem lâum manmain ya lok yuñe kelangtmâ den ango kâsikum ningim yu lâunet sâm meme sâsâ tuhunenekmâ mansap.” Yawu sâwi.

14 Yawu sâñetâ Paulone den matne kâpekyingwe sâm otmu yanâk Galione den hârewanjim Yura lok yuwu sâm ekyongop. “Yen Yura lok, yeñe meme sâsâ tuhunekñetâ nângâmune bâleap. Lok yuñe yu me ya otmu bâleap mâne denyeñe nângâyingimbâm. Yawu ki oap yakât otmâ yuâmâ yengât wahap.

15 Lok kutne me girem denyeñe yuwu yawu tap yakât sâm tai. Yakât otmâ yenjâk sâm henjenunomai. Yu nâhât wahap bia.”

16 Yawu sâm watyekmu gewi.

17 Ge kapi ambolipñe nângâm bâlem miti emetñahât galemne pato, kutne Sostene sâm, ya kuwi. Yawu otbanjinetâ kiapne yekmâ ki yekmâ yawu olop.

Paulone Yerusalem kapiân âwurem ariop.

18 Paulone Korinti kapi yan Yesuhât komolipne orop sâp kâlep manbi. Yâhâ sâp yan Kenjeria kapiân ari “wahap âlâ gâmâlâk otbom,” sâm yakât dop kum bukulipne ekyongomu somotne korotok hârewangiwi. Somotne korotok hârewanjinetâ Korinti kapiân âwurem ariop. Âwurem ari Akuila yet Pisisila meyelekmu Yesuhât komot pilâyekmâ Siria hânângen arine sâm wanjaen yâhâwi.

19 Wanjaen yâhâñetâ meyekmâ ari Epeso kapiân katyekmu pilakbi. Pilakmâ Paulone Yura yengât miti emetñan yâhâ Yesuhât den pat âlepne ekyongomu yakât alahu gulahu otbi.

20 Otmu Paulone yâk orop yan sâp kâlewâk manâkgât ekuñetâ kuyingim yuwu sâm ekyongop.

21 “Anitâne nângânihiwuap otmuâmâ yengâlen yâhâpne âwurem takam yekbom.” Yawu sâm pilâyekmâ wanjaen yâhâop.

Wanjaen yâhâmu yapâ mem Kaisaria kapiân ari katmu giop.

22 Yapâ ari Yesuhât komolipne Yerusalem kapiân manbi yâk orop tipine tatmâ benne yapâ pilâyekmâ Antiok kapiân ariop.

23 Otmu Antiok kapi ya pilâm ari Yesuhât komolipne Galatia otmu Pirihiâ hânân manmâ ariwi yañe biwiyeñe Yesuhâlenâk katmâ manñetgât mem hewewen tuhuyehop.

Apolone Epeso otmu Korinti kapiân ari den pat âlepne ekyongop.

24 Yura lok âlâ nângân nângânne pato manop, kutne Apolo sâm, yâhâmâ Alesandiria kapi amboñe. Yâkñeâmâ Anitâhât den kulemgui ya sâlikum nângâm pesuk pilâm hewewen otmâ den ya lohimbi kâsikum yingim manminiop.

²⁵ Otmu Yoaneje emelâk toen mem kalop yakât otmâ Yesuhât den yamâ tipine nângâop. Yawu tipine nângâowâke yamâ biwine hewewen otmu den ya lohimbi kâsikum yingim manminiop.

²⁶ Yawu otmâ Yura lohimbi yengât miti emetjan yâhâ Yesuhât den pahâk ekyongomu Akuila yet Pirisilane denne nângâm emetyetjan dâim ari orowâk manmâ Anitâhât den mâtâpne sâm hengenngum ekumutâ nângâop.

²⁷⁻²⁸ Otmu Apolone Epeso kapi pilâm Akaia hânân ariwe sâm olop. Yakât otmâ Akaia arimu buku otbanjinomaihât nângâm Yesuhât komotne pepa âlâ kulemgum wanjetâ iknak miakmâ ariop. Mem ari Yesuhât komot Korinti kapiân manbi pepa ya tiripyongomu sâlikum ekmâ buku otbanjinetâ orowâk manbi. Otmu Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otbanjimu emelâk Anitâhât poropetelipnane yâkât den kulemgumi ya topnambâek kâsikum yingiop. Otmu Anitâne tihitnenne otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât topne sâm kusânmâ ekyongomu nângânetâ bulâne olop. Otmu Yura lok nombotne orop den sahangwi ya den amokjan ekyongomu nângâm pâpguwi. Yawu otmâ Yesuhât komot mem hewewen tuhuyekmu biwiyene Yesuhâlenâk kinop.

19

Paulone Epeso kapiân ariop.

¹ Apolone Korinti kapiân ari manop sâp yan Paulone pumne âlâ hâtikgum nombot ari Epeso kapiân gem Yesuhât komot âlâ mem teteyekmâ yuwu sâm âiyongop.

² “Kândikum biwiyene Yesuhâlen katbi yan Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingiop me bia?”

Yawu sâm âiyongomu sâwi. “Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak yakât ki nângâmain.”

³ Sânetâ sâop. “Yen toen mem katyekbi yakât topne sânetâ nângâwe.”

Sâmu sâwi. “Yoaneje lohimbi den ekyongom toen mem katyehop yawu otmâ toen mem katnenekbi.”

⁴ Sânetâ sâop. “Lohimbi orotmemeyene bâlene bet pilânomaihât Yoaneje toen mem katyehop. Yawu gârâmâ den âlâ yuwu torokatmâ sâop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap yâkât nângânetâ yahatmu yâkâlen biwiyenane kepeinomai.” Den sâop ya Yesuhât sâop.

⁵ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Yesuhât kulân toen mem katyekbi.

⁶ Toen mem katyekbi yan Paulone kunyenan memu Anitâne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingim nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâne ki sâsâne sâwi. Yawu otmâ ari Anitâhât den lohimbi ekyongowi.

⁷ Lok kâiân yâhâp yane yawu otbi.

⁸ Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp ârândâne Paulone Yura yengât miti emetjan yâhâ Anitâne tihityene otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepne ekyongomu nângânetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katnetgât engatyenjan giop. Yawu otmu emetsenne kalimbu pesuk sâop.

⁹ Lohimbi nombotnane den pat ya nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Yâhâ nombotne âlâneâmâ ândâpyene kârikne otmâ biwiyene alitbi. Yawu otmâ lohimbi senyenjan kinmâ Yesuhât den ya sâm bâlewi. Yakât otmâ Paulone pilâyekmâ ari Tirano den emetjan hilâm ârândâne Yesuhât komot orop menduhuakmâ yâkât den alahuwi.

¹⁰ Yawu otmâ manñetâ yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Kutdâhât den ya sâm haok tuhuñetâ Asia hânân arimu yan Yura lohimbi otmu kapi ambolipñe kiñgitñe orowâkñe Kutdâhât den pat ya nâñgâwi.

Siwa nanlipñe otmâ tâpikguwi.

¹¹ Anitâñe Paulo mâmâñe otbangimu kulem topñe topñe memu lohimbiñe ekñetâ âlâ kândâkdâ olop.

¹² Lohimbi nombotñe Paulohât sâñgum otmu sâñgum tipñe ârit piri-akmap ya mem bukulipyeñe kundat otbi yâk yengâlen ari yañe wâiyekñetâ âlepñe otbi. Yâhâ nombotñe âlâmâ wâiyekñetâ weke bâleñeñe gaiakmâ pilâyekmâ ariwi.

¹³⁻¹⁴ Yura yengât miti emetñe âlâhât lok kunñe, kutñe Siwa sâm, nanlipñe nombolân yâhâpñe kapi tatmâ arap ya hawamgum ari weke bâleñe watyekmâ manminiwi. Yawu otmâ Paulohât nep sâñgumñe wâiyekñetâ weke bâleñeñe gaiakmâ ariwi yakât den pat nâñgâñetâ yahatmu Yesu Kutdâ kutñe kunmâ weke bâleñe âlâ watne sâm yuwu sâm ekuwi. “Yesu Kutdâhât den Paulone lohimbi ekyongomap yâkât sâtñe otmâ gaiakmâ ari.”

¹⁵ Yawu sâñetâ yuwu sâm purik pilâyingñe. “Yesu nâñgâwanñe, otmu Paulo gurâ nâñgâwanñe. Yâhâ yenâmâ âlâlâ? Yenâmâ ki nâñgâyingñe.”

¹⁶ Yawu sâm lok weke bâleñeñe mângâeminiop yañe naom ya yongom hâk katipñe otmu petyeñe lâum duwatyingim mem âlâlâ tuhuyehop. Yongom mem âlâlâ tuhuyekmu hâkyeñe hewâk hewâk papato yañe emelambâ gem hâk barahâk ariwi.

¹⁷ Otmu yakât den pat kapi ambolipñe nombotñe sâm haok tuhuñetâ Yura lohimbi otmu kapi ambolipñe kerekñe nâñgâñetâ sâtñe otmu Kutdâ Yesuhât nâñgâñetâ yahalop.

¹⁸ Yawu otmâ lohimbi Yesuhâlen biwiyenñe katbi kiñgitñe orowâkñe Yesuhât komot yengâlen ari yu ya otñetâ bâleminiop ya sâm tetewi.

¹⁹ Otmu hawat topñe topñe, kara suña mem manbiñe yakât pepa kerehâk mem ga lohimbi senyenñe kinmâ kâlâwân pilâñetâ sem gulip olop. Pepa uñetâ siop yakât hâmeñe emelâk tewetsenñe âlâhât tipñe yañe puluhuwi.

²⁰ Yawu otmâ Kutdâhât den lâum manñetâ manmanyenñe kilihahop. Otmu Kutdâhât den ya sâm haok tuhuñetâ lohimbi kiñgitñe orowâkñe nâñgâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenñe kepeiwi.

²¹ Otmu yakât kakñan Paulone Yesuhât komot Epeso kapiân manbi yuwu sâm ekyongop. “Yesuhât komot Makeronia otmu Akaia hânân manmâ ari ya yengâlen ari biwiyenñe mem hewewenñe tuhuyekmâmâ yapâ Yerusalem kapiân ariwom. Yan ari tipñe tatmâ pilâyekmâ yapâ ari Roma kapiân ariwom.”

²² Yawu sâm ekyongom lok yâhâp, orowâk nep tânâhom manbi, kutyetñe Timoteo yet Erasto, yâk hâñgânyotgomu Makeronia hânângen kulet sâm ariowot. Otmu ikñeâmâ Asia hânânâk tipñe manop.

Epeso kapiân umatñe âlâ Yesuhât komot teteyingñe.

²³ Yâhâ sâp yan Epeso kapi ambolipñe kiñgitñe orowâkñe Porom Lâpioyenñe bet pilâm Kutdâhâlen biwiyenñe kepeim manbi. Yakât otmâ umatñe âlâ teteop yakât topñe yuwu.

²⁴ Lok âlâ, kutñe Demetirio, yâkñe ikñe bisinisi yuwu tuhumi manminiop. Kât âlonngo lonngo âlâ, kutñe siliwa, yañe mem Lâpioyenñe âlâ, kutñe Atemi sâm, yâkât opon kâmbukñe yakât umutñe tuhumi manminiop. Umotñe tuhumi kapi ambolipñe otmu kandi taka yan manminiwiñe ya puluhuyetâ yapâ tewetsenñe pato mem nombotñe ikñe nep loklipñe puluhuyekminiop.

25 Yâhâ kapi ambolipne kiŋgitne orowâkne Porom Lâpioyene bet pilâwi yakât otmâ Demetirionje nep loklipne otmu bukulipyene nombotne menduhyekmâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, Atemi opon kâmbukjahât umutne tuhum yapâ tewetsenne pato memain ya nanjai.

26 Yawu gârâmâ lok âlâ, kutne Paulo, yâkne Epeso nengâlen taka kapi yu ambolipne otmu Asia ambolipne lohimbî kiŋgitne orowâk yuwu sâm ekyongomap. “Lok âlâlâne engatyeŋajak nâŋgâm Porom Lâpio me yu yakât umutne tuhumai yamâ bulâne bia.”

27 Yawu sâm ekyongom mem biwi hâlim tuhuyekmap. Yakât otmâ topne yuwuhât nâŋgâm ketet oan. Nen Epeso kapi ambolipne, kapi nombotne Asia hânân tatmâ arap ya ambolipne otmu lohimbî hânŋan kulemŋan mansai, nen kerekne Atemi yâkât nâŋgâmunne yahatmu mepaem manmâ gain. Yawu gârâmâ lohimbî kiŋgitne orowâkne Atemi bet pilâm âlâhâlen biwiyenaje kepeim mannomai otmuâmâ yâkât opon kâmbukne yu gaho gaho membuap. Otmu nengât âi yu biatningiwuap.”

28 Yawu sâm ekyongomu biwiyene kum den kârikŋan yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Atemi, yâkât nâŋgâmunne yahât yahatne otmâp.”

29 Yawu sâm den kârikŋan sâŋetâ kapi ambolipne kerekne nâŋgâŋetâ bâleop. Nâŋgâŋetâ bâlemu menduhuakmâ Makeronia hânân gâtne, lok yâhâp, kutyetne Gaio yet Arisatako, Paulo orop takawi yâk yetgâlen pârâk sânsânâk ari yotgone sâm mem dâiyelekmâ sombemân ariwi.

30 Yawu otbi yakât den pat Paulone nâŋgâm yâk yetgâlen ariwe sâm otmu yan Yesuhât komotne mem alitbi.

31 Otmu Paulo bukulipne lok papato nombotnane yâk ki arim yelekbuap sâm den katŋetâ arimu Paulone nâŋgâm ki arim yelehop.

32 Yâhâ lok nombotnane topne ki nâŋgâmâk imbiâhâk ari lok menduhuakbi ya torokatyekmâ kuk otmâ den ihilâk mahilâk otbi.

33 Yawu otŋetâ umatne yu nengâlen gâitmai sâm Yura lok nombotnane bukuyene âlâ, yâkne yahatmâ kapi ambolipne kuyiŋgimu pilâŋet sâm mem katŋetâ senyenjan yâhâ kinop.

34 Yâhâ kinmâ bânne pilâm kum kuratyongom den ekyongowe sâm otmu kundenne ekŋetâ Yura gâtne otmu den emelâk sâwi ya witgum den beresenâk yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Atemi, yâkât nâŋgâmunne yahat yahatne otmâp” yawu sâwi.

35 Yawu sâŋetâ sâp kâlewâk otmu Epeso yeŋgât kaunsoli kuskus yâkne sâm lohotne tuhuyekmâ yuwu sâm ekyongop. “Epeso kapi ambolipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nenjak Atemihât opon galemgumain. Otmu himbimângembâ kât pato âlâ giop ya mem manmain. Yakât topne lohimbî hânŋan kulemŋan mansai kerekne nanjai.

36 Yakât otmâ lok girawu yane ya sâm ge katnomai? Yakât otmâ mete pirik otmaihât biwiyene giâk.

37 Lok meyelekmâ gai yune Lâpionenŋahât oponân ki yâhâ kombo meningiawot. Otmu Atemi ki mem bâleawot. Yeŋeâmâ imbiâk lok yâhâp yu mem dâiyelekmâ takai.

38 Yâhâ Demetirio otmu nep loklipnane lok âlâhât nâŋgâŋetâ bâlemu den âiân katne sâm oai otmuâmâ kiap yeŋgâlen mem ari sâp sâsâŋan sâm tetenmai.

39 Gârâmâ den âlâ tap ya sâm heŋgeŋgune sâm oai otmuâmâ papatolipnenne yâk yeŋgâlen ari sâm heŋgeŋgunomai.

40 Yamâ âun yu den ekyongonŋetâ tepyene yahatmu kuk otmâ kapam tetewe sâm oap. Yakât otmâ lok kutdânenŋane nâŋgâm yukât âinongowuap otmuâmâ

sârereaknomgât dop âlâ ki otbuap. Yakât otmâ pilânet.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu nângânetâ ârândân otmu iton galan otmâ ariwi. Umatje bâleje Yesuhât komot teteyingioj yakât topje yawu.

20

Pauloje Makeronia otmu Akaia hânân arim takaop.

¹ Kapi ambolipje tepyeje welâmnan gemu itongalon otbi yakât kakjan Pauloje Yesuhât komolipje menduhuyekmâ den bâije ekyongom biwiyenje mem hewewenjuhuyekmâ Makeronia hânân ariop.

² Hân yan Yesuhât komot manmâ ariwi yâk yengâlen ari Yesu Kiristohât den kâsikum yingim biwiyenje mem hewewenjuhuyekmâ Akaia hân, nengâlingen âwurem takaop.

³ Nengâlen takamu orowâk manbin. Yâkje Yesuhât komot den kâsikum ningimu emetsenje kalimbu pesuk sâop. Otmu pilânenekmâ Siria hânângen ariwe sâmu saru sâtjan ge wanjaen yâhâwe sâmu otmu Yura lok nombotjanje kune sâmu den hikuwi yakât den pat nângâm lok nombotje orowâk Makeronia hân yapâ ariwi.

⁴ Otmu lok orowâk ariwi ya yengât kutyeje yuwu. Piro nanje, kutje Sopata sâmu, yâhâmâ Berea kapi amboje. Âlâmâ Tesalonike kapi amboyâhâtje, kutyetje Aristako yet Sekundo. Yâhâ âlâmâ Derewe kapi amboje, kutje Gaio. Âlâmâ Timoteo, otmu Asia hân yapâ gâtje lok yâhâp, kutyetje Tikiko yet Toropimo.

⁵ Lok yamâ pilânenekmâ kulet sâmu ari Toroa kapi Asia hânân tap yan ari mambotningim manbi.

⁶ Yâhâ nenje Pilipi kapiân tatmunje Natik Homban ya pesuk sâmu kapi ya pilâm wanja patoen yâhâmunje menenekmâ ariop. Ari hilâm mome pesuk sâmu Toroa kapiân ari katnenekmu ge yâhâp peneyingiwini. Peneyingim yan yâk orop tatmunje hilâm nombolan yâhâp pesuk sâop.

Pauloje lok âlâ mumunambâ mem yahalop.

⁷ Otmu tatmâ nângâ nângâ sâpje pesuk sâmu natik nene sâmu emet âlâen yâhâ menduhuakbin. Otmu emet han sâmu kapi ya pilâm arinom gârâmâ yakât otmâ Pauloje den kâlep pato eknongomu tatmunje omoj kâmbukje olop.

⁸ Otmu emet biwinjan tatbin yan balam saum katjetâ sem han sâmu tatbin.

⁹ Yâhâ Pauloje den kâlep eknongomu, lok âlâ, kutje Yutiko sâmu, yanje Paulohât den nângâm senje aman aman otmu siru meme kuwi yan iop. Yan im tatmu yapâ kum kionop. Yâhâ emet yakât biwinje kalimbu kakjan amokjan tuhuwi yapâ kionmâ kumu muop. Yawu gârâmâ lok nombotjanje in yawu ge mem ekmâ “bâleap”, yawu sâmu eknongowi.

¹⁰ Yawu otmâ Pauloje ge lok ya mem yuwu sâmu ekyongop. “Ki isenjet. Yu tepje yawuâk mândim tap.”

¹¹ Yawu sâmu lok ya yahatmu emelan yâhânetâ sot um nem tatmunje Pauloje Yesuhât den kâsikum ningimu den alahu gulahu otmunje emet han sâop. Emet han sâmu pilâyekmâ ariwin.

¹² Otmu lok mumunambâ mem yahalop yakât tepyeje welâmnan gemu emetyenjan ariwi.

Pauloje Toroa kapi pilâm Milete kapiân ariop.

¹³ Pauloje saru hâlânjâmâ Aso kapiân ariwe sâmu katnenekmâ arimu nenje wanjaen yâhâmunje menenekmu Aso kapiân ariwin.

¹⁴ Yan arimunje penangiakmâ orowâk ariwin. Yawu otmâ Mitilene kapiân ariwin.

¹⁵ Yapâ ari emet hanj sâmu yâhâpñan Kio mâtuña wangim ari kalimbujan Samo mâtuña yan ariwin. Yapâ ari imbâtñan Milete kapi mewin.

¹⁶ Yâhâ Pentikosi hombanj tâlâhuop. Yakât otmâ Paulonje Yerusalem kapiân in yawu ariwe sâm olop. Otmu yapâ ari Yesuhât komot Epeso kapiân mansainje alitnenekñetâ yan tatmunje sâp kâlep otmapgât kapi ya wangim Milete kapiân tâñâk ariwin.

Paulonje Epeso yengât galemlipyene den ekyongop.

¹⁷ Milete kapi ari wanğaembâ gemunje Paulonje lok âlâ honj hângângumu Epeso kapiân ari Yesuhât komot yengât galemlipyene ekyongom dâiyekmu takawi.

¹⁸ Takanjetâ Paulonje den yuwu sâm ekyongop. “Anğoân nâñe Asia hân pato yuân taka yen orop manban. Taka manmâ âi topñe katmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yingim gawan ya nanjai.

¹⁹ Kutdâhât tem lâuwangim huruñ huruñ manmâ honj bayingim manban. Otmu Yura lohimbi nombotñane nohom mem âlâlâ tuhunekñetâ hâhiwin kakñan manban.

²⁰ Yawu gârâmâ ki lohotñe otmâ Yesuhât den kurihiwan. Yen manman âlepñan mannomaihât lohimbi senyeñan kinmâ Yesuhât den pat âlepñe pahâk ekyongowan. Otmu emetyeñan gurâ ari Yesuhât den topñambâek kâsikum yingim manban.

²¹ Yawu otmâ Yura lohimbi otmu kapi ambolipñane orotmemeyene bâleñe bet pilâm Kutdâ Yesuhâlen biwiyeñane kepeim manñet sâm girem den ekyongom engatyeñan gewan.

²² Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinan kionmu tem lâuwangim pilâyekmâ Yerusalem kapiân ariwe sâm oan. Yawu gârâmâ arimune girawu otnihinomai ya ki nâñgâm henjenñuan.

²³ Yawu gârâmâ kapi ârândâñ arim takamune yan Wâtgât Mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñan tap ya mem biwinan katmu Yerusalem ariwom yan pâi emetñan katnekmâ mem âlâlâ tuhuneknomai ya nanjan.

²⁴ Yawu gârâmâ Anitâñe lok kerek tihitnenñe otbe sâm oap yakât den pat âlepñe lohimbi ekyongowomgât Kutdâ Yesuñe âi sâm nihiop. Nep yu tuhum pesuk pilâwom sâm yakât biwinañe mem nine manmannahât nâñgâmunne ki yahatsap.

²⁵ Anitâñe tihitnenñe otmap yakât den pat âlepñe kâsikum yingim gan. Otmu arimune yen orop âlâku ki enjaknom.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ yiwereneñe den yuwu sâm ekyongomune nâñgâñet. Anitâñe lok kerek nengât tihitnenñe otbe sâm nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge kawenenñan kinmu howanân kuñetâ muop. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe yâkâlen biwiyeñane kepeim mannomai ya Anitâñe meyekmâ manman kârikñan katyekmu heronje kakñan mannomai. Yakât otmâ den topñambâek kâsikum yingim gan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe den yakât nâñgâñetâ gemu Yesu betgunomai otmuâmâ tosa ya nâhâlen ki gâitnomai. Yamâ ambonje ikñe.

²⁸ Anitâhât nanñane kawenenñan kinmu kuñetâ muop yâkâlen biwinenñane kepeim manmain otmuâmâ ikñe pat kuningiop yakât bulâñe ya menom. Yâkât komotñe lohotñe otmaiñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe yen meyekmâ galem yongomap. Yawu otmu yeñe biwi golâek manmâ yâkât wâtñan kinmâ Yesuhât komot galemyongonomai.

²⁹ Pilâyekmâ ariwom yan wuân teteyingiwuap yakât den âlâen hâum yuwu sâmunen nângânet. Lama yamâ pâlâmne kinmai. Yawu kinnetâ yan soso hulinne taka nombotne yingim neyekmai.

³⁰ Yakât dopneâk yengâlen gâtne lok nombotne Yesus Kiristohât lohimbi den pat âlepne kelangatmâ ekyongonomai.

³¹ Yakât otmâ biwiyenane golâek mannomai. Otmu nâne omonje hilâmne Anitâhât den topjambâek yen kerek otmu ikniâk ikniâk kâsikum yingim hâhiwin kaknan manmâ gamune yambu kalimbu pesuk yap. Den kâsikum yingim gaman ya mem mete tuhummannomai.

³² Otmu yukârâmâ katyekmâ arimune Anitâne tihityene otbuap. Anitâne tihityene otmap yakât den pat âlepne nângâm manmâ yâhânetâ biwiyene ki houj sâwuap. Yâkât den tinjak lâum yâkât amutgen mannomaine otmuâmâ manman kârikjahât pat kuyingiop yakât bulâne menomai.

³³⁻³⁵ Yesune den âlâ yuwu sâop. “Sot me iri sikum me senne âlâlâ bukulpnenne yengât tatyngiap yapâ mem kâsikum ninginetâ herone nângâmain. Yawu gârâmâ sot me iri sikum senne âlâlâ tatningiap yapâ mem kâsikum yingimâmâ herone pato nângâmain.” Yawu sâop. Den sâop ya watmâ yeje tânohom tewetsenne me hâk katipne me senne âlâlâ kâsikum nihinet sâmi ki ulityongominiwan. Yamâ nâ ninâk nep mem yapâ tewetsenne mem dâim sot me senne âlâlâ puluhum nine otmu bukulpne orowâk Anitâ hoj bawangimain ya tânahom manmain. Otmu lohimbi mesek otbi me wâtyene gemu manbi ya tânyongom gan ya gurâ yeje nanjai. Yakât otmâ nâne kâi towat otmâ gan yawuâk watmâ manjetgât nanjan.” Yawu sâmi ekyongop.

Den yawu sâmi ekyongomu kâmgunetâ ulitguop.

³⁶⁻³⁸ Otmu Paulone “Arimune âlâku ki enaknom” sâop yakât nângânetâ tepyene dondâ hako otmu iseangim lâum parahuakmâ katjetâ wanjaen yâhâop.

21

Paulone Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹ Katyekmâ wanjaen yâhâmunne menenekmâ mâtuja âlâ, kutne Kosi sâmi, yan tâj tânjâk ariop. Emet hanj sâmi yapâ pilâm ari Loto mâtuja wangim Patara kapiân ariwin.

² Yan ari wanja pato âlâ Poinike kapiân ariwe sâmi olop ya mem tetewin. Otmu yapâ wanja yan yâhâmunne menenekmâ ariop.

³ Ari sennenje pilâm Kipiro mâtuja ekmunne gâwu gâwu olop. Ya wangim ari Siria hânân kapi âlâ, kutne Tiro sâmi, ya saru ginjan tap yan ariwin. Otmu wanjaembâ gemunne nep lokne wanjaen yâhâ senne âlâlâ yapâ lâum ba kendij emetjan katjetâ talop.

⁴ Yawu otjetâ nenneâmâ kapiân yâhâ Yesuhât komot mem tetyekmâ orowâk manmunne hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Sâp yan Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne lohimbi ya yengât biwiyenan kionmu Paulone Yerusalem kapiân ki ariwuapgât nângâm yakât ekuwi.

⁵ Otmu wanja yanje kapi ya pilâm ariwe sâmi otmu yan lohimbi yanje nimnaomlipyene meyekmâ saru sâtnan ge kinnetâ orowâk tatmâ Anitâ mepaewin.

⁶ Yawu otmâ parahuakmâ wanjaen yâhâmunne yâhâmâ kapiân âwurem takawi.

Lok âlâ, kutne Ahawo sâmi, yâkne Paulo den ekuop.

⁷ Wanğaen yâhâmunje menenekmâ Tiro kapi ya pilâm Tolemai kapiân ari katnenekmu ge kapiân yâhâwin. Kapiân yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ orowâk tatmâ den huhuwin.

⁸ Otmu emet hanj sâmu pilâyekmâ Kaisaria kapiân ari lok âlâ, kutje Pilip sâm, yâkât emelan yâhâ tatbin. Pilip ya emelâk Yerusalem kapiân Yesuhât komotje lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâm yingwiwi ya yengâlen gâtje.

⁹ Otmu baralipje imbât, imbi tat tatje manbije Anitâhât den lohimbi kâsikum yingim manbi.

¹⁰ Nenje yâk orowâk tatmunje lok âlâ, kutje Ahawo sâm, yâkje Anitâhât den sâm tetem manminiop.

¹¹ Yakât otmâ yâkje Yuraia hân pilâm nengâlen taka Paulohât letje mem holarbanjimâmâ ikje kâije bâte menduhum sâhâm yuwu sâm eknongop. “Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje yuwu yap. “Let yukât ambonje Yerusalem kapiân ariwuap yan Yura nengât papatolipnennaje yuwu sâhâm pâku lok yengât bâteyan katnomai.” Yawu yap.”

¹² Ahawone yawu sâm eknongomu, nângâm nen otmu kapi ambolipnaje “Paulone Yerusalem kapiân arimap,” sâm kuwanjiwin.

¹³ Kuwanjimunje sâop. “Wongât tepyeje bâlemu kunihai? Nâje Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât den pat âlepje lohimbi ekyongowom. Yawu gârâmâ Yura nengât papatolipnennaje pâi emetjan mem katneknomai yakât ki nângâm gorânihiwuap. Otmu yâkje nohonomai yanâmâ hâkne ki biuk sâwuap.” Yawu sâop.

¹⁴ Yawu sâmu witgum ekuwin yamâ nângâmu ki ârândân otmu iliwelop. Yakât otmâ pilâm yuwu sâwin. “Wuân me wuân Kutdâhât biwiyan tap ya tetewanjgiwuap. Ya Anitâhât wahap.” Yawu sâwin.

¹⁵ Otmu nenje Pilip orop tipije tatmunje Paulone eknongomu kapi ya pilâm Yerusalem kapiângen ariwin.

¹⁶ Yâhâ Kaisaria kapi ambolipnaje Yesuhâlen biwiyanje kepeim manbi ya nombotje orowâk ariwin. Otmu lok âlâ, Kipiro mâtuja yan gâtje, kutje Neson sâm, yâhâmâ embâñâmbâek Yesuhâlen biwiyanje kepeim manmâ gaop yâkât emetje mâtâp pato ya hâlânmâ tap yan yâhâ iwin.

¹⁷ Otmu emet hanj sâmu yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât komotje orowâk manbin.

¹⁸ Emet hanj sâmu yahatmâ Yakowohât emelan yâhâwin. Yan yâhâ tatmunje Yesuhât komot ya yengât galemlipyeje kerekje taka peneninginetâ orowâk tatmâ den huhuwin.

¹⁹ Yawu otmâ Anitâje Paulo mâmâje otbanjimu pâku lohimbi yengâlen ari Yesuhât den pat âlepje ekyongomu nângânetâ bulâje otmu Yesuhâlen biwiyanje katbi yakât den pat ekyongop.

Paulone Mosehât girem den lâuop.

²⁰ Paulone den pat ya ekyongomu nângânetâ Anitâ mepaem yuwu sâm Paulo ekuwi. “Bukunenje, yuwu sâm ekgohomunje nângâ. Yura lohimbi kingitje orowâkje Yesuhâlen biwiyanje kepeim manmâ Mosehât girem den lâumai.

²¹ Yâkje gâhât yuwu sânetâ nanğain. “Yura lohimbi nombotje pâku lohimbi yâk yengâlen ari mansaije Mosehât girem den pilânet sâm gâje engatyan gemat. Otmu nanlipyeje yengât hâkyenahât torehennan undip ki tuhuyinginet sâm kuyingimat. Yawu otmâ Yura lohimbi nengât orotmemenene pilânet sâm kuyingimat. Yawu sânetâ nanğain.

²² Otmu gâ Yerusalem kapiân taka tat yakât den pat getek nângânomai.

²³ Yâhâ yâkne nângâm bâlehihimaihât yuwu otbuatgât nangain. Nengâlen gâtne, lok imbât yâkne yuwu sâmu den hikuwi. “Nenne Mosehât girem den lâum wahap âlâ otmunne pesuk sâwuap yan Anitâhât hotom uwanjim somotnenne korotok hâreanjinom.” Yawu sâmu den hikuwi. Yawu gârâmâ tewetsenne ki tatyinjiap. Yakât otmâ opon kâmbuknan ki yâhâm Anitâhât hotom uwanjim somotyene korotok hâreanjiap. Inâk manjetâ sâp emelâk katbi ya tâlâhuap.

²⁴ Yakât otmâ hândâhân gâne opon kâmbuknan yâhâ tânyongom tewetsenne katyinjuiuat. Yawu otdâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâmu Anitâhât hotom uwanjim somotyene korotok hâreanjineta pesuk sâwuap. Yawu otdâ lohimbine gekmâ yuwu nângânomai. “Paulo haknan sânetâ nangain ya imbiâk sânetâ nangain. Yâkneâmâ Mosehât girem den lâumu eksain.” Yawu sânomai.

²⁵ Yawu gârâmâ pâku lohimbine Yesuhâlen biwiyenane kepeim manmai ya yengât pepa yuwu kulemgum katyinjuiwin. “Pâku lohimbine belângen manmaine Porom Lâpio mepaem sotbân gotyenan katnomai yapâ gâtne ki mem nenomai. Otmu nonin bulimakao engatne sâhâm manjuneta mumbuap ya otmu yakât hepne ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Yawu sâmu den katmunne ariop.” Yawu sâmu Paulo ekuwi.

²⁶ Yawu sânetâ Paulone lauyenan mem lok imbât ya yengâlen torokalop. Emet han sâmu yâk orowâk opon kâmbuknan yâhâwi. Opon kâmbuknan yâhâ Anitâne yekmu ârândân olâkgât hotom umai ya ekyongomu piriyekebi. Otmu lok imbât yane “Mosehât girem den lâum wahap âlâ otnom,” sâmu den hikuwi ya sâp girawuân lama gâim hotom uneta pesuk sâwuap yakât sâp Paulone sâmu kalop.

Yura lohimbi nombotjane Paulo mem kune sâmu otbi.

²⁷ Hilâm nombolân yâhâp pesuk sâmu, Paulone opon kâmbuknan yâhâmu Yura lok nombotne Asia hânângembâ kandi taka tatbine ekmâ nângâm bâlewanjiwi.

²⁸ Yawu otmâ Paulohât yuwu sâmu lohimbi yan kinbi ya den kâlâp ekyongowi. “Wâe, Isirae lok, yuwu sâmunne nângânet. Pâku lohimbine nengât nângâm bâleningineta lok yune ya yengâlen ari sâmu ge katnenekmâ engatyan gemap. Otmu Mosehât girem den otmu nengât opon kâmbuknahât orotmeme ya gurâ yawuâk sâmu ge katmap. Otmu âun yukârâmâ pâku lok âlâ dâim nengât opon kâmbuknan orowâk yâhâm giawot. Yawu otmâ nenne yan yâhâ Anitâ mepaem yuwu yawu otnom yakât undip katningiap.” Yawu sâmu yamâ topne yuwuhât imbiâk sâmu.

²⁹ Emelâk Paulone Epeso kapi amboje âlâ, kutne Toropimo sâmu, yâk orop kapi tânâmnjan bam gam otmutâ yelekmâ “Imbiâk yâku opon kâmbuknan yâhâm giawot,” yawu sâmu hilipguwi.

³⁰ Paulohât yawu sâmu ekyongoneta nângâm yapâ Yura lohimbi kinjitne orowâkne tepyene kâlâp pundun sâmu nombotjane in yawu sururuk sâmu opon kâmbuknan yâhâm Paulo mem gewi. Mem geneta yan opon kâmbuknahât tembe lâu âlâne yekmâ “opon kâlehen yâhâ otjeta bâlemap,” sâmu gahatne manjuop.

³¹ Gahatne manjumu Paulo mem kune sâmu otjeta yan lok âlâne yekmâ sâop. “Yerusalem kapi ambolipne kerekne kapam kune sâmu otmâ menduhuaksai,” yawu sâmu den katmu Roma tembe lâu yengât kunyene pato yâkâlen arimu nângâop.

³² Nângâm pârak pilâm tembe lâu yengât kunlipyene ekyongomu tembe lâu kinjitne orowâk meyekmâ opon kâmbuknan ariwi. Yan arineta Yura lok nombotne Paulo kum kinbine yekmâ kinjityenahât otmâ pilaneta talop.

³³ Pilâñetâ tatmu tembe lâu yengât kunyeñe patoñe tembe lâu nombotñe ekyongomu Paulo mem ip kârikñe yâhâp mem yañe bânñe sâhâwi. Yawu otñetâ kunyeñe lohimbi kinbi ya yuwu sâm âiyongop. “Lok yu wonân gâtñe. Wuân otmu bâleap yakât kune sâm oai?”

³⁴ Yawu sâm âiyongomu den ihilâk mahilâk nâku sâwe gâku sâwe otñetâ gulip malip olop. Yawu otmu topñe nângâm heñgeñguwe sâm tembe lâulipñe ekyongomu Paulo dâim kiap yengât emetyeñehen ariwi.

³⁵⁻³⁶ Emetyeñehen ari tirehân yâhâne sâm otñetâ yan lohimbi kinñitñe orowâkñe kuk bâleñe otmâ “Paulo mem kumunñe muâk,” sâm mem hawam mewam tuhuyekmâ mâtâp manguyiñgiwi. Mâtâp manguyiñgiñetâ tembe lâu yañe Paulo dâim limbâröñyekmâ emet gahatñan yâhâ kinbi.

³⁷ Emet gahatñan yâhâ kinñetâ Pauloñe Girik yengât denân yuwu sâm tembe lâu yengât kunyeñe âikuop. “Den âlâ ekgohowe sâm oan.”

Sâmu sâop. “Ae, gâ Girik den nângâmat.

³⁸ Nâñe nângâm tâpikguan. Emelâk Aihita kapi amboñe âlâñe Roma lok watnenekbe sâm lok 4,000 meyekmu lok ki manmaiângen ari menduhuakbi. Gâhât lok ya sâm oan. Yawu gârâmâ Girik denân yat. Yakât otmâ nâñe nângâm tâpikguan yawu nanñan.”

³⁹ Sâmu sâop. “Nâmâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi pato tap ya amboñe. Âlepñe, gâñe nângânihirâ lohimbi yu den âlâ ekyongowe.”

⁴⁰ Yawu sâmu nângâwanñimu Pauloñe tirek kunñan kinmâ bânñe pilâm kum kuratyongomu den hutuk sâñetâ Yura yeñe denân yuwu sâm ekyongop.

22

Pauloñe ikñe topñe sâm tetem ekyongop.

¹ “Bukulipne otmu papatolipne, yuwu sâmune nângâñet. Lok nombotñe den haknan sâñetâ nanñai yakât matñe yuwu sâm ekyongomune nângâñet.” Yawu sâop.

² Yura yeñe denyenñan yawu sâm ekyongomu nângâm den biaek tatmâ ariwi.

³ Yawu otñetâ yâkñe torokatmâ yuwu sâop. “Nâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi tap ya amboñe. Yawu gârâmâ awonñe menekmâ Taso kapi pilâm taka opon kâmbukñahât nângân nângân emetñan katnekmâ manmâ pato otban. Otmu bawapi yengât kunlipyeñe pato âlâ, kutñe Gamalie sâm, yâkñeâmâ Anitâhât den kâsikum nihimu mem mete tuhum manmâ gan. Yakât otmâ Moseñe girem den topñe topñe kulemgup ya kerek nângâm ba takaman. Otmu papatolipnenñe den âlâlâ torokatmâ kulemgum manmâ gawi ya tâñ tâñâk watmâ âlâ ki wangian. Otmu yeñe Anitâhât tem lâune sâm otmai, nâ gurâ yawuâk otman.

⁴ Yawu otmâ lohimbiñe Yesuhâlen biwiyeñe kepeim manbi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ tembe lâu ekyongomune lohimbi ya kinñitñe orowâk hikum pâi emetñan katyekñetâ tatbi. Otmu nombotñe yongonñetâ muwi. Yawu otyiñgim manban.

⁵ Yâhâ Anitâhât hotom umai ya yengât kunyeñe pato otmu Yura nengât papatolipnenñe otban mewan ya kerek nanñai. Yâkñeâmâ Yura nengât papatolipnenñe Damasiko kapiân manbi ya yengât pepa âlâ nihim yuwu sâm hângânnohoñetâ mem ariwan. “Pepa yu papatolipnenñe yingirâ nângâhinhñetâmâ lohimbi Yesuhâlen biwiyeñe kepeim mansai ya mem teteyekmâ bâtyenñan hikuyekmâ meyekmâ âwurem takarâ matñe yinginom.” Yawu sâm pepa ya nihñetâ mem Damasiko kapiân ariwan.

Pauloñe Yesuhâlen biwiñe kepeiop yakât den pat

⁶ Otmu hilâm kârikņan mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumâk otmu yanâk himbimâmbâ laņinņe âlâ kândâkdâ yaņe siliņ siliņ sâm hâunehop.

⁷ Siliņ siliņ sâm hâunekmu hâmbiņ gumbiņ otmâ hânân ge pare imune Yesu Kutdâņe yuwu sâm eknohop. “Saulo, Saulo, gâņe wongât iliwetsat?”

⁸ Sâmu sâwan. Gâ âlâ?”

Sâmune sâop. “Nâ hilipnohom gat ya. Nâ Yesu, Nasaret kapi amboņe.”

⁹ Yawu sâmu bukulpne nâ orop ariwiņe laņinņe ya ekbiâke yamâ benņe den eknohop yamâ ki nâņgâwi.

¹⁰ Yawu otmu nâku Yesu yuwu sâm âikuwan. “Kutdâ, yaņak nâ girawu otbomgât naņgat?”

Sâmune sâop. “Yahatmâ Damasiko kapiân yâhârâ yan yu ya otbuat yakât emelâk Anitâņe lok âlâ sâm kalop yâkņe ekgohomu nâņgâwuat.”

¹¹ Yawu sâop. Yawu otmu laņinņe siliņ siliņ sâm senne hâu omoņgumu ki ekban. Yakât otmâ bukulpnaņe dâinekņetâ Damasiko kapiân yâhâwin.

¹² Damasiko kapiân lok âlâ manop, kutņe Anania. Yâkņe Anitâ mepaem Mosehât girem den tiņâk lâum manmu Yura lohimbiņe yâkât nâņgâņetâ yahalop.

¹³ Yâkņe nâhâlen ga sâop. “Bukune Saulo, senge suk sâmu ek.” Yawu sâm eknohomu yanâk senne suk sâmu ekban.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu den torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Anitâņe emelâk embâņâmbâek Yura tâmbâlipnenņe yeņgât tihityeņe otmâ gaop. Otmu nen gurâ yawuâk tihitnenņe otmap. Otmu ikņe biwiņan tap ya gâņe nâņgâm tem lâuwanņiwuatgât yâkņe nâņgâhihim ikņe nanņe koko salek Amboņe ya hâņgângumu ge tetehihim den ekgohomu nâņgâon. Yesuņe den ekgohomu naņgat otmu wuân me wuân ekmâ manmâ gat ya lohimbi ekyongorâ nâņgânomaihât Anitâņe meņgekma ai sâm gihiop.

¹⁶ Yakât otmâ Yesuhâlen biwihane kepeirâ yâkât kulân toen mem katgekmune tosahe pilâhihiwuap.” Yawu sâm eknohop. Otmu Ananiaņe den eknohop ya otban.

¹⁷ Yawu otmâ Damasiko kapi pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka opon kâmbukņan yâhâ Anitâ mepaewan.

¹⁸ Anitâ mepaem tatban yan yâkņe biwine mem purik pilâmu Kutdâne tetenihim yuwu sâm eknohop. “Gâņe nâhât den pat âlepņe kapi yu ambolipņe ekyongorâ nâņgâņetâ tâņât otmu bet pilânomai. Yakât otmâ in yawu yahatmâ kapiâmbâ gem ari.”

¹⁹ Yawu sâm eknohomu yuwu sâm purik pilâwanņiwan. “Yesu Kutdâ, âlepņe yat. Yawu gârâmâ nâņe opon kâmbukņahât tembe lâu meyekmâ miti emetņe ârândâņ ari lohimbi gâhâlen biwiyene kepeim manbi ya mem teteyekban. Mem teteyekmâ tembe lâu ekyongomune kapamņe yongom pâi emetņan mem katyekņetâ tatbi.

²⁰ Otmu Setepaņe gâhât den pat âlepņe Yura nengât papatolipnenņe ekyongop yan yâkņe mânunak mânunakyeņe kâlep ya menduhum nâhâlen katņetâ galemgum kinmune kuņetâ muop. Kuņetâ muop yakât nâņgâmune ârândâņ olop. Yawu otyiņgiwan yakât den pat sâm haok tuhuņetâ Yura lohimbi kerekņe naņgai.”

²¹ Yawu sâm ekumune Kutdâņe yuwu sâm eknohop. “Gâņe kapi yu pilâm pâku lohimbi yeņgâlen ari nâhât den pat âlepņe ekyongowuatgât naņgan. Yakât otmâ kapiâmbâ gem ari.” Yawu sâop.

Paulo kune sâm otbi.

²² Lok nombotñaje hewewen otmâ ândâpyeñe katmâ denñe nâñgâwi. Yamâ benñe Paulone “pilâyekmâ pâku lohimbi yengâlen ariwom” yawu sâñ ekyongomu nâñgâñetâ bâlemu in yawu kuk otmâ yahatmâ yuwu sâñ halahuwi. “Lok bâleñe yuwuya emelâk kuñetâ mumbâwâ. Yakât otmâ dâim ari kuñetâ muâk.”

²³ Yawu sâñ kuk bâleñe otmâ yakât dop kum mânunjak mânunjakyenñe kâlep ya tuhum pilâm nukum alatmâ kuñetâ yahalop.

²⁴ Yawu otñetâ tembe lâu yengât kunyene patone tembe lâulipñe ekyongomu Paulo dâim emet biwinan yâhâwi. Otmu Yura lohimbiñe topñe girawuhât kuk otmâ Paulo kuñetâ muâkgât sâwi ya Paulone sâñ tetemu nâñgâwehât tembe lâu kunyeneñe “kum âlâlâ tuhunet” sâñ yingio.

²⁵ Yawu otmâ bâteñe kâñe sâhâm kune sâñ otñetâ yan Paulone tembe lâu yengât kunlipyenñe âlâ gotñan kinop ya yuwu sâñ âikuop. “Nâmâ Roma amboñe. Yakât otmâ wongât angoân den âiân ki katneksai. Ihilâk kapamñe nohone sâñ otñetâ nâñgâmune ki ârândâñ oap.”

²⁶ Yawu sâñ ekumu tembe lâu yengât kunyene pato yâkâlen ari yuwu sâñ ekuop. “Lok kune sâñ oain ya Roma amboñe. Yakât otmâ wuân otbanjinomgât nanjat?”

²⁷ Yawu sâñ ekumu Paulohâlen ari yuwu sâñ âikuop. “Gâmâ Roma amboñe me bia?”

Sâmu Paulone “on” sâop.

²⁸ Yawu sâñ ekumu tembe lâu yengât kunyeneñe ikñahât yuwu sâñ ekuop. “Nâñe kut “Roma amboñe” mewan yamâ tewetsenñe pato yingimune kut ya sâñ ninginjetâ mewan.”

Sâmu sâop. “Nâmâ Roma amboñe tetewan.”

²⁹ Yawu sâmu Yura lohimbiñe topñe girawuhât kuk otbi ya tembe lâulipñe âikune sâñ otbiñe pârâk pilâm dâiakmâ kinbi. Otmu kunyene patone tembe lâulipñe ekyongomu Roma amboñe mem kâñe bâteñe sâhâm bâsok kuwi yakât nâñgâm pârâk pilâm gorâwanjiop. Yakât otmâ Paulo dâim ari pâi emetñan mem katñetâ talop.

³⁰ Emet hañ sâmu Yura lohimbiñe topñe girawuhât kuk otmâ Paulo kune sâñ otbi yakât topñe nâñgâwe sâñ otmâ tembe lâu yengât kunyene patone hotom uminiwi ya yengât kunlipyenñe otmu Yura yengât papatolipyenñe ekyongomu den sâsâ emetñan yâhâ menduhuakbi. Menduhuakñetâ tembe lâulipñe ekyongomu Paulo holañmâ dâim yâhâ senyenñan katñetâ kinop.

23

Paulone Yura yengât papatolipyenñe den ekyongomu den kakñan sahanjim hionakbi.

¹ Paulone Yura yengât papatolipyenñe yengât senyenñan kinmâ yuwu sâñ ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâñmune nâñgâñet. Nâñe Mosehât girem den otmu poropete yengât den ya kerehâk lâum manmâ gamune Anitâñe nekmu ârândâñ otmap. Biwinane yawu nangan.”

² Yawu sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyene, kutñe Anania sâñ, yâkñe lok nombotñe Paulohât gotñan kinbi ya yuwu sâñ ekyongop. “Yenñe ândâpñe huhunet.”

³ Yawu sâñ ekyongomu Paulone yuwu sâñ purik pilâwanjiop. “Nimbilamge yâhâp. Yakât otmâ Anitâñe gohowuap. Mose otmu papatolipnennane den kulemguiwi ya gâñe lâum lohimbi sâñ hâreningiwuatgât papatolipnennane âi sâñ gihim katgekñetâ kinsat. Yawu gârâmâ gâñe nâhât “Ândâpñe huhunet” sâñ ekyongoat yan girem den ya lonjâeat.” Yawu sâop.

⁴ Yawu sâmu gotŋan kinbiŋe yuwu sâmu ekuwi. “Anitâhât hotom umai ya yengât kunyeŋe ya hâim hilitsat.”

⁵ Sânetâ sâop. “Bâe, otmâ tâpikguan. Moseŋe den âlâ yuwu kulemguoŋ. “Papatolipyenŋe âlâ me âlâhât ki sâmu bâleyiŋgiuwat.” Den yawu kulemguoŋ tap. Yawu gârâmâ lok yu Anitâhât hotom umai ya yengât kunyeŋe otmâ mansap ya ki nâŋgâmâk den oan.” Yawu sâop.

⁶ Yâhâ lok menduhuakmâ tatbi ya nombotŋe Sarukaio. Yâhâ nombotŋeâmâ Parisaio. Yakât otmâ Paulonŋe yuwu sâmu ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgânet. Nâmâ Parisaio komolân gâtŋe. Otmu awonŋe sesene yawuâk Parisaio lok manowot. Yawu otmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yawu nâŋgâm biwinanŋe memâk mansan. Topŋe yakât otmâ den âiân katneŋetâ kinsan.”

⁷ Yawu sâmu ekyongomu Parisaio otmu Sarukaionŋe den kakŋan sahanŋim hionakbi.

⁸ Topŋe yuwuhât den kakŋan sahanŋim hionakbi. Parisaionŋe den kalimbu yu nâŋgânetâ bulâŋe otmap. “Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.” Otmu âlâmâ yuwu “aŋelo katyekmu tai”. Otmu bâiŋeâmâ yuwu, “Weke bâleŋanŋe lohimbi nombotŋe mâŋgâeyekmu umatŋe kakŋan manmai.” Yâhâ Sarukaionŋeâmâ den kalimbu yu nâŋgânetâ ki bulâŋe otmap.

⁹ Yakât otmâ Paulohât den ya nâŋgâm denyeŋe kakŋan sahanŋiwi. Yawu otmâ arinetâ Parisaio nombotŋanŋe Mosehât girem den lohimbi kâsikumu yingiminiwi yâkŋe yahatmâ yuwu sâmu Sarukaio ekyongowi. “Nen Parisaio lok yukât nâŋgâmunŋe tosa âlâ ki tatbanŋiap oap. Yâhâ aŋelo me weke bâleŋanŋe den ya biwiŋan katmu lohimbi ekyongomap mâne yakât gurâ den âlâ ki sâmbâin. Pesuk yap.

¹⁰ Yawu sâmu Sarukaio ekyongonŋetâ tepyeŋe yahatmu kuk oranŋinetâ tembe lâu yengât kunyeŋanŋe yekmâ tepŋe kalihumu Paulo mem kuŋetâ mumap sâmu tembe lâulipne ekyongomu hohetyenŋan ge Paulo dâim emetyenŋehen âwurem ari katŋetâ talop.

¹¹ Otmu emet omonŋ otmu yan Kutdâŋe Paulo tetewanŋim yuwu sâmu ekuop. “Biwihe ki orotok sâmu manbuat. Nâhât den pat âlepŋe Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongorâ nanŋai yakât dopŋeâk ari Roma kapi ambolipŋe ekyongorâ nâŋgânomai.” Yawu sâop.

Yura lok nombotŋanŋe Paulo kune sâmu den hikuwi.

¹²⁻¹³ Emet hanŋ sâmu Yura lok nombotŋe, lok yâhâp ŋerek mon, yawuyanŋe biwiyenŋanŋe kepeiakmâ konohâk otmâ den yuwu sâmu hâreanŋim hikuwi. “Sot barak manmâ yâhâ hâmbâi Paulo kumunŋe mumbuap yanâmâ sot nenom.” Yawu sâmu samut kuangŋiwi.

¹⁴ Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu Yura yengât papatolipyenŋe yengâlen ari den hikuwi ya ekyongowi.

¹⁵ Otmu den torokatmâ yuwu sâmu ekyongowi. “Yeŋe den mem Roma tembe lâu yengât kunyeŋe yuwu sâmu kâitgunomai. “Gâŋe tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim nengâlen ga katŋetâ kinmu denŋe yâhâpŋe sâmu henŋenŋunom.” Yawu sâmu kâitgunŋetâ Paulo dâim genomai yan nenŋe mâtâwân tenŋâ tatmâ kunom.” Yawu sâwi.

Den hikuwi ya Paulo behâtŋanŋe nâŋgâm taka yayanŋe ekuop.

¹⁶ Den sâmu hikuwi ya Paulo behâtŋanŋe nâŋgâop. Nâŋgâm tembe lâu yengât oponyenŋan yâhâ yayanŋe ekuop.

¹⁷ Ekumu Paulonŋe tembe lâu yengât kunlipyenŋe âlâ yuwu sâmu ekuop. “Yengât kunyeŋe pato yâkâlen naom yu dâim arirâ den umatŋe âlâ ekuwuap.”

18 Yawu sâam ekumu dâim kunyeŋe yâkâlen ari yuwu sâam ekuop. “Naom yu gâhâlen dâim takamune den umatŋe âlâ ekgohoâk sâam Paulone eknohomu dâim gâhâlen takan.”

19 Yawu sâam ekumu kunyeŋe yaŋe lok sihan ya dâim endâŋân ba kinmâ halowân yuwu sâam âikuop. “Wuân den eknohowe sâam takat?”

20 Sâamu sâop. “Hândâhân Yura lok nombotŋaŋe den perâkŋe yuwu sâam katŋetâ takawuap. “Hotom umai ya yeŋgât kunlipyeŋe otmu Yura yeŋgât papatolipyeŋe nen orowâk menduhuakmâ Paulohât den yâhâpŋe sâam heŋgeŋgunom. Yakât otmâ tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim genomai.” Den perâkŋe yawu sâam katŋetâ takawuap.

21 Yawu gârâmâ lok dondâŋe, lok yâhâp ŋerek mon, yawuyaye biwiyenaye kepeiakmâ konohâk otmâ sot barak mansai. Yawu manmâ Paulo kuŋetâ mumbuap yanâmâ sot nenomai yakât sâam hâreanŋim den hikuai. Yawu otmâ hândâhân tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim mâtâwân genomai yan lok yaŋe teŋgâen tatmâ kunomai. Yakât otmâ den matŋe katyŋgiuwat yakât mambotsai.”

22 Sâamu sâop. “Bâiŋ, den eknohoat yu lok âlâ kiâk kârikŋe ekuuwat.” Yawu sâam hârewanŋim hânŋangumu gem ariop.

Tembe lâu yaŋe Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

23-24 Tembe lâu yeŋgât kunyeŋe patoŋe tembe lâu yeŋgât kunlipyeŋe yâhâp yuwu sâam ekyotgop. “Tembe lâulipne 200 meyekmutâ kâiyenye hân tâlim arinomai. Otmu lok 70 meyekmutâ yâkŋeâmâ beâsi kakŋan arinomai. Otmu lok 200 meyekmutâ yâkŋeâmâ iŋgep lâuakmâ arinomai. Paulo ikŋeâmâ beâsi kakŋan ariwuapgât nanŋan. Yawu otmâ Paulo galemŋum heŋgeŋgum kiap pato âlâ, kutŋe Peliki, Kaisaria kapiân tap yâkâlen dâim arinomai.”

25 Yawu sâam ekyotgom Pelikihât pepa yuwu kulemŋum katbanŋiop.

26 “O bukune Peliki.

Âlepŋe nanŋe gâ kiap pato mansat. Nâŋe tep âlep nânŋâhihim topŋe yuwuhât ekap yu kulemŋum katgihian.

27 Tembe lâulipnaŋe lok mem gâhâlen takai yukât kutŋe Paulo sâam. Yâkât topŋe yuwu. Yura lok nombotŋaŋe mem kune sâam otbi. Yuwu gârâmâ lok yu Roma amboŋe. Yakât otmâ nâŋe tembe lâulipne meyekmune ari Yura bâtyenambâ mem kâpekbin.

28 Otmu yâkŋe topŋe girawuhât kune sâam otbi ya nânŋâwe sâam yâhâlen hotom umai ya yeŋgât kunlipyeŋe otmu Yura yeŋgât papatolipyeŋe ekyongomune menduhuakmâ den âiân katbi.

29 Den âiân katmâ mem âi pâi tuhuwi yamâ denyenye nânŋâmune kumunŋe mumbuapgât dop ki oap. Me pâi emetŋan katmunŋe tatbuapgât dop gurâ yawuâk ki oap. Yura yeŋgât papatolipyeŋaŋe lok yu orop girem denyenye yakât sâam den kakŋan sahanŋiŋetâ nânŋâwan.

30 Otmu oran lok nombotŋaŋe Paulo kune sâam otmâ den hikuwi yakât den pat nânŋâm gâhâlen hânŋangumune takap. Yakât otmâ Yura lok nombotŋaŋe Paulo hakŋan sâwi ya ekyongomune gâhâlen taka sâam tetem ekgohoŋetâ nânŋâm den âiân katbuat. Den yawuâk.

Nâ bukuhe,

Kalaurio Lisia.”

31 Pelikihât ekap yawu kulemŋuop ya yitgimu tem lâuwangim tembe lâulipŋe meyekmutâ Paulo mem Antipatiri kapiân ariwi.

32 Otmu emet han sâamu tembe lâu nombotŋe kâiyenye hân tâlim ariwiŋe purik sâam âwurem ariwi. Yâhâ beâsi kakŋan ariwiŋeâmâ Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

³³ Kaisaria kapiân yâhâ pelikihât emelan ari pepa ya mem wanjetâ sâlikuop.

³⁴ Sâlikum yuwu sâm Paulo âikuop. “Gâ wonân gâtŕe?”

Sâmu sâop. “Nâ Kilikia hânân gâtŕe.”

³⁵ Sâmu sâop. “Den âiân katgekne sâm oaiŕe takanjetâ gâhât den sâm hârehihinom.” Yawu sâm tembe lâu ekyongomu Paulo dâim lok kutdâ âlâ, kutŕe Herot, yâkât emelan yâhâ katŕetâ tatmu mem galemgum tatbi.

24

Yura lok yaŕe Kaisaria kapiân ari Paulo hakŕan sâwi.

¹ Hilâm mome pesuk sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyeŕe pato âlâ, kutŕe Anania sâm, ya otmu Yura papatolipyenê nombotŕe otmu den tângu tângu lok âlâ, kutŕe Tetulo sâm, yâk kerekŕe Kaisaria kapiân ge kiap Peliki yâkâlen ba Paulohât hakŕan sâwi.

² Den hakŕan sâŕetâ, kiapŕe tembe lâu ekyongomu Paulo dâim den âiân katŕetâ kinmu Tetuloŕe yahatmâ kiap yuwu sâm ekuop.

“O Kiapnenŕe Peliki. Âlepŕe nanŕe galemnongorâ buku konok manmain.

³ Otmu kuwiknenekdâ orotmemenenŕe âlepŕeâk otmâ manmain. Yakât otmâ nen kerekŕe heronŕe nâŕgâhihim mepaeheksain.

⁴ Yawu gârâmâ den sâmune kâlep otmapgât gâŕe gârâmâ nâŕgânihirâ den tâlâwâk âlâ sâwe.

⁵ Lok den âiân kinsap yukât nâŕgâmunŕe dondâ bâleap. Komot âlâ, kutyenê Nasaret sâm, yâk yengât kunyeŕe otmâ manmâ lok yuŕe Anitâhât den ke-laŕgatmâ lohimbî biwiyeŕan gemap. Yawu otmâ hânŕan kulemŕan ari Yura lohimbî kuk otŕetâ kapam teteâkgât kendâyiŕgim meme sâsâ tuhuyekmâ mansap.

⁶ Otmu nenŕe Anitâ mepaem nengât opon kâmbukŕan yâhâ orotmeme âlâlâ otmain yakât mâtâp maŕguningiwe sâm otmâ pâku lok âlâ dâimu opon kâmbukŕan yâhâre sâm otmutâ yan mewin. Yawu otmâ Mosenŕe girem den âlâlâ kulemguop ya lâum den sâm hârewaŕgine sâm otbin.

⁷ Yawu otmunŕe kiap pato Lisianŕe taka nengât bâtnenŕambâ miop.

⁸ Yawu otmâ gâhâlen taka den âiân katŕet sâm hâŕgânnongomu takain. Yakât otmâ topŕe girawuhât den âiân katmunŕe kinsap ya gikak âikurâ sâm tetewuap.”

⁹ Tetuloŕe yawu sâm ekumu Yura lok orowâk takawiŕe tângum denŕe hohewi.

Pauloŕe sârearekmâ kiap Peliki den ekuop.

¹⁰ Tetuloŕe yawu sâm ekumu Pelikiŕe Paulo ekmâ hâmenŕanak otmu yahatmâ yuwu sâm ekuop. “Gâ nengât kiap pato mandâ yambu sambe pesuk yap. Yawu otmâ nengât orotmeme kerehâk nâŕgâm meteat. Yakât otmâ ki nâŕgâm kiwiliŕmâ den ekgohowe.

¹¹ Emelâk nâŕe Anitâ mepaewe sâm Yerusalem kapiân yâhâwan. Yawu otmune hilâm kâiân yâhâp pesuk yap. Sâp ki kâlep oap yakât otmâ yu ya otmâ gan ya ekgohomune nâŕgârâ biwihe yâhâp otbuap otmuâmâ lohimbîne nekbi ya âiyongorâ sâm tetem ekgohonomai.

¹² Aiop, opon kâmbukŕan yâhâwan yan lohotŕan tatmâ lok âlâ me âlâhât den kakŕan âlâ ki sâwan. Me miti emetŕe tatmâ arap yan yâhâm gem me kapi sombemân bam gam otban yan gurâ lohotŕanâk manmâ lohimbîne kapam kuŕetgât âlâ ki kendâyiŕgiwan. Yâku lohotŕanâk manmune nekbi.

¹³ Yakât otmâ lok yuŕe imbiâk haknan sâm den ekgohoai yakât bulâŕe âlâ tiripgohonomaihât dop âlâ ki tap.

¹⁴ Yakât otmâ yuwu sâmunê nângâ. Mâtâp âiņe teteop yakât Yura papatolipnenņane nângâņetâ ki bulâņe oawâke yamâ benņe nâņeâmâ nângâmune bulâņe otmap. Yawu gârâmâ, emelâk Mosenņe den kulemguoop otmu Anitâhât poropeteliņņane den kulemguwi ya nâņe tiņâk lâuman.

¹⁵ Otmu Anitâņe lohimbi âlepņe otmu lohimbi bâleņe ya kerehâk mumuņambâ mem yahatyekbuap yakât lok yuņe nângâņetâ bulâņe otmap. Otmu nâhurâ yawuâk nângâmune bulâņe otmap.

¹⁶ Otmu lohimbi âlâ me âlâņe nângâm bâlenihimai sâm uwawapņe bia otmâ manmâ gan. Yawu otmâ manmune Anitâņe biwine ekmu ârândâņ otmap biwinane yawu naņgan.

¹⁷ Yâhâ emelâk embâņân nâņe Yerusalem kapi pilâm kâlepņehen ari manmune yambu nombolân yâhâp mon pesuk sâop. Yawu gârâmâ kapi ya ambolipņane bukulipne Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâm tewet-senņe menduhum nihiņetâ hoņ bayiņgim mem âwurem takawan. Âwurem taka Yerusalem kapiân yâhâ bukulipne yingimune mewi.

¹⁸ Otmu sâp yan Yura nengât orotmeme âlâ tap ya watmâ Anitâhât hotom umbe sâm opon kâmbukņan yâhâwan. Opon kâmbukņan yahan mâne lok haknan sâm taiņe mem tetenekbi. Mem tetenekbi sâp yan lohimbi yan kinbiņe kuk otmâ kapam âlâ ki kuwi.

¹⁹ Yawu gârâmâ Yura lok nombotņane Asia hânângembâ kandi taka tatbiņe den haknan sâwi. Otmu girawu otmâ hilipguwan yakât âlepņe gâhâlen den sânomai.

²⁰ Yâhâ tembe lâu yengât kunyeņe patoņe hotom umai ya yengât kunlipyeņe otmu Yura nengât papatolipnenņe ekyongomu menduhuakmâ den âiân mem katnekņetâ kinban. Yawu otmâ âi pâi tuhunekmâ wuân tosa otmune mem tetewi ya lok kinsai yuņe sâm ekgohoņetgât naņgan.

²¹ Yâhâ den âiân katnekņetâ kinmâ den konohâk ekyongomune nombotņane nângâņetâ bâleop yamâ yuwu. “Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekbuap biwinane yuwu naņgan. Yakât otmâ den âiân katnekņetâ kinsan.” Yawu sâm ekyongowan.

²² Yawu sâm ekuop. Yâhâ Pelikiņe Yesuhât den pat âlepņe nângâm henņeņguop. Yakât otmâ kuyiņgim yuwu sâm ekyongop. “Tembe lâu yengât kunyeņe pato, kutņe Lisia sâm, yâkņe Yerusalem kapiângembâ takawuap yan denyeņe sâm hârewom.”

²³ Yawu sâm tembe lâu âlâņe Paulo galemgum kinop ya yuwu sâm ekuop. “Paulo mem lohotņan galemgum kinbuat. Otmu bukulipņane ga tângune sâm otnomai yanâmâ ki kuyiņgiwuat.” Yawu sâop.

Paulo mem pâi emetņan katņetâ tatmu yambu yâhâp pesuk sâop.

²⁴ Pelikiņe Yura imbi miop, kutņe Durusila sâm. Yakât otmâ imbiņâit den sâsâ emetņan yâhâ tembe lâulipņe ekyongomu Paulo dâim gawi. Dâim gaņetâ kinmâ lohimbiņe Yesu Kiristohâlen biwiyeņane kepeim biwi sânduhân manmai yakât topņe ekyotgop.

²⁵ Yawu gârâmâ den topņe topņe torokatmâ yuwu ekyotgop. Nenņe buku oraņgim uwawapņe bia manmain yakât topņe ekyotgop. Otmu âlâmâ biwinenņe galemahom lohotņan manmain yakât topņe ekyongop. Otmu âlâmâ sâp patoen lohimbi kerekņe otmai memai yakât topņe Anitâņe ekâmâ âlâku ikņiâk ikņiâk den âiân mem katyekmâ matņe yingiwuap yakât topņe ekyotgop. Yawu ekyotgomu nângâm Pelikiņe gorâwaņgimu yuwu sâm ekuop. “Yiwereņe sâp pesuk yap. Yakât otmâ hâmbâi tembe lâulipne âlâkuâk ekyongomune menņekmâ gaņetâ den huhurom.”

²⁶ Yawu sâop. Yawu sâam tembe lâulipne ekyongomu Paulo dâim ariwi. Yâhâ Paulone pâi emetne puluhum tewetsenhe nihimu membom sâam Pelikine yâk orop den kâlep huhum manmâ gaowot.

²⁷ Otmu Yura yengât papatolipyehe herone nângâwanjinetgât Pelikine Paulo ki holaop. Yakât otmâ pâi emetjanâk tatmâ gamu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Peliki arimu yâkât gewâknan kiap âlâ, kutne Porokio Pesto sâam, ya Roma yengât kunyehe hângângumu taka galemyene otmâ manop.

25

Roma yengât kunyehe den sâam hârewangiâkgât Paulone sâop.

¹ Roma yengât kunyehe kiap Pesto âi sâam wanmâ hângângumu Kaisaria kapiân takaop. Takamu hilâm kalimbu pesuk sâamu Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâop.

² Yan yâhâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyehe yâkâlen menduhuakmâ Paulohât haknan sâawi. Otmu “Paulone Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân takamu tengâen tatmâ kunom,” sâam den hikuwi. Yakât otmâ

³ “Paulo Yerusalem kapi yuân hângângunjetâ takaek,” yawu sâam Pestone den katmu tembe lâulipne yengâlen ariâkgât ulitguwi.

⁴ Ulitgunjetâ Pestone yuwu sâam ekyongop. “Paulo Kaisaria kapi yakât pâi emetjan tap. Nâhe kapi yuân tipine tatmâ âwurem gewom.

⁵ Yakât otmâ yengât kunlipyene nâ orowâk Kaisaria kapiân arimune Paulo den âiân mem katmune kinmu haknan sâanmai.”

⁶ Yawu sâam ekyongomu hilâm bâlâk nerec mon pesuk sâamu, Yerusalem kapi pilâm Kaisaria kapiân gewi. Yâhâ emet han sâamu Pestone den sâsâ emetjan yâhâ tembe lâulipne ekyongomu Paulo dâim ga katjetâ kinop.

⁷ Yawu otmâ Yura yengât papatolipyehe Yerusalem kapiângembâ gewine hawangum kinmâ den umatne âlâlâ haknan sâawi yamâ bulâneâmâ ki teteop.

⁸ Yawu otjetâ Paulone sârereakmâ denyene kaknan yuwu sâop. “Nâhe Yura nengât girem den âlâ ki lonngâem manmâ gan. Me opon kâmbuknan ki yâhâm otmâ hilipguman. Me Roma yengât kunyehe ki sâam ge katman. Me yâkât ki nângâm bâlewanjiman.”

⁹ Yawu sâamu Yura yengât papatolipyehe herone nângâwanjinetgât nângâm Pestone yuwu sâam Paulo âikuop. “Tembe lâulipne ekyongomune mengekma Yerusalem kapiân yâhânetâ yan denge sâam hârehihiwomgât nangat me bia?”

¹⁰ Sâamu sâop. “Roma yengât den sâsâ emetne yuân katneketâ kinsan. Yakât otmâ gâne yuân tatmâ nâhât den sâam hârenihiwuat. Gikahâmâ nâhât topne nangat. Nâhe Yura lohimbî âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ manmâ gan.

¹¹ Yawu gârâmâ girem den âlâ kum kâpekban mâne âlepne nohombâi. Yâhâ gâne den âiân katnekdâ kinsan. Otmu yâkne den haknan sâanmai yakât bulâne ki tetewuap otmuâmâ lok âlâ me âlâne menekmâ yâk yengât bâtyenjan katneknomaihât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ Roma yengât kunyehe ikjak denne sâam hârenihiwuapgât nangat.” Yawu sâam ekuop.

¹² Yawu sâam ekumu Pestone yakât topne nângâwe sâam ikne bukulpne nângân nângânyene orop yakât âiyongop. Âiyongomu alahu gulahu otmâ matne ekuwi. Matne ekujetâ lauyenan mem Paulo yuwu sâam ekuop. “Roma nengât kunnenne ikjak den sâam hârehihiwupgât nangat. Yakât otmâ yâkâlen hângângohomune ariuwat. Yawu.” Yawu sâam ekuop.

Lok kutdâ ala, kutne Akiripa sâam, yâkne Pestohâlen ariop.

¹³ Hilâm âlâen lok kutdâ âlâ, kutje Akiripa sâam, garijâit Pesto herone otbajgire sâam Kaisaria kapiân giowot. Yâhâ Akiripa garije yâkât kutje Beanike.

¹⁴ Hilâm âlâen Pestone Paulohât den pat ya Akiripa yuwu sâam ekuop. “Kiap hângeje, kutje Peliki sâam, yâkne lok âlâ, kutje Paulo sâam, pâi emetjan katmu tatmu âi pilâm ariop.

¹⁵ Otmu Yerusalem kapiân yâhâwan sâp yan Anitâhât hotom umai ya yengât kunlipyeje otmu Yura yengât papatolipyeje nâhâlen ga menduhuakbi. Yawu otmâ nâje Paulohât den sâam hârewangimune kunetâ mumbuapgât nângâm den âlâlâ hakjan sâwi.

¹⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne lok âlâhât hakjan sâmai yanâmâ nâje Roma nengât orotmeme âlâ watmâ angoân lok ya mem den âiân katman. Yawu otmune den ambonaje lok yakât senjan kinmâ hakjan sânetâ yan sâreerakmâ ya sâam purik pilâyingimap. Yawu otmâ den sâam hâreyingiman yakât topje Yura papatolipje ekyongowan.

¹⁷ Otmu sâp ki kâlep otmuâk Paulo hakjan sâne sâam otmâ nâhâlen takawi. Otmu emet han sâmu ekyongomune ganetâ den sâsâ emetjan yâhâ menduhuakbin. Yawu otmâ tembe lâulipne ekyongomune Paulo dâim ga katjetâ kinop.

¹⁸ Yawu otmâ Yura yengât papatolipyeje den hakjan sânetâ nângâmune tânet olop. Yâkne Paulo orop yengât girem den âlâhât sâam kuanjim tatbi.

¹⁹ Otmu lok âlâ, kutje Yesu sâam, emelâk muowâke yamâ benje “Anitâne mumunambâ mem yahatmu mansap,” yawu nângâm Paulone lohimbi ekyongomap. Yakât otmâ Paulone den yawu ekyongomap ya gurâ yawuâk den kakjan sahangiwu.

²⁰ Yawu orangim kinbi yakât otmâ girawu otmâ den bulâne mem tete-wom sâam kopa otban. Yawu otmâ Paulo yuwu sâam ekuwan. “Tembe lâulipne ekyongomune mengekma Yerusalem kapiân yâhânetâ yan denge sâam hârehihiwomgât nangat me bia?”

²¹ Sâamune sâop. “Roma yengât kunyeje ikjak denne sâam hârenihiwuapgât nanjan. Yakât otmâ pâi emetjan katnekdâ tatmâ yâkât mambotmâ man-bom.” Yawu sâop. Yakât otmâ tembe lâulipne ekyongomune pâi emetjan mem katjetâ tatmâ gap.”

²² Pestone yawu sâam ekumu Akiripane yuwu sâop. “Lok ya ikje launambâ den gemu nângâwehât nanjan.”

Sâmu sâop. “Hândâhân ekgohomu nângâwuat.”

²³ Emet han sâmu Akiripa yet Beanike yâkne menjâleakmâ den sâsâ emetjan yâhâmutâ tembe lâu yengât kunyeje pato otmu kapi ambolipne yahat yahatje betyetjan yâhâwi. Otmu Pestone tembe lâulipne ekyongomu Paulo dâim ga katjetâ kinop.

²⁴ Sâp yan Pestone yuwu sâam ekyongop. “Lok kutdâ Akiripa otmu bukulpne, yuwu sâamune nângânet. Yura lohimbi Kaisaria otmu Yerusalem kapiân mansajne nâhâlen taka lok kinsap yu kumunje mumbuapgât den hakoek eknohomai.

²⁵ Yawu gârâmâ nâje den âiân katmune kinmu âi pâi tuhum tosa âlâ ki mem tetewan. Yawu gârâmâ ikje nângân nângânneâmâ Roma kunneneje denne sâam hârewangiwuapgât nangap. Yakât otmâ yâkâlen hângângumune ariwuap.

²⁶⁻²⁷ Yâhâ yâkne wuân otmu bâleop yakât pâi emetjan katmune kinsap yakât topje nângâm pâpguan. Yakât otmâ den imbiâkbân kulemgum kunnenehâlen hângângumune arimap sâam pilâwan. Yawu otmâ lok kutdâne Akiripa otmu bukulpne yeje âi pâi tuhunetgât tembe lâulipne ekyongomune

dâim ga katnetâ kinsap. Wuân otmu bâleop yakât topne yeŋe mem tetenomai otmuâmâ yakât den pat kulemgum katmune ariwuap.” Yawu sâam Akiripa ekuop.

26

Pauloŋe ikŋe topne sâam Akiripa ekuop.

¹ Yawu otmâ Akiripaŋe Paulo yuwu sâam ekuop. “Gâku sârereakdâ nâŋgawe.” Yawu sâam ekumu yahatmâ kinmâ yuwu sâam ekuop.

² “Yura lokŋe den haknan sâmai. Yakât otmâ âun yukârâmâ lok kutdâne Akiripa gâŋe nâŋgânihirâ sârereakmâ nine topne ekgohowe. Yakât otmâ heronŋe nâŋgâhian.

³ Gâŋe Yura nengât orotmemenenŋe nâŋgâm meteat. Otmu Mosenŋe girem den âlâlâ kulemgup yakât nâŋgâm sâam kuangiain ya gurâ yawuâk nanŋat. Yakât otmâ nâŋgânihirâ nine topne ekgohowe.

⁴ Nâ naom tipŋe tâŋâlâmbâek Yerusalem kapiân manmâ gan. Yakât otmâ Yerusalem kapi ambolipŋe otmu kapi âlâlâ Kilikia hânân tatmâ arap ya ambolipŋaŋe nâŋgânihiai.

⁵ Parisaio lokŋe Yura nengât girem den âlâlâ tiŋâk lâum orotmemenenŋe tâŋ tâŋâk watmâ Anitâ mepaem manmai. Otmu nâŋe anŋoân opon kâmbukŋan yâhâwan sâp yan embâŋâmbâek yâk yeŋgâlen torokatmâ manmâ gan. Yâhâ lok haknan sâam kinsainŋe yakât topne nanŋai. Yakât otmâ den yukât âiyongorâ ekgohonomaihât dop tap.

⁶⁻⁷ Nâ pâi emetŋan mem katnekŋetâ mansan yakât topne ya âlâhât bia. Anitâŋe tâmbâlipnenŋe yeŋgât nâŋgâm manman kârikŋahât kuningiop yakât bulâŋe mene sâam nen Isirae komot kâiân yâhâp mansain nen kerekŋe omoŋe hilâmŋe Anitâ mepaem biwinenŋaŋe hikum mansain. O, lok kutdâne Akiripa yuwu sâam ekgohomune nâŋgâ. Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuningiop yakât bulâŋe membomgât nanŋan. Yakât otmâ Yura lok yuŋe den âiân katnekŋetâ kinsan.

⁸ Yâhâ Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu tihitnenŋe otmâ tap. Yawu gârâmâ Anitâŋe lohimbi mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yakât Yura lohimbi nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmap.

⁹ Emelâk Yesu Nasaret kapi ambonŋe yâkât nâŋgâmune giop. Yakât otmâ yâkât den pat âlepŋe ki sâam haok tuhuŋet sâam lohimbi yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim manminiwi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yingiminiwan.

¹⁰ Yerusalem kapiân manban yan topne katmâ Anitâhât hotom umai ya yeŋgât kunlipyeŋe yeŋgâlen ari ekyongomune pepa kulemgum nihiwi. Pepa ya mem sâtyeŋe lâum tembe lâu ekyongomune lohimbiŋe Yesuhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manminiwi ya kiŋgitŋe orowâk meyekmâ pâi emetŋan katyekŋetâ tatbi. Otmu nombotŋe den âiân mem katyekmâ yongonŋetâ munomaihât sâam hâreyiŋiŋetâ nâŋgâmune ârândâŋ olop.

¹¹ Otmu nâŋe Yura nengât miti emetŋe tatmâ arap yan yâhâ mem teteyekmâ Yesu betguŋet sâam mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yingiwian. Yawu otmâ tepne kâlâp sem pâku lohimbi yeŋgâlen ari nengât miti emetŋe kapiyeŋan tatmâ arap yan yâhâm gem yongom watyekmâ gawan.

¹² Yawu otyiŋgiwomgât hotom umai ya yeŋgât kunlipyeŋaŋe pepa kulemgum nihim hâŋgânnohonŋetâ bukulpne nombotŋe meyekmune Damasiko kapiân ariwin.”

Pauloŋe Yesuhâlen biwiŋaŋe kepeiop yakât den pat

¹³ O, lok kutdâne Akiripa, gâŋe nâŋgânihirâ den torokatmâ yuwu sâamune nâŋgâ. Damasikohât mâtâwân ari hilâm kârikŋan himbimâmbâ lanŋinŋaŋe siliŋ

siliŋ sâŋ hâunenehop. Siliŋ siliŋ sâŋ hâunenehop ya ekmune sikopŋe kârikŋe pilâm irik irik sâŋmap ya wangim âlâ kândâkdâ olop.

¹⁴ Siliŋ siliŋ sâŋ hâunenekmu hâmbiŋ gumbiŋ otmâ hânân ge pare imunŋe yan Yesu Kutdâŋe Yura nengât denân yuwu sâŋ eknohop. “Saulo Saulo, gâ wongât iliwetsat? Sosoŋe yu me ya hilipyongomap sâŋ yeŋe ipŋe mem engatŋan hikunetâ dâiakmâ hâhiwin nâŋgâmap. Yakât dopŋeâk nâŋe mengekŋmâ hekuhekmune dâiakmâ hâhiwin nanŋat.”

¹⁵ Sâmu sâwan. “Gâ âlâ?”

Sâmune kâpeknihim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

¹⁶ Nâŋe âi sâŋ gihimune hoŋ banihim manmâ yâhâwuat yakât tetehihian. Yakât otmâ yahatmâ kin. Wuân me wuân otbuat ya ekgohomune nâŋgâ. Nâŋe sâp yiwerenŋe yu tetehihim den ekgohoan yu otmu hâmbâi sâp âlâen tetehihim den ekgohowom ya lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yengâlen ari ekyongowuat.

¹⁷ Ekyongom ariwuat yan Yura lok otmu pâku lok nombotŋaŋe den ya nâŋgânetâ tânŋât otmu mem âlâlâ tuhuheknomai. Mem âlâlâ tuhuhekneta yan nâŋe tihitge otmâ bâtyenambâ mengekboŋ.

¹⁸ Otmu mâmâŋe otgihimune lohimbi omoŋ bâlenŋan manmâ Satangât tem lâuwanŋimai ya yengâlen ari nine den pat âlepŋe ekyongorâ nâŋgânetâ Anitâhât lanŋaŋe biwiyeŋan pilâmu haŋ sâyŋgiwuap. Haŋ sâyŋgimu omoŋgât manman bâlenambâ keterakmâ nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeinetâ Anitâŋe tosayeŋe pilâyŋgiwuap. Tosayeŋe pilâyŋgim nine nanne baratne sâŋ ikŋe lohimbi yengât nâŋgâŋ manman kârikŋahât pat kuyŋgiop ya yengât gurâ yawuâk kuyŋgiwuap.” Yesuŋe yawu sâŋ eknohop.

Pauloŋe olop miop yakât ekyongop.

¹⁹ Lok kutdâ Akiripa, torokatmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Yesuŋe himbimâmbâ ge tetenihim den eknohop ya lâum manmâ gan.

²⁰ Lohimbiŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe bet pilâm Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim tem lâuwanŋim lohotŋan mannomaihât nâŋe topŋe katmâ den pat âlepŋe ya Damasiko kapi ambolipŋe ekyongowan. Otmu kapi ya pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka yawuâk ekyongowan. Otmu yapâ ari kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipŋe ekyongowan. Otmu bâiŋeâmâ pâku lohimbi yengâlen ari den pat âlepŋe ya ekyongowan.

²¹ Yawu otmâ âwurem taka Yerusalem kapiân yâhâwan. Otmu Anitâ mepaewe sâŋ opon kâmbukŋan yâhâmune yan menekmâ nohone sâŋ otbi.

²²⁻²³ Yamâ Anitâŋe tihitne otmâ gap. Yakât otmâ âun yukârâmâ senyeŋan kinmâ, lok yahat yahatŋe otmu geheŋe, yen kerek Yesuhât den pat âlepŋe ekyongoan. Den ekyongoan yu den âiŋe bia. Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâŋ ikŋe hoŋ bawa hâŋgâŋumu ge lohimbi lok otmâ manop. Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe yâkât hâkâŋ otmâ mem bâlenŋe âlâlâ mâŋgânetâ sâtŋum muop. Muowâke yamâ benŋe Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu tap. Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbiŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepei manmâ yâhâm munom otmuâmâ nen gurâ yawuâk Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap. Yesuhât den ekyongoan yu emelâk emet inânŋan Mose otmu Anitâhât poropetelipŋaŋe kulemguwi.” Yawu sâŋ ekyongop.

²⁴ Pauloŋe yawu sâŋ ekyongomu Pestonŋe uk sâŋ yahatmâ den kârikŋan yuwu sâop. “Paulo, gâ biwihe gulip oap. Nâŋân nâŋân emetŋan sâp kâlep manmâ gaon yanŋak mon biwihe gulip oap.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu Pauloŋe yuwu sâŋ purik pilâwanŋiop. “O lok kutdâne Pesto, biwine ki gulip oap. Den ekgohoan yu bulâŋe. Gârâmâ gâŋeâmâ pup takat. Yakât otmâ Yura nengât topnenŋe ki nanŋat.

²⁶ Yawu gârâmâ bukuhe Akiripañeâmâ topnenne nângâm meteap. Emelâk embâñambâek Anitâhât poropetelipñañe den kulemgawi yakât bulâñe tetekñan tetemu ekmâ yakât topñe ki hâum pâpgumap.”

²⁷ Pauloñe Pesto yawu sâm ekum benñe purik sâm Akiripa yuwu sâm ekuop. “Lok kutdâne Akiripa, yuwu âihohowe. Anitâñe emelâk poropetelipñe den ekyongomu kulemgawi ya nângârâ bulâñe oap me bia? Nângâmune biwihañe nângârâ bulâñe oap yakâ.”

²⁸ Sâmu Akiripañe sâop. “Gâñe Yesuhât topñe eknohorâ yâkâlen biwine in yawu ki katbom.”

²⁹ Sâmu sâop. “Yesuhâlen biwihe in yawu katbuat, me biwihe alitmâ manmâ yâhâuwat yakât ki nanñan. Yawu gârâmâ Yesuhâlen biwinañe kepeim yâkât den pat âlepñe ekgohoan yu gâ otmu lok kinsai yuñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyañe kepeinomaihât Anitâ ulitgum mansan. Nâñe yu ya otmâ mansan yawuâk otmâ mannomaihât nanñan. Yamâ ipñe hikunekmâ pâi emetñan katnekñetâ kinsan yakât ki yan.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâm tiñ pilâmu yahatmâ den emetñambâ ge iton galan otmâ ariwi.

³¹ Otmu Akiripa, Pesto, Beanikeñe yuwu sâm alahuwi. “Lok yu den âiân katmâ âi pâi tuhuainâke yamâ benñe kuñetâ mumbuapgât dop ki oap. Me pâi emetñan katñetâ tatbuapgât dop gurâ yawuâk ki oap.”

³² Yakât topñe sâm alahu gulahu otñetâ Akiripañe Pesto yuwu sâm ekuop. Roma kunnenñe ikñak den sâm hârewañgiwuapgât Pauloñe ki sâop mâne gâñe holañdâ ge ari manbuap.” Yawu sâop.

27

Wanğa patoñe Paulo mem Roma kapiângen ariop.

¹ Pestonje Paulo hângângumu Roma kapi Italia hânân tap yan ariwuapgât sâpñe kalop. Yâhâ sâp ya tâlâhumu tembe lâulipñe ekyongomu Paulo pâi emetñambâ mem saru ginñan geñetâ peneyiñgiwin. Yâhâ Roma yeñgât tembe lâu komot âlâ, kutyeñe “Roma lok kutdâhât komot,” ya yeñgât kunyeñe âlâ, kutñe Yulio sâm, yâkñe Paulo otmu pet kulem lok nombotñe âlâ galemiongoâk sâm Pestonje bâtnan katyekbi.

² Otmu sâp yan wanğa pato âlâ Aramitem kapi yakembâ taka talop. Wanğa ya Asia saru ginñan kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwe sâm olop. Yawu otmâ lok âlâ, kutñe Aristako sâm, yâk Tesalonike kapi Makeronia hânân tap ya ambonje, yâk orowâk wanğaen yâhâwin.

³ Wanğaen yâhâmunñe yapâ pilâm menenekmâ ariop. Emet hañ sâmu wanğa ya Siron kapiân arimu Yulionje Paulo nângâwanğimu wanğaembâ ge bukulpñe yeñgâlen ariwin. Bukulpñe yeñgâlen arimunñe sot um ningiñetâ nemunñe mâtâpgât senñe âlâlâ menduhum ningiwi.

⁴ Ya mem pilâyekmâ âwurem ge wanğaen yâhâmunñe menenekmâ ariop. Otmu ariwinângembâ siru pato pilâmu yakât otmâ Kipiro mâtunja otmu Asia hân pato ya hohetyetñan ariwin.

⁵ Otmu Kilikia Pampilia hân hâlâñmâ ari saru gulunje hâtikgum ba Mira kapi Likia hânân tap yan ariwin.

⁶ Yan ari wanğaembâ gewin. Otmu wanğa âlâ Alesandiria kapiângembâ taka talop yañe Italia hânângen ariwe sâm olop ya Yulionje mem teteop.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ wanğa yan yâhâmunñe menenekmâ ari siru pato pilâmu yanak lohottñanâk Kiniro kapiân ariop. Yan ari sirunje wi sâm wanğa mem purik pilâwe sâm otmu kapi ya wanğim Kirit mâtunja yakât hân potonñe, kutñe Salomoni sâm, ya waratgum ariwin. Otmu saru gulunje âlâ, kutñe Saru

Guluṇe Âilonḡo sâṁ, ya Lasia kapi gotṇan tap yan arine sâṁ hâi hâiṇe otṁu ariwin.

Waṅga ya guhulakbuap yakât den Paulone ekyongop.

⁹ Saru guluṇe yan tatmunṇe sikop sâṇṇe tâlâhuop. Yakât otṁâ Paulone girem den yuwu sâṁ Yulio, waṅga ambone otṁu nep lok yeṅgât kunyeṇe ekyongop.

¹⁰ “Sâṁune nâṅgâṇet. Kapi yu pilâm arinomgât dop âlâ ki oap. Yâhâ pilâm arinom otṁuâṁâ siru pato bâleṇe pilâṁu waṅga guhulakṁu senṇe âlâlâ biatṁu saruṇe nen kerek harannongowuap yakât nâṅgâṁ kiwilin oan.”

¹¹ Yawu sâṁ ekyongomu nep lok yeṅgât kunyeṇe otṁu waṅga ambonaṇe denṇe kuwaṅgimutâ Yulione yâk yetgât denâk nâṅgâop.

¹² Yâhâ saru guluṇan tatbin ya ekṇetâ sikop sâṇṇan waṅgaṇe yan tatbuapgât dop ki olop. Yawu gârâṁâ Kirit mâtuṇa yan saru guluṇe âlâ tap, kutṇe Poiniki sâṁ. Poiniki saru guluṇe yakât hân hâmeṇaṇe siru kâtâṅgumap. Yakât otṁâ Yulione yuwu sâṁ eknongop. “Poiniki saru guluṇan ari tatnom. Otṁu gelâk sâṇṇe tetemu yapâ pilâm Roma kapiâṅgen arinom.” Yawu sâṁ ekyongomu yapâ pilâm ariwin.

Siru pato pilâop.

¹³ Otṁu betnenṇehembâ siru inin kumu ip sâhâtewi ya mem dâiṇetâ gamu waṅgaṇe menenekṁu Kirit ginṇe hâlâṇṁâ ariwin.

¹⁴ Arimunṇe pumṇehembâ siru pato bâleṇe pilâop, yakât kutṇe Kahu sâṁ,

¹⁵ yaṇe kum waṅga lâum purik pilâwe sâṁ olop. Yawu otṁu hâhiwin pato nâṅgâṁâṁâ pilâm in tatmunṇe ihilâk mahilâk otṁâ ariop.

¹⁶ Arim arim arim mâtuṇa tipinṇe, kutṇe Kauta sâṁ, yakât nombotgen arimunṇe tipinṇe âlepṇe olop.

¹⁷ Yâhâ waṅga yakât diṅgi saruân gemap sâṁ nep lok yaṇe mem dâiṇetâ waṅga kakṇan yâhâṁu sâhâwi. Otṁu neṇ kârikṇe âlâ, yakât kutṇe Siriki sâṁ, yan waṅga ya yâhâṁap sâṁ yâkṇe sâṅgum pato ya dâiṇetâ gemu betnenṇehembâ siru pato bâleṇe pilâṁu ariwin.

¹⁸ Emet haṇ sâṁu siru pato bâleṇe kumu waṅga gemap sâṁ senṇe âlâlâ nombotṇe saru kâlehen lâum pilâmunṇe gemu ariwin.

¹⁹ Otṁu emet haṇ sâṁu siru yawuâk kumu yakât otṁâ senṇe âlâlâ bâiṇe lâum panmunṇe giop.

²⁰ Otṁu omoṇe hilâṁṇe siru kârikṇeâk kum imu yan elem patoṇe kâtâṅnongomu omoṇ sahahop. Yawu otṁâ hiliwahonom sâṁ biwinenṇe orotok sâop.

Paulone den ekyongom mem hewewenṇe tuhuyehop.

²¹ Siru kârikṇeâk kumu yan lok nombotṇe sot ki nemâk tatbi. Yawu tatṇetâ Paulone yuwu sâṁ ekyongop. “Den ekyongowan ya nâṅgâṇetâ bulâṇe olop mâne Kirit mâtuṇan tep sânduk tatbâin. Yawu otṁâ senṇe âlâlâ kiṅgitṇe orowâk ki gulip otbâp.

²²⁻²⁶ Yawu gârâṁâ ambone Anitâṇe aṇelo âlâ hâṅgâṅgumu ge omoṇe teteni-him nohonṁâ yuwu sâṁ eknohop. “Gâṇe Roma yeṅgât kunyeṇe yâkâlen ari den ekuwuatgât Anitâṇe sâṁ kalop. Anitâṇe nâṅgâhihimu lok gâ orop waṅgaen taiṇe ki hiliwahonomai. Yakât otṁâ ki kiṅgitgahât otbuat.” Yawu sâṁ eknohop.

Bukulipne, yuwu sâṁune nâṅgâṁ biwiyeṇe huruṇ sâek. Waṅga yuṇe bulâṇanâk huhuakṁâ gulip otbuawâke yamâ benṇe nenâṁâ ki hilipnongowuap. Siru pato bâleṇe pilâṁ waṅga lâum putuk pilâṁu mâtuṇa âlâhât sâtṇan kumu huhuakbuap. Yawu otṁu nenṇe âlepṇe hikinṇan yâhânom.

Anitâhât anelone den yawu eknohomu nângâm biwi yâhâp ki oan. Den eknohoap yukât bulânje bulânjanâk tetewuap.” Paulone yawu sâam ekyongom biwiyene mem hewewen tuhuop.

²⁷ Siru pato bâlene pilâmu wanja ya bam gam purik gurik otmu tatmunje Sande yâhâp pesuk sâop. Otmu omoj tânâmjan wanja nep lokne “hân utâpguain mon” sâwi.

²⁸ Yawu sâam “yakât dopne pilâm ekne,” sâam ip pilânetâ amokjan ge kumu yan yakât dopne mita lok konok nere lok âlâhât bâlâk nere yawu olop. Otmu yapâ tipine ari âlâku ya pilânetâ ge kumu yan yakât dopne mita lok konok nere lok âlâhât bâtnombot yawu olop.

²⁹ Otmu neŋ kârikjan yâhâmain sâam kinŋityenahât otmâ, wanja betjan anja imbât talop ya pilânetâ giop. Yawu otmâ “emet hanj sâek,” sâam ulitgum tatbi.

³⁰ Tatmâ nep lokne pilânenekmâ arine sâam otmâ dingi âlâen yâhâ den mem yuwu sâwi. “Nenŋe dingi yu mem wanja hâmenjan yâhâ wanjahât anja âlâ pilâmunje gewuap.”

³¹ Yawu sânetâ nângâm Paulone Yulio otmu tembe lâulipne yuwu sâam ekyongop. “Nep lok yuŋe pilânenekmâ arinetâmâ, nen saruân gemunje harannongowuap.”

³² Yawu sâam ekyongomu ipne mem dingi sâhâwi ya hârem pilânetâ dingi ya saru kakjan ihilâk mahilâk bam ariop.

³³ Emet enŋatne nângâmu yan Paulone lok kerehâk yuwu sâam eknongop. “Nen sot ki nem tatmunje Sande yâhâp pesuk yap.

³⁴ Yâhâ wâtneŋne houj sâamapgât sot nene. Sot nemunje wâtneŋne tinj tinj sâamu wanŋane neŋ kârikjan yâhâm huhuakbuap yan âlepne hikiângen yâhânom.”

³⁵ Yawu sâam eknongom Anitâ mepaem sot âlâ mem niop.

³⁶ Otmu nenŋe ekmâ biwinenŋane holaŋakmu sot mem newin.

³⁷ Yâhâ wanŋaen tatbin nen lok 276 sot ya mem nemunje tepneŋne ârândânj olop.

³⁸ Yawu otmâ nep lokne wanja biwiŋambâ sot lâum saruân pilânetâ gemu wanja yanje hewewen otmâ ariop.

Wanja ya huhuahop.

³⁹⁻⁴⁰ Emet hanj sâamu hân ya ekmunje ki keterahop. Yawu otmâ saru atene âlâen yâhâmunje neŋ biae ekmâ, nep lokne “wanŋane yan ari ginjan yâhâek,” sâam wanjahât anja yakât ip hâreŋetâ gemu sângum pato ya dâinetâ yâhâmu siruŋe mem saru ginjan yâhâwe sâam olop.

⁴¹ Yawu gârâmâ ya wangim neŋ kârikjan yâhâop. Neŋ kârikjan yâhâmu hâmeŋe kârikne otmâ tatmu saru pato pilâm wanja betne ya kumu huhuahop.

⁴² Kumu huhuakmu “pet kulem lokne saru kakjambâ yolonj otmâ arimai,” sâam tembe lâuŋe yongone sâam otbi.

⁴³ Yongone sâam otŋetâ yan kunyeneŋe Paulo ya kumai sâam kuyiŋgiop. Kuyiŋgim “yolonj otmâ manmaine soŋ pilâm gem arinet,” sâam ekyongomu lok nombotŋane soŋ pilâm ge yolonj otmâ ba hikiângen yâhâwi.

⁴⁴ Otmu yolonj ki otmâ manbiŋe wahap âlâ, nak papaŋe pato yawuya mem kakjan yâhâŋetâ lokoyekmu yâhâwi. Yawu otmâ nen kerekne hikiângen yâhâwin.

¹ Hikiângen yâhâ mâtuja yakât kutje nângâne sâmbolipje âiyongomunje kutje “Melite” sâmbeknongowi.

² Yâhâ gelâk ningimu bâlâpñahât otmunje yâkñe buku otningim kâlâp hâwurum unjetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbin.

³ Kâlâp nângâm ikaiakmâ tatmunje yan Paulone launaje kârâñ kârâñ sâmbolipje kâlâp âlâ hâwurum katmu siop. Yawu otmu hâmiwuk âlâ kâlâp biwinjambâ ga yolondoñ sâmbatñan ihim kepeim kinop.

⁴ Yawu otmu kapi ambolipñaje ekmâ yuwu sâmbalahuwi. “Lok âlâ kumu muop yakât matje. Sarunje ki harangumu muap. Yawu gârâmâ saru ginñan yâhâmu matje yu tetewañgiap.”

⁵ Yawu sâñjetâ Paulone hâmiwuk ya bâtnambâ kum pilâmu gemu kâlâpñe siop. Kâlâpñe semu Paulo hâmiwukñe ki ihioy yawuyaek otmâ batñe welâm welâm olop.

⁶ Yawu otmu ekmâ yuwu sâmbi. “Hâmiwukñe ihimu yakât hâkñe suk sâmbu in yawu gem mumbuap mon?” Yawu sâmbdâñâk ekmâ kinbi. Ekmâ kinmâ yu ya ki tetewañgiop yakât otmâ ekmâ sâmbi. “Lok yu hewukñe lok. Hâkñe yâhâp.”

Lok âlâ mesek olop ya Paulone henjenjuop.

⁷ Lok kutdâ âlâ, kutje Popilio sâmb, yâkñe kapi tatbin ya hâlâñmâ manop. Yâhâ lok yaje buku otningim emetñan dâinenekmu yâhâ orowâk im tatmunje hilâm kalimbu pesuk sâmb.

⁸ Otmu Popilio âwâñaje tepñan arimu mesek olop. Mesek otmâ tatmu Paulone yâkâlen ba Anitâ ulitgum kunñan mem henjenjuop.

⁹ Mem henjenjuop yakât den pat ya sâmb haok tuhunjetâ nângâm lohimbi mesek topñe topñe teteyinjiopñe takañjetâ mem henjemyongop.

¹⁰ Mem henjemyongomu yakât matje lohimbi nombotñaje tep âlep nângâwanjim senje âlâlâ yahat yahatñe mem taka ningiwi. Yawu otmâ mâtuja yan manmunje emetsenje kalimbu pesuk sâmb. Yâhâ gelâk sâmbñe tâlâhumu kapi ya pilâm arine sâmb otmunje kapi ambolipñaje herone nângâningim mâtâpñat natik lâum wanjaen katñetâ talop.

Melite ya pilâm Roma kapi patoen ariwi.

¹¹ Otmu emelâk sikop sâmbñe tâlâhuop sâmb yan wanja pato âlâ Alesandiria kapiângembâ taka talop. Yâhâ Alesandiria kapi ambolipñaje lâpioyene yâhâp, boho boho, ya ulityotgom manmai. Yakât otmâ wanja ambonaje lâpio yakât umutñe hâwim wanja hâmeñan lâum kânângâmu kinop. Yakât otmâ wanja yakât kutje “Lâpionenñe boho boho” sâmb kinbi.

¹² Wanjaen yâhâmunje yapâ menenekmâ ari Sirakusi kapiân ariop.

¹³ Yan ari tatmunje hilâm kalimbu pesuk sâmbu yapâ ari siru pato pilâm mem awawi guwawi tuhunenekmu Lehiom kapiân ariwin. Emet han sâmbu, betnenñehembâ siru pato pilâmu ari hilâm yâhâp pesuk sâmbu yan Puteoli kapi Italia hânân tap yan ariwin.

¹⁴ Yan ari wanjaembâ gemunje kapi ambolipñe Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbiñe taka mem buku otninginetâ orowâk manmunje sande konok pesuk sâmb. Otmu yapâ pilâm Roma kapiângen ariwin.

¹⁵ Mâtâwân arim tatmunje Yesuhât komotñe Roma kapiân manbiñe nengât den pat nângâwi. Yawu otmâ nombotñaje taka Apio kapiân tatmâ mambotningiwi. Nenñe yan arimunje penañgiakbin. Yâhâ nombotñe âlâñeâmâ taka kapi âlâ, kutje Anjim Bero Emet Kalimbu sâmb, yan mambotninginetâ arimunje penañgiakbin. Yan Paulone yekmu biwinje holañakmu Anitâ mepaem tep herone nângâop.

Paulone Yesuhât den pat âlepñe Yura yengât papatolipñe ekyongop.

16 Roma kapiân arimunje tembe lâu yengât kunyenaje Paulo nângâwanjimu pâi emetjan ki katbi. Yawu otmâ emet tânjâlân katjetâ tembe lâu konokje galemgumu orowâk manowot.

17 Hilâm kalimbu pesuk sâmu Yura yengât papatolipyenje ganjetâ den otnom sâmu Paulone den katmu yâk yengâlen ariop. Yawu otmâ yâkne nângâwanjim ganjetâ yuwu sâmu ekyongop. “Bukulipne, nine topne ekyongomune nângânet. Yura bukulipnenje Yuraia hânân manmai me pâku lohimbi yengâlen ari manmai yâk ki mem bâleyekmâ manmâ gan. Me emelâk embânjambâek tâmbâlipnenjenje Mosehât girem den âlâlâ lâum orotmemenenje topne topne katningiwi ya ki lonjâem manmâ gan. Yawu otmâ uwawapne bia manmâ gawanâke yamâ benje bukulipnenje nombotjanje Roma lok yengâlen ari den imbiâk haknan sâwi. Yakât otmâ Roma yengât tembe lâulipjanje Yerusalem kapi yakât pâi emetjan mem katneketâ tatban.

18 Pâi emetjan mem katneketâ tatkune Roma yengât kunlipyenjenje topne girawuhât den âiân katneki ya nângâne sâmu âi pâi tuhunekbi. Âi pâi tuhunekjetâ mumbomgât dop ki olop. Yanjak holañnekne sâmu otbi.

19 Yawu otbiâke yamâ benje Yura papatolipnenjenje kârikne otmâ kuyingjetâ yapâ gâtjanje Roma lok kutdâne denne nângâm hârenihiwuapgât sâwan. Yâhâ nâne papatolipne den âiân katyekbe sâmu ki otman.

20 Anitâne Yura nengât tihitnenje otmâ ikne honj bawane hângângumu gewuapgât nângâm biwinenjenje memâk manmain. Yawu gârâmâ Anitâne emelâk hângângumu giop biwinane yawu nanjan. Yakât otmâ pâi emetjan katneki. Yâhâ Anitâhât honj bawane yâkât topne ekyongowe sâmu dâiyekmune takai.”

21-22 Sâmu sâwi. “Bukulipnenjenje Yuraia hânân manmaine gâhât den ki kulemgum katjetâ takap. Me lok âlâ ki hângângunjetâ nengâlen taka sâmu bâlehihimu nângâwin. Yawu gârâmâ lohimbi hânjan kulemjan manmâ arane Yesuhât komot yengât sâmu bâleyingimai. Yakât otmâ gâhât nângân nângânân tap ya eknongorâ nângâne sâmu oain. Yawu gârâmâ âun yukârâmâ ki alahunom. Hâmbâi bukulipnenjenje nombotje ki takai yâk orowâk taka tatmunjenje den huhunom.” Yawu sâmu ekuwi.

23 Yawu sâmu den huhunomgât sâp katbi. Otmu sâp sâwi ya otmu omonânâk Yura lok dondâhâlâkne Paulohât emelan yâhâ menduhuakbi. Menduhuakjetâ Anitâne tihityenjenje otmap yakât den pat âlepne Paulone ekyongomu emet nje sâp. Otmu emelâk embânjambâek Mose otmu Anitâhât poropetelipjanje den kulemgumi yakât bulâne Yesuhâlen teteop yakât topne kâsikum yingjetâ nângâwi. Yawu otmâ biwiyenjenje Yesuhâlen katjetgât nângâm enjatyenan giop.

24 Yâhâ nombotjanjenje denne nângânetâ bulâne olowâke yamâ benjenje nombotje âlâneâmâ nângânetâ nahat otmu bet pilâwi.

25 Yawu otmâ den kakjan sahanjinetâ Paulone yuwu sâmu ekyongop. “Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne poropete lok âlâ, kutje Yesaia sâmu, den yuwu sâmu ekumu kulemgup yakât bulâne yengâlen teteap.

26 “Gâne Isirae lohimbi yengâlen ari yuwu sâmu ekyongo. “Anitâne yuwu yap. Yene biwi pâlâmne otmâ nâhât den nângânetâ tânjât otmap. Otmu nâhât hâkâñ otmâ nângâm kâkâsuk otmâ kâhâeneksai.

27 Yakât otmâ biwiyenjenje alitmâ nâhât topne ki nângânetâ keterakyingiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai.” Den yawu tap.

28 Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Anitâne lohimbi kerek nengât tihitnenjenje otbe sâmu oap yakât den pat pâku lohimbi yengâlen ari ekyongonomgât

sâm ningiop. Ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenaje kepeinomaî.”

²⁹ Paulone yawu sâm ekyongomu den kakjan sahangim pilâm emelambâ gem ariwi.

Paulo Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop.

³⁰⁻³¹ Paulone Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu sâp yan lohimbi kiŋgitne orowâkne yâkâlen arinetâ Anitâne tihityene otbe sâm nanne Yesu hângângumu giop yakât den pat ya pahâk ekyongop. Otmu Yesu Kiristohâlen biwiyene katnet sâm enगतyenjan giop. Yawu. Anitâ gâ orop manbuap.

Nâ bukuhe,
Luka

Roma Pauloŋe Roma yengât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpne,

¹⁻⁵ Yen Roma kapi ambolipne Anitâne Yesu Kiristohât pat kuyiŋgim yâkât komolân torokatyehep. Nâ Paulo, nâne pepa yu kulemgum katyiŋgian.

Yesu Kiristo, Anitâhât nanŋe, Dawitihât senâmbâ gâtne

Bukulpne, Anitâne Yesu Kiristo hâŋgâŋumu giop yâkât hoŋ bawa manmâ gaman. Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe Kiristohât topne nâŋgâŋetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katŋetgât Anitâne menekmâ aposolo âi sâŋ nihiŋu den pat âlepne ekyongom manman. Den pat yakât topneâmâ emet inânŋan Anitâne poropetelipne ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya yuwu tap. Anitâhât nanŋe, Kutdânenne Yesu Kiristo yâkne Yura nengât tâmbânenne, lok pato âlâ, kutne Dawiti sâŋ, yâkât senâmbâ gâtne. Yawu gârâmâ Anitâne kulem âlâ kândâkdâ miop yamâ Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yâkât nâŋgâmunne Anitâhât nanŋe tâŋ tâŋâk otmap. Otmu Anitâne ikŋahâk tep âlep nâŋgânihiŋ nanŋe hâŋgâŋumu ge nâhâlen tetem aposolo âi sâŋ nihiop. Âi sâŋ nihiŋu yanak benne pâku lohimbine biwiyene yâkâlen katmâ denne lâuŋetgât ya yengâlen ari den pat âlepne ekyongom manman.

⁶⁻⁷ Yen Roma kapi ambolipne Yesu Kiristohât tem lâuwanŋim manŋetgât Anitâne wawaeyekmâ yâkât komolân torokatyehep. Yakât otmâ Awoŋnenne Anitâ otmu Kutdânenne Yesu Kiristo yâkne engatyetneâk otmâ nâŋgâyiŋgim tihityene otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyeneŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nâŋgâyiŋgim ulitgum gaman.

Pauloŋe Roma kapi ariwom nâŋgâm biwiŋne mem manop.

⁸ Topne katmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Emelâk yene Yesu Kiristohât den pat âlepne nâŋgâŋetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyene katmâ tem lâuwanŋim gai yakât den pat yu lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâŋgâŋetâ âlonŋo otmap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan kinmâ yengât nâŋgâm Anitâ Awoŋne mepaem mansan.

⁹ Yawu otmâ manmâ Anitâne âi sâŋ nihiop ya biwinaŋe tiŋâk kepeim pâku lohimbine yâkâlen biwiyeneŋe kepeim manŋetgât ya yengâlen ari nanŋahât den pat âlepne ya ekyongomune nâŋgâm biwiyenan katŋetâ bulâne yâk yengâlen tetem gap.

¹⁰⁻¹² Otmu dop yawuâk Roma kapi ambolipne Yesu Kiristohâlen biwiyeneŋe tiŋâk kepeim manŋetâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakne mâmâne otyiŋgiâkgât nanŋan. Yawu nâŋgâm haonmâ ârândâŋ “girawu otmâ takam yekbe” sâŋ Anitâ ulitguman. Yawu gârâmâ Anitâne nâŋgânihiŋu yengâlen takawom yanâmâ biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu yan tânahom yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânenŋeŋe tiŋâk kepeimunne kârihem tatbuap. Yawu nâŋgâm Anitâ ulitgum manmâ gan ya yâkne nanŋap.

¹³ Yawu otmâ pâku lohimbi kapi wosapâ me wosapâ mansai yâk yengâlen ari den kâsikum yingimune biwiyene Kiristohâlen katbi. Yakât dopneâk yengât bukulpnyene nombotne Anitâhât topne ki nâŋgâmaiŋe Kiristohâlen biwiyene katŋetgât yengâlen taka yâkât den pat âlepne ekyongowom. Yakât biwinaŋe hikuman yamâ mâtpâgât hâum pâpguman.

14-15 Lohimbi kerek ya yengâlen ari den pat âlepne ekyongomune nângânetgât Anitâne âi sâm nihiop. Yakât nângâm lohimbi nombotne pepa emetnan yâhâm nângân nângânyene orop mansai otmu nombotne pepa emetnan ki yâhâwi, otmu Girik lohimbi kapi tete manmâ nep âlâlâ tuhumai, otmu pâku lohimbi kâlepnehen me bârâ betnehen manmai, ya hârokne Yesuhât topne nângânetgât nângâyngim mansan. Yakât otmâ Roma yengâlen taka den pat âlepne ekyongowe sâm biwine hewewen otmu mansan.

16-17 Bukulipne, Yesuhât den pat âlepnehât topne yuwu sâmune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâ, nen Yura lohimbi angoânâk den pat âlepne nângâm Kiris-tohâlen torokatbin, me yen pâku lohimbi den ekyongomunne yawuâk yâkâlen torokatbi, nen hârokne yâkâlen biwinenane kepeim mannom yamâ Anitâne tosanenpe pilâningim manman kâriknehât pat kuningiop yakât bulâne menom. Anitâ Wâtgât Ambope yâkâlen biwinenane kepeim mannom yamâ ki hâum pâpgunom. Den yan yupe emelâk poropete âlâne den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyanane kepeim tem lâuwanginomai yamâ manman kâriknan mannomai.”

Pâku lohimbi yengât topyene

18 Bukulipne, pâku lohimbi yengât nângâm den âlâ yuwu sâmune nângânet. Pâku lohimbi yengât topyeneâmâ yuwu. Yâkne bukulipyene otmu lohimbi wosaken me wosaken mansane Anitâhât den nângânetâ bulâne otmap sâm den ya kurihim Anitâ betbangim orotmeme kingon otmâ mansai. Yakât otmâ Anitâne pâku lohimbi betyongomu mansai yakât topne ekyongomune nângânet.

19-20 Kândik mindikum, Anitâne ikne wâtjan kinmâ hân himbim kândikyotgom wahap topne topne kalop yapâ gâtjane yâkât topne ikniâk tap ya kerek ekmâ nângâmai. Wahap topne topne kalop yan ikne wâtjahât towatne tetemu ekmai. Ekmâ tat tat memene kârikne tatbangiap yawu nângâmai. Yawu nângâm Anitâ ki ekmain yamâ yâkne wahap âlâlâ kalop yan ikne topne tetemu ekmai. Yakât otmâ Anitâhât topne ki nangain sâm irelaknomaihât dop âlâ ki tap.

21 Yawu gârâmâ Anitâne wahap topne topne kalop yamâ lohimbi nombotjane yâkât bât towatne ekmâ yan ki ewe katmâ mepaemai. Yawu otmâ yanak nângân nângânyene gulip malap otmu wahap tânjât me hâlije bia yawuyakât nângânetâ yahatmap. Yawu nângâm biwi nângân nângânyene manguakmu nângânetâ ki keterakmap.

22 Yawu gârâmâ nângân nângânnenne orop mansain yawu sâm nângâm tâpikgumai.

23 Yawu nângâm tâpikgum Manman ambope Anitâ yahat yahatne yâk betbangimâmâ senne âlâlâ topne topne, nâi selon, me songo bau, me hambe gumbam, umutyene hâwinetâ kundenyene tetemu ya mepaemai. Me Porom Lâpio yawuya yengât umutyene hâwim kânângânetâ kinmu yakât nângânetâ bulâne otmu mepaemai.

24 Yawu otjetâ yakât Anitâne betyongomu yene nângân nângânyeneâk watmâ yuwu otjetâ kingon otmap. Emet huhumai, me kâwâ konda otmai, me wahap ki orotne otmai.

25 Yâhâ Anitâhât den bulâne hâkân otmâ bet pilâm den perâkne nângânetâ bulâne otmu Anitâ Hân Himbim Ambope betbangimai. Betbangim ikjak wahap topne topne kalop yakât nângânetâ yahatmu yanâk biwiyanane kepeim manmai. Yamâ nenâmâ yawu ki otnom. Nenâmâ Anitâ konok mepaem manmâ yâhânom. Ya bonjanâk.

26-27 Yâhâ pâku lohimbiñe manman kiñgoñ manñetâ Anitâñe yekmu bâlemu betyongomu yanjak yeñe eñgatyeneâk otmâ orotmeme kiñgoñ ya witgum yuwu otmâ manmai. Lohimbi miakmâ orowâk manmai orotmeme ya pilâmai. Yawu otmâ imbilipyeneñe loklipyeneñe pilâyekmâ imbi bukulipyeneñe orop eknâleangim otmâ hilipgumai. Otmu loklipyeneñe gurâ yawuâk imbilipyeneñe pilâyekmâ bukulipyeneñe orop eknâleangim orotmeme kiñgoñ otmâ. Yawu tâpik gupik otmâ manmai yakât huhopñe mesek topñe topñe teteyiñgimap.

28 Otmu Anitâhât den bulâñe nâñgâñetâ nahat otmu betbangim nâñgâm gulip manmai. Yakât otmâ Anitâñe betyongomu biwi nâñgân nâñgânyeneñe gulip malap otmu orotmeme kiñgoñ me âlepñe ya ki ekmâ ketetmai. Yawu otmâ yan orotmeme kiñgoñ otmâ manmai.

29 Orotmeme kiñgoñ otneâk nâñgâmai yamâ yuwu. Kâwâ konda otmâ. Me sen buhu buhu orañgimai. Me bukulipyeneñe yengât iri sikum me senñe âlâlâ tatiñgimap ya eknâlem mene sâm biwiyeñeñe nâñgâmai. Me dewaeak dewaeak manmai. Me wawi, me misiñem nemai, me kâirahomai, me nâñgâm bâleangimai. Me ahom hionakmai. Me bukulipyeneñe yongonjetâ mumai.

30 Me bukuhât den belângen sâsâ. Me sâm bâleangimai. Me âwâ mâmâlipyeneñe yengât lauyeneñe ki lâumai. Yawu otmâ yan yehâhât nâñgâñetâ yahatmu Anitâhât nâñgâñetâ gemap. Otmu bukulipyeneñe yengât yawuâk nâñgâñetâ gemu mem ge karakmai. Otmu wuân me wuân kândikum otñetâ dondâ bâlewup yakât nâñgâñetâ biwiyeñanâk kinmap.

31 Yawu otmâ hep torehenlipyeneñe, me imi ata, me wârâ tou ya orop we âlep ki nanangimai. Me bukulipyeneñe orop den hikumai yamâ ki watmai. Me tepyeneñe kou kâlâp semu kuk orañgimai yan kaok ki orañgimai. Kuk yawuâk tatmâ yâhâekgât den hâmeân hâlulu sâmâi. Me lohimbi âlâ me âlâñe umatñe kakñan manmai ya ki yekmâ nâñgâyiñgimai.

32 Lohimbi âlâ me âlâñe orotmeme bâleñe topñe topñe yawuya otmâ yamâ hem kâlâwân ge hiliwahonomai yakât Anitâñe den sâm kalop. Lohimbi den ya nâñgâm heñgeñgumaiñe kunyeneñe kârikñe otmâ orotmeme bâleñe ya tâtâemâk otmâ mansai. Yawu gârâmâ buku nombotñeñe orotmeme bâleñe yawu otmâ yamâ yekmâ heroneñe nâñgâyiñgimai. Pâku lohimbi yengât topyeneâmâ yawu.

2

Yura lohimbi yengât topyene

1-2 Yawu gârâmâ Yura lohimbi yengât nâñgâm yuwu ekyongomune nâñgâñet. Pâku lohimbiñe orotmeme kiñgoñ otmâ manmai ya yengât manmanyeneñe ya yeñe ekñetâ bâlemu nâñgâm bâleyiñgimai me sâm hâreyiñgimai. Yawu gârâmâ yâkñe otmâ yakât dopñeâk yeñe gurâ yawuâk otmâ. Yakât otmâ yeñe sâm hâreyiñgimai yakât dopñeâk Anitâñe yen gurâ sâm hâreyiñgiwup. Yanâmâ yâkât senñan sâm buiaknomaihât dop âlâ ki otbuap.

3 Pâku lohimbi nombotñeñe orotmeme kiñgoñ otmâ manmai yamâ Anitâñe sâm hâreyiñgim yakât matñe yingimap yañe ârândân otmap, yeñe yawu nâñgâmai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâñe bukulipyeneñe yengât manmanyeneñe ekmâ nâñgâm bâleyiñgim sâm hâreyiñgimap yamâ bukulipyeneñe manman bâleñe otmâ yawuâk torokatmâ otmâ. Yawu gârâmâ sâp patoen Anitâñe orotmeme kiñgoñ wuân me wuângât matñe umatñe yingiwup yanâmâ lohimbi yawuya ki wangiyekbuap. Yamâ yingimu menomai yakâ.

⁴ Yakât otmâ yuwu ki nângânômai. “Anitâne wawaenenekmâ kuk in yawu ki otmap. Me ki tepne kou kâlâp semap. Yakât otmâ yâkne ki den âiân katnenekmâ matne umatne ningiwuap,” yawu ki nângânômai. Yawu nângânômai yamâ nângâm hilipgunômai. Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Yeje orotmemeyene kiŋoŋ ya bet pilâm Anitâhâlen biwiyenane kepeim manŋetgât yâkne wawaeyekmâ tihityene otbe sâm mambotyŋimap. Yeje yakât nângânetâ porap otmap.

⁵⁻⁶ Nângânetâ porap otmu kunyene kârikne otmâ betbaŋgimai. Yawu otmâ orotmeme kiŋoŋ yawuya torokatmâ otmâ mannômai yamâ sâp patoen Anitâne lohimbi kerek nengât manmannenjahât matne âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ matne âlâhât tipine yŋgimu menômai.

⁷⁻¹¹ Anitâne Yura lohimbi me pâku lohimbi kerek nengât biwinenne ekmâ konohâk menduhunenekmâ matne dopnenŋan tâŋ tâŋâk kâpekningiwuap. Otmu sâp patoen Anitâne nângâningimu yahatmu ikne senŋan koko salehâk kinmâ manman kârikŋan mannom sâm lohimbi nombotnane yâkâlen biwiyenane kepeim orotmeme âilonŋo lonŋo otmâ manmai. Yawu otmai yamâ Anitâne nângâyŋgimu yahatmu nan baralipne koko salek sâm manman kârikjahât bulâne yŋgimu biwiyene huruŋ sâwuap. Yâhâ lohimbi nombotnane yehâhât nângânetâ yahatmu tepyene umatne otmu Anitâhât den kum manman kiŋoŋ manmai. Lok yawuyamâ Anitâne kuk otyŋgim matne umatne yŋgimu mem hâhiwin dondâ nângâmbisâi.

¹²⁻¹⁵ Anitâne Yura lohimbi me pâku lohimbi kerek nengât biwinenne ekmâ otbin mewin yakât matne tâŋ tâŋâk kâpekningiwuap yakât topne sâmune nângânet.

Anitâne ikne nângân nângânŋan tatmap ya Mose ekumu girem den âlâlâ kulemguop. Yakât otmâ Yura lohimbi âlâ me âlâne girem den ya nângâm ki watmai yâhâmâ Anitâne yekmu ki ârândâŋ otmap. Lohimbi âlâ me âlâne girem den âlâlâ kerek lâum mansai yâhâmâ yekmu ârândâŋ otmap. Yawu gârâmâ Yura lohimbi kerekne girem den ya lâum hâum pâpgum tosa miai. Yakât otmâ Anitâne den âiân katyekmâ matne umatne yŋgiwuap.

Yâhâ pâku lohimbi yâhâmâ Anitâne girem den ya ki ekyongop. Yawu gârâmâ ki nângâm yehâhâk otmâ hilipgum tosa memai. Ya âlâkuâk torokatmâ otnômai yamâ yawuâk matne umatne yŋgimu menômai.

Yawu gârâmâ Anitâne ikne nângân nângân ya biwi nângân nângânyenŋan katmu orotmeme âlepne me orotmeme bâlene yâhâp yâhâp ya ekmâ kiwilimai. Yawu otmâ Anitâhât nângân nângân ya pâku lohimbi âlâ me âlâne engatyenŋanak otmâ watmai yan girem den ekyongomu watmai yawu oap. Yâhâ yawu otŋetâ ârândâŋ otmap yan biwiyene sânduk sâmap. Yâhâ otŋetâ bâlemap nane biwi nângân nângânyenŋan hâumu otmâ hilipguain sâm biwiyenŋan nanŋanŋimai.

¹⁶ Yakât otmâ den pat âlepne yakât pâne konok yuwu sâmune nângânet. Hâmbâi mâne sâp pato tetewuawân Anitâne sâmu Yesu Kiristonje nen hârok biwinenjahât topne ekmâ sâm hâreningim tihân otmain memain me biwinenŋanâk nângâmmain yakât matne ya âlâku amboŋan amboŋan ningiwuap.

Yura lohimbiŋe yehâhât nângânetâ yahalop.

¹⁷ Yâhâ Yura lohimbiŋe yehâhât nângânetâ yahatmu yuwu sâmai. “Nenâmâ Yura lohimbi. Emelâk Anitâne nângâningimu yahatmu ikne pat kuningiop. Yakât kakŋan Mose ekumu girem den âlâlâ kulemguop yakât topne nenjahâk nângâmmain. Yakât otmâ Anitâne tihitnenne otmu ikne komot bulâne mansain.” Yawu nângâm yehâhât nângânetâ yahatmap.

18 Yâhâ yeŋe yuwu me yawu otŋetgât Anitâŋe sâŋ kalop yakât topŋe yuwu nâŋgâmai. “Nenŋeâmâ girem den yakât topŋe nâŋgâm henŋeŋgum yaŋak benŋe orotmeme bâleŋe ya ekmâ ketetmâ orotmeme âlepŋeâk otmain.

19-20 Yawu otmâ girem den ya nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâumu manman bulâŋahât mâtâp ya teteningimu tâŋ tâŋâk watmain. Yakât otmâ pâku lohimbine mâtâp ya ki naŋgai yâhâmâ Anitâhât den kâsikum yingimunŋe nâŋgânômai hât dop tap. Me nombotŋe girem den ya ki lâum manmâ mâtâp tâpikgumai yamâ tiripyongomunŋe mâtâp ya tâŋ tâŋâk watnomai. Me nombotŋe ihilâk mahilâk manmai yamâ kuwikyekmunŋe âlonŋo mannomai. Me nombotŋe nâŋgâŋetâ ki keterakyiŋgimâp yamâ ekyongomunŋe haŋ sâyiŋgiwuap.”

21 Yeŋe nâŋgâm tâpikgum mâtâp ya tâŋ tâŋâk ki watmai. Yamâ topŋe girawuhât otmâ bukulipyenŋe mâtâp ya watŋet sâŋ den kâsikum yingine sâŋ oai? Yâhâ lohimbine senŋe âlâlâ kombo ki mianŋiŋet sâŋ ekyongomai. Yamâ wongât otmâ yeŋe gurâ kombo mianŋimai?

22 Me loklipyenŋe me imbilipyenŋe betyenehen ki kionŋet sâŋ ekyongomai. Yamâ benŋe yeŋe gurâ buku nombotŋe yeŋgât imbilipyenŋe orop ihilâk ekŋâleŋgimai. Otmu kasalipyenŋe Porom Lâpio mepaemai ya ekŋetâ dondâ bâlemap. Yamâ wongât yeŋe gurâ yâk yeŋgât opon kâmbukŋan yâhâ Porom Lâpio tatmawân senŋe âlâlâ kâmbukŋe sâŋ katmai ya kombo meyiŋgimai?

23 Anitâŋe Yura lohimbine nengât nâŋgâm girem den Mose ekumu kulemguop. Yeŋe yakât yawu nâŋgâm yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap. Yamâ benŋe girem den ya lonŋaenŋetâ pâku lohimbine yekmai yan Anitâhât nâŋgâŋetâ gemap.

24 Den yan yuŋe emelâk poropete âlâŋe den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yura kapi ambolipŋe orotmeme bâleŋe otmâ mansai. Yakât otmâ pâku lohimbine Anitâhât nâŋgâŋetâ dondâ gemap.”

25 Otmu yakât torokatmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Anitâŋe Yura lohimbine nâŋgâyiŋgim manman âlepŋahât pat kuyiŋgiop yakât otmâ hâkyenŋe torehenŋan undip tuhanŋimai. Yawu tuhanŋim girem den tâŋ tâŋâk watmai yanâmâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimâp. Yawu gârâmâ girem den ya kumai yanâmâ hâkyenŋan undip tap yakât nâŋgâm undip ki tuhanŋiwi yawu yekmu otmap.

26 Yawu gârâmâ pâku lohimbine yeŋgât sâŋ manman âlepŋahât pat ki kuyiŋgiop yakât otmâ hâkyenŋe torehenŋan undip ki tuhanŋimai. Yamâ Anitâŋe ikŋe nâŋgân nâŋgânŋambâ girem den ya Mose ekumu kulemguop. Yâhâ pâku lohimbine girem den ya pâpŋumai ya yeŋgât biwiyenŋan Anitâhât nâŋgân nâŋgân tatmap ya tâŋ tâŋâk watmai. Yanâmâ Anitâŋe yekmâ nâŋgâyiŋgimu hâkyenŋe torehenŋan undip tap yawu otmap.

27 Yura lohimbine hâkyenŋe torehenŋan undip tap yeŋe girem den sâlikum topŋe nâŋgâm henŋeŋgumai yamâ ki lâumai. Yakât otmâ pâku lohimbine hâkyenŋe torehenŋan undip ki tap yaŋe Anitâhât nâŋgân nâŋgân watmainŋe sâp patoen yen mem den âiân katyekmâ sâŋ hâreyiŋginomai.

28 Yakât topŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Anitâŋe lohimbine yeŋgât nâŋgâm manman âlepŋahât pat kuyiŋgiop ya girawu yaŋe yakât bulâŋe menomai? Lok yaŋe imbiâk hâkyenŋe torehenŋan undip tuhanŋim topyenŋe kurihiakmâ lohimbine senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai yâkŋe bulâŋe ya ki menomai.

29 Yâhâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe lohimbine mem hewewenŋe tuhuyekmu Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim mansai yâkŋe bulâŋe ya menomai. Lohimbine Anitâhâlen biwiyenŋe kepeimai ya yeŋgât nâŋgâyiŋgimu ârândâŋ otmap. Yaŋeâmâ bukulipyenŋe nâŋgâyiŋgiŋetâ yahalâkgât ki nâŋgâmai.

3

Anitâje Yura lohimbi kerek ki betyongop.

¹ Kândikum emelâk Anitâje Yura nengât tâmbâlipnenne yengât nângâyîngimu yahatmu ikne pat kuyîngiop. Yakât otmâ hâknenne torehennan undip tuhuangim gamain. Anitâje nângâningimap yakât topne yuwu tap.

² Anitâje ikne den bulâje ya tâmbâlipnenne ekyongomu yakât ambone otbi. Yawu otmâ pâku lohimbi yengâlen ari yakât topne ekyongonjet sâmbâ yîngiop. Sâmbâ yîngiop yanak sâp yiwerene nen meneneksap.

³ Yawu gârâmâ nengâlen gâtne kiŋgitne orowâkne Anitâhâlen biwiyenaje ki kepeim manmâ gai. Yawu otmâ gai yakât matne Anitâje nen Yura lohimbi kerek betnongowuap me bia?

⁴ Yamâ bia kârikne. Yakât otmâ lohimbiye Anitâ orop biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu den hikuwi. Den ya kelangtmâ âlâ sâmbâ, otmu nombotne hârem pilâmbâ. Yawu gârâmâ yâkne otmai yawu Anitâje ki otmap. Den yan yune emelâk lok âlâje den kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“O, Anitâ, nenne otmunne bâlemap yan den sâmbâ hâreningirâ ekmunne ârândâŋ merândâŋ otmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje nângâm bâlehihîetâ ki bonne otmap.”

⁵ Yawu gârâmâ lokgât nângân nângân watmâ den yuwu ekyongomune eknet. Nenne otmunne bâlewuap yan Anitâje den sâmbâ hâreningimu lohimbiye nângânetâ sâtne otmu mepaenomai. Mepaenomai yakât kaknan matne umatne ningiwuap yakât otmâ nângâm bâlewangim imbiâk umatne ningiap yawu sâmbâne ki ârândâŋ otbuap.

⁶ Yawu gârâmâ nenne otmunne bâlemap yan Anitâje imbiâk matne umatne ningimap otmuâmâ sâp patoen biwinenjahât topne nângâm den sâmbâ hâreningimu ki ârândâŋ otbuap. Yawu gârâmâ Anitâje imbiâk mambiâk otningimap yawu ki nângân.

⁷ Yâhâ nângân nângân âlâ yuwu ki nângân. Nenne Anitâ orop biwinenaje hikuakmâ konohâk otmu den hikuwin. Den yamâ nombotne hârem pilânom. Yawu gârâmâ nenne otmain yawu Anitâje ki otmap. Yâhâ nenne den nombotne hârem pilânom yanâmâ Anitâje ki betnongowuap yakât nângâm lohimbiye mepaenomai. Anitâ mepaenomai yan topne girawuhât otmâ den sâmbâ hâreningim matne ningiwuap?

⁸ Yâhâ lohimbiye witgum mepaenjetgât nenne ihilâk otneâk nângân yamâ dondâ bâlewuap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotnaje imbiâk nâhât ihilâk otmunne bâleâkgât nângâmap sâmbâ. Yawu sâmbâ den haknan sâmbâ. Lohimbi nombotnaje yawu nângâmbâ yamâ hâmbâi sâp patoen Anitâje matne umatne yîngimu menomai.

Nen kerekne otmunne bâlembâ tosa orop manmain.

⁹ Bukulipne, Anitâje Yura lohimbi nengât nângâm yahatmu pâku lohimbi yengât nângâm gemap me bia? Yamâ bia kârikne. Nen Yura lohimbiye pâku lohimbi yengât amutyenjan katnenekmu mansain. Yawu ki tap. Nenne yen pâku lohimbi orop orotmemenenne bâleje me manman kiŋgoŋ otmâ gain. Yakât otmâ nen kerekne matne menomgât pat mansain.

¹⁰ Den yan yune emelâk poropete nombotnaje den kulemgupi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi kerekne koko salek me uwawapne bia ki mansain.

¹¹ Nengâlen gâtne âlâ me âlâje Anitâhâ nângân nângânne girawu tap ya ki nângâm manmain. Me lok âlâ me âlâje Anitâ ki ewe katmâ mepaemain.

12 Otmu Anitâne mâtâp yuwuâk watmâ manñet sâam katningiop yamâ lok kerekne tâpikgum mâtâp bâleñan manmâ gain. Yawu gârâmâ lok hârokne buku orañgim uwawapne bia mannomgât dop âlâ ki tap.

13-14 Otmu lok muñetâ hanyongomunne tâtuk sâam hâkyene korokne bâlene pilâmap yakât dopneâk lohimbi nombotñane den perâkne sâam bukulipyene kâityongomai. Otmu hâmewuk me soron hambene yawuyane ningimu mu-main yakât dopneâk lohimbi yawuyane bukulipyene orop sâam bâleañgimai. Me den bâlene hâiakmai.

15 Otmu lokne kapam kune sâam in yawu tepyene kâlâp semu yahatmâ kapam kumai.

16 Otmu haonmâ ârândâñ bukulipyene yengât nângâm bâleyingim mem âlâlâ tuhuyekmâ manmanyene hilipgumai.

17 Yawu otmâ bukulipyene orop biwi nângân nângânyeneñane ki hikuakmâ konohâk otmap.

18 Lohimbi yawuyane Anitâhât nângâm ki ewe katmai." Topnenneâmâ yawu.

19-20 Otmu Anitâhât den yakât topne yamâ yuwu. Yura lohimbi kerekne yâkât den tem lâuwañgim mannehât girem den âlâlâ Mose ekumu kulemgup. Yawu gârâmâ nenne yâkât girem den ya watmâ tem lâuwañgimain yamâ hâum pâpgumain. Yakât otmâ nenne pâku lohimbi orop yâkât senñan kinmâ sâreerekmunne nenekmu ârândâñ otbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ yâkât girem den nângâmain yan biwinenñan hâumu tosa orop mansain sâam nañgañgim añulakmain.

Kiristone manman bâleñahât pañgoñâmbâ holañnenehop.

21 Yawu gârâmâ Anitâne tosanenne pilâningim tihitnenne otmap yakât mâtâp âne teteop. Yakât topne nângâmunne keterakningiâkgât emet inânñan Mose otmu poropete lok nombotñane den kulemgowi. Yawu gârâmâ mâtâp âne yane girem den hângine orop ki lâuaksawot. Mâtâp âne yakât topneâmâ yuwu.

22-24 Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi dop konohâk mansain. Topnenne kâsiwahomunne ikñiâk ikñiâk otbuapgât dop ki tap. Nen kerekne otmunne bâlemu tosa orop manmain. Yawu manmunne Anitâne nenekmu ki ârândâñ otmap yawu nângâmain. Yawu gârâmâ Anitâne ikñahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hângângumu ge sâreerenekmâ kawenennan kinmâ howanân kuñetâ muop. Yâkâlen biwinenñane kepeim manmunne Anitâne nenekmu ârândâñ otmu Kiristone manman bâleñahât pañgoñâmbâ holañnenehop.

25-26 Otmu yakât torokatmâ sâamune nângâñet. Emelâk embânân tâmbâlipnenñane orotmeme bâlene otmâ manbi yakât matne Anitâne in yawu ki yingiop. Yawu gârâmâ orotmeme bâlene otminiwi yakât nângâmu dondâ bâleop yakât topne tetekñan eknehât ikne nanne Yesu Kiristo hângângumu ge nengât tosehât otmâ muop. Yawu otmu biwinenñane yâkâlen katmunne Anitâne nengât kaok nângâningim tosanenne pilâningiop.

27-28 Den ekyongoan yukât topne yuwu sâamune nângâñet. Nennahâk otmâ Anitâhât girem den tâñ tâñâk lâum manmâ gamunne nenekmu ârândâñ otbuapgât dop tap me bia? Yawu bia. Yawu tap mâne nenne hâknenne mepaembâin. Yakât otmâ mâtâp konok tap yamâ yuwu. Yesu Kiristohâlenâk biwinenñane kepeim manmunne Anitâne nenekmu ârândâñ otmap.

29 Yakât otmâ yuwu sâamune nângâñet. Anitâ Tihit tihit ambonane engat yâhâp ki otmap. Yawu otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi mâtâp

ikñiâk ikñiâk ki sâmbâ ningiop. Yâhâmâ tihitnennje otbe sâmbâ menduhunenekmâ mâtâp konohâk sâmbâ ningiop tap.

³⁰ Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop Yesu Kiristohâlen biwinennja kepeim manmain yanâmâ Anitâje nenekmu ârândân otmâp.

³¹ Yawu gârâmâ Mosenje girem den âlâlâ kulemuop ya ki gulip olop. Yakât otmâ nennje biwinennje yâkâlen kepeim denje tem lâuwangim manmain yan girem den ya lâumunne nengâlen bulâje tetemap yawu oap.

4

Awarahamje Anitâhâlen biwiñaje kepeim manop.

¹ Nengât tâmbânenne âlâ, kutje Awaraham sâmbâ, yâkñe manman girawu manmu Anitâje ekmu ârândân olop ya ekma nângâne.

² Awarahamje ikñahâk otmâ manman âilongo manmu yakât Anitâje ekmu ârândân olop mâne ikñahâlâk nângâmu yahatbâp. Yawu gârâmâ ikñahât ki nângâmu yahalop.

³ Yakât topje Mosenje kulemuop ya yuwu tap.

“Anitâje Awarahamgât pat sâmbâ kuwangiop ya Awarahamje nângâm yâkâlen biwi nângân nângânñaje kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâje biwiñe ekmu ârândân olop.”

⁴ Yakât yuwu sâmbâ nângâñet. Nenne âi tuhum manmain yakât hâmenje sâmbâ tewetsenne ningimai. Yâhâ tewetsenne ningimai yan “Âo, tewetsenne yingian yuâmâ tep âlep nângâm in kâsikum yingian,” yawu ki sâmbâ. Âi tuhumain yakât hâmenje sâmbâ tewetsenne ningimai.

⁵ Yâhâ Anitâje yene otmâ yawu ki otmâp. Lok âlâ me âlâje nengât tosa pilâningiâk sâmbâ Anitâhâlen biwiñaje kepeim manmai ya yengât biwiñahât topje nângâm tosayene pilâyingimâp. Yâhâ lok nombotñaje nennahâk yu ya tuhunom yakât matje tosanenne pilâningiwuap yawu sâmbâ yamâ ki nângâyingimâp. Topje yawu tap.

⁶ Otmu tâmbânenne Dawitje yakât topje nângâop yamâ yuwu. Anitâje nengât orotmeme bâlene me âlepñe ya ki ekma ketetmâ yakât dopñan matje kâpekingimâp. Yawu otmâ lok âlâ me âlâje biwiñe yâkâlen katñetâ tatmap ya yengât nângâyingimu ârândân otmâp. Lohimbi yawuñe herone kakñan manmâ otbi mewi yakât ki gorâyingiwuap. Dawitje yawu nângâm yan den kulemuop yamâ yuwu tap.

⁷ “Lok âlâ me âlâje orotmeme bâlene otminiwi ya yengât tosa Anitâje pilâyingim yakât ki nângâwuap. Lohimbi yawu yañeâmâ biwi herone nângâmai.”

⁸ Yawu manmunne Anitâje matje umatje ki ningiwuap nângâm herone kakñan manmai.”

⁹ Yâhâ herone kakñan manmâ yâhânomai yakât Dawitje kulemuop yamâ Yura lohimbi nen konok meneneksap me bia? Yamâ bia. Yen pâku lohimbi orop herone kakñan manmâgât kulemuop. Yakât otmâ Awarahamje olop yakât den pat Mosenje kulemuop ya yâhâñe ekne. Yamâ yuwu tap.

“Anitâje Awarahamgât pat kuwangiop ya nângâm biwi nângân nângânñaje Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâje ekmu ârândân olop.”

¹⁰ Yâhâ Awarahamje girawu olop yakât Anitâje ekmu ârândân olop? Iknak hâkñe torehennan undip tuhuahop yakât otmâ Anitâje ki ekmu ârândân olop.

¹¹ Angoân hâkñe torehennan undip ki tuhuahop yan Anitâje pat kuwangiop yakât nângâm biwi nângân nângânñaje yâkâlen kepeim biwi yâhâp ki olop. Yawu otmu Anitâje ekmu ârândân olop. Ekmu ârândân olop yakât kakñan

yakât nelâmnohomap sâh hâkne torehenjan undip tuhuahop. Yakât topne yuwu sâhune nângânet. Awarahamne hâkne torehenjan undip ki tuhuahop yan Anitâne biwine ekmu ârândân otmu pat kuwangiop. Yakât otmâ pâku lohimbî hâkyene torehenjan undip ki tuhuangim mansain Anitâhâlen biwiyanne kepeim mannetâ yekmu ârândân otmap. Yakât otmâ emelâk Awarahamgât pat kuwangiop ya yawuâk kuyingimu yâkât sen mansai.

¹² Otmu Yura lohimbî hâknene torehenjan undip tuhuangimain nengu Awarahamne olop yawuâk otnom otmuâmâ Anitâne nengât nângâmu Awarahamgât sen bulâne otbuap.

¹³ Yâhâ Anitâne girem den Mose ki ekumu kulemgup yan Awarahamne biwine yâkâlen kepeim manop. Yawu manmu Anitâne ekmu ârândân olop. Yakât otmâ hân himbim kândikyotgowân wahap topne topne katmu yapâ tetem sambe sambe oap ya galemgum yâhâmbisâi sâh Awaraham otmu yâkât sen orowâk kuningiop.

¹⁴ Yakât topne yuwu sâhune nângânet. Anitâne Awarahamgât pat kuwangiop yakât bulâne mene sâh nennahâk yu ya otmâ menomgât dop talop mâne Anitâne pat kuwangiop ya hârem pilâmbâp. Yakât otmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânnenne kepeim tem lâuwangim manbâingât mâtâp biatbâp.

¹⁵ Yâhâ lohimbî kerekne nennahâk Anitâhât den lâum pâpgumain. Yawu torokatmâ mannom yakât matne Anitâne kuk otningim matne ningimu menom. Yawu gârâmâ Anitâne girem den ki sâh kalop mâne, ki tatbâpgât otmâ ki kumbâin. Yawu gârâmâ lohimbî kerekne lâum pâpgum gamunne bâleop.

¹⁶ Awarahamne Anitâhâlen biwiyanne kepeim manmu ekmu ârândân otmu pat kuwangiop. Yawu gârâmâ nenne yawuâk Anitâhâlen biwinenne kepeim mannom yakât emet inânjan ikne engatneâk otmâ nengât sâh pat ya torokatmâ kuningiop. Pat yakât bulâne biatningimapgât nenne biwinenne Anitâhâlen kinmap me bia ya ikjak ekmâ nângâmap. Otmu girem den lâumain me ki lâumain yakât ki nângâmap. Topne yuwuhât nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî orop biwinenne yâkâlen kepeim Awarahamgât sen bulâne mansain. Yakât otmâ pat kuwangiop yakât bulâne hâmbâi menom.

¹⁷ Yakât otmâ Anitâne Awarahamgât pat kuwangim yuwu sâh ekuop.

“Nâne lohimbî komotne komotne gâhât sen sâh katyekmune nângâhijetâ yahatbuap.” Den yawu tap.

Awarahamne biwine Anitâhâlen tijak kepeim manmu ekmu ârândân olop yakât otmâ pat kuwangiop ya ki hârewangiwap. Pat ya tetewuap yakât emet inânjan nângâm kuwangiop. Yakât otmâ ikjak nângâop ya yawuâk tetem hejengeguop. Otmu Awarahamgât pat kuwangiop ya nengât torokatmâ kuningiop ya menomgât lohimbî kerek mumunambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁸ Yakât Anitâne Awaraham ekuop ya yuwu tap.

“Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâne hurundu sânomai.”

Yawu sâh ekumu nângâmu bulâne otmu ya tetenihiâk sâh biwiyanne kepeim biwi yâhâp ki otmâ manminiop. Yawu manop yakât otmâ Yura lohimbî me pâku lohimbî nen kerekne yâkât sen bulâne mansain.

¹⁹ Yâhâ Awarahamgât yambu 100 otbomâk otmu yan Anitâne pat kuwangim den hikuop. Yawu otmâ naom membâwâtgât dop yamâ emelâk wangimu kâsi manmâ gaowot. Yawu manoworâke yamâ Awarahamgât biwine ki giop.

²⁰⁻²¹ Yawu manmâ Anitâhât den yakât nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gaop. Anitâne pat kuwangiop yakât bulâne mem tetenihiwap sâh biwiyanne yâkâlen kepeim kârikne otmâ manminiop.

²² Yawu nângâm manminiop yakât Anitâje ekmu ârândâj olop.

²³ Anitâje den Awaraham ekuop yamâ yâkât konok nângâm ki sâop. Nen Awarahamgât sen bulâje mansain nen kerek nengât sâop.

²⁴⁻²⁵ Anitâje Kutdânenje Yesu âi sâm wanmâ hângângumu ge tosanenjahât otmâ sârerenekmâ kawenenjan kinmu kasalipnenja kepeim manmunje nenekmu ârândâj otbuap nângâm Kutdânenje Yesu mumuambâ mem yahalop.

5

Anitâje kaok nângâningimap yakât nângâm heronje otbisâin.

¹ Kutdânenje Yesu Kiristone tosanenjahât otmâ muop yâkâlen biwinenja kepeim manmunje Anitâje nenekmu ârândâj otmu kaok nângâningimap yamâ topje yuwu.

² Anitâje ikje engatjeâk otmâ tihitnenje otbe sâm Yesu Kiristo hângângumu ge muop. Mum yahatmâ nenje Anitâ orop manngât mâtâp âije mem teteningim yâkâlen yâhâop. Yawu olop gârâmâ nenje biwinenja yâkâlen kepeimunje Anitâje tihitnenje otmu manmain. Yâhâ yâk orop himbimân mannom yakât nângâm heronje otmâ biwinenja kepeim manmâ yâhânom.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ biwinenja Kiristohâlen kepeim manmunje lok nombotja nângâm bâleningim mem âlâlâ tuhunenekmai. Yawu tuhunenekmaiâke yamâ benje biwinenja ki orotok sâmap. Yakât otmâ Anitâje nenekmu ârândâj otmu orowâk himbimân manngât pat kuningiop yakât bulâje menom nângâm mannom.

⁵ Yawu manmunje Anitâje wawaenenekmâ ikje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwinenje mem hewewenj tuhumu yâkât wâtjan manmâ yâhâm bulâje menom.

⁶ Yâhâ nen lok bâleje nenjahâk tânahom pat yakât bulâje menongât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ bulâjahât pâpgumaingât Anitâje Kiristo kawenenjan kinmâ mumbuap sâm sâp kalop ya ekmu ârândâj otmu hângângumu ge nengât sâm muop.

⁷ Yakât topje nângâjetâ keterahâkgât nenjan hâum yuwu sâmune nângâjet. Bukunenje âlâje tânnongom uwawapje bia manmap ya kasalipja taka kune sâm otnomai yanâmâ nenjan gâtje lok âlâje bukunenjahâlângen otmâ nângâmu heronje otmu sârerem kinmu kujetâ mumbuap. Yâhâ bukunenje âlâje girem den ya tâj tâjâk watmap yamâ kalemje orop ki manmap. Yâhâ kasalipja taka kune sâm otnomai yanâmâ nen kerekje yâkâlingen otmâ ki sârerenom. "Otmâp ambonje ikjahâk sâreahâk," sânom.

⁸ Yawu gârâmâ nenje bukulipnenje otyingimain yawu Anitâje ki otningimap. Nenje otmunje bâlem gaop yan tosa orop manminiwin yan Anitâje wawaenenekmâ ikje nanje Kiristo hângângumu ge sârerenehop. Sârerenekmâ kinmu kujetâ muop yan Anitâhât biwine ekmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ nenje embânân manmâ gawin yan Anitâ betbangimunje nângâm bâleningimu manbin. Yawu gârâmâ nanje hângângumu ge kawenenjan kinmu kujetâ muop. Kujetâ muop yâkâlen torokatmunje Anitâje nenekmu ârândâj otmu kaok nângâningiop. Yawu otmâ buku otningim Kutdânenje mumuambâ mem yahalop. Yakât otmâ manman kârikjan katnenekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâmunje uruk uruhâk otmâp.

¹¹ Otmu Kutdânenje Yesu Kiristohâlen biwinenja kepeimunje Anitâje buku otningiop yawu nângâm mepa sanjan otbangim heronje kakjan mannom.

Aramje Anitâhât den kuop yakât huhopje mumu teteop.

12 Yawu gârâmâ embânâmbâek orotmeme bâleŋe otminiwi yakât matŋe mum gaminiwi. Yakât topŋe yuwu sâmune nânġâŋet. Tâmbânenŋe Aramŋe Anitâhât den kum otmâ hilipguop yakât matŋe Anitâŋe mumuhât pat kuwaŋgiop. Yawu otmu yapâek orotmeme bâleŋe torokatmâ otmâ gaŋetâ gaŋetâ sâp yiwerenŋe yuâmâ nen kerekŋe yawuâk otmâ gain. Yakât otmâ mumuhât pat mansain.

13-14 Yâhâ embânân Aramŋe Anitâhât den ya loŋgâem otmâ tâpikguop. Otmu yapâek Anitâhât nelâm yongomu eŋgatyenŋeâk watmâ otŋetâ bâleminiop yakât huhopŋe mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ki ekumu kulemguop yan yawu otbi. Yawu otbi otmu Aramŋe kândikum Anitâhât den kum otmu bâleop ya orop ki lâuahowot, yawu nânġâmain.

Yâhâ den sâm aran yukât topŋe nânġâŋetâ keterahâkgât Aram yet Yesu Kiristo yetgât sâwe.

15 Yâk yetgât topyetŋe ikŋiâk ikŋiâk yakât otmâ manmangât mâtâp yâhâp tiripnongowot. Âlâ yuwu. Aramŋe otmâ tâpikguop yapâek lohimbi kerekŋe orotmeme bâleŋe otmâin. Yawu otmâ mumuhât pat manmâ gain. Otmu benŋe âlâmâ yuwu. Anitâŋe ikŋe eŋgatŋeâk otmâ tihitnenŋe otmâ manman kârikŋahât pat kuningiop yakât topŋe ikŋiâk tap. Yakât bulâŋe meŋet sâm Yesu Kiristoŋe nânġâningim ge lohimbi kerek nengât sâm muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe menenekmu ikŋe orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nânġâmune uruk uruhâk otmap.

16-17 Otmu Aram yet Yesu Kiristo yetgât manman bulâŋe yamâ ikŋiâk ikŋiâk oap. Aramgât yan yakâlâk sâwe. Aramŋe Anitâhât den loŋgâem otmâ tâpikguop yanâk yakât matŋe “mumbuap” sâm hârewaŋgiop yapâek mumu yu teteop. Yâhâ Yesu Kiristoŋe âwâŋahât denŋe tem lâuwaŋgim nengât tosanenŋahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe Anitâ Awoŋnenŋaŋe nânġâningim lok kiŋgitŋe orowâk tosanenŋe pilâningiop. Pilâningim ikŋahâk tihitnenŋe otmu orowâk manman kârikŋan mannom.

Kiristoŋe manman kârikŋahât mâtâp meningiop.

18-19 Yakât otmâ yuwu nânġânôm. Anġoân Aramŋe Anitâhât den loŋgâem otmâ tâpikguop yapâek lohimbi kerekŋe orotmeme bâleŋe otmâ gawi. Yakât otmâ Anitâŋe Aramgât “mumbuap” sâm hârewaŋgiop. Yakât dopŋeâk munomai sâm den sâm hâreyiŋgiop. Topŋe yawuhât nen mumuhât pat manmâ gain. Yawu gârâmâ Yesu Kiristoŋe âwâŋahât denŋe tem lâuwaŋgim kawenenŋan kinmu kuŋetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe manman bâleŋahât paŋŋoŋâmbâ menenekmâ manman kârikŋahât pat kuningiop.

20-21 Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop yakât yuwu sâmune nânġâŋet. Anġoân Anitâŋe ikŋe nânġân nânġân lohimbi biwiyenŋan kalop ya ki watmai. Lohimbiŋe yeŋe eŋgatyenŋeâk watmâ otŋetâ bâlem gaop. Yawu gârâmâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya otmâ hilipguminiwin yakât sâlikum nânġâmunŋe topnenŋe tetemu anulakbin. Anulakmâ yan mumuhât pat otbin yakât nânġâmunŋe biwinenŋe giop. Yakât otmâ biwinenŋe dondâ gemu bâlemain sâm Anitâŋe ikŋe eŋgatŋeâk otmâ Yesu Kiristo hânġângumu ge manman kârikŋahât mâtâp meningiop. Yakât otmâ nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe âwâŋaŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yawu otmâ manman kârikŋahât kapiân yâhâmunŋe orowâk manbisâin.

6

Manman bâleŋe bet pilâwin ya âlâkuâk ki miwirikum mannom.

¹ Den ekyongoan yukât topņe yuwu ki nâņgânom. “Yesu Kiristoņe sâreerenekmâ kawenenņan kinmu kuņetâ muop. Yakât otmâ Anitâņe nenekmu ârândâņ otmu haonmâ ârândâņ tosanenņe pilâningimap. Tosanenņe yawu pilâningim yâhâwuap nâņgâm orotmeme bâleņe ya witgum otmâ yâhânom.” Yawu nâņgâmain yamâ nâņgâm hilipgumain.

² Mâtâp yawuya âlâ ki tap. Emelâk Kiristohâlen biwinenņe katmâ manman bâleņe bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotņe.

³ Yakât topņe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâņgâņet. Kiristo kuņetâ mumu hanguwi. Yâhâ yâkâlen biwinenņeņe tiņâk kepeiwin yan manmannenņe hâņgiņe ya biatningimu Kiristoņe muop yakât dopņeâk toen katnenekbi.

⁴ Anitâ Wâtgât Amboņe ikņe wâtņambâ Kiristo mumuņambâ mem yahalop yakât nâņgâmunņe âlâ kândâkdâ otmâp. Otmu yakât dopņeâk mâmâņe otningimu manman âiņe mem denņe tem lâuwanņim mannehât nâņgâmap. Yakât otmâ Kiristohâlen torokatmâ manmannenņe bâleņe bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotņe.

⁵ Nenņe Kiristohâlen biwinenņeņe hikuakmâ konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Kiristoņe manmanņe ki alitmâ muop yakât dopņeâk manmannenņe hâņgiņe ya pilâwin. Yawu gârâmâ Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop yakât dopņeâk sâp pato tetewuawân mumuņambâ mem yahatnenekmu Kiristo orowâk biwinenņeņe hikuakmâ konohâk otmu mannom.

⁶⁻⁷ Yawu gârâmâ nenņe otmâ hilipgumunņe Anitâņe nâņgâm bâleningiâkgât Bâleņahât Amboņe, Satanņe mem lohotņe tuhunenekmap. Yawu gârâmâ nen munom yan yâkņe mem lohotņe tuhunenekmu otmunņe bâlewuapgât mâtâp ki tetewuap. Yakât otmâ yuwu nâņgâmain. Sâp yiwerenņe yu Satanņe mem lohotņe tuhunenekmu hoņ bawaņgim otmunņe bâlemap yakât mâtâp ya biatningiâk sâm Kiristoņe manmanņe pilâm howanân kuņetâ muop. Yakât dopņeâk manmannenņe hâņgiņe pilâwin.

⁸ Yawu otbin yaņak Kiristoņe mumuņambâ yahatmâ manman âiņe mem tatmap yâkâlen biwinenņeņe kepeim mansain. Yakât otmâ manman yawuya haņgalakmâ orowâk manbisâin, yawu nâņgâmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ Yesu Kiristoņe muowân lohimbi kerek nengât orotmeme bâleņe yakât matņe mem tosanenņe pilâningiop. Yawu otmâ Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Yahatmâ tap gârâmâ Mumuhât Amboņe Satangât amutgen ki manmâ yâhâpņe mumbuap. Ya bia kârikņe.

¹¹ Otmu yakât dopņeâk nenņe Mumuhât Amboņe Satan betbawaņgim Anitâ konok mepaem denņe tem lâuwanņim mannehât Yesu Kiristoņe âwâņahâlen yâhâmu orowâk tawot.

¹² Nenņe Yesu Kiristohâlen biwinenņeņe kepeim mansain. Yakât otmâ biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetewuap ya bet pilâm Manman Bâleņahât Amboņe ki hoņ bawaņginom.

¹³ Yawu otmâ yan nâņgân nâņgân ya ki watmâ otmâ hilipgunom. Yawu gârâmâ emelâk hiliwahonomgât pat otbin ya Anitâņe hârem manman kârikņahât pat kuningiop. Yakât otmâ yâkât wâtņan kinmâ hoņ bawaņgim tâņ tâņâk mannom.

¹⁴ Anitâņe ikņe engatņeâk otmâ wawaenenekmâ girem den âlâlâ papatolipnenņeņe yeņe engatyeneâk watmâ kulemgunetâ ya lâuminiwin yapâek holaņnenedhop. Holaņnenedekmâ mâmâņe otningimu tem lâuwanņim orotmeme bâleņe ki miwirikum Bâleņahât Amboņe hoņ bawaņginom.

Manman Âlepñahât Amboñe Anitâ hoñ bawanjinom.

¹⁵ Girem den âlâlâ ya tâñ tâñâk watnomgât dop ki olop. Yakât otmâ Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ wawaenenekmâ yapâ holañnenehop. Yawu otningiopgât otmâ nenñe ihilâk mahilâk manmâ ki gorâningiwuap nâñgânom me? Yamâ bia.

¹⁶ Nenñe lok âlâ me âlâhât amutgen manmain yamâ hoñ bayinjinmain. Yakât otmâ yeñe orotmeme bâleñe tâtâemâk otnomai yanâmâ Bâleñahât Amboñe hoñ bawanjinomai. Yakât matñe Anitâñe betyongomu ge hiliwahonomai. Yawu gârâmâ yeñe Anitâhât den tem lâuwawinim orotmeme âlepñeâk otmâ mannomai yanâmâ yekmu ârândân otbuap.

¹⁷⁻¹⁸ Topñe yuwuhât Anitâ mepaeman. Kândikum emelâk yeñe orotmemeyeñe bâleñe otmâ manmâ Bâleñahât Amboñe hoñ bawanjinimiwi. Yawu gârâmâ Yesu Kiristohât den pat âlepñe nâñgâñetâ bulâñe otmu tiñâk kepeim tâñ tâñâk lâuwi. Yâhâ Bâleñe Amboñahât pañgoñâmbâ Anitâñe holañyekmu yapâek hoñ bawanjinim gamai. Yakât nâñgâm Anitâ mepaeman.

¹⁹ Yâhâ den umatñe sâm aran yu topñambâek ekyongoan mâne in yawu ki nâñgâm henñeñgumbâi. Yakât otmâ topñe tipñe nâñgâñetâ keterahâkgât lok nenñe orotmemenenñan hâum ekyongoan. Yakât ki nâñgâniñetâ bâlewuap. Kândikum emelâk orotmeme bâleñe otne sâm kendañim girem den hârohâk loñgâeminiwi. Yawu gârâmâ sâp yiwereñe yuâmâ orotmeme âlepñeâk otmâ tânahom mannomai.

²⁰ Kândikum emelâk Bâleñahât Amboñe hoñ bawanjinim orotmeme bâleñe otminiwi yan orotmeme âlepñe yakât ki nâñgâminiwi.

²¹ Yâhâ sâp yiwereñe yuâmâ otbi mewî yakât nâñgâm añulakmâ mansai. Emelâk otbi yamâ bulâñe wuân menom nâñgâm ya otbi? Orotmeme bâleñe ya witgum otmâ mansaiñe hiliwahonomai.

²² Yawu gârâmâ Yesu Kiristone bâleñahât pañgoñâmbâ holañyekmu Anitâhâlen biwiyeñeñe tiñâk kepeim hoñ bawanjinimai. Yakât bulâñe yamâ Anitâñe yekmu ârândân otmap. Otmu hâmbâi manman kârikñan mannomai.

²³ Yakât topñe yuwu sâmune nâñgâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe Bâleñahât Amboñe hoñ bawanjinim orotmeme bâleñe otmai yakât matñe ikñe orowâk hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Anitâñe ikñe engatñeâk wawaenenekmâ Kutdânenñe Yesu Kiristo hâñgângumu ge mum yahalop. Yawu olop gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe yâkâlen biwiyeñeñe kepeim mannomai yamâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

7

Lohimbiñe miakmai yan hâum sâop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmu nâñgâñet. Papatolipnenñe yeñe engatyeñeâk watmâ girem den topñe topñe ekyongominiwi ya lâum manmunñe nenekñetâ ârândân otmap. Yawu gârâmâ munomân mâtâp yañe biatbuap. Yakât topñe yeñe emelâk nâñgâm henñeñguwi.

²⁻³ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Lohimbi miakmai yan papatolipnenñe girem den âlâ yuwu ekyongomai. Imbi yañe ikñe engatyeñeâk otmâ lokñe pilâm ari lok ondop ki membuap. Yawu gârâmâ imbi yañe lokñe tatbuap ya pilâm lok ondop orop ari manbuap yanâmâ lokñe betñehen kioñmâ girem den ya loñgâeap sânomai. Yâhâ lokñeñe bâlemu manmâ imbi kambut yañe lok âlâ ari membuap yanâmâ girem den ya ki loñgâewuap.

⁴ Den hâum yan yukât topñe yuwu tap. Yesu Kiristone nengât sâm muop yan papatolipnenñe yeñe engatyeñeâk watmâ girem den ekyongoñetâ kulemgumi ya pesuk sâop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñeñe kepeiwin

yanâmâ girem den âlâlâ yaŋe yawuâk pesuk sâningiop. Yakât otmâ Kiristone mumuŋambâ yahalop yâk orop biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu yâkât wâtŋan kinmâ Anitâ hoŋ bawanŋim manmain.

⁵⁻⁶ Otmu torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Anŋoân papatolipnenŋaŋe yeŋe enŋatyeneâk watmâ girem den topŋe topŋe ya tâŋ tâŋâk lâunomai sâm ningiwi. Yamâ benŋe girem den lâum pâpguminiwin. Lâum pâpguminiwin yan biwinenŋambâ nâŋgân nâŋgân bâleŋe âlâlâ teteminiop. Yakât otmâ girem den ya nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâunenekminiop. Biwinenŋan hâunenekmu tepnenŋe yahatmu otneâk nâŋgâm Mumuhât Amboŋe hoŋ bawanŋiminiwin. Yâhâ Kiristone yapâ holaŋnenekmu Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhunenekmu Anitâ hoŋ bawanŋimain.

Girem den nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâumap.

⁷ Papatolipnenŋaŋe yeŋe enŋatyeneâk watmâ girem den âlâlâ ekyongominiwi yapâ Kiristone holaŋnenehop yan biwinenŋe hewewenŋâk otmu Anitâ hoŋ bawanŋimain. Yakât otmâ Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemguop yakât bâleŋe sânom me? Yawu ki sânom. Mosehât girem dengât topŋe nâŋgâmain yan orotmemenenŋe bâleŋe yakât topŋe keterakningimap. Yâhâ “Lok âlâ me âlâŋe bukulipyenŋe yeŋgât imbilipyenŋe ki yekŋâlem ihilâk otnomai,” girem den ya ki nâŋgâwan mâne otmâ hilipgumbâm yakât biwinan ki hâunekmu keteraknihimbâp.

⁸ Yawu gârâmâ girem den ya nâŋgâmunŋe biwinan hâuop yan yu ya topŋe topŋe ihilâk otmune bâleminiop. Yâhâ girem den ya ki nâŋgâwan mâne orotmemene bâleŋahât topŋe ki tetem henŋengumu ekbâm.

⁹ Anŋoân girem den ki kâsikum nihiwi yan biwine sânduk sâmu lohotŋan manban. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe yeŋgât imbilipyenŋe me iri sikumyenŋe ki ekŋâlem ihilâk otŋet sâm eknohowi. Girem den yawu tap yakât nâŋgâwan yan biwinambâ nâŋgân nâŋgân bâleŋe topŋe topŋe tetemu tepne yahatmu otbeâk nâŋgâminiwan.

¹⁰ Yakât otmuâmâ nenŋe orotmemenenŋe bâleŋe bet pilânehât Anitâŋe girem den kalop yaŋe biwinan hâunekmu ihilâk otbehât nâŋgâm yan hiliwahowomgât pat otban.

¹¹ Girem den ya nâŋgâmunŋe biwinan hâunehop yan Kâitgu kâitgu Amboŋe, Satanŋe orotmemene bâleŋe otminiwan yaŋe mem mete tuhunihimu biwine dondâ giop.

¹² Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋambâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop yaŋe ki bâleop. Otmu yakât torehenŋe âlâ ki tâpihahop. Anitâŋe ya kerek ekmu ârândâŋ olop. Yawu nanŋan.

¹³ Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât ninan hâum sâmune nâŋgâŋet. Yuwu mon sâmune yan ki ârândâŋ otbuap. “Girem den yamâ âlepŋe. Yawu gârâmâ ya nâŋgâmunŋe biwinan hâunekmu biwine dondâ giop.” Yawu ki nâŋgâwom. Wuânŋe mem bâlenekmu biwine giop yakât yâhâpŋe sâmune nâŋgâŋet. Girem den ya nâŋgâmunŋe biwinan hâunehop yan orotmeme bâleŋe otminiwan yakât nâŋgâmunŋe haŋ sânihimu biwine giâkgât Kâitgu kâitgu Amboŋe Satanŋe ya mem mete tuhunihiminiop. Yawu otmâ girem den yaŋe orotmemenenŋahât topŋe mem tetekŋan tuhumu ekmain.

¹⁴ Girem den yamâ Anitâŋe ikŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋambâ Mose ekumu kulemguop ya nâŋgâmain. Yawu gârâmâ lok topnenŋeâmâ yawu bia. Nenâmâ biwi nâŋgân nâŋgânŋambâ manman bâleŋe topŋe topŋe tetemu otmâ Bâleŋahât Amboŋe Satan hoŋ bawanŋimain.

¹⁵ Yâhâ nâje otman meman yakât nângâmune ki dopņan otmap. Orotmeme bâleņe ki otbom yawu sâman yamâ benņe ihilâk ihilâk witgumâk otman. Yâhâ orotmeme âlepņe otbeâk nângâman yamâ otbe sâm pâpguman.

¹⁶ Yawu gârâmâ orotmeme bâleņe bet pilâwan ya âlâkuâk ki otbom yawu sâman yamâ benņe otman. Yawu otman yanâmâ girem den yaņe biwinan hâunekmap. Yakât otmâ girem den yakât nângâmune âlepņe otmap.

¹⁷ Yâhâ otmune bâlemap yan nine enņatneâk ki otman. Nângân nângân bâleņe biwinan tatmâ tetemap ya watmâ otman.

¹⁸ Yakât otmâ wuân âlepņe biwinan tatmap? Yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ nâje âlepņe otbeâk nângâman yamâ hâum pâpguman.

¹⁹ Hâum pâpgum yan ki otbom sâman ya otmune bâlemap.

²⁰ Yâhâ ki otbom sâman ya otmune bâlemap yanâmâ biwinambâ nângân nângân bâleņe tetemap ya otman. Yamâ nine enņatneâk ki otmâ tâpikguman.

²¹ Yakât otmâ yuwu nângâman. Lok topnenņeâmâ bâleņe dondâ. Yawu tap yakât otmâ orotmeme âlepņe otbe sâm otman yanâk biwinambâ nângân nângân bâleņe tetemu otmune bâlemap.

²² Yâhâ Anitâhât den biwinanņe kepeim lâuwe sâm otmâ manman.

²³ Yawu gârâmâ lok biwinenņambâ nângân nângân bâleņe âlâlâ tetemap yakât otmâ Anitâhât den lâuwe sâm otmune hâi hâiņe otmu otmâ tâpikguman.

²⁴ Yakât nângâmune biwine dondâ gemap. Yawu gârâmâ lok nenņe biwi nângân nângânneņe ya watmâ hiliwahomaingât âlâņe yapâ menenekbuap?

²⁵ Yamâ Yesu Kiristo. Yâkņe hiliwahombâingât mâtâwâmbâ menenehop. Yakât otmâ Anitâ mepaembisâin.

Yâhâ den sâm aran yukât topņe yuwu nângân. Lok topnenņe yamâ bâleņe. Yakât otmâ biwinenņambâ nângân nângân bâleņe topņe topņe tatmâ tetemu yan Bâleņahât Amboņanņe otņet sâm biwinenņan kionņmap. Biwinenņan kionņmap yanâmâ nenņe wâtnenņanâk kinmâ Anitâhât den lâum hoņ bawaņgim hâum pâpgumain. Yawu gârâmâ Kiristohât wâtņan konok kinmâ hoņ bawaņginomgât dop tap.

8

Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningimu manmain.

¹⁻² Yakât otmâ yuwu sâmune nângân. Nenņe Yesu Kiristohâlen biwinenņe kepeimain yanâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningimu yaņak Bâleņe Amboņahât amutgen ki manmain. Yawu manmâ ari hiliwahonomgât mâtâp ya pilâm manman kârikņahât mâtâp ya watmain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenņanņe hikuakmâ konohâk otmu manmain nenâmâ Anitâņe den âiân ki katnenekmâ sâm hâreningiwuap.

³⁻⁴ Yakât yuwu sâmune nângân. Lok biwinenņeâmâ bâleņe. Yakât otmâ biwinenņambâ nângân nângân bâleņe topņe topņe tetemu yan girem den ya lâune sâm hâum pâpgum tosa orowâk manminiwin.

Yawu otminiwin yakât Anitâņe ikņe nanņe hângângumu ge girem den yakât bulâņe nengâlen teteâk sâm lok otmâ sârenerenekmâ nengât kawenenņan kinmu kuņetâ muop yan tosanenņahât matņe miop.

⁵⁻⁸ Yamâ yuwu sâmune nângân. Anitâ orop biwinenņanņe hikuakmâ konohâk otmu manman kârikņahât pat kuningiop. Otmu Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwinenņan kionņmâ mâmâņe otningimu yapâ biwi sânduhân manmâ hoņ bawaņgimain. Yâhâ lok nombotņanņe biwiyenambâ nângân nângân bâleņe tetemap ya otne sâm biwiyenē kilik kilik sâmu mansai. Lok yawuyanē Anitâhât hâkâņ otmâ betbaņgim biwiyenē kârikņe otmâ manmai. Yawu otmâ mannomai yamâ Anitâņe yekmu ki ârândâņ otmu hiliwahonomai.

9-10 Lok yawuya Kiristohât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyeñan ki kionmâ mâmâñe otyingimu yañak Kiristohât pat ki mansai. Yawu gârâmâ yenâmâ yawu bia. Yâhâ biwiyeñambâ nâñgân nâñgân bâleñe âlâlâ tetemap ya nâñgâm bet pilâmai. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyeñan kionmâ mâmâñe otyingimu Kiristohâlen biwiyeñane tinâk kepeim manñetâ Anitâñe yekmu ârândâñ otmap. Yâhâ hâmbâi munomai yanâmâ tosayeñahât matñe umut biwiyeñe ki hiliwahowuap.

11 Yawu otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu manmâ yâhânomai yan Anitâñe yekmâ Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât dopñeâk yen gurâ mumuñambâ mem yahatyekbuap.

12 Bukulipne, Anitâñe yuwu otmâ mannom sâm ningiop. Wâtgât mâmâñahât Heak yâkât wâtñan kinmâ Anitâhât tem lâuwanñinom.

13 Yawu manmunñe biwinenñambâ nâñgân nâñgân bâleñe âlâlâ tetemap ya bet pilâm tem lâuwanñim mannom yanâmâ manman kârikñan katnenekbuap. Yawu gârâmâ biwinenñambâ nâñgân nâñgân bâleñe âlâlâ tetemap yakâlâk nâñgâm otmâ hilipgum yâhânom yakât huhopñe yamâ hiliwahonomgât pat mannom.

14 Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Nenñe Anitâhât denñe tem lâuwanñim yâkât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwi nâñgân nâñgânñenñe mem pâronñ pilâningiâk nâñgâmain yamâ Anitâñe nenekmu ârândâñ otmu nanne baratne bulâñe sâm menenekbuap.

15-16 Otmu nenñe Kiristohâlen biwinenñe katbin yan Anitâñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgâñgumu ge biwinenñan kionmu ki kinñitnenñahât otmâ manmain. Yâhâmâ mâmâñe otningimu Anitâhâlen torokatmunñe nanne baratne sâm menenehop. Yakât nâñgâm “Awoñnenñe, sâm nâñgâwanñimain.

17 Anitâñe ikñe nanñe Kiristo hâñgâñgumu gemu lohimbi belângen manbiñe mem âlâlâ tuhuñetâ sâtgum muop. Yâhâ nenñe yâkât tem lâuwanñim manmunñe yâk otbañgiwi yakât dopñeâk mem âlâlâ tuhunenekñetâ mannom. Yawu mannom yanâmâ Anitâñe himbimân nanñe orowâk tatdomawotgât pat kuwanñiop yakât bulâñe nen gurâ menom.

18 Hâmbâi sâp patoen bulâñe menom yanâmâ hânân yuân umatñe topñe topñe teteningimu manmain ya biatmu yakât nelâm nongowuap.

Sâp patoen Anitâñe manman âilonñoân katnenekbuap.

19-21 Embâñân Aram yet Ewane otmutâ bâleop yakât matñe Anitâñe hâhiwin kakñan mandomawot sâm yitgiop. Otmu hânân âli wahap topñe topñe tap ya hârohâk sait kakyeñan pilâop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen Kiristone âwurem gewuawân Anitâñe nanne baratne sâm menenekmâ manman âilonñoân katnenekbuap. Yanâmâ emelâk sait kakyeñan pilâop ya biatmu âli wahap topñe topñe tap yuñe âilonñoâk tatmâ yâhâwuap ya emelâk sâm kalop.

22-23 Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Imbilipnenñane naom mene sâm naomñe hâliliakmu hâhiwin nâñgâm tatmâ belângen memai. Yakât dopñeâk hânân âli wahap topñe topñe tatmâ arap otmu nen orowâk hâhiwin kakñan mansain. Yakât otmâ sâp patoen Anitâñe nanne baratne sâm menenekmâ hâknennñe âine ningimu manman kârikñahât pat yakât bulâñe menehât nâñgâm mansain. Yâhâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe ya ki menom sâm biwi yâhâp otmaingât Anitâñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgâñgumu ge mâmâñe otningimay yakât bulâñe nombotñe nengâlen teteap yamâ yuwu. Buku oranñim biwi sânduhân manmain, me Anitâhât denñe tem lâuwanñimain, bulâñe yawuya.

24 Yâhâ emelâk biwinenñe Kiristohâlen katbin yan manman kârikñahât pat yakât bulâñe hâmbâi menom yakât biwinenñane mem manmain. Yawu

gârâmâ bulâŋe ya kerehâk teteop mâne ya mene sâm biwinenŋaŋe ki mem manbâin.

²⁵ Yawu gârâmâ bulâŋe hâmbâi menomai sâm eknongowi ya mene sâm biwinenŋaŋe tiŋâk mem manmâ yâhânôm.

²⁶⁻²⁷ Yâhâ lohotŋe otmunŋe biwinenŋe gemapgât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu biwinenŋe ârândâŋ otmap. Yakât yuwu sâmunen nâŋgâŋet. Nenŋe Anitâ ulitgunom sâm kalop. Yawu gârâmâ wuân me wuân teteningiwuap yan ulitgumunŋe nâŋgâmu ârândâŋ otbuap yakât topŋe ki nâŋgâm heŋgeŋgumain. Yawu gârâmâ Anitâŋe biwinenŋahât topŋe nâŋgâmap. Yawu gârâmâ yâkât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe nâŋgâm biwinenŋan mem katmu ya sâm tetem Anitâ ulitgumain.

Anitâŋe tihitnenŋe otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

²⁸⁻³⁰ Lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim tem lâuwâŋgimai yâhâmâ hân himbim ki kândikyotgop yapâek manmanyenahât topŋe nâŋgâop. Manmanyenahât topŋe nâŋgâm ikŋe nanŋahât dop otŋet sâm ikŋan torokatyekmâ nanŋaŋe ya yengât kunyeŋe tatbuapgât sâm kalop. Ya yengât nâŋgâm sâm kalop yamâ meyekmap. Meyekmâ yan nâŋgâyîŋgimu ârândâŋ otmu himbingât pat kuyîŋgimay ya kârikŋe tatmâ yâhâwuap. Ya ki biatbuap. Yakât otmâ Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeimain nengât tihitnenŋe otmâ mâmâŋe otningimay. Yakât otmâ umatŋe topŋe topŋe teteningimawâke yamâ biwi sânduhân manmain.

³¹ Den sâm aran yukât topŋe yuwu nâŋgânôm. Anitâŋe mâmâŋe otningimu manman âlepŋan manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe mem ge katneneknomaihât dop âlâ ki tap.

³² Anitâŋe wawaenenekmâ ikŋe nanŋe hâŋgâŋgumu ge kawenenŋan kinmâ mumbuap yakât nâŋgâm ki alilop. Yawu otmâ wawaenenehop yakât nâŋgâm tihitnenŋe otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

³³ Nenŋe yâkâlen biwinenŋe katmunŋe nenekmu ârândâŋ otmu nanne baratne sâm menenekmu manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe den âiân katneneknomaihât dop âlâ ki otbuap.

³⁴ Yâhâ Yesu Kiristoŋe nengât kawenenŋan kinmâ muop. Mumu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu himbimân yâhâmu âwâŋe orop tatmâ nengât sâm ulitgumap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe ki mem ge katneneknomai.

³⁵ Yesu Kiristoŋe wawaenenekmâ tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ umatŋe topŋe topŋe teteningimu hâmbiŋ gumbiŋ manmain sâp yan biwi sânduhân katnenekmâ ki pâpgumap. Me po teteningimay yan gurâ tihitnenŋe otmâ ki pâpgumap. Me Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmaiŋe mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ sâreerenekmâ ki pâpgumap. Me kapam tetemu nongone sâm otmai yan biwinenŋe gemap sâm mâmâŋe otningim ki pâpgumap.

³⁶ Yâhâ umatŋe topŋe topŋe teteningimay yuwuyaye emelâk Anitâhât lohimbi ya yengâlen teteop yakât lok âlâŋe den kulemguop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât tem lâuhihim manmunŋe kasalipnenŋaŋe hilipnongone sâm watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekŋetâ sâtgum mansain.”

³⁷ Den yawu tap yakât yuwu nâŋgânôm. Umatŋe topŋe topŋe teteningiwuap yan Kiristohât wâtŋan kinmâ kârikŋeâk manmâ yâhânôm.

³⁸⁻³⁹ Anitâŋe wawaenenekmap. Yakât otmâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkâlen biwinenŋaŋe tiŋâk kepeim mannom yanâmâ umatŋe topŋe topŋe teteningiwuap ya yawuâk wawaenenekbisâp. Yakât yuwu sâwe. Umatŋe kakŋan manmâ yâhâm munom yan menenekbuap. Me weke bâleŋaŋe

mângâenenekne sâm otnomai yan watyekbuap. Me aņelo âlâ me âlâņe mem ge katnenekne sâm otnomai yan nenekmâ tihitnenņe otbuap. Me lok kutdâlipnenņe mem bâlenenekne sâm otnomai yan sârerenenekbuap. Me umatņe âlâlâ yiwereņe teteningiwomap me gâmâlâk teteningiwuap yan gurâ mem âlepņan katnenekbuap. Me hân kâlehen tai me ewan himbimân tai me wosapâ wosapâ taiņe mem ge katnenekne sâm otnomai yan gurâ Anitâņe yawuâk tihitnenņe otmâ yâhâwuap. Yawu nâņgâm biwi yâhâp ki otman.

9

Anitâņe Awarahamgât pat kuwaņgiop ya ki biatbuap.

¹ Bukulipne, nâmâ Kiristo orop biwinetņe hikuakmâ konohâk oap. Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwine ekmu ârândâņ oap yawu biwinaņe naņgan. Yakât otmâ den sâman yuâmâ bulâņanâk ekyongoman.

²⁻⁵ Yakât otmâ nen Yura lohimbi topnenņe sâm tetem ekyongomune nâņgâņet. Kândikum emelâk Anitâņe lok komotņe komotņe ya yengât biwiyene ekma mem sâlipyongop. Mem sâlipyongop yamâ Awaraham, nanņe Isaka, sesene Yakop, hâkuņe Yura, yu yengât senâmbâ tetem sambe sambe otņetâ ikņe lohimbi bulâņe sâm tihityene otminiop. Yawu otmâ hoņ bawaņe hâņgâņgumu ge manman âlepņan katyekbuap yakât pat kuyiņgiop. Pat kuyiņgim yâk orop den hikum girem den âlâlâ ekyongop. Yawu otmâ ikņahâk hohetyeņan ge manbuap yakât selep tuhuwaņgim mepaeneta nâņgâmu ârândâņ olâkgât orotmeme topņe topņe sâm yiņgiop. Yawu manmâ gaņetâ gaņetâ yâk yengât senâmbâ gâtņe, imbi âlâ, kutņe Maria, yâkâlen Anitâņe Yesu Kiristo hâņgâņgumu gemu miop. Yakât otmâ Anitâ Hân Himbim Amboņe mepaem yâhâmbisâin yamâ bulâņanâk. Yawu gârâmâ kapilipne kiņgitņe orowâkņe Kiristohât hâkâņ otmâ mansai. Yakât otmâ kâlâpgât pat mansai. Yawu otmâ manņetâ nâņe biwinaņe ki orotņe nâņgâyiņgiman. Anitâņe betnohomu hiliwahomune yâk meyekmâ nâhât welâmnan mem katyekbuapgât mâtâp tap mâne âlepņe sâmbâm. Den ekyongoan yuâmâ bulâņanâk. Nâņe tosayaņahât otmâ kaweyeņan kinmâ mumbomgât mâtâp tap mâne yawu otbâm.

⁶ Yawu gârâmâ embâņân Anitâņe Awarahamgât pat kuwaņgiop ya ki biatbuap. Yawu gârâmâ Isirae lohimbi nombotņanak Anitâhât lohimbilipņe bulâņe manmâ gai. Yakât topņe yuwu sâmune nâņgâņet.

⁷ Anitâņe yuwu sâm Awaraham ekuop.

“Gâhât sen yamâ nange Isaka yâkâlembâ tetem sambe sambe otmâ pat kuhihawan yakât bulâņe menomai.” Yawu sâm ekuop.

⁸⁻⁹ Yâhâ kândikum den ya ki ekuop yan Awaraham yet Sara yuwu sâm teteyitgiop.

“Hombaņ kakņan âwurem takawom yan imbihe Saraņe naom membuap.”

Yawu sâm pat kuyitgiop yakât bonņe yuwu. Sara ikņak naom miop yâkât sen yamâ Anitâhât lohimbi bulâņe otmâ pat kuwaņgiop yakât bulâņe menomai. Yâhâ Sara potņe Hahaņe naom miop yâkât sen yaņeâmâ pat yakât bulâņe ya ki menomai.

¹⁰ Otmu torokatmâ sâwe. Isakaņe imbi miop yamâ kutņe Leweka. Yâhâ Lewekaņe naom boho yâhâp meyelehop, kutyetņe Esau yet Yakop.

¹¹⁻¹² Yâhâ Anitâņe ikņe eņgatņeâk watmâ otmap yakât topņe teteâkgât yuwu sâmune nâņgâņet. Lewekaņe irak meyelekbe sâm otmu Anitâņe yuwu sâm ekuop.

“Ataņeâmâ imiņe hoņ bawaņgiuwuap.” Yawu sâop.

Yakât otmâ yuwu nângânom. Olowot miowot ya Anitâje ki nângâm ikne engatjeâk otmâ imiñe, kutñe Yakop, yâkât senâmbâ gâtñaje ikne lohimbi bulâñe otmâ Awarahamgât pat kuwanjiop yakât bulâñe menomai sâmb kalop.

¹³ Sâop yawuâk teteyiñgiopgât Anitâje poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Yakop sen ya yengât nângâmune yahatsap. Gârâmâ Esau sen yamâ hâkân otmâ betyongowan.” Yawu ekuop.

¹⁴ Anitâje yawu otyiñgiop yakât yâkñe otmâ hilipguop yawu ki nângânom.

¹⁵ Yakât yuwu sâmbune nângâñet. Emelâk Isirae lohimbiñe otñetâ dondâ bâleop yakât Anitâje nângâm bâleyiñgim yuwu sâmb Mose ekumu kulemguop.

“Lohimbi otñetâ dondâ bâleap. Yakât otmâ nine engatjeâk otmâ kâsipyongom nombotñe hilipyongowom. Yâhâ nombotñe âlâmâ yekmâ tepne nângâyiñgim umam sâyiñgiwom. Yamâ nâhât wahap.” Yawu sâmb ekumu kulemguop.

¹⁶ Yakât topñe yuwu sâmbune nângâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe otñetâ bâlemap yan Anitâje matñe yingwe sâmb otmap yan lohimbi ya yengât biwiyene ki watmâ otyiñgimap. Me wuân me wuân otningi sâmb ulitgumai ya yengât lau ki watmâ otyiñgimap. Yâku ikne nângân nângân ya konok watmu ârândân otmap.

¹⁷ Yakât topñe yuwu tap. Embânân Anitâje Aihita lohimbi yengât kunyene pato, kutñe Parao sâmb, den ekumu Moseñe kulemguop ya yuwu tap.

“Gâñe kunge kârikñe otmâ betnohowuat. Yawu otnihirâ sâmbune umatñe topñe topñe lohimbilipge yengâlen teteyiñgimu hâhiwin nângânomai. Yanâmâ nâhât wâtne ekñetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Ekñetâ yawu otbuap yakât den pat sâmb hanñe tuhunetâ hânñan kulemñan arimu nângâm mepaenekomai. Yakât otmâ yâk yengât kunyene sâmb katgeksan.” Moseñe den yawu kulemguop tap.

¹⁸ Yakât topñeâmâ yuwu. Lok âlâ me âlâñe otñetâ bâlemap yan Anitâje kâsipyongom ikne engatjeâk otmâ nombotñe yekmâ mem lohotñe tuhuyekmap. Yâhâ nombotñe âlâmâ betyongomu yenahâk hiliwahonomai.

Anitâje den eknongop ya ki kakñan sânom.

¹⁹ Den yawu tap yakât otmâ yuwu mon sâmb âinohonomai. “Anitâje ikne engatjeâk otmâ lohimbi nombotñe betyongomap. Betyongomu yanâmâ otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ hiliwahonomai yan Anitâje otmai ambolipñe sâmb yâk yengâlen gâitbuap yamâ bâlewuap. Yamâ wongât? Iknak betyongomu hiliwahonomai yakâ.”

²⁰⁻²¹ Yawu mon sâmb âinohonomai yakât yuwu sâmbune nângâñet. Nen kerekñe otmunñe bâlemu tosa kakñan manmain. Yakât otmâ Anitâje den eknongop ya ki kakñan sânom. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât amanñe tuhumi yan hâum sâmbune nângâñet. Imbi âlâñe ikne engatjeâk dengop kutakum amanñe yâhâp tuhuwuap. Tuhum pesuk pilâm âlâ mem bukñe wanñuap. Wanñu yâkñe mem ari bukulpñe orop yan sot um nem heronñe otnomai. Yawu otmâ amanñe âlâmâ bau me pâi sot um yingiwom sâmb mem kalop. Mem katmu amanñe yane ambonñe yuwu sâmb ekuwuap. “Meñ, gâñe nâ tuhunekmâ bau me pâi yengât sot umbom sâmb mem ketetmâ katneksat yakât nângâmune bâleap.” Yawu sâmb ambonñe ekuwuap. Yakât otmâ ambonñe tuhewe sâmb nângâwuap dopñan tuhuwuap gârâmâ wuân me wuân otbuap yamâ nângâwuap dopñan otbuap. Yawu.

²² Yakât topñeâmâ yuwu. Nen lohimbi kerek nenñahâk otmunñe bâlemu hiliwahonomgât pat manmâ gain. Otmu Anitâhât wâtñe pato tetemu ekmâ sâmb alahunehât kuk in yawu ki otmâ hilipnongop. Yawu otmâ orotmemenñe bâleñe pilâm ikñan biwinenñe katnehât lohotñan tuhunenehop.

23-24 Lohotñan tuhunenehop yakât otmâ nen Yura lohimbi nombotñe otmu pâku lohimbi nombotñe mem menduhunenekmu yâkâlen biwinenñaje kepeim mansain. Yâhâ ikñe biwiñahât topñe tetemu ekmâ mepaenehât ikñahâk wawaenenekmâ umam sâningim nenekmu ârândân olop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yâk orop himbimân tatmâ heronje kakñan manmâ yâhânomgât emelâk sâm kalop.

25 Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Anitâñe menenekmu biwi konohâk otmâ mansain. Den yan yuñe emet inânñan poropete âlâ, kutñe Hosea sâm, yâk ekumu kulemguoop ya miap. Den yamá yuwu tap.

“Lohimbi hâkân otmâ betyongomune nâhât pat ki mansai yamá wawaeyekmâ nine nanne baratne sâm meyekbom.

26 Otmu emelâk hân tâmbâen manbi yan yekmâ yeñe nine pat ki man-nomai sâm betyongowan. Yamâ hâmbâi meyekbom yan “Anitâ Manman Amboñahât nanñe baratñe bulâñe,” sânomai.” Den yawu tap.

27-28 Otmu poropete âlâ, kutñe Yesaia, yâkñe emet inânñan Isirae lohimbi yeñgât yuwu kulemguoop.

“Isirae lohimbi dopnenñeâmâ saru sâtñan sak ekmain dop yawu man-sain. Yawu gârâmâ nengâlebâ lohimbi kiñgitñe orowâkñe Anitâ kutdânenñahât hâkân otmâ denñe ki tem lâuwangimai. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk yâk yeñgât sâm hâreyiñgim hilipyongowuap. Hilipyon-gowuawân lohimbi getek âlâñeâmâ hâmenenñe kinbuap.”

29 Otmu yakât den nombotñe âlâ yuwu kulemguoop.

“Nengât sen âlâkuâk tetem sambe sambe otnomaihât Anitâ Hân Himbim Amboñaje itit kiom tuhuningim nen kerek ki mem gulip tuhunene-hop. Yâhâ nen kerek mem gulip tuhunenehop mâne emelâk Sotom Gomora ambolipñe kerek hilipyongomu kapi kâwurumñajak kinop yakât dopñeâk teteningimbâp.” Yawu kulemguoop.

Yura lohimbiñe Anitâhâlen biwiyeñaje ki kepeiminiwi.

30 Den sâm aran yukât topñe yuwu nâñgânom. Pâku lohimbiñe Anitâñe yekmu ârândân olâkgât ki nâñgâminiwi. Yawu gârâmâ yâkât den pat âlepñe nâñgâm yâkâlen biwiyeñe kepeim manñetâ yekmu ârândân otmap.

31 Yawu gârâmâ nen Isirae lohimbi Anitâñe nenekmu ârândân olâkgât nâñgâm girem den lâune sâm pâpguminiwin. Yakât otmâ nenekmu bâleop.

32-33 Nenñeâmâ angoân girem den lâum pâpgum Anitâhâlen biwinenñaje ki kepeiminiwin. Nenñahâk girem den lâum pâpguminiwin. Yakât otmâ Anitâñe otningiop yakât nâñgâm Kiristohât dop kum kâlân hâum sâwe. Anitâñe mâtâwân kât kârikñe katmu tatmap yan nengâlebâ lohimbi kiñgitñe orowâk yongomap. Yawu otmâ gai yan poropete âlâñe den kulemguoop yakât bulâñe tetem gap. Den yamá yuwu tap.

“Yuwu nâñgâñet. Yerusalem kapi Sion pumñan tap yan kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipñe yeñgât kâiyeñan teñ sâwuap. Kâiyeñan teñ sâm yongomu ki ekmâ nâñgâm inâk arinomai. Otmu lohimbi âlâ me âlâñe ya ekmâ yâkâlen biwiyeñaje kepeim mannomai ya yeñgâlen bulâñe tetemu biwiyeñe dopñan otbuap.”

10

Yura lohimbi otmu pâku lohimbi kutdâyeñe Yesu konohâk

1 Bukulipne, yuwu sâmunen nâñgâñet. Biwinaje yawu nâñgâman. Nine kapilipñaje Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim manñetâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyiñgiâkgât nâñgâm ulitgum manman.

² Yawu gârâmâ kapilipnaŋe Anitâhât mâtâp girawu tap yakât pâinmâ tem lâuwanŋine sâmbiwiyeŋaŋe hukum mansai yakât topŋe emelâk nâŋgâwan.

³ Yâhâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât mâtâp ya ekŋetâ ki keterakyiŋgimâp. Yakât otmâ yeŋe eŋgatyeneâk otmâ mâtâp gât hâum pâpgumai.

⁴ Yâhâ girem den lâum manmâ gawi yakât bulâŋe yamâ Kiristo. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeimai yamâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmap.

⁵ Yawu gârâmâ Anitâŋe Yura lohimbi nenekmu ârândâŋ otbuap yakât emelâk Moseŋe den âlâ kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den ya tâŋ tâŋâk watnomaiŋeâmâ manman kârikŋan mannomai.”

Yawu gârâmâ lohimbi yawuya âlâ ki tap.

⁶⁻⁷ Yâhâ lohimbiŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeinetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap yakât Moseŋe den âlâ yuwu kulemguop tap.

“Biwiyeŋaŋe yuwu ki nâŋgânomai. “Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât bulâŋe himbimân ewan tatmap. Yawu gârâmâ lok âlâŋe himbimân yâhâ mem gewuap gât dop âlâ ki tap.” Otmu âlâ yuwu ki nâŋgânomai. “Âo, bulâŋe yamâ hân amutgen tatmap. Lok âlâŋe yaken ge mem gawuap gât dop gurâ ki tap.” Yawu ki nâŋgânomai.”

Gârâmâ Kiristoŋe ge tihitnenŋe olâk sâmbiwiyeŋaŋe himbimân yâhâm mem geromawot. Me âlâŋe ge embun lok mumuŋe tatmaiâŋgen Kiristo mem âwurem garomawot. Yawu ki tap. Emelâk Kiristoŋe himbimâmbâ ge hohetnenŋan manmâ muop. Otmu mumuŋambâ yahatmâ tatmap.

⁸ Yakât otmâ Moseŋe den nombotŋe torokatmâ kulemguop yamâ yuwu tap.

“Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap gât emelâk den kalop yamâ nâŋgâm alahumunŋe biwinenŋan tatmap.” Yawu tap.

⁹ Yâhâ Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu tatmap yakât den pat lohimbi âlâ me âlâŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyeŋaŋe Kiristohâlen kepeim tem lâuwanŋim manmai. Yawu manmâ yakât topŋe sâmbi tetem bukulipyene ekyongonomai yamâ Anitâŋe tosayeŋe pilâyinŋim meyekmu manman kârikŋan mannomai.

¹⁰ Yawu tap gârâmâ nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeimain yakât otmâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yakât topŋe lohimbi ekyongomunŋe manman kârikŋahât pat kuningiop yakât bulâŋe menom.

¹¹ Yâhâ pat yakât bulâŋe yamâ teteningimu menom yakât Moseŋe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai ya yeŋgâlen bulâŋe tetemu biwiyeŋe dopŋan otbuap.” Yawu tap.

¹² Yâhâ Kutdânenŋe yamâ Yesu Kiristo konok. Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop dop konohâk mansain. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe “Biwinenŋe gemap gât tihitnenŋe ot” sâmbi ulitgunomai yamâ in yawu nâŋgâyiŋgiwuap.

¹³ Den yan yuŋe emelâk poropete âlâŋe den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâ kutdâŋe tihityeŋe olâkgât biwiyeŋe yâkâlen katmâ ulitgunomai yamâ meyekmâ manman kârikŋan katyekbuap.” Yawu tap.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu gârâmâ Kiristoŋe ikŋe den pat âlepŋe ari pâku lohimbi kâsikum yiŋginehât ki hâŋgânnongop mâne ki ari kâsikum yiŋgimbâin. Otmu den ya ki ari kâsikum yiŋgiwin mâne ki nâŋgâm heŋgeŋgumbâi. Otmu ki nâŋgâm heŋgeŋguwi mâne yâkâlen biwiyeŋe ki katbâi. Otmu anŋoân yâkâlen biwiyeŋe ki katbi

mâne “Biwinenŋe gemapgât tihitnenŋe ot” sâŋ ki ulitgumbâi. Yakât otmâ ari den pat âlepŋe pâku lohimbi kâsikum yinŋinom. Emelâk poropete âlâ, kutŋe Yesaia, yâkŋe den kulemgup ya yuwu tap.

“Den pat âlepŋe ya mat taka eknongoai.”

¹⁶ Den yawu kulemgup gârâmâ Yura kapi ambolipŋe dondâhâlâkŋe den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ helekŋe otmu bet pilâm mansai. Yakât otmâ Yesaianŋe den yakâlâk torokatmâ kulemgup ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepŋe ya lohimbi ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ bonŋe bia otmap.” Yawu tap.

¹⁷ Den sâŋ aran yukât topŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya buku nombotŋe ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ keterakyinŋimu yanâmâ yâkâlen biwiyenŋe kepeim mansai.

¹⁸ Yâhâ Yura kapi ambolipŋanŋe den pat âlepŋe ya emelâk nâŋgâwi. Yakât otmâ embânân lok âlâŋe den kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kulemŋan mansainŋe Anitâhât topŋe nâŋgâŋetâ keterakyinŋiâkgât ikŋak wahap topŋe topŋe kalop yan ekmâ ikŋe topŋe nâŋgâmai.”

¹⁹ Yakât otmâ Isirae lohimbiŋe emelâk nâŋgâŋetâ keterahop. Kândikum emelâk Anitâŋe Mose ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Yeŋe pâku lohimbi yengât nâŋgâŋetâ gemap yamâ mem buku tuhuyekbom. Yawu otyinŋimune yeŋe eweakmâ nâŋgâm bâlenomai. Otmu yâkŋe nâhât topne ki nâŋgâm hâlim milim mansai. Yamâ biwi sânduhân katyekmune yeŋe yekmâ tepyeŋe kâlâp sewuap.”

²⁰ Yâhâ Anitâŋe Yesaia den ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbiŋe nine manman âlepŋahât mâtâp yakât topŋe ki nâŋgâm manminiwi yanŋe nâŋgâŋetâ hanŋe sâyingimu nâhâlen torokatsai.”

²¹ Yawu gârâmâ Anitâŋe Isirae lohimbi yengât nâŋgâm yuwu sâŋ ekumu kulemgup.

“Isirae lohimbiŋe nâhâlen torokatŋetâ wawaeyekbehât nâŋgâm lohotŋan ekyongom gan. Yawu gârâmâ den nâŋgâmai yamâ ândâpyeŋe kârikŋe otmâ den ya betgumai.”

11

Anitâŋe Yura lohimbi biwiyenŋe ekmâ kiwiliyekmâ nombotŋeâk meyeŋop.

¹⁻² Emelâk Anitâŋe Isirae lohimbi ikŋe pat kuyinŋiop yamâ ândâpyeŋe kârikŋe otmâ ki tem lâuwanŋim gai. Yawu otbi yamâ Anitâŋe kerehâk ki betyongop. Kândikum emelâk Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgowâmbâek Isirae ambolipŋe yengât topyeŋe nâŋgâm heŋgeŋguop. Yakât otmâ ândâpyeŋe kârikŋe otmâ ki tem lâuwanŋim mansai yakât ki pârâk pilâm kerehâk betyongop. Yâkŋe kerehâk betyongop mâne nâ gurâ orowâk betnongomu yâkâlen biwinanŋe ki kepeim tem lâuwanŋim gambâm. Yâhâ nâmâ Isirae ambonŋe, Benyamingât senâmbâ gâtŋe. Yakât otmâ emelâk Anitâŋe tâmbâne Awaraham yâkât pat kuwanŋiop ya nâku yawuâk membom. Nâmâ ki betnohop. Yâhâ nen yu mansain nengât dowâk otmâ manminiwi yan poropete âlâ, kutŋe Elia sâŋ, yâkŋe Anitâ ekum tâmbâlipnenŋe yengât yuwu sâŋop.

³ “O Anitâ, hotom uhihimain yakât kawe kum gahaem poropete loklipge watyekmâ nombotŋe yongonŋetâ muwi. Nâ niniâk tem lâuhihim mansan. Yawu gârâmâ hilipnohone sâŋ pânneksai.”

⁴ Yawu sâmu Anitâŋe yuwu sâŋ ekuop.

“Nâñe nine poropete lok 7000 yawuya mâmâñe otyingimune kasalipyene yengât Lâpio âlâ, kutñe Bali sâm, ya ki mepaem gai. Yawu otmâ tem lâunihim mansai.”

⁵ Yâhâ emelâk Anitâñe Isirae lohimbi biwiyene ekmâ kiwiliyekmâ nombotñeâk mem buku tuhuyehop. Yakât dopñeâk sâp yiwerene yuâmâ Yura lohimbi biwinenñe ekmâ kiwilinenekmâ ikñe engatñeâk otmâ nombotñe betnongop. Otmu nombotñe menenekmu biwinenñeñe yâkâlen kepeim tem lâuwanjim yâkât pat mansain.

⁶ Yâhâ Anitâñe otbin mewin ya ekmâ yakât dopñan kiwilinenekmâ nombotñeâk umam sâningiop mâne ikñe engatñeâk otmâ menenekmap ya ki sâmbâin.

⁷ Den sâm aran yukât topñe yuwu nâñgânom. Anitâñe nenekmu ârândâñ olâk sâm Isirae lohimbi dondâñe mâtâp katyñgiop ya ki watmâ gawi. Yakât otmâ bulâñe ki mem mansai. Yawu gârâmâ nen nombotñe Anitâ ikñahâk menenekmu mansainñe yâkâlen biwinenñeñe kepeim manmunñe nenekmu ârândâñ otmap. Yâhâ bukulpnenñe kiñgitñe orowâkñe kunyene kârikñe otmâ manbi yakât huhopñe Anitâñe betyongomu biwi pâlâmñe manminiwi.

⁸ Den yan yuñe emelâk den nombotñe kulemgawi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kunyene kârikñe otbi yakât huhopñe Anitâñe betyongomu biwi pâlâmñe manmâ denñe nâñgâñetâ ki keterakyñgimap. Otmu mâtâp watmâ pâpgumai.” Topñe yawu tap.

⁹⁻¹⁰ Yawu otminiwi yakât matñe Anitâñe yingîâkgât Dawitñe den âlâen hâum yuwu sâm ulitguop.

“Kasalipñe sot me âlâlâ ekmâ biwiyene kilik kilik sâmu mene sâm yan ki ekmâek pañgonân geñetâ meyhâkgât nañgan. Me ki nâñgâm nâñgâm otmâ ari tupaen kionjetâ yongowuapgât sâm ekgohoan. Me umatñe kakyenñan yâhâmu tânyene houñ sâmu hâhiwin nâñgâmbisâihât nañgan.” Yawu sâm ulitguop.

Anitâñe pâku lohimbi mem buku tuhuyehop.

¹¹ Aiop, den ekyongoan yukât topñe âlâen hâum sâwe. Yura lohimbiñe ki nâñgâm nâñgâm otmâ ari kâlân kâiyenñan teñ sâmu yan tupaen kionjetâ ki yongop. Yakât topñe yuwu sâmune nâñgâñet. Yura lohimbiñe otmâ tâpikguminiwi. Yâhâ pâku lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenñe kepeimai ya yengât tosayene pilâm manman kârikñahât pat kuyñgimap. Yâhâ yâk yengâlen bulâñe teteap yakât Yura lohimbiñe eweakmâ nâñgâm bâleyñjim bulâñe orowâk membâinâ sânomai.

¹² Yâhâ Yura lohimbiñe biwiyene alitmâ Kiristohât hâkâñ otbi yakât huhopñe Anitâñe pâku lohimbi mem buku tuhuyekmâ manman kârikñahât pat kuyñgiop. Yakât otmâ hâmbâi Yura lohimbi yengât nâñgân nâñgânyene keterakyñgimu Kiristohâlen biwiyenñe kepeinomai. Yawu otmâ pâku lohimbi orop biwiyenñe hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Sâp yanâmâ Anitâñe lukulenekmu hop sambe kakñan mannom.

¹³ Yura lohimbi nengât topnenñe yawu tap. Yâhâ pâku lohimbi yengât yuwu sâmune nâñgâñet. Pâku lohimbi hânñan kulemñan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongowehât yâkñe menekmâ aposolo âi sâm nihiop ya biwinañe tiñâk kepeim manman.

¹⁴ Yâhâ den pat âlepñe ekyongomune Kiristohâlen biwiyene katñetâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyñgimu mansai. Yawu manñetâ Anitâñe Yura bukulpne betyongomu mansai yan eweakmâ nâñgâm bâleyñjim âlâkuâk

manman kârikjahât pat kuyiŋgiâkgât Kiristohâlen biwiyenye katnomaihât nanŋan. Yakât otmâ âi sâmb nihioŋ ya tiŋâk mem manman.

¹⁵ Yura lohimbi kinŋitŋe orowâkŋe biwiyenye alitmâ Kiristohât hâkâŋ otbi yamâ betyongop. Yâhâ pâku lohimbi sesenŋâlâkŋe yâkâlen biwiyenye kepeiwi ya yenŋât kaok nâŋgâm mem buku tuhuyehop. Yâhâ hâmbâi mâne Yura lohimbiŋe Kiristohâlen biwiyenye katnomai ya mem buku tuhuyekmâ manman kârikjahât pat kuyiŋgiwuap.

¹⁶ Tâmbânenŋe Awarahamŋe Anitâhâlen biwiŋenye kepeim ki biwi yâhâp otmâ manminiop. Yakât otmâ Anitâŋe manman kârikjahât pat sâmb yâk otmu yâkât sen kuyiŋgiop ya ki biatbuap. Yakât topŋe den âlâen hâum sâmbune nâŋgânetâ keterakuyiŋgiâk. Sot um yan torehenŋe yamâ Anitâhât pat sâmb mem ketetmunŋe ekmu ârândâŋ olop. Yakât otmâ nombotŋe âlâ yâkât ki mem ketetbin ya gurâ yawuâk ekmu ârândâŋ olop.

Yâhâ nen Yura lohimbiŋe yen pâku lohimbi orop Anitâhâlen biwinenŋenye kepeim manmâ konohâk oain. Yakât nâŋgânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Koset gihit kândârâŋe ya Anitâŋe ekmu ârândâŋ otmap yakât dopŋeâk kele awatŋe ekmu ârândâŋ otmap.

¹⁷ Koset alikŋe memain yakât dop yamâ nen Yura lohimbiŋe mansain. Yâhâ pâku lohimbi yenâmâ himan ikŋak in tetemap yakât dop mansai. Yâhâ koset awatŋan bulâŋe ki kinbuap yamâ ambonenye kârâm pilâwuap. Yakât dopŋeâk Anitâŋe Yura lohimbi nombotŋe betyongop. Yâhâ ambonenye ari himan awatŋe kârâm mem taka koset awatŋe kârâm pilâwuap yan mem katatgumu âi omoŋ omoŋ otmâ kinbuap. Yakât dopŋeâk pâku lohimbiŋe Kiristohâlen biwiyenye kepeimai yen meyekmâ Yura lohimbi bulâŋe ya yenŋâlen torokatyekmâ tâmbâlipyenye yenŋât pat kuyiŋgiop ya yawuâk yenŋât kuyiŋgimu mansai.

¹⁸ Yakât otmâ awatŋe kârâm pilâwuap yakât dopŋeâk Anitâŋe Yura lohimbi nombotŋe betyongom ya yenŋât kaweyenyan yen katyehop. Yakât otmâ yenahât nâŋgânetâ yahatmapgât yuwu sâmbune nâŋgânet.

Koset ambonenye topŋe lawitmâ pitim henŋenŋumu yanâmâ awatŋe liŋgarakmu bulâŋe kinbuap. Yakât dopŋeâk Anitâŋe anŋoân manman kârikjahât pat sâmb Awaraham otmu yâkât sen ya yenŋât kuyiŋgiop. Yakât otmâ pat kuyiŋgiop ya torokatmâ yawuâk pâku lohimbi yenŋât sâmb kuyiŋgiop.

¹⁹ Bulâŋanâk pâku lohimbi yenŋât kawe teteyiŋgiâkgât Anitâŋe Yura lohimbi biwiyenye kârikŋe otmâ manbi ya betyongop.

²⁰⁻²¹ Yawu gârâmâ biwiyenye kârikŋe otmu Kiristohât hâkâŋ otmâ yâkâlen biwiyenye ki katbihât Anitâŋe betyongop. Yâhâ yen pâku lohimbiŋe yâkâlen biwiyenye tiŋâk kepeim mansai. Yawuâk torokatmâ mannomai yanâmâ Anitâŋe ki betyongowuap. Yakât nâŋgâm hâkyenye mepaemaihât yuwu sâmbune nâŋgânet. Emelâk Yura lohimbiŋe kosetgât dop otmâ manbi. Yawu gârâmâ Kiristohât hâkâŋ otŋetâ yanak Anitâŋe betyongop. Yâhâ yenâmâ himangât dop oai. Yawu gârâmâ himan otmu koset topyetŋe ikŋiâk ikŋiâk. Otmu yakât dopŋeâk yen pâku lohimbi otmu nen Yura lohimbi topnenŋe ikŋiâk ikŋiâk. Yawuâke yamâ Anitâŋe yen meyekmâ nengâlen torokatyekmu orowâk mansain. Yâhâ yenŋâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe Kiristo betgunomai otmuâmâ Anitâŋe biwiyenjahât topŋe nâŋgâm ambonan ambonan betyongowuap. Yakât nâŋgâm yenye Anitâ ewe katmâ manŋet.

²² Den sâmb aran yukât topŋe yuwu nâŋgânom. Yura lohimbiŋe biwiyenye kârikŋe otmu Kiristohât hâkâŋ otbi yamâ Anitâŋe betyongom matŋe tâŋ tâŋâk yinŋiop. Yawu gârâmâ yenâmâ Kiristohâlen biwiyenye katbi yan umam

sâyingim buku tuhuyehop. Otmu biwiyenaje tinâk kepeim mannomai otmuâmâ yâku yawuâk buku otyingiwuap. Yâhâ yenje Kiristo betgum mannomai yamâ yen yawuâk betyongowuap.

²³ Anitâne Yura lohimbi betyongop ya yengât nângân nângânyene keterakyingimu Kiristohâlen biwiyene katnomai yanâmâ Anitâne nângâyingim himan awatne mem katatgumu âi omoŋ omoŋ otmâ kinsap yakât dopneâk ikne komolân torokatyekmu manman âlepnanâk mannomai. Yawu otbuapgât wâtne pato tap.

²⁴ Yâhâ Yura lohimbi nen otmu pâku lohimbi topnenne ikniâk ikniâk tap yakât torokatmâ sâwe. Nen Yura lohimbine kosetgât dop mansain. Yâhâ yen pâku lohimbiâmâ himangât dop mansai. Yakât otmâ Anitâne yen meyekmâ koset bêt bêtŋan torokatyehop. Yawu gârâmâ topyene ikniâk tapgât otmâ kârikneâk ki tai. Yawu gârâmâ Yura lohimbi betyongop ya yengât topyeneâmâ koset topne yawuâk tapgât otmâ Anitâne âlâkuâk koset bêt bêtŋan torokatyekmu kârikneâk kinnomai.

Hâmbâi Anitâne Yura lohimbi âlâkuâk mem buku tuhuyekbuap.

²⁵ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Anitâne Yura lohimbi betyongom yen meyekmu mansai. Yakât otmâ yehâhât nângânetâ yahatmapgât yuwu sâm ekyongomune nângânet. Wâtgât mâmânahât Heakne nângân nângânne mem pâroŋ pilâmu Yura lohimbi topnenne nângâm heŋgeŋuan. Isirae lohimbi kiŋgitne orowâkne biwiyene kârikne otmâ mansai ya nanŋai. Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyene katmâ yâkâlen torokatnomai ya yekmâ nângâmu dopŋan otbuap. Yanâmâ Isirae lohimbi nângân nângânyene keterakyingimu biwiyene yâkâlen katnomai.

²⁶⁻²⁷ Biwiyene yâkâlen katnetâ tosayene pilâyingiwuap sâp yan emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâne tetewuap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâhât sâtgât Sion pumŋan Yerusalem kapi tap yakât ambolipne yengâlebâ lok âlâ tetem Isirae lohimbi yengât tihityene otmâ mem kuwikyekbuap. Yanâmâ orotmemeyene bâlene bet pilâm nâhâlen torokatnetâ tosayene pilâyingiwom. Pilâyingim orowâk mannomgât pat kuyingiwom.” Den yawu tap.

²⁸ Yawu gârâmâ Yura lohimbine ândâpyene kârikne otmu Yesu Kiristohât den pat âlepne nângânetâ gemu bet pilânetâ yanak Anitâne betyongop. Yakât huhopne yen pâku lohimbine den pat âlepne ya nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyene katnetâ manman kâriknahât pat kuyingioŋ. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop, yâkneâmâ Anitâhâlen biwiyenaje tinâk kepeim tem lâuwangim gawi. Yakât otmâ emelâk yâk yengât nângâop yakât dopneâk yâk sen nângâyingim.

²⁹ Yâhâ Anitâne tâmbâlipyene nângâyingimu ârândân otmu meyehop. Yakât otmâ bunewâk ki betyongop.

³⁰ Yenâmâ embânân yene engatyeneâk otmâ Anitâhât ki nângâwangim manminiwi. Yawu gârâmâ sâp yiwereŋe yuâmâ Isirae lohimbine den pat âlepne nângâm hâkâŋ otmâ betbangim mansai. Yakât huhopne yen pâku lohimbine den pat âlepne ya nângânetâ bulâne otmu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mannetâ Anitâne umam sâyingim tosayene pilâyingioŋ.

³¹ Yakât dopneâk Yura lohimbine biwiyene kârikne otmâ Kiristohât hâkâŋ otmâ mansai yane hâmbâi yâkâlen biwiyene katnomai. Yawu otnomai yan yâk yengât nângâm umam sâyingim tosa pilâyingiwuap.

³² Yâhâ nen Yura lohimbi me yen pâku lohimbi kerekne otmunne bâlem gap yakât topne nângâmunne keterakningiâkgât Anitâhât Wâtgât mâmânahât

Heakne biwinenñan gemap. Biwinenñan gemu keterakningimu orotmeme-nenne bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwinenñane kepeimunñe umam sâningim tosanenñe pilâningimap.

³³ Anitâñe wawaenenekmâ tihitnenñe otmâ gamap. Otmu yawuâk tihitnenñe otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ mepaeen. Yâkne yu ya otningim gamap yakât nenñahâk topñe nângâne sâm pâpgumain. Yâhâ biwiñan den girawu tatmap ya nenñahâk nângânongât dop âlâ ki tap.

³⁴⁻³⁵ Den yan yuñe emelâk poropete lok nombotñane den kulemguiwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwiñan den tatmap ya lok âlâ me âlâñe yenahâk nângânomaihât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nângân nângân amboñe. Yakât otmâ wuân me wuângât ki âlâ pâpgumap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâñe Anitâ den kâsikum wanbuapgât gurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

³⁶ Anitâ manman amboñane hân himbim kândikyotgom hânân âliwahap topñe topñe kalop. Yâhâ ikñak kalowâmbâek hohem tatmâ gap, otmu hohem tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ miti den âlâ tap ya yuwu sâm ekyongomune nângâñet.

“Lok âlâ me âlâñe Anitâ tosa katbanñinomaihât dop âlâ ki tap.”

Den yawu kulemgunetâ tap yakât nângâm Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonñanâk.

12

Nenñe Kiristohât kâñe bâtñe yawu manmain.

¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nângâñet. Anitâñe ikñahâk wawaenenekmâ manman kârikñahât pat kuningimu mansain. Yakât dop kum sâwe. Emelâk embânân Anitâñe papatolipnenñe yengât orotmeme topñe topñe sâm katyiñgiop. Yakât otmâ miti lok kunlipyenñane mâtâp katyiñgiop ya watmâ noniñ bulimakao gâim yâkât pat sâm hotom uwanñinetâ hâmenñan yâhâmu nângâmu ârândâñ otminiop. Yakât topñe nângâm yuwu otnongât nanñan. Anitâñe mâtâp ningiop yu tâñ tâñâk watmâ tem lâuwangim manmâ yâhânom.

² Nenñe girawu otmâ Anitâhât tem lâuwangimunñe nenekmu ârândâñ otbuap? Yamâ yuwu otnom. Lohimbi belângen manmaine yene nângân nângânyenambâ tetemap ya watmâ orotmeme âlâlâ otmai yawu ki otnom. Yâhâ nenâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne Anitâhât biwiñambâ den mem biwinenñan katmu ya lâum manmâ yâhânom.

³ Otmu Anitâñe ikñahâk buku otnihim aposolo âi sâm nihiop. Yâkât sâtgât otmâ yuwu sâm ekyongomune nângâñet. Anitâhâlen biwinenñane kepeim mansain. Yakât otmâ yâkne ikne âi tuhunongât bulâñe dopnenñan mem teteningimap. Yakât otmâ nenñe âlâku amboñan amboñan biwinenñahât topñe nanñanñinom. Yawu gârâmâ nenñahât nângâmunñe ki yahatbuap.

⁴⁻⁵ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmunne nângâñetâ keterahâk. Kiristone kunnenne oap. Yakât otmâ nenñemâ yâkât kâñe bâtñe otmâ mansain. Yâhâ kâñe otmâ yan yâkât hoñ bam gamain. Otmu bâtñe otmâ yan lohimbiñe yâkâlen biwiyeñe katñetgât âi memain. Âi sâm ikñiâk ikñiâk ningiop ya mem tânahom manmâ yâhânom yakât yuwu sâmunne nângâñet.

⁶ Nenñe yâkâlen biwinenñane kepeim manmain yakât dopñanâk bulâñe ikñiâk ikñiâk teteningimap ya yawuâk otnom. Anitâhât den sâm ekyongonongât biwinenñe mem hewewenñe tuhuop yakât dopñan ekyongonom.

⁷ Otmu den kâsikum yiñginongât biwinenñan kalop otmuâmâ yawuâk den kâsikum yiñginom. Yâhâ Kiristohât komot tânyongonongât biwinenñan kalop otmuâmâ yawuâk tânyongonom.

⁸ Otmu bukulpnennje yengât biwiyenje gemap sâ m mem hewewenjuhuyeknomgât biwinennjan kalop. Otmuâmâ yawuâk otyinginom. Yâhâ iri sikum me senje âlâlâ tatningiap ya nombotnje mem kâsikum lohimbi nombotnje yinginomgât biwinennjan kalop yamâ hewewenjak nembe kalem otyinginom. Otmu Kiristohât komot yengât kunlipyenje manjet sâ m katneneknomai otmuâmâ biwinennjanje kepeim tâj tânjâk tihityenje otnom. Otmu lohimbi yengâlen umatnje âlâlâ teteyingiwuap yan tânyongonomgât biwinennjan kalop otmuâmâ heronje kakjan tânyongonom.

Biwinennjanje kepeiakmâ ewe karangim mannom.

⁹ Otmu buku oranjine sâ m yan hâkjak hâkjak ki oranjinomai. Orotmeme bâleje pilâm orotmeme âilonjoâk watmâ buku oranjinomai.

¹⁰ Otmu bukulpnyenje orop ewe karangim biwiyenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

¹¹ Otmu âi tuhune sâ m Anitâhâlen biwiyenje hikum hewewenjak otmâ tuhunomai.

¹² Otmu lohimbi belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyeknomai yan Anitâje manman kârikjahât bulâje hâmbâi ningiwuap nângâm yakâlâk biwiyenjanje mem heronje kakjan mannomai. Otmu biwiyenje gemapgât haonmâ ârândâj Anitâ ulitgunjetâ mâmâje otyingiwuap.

¹³ Otmu bukulpnyenje yengâlen umatnje âlâlâ teteyingiwuap yanâmâ in yawu tânyongonomai. Otmu lomba me lok pupnje yengâlen takanomai ya nembe kalem otyinginomai.

¹⁴ Otmu lok âlâ me âlâje mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yakât matje Anitâje mem bâleyehâkgât sait kakyenjan ki pilânomai. Yâhâ yâkne lukuleyehâkgât ulitgunomai.

¹⁵ Otmu lohimbi kahân ari we bâle nângâmai yamâ biwiyenje sânduk sâekgât orowâk tatmâ biwiyenje mem sânduk tuhuyeknomai. Otmu bukulpnyenjanje buku âlâhât nângâjetâ yahatmu heronje kakjan mansap ya yenje yawuâk heronje otbanjinomai.

¹⁶ Otmu yenâmâ Kiristohât komot konohâk mansai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyenjanje hikuakmâ konohâk otmu tep âlep nanganjinomai. Otmu âi sâ m yinginomai ya ekmâ tânjât sâ m ki bet pilânomai. Otmu ninahâk otmune ârândâj otbuap sâ m yenhât ki nângâjetâ yahatbuap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâje yen mem bâleyeknomai yakât matje ki kâpekyinginomai. Yenje umam sâyingim buku otyinginomai yanâmâ lohimbinje yekjetâ ârândâj otbuap.

¹⁸ Otmu lok âlâ me âlâje tepyenje kâu kâlâp semu yahatmâ yen yongone sâ m otnomai yan mem lohotnje tuhuyeknomai.

¹⁹ Otmu lok âlâ me âlâje yen mem bâleyeknomai yanâmâ Anitâ ikjak matje kâpekyingiwuap nângâm ki matje kâpekyinginomai. Yakât emelâk Anitâje den âlâ Mose ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Ninak matje yingimune umatnje kakjan manmâ yâhânomai.”

²⁰ Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Kasalipyenje po yingiwuap yanâmâ sot mem yinginetâ nenomai. Otmu tohât yekbuap yan gurâ to osom ga yinginetâ nenomai. Yawu otyinginomai yan yâkne anjun pato otnomai.”

Den yawu tap.

²¹ Yâhâ yen mem bâleyeknomai yan matje kâpekyingimaihât biwiyenje galemahom buku otyinginomai. Yawu otyinginetâ kasalipyenjanje kaok nângânomai.

13

Gawamangât galemlipnenne yengât amutgen mannom.

¹ Bukulipne, gawaman me kiap kunlipyene mansai ya yengât sâwومان. Lok âlâ me âlâne yehâhâk gawamangât lok kunne ki otmai. Anitâ ikñahâk gawaman âi sâm yingim katyekmu kinmai. Yakât otmâ gawaman patone galemlipnenne katyekñetâ mansai ya yengât amutgen manmunne ârândân otbuap.

² Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne ândâpyene kârikne otmâ gawaman yengât den kumai yan Anitâhât nângâñetâ gemap. Yakât otmâ Anitâne den sâm hâreyingimu matne umatne menomai.

³⁻⁴ Yâhâ gawamangât lok yañeâmâ Anitâhât sâtgât otmâ tihitnenne otmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne orotmeme âlepne otmai yañe gawamangât lok yengât kingityehâhât ki otmai. Lok yawuya yengât gawamangât lokne nângâñetâ yahatmap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne orotmeme bâlene otnomai yakât Anitâne nângâmu bâlewup. Nângâmu bâlemu gawamangât lok kunlipyene mâmâne otyingimu tem lâuwangim matne yinginomai. Yakât otmâ lok yawuyane gawamangât lok yengât kingityehâhât otñet.

⁵ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne kilikmâ manne sâm otmaine gawamangât den lâum manñetâ yekñetâ ârândân otbuap. Yâhâ otñetâ bâlemu nângâñetâ biwiyenân hâyekmapgât tem lâuyingim mannomai. Yawu mannomai yanâmâ gawamangât lok yañe Anitâhât sâtgât otmâ hâhiwin ki yinginomai.

⁶ Anitâne lohimbî tihityene otñet sâm gawamangât lok âi sâm yingimap. Yakât otmâ âiyene tuhune sâm yan takesihât nanne katñet sâm ekyongonomai yan im in yawu katñetâ ârândân otbuap.

⁷ Yâhâ takesi topne topne ya yengâlen tap yakât mene sâm otñetâ ewe katyekmâ takesihât tewetsenne katnomai.

Manman kârikñahât bulâne menomgât sâp utâpguap.

⁸ Yâhâ yeñe lok âlâ me âlâhâlen ari wahap wuân me wuân kandi mene sâñetâ tepyene hewewen otmu yinginomai. Yâhâ ambonane yakât umburuk otbuawân in yawu yingñetâ pesuk sâwuap. Yawu otmâ bukulipyene yengât nângâñetâ yahatmu yehâhât nângâñetâ gewuap. Yawu otmâ manmai yanâmâ Anitâne girem den Mose ekumu kulenguop ya kerek lâumai yakât dop otmap.

⁹ Yâhâ girem den yamâ yukât yan.

“Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me lok nombotne ki yongorâ munomai. Me kombo ki meyingiwuat. Me buku âlâhât senne âlâlâ ki ekñâlem membe sâm biwihe pârâk pilâuwat.”

Girem den yu otmu nombotne ki ekyongoan yakât den kunne yuwu tap.

“Nenñahât nângâmunne yahatmap yawuâk buku nombotne yengât nângâyingimunne yahatbuap.” Den yawu tap.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâne den yu lâum buku âlâhât nângâñetâ yahatmap, lok yawuyane buku âlâ me âlâhât ki nângâm bâleyingim mem ge katyekmai. Yawu otmâ buku konok otyingim girem den kerek lâumai yakât dopne otmap.

¹¹ Yawu torokatmâ otmâ mannomgât yuwu sâmune nângâñet. Emelâk Yesu Kiristohât den pat nângâmunne bulâne otmu yâkâlen biwinenñe katbin yan Anitâne manman kârikñahât pat kuningiop. Yawu gârâmâ pat kuningiop yakât bulâne menomgât sâp ya utâpguap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ Kiristohât âi tuhune.

¹²⁻¹³ Nen kerekne âi kârikneâk tuhunehât biwinañe nangan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângâñet. Sâp yiwerene yuâmâ emet hañ sâwe sâm emet topne palalan yap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ manman hâñgine pilâm pesuk pilânomai. Orotmeme bâlene âlâlâ ki otnomai. To kârikne ki nem biwi

hâlim otnomai. Me ki hionakmâ tep bâle nannganinomai. Orotmeme yawuya bet pilâm yan lohimbi nombotnaje lok senyenjan kinmâ orotmeme âlepne nanne otjetâ yekmai yakât dopneak otmâ mannomai.

¹⁴ Yawu manmâ lohimbine Yesu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetgât yâkne olop miop yawu otmâ tem lâuwanngim mannomai. Yawu manmâ yâkât den pat âlepne sâam haok tuhunomai. Tem lâuwanngim mannomai yan emelâk orotmeme bâlene ekñâlem otmâ tâpikguminiwi ya witgum otmain sâam biwiyene galemahom mannomai.

14

Nenne orotmeme tânjât âlâlâ otmain yakât Anitâne ki nângâmu yahatmap.

¹ Den âlâ yuwu sâamune nângânet. Lohimbi nombotnaje Yesu Kiristohâlen biwiyenaje tinjak ki kepeim manmai yamâ yâkât den ki nângâm hejengumai. Yakât otmâ lok yawuya orop den ki sahannginomai. Lok yawu yamâ buku otyingim yâk orop biwiyene hikuakmâ konohâk otbuap.

² Yakât yuwu sâamune nângânet. Lok nombotnaje Kiristohât den nângâm hejengum songo bau ki ekmâ kiwilim nemai. Yâhâ lok nombotnajeâmâ gorâyngimu yuwu sâamai. “Main, songo bau yukât topne girawu? Porom Lâpio mepaem hotom uyingim yan nejetâ torehenne in tap ya yu mon?” Yawu sâam songo bau ya bet pilâm salup konok nemai.

³ Yâhâ songo bau nemaije buku âlâhât ki nângânetâ gewuap. Otmu Anitâne songo bau nemai ya yekmu ârândâj otmap. Yakât otmâ songo bau ki nemaije ya yengât ki nângâm bâleyingim sâam ge katyeknomai.

⁴ Lok âlâ me âlâne buku âlâhât nângâm bâleyingimai me sâam ge katyekmai yamâ Anitâ Ambonnenaje yekmu bâlemap. Kutdânenne Kiristo ikjak lok kerek nengât biwinenne ekmap. Yakât otmâ hâmbâi nenne otmain memain ya ekmâ sâam hâreningiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne Kiristohât tem lâuwanngimai yamâ mâmâne otyingimu hâmbâi sâam patoen yâkât senjan kinjetâ yekmu ârândâj otbuap.

⁵ Yâhâ Yura lohimbi nengât tatmâ nângâ nângâ hilâm me homban yamâ topne topne tap yakât sâawe. Anitâne nenekmu ârândâj olâk sâam lok nombotnaje hilâm âlâ me âlâhât nângânetâ yahatmu yan tatmâ nângâmai. Otmu lok nombotnajeâmâ hilâm âlâ me âlâhât nângânetâ dop konohâk otmu yan haonmâ ârândâj Anitâ mepaemai. Yakât yuwu sâamune nângânet. Hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatnomai yamâ yen ikjiak ikjiak engatyejeak otmâ yan biwi yâhâp ki otnomai.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne engatyejeak otmâ hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatmai yamâ yekmu ki bâlemap. Yâhâ lok âlâ me âlâ songo bau nemaije Anitâ mepaem nejetâ ya gurâ yekmu ki bâlemap. Otmu lok nombotne âlâ salup konok nemaije yawuak Anitâ mepaem nejetâ yekmu ki bâlemap. Yakât otmâ enakmâ ki sâam ge karaknomai.

⁷⁻¹⁰ Den sâam aran yukât topne yuwu nângânom. Kiristohât lohimbi emelâk muwi, me sâam yiwereje mansain me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât Kutdânenne otmâ galemnongoak sâam Anitâne hângângumu ge muop. Otmu mumunambâ mem yahatmu tatmap. Otmu yâkne konok kunnenne tatmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ nenjahâlâk nângâm mannomgât dop âlâ ki tap. Otmu sâam patoen Anitâne biwinenne ekmâ den sâam hâreningimu Kiristone sâarerenekmâ manman kârikjan mem katnenekmu orowâk manmâ yâhânom. Yakât otmâ ki sâam bâleannginom.

¹¹ Den yan yune emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâmâ Manman Ambonje. Yakât otmâ lohimbi kerekje ewe katnekmâ metenan kinmâ “Ambonnenje, gâhât heronje nângâhihiain” sâm mepaeneknomai.” Yawu tap.

¹² Yakât otmâ nen kerekje Anitâhât senjan kinmâ otmain memain yakât ekumunje nângâwuap.

Bukulipnenñaje manman âlâ manmai ya yekmâ ki nângâm bâleyinjinom.

¹³ Yakât otmâ ki nângâm bâleanjinom. Yâhâ bukulipnenñaje otñetâ bâlemap sâm nenñahâlâk ki nângâmunje yahatmu ihilâk mannom. Yâk orop biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmu mannom.

¹⁴ Nâñe Kiristo orop biwinetje hikuakmâ konohâk oap. Yakât yuwu nângâmune bulâñe oap. Anitâñe wahap topñe topñe, sot kâle, sonjo bau, me âlâlâ, yuâmâ ki neneñe sâm samut ki kalop. Wahap topñe topñe kalop yamâ neneñeâk hârok. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe sonjo bau me sot kâle ekmâ ki neneñe sâm samut katmai yamâ yeñe enñatyeneâk watmâ katmai. Yawu sâmâi yakât kakñan ihilâk neñetâ biwiyeñan hâumu anulaknomai yamâ yeñe wahap. Anitâñe orotmeme yawu otñet sâm ki kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ bukulipnenñaje sonjo bau ki nemai ya yeñgât senyeñan sonjo bau ihilâk nenom yamâ dondâ bâlewuap. Kiristonje bukulipnenñe yawuya orowâk nengât sâreerenekmâ ge muop. Yakât otmâ nenñe lok sen senân tatmâ sonjo bau nemunje bukulipnenñe yawuyaje nenekmâ nengâlen torokatñetâ orowâk nenom yanâmâ samut katbi ya lonğâem ihilâk neñetâ biwiyeñe orotok sâwuap. Biwiyeñe orotok sâmu Kiristo betbangim orotmemeyeñe bâleñe pilâwi ya miwirikum otmâ hiliwahomai sâm nenñe lok sen senân kinmâ sonjo bau ki nenom.

¹⁶ Nenñeâmâ sonjo bau nemain yan biwinenñaje nângâmunje ki hâunenekmap. Yawu gârâmâ bukulipnenñe nombotñaje nenekmâ sâm bâleningimaihât lok sen senân tatmâ sonjo bau ki nenom.

¹⁷ Yawu gârâmâ nenñe sot kâle me sonjo bau kiwilim nombotje nemain otmu nombotje ketetmain yakât Anitâñe ki nângâmap. Yâhâ biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwangim heronje kakñan mannehât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimap.

¹⁸ Yawu manmunñe lohimbi belângen manmainje nângâninginjetâ yahatmu Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap.

¹⁹⁻²¹ Yawu gârâmâ yâhâpñe sâmune nângâñet. Anitâñe sot kâle me sonjo bau katningiop yamâ neneñe hârok. Yawu gârâmâ bukulipnenñaje nenekmâ nengâlen torokatñetâ orowâk nemunje yan yeñak samut katbi ya lonğâemai sâm lok sen senân tatmâ sonjo bau me to kârikñe ki nenom. Yâhâ bukulipnenñaje wuân me wuângât samut katmai yaje nângâm bâleningimaihât ya yeñgât senyeñan kinmâ ya ki otnom.

Nen Anitâhât komot konok mansain yuñe hionakmain sâm sot kâle me sonjo bauhâlâk ki nângânom. Yawu gârâmâ biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmu tihit oranjinom yakâlâk nângâm mannom.

²²⁻²³ Yakât yuwu sâmune nângâñet. Anitâñe sonjo bau me senñe âlâlâhât samut ki kalop ya nângâmain. Yakât otmâ sonjo bau me âlâlâ nemain yan biwinenñaje nângâmunje ki hâunenekmap yan heronje nângâmain. Yawu gârâmâ bukulipnenñe nombotñaje sonjo bau me to kârikñe me âlâlâ yakât samut katmai ya senyeñan kinmâ ya ki otnom. Yâhâ Anitâñe konok biwinenñahât topñe nângâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe biwi yâhâp kakñan yu ya otmai me nemai yanâmâ biwiyeñe ekmu ki ârândâñ otmap.

15

Kiristone ikñahâlâk ki nângâm manminiop yawu mannom.

¹⁻³ Bukulipne, yehâhâlâk nângâmai hât yuwu sâ m ekyongomune nângânet. Kutdânenne Kiristone ikñahâlâk ki nângâm manminiop. Yakât emet inânjan lok âlâne den kulemguoop yakât bulâne Kiristohâlen teteop yamâ yuwu tap.

“Anitâ, lohimbi gâhât sâ m bâlehihimainne nâne tem lâuhihiman yakât mem ge katneksai.” Yawu tap.

Yâhâ Kiristone olop yakât dopneâk nenâmâ yuwu otnom. Bukulipnenne Anitâhât den topñambâek ki nângâmainne sonjo bau nenehât samut katmai ya yengât ki nângâm bâleyingim nenñahâlâk nângânom. Yawu otmâ Anitâhât den nângâm henjenjonet sâ m lohotjan den kâsikum yinginom.

⁴ Emelâk Anitâne den ekyongomu kulemgowi ya nângâm mannom. Yawu manmunne umatne topne topne teteningiwuap yan ki pârâk pilâmunne biwinenne orotok sâwuap. Emelâk manman kârikjan mannomgât pat kuningioop yakât biwinenne mem mannom.

⁵⁻⁶ Yâhâ Anitâhâlen biwiyenne kepeim mannetâ umatne âlâlâ teteyingiwuap yan mâmâne otyingimu ki lohotne otjetâ biwiyene orotok sâwuap. Otmu biwi nângân nângânyenne hikuakmâ konohâk otmu lauyene menduhum Kutdânenne Yesu Kiristo âwâne mepaenjetgât nângâm ulitgum manman.

Yura lohimbiñe pâku lohimbi orop manman kârikjahât bulâne menomai.

⁷ Kiristone buku otningimap yan orotmemenenne yuwu yawu otmain yakât ki nângâmap. Yakât otmâ bukulipyene orop biwiyenne hikuakmâ konohâk otmu ki sâ m bânjanomai.

⁸ Yawu otmâ Anitâ mepaem yâhânomai. Otmu emelâk Anitâne Awaraham, Isaka, otmu Yakop ikne pat kuyingim den ekyongop. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ nenne pat yakât nelâmguoop nângâmaingât nanne Kiristo hânngangumu Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetem yan nenne Anitâhâlen biwinenne kepeim pat yakât bulâne menomgât kulem topne topne mem ikne den pat âlepne eknongop.

⁹ Yâhâ yen pâku lohimbiñe yawuâk yâkâlen biwiyenne kepeinetâ Anitâne umam sâyingim tosayene pilâmu orowâk mepaem mannomgât giop. Den yan yune emet inânjan poropete nombotjane den kulemgowi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yakât otmâ nâne pâku lohimbi orop manmâ kiki menjihim mepaehknom.”

¹⁰ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Emelâk Anitâne Isirae lohimbi meyekmâ pat kuyingioop ya orop pâku lohimbiñe menduhuakmâ herone otbanjinomai.”

¹¹ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lohimbi hânjan kulemjan me wosapâ wosapâ mansai ya orop Kutdânenne Anitâ mepaene.”

¹² Otmu âlâmâ Yesaiane kulemguoop ya yuwu tap.

“Dawitihât senâmbâ gâtne âlâne tetem pâku lohimbi yengât kunyene manmâ tihityene otbuap. Tihityene otmu lohimbiñe yâkâlen biwiyenne kepeim mannomai.” Den yawu tap.

¹³ Anitâne manman kârikjahât pat kuningioop yakât bulâne orowâk menomgât mâmâne otningimu yâkâlen biwinenne kepeim manmain. Yene yawu torokatmâ mannomai yan biwiyenne hikuakmâ konohâk otmu herone kakjan mannomai. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingimu pat kuyingioop yakât bulâne menomai sâ m Anitâ ulitguman.

Anitâñe Kiristohât aposolo sâm Paulo âi wanjop.

¹⁴ Bukulipne, yeñe biwiyenaje hikuakmâ buku oranjim Anitâhât den yakât ki hâum pâpgum mansai. Yakât otmâ yenahâk den kâsikum anjim tânahonomaihât dop tap. Biwinaje yawu nanjan.

¹⁵⁻¹⁷ Otmu yen pâku lohimbiñe Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manñetgât Anitâñe ikñahâk nânñanihim Yesu Kiristohât aposolo sâm âi nihiop. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingim gan. Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu Anitâhât tem lâuwangñetâ yekmu ârândân olâkgât nâñe biwinaje tinâk kepeim hoñ bawangiman. Hoñ bawangim yan Kiristo orop biwinetñe kepeiakmu mâmâñe otnihimu âi memune bulâñe pâku lohimbi yengâlen tetemap. Yakât nânñamune yahatsap. Yakât otmâ den kulemgum katyngian yukât pânje konok konok nânñam henñgunjetgât pahâk ekyongoan.

¹⁸⁻²¹ Kiristone mâmâñe otnihimu âi memune bulâñe teteap yakât sâwe. Emelâk bukulipnaje Kiristohât den pat ya Yerusalem kapi ambolipñe ekyongowi. Yakât otmâ yâkñe âi tuhuwi ya torokatmâ tuhuwomgât ki nânñawan. Yawu gârâmâ nâmâ lohimbi Kiristohât den pat ki nânñawi ya yengâlen nâñe sâm ari ekyongowehât nânñawan. Yawu nânñam Yerusalem kapi pilâm yapâ kapi nombotñe ya yengâlen nep tuhum yanak Ilurikon mewan. Yan ari den pat âlepñe ekyongowan. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu Kiristohâlen biwiyene katbi. Den yan yuñe emelâk poropete âlâñe den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yâhâ lohimbi hânñan kulemñan manmâ yâkât den pat ki nanjai ya yengâlen ari puwâk ekyongonjetâ nânñanjetâ keterakyingiwuap.” Yawu tap.

Paulone Roma kapi ariwom nânñam yakât ekyongop.

²² Otmu nâñe kapi ârândân yâhâm gem den pat âlepñe ekyongowan yan yengâlen takawom sâm yambunje berumñe biwinaje hikum gaminiwan.

²³ Den ekyongom gamune ârândân oap gârâmâ kapi yu pilâm yengâlen takawom.

²⁴ Taka tipine tatmâ nânñawom yanâmâ yen orop Kiristohât den alahum tep âlep nanñanginom. Yen orop yan manmâ yapâ yeñe mâtâp menihñetâ Sipein hânân ari Kiristohât den pat puwâk ekyongowom.

²⁵⁻²⁷ Otmu Yerusalem kapi ambolipñe Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai ya nombotñe senñe âlâlâhât umburuk otmâ mansai. Den pat ya Makeronia otmu Akaia ambolipñe Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai ya ekyongomune nânñam tânyongone sâm nanñe mem menduhum nihiai. Yakât otmâ biwinaje yuwu nanjan. Anjoân nen Yura lohimbiñe kapinenñe pilâm pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat ekyongowin. Ekyongomunñe nânñanjetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyene katñetâ Anitâñe tosa pilâyngim manman kârîkñahât pat kuyingiop. Yakât matñeamâ pâku lohimbiñe Yura lohimbi senñe âlâlâhât umburuk mansai ya yengât nanñe menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipñe yingiwom.

²⁸ Otmu pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansainje tep âlep nânñayingim nanñe yu menduhum katyngiai yukât den pat ekyongowom. Ekyongom yanâmâ yâk pilâyekmâ yengâlen takawom. Taka yen orop yan tipine tatmâ nânñam benñe yen pilâyekmâ Sipein hânân ariwom.

²⁹ Yengâlen takawom yan Kiristone mâmâñe otningimu biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu herone nanñangim mannom. Biwinaje yawu nanjan.

³⁰ Bukulipne, Kutdânenne Yesu Kiristone sâreerenekmâ kawenennan kinmu kuñetâ muop. Yakât yeñe nâhât sâm Anitâ ulitgunjetâ mâmâñe otnihimu lohimbi belângen manmai ya den pat âlepñe ekyongomune nâñgâm Kiristohâlen biwiyeñe katnomai. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhunenekmu biwinenñe kepeiakmâ mansain. Yakât yuwuhât otmâ nâhât biwiyeñe tiñâk kepeim ulitgunomai.

³¹ Pâku lohimbiñe nanñe mem menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipñe yingiwom. Yingimune nâñgâñetâ ârândân otbuapgât ulitgunomai. Otmu Yuraira ambolipñe Kiristohât den pat nâñgâñetâ gemu bet pilâmaiñe mem bâlenekmaiñe ulitgunomai.

³² Yawu ulitgunomai yanâmâ Anitâñe nâñgâñihimu yeñgâlen takamune orowâk tatmâ biwinenñe sânduk sâmu heronñe nanñanginom.

³³ Otmu Anitâ biwi sânduhân katnenekmapñe yen orowâk tatmâ tihityeñe olâkgât ulitguman. Ya bonñanâk.

16

Paulone Roma yeñgât nâñgâyinñiop.

¹⁻² Bukulipne, nâ yeñgât tep hero nâñgâyinñian. Yakât otmâ den bâñe yu sâm hârewe. Tounenñe âlâ, kutñe Piwi sâm, yâkñe Kenjeria ambolipñe Kiristohâlen biwiyeñe kepeim mansai ya yeñgât hoñ bawa manmâ tânyongomap. Otmu nâ gurâ yawuâk tânnohomap. Yakât otmâ pepa yu bâñe kulemguan gârâmâ Piwi wañmune mem Roma yeñgâlen takawuap. Takawuap yanâmâ Kutdânenne Kiristone buku otningioop yakât dopñeâk yeñgu buku otbañginomai. Otmu wahap wuân me wuângât umburuk otmâ âiyongowuap ya in yawu wañnomaiñe nanñan.

³ Otmu yeñgâlen gâtñe lohimbi yâhâp, kutyetñe Akuila yet Pisisila, yâk orop biwinenñe hikuakmu Kiristohât âi meminiwin.

⁴ Âi orowâk meminiwin yan lohimbi belângen mansaiñe mem bâlenekmai sâm hâkyetñe ki biuk sâop. Yawu otmâ tânnohomutâ orowâk nep tuhumm gawin. Yakât otmâ nâ otmu pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyeñe kepeim mansaiñe yâk yetgât nâñgâyitñian.

⁵ Otmu lohimbi nombotñe yâk yetgât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den ya alahum kiki mewañgim mepaemai yeñgât nâñgâyinñian.

Otmu Asia hânân gâtñe, lok âlâ, kutñe Epaineto sâm, anñoân Kiristohâlen biwiñe kalop yâkât nâñgâwañgian.

⁶ Otmu imbi âlâ, kutñe Maria, yâkñe yeñgât nâñgâmu yahatmu hoñ bayinñim mansap yâkât nâñgâwañgian.

⁷ Otmu bukuyâhâtne âlâmâ, kutyetñe Andoroniko yet Yunia. Nâñe Kiristohâlen biwine ki katban yan biwiyetñe yâkâlen katmâ aposolo âi mem gaowot. Yakât otmâ mem pâi emetñan katyelekñetâ orowâk manbin. Yâk yetgât nâñgâyitñian.

⁸ Otmu bukune âlâmâ, kutñe Ambiliato, yâkât nâñgâwañgian.

⁹ Otmu lok âlâ, kutñe Uruwano, orowâk manmâ Kiristohât âi mewit yâkât nâñgâwañgian. Otmu bukune, Sitaki yakât nâñgâwañgian.

¹⁰ Otmu bukune âlâmâ, kutñe Apele sâm, emelâk yâkâlen umatñe âlâ teteop. Yawu tetewañgiop yamâ Kiristohâlen biwiñe tiñâk kepeim kârikñeâk kinop, yakât nâñgâwañgian. Otmu Aristowolohât hep torehenlipñe yeñgât nâñgâyinñian.

¹¹ Otmu bukune âlâmâ, kutñe Herorion, yâkât nâñgâwañgian. Otmu Narikisohât hep torehenlipñe Kiristohâlen biwiyeñe kepeim mansai ya yeñgât nâñgâyinñian.

¹² Otmu ata gari Tiripaina yet Tiriposaŋe Kutdâhât tem lâuwaŋgim yâkât âi tuhum mansawot ya yetgât nâŋgâyitgian. Otmu imbi âlâ, kutŋe Peasi, Kutdâhât âi yakât biwiŋaŋe tinjâk kepeim tuhum mansap yâkât nâŋgâwaŋgian.

¹³ Otmu lok âlâ, kutŋe Lupo, yâhâmâ Kutdâhât tem lâuwaŋgimu ekmunŋe yahatsap. Otmu mâmâŋaŋe yâk wawaeop yakât dopŋeâk nâ wawaenekmâ gaop yâk yetgât nâŋgâyitgian.

¹⁴ Otmu lok kiŋgitŋe orowâkŋe menduhuakmâ Kutdâ mepaem manmai ya yengâlen gâtŋe nombotŋeâk kutyenŋe yongonbe. Asinŋirito, Pilehon, Herema, Patorowa, Hereme, yâk yengât nâŋgâyinŋian.

¹⁵ Otmu lohimbi yâhâp, Piloloho yet Yulia, emetyetŋan bukulipyetŋe, Nereo otmu garinŋe, âlâmâ Olimpa, lohimbi nombotŋe kutyenŋe ki nâŋgâyinŋian ya orowâk menduhuakmâ Kiristo mepaemai yâk yengât nâŋgâyinŋian.

¹⁶ Yakât otmâ yu sâlikum nâŋgânmai. Yawu otnomai yan Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim buku oraŋgim mansai yakât heronŋe nâŋgâm parahua-knomai. Otmu kapiŋe kapiŋe Akaia otmu Asia hânân tatmâ arap yakât ambolipŋe biwiyeŋaŋe Kiristohâlen kepeim mansainŋe yengât nâŋgâyinŋiai.

¹⁷⁻¹⁸ Bukulipne, den tâlâwâk ekyongomune nâŋgâm heŋgenŋum biwiyeŋan katŋet. Anŋoân topŋe katmâ Kiristohât komolâmbâ nombotŋaŋe yengâlen toho yâkât den pat âlepŋe kâsikum yinŋiwi. Den kâsikum yinŋiwi yamâ yeŋambâ gâtŋe lok nombotŋaŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu kutdânenŋe Kiristohât ki tem lâuwaŋgimai. Yâkŋe den bulâŋe ya nâŋgâm kelanŋatmâ bukulipyenŋe lo-hotŋan mansai ya kâityongom biwiyeŋan kionŋetâ mâtâp tâpikgum hionjakmahât galemahom heŋgenŋum mannomai. Yawu otmâ lok yawuya betyongonomai.

¹⁹ Yâhâ anŋoân den pat âlepŋe ekyongonŋetâ nâŋgâwi yapâek yeŋe biwiyeŋe galemahom den ya tâŋ tâŋâk lâum gawi yakât sâm haŋ tuhuŋetâ nâŋgâm heronŋe otban. Yeŋe yawuâk torokatmâ manŋetâ den topŋe topŋe ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ Kiristohât den orop ki lâuakbuap ya pilânomai. Yâhâ yâkât den orop lâuakbuap yamâ nâŋgâm biwiyeŋan katmâ mannomai.

²⁰ Yawu otmâ Anitâŋe yengât biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe mem konohân tuhumu hikuakmâ konohâk otmu ki hionjaknomai. Yanâmâ yâkŋe mâmâŋe otyinŋimu biwiyeŋe galemahom lok nombotŋaŋe Satangât tem lâuwaŋgim Kiristohât den pat kelanŋatmai yamâ watyekŋetâ arinomai.

Yâhâ Kutdânenŋe Yesu tihitnenŋe otmapŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe mem konohân tuhumu kepeiakmâ manŋetgât Anitâ ulitguman.

²¹ Timoteo orowâk manmâ âi tânahomait yâkŋe nâŋgâyinŋiap. Otmu bukulipne, Lukio, Yason, Sosipata yâkŋe yawuâk nâŋgâyinŋiai.

²² Otmu nâmâ kutne Tetio, Pauloŋe den yu eknohomu kulemgum katyinŋian. Nâŋe yawuâk nâŋgâyinŋian.

²³ Otmu, lok âlâ, kutŋe Gaio, yâkât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekmain. Yâkŋe nâŋgâyinŋiap. Otmu lok âlâ kutŋe Erasto yâhâmâ kapi ambolipŋaŋe takesi katmai ya galemgumap, yâkŋe yawuâk nâŋgâyinŋiap. Otmu miti lok âlâ, kutŋe Kuato, yâkŋe yawuâk nâŋgâyinŋiap.

²⁴ Kutdânenŋe Yesu tihitnenŋe otmapŋe yen kerek biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonŋanâk.

Den bâiŋe ekyongop.

²⁵⁻²⁷ Bukulipne, den yu bâiŋe sâmunne pesuk sâek. Emelâk embânân Yesu Kiristohât den yukât topŋe amokŋan talop. Yakât otmâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ yakât topŋe pâpguminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât poropetelipŋaŋeâmâ yakât topŋe nâŋgâm heŋgenŋum emet inânŋan den kulemguwi yu Yesu Kiristonŋe nen aposololipŋe kâsikum ningiminiop. Yawu gârâmâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arainŋe den yu nâŋgâm

Kiristohâlen biwiyenaje kepeim Anitâhât tem lâuwangim manjetgât nen gurâ ikne sâtgât den kâsikum yingim mansain. Yâhâ Kiristohât den kâsikum yingian yu nângâm biwiyenjan katmâ mannomai yanâmâ Anitâne mâmâne otyingimu yâkâlen biwiyenaje tinâk kepeim ki lohotne otnomai.

Otmu Anitâ nângân nângânne yahat yahatne yâkne ikjahâk nanne Yesu Kiristo hângângumu ge kawenenjan kinmâ muop. Mumunambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu âwânâit tawot. Yawu nângâm nenjeâmâ Anitâ Awojnenne sâam herone otbangim mepaem manbisâin. Ya bonjanâk.

Nâ bukuyene,
Paulo

1 Korinti Pauloŋe Korinti yengât ekap anĝoân kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpne,

¹⁻² Yen Korinti kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristo orop biwiyenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwanĝim manŋetĝât Anitâŋe meye hop. Nâ Paulo. Emelâk Awonŋenŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât aposolo sâŋ katnekmâ âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenŋe âlâ, kutŋe Sostene, yâkŋe nâ orop nep tânahom mansait. Yawuhât netŋe heronŋe nâŋĝayingim ekap yu kulemgum katyiŋgiat. Yâhâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai ya Anitâŋe meyekmu komot konohâk otmâ tem lâuwanĝim Kutdânenŋe Kiristo mepaem manmain.

³ Otmu yengât nâŋĝâm Anitâ yuwu sâŋ ulitguman. “O, Awonŋ, ĝaŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Korinti kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ mansai ya yengât nâŋĝâm tihityenŋe otmuâ biwi nâŋĝân nâŋĝanyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekĝât ulitgohoan.” Yawu sâŋ ulitguman.

Pauloŋe Korinti kapi ambolipŋe yengât nâŋĝâm Anitâ mepaeop.

⁴⁻⁵ Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ meyekbe sâŋ Yesu Kiristo hânĝâŋumu giop. Ĝârâmâ yâkâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ otmap. Otmu Kiristo orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ manŋetâ mâmâŋe otyiŋgimu mansai. Yawu otyiŋgimu nâŋĝân nâŋĝanyenŋe holaŋakmu yâkât den pat âlepŋe hewewenĝak ekyongonŋetâ bukulpnyenŋe nâŋĝanŋetâ âilonĝo oap. Yengât den pat ya nâŋĝâm Anitâ mepaeman.

⁶⁻⁷ Yâhâ yen emelâk biwiyenŋe Yesuhâlen katbi yakât nâŋe Kiristohât den kâsikum yingiminiwan. Ya nâŋĝâm yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeinŋetâ mâmâŋe otyiŋgimu tem lâuwanĝim orotmeme bâleŋe pilâwi yan ki torokatmâ manmâ ĝai. Yakât otmâ Wâtĝât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yengâlen tetemu mansai. Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristone âwurem ge meyekbuap yakât biwi nâŋĝân nâŋĝanyenŋe kilik kilik sâmu mambotbanĝim mansai.

⁸⁻⁹ Yawu ĝârâmâ Anitâ nanŋe Yesu Kiristo Kutdânenŋe orop biwi nâŋĝân nâŋĝanyenŋaŋe hikuakmâ mannomaihât Anitâŋe meye hop. Meyehop yakât otmâ ikŋahâk ki betyongowuap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan manmâ yâhânŋetâ sâp patoen âwurem ge meyekbuap yan yâkât senŋan koko salehâk kinnomai.

Korinti lohimbiŋe yenhâlâk nanĝanĝinŋetâ yahalop.

¹⁰⁻¹² Bukulpne, den umatŋe âlâ yengâlen tap yakât sâŋmune nâŋĝanŋet. Yengâlen ĝatŋe imbi âlâ, kutŋe Koloe sâŋ, yâkât hoŋ bawalipŋaŋe taka yuwu sâŋ eknohowi. “Bukulipge Korinti kapiân mansaiŋe yenhâlâk nanĝanĝinŋetâ yahatmu yuwu sâŋ den kakŋan sahanĝim hionakmâ mansai. “Âo, Paulo yamâ nengât kunnenŋe. Yâkât den nâŋĝâmunŋe bulâŋe otmap,” sâmai. Yâhâ buku nombotŋaŋeâmâ hionakmâ yuwu sâmai. “A, a, yawu bia. Nenâmâ Apolohât den nâŋĝâmunŋe bulâŋe otmu tem lâuwanĝimain,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Bâe, wonâŋgen, nenâmâ Petorohât komot. Yâkŋe kunnenŋe manmâ den bulâŋe sâmap ya konok nâŋĝâmain,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Onŋ, nenâmâ Yesu Kiristohât den nâŋĝâm lâumain. Âlâlâ yengât den nâŋĝâmunŋe helekŋe otmap,” sâmai.” Den pat yawu

eknohojetâ nângâmune ki ârândân oap. Bukulipne, Kutdânenne Yesu Kiristone sârereyekmâ kaweyen kinmu kujetâ muop. Yakât nângâm ki hionakmâ ikñiâk ikñiâk otnomai. Yawu otmâ kaok orangim biwi nângân nângânyenane hikuakmâ konohâk otmu den kakñan ki sahanjinomaihât nanjan.

¹³ Yawu gârâmâ yengât den pat ya nanjan. Yawu gârâmâ yakât yuwu sâmunne nângânet. Yeñe hionakmâ nombotñajak Kiristohât komot bulâne mannomaihât dop ki tap. Yesu Kiristone yen komot konohâk manñetgât menduhuyehop. Yawu gârâmâ yenhâk ki hionaknomai. Yawu gârâmâ nâñe yengât tosehât otmâ howanân ki nohojetâ muwan. Me manman kârikñahât pat yakât bulâne menomaihât nâhât kulân toen ki katyekbi. Yakât otmâ girawuhât otmâ imbiâk nâhâitñe kunnenne oap sâñ den sahanjimai?

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe lok yâhâp, kutyetñeâmâ Kirisipo yet Gaio yâhâk toen katyelekban. Yakât nângâmune âilonjo oap. Yamâ wongât? Nâñe lok sambe toen mem katyekban mâñe dondâek hionakñetâ umatñe kakyeñan yâhâmbâp.

¹⁵⁻¹⁶ Âo, nelâmnohoap, ya nângâmune teteap. Nâmâ Setepanas imbiñe naomñe hârohâk toen katyekban. Yâhâ yengâlen gâtñe âlâ toen katban me ki katban ya ki nângâmune teteap. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe sambeñe nâhâitñe toen katnenehop ya ki sâñomai.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesu Kiristone menekmâ âi sâñ nihiowân yan lohimbi toen katyekbomgât ki eknohop. Yâhâ ikñjak sârerenenekmu howanân kujetâ muop yakât den pat ya kâsikum yingiwomgât âi sâñ nihiop. Yâhâ den kâsikum yingiman yan nâhât nângâñetâ yahatmu Kiristohât den pat yakât nângâñetâ gemap sâñ den pat ya tâñ tâñâk ekyongoman. Den ya nine nângân nângân watmâ ki kâsikum yingiman.

Kiristone sârerenenekmâ kawenennan kinmu kujetâ muop.

¹⁸ Yâhâ Kiristone sârerenenekmâ kawenennan kinmu kujetâ muop yakât den pat âlepñe ya lohimbi hiliwahonomaihât pat mansainje nângâñetâ tâñât otmap. Yamâ benñe nenâmâ manman kârikñahât pat mansainñe den pat ya nângâmunnje keterakningimu yâkât wâtñan kinmâ tem lâuwangimain.

¹⁹ Den yan yuñe emelâk Anitâñe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nombotñane yeñe nângân nângân watmâ bukulipyenñe den kâsikum yingimai yâhâmâ biwiyenñe mem gulip tuhumune nângâñetâ ki keterakbuap. Me lok nombotñe nângân nângânyenñe oropñe yeñe engatyeñeâk otmâ bukulipyenñe den ekyongomai yamâ mem kopa tuhuyekmunne pâpgunomai.” Den yawu tap.

²⁰⁻²¹ Yâhâ lok âlâ me âlâne yeñe nângân nângân watmâ Anitâhât den nângâm pesuk pilânomaihât mâtâp yamâ ikñe engatñeâk manguyingio. Yakât otmâ sâp yiwerenñe yuâmâ lok nângân nângânyenñe oropñe yenhâk Anitâhât den nângâm pesuk pilânomaihât dop âlâ ki tap. Me lok nombotñe pepa emetñan yâhâmaiñe den girawuya Anitâhât biwiñan tap yakât nângâne sâñ hâum pâpgunmai. Me lok nombotñane menduhuakmâ yu yakât topñe nângâne sâñ den alahumai yanñe gurâ Anitâhât den ki nângâm henñengumai. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepñe nângâñetâ tâñât otmap. Yâhâ nenñeâmâ yâkât den nângânongât mâtâp ki manguningimap. Yakât otmâ denñe nângâmunnje bulâne otmu Anitâñe nine nanne baratne sâñ wawaenenekmâ manman kârikñahât pat kuningio. Yakât otmâ lokgât nângân nângânâmbâ tetem gap yakât nângâmunnje gemap.

²²⁻²³ Yâhâ Yura lohimbiñe kulem topñe topñe tetemu ekñetâ âlâ kândâkdâ otmap yanâk Anitâhâlen biwiyenñe katmai. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo

howanân kuñetâ muop yan kulem teteop yakât ekyongomunje nângâñetâ gemu bet pilâmai. Yâhâ Girik lohimbiñeâmâ manmanyenahât topñe lok âlâ me âlâñe sâñ kusânñmâ ekyongonjetgât nângâmâi. Yawu nângâmâi yamâ nenñe Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunje nângâñetâ tâñât otmap.

²⁴⁻²⁵ Yawu gârâmâ Yesu Kiristone Anitâhât biwiñan den âlâlâ tatmap yakât topñe sâñ teteop ya lohimbi nombotñeñe nângâñetâ tâñât otmap. Den yakât topñeâmâ lok âlâ me âlâñe yenahâk nângâm henñenñunomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ benñe nen Yura lohimbi nombotñe otmu yen Girik me pâku lohimbi nombotñe Anitâñe dâinenekmâ mâmâñe otningimu den pat âlepñe ya nângâmunñe âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otmâ yâkâlen biwinenñeñe kepeimunñe nine nanne baratne sâñ menenehop. Yâhâ manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâñe nenñahâk menomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuñetâ muop yamâ Anitâñe mumuñambâ mem yahatmu yâkâlen kâñdihahom manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop. Mâtâp ya watmâ yâhânom yan bulâñe ningimu menom.

²⁶⁻²⁸ Bukulipne, den sâñ aran yukât topñe nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâñune nângâñet. Emelâk Anitâñe yen dâiyekmâ Kiristohât komolân torokatyeñeñe yan lohimbi belâñgen manminiwiñe nângâyinñeñetâ girawu teteop yakât sâñe. Yen yekmâ nângân nângâñeñe geheñe sâñ nângâyinñeñetâ geminiop. Yakât otmâ lohimbi belâñgen manmâ nângân nângâñeñe orop mansaiñe yen yekmâ añulaknomai sâñ Anitâñe meyeñeñe. Yâhâ yakât dopñeâk lohimbi belâñgen manminiwiñe yekmâ lok tâñât me lok inñe sâñ nângâyinñeñetâ geminiop. Yawu gârâmâ Anitâñe meyekmâ biwi sâñduhân katyekmu mansai. Yakât otmâ lok papato me lok kutyeñe orop belâñgen manmai yañe yekmâ yuwu sâñomai. “Biwi sâñduhân manñetâ nenñe hâmbiñ gumbiñ mansain sâñ añulaknomai.

²⁹ Topñe yawuhât lohimbi âlâ me âlâñe yenahât nângâñetâ yahatmu “Nenñahâk manmunñe ârâñdâñ oapgât manman kârikñan manñom” sâñ Anitâ ekunomaihât dop âlâ ki tap.

³⁰ Yawu gârâmâ Anitâ ikñahâk menenekmâ mâmâñe otningimu Yesu Kiristo orop biwinenñeñe hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yawu otmâ yâkât biwiñan den girawu tap ya biwi nângân nângâñenñan katmu nângâmunñe keterakningimap. Keterakningimu tem lâuwañgimunñe nenekmu ârâñdâñ otmap. Yawu torokatmâ manmâ yâhânomgât manman bâleñahât pañgonñambâ holañnenekmu mansain. Yakât otmâ mâtâp katningiop ya watmâ Kiristohât wâtñan kinmâ manmâ yâhânom yanâmâ nine nanne baratne koko salek sâñ menenekbuap.

³¹ Den yan yuñe Anitâñe emelâk poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâñe bukulipnenñeñe nângâñeñetâ yahalâk sâñ ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyeñeñe mâmâñe otyinñgmu manman âlepñahât bulâñe yengâlen teteap yakât Kutdâyeñahât nângâñetâ yahatmu bukulipyeñe ekyongonomai.” Yawu tap.

2

Kiristohât den pat nângâñetâ hâi hâiñe otmap sâñ den hewewenñak kâsikum yinñgiminiop.

¹ Bukulipne, den sâñ aran yukât topñe nângâñetâ keterahâkgât ninan hâum sâñune nângâñet. Nâñe yengâlen puwâk takawan yan Anitâñe tihitnenñe otmâ Yesu Kiristo hâñgâñgumu giop yakât den pat ekyongowan. Ekyongowan yan nângâñetâ hâi hâiñe otmap sâñ hewewenñak kâsikum yinñgiminiwan. Me

emelâk pepa emetņan yâhâmune nângân nângân topņe topņe kâsikum nihi-miniwi ya ki watmâ ekyongomune nângâņetâ hâi hâiņe otminiop.

² Yawu otmâ Yesu Kiristone kawenennan kinmu howanân kuņetâ muop yakât nângâm heņgeņgunetgât biwinane kepeim den pat âlepņe ya konohâk sâm holanmâ ekyongominiwan.

³ Sâp yan den ya girawu sâm ekyongomune nângâņetâ bulâņe yengâlen teteâk sâm nângâm biwine ahom niahop. Yawu otmâ lohotņan ekyongominiwan.

⁴⁻⁵ Ekyongominiwan yan den topņe topņe ki sâm biwiņan kionminiwan. Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe mem hewewen tuhuyekmu biwiņane Kiristohâlen kepeiwi. Yakât otmâ yengât manmanyene ekmune Anitâhât wâtņan kinmâ lokgât nângân nângân ya ki watmai yawu oap.

Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwinennan kionmu Kiristohât den pat nângâmunņe bulâņe otmap.

⁶⁻⁸ Nâņe nângân nângân girawuya watmâ den ekyongomune lohimbi nombotņane nângâņetâ keterakmu Kiristohât nângâm tem lâuwangim mansai. Yakât yuwu sâmune nângâņet. Nângân nângân watman yuâmâ lok papatolipnenņe yengât nângân nângânyenambâ ki tetemap. Otmu yakât topņe gurâ nângâm pâpgum gai. Yâhâ nângâm heņgeņguwi mâne Kutdânenņe Kiristone Anitâ orop dopyetņe konok oap yakât nângâm ki hâkâņ otmâ howanân kuņetâ mumbâp. Lok yawuya gulip otnomai yakât otmâ yâk yengâlen den nângâwe sâm ki ariman. Me lok nângân nângânyene oropņe menduhuakmâ yu yakât topņe nângâne sâm alahu gulahu otmai ya yengâlen gurâ ari nângân nângân ya ki meman. Yawu gârâmâ nângân nângân kâsikum yingim gan yukât topņe yuwu tap. Anitâņe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nângân nângân yu ikņe biwiņan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotņane yene nângân nângân watmâ yakât topņe nângâne sâm hâum pâpgum gawi. Yawu gârâmâ nenņe Anitâ orop laņinņan tatmâ manman kârikņan mannomgât nângâm ikņe nângân nângân watmâ Kiristo hângângumu ge yakât topņe eknongop.

⁹ Yâhâ Anitâ biwiņan nângân nângân talop yakât nângâm poropete âlâņe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbiņe Anitâhâlen biwiņane tiņâk kepeim manmai ya yengât nângâm manman âlepņahât pat kuyingimu tap. Manman yakât lok âlâ me âlâ biwiņane nângâm pâpgumai. Me senyenan ki tetemu ekmai. Me yakât den pat ki sâņetâ nângâmai.” Den yawu tap.

¹⁰ Yawu gârâmâ Anitâhât biwiņan den tatmap yakât topņeâmâ ikņe Wâtgât mâmâņahât Heakņe nanņap. Otmu lok biwinennahât topņe yawuâk nanņap. Yakât otmâ Anitâņe yâk hângângumu ge biwinennan kionmu Kiristohât den pat nângâmunņe bulâņe olop.

¹¹ Yakât topņe nângâņetâ keterahâkgât lok manmannennan hâum sâmune nângâņet. Lok âlâ me âlâņe bukulipyene yengât biwiņan den girawu tatmap ya ki nângâmai. Yâhâ lok girawuya yengât biwiņan tatmap ya yehâk nângâmai. Otmu yakât dopņeâk lok âlâ me âlâņe Anitâhât biwiņan den tatmap ya ki nângâmai. Yamâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe konohâk nângâmap.

¹² Yâhâ nenņeâmâ lok âlâ me âlâhât biwiņambâ nângân nângân âlâlâ tetemap ya nângâm biwinennan ki katmain. Anitâhâlen biwinennane kepeim manmâ gain. Yakât otmâ yâkņe ikņe engatņeâk otmâ manman âlepņahât bulâņe topņe topņe ningimu mansain. Yakât topņe nângâm heņgeņgunehât ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hângângumu biwinennan kionmap.

¹³ Biwinenñan kionmap yan lokgât nângân nângân ki watmain. Yâhâ yâkât nângân nângân watmâ Anitâhât den bukulpnenne kâsikum yingimain. Kâsikum yingimunne Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiyene mem pâron pilâmu nângâñetâ keterakyingimap.

¹⁴ Yâhâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne lok nombotne biwiyen an ki kionmâ mâmâñe otyingimap yañeâmâ manman âlepne yakât bulâñe âlâlâ ekñetâ tâñat otmu hâkân otmai.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ nenâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne biwinenñan kionmâ mâmâñe otningimu Kiristohât biwiñan nângân nângân âlâlâ tap yakât ki hâum pâpgumain. Yakât otmâ yu yakât topne nângâm heñgen gumain. Yawu gârâmâ lohimbi belângen manmaine topnenne hâum pâpgumai. Otmu Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tap yakât gurâ hâum pâpgumai. Den yan yuñe emelâk Anitâñe poropete âlâ den ekumu kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwiñan den tatmap ya lok âlâ me âlâñe yerjahâk nângânomaihât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nângân nângân amboñe. Yakât otmâ wuân me wuângât ki âlâ pâpgumap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâñe den kâsikum wanbuapgât gurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

3

Biwinenñane hikuakmâ konohâk otmu tânahom Anitâ hoñ bawan gimain.

¹⁻² Bukulipne, yengât topyene teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lepat namân gâtne yamâ sot kândâkdâek ki yingimunne nemai. Yeñeâmâ Kiristohât komolân torokatbi yamâ ñaña yengât dop oai. Yâhâ lohimbi belângen mansai yâhâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiyen an ki kionmu yanak Kiristohât pâpgumai. Yen dop yawu manmâ Kiristohât topne ki nângâm heñgen guai. Yakât otmâ sot kândâkdâek yingimune neñetâ ombeyen an tatbuap.

³⁻⁴ Yâhâ lohimbi belângen mansaiñe Kiristohât den pâpgumai ya yengât dop otmâ mansai yamâ yuwu. Yeñeâmâ nângâm bâlean gim den kakñan sahan gim yuwu sâmai. “O, Paulo yamâ nengât kunnenne.” Yâhâ buku nombotñeñeâmâ hionakmâ yuwu sâmai. “A, a, yawu bia. Nenâmâ Apolohât den nângâmunne bulâñe otmap.” Yawu sâm yan lohimbi belângen manmaine otmai yawuâk yeñe otmai.

⁵ Yâhâ nâmâ Apolo orop Anitâ hoñ bawan gim Kiristohât den pat âlepne ekyongomutne yâkâlen biwiyene katbi. Yâhâ Anitâñe âi ikñiâk ikñiâk sâm nitgimu mem manmâ gait yakât nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe.

⁶ Lok âlâñe nep tuhum sot âlâhât alikne kâmetmap yakât dopñeâk nâñe yengâlen taka topne katmâ Kiristohât den pat ekyongowan. Aiop lok yañe sot âlâhât alikne kâmetbuap yakât kakñan bukune âlâñe newân ari buruñ tetemu hele tuhuwuap yakât dopñeâk Apolone nâhât betnehembâ taka âi yu torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingiop. Aiop lok yañe hele tuhum arimu Anitâñe konok lukulemu yan bulâñe tetewuap yakât dopñeâk mâmâñe otyingimu yâkâlen biwiyen an kepeñetâ yengâlen bulâñe tetemap.

⁷ Nâñe topne katmâ den ekyongowan. Yâhâ Apoloneâmâ den kâsikum yingiop. Yawu gârâmâ Anitâ ikñak mâmâñe otyingimu bulâñe yengâlen tetemu Kiristohâlen biwiyen an kepeim gai. Bulâñe yengâlen tetemap yamâ netgât âi bia. Anitâ ikñak nângâyingimu tetemap. Yakât otmâ yâkât nângâmunne yahalâk.

⁸ Yâhâ Apolo orop Anitâ hoŋ bawanŋim mansait. Yakât otmâ nâŋgânitgimu dop konohâk mansait. Yâhâ yâkât sâtŋât otmâ tem lâuwânŋim mansait yakât hâmeŋe ikŋiâk ikŋiâk nitgiwuap.

⁹ Yenâmâ Anitâhât kalam yakât dop mansai. Nerâmâ biwinetŋe hikuakmâ konohâk otmu tânahom yâkât sâtŋât otmâ kalamŋan ari âi tuhuwanŋimait.

Kiristonŋe manmannenŋahât topŋe mem tetewuap.

Bukulipne, yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋuŋetgât den âlâen hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât emetgât dop mansai.

¹⁰ Nenŋe topŋe katmâ emet tuhune sâam yan saran lâum kânâŋgâmunŋe gemu yakât kakŋan hohem katmâ kokore pilâm gâremain. Emet yapâ torokatmâ tuhumunŋe âilonŋo lonŋo otmap. Yâhâ yakât dopŋeâk Anitâŋe âi sâam nihim mâmâŋe otnihimu biwinanŋe tiŋâk kepeim pâku lohimbî yenŋâlen ari topŋe katmâ Kiristohât den pat âlepŋe ekyongowan.

Otmu yakât kakŋan lok nombotŋe yenŋâlen taka den ya kelanŋatmai hât nâŋgâm nâŋgâm kâsikum yinŋiŋetgât nanŋan.

¹¹ Yâhâ emetgât kuhupin lâum kânâŋgâmunŋe ŋiwîn ŋiwîn sâam kinmap yakât dopŋeâk Anitâŋe kuhupin sâam Kiristo kânâŋgâmu kinmap. Yawu gârâmâ yâk pilâm âlâ kânâŋgân omgât dop âlâ ki tap.

¹² Otmu emet ya torokatmâ tânŋe tuhum yan lok nombotŋe âwihîop, me bon, me kât kârikŋe, me simen, me ain yanŋe mem emet kârikŋe tuhunomai. Yâhâ lok nombotŋe âlâŋeâmâ hombot, me hâpu, me nak lohotŋe mem tuhuŋetâ kandi kandi otbuap.

¹³ Yâhâ emet ya torokatmâ tuhumunŋe kârikŋe kinbuap me bâlewuap yakât topŋe Kiristonŋe âwurem gewuawân mem tetewuap. Sâp yan nenŋe amboŋan amboŋan emet ya torokatmâ tuhum mansain yakât topŋe teteâkgât yâkŋe sâamu kâlâpŋe punduŋ sâam emet ya semu topnenŋe tetewuap.

¹⁴ Yâhâ emet ya tânŋe ki sem biatbuap otmuâmâ Anitâŋe hâmeŋe âlepŋe ningiwuap.

¹⁵ Yawu gârâmâ emet ya sem biatbuap otmuâmâ hâmeŋe ki ningiwuap. Yakât nâŋgân etâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emetnenŋan iri sikum me senŋe âlâlâ tatningiap ya aksihâk sem gulip tuhum bâsok senenekbuap yakât dopŋeâk Anitâhât senŋan manmannenŋahât bulâŋe bia kinmâ anŋulaknom.

¹⁶⁻¹⁷ Yakât torokatmâ yuwu sâamune nâŋgân et. Anitâhât opon kâmbukŋe ya kâlêhen ikŋe kawenŋe tap sâamai yan hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât opon kâmbukŋe yakât dop otmâ mansai. Yenŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katbi yapâek Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe ge hohetyenŋan tatmâ mâmâŋe otyinŋim gap. Yakât otmâ yenŋâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yenŋahât nâŋgân etâ yahatmu tat tat memeyenŋe mem bâleaknomai yamâ Anitâŋe hilipyongowuap.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ emelâk den yan ya yâhâpŋe sâamune nâŋgân et. Yenŋe biwiyenŋe kâityongomu yenŋahât nâŋgân etâ yahatmapgât biwiyenŋe galemahom mannomai. Yâhâ lohimbî belâŋen manmainŋe nâŋgân nâŋgân wuân me wuân gât nâŋgân etâ yahatmap yamâ Anitâŋe nâŋgâmu tânŋat otmap. Yâhâ yenŋâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe lohimbî belâŋen mansai yenŋât nâŋgân nâŋgân watmâ yuwu sâamai. “Nenâmâ nâŋgân nâŋgân nenŋe orop mansain,” sâamai ya yenŋârâmâ Anitâŋe nâŋgâyinŋimu gemap. Yâhâ Anitâŋe yenŋât yawu nâŋgâyinŋimu gemapgât nâŋgân nâŋgân ya pilâm yenŋahât nâŋgân etâ giâkgât nanŋan. Yawu nâŋgâm mannomai yan lohimbî belâŋen manmainŋe yenŋât nâŋgân etâ gemu “lok kopa” sâanomai yakât ki gorâyinŋiwuap. Den yan yunŋe emelâk lok âlâŋe den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nângân nângânyene oropne menduhuakmâ den hikuwi yakât bulâne mem tetene sârn nângân nângânyene menduhum buku nombotne kâityongonomai. Kâityongone sârn otnomai yan Anitâne nângân nângânyene mem gulip tuhumu yejahâk kâirahom hiliwahonomai.”

²⁰ Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Lok nângân nângânyene oropne yejahâk nângân nângânyene menduhum den hikumai yakât Anitâne nângâmû helekne otnap.” Den yawu tap.

²¹⁻²² Yakât otmâ lok âlâ me âlâne yengâlen taka yene den kâsikum yinginomai ya yengât ki nângânetâ yahatbuap. Yâhâ emelâk Anitâne wahap topne topne hânân kalop yapâek tetem gap. Otmu tetem yâhâwuap. Ya kerek yengât sârn pat kuyingiop. Yakât otmâ nâ Apolo yet Petoro orop yengât amutyenân manmâ hoj bayingim mansain.

²³ Otmu kunnene yamâ Kiristo. Otmu Kiristohât kune yamâ Anitâ konok.

4

Kiristone biwinenjahât topne ekmâ sârn hâreningiwuap.

¹ Yakât otmâ nengât yuwu nângânomai. Anitâne ikne den bulâne ya sârn tetem ekyongonehât menenekmâ âi sârn ningimu Kiristo hoj bawangim mansain. Yene yawu nângâninginetâ dopnan otbuap.

² Yâhâ Anitâne nen kerek âi sârn ningimap ya biwinenjanne tinâk kepeim manmâ yâhânongât sârn ningiop. Yawu ki otnom yanâmâ nenekmu dondâ bâlewuap.

³ Yakât otmâ tem lâuwangiman me bia yakât topne eknehât yene nângân nângân me lok âlâhât nângân nângân watmâ den âiân katnekmâ sârn hârenihinomai yakât ki gorânihiap. Otmu nine biwinahât topne girawu tap yakât nângâm nine nângân nângân me lok âlâhât nângân nângân ki watman.

⁴ Yâhâ nine biwinahât topne girawu tap ya nângâman yan Kutdâhât den bulâne nângâmune biwinan hâumu tosa biaek mansan yawu biwinane nângâman. Yawu gârâmâ Kutdâhât senjan koko salehâk mansan yawu ki sâwom. Kutdâ ikjak biwinahât topne ekmâ sârn hârenihiwuap.

⁵ Yâhâ nenne âlâlâ otnehât nângâmain me tihân otmain memain ya Kutdânenjanne âwurem ge mem tetekjan tuhurn sârn hâreningiwuap yakât sâpne Anitâne kalop. Sâp yan nenne Anitâhât den kâsikurn yingim mansain nengât biwinenjahât topne ekmâ nângâningim hâmene âlâku ikniâk ikniâk ningiwuap. Yakât otmâ yeneâmâ sâp yiwereje sârn bâleninginetâ ki ârândân otnap.

⁶ Bukulipne, yuwu sârnune nângânet. Lok âlâ me âlâne Anitâhât nângân nângânne miti denân tap yukât andemne wangim torokatnomaihât dop âlâ ki tap. Yakât topne yene nângâm henjengujetgât den sârn aran yu Apolo orop netjan hâurn ekyongomune nanjai. Yakât otmâ yene buku âlâhât nângânetâ yahatmu âlâhât nângânetâ gemu sârn bâleangimai yane dondâ bâleap.

⁷ Yen âlâne sârn yingimu yejahât nângânetâ yahatmap? Yawu otjetâ dondâ bâlemap. Yâhâ nângân nângânyene âilonjo tetemap yamâ in ki tetemap. Anitâ ikjak biwiyenân kionmu yanâmâ ya tetemap. Otmu yâkne wahap âlâlâ kerek bât belaiâk ningimap. Yawu otningimap yakât otmâ nenjahât nângâmunne yahatbuapgât dop âlâ ki tap.

Anitâne Paulo aposolo âi sârn wanju hoj bayingim manop.

⁸ Bâe, yene “Emelâk nângân nângânnene keterakningimu Anitâhât den topnambâek nanjain,” sârnai. Me “Nenjahâk manman âilonjoân mansain,” sârnai. Otmu emelâk kunyetne manmunne amutnenjan mansawot netgât

yawu sâmai. Yawu sâmai yaņe ki ârândâņ oap. Gârâmâ yeņe Anitâhât den topņambâek nâņgâm kunlipnenņe otmâ manman âilonņoân manbâi. Yawu mansai mâne orowâk manbâin.

⁹ Yawu gârâmâ manmannenņahât nâņgâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Tembe lâuņe lok bâleņe meyekmâ den âiân katyekmâ mu-muhât pat kuyiņgimai. Yawu otyiņgim yanâmâ meyekmâ lohimbi senyenjan kânâņgâyekņetâ kinņetâ mem âlâlâ tuhuyekmai. Yakât dopņeâk Anitâņe menenekmâ aposolo âi sâm ningim lok kerek yeņgât amutyenjan katnenekmu lok bâleņe yekmâ nâņgâm bâleyiņgim mem âlâlâ tuhuyekmai yakât dopņeâk nenekmâ nâņgâm bâleningimai. Nenekmâ nâņgâm bâleningimai yakât topņe aņeloņe naņgai.

¹⁰ Nenâmâ Kiristohât den pat âlepņe lohimbi belângen mansai ya ekyongomunņe nâņgâņetâ nahat otmu nengât lok senduk sâmai. Yâhâ yeņahât nâņgâņetâ yahatmu “Nâņgân nâņgânnenņe orop manmâ biwinenņe galemahom mansain,” sâmai. Yâhâ nengât nâņgâņetâ gemu Anitâņe ki mâmâņe otyiņgimu bulâņe tetemap nengât yawu sâmai. Yawu sâm yan yeņahât nâņgâņetâ yahatmu “Anitâņe mâmâņe otningimu âi topņe topņe memunņe bulâņe tetemap,” sâmai. Yakât otmâ lohimbi belângen manmaine yeņgât nâņgâņetâ yahatmu ewe katyekmai. Yâhâ nengârâmâ nâņgâningiņetâ gemu lok tawi tawiņe sâmai.

¹¹⁻¹² Bulâņanâk hop sambe kakņan ki mansain. Nen bât kandiânâk nemain sâm âihât hâhiwin nâņgâmain. Yawu otmâ emet kandiân im yahatmâ kapi hawangum den ekyongomain. Yawu manmunņe lohimbi belângen manmaine nenekmâ hâim hilitnenekmai yan Anitâņe lukuleyehâkgât ulitgumain. Yâhâ mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ den biaek manmâ ki lohotņe otmâin.

¹³ Otmu nengât huņ bero sâm hâinenekmai yan gurâ iliwetmâ den lohotņan sâm ekyongomain.

¹⁴⁻¹⁵ Nâ den sâm aran yu nâņgâm aņulakņetgât ki ekyongoan. Aņgoân nâ niniâk yeņgâlen taka Kiristohât den pat âlepņe ekyongomune nâņgâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyeņe katbi. Yapâek yen orop biwinenņe kepeiakmâ âwâ nan yawu manmâ gain. Yâhâ yeņgât galemlipyeņeâmâ sesenġâlâk. Gârâmâ âwâyeņeâmâ nâ konohâk. Yakât otmâ yeņgât nâņgân nâņgân ya pâroņ sâekgât wawaeyekmâ girem den yu ekyongoan.

¹⁶ Yeņe nanlipne yawu mansai. Yakât otmâ Kiristone mâtâp yu wat sâm nihiop ya tâņ tâņâk watman. Nâņe kâi towat otman yawuâk watmâ manņetgât naņgan.

¹⁷ Yakât otmâ bukune Timoteo hâņgâņgumune yeņgâlen taka den kâsikum yiņgiwuap. Den kâsikum yiņgimu nâņgânomai yan nâņe Kiristohât komot den kâsikum yiņgimune lâum mansai yakât topņe nâņgâm heņgenņunomai. Otmu Timoteo orop biwinetņe Kutdâhâlen kepeim nanņe âwâņe tânahomawot yakât dopņeâk tânahom Kutdâhât âi memait.

¹⁸ Yâhâ yen nombotņe nâhâitņe ki takawuap sâm yeņahât nâņgâņetâ yahatmu hâmeyeņe bitmâ bitmâ oai.

¹⁹ Yawu gârâmâ Kutdâņe sâmu mâtâp tetenihiwuap yan yeņgâlen in yawu takawom. Taka lok yan yu âlâņe mâmâņe otyiņgimu yeņahât nâņgâņetâ yahatmu sâm bâlenihim mansai yakât topņe nâņgâwom.

²⁰ Yâhâ yeņahâk den topņe topņe alahum biwiyeņe ki galemahom heņgenņumai. Yakât otmâ Anitâņe tihitnenņe otmap yan ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgâņgumu biwi nâņgân nâņgânnenņan ge mâmâņe otningimu galemahom manmain.

21 Yakât otmâ yengâlen taka girawu otyingiwomgât nanjai? Nâje taka den kâwâ kârihân kuwikyebomgât nanjai me lohotjan taka buku otyingiwomgât nanjai?

5

Lok âlâje otmu dondâ bâleop ya ketetjetâ manâkgât sâop.

1 Yengât den pat bâleje yuwu sânetâ nângâwan. Yengâlen gâtje lok âlâ mâmânâit yaje ki orotje otmâ mansawot. Orotmeme otmâ mansawot yawu yakât pâku lohimbije samut kârikje katjetâ tap. Yâhâ yejeâmâ yelekmâ ki sâyitgimai. Yamâ yuwuhât yan. Yengâlen gâtje lok âlâje imbi memu nanyetje teteop. Yawu gârâmâ manmâ manmâ nanyetje lok otmu mâmâje ya bâleop. Mâmâje bâlemu âwâñaje imbi âlâ miop. Yawu gârâmâ nanje ya je mâmâje orop manmawot. Yawu manmâ lok âwâyetje senje buhum betjehen kionmawot.

2 Yawu otmawot yakât ki sâyitgim gai yakât anjakjet. Otmu lok ya ketetjetâ manbâp. Yawu otbâi yamâ yeje yelekmâ ki yelekmâ yawu otmâ yejahât nângâjetâ yahatmap. Yakât nângâmune dondâ bâleap.

3 Nâjeâmâ kâlepjehen mansan. Yawu gârâmâ emelâk yen orop tatmâ biwinenñaje sipawahom konohâk otmu den alahuwin. Yakât dopjeâk yuwu ekyongomune nângâjet. Yesu Kutdânenje biwinaje yâk hikum mansan. Otmu yâkje girawu sâm hâreyingiop yawuâk lok bâleje yukât sâm hârewañgian.

4 Yâhâ nâ orowâk tain mâne girawu sâm hârewañgimbâm yakât nângâm menduhuakmâ Yesu Kutdânenje yâkât wâtjan kinmâ yuwu otbâñjet.

5 Hâmbâi Kutdânenñaje âwurem ge lohimbi biwinenñahât topje ekmâ nângâm sâm hâreningiwuap. Sâp yan Anitâje lok yu membuapgât yeje ketetjetâ ari belângen manmu Satanje hâhiwin wañbuap. Hâhiwin wañmu orotmeme bâleje otmâ mansap ya bet pilâm Kiristo tem lâuwañgiwuapgât den ekyongoan yuwu otnomai.

6 Lok ya je mâmâje orop mansawot ya yetgât den ki sâyitgim gai. Girawuhât otmâ yejahât nângâjetâ yahatmap? Yakât anjakjet. Yâhâ biwinan girawu tap yakât nângâjetgât matuk kelujan hâum sâmune nângâjet. Imbilipnenñaje dâmbia golañgumai. Golañgumâmâ matuk mendâreñetâ keluje gemu dâmbia orop menduhujetâ matuk kelujanje sânduk sâm ârândâñ otmap.

7 Yâhâ yakât dopjeâk lohimbi yâhâp ya je hohetyeñan manmutâ orotmeme bâleje yuje mem bâleyekbuap. Yawu tetemapgât ketetyelekjetâ belângen ari manset. Yawu otnomai yanâmâ Anitâhât senjan koko salehâk mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ dâmbiaen matuk keluje ki mendâreñetâ tatmap yakât dopjeâk mannomai.

Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângâjet. Emelâk Tihit tihit Hombañ ârândâñâk Yura lohimbi nengât tosa biatningiâk sâm hotom uminiwiñje lama nanje gâim hepñe tuañguminiwi. Hepñe tuañgum yan sot um nemi-niwi. Emelâk lama nanje gâim hepñe tuañguminiwi yakât dopjeâk Kiristohât hepñe moseleakmu mum yan nengât tosanenñe bunewâk pilâningiop.

8 Yakât otmâ heronje nângâwanjim um nenom yan matuk keluje ya je manman bâleñahât dop oapgât ya orop ki menduhum nenom. Yawu otmâ manman koko salek yawuâk mannom sâm sot inâk nenom.

9 Yâhâ lohimbiñje kâwâ konda otmâ mansai ya orop buku ki orañjet sâm pepa kulemgum katyingsiwan ya ekjetâ ki keterahop.

10 Yakât otmâ den yakâlâk sâm herñegumune nângâjet. Pâku lohimbi nombotñaje kâwâ konda otmai, me senje âlâlâ ekñâlem kombo meyingimai,

me Porom Lâpio mepaemai, yâk betyongom yejeâk mannomaihât ki sâwan. Yen lohimbi bâleje orop oset guset mansai. Yakât otmâ betyongom yejeâk mannomaihât dop âlâ ki tap.

¹¹ Yawu gârâmâ topne yuwuhât den ya kulemgum katyîngiwan. Bukulipyene nombotne “Emelâk biwinenne Kiristohâlen katbin” sâmaiye kâwâ konda otmai, me senne âlâlâ ekñâlem sen buhu buhu otmai, me Porom Lâpio otmu Anitâ orowâk mepaeyekmai, me den belângen sâmai, me to kârikne nenetâ biwiyeje gulip otmap, me kombo meyiŋgimai. Bukulipyenane yawu otmai yamâ kewilâyeknetâ belângen ge mannetgât den ya kulemgum katyîngiwan. Otmu yâk orop lau konok ki nenomaihât nanjan.

¹²⁻¹³ Yâhâ nâne lohimbi belângen mansai yengât sâm hâreyiŋiwomgât Anitâne ki sâm nihiop. Anitâ ikñak biwiyejahât topne nângâm sâm hâreyiŋiwuap. Yawu gârâmâ bukulipyene orowâk biwiyejane hikuakmâ konohâk otmu menduhuakmâ Kiristo mepaemai ya yengâlen gâtne âlâ me âlâne otjetâ bâlemap ya sâm hâreyiŋinet. Sâm hâreyiŋinetâ ki nângânmai ya kewilâyeknetâ belângen ari mannomai. Yawu otnomai sâm Moseje girem den âlâ kulemgup ya yuwu tap.

“Lok orotmeme bâleje otmai ya hohetyenambâ ketetyeknetâ arinomai.”

6

Lohimbiŋe hionakmâ den âiân karakminiwi.

¹ Bukulipne, den umatne âlâ nângâwan yakât yuwu sâmune nângânet. Yengâlen gâtne nombotjane kuk otmâ hionakmaiân angoân papatolipnennane umatne yu kuwikninginetâ kaok oranjine sâm yâk yengâlen ki mem ari tiripyongomai. Bukulipyene hionakmai ya meyekmâ ari pâku lok yengâlen den âiân katyeknetâ yâkne sâm hâreyiŋimai. Den pat yu eknohonetâ nângâmune dondâ bâleop.

² Yâhâ nen Kiristohâlen biwinennane kepeim manmainne lohimbi belângen mansai ya sâm hâreyiŋinom yakât emelâk Anitâne sâm kalop. Âlâne yakât ki ekyongop? Nâ ekyongowan yakâ. Yâhâ lohimbi belângen mansaiŋe orotmeme bâleje otmai ya yengât sâm hâreyiŋinomai. Yakât otmâ den tângât yuwuya yamâ yejahâk in yawu kuwikmâ kaok oranjimbâi?

³ Otmu hâmbâi sâp patoen anelo yengât gurâ sâm hâreyiŋinom yakât sâm kalop. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ bukulipyene orop den ki kuwikmâ kaok oranjimai?

⁴ Yawu gârâmâ yeje kuk otmâ hionakmaiân girawuhât otmâ lohimbi Kiristohât hâkân otmai yengâlen ari den âiân karakmai?

⁵ Yen anunyeje bia. Yengâlen gâtne lok âlâ nângân nângânne oropne sâm hâreyiŋimu ârândân otbuapgât dop tap ya nanjan.

⁶ Yeje hionakmaiân lohimbiŋe Kiristohât den nângânetâ helekne otmu pilâmai ya yengâlen ari den âiân karaknetâ sâm hâreyiŋimai ya nângâmune dondâ bâleap.

⁷ Yâhâ yeje hionakmâ den âiân karakmai yan Anitâhât den lâum pâpgunetâ yanak manman âlepjahât bulâne yengâlen ki tetem hengenjuap. Yakât otmâ buku âlâ me âlâne mem bâleyekne sâm otjetâ yan ki iliwetmâ matje kâpekyiŋimbâi. Me kombo meyiŋgine sâm otjetâ nembe kalem otyiŋimbâi.

⁸ Yawu gârâmâ yejahât nângânetâ yahatmu bukulipyene orop sâm bâleangimai. Me kâirahom kombo meangimai.

⁹ Lohimbi yawu otmaiŋe manman kârikjan ki mannomai. Yakât âlâne ki ekyongop? Yakât emelâk ekyongowan yakâ. Yenâmâ imbiâk enyatyejane kâityongomapgât yuwu sâmune biwiyejan mem mannomai. Lok yuwuyane

manman kârikñan mannomaihât dop âlâ ki tap. Sen buhu buhu otmâ kâwâ konda otmâ, me emet huhumai, me imbilipyenye pilâyekmâ lok bukulipyenye orop manmâ ekñâleakmâ otñetâ bâlemap, me Porom Lâpio kum kâlâpgum mepaemai.

¹⁰ Me bukulipyenye yengât senye âlâlâ ekñâlem miakne sâam otmâ, me kombo mianjimai, me den bâleñe hâiakmai, me kâirahomai, me to kârikñe nem biwi hâlim otmâ. Lok yawuyanye Anitâhât kapi himbimân tap ya ki ambokunomai.

¹¹ Yâhâ embânân Kiristohâlen biwiyenye ki katbi yan yen nombotñaje orotmeme bâleñe yawu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakñe biwiyenye mem hewewen tuhumu Kutdânenñe Kiristohâlen biwiyenye katñetâ Anitâñe tosayenye pilâyinjiop. Tosayenye pilâyinjim Kiristo orop biwiyenñe kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwanjim manñetâ Anitâñe yekmu ârândân otmap.

Kâwâ konda ki otnom.

¹² Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe “Ninahâk yu me ya otbom yakât Anitâñe nekmu ki bâlewuap,” yawu mon sâanomai. Yakât otmâ nâñe yuwu sâamune nâñgâñet. Bulânânâk yu me ya otnomai yakât Anitâñe yekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ otnomai ya kerekñe yen otmu bukulipyenye ki tânyongowuap. Yâhâ ninan hâum sâamune nâñgâñet. Nâñe yu me ya otbom yakât Anitâñe nekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ ya witgumâk otmâ yâhâwomgât biwinanñe yahatmapgât yawu ki otbom. Biwine galemguakmâ manbom.

¹³ Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe yuwu mon sâanomai. “Nenñe sot nemunñe wâtneñe tiñ tiñ sâekgât Anitâñe sot topñe topñe kalop. Otmu sot nem kârikñe mannomgât Anitâñe tepnenñe orowâk katnenedop. Yakât otmâ sot nemunñe tepnenñan gemap.” Den yawu mon sâanomai yakât yuwu sâamune nâñgâñet. Sâp pesuk sâuwawân Anitâñe sâamu manman topñe topñe biatmâ metewuap. Otmu lohimbi nengât hâknenñe yu kon sâam âñe menom yakât Anitâñe sâam kalop. Anitâhât tem lâuwanjim mannomgât wâtneñe ningimap. Yakât otmâ lohimbi miakmâ biwiyetñe hikuakmâ konohân mandomawot ya ki hârem kâwâ konda otnom.

¹⁴ Yâhâ yâkñe ikñe wâtñambâek Kutdânenñe mumunambâ mem yahalop. Yakât dopñeâk nen mumunambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁵ Yâhâ Kiristohâlen biwiyenye katbi yan yâk orop biwiyenñe hikuakmâ konohâk olop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyenñe tiñâk kepeim manmâ yâkât launye me kâñe bânñe otmâ hon bawanjim gamai. Yakât girawuhât otmâ kâwâ konda otmâ yengâlen torokatmâ yâk orop buku orangine sâam oai? Kâmbukñe, pilâñetgât nanjan.

¹⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâñe imbi kondarâ orowâk mandomawot yan hâkyetñe konohâk otbuap. Âlâñe yakât ki ekyongop? Den yan yunye emelâk Mosenye den âlâ kulemguop ya miap. Den ya yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâñe imbinahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetñe konohâk otbuap.” Den yawu tap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâñe biwiyenñe Kutdâhâlen kepeim mansainye yâk orop biwiyenñe hikuakmâ konohâk otmap.

¹⁸⁻²⁰ Yâk orop biwiyenñe hikuakmâ konohâk olop yan Anitâñe ikñe Wâtgât mâmânjahât Heak hânngângumu biwiyenñan ge tatmap. Biwiyenñan ge tatmap yakât otmâ yenye engatyenñeâk watmâ yu me ya otnomaihât dop âlâ ki tap. Kutdânenñe Kiristone kawenennan kinmu kuñetâ muop yan manman bâleñahât panjonâmbâ holanñenekmâ Anitâ orop manman kârikñan mannomgât pat kuningiop. Yakât otmâ biwiyenñe yâkâlen kepeim tem

lâuwanġinomai. Tem lâuwanġim manġetâ lohimbi belângen mansaiġe yekmâ Anitâ ewe katmâ mepaenomai. Yakât otmâ kâwâ konda ki otrġet. Yawu otmain sâġ haonġmâ ârândânġ biwiyeġe galemahom manġet. Yâhâ lok âlâ me âlâġe kâwâ konda otmai yan yeġe hâkyeġe mem bâleakmai. Yâhâ orotmeme bâleġe nombotġe âlâ otmai yanġe hâkyeġe ki mem bâleakmai.

7

Lohimbi miakmâ mansai yakât den

¹ Otmu yeġe manman girawu mannom sâġ yakât âinohom pepa kulemgum katniġetâ ekban. Yakât yuwu sâġmune nânġġet. Lok âlâ me âlâġe imbi barak manmâ Kiristohâlen biwiyeġe kepeim yakât tem lâuwanġimaiġe imbi ki menom sâġnomai yanġe ârândânġ otbuap.

² Yawu ġârâmâ yeġġât kapilipyenġe kiġġitġe orowâkġe imbi yekġâlem otmâ tâpikgum mansai. Yakât otmâ yen lohimbiġe miakmâ biwiyeġe hikuakmâ konohân manġetâ ârândânġ otbuap.

³⁻⁴ Otmu Anitâġe lokġe imbiġe miakmâ mandomawot sâop. Yakât otmâ imbiġe lokġahât pat mansap. Otmu lokġe gurâ imbiġahât pat mansap. Yakât otmâ hâkyetġe ki alirakdomawot.

⁵ Yawu ġârâmâ lokġe me imbiġe Anitâ ulitgumu sâġ kâlep otbuap yakât hewewenġ otbe sâġ yan anġoân den alahuromawot. Den alahumutâ biwiyetġe hikuakmâ konohâk otmu yan hâkyetġe alirakdomawot yanġe ki bâlewuap. Yâhâ ulitguromawot yakât kakġan Manman bâleġahât Amboġe Satan yakġe kâityotgomu lohotġe otmâ tâpikgumawotġât âlâkuâk menduhuakmâ mandomawot.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâġe imbi barak manbom sâġmune ârândânġ otbuap yawu yan. Yawu ġârâmâ yeġe yawu manġetġâlâk ki yan. Nine biwinan tap ya ekyongoan.

⁷ Yakât ninan hâġmune sâġmune nânġġet. Nâmâ imbi barak manmâ hâkne tihitġe otmâ biwine galemahom mansan. Yakât otmâ imbi ki miai yanġe nâġe mansan yuwu manġetġât nanġan. Yawu ġârâmâ nenġe Anitâhâlen biwinenġe kepeim manmunġe ikġak dopnenġan mâġmâġe otniġimu manman ikġiâk ikġiâk manmain. Yawu otmâ mâġmâġe otniġimu imbi barak manmâ gan. ġârâmâ lohimbi nombotġe âlâmâ manmanyenġe âlâ manmai yamâ Anitâġe dopyenġan mâġmâġe otyiġimu manmai.

⁸ Otmu lohimbi sihan me kambut mansai yeġġât yuwu sâġmune nânġġet. Nâġe imbi barak mansan yakât dopġeâk yeġe lok me imbi barak mannomai yamâ ârândânġ otbuap.

⁹ Yawu ġârâmâ lohimbi nombotġe hâkyeġe tihitġe otnomaihât dop ki tap. Yanġe lok me imbi ekġâleanġim otmâ tâpikgumaihât âlepġe miakmâ mannomai.

¹⁰⁻¹¹ Otmu lokġe imbiġe miakmâ biwiyeġe Kiristohâlen kepeim mansai ya yeġġât Kutdânenġe sâop ya ekyongomune nânġġet. Yeġe ki pilaknomai. Yawu ġârâmâ lok âlâ me âlâġe imbilipyenġe pilâyeknomai otmuâmâ imbi yanġe lok ondop yeġâlen ari ki kinnomai. ġâmâlâk loklipyenġe yeġġât tepyeġe huruġ sâġmune kaok nânġġanomai yanâmâ âlâkuâk miakmâ mannomai.

¹² Otmu lohimbi nombotġe emelâk Kiristohât den pat ki nânġġawi yan miakbi ya yeġġât nine biwinambâ teteap ya ekyongowe. Lok âlâ me âlâġe Kiristohâlen biwiyeġe kepeim manmai ya yeġġât imbilipyenġe Kiristohâlen biwiyeġe ki kepeim manmai. Yawu ġârâmâ imbilipyenġe loklipyenġe orowâk manne sâġnomai yamâ ki watyeknomai.

¹³ Otmu imbilipyenġe gurâ yawuâk. Imbi âlâ me âlâġe Kiristohâlen biwiyeġe kepeim manmai ya yeġġât loklipyenġe Kiristohâlen biwiyeġe ki

kepeim manmai. Yawu gârâmâ loklipyenaje orowâk manne sânomai yamâ ki pilâyekmâ âlâengen ari mannomai.

¹⁴ Lohimbi yaje ki pilakmâ mansawot yakât Anitâje nan baralipyetje orowâk nângâyinjimap. Yawu gârâmâ ki nângâyinjimap mâne nan baralipyetje betyongombâp.

¹⁵ Yâhâ lohimbi Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansainje loklipyenje me imbilipyenje Kiristohâlen biwiyenje ki kepeim mansai yâk orop kaok oranjetgât Anitâje sâm yingiop. Yakât otmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyenaje ki kepeim manmainje loklipyenje me imbilipyenje pilâyekmâ âlâengen arine sâm otnomai yanâmâ ki alityeknomai. Yawu otnomai yamâ ârândâj otbuap. Pilakdomawot yakât tosa yamâ lohimbi Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmai ya yengâlen ki tatbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ ki pilakdomawot otmuâmâ orowâk manmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmainje tem lâuwanjim loklipyenje me imbilipyenje Kiristohâlen biwiyenaje kepeinetgât lohotjan otyinginomai. Yawu manjetâ manmanyenje ya ekmâ Kiristohâlen biwiyenaje kepeinomialhât mâtâp ki manguyinginomai.

Anitâje menenekmu âi girawu mewin ya yawuâk mem yâhânom.

¹⁷ Yâhâ den sâm aran yukât topje nângâjetâ keterahâkgât Kiristohât lohimbi komotje komotje den kâsikum yingim mansan yakât sâmune nângâjet. Manman amboje Anitâje manmannenje ikñiâk ikñiâk katningimu manmâ gain. Yawu gârâmâ yene Kiristohât den pat âlepje nângâjetâ bulâje otmu biwiyenje yâkâlen katjetâ Anitâje meyehop. Yakât otmâ meyehop sâp yan âi girawuya mewi ya yawuâk mem mannomai.

¹⁸ Yakât topje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Anitâje nen Yura lohimbi manman âlepjahât pat kuningiop. Yakât dop yamâ hâknenje torehenjan undip tuhanjim gamain. Yâhâ nengâlen gâtje âlâ me âlâ Kiristohâlen biwinenaje kepeim mansainje hâknenje torehenjan undip tap yakât nângâm topnenje ki kurihinom. Yawu gârâmâ yen pâku lohimbi biwiyenje Kiristohâlen katmâ mansainje hâkyenje torehenjan undip ki tuhanjinomai.

¹⁹ Yâhâ hâknenje torehenjan undip tuhanjimain me ki tuhanjimain yamâ bulâje bia. Yamâ orotmeme tâñât. Yâhâ Anitâhât nângân nângân watmâ tem lâuwanjim mansain yaje bulâje oap.

²⁰ Yakât yâhâpje sâmune nângâjet. Anitâje meyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiop sâp yan girawu manbi yawuâk torokatmâ manjetâ ârândâj otbuap.

²¹⁻²² Otmu hoj bayingimai ya yengât yuwu sâmune nângâjet. Lok Kutdâ âlâ me âlâje hoj baningjet sâm meyekjetâ mansai. Yawu gârâmâ Kiristone manman bâlenjahât panjonâmbâ holanyekmu yâkâlen yene biwiyenaje kepeinetâ Anitâje meyekmu biwi sânduhân mansai. Yakât otmâ lok kutdâlipyenje yengât amutgen manmâ hoj bayingim mansai yakât ki gorâyingiâk. Yâhâ lok kutdâlipyenaje hângânyongonomai yanâmâ wosaken me wosaken arine sâm otnomai yaken arinomai. Otmu Kutdâ hoj bawanjim gai yawuâk hoj bawanjim mannomai.

Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje lok kutdâhât amutgen ki mansai yengârâmâ yuwu sâmune nângâjet. Yeneâmâ Kiristohâlen biwiyenje katjetâ Anitâje meyehop. Yakât otmâ Kiristo amutgen manmâ hoj bawanjinomai yakât Anitâje sâm yingiop.

²³ Kutdânenne Kiristone kawenennen kinmu kuñetâ muop yan Anitâne manman bâlenahât pañgonâmbâ holañnenekmâ manman kârikñan man-nomgât pat kuningiop. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne biwiyenjan kionmâ mem gulip tuhuyekmahât Kiristohât tem lâuwañgim manmâ biwiyene galema-hom mannomai.

²⁴ Anitâne meyehop yan manman girawuya manbi yawuâk torokatmâ yâk orop biwiyenane hikuakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu.

Lohimbi sihan ya yengât den sâop

²⁵ Yâhâ lohimbi sihan yengât âinohowi yakât yuwu sâmune nângâñet. Yâhâ den sâwe sâm oan yu Kutdânenne ki eknohop. Yawu gârâmâ Kiristone yâkât den pat kâsikum yingiwomgât tepne nângânihim âi sâm nihiop. Ya biwinane tiñâk kepeim manbehât mâmâne otnihim gamap. Yawuhât otmâ den yuwu sâmune nângâñet.

²⁶⁻²⁷ Umatne topne topne kaknennen yâhâwuap. Yakât nângâm sihan mansaiñe yawuâk torokatmâ mannomai yamâ âilongo. Yâhâ lok imbilipyene orowâk mansaiñe imbilipyene ki pilâyeknomai.

²⁸ Otmu sihan mansai yane miaknomai yan tosa ki menomai. Yawu gârâmâ lohimbi miakmâ mannomai ya yengât kakyeñan umatne âlâlâ yâhâwuap. Umatne âlâlâ yawuya kakyeñan yâhâmapgât otmâ den yu ekyongoan.

²⁹ Bukulipne, den ekyongoan yukât topne yuwu sâmune nângâñet. Kutdânenne âwurem gewuap yakât sâp utâpguap. Yakât otmâ sâp yupâek lok imbilipyene orop mansaiñe umatne topne topne kakyeñan yâhâwuap yakât ki gorâyingiwuap.

³⁰ Otmu weyene nângâm isenomaiñe sâp utâpguap yakât nângâm ki isem we bâle pato otnomai. Otmu tepyene herone otbuapñeâmâ herone kakñanâk manmâ yâhânehât ki nângânomai. Otmu senne âlâlâ puluhum ambokunomaine ya ekñâlem yeñanâk talâkgât biwiyene ki kinbuap.

³¹ Yâhâ hânân senne âlâlâ mem mansain yu kerek gulip otbuapgât Anitâne sâm kalop. Yakât otmâ lohimbiñe senne âlâlâ puluhum angi gunji otmai yane manman yawuâk torokatmâ mannomaihât biwiyene ki hikunomai.

³² Yene manman sânduhân manmâ yâhânomai yakât ki gorâyingiâkgât nañgan. Yâhâ lok sihan me lok tat tatne yamâ Anitâne yekmu ârândâñ olâkgât yâkâlen biwiyene hikum tem lâuwañgimai.

³³ Yâhâ lok imbi naomlipyene orowâk mansaiñe umatne teteyingimu hâhiwin kakñan manmaihât gorâyingimap. Me imbilipyenane herone otyinginetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

³⁴ Imbi naomlipyene yengâlen biwiyene tatmap yan Kutdâhâlen biwiyenane tiñâk kepeim tem lâuwañginomaihât biwi yâhâp otmai. Otmu imbi sihan me imbi tat tatñeâmâ senne âlâlâ yene yakâlâk ki nângâmai. Yâkñeâmâ Anitâne nenekmu ârândâñ olâk sâm biwiyene hewewen otmu Kutdâ hoñ bawañginehât nângâm manmai. Yâhâ imbi loklipyene orowâk mansaiñeâmâ loklipyenane herone otyinginetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

³⁵ Yene girawu me girawu mannomai yakât undip ki katyingian. Yene umatne kakñan manmaihât mâtâp yu watmâ mannomaihât ekyongoan. Yenâmâ târârâhâk manmâ Kutdâhât tem lâuwañgim biwiyenane yâkâlenâk hikum mannomaihât nañgan. Yawu manmâ biwi yâhâp ki otnomai yamâ ârândâñ otbuap.

³⁶ Otmu imbi sihan lok memehât dop oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmune nângâñet. Imbi yamâ hâkne katahemu lok nombotñane ketetmai sâm

âwâñaje ikñe engatñeâk lok katbangiwe sâm otmâ mansap yakât nâñgâmune ârândân oap. Otmu lok yañe baratñe ya membuap yamâ ki bâlewuap.

³⁷ Otmu âwâñaje baratne alitbom sâm biwiñaje nâñgâmu ârândân otbuap ya gurâ ki bâlewuap.

³⁸ Yakât otmâ yuwu sâwe. Lok yañe baratñe lok katbangiwuap yamâ ki bâlewuap. Yâhâ baratñe alitbuap otmuâmâ yakât gurâ nâñgâmune âilonjo oap.

³⁹ Otmu imbi âlâñe lokñe pilâm lok ondowângen ariwe sâm oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Lokñe tap yakât otmâ pilâm lok âlâ membuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ hâmbâi lokñaje mumbuap yakât kakñan lok âlâ membuap yañe ârândân otbuap. Yawu gârâmâ lok nombotñaje Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim mansai ya yeñgâlen gâtñe membuap.

⁴⁰ Yâhâ biwinaje yuwu nanjan. Imbi kambut âlâ me âlâñe lok barak mannomai yañe heronje nâñgâm Kutdâhât tem lâuwangim mannomai. Otmu den ekyongoan yu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinan katmu ekyongoan. Yawu.

8

Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katminiwi.

¹ Otmu lohimbi nombotñaje Kiristohât den pat âlepñe nâñgâñetâ gemu bet pilâm Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katmâ mansai. Yamâ yâk orowâk menduhuakmâ sot yakât torehenñe neñetâ bâlewuap me bia yakât âinohowi yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Bulâñanâk nâñgân nâñgânyene pâronj sâmu Porom Lâpiohât nâñgâñetâ tâñât otmu biwiyeñe Kiristohâlen katbi. Yakât otmâ lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katmai yakât torehenñe yeñe neñetâ ki bâlewuap yakât topñe nâñgâm heñengeuai. Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe nombotñaje Porom Lâpio yakât topñe emelâk nâñgâwin sâmaiñe hâkyeñe mepaemai. Hâkyeñe mepaem bukulipyenaje Porom Lâpiohât nâñgâm biwi yâhâp otmai ya yeñgât ki nâñgâmai. Yâhâ nombotñe âlâñeâmâ bukulipyenaje yeñgât biwiyeñe gemap sâm nâñgâyiñgim lohotñan otyiñgimai.

² Lok âlâ me âlâñe Anitâhât biwiñan nâñgân nâñgân tatmap yakât topñambâek nâñgânomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yu yakât topñambâek nanjan sâmai imbiâk sâmai.

³ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâñe Anitâhâlen biwiyeñaje kepeimai yâhâmâ nâñgâyiñgimap.

⁴⁻⁵ Yâhâ bukulipyenaje Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katmai yakât torehenñe yeñak nemai yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Pâku lohimbiñe nak me kât tâñât me himbimân gâtñe me hânân gâtñe wuân me wuângât towatñe hâwim kânâñgâm “kutdânenñe, kutdânenñe” sâm ulitgunjetâ ki nâñgâyiñgimap. Nenñeâmâ Porom Lâpiohât nâñgâmunñe tâñât otmu Anitâ konok “Awoñnenñe,” sâm mepaemain.

⁶ Kutdânenñe Kiristone awoñnenñe Anitâhâlen kândiwahom âliwahap topñe topñe katmâ meteop. Yakât otmâ Kiristohâlenâk biwinenñaje kepeim wâtñan kinmâ Anitâhât tem lâuwangim manmâ yâhânom.

⁷ Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât den yan yukât topñe bukulipyenaje nombotñaje ki nâñgâm heñengeuai. Emelâk Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katminiwi yakât nâñgâm manmai. Yakât otmâ sâp yiwerenñe yuâmâ pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katmai yakât torehenñe nene sâm biwi yâhâp otmai. Biwi yâhâp otmâ neñetâ yañe biwiyeñe mem gulip tulumap.

⁸ Bulâñanâk Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katmai yakât torehenñe nenom me ki nenom yakât Anitâñe nâñgâmu tâñjât otmap. Yakât otmâ Anitâñe nenekmu bâlemap sâmi ki nemain yamâ imbiâk otmain. Me Anitâñe nenekmu ârândâñ olâk sâmi nemain ya gurâ yawuâk imbiâk otmain.

⁹ Yeñe Porom Lâpiohât topñe nâñgâm heñgeñguai. Yawu gârâmâ bukulipyenñe yekmâ biwi yâhâp otmâ tosa memai sâmi Porom Lâpiohât sot torehenñe ya ki nenomai.

¹⁰ Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Yeñe nâñgân nâñgânyenñe pâronñ sâmu Porom Lâpiohât nâñgâñetâ tâñjât otmap. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe pâku lohimbî yengât opon kâmbukñan yâhâ orowâk tatmâ sot nenomai. Orowâk tatmâ sot neñetâ yan bukulipyenñe âlâ me âlâñe yekmâ “Porom Lâpiohât sot torehenñe neñetâ ki bâleap,” sâmi biwi yâhâp otmâ yengâlen torokatñetâ orowâk nenomai.

¹¹ Yawu otmâ manñetâ biwiyenñe orotok sâmu Kiristo betgum tosa mem yanak hiliwahonomai. Yakât otmâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Kiristonñe yen otmu bukulipyenñe yengât tosañet otmâ muop. Yawu gârâmâ yeñe Porom Lâpiohât sot torehenñe neñetâ yekmâ bukulipyenñe biwi yâhâp kakñan nem hiliwahonomai.

¹² Yawu gârâmâ hiliwahonomai yakât matñe yeñe tosa pato menomai.

¹³ Yakât otmâ biwinanñe yawu nâñgâman. Bukulipne nombotñanñe Porom Lâpiohât nâñgâm biwi yâhâp otmâ manmai. Yakât otmâ pâku lohimbîñe Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katmai ya yengât senyenñan nemunne nekmâ yawuâk nem yan tosa memai sâmi ya ki nembom.

9

Paulonñe aposolo âi yuwu mem manminiop.

¹ Yawu gârâmâ nâñe yu me ya otmangât lok âlâ me âlâñe kunihinomaiñet dop âlâ ki tap. Yesu Kutdânennñe mâtâwân teteniñim aposolo nep sâmi nihiop. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepñe ekyongomunne nâñgâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeim manmâ gai.

² Yâhâ nâñe aposolo nep mem mansangât bulâñe yamâ yeñe orotmeme bâleñe betbañgim Kutdânennñe Kiristo tem lâuwangim gai. Yawu gârâmâ lohimbî nombotñanñe nâhât nâñgâñetâ gemap. Yâhâ yenâmâ nâhât ki nâñgâñetâ gemap.

³ Gârâmâ lok yanñe nâñgâm bâleniñim sâmi ge katnekmai sâp yan den matñe yuwu sâman.

⁴ Nâñe yen Kiristohât komot mansai yengâlen ari den kâsikum yingim mansan. Yakât matñe yeñe sot me âlâlâ tânnohoñet sâmbâmgât dop tap yamâ ki sâman.

⁵⁻⁶ Yesu imilipñe, Petoro, otmu aposolo lok nombotñe, yâhâmâ imbi orowâk ari Kiristohât komot kapiñe kapiñe manmâ arai ya yengâlen nep tuhumai. Nep tuhumai yakât matñe sot me âlâlâ tânyongomai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe nombotñanñe Banawa orop netgât “ki tânyotgomunñe yetñak kapi ambolipñe yengâlen ari âi tuhumutâ hâmenñe yitginomai” sâñetâ ki ârândâñ oap. Yâhâ nâñe imbi memunne orowâk mansait mâne tânnotgombâihât dop tap.

⁷ Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunne nâñgâñet. Hep bero yanñemâ gawaman yengât nep tuhumai yan yeñe tewetsenñanñe sotyeñe me kapangât senñe âlâlâ ki puluhumai. Otmu kalam ambonñe yeñe kalamân gâtñe mem nem manmai. Otmu noniñ bulimakao ambolipñanñe yehâk gâim um nemai.

⁸⁻⁹ Den ekyongoan yu lokgât nâñgân nâñgân ki watmâ yan. Emelâk Anitâñe Mose girem den âlâ ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Bulimakaonje nep tuhuyingimu yan bulâne nemap sâm launje ki sâhâm manjunomai.” Yawu tap.

Girem den yu Anitâne bulimakaohâlâk nângâm ki ekuop.

¹⁰ Nenne otmunne bulâne tetemap yakât nângâm bulimakaohâlen hâum sâop. Nenne bonne tetemu nenomgât nângâm nep kâmetmain. Otmu imbilip-nenñane bonne âlemu orowâk nenomgât hele tuhumai.

¹¹ Yakât dopneâk nenne âi topne katmâ Anitâhât den ekyongowin. Ekyongomunne nângânetâ bonne otmu yanak manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu gârâmâ yakât matne sot me âlâlâ tânnongombâihât dop.

¹² Yâhâ lok nombotñane belângen taka den kâsikum yingimai yâhâmâ tânyongomai. Yamâ benne angoân nenne Kiristohât den pat âlepne ekyongomunne nângâwihât yeñe lok belângen tohonetâ tânyongomai wangim tânnongombâihât dop.

Yawu gârâmâ Kiristohât den pat âlepne ekyongomunne nângâwi. Sâp yan nenne tewetsenjahâlâk nângâm den ekyongowin yawu nângâmahât sot me âlâlâ ya tânnongonjet sâm ki ulityongowin. Yawu otmâ manman kârikjahât mâtâwân undip katyingingimain sâm hâhiwin kakñan manmâ gamain.

¹³ Yâhâ den ekyongoan yukât topne nângâm henjenjunetgât nen Yura lohimbiñe Anitâhât hotom uwanjim mepaenehât orotmemenenje ningiop yan hâum yuwu sâwe. Yakât emelâk nângâmai. Nen Yura lohimbiñe nengât kalamân gâtne mem Anitâhât pat sâm opon kâmbukñan yâhâ katmain. Yakât torehenje Lewihât komolân gâtne Anitâhât hoñ bawanjimainje miakmai. Otmu noniñ bulimakao gâim Anitâhât hotom umainje yakât torehenje ya gurâ nemaiâk.

¹⁴ Yakât dopneâk nenne Kiristo Kutdânenne hoñ bawanjim komolipne den kâsikum yingimunne benne yâku sot me âlâlâ tânnongonomai sâm kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ yeñe mâtâp ya watmâ tânnohonjet sâm ki kendâyingim gaman. Otmu pepa kulemgum katyingingian yu gurâ sâlikum ekmâ tatnetâ yengâlen takamune yan tânnohonomaihât ki katyingingian. Nâne hâmeñe barak hoñ bayingim gaman. Otmu yawuâk hoñ bayingim yâhâwom. Yawu otmâ manbom yanâmâ lok âlâ me âlâne nângâm bâlenihim nâhâitne “Tewetsenjahâlâk nângâm âi memap,” sâm anun nihinomaihât dop ki otbuap. Yâhâ den yan yu nângâm nâhâitne “Imbiâk sâmap” sâmahât yeñe sot me âlâlâ ki tânnohonjetâ manmâ mumbomgât ki gorânihimap.

¹⁶ Nâmâ Kiristohât den pat âlepne yu kâsikum yingiwomgât sâm nihiop. Yakât otmâ âi yu pilâwan mâne umatne topne topne tetenihimbâp. Yamâ benne ikñe sâtgât otmâ nep mem gan yukât nângâm nine hâkne mepaewomgât dop ki tap.

¹⁷ Yâhâ nine engatneâk watmâ nep yu meman mâne yeñe sot me âlâlâ tânnohonjet sâm ekyongombâm. Yawu gârâmâ Anitâne âi yu tuhuwehât menenehop. Yakât otmâ tem lâuwanjim manmâ gan. Yawu gârâmâ yeñe sot me âlâlâ tânnohonjet sâm ulityongomune bâlewup.

¹⁸ Yawu gârâmâ hâmeñe wuân membom yakât yuwu sâmune nângânet. Nâne Kiristohât den pat âlepne yu pâku lohimbi kâsikum yingimune nângâm biwiyeñane yâkâlen kepeim mansai. Yakât matne yu ya tânnohonjet sâm ki ulityongoman. Ya yengât nângâmune tepne heronje otmap yamâ nâhât hâmenjahât dop oap.

¹⁹ Yâhâ lok âlâ me âlâhât sâtgât âi ki meman. Me yuwu yawu ki sânetâ tem lâuyingiman. Yawu gârâmâ lohimbi topne topne kiñitne orowâkñe Kiristohâlen biwiyeñe katnetgât yuwu hoñ bayingiman.

²⁰ Emelâk Mose otmu Yura lohimbi nengât papatolipnennañe girem den topñe topñe kulemgui yakât ki nângâm manman. Yawu gârâmâ kapilipnañe Kiristohât den pat âlepñe nângâñetâ gemu bet pilâm papatolipyañe yengât girem den yakâlâk nângâm mansai. Yâhâ ya yengât nângân nângânyañe pâronj sâmu yâkâlen biwiyene katñetgât nâñe girem den âlâlâ ya otmu orotmemeyene âlâlâ mem mansai yakât dopñeâk mem mansan. Yâhâ yâkñe nângâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nângâñetâ gemu bet-pilâmaihât yâk orowâk lohotñan manmâ orotmemeyene watman.

²¹ Yâhâ Mose otmu papatolipyañe girem den âlâlâ kulemgui yakât topñahât yen pâku lohimbiñe pâpgumai. Yakât otmâ yen orowâk manmâ yan yengât orotmeme âlepñe mem mansai ya yawuâk mem manmâ Yura yengât girem dengât ki nângâmâk mansan. Yen gurâ nângâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nângâñetâ gemu betpilâmaihât yen orowâk lohotñan manmâ orotmemeyene watman. Yawu manmâ yan Anitâhât tem lâuwanjim Kiristone den eknongop ya tâñ tâñâk watman.

²² Yâhâ pâku lohimbiñe Porom Lâpio betbañgim biwiyene Kiristohâlen katbi. Ya yengât bukulipyañe nombotñañe Porom Lâpio mepaem sot gotyenan katmai yakât torehene nene sâm otmâ biwi yâhâp otmai. Yawu otmâ sot ya ihilâk neñetâ yañe biwiyene mem gulip tuhumap. Yawu otmu Kiristo betgumai sâm ya yengât dop manmâ sot ya ki neman. Yâhâ lohimbi kiñgitñe orowâkñe Kiristohâlen biwiyene katñetâ tosayene pilâyinjiâkgât nâñe lok topñe topñe mansai yengâlen ari yeñe orotmemeyene mem manmai yawuâk mem manman.

²³ Otmu Kiristohâlen biwiyenañe kepeñetâ manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâñe orowâk menomgât nângâm lohotñan manman.

²⁴ Otmu nenñe manman kârikñahât bulâñe menomgât nângâm manman-nenñe girawu manmunñe ârândâñ otbuap? Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât orotmemenenñe âlâen hâum yuwu sâmune nângâñet. Senñe âlâlâ âilonjo katñetâ tatbuap ya mene sâm lok kiñgitñe orowâkñe sururuk sâmai. Yawu gârâmâ lok konokñe kârikñe otmâ senñan ariwuap yañe miakbuap. Yâhâ ya membe sâm biwiñañe yakâlâk nângâm ariwuap. Yakât dopñeâk nenñe manman kârikñahât bulâñe mene sâm yakâlâk nângâm mannom.

²⁵ Yakât torokatmâ sâwe. Senñe âlâlâ âilonjo ya mene sâm sururuk sânomaihât sâp katmai yakât nângâm inânñan dop miakmâ yâhâmai. Yâhâ hâmbâi senñan ariwuapñe senñe âlâlâ âilonjo membuap yamâ gulip otbuap, me tâtuk sâwuap. Yawu gârâmâ manman kârikñahât bulâñe menom yamâ tat tat kârikñe tatmâ yâhâmbisâp.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ bulâñe ya membe sâm nâñe manman kârikñahât topñe lohimbi kiñgitñe orowâk kâsikum yinjim gan. Yawu gârâmâ otmâ tâpikgumune Anitâñe nekmu bâlemap sâm mâtâp katnihiop yu tâñ tâñâk watmâ manmanne galemahoman.

10

Emelâk Isirae lohimbiñe otñetâ bâleminiop yawu ki otnom.

¹ Bukulipne, yeñe mâtâp yu tâñ tâñâk watmâ mannomaihât yuwu sâmune nângâñet. Emelâk tâmbâlipnennañe Aihita hân pilâm takawi. Sâp yan Moseñe galemयोगom dâiyekmu saru gulunehen takawi. Takanetâ Aihita yengât hep berolipyañe watyekmâ yongomaihât Anitâñe sâmu kulewonboñ âlâñe tetem ge kâtâpyongop. Kâtâpyongomu yan saru hâreakmâ nombot nombot otmu lohimbi kerekñe hân kakñan liñmâ nombot ariwi.

² Yâhâ nenje Kiristohâlen biwinenje katbin yan toen katnenekbi yakât dopneâk tâmbâlipnenna Anitâhâlen biwiyenje katbi. Anitâhâlen biwiyenje katjetâ Mosenje dâiyekmu kulewoŋboŋe kâtâpyongomu saru hâreakmu nombot nombot otmu hân kakŋambâ nombot ariwi.

³ Yâhâ nenje Kutdâhât tem lâuwaŋgim sâp sâsâŋan nâŋgâwaŋgim natik nemain yakât dopneâk Anitâhât tem lâuwaŋgim sâp sâsâŋan sot âlâ, kutje mana sâŋ, ya himbimâmbâ gemu neminiwi.

⁴ Otmu Kutdânenna Kiristohât nâŋgâm wain to nemain yakât dopneâk emelâk Anitâne sâmu kât âlâ bâok sâŋ yapâ to senje hindakmâ gemu tâmbâlipnenna newi. Yâhâ sâp yan Kiristo ikŋak tihityenje otmu lok ki manmaiângen ari manbi.

⁵ Yawu gârâmâ lok ki manmaiângen ari manbi yan Anitâhât den kuwi. Yakât otmâ Anitâne lohimbi kiŋgitje orowâk hilipyongop.

⁶⁻⁷ Anitâhât den kum bulimakao umutje tuhum kânâŋgâŋetâ kinmu mepaem orotmeme bâlenje topje topje otbi. Yakât matje hilipyongomu muwi. Yakât nâŋgâm nengu Anitâne yawuâk hilipnongomap sâŋ otbi yawu ki otnom. Yâhâ Mose imiŋan Anitâhât hotom uwaŋginom sâop. Yawu gârâmâ emet haŋ sâmu bulimakao umutje yakât hotom uwaŋgim orotmeme bâlenje otmâ mepaewi. Yakât Mosenje den kulemuop ya yuwu tap.

“Lohimbi yuje noniŋ bulimakao gâim hotom uwaŋgiwi yakât torehenne nem herone otbi. Herone otmâ kâwâ konda dondâ otjetâ bâleop.” Yawu tap.

⁸ Otmu yakât kakŋan yâk yengâlen gâtje lok kiŋgitje orowâkne kasalipyenje yengât baralipyenje orop kâwâ konda otbi. Yakât otmâ Anitâne matje yingimu lok 23,000 ya hilâm konohânâk muwi. Yakât nâŋgâm nenje otbi yawu ki otnom.

⁹ Otmu yakât kakŋan po yingimu Anitâhât sâŋ guhuŋbi. Yawu otbi yakât matje Anitâne sâmu hambe sâtje bâlenje yingimu muwi. Yakât otmâ umatje teteningimu Anitâhât ki sâŋ guhuŋnom.

¹⁰ Otmu sâp âlâen Mose yet Aron yetgât sâŋ bâleyitgiwi yan yakât matje Anitâne aŋelo âlâ hâŋgângumu ge lohimbi kiŋgitje orowâk hilipyongop. Yakât nâŋgâm yene otbi yawu ki otnomai.

¹¹ Tâmbâlipnenna orotmeme bâlenje topje topje otjetâ Anitâne sâmu umatje topje topje teteyiŋgiop yakât den pat Mosenje kulemuop. Yakât otmâ nenje den pat ya nâŋgâm biwinenna katmâ umatje yawuâk teteningimap sâŋ Anitâhât tem lâuwaŋgim mannom. Otmu sâp pato utâpguap yakât otmâ den yu nâŋgâm mannom.

¹² Yene Kiristohât mâtap tâŋ tâŋâk watmunne Anitâne nenekmu ârândâŋ otmap sâmaiŋe mâtap ya pilâm mâtap bâlenan kionmaiâhât biwiyenje galema-hom manjetgât nanŋan.

¹³ Umatje âlâlâ teteyiŋgimu mansai yamâ lok ârândâŋ yawuâk teteningimap. Otmu umatje topje topje teteyiŋgiuap yan lohotje otmai sâŋ Anitâne bulâŋanâk mâmâne otyiŋgiuap. Mâmâne otyiŋgmu yâkât wâtŋan kinmâ manman âlepŋan mannomaiâhât mâtap tetewuap.

Kiristo konok mepaenom.

¹⁴ Bukulipne, yakât topje yuwu sâmune nâŋgâŋet. Pâku lohimbiŋe Porom Lâpiohât opon kâmbukŋan yâhâ sot nene sâŋetâ yâk orop ki yâhâ sot nenomai.

¹⁵ Yenâmâ yukât topŋahât ki pâpguai. Yakât otmâ den ekyongoan yu nâŋgâŋetâ ârândâŋ oap me bia?

¹⁶ Kiristone kawenenna kinmu kuŋetâ hepje gemu muop. Yakât otmâ ya dop kum wain to gaimunne hâhâwân gemu yapâ lau konok nem Anitâ

mepaemain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinennañe hikuakmâ konohâk otmu mansain yakât dop kum wain to ya nemain. Otmu Kiristo howanân kinmâ sâtgum muop yakât dop kum banğa mem motokmâ anğim nemain.

¹⁷ Yâhâ menduhunenekmu biwinennañe yâkâlen kepeim komot konok mansain. Yakât dop kum banğa kândâkdâek mem motokmâ anğim nemain.

¹⁸ Otmu torokatmâ Yura nengât orotmemenenñe âlâen hâum sâmunen nânğâñet. Yura lohimbiñe tosayenahât nânğâm noniñ bulimakao hikum Anitâhât pat sâm opon kâmbukñan yâhâ katmai. Katñetâ tatmu hotom umainje ya mem Anitâhât hotom uñetâ semap. Hotom uñetâ semu yakât torehenñe noniñ bulimakao hikumai otmu hotom umai ya orowâk nemai. Nemai yan Anitâ orop biwiyeñañe hikuakmâ konohâk otmu nânğâyinğimap.

¹⁹ Otmu yakât dopñeâk pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyenañ katmâ yakât torehenñe nemai. Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât yawu otmai yamâ bulâñe bia. Yakât otmâ sot gotyenañ katñetâ tatmap yakât nânğâmune tâñât otmap.

²⁰ Yawu gârâmâ sot yamâ mem gotyenañ katmai. Den ekyongoan yukât topñe yuwu sâmunen nânğâñet. Pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyenañ katmai yanâmâ weke bâleñe mepaem sot mem katyinğimai. Yakât otmâ yeñe pâku lohimbi orop sot yakât torehenñe nenomai yan weke bâleñe orop biwiyeñañe hikuakmâ konohâk otbuap. Yawu otmaihât sot yakât torehenñe ki nenomaihât nanğan.

²¹ Yâhâ Kutdânenñahât sâtğât otmâ wain to otmu natik nemain yan yâk orop biwinennañe hikuakmâ konohâk otmu mepaemain. Yawu gârâmâ pâku lohimbiñe weke bâleñe orop biwiyeñañe hikuakmâ konohâk otmu Porom Lâpio mepaem sot gotyenañ katmai yakât torehenñe nemai. Topñe yawuhât yeñe Kiristo otmu weke bâleñe orowâk biwiyeñañe hikuakmâ konohâk otmu mepaeyeleknomaihât dop âlâ ki tap.

²² Ya kâmbukñe. Pilâñetğât nanğan. Yawu gârâmâ sot torehenñe nenomai yakât Kutdânenñe nânğâm bâleyinğiwuap. Yeñe sârreakmâ Kutdânenñe mem ge katnomaihât dop ki tap. Yakât otmâ yeñe pilâñetğât nanğan.

²³ Yeñe yu me ya otñetâ ki bâlemap sâmai. Yamâ benñe yu ya otmai ya kerekñe ki tânyongomu biwi konohâk otmâ manmai.

²⁴ Yeñe manmanyenahâlâk ki nânğânomai. Bukulipyenñe manman âilonğân manñetğât nânğâm tihityeñe otnomai.

²⁵⁻²⁶ Yâhâ pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyenañ katmai yakât torehenñe mem ari anğim bero emetñañ katmai. Orotmeme yawu otmai yakât yuwu sâmunen nânğâñet. Lok âlâñe den kulemguop ya yuwu tap.

“Hân Himbim Amboñe yamâ Anitâ. Yakât otmâ wahap topñe topñe tatmâ arap yamâ ikñe pat.”

Den yawu kulemguop. Yakât otmâ anğim bero emetñañ yâhâm sot torehenñe ya puluhunomai yanâmâ den ya nânğâm sot yakât ki nânğâm ketet otmâ puluhunomai.

²⁷ Me pâku lohimbi âlâ me âlâñe sâñetâ emetyenañ yâhâ tatnomai. Yâhâ tatñetâ sot um yinğinomai yan sot yakât ki nânğâm ketet otmâ nenomai.

²⁸⁻³⁰ Yawu gârâmâ bukulipyenñe Porom Lâpio betbanğim Kiristohâlen biwiyeñañe kepeimai. Yawu gârâmâ pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyenañ katmai yakât torehenñe nene sâm biwi yâhâp otmai. Lok ya yengâlebâ gâtñe âlâ me âlâñe yekmâ yuwu mon sânomai. “Bâe, sot yuâmâ Porom Lâpio mepaem gotyenañ katsai yakât torehenñe yukâ. Yawu sâm ekyongonomai. Yakât otmâ bukulipyenñe yengât biwiyeñe bâlemap sâm sot ya ki nenomai. Yawu otnomai yakât otmâ yâkñe yekmâ biwi yâhâp ki otnomai.

Yawu gârâmâ yuwu mon sâmbâ âinohonomai. “Pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenne nenñe mem nene sâmbâ yan anjoân Anitâ mepaenom. Yawu otnom yakât nenñe wongât otmâ bukulipnenñe yengât nângân nângân watmâ sot ya ki nenom? Yâhâ yâkñe nenekmâ nângâm bâleninginomai yamâ ki ârândân otbuap.” Yawu sâmbâ âinohonomai.

³¹⁻³² Den ekyongoan yukât topñe yuwu nângânomai. Yeñe wuân me wuân otnomai me nenomai yan Yura lohimbi, me pâku lohimbi, me Kiristohât komolipñe kerekñe Anitâ mepaem heronje nângâwanjinet sâmbâ âilonjoâk mannomai. Yawu mannomai yanâmâ manmanyenje ekñetâ ârândân otbuap.

³³ Otmu lohimbi kerekñe nekñetâ ârândân otmu Kutdâhâlen biwiyenje katñetâ tosayenje pilâyinjiâkgât nângâman. Yawu nângâm ninahât ki nângâman.

11

Korinti yengât imbilipyenñe somotyenje katipgunjet sâop.

¹ Kiristonje ikñahât nângâmu gemu lohimbi yengât nângâmu yahatmu hon bayinjiminiop yakât dopñeâk otbehât nângâman. Yâhâ yen gurâ yawuâk otmâ manñetgât nanjan.

² Yâhâ yeñe mâtâp girawuya watmunñe Anitânje nenekmu ârândân olâk sâmbâ yakât nângâne sâmbâ âinohowi. Âinohonjetâ den kâsikum yinjim gan ya watmâ gai. Yakât nângâmune biwine ârândân otmap.

³ Otmu Anitâ yet Kiristo mepaeyelekne sâmbâ menduhuakmaiân yan imbilipyenñe sângumñak somotyenje katipgunjetâ ârândân otmap me bia? yakât âinohowi. Yakât den yuwu sâmbâ ekyongomune nângânjet. Anitânje Kiristohât kunne tatmap. Yâhâ Kiristonje nengât kunnenñe tatmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwanjimain. Yâhâ lok nenñe gurâ imbilipnenñe yengât kunlipyenñe manmâ tihityenje otmain. Yakât dop kum imbilipyenñe lohimbi senyenjan kinmaiân loklipyenñe ewe katyekmâ somotyenje katipgumai.

⁴ Orotmemeyenñe yawu tapgât lok âlâ me âlânje lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyenje katipgunjetâ ki ârândân otmap. Yakât yuwu sâwe. Lok yanje somotyenje katipgumai yan imbilipnenñe lok nengât kunnenñe tai yawu otmai. Yawu otmâ Kiristo kunnenñe tatmap yâk mem ge katmai.

⁵ Yâhâ imbilipyenñe lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyenje ki katipgumai yanje loklipnenñe yengât kunyenje tain sâmbâ yakât dop otmâ loklipyenñe mem ge katyekmâ anjun yinjimai. Yawu otmâ mâtâp pato imbiñe anjunyenñe bia manmai ya yengât dop otmai.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmbâ nângânjet. Mâtâp pato imbi ihilâk otmai yanje anjolakñet sâmbâ somotyenje korotok hâreyinjimai. Yâhâ imbilipyenñe somotyenje ki katipgum lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai ya anjolakñet sâmbâ loklipyenñe somotyenje korotok hâreyinjimâihât dop. Yakât otmâ somotyenje katipgunjetgât nanjan.

⁷⁻⁹ Otmu Anitânje ikñe nângân nângân watmâ hânñe mem lok tuhuop. Yakât otmâ lok nenñeâmâ Anitâ Kunnanñe sâmbâ mepaem somotnenñe ki katipgumain. Yâhâ lok tuhuop yakât kakñan “Âlânje lok yu tânguwuap?” nângâm lok yakât gasumñe tânñe mem imbi tuhuop. Yakât otmâ imbilipyenñe loklipyenñe ewe katyekmâ somotyenje katipgunjetgât nanjan.

¹⁰ Yawu otnomai yan Anitâhât anjelolipñe ikñe mepaem tatmainje ki nângâm bâleyinjinomai.

¹¹⁻¹² Yawu gârâmâ yeñe imbilipyenñe yengât nângânjetâ gemapgât yuwu sâmbâ nângânjet. Bulânânâk Anitânje lokgât gasumñe tânñe mem imbi

tuhuop. Yawu gârâmâ lok nenâmâ menlipnenñaje menenekbi. Anitâ Manman amboñe yâkñe konok kunnenñe tatmap. Otmu nenñe lokñe imbiñe miakmâ biwinenñaje hikuakmâ tânahonmgât Kutdânenñaje sâm kalop. Yakât otmâ biwinenñaje hionakmu ikñiâk ikñiâk mannomgât dop âlâ ki tap.

¹³ Den ekyongoan yu nângâñetâ ârândâñ oap me bia? Yakât yuwu sâmune nângâñet. Imbilipyenñaje somotyene ki katipgum lohimbi senyenñan kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu oai yamâ yeñe orotmeme târârâhâk ki watmai.

¹⁴⁻¹⁵ Yeñe biwiyenñan tap ya ekmâ nângâñet. Imbilipyenñe yeñgât ilanyene ya imbi bukulipyenñaje ekñetâ âilongo otmap. Yâhâ loklipyenñe yeñgât ilanyene ya lok bukulipyenñaje ekmâ “Yu ki orotñe” sâm nângâm bâleyinginomai. Yawu otmai sâm somotyene hâreangim yanâmâ eñakñetâ ârândâñ otmap.

¹⁶ Otmu den ekyongoan yu nângâm bukulipyenñaje kakñan sânomai yanâmâ yeñe sâm hâreyingim yuwu ekyongonjetgât nanñan. “Kiristohât komot kapiñe kapiñe tatmâ arai yeñgât imbilipyenñaje somotyene katipgum lohimbi senyenñan kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu otñetgât Kiristohât aposololipñaje sâm katbi.” Yawu ekyongonomai.

Kutdâhât nângâm menduhuakmâ natik yuwu nenom.

¹⁷ Gârâmâ emelâk den kâsikum yingiminiwan yapâ konok lonğaeñetâ nângâmune dondâ bâleap. Yakât otmâ girem den yuwu ekyongomune nângâñet. Yeñe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmai yan biwinenñe kelihahâk sâm ki galemahomai.

¹⁸ Yeñe yeñahâlâk nanğanğinjetâ yahatmu nângâm bâleangimai. Yâhâ bukulipyenñe nombotñaje den pat yu eknohonjetâ nângâmune tipiñe bulâñe oap.

¹⁹ Yâhâ yeñgâlen gâtñe nombotñaje Kiristohât den kelangatñetâ hionakmai yan den kelangatmai ya yeñgât topyene mem tetemai yamâ nângâmune âilongo oap. Kiristohât komot kapiñe kapiñe tatmâ araiñe yawu otmâ lok yawuya yeñgât topyene mem tetemai.

²⁰ Otmu yeñe Kutdâhât nângâm menduhuakmâ natik nemai yan yuwu otmâ hilipgumai.

²¹ Lohimbi nombotñe sot pato tatyinğiapñe yeñahât nângâñetâ yahatmap. Yeñahât nângâñetâ yahatmu bukulipyenñe sot tipiñe tatyinğiap ya ki kâsikum yingimai. Yeñe yeñeâk nemai. Otmu lok nombotñaje to kârikñe dondâ nem biwi hâlim otmai. Yawu gârâmâ bukulipyenñe sot tipiñe tatyinğimapñe neñetâ ki dopñan otyinğimap.

²² Yen sot pato nemaiñe bukulipyenñe yeñgât nângâñetâ gemap. Yawu otmai yan biwiyenñaje ki kepeiakmu Anitâhât komot konohâk oai. Yeñe sot pato nene sâm angoân yeñe emetyenñan tatmâ nembâi. Yakât yen âilongo oai sâm nâñe heronñe nângâyinğiwom me? Yamâ bia.

²³ Yâhâ Kutdânenñaje natik yukât topñe aposololipñe ekyongop yakât emelâk ekyongowan ya âlâkuâk sâmune nângâñet. Emet omoñ otmu yan Kutdânenñe aposololipñe orowâk sot bânñe newi yan Yurasinñe Kutdâhât betñehen kionop.

²⁴ Otmu omoñ yan Kutdânenñe Yesuñe bañga mem Anitâ mepaem motokmâ yingim yuwu sâm ekyongop. “Yuâmâ sinumne yawu oap. Nâñe yeñgât kaweyenñan kinmune nohonomai yakât dop kum bañga yu motoksan. Yakât otmâ nângâñihim yuwu otmâ mannomai.”

²⁵ Yawu sâm yingimu neñetâ yanak wain to gâim yingim yuwu sâm ekyongop. “Wain to yu gâim yingimune niai yuâmâ hepne yawu oap. Hâmbâi nohonjetâ hepne gemu mumbomân Anitâñe nâhât nângâm mâtâp âinñe kalop

yakât bulâje tetewuap. Yakât otmâ nângânihim yuwu otmâ wain to nem mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

²⁶ Yakât otmâ banja otmu wain to yu nenomai yanâmâ Kutdânenñaje kawenennjan muop yakât nângâm nenomai. Yawu nem manñetâ Kutdâje âwurem gewuap sâp yan pesuk sâwuap.

²⁷⁻²⁹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje yenjahât nângâñetâ yahatmu Kutdânenñaje kawenennjan kinmu kuñetâ muop yakât nângâñetâ kakñe otmu banja otmu wain to yu nemai yan tosa umatñe memai. Yakât otmâ tosa memain sâm yeñe biwiyeñe ekmâ otmai memai yakât nângâñetâ ârândâñ otbuap yanâmâ banja otmu wain to yu neñetâ umatñe yenğâlen ki tetewuap. Yawu ki otnomai yamâ Anitâñe matñe yingimu umatñe topñe topñe kakyenjan yâhâwuap.

³⁰ Topñe yukât otmâ kundat me mesek âlâlâ teteyingimu manmâ gai. Otmu bukulipyene nombotñaje gurâ hiliwahowi.

³¹ Yâhâ yeñe biwiyeñe ekmâ otmai memai yakât nângâñetâ ârândâñ otmu yanak banja otmu wain to yu nem gawi mâne Anitâñe yakât matñe ki yingimbâp.

³² Yawu gârâmâ lohimbi belângen mansai yâhâmâ Anitâñe den âiân katyekmâ matñe umatñe yingimu menomai. Yâhâ yeñe yâk yenğâlen torokatmâ yâk orop matñe memai sâm Anitâñe umatñe kakyenjan katmâ kuwikyeksap.

³³ Bukulipne, den sâm aran yukât bâiñe sâmune nângâñet. Yeñe Kutdâhât nângâm menduhuakmâ natik nene sâm otnomai yan bukulipyene hârok takañet sâm mamborañginomai. Mamborañgim tatñetâ hârok takañetâ yan topñe katmâ nenomai.

³⁴ Yâhâ lok nombotñe po yingimu sot pato nene sâm otmâ emetyeñehen tatmâ sot neñetâ ârândâñ otmu yanâmâ taka natik nenomai. Yawu otñetâ Anitâñe nângâmu ki bâlewuap. Yâhâ yakât den âlâ âinohowi yakât matñe yenğâlen takawom yan yakât alahunom.

12

Wâtğât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu âi topñe topñe mem mansain.

¹ Bukulipne, Anitâhât Wâtğât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu âi topñe topñe mem mansain yakât nângâm pâpgumaihât yuwu ekyongomune nângâñet.

² Emelâk Kiristohâlen biwiyeñe ki katbi yan Kâitgu Kâitgu Amboñaje biwiyeñan kionmu yanak Porom Lâpio me wahap tâñât, umut biwiñe bia yawuya hâwim kânângâyekmâ yakât nângâñetâ bulâje otminiop.

³ Yawu gârâmâ Wâtğât mâmâñahât Heakñe lok âlâ me âlâhât biwiyeñan kionmap lok yañe Yesu ki sâm bâlewañgimai. Otmu biwiyeñan ki kionmap yañe Kutdânenñe sâm Yesu mepaenomaihât dop ki tap.

⁴ Otmu Wâtğât mâmâñahât Heak konohâk tatmap. Iknjahâk biwinennjan kionmâ mâmâñe otningimu manmannenñahât bulâje ikñiâk ikñiâk teteningimap.

⁵ Manmannenñahât bulâje ikñiâk ikñiâk teteningimap yakât dopñanâk âi topñe topñe mem Kutdânenñe Yesu hoñ bawañgimain.

⁶ Yesu hoñ bawañgimain yan Anitâ ikñak mâmâñe otningimu kulem âlâlâ memain.

⁷ Yâhâ nenñe tânahom mannehât Wâtğât mâmâñahât Heakñe biwinenñe mem hewewenñe tuhumu manmannenñan tetemap yamâ yuwu.

takamat yakât gekmune bâleap. Yakât gâ hindakmâ gikiâk ari kindâ pânjanjak bam gawom.” Yawu sâam ki ekuwuap.

²² Yakât otmâ yuwu nângânom. Hâknennahât torehenne âlâ me âlâ enjakmunne tânjât otmap ya hârem pilâm âlepne mannomgât dop ki tap.

²³ Otmu hâknennahât torehenne nombotnane âi ki tuhumai yamâ benne menjâleakmain yan bukulipnennane neneknetâ âilonngo otmap. Otmu hâknennahât torehenne teteknan tatmu eknetâ anjakmain sâam hâknenne tihitne otmâ pet sâri latmâ kâtâpgumain.

²⁴ Yâhâ hâknennahât torehenne nombotne âlâmâ teteknan tatmai yamâ ki nângâm ketet otmâ kâtâpgumain. Anitâ iknjak lok tuhum hâkgât torehenne âlâlâ katmu ârândâj olop. Otmu biwi nângân nângânnennan kionmu keterakningimu hâknennahât torehenne âlâhât nângâm anjakmain sâam hâknenne tihitne otmain.

²⁵ Otmu Anitâne lok tuhum hâkgât torehenne âlâlâ kalop yakât otmâ hionjakmâ iknjiâk iknjiâk tatnomaihât dop âlâ ki tap. Yaneâmâ tânahomai yan hâknennane sânduk sâamu kilik milik manmain.

²⁶ Yawu gârâmâ hâknennahât torehenne âlâ me âlâ hiwinne otmap yan hâknenne kerek hâhiwin nângâmain. Yamâ benne hiwinne ya biatmu yanâmâ hâknenne kerek sânduk sâam arimap.

²⁷ Aiop, hâknennan hâum yan yune Kiristohât komot konok mansain nen meneneksap.

²⁸ Komot konohâk mansain yamâ Anitâne âi iknjiâk iknjiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Anjôn nen lok nombotnane lohimbi belângen manmai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongomunne nângânomaihât Anitâne kut aposolo sâam âi ningiop. Yâhâ lohimbine Kiristohâlen biwiyene emelâk katbi ya yengâlen ari Anitâhât biwian den âlâlâ tatmap ya sâam holaqmâ ekyongonetgât lok nombotne kut poropete sâam âi yingimap. Yâhâ den kâsikum yinginetgât lok nombotne âlâmâ kut papasu sâam âi yingimap. Yâhâ âlâmâ kulem menetâ lohimbine eknetâ âlâ kândâkdâ otbuap sâam lok nombotne âi sâam yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimbi mesekyene orop hengemyongonet sâam âi yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimbine wahap wuân me wuângât umburuk otmai ya tânyongonet sâam âi yingimap. Yâhâ âlâmâ Kiristohât komot ya yengât kunlipyene mannet sâam âi yingimap. Yâhâ âlâmâ lok nombotne yengât nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâne ki sâsâne sâamai.

²⁹ Yawu otmâ âi topne topne yingimap. Yakât otmâ yen kerekne aposolo âi yu ki menomai. Me yen kerekne poropete âi ya ki menomai. Me yen kerekne papasu âi ya ki menomai. Me yen kerekne kulem topne topne ki menomai.

³⁰ Me yen kerekne lok ki hengemyongonomai. Me kerek yengât nimbilamyene ki mem purik pilâyingimu den sâsâne ki sâsâne sâanomai. Me bukulipyenane den sâsâne ki sâsâne sâamai ya nângâm purik gurik sâam lohimbi ekyongonomaihât âi ya yen kerek ki yingimap.

³¹ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otyingimu bukulipyene tânyongonetgât nângâm biwiyene hewewen otmu Anitâ ulitgum mannomai. Yawu otmâ bukulipyene orop biwiyenane kepeiakmâ tânahom mannetâ ârândâj otbuap.

13

Bukulipnenne orop biwinennane kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹ Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet. Nimbilammenne mem purik pilâningimu den sâsâne ki sâsâne sâamain, me anjelo yengât den sâamain yan

biwinennañe bukulpnennañe yengâlen ki kepeimain. Yawu otmâ den sâmain ya nângâñetâ hâpu umunñe pâoñ sâmu munñe pato pilâmap, me himbim guñguruñ sâmap, yakât dopñe otmap.

² Yâhâ Anitâñe ikñe biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya nângâm hengengum bukulpnennañe den kâsikum yingim yâk yengâlen biwinennañe ki kepeimain. Yawu otmain ya Anitâñe ekmû tâñât otmap. Otmu Anitâhâlen biwinennañe tiñâk kepeim yan lokñe ki otmai ya otmunñe bukulpnennañe ekñetâ âlâ kândâk otmap. Yawu gârâmâ biwinennañe bukulpnennañe yengâlen ki kepeim manmain yan Anitâñe nenekmu gemap.

³ Otmu senñe âlâlâ tatningimap ya kerek kâsikum lohimbi senñe âlâlâhât umburuk manmai ya yinginom. Me Kiristohât tem lâuwanginom yakât huhopñe kasalipnennañe menenekmâ kâlâwân uneneknomai. Yawu otnom yamâ biwinennañe bukulpnennañe yengâlen ki kepeinom. Yawu otnom yakât Anitâñe nângâningimu ki yahatbuap.

⁴ Yâhâ biwinennañe yengâlen kepeim yuwu otmâ mannom. Buku nombotñañe mem bâlenenekñetâ yakât matñe ki kâpekyinginom. Me sâmbâleninginetâ yakât nângâm mem lohotñe tuhuyeknom. Me nennahâlâk ki nângâmunñe yahatmu hâknenñe mepaenom. Otmu buku nombotñe yengât nângâmunñe ki gewuap. Otmu buku nombotñe yengât ki nângâm bâleyinginom.

⁵ Yâhâ up bia bia ki mannom. Otmu nembe kalem orañgim mannom. Otmu buku nombotñañe hâmeân hâlulu otninginetâ yan tepnenñe ki yahatbuap. Me mem âlâlâ tuhunenekñetâ yakâlâk nângâm matñe yingine sâmbiwinennañe ki mem mannom.

⁶ Yâhâ lohimbi nombotñañe otñetâ bâlewuap ya ekmâ heronñe ki nângâyinginom. Yamâ benñe uwawapñe bia manmâ otñetâ âilongo otbuap ya yengât heronñe nângâyinginom.

⁷ Otmu buku nombotñañe mem ge katneneknomai yan matñe ki otyinginom. Me tep bâle nângâninginomai yan biwinennañe kepeiyekmâ mem tepyene sândukñe tuhuyeknom. Yawu otmunñe yâk orop lohotñan manmâ yâhânomgât biwinennañe mem mannom.

⁸⁻¹⁰ Otmu sâp yiwerene yuâmâ kandi mansain. Yâhâ Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ikñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinennañan katmu bukulpnennañe sâmbiwinennañe kusanmâ ekyongomain. Yawu gârâmâ Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya topñambâek ki nângâmain. Yakât otmâ nângân nângânnenñe holañakmu yan den kakñeâk kakñeâk kâsikum yingimain. Otmu nimbilammenñe mem purik pilâningimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmain ya torokatmâ ki sâmbiwinennañe. Hâmbâi mâne Kiristonñe âwurem ge manman bulâñe ningiwuap yan âi topñe topñe mem mansain yu biatbuap. Âi topñe topñe hârok biatbuap yamâ biwinennañe kepeiakmâ manmain yuwuâk torokatmâ manbisâin.

¹¹ Emelâk nimnaom titipâ tatbinân yanâmâ mete pirik pirik otminiwin. Otmu biwinennañambâ nângân nângân âlâlâ tetemu âwâ mâmâlipnenñe ekyongomunñe nângâñetâ tâñât otminiop. Yawu gârâmâ papato otmâ nimnaom yengât nângân nângân ya pilâwin.

¹² Otmu nenñeâmâ toen umutnenñe enakmunñe âwâlele otmap. Yakât dopñeâk Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ki nângâm hengengumain. Yawu gârâmâ Kiristonñe âwurem gewuap yan Anitâhât biwiñan nângân nângân topñe topñe tatmap ya topñe nângâm pesuk pilânom. Anitâñe biwinennañahât topñe nângâmap yakât dopñeâk nenñe gurâ yâkât topñe nângânom.

¹³ Yâhâ den sâam aran yukât topnje yuwu tap. Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu Kiristo hoñ bawanjim âi topnje topnje memain yuâmâ âwurem gewuawân pesuk sâwuap. Yakât otmâ yuwuâmâ otmâ mannom. Anjoân biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim manmâ yâhânom. Buku oranjim Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwinenñaje kepeim manmâ yâhânom. Otmu Kiristonje âwurem ge menenekbuap yakât nâñgâm biwinenñaje mem mannom. Yawu gârâmâ anjoân biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mannomgât Anitâñe nâñgâmap.

14

Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamyene mem purik pilâyinjimu den sâwi.

¹ Yakât otmâ biwiyenñaje kepeiakmâ konohâk otmu tânahonomaihât nâñgâm manñet. Yawu manmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyinjimu Kiristo hoñ bawanjinetâ bulâñe teteâkgât biwiyene Anitâhâlen kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den kâsikum bukulipyene yinjinetâ nâñgâm henjenñetgât âi ya biwiyenñaje mem manñetgât nanjan.

²⁻⁴ Yakât otmâ yuwu sâamune nâñgâñet. Lok nombotñaje Anitâhât den kâsikum ningimai ya nâñgâmunje keterakningimu manmannenñe kelihakmu manmain. Lok yawuyenñe mem hewewenñe tuhunenekñetâ biwi sânduhân manmain. Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñan nâñgân nâñgân âlâlâ tatmap ya mem lok nombotñe âlâ yengât biwiyenñan katmâ nimbilamyene mem purik pilâyinjimap. Nimbilamyene mem purik pilâyinjimu den sâsâñe ki sâsâñe sâñetâ nâñgâmunje ki keterakningimu yanak Anitâhât nâñgân nâñgân yakât pâpgumain. Yâhâ Anitâ ikñak lok yawuya yengât den nâñgâmap. Yakât otmâ den sâsâñe ki sâsâñe sâmai yan yene biwiyeneâk ârândâñ otmap.

⁵ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe yen kerek nimbilamyene mem purik pilâyinjimu den sâsâñe ki sâsâñe sânomai yakât nâñgâmunje ârândâñ oap. Yawu gârâmâ nimbilamyene mem purik pilâyinjimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmai ya lok âlâ me âlâñe nâñgâm bukulipyene purik gurik sâam ekyongonjetâ nâñgâm henjenñumai yakât gurâ nâñgâmunje âilonjo otmap. Yâhâ lok nombotñeamâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lauyene mem hewewenñe tuhumu lohimbil belângen manmai ya Anitâhât den ekyongomai. Ekyongonjetâ nâñgâm Kiristohâlen biwiyene katñetgâlâk biwinenñe nâñgâm manman. Lok yawuya yengât nâñgâmunje yahatmap.

⁶ Bukulipne, nâñe yengâlen takawom yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamne mem purik pilâñihimu den sâsâñe ki sâsâñe sâamune nâñgâñetâ ki keterakbuap. Yawu otbom yanje ki tânyongowom. Yâhâ yengâlen taka tânyongowom yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât den biwinan katbuap ya ekyongowom. Otmu Anitâhât topnje nâñgâm henjenñetgât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu den kâsikum yingiwom.

⁷ Den sâam aran yukât topnje nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâam yuwu sâwe. Aionñe tuhomainân lok âlâñe kep topnje katmâ membuañe ombe kârikñeâk mem wanjam kumbuap ya bukulpñaje nâñgâm yawuâk watnomai. Yâhâ ombe lohottjan mem wanjam kârikñe ki kumbuap yan bukulpñe nombotñe atene âlâengen kinnomaiñe ombe ki mem henjenñum wanjam gurâ hârem hilipgunomai.

⁸ Otmu âlâen hâam sâamune nâñgâñet. Kapi âlâ yongone sâam arinomai. Yâhâ kapi âlâ yamâ emelâk taka mâtâwân tenjâ tuhummambotyinjinomai. Mambotyinjinetâ lok tem pato yan gâtñe kulet sâwuapñe tenjâ tuhuai ya

yekmâ bukulipne ekyongomu alahunomai. Alahum yekmâ kewewetyeknomai. Yâhâ bukuyeje âlâ yakât ki nângâwuap mon yaŋe teŋgâ tuhunomai ya yeŋgât lauyeŋanâk kionmu kuŋetâ mumbuap. Yawu.

⁹ Yâhâ yakât dopneâk yeŋgâlen gâtne âlâ me âlâhât nimbilamyene Wâtgât mâmâŋahât Heakne mem purik pilâyinŋimu den ki nângân nângânne sânomai ya bukulipyenane nângâŋetâ ki keterakbuap. Yakât nângâŋetâ siru den yawu otbuap.

¹⁰⁻¹¹ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Nen lok topne topne manmâ dennenne ikŋiâk ikŋiâk sâmain. Yakât otmâ lok pupne âlâne hân âlâengembâ taka denyenânâk eknongonomai ya ki nângânôm. Otmu nen gurâ dennenŋanâk ekyongomunne ki nângânomai. Yawu gârâmâ den nângâmmain ya bukulipnenŋane sânomai yanâmâ yâk orop hewewenâk alahunom.

¹² Yakât otmâ yuwu sâmune nângâŋet. Wâtgât mâmâŋahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu âi âlâlâ menehâlâk nângâmai. Yawu nângâm yan wuân âi meŋetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânomai.

¹³ Yâhâ Wâtgât mâmâŋahât Heakne lok âlâ me âlâhât nimbilamyene mem purik pilâyinŋimu den ki nângân nângânne sâmaine den yakât topne nângâm purik gurik sâm bukulipyene ekyongonjetâ nângânomaihât Anitâ ulitguŋet.

¹⁴ Yâhâ Wâtgât mâmâŋahât Heakne nimbilamne mem purik pilânihimu den sâm Anitâ mepaeman ya nângâmu ârândâŋ otmap. Yawu gârâmâ den sâman ya biwinane nângâm ki sâman.

¹⁵ Yakât otmâ yuwu otbom. Nimbilamne mem purik pilânihimu den ki sâsâŋane sâm mepaewom, me kiki mewangiŋwom ya purik gurik sâmune lohimbî orop kinnom yaŋe nângânomai.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ nimbilamyene mem purik pilâyinŋimu den ki sâsâŋane sâm Anitâ mepaenomai yanâmâ bukulipyene den yakât topne ki nângâmmaine yen orop biwi nângân nângân yeŋane ki hikuakmâ konohâk otbuap. Yâhâ Anitâ mepaenjetâ nângâmu ârândâŋ otbuap. Yamâ bukulipyenane nângâŋetâ ki keterakiŋgiwuap. Yakât nângâmune ki dopŋan oap.

¹⁸ Yâhâ nimbilamyene mem purik pilâyinŋimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmai yamâ nâku yawuâk nimbilamne mem purik pilânihimu wangiyekmâ sâman. Yakât nângâm Anitâ mepaeman.

¹⁹ Yawu gârâmâ Kiristohât komot menduhuakmâ kinmain yan senyeŋan kinmune nimbilamne mem purik pilânihimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâm ariwomgât ki nângâman. Yâhâ senyeŋan kinmâ biwinambâ nângân nângân âlepne tetemap ya pâne tâlâwâk ekyongomune nângâm heŋgeŋguŋetgât nângâman.

²⁰ Bukulipne, nimnaom titipâne yu me ya otnehâlâk nângâmai. Yâhâ yeŋe yawu ki nângânomai. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakne nimbilamyene mem purik pilâyinŋimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâne sâm yakâlâk ki nângânomai. Wuân âi meŋetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânomai. Yawu gârâmâ lepatne wuân âlâ ombe tatmâ ki nângâm bâleangimai yakât dopneâk otmâ biwi nângân nângânneŋe galemahonomai.

²¹ Otmu emelâk Anitâhât poropete nombotŋane yâkât den sâm Isirae lohimbî denyenânâk ekyongonjetâ nângâŋetâ gemu bet pilâwi. Yakât otmâ Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbî yuŋe nâhât den nângâŋetâ gemu bet pilâm tem ki lâunihim mansai. Yakât otmâ kasalipyene hâŋgânyongomune hân kâlepnehembâ taka yeŋe denânâk ekyongonomai. Yawu gârâmâ den ekyongonjetâ yawuâk nângâm hâkâŋ otnomai.”

22 Den yawu tap yakât topņe yuwu nâņgânom. Wâtgât mâmâņahât Heakņe launenņe mem hewewenј tuhumu Anitâhât den kâsikum Kiristohât lohimbi yingimunņe nâņgâņetâ bonņe otmap. Yâhâ lohimbi belângen manmaiņeâmâ nâņgâņetâ ki bonņe otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe nimbilammenņe mem purik pilâningimu den sâsâņe ki sâsâņe sâmunņe nâņgâņetâ biwiyenjan hâumu “Kulem yu ki orotņe eksain,” sânomai.

23 Yakât otmâ yeņe menduhuakmâ Kiristo mepaenomai yan Wâtgât mâmâņahât Heakņe yen kerek nimbilamyenņe mem purik pilâyingimu lauyenņe menduhum den ki sâsâņe sânomai yanâmâ bukulipyenņe den yakât topņe ki nâņgâmai me lohimbi belângen manmai yanņe yekmâ, “Bâe, lok yu ondop otmâ biwiyenņe gulip oap,” sânomai. Yawu sâm nâņgâyinginjetâ gewuap.

24 Yâhâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiyenņe mem hewewenј tuhumu Anitâhât den alahumai. Den alahumai yan bukulipyenņe nombotņe Anitâhât den ki nâņgâm henņengumai me lohimbi belângen manmai yanņe denyenņe nâņgâņetâ biwiyenjan hâumu orotmemeyenņe bâlenņe yakât nâņgâņetâ haņ sâyingiwuap.

25 Yakât nâņgâņetâ haņ sâyingimu, “Anitâņe yen orowâk manmâ mâmâņe otyingimap,” yawu sâm yâk mepaenomai.

Nenņe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknom yan ewe karanginom.

26 Yakât otmâ yeņe menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekne sâm yuwu otnomai. Lok nombotņe kepe me kiki mewanginomai. Yâhâ nombotņe âlâmâ biwiyenjambâ nâņgân nâņgân âlâlâ tetewuap ya sâm tetem ekyongonomai. Yâhâ nombotņe âlâmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe den âlâ biwiyenjan katmap ya ekyongonomai. Me nombotņe âlâ yengât nimbilamyenņe mem purik pilâyingimu den ki sâsâņe sânomai. Me nombotņe âlâ yengât biwi nâņgân nâņgânyenņe mem pâronј pilâmu den ki sâsâņe sânomai ya purik gurik sâņetâ bukulipyenņe nâņgânomai. Menduhuakmâ yawu otmâ tânahom mannomai.

27 Yâhâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe lohimbi nombotņe yengât nimbilamyenņe mem purik pilâyingimu den sâsâņe ki sâsâņe sânomai yan lok konok me yâhâp me kalimbu yanņe yahatmâ âlâku ikņiâk ikņiâk sânomai. Yawu otnomai yan lok âlâņe den ki sâsâņe sânomai ya purik gurik sâm lohimbi ekyongomu topņe nâņgânomai.

28 Yawu gârâmâ lok yawuya âlâ orop ki menduhuaknomai yanâmâ yuwu otnomai. Wâtgât mâmâņahât Heakņe lok âlâ me âlâhât nimbilamyenņe mem purik pilâyingimu den sâsâņe ki sâsâņe ya lohimbi senyenjan ki sânomai. Yâhâ biwiyenjanâk nâņgâm Anitâ heronņe nâņgâwanginomai.

29 Otmu Wâtgât mâmâņahât Heakņe lauyenņe mem hewewenј tuhumu Anitâhât den ekyongonomai ya gurâ yawuâk lok konok me yâhâp me kalimbu yanņe yahatmâ den ekyongonomai. Den ekyongonomai yamâ târârâk yai me sâm tâpikguai yakât lok nombotņe tatmâ nâņgâyinginomai.

30 Otmu bukuyenņe âlâņe yahatmâ kinmâ den ekyongowuawân Wâtgât mâmâņahât Heakņe lok âlâhât biwiņe mem hewewenј tuhumu yanâk ki yahatmâ yâku den sâwuap. Anġoân bânņe pilâmu kândikum sâwuap yanņe ekmâ sâm tinј pilâm ge tatmu benņe yâku yahatmâ ekyongowuap.

31-33 Lohimbiņe menduhuakmâ den kakņan ki sahaņginomai. Yawu otmâ ewe karanginomai yanâmâ Anitâņe yekmu ârândâņ otbuap. Yâhâ menduhuakmâ Anitâhât den alahumaiân yeņe ki ewe karangimai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe lauyenņe mem hewewenј tuhuwuap yan ewe

karaŋgim den ya âlâku ikŋiâk ikŋiâk yahatmâ ekyongonomai. Yawu otnomai yan lohimbi kerekŋe den ya nâŋgâŋetâ keterakmu yanâmâ biwiyenye hewewen otbuap.

Otmu Kiristohât komot kapiŋe kapiŋe manmâ araiŋe orotmeme yuwu otnomai.

³⁴ Lohimbi menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaiân imbilipyenye loklipyenye yengât amutgen otmâ den nâŋgânâk tatnomaihât emelâk Anitâŋe Mose ekumu kulemguop.

³⁵ Yakât otmâ imbilipyenye wuân me wuân topŋahât pâpgumai yan lohimbi senyenyan yahatmâ kinmâ topŋe nâŋgâne sâŋm âikumai yakât den pat nâŋgâmune bâleop. Yawu otnomai yamâ anun topŋe. Yawu gârâmâ emetyenyan ari tatnomai yan loklipyenye me âwâlipyenye âiyongonjetâ ekyongonomai.

³⁶ Yawu gârâmâ yenye wuân nâŋgân nâŋgân mem Kiristohât komot kapiŋe kapiŋe tatmâ arai ya yengât orotmeme ki watmai? Yenye kunlipyenye manne sâŋm oai hâ?

³⁷ Yakât otmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Den yan yuâmâ Kutdâhât den ekyongoan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât biwiyenjambâ nâŋgân nâŋgân âlâ tetewuap yakât “Yuâmâ Anitâŋe biwinenyan katmu ekyongoain,” sânomai. Yawu sânomai yan kuyiŋŋetâ ya pilâm nâ tem lâunihinomai. Otmu lok nombotŋenye Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenye mem hewewen tuhumu Kiristohât hoŋ bawaŋgiain sâŋm ekyongonomai ya gurâ ekyongonjetâ tem lâunihinomai.

³⁸ Yawu gârâmâ den yan yu lok ya ekyongonjetâ ki nâŋgâŋŋinomai yamâ yenye betyongonomai.

³⁹ Bukulipne, den ekyongoan yukât bâiŋe sâŋmune nâŋgâŋet. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe lauyenye mem hewewen tuhumu Anitâhât den bukulipyenye kâsikum yinŋinomaihât nâŋgâŋet. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe bukulipyenye yengât nimbilamyenye mem purik pilâyinŋimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sânomai ya ki kuyiŋŋinomai.

⁴⁰ Yakât otmâ den sâsâŋe ki sâsâŋe sânomaiân orotmeme ekyongoan yu watmâ otrjetâ dopŋan otbuap.

15

Anitâŋe Kiristo mumuŋambâ mem yahalop.

¹⁻² Bukulipne, emelâk Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yinŋimune nâŋgâm yâkâlen biwiyenyan kepeim manmâ gai. Yawuâk torokatmâ mannomai otmuâmâ Kiristone âwurem ge meyekmu manman kârikŋahât bulâŋe menomai. Yâhâ den pat âlepŋe yakât nâŋgâŋetâ porap otmu Kiristo betgunomai yanâmâ bulâŋe ya ki menomai. Bulâŋe ya ki memaihât den pat âlepŋe yakât pâŋe tâlâwâk yuwu sâŋm heŋŋenŋumune nâŋgâŋet.

³⁻⁴ Emelâk Kiristohât aposololipŋe yengâlembâ den kunŋe mewan ya ekyongomune ki nâŋgâm heŋŋenŋuwi. Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Kiristone nengât toсахât huhopŋe mem muop. Mum hân kâlehen katŋetâ tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop. Yawu otmu yan Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop yakât den emet inânŋan poropete otmu lok nombotŋenye kulemguwi.

⁵ Yâhâ mumuŋambâ yahalop yakât kakŋan Petoro orop enakmâ den olowot. Yakât kakŋan ikŋe aposololipŋe mem teteyekmu yâk orop den otbi.

⁶ Yakât kakŋanâmâ lohimbiŋe yâkâlen biwiyenyan kepeim manbi ya kiŋitŋe orowâk, dopyenye 500 ya wangiop, ya teteyinŋimu enakbi. Yawu gârâmâ lohimbi ekbi yamâ nombotŋe muŋetâ nombotŋe yawuâk mansai.

⁷ Otmu yakât kakŋan imiŋe Yakowo yâkâlen tetewaŋgimu enakmâ den olowot. Otmu yakât kakŋan aposololipŋe âlâkuâk teteyinŋimu den otbi.

8 Otmu bâineâmâ nâhâlen tetenihim aposolo âi sâam nihiop yakât yuwu sâamune nângânet. Wuân me wuân bilakne kâpekmai yakât dopneâk manmune Kiristone menehop.

9 Yâhâ ki menehop yan ikne komot ya mem bâleyekminiwan. Yawu otyingiminiwan yapâ menekmâ aposolo âi sâam nihiop yakât nângâmune âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otminiwan yakât ninahât nângâmune gemap. Otmu aposolo yengât kunyene manbehât ki nângâman.

10 Yawu gârâmâ Anitâne ikne engatneâk otmâ nângânihim Kiristo hângângumu ge tetenihim aposolo âi sâam nihiop. Âi sâam nihimu yâkât wâtjan kinmâ aposolo nombotjane âi memai ya hârohâk wangiyekmâ âi kârikneâk meman. Âi meman yukât ambone Anitâ. Ikne Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otnihimu âi memune bulâne tetemap.

11 Yakât otmâ aposolo nombotne orop, nenne Kiristohât den pat konok yakâlâk lohimbî ekyongomunne nângâmai. Otmu emelâk den pat yuwuâk ekyongomune nângâm Kutdâhâlen biwiyene katbi.

Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

12 Otmu Anitâne Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât den pat ekyongomunne nângâwi. Yawu gârâmâ topne girawuhât otmâ yen nombotjane sâam hilipgum “Hâmbâi mumuñambâ ki yahatnom,” sâamai?

13 Den yawu sâamai ya bulâne mâneâmâ Anitâne Kiristo mumuñambâ mem yahalop sâam ekyongomain ya bulâne ki otbâp.

14 Otmu Kiristo mumuñambâ ki mem yahalop mâne nenne imbiâk ekyongomunne biwiyene yâkâlen katbâi.

15 Otmu Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Anitâne Kiristo mumuñambâ mem yahalop sâam den golâ ekyongombâin.

16 Otmu torokatmâ sâawe. Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Kiristo mumuñambâ ki mem yahatbâp.

17 Otmu Kiristo mumuñambâ ki mem yahalop mâne yâkne tosanenne ki pilâm manman kâriknahât pat kuningimbâp. Otmu nenne biwinenñane yâkâlen imbiâk kepeimbâin.

18-19 Yâhâ Anitâne manman kâriknahât pat kuningiop yakât bulâne mene sâam Kiristohâlen biwinenñane kepeim mansain. Yawu gârâmâ munom yakât kakñan mumuñambâ mem yahatnenekmu manman kârikñan mannomgât dop ki tap mâne nenne den perâkne nângâmunne bulâne otbâp. Otmu lok belângen manmaine nengât imbiâk otmâ hâhiwin kakñan manmâ gai sâam nângâningimbâi. Otmu emelâk lohimbî nombotne biwiyenane Kiristohâlen kepeim mum gawine orotmeme bâlene otminiwi yakât tosa ki pilâyingimbâp. Yakât otmâ matne umatne yingimu hâhiwin nângâmbisâihât dop yawuâk tatbâp.

20 Bulâñanâk Anitâne Kiristo mumuñambâ mem yahalop. Yakât dopneâk lohimbine Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenñane kepeim mansain, me gâmâlâk yâkâlen biwiyenane kepeinomai nen kerek mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

21-22 Lok topnenneâmâ konok. Tâmbânenne, kutne Aram sâam, ikñahâk otmâ tâpikgum tosa miop. Yakât huhopne Anitâne mumuhât pat kuwanjiop. Yawu otmâ lohimbî yâkâlambâ tetemain nen kerekne engatnenneâk watmâ otmunne bâlemu mum gara gara otmâ gamain. Yawu gârâmâ Kiristone mumuñambâ yahalop yan mumuñambâ yahatmâ manman kârikñan mannomgât mâtâp mem kusâningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñane kepeim

manmâ munom yanâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekmu manman kârikñan mannom.

²³ Anjoân Kiristone mumuñambâ yahalop. Mumuñambâ yahatmâ himbimân yâhâmu Anitâ orop tawot. Otmu âwurem gewuap yan lohimbine yâkâlen biwiyeñane kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenñane kepeim mansain, me gâmâlâk yawuâk mannomai nen kerek Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

²⁴⁻²⁵ Yawu gârâmâ sâp yupâek Kiristone kunnene tatmâ tihitnenne otmâ yâhâwuap. Otmu sâp pesuk sâwuawân Kiristohât kasalipne yu Anitâne mem ge katyekmu yâkât amutgen tatnomai. Lok, âi weke, emet amboñe, senduk banearâ, susun, me sâtne metne topne topne ya kerek mem ge katyekbuap. Ya kerek mem ge katyekmu sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâmu nen Kiristohât komot kerek mumuñambâ mem yahatnenekmu yu ya topne topne kerehâk yâkât amutgen tatnom. Yakât otmâ menduhunenekmâ âwâne Anitâ yâkât amutgen katnenekmu mannom.

²⁶ Otmu sâp yan Mumuhât Amboñe bunewâk mem ge katbuap. Yakât kakñan nenñe yâhâpne ki munom.

²⁷⁻²⁸ Yakât topne teteâkgât emelâk Anitâne lok âlâ den ekumu kulempuop ya yuwu tap.

“Anitâne wahap topne topne ya nanñahât amutgen katyekmu tatnomai.”
Yawu tap.

Yâhâ “wahap topne topne” den yuñe nen hânân gâtne, me himbimân gâtne, me hân kâlehen gâtne nen kerehâk meneneksap. Yâhâ Anitâ ikñahâk menenekmâ nanñahât amutgen katnenekbuap. Yakât otmâ den yuñe Anitâ ikñahât ki miap. Otmu nanñahât gurâ ki miap. Anitâne nen kerehâk menenekmâ Kiristohât amutgen katnenekmu tatnom yanâmâ sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâwuap yan Kiristone âi tuhum tij pilâm nen kerehâk menenekmâ âwâne Anitâ yâkât amutgen katnenekbuap. Otmu ikne gurâ yawuâk âwânahât amutgen tatbuap. Yawu otmâ Anitâne kunnene pato tatbisâp.

²⁹ Otmu Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap yakât torokatmâ sâwe. Bukulipyene nombotñane “Mumuñambâ ki yahatnom,” sâmai. Yawu gârâmâ den sâmai ya bulâne oap otmuâmâ girawuhât otmâ bukulipyene emelâk muwi ya yengât nângâm kutyene mem kinñetâ toen katyekesai? Yâhâ Anitâne bukulipyene mumuñambâ mem yahatyekbuapgât dop ki tap otmuâmâ kutyene mem kinñetâ toen mem katyekmai yamâ imbiâk otmâi.

³⁰ Bukulipne, torokatmâ sâmune nângâñet. Nenñe lohimbi hânñan kulempñan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongomunne lohimbi nombotñane topne âlâlâ mângâenenekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gamain. Yawu gârâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne âi yu pilâmbâin.

³¹ Lohimbi âlâ me âlâ belângen manmaine sâp girawuân me girawuân nohoñetâ mumbom? Yawu nângâm manman. Den ekyongoan yu biwinane nângâmune bulâne oap. Otmu yakât dopneâk yengât yuwu nângâmune bulâne oap. Emelâk Kiristohât den pat âlepne ekyongomune nângâñetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñe katbi. Yapâek biwiyeñane yâkâlen kepeim manmâ gai yakât nângâm mepaeyeksan.

³² Emelâk nâñe Epeso kapi yuân taka Kiristohât den pat âlepne ekyongowan. Sâp yan kapi ambolipne nombotñane kuk otmâ bâsok hâmene mem gulip tuhuwi. Yawu gârâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Epeso kapiân yu âwurem taka nep yuwu ki tuhumbâm.

Otmu torokatmâ sâwe. Lohimbi belângen manmaine yuwu sâmai. “Mumunne pesuk sâwuap. Yakât otmâ engatnenneâk watmâ sot kâle sonjo bau nem herone kaknan manne.” Den yawu sâmai. Yâhâ Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne sonjo bau sot kâle nem herone kaknan manbâm.

³³ Otmu lok yawuyane taka yen orop yawuâk otjetâ dondâ bâleap. Yakât yuwu sâmune nângânet. Lok âlepne lok bâlene orop hero karangim yâhâm genomai yanâmâ lok bâlene lok âlepne ya yengât engatnejan kionjetâ otbuap.

³⁴ Yene nângân nângânyene keterakyingimu bukulipylene Anitâhât den kelangtmai ya yengât nângân nângân ki watnetgât nanjan. Ya kâmbukne. Den ekyongoan yu nângâm anulaknet.

Mumunambâ yahatnom yan towatnenne âlâ tetewuap.

³⁵ Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne yuwu mon sâm âinohonomai. “Nenne girawu otmâ mumunambâ yahatnom? Me mumunambâ yahatnom yan towatnenne girawuya tetewuap?”

³⁶ Yawu sâm âinohonomai yakât matne yuwu sâmune nângânet. Nowo alikne mem hân kâlehen katmain ya mumu kâmne ga takamap. Ga takam hâlihît kânângâmunne ya watmâ yâhâmap. Yâhâ alikne mem hân kâlehen katmain yamâ mumap. Mumu yanak kâmne ga takamu bonne anjo tetemap. Yen yukât topne nângâmai yamâ girawu otmâ manmannenjahât topne pâpgumai? Yawu gârâmâ alikne mem hân kâlehen katmain yakât dopneâk mum hân kâlehen mem ba karakmain. Otmu kâmne ga takamap yakât dopneâk mumunambâ yahatnom.

³⁷ Otmu torokatmâ yuwu sâmune nângânet. Ârok kehetneâk mem hân kâlehen katmain. Yawu gârâmâ kâmne ga takam bonne kinmap yamâ towatne âlâ âlâ.

³⁸ Anitâne ikne engatneâk otmâ sot âlâlâhât bonne otmu kehetne yakât towatne ikniâk ikniâk kalop.

³⁹ Otmu sonjo bau, hambe gumbam, nâi luap, me soki kalapat topne topne yamâ towatne ikniâk ikniâk katyehop. Otmu lok manmannenne gurâ yawuâk ikniâk katningiop.

⁴⁰ Yakât otmâ hânân âliwahap topne topne kalop ya towatne ekmâ “Yuâmâ hânân gâtne,” sâmain. Me himbimân emetsenne pitu âlâlâ kalop ya gurâ ekmâ “Ewamâ himbimân gâtne,” sâmain.

⁴¹ Hilângât emetsenne yakât lajinne ya ikniâk. Otmu omongât emetsenne yakât lajinne ya gurâ ikniâk. Otmu pituhât lajinne ya gurâ ikniâk tap. Yawu.

⁴²⁻⁴³ Otmu dop kum den ekyongoan yukât topne yuwu nângânom. Menlipnenne menenekbi yan wâtnenne ki teteop. Yâhâ wâtnenne tin tin sâmap yapâek mesek topne teteningimu mum gamain. Yakât otmâ mumunne hannongojetâ tâtuk sâmain. Yâhâ Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuap yan hâknenne âne ningimu manman kârikjan mannom. Otmu hâknenne âne ya ningimu enakmunne âlepne nandorone otbuap.

⁴⁴⁻⁴⁹ Kândikum emelâk Anitâne topne katmâ hân mem tâmbânenne, kutne Aram sâm, yâk tuhum yan umutne biwine katbangiop. Yâhâ lok tuhuop yakât Mosenne den kulemguop ya yuwu tap.

“Anitâne lok tuhum umut biwine katbangimu manop.” Den yawu tap.

Yakât otmâ lohimbi Aramgât towat tetewine muop yawuâk mum gara gara otbi. Otmu nen gurâ dop yawuâk otmâ mum tâtuk sânom. Yawu gârâmâ lok âlâ himbimâmbâ ge manop yamâ Kutdânenne Yesu Kiristo. Yâkneâmâ umut biwinenne mem hewewen tuhumu yâkâlen biwinenne kepeimenne

manman kârikñahât pat kuningiop. Yakât otmâ âwurem ge menenekbuawân Anitâñe mumuñambâ mem yahatnenekmâ hâknenne âiñe ningiwuap. Yâhâ emelâk Kiristonje mumuñambâ yahatmâ hâkñe âiñe miop yawuya ningiwuap.

⁵⁰ Bukulipne, den ekyongoan yukât topñe yuwu nâñgânom. Emelâk tosanenñahât huhopñe hânân yu manmâ yâhâm munomgât Anitâñe sâm kalop. Yakât otmâ hânân manman manmain yu torokatmâ himbimân yuwuâk mannomgât dop ki tap.

⁵¹⁻⁵² Yâhâ mumuñambâ yahatnomgât Anitâñe den biwinan kalop yamâ yuwu. Sâp pesuk sâwuawân anjelo âlâñe lâmun bâiñe kunbuap. Lâmun kunmu Anitâñe in yawu, sennenñe pelej bok otmâp yakât dopñeâk mumuñambâ mem yahatnenekbuap. Mem yahatnenekmu lohimbi mannomai ya orop menduhunenekbuap. Menduhunenekmâ manmannenne âiñe ningiwuap yakât dop kum sâwe.

⁵³ Soki âlâ sâmbâlâkñe tatmâ kon sâmâp. Kon sâm bumbulele otmâp. Yakât dopñeâk nenñe hâknenne hâñgñe pilânom.

⁵⁴⁻⁵⁵ Pilâmunñe hâknenne âiñe ningimu hanjalakmâ manman kârikñan manbisâin. Yâhâ sâp yiwerenñe yuâmâ hâhiwin kakñan manmâ mum gamain. Yâhâ hâmbâi hâknenne âiñe ningimu menom yan hâhiwin barak manmâ yâhâmbisâin. Emelâk Anitâñe ya sâm kalopgât otmâ yakât bulâñe tetewuap. Yakât poropete âlâñe den kulemguoop ya yuwu tap.

“Anitâñe Mumuhât Amboñe mem ge katbuap yapâek lohimbi ki munomai.”

Otmu Anitâñe poropete âlâ den yuwu ekumu kulemguoop.

“Bâe, Mumuhât Amboñe, lohimbi hilipyongowuatgât dop biatsap. Otmu hâhiwin yingim yâhâwuatgât dop gurâ ki tap.” Den yawu tap.

⁵⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nâñgâñet. Biwinenñambâ nâñgân nâñgân bâleñe topñe topñe tetemu ya watmâ otmunñe bâlemap. Otmunñe bâlemap yan Anitâhât girem den nâñgâmunñe biwinenñan hâumu girem den ya lonğâem tosa miain sâm nanğanğimain. Yawu manmain yakât huhopñe Manman bâleñahât Amboñe hâhiwin topñe topñe ningimu manmâ mum gamain.

⁵⁷ Yawu gârâmâ Anitâñe tihitnenñe otmâ Kutdânenñe Yesu Kiristo hâñgângumu ge kawenenñan kinmâ tosanenñahât matñe miop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñe kepeim yâkât wâtñan kinmunñe Manman Bâleñahât Amboñe ki mem ge katnenekbuap. Yawuâk manmâ munom otmuâmâ sâp pesuk sâwuawân Anitâñe mumuñambâ mem yahatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâ mepaenom.

⁵⁸ Bukulipne, biwiyeñe Kutdâhâlen tiñâk hikum mannomai. Yawu otmâ âi sâm yingiop yakât biwiyeñe tiñâk kepeim tuhuñetâ bulâñe topñe topñe tetewuap.

16

Yerusalem kapi ambolipñe yeñgât tewetsenñe menduhuwi.

¹ Otmu Yerusalem kapi ambolipñe Kiristohâlen biwiyeñe kepeim mansai ya nombotñe senñe âlâlâhât umburuk mansai ya yeñgât den pat ekyongomune nâñgâwi. Yâhâ yeñe girawu tânyongonom sâm âinohowi yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Galatia kapi ambolipñe tewetsenñe menduhunomai sâm mâtâp tiripyongowan yawuâk yen tiripyongomune otnomai.

² Nâñe yeñgâlen takawom yan nanñe menduhum katne sâm pâinñetâ biatmapgât nâñgâm Sande ârândâñ menduhuaknomai yan nepyenñahât hâmeñe memai yakât torehenñe mem Yerusalem kapi ambolipñe yeñgât pat sâm menduhum konohân katñetâ tatbuap.

³ Otmu takawom yan yeŋe bukulipyene nombotŋe nanŋe mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe yinginomai sâŋ lok katyekbi ya pepa kulemgum yingiwom. Kulemgum yingimune mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe tiripy-ongonjetâ buku otyinginomai.

⁴ Yawu gârâmâ nine orowâk arinomgât mâtâp tetewuap otmuâmâ orowâk arinom.

Pauloŋe nep tuhuwom sâŋ nâŋgân nâŋgân kalop.

⁵ Yâhâ nâmâ Epeso kapi yu pilâm yeŋgâlen takawom. Anŋoân Makeronia hânân kapi tatmâ arap ya yeŋgâlen ari Kiristohât komolipŋe girawu mansai ya kapi ârândân hawangum yekmâ yanak yeŋgâlen takawom.

⁶⁻⁷ Yeŋgâlen takamune yen orop tipŋe mannom. Yawu gârâmâ Kutdânenŋe nâŋgânihimu yen orop sâp kâlep manmâ to yambu pesuk sâek sâŋ mambotbom. Otmu to yambu pesuk sâwuap yan mâtâp meniŋjetâ wosapâ me wosapâ ariwom yakât ki nanŋan.

⁸⁻⁹ Sâp yuâmâ Epeso kapi yuân manmâ Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yingimune lohimbî dondâŋe yâkâlen biwiyene katnomaihât mâtâp teteap. Otmâ lok dondâŋe gurâ mâtâp yu manŋunihine sâŋ oai. Yakât otmâ tipŋe tatmâ âi tuhumune Pentikos hombaŋ otbuawân kapi yu pilâm Makeronia ariwom.

¹⁰⁻¹¹ Timoteoŋe yeŋgâlen takawuap yan ki ekmâ mete kârâ otnomai. Nâŋe Kutdâhât hoŋ bawanŋim âi meman yukât dopŋeâk hoŋ bawanŋim âi memap. Yakât otmâ takamu buku otbaŋŋim mâtâp mewanŋinetâ lohotŋan takamu enaknom. Yâhâ nâmâ bukulipyene orop manmâ yâkât mambotbaŋŋian.

¹² Otmu bukunenŋe Apolo yâkât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Bukulipyene pilânenekmâ yeŋgâlen âwurenomai yan gâ orowâk arinomai sâŋ ekum meme sâsâ tuhum gan. Yawu gârâmâ sâp yiwereneâmâ orowâk takanomaihât hâkâŋ oap. Yâhâ sâp âlâen mâtâp tetewanŋiwuap yanâmâ âlepŋe hânŋangumune yeŋgâlen takawuap.

Den bâŋe sâop.

¹³ Otmu yeŋe Kiristohât wâtŋan kinmâ yuwu otmâ mannomai. Biwiyenambâ nâŋgân nâŋgân bâleŋe âlâlâ tetemu ya watmâ otmain sâŋ biwiyene galemahom mannomai. Me bukulipyene nombotŋe Kiristohât den kelaŋatmaiŋe enŋatyenŋan kionmaiŋe biwiyene ki pâlâmŋe otbuap. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyeneŋe hikuakmâ konohâk otmu tânahom mannomai. Otmu lohimbî belâŋen manmaiŋe mâtâp manŋuyingimaihât kârihem kinmâ manmanyene galemahom mannomai.

¹⁴ Otmu Kiristo orop biwiyeneŋe kepeiakmâ konohâk otmu tep âlep nanŋanŋim hoŋ bawanŋinomai.

¹⁵⁻¹⁶ Bukulipne, anŋoân yeŋgâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Setepanas sâŋ, hep torehenlipŋe orowâk Kiristohâlen biwiyeneŋe kepeiwi. Yawu otbi yapâek manmâ gai ya topyene nâŋgâm heŋgenŋuai. Otmu Akaia hânân kapi tatmâ arap yakât ambolipŋe Kiristohâlen biwiyeneŋe kepeim manmai ya yeŋgât nâŋgâm yâkŋe hoŋ bayŋŋim mansai. Yakât otmâ yeŋe lohimbî yawuya yeŋgât nâŋgâŋetâ yahatmu amutyenŋan manŋetgât nanŋan.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu yen orop ki enakmâ mansaingât tepne dondâ nâŋgânyingian. Yawu gârâmâ Setepanas bukuyâhâtŋe, kutyetŋe Potunato yet Akaiko sâŋ, yâkŋe yeŋe tepyene nâŋgânihai yakât eknohonjetâ biwine huruŋ sâop. Yakât otmâ tep hero nâŋgânyingian. Otmu hânŋanyongomune âwurenomai yan nâŋe herone nâŋgânyingim mansan yakât den pat ekyongonjetâ yen gurâ yawuâk biwiyene huruŋ sâwuap. Yakât otmâ yeŋgâlen takanomai yan ewe katyeknomaihât nanŋan.

¹⁹ Den bâiņe sâwoman. Asia hânân yu kapi tatmâ arap yakât ambolipņaje biwiyeņe Kiristohâlen kepeim mansaiņe yeņgât nâņgâyiņgiai. Otmu lohimbi yâhâp, kutyetņe Akuila yet Pisisila, lohimbi nombotņaje yâk yetgât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den alahum kiki mewangim mepaemai yaje orowâk yeņgât nâņgâyiņgiai.

²⁰ Otmu bukulpne nâ orowâk tânahom mansainņe yawuâk nâņgâyiņgiai. Otmu Anitâ yet Kiristohâlen biwiyeņaje kepeim mansai yeņe heroņe nanņanņinomial.

²¹ Otmu lok ekap yu kulemgwap yu ekumune kiripi nihimu nine bâtnaje bâiņehen kutne kulemgwan yu ekmâ nâņe heroņe nâņgâyiņgian yawu nâņgânomial.

²² Yawu gârâmâ yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâņe Kutdânenņe ki ewe katmâ yâkâlen biwiyeņaje kepeim mansai yamâ Anitâņe hilipyongowuapgât nanņan. Yakât Kutdânenņe âwurem gewuap.

²³ Kutdânenņe Yesu tihitnenņe otmapņe biwi nâņgân nâņgânyeņe mem konohân tuhumu kepeiakmâ manņetgât Anitâ ulitguman.

²⁴ Yen orop biwinenņaje Kiristohâlen kepeim mansain. Yawu manmâ biwinaje kepeiyekmâ nâņgâyiņgim mansan. Yawuâk.

Nâ bukuyeņe,
Paulo

2 Korinti

Pauloŋe Korinti yengât ekap betŋan kulemgum katyiŋgiop.

O bukulipne,

¹ Yen Korinti kapi ambolipne otmu Akaia hânân kapi nombotŋe tatmâ arap ya ambolipne orop Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim tem lâuwanŋim manŋetgât Anitâŋe meyeŋop. Nâ Paulo. Emelâk Awoŋnenŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât aposolo sâŋm âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenŋe âlâ, kutŋe Timoteo, yâkŋe nâ orop tânahom mansait. Netŋe heronŋe nâŋgâyiŋgiŋim ekap yu kulemgum katyiŋgiŋait.

² Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe enŋatyetŋeâk otmâ nâŋgâyiŋgiŋim tihityeŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nâŋgâyiŋgiŋim ulitgum gaman.

Anitâŋe biwi sânduhân katnenekmap.

³⁻⁴ Umatŋe topŋe topŋe teteningimawân Awoŋnenŋe Anitâ, Tihit tihit otmu Biwi Sânduk Amboŋenŋe mem hewewenŋe tuhunenekmâ biwi sânduhân katnenekmap. Yakât nâŋgâm Kutdânenŋe Yesu Kiristo âwâŋe mepaem mannom. Otmu bukulipnenŋe yengâlen umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap nenŋe gurâ yâkât wâtŋan kinmâ yan mem sânduk tuhuyeknom.

⁵ Emelâk Kiristonŋe ikŋe den pat âlepŋe ekyongominiop ya nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhuŋetâ sâtŋum muop. Otmu nenŋe yâkâlen biwinenŋe kepeim tem lâuwanŋim den pat âlepŋe lohimbi ekyongomunŋe nombotŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm emelâk Kiristo mem âlâlâ tuhuwi yakât dopŋeâk mem âlâlâ tuhuneneksai. Yawu gârâmâ biwinenŋe Kiristo orop hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ mem âlâlâ tuhunenekmaiân yâkŋe mem hewewenŋe tuhunenekmu biwi sânduhân manmain.

⁶ Otmu yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manŋetâ manman kârikŋan katyekbuapgât nâŋgâm netŋe tem lâuwanŋim manmutŋe umatŋe âlâlâ kaknetŋan yâhâmap. Yâhâ umatŋe âlâlâ kaknetŋan yâhâmap yan ikŋe wâtŋan kinmâ biwinetŋe yâkâlenâk kepeim manmutŋe biwinetŋe ki orotok sâmap. Otmu yen gurâ yawu manŋetâ umatŋe âlâlâ teteyiŋgiwuawân biwiyenŋe ki orotok sâwuap.

⁷ Yeŋe yawu manmâ ki lohotŋe otnomai yakât nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmait.

⁸ Bukulipne, emelâk Asia hânân manbit yan umatŋe dondâhâlâk kaknetŋan yâhâmu hâhiwin nâŋgâwit yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Umatŋe ya kaknetŋan yâhâmu biwinetŋe orotok sâop yan mumutŋe hâknetŋe sânduk sâwuapgât nâŋgâwit.

⁹ Otmu emelâk Anitâŋe mundomgât sâpŋe kalop ya tetenitgiwomap sâŋm biwinetŋe memâk manbit. Yawu gârâmâ netŋe wâtnetŋanâk torokatmâ mandomgât dop ki tap. Yakât nâŋgâmutŋe haŋ sânitgiâkgât Anitâŋe nâŋgâmu umatŋe yu kaknetŋan yâhâop. Umatŋe yu kaknetŋan yâhâmu yan biwinetŋe yâkâlen kepeim wâtŋan kindehât mem hewewenŋe tuhuneleŋop. Yawu tuhunelekmâ yan lok mumuŋe mumuŋambâ mem yahatyekmu mannomai yakât dopŋeâk mâmâŋe otnitgimu biwinetŋe huruŋ sâmu manman âlepŋan manbit.

¹⁰ Yawu otmâ umatŋe kaknetŋan yâhâop yapâ menelehop. Otmu sâp âlâen umatŋe âlâ kaknetŋan yâhâuwawân yawuâk yapâ menelekmâ manman âlepŋan katnelekbe sâm ki pâpŋuwuap.

¹¹ Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Umatŋe kaknetŋan yâhâuwuap yan yen lok kiŋgitŋe orowâkŋe biwiyenŋe hikum netgât nâŋgâm Anitâ ulitguno-mai. Anitâ ulitgunetâ yawuâk tepŋe nâŋgânitgimu hâmenetŋe kinbuap. Yakât otmâ netgât sâm heronŋe otbaŋgim mepaenomai.

¹² Yeŋe nâŋgâm bâlenihimaihât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otnihimu yen otmu lohimbî belângen manmai den perâkŋe âlâ ki ekyongom gaman. Otmu yu me ya otyiŋgiman ya gurâ uwawapŋe bia otyiŋgiman. Yawu otyiŋgiman yan lohimbî belângen manmai ya yeŋgât orotmeme me nâŋgân nâŋgân ki watmâ otyiŋgiman. Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine ekmu ârândânŋe oap yawu biwinanŋe nanŋan. Yakât otmâ ki anŋulakmâ mansan.

¹³ Emelâk den kulemgumune sâlikum topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunetgât den ya topŋambâek kulemgum katyiŋgiwan.

¹⁴ Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe nombotŋanŋe den ya sâlikum nâhât biwinan girawu tap yakât nâŋgâŋetâ ki keterakyiŋgimu nâŋgâm bâlenihim gai. Yawu gârâmâ biwinan tap yu nâŋgâm heŋgeŋgum ewe katnekŋetgât biwine mem mansan. Ewe katnekŋetâ biwinenŋanŋe hikuakmâ konohâk otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo âwurem gewuawân yâkât senŋan kinmâ heronŋe nanŋanŋinom.

Paulonŋe Korinti kapi ariwuapgât nâŋgâmu umatŋe otmu pilâop.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ yeŋe heronŋe nâŋgânihim mansai yakât ki nâŋgâm ketet otman. Emelâk Epeso kapiânâk tatmâ den yuwu katyiŋgiwan.

“Kapi yu pilâm Makeronia hânân ariwom yan anŋoân saru hâtikum yeŋgâlen takamune tipiŋe tatnom. Tipiŋe tatmâ mâtâp menihinetâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipŋe yekmâ benŋe âlâkuâk yeŋgâlen âwurem takamune tatnom. Otmu yapâ yawuâk mâtâp menihinetâ Yuraia hânân ariwom.”

¹⁷ Biwinanŋe yawu nâŋgâm den ya yeŋgâlen katmune takamu ekbi. Sâp yan mâtâp biatmu yeŋgâlen ki takawan. Yakât otmâ nâhâitŋe “Taka nenekbom sâop yamâ imbiâk sâop,” yawu mon nâŋgâwi. Nâŋe yu me ya otbom sâm ekyongoman yakât kakŋan ninahâlâk nâŋgâmunne yahatmu nâŋgân nâŋgân âlâ ki hâukuman. Me biwi yâhâp ki otman.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Anitâmâ bulâŋe Amboŋe. Yakât otmâ yâkŋe den imbiâk ki eknongomap. Yakât otmâ nâŋe Sila yet Timoteo orop Anitâhât nanŋe Yesu Kiristo yâkât den pat âlepŋe ya kâsikum yiŋgiminiwin yan Kiristonŋe den imbiâk eknongominiop yawu sâm ki ekyongominiwin. Yâkŋe Anitâhât den bulâŋe eknongominiop ya nenŋe gurâ tâŋ tâŋâk ekyongominiwin.

²⁰ Otmu emet inânŋan Anitâŋe nen Yura lohimbî otmu yen pâku lohimbî tihitnenŋe otmâ ikŋe hoŋ bawaŋe hâŋgâŋgumu ge manman âlepŋan katnenekbuap sâm den hikuop. Yâhâ Yesu Kiristonŋe hohetnenŋan tetem manop yâkâlen den yakât bulâŋe aksisihâk tetem heŋgeŋguop. Yakât otmâ nenŋe bulâŋe yakât nâŋgâm “ya bonŋanâk” sâm Anitâ mepaemain. Anitâ ikŋak mâmâŋe otningimu Kiristohâlen biwinenŋanŋe tiŋâk kepeim kârihem manmain.

²¹⁻²² Yawu manmâ yâhânehât Anitâŋe menenekmâ nine nanne baratne sâm pat kuningiop. Pat yakât bulâŋe ki biatningiâkgât Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge biwinenŋe mem hewewenŋe tuhunenekmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâŋe menenekmâ ikŋan torokatnenekmu manman kârikŋahât bulâŋe menom yakât nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmain.

23-24 Yengâlen ki takawan yakât yuwu sâmunen nângânet. Yengâlen taka kuwikyekmâ den sâyîngiwomgât nângâmune umatne olop. Yawuhât otmâ Epeso kapi pilâm Makeronia hânân tân tânâk takawan. Yeje Kiristohâlen biwiyeñe kepeim mansai. Yakât otmâ den wuân me wuângât nângânetâ bulâne otmu lâum manjetgât nen Kiristohât aposololipñe ki meme sâsâ tuhuyekmain. Yawu otmâ yeje biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmu herone nannganget sâm yen orop buku orangim tânahom mansain. Den yan yu Anitâne nângâmu bulâne oap.

2

1 Yâhâ emelâk yengâlen taka den sâyîngiwan yan yengâlen gâtne nombotñe nângâm bâlenihiwi. Yakât otmâ âlâkuâk taka den sâyîngimune tepyeñe bâlemap sâm pilâm yuân tohowan.

2 Yawu gârâmâ yengâlen taka den sâyîngimune tepyeñe bâleop mâne yengu yawuâk otmâ tep hero kakñan ki katnekbâi.

3 Yâhâ nâne topne katmâ Kiristohât den pat âlepne kâsikum yîngiminiwan. Yakât otmâ yeje otbi mewi yakât nângâmune biwine herone otminiop yakât nângâm yeje yawuâk otmâ mannomai, yawu biwinane nângâwan. Yakât otmâ yengâlen takawan mâne tep herone kakñan katnekbâihât dopne otbâp. Yamâ taka den sâyîngimune nângâm bâlenihinomai nângâm pepa kulemgum katyîngimune ekbi.

4 Yawu gârâmâ biwinane kepeiyekmâ mansan. Yakât otmâ pepa kulemguwan ya sâlikum nângânetâ tepyeñe bâlewuap nângâm tepne nângâyîngim dondâ isewan. Yawu otmâ ya sâlikum nângâm nâhâitne “Nângâningimap yanak pepa yu kulemgum katningimu takap,” sâm nângânomaihât yawu kulemguwan.

Lok âlâne otmâ tâpikguop yakât tosa pilâwanngiwi.

5-6 Yengâlen gâtne lok âlâne otmâ tâpikguminiop. Yakât otmâ lohimbi dondâne tep bâle pato nângâwanngim den âiân katbi. Den âiân katmâ sâm hârewanngim kewilânetâ ari biwine gemu manmâ gap. Lok yan ye yen orowâk manmâ otmu bâleop yakât otmâ yeje kewilânetâ manmâ gap yakât nângâmune ârândân oap. Den sâm hârewanngiwi yamâ pesuk sâwanngimu yengâlen torokalakmu manjetgât nanngan.

7 Yâkne yawuâk tâtâem otmâ manmâ yâhâmu biwine mumu yanak Kiristo betgumapgât yanak tosanje pilâm biwine mem hewewen tuhunetâ orowâk mannomai.

8 Otmu tepyeñe nângâwanngim mansai yakât nângâmu keterakbanngiâkgât buku otbannginomai.

9 Otmu yeje nâhât sât watmâ lok ya den âiân katmâ sâm hârewannginomai me bia yawu biwinane nângâm pepa kulemgum katyîngiwan.

10 Yâhâ otmâ tâpikguop yakât tosa ninahâk ki pilâwanngiwom. Angoân yeje tosanje pilâwannginomai yan yengât nângâmune ârândân otbuap. Yeje yawu otñetâ nâku yawuâk tosanje pilâwanngiwom yan Kiristone yakât nângâmu ârândân otbuap.

11 Otmu Satan Manman bâlenjahât Amboñe nen kerek hiliwahonehât kâitnongomap yakât topne nângâm hennguin. Yakât otmâ lok yakât tosa pilâwannginom yanâmâ Satangât mâtâp mannguwannom.

Paulone Epeso kapi pilâm Makeronia hânân ariop.

12 Otmu bukune Titone yengâlembâ takamu Toroa kapiân penanngiakmâ yengât den pat eknomu nângâwom sâm Epeso kapi pilâm Toroa kapiân ari mambotbanngiwan. Mambotbanngiwan yan Kiristo honng bawanngim yakât den pat

âlepne kapi ambolipne kâsikum yingiwani. Kâsikum yingimune lohimbi dondâne yâkâlen biwiyene katbi.

¹³ Yawu gârâmâ mambotbangimune biatmu yanak yengât nângâm dondâ gorânihiop. Yakât otmâ kapi ambolipne pilâyekmâ wanga mem Makeronia hânân takawan. Takamune penangiakmâ yengât den pat ya eknohop.

Kiristohât den pat ekyongonetâ nângânetâ âilonjo olop.

¹⁴ Yengât den pat eknohomu nângâm biwine sânduk sâmu Anitâ mepaewan. Nenpe Kiristo orop biwinenpe kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Anitâne mâmâne otningimu yâkât âi memunpe bulâne tetemap. Mâmâne otningimu Kiristohât den pat âlepne sâm haok tuhumunpe hânjan kulemjan arimap. Otmu nenpe hotompe nângâmunpe âilonjo otmap yakât dopneâk lohimbi hânjan kulemjan manmâ arape den pat âlepne ya nângânetâ âilonjo otmap.

¹⁵⁻¹⁶ Nângânetâ âilonjo otmu Manman Ambonape mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyene katnetâ manman kârikjahât pat kuyingimap. Lohimbi yaneâmâ den pat ya nângânetâ hotompe âilonjo pilâmap yakât dop otmap. Yâhâ lohimbi nombotpe hiliwahonomaihât pat mansape ya nângânetâ korokpe pilâmap yakât dop otmap. Yakât otmâ nângânetâ gemu bet pilâm hiliwahonomai. Lok girawuyape âi yu mejetâ dopjan otbuap? Yakât yuwu sâmune nângânet. Kiristone menenekmâ aposolo âi sâm ningiop. Yakât otmâ hoj bawangim yâkât den pat âlepne ekyongomain. Ekyongomain yan hotompe pilâmu nângâmunpe âilonjo otmap yakât dopneâk Anitâne nângâningimu âilonjo otmap.

¹⁷ Yâhâ lok perâkpe dondâhâlâkpe biwiyene kurihiakmâ tewetsenjahâlâk nângâm yengâlen taka Kiristohât den pat kelangatmâ kâsikum yingimai. Yâkpe otmai yawu ki otmain. Anitâ ikpak den âlâlâ biwinenjan katmap ya ekyongomain. Yâkpe nenekmu ârândâj olâk sâm Kiristo hoj bawangim den tâj tâjâk ekyongomain.

3

Nenpe wâtnenjanâk kinmâ Kiristo hoj bawanginomgât dop ki tap.

¹ Den ekyongoan yu nângâm nâhâitpe “Ikjahât nângâmu yahatsap” sâmai me bia? Den âlâ yuwu sâmune nângânet. Emelâk lok nombotpe yengât bukulpypenape herone nângâyingim pepa mem kulemgum yingiwani ya mem taka tiripyongonetâ sâlikum buku otyinginetâ orowâk tatmâ den kâsikum yingim gai. Otmu âiyene tuhum pesuk pilâm Kiristohât komot âlâhâlen ari nep tuhonomai yan “Pepa kulemgum ninginetâ mem ari tiripyongonom,” sâm ulityongonomai. Yawu otmai yamâ nâpe yawu ki otman.

² Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhât âi yukât toppe nângâne sâm otjetâ pepa âlâ ki tiripyongomune eknomai. Yengât manmanyene ekmai yan nâhât pepa ekmai yakât dop oap. Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet.

³ Kiristone hângânnohomu ikpe den pat âlepne ekyongowan. Ekyongomune nângânetâ Anitâ Manman Ambonape ikpe Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyene katbi. Yakât otmâ yengâlen bulâne teteap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne manmanyene eknomai yan nâpe Kiristo hoj bawangiman yakât toppe nângâm hegenunomai. Yakât otmâ yene pepa kulemgum nihinomaihât ki nângâman. Otmu torokatmâ sâwe. Emelâhâmâ Anitâne girem den Mose ekumu tape mem kulenguop ya Isirae lohimbi sâlikum Anitâhât toppe tipine nângâwi. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ Wâtgât mâmânahât Heakne Anitâhât biwinan den âlâlâ tatmap ya mem biwinenjan katmap.

4-5 Yakât otmâ nenje wâtnenñanâk kinmâ âi memunje bulâje tetemap sânomgât dop âlâ ki tap. Kiristohâlen biwinenñaje tiñâk kepeim Anitâhât wâtñan kinmâ âi memunje nenekmu dopñan otmap.

6 Kiristone manman kârikñahât mâtâp âiñe mem teteningiop. Yakât otmâ hoñ bawanjiwehât Anitâje menekmâ âi sâm nihiop. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu mâtâp âiñe ya watmâ yâhâm yan manman kârikñahât bulâje membom. Yâhâ lohimbiñe girem den nâñgâmai yan biwiyenambâ nâñgân nâñgân bâleñe tetemu otñetâ bâlemap. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ otnomai yan matñe umatñe yingimu mem hiliwahonoma.

Kiristone mâtâp âiñe meningiop yakât nâñgâmunje yahatmap.

7-11 Emelâk Anitâje girem den Mose ekumu tape mem kulempuop. Yakât kakñan girem den ya Isirae lohimbi ekyongomu nâñgâñetâ biwi nâñgân nâñgânyenñan hâumu yan otmâ tâpikguminiwi yakât nâñgâm anulakbi. Otmu yapâek girem den lâum pâpgum yanjak hiliwahonomgât pat mansain yawu nâñgâm manmâ gai.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepñe nâñgâmunje Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñan tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim mansain. Yawu manmunje Anitâje tosa pilâm manman kârikñahât pat kuningimu mansain yawu nâñgâmunje biwinenñe huruñ sâmap. Biwinenñe huruñ sâmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu Kiristo hoñ bawanjim mansain.

Kândikum emelâk Anitâje girem den ya Mose ekumu kulempuop yan ikñe lañinñaje siliñ siliñ sâm Mosehât kundennan hâumu kaok bolañ bolañ olop. Yawu otmu pumñambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenne kâiâkñe olop. Kundenne kâiâkñe olop yamâ Isirae lohimbiñe ekñetâ irik irik sâmu dâñjâk ki ekbi.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepñe nâñgâmain yan Anitâhât lañinñaje biwi nâñgân nâñgânnenñan pilâmu hañ sâningimap yamâ bok sâwuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk lañinñaje Mosehât kundennan hâuop yamâ bialop. Yâhâ sâp yuâmâ lañinñaje lok biwinenñan pilâmap yanñeamâ emelâk gâtñe ya wangim biwinenñan pilâm yâhâwuap. Yakât otmâ nâñgâmunje âlâ kândâkdâ otmap.

12 Otmu nenje Kiristohât den pat âlepñe lohimbi kâsikum yingimunje nâñgâmai. Nâñgâmai yan Anitâhât lañinñaje biwiyenñan pilâmu hañ sâyingiwuap yakât nâñgâm den tññ tññâk kâsikum yingimain.

13 Yâhâ emelâk Moseñe olop yan hâum sâmune nâñgâñet. Emelâk Moseñe Sinai pumñan yâhâmu Anitâ orop den olowot. Den otmutâ yan yâkât lañinñaje Mosehât kundennan hâumu kaok bolañ bolañ olop. Yâhâ den otmutâ pesuk sâmu pumñambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenne kâiâkñe olop. Otmu Anitâhât den Isirae lohimbi ekyongop yan lañinñe biatmu kundenne ekmai sâm sângum potonñe mem kundenne kâtâpgum den ekyongop. Yawu ekyongom benje âlâkuâk Anitâ orop den otde sâm pumñan âwurem yâhâop yan sângum potonñaje kundenne kâtâpguop ya mem gahaemu den olowot. Den otmutâ lañinñaje kundennan hâumu âlâkuâk kaok bolañ bolañ olop. Yawu gârâmâ emelâk Mose otmu Isirae lohimbiñe otminiwi ya watmâ ki otmâ mansain. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet.

14-16 Moseñe kundenne kâtâpgumu Isirae lohimbiñe ki ekbi yakât dopñeâk biwi nâñgân nâñgânyenñe mañguakmu Anitâhât den ekyongop ya nâñgâñetâ ki keterakyingiop. Sâp yapâek Isirae lohimbi tetem manmâ gai ya yengât biwi nâñgân nâñgânyenñe yawuâk mañguakmu miti den kândikum kulempuwi

ya sâlikum nângânetâ ki keterakyiŋgimap. Yawu gârâmâ Moseŋe âwurem Anitâhâlen yâhâop yakât den kulemgwuop ya yuwu tap.

“Kutdâhâlen âwurem yâhâwe sâm sâŋgum potonŋaŋe kundenne kâtâpŋuop ya mem gahaem ehop.” Den yawu tap.

Otmu yakât dopŋeâk Isirae lohimbi otmu lohimbi wosapâ wosapâ manmai yaŋe Kutdânenŋe Kiristohâlen biwiyene katmai yan ikŋak biwi nângân nângânyene mem pâron pilâyŋgimu miti den ya sâlikum nângânetâ keterakyiŋgimap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâŋe Kutdâhâlen biwiyene katmai yan girem den topŋe topŋe kulemgwuwi yapâ holanŋyekmap. Otmu Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewen tuhuyekmu Anitâhât den nângânetâ keterakyiŋgimap.

¹⁸ Otmu Moseŋe Kutdâ orop den olowot yan yâkât laŋinŋaŋe Mosehât kundenne hâumu kaok bolan bolan olop yan Isirae lohimbiŋe Kutdâhât towatŋe ekbi. Yâhâ nen gurâ yakât dopŋeâk mansain yakât yuwu sâmune nângânet. Nenneâmâ aŋoân Kutdâhâlen biwinenŋaŋe kepeim tem lâuwanŋim manbin. Yawu manmunŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewen tuhunenekmu Kutdâŋe olop miop yawu otneâk nângâwin. Yawu otneâk nângâwin yan mâmâŋe otniŋgimu olop miop yawu otmâ manne sâm otmunŋe nenekmu tipŋe âlepŋe olop. Otmu yakât kakŋan otbin mewin ya wangim tem lâuwanŋim manmunŋe nenekmu ârândâŋ oap. Otmu yawuâk mâmâŋe otniŋgimu manmâ yâhânom yanâmâ Kutdâŋe olop miop yawu otmunŋe nenekmu dopŋan otbuap. Yakât nângâm yawuâk otmâ mannom yan lohimbiŋe manmannenŋan Kutdâhât towatŋe eknomai.

4

Pauloŋe Kiristohât den pat âlepŋe ki kelanŋatmâ ekyongop.

¹ Nâŋe Kiristohât den pat âlepŋe pâku lohimbi kâsikum yŋgiwehât Anitâŋe tepŋe nângânihim aposolo âi sâm nihiop. Yakât otmâ âi yu memune umatŋe âlâlâ tetenihiŋimu biwine ki orotok sâmap.

² Kiristohât den pat yamâ bulâŋe. Yakât otmâ Anitâhât senŋan manmâ den ya ki kelanŋatmâ kâityongoman. Lohimbi kerekŋe den pat yu nângânetâ bulâŋe otmu nâhâtŋe “Den bulâŋe eknongomap” sâŋetgât uwawapŋe bia manmâ den tâŋ tâŋâk ekyongoman.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ den pat yu lohimbi belâŋen manmai ya ekyongomune nângânetâ helekŋe otmap. Ya yengât topyene yuwu sâmune nângânet. Anitâhât laŋinŋaŋe biwiyenŋan pilâmu Kiristohât den pat nângânetâ haŋ sâyŋgimap sâm Manman bâlenŋahât Amboŋaŋe biwi nângân nângânyene kâtâpŋuyŋgimu omoŋ bâlenŋan tatmai. Yakât otmâ den pat âlepŋe ekyongomune nângânetâ ki keterakyiŋgimap. Nângânetâ ki keterakyiŋgimap yakât otmâ Kiristo yet Anitâ topyetŋe dop konohâk oap yakât gurâ ki nângânetâ keterakyiŋgimap.

⁵ Yeŋe nâhât nângânetâ yahalâkgât ki nângâman. Kutdânenŋe Kiristo yâkât tem lâuwanŋim mepaenŋetgât yâkât den pat âlepŋe kâsikum yŋgim hoŋ bayŋgiman.

⁶ Kândikum emelâk Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgowân omoŋ pato sâhâm iop. Omoŋ sâhâop ya Anitâŋe sâmu laŋinŋe pilâop. Yakât dopŋeâk lohimbi kerek nenŋe omoŋ bâlenŋan manminiwin yan yâkŋe sâmu laŋinŋaŋe biwinenŋan pilâop. Biwinenŋan pilâmu haŋ sâniŋgimu ikŋe biwiŋan girawu tap yamâ Kiristoŋe olop miop yan tetemu ekbin.

Anitâhât wâtŋan kinmain yan biwinenŋe ki gemap.

7 Yawu gârâmâ Anitâhât lajinnaŋe biwinenŋan pilâmu haŋ sâningimu ikŋe biwiŋan tap ya nâŋgâmain. Umatŋe topŋe topŋe teteningimu hâhiwin kakŋan manmunŋe wâtneŋe orotok sâmap. Wâtneŋe orotok sâmu Anitâhât wâtŋanâk kinmâ Kiristohât den kâsikum yinŋimunŋe nâŋgâŋetâ manman âlepŋahât bulâŋe teteyinŋimu ekmai. Ya ekma yan Anitâhât wâtŋe ekmai.

8 Yâhâ lok belâŋen manmaiŋe hâhiwin ningiŋetâ biwinenŋe orotok sâmap. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtŋan kinmunŋe yanâmâ biwinenŋe ki gemap. Yawu manmunŋe mâtâp maŋguningine sâm pâpŋumai.

9 Otmu mem âlâlâ tuhunenekmaiân bâsok mumain. Yawu otmai tuhunenekmaiâke yamâ benŋe Anitâŋe nâŋgâningimu hâmenenŋe kinmap.

10-11 Emelâk Yura nengât papatolipnenŋaŋe Yesu mem ge katne sâm mem âlâlâ tuhun ganetâ hâhiwin kakŋan manmâ muop. Yakât dopŋeâk lohimbi belâŋen manmaiŋe nen mem ge katnenekne sâm mem âlâlâ tuhunenekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ bâsok bâsohâk mumain. Yawu gârâmâ Yesuhât wâtŋan kinmâ yâkât âi ya memain yan lohimbi yaŋe nenekmâ Yesuŋe muŋambâ yahatmâ mâmâŋe otyinŋimu âi memai nengât yawu nâŋgâmai.

12 Nenŋe yeŋgât nâŋgâm âi mem hâhiwin kakŋan manmain. Yawu manmain yakât huhopŋe yeŋe yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeiŋetâ manman kârikŋahât pat kuyinŋimu mansai.

13 Emelâk lok âlâ umatŋe tetewaŋgimu den kuleŋguop ya yuwu tap.

“Yâkâlen biwiŋaŋe kepeim manban yakât nâŋgâm ekuwan.” Den yawu tap.

Lok yaŋe Kutdâhâlen biwiŋaŋe kepeiop yakât den ekuop. Yakât dopŋeâk Kutdâhâlen biwinenŋaŋe kepeim ikŋe den pat âlepŋe lohimbi ekyongomain.

14 Otmu yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmâ yâhânom otmuâmâ Anitâŋe Kiristo muŋambâ mem yahalop yakât dopŋeâk yen orowâk muŋambâ mem yahatnenekmu yâkât senŋan kinnom.

15 Yakât nâŋgâm manman âlepŋahât bulâŋe yeŋgâlen teteyinŋiâkgât nenŋe hâhiwin kakŋan Kutdâ hoŋ bawâŋim ikŋe den pat âlepŋe kâsikum yinŋim gain. Otmu yeŋe gurâ yawuâk den pat âlepŋe ya sâm haok tuhunomai. Sâm haok tuhunetâ Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk otmâ lohimbi tihityeŋe otmâ Kiristo hâŋgângumu ge kawenennan kinmu kuŋetâ muop yakât nâŋgânomai. Yakât nâŋgâm lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe tâtâemâk yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim Anitâ heronŋe nâŋgâwâŋim mepaenomai.

16 Yakât nâŋgâm umatŋe topŋe topŋe teteningimawân biwinenŋe ki gemap. Bulâŋanâk nenŋe hâhiwin kakŋan manmâ yâhâm munom. Yawu gârâmâ hilâm ârândâŋâk Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwi nâŋgân nâŋgânenŋe mem hewewenŋe tuhunap.

17-18 Sâp yiwerenŋe yuâmâ Kiristo hoŋ bawâŋim hâhiwin kakŋan mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen Anitâŋe manman kârikŋan mem katnenekmu heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâin. Yakât nâŋgâm manman kârikŋan mannom sâm biwinenŋe galemahom manmâ yâhânom. Yâhâ umatŋe topŋe topŋe teteningimu hâhiwin kakŋan manmain yuâmâ sâp ki kâlep otmuâk pesuk sâwuap. Yakât nâŋgâm umatŋe girawuyaŋe kaknenŋan yâhâwuap yakât ki nâŋgâm ketet otmain.

5

Anitâŋe hâknenŋe âiŋe ningimu haŋgalakmâ manman kârikŋan mannom.

1 Umatŋe girawuyaŋe kaknenŋan yâhâwuap yakât ki nâŋgâm ketet otmain yakât topŋe yuwu. Nenŋe hânân yuân kandi manmain. Anitâŋe selep kandi tuhun katnenekmu yan mansain yawu oap. Yawu gârâmâ manmâ yâhâm

munom yanâmâ himbimân yâhâmunje hâknenne âiñe ningimu menom yamâ emet kârikñe tuhumm katnenekmu yan manmâ yâhâmbisâingât dop.

2-4 Yâhâ hânân yu umatñe topñe topñe teteningimu hâhiwin nângâmainân mumuhât hâknenne ihiwe ihiwe otmap. Yawu gârâmâ mumunje kurihineneknomaihât nângâm ketet otmain. Yâhâ Kiristoñe âwurem gemu Anitâñe hâknenne âiñe mem ningimu hanjalakmâ manman kârikñan mannomgât nângâmain.

5 Otmu Anitâñe ikñe orop manman kârikñan manmâ yâhâmbisâin yakât nângâm pat kuningiop. Yâhâ pat yakât bulâñe ya ki menom sâmbiwi yâhâp otmaingât ikñak Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mem hewewej tuhunenekmap. Yakât otmâ bulâñanâk manman kârikñan manmâ yâhânom nângâmain.

6-8 Yakât nângâmunje biwinenñe ki orotok sâmap. Bulâñanâk hânân yu manmâ Kutdâhât kapi himbimân tap ya ki ekmain. Yawu gârâmâ hân yu pilâm himbimân yâhâm Kutdâ orop mannomgât nângâm biwinenñe hikumm manmain. Yawu manmâ umatñe topñe topñe kaknenñan yâhâmwân biwinenñe ki orotok sâmap.

9-10 Hâmbâi sâp patoen nen kerekñe Kiristohât senñan kinmunñe otmain memain ya ekbuap. Ekmu ârândâñ otbuap me ki ârândâñ otbuap yakât dopñan den sâmbâhâningim amboñan amboñan matñe kâpekningiwuap. Yakât otmâ yuwu nângâmain. Hânân yu torokatmâ mannom me mum himbimân yâhânom yakât ki nângâmain. Yâhâ biwinenñe Kutdâhâlen kepeim hoñ bawañgim manmunñe nenekmu ârândâñ olâkgât nângâmain.

Lok yengât kut patyehâlâk ki nângâmunñe yahatbuap.

11 Yawu otmâ Kutdâ ewe katmâ mansan. Yakât otmâ lohimbiñe den pat âlepñe nângâñetâ bulâñe olâkgât den tâñ tâñâk ekyongom engatyehañ geman. Anitâhâlen biwinañe tiñâk kepeim tem lâuwangim gan yakât nângâñihimu ârândâñ otmap. Otmu yen gurâ yawuâk nângâñihñetâ ârândâñ oap yakât nângâm biwinañe mem mansan.

12 Yamâ benñe nângâñihñetâ yahalâkgât ki nângâman. Yâhâ lok nombotñe gurâ lok âlâ me âlâhât kut patyehañ nângâñetâ yahatmap yâhâk buku otyingimai. Yawu otmai yan buku ya yengât biwiyehañ girawu tap yakât ki nângâmai. Lok yawuyañe yengâlen taka nâhât sâmbâlenomai. Yawu otnomai yan nâñe Kiristo hoñ bawañgimune umatñe âlâlâ teteniñimu Anitâñe tihitne otmap yakât ekyongonomai.

13 Otmu umatñe topñe topñe teteniñimu hâhiwin kakñan manman yan kârihem kinmâ Kiristohâlen biwinañe tiñâk kepeim âi tuhumm hoñ bayingiman. Sâp yan lok nombotñe nekmâ nâhâitñe “Biwiñe hâlim otmu yu oap,” yawu sâmai.

14-15 Kiristoñe lohimbi kerek wawaenenekmâ nengât tosa mem kawenñan kinmu Anitâñe betgumu kuñetâ muop. Yakât otmâ betgumu kuñetâ muop yan nen gurâ tosanenñahât matñe sâmb Anitâñe betnongomu nongoñetâ muwin yawu olop. Otmu Kiristo mumuñambâ mem yahatmu manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop. Yawuhât otmâ tihitnenñe otmap. Yakât nângâmunñe bulâñe otmu nenñahât nângâmunñe gemu yâkât tem lâumm hoñ bawañgim mannom.

16 Emelâk Kiristohâlen biwinenñe ki katbin yan nângân nângânnenñeâk watmâ lok yengât kut patyehâlâk nângâmunñe yahatminiop. Yawu otmâ Kiristohât nângâmunñe tâñât otminiop. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenñe katbin yapâek yâkât biwiñan girawu tap ya nângâmain.

17 Yâhâ lok âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyene katmai yan mem hewewen tuhuyekmu biwiyenambâ nângân nângân bâlene tetemap ya bet pilâmai. Bet pilânetâ biwi nângân nângânye mem pâron pilâyingimu nângân nângân âlepne biwiyenambâ tetemu watmai.

Anitâne kaok nângâningim tosanenne pilâningimap.

18-19 Anjoân nen kerekne Anitâhât nângâmunne gemu betbangim gamunne nângâm bâleningiminiop. Yawu gârâmâ ikne engatneak otmâ wawaenenekmâ Kiristo hângângumu ge sârenerenekmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenne katmunne nengât kaok nângâningimap. Kaok nângâningim yan Kiristone nengât otmâ muop yakât nângâm tosanenne pilâningimap. Otmu lohimbi belângen manmai ya den pat âlepne yu ekyongonehât sâm ningiop. Yawu gârâmâ yâk yengâlen ari ekyongomunne Kiristohâlen biwiyenane kepeinetâ yâk gurâ yawuak kaok nângâyingsiwuap.

20-21 Anitâne Kiristo hângângumu ge koko salehâk manop. Yamâ benne nengât tosehât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Yakât otmâ nenne Kiristo orop biwinenane kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Kiristone nengât tosehât otmâ muop yakât nângâm kaok nângâningimap. Kaok nângâningim nenekmu ikne nanne baratne bulâne otmâ koko salehâk mansain. Otmu yene yawuak Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu mannet sâm ikne sâtgât otmâ ekyongoain.

6

1 Anitâne ikne engatneak otmâ yen orop wawaenenekmâ mâmâne otningimu manman âlepnehât bulâne teteningimu manmâ gain. Bulâne yawuak teteyingimu manmâ yâhânetgât nângâmain.

2 Yâhâ emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Emelâk nâne manman bâlenjahât paŋgoŋâmbâ meyekmâ tihityene otbongât sâp katban ya yiwerene teteap. Yakât otmâ ulitnohetâ tânyongowom.”

Den yawu tap yakât yuwu sâmune nângânet. Sâp kalop ya yu teteap. Yakât otmâ ulitgunetâ manman bâlenjahât paŋgoŋâmbâ meyekmâ tihityene otbuap.

Kiristohât tem lâuwanjim biwinenne galemahom mannom.

3 Nenne Kiristohât den pat âlepne lohimbi kâsikum yingimain yan nengât nep ekjetâ bâlemu den ya betbangimai sâm biwinenne galemahomain.

4 Otmu yene nengât “Bulânanâk Anitâhât hoŋ bawanjim târârâk manmai,” yawu sânetgât nenne yuwu otmâ hoŋ bawanjim nep memain. Lohimbi belângen mansaine mâtâp maŋuningim mem âlâlâ tuhunenekjetâ mâtâpgât pâpgum hâhiwin kakŋan manmâ Anitâhâlen biwinenane kepeim manmâ gain.

5 Kiristohât den pat âlepne ekyongominiwin yan lohimbi nombotnane nângâm kuk otmâ mem âlâlâ tuhunenekmâ nongom pâi emetjan katnenekjetâ tatbin. Otmu yapâ holaŋnenekjetâ ge âi meminiwinân sâp âlâen omoŋe ki iminiwin, me sâp sâsâŋan sot ki neminiwin. Yawu otmâ âi hâhiwin kakŋan tuhum gain.

6 Otmu Wâtgât mâmânehât Heakne mâmâne otningimu yuwu otmâin. Manman girawu manmunne Anitâne nenekmu ârândâŋ otbuap yakât topne nângâm heŋgenum biwinenne galemahom uwawapne bia manmain. Lohimbi nombotnane mem bâlenenekjetâ yakât matne ki kâpekyingimain. Yawu otmâ lohotjan otyingim mem buku tuhuyekmain.

7 Otmu Anitâhât wâtŋan kinmâ den kâsikum yingimunne nângânetâ bulâne otmap. Yawu otyingimunne nengât nângâm Anitâhât tem lâum hoŋ bawanjim

mansai nângâmai. Hoŋ bawanġim manmain yan Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yawu otmâ Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otingimu lohimbi ekyongomunŋe orotmeme bâleŋe betbanġim yâkâlen biwiyenŋe katmai. Otmu lohimbi belângen manmainŋe mâtâp manġuningine sâŋ otmai yan ki lohotŋe otmain.

⁸ Lohimbi nombotŋaŋe nângâningiŋetâ yahatmap. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ nângâningiŋetâ gemap. Nombotŋaŋe mepaenekmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ den belângen sâŋ bâleningimai. Nenŋe den bulâŋe ekyongomain yan nengât lok perâkŋe sâmai.

⁹ Lohimbi nombotŋaŋe nengât lok kutdâ sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ lok inŋe sâmai. Mesek sâtŋan kinmain yan lok nombotŋaŋe nenekmâ getek munomai sâmai yamâ benŋe belângen wâtnenŋe tiŋ tiŋ sâmu manmunŋe nenekmâ pârâk pilâmai. Otmu umatŋe âlâlâ teteningimap yan Anitâŋe kuwiknenekmu hâmenenŋe kinmap.

¹⁰ We bâle nângâmain yamâ biwinenŋe heronŋe otmap. Lohimbi nombotŋaŋe nenekmâ lok umburuk sâmai. Yawu gârâmâ lohimbi kiŋgitŋe orowâk den kâsikum yingimunŋe manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yengâlen tetemap. Bonŋanâk senŋe âlâlâ ki tatningiap. Yawu gârâmâ Anitâŋe himbimân yâhâ mannomġât pat kuningiop.

¹¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângâŋet. Nângân nângân âlâlâ biwinaan tatmap ya âlâ ki kurihian. Nângân nângân ya kerek sâŋ tetem ekyongoan.

¹² Yeŋe nine nanne baratne yawu mansai yakât otmâ biwinaŋe kepeiyekmâ mansan. Yâhâ yeŋeâmâ biwiyenŋe ki kepeinekma mansai.

¹³ Yakât nângâm biwinenŋaŋe kepeiakmâ mannehât nanŋan.

Lohimbi belângen manmai ya orop biwinenŋaŋe ki hikuakmâ nângân nângânyenŋe watnom.

¹⁴⁻¹⁵ Yeŋe lohimbi belângen mansai ya orop biwiyenŋaŋe hikuakmâ nanŋanġim tânahonomaihât dop âlâ ki tap. Anitâŋe yen yekmu ârândâŋ olâkġât târârâk manmai. Yâhâ belângen mansaiŋeâmâ kiŋgoŋ mangoŋ manmai. Yeŋeâmâ Laninŋe Amboŋe, Kiristo, yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim tem lâuwanġim manmai. Yâhâ lohimbi belângen manmai yâkŋeâmâ Omoŋ Amboŋe, Satan, yâkât tem lâuwanġim manmai. Yawu gârâmâ topyeŋeâmâ ikŋiâk ikŋiâk tap. Yakât otmâ yâk orop biwiyenŋaŋe ki hikuakmâ tânahonomaihât den yu ekyongoan.

¹⁶ Nenâmâ yen orop Anitâ Manman Amboŋahât opon kâmbukŋe yawu mansain. Yakât Anitâŋe den âlâ yuwu sâop.

“Nâŋe nine lohimbi orop tatmâ tihityenŋe otmâ yâhâwom. Tihityenŋe otmune nâhât komot otmâ Anitâ Awoŋnenŋe sâŋ mepaenekmâ yâhâmbisâi.”

Den yawu sâop. Ambonenŋe Anitâŋe hohetnenŋan tatmâ tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ pâku lohimbi hohetyenŋan tatmâ yâk orop biwiyenŋaŋe hikuakmâ mannomaihât dop âlâ ki tap.

¹⁷⁻¹⁸ Anitâŋe den âlâ yuwu sâŋ ikŋe lohimbi ekyongop.

“Pâku lohimbiŋe orotmeme kiŋgoŋ manmai. Yakât otmâ yeŋe yâk yengât orotmeme kiŋgoŋ ya pilâm ga yeŋeâk manŋet. Yeŋeâk mannomai yanâmâ nine nanne baratne sâŋ meyekbom. Meyekmune yeŋe gurâ Awoŋnenŋe sâŋ nâhâlen torokatŋetâ orowâk tatnom. Anitâ Wâtġât Amboŋaŋe den yawu sâop.”

7

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângâŋet. Anitâŋe nine nanne baratne sâŋ menenekmu orowâk tatmunŋe tihitnenŋe otbuap yakât pat kuningiop.

Yakât nângâm ewewangim yâkât senjan koko salehâk manne sâam orot-meme bâleŋe pilânom. Otmu nângân nângân âlâ me âlâŋe biwinenŋe mem bâleningimap ya gurâ pilânom.

Pauloŋe Korinti yengât biwi hero nângâyŋiminiop.

² Nâŋe yengâlen puwâk takawan yapâek ki kâityongom manmâ gan. Me yengâlen gâtŋe âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ gan. Me den kâsikum yŋgim gan ya nângâm lok âlâ me âlâŋe Kiristo ki betguwi. Embâŋâmbâek yawu manmâ gan. Yakât otmâ yeŋe biwiyenŋe nâ orop kepeiakmâ kaok nanŋangim mannehât nanŋan.

³ Yâhâ yengâlen gâtŋe nombotŋe nâhâitŋe “Mem bâlenenekmâ mansap,” nângâmai. Yawu nângâmai yamâ den ekyongoan yu nângâŋetâ biwiyenŋan hâuâkgât ki yan. Bulâŋanâk biwinanŋe kepeiyekmâ manmâ gan. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk mumbom, me torokatmâ manmâ yâhâwom yamâ biwinanŋe yuwuâk kepeiyekmâ manmâ yâhâm mumbom.

⁴ Emelâk den ekyongomune nângâwi ya watmâ gai yakât Titonŋe eknohomu nângâmune biwine huruŋ sâop. Yakât otmâ nângân nângân âlâlâ biwinanŋe yengât nângâman ya pahâk ekyongoan. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe umatŋe âlâlâ kaknan yâhâmu mansan yuân yengât nângâm biwi hero otmâ mepaeyekmâ mansan. Mepaeyekmâ yengât den pat buku nombotŋe ekyongoman.

⁵ Yawu gârâmâ Toroa kapi pilâm Makeronia hân yuân takawin sâp yapâek lohimbî belâŋen manmainŋe mâtâp manŋuningine sâam mem âlâlâ tuhunenekŋetâ umatŋe kakŋan manmâ gain. Otmu Titonŋe yengât ki eknohop yan yengât gorânihimu biwine orotok sâamu manban.

⁶ Yawu gârâmâ biwinenŋe orotok sâamu manmain yan Anitâŋe mem hewewenŋe tuhunenekmâ mem biwi sânduhân katnenekmap. Yawu otmâ Titohât mâtâp mewangimu nâhâlen taka yengât den pat eknohom yan biwine mem hewewenŋe tuhuop.

⁷ Otmu emelâk den ekyongowan ya nângâŋetâ biwiyenŋan hâuamu tepyeŋe nângâm kaok nângânihiai. Yakât otmâ lok nombotŋe sâam bâlenihiwi ya kâpekyŋgim sârerenekbi yakât den pat Tito ekuŋetâ biwine huruŋ sâop. Otmu yâkŋe taka den pat ya eknohomu biwine huruŋ sâamu heronŋe dondâ nângâyŋgian.

⁸⁻⁹ Pepa kulemgum katyŋgiwan ya sâlikuŋetâ biwiyenŋan hâuamu tepyeŋe bâleop. Yakât den pat eknohomu nângâmune umatŋe olop. Yawu gârâmâ tepyeŋe bâleop yapâek kuwihakmâ tâŋ tâŋâk manmâ gai. Yawu otmâ sâp yuâmâ tep bâle kakŋan ki mansai. Yakât nângâm tepne heronŋe nângâyŋgim emelâk pepa kulemgum katyŋgiwan yakât nângâmune ki umatŋe oap. Bulâŋanâk aŋgoân tep bâle kakŋan katyekban. Yawu gârâmâ Anitâŋe nângâyŋgimu kuwihakmâ tâŋ tâŋâk manmâ gam manman bâleŋahât mâtâwân ki kionŋi.

¹⁰ Yeŋe tep bâle nângâwi yamâ kuwihakmâ manman kârikŋahât mâtâp ya watmâ gai. Yakât nângâmune ki umatŋe oap. Yâhâ lohimbî belâŋen manmainŋe tep bâle nângâmai yan biwiyenŋe ŋasin otmu hiliwahonomaihât mâtâp watmai.

¹¹ Aŋgoân tep bâle kakŋan katyekban. Yakât otmâ yeŋe aŋulakmâ yanak eweakbi. Yawu gârâmâ Anitâŋe wawaeyekmâ umam sâyŋgiâkgât nâhât den tem lâum in yawu lok ya den sâam hârewangim matŋe wanŋi. Yakât otmâ lok yanŋe otmu bâleop yâkât tosanŋe yen ki meyeksap. Yakât otmâ Anitâŋe nângâmu ârândâŋ oap. Otmu nâku yawuâk nângâyŋgian.

¹² Anitâ biwinenŋe ekmapŋe nekmu ârândâŋ olâk sâam den kulemgum katyŋgiwan. Lok âlâŋe bukuŋe âlâ mem bâlemu kuk olowot yâk yetgâlâk nâŋgâm ki kulemgum katyŋgiwan. Anŋoân yeŋe biwiyenŋe nâhât nâŋgâm manminiwi yakât gulipyongomap sâam den yawu kulemgum katyŋgiwan. Den katyŋgiwan ya sâalikum nâŋgâwi yan biwiyenŋe nâhât nâŋgâm gaminiwi ya keterakyŋgiop.

¹³ Yakât den pat Titonŋe taka eknohomu nâŋgâmune biwine huruŋ sâamu mansan.

Otmu yeŋe buku otbaŋŋetâ heronŋe nanŋanŋiwi yakât den pat gurâ eknohomu nâŋgâm tepne heronŋe oap.

¹⁴ Emelâk yeŋgâlen ki takaop yan yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manbi yakât nâŋgâŋŋimune yahatmu ekuwan. Otmu yeŋgâlen takaop yan yeŋgât den ekuwan ya yawuâk manmâ buku otbaŋŋiwi. Yakât nâŋgâmune biwine ârândâŋ oap. Embâŋâmbâek den bulâŋe kâsikum yŋŋim gan. Otmu nâŋgâŋŋimune yahatmu Tito ekuwan ya yawuâk bulâŋe ekuwan.

¹⁵ Otmu pepa kulemgum katyŋgiwan ya mem taka tiripyongomu sâalikum nâŋgâm buku otbaŋŋiwi. Yawu otmâ Anitâ ewe katmâ nâhât den ya tem lâuwi. Emelâk yeŋgâlen takamu nanŋanŋiwi. Yawu gârâmâ yen pilâyekmâ taka penenihiop ya wangim yapâek yeŋgât dondâhâlâk nâŋgâŋŋim mansap.

¹⁶ Nâhât den nâŋgâm tem lâuwi yakât otmâ yeŋe kârihem kinnomai yakât biwi yâhâp ki oan. Yakât otmâ nâŋgâmune tepne heronŋe oap.

8

Tepyenŋe hewewenŋe otmu tewetsenŋe menduhuwi.

¹⁻² Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ arai ya yeŋgât den pat sâamune nâŋgâŋet. Yâk yeŋgâlen umatŋe topŋe topŋe teteyŋŋimu yapâ gâtŋanŋe senŋe âlâlâhât pâinmâ manmâ gai. Yawu manmâ gaiâke yamâ benŋe Anitâ ikŋahâk nâŋgâŋŋim tihityenŋe otmâ biwi heronŋe kakŋan katyekmu manmâ gai. Otmu Yerusalem kapi ambolipŋe yeŋgâlen umatŋe teteap yakât den pat ekyongomune tepyenŋe hewewenŋe otmu biwi konohâk otmâ tewetsenŋe menduhuwi.

³ Tewetsenŋe menduhuwi yan yeŋe enŋatyenŋeâk otmâ tipŋe tatyŋgiop yapâ gâtŋe ewetâek katbi. Nâŋgâmune yawu olop.

⁴ Otmu nâŋe mâtâp meŋŋŋimune Kiristohât komot tânyongonomaihât âinohowi.

⁵ Âinohonŋetâ nâŋgâŋŋimune menduhuwi. Yawu otbi yamâ Kutdâhâlen biwiyenŋe kepeim Anitâ tem lâuwangim gamai yakât otmâ tewetsenŋe ya menduhum katyŋgiwi.

⁶ Yakât otmâ kândikum emelâk Titonŋe yeŋgâlen taka Yerusalem kapi ambolipŋe yeŋgât den pat ekyongomu tepyenŋe nâŋgâŋŋim tânyongone sâam tewetsenŋe menduhuwi. Yâhâ âlâkuâk yeŋgâlen taka mem hewewenŋe tuhuyekmu tewetsenŋe bunewâk menduhum katŋetâ mem ariwuap. Yakât otmâ âi yu sâam wanŋan.

⁷ Yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manmâ gamai. Yakât otmâ mâmâŋe otyŋŋimu manman âlepŋahât bulâŋe teteyŋŋimu hewewenŋe otmâ honŋe bawanŋinehâlâk nâŋgâm manmai. Yawu otmâ nâŋgân nâŋgânyenŋe holaŋakmu yâkât den pat âlepŋe hewewenŋe ekyongonŋetâ bukulipyenŋe nâŋgâŋetâ âilonŋo otmap. Otmu nen orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu nanŋanŋimain. Yakât otmâ yeŋe tewetsenŋe bunewâk menduhunomaihât nanŋan.

⁸⁻⁹ Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ araiŋe Yerusalem kapi ambolipŋe yeŋgât den pat nâŋgâm tepyenŋe nâŋgâŋŋim emelâk tewetsenŋe

menduhum katyinjinetâ tap. Yâhâ yeje Yerusalem kapi ambolipne yengât tepyeje yawuâk nângâyinjim mansai me bia sâm yakât nângâm tan. Yawuâk nângâyinjim mansai otmuâmâ tewetsenje âlâkuâk menduhunjetgât nanjan. Yakât yuwu sâmune nângânet. Anjoân Kiristone âwâne orop himbimân âilonjo tatminiowot. Yawu gârâmâ ikjahâk lohimbi kerek wawaenenekmâ hânân ge lok otmâ manmâ kawenenjan kinmu howanân kujetâ muop. Yawu manmu kujetâ muop yakât huhopne nenneâmâ himbimân yâhâ manman âilonjoân manmâ yâhâmbisâin. Yeje emelâk Kiristohât topne nângâm henjenjuwi. Yakât nângâm tewetsenje in yawu menduhunjet sâm ki kendâyinjigiwom.

¹⁰ Yawu gârâmâ âi yukât biwinambâ teteap ya ekyongomune nângânet. Kândikum emelâk Kiristohât komot kapi nombotne tatmâ araije tewetsenje ki menduhuwi yan yeje sâm tepyeje hewewen otmâ in yawu tewetsenje menduhuwi. Tewetsenje menduhuwi yamâ ki dopjan oap. Yakât otmâ yâhâpneâk menduhunomai yanâmâ âilonjo otbuap.

¹¹ Kândikum topne katmâ tepyeje hewewen otmu tewetsenje menduhuwi. Emelâk otbi yakât dopneâk otmâ tewetsenje menduhunjetgât nanjan.

¹² Yawu otne sâm yan tewetsenje tatyinjiajap yakât dopjanâk menduhum katjetâ Anitâje nângâyinjimu ârândân otbuap. Yâhâ pato ki tatyinjiajap yaje âlâhât pâinmâ tâtâemâk katne sâm otnomai yakât ki nângâmap.

¹³⁻¹⁴ Otmu Yerusalem kapi ambolipnaje hâk sânduhân manjetgât iri sikumyeje pato kâsikum yinjim yeje umatne kakjan manjetgât ki yan. Sâp yiwereneâmâ yâkne senje âlâlâhât umburuk manjetâ yeje hop sambe kakjan mansai. Yakât otmâ senje âlâlâ tânyongonjetgât nanjan. Yâhâ gâmâlâk umatne âlâ yengâlen tetewuap yanâmâ yâku tânyongonomai.

¹⁵ Yakât yuwu sâmune nângânet. Emelâk Yura nengât tâmbâlipnennaje lok ki manmaiângen ari manminiwi. Sâp yan Anitâje sâmu sot âlâ, kutje mana sâm, omojanâk ârândân himbimâmbâ geminiop. Ge hânân tatmu hâwurum yan kâsikum dop konohâk anjiminiwi. Yakât den pat Mosenje kulempuop ya yuwu tap.

“Lohimbi nombotnaje mana dondâhâlâk hâwurum katbi ya bukulipyene kâsikum yingwi. Kâsikum yingwi yakât otmâ bukulipyene nombotnaje mana getek hâwurum katbi ya gurâ dopyenan olop.” Den yawu tap.

Titone Korinti yengâlen ariwuap.

¹⁶ Anitâje biwinenne mem hewewen tuhumu yengât nângâyinjim gamain yakât dopneâk Titohât biwine mem hewewen tuhumu yengât nângâyinjimap.

¹⁷ Yakât otmâ ki ekuwan yan ikne engatneâk otmâ yengâlen tohowom sâm biwine hikuop. Yakât nângâm Anitâ mepaeman.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu bukunenne âlâje Kiristo hoj bawanjim yâkât lohimbi kapi tete manmâ arai yengâlen ari den kâsikum yinjim manmu nângâwanjai. Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipne yengât tewetsenje menduhum katjetâ tap ya yâk orop mem ari yinginomgât sâwi. Yakât otmâ nâje hewewen otmâ bukunenne ya Tito orop hângânyotgomune yengâlen taka tewetsenje mendomawot. Otmu yakât kakjan nâ orop penangiakmâ tewetsenje ya mem ari Yerusalem kapi ambolipne yinginom. Yingimunje lohimbi kijingitje orowâkne Kutdâ herone otbajim mepaenomai.

²⁰⁻²¹ Nâje uwawapne bia manmune Anitâje nekmu ârândân olâkgâlâk nângâman. Yawu manmune bukulipnaje gurâ ki nângâm bâlenihinomai. Lohimbi nombotnaje nâhâitje “Tewetsenje gulipguap,” sâm nângâm bâlenihimaihât tewetsenje pato menduhunomai ya âlepne galemgun henjenjuwom.

²² Yakât otmâ lok kalimbu hângânyongomune takanomai. Yâhâ lok bukunenŋe kalimbuŋe yâkât yuwu sâmunne nângâŋet. Yâhâmâ biwiŋe hewewenŋe otmu âi topŋe topŋe mem Kiristohât komot hoŋ bayiŋgimu ekŋetâ ârândâŋ otmu mansap. Otmu yeŋe tewetsenŋe yu menduhunomai yakât nângâm enŋat yâhâp ki otmâp. Yakât otmâ tânnongoweâk nângâmâp.

²³ Otmu nâmâ Tito orop tânahom yen hoŋ bayiŋgim manmait. Yâhâ bukuyâhâtŋe yeŋe Kiristohât komot ya yeŋgât sâtŋât otmâ tânnongom mansawot. Yawu tânnongomawot yakât nângâm lohimbî dondâhâlâkŋe Kiristo mepaemai.

²⁴ Yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmâ gai yakât nângâmunŋe yahatmap. Yawu otmâ yeŋgât den pat ya Kiristo komot yuân mansai ekyongoman. Yawu gârâmâ bukulipne yu hângânyongomune yeŋgâlen takanetâ mem buku tuhuyeknomai. Mem buku tuhuyeknomai yakât kakŋan âwurem ari bukulipyenŋe yakât ekyongonŋetâ nângânomai. Nângâm nâhâitŋe “Korinti yeŋgât bulâŋanâk sâmap,” sânomai.

9

Pauloŋe Korinti yeŋgât nângâmu yahalop.

¹ Kiristohât komot Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâm tepyeŋe hewewenŋe otmu tewetsenŋe menduhum katŋetâ tap. Yakât otmâ in yawu katmâ metenŋet sâm ki sâyiŋgian.

² Emelâk tepyeŋe hewewenŋe otmu tewetsenŋe menduhuwi yakât nângâm Makeronia hânân Kiristohât komot tai ya yeŋgât senyeŋan mepaeyekmâ yuwu sâm ekyongowan. “Kândikum emelâk Kiristohât komot Korinti kapiân mansaiŋe Yerusalem kapi ambolipŋe yeŋgât tepyeŋe nângâm tewetsenŋe nombotŋe menduhum katŋetâ tap. Yâhâ sâp yuâmâ bâiŋe menduhum katnomosai. Yakât otmâ yeŋe gurâ tewetsenŋe menduhum katŋetâ takaek sâm mambotyiŋgim tai.”

³⁻⁴ Den yawu ekyongowangât yeŋe tewetsenŋe ki menduhum katŋetâek Makeronia ambolipŋe orop yeŋgâlen pârâk sânsânâk takanom yan aŋulaknomai. Otmu nâhâitŋe “Imbiâk kâitnongop,” sâŋetâ nâ gurâ yawuâk aŋulakbom. Yâhâ yuwu aŋulakmaingât bukulipnenŋe yu aŋoân hângânyongomune yeŋgâlen takanomai.

⁵ Emelâk yeŋe tewetsenŋe katmunŋe ariwuap sâm den hikum katbi. Yakât otmâ yeŋgâlen taka mem hewewenŋe tuhuyekŋetâ menduhum katŋetâ dopŋan otbuap yakât kakŋan ninak takawom. Takawom yan tewetsenŋe menduhum katŋetâ tatbuap ya ekmâ yeŋe tepyeŋe hewewenŋe otmu menduhuwi nângâwom.

Topŋe yuwuhât Anitâŋe lâtâpnongomâp.

⁶ Yeŋe tepyeŋe hewewenŋe otmu tewetsenŋe tânyongonomai yanâmâ Anitâŋe senŋe âlâlâ lâtâpyongowuap yakât nângâm den âlâen hâum sâmunne nângâŋet. Lok âlâŋe nep tipiŋe tuhum sot kâmetbuap yakât yakât bulâŋe getek membuap. Yâhâ lok âlâŋe nep pato tuhum sot kâmetbuap otmuâmâ bulâŋe kiŋgitŋe orowâk membuap.

⁷ Yâhâ lohimbîŋe tep hero kakŋan manmâ nembe kalem otyiŋgimai yamâ Anitâŋe nângâyiŋgimâp. Yakât nângâm yeŋe biwiyeŋahât topŋe ikŋeâk ikŋeâk nanŋaŋgimai yakât dopŋan tewetsenŋe katnomai. Otmu tewetsenŋe katnomai yan hâkâŋ kakŋan ki katnomai. Me bukulipyenŋe yeŋgât senyeŋan kinmâ tewetsenŋe tipiŋe katŋetâ yâkŋe yekŋetâ aŋulakmai nângâm “Tewetsenŋe ombetâek katnom,” yawu ki nângânomai.

⁸ Anitâñe wawaeyekmâ lâtpyongowuapgât dop tap. Yakât nâñgâm buku nombotñe yekmâ tepyeñe hewewen otmu nembe kalem otyingim tânyongone sâñ ki pâpñunomai. Tânyongonjetâ nombotñe yeñan tatbuap yañe âlepñe dopyeñan otbuap.

⁹ Emelâk lok âlâñe lohimbi nembe kalem otmai ya yeñgât nâñgâm den yuwu kulemgup.

“Lohimbiñe senñe âlâlâhât umburuk manmai yekmâ tepyeñe hewewen otmu tânyongomai. Yakât nâñgâm Anitâñe lok yawuya yeñgât nâñgâyingim tihityeñe otbuap.” Den yawu tap.

¹⁰ Otmu yeñe tepyeñe hewewen otmu lohimbi senñe âlâlâhât umburuk manmai ya tânyongonjetgât Anitâñe lâtpyongomap. Yakât otmâ den âlâñ hâñ sâñmune nâñgâñet. Âi nep mem kâmet tuhumain ya Anitâñe lukulemu bulâñe kinñitñe orowâk tetemap. Yakât dopñeâk yeñe lohimbi nombotñe nembe kalem otyingimomai yan lâtpyongomu lohimbi sesengâ tânyongonomaihât dop.

¹¹⁻¹² Otmu Kiristohât komot nombotñeñe senñe âlâlâhât umburuk manomai yakât den pat ekyongomune nâñgâñetâ tepyeñe hewewen otmu tânyongonomai yan Anitâ mepaenomai.

¹³ Otmu yeñe Kiristohât den pat âlepñe ya nâñgâm biwiyeñan katmâ yâkâlen biwiyeñeñe tiñâk kepeim manmâ gai. Yawu manmâ tepyeñe hewewen otmâ tânyongonomai yan yeñgât nâñgâm “lohimbi kalemyeñe orop,” sâñ yakât Anitâ mepaenomai.

¹⁴ Anitâñe ikñahâk lâtpyongom mem hewewen tuhuyekmu tânyongonomai yakât otmâ yâkñe yeñgât nâñgâm Anitâ ulitgunomai.

¹⁵ Anitâñe nanñe Yesu Kiristo hâñgâñgumu giop. Nanñahât nâñgâm hop sambe lâtpñongomap. Yawu otmap yakât otmâ orowâk mepaem mannom.

10

Pauloñe sârereakmâ ekyongop.

¹⁻² Bukulipne, yuwu sâñmune nâñgâm nâ ewe katneknomai. Kiristone hânân yu huruñ huruñ manmâ lohimbi lohotñan otyingiminiop. Lohotñan otyingiminiop yawuâk nâñe yen otyingiman. Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe lok nombotñeñe nâhât yuwu otmap sâñmai. “Yâkñeâmâ lokgât nâñgân nâñgân perâkñe ya watmâ den eknongomap. Kâlepñehen ari manmap yan den kâlâpñe orowâk katningimu takamap. Yâhâ orowâk tatmain yanâmâ den lohotñan eknongomap.” Yawu sâñmai. Wongât otmâ nâhât den belâñgen sâñmai? Nâñe yeñgâlen taka lohimbi senyeñan kinmâ den kâlâpñe orowâk sâyingiwomgât nanñgai me? Ya otbomgât dop tap. Yamâ yeñe ewe katneknomaihât nâñgâm lohotñan ekyongoman.

³ Bulâñanâk lohimbi hârok yeñgât biwiyeñambâ nâñgân nâñgân âlâlâ tetemap ya yawuâk biwinambâ tetemap. Yamâ benñe nâñe lohimbi enñatyeneñan geman yan lokgât nâñgân nâñgân ki watmâ enñatyeneñan geman.

⁴⁻⁵ Nâñeâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ Kiristohât den pat âlepñe lohimbi belâñgen mansai ya ekyongoman. Otmu Anitâhât biwiñan nâñgân nâñgân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem biwinan katmu lohimbi nombotñeñe den kakñan sahangimai ya kâsikum yingimune nâñgâñetâ keterakyingimap. Otmu lohimbi nombotñeñe yeñahât nâñgâñetâ yahatmu nâñgân nâñgân âlâlâ biwiyeñambâ tetemap ya watmai. Yawu otmâ Anitâhât den yakât nâñgâñetâ gemap. Yâk gurâ yawuâk Kiristohât den pat ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñe katmâ tem lâñuwañgimai. Yawu otmâ lokgât nâñgân nâñgân yakât nâñgâñetâ tâñât otmap.

⁶ Otmu yeŋe yâkâlen biwiyenane tinâk kepeim tem lâuwangim manŋetâ taka yekbom. Sâp yan lohimbi nombotŋane ândâpyeŋe kârikŋe otmâ nâhât den pilâmai yamâ sâm hâreyiŋgimune matŋe yiŋginomai.

⁷ Yeŋe lok âlâ me âlâhât kut patyeŋe nâŋgâŋetâ yahatmap. Yawu otmai yakât nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Yeŋgâlen gâtŋe lok nombotŋane nenŋe Kiristohât sâtgât otmâ den kâsikum yiŋgim mansain nâŋgâm yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap. Otmu nâ gurâ yawuâk Kiristohât sâtgât otmâ den kâsikum yiŋgim mansan nâŋgâman. Yakât otmâ yâkŋe yeŋahât nanŋangimai yawuâk nâhât nâŋgânihimbâi.

⁸ Kutdâŋe ikŋe sâtgât aposolo katnekmu âi meman. Âi mem ikŋe kotmot hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yeŋgâlen ari den kâsikum yiŋgiman. Den kâsikum yiŋgimune nâŋgâŋetâ keterakyiŋgimu manman âlepŋahât bulâŋe teteyiŋgimu mansai. Yakât nâŋgâmune yahatmu yeŋgât den pat lohimbi ekyongoman. Yâhâ biwi nâŋgân nâŋgân yeŋe mem hâlim tuhuyiŋgiman sâm Kiristohât den ya tâŋ tâŋâk kâsikum yiŋgiman. Âi yawu meman yakât otmâ takawom yan lok nombotŋe sâm bâlenihimaiŋe aŋun nihinomaihât dop ki otbuap.

⁹ Yâhâ den kulemgum katyiŋgian yu sâlikum nâŋgâm ki gorâyiŋgiwuap.

¹⁰ Otmu yeŋgâlen gâtŋe lok nombotŋane nâhât yuwu otmap sâmai. “Kâlepŋehen ari manmâ den kâlâpŋe orowâk kulemgum katningimu takamap ya sâlikum nâŋgâmunŋe sâtŋe kârikŋe otmap. Yâhâ takamu orowâk tatmain yan den lohotŋan eknongomu nâŋgâmunŋe tâŋât otmap.” yawu sâmai.

¹¹ Nâŋe kapi kâlepŋehen manmâ den kâlâpŋe orowâk kulemgum katyiŋgiman. Yâhâ yeŋgâlen takawom yan yawuâk otyiŋgiwom. Lok sâm bâlenihimai ya den yu ekyongonŋetâ nâŋgânomai.

¹² Yeŋgâlen gâtŋe lok nombotŋane bukulipyenŋe yeŋgât nâŋgâŋetâ gemap. Yawu otmâ yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ manmanyenŋe ekŋetâ ârândâŋ otmu lok kunlipyenŋe manne sâm otmai. Yawu otmai yan otmâ tâpikgumai. Yakât otmâ yâkŋe otmai yawu otbomgât ki nâŋgâman.

¹³ Nâmâ Anitâŋe âi sâm nihiop yamâ yuwu. Kiristohât aposololipŋe otmu hoŋ bawalipŋe nombotŋane âi topŋe katmâ den pat âlepŋe lohimbi ekyongom gai. Lohimbi ya yeŋgâlenâk âi torokatmâ tuhuwomgât ki sâm nihiop. Nâmâ pâku lohimbiŋe Kiristohât den pat âlepŋe ki nâŋgâmai ya yeŋgâlen ari ekyongomune nâŋgânomaihât âi sâm nihiop. Yakât otmâ yeŋgâlen taka topŋe katmâ den pat âlepŋe ya ekyongowan. Ekyongomune nâŋgâm yâkâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yakât otmâ yeŋgât nâŋgâmune yahatmu yeŋgât den pat ya lohimbi ekyongoman.

¹⁴ Yâhâ nâŋe yeŋgâlen taka den pat âlepŋe puwâk ekyongowan yan Anitâŋe nâhât âi lukulemu bulâŋe yeŋgâlen teteop.

¹⁵ Yâhâ yeŋgâlen ki takawan yan bukulipne nombotŋane yeŋgâlen taka Kiristohât den pat âlepŋe puwâk ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe olop mâne Anitâŋe nine âi lukulemu bulâŋe Korinti yeŋgâlen teteyiŋgim gap yawu sâm lohimbi ekyongombâmgât dop ki otbâp. Nâŋe Anitâhât tem lâum Kiristohât den kâsikum yiŋgimune nâŋgâm yâkâlen biwiyenane kepeim biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe galemahom heŋgenŋunomaihât biwinane meyekmâ mansan.

¹⁶ Yawu otnomai yanâmâ pilâyekmâ pâku lohimbi bârâ betŋehen mansai yeŋgâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongowom. Yâhâ pâku lohimbi yeŋgâlen ari den kâsikum yiŋgimune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenane kepeinomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâŋe nâhât âi lukulemu bulâŋe teteap sâm heronŋe nâŋgâwanŋim bukulipne yakât ekyongowom.

¹⁷ Den yan yuŋe emelâk poropete âlâŋe den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe bukulipnennŋe nâŋgâningiŋetâ yahalâk sâm ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyeŋeŋe mâmâŋe otyiŋgimu manman âlepŋahât bulâŋe yeŋgâlen teteap yakât Kutdâyeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu bukulipyene ekyongonomai.” Yawu tap.

¹⁸ Lohimbi âlâ me âlâŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap yamâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimu gemap. Yâhâ Anitâŋe lohimbi âlâ me âlâhât biwiyene ekmu ârândâŋ otmap yamâ nâŋgâyiŋgimap.

11

Pauloŋe aposolo perâkŋe yeŋgât topyene sâm teteop.

¹ Lok nombotŋeŋe yeŋgâlen taka yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu mepaeakmai ya ki kuyiŋgimai. Yawu gârâmâ nâku yawuâk mepaeakmune ki kunihinomai.

² Kiristoŋe âwurem ge meyekmu himbimân yâhâ manman kârikŋan mannomai. Yakât Anitâŋe pat kuyiŋgiop. Pat yakât bulâŋe biatyŋgimapgât Kiristohâlenâk biwiyeneŋe tiŋâk kepeim târârâhâk manŋetgât nanŋan. Anitâŋe mem hewewen tuhunekmu tepne nâŋgâyiŋgim mansan yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâŋe baratŋe, imbi sihan, lok sihan âlâhâlân pat kuwaŋgiwuap. Pat kuwaŋgiwuap yakât kakŋan lok ondop yeŋgâlen arimap sâm âwâŋeŋe galemgum manbuap. Yakât dopŋeâk nâŋe Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yiŋgimune nâŋgâm biwiyenân katmâ yâkât pat manmâ gai. Yâhâ yeŋe Kiristo betgumai sâm biwinaŋe nâŋgâyiŋgim mansan.

³ Sâp yiwerene yuâmâ Kiristohâlen biwiyeneŋe tiŋâk kepeim târârâhâk mansai. Emelâk Satane hambe hâtgum Aram imbiŋe, kutŋe Ewa sâm, yâkâlen tetem yuwu sâm kâitguop. “Nâhât nâŋgân nâŋgân watmâ otbuat yanâmâ nâŋgân nâŋgâŋe pâron sâm yu me ya topŋambâek nâŋgâwuat.” Yawu sâm kâitgumu yaŋak hiliwahop. Yakât dopŋeâk lok nombotŋeŋe yeŋgâlen taka enŋatyenân gem kâityongoŋetâ Kiristo betgumaihât nâŋgâm ketet otman. Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet.

⁴ Anitâŋe Yesu hâŋgângumu ge olop miop yakât den pat ekyongomune Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewen tuhuyekmu nâŋgâŋetâ bulâŋe olop. Yâhâ sâp yuâmâ lok nombotŋeŋe yeŋgâlen taka Yesuhât den kelanŋatmâ ekyongomai. Den ya nâŋgâŋetâ bulâŋe olâkgât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe ki mem hewewen tuhuyeksap. Yakât otmâ wuânŋe mem hewewen tuhuyekmu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap?

⁵⁻⁶ Lok yaŋe den âilonŋo lonŋo ekyongoŋetâ nâŋgâŋetâ ewe membe otmap. Yakât otmâ nâŋgâyiŋgineŋetâ yahatmu kut “aposolo” yongonmai. Yâhâ nâŋeâmâ den sâmune nâŋgâŋetâ kâiâkŋe otmap. Yamâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyetŋe nâŋgâm heŋenŋuan. Yakât otmâ yâk yetgât den bulâŋe kâsikum yiŋgimune nâŋgâŋetâ keterakiŋgimap. Yakât otmâ lok ondop yu “lok aposolo” sâm yongonsai yuŋe den ekyongomai yaŋe nâhât den ki wangiap. Yawu nanŋan.

⁷ Anŋoân yeŋgâlen taka Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yiŋgiwan yan tânnohoŋet sâm ki ulityongominiwan. Yen umatŋe yiŋgiman sâm nep mem yapâ tewetsenŋe mem dâim sot me senŋe âlâlâ puluhuakmâ manban. Yawu otmune âilonŋo manbi yakât wongât nâŋgânihiŋetâ bâleap?

⁸ Otmu yen orowâk manmâ den kâsikum yiŋgiminiwan yan Kiristohât komot kapi nombotŋeŋeâmâ yeŋe enŋatyeneâk otmâ senŋe âlâlâ tânnohominiwi.

Yawu tânnohonetâ Kiristohât den yen kâsikum yingiminiwan yan yâk yengât iri sikum mem gulip tuhuwan yakât dopne oap.

⁹ Otmu senje âlâlâhât umburuk otmâ manban sâp yan Kiristohât komot Makeronia ambolipne nombotnane senje âlâlâ mem taka tânnohowi. Yakât otmâ yeje tânnohonetgât ki sâwan. Topne yawuhât yen orop manmâ gawin yan yeje ki tânnohom hâhiwin nângâwi. Otmu sâp yupâek tânnohonet sâm ki ulityongowom.

¹⁰⁻¹¹ Bulânanâk biwinane kepeiyekmâ mansan. Otmu Kiristohât den bulâne biwinan tatmap ya sâm tetem ekyongoman yakât Anitâne nangap. Yakât otmâ den kâsikum yingim gan yan umatne ki yingimune hâhiwin nângâm gai yukât den pat lohimbine sâm haok tuhujetâ Akaia hân ambolipne kerekne nângânmai.

¹² Lok nombotnane yengâlen taka den kâsikum yingiai ya yengât nângânetâ yahatmu aposolo sâm yongonsai. Yâkneâmâ nâhâtne “Âi tuhum hoj bayiingimay yakât dopneâk nengu hoj bayiingimain,” sâm hâkyene mepaemai. Nâneâmâ hâmeje barahâk Kiristohât den kâsikum yingim gan yawuâk kâsikum yingim yâhâwom. Yawu otmune lok hâkyene mepaemai ya yengât topyene teteknan yuwu tetemu eknomai. Kiristone âi ki sâm yingiop

¹³ Yâhâmâ aposolo perâkne. Kiristone âi sâm nihiop ya mem gaman. Yakât dopneâk oain sâm oain sâm otmâ topyene kurihiakmai.

¹⁴⁻¹⁵ Amboyenêâmâ Satan. Yâkne kâitnongomawân Anitâhât anelo hâtgumap. Amboyenane otmap yakât nângâm hoj bawalipnane gurâ topyene kurihiakmâ yengâlen taka kâityongowi. Taka kâityongom orotmeme otmain yuwu otmâ manjetâ Anitâne yekmu ârândâj otbuap sâm meme sâsâ tuhuyeknetâ lohote oti. Yawu otmâ nângâyingingetâ yahatmu kut “aposolo” sâm yongonsai. Yamâ benje amboyenane otmap yawuâk oai yakât otmâ nângâmune ki sâtnje oap. Otmai memai yakât matne umatne Anitâne dopyenan yingimu menomai.

Paulo mem âlâlâ tuhujetâ umatne kaknan manop.

¹⁶ Emelâk den yan ya torokatmâ sâmune nângânet. Den sâm aran yu nângâm nâhâtne “Nângân nângânne gulip otmu mepaeaksap.” Yawu sânetâ ki ârândâj otbuap. Yawu nângâmai yamâ ihilâk nine topne ekyongomune nângânet.

¹⁷ Hâkne mepaem den sâwoman yuâmâ Kutdânenne biwinan ki katsap. Yuâmâ lok nângân nângânyene bia yengât biwiyenambâ den tetemu ihilâk sâmai yawu sâwoman.

¹⁸ Yawu gârâmâ angoân yuwu sâmune nângânet. Lohimbi kingitne orowâkne bukulipyenane nângâyingingetâ yahalâkgât yeje engatyene watmâ hâkyene mepaemai. Yâkne otmai yawuâk otbom.

¹⁹ Yenâmâ nângân nângânyene orop manmâ yu me yakât topnambâek nângâm mansai. Yawu gârâmâ lok nombotne nângân nângânyene gulip otmu den ekyongom meme sâsâ tuhuyeksai ya ki watyeknetâ ariai.

²⁰ Lok yawuyane yengâlen taka yuwu yawu otjet sâm meme sâsâ tuhuyeknetâ nângâm tem lâuyingimai. Otmu den kâsikum yingimai yan senje âlâlâ bêt kandiân nemai. Bêt kandiân nem watyeknetâ iri sikumyene biatyingiwuap. Otmu yehâk galem karakmâ yengât nângâyingingetâ gemu sâyingim mem bâleyekmai.

²¹ Yâkne yawu otyingingetâ nângâyingingetâ yahatmap. Yâhâ nâneâmâ yen orop biwinenane kepeiakmâ mannomgât nângâm lohote otyingiman. Yawu otmune nâhât nângânihinetâ gemap.

Yawu gârâmâ lok yaŋe yejahât nâŋgâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaemai yakât dopŋeâk hâkne mepaewom. Lok nâŋgân nâŋgânyeŋe bia yeŋgât bi-wiyenambâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopŋeâk yuwu sâmune nâŋgâŋet.

²² Yâkŋe yejahât nâŋgâŋetâ yahatmu “Nenâmâ Yura ambolipŋe,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâŋe Isirae lohimbi buku otningim gap,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâŋe tâmbânennŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe menom,” sâmai, nâ gurâ yawuâk.

²³ Me “Kiristo hoŋ bawaŋgim mansain,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Yamâ benŋe nâŋeâmâ Kiristo hoŋ bawaŋgim otman meman yuŋe yâkŋe otmai memai ya wangiap. Den yan yu nâŋgâm nâhâitŋe “Biwiŋe hâlim milim otmu mepaeakmap,” ya âlepŋe sânomai. Nâŋeâmâ Kiristohât den pat âlepŋe lohimbi kâsikum yingim hâhiwin bâlene nâŋgâm gan. Otmu sâp dondâhâlâk mem pâi emetŋan katnekŋetâ manban. Otmu dondâhâlâk nohoŋetâ bâsok muminiwan yakât topŋe yuwu.

²⁴ Yura nengât papatolipnennŋe sâm hârenihinetâ yan tâk âlâ sâtŋe metŋe yaŋe kândâtŋan dondâhâlâk lawitnekmâ hâkne orowâk mem gahaewi. Yawu otnihim gaŋetâ mome olop.

²⁵ Otmu Roma yeŋgât tembe lâulipyeŋeŋe kapamŋe nohoŋetâ kalimbu olop. Otmu sâp âlâen Anitâhât hotom umai yeŋgât kunlipyeŋeŋe sâŋetâ kâŋjak nohowi. Otmu pâku lohimbi yeŋgâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongowe sâm waŋga meminiwan. Gârâmâ waŋga kalimbuŋeâmâ bâlewi. Yâhâ sâp âlâen waŋgaŋe saruân guhulop yapâ wahap târâpŋe mem yoloŋ yoloŋ otmâ bam gam tatmune hilâm konok pesuk sâmu mem tetenekbi.

²⁶ Otmu lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yeŋgâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongominiwan yan to papato hâtikumune uwurup patoŋe bâsok dâinekmâ ariminiop. Otmu kapiyeŋan yâhâm geminiwan yan kapilipne Kiristohât den nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmaiŋe pâku lohimbi biwiyen kioŋetâ nohone sâm otminiwi. Otmu kapi pilâm mâtâwân ariminiwan yan lok komborâŋe bâsok hilipnohomiwi. Otmu mâtâp kâlep arim takaminiwan yan hewukŋahât sâtŋe metŋeŋe wanginekminiop. Otmu waŋgaen manminiwan yan saru bâlemu umatŋe âlâlâ tetenihiminiop. Otmu lok perâkŋeŋe topyeŋe kurihiakmâ Kiristohât komolân torokatmâ nâŋgân nâŋgânyeŋe mem gulip tuhuyinginetâ hiliwahomai sâm yâk yeŋgât nâŋgâm ketet otminiwan.

²⁷ Otmu Kiristohât den kâsikum yingiminiwan yan hâhiwin pato nâŋgâminiwan. Otmu sâp âlâen omoŋe aman âlepŋe ki iminiwan, me sâp âlâen sot ki neminiwan, me sâp âlâen hâk katipŋahât umburuk otmâ omoŋe bâlâpŋahât otminiwan.

²⁸ Otmu umatŋe topŋe topŋe kaknan yâhâmu hâhiwin nâŋgâm gawan ya pâŋe tâlâwâk ekyongoan. Otmu Kiristohât komot yeŋgâlen umatŋe âlâlâ kakyeŋan yâhâmap yan mem hewewen tuhuyekbehât nâŋgâm biwine ki huruŋ sâmap.

²⁹ Lohimbi âlâ me âlâhâlen umatŋe âlâ teteyingimap ya nâŋe lâuyingim mem sânduk tuhuyekman. Otmu lohimbi âlâ me âlâŋe bâleŋahât paŋgoŋân kioŋmai yan tepne dondâek nâŋgâyingiman.

³⁰ Nâŋe ninahât nâŋgâmmune yahatmu mepaeakbehât yeŋe naŋgai me? Yâhâ nâmâ lohotŋe manmâ gamune Anitâŋe mâmâŋe otnihimu âi tuhumune bulâŋe tetem gap yakât nâŋgâm mepaem den ya ekyongoan.

³¹ Kutdânennŋe Yesu ikŋe âwâŋe, Anitâ, yâk konok mepaeman. Yakât otmâ den ekyongoan yu bulâŋanâk ekyongoan ya ikŋak naŋgap.

³² Umatŋe âlâ tetenihioŋ yakât bâiŋe sâmune nâŋgâŋet. Anŋoân topŋe katmâ Yesuhât den pat âlepŋe ya Damasiko kapi ambolipŋe ekyongowe sâm

yan ariwan. Yâhâ Yura papatolipnenne Kutdâhât den nângâñetâ gemu bet pilâmaine kapi yakât lok kutdâ kutne Arita, yâkât amutgen kiap âlâ manop yanje pâi emetjan mem katnehâk sâm ekuwi. Ekuñetâ tembe lâulipne mem katyekmu mâtap sâtnan nâhât sip galem otmâ kinbi.

³³ Sip galem otmâ kinbi yakât den pat nângâm saka saka pato yakât kâlehen tatmune bukulipnane pan kârikne kâlep pato yakât manu launambâ katnekneta yaehen gewan. Yapâ gem yok pilâm kewewetyekmâ ariwan.

12

Paulone himbimân yâhâ kulem âlâ tetemu ehop.

¹ Lok nombotnane yengâlen taka hâkyene mepaeakmai. Yawu otñetâ yeje nângâyinñetâ yahatmap. Yawu gârâmâ nâne ninahât nângâmune yahatmu hâkne mepaeakbom yamâ yeje ki nângâniñetâ yahatbuap nângâman. Yamâ ihilâk sâmune nângâñet.

² Emelâk Kutdâne nângânihimu Wâtgât mâmâñahât Heakne biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban, me umutnane ari kulem âlâ ehop yakât topne ki nângâm heñgeñuan. Anitâ ikñak nangap. Sâp yapâek manmâ gamune yambu 14 pesuk yap. Yakât nângâmune yahatmu topñahât sâmune nângâñet. Nâne Kiristo orop biwinetne kepeiakmâ konohâk otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne menekmu himbimân yâhâwit.

³ Yakât âlâkuâk sâmune nângâñet. Menehop yan biwine mem purik pilâmu kulem âlâ ekban, me umutnane ari ehop, yakât topne ki nângâm heñgeñuan. Anitâ ikñak nangap. Yawu gârâmâ menekmu Anitâhât kalam, kutne Paratise, himbimân tap yan yâhâwit.

⁴ Yâhâwit yan Kutdâne den eknohop ya ki sâm tetem ekyongowuat sâm kunihiop.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ ninahât nângâmune yahatmu ki mepaeakmâ yakât topne sâm tetem ekyongowom. Yawu gârâmâ sâm tetem ekyongowom otmuâmâ den bulâñanâk ekyongowom. Yakât otmâ den ya ekyongomune nângâm nâhâitne “Nângân nângânne gulip otmu mepaeaksap,” yawu sânomai yamâ nângâm hilipgum sânomai. Yâhâ otman meman yakât lohimbine nângâñetâ yahatmap. Yâhâ ya wangim nângâniñetâ dondâ yahatmu mepaenekmaiñet emelâk himbimân yâhâ kulem ekma den nângâwan yakât topne ki sâm tetem ekyongowom. Gârâmâ umatne âlâlâ kaknan yâhâmu lohotne otman yan Anitâne mâmâñe otnihimap. Yakât ekyongomune Anitâhât nângâñetâ yahatmu mepaenomai.

⁷ Satanne mâtap manguningim hâhiwin kakñan katnenekmap. Yâhâ nâne himbimân yâhâ kulem ekmane âlâ kândâkdâ olop yakâlâk nângâm hâkne mepaemangât Anitâne Satan nângâwanñimu hâhiwin pato nihimu wâtne orotok sâmu manman. Yakât otmâ ninahât ki nângâmune yahatmap.

⁸ Hâhiwin nihimu wâtne orotok sâop ya âlâkuâk wâtne tinj tinj sâek sâm Kutdâ ulitguwan. Otmu yakât kakñan yâhâñe kalimbuñe ulitgumune yuwu sâm eknohop.

⁹ “Wâtge ki tinj tinj sâmu manbuat. Yawu gârâmâ biwihe gemapñet Wâtgât mâmâñahât Heak hângâñgumune ge mem hewewen tuhuhekuap. Yawu gârâmâ hâhiwin pato nângâm wâtge orotok sâwuap yan nâhât wâtñan kinbuat. Wâtñan kinmâ nâ Wâtgât Amboñe yakât topne nângâm heñgeñuwuat.” Yawu sâm eknohop. Yakât otmâ hâhiwin nângâwom yan ya sânduk sâekgât ki ulitguwom. Kiristohât wâtñan kinmâ hoñ bawanñimune lohimbine yengâlen bulâne teteap yakât den pat lohimbine ekyongowom.

¹⁰ Kiristohât den pat lohimbi ekyongomune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyene katnetgât hon bawanngiman. Yawu otmune lohimbi nombotnane nângâm hâkânetmâ hâim hilitnekmâ. Otmu lohimbi nombotnane mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin kaknan manmune wâtne orotok sâmap. Wâtne orotok sâmap yan Kiristohât wâtnan kinmâ biwine ki gemap.

Paulone Korinti ambolipne buku otyingiop.

¹¹ Lok nângân nângânyene bia yengât biwiyenambâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopneâk den ekyongoan. Yakât otmâ nângâmune ki ârândânet oap. Yawu gârâmâ yene lok perâk yengât nângânetâ yahatmu kut “aposolo” sâmap yongonsai yakât nângâm den yu ekyongoan. Yene nâhât lok inne mansap sâmai. Yawu gârâmâ âi memune bulâne tetem gap yane lok perâknane âi menetâ bulâne teteap ya wangiap. Yakât yuwu sâmapune nângânet.

¹² Kiristohât aposololipnane yâkât wâtnan kinmâ kulem topne topne menetâ lohimbine eknetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu nâneâmâ yengâlen taka kulem topne topne memune ekbi. Ya eknetâ keterakyingimu “aposolo” sâmap nohonbâi.

¹³ Nâne yengâlen taka Kiristohât den kâsikum yingimune manman âlepnehât bulâne âlâlâ teteyingiop. Yane Kiristohât komot nombotne yengâlen ari den kâsikum yingimune bulâne teteyingim gap ya wangiap. Yawu gârâmâ yâkneâmâ senne âlâlâ tânnohom gai. Yâhâ yeneâmâ senne âlâlâ ki tânnohowi. Otmu nâne gurâ yen den kâsikum yingiwane yakât hâmenne nihinet sâmap ki ulityongowan. Yakât otmâ wongât nângâm bâlenihai?

¹⁴ Nâmap sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâmap kalimbune yengâlen takawom. Yene Kiristohâlen biwiyenane kepeim tem lâuwanginetgât nanngan. Yakât otmâ umatne yingimune hâhiwin nângâmaihât tewetsenne me senne âlâlâhât ki ulityongowom. Emelâk nâ niniâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne puwâk ekyongomune yâkâlen biwiyene katbi. Yawu otyingiwane yapâk âwânyene yawu otmâ mansan. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmapune nângânet. Nimnaom titipâne âwâ mâmâlipnyene ki galemyongomai. Âwâ mâmâlipnyenaneâmâ galemyongomai yakât dopneâk nâne yen galemyongom mansan.

¹⁵ Yakât otmâ yene Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ manman kâriknehât bulâne menomaihât nângâm hon bayingiman. Otmu nâne hâkne siwirahom in tatbomgât ki nângâman. Yawu hon bayingim manmâ yâhâwom yan nâhât nângânihinetâ gewuap me?

¹⁶ Emelâk yengâlen takawan yan umatne yingimune hâhiwin nângâmaihât tewetsenne me senne âlâlâhât ki ulityongowan ya nanngai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtnane nombotnane nâhât yuwu nângâmai. “Paulone bukuyâhâtnane yâhâp hângânyotgomu takaowot. Taka Yerusalem yengât tewetsenne menduhum yingiwane ya mem âwurem ari wanowot. Mem ari wanmutâ tewetsenne nombotne mem gulip tuhuop,” nâhât yawu sâmai.

¹⁷ Yawu sâmai yamâ girawu otmâ kâityongowan? Yâhâ hângânyotgomune yengâlen takamutâ tewetsenne menduhum yitgiwi ya ki newan.

¹⁸ Otmu bukuyâhâtnane hângânyotgomune yengâlen takaowot. Sâp yan Titone pilâmap tatbe sâmap otmu meme sâsâ tuhâp hângânyotgowan. Yâhâ Tito orop dopnetne konohâk. Yakât otmâ nâne biwinane nângâm otman meman yawuâk otmap. Yâkne yawu manmap yakât otmâ yengâlen taka tewetsenne miowot ya ki mem gulip tuhuowot. Yawu nanngan.

¹⁹ Bukulipne, yene den sâmap aran yu nângâm nâhâitne “Eweakmâ den yu eknongowom,” nanngai mon? Nâmap Anitâhât sennane yuwu sâmapune nângânet. Nâ ki eweaksan. Kiristo orop biwinetnane hikuakmâ konohâk otmap. Yakât

otmâ den ekyongom yu me ya otyingiman yamâ yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim tânahonjetâ manmanyenje kelihahâkgât nângâm otman.

²⁰ Nâje yengâlen taka girawu manjetâ mem teteyekbom? Emelâhâmâ yenhâlâk nângânetâ yahatmu nângâm bâleangim den belângen sâminiwi. Yawu otmâ kuk orangim hâiakminiwi. Otmu hionakmâ ihilâk mahilâk manminiwi. Yawu gârâmâ takawom yuân emelâk manbi yawuâk manjetâ mem teteyekbom me âilonjo mannomai yakât nângâm mansan. Yakât otmâ manmanyenjahât topje yenhâk nângâm hâkyenje miangiai. Gârâmâ nâje taka girawu otyingiwom yakât yepak nanngangiai. Yakât nângâmâk mansan.

²¹ Yen nombotjanje emelâk ekñâleangim imbilipyenje me loklipyenje beyenehen kionminiwi. Manman kinjon yawuya manjetâ taka mem teteyekbom otmuâmâ biwine dondâ bâlewuap. Yawu manjetâ lohimbi belângen manmainje neneknetâ bâlewuap. Yawu otmu “Anitâje Kiristohât lohimbi ki mâmâje otyingimap,” sâm sennengan genjetâ anulaknom.

13

Kiristohât wâtje pato.

¹ Nâmâ sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm kalimbunje yengâlen takawom. Takamune lohimbinje otmâ hilipgumai ya sâm hâreyingiwom. Otmu emelâk Moseje den yuwu kulemuop ya lâum sâm hâreyingiwom.

“Lok âlâje ikniâk bukulpnje âlâ me âlâje otmâ hilipgunomai ya ki sâm hâreyingiwuap. Lok yâhâp me amon kitâ yaje menduhuakmâ sânetâ denyenje konok otbuap yamâ nângânetâ bonje otbuap.” Yawu kulemuop.

Yakât otmâ takamune buku nombotje meyeknetâ lohimbi âlâ me âlâje otmâ hilipgumai ya sâm teteknan tuhujetâ sâm hâreyingiwom.

²⁻³ Emelâk yengâlen yâhâpne takawan yan girem den ekyongowan. Ya nelâmyongomapgât ya âlâkuâk sâmune nângâm biwiyenan katnet. Emelâk taka den ekyongom pilâyekmâ âlâengen ariwan sâp yapâek lohimbi nombotjanje ândâpyenje kârikne otmu orotmeme bâleje otbi ya tâtâem otmâ gai. Otmu lohimbi nombotje âlâjeâmâ sâp yakât kaknan otmâ hilipgum gai. Yawu otmâ gai yakât matje hâhiwin topje topje teteyingimu umatje kaknan manmâ gai. Umatje yawu teteyingimawân Kiristohât wâtje tetemu ekmai. Yâhâ nâje Kiristohât sâtgât otmâ âi mem gan ya eknetâ tânet otmu yakât engat yâhâp otmai. Yakât otmâ nâje yengâlen taka lohimbi ya sâm hâreyingimune matje menomai yan Kiristohât wâtje pato ya âlâkuâk tetemu eknomai. Sâp yan nâje yâkât sâtgât otmâ âi meman yakât topje nângâm henjengunomai.

⁴ Bulânanâk emelâk Kiristo mem howanân kujetâ muop. Yamâ Anitâ Wâtgât Amboje ikne wâtjan mumunambâ mem yahatmu tatmâ tihit otningimap. Nâje yâk orop biwinetjanje hikuakmâ konohâk otmu mansan. Yakât otmâ emelâk yâkne lohimbi hon bayingim lohotnan otyingiminiop yakât dopneâk nâje lohimbi hon bayingim lohotnan otyingim gan. Anitâje ikne wâtjan Kiristo mumunambâ mem yahalop. Yakât otmâ Kiristone mâmâje otnihimu yâk orop biwinetjanje kepeiakmâ konohâk otmu yengâlen taka topyene mem tetewom.

⁵ Yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai me bia yakât yepak nangai.

⁶ Otmu nâje yâkâlen biwinaje kepeim wâtjan kinmâ âi meman yakât yeje nângânetâ bulâje otbuapgât biwinaje mem mansan.

⁷ Yeje orotmeme âlepneâk otmâ manjetgât Anitâ ulitguman. Yawu manjetâ takawom yan ki sâm hâreyingiwom. Yawu otmâ nâje Kiristohât

sâtgât otmâ âi meman yakât topņe ki tetemu lohimbi nâhât nângâņetâ gemapņe eknomai. Yawu gârâmâ yakât ki nângâm ketet otman.

⁸ Lohimbi âlâ me âlâņe Anitâhât den nângâņetâ bulâņe otmu tem lâuwanğimai ya yeņgât heroņe nângâyিংim den âiân ki katyekman.

⁹ Yakât otmâ yeņe Kiristohât tem lâum orotmeme âlepņeâk otmâ manņetgât Anitâ ulitguman. Yawu otmâ tem lâuwanğim târârâhâk mannomai yan taka heroņe nângâyিংim lohotņan otyিংiwom.

¹⁰ Nâņe mem hewewen tuhuyekmune Kiristohâlen biwiyenāņe tiņâk kepeim mannomaihât aposolo sâm katnekmâ âi nihiop. Yâhâ mem ge katyekbomgât ki sâm nihiop. Yawu gârâmâ yeņgâlen takawom yan den kâlâp ki sâyিংim hâhiwin yিংiwomgât nângâm inânņan girem den yu kulemgum katyিংian.

Pauloņe den bâiņe sâop.

¹¹ Bukulipne, den bâiņe yuwu sâmune nângâm heņgenğunet. Yeņe manmanyenē kiņgoņ ya pilâm kuwihakmâ heroņe nanğanğim biwi konohâk otmâ manņetgât nanğan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ Tihit tihit Amboņāņe wawaeyekmu biwiyenē huruņ sâwuap.

¹² Anitâ yet Kiristo yâk yetgâlen biwiyenāņe kepeim mansai yeņe heroņe nanğanğinomai.

¹³ Kiristohât komot yâk orowâk mansain yaņe nângâyিংiai.

¹⁴ Kutdânenņe Yesu Kiristoņe tihityenē otmu biwi nângân nângânyenāņe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Otmu Awoņnenņe Anitâņe mem hewewen tuhuyekmu buku oraņim tânahom mannomai. Otmu Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyিংimu ewe karaņim mannomai. Ya bonņanâk.

Nâ bukuyenē,
Paulo

Galatia Pauloŋe Galatia yengât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpne,

¹⁻² Yen Galatia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne emelâk biwiyenye Yesuhâlen katmâ yâkât komolân torokatbi. Yengât nângâm nâne ekap yu kulemgum katyiŋgian. Otmu bukulpne nâ orowâk manmâ Yesu Kiristo hoŋ bawanŋim mansainne yawuâk nângâyiŋgiai. Nâ Paulo, nâ Kiristo hoŋ bawanŋim mansan. Otmu âi mem mansan yu lokne ki sâm nihiwi. Me Yesu Kiristoŋe aposololipne âi sâm yiŋgiop yaŋe ki torokatmâ sâm nihiwi. Anitâne nanne Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yâkât otmâ yetjak nângânihim âi yu sâm nihimutâ mem mansan.

Kiristo kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

³⁻⁵ Nâ yengât nângâm Anitâ yuwu sâm ulitguman. “O Awoŋnenne, gike enŋatgeâk otmâ Kiristo hângângurâ giop. Giop yamâ nenne lok bâlenahât orotmeme kiŋgoŋ ya watmâ ari bâlemaingât lauhe lâum kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Mum yahalop yapâ bâlenahât paŋgoŋambâ holaŋnenedhop. Yakât otmâmâ Anitâ herone nângâwanŋim mepaem yâhânom. Otmu Awoŋ, gâ otmu Kutdânenne Yesu Kiristo yetne Galatia ambolipne yengât nângâyiŋgim tihityenye otmutâ yanâmâ biwi nângân nângânyenŋe konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât ulitgohan.” Yawu sâm yengât nângâm Anitâ mepaem gaman.

Kiristohât den pat konok tap.

⁶ Otmu den umatne âlâ tap ya sâwoman. Anitâne ikne enŋatneâk otmâ yen mem dâiyehop. Yawu gârâmâ Kiristo hângângumu gemu yâkâlen biwiyenye katbi. Yakât girawu otmâmâ yâk yetgât hâkâŋ otmâ in yawu pilâyelekmâ biwiyenye âlâhâlen katnomosai? Den pat âlepne tap yamâ Kiristohât den pat konohâk. Âlâ ki tap, bia kârikne.

⁷ Yakât otmâmâ lok ondowân gâtŋeŋe taka nângân nângânyenye mem gulip-gunehât Kiristohât den pat âlepne kelaŋgatmâ biwiyenŋan kionŋsai.

⁸ Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Nâne emelâk den sâm ekyongowan ya lok âlâ me âlâne kelaŋgatnomai, me torokatmâ âlâ ekyongonomai, yamâ Anitâne yakât matne hilipyongoâkgât naŋgan. Yakât otmâmâ lok wosapâ gâtne âlâ me âlâne, me aŋelo âlâne taka den pat âine sâm ekyongonjetâ nângâm kâkâsuk otnomai.

⁹ Nâ den yu emelâk ekyongowan. Girawu otmâ nelâm yongoap. Yakât yâhâpne sâmune nângâŋet. Kândikum ninak Kiristohât den pat âlepne sâm ekyongowan. Ekyongomune nângâŋetâ bulâne otmu mem biwiyenŋan katbi. Yamâ benne lok ondowân gâtŋeŋe taka den yu kelaŋgatmâ biwiyenŋan kionŋbi. Yakât otmâ Anitâne matne yiŋgimu hemgât kâlâwân seyehâkgât naŋgan.

¹⁰ Den yan yu topne girawuhât yan? Lohimbiŋe herone nângânihinjetgât yan? Me nekjetâ yahalâkgât yan me? Yawu bia. Yawuhât nângâm oan mâne Kiristohât ki tem lâum hoŋ bawanŋimbâm. Yawu gârâmâ topne yuwuhât yan. Anitâne nekmu ârândâŋ olâkgât yan.

Yesu Kiristoŋe Paulo âi sâm waŋmu miop.

¹¹ Nine topne sâm ekyongomune nângâŋet. Emelâk den pat âlepne ya ekyongomune nângâwi. Den yamâ lok nombotne yengât lauyenambâ ki mewan.

12 Me lok âlâ me âlâne ki kâsikum nihiwi. Ya bia kârikne. Yesu Kiristone nâhât topnambâek nângâek sâmbi biwi nângân nângânne mem pâron pilâmu nângâmune keterahop.

13-14 Yâhâ biwi nângân nângânne ki mem pâron pilâop sâp yan wuân me wuân otmune bâleminiop yakât emelâk ekyongonjetâ nângâwi. Yuwu otminiwan. Lohimbi kerekne Anitâhât nângâjetâ yahalâkgât Yura nenne tâmbâlipnenne yengât orotmeme ya watmâ manminiwan. Yawu otmâ bukulpne lok sihan orowâk manbinân nâne kârikne otmâ dondâ wangiyekban. Yakât otmâmâ lohimbine nekjetâ yahalop. Yâhâ lohimbi nombotnane Yura nengât miti pilâm yapâ hionakmâ biwiyene Kiristohâlen katmâ yâkât komolân torokatbi. Yâkât komolân torokatjetâ ya yengât mâtâp manguyingawe sâmbi dondâ mem bâleyekmâ hilipyongominiwan.

15 Yawu gârâmâ angoân menahât tepnambâ ki tetewan sâp yan nâne Kiristohâlen biwinane kepeim hon bawanjiwongât Anitâne sâmbi katnihiop.

16 Yâhâ yâkne nângâmu ârândân otmu nâne Kiristohât den pat pâku lohimbi yengâlen ari sâmbi tetem ekyongowongât ikne nannane mâtâwân tetenihiop. Mâtâwân tetenihiop yakât kaknan nep topne katbe sâmbi lok âlâhâlen ari ki âikum nângâwan.

17 Me Kiristohât aposololipne Yerusalem kapiân manbi ya yengâlen gurâ ki ari âiyongom nângâwan. Kiristo iknak aposolo nep sâmbi nihiop yanâk pilâm yahatmâ Arawia hânân ari manban. Manmâ manmâ yapâ âwurem Damasiko kapiân ari manban.

18 Yan ari manmune yambu kalimbu pesuk sâop. Yakât kaknan Petoro in ekbe sâmbi Yerusalem kapiân yâhâwan yanak yâk orowâk manmutne sande yâhâp olop.

19 Sâp yan yâk otmu Kutdânenjahât imine Yakowo ya yetniâk yelekban. Yâhâ aposolo âlâlâ ya ki yekban.

20 Den yan yu Anitâhât senjan kinmâ yan. Yakât otmâmâ den mian otbuawâmâ matne nihiwuap.

21 Nâne nine kapi Kilikia hânân tap yan ari âi topne katmâ Kiristohât den pat ekyongom manban. Otmu yapâ pilâyekmâ Siria hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari den kâsikum yingim manban. Yakât otmâmâ Yesuhât komot Yuraia hânân manbi yengâlen ki arimune enakbin.

22 Yawu gârâmâ nine topne nângâwi yane ari lohimbi yuwu sâmbi ekyongowi.

23 Emelâk nâhâitne “hilipnongominiop. Yâhâ sâp yiwerejêâmâ lohimbi kerekne Kiristohât nângâjetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katjetgât yâkât den pat ekyongom mansap.”

24 Nâhât topne yawu ekyongonjetâ nângâm Anitâ mepaewi.

2

Paulone Yesu Kiristohât aposololipne yengâlen torokalop.

1-2 Otmu yapâ nâne kapi âlâen âlâen ari den kâsikum yingim manmune yambu 14 pesuk sâop. Yakât kaknan Anitâne biwi nângân nângânne mem hewewen tuhumu Banawa yet Tito meyelekmune Yerusalem kapiân yâhâwin. Yan yâhamunne Kiristohât komot ya yengât kunlipyene orop tihâk menduhuakbin. Menduhuakmâ nâne emelâk pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den ekyongowan yakât topne nângâne sâmbi âinohowi. Otmu mâtâp mangunihimai sâmbi den ya topnambâek sâmbi tetem ekyongomune nângâjetâ keterahop.

3 Topne yuwuhât yan. Nenne Kiristohâlen torokatmâ yan Mosehât girem den nângâmunne porap otmu ki lâum manbin. Yawu manbin yan bukunenne

Tito, Girik gâtne, yâhâmâ emelâk nengâlen torokalop yamâ hâkne torehenjan undip ki tuhuwin yakât den pat ekyongomune nângâwi.

⁴Yawu gârâmâ lok perâknañe topnenne mem tetene sâam nengât osetnenjan taka manbi. Taka Mosehât girem den ya yâhâpne mem miwirikum hâkne torehenjan undip tuhuwanjine sâam kendâningiwi.

⁵Kendâningim Kiristohât den pat âlepne ya kelangatne sâam otñetâ denyene ki nângâwin. Denyene ki nângâwin yakât otmâ hâkne torehenjan undip ki tuhuwi. Yakât otmâmâ yengu yawuâk Mosehât girem den ki watmâ mannomai.

⁶Otmu Yesuhât komotne papatolipyene yengât nângâñetâ yahatsap. Yamâ Anitâ lok biwinenne ekmapne nângâningimu ki gewe yâhâwe otmap. Otmu nâne gurâ yawuâk lok âlâ me âlâhât ki nângâmune yahatmap, me ki nângâmune gemap. Otbi yamâ yâk yengât wahap. Anitâne konok biwinenne ekmap. Yawu gârâmâ papatolipyenane nâhât den yu ki kum meme sâsâ tuhunekbi.

⁷⁻⁸Otmu nine topne yuwu sâam ekyongomune ekbi. Emelâk Anitâne Petoro mâmâne otbanjim âi sâam wanmu Yuraia hânânâk tatmâ Yesuhât den pat âlepne ya kapi ambolipne kâsikum yingiop. Yâhâ nâneâmâ pâku lohimbî yengâlen ari den yu ekyongowehât mâmâne otnihim âi sâam nihiop.

⁹Otmu den ya sâam ekyongomune nângâñetâ keterahopgât Yakowo, Petoro, Yoane, yâk yengât lok kunyene manbiñe nâ otmu bukune Banawa buku otnitgim yuwu sâam hângânotgowi. “Nenâmâ yuânâk tatmâ kapi tipi tapi tatmâ arap yu ambolipne yengâlen âi mem mannom. Yâhâ yerâmâ pâku lohimbî yengâlen ari âiyetne tuhuromawot.

¹⁰Otmu konohâk tap yamâ yuwu nângâyet. Bukulipnenne nombotne umburuk mansai ya yengât nelâm yotgomap.” Sâñetâ sâawan. “Yâk tânyongoromgât nanñait.” Yawu sâam den hikum karakbin.

Paulone Petoro hâme hârewanjiop.

¹¹⁻¹³Otmu ya pesuk sâamu nâne Banawa mem Yerusalem kapi pilâm orowâk Antiok kapiân ariwit. Yan ari manmâ manmâ âlâengen ari den ekyongowe sâam pilâyekmâ ariwan. Otmu hilâm âlâen Petoroñe Antiok kapi ari pâku lohimbî nombotne biwiyene Kiristohâlen katbi yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Yawu manñetâ Yakowohât bukulipne Yerusalem kapiângembâ gem Antiok kapiân ari Petoro yuwu sâam hâme hârewanjiwi. “Bâe, otdâ bâleap yakâ. Girawu otmâ pâku lohimbî orowâk sot nem mansai. Ya ki orotne.” Yawu sâam hâme hârewanjineta bukulipne nombotñane pâku lok yengât hâkyene torehenjan undip tuhuyekbiñe nângâm bâlewanjimaihât pâku lohimbî ya pilâyekmâ Yakowohât bukulipne yengâlen torokalop. Petoroñe yawu olop yakât Yura lohimbî nombotñane ya ekmâ pilâyekbi. Pilâyekñetâ Banawanje yekmâ pârâk pilâm yawuâk otmâ yâk yengâlen torokalop.

¹⁴Yawu otñetâ nâmâ âwurem ari topyene mem tetem nângâmune dondâ bâleop. Yâkne Kiristohât denne tâñ tâñâk ki watmâ manbi. Petoroñe otmu bâleop yakât topne teteâkgât Yesuhât komot ya yengât senyenjan kinmâ yuwu sâam ekuwan. “Petoro, gâ wuân mendâ bâleap? Gâ Yura lok. Yawu gârâmâ Yura nengât orotmeme hângiñe ya pilâm, pâku lohimbî yengâlen torokatmâ mansat. Yawu gârâmâ wongât pâku lohimbîñe Yura nengât orotmeme hângiñe otñetgât meme sâsâ tuhuyeksat? Ekmune dondâ bâleap.

Himbim yâhânomgât mâtâp konohâk tap.

¹⁵Nenâmâ Yura lohimbî. Anitâne girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguoop ya biwinenjan katmâ nângâmain. Yawu otmâ pâku lohimbîñe Anitâhât den ki lâum mansai yawu ki otmâ.

16 Yawu gârâmâ Anitâhât girem den yan papatolipnennaje yeje engatyeneâk watmâ den âlâlâ torokatmâ kulemgui. Yamâ lok âlâ me âlâne papatolipnennaje girem den âlâlâ kulemgui ya lâuñetâ Anitâne yekmu ârândâñ otbuapgât dop âlâ ki tap. Yâkne Kiristohâlen biwiyene katnomai yamâ Anitâne yekmu ârândâñ otbuap. Mâtâp âlâ ki tap, bia kârikne. Nenâmâ emelâk Kiristohâlen biwinenñe katbin. Yâkât otmâ papatolipnennaje yengât girem den yakât nângâmunnje tâñât otmap.

17 Kiristohâlen biwinenñe katbin yapâek bukulpnennje Yura lok pilâyekmâ pâku lohimbî, tosayene orop sâminiwin, yengâlen torokatbin. Ya yengâlen torokatmâ papatolipnennaje yengât girem den ki lâuaingât Yura lok nombotnaje nengât “tosa lok” sâmai. Tosa lok mâne âlâ girawu sâmbâin. Yuwu sâmbâin me? “Âo, Kiristone orotmeme bâleñan dâim ari katnenekmu otmunñe bâleap. Yakât otmâ tosa ya Kiristohâlen tap.” Yawu sâm tosa ya Kiristohâlen kârâm pilâwin mâne ki ârândâñ otbâp. Yawu ki tap. Yawu gârâmâ Yura lok yengât orotmemeyene hâñgiñe ya watmâ ki otnomai.

18-19 Yakât nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâñet. Nâmâ papatolipnennaje yengât girem den bet pilâwan ya âlâkuâk miwirikum lâuwom yanâmâ nâhât yuwu sâñetâ bonñe otbuap. “Anjoân Paulone papatolipnennaje yengât girem den bet pilâop yanâmâ tosa miop.” Nâhâtñe yawu olop sâñetâ yanâmâ bonñe otbuap. Yawu gârâmâ topñe yawu ki tap yakâ. Anjoân girem den âlâlâ ya lâuwe sâm tâpik gupik otminiwan. Tâpik gupik otmâ manmâ gamune yañe ki tânnohop. Yakât otmâ pilâmune pesuk yap.

20 Pilâmune pesuk sâmu yañahâmâ Anitâne nanñe hâñgângumu ge nâhât kawean kinmâ muop yâkâlen biwine katban. Biwine katmune yâkne tânnohom manman kârikñahât pat kunihiop.

21 Yakât otmâ yuwu nanñan. Kiristo muop yan manman hâñgiñe ya betbanjim muop. Yâhâ Anitâne mumuñambâ mem yahatmu manman âñe miop. Yakât dopñeâk otmâ biwine yâkâlen katban yan papatolipnennaje yengât girem den hâñgiñe lâuminiwan ya bet pilâwan. Yakât otmâ Kiristone mâmâñe otnihimu yâk orop biwinetñe kepeiakmâ konohâk oap. Yakât otmâmâ yâkâlen biwinañe kepeim hoñ bawanjim mansan. Kiristone wawaenenekmâ ge kawenenñan kinmâ muop yakât ki nângâmune tâñât otmap. Yamâ yuwu nanñan. Papatolipnennaje yengât girem den lâumunñe Anitâne nenekmu ârândâñ otmap mâne Kiristone ge imbiâk muop sâmbâin. Yawu.

3

Yesu Kiristohât mâtâp me girem dengât mâtâp

1 Bukulpne, Galatia ambolipñe yuwu sâmune nângâñet. Emelâk Anitâne Yesu Kiristo hâñgângumu ge nengât otmâ howanân kuñetâ muop yâkât den pat âlepñe ekyongomune nângâm biwiyenñan katbi. Yanak benñe girawu otmâ sâp yiwerenñe yuâmâ lohotñe otñetâ Yura kapi ambolipñaje yengâlen taka biwiyenñan kionmâ nângân nângânyene mem gulip malap tuhuai? Bâe, topñe wongât Kiristohât mâtâp bulâñe ya pilâm Yura nengât orotmeme hâñgiñe ya watmâ mansai? Ya ki orotñe.

2 Yakât yiwerenñe âiyongomune sâñetâ nângâwe. Yeñe papatolipnennaje yengât girem den âlâlâ ya lâuñetâ yanâmâ Anitâne Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge mâmâñe otyiñgiop me bia? Bia yakâ. Yâhâ nâñeâmâ Kiristohât den pat âlepñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe olop. Yawu nângâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenñe katbi yanâk Anitâne Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu yengâlen giop.

³ Yakât otmâ girawu otmâmâ kopa oai? Ya ekmâ pârâk pilan. Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Kândikum emelâk Kiristohâlen biwiyenê katmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak yâkât wâtñan kinjetâ nângân nângânyenê mem pâron pilâyîngimu Kiristohât mâtâp yawuâk watmâ manbi. Yakât otmâ yenê yiwereñe wâtneñanâk kinmunñe Anitâñe nenekmu ârandân olâk sâm oai ya ekmune ki dopñan oap.

⁴ Yâhâ angoân Wâtgât mâmânahât Heakñe mâmâñe otyîngimu biwiyenê heronê otbi. Otmu Kiristohâlen biwiyenê katbi ya imbiâk otmaiñat Yura nengât orotmeme hânñe ya pilâñet.

⁵ Yakât âlâku sâwe. Papatolipnenñe yengât girem den âlâlâ lâuai yakât otmâ Anitâñe ki mâmâñe otyîngimu kulem topñe topñe miai. Yuâmâ Kiristohâlen biwiyenê kepeiai yakât otmâ Anitâñe Wâtgât mâmânahât Heak hânñangumu ge mâmâñe otyîngimu kulem topñe topñe miai.

Awarahamñe olop yakât topñe

⁶ Yakât topñe teteâkgât Awarahamñe olop ya sâlikum ekñet. Yakât Mosenê kulemguop ya yuwu tap. “Anitâñe Awarahamgât pat kuwanñiop ya nângâm yâkâlen biwîñe katmâ biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manop yakât Anitâñe ekmu ârandân olop.” Yawu kulemguop.

⁷ Yakât otmâ Yura nengâlen gâtñe me pâku lohimbi yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe biwiyenê yawu katmai yamâ Awarahamgât sen bulâñe mansai sâm Anitâñe nângâyîngimâp. Yakât otmâmâ Anitâñe Awarahamgât pat kuwanñiop yakât bulâñe yen orowâk menomai.

⁸ Yawu gârâmâ yakât torokatmâ sâwe. Anitâñe pâku lohimbi nombotñe biwiyenê yâkâlen katmâ tem lâuwanñiñetâ tosayenê pilâyîngiwuap yakât emelâk inânñan nângâop. Ya nângâm Kiristo ki hânñangumu giop yan ya nângâm Awaraham yuwu sâm ekuop. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtñe âlâñe tetem lohimbi hânñan kulemñan mansai ya menduhuyekmu manman âlongoân manmâ heronê nângânomai.”

⁹ Mosenê yawu kulemguop yakât topñeâmâ yuwu. Awarahamñe Anitâhâlen biwîñe katmâ biwi yâhâp ki olopgât Anitâñe nângâwanñiop. Yakât dopñeâk otnom yamâ Anitâñe Awarahamgât pat kuwanñiop ya ambokunom.

Girem dengât topñe

¹⁰⁻¹² Otmu yakât torokatmâ sâwe. Mosenê yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâñe girem den yu tâñ tâñâk ki watnomai yamâ Anitâñe matñe umatñe yîngimu mem hiliwahonomai.” Yawu tap. Yâhâ sâp âlâen Anitâñe sâm Mosenê den yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâñe biwiyenê Anitâhâlen katmâ denñe lâuwanñinomai yamâ manman kârikñan katyekmu mannomai.” Yawu kulemguop. Girem den tap ya âlâku sâmune nângâñet. Ya yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâñe girem den ya tâñ tâñâk watmâ mannomainêâmâ manman kârikñan mannomai.” Yawu tap.

¹³ Yawu gârâmâ âlâñe girem den ya tâñ tâñâk watmu ârandân otbuap? Lok yawuya âlâ ki tap, bia kârikñe. Yakât nen kerekñe girem den ya lâumain yamâ târârâhâk ki watmain. Yakât nângâm Anitâñe Kiristo hânñangumu ge sârerenenekmu howanân kuñetâ muop. Yakât Mosenê den âlâ yuwu kulemguop. “Lok âlâ me âlâ nahân yongonñetâ kinnomai ya yengât yuwu sânomai. “Lok yuâmâ Anitâñe matñe wanñu miap,” yawu sânomai.” Yawu sâm kulemguop.

¹⁴ Yakât otmâmâ Yesu Kiristonê nengât tosehât otmâ kawenenñan kinmu howanân kuñetâ muop. Yakât otmâmâ Anitâñe Awaraham pat kuwanñiop

yakât bulâñeâmâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak ya hânğângumu ge mâmâñe otningimu manman kârikñan manmâ yâhânom.

Anitâñe sâmu kârikñe olop.

¹⁵ Nenñe orotmeme âlâ otmain yan hâum sâmune nânğâñet. Lok yâhâp den hikumutâ kârikñe otbuap. Ya bukuñe âlâñe kelangatbuap, me den âlâ torokatmâ sâwuap, me nombotñe hârewuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yuwu ekne. Anitâñe den hikuop ya ki hâukum âlâ sâwuap. Bia kârikñe.

¹⁶ Anitâñe Awaraham den ekuop ya yuwu tap. “Nâñe gâ otmu gâhât tepgan gâtñe âlâ tetewuap yet den yukât bulâñe yitgiwom.” Yawu sâm ekuop. Yakât otmâmâ yuwu ki sâop. “Gâ otmu gâhât tepgan gâtñe tetem mannomai yen kerek yinğiwom.” Yawu ki sâop. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepñan gâtñe konok, Kiristo teteop yanâmâ Anitâñe Awaraham den ekuop yakât bulâñe yâkâlen teteop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâñe Awaraham den ekuop ya yambu 430 pesuk sâmu yanâmâ girem den Mose wañop. Otmu Awaraham den ekuop yakât kakñan Mose ki ekuop. Yawu gârâmâ Mose girem den wañop yañe mem ge katbuap, me Awaraham den ekuop ya hâukum âlâ sâwuapgât dop âlâ ki tap.

¹⁸ Yakât topñe nânğâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nânğâñet. Anitâñe Awarahamgât manman kârikñahât pat kuwañgim den ekuop ya girem denân torokatmâ ki sâop. Awarahamâk ekuop. Yawu gârâmâ manman kârikñe ya mene sâm Anitâñe Awaraham den ekuop ya otmu girem den yâhâp yâhâp ki menom.

¹⁹ Yawu tap. Yakât otmâmâ topñe girawuhât Anitâñe girem den Mose ekumu kulemguop? Topñe yuwuhât. Girem den yañe lok topnenñe mem teteningimap. Emelâk tâmbâlipnenñe manmâ otñetâ bâlem gaop. Otmu nen gurâ yawuâk otmunñe bâlem gamap. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepñan gâtñe Yesu Kiristoñe teteop. Tetem yan Anitâñe Awarahamgât pat kuwañgiop yakât bulâñe mem teteningiop. Mem teteningiop yakât otmâ girem den kandi sâop ya pesuk sâop.

Otmu âlâ torokatmâ sâwe. Anitâñe añeloñe hânğângumu ge girem den Mose ekumu kulemguop.

²⁰ Yawu gârâmâ Anitâ ikñak ge Awaraham ekuop.

Lohimbi kerekñe Anitâhât girem den târârâhâk ki watmain.

²¹ Yakât otmâmâ girem den otmu Anitâñe Awaraham den ekuop yañe lâuahowot me bia? Lâuahowot yamâ benñe topyetñe ikñiâk ikñiâk. Yawu gârâmâ Anitâñe girem den sâm kalop yañe manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop mâne yañak benñe girem den ya lâumunñe ârândâñ otbâp.

²² Yakât nânğâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nânğâñet. Miti den kândikum kulemguwi yan den âlâ tap yakât topñe yuwu. Yesu Kiristo ki giop yan nen kerekñe girem den lâuminiwin yamâ târârâhâk ki watbin. Yakât otmâ Anitâñe mumuhât pat kuningiop. Yakât kakñan Anitâñe manman kârikñahât pat sâm Awaraham kuwañgiop yakât bulâñe mene sâm Kiristohâlen biwinenñe katnomgât mâtâp teteop.

²³⁻²⁴ Mâtâp teteop yamâ Yesu Kiristohâlen biwinenñe katnehât Anitâñe hânğângumu giop. Yâhâ ki giop sâp yan girem den yañe manmannenñe bâleñe ya mem teteñan tuhumu mumuhât pat otbin. Mumuhât pat otmâ gamunñe Yesu Kiristoñe gem yapâ holañnenekbe sâm nengât sâm muop.

²⁵ Mumu yâkâlen biwinenñe katmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otmu yakât otmâmâ girem den ya torokatmâ lâunomgât mâtâp bialop.

Kiristohât manman hanğalakmâ manmâ yâhânom.

²⁶ Otmu yeŋe yawu otmâ yâkâlen torokatŋetâ yaŋak Anitâŋe nanne baratne sâŋ meyeŋhop.

²⁷ Yawu otmâ toen mem katyektetâ yanâmâ manmanyenê bâlenê ya kon sâŋ pilâm Kiristohât manman ya haŋgalakmâ yâkâlen torokatbi.

²⁸ Yâkâlen torokatmâ nen hârok Anitâhât komot otmâ mansain. Yawu mansain yakât ki mem kâsipnongomap. Nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutyenê orop, me kutyenê bia, me âwâ nan me mâmâ barat, nen kerek komot konohâk oain. Yesu Kiristoŋe kunnennê oap yakât otmâ Anitâŋe nenekmu dop konohâk oain.

²⁹ Emelâk Anitâŋe Awarahamgât pat sâŋ kuwaŋgiop ya yen gurâ yawuâk kuyiŋgiop yakât bulâŋe menomai. Yawu gârâmâ yenâmâ topŋe yawuhât otmâ Awarahamgât sen sâŋ katyehop.

4

¹ Emelâk den yan yakât âlâkuâk sâwe. Nenâmâ Anitâhât nanŋe baratŋe mansain. Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Nengât orotmeme yamâ yuwu tap. Nenŋe munomân nan baralip-nennŋaŋe nengât bât tosa ya yâkŋe galemgunomai.

² Gârâmâ nenŋe ŋaŋayenânâk mum pilâyeknomân mandu otnomai yan hep torehenlipnennŋaŋe wawaeyekmâ tihityenê otmâ. Tihityenê otŋetâ papato otmâ yanâmâ âwâ mâmalipyenê yengât bât tosa ya yenahâk galemguaknomai. Orotmemenenŋe yawu tap.

³ Otmu yakât dopŋeâk nen Yura lohimbiŋe lepat nâŋgân nâŋgânân manmâ gawin yan Mosehât girem den otmu papaptolipnennê yengât girem den yakât amutgen manmâ gawin.

⁴⁻⁵ Otmu embânân Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgowân ikŋe nanŋe hâŋgâŋumu gewuap yakât sâpŋe kalop. Sâpŋe kalop ya ekmu ârândân otmu nanŋe hâŋgâŋumu giop. Hâŋgâŋumu gemu nen kerekŋe Anitâhâlen ari torokatmunŋe ikŋe nanŋe baratŋe sâŋ menenehâkgât Yura imbi âlâhât tepŋan ge tetem girem den ya tâŋâk lâum manop. Yawu manmâ nenŋe girem den târârâhâk ki watmâ gawin yakât otmâ sâreerenekmâ girem den yapâ holaŋnenehop.

⁶ Anitâ nanŋaŋe holaŋnenehop yakât otmâ nenŋe Anitâhât nanŋe baratŋe otmâ mansain. Yawu nâŋgânehât Anitâŋe nanŋahât Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge biwinenŋe mem hewewen tuhumu Anitâ heronê nâŋgâwaŋgim “Awoŋnenŋe, kâwiâk nanŋe olon,” sâŋ mepaemain.

⁷ Bukulipne, yengu yawuâk Anitâ heronê nâŋgâwaŋgim mepaem mansai. Yawu gârâmâ yeŋe emelâk Anitâhât topŋe ki nâŋgâm orotmeme kiŋgoŋ otmâ manminiwi ya pilâm Anitâhâlen biwiyenê katmâ yâkât komolân torokatbi. Yakât otmâmâ nanne baratne sâŋ meyekmâ Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya yen gurâ yawuâk kuyiŋgiop.”

Pauloŋe Galatia ambolipŋe yengât nâŋgâm gorâwaŋgiop.

⁸ Emelâk embânân Anitâhât topŋe ki nâŋgâm manminiwi sâp yanâmâ Porom Lâpio me wahap tâŋâtŋe yawuya mepaem yakât amutgen man-miniwi.

⁹ Yawu gârâmâ emelâk Anitâŋe tep âlep nâŋgâyinŋim meyekmu yâkât topŋe ekma nâŋgâŋetâ bulâŋe olop. Yakât otmâ yiwerenêâmâ topŋe girawuhât otmâ Anitâ betgum Porom Lâpio ya hoŋ bawaŋgine sâŋ oai? Yaŋe manman kârikŋan mem katyektuapgât dop âlâ ki tap yakâ.

¹⁰ Otmu Anitâŋe yengât nâŋgâyinŋimu ârândân olâkgât Yura nengât orotmeme hâŋgiŋe yuwuya watne sâŋ oai? Yeŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp, me

sotgât hâi sapa manmai yakât sâp, me hilâm kâmbukne topne topne ya watmâ mansai ya ekmune dondâ bâleap.

¹¹ Nâne yengâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepne ekyongomune nângânetâ bulâne olop ya bet pilâm orotmemenenne hângine ya miwirikum watmaihât nângâm gorânihiap.

¹² Nâne Yura nengât orotmeme hângine ya pilâm yen pâku lohimbi mansai yengâlen torokatmâ manmâ gan. Yakât otmâ yeje topne girawuhât otmâ sâp yiwerene pilânekmâ Yura nengât orotmeme hângine miai. Yengâlen puwâk takawan yan yeje nâ buku otnihim laune lâuwi. Yakât otmâmâ yu oai yu pilânetgât nanngan.

¹³ Otmu yengâlen tohowan yan kundat pato tetenihiop. Yawu tetenihiop yamâ nâne yen orop sâp kâlewâk manmâ Yesuhât den pat âlepne ekyongowan.

¹⁴ Otmu yeje tânohom yan ki nângâm bâlenihim hâkâñ kakñan otbi. Yâhâ anjelo âlâne yengâlen takaop, me Yesu Kiristo ikñak yengâlen takamu buku otbañgimbâi dop yawuâk buku otnihiwi.

¹⁵ Otmu wuân me wuângât ulityongowan mâne in yawu nihimbâi. Yâhâ sâp yiwereneâmâ girawuhât otmâ nâ pilâneksai?

¹⁶ Nâne yengât tepne nângâm den bulâne ekyongowan. Yamâ yeje yiwerene nâhâitne “nângâm bâleningim mem ge katnenekbe sâm oap” nanngai? Yakât nângâmune tepne bâleap.

¹⁷ Otmu nen Kiristohâlen biwi konohâk hikum mansainne hionjaknehât lok ondowân gâtñaje taka biwiyeñan kionbi. Yâhâ yeje pilânekmâ yâk yengâlen torokatnetâ yâk orop mepaeneneknetgât yengâlen takawi.

¹⁸ Nâne tânyongowomgât dop âlâ ki talop. Yâhâ lok yañe biwi konohâk otmâ tânahone sâm yengâlen takawi mâne herone nângâyinñimbâm. Yawu gârâmâ emelâk nâne yen orop manmâ biwinenne kepeim manbin ya girawuhât otmâ biwinenne holañakmu mansain?

¹⁹⁻²⁰ Yengât den pat ya nângâmune umatne olop. Gârâmâ den umatne yu ekyongowe sâm otmune umatne oap. Yen orop hâme konok mansain mâne umatne ya kuwikbâin. Yakât yiwerene mâtâp tetenihiimu yengâlen takawomgât nanngan. Yakât nângâm den âlâen hâum sâwe. Imbilipnennaje naom mene sâm hâliliakmâ tatmâ naom memai, yakât dopneâk yeje Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim tem lâuwanñinetgât emelâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne ekyongomune nângânetâ bulâne olop. Yawuâk torokatmâ mannetgât biwine yengâlâk nângâm tan. Yakât otmâ yiwereneâmâ Yura nengât orotmeme hângine ya lâune sâm otñetâ yakât otmâ yâhâpne witgum biwiyeñe Yesuhâlenâk kinâkgât den umatne yu ekyongowe sâm biwine umatne oap. Yeje Kiristo betgumaihât otmâ gorâ bâlene nihimu mansan.

Sara yet Haha yâk yetgâlen hâum sâop.

²¹ Yengâlen gâtne nombotñaje Mosehât girem den ya lâune sâm otmaine yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Moseñe den âlâ torokatmâ kulenguop yakât mâtâp yuwu tap.

²² Awarahamgât nanyâhâtnje yâhâp teteowot. Nanñe kunñe yâkât kutneâmâ Ismae. Yakât topne yuwu tap. Awarahamñe imbiñe Sara memu yâkâlen nanyetñe membuap yakât Anitâñe bunewâk pat kuyitgiop. Yawu yamâ inâk kâsi manowot. Yâhâ Anitâñe Awarahamgât den hikuop ya nelâmgumu ikñe hoñ bawa imbi, kutñe Haha sâm ya miop. Ya memu yâkâlen nanñe kunñe miop, yamâ kutñe Ismae.

Yâhâ nanŋe âlâ, kutŋe Isaka sâŋ, yâkât topŋeâmâ yuwu. Anitâŋe Awaraham imbiŋâit yetgât pat kuyitgiop yakât ki nelâmguop. Otmu Saraŋe naom membuap sâop yakât otmâ manmâ gam gam nanŋe miop.

²³ Yâhâ nanyâhâtŋahât topyetŋe yamâ ikŋiâk ikŋiâk oawot. Âlâmâ, Ismae sâŋ, yâhâmâ Awarahamgâlen Hahaŋe imbiâk miop. Yâhâ âlâmâ, Isaka sâŋ, Anitâŋe den hikuop yakât bulâŋe Awarahamgâlen Saraŋe miop.

²⁴ Otmu Anitâŋe imbi yâhâp yu yetgât mâtâp ikŋiâk ikŋiâk sâŋ yitgiop. Yakât otmâ yâk yetgât sen ya gurâ yawuâk komot ikŋiâk ikŋiâk mansai. Yakât topŋe yuwu nanŋan. Imbi kutŋe Haha yaŋeâmâ hoŋ bawaŋgiminiop. Yakât otmâmâ yâkât sen tetem sambe sambe otmâ yawuâk hoŋ bawa manmai.

²⁵⁻²⁶ Otmu Haha yâhâmâ Arawia hânân pumŋe âlâ tap, kutŋe Sinai, yan Anitâŋe girem den Mose waŋop yakât dop olop. Hahahât sen yaŋe hoŋ bawa otmai dop yawuâk Yura kapi ambolipŋaŋe Anitâŋe girem den kalop ya lâum manmai. Hahahât dopŋe yawu.

Otmu Sarahât dop yuwu. Yâhâmâ Awarahamgât imbiŋe. Yakât otmâmâ yâkât sen tetem sambe sambe otmâ hoŋ bawa ki mansai. Otmu Saraŋeâmâ Yerusalem kapi âiŋe himbimân tap yakât dop olop. Sarahât sen yamâ nen mansain yu. Gârâmâ kapinenŋe himbimân tap yan yâhâ ambokunom. Yakât otmâ girem den hânŋiŋe lâunomgât dop ki tap.

²⁷ Yakât otmâ Anitâŋe sâmu poropete âlâŋe den kulemguoŋ ya yuwu tap.

“Imbi kâsi, yuwu sâmune nânŋâ. Gâŋeâmâ naom âlâ ki mion. Otmu naom membe sâŋ ki hâliliakmâ tatmâ hâhiwin nânŋâon. Yakât otmuâmâ gâhât lokŋe imbi ondop memu nanŋe miop. Yakât otmuâmâ nânŋârâ gorâhihimapgât yuwu sâmune nânŋâ. Hâmbâi mâne gâhât sen yaŋe tetem sambe sambe otmâ potgahât sen ya wangiye knomai. Yakât nânŋâm biwihe gemu heronŋe kakŋan man. Yawu.”

²⁸ Otmu yakât den âlâ torokatmâ sâmune nânŋâŋet. Anitâŋe Awarahamgât sen tetem sambe sambe otnomaihat pat kuwaŋgiop ya yawuâk nanŋe Isaka kuwaŋgiop. Otmu pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe tetemu nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi dop konohâk otmâ Awarahamgât sen mansain. Yakât otmâ imi ata me wârâ tou yawu mansain.

²⁹ Haha yet Sara yetgât topyetŋahât torokatmâ sâmune nânŋâŋet. Awarahamŋe Anitâhât den ya nelâmguŋu imbi hoŋ bawaŋgiminiop ya memu naom âlâ miop. Naom yaŋe pato olop. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Sara mâmâŋe otbaŋgimu nanŋe miop. Saraŋe naom memu Haha nanŋaŋe yâkât nânŋâm mem ge katbe sâŋ olop. Yakât dopŋeâk yiwerenŋe lohimbi girem den lâum mansainŋe nen ki lâum mansain yu nenekŋetâ bâlemu mem ge katnenekne sâŋ otmai.

³⁰ Otmu Saraŋe Awaraham yuwu sâŋ ekumu launŋan miop.

“Potne Hahahât nanŋe Ismaeŋe gâhât bât tosa ki galemguwuapgât nanŋan. Nannetŋe Isaka yâkŋak gâhât bât tosa galemguŋ manbuapgât nanŋan. Yakât otmâ watyelekdâ ariyet.”

Yawu sâŋ ekuop. Awarahamŋe Sara launŋan miop yakât dopŋeâk yeŋe otŋetgât nanŋan.

³¹ Otmu yakât torokatmâ yuwu sâmune nânŋâŋet. Nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim mansainŋeâmâ Sarahât sen oain. Nânŋâmune yawu oap. Yakât girawuhât otmâ yeŋgâlen gâtŋe nombotŋaŋe girem den lâum yan Haha sen otne sâŋ oai? Kâmbukŋe, yawu ki otŋet.

5

Kiristoŋe manman âlepŋan katnenekmu mansain.

¹ Otmu nenje girem den lâum pâpgumunje tosa teteningimapgât Kiristone nengât sâm gem yapâek holañnenehop. Yapâ menenekmâ manman âlepñan katnenekmu mansain. Otmu yengu yawuâk holañyekmâ nengâlen torokatyekmu komot konohâk oain. Yakât otmâmâ yeje ki pilânenekmâ girem den hângeje ya mem miwirikum lâunomai.

² Bukulipne yakât âlâku ekyongomune nângejet. Yeje Anitâje yekmu ârândâñ olâkgât hâkyenahât torehenñan undip tuhuanginomai yamâ dop yuwu otbuap. Yawu otnomai yanâmâ Kiristone manman kârikñahât mâtâp âñe meyiñgiop yamâ nângejetâ tâñat oap yakât dop otbuap. Yakât otmâ Kiristone mâmâñe otyiñgiwuapgât dop ya biatbuap.

³ Bukulipne, yawu otmaihât âlâku sâwe. Yeje girem den pâje konohâk lâum hâkyenahât torehenñan undip tuhuanginomaihât dop bia. Yawu otnomai yan Anitâje girem den sâm kalop ya hârok lâunomai sâm kalop. Yakât otmâmâ yengâlen umatñe dondâ teteyiñgiwuap.

⁴ Otmu yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Anitâje yekmu ârândâñ olâkgât girem den ya miwirikum lâunomai yanâmâ Kiristo pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâje angoân tepñe nângeñam manman kârikñahât mâtâp meyiñgiop ya mañguyiñgiwuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ nenâmâ biwinenñe Yesu Kiristohâlen katmâ mansainñe komot konohâk otbin. Nen hâknennahât torehenñan undip tuhuangiwin me yen ki tuhuangiwi nenâmâ komot konok otmâ biwinenñe Yesuhâlenâk kinmu haonmâ ârândâñ tep âlep nañganim hoñ bawañgimain. Yawu otmunje Kiristone âwurem ge sâreerenekmu Anitâje umam sâningim mem manman kârikñan torokatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñe kepeim mansain. Kepeim manmâ Kiristone in yawu ge menenekmu yâhâne sâm yakât mitiwa-hom mambot gumbot otmâ mansain.

⁷⁻⁸ Bukulipne, yen angoân den pat âlepñe ya nângeñam Kiristohât tem lâum hoñ bawañgetâ yekmune âilongo nandorone olop. Otmuâmâ Kiristohât mâtâp watne sâm otñetâ yan Anitâje undip ki katiñgiop. Yakât otmâ sâp yiwereneâmâ âlâñe undip mañguyiñgetâ âlâengen arine sâm oai? Me âlâñe biwiyeñan kionjetâ denyenñe in yawu nângeñawi?

⁹ Bukulipne lok amonñe yengâlen takawi? Yakât topñe nângeñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângeñet. Bau ñasiñe yamâ tipñe âlâ. Yawu gârâmâ yañe hâreakmâ sânduk sâm ârândâñ otmâ bau mem bâlemapgât ya hârem pilâmain. Yakât dopñeak yeje yâk yengât den ya pilâm kâkâsuk otmâ manñetgât nañgan.

¹⁰ Yâhâ yengât nângeñam ki engat yâhâp oan. Yeje ekap kulemgum katiñgian yu sâlikum nângeñam denne tem lâunomai. Otmu Yura lok nombotñeñe biwiyeñan kionjetâ biwi nângeñam nângeñeñe iton galon oap yakât matñe hâmbâi Anitâje Yura lok ya yñgiwuap.

¹¹ Bukulipne, hâkyenahât torehenñan undip tuhuangiñet sâm Yura lok nombotñeñe yengâlen takawi ya yengât topñeñe âlâ sâmunne nângeñet. Yañeâmâ imbiâk nâhâitñe “Girem den lâunjet sâm hâkyenahât torehenñan undip tuhuyiñgim mansap,” sâmai. Yamâ den memai. Yâkñe sâmai yawu otyiñgim mansan mâne, Kiristone nengât sâm muop yakât Yura lokñe den pat ya nângeñam ki mem ge katnekne sâm otbâi.

¹² Bukulipne, Yura lok yañe mem biwi hâlim tuhuyeksai yeñahât nângeñam hâkyenahât torehenñan undip tuhuangiwi ya hârem pilakñetgât nañgan.

¹³⁻¹⁴ Bukulipne, yengât manmanyenñeâmâ âlâ. Yeje girem den lâunjetgât Anitâje ki meyhohop. Yawu gârâmâ yeñahât ki nângeñetâ yahatmu engatyeñeak

otnomai. Girem den yakât topņe yuwu tap. “Nenņahât nâņgâmunņe yahatmap yawuâk buku nombotņe yengât nâņgâmunņe yahatbuap.” Yawu tap. Otmu den ya lâum kinmâ yeņe tep âlep nanņanņim tânahonomai.

¹⁵ Yamâ yeņe ki hionakmâ tep bâle nanņanņim hiliwahonomai.

Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningimu mannom.

¹⁶⁻¹⁷ Bukulipne, yuwu sâmunne nâņgâņet. Nenņe biwinenņane kâitnongomu orotmeme bâleņe ekmâ otneâk nâņgâmain. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heak betbanņimain. Yawu otmain yanâmâ Heakņe biwinenņan kionņap. Yawu gârâmâ orotmeme bâleņe otneâk nâņgâmain ya âlâku nâņgâmunņe biwinenņan hâumu pilâmain. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwinenņe mem hewewenņe tuhumu yâkât wâtņan kinmâ tem lâuwanņim gain.

¹⁸ Yen yawu otnomai yanâmâ papatolipnenņe yengât girem den ya yâhâņe ki lâunomai. Otmu Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyiņgimu manmâ yâhânomai.

¹⁹ Emelâk enġatnenņeâk watmâ otmunņe bâlem gaop yakât ekyongowan ya âlâku ekyongomune nâņgâņet. Yeņe enġatyeneâk watmâ yuwu otņetâ manmanyenņe bâleminiop. Kâwâ konda, orotmeme kiņgoņ mem manminiwi.

²⁰ Otmu emet huhuminiwi. Porom Lâpio hâwim kânâņgâņetâ kinmu ulitguminiwi. Otmu âli hawat bâleņe topņe topņe mem manminiwi, me sait bâleņe karanņiminiwi, me karasuņa tuhanņiminiwi, me weke mem yan sonņo bau kombo neanņiminiwi, me bundâņe yerakminiwi. Ya otņetâ bâleyiņgiminiop. Nâņgâm bâleanņiminiwi, otmu tepyenņan tatmu tatmu kuk kânġuruk oranņiminiwi. Otmu yeņahât nâņgâņetâ yahatmu hionakmâ kasa oranņiminiwi.

²¹ To kârikņe nem biwi hâlim otmâ wahap ki orotņe topņe topņe otminiwi. Orotmeme yawuya otmâ mansai yâhâmâ Anitâņe manman kârikņahât pat ki kuyiņgiop. Yakât otmâ Kiristone yâhâņe âwurem gewuawân ikņe komolân ki torokatnomai.

²² Yawu gârâmâ lohimbi nombotņe Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyiņgimu yuwu otmâ manmai. Anitâņe buku otyiņgiop yakât nâņgâm biwiyenņe sânduk sâmu herone nâņgâwanņimai. Otmu biwi nâņgân nâņgânyenņe kepeiakmâ konohâk otmu kaok nanņanņimai. Bukulipyenņe senņe âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmai ya yekmâ nembe kalem otyiņgimai. Yeņahât nâņgâņetâ ki yahatmap. Otmu buku nombotņe mem bâleyekņetâ yakât matņe ki kâpekyiņgimai. Me sâm bâleyiņgiņetâ yakât nâņgâņetâ ki sâtņe otmap.

²³ Lohimbi yawu otmaineâmâ girem den kerek lâuņetâ ârândâņ otmap yakât dop oap.

²⁴ Bukulipne, yakât torokatmâ yuwu sâmunne nâņgâņet. Nenņe Yesu Kiristohâlen biwinenņane tiņâk kepeimunņe Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningiwuap. Yawu otningiwuap yanâmâ nenņe enġatnenņeâk ki watmâ ihilâk mahilâk otmunņe bâlewuap.

²⁵ Yâhâ yaņeâmâ biwinenņe mem hewewenņe tuhunenehopġât yâkât wâtņan kinmâ mâtâp sâm ningiop ya tâņ tâņâk watmâ manmâ yâhânom.

²⁶ Otmu yeņahâlâk ki nâņgâņetâ yahatmu hâkyenņe mepaenomai. Otmu yeņahât ki nâņgâņetâ yahatmu hionakmâ bukulipyenņe mem ge katyeknomai.

6

Bukulipnenņe lohotņan otyiņginom.

1-2 Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. Yeje otjetâ bâleâkgât Satanne mem dâiyekmap. Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne otjetâ bâlewuap yanâmâ yen nombotje Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otyingimu mansainje yuwu otyinginomai. Yesu Kiristone hânân gem lohotjan manmâ kuwiknenekmâ mâtâp meningiop. Yakât nângâm bukulipyenje lohotjan otyinginomai. Otmu yengu yawuâk otjetâ bâlemapgât biwiyenje galem oranjinomai.

3 Nen lok bâleneâk kerek mansain. Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne yeje orotmemeyenahât nângânetâ yahatmap yamâ ombeyenaje kâityongomap.

4-5 Nanjai. Âlâku ambojan ambojan mannomai. Yakât otmâmâ yeje buku âlâhât topne ki ekmâ kiwilinomai. Yeje biwiyenahât topne âlâku ikniâk ikniâk ekmâ nângânetâ ârândân otmu herone otnomai.

6 Otmu papatolipyenaje Anitâhât den kâsikum yingim mansai ya in yawu tânyongonomai.

7 Bukulipne, ombeyenaje kâityongomapgât yuwu sâmunne nângânet. Anitâne topnenje ekmâ nângâmap. Yakât otmuâmâ kâitgunomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ lohimbine wahap âlâlâ otnomai yakât matne tân tânâk kâpekyingiwuap.

8 Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne yenhâlâk nângâm senje âlâlâ ekmâ biwiyenje yan arimu ihilâk otnomai yamâ sâp patoen Anitâne pilâyekmu hemân kionnomai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak yakât nângâm tem lâuwangim mannomai yamâ mâmâne otyingimu manman kârikjan mannomai.

9 Bukulipne, lohimbi hewewenâk tânyongonom. Yawu otmâ mannom yamâ Anitâne nângâmu ârândân otmu sâp patoen yakât matne ningiwuap.

10 Topne yakât nângâm yuwu otnom. Bukulipnenaje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai ya umatne topne topne teteyingiwuap yanâmâ in yawu tânyongonom. Otmu nombotje belângen pâlâmne mansai ya yawuâk tânyongonom.

Den bâine sâm hâreop.

11 Bukulipne, yengât pepa yu lok âlâ ekumune kulemgup. Yu kulemgum yanak kiripi mem nihimu ninak pâne tâlâwâk kulemguan bâte towatne yu ekmâ nâhâitne “Den yu kulemgup,” nângânomai.

12 Otmu den âlâ emelâk yan yakâlâk torokatmâ sâwe. Yura lohimbi biwiyenje Kiristohâlen katmâ girem den lâum mansainje bukulipyenaje nângâyinginetâ yahalâkgât yengât hâkyenje torehenjan undip tuhuyingine sâm yengâlen takawi. Otmu yawuâk bia. Kiristone nengât sâm gemu howanân kujetâ muop. Yakât buku nombotnaje nângânetâ tânât otmu nângâm bâleningimai sâm Yura lok yâkne yeje hâkyenahât torehenjan undip tuhuanginet sâm meme sâsâ tuhuyeksai.

13 Yawu gârâmâ lok yanje Mosehât girem den lâum hâkyenahât torehenjan undip tuhuangiwinje den kerehâk ki lâum mansai. Yawu gârâmâ yeje yawu tuhuanginetâ bukulipyenaje herone nângâyinginetgât meme sâsâ tuhuyeksai.

14 Nâmâ lok yawuya bia. Yawu gârâmâ nângânihinetâ yahalâkgât ki nanjan. Nâmâ yuwu nanjan. Kutdânenje Yesu Kiristo nengât sâm gemu howanân kuwi. Kujetâ muop yapâek yahatmâ mâtâp âine mem teteningiop. Nâne yakâlâk nângâm hângât wahap topne topne yakât nângâmune tânât otmap.

15 Yakât yâhâpne sâwe. Nen Yura lok hâknenahât torehenjan undip tuhuangiwin me yen pâku lok ya ki otbi nen kerekne biwinnenje Kiristohâlen

katmâ komot konohâk otmâ mansain. Yawu katmâ manmunne manman âiņe mem teteningimu himbingât pat mansain yakât nâņgâmune bulâņe oap.

¹⁶ Otmu lohimbî biwiyenâņe yawu nâņgâm Yesuhât den lâum manmai yamâ Anitâņe we âlep nâņgâyîņim biwi sânduhân katyekmu manmâ yâhânomai. Yawu otmâmâ Anitâņe Isirae sen bulâņe nengât pat kuningiop ya menomai.

¹⁷ Nâņe Kiristo hoņ bawanġim manmâ gan. Yakât otmâ mâtâp maņgunihine sâm mem âlâlâ tuhunekġetâ hâhiwin kakġan mansan. Otmu hâknan gut emelâk ekbi. Yakât otmuâmâ lok âlâ me âlâņe hâhiwin ya witgum nihimaihât yeņe lok yaņe yeņġâlen takam meme sâsâ tuhuyeksai ya yeņġât den nâņgâm kâkâsuk otnomai.

¹⁸ Kutdânenņe, Yesu Kiristo tihitnenņe otmapņe biwi nâņġân nâņġânnenņe mem konohân tuhumu kepeiakmâ manmâ yâhânom. Yawuâk.

Nâ bukuyeņe,
Paulo

Epeso

Pauloŋe Epeso yeŋgât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulipne,

¹ Yen Epeso kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim Anitâhât tem lâuwaŋgim mansai. Nâ Paulo. Emelâk Anitâŋe nâŋgânihimu Yesu Kiristoŋe aposolo sâŋm âi nihiop ya mem mansan. Nâŋe heronŋe nâŋgâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgian.

² Awoŋnenŋe Anitâ yet Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe eŋgatyetŋeâk otmâ nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otmu biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nâŋgâyiŋgim ulitguman.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningim.

³ Anitâŋe ikŋe nanŋe, Kutdânenŋe Yesu Kiristo, hâŋgâŋgumu ge nengât tosa hât otmâ muop. Yawu olop yakât otmâ nenŋe yâk orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gain. Yakât otmâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningim gap. Yakât nâŋgâm Anitâ mepaem mannom.

⁴⁻⁵ Anitâŋe ikŋahâk wawaenenekmap. Otmu nenŋe yâkât senŋan tosa barahâk kinnomgât nâŋgâm ikŋe nanŋe Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu ge nengât tosa hât otmâ mumbuap yakât emet inâŋŋan sâŋm kalop. Yakât otmâ nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâningim nine nanne baratne sâŋm menenekmu mansain. Yakât nâŋgâm yâkŋe emet inâŋŋan hân himbim ki kândikyotgowân yawu tetewuap ya sâŋm kalop.

⁶ Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ nengât sâŋm nanŋe hâŋgâŋgumu giop yakât nâŋgâmunŋe hâu sâsâ otmu. Yakât otmâ heronŋe nâŋgâwaŋgim mepaem mannom.

⁷⁻⁸ Kiristoŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yâkâlen biwinenŋe katmunŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâningiop. Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ otningiop yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmu. Yakât dop sâŋmune nâŋgâŋet. Nenŋe saru osomunŋe sililiŋ sâmap. Yakât dopŋeâk Anitâŋe wawaenenekmap ya ki pesuk sâwuap.

⁹⁻¹⁰ Anitâŋe âliwahaŋ topŋe topŋe, ehekŋe ki ehekŋe, himbimân ewan tap me hânân yu tap ya kerehâk kalop. Otmu sâp patoen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi hârok menduhunenekbuap. Yawu otmâ âliwahaŋ topŋe topŋe kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunŋe kunnenŋe otmâ tatbuapgât sâŋm kalop. Yawu gârâmâ emelâk embâŋâmbâek yakât topŋe amokŋan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotŋaŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ yakât topŋe nâŋgâne sâŋm pâpgum gawi. Yâhâ nenâmâ Anitâŋe nâŋgân nâŋgânenŋe mem pâron pilâningimu yakât topŋe nâŋgâmain. Anitâŋe sâp kalop ya ikŋak ekmu ârândâŋ otmu den yakât bulâŋe tetem heŋgeŋguwuap.

¹¹ Otmu Yura lohimbi nengât hohetnenŋan lok âlâ tetem kunnenŋe manmâ tihitnenŋe otbuapgât nâŋgâm Anitâŋe yakât pat kuniŋgiop. Yakât otmâ pat kuniŋgiop yapâek nenŋe lok ya tetem tihitnenŋe otbuapgât nâŋgâm biwinenŋaŋe mem mambotbaŋgim gawin.

¹² Otmu pat kuniŋgiop yakât bulâŋeâmâ Kiristoŋe lohimbi kerek nengât tihitnenŋe otbe sâŋm Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetemu nenŋe yâk orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yâkât pat otmâ mansain.

Yakât otmâ Anitâhât nângâmunne âlâ kândâkdâ otmu heronje nângâwanjim mepaem mannom.

Manman kârikjan mannomgât nângâm engat yâhâp ki otmain.

¹³ Kiristonje lohimbi kerek nengât tosanenjahât otmâ ge kawenenjan kinmu kunjetâ muop. Yâkât den pat âlepne ya nenne yen pâku lohimbi ekyongomunne nângânetâ bulâne olop. Den pat ya nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeiwi. Yawu otbi yan Anitâne meyekmâ nine nanne baratne sâam manman kârikjahât pat nen Yura lohimbi kuningiop ya yen gurâ yawuâk kuyingiop. Yakât otmâ ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge lohimbi kerek mâmâne otningiwuapgât sâam kalop. Yakât otmâ ya hângângumu yengâlen ge mâmâne otyingiop.

¹⁴ Otmu pat kuningiop yakât bulâne sâp patoen menom nângâm Kiristohâlen biwinenjanje tinjak kepeim mannom. Yawu manmunne Wâtgât mâmâjahât Heakne biwinenjan kionmu pat yakât bulâne menom nângâm engat yâhâp ki otmâ mannom. Yawu manmunne sâp patoen Anitâne menenekmâ ikjan torokatnenekmu manman kârikjan manmâ heronje otbângim mepaem yâhâmbisâin.

Anitâ Wâtgât Ambojanje mâmâne otningimu kârihem kinmain.

¹⁵ Yene Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yawu manmâ Anitâhât lohimbi orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai. Otmu yengât den pat ya bukulpnane eknohonjetâ nângâm tep hero nângâyingian.

¹⁶ Yawu nângâm Kutdânenne Yesu Kiristo âwânâit mepaeyelekman. Otmu Anitâne yuwu otyingiaâkgât ulitguman.

¹⁷ Awojnenne Anitâ lanjenne Ambojanje ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge yengât biwiyenan kionmu nângân nângânyenje keterakyingiwuap. Yawu otmu Anitâne tihityenje otmap yakât topne nângâm hengenjum yâkâlen biwiyenane kepeim mannomaihât yâk ulitguman.

¹⁸ Otmu Anitâne yen orop menenekmâ ikjan torokatnenekmu heronje kakjan manmâ yâhâmbisâingât pat kuningiop. Pat yakât bulâne menomgât nângâm biwinenne mem mansain.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Anitâ Wâtgât Ambojanje ikne wâtjambâek Kiristo mumunambâ mem yahalop. Otmu nen gurâ yawuâk mâmâne otningimu wâtjan kinmâ Kiristohâlen biwinenjanje tinjak kepeim manmain. Yene yakât nângânetâ keterahâkgât nângâm Anitâ ulitguman.

Anitâne Kiristo mumunambâ mem yahatmu yâkne himbimân yâhâmu ikne orowâk tawot.

²¹ Himbimân orowâk tatmâ Kiristonje Anitâhât hahit mem kinmâ anjelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboje, senduk banearâ, susun me sâtnje metne topne topne hânân yu tai kerek yengât kunyene tatmap. Otmu emelâk embânân Anitâne hân himbim kândikyotgom âliwahap topne topne kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunne kunnenne tatmap. Otmu yawuâk kunnenne tatmâ yâhâwiop. Otmu sâp pesuk sâwuap yan hân himbim yu biatmu Anitâne hân himbim anjo kândikuwuap. Otmu sâp yan gurâ yawuâk kunnenne tatmâ yâhâmbisâp.

²² Yakât otmâmâ âliwahap kerehâkne yâkât amutgen tatbuapgât Anitâne sâam kalop. Otmu Kiristohât komot mansain nen gurâ yawuâk yâkât amutgenâk tatmunne kunnenne tatmâ tihitnenne otmâ yâhâmbisâpgât sâam kalop.

²³ Yakât otmâ Anitâne mâmâne otningimu Kiristo orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmap. Otmu nenne hon bawanjmain yan yâkât laune

otmu kâine bâtnje yawu otmâ nep mewangim manmunne ârândân merândân otmap.

2

Anitâne mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjahe kepeim manmain.

¹ Emelâk Anitâne ki mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyene katbi sâp yan yene orotmeme bâlene topne topne otmâ tosa mem manminiwi. Yawu otbi yakât otmâ hiliwahonomaihât pat manbi.

² Sâp yan yene engatyeneâk otmâ manman bâlenahât mâtâp watbi. Yawu otmâ weke bâlene amboyenjahe biwiyenan kionmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwangim manminiwi. Otmu sâp yuâmâ yâkne lohimbi belângen mansai ya yengât biwiyenan gurâ yawuâk kionmu Anitâhât den kumai.

³ Otmu yâkne Anitâhât den kum orotmeme bâlene otmai ya nenne gurâ yawuâk otbin. Yawu gârâmâ emelâk nen kerekne nenne engatnenneâk watmâ biwinenjambâ nângân nângân bâlene âlâlâ teteminiop ya watmâ otminiwin. Yakât otmâ Anitâne lohimbi kerek nenekmu ki ârândân otmu hiliwahonomgât pat otbin.

⁴⁻⁶ Yawu otmâ manbin yamâ ikjahâk tepne nângâningim tihitnenne otmâ Kiristo hângângumu ge nengât tosehât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Nenne yâkâlen biwinenjahe katbin yan Anitâne tosanenne pilâningim manman âine ningimu yakât topne nângâm biwinenjahe huru sâop. Otmu Anitâne yen gurâ yawuâk wawaeyekmâ tosayene pilâm manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yakât otmâ yen me nen hârok Kiristo orop biwinenjahe kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu sâp pato tetewuap yan Anitâne mumujambâ mem yahatnenekmu Kiristo orop himbimân yâhâ tatbisâin. Yakât pat kuningimu tap. Yakât nângâm engat yâhâp ki otmain.

⁷ Nenne Kiristohâlen biwinenjahe kepeimunjahe Anitâne kaok nângâningim tosanenne pilâmu biwinenjahe huru sâmu lohottjan manmain. Otmu sâp yupâek lohimbinjahe yakât nângânetâ hâu sâsâ otbuap.

⁸⁻⁹ Yene himbimân yâhâ manman kârikjan mannomaihât pat kuyingimu mansai. Yakât nângâm yehâhât nângânetâ yahatmu hâkyene mepaemailhât yuwu sâmune nângânet. Anitâ ikjahâk wawaeyekmâ tihityene otmâ Kiristo hângângumu ge yengât tosehât otmâ muop. Otmu yene Kiristohâlen biwiyene katjetâ Anitâne tosayene pilâyningim manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yene wâtyenan ya ki mem tetewi. Yakât otmâ yehâhât ki nângânetâ yahatmu mepaeaknomai.

¹⁰ Otmu yene Kiristohâlen biwiyene katbi sâp yan Ambonenjahe Anitâne manman âine yingimu mem mansai. Yawu manmâ orotmeme âlepneâk otmâ tânahom mannomaihât sâm kalop.

Kiristone nen lohimbi topne topne menduhunenekmu manmain.

¹¹⁻¹² Kiristone nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi mem menduhunenekmu komot konohâk otmunjahe ikjak kunnenne tatmap. Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Emelâk yen pâku lohimbinjahe Anitâhât topne ki nângâwi. Yâhâ emelâk embânân Anitâne Awarahamgât pat kuwangiop ya Yura lohimbi nengât gurâ yawuâk kuningiop. Yakât otmâ nenne yengât nângâmunjahe gemu yuwu nângâminiwin. “Nen Awarahamgât sen mansain yakât otmâ hâknenjahât torehenan undip tuhuangimain. Yâhâ yen pâku lohimbiâmâ Awarahamgât sen ki oai. Yakât otmâ ketetyekmunjahe belângen manmâ hâkyenjahât torehenan undip ki tuhuangimai. Yakât otmâ Anitâne hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.” Yengât yawu nângâminiwin.

Otmu hâknennahât torehennan undip tuhuangiminiwin orotmeme yaŋe ki tânnongomap. Yakât otmâ orotmeme yakât nângâmune tâŋât otmap.

¹³⁻¹⁵ Otmu emelâk yaŋe Kiristohât topŋe ki nângâm belângen manbi. Yâhâ sâp yuâmâ yâk orop biwiyenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawu gârâmâ Kiristo Biwi kepeiak kepeiak Amboŋe ikŋak nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi kerek nengât tosanennahât otmâ kawenennan kinmu kuŋetâ muop. Muop yan yaŋe Anitâhât komolân torokatnomaihât mâtâp meyiŋgiop. Yawu olop yakât otmâ Anitâŋe yen orop kaok nângâningimu biwinennjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgimain.

Yâhâ emelâk embâŋân Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulempuop. Otmu Yura papatolipnennjaŋe yaŋe nângân nângân watmâ girem den yan den âlâlâ torokatbi. Otmu nenŋe den ya lâum yen ketetyekmunŋe yaehen manŋetâ yen orop kasa kârikŋe manminiwin. Otmu den âlâlâ torokatminiwi yaŋe undip kârikŋe olop. Yawu gârâmâ Kiristoŋe tosanennahât otmâ muop yan undip ya mem gahaem yen orop menduhunenekmu komot konohâk otmâ manmain.

¹⁶ Otmu Kiristoŋe tosanennahât otmâ kawenennan kinmu howanân kuŋetâ muop yan mem menduhunenekmu Anitâŋe kerek nengât kaok nângâningimap. Otmu nenŋe biwinenŋe sânduk sâmu buku oraŋgim manmain.

¹⁷ Kiristoŋe yawu otniŋgiop yakât den pat aŋgoân nen Yura lohimbi eknongop. Otmu nenŋe yâkât den ya torokatmâ yen kâsikum yiŋgim gain.

¹⁸ Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinennan kionmâ yen orop mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinennjaŋe kepeimain. Yawu otmunŋe Kiristoŋe mâtâp mem teteningimu âwâŋe Anitâhâlen biwinennjaŋe kepeim mepaem mannom.

Nen Anitâhât sen otmâ mansain.

¹⁹ Emelâk nen Yura lohimbiŋe yen pâku lohimbi yekmunŋe kasa kârikŋe otmu keterakmâ ikŋiâk ikŋiâk manminiwin. Yâhâ sâp yuâmâ nenŋe yen orop manman bâlenjambâ keterakmâ orotmeme bâleŋe pilâm Anitâhâlen biwinennjaŋe kepeim komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Anitâŋe menenekmu ikŋe sen otmâ mansain.

²⁰ Yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât emet tuhumain yan hâum sâmunne nângâŋet. Hân aim saran lâum kânângâmunŋe kinmap yaŋe Kiristohât aposololipŋe otmu poropetelipŋe nengât dop oap. Otmu saran yakât kakŋan hohem katmâ kokore pilâm gârem kâwi huhum pilâmain yaŋeâmâ lohimbi menduhuakmâ Anitâ mepaemai yakât dop oap. Otmu kuhupin lâum kânângâmunŋe ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm kinmap yaŋeâmâ Kiristo ikŋahât dop oap.

²¹ Otmu kuhupin kakŋan gimâ katmâ geri kum pilâm losohomunŋe emet ya âilonŋo kinmap yakât dopŋeâk nenŋe Kiristohât komot konohâk otmâ yâkât wâtŋan manmain. Yawu manmâ Anitâhât opon kâmbukŋe yakât dop otmâ manmain.

²² Otmu emelâk Anitâŋe ikŋe opon kâmbukŋan ge tatminiop yakât dopŋeâk ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge biwinennan tatmâ mâmâŋe otniŋgimu manmain. Yawu otniŋgimu biwinennjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku konok oraŋgim manmâ yâhânom.

3

Anitâŋe Paulohât nângân nângânŋe mem pâron pilâwaŋgiop.

¹⁻² Yen pâku lohimbiŋe Kiristohâlen biwiyenjaŋe kepeim Anitâhât komolân torokatŋetgât Anitâŋe ikŋahâk nângânihim aposolo âi nihimu mem mansan. Âi ya mem Kiristo hoŋ bawaŋgim yâkât den pat âlepŋe ekyongoman. Den pat

âlepņe ekyongomune lok nombotņane den ya nâņgâņetâ gemu bet pilâm pâi emetņan mem katneķņetâ manmâ gan.

³ Emelâķ Anitâhât biwiņan nâņgân nâņgân âlâ nâņgâm gaop ya nâņgâmune keterahâķgât nâņgân nâņgânne mem pâroņ pilânihimu nâņgâwan.

⁴ Otmu den yakât nâņgâmune biwinambâ nâņgân nâņgân âlâlâ tetemap ya pâņe tâlâwâķ kulemgum katyiņgian yu ekmâ nâņgânomai.

⁵ Emelâķ embâņâmbâek Anitâņe lohimbi âlâ me âlâhât nâņgân nâņgâņeņe ki mem pâroņ pilâyiņgiop. Yakât otmâ den yakât pâpġuwi. Yawu ġârâmâ sâp yuâmâ Anitâhât Wâtġât mâmâņahât Heakņe den ya mem Kiristohât aposololipņe otmu poropetelipņe nengât biwinenņan katmu nâņgâmain.

⁶ Den yakât topņe yuwu sâmunne nâņgâņet. Nenņe Yesu Kiristohât den pat âlepņe yen pâķu lohimbi ekyongomunņe nâņgâņetâ bulâņe otmu yâķâlen biwiyeņane kepeim mansai. Yawu manņetâ Anitâņe nen Yura lohimbi orop mem menduhunenekmu komot konohâķ otmâ mansain. Yawu manmunņe sâp pato tetewuawân Anitâņe manman kâriķņahât pat yakât bulâņe ningimu mem Yesu Kiristo orop heroņe kakņan tatbisâin.

⁷ Anitâņe ikņe engatņeâķ otmâ menekmâ aposolo âi sâm nihiop. Âi ya mem yâķât wâtņan kinmâ Kiristohât lohimbi hoņ bayiņim yâķât den lohimbi kâsikum yiņgiman.

⁸ Yâhâ emelâķ yâķât lohimbi dondâ mem bâleyekminiwan. Yakât otmâ ninahât nâņgâmune gemu Anitâhât lohimbi yeņġât amutyenān mansan yawu nâņgâmune otmap. Yamâ nâņe mem bâleyekminiwan yapâek Anitâņe menekmâ âi sâm nihimu Kiristohât den pat ya yen pâķu lohimbi ekyongom gan. Yakât yuwu sâmunne nâņgâņet. Kiristoņe wawaenenekmâ tihitnenņe otmu manmannenņahât bulâņe teteningimu biwinenņe huruņ sâmu manmain. Otmu yawuâķ otniņim yâhâwuap. Yakât topņe nenņahâķ nâņgâm ba takanomġât dop ki tap.

⁹⁻¹⁰ Otmu girawu manmunņe Anitâņe nenekmu ârândâņ otmu manman kâriķņahât pat kuniņiwuap yakât den sâm holaņmâ pâķu lohimbi ekyongomune nâņgâmai. Otmu Anitâ Hân Himbim Amboņane nen Kiristohât lohimbi kerek mem hewewen tuhunenekmu Kiristohât den pat sâm haok tuhonom. Yawu otnom yan Anitâhât biwiņan nâņgân nâņgân âlâlâ tatmap yakât bulâņe topņe topņe tetemu aņelolipņane ekņetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Yakât nâņgâm emelâķ embâņâmbâek yâķņe lok âlâ me âlâhât nâņgân nâņgâņeņe ki mem pâroņ pilâyiņgiop. Yakât otmâ den yakât topņe pâpġuwi.

¹¹ Yawu otmâ ikņe nâņgân nâņgân watmâ sâpņe ekmu ârândâņ otmu Kutdânenņe Yesu Kiristo hâņgâņgumu ġiop yan den yakât bulâņe teteop.

¹² Nenņe Kiristohâlen biwinenņane kepeim Anitâ pahâķ ulitgumunņe nâņgâniņiwuap. Yakât nâņgâm nenņe biwi yâhâp kakņan ki ulitgunom.

¹³ Nâņe Kiristohât den pat kâsikum yiņgimune nâņgâņetâ bulâņe otmu yâķâlen biwiyeņane kepeim mansai. Yakât otmâ lok nombotņane pâi emetņan mem katneķņetâ manmâ gan. Nâņe yeņġât nâņgâm hâhiwin kakņan mansan yakât nâņgâm yeņe kârihem kinmâ biwiyeņe ki orotok sâwuapġât naņan.

Kiristoņe wawaenenekmap yakât Pauloņe kulemguop.

¹⁴⁻¹⁵ Yen pâķu lohimbiņe Kiristohâlen biwiyeņane kepeim Anitâhât komolân torokatņetâ nen Yura lohimbi orop biwinenņane kepeiakmâ konohâķ otmu mansain. Anitâhât aņelolipņe topņe topņe himbimân tatmai otmu âliwahap topņe topņe hânân yu kalop, ehekņe ki ehekņe, kerek nengât manmannenņe Awonnenņe Anitâ ikņak ningimu manmain. Yâķņe nine nanne baratne sâm menenekmu mansain yakât nâņgâmune hâu sâsâ otmu mepaeman.

16-17 Anitâ Manman Amboŋaŋe koko salehâk tatmap. Otmu yu yakât ki pâpŋumap. Yawu tatmap yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nâŋe yengât nâŋgâm yâk ulitgumune ikŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hânŋangumu ge mem hewewenŋe tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim tem lâuwaŋŋim mannomai. Yawu otŋetâ yâk orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmap yakât dopŋeâk bukulipyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋŋim mannomai.

18 Otmu Kiristoŋe wawaenenekmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterakyiŋŋim heŋŋeŋguâkgât Anitâ ulitguman.

19 Yengât yawu ulitguman. Yawu gârâmâ Kiristoŋe wawaenenekmap yakât topŋambâek nâŋgâm metenomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ yeŋe yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manŋetâ yanâmâ Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgiwuap. Mâmâŋe otyiŋgimu manmanyenahât bulâŋe âlâlâ teteyiŋgimu Kiristoŋe wawaeyekmap yakât topŋe nâŋgâm heŋŋeŋgunomai. Manmanyenahât bulâŋe teteyiŋgiwuap yakât dopŋanâk âi mem Anitâ hoŋ bawaŋŋim manmâ yu yakât ki pâpŋunomai.

20 Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otniŋŋim yâhâwuap. Yakât otmâ nenŋe Kiristo hoŋ bawaŋŋim nep âlâlâ memunŋe yakât bulâŋe tetewuap nâŋgâmain ya wangim tetewuap.

21 Yakât nâŋgâm Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim hoŋ bawaŋŋim manmunŋe bulâŋe âlâlâ tetemu ekmâ Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonŋanâk.

4

Kiristo hoŋ bawaŋŋim tânahom mannom.

1 Bukulipne, yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Nâŋe Kiristohâlen biwinenŋe tiŋâk kepeim hoŋ bawaŋŋim yâkât den pat lohimbi kâsikum yiŋŋiman. Otmu emelâk den ya kâsikum yiŋŋimune lok nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm pâi emetŋan mem katnekŋetâ manmâ gan. Otmu den ekyongomune nâŋgâŋetâ Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhumu yapâek Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai. Yakât otmâ yâkât den ya tiŋâk lâum manŋetâ lohimbiŋe manmanyenŋe ekŋetâ ârândânŋ olâkgât naŋŋan.

2 Otmu yeŋahât nâŋgâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmâ bukulipyenŋe orop ewe karaŋŋim mannomai. Yawu manmâ buku nombotŋaŋe nâŋgâm bâleyiŋŋinomai yan biwiyenŋe kepeiyekmâ lohotŋan otyiŋŋinomai.

3 Sâp yiwerenŋe yuâmâ biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawuâk torokatmâ manne sâmâmâ tihit oraŋŋim biwi sânduhân mannomaihât naŋŋan.

4 Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heak ikŋak mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim yâkât komot konohâk otmâ mansain. Yawu manmunŋe Kiristo ikŋak âwurem ge menenekbuapgât nâŋgâm biwinenŋe mem manmain.

5 Kutdânenŋeâmâ Kiristo konohâk. Otmu yâkât den konohâk lâum manmain. Otmu toen katnenekŋetâ Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmap yakât mâtâp konohâk tap.

6 Otmu Awoŋnenŋeâmâ Anitâ ikŋak kunneneŋe pato tatmap. Otmu Anitâŋe wosapâ me wosapâ ki tatmap yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ himbimân aŋelolipŋe tai otmu hânân âliwahap topŋe topŋe kalop ya kerehâk hohem tatmu yâkât wâtŋan tatmâ gamain.

⁷ Otmu Kiristone ikñahâk biwinenñahât topñe ekmâ nâñgâmap. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge biwinenñan tatmâ mâmâñe otningimap. Yawu otningimu manmannenñahât bulâñe ikñiâk ikñiâk teteningimap yakât dopñanâk âi topñe topñe mem Kiristo hon bawanñimain.

⁸ Den yan yuñe emelâk lok âlâñe Anitâhât den kulempuop ya miap. Den yamâ yawu tap.

“Lohimbiñe hon bawanñiñetgât yâkñe meyekmâ himbimân âwurem yâhâop. Yawu otmâ mâmâñe otyingimu âi menetâ yan bulâñe âlâlâ teteop.” Den yawu tap.

⁹ Aiop, “himbimân âwurem yâhâop,” den yawu kulempuop. Den ya ekmâ yuwu nâñgâmain. “Anñoân himbimâmbâ ge hânân manmâ muop,” yawu nâñgâmain.

¹⁰ Otmu mumuñambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot. Yawu otmâ kunneneñe tatmâ mâmâñe otningimu yâkât lañe, otmu kâñe bânñe yawu otmâ hon bawanñinom. Hon bawanñim yâkât den pat sâmba haok tuhumunñe hânñan kulempuop ariwuap.

¹¹ Yâkñe mâmâñe otningim âi ikñiâk ikñiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Lok nombotñeñe lohimbi belâñgen manmai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nâñgânomañhât kut aposolo sâmba âi ningiop. Yâhâ lok nombotñeâmâ nen tânnongonjetâ lohimbi Kiristohât den pat âlepñe orowâk kâsikum yinginomgât kut bawapi sâmba yingimap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Anitâhât biwiñan den âlâlâ tatmap ya sâmba holañmâ lohimbi ekyongonomañhât kut poropete sâmba âi yingimap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Anitâhât lohimbi yengât kunlipyene manmâ yâkât den kâsikum yingim galempongonomaiñhât kut pasto sâmba âi yingimap. Yâhâ lok nombotñeâmâ pasto tânyongom lohimbi den kâsikum yinginomaiñhât kut papasu sâmba âi yingimap.

¹² Yawu gârâmâ nenñe Anitâ nanñahâlen biwinenñane tiñâk kepeim mannom. Yawu manmâ âi ningiop ya mem lohimbi orop tânahom manmunñe manmannenñe kelihakbuap.

¹³ Yawu otmâ biwi nâñgân nâñgânñenñane menduhuakmâ konohâk otmu Kiristone hânân manmâ olop miop yawuâk otmâ mannom. Yawu otmâ manmunñe Anitâñe nenekmu Kiristohât dop yawu otbuap.

¹⁴ Yâhâ sâp yu manman girawu mansai yakât topñe nâñgânjetâ keterahâkgât yuwu sâmba nâñgânjet. Nimnaom titipâñe bukulipyene orop engalân gianñim âwâ mâmâlipyene yengât den kum ari malon manmai. Yene yakât dopñeâk otmâ mansai. Otmu yakât den âlâen hâum sâmba nâñgânjet. Nenñe wanga mem saru kakñambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemap. Yawu otmâ wanga ya mem kopa kopa tuhumap. Yakât dopñeâk lok perâkñane Kiristohât den kelangatmâ den perâkñe topñe topñe kâityongomai. Yawu otmâ nâñgân nâñgânñene mem hâlim milim tuhuñetâ mansai. Yawu gârâmâ sâp yupâek yene biwiñene galemahom manñetâ manmanyene kelihakbuapgât yuwu otmâ mannomai.

¹⁵ Bukulipyene orop biwiñene kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den tâñ tâñâk watmâ den bulâñeâk alahunomai. Yawu otnomai yan manmanyenahât bulâñe tetem gap ya wangim bulâñe pato tetewuap. Otmu Kunneneñe Kiristone manop yawuâk manne sâmba yâkñe olop miop yawuâk otmâ mannomai.

¹⁶ Yakât nâñgâm yuwu sâmba nâñgânjet. Hâknenñeâmâ konohâk. Yawu gârâmâ Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ hâknenñahât torehenñe âlâ âlâ kalop ya watmâ âi amboñan amboñan tuhumai. Yawu otmâ manmannenñe tetemu âlepñe manmain. Aiop, Kiristone kunneneñe tatmap. Otmu nenñeâmâ yâkât

laune, otmu kâine bâte otmâ hoŋ bawangim manmain. Yawu otmâ manmunne yâkne ikne hahit ningimu mem yâkât den tiŋâk lâum bukulpnenne orop biwinenŋane kepeiakmâ konohâk otmu tânahom manmain. Yawu manmunne manmannenne kelihakmu mannom.

Anitâne manman âine ningimu mem mansain.

¹⁷ Otmu yengâlen gâtne lohimbi nombotŋane pâku lohimbiŋe otŋetâ bâlemap yawu manmâ otŋetâ bâlem gap. Yakât otmâ nâne Kutdâhât sâtgât otmâ kuyiŋiŋetgât yuwu sâmunne nângâŋet.

¹⁸ Pâku lohimbi belângen manmaine yeŋe nângân nângânyeŋe bâlene ya watmâ omoŋ kâlehen manmai. Otmu Anitâne manman âine nen ningimu mem mansain. Yakât topŋahât pâpgum biwiyeŋe kârikne otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

¹⁹ Otmu ekŋâleangim orotmeme kiŋgoŋ maŋgoŋ otneâk nângâmai. Yawu otmâ aŋunyeŋahât ki otmai.

²⁰⁻²¹ Yâhâ nenne Kiristohât den ekyongomunne nângâŋetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeŋane kepeiwi. Sâp yapâek yâkât tem lâum orotmeme âlepneâk otŋetgât yâkât den bulâne kâsikum yingimunne nângâm gai.

²² Emelâk yeŋe nângân nângânyeŋe tâŋât ya watmâ senne âlâlâ ekŋâlem otŋetâ dondâ bâleminiop. Yawu manŋetâ nângân nângânyeŋe gulip malap otmu manmanyene dondâ bâlemu manmâ gawi. Otmu orotmeme bâlene otmâ mansai yaŋe mem bâleyekmapgât ya bunewâk bet pilâŋetgât nanŋan.

²³⁻²⁴ Yawu otŋetâ yanâmâ Anitâne biwiyeŋe mem hewewen tuhum nângân nângân âine, ikne yawuya, biwiyeŋan katbuap. Nângân nângân âine biwiyeŋan katbuap ya watmâ yâkât den tem lâuwanŋim biwiyeŋe galemŋum heŋeŋum mannomai. Yawu manŋetâ manmanyene kelihakmu Anitâne yekmu ârândâŋ otbuap.

²⁵ Nenne Kiristohât komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ biwiyeŋe kurihiakmâ manŋetâ manmanyeneŋe tawi tawiŋe otmapgât orotmeme bâlene ya betgum pesuk pilâm den bulâneâk alahum tihit oraŋim mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne mem bâleyekŋetâ kuk otnomai yan Anitâhât den lâum in yawu kaok oraŋinomai.

²⁷ Yawu otmâ Satan Manman Bâlene Amboŋahât mâtâp maŋguwanŋinomai.

²⁸ Yeŋe lohimbi komborâ ekyongonŋetâ ki kombo tuhunomai. Yâkne âi mem manmâ yapâ hâmeŋe mem yeŋe tânahom nombotŋe kâsikum lohimbi umburuk mansai ya tânyongonomai.

²⁹ Den hako ki sahaŋinomai. Otmu bukulpnyeŋane biwiyeŋe galemahom kârihem kinŋetgât mem hewewen tuhuyekmâ den lohotŋan ekyongonomai.

³⁰ Anitâne meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋiŋop. Yawu gârâmâ sâp pato tetewuap yan pat yakât bulâne yingimu menomai. Yakât nângâm enŋat yâhâp otmaiŋet ikne Wâtgât mâmâŋahât Heak hângâŋumu ge biwiyeŋan tatmâ mem hewewen tuhuyekmu mansai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakne tep bâle nângâyingimappât orotmeme bâlene ki tâtâem otmâ mannomai.

³¹ Yawu otmâ ki kuk otmâ sârehahom den bâlene hâiaknomai. Otmu ki nângâm bâleŋiŋetâ biwiyeŋe ŋasin otbuap.

³² Yâhâ yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋane kepeim manŋetâ Anitâne tosayeŋe pilâyingimappât yakât dopneâk bukulpnyeŋe orop tosayeŋe pilanŋinomai. Yawu otmâ ewe karaŋim lohotŋan oraŋinomai.

5

Manman bâleŋambâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwanŋim mannom.

¹ Anitâne wawaeyekmâ nine nanne baratne sâam meyekmu mansai. Yakât otmâ yeŋe gurâ yawuâk bukulipyene orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

² Kiristone biwinane kepeinenekmâ ikne manmanne ki alilop. Yawu otmâ Anitâ âwânahât tem lâuwanġim kawenenġan kinmu kuŋetâ muop. Yawu otningiop yakât Anitâne nânġamu ârândâŋ olop. Otmu yeŋe gurâ yawuâk bukulipyene orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu buku oranġinomaihât nanġan.

³ Yeŋe manman bâlene pilâm yapâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwanġim mansai. Yakât otmâ ki ekŋâleŋġim kâwâ konda otnomai. Me bukulipyene yeŋgât senne âlâlâ ki ekŋâlenomai.

⁴ Yâhâ orotmeme kŋgoŋ otnomai yanâmâ aŋun pato tetemu dondâ bâlewuap. Yawu gârâmâ bukulipyene yeŋgât senyenġan ki genomai. Me den imbiâk mambiâk ki sahanġinomai. Yawu otmâ bukulipyene yeŋgât nânġam Anitâ mepaenomai.

⁵ Lohimbi nombotnane senne âlâlâ ekŋâlem biwiyene yanâk kinmu yakâlâk nânġam manmai. Lohimbi yawu manmai ya yeŋgât Anitâne nânġamu Porom Lâpiohâlen biwiyenane kepeim mepaemai yawu otmap. Lohimbi yawu otmâ manmaine lohimbi kâwâ konda otmai orop Anitâne manman kârikŋahât pat ki kuyiŋgiwuap. Yakât otmâ yâkne Kiristo âwâŋait orop himbimân ki tatnomai.

⁶ Lohimbi âlâ me âlâne den imbiâk sâam eŋgatyenġan geŋetâ orotmeme bâlene yakât nânġaŋetâ bulâne otmapgât yuwu sâamune nânġaŋet. Orotmeme bâlene âlâlâ sâam aran yu lohimbine otnomai yanâmâ Anitâne kuk otyiŋġim matne amokŋan yiŋġimu menomai.

⁷ Yakât otmâ lohimbi yawuya orop biwiyenane ki kepeiakmâ konohâk otmu tânahonomai.

⁸ Emelâk yeŋe Anitâhât pâpġum omoŋ bâleġan manminiwi. Yawu gârâmâ ikne laŋinane biwiyenġan pilâmu Kutdâhâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yakât otmâ orotmeme bâlene bet pilâm Anitâhât tem lâum mannomai.

⁹ Yawu otmâ manŋetâ manmanyene kelihakmu yakât bulâne âlepneâk tetewuap. Yawu tetemu Anitâne manmanyene ekmu ârândâŋ otbuap.

¹⁰ Yawu gârâmâ yeŋe manman girawu manŋetâ Anitâne yekmu ârândâŋ otbuap yakât nânġam kiwilim otmâ lohotŋan mannomai.

¹¹⁻¹³ Otmu lohimbine omoŋân ge hiliwahonomaihât pat mansai ya yeŋgât manmanyeneâmâ tawi tawiŋe. Yakât otmâ yâk orop ki buku oranġinomai. Yâkneâmâ yok pilâm orotmeme bâlene topne topne oranġimai. Yakât nânġam aŋulakmaingât otmai yakât ki alahumain. Yâhâ nenne yu me yakât nânġamunne haŋ sâaningimap yakât topne tetekŋan tetemu ekmain. Yakât otmâ yâkne orotmemeyene bâlene yakât nânġaŋetâ haŋ sâyiŋġimu bet pilâŋetgât yeŋe den ekyongom eŋgatyenġan genomai.

¹⁴ Den ekyongoŋetâ nânġaŋetâ haŋ sâyiŋġimu yanâmâ yâkne manmanyenahât topne tetekŋan tetemu eknomai. Yakât nânġam kep yuwu meŋetâ nânġamain.

“Kâlâwahom yahatne. Mumuŋambâ yahatne. Yawu otmunne Kiristohât laŋinane biwinenġan pilâmu haŋ sâningiwuap.”

¹⁵⁻¹⁷ Anitâhât biwinan nânġân nânġân âlâlâ tatmap ya Wâtġat mâmâŋahât Heakne mem biwiyenġan katmu nânġaŋetgât Anitâ ulitġunomai. Yakât otmâ girawu manŋetâ Kutdâne yekmu ârândâŋ otbuap yakât nânġam kiwilim biwiyene galemahom mannomai. Yâhâ sâp yuâmâ lohimbi nombotnane Anitâhât topŋahât pâpġum orotmeme bâlene topne topne otmâ mansai. Yâhâ yeŋeâmâ yâkne otmai yawu ki otnomai. Yeŋeâmâ orotmeme âlepne orotġat

mâtâp teteyingimu lohimbi buku otyinginetâ yâkne manmanyene eknetâ ârândâj otbuapgât nanngan.

¹⁸ Otnetâ bâlemapgât to kârikne ki nem biwi hâlim otnomai. Yawu otmâ Wâtgât mâmânjahât Heakne biwiyejan tatmâ mâmâne otyingigâkgât nângâm mannomai.

¹⁹ Yawu mannetâ biwiyejan tatmâ mâmâne otyingiwuap yanâmâ biwiyeje herone otmu Kutdâ kiki pali mewangim mepaem mannomai.

²⁰ Otmu yeje Kutdânenne Kiristo orop biwiyejane kepeiakmâ konohâk otmu mannetâ wuân me wuân teteyingiwuap yan Awojnenne Anitâ herone nângâwangim mepaem mannomai.

²¹ Otmu Kiristo ewe katmâ yâkât tem lâuwangim bukulipyene orop ewe karakmâ buku orangim mannomai.

Imbilipyene yengât sâop.

²² Imbilipyene yengât yuwu sâmune nângânet. Kutdânenne Kiristone yengât kunyene tatmap. Yakât otmâ yeje ewe katmâ loklipyene yengât amutgen mannomai.

²³⁻²⁴ Yakât yuwu sâmune nângânet. Kiristone ikne lohimbi nen sâreerenekmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Otmu mumujambâ yahatmâ kunnene tatmu nenne yâkât amutgen manmain. Yakât dopneâk imbilipyene wuân me wuân otmai yan loklipyene yengât amutgen manmai.

Loklipyene yengât sâop.

²⁵ Yâhâ loklipyene yengât yuwu sâmune nângânet. Kiristone ikne lohimbi nen wawaenenekmâ tosanenjâhât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Yakât dopneâk imbilipyene yengâlen biwiyejane kepeim tihityene otnomai.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Sâp patoen nen Kiristohât lohimbi yeje yâkât senjan tosa barak kinmunne menenekmâ onomlipne sâm ikjan torokatnenekbuap. Yakât nângâm tosanenjâhât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Otmu nenne manman bâlenjambâ keterakmâ yâkâlen biwinenjan kepeimain yakât topne sâm tetemunne yanâmâ toen mem katnenekbi. Toen mem katneneknetâ Anitâne tosanenne pirim salatak tuhuningimu yâkât senjan koko salehâk manmain. Yawu.

²⁸⁻³⁰ Kiristone ikne lohimbi nen nângâningim tihitnenne otmap. Yakât dopneâk loklipyene imbilipyene nângâyngim tihityene otnomai yakât yuwu sâmune nângânet. Lok âlâ me âlâne hakyenjan umatne wuân me wuân tetemapgât hâkyenjahât tihitne otmâ galemahom manmai. Yakât dopneâk loklipyene imbilipyene yengât nângâm tihityene otmâ galempongom mannomaihât nanngan. Yâhâ loklipyene imbilipyene yengât nângâyngimai yamâ yenjâhât nanngangimai yawu oap.

³¹ Den yan yuje emelâk Anitâne Mose den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâne âwâne mâmâne pilâyelekmâ imbinjahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetne konohâk otbuap.” Den yawu tap.

³² Otmu Mosenne den kulemguop yane topne âlâlâ miop. Yakât nângâmune topne âlâ yuwu miap. Kiristone ikne lohimbi nen orop biwinenjan kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya.

³³ Otmu âlâmâ yuwu miap. Loklipyene yenjâhât nanngangimai yawuâk imbilipyene yengât nângâynginomai. Otmu imbilipyene loklipyene ewe katyeknomai.

6

Nimnaomlipyenye yengât sâop.

¹ Otmu nimnaomlipyenye yengât yuwu sâmunne nângânet. Yenje âwâ mâmâlipyenye yengât sâtyenjan tem lâuyingim manjetâ Anitâne yekmu ârândân otbuap.

² Yâhâ emelâk Anitâne girem den âlâ yuwu sâm Mose ekumu kulemguop.

“Yenje âwâ mâmâlipyenye yengât nângâyingim denyenye lâum manjet.” Yawu sâm ekuop.

Otmu girem den nombotne âlâlâ Mose ekumu kulemguop yamâ inâk sâop. Yâhâ topne katmâ girem den yan yu torokatmâ den âlâ yuwu sâm kalop.

³ “Denyenye lâum manjetâ Anitâne nângâyingimu yanâmâ sâp kâlewâk man-nomai.” Yawu sâm ekuop.

Âwâ mâmâlipyenye yengât sâop.

⁴ Yâhâ âwâ mâmâlipyenye yengât yuwu sâmunne nângânet. Nan baralipyenjanepyenye bâlemu kuk otmaihât ki mem gin gondondoŋ katyeknomai. Yawu otmâ Kutdâhât den kâsikum yingim galempongom henjenjunomai. Otmu mete pirik pirik otnomai yan lohotjan kuwikyeknomai.

Âi lok yengât sâop.

⁵ Yâhâ âi lok yengât yuwu sâmunne nângânet. Kiristonje yen orop manmu yâk hon bawanjimbâi yakât dopneâk lok kunlipyenye ewe katyekmâ tâŋ tâŋâk hon bayinginomai.

⁶ Yâhâ âi ya galemnanje yekmu ârândân olâkgâlâk nângâm hâkyenjanak ki tuhunomai. Âi ya tuhunomai yanâmâ Anitâhât den ya tâŋ tâŋâk watmâ Kiristohât tem lâuwanjimm tinâk tuhunomai.

⁷ Yawu otnomai yan lohâk hon bayingian sâm otnomai yamâ Kutdânenne hon bawanjinomai.

⁸ Yakât otmâ den yuwu sâmunne nângâm biwiyenjan katnomai. Lok âlâ me âlâne lok kunlipyenye yengât nep meyingimai me yenje âi tuhuakmai yakât sâp patoen Kutdânenjanje âi memai ya ekmu ârândân otbuap otmuâmâ hâmenje âlepne yingimu menomai.

Lok kunje papato yengât sâop.

⁹ Yâhâ lok kunje papato yengât yuwu sâmunne nângânet. Anitâ Kutdânenje himbimân tatmapne lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otmap. Sâp patoen yâkne lok kerek nengât biwinenne ekmâ âlâku ikniâk ikniâk dopnenjan matne kâpekningiwuap. Yakât otmâ hon bawalipyenjanje kunlipyenye ewe katyekmâ lohotjan hon bayinginetâ benje kunlipyenjanje gurâ topne âlâlâ ki mângâyeknomai.

¹⁰ Aiop, yenje Kiristo orop biwiyenjanje kepeiakmâ konohâk otmu yâkât wâtjan kinmâ kârihem mannomai.

¹¹⁻¹² Nenne Kiristohât den pat âlepne lohimbi ekyongomunne nângâmaihât lok bâlenjanje mâtâp manguningim mansai. Otmu yâkne konok bia. Satangât hon bawalipne, weke bâlene, emet ambonje, senduk banearâ, susun, âi weke, senje âlâlâ sâtnje metne topne topne, ya kerekne mâtâp manguningine sâm otmai. Yakât otmâ Satanje biwiyenjan kionmâ perâkne topne topne kâityongomangât Anitâne wât yingimu kârihem kinnomai.

¹³ Yawu otmâ kârihem kinjetâ Satanje hon bawalipne orop mem ge katyekne sâm hâum pâpgum pilâyeknomai.

¹⁴Nângân nângân bulâne âlâlâ biwiyenambâ tetemu den bulâne sâmb lohimbî târârâhâk ekyongonomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu tihit orangim mannomai.

¹⁵Otmu Kiristohât den pat âlepne lohimbî ekyongonetâ nângânetâ biwiyene huruñ sâekgât mâtâp teteyingiwuap yan hewewenâk ekyongonomai.

¹⁶Otmu Satangât hoñ bawalipnane yengât manmanyene mem bâleyingimaihât Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyenane tiñâk kepeim mannomai.

¹⁷Yawu manmâ Anitâne manman kârikñahât pat yakât bulâne yingimu mem Kiristo orop herone kakñan manbisâihât nângâm engat yâhâp ki otnomai. Otmu Anitâhât den ya lohimbî kâsikum yinginetâ nângânomai yan Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiyene mem hewewen tuhuwuap. Yawu otyingimu den ya nângânetâ keterakyingim heñgenjuwuap.

¹⁸Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu yu yakât nângâm Anitâ ulitgunomai. Yawu otmâ biwi golâ manmâ Kiristohât lohimbî kerek yengât nângâm haonmâ ârândâñ Anitâ ulitgum mannomai.

¹⁹Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne den âlâlâ biwinan katmâ mâmâne otnihimu Kiristohât den pat âlepne pahâk ekyongomune nângânomai. Otmu ekyongowom ya nângânetâ keterakyingiwuapgât yene Anitâ ulitgunomai.

²⁰Otmu lohimbî kapi âlâen âlâen manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiwani. Kâsikum yingimune lok nombotñane nângânetâ gemu bet pilâm pâi emetñan mem katnekñetâ manmâ gan. Yawu gârâmâ nane den pat âlepne lohimbî ekyongowomgât Kiristone menekmâ âi sâmb nihiop. Yakât otmâ nane tem lâuwanjim den ya pahâk ekyongom ki lohotne otbomgât Anitâ ulitgunomai.

Paulone den bâine sâmb hâreop.

²¹⁻²²Aiop, bukunenñe âlâ, kutne Tikiko, yâkne Kutdâhâlen biwinane tiñâk kepeim hoñ bawanjim mansap. Otmu nane bukulpne orop manman girawu mansain yakât yâk hângangumune yengâlen takawuap yan topñambâek ekyongomu nângânetâ biwiyene huruñ sâwuap.

²³⁻²⁴Otmu yene Kutdânenñe Yesu Kiristohâlen biwiyenane tiñâk kepeim tem lâuwanjim mansai. Yakât otmâ Anitâ yet Kiristone nângâyingim tihityene otmutâ biwi nângân nângânyenane kepeiakmâ konohâk otmâ huruñ sâekgât ulitguman. Bâin.

Nâ bukuyene,
Paulo

Pilipi Pauloŋe Pilipi yeŋgât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpine,

¹ Nâ Paulo, otmu Timoteo, netŋe Yesu Kiristo hoŋ bawanŋim mansait. Yen Pilipi kapi ambolipŋaŋe Anitâhât lohimbi manmâ biwiyene Yesuhâlenâk kepeim mansai yeŋgât nâŋgâyiŋim netŋe ekap yu kulemgum katyiŋgiat. Otmu yeŋgât galem mansai me lok nombotŋaŋe tânyongom mansai. Yâkŋe yawuâk nâ tânohom mansai nâŋgâmune yawu oap yakât nâŋgâyiŋimâk mansan.

Pauloŋe Pilipi kapi ambolipŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

² Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânennŋe Yesu Kiristoŋe yetŋe eŋgatyetŋeâk yen nâŋgâyiŋim tihityene otdomawot. Yawu otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât ulitgum gamait.

³ Nâŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepa sanŋan otbanŋim gaman.

⁴⁻⁵ Kândikum yeŋgâlen puwâk taka Yesuhât topŋe sâm tetem ekyongomune nâŋgâm herone otmâ biwiyene yâkâlen katbi. Yawu otbiâmbâek Yesuhât den pat âlepŋe ya sâm haŋ tuhumune liŋgarkmâ ariâkgât Anitâŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu haonmâ ârândâŋ biwiyenŋe hikunekmâ tânohom gai. Yakât nâŋgâm biwinanŋe herone otmâ Anitâ mepaem gaman.

⁶ Anitâŋe yeŋgâlen âi topŋe kalop yapâek torokatmâ mem gamap ya ki pilâwuap. Yanak mâne mâne Yesu Kiristoŋe âwurem menenekbe sâm gewuap yanâmâ yeŋe yâkâlen torokatnomai. Otmu Anitâŋe mâmâŋe otyiŋgimu yeŋe heŋgemahom mâtâp tâŋ tâŋâk yanâk arinŋetgât nâŋgâman.

Paulo pâi emetŋan mem katŋetâ talop yakât topŋe

⁷ Bukulpine, torokatmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâ biwinanŋe hikuyekmâ manmune Anitâŋe nâŋgânihimu âilonŋo oap yamâ topŋe yuwuhât. Anitâŋe âi sâm nihiop yu biwinanŋe kepeim den pat âlepŋe ekyongom gawan. Yamâ lok nombotŋaŋe den yu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm yakât den âiân katnekbi. Den âiân katnekbiân den pat âlepŋe yu nâŋgâŋetâ tâŋât otmapgât nâŋe sârereakmâ Kiristohât topŋe teteâkgât sâm ekyongowan. Otmuâmâ topŋe yawuâk nâŋgâŋetâ keterakmu bulâŋe yeŋgâlen teteâkgât den ya topŋambâek sâm holaŋmâ biwiyenŋan kionŋban. Yawu otyiŋgimune nâhât hâkâŋ otmâ yanak âlâkuâk pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan.

Yawu gârâmâ haonmâ ârândâŋ Anitâŋe ikŋahâk tep âlep nâŋgâyiŋim tihityene otmâ gamap. Yakât otmâmâ nâ gurâ yeŋe tânohom gai.

⁸ Bukulpine, Yesu Kiristoŋe yeŋgât haonmâ ârândâŋ tep âlep nâŋgâyiŋimâp. Otmu nâ gurâ yawuâk tep âlep nâŋgâyiŋiman. Den yu sâmune Anitâŋe ekmu âlepŋe oap.

Anitâhât senŋan koko salehâk kinnomai yakât Pauloŋe Anitâ sâm ulitguop.

⁹ Yeŋe biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe menduhuakmâ konohâk otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ manŋetgât Anitâ ulitgum gaman.

¹⁰ Yâhâ topŋe yuwuhât ulitguman. Wahap girawu me girawu ya Anitâŋe ekmu tâŋât otmap me hâliŋe otmap. Anitâŋe ekmu yawu otmap ya yeŋahâk ekmu kiwilim yan nâŋgân nâŋgânyeŋe keterakmu nâŋgâm heŋgeŋuŋetgât nâ

ulitgum mansan. Yawu otmâ manjêta yan Yesu Kiristone mâmâne otyingimu manman âilonjo lonjo yakât bonje yengâlen tetemuâmâ mannomai.

¹¹ Yawu otmâ mannomai yakât otmâ lohimbi nombotjane manmanyene ekmâ Anitâ herone nângâwangim mepaem mannomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Yesune âwurem gewuap sâp yanâmâ yeje yâkât senjan koko salehâk otmâ anjun bia kinnomai.

Paulo pâi emetjan manopgât Kiristohât den pat sâjêta lingarakhâ ariop.

¹²⁻¹³ Roma yengât tembe lâulipyejane yu ya otnihinetâ mansan yakât nângâm hilipgumaihât topne yu sâmune nângâm hengenjet. Nâneâmâ Yesu honj bawangim yâkât den pat âlepje ekyongom mansan. Ekyongom manmune Roma yengât tembe lâulipyejaneâmâ lohimbi nombotje den ya nângâm lâumaihât imbiâk nâ mem pâi emetjan katneketâ manmâ gan. Yawu otbi yakât yeje biwiyene ki orotok sâek. Yamâ yuwuhât. Pâi emetjan katneketâ mansan yakât topje tembe lâu otmu lohimbi nombotjane nângâne sâm oai yanjak nine topje otmu Yesuhât den pat yâhâp yâhâp ekyongomune nangai.

¹⁴ Yawu gârâmâ nâmâ pâi emetjan katneketâ mansanâke yamâ benje ki lohotje oan yakât otmâmâ bukulpne nombotjane nângâjêta biwiyene hewewen oap. Biwiyene hewewen otmu yanjak biwi nângân nângânyene Kutdânenjahâlen kepeim yâkât den pat yakât biwi yâhâp ki otmâ tâtâem ekyongom gai.

¹⁵⁻¹⁶ Anitâne Kiristohât den pat âlepje ya nâne ekyongomune nângâjêta bulâne olâkgât âi sâm nihiop, yakât nângâm lok nombotjaneâmâ nâ hikunekmâ tânohom mansai. Tânohom yawuâk den pat âlepje ya ekyongom mansai. Yâhâ nombotje âlâneâmâ lohimbiye nâhât nângâjêta gemu yehâhât nângâjêta yahalâkgât lok sensenân kinmâ Yesuhât den pat âlepje ya ekyongom mansai.

¹⁷ Yawu otmâ hâkyenajak âi ya tuhum mansai. Yâhâ nombotje âlâneâmâ den pat yai yamâ nâhât hâhiwin amokjanâk nângâek sâm sâtyenajak yai.

¹⁸ Yawu otmâmâ topje yu me ya yakât, biwi perâk oai me, me Anitâhât tem lâum oai me, me topje girawu me girawuhât manmâ Yesuhât topje ya sâm ekyongoai. Yakât nângâmune tâjât otnap. Yesuhât den pat ya sâjêta hanj sâm ariap yane konohâmâ bulâne oap.

¹⁹ Bukulpne, yeje nâhât otmâ haonmâ ârândâj Anitâ ulitgum mansai. Yawu ulitgum manjêta Yesu Kiristohât Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâne otnihimu yâkât tem lâuwangim hâhiwin kakjan manmune yan biwine houj sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâmâ biwi hero nângâm manmâ yâhâwom.

²⁰ Otmu biwinane yuwu nanjan. Kiristohât den pat âlepje ya lohimbi topje topje yâkne nângâjêta bonje teteyingiâkgât nanjan. Yakât yâhâpje yu torokatmâ sâwe. Nâhâlen wuân âlepje tap? Nâ girawu me girawu tuhuneknomai? Hâhiwin nihinomai, me nohonjêta mumbom yamâ in yakâ. Yâkne Kiristohât nângâjêta gemap sâm yakât konok gorânihiap.

²¹ Otmu Anitâne nâhât torokatmâ, “Man,” sâwuap yanâmâ Kiristohâlen biwinane kepeim mepaem yâhâwom. Yâhâ Anitâ ikjak umutne memu mumbom yan gurâ manman kârikjan manmâ yâhâwom.

²² Yawu gârâmâ âi sâm nihiop ya torokatmâ tuhum manbom, me mum himbimân yâhâwom yakât nângâmune ki teteap. Nângâm biwi yâhâp oan.

²³ Yakât nâ biwinane yuwu nanjan. Yiwereneâk mum yanâmâ Kiristo orop torokatmâ manbehât nanjan. Yawu nanjan yamâ mumbomân yâhâpje tânyongowomgât mâtâp âlâ ki tetewuap yakât nângâm yengât gorânihiap.

²⁴⁻²⁵ Yakât otmâ yeje biwiyene Yesu Kiristo witgum kepeim honj bawangim manmâ yâhâjêtgât nâne yengâlen taka tânyongowom. Yakât

nângâmune uruk uruhâk oap. Anitâne nângânihimu nâne yen orowâk sâp kâlep manmâ ikñahât topne nângâm henjenjum biwiyene Yesu Kiristohâlen hikuñetâ kinmâ yâhâekgât den kâsikum yingiwom. Den kâsikum yingimune nângâm biwiyenan katmâ yapâ gâtñane biwi herone pato nângâm mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ yene nâhât biwiyenane hikunekmâ Anitâ ulitgum mansai yakât bulâneâmâ holañnekñetâ yengâlen takawom. Takamune yen orop enjkmâ herone otmâ Kiristo mepaenom.

²⁷ Bukulipne, den umatne âlâ sâm tetemune nângâñet. Nâne yengâlen ki takawom otbuawâmâ patyeneâk nângâwom. Yakât otmâmâ yuwu manñetgât nanjan. Yene manman âlepñeâk manmâ yâhâñetâ lohimbine manmanyene ekmâ Kiristohât den pat âlepne nângâñetâ hâumu biwiyene yâkâlen katñetgât nanjan. Yawu otmâ yene biwiyenane Kiristohâlen hikuakmâ konohâk otmâ tânahom mansai ya yawuâk torokatmâ mannomai. Yakât den pat ya nângâmâmâ tep hero nângâwom.

²⁸ Otmu torokatmâ sâwe. Anitâne yen wawaeyekmâ mâmâne otyingim gamap. Yene yakât nângâm mitihât kasanje taka mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ kñgityenahât ki otmâ biwiyene orotok sâwuap. Yene orotmeme yawuya torokatmâ mannomai yamâ yâkne yekmâ yuwu nângânomai. “Anitâne bulâñanâk komot yuâmâ mâmâne otyingimu ki lohotne otmâ mansai. Yawu gârâmâ mem ge katyeknomgât dop âlâ ki tap. Yâhâ nenâmâ Anitâne mem ge katnenekbuapgât dop.” Yawu nângânomai. Yawu otmâ yâhânomai yakât yâhâpne yu torokatmâ sâwe.

²⁹ Anitâne mâtâp yuwu sâm katyingsiop. Yene biwiyene Kiristohâlen katmâ tem lâuwanjim mansai. Yakât otmâmâ mitihât kasanje mem âlâlâ tuhuyekñetâ sâtgum mansai. Sâtgum manñetâ yekmâ yan Kiristohât nângâñetâ yahatsap.

³⁰ Yen Anitâne mâtâp sâm katyingsiop ya watmâ sâtgum manmâ gai yawuâk nâ gurâ sâtgum manmâ gan. Otmu yengâlen puwâk taka âi mewan yan mitihât kasanje hâhiwin ningiwi ya nanjai. Yâhâ yiwereneâmâ âi ya torokatmâ mem mansan ya gurâ nanjaiâk. Otmu Anitâne mâtâp sâm katyingsiop yakât otmâ kasalipyene takanjetâ yekmâ yan kñgityenahât ki otmâ enjat yâhâp otnomai. Yawu.

2

Yesu Kiristone himbim pilâm hânân ge lok otmâ huruñ huruñ manop.

¹ Bukulipne, den âlâ âiyongowe. Biwi nângân nângânyene Kiristohâlen katmâ yâkât wâtñan kinmâ mansai. Yakât otmâ yâkne yengât tep âlep nângâyngimu biwiyene huruñ sâm mansai me bia? Otmu Anitâne ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu gem mem hewewen tuhuyekmu tep âlep nanjanjim mansai me bia?

² Biwi nângân nângânyenane Anitâ yet Kiristo kepeiyekmâ manñetgât nanjan. Yawu manmâ tep âlep nanjanjim biwiyenane konohâk hikuakmâ manñetâmâ nâne angoân biwi herone nângâyngiwan ya wangim nângâyngiwom.

³ Otmu torokatmâ sâwe. Yenahât ki nângâñetâ yahatmu hâkyene mepaenomai. Yâhâ yene yenahât nângâñetâ gemu bukulipyene yengârâmâ nângâñetâ yahatbuap.

⁴ Otmu yene manmanyenahâlâk ki nângânomai. Bukulipnenane herone kakñan manñetgât nângânomai.

⁵ Yesu Kiristone ikñahât nângâmu gemu himbim pilâm ge hânân manop dop yawuâk otmâ mannomai.

⁶ Kiristo yet Anitâ yamâ âlâ âlâ ki oawot. Yâhâmâ dop konohâk tatmâ gamawot yamâ benje Kiristoje ikrâhâlâk ki nângâm manmanje alilop.

⁷ Yâkne ikne engatjeâk otmâ himbim pilâm hânân giop. Yanâmâ Anitâhât towatje ya kon sâmpilâm lok nengât towatnenje hanjalakmâ lok teteop.

⁸ Lok tetem huruŋ huruŋ manmâ Anitâ konok hoŋ bawanŋim yâkne den sâop yawuâk lâum manmâ gaop. Yâkât tem lâum lohotŋan manmâ ikne manmanje ki alilakmu mem ge katmâ howanân kuŋetâ sâtŋum muop.

⁹ Yakât otmâmâ Anitâje mumuŋambâ mem yahalop. Yawu gârâmâ nen lohimbine Kiristohât nângâmunje yahalâkgât nângâm Anitâje kutje âlâmâ "Kutdâ" sâmpunop.

¹⁰ Kutje yawu sâmpunop yakât otmâ nen hânân yuân gâtje, me himbimân gâtje, me hân kâlehen gâtje nen kerehâk menduhuakmâ Yesu mepaem mannehât sâmpalop.

¹¹ Anitâje nengât sâmp Yesu hânŋângumu hânân ge kutdânenje otmâ galem-nongom mansap. Yawu gârâmâ nen kerekje menduhuakmâ Yesuhât nângâmunje yahatmu Anitâ mepaem manmâ yâhânôm.

Emetsenje laŋinje pilâmap yakât dop.

¹²⁻¹³ Bukulipne, nâ anŋoânâk yen orop manmâ gawan yanâmâ yeje nâhât laune tem lâum manbi. Yâhâ sâp yiwerenêâmâ nâje yen orowâk ki mansan. Yawu mansain gârâmâ yeje anŋoân den tem lâunihiwi ya ki pilâm lohotje otmâ manŋetgât nanŋan. Yawu otŋetâmâ Anitâje mem hewewenjuhuyekbuap yapâ yeje yâkât tem lâum hoŋ bawanŋinomai. Yakât otmâ yen Anitâje himbingât pat kuyiŋgiop yakât bulâje menom sâmp yâkâlen biwi nângân nângânyenâje kepeim manŋet. Yawu gârâmâ engatyenâje kâityongomu imbiâk nenje wâtnenŋanâk manmâ bulâje menom nângâm hilipgumaihât huruŋ huruŋ manmâ yâkât wâtnanâk kinmâ tem lâum mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu Anitâje yekmâ nine nanne baratne bulâje koko salehâk mansai sâmp den âiân ki katyekbuap. Yakât otmâ yengâlen umatje topje topje teteyiŋgiwuap yan Anitâ ki sâmp bâlewânŋinomai. Me lok bâlenâje mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ yâk orop den kakŋan ki sahanŋim kuk kânŋuruk oranŋinomai. Yawu otmâ mannomai yanâmâ manmanyenje ya ekmâ yan nângâm bâleyiŋgim hakyenân sânomaihât dop âlâ ki otbuap. Yeje yawu mannomai yakât dop kum sâwe. Omoŋ bâlenân emetsenje laŋinje pilâmap yakât dopneâk manman kârikŋahât den ekyongonjetâ biwiyenân laŋinje pilâmu Anitâhât mâtâp ekmâ watnomai.

¹⁶ Yen yawu torokatmâ manmâ yâhâm den yamâ tiŋâk mem mannomai. Yawu otmâ manmâ Kiristoje yâhâpne âwurem gewuap yanâmâ anjun ki nihinomai. Nâje yen tânyongowan ya imbiâk ki otban ya Kiristoje ekmâ nâhât nângâmu heronje otbuap.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu emelâk papatolipnenŋane Anitâ mepaem yan noniŋ bulimakao gâim katbanŋiminiwi. Yakât dopneâk yeje manmanyenje ki alitmâmâ benje Anitâ hoŋ bawanŋim gawi. Hoŋ bawanŋim ganjetâ yan mitihât kasane taka mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakŋan manmâ gai. Otmu papatolipnenŋane noniŋ bulimakao gâim katbanŋiminiwi yakât kakŋan wain tone mosenjetâ bâiŋe gemu yan Anitâje nângâmu ârândânŋ otminiop. Yakât dowâk nâ nohoŋetâ hepne moseleakmâ gemu bâiŋe ârândânŋ otbuap. Nohomai sâmp manmanne ki alilakbom. Yawu otmune yanâmâ Anitâje nekmu ârândânŋ otbuap. Yakât otmâmâ yen orop biwinenŋane hikuakmâ konohâk otmâ heronje nângânôm.

Timoteohât topje

¹⁹ Bukulipne, tepne nângâyîngiman. Yakât otmâmâ Kutdânennê Yesune nângânihimuâmâ bukunenê Timoteo in yawu hângângumune yengâlen takawuapgât nanjan. Taka yekmâmâ âwurem taka girawu mansai yakât eknohomu biwinanê heronê nângâyîngim manbom.

²⁰⁻²² Otmu Timoteohât topnê sâmunê nângânet. Lok nombotnê nâ orop mansain. Yâk yengâlen gâtne Timoteo konok nâ orop biwinetnê hikuakmâ konohâk otmu yene manman âlonçoân mannetgât nângâmait. Yamâ lok nombotnê yenjâhâlâk nângâm Yesuhât âi ya hâkân kakjan tuhummansainêâmâ yengâlen taka tânyongonomaihât dop yawuya âlâ ki tap. Timoteohât topnêâmâ ikneâk tap. Yâk orop netnêâmâ nanne âwânê tânahomawot dop yawuâk tânahom mansait. Tânahom manmâ yene den pat âlepne nângânetâ keterahâkgât ya kâsikum yîngim gait. Yen gurâ yakât topnê nanjaiâk.

²³ Yawu gârâmâ Roma loknê girawu otnihinomai yakât sânetâ nângâm yanâmâ Timoteo in yawu hângângumune den mem yengâlen takawuap.

²⁴ Yawu gârâmâ Kutdânennê nângânihimu holañneknetâ yengâlen takawomgât nanjan.

Epaporitohât topnê

²⁵ Otmu lok âlâhât sâwe. Yengâlen gâtne Epaporito nâ tânnohoâk sâmhângângunetâ takaop. Taka âi tânnohop yakât yuwu sâmunê nângânet. Nânê âi umatjan kinmâ gamune yan taka penenihimu biwinetnê konok otmu tânahom miti âi yu tuhummait.

²⁶⁻²⁷ Yawu gârâmâ yâk kundat umatnê tetewangimu bâsok bâleop. Inâk mâneâmâ kunne hân kumbâp. Yamâ Anitânê “Ki katnehâk” sâmu gârâmâ hâmenê kinop. Sâp yan nâ pâi emetjan katneknetâ hâhiwin kakjan manmâ gan. Yakât kakjan Anitânê nâhâitgât girawu hâhiwin âlâkuâk nângâwuap sâm Epaporito ya mesek sâtnembâ mem henjenguoop.

²⁸ Mesek sâtnan kinop yakât den pat emelâk nângâwi. Yakât otmâmâ yene Epaporitohât nângâm kiwilimaihât yâhâmâ pilânekmâ yengâlen takawehât nanjan. Yakât otmâ in yawu hângângumune takamu ekmâ biwiyenê heronê otbuap. Yengâlen takamu nâ gurâ yawuâk heronê nângâwom.

²⁹⁻³⁰ Yengâlen takamu tep âlepne nângâwangim Anitâ mepaem heronê pato otbanjinomaihât nanjan. Yene tânnohone sâm yan hângângunetâ taka kaweyenan kinmâ Kiristohât tem lâum tânnohop. Tânnohop yan manmanne ki alilop. Yawu otmâ hâhiwin kakjan nep tuhummait gam bâsok hiliwahop. Yakât otmâmâ yene yâk otmu lok nep yawu tuhummait ya yengât nângânetâ yahalâkgât nanjan.

3

Hâkgât orotmeme yu me yakât ki nângânom.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunê nângânet. Kutdânennê tihitnennê otmap. Yakât otmâmâ nângâwangim biwiyenê heronê otmâ mannomai. Otmu biwiyenê galemahom mannetgât emelâk den kâsikum yîngiwan. Yâhâ sâp yiwerenêâmâ yawuâk sâm ekyongomune nângânetâ keteraknetgât ki horatneksap. Ya yâhâpne sâmunê nângânet.

² Lok nombotnê, lok perâkneâmâ nângâm tâpikgum imbiâk hâkyenê torehennan undip tuhummait hilipwangim mansai. Otmu “Yengu nennê oain yawu otnet” sâm meme sâsâ tuhuyeksai. Lok yawuya mansai yamâ lok perâkne. Yâhâ topyene nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunê nângânet. Soso baunê kapi hawangum sot ihilâk nene sâm pâinmai. Yakât dopneâk lok perâkne yunê loggât pâinmâ mansai. Yawuhât yen dâiyeknetâ yâk yengâlen

ari torokatnetgât sâam hohetyenjan takai. Yawu gârâmâ yeje galemahom henjengum mannomai.

³ Lok yawuyañeâmâ yuwu nângâmâi. “Nen hâknenje torehenjan undip tuhuangimunje yanâmâ Anitâñe nenekmu ârandân otmap,” yawu sâmai. Yakât otmâ nâñe yuwu sâwe. Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu yapâ gâtñane yâk mepaemunje nângâmu âilonjo otmap. Otmu Yesu Kiristonje manman kârikñahât pat kuningiop yakât nângâm heronje otmâ mansain.

Yakât torehenje sâwe. Hâkgât wahap yu me yañe tânnongowuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk hâkyenje torehenjan undip tuhuangiminiwi yamâ in hâk tâñâlân otbi. Yâhâ yakât bulâñeâmâ nenje biwinenñane Kiristohâlen kepeim manmunje yan tetemap. Yawuhât otmâmâ hâkgât wahap ya pesuk yap. Otmu yakât nângâmune ki yahatmap.

⁴ Yâhâ hâkgât wahap topñe topñe yañe manman kârikñe ningimap mânêâmâ yakât nângâmune dopñan otbâp. Yamâ emelâk bet pilâwin.

⁵⁻⁶ Yawu gârâmâ benje papatolipnenñane yeje engatyeneâk watmâ girem den âlâlâ kulenguwi ya ki bet pilâwanân hâkgât wahap yu ya kerehâk otmâ metewan. Yawu otmâ nâñe bukulpne kerek wangiyekban yakât topñe sâam tetemune nângâñet. Nâ Isirae amboñe, Benyamingât senâmbâ gâtñe. Menñane menekmu hilâm nombolân kalimbu ya pesuk sâmu girem den sâsâñe sâpñanâk hâkne torehenjan undip tuhuwi. Yâhâ orotmemenenje tâmbâñe ya kerek ñañanambâek mem manmâ gawan. Pato otmâ yanak Parisaio lok yengâlen torokatmâ papatolipnenñe yengât girem den ya aksisihâk topñambâek nângâm lâum manmâ gawan. Yawu otmâ manmâ ki otmâ tâpikguwan. Bia kârikñe. Yâhâ lok nombotñane girem den yakât nângâñetâ gemap sâam yakât otmâ biwine kâlâp semu Kiristohât komot ya watyekmâ mem bâleyekban.

⁷⁻⁸ Yawu otmâ manmâ gawan yakât papatolipnenñane nângâñetâ yahalop. Yawu gârâmâ sâp yiwereneâmâ yakât nângâmune tâñât otmap. Nâñe Kutdânenñe Yesu Kiristohât topñe nângâm yâk orop biwinetñe konohâk olâkgât nanjan. Yakât otmâmâ Anitâñe nenekmu ârandân olâk sâam hâkgât wahap topñe topñe yakât nângâmune tâñât otmap. Nângâmune tâñât otmu kerek pilâm pesuk pilâwan. Pesuk pilâm yapâek Kiristo konok watmâ gan yawuâk watmâ yâhâwom.

⁹ Yawu otmâ manmune yâkñe âwurem gem menekmu orowâk tatmâ yâhârom.

Yakât torehenje sâamune nângâñet. Girem den lâum manminiwan yakât Anitâñe nekmu ârandân otbuapgât dop âlâ ki tap. Bia kârikñe. Yakât otmâmâ ya bet pilâmune pesuk yap. Topñe yakât otmâ biwinanñe Kiristohâlen kepeim manmune yapâ gâtñane Anitâñe wawaenekmâ nanne koko salek sâamu mansan.

¹⁰⁻¹¹ Kiristonje âwâñahât sât lâum manmanñe ki alitmâ sât gum muop. Yakât dopñeâk nâku manmanne ki alitmâ manbehât nanjan. Yâhâ yâkñeâmâ mum yahatmâ tap. Yakât otmâmâ mâmâñe otnihimu tem lâuwangim manbom. Yawu manmâ sâp pato tetewuawân Anitâñe mumuñambâ mem yahatnekbuapgât nanjan.

Anitâñe mâtâp sâam ningiop yamâ tâñ tâñâk watmâ yâhânom.

¹² Bukulpne, yuwu sâam ekyongomune nângâñet. Nâñeâmâ Kiristonje manman koko salek manop ya ki mem tetean. Otmu uwawapñe bia mansangât dop gurâ ki oap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristonje menehopgât otmâ ikñe manmanñe âlepñe manop yawuâk manbehât nanjan.

13-14 Nâņe Yesu Kiristohâlen biwine katmune yanâmâ Anitâņe himbingât pat kunihiop. Yakât bulâņe membomgât orotmeme hânģiņe ya bet pilâm mâtâp sâm nihiop ya tâņ tâņâk watbom. Ya tâņ tâņâk watmâ yâkâlen biwinanģe kepeim manmâ yâhâwom. Yawu manmuneâmâ sâp patoen yakât bulâņe nihiwuap.

15 Bukulipne, nenģe mâtâp ya watmâ manmunģe tipģe âlepģe oap nen kerekģe den yan yu otnom. Yawu gârâmâ yeņģâlen gâtģe âlâ me âlâņe nâhât den yukât hâkâņ otmâ yuwu mon nânģânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâņe orotmemenenģe ekmu ârândâņ olop. Yakât otmuâmâ topģe girawuhât Paulohât den yu watnom?” Yawu sânomai yamâ Anitâņe topyeņe mem tetewuap.

16 Yawu gârâmâ benģe torokatmâ yuwu sâmune nânģâņet. Anitâņe mâtâp sâm ningiop ya watmâ manmunģe nenekmu ârândâņ olâkgât ya pâņan ki pilâm âlâengen arinom. Mâtâp ya watmâ gain yawuâk watmâ yâhânom.

17 Bukulipne, anģoân orotmeme yawuya otmune nekbi ya yawuâk otmâ mannomai. Otmu lok âlâ me âlâņe topyeņe kurihiakmâ oain sâm oain sâm otmâ kâityongomaihât yeņe sen galemâk otmâ mannomai. Sen galem manmâ topyeņe mem tetenomai.

18 Yesuņe manman âilonģo yakât mâtâp mem teteningiâkgât howanân muop. Yakât otmâ lok yawuyane nânģâņetâ bulâņe biatmu kurihiakmâ mansai. Lok yawuya yeņģât topyeņe emelâk ekyongominiwan yakâ. Yâhâ sâp yiwereņeâmâ ya yeņģât nânģâmune tepne dondâ bâlemu isem ahoakmâ mansan. Yakât yâhâpģe sâwe. Yâkģeâmâ den pat âlepģe ya nânģâņetâ gemu kumai.

19 Yawu otmâ orotmemeyeņe kiņģoņ yakât nânģâņetâ yahatmap. Bâe, yakât nânģâm anģulakmâ pilâmbâiâ. Yamâ biwi nânģân nânģânyenģe hânģât senģe âlâlâ tap yanâk kepeim manmâ gai. Yakât otmuâmâ hâmbâi lok yawuyamâ Anitâņe matģe âlâku ikņiâk ikņiâk kâpekyiņģiwuap. Kâpekyiņģim hemân panyekmu kionģmâ hâhiwin kakņan manmâ yâhânomai. Topyeņe yawu.

20 Yawu gârâmâ nenâmâ kapinenģe bulâņe yamâ himbimân tap sâmain yan yâhâ mannom. Yakât Kutdânenģe Yesu Kiristone âwurem ge menenekbuap yakât biwi nânģân nânģânnenģe kilik kilik sâmu mambotbanģinom. Yâkģe mem sârerenenekmâ manman kârikņan katnenekmu manbisâin.

21 Kiristo ikģe wâtģe pato tatbanģiap yakât dopģeâmâ yuwu. Yâkģeâmâ nen hânân mansain me himbimân gâtģe, me hân kâlehen gâtģe nen kerehâk mem menduhunenekmâ nengât kunnenģe pato otmâ yâhâwuapgât dop tap. Wâtģe pato nandoroņe tatbanģiap yakât dop kum sâwe. Soki âlâ sâmbâlâkģe tatmâ kon sâm bumbulele otmap yakât dopģeâk yâkģe hâknenģe yu mem kon pilâm hâk âiņe ningiwuap. Ikņak mum yahatmâ hâkģe âiņe miop yawuya ningi mem ikņan torokatnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

4

Biwi nânģân nânģânnenģe hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhânom.

1 Bukulipne, tepne nânģâyģim yakât tohowe sâm oan. Anitâņe âi sâm nihiop ya tâņ tâņâk lâum denģe kâsikum yiņģim gan. Yakât otmâmâ sâp patoen hâmeņe nihiwuap. Denģe kâsikum yiņģimune Kiristohâlen biwi nânģân nânģânyenģe kepeim manmâ gai yakât nânģâm tepne herone dondâ nanģan. Otmu yeņe Anitâņe mâtâp sâm yiņģiop yakât bulâņe gulip otmapgât kârihem manmâ yâhâņetâ ârândâņ otbuap.

2-3 Yawu gârâmâ yeņģâlen gâtģe imbi yâhâp Yuoria yet Sintiki, yâkģe nep pawarakmâ hionģahowot yakât sâņetâ nanģan. Yamâ girawu otmâ hionģahowot? Kândikumâmâ imbi yâhâp yu, otmu Kelemen, otmu bukulipyenģe Kiristohâlen

torokatnetâ tânahom den pat âlepne ekyongominiwin. Yakât otmâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingiop. Pat kuyingim manman kârikjahât ekap âlâen kutyeje emelâk himbimân kulemgum kalop. Topne yawu gârâmâ yâk yetgât galem âlâ mansap, kutje Sisikusi, ekunetâ yuwu sâm ekyotgoâk “Hionaksawot yakât Anitâne nângâmu ki ârândân oap. Yawuâmâ kâmbukje. Biwi nângân nângânyetneje Kutdâ hikum biwi kaok otmâ manset.” Yawu sâm ekunetâ ekyotgoâk.

⁴ Bukulipne, yen kerekne Kutdânenjahât nângâmâmâ biwi nângân nângânyetneje herone otmâ hikuakmâ manjet. Yakât yâhâpne witgum sâwe. Kutdânenneje yu me ya otyingim gamap yakât nângâmâmâ biwi nângân nângânyetneje hikuakmâ yâkâlenâk kepeim herone nângâm manmâ yâhânomai.

⁵ Otmu Kutdânenneje menenekbe sâm âwurem gewuap yakât sâpne utâpguap. Yawu gârâmâ yetjahât ki nângânetâ yahalâk. Lok nombotneje yeknetâ ârândân olâkgât lohotnanâk manmâ buku konohâk oranjim mannomai.

⁶ Anitâne tihityeje otmap yakât otmâ yeje yu me ya otne sâm biwi yâhâp ki otnomai. Yâhâ umatne topne topne teteyingimu yan manmanyene keterahâkgât sâm Anitâ ulitgum mepaenomai.

⁷ Yawu otjetâmâ Anitâ biwiyene ekmapne mem biwi sânduhân katyekmu mannomai. Yetjahâk biwi sânduhân manmai yamâ hâum pâpgumai. Yâhâ Anitâne biwi sânduhân katyekbuapgât wâtne tatbangiap. Yakât otmâmâ yâk konohâk mepaem ulitgum mannomai.

Orotmeme yuwu otmâ mannom.

⁸ Bukulipne, den bâine yu sâm hârewe. Yu me ya orotmeme âlepnanâk otmâ manbi ya lohimbine nângânetâ âlepne nanje olop yawuâk yâhâpne torokatmâ otmâ mannomai. Yuwu manmâ yâhânomai. Den perâk, me den guruk, me den imbiâk, me den golâ, me den bâlene maleje yawuya ki sahanginomai. Yawu otjetâmâ lohimbi belângen mansaie yekmâ lok mulunje, me lok esepne, me lok lumbeje yengât yawu sânomai. Yâhâ uwawapne bia otneâk nângâm mannomai. Yawu manmâ tihit otmâ nembe kalem oranjinomai. Yamâ ihilâk mahilâk me gulip malap ki otmâ mannomai.

⁹ Emelâk nâne yen orowâk manmâ yu me ya âilongo lonjo otjetgât den kâsikum yingimune mem biwiyenan katbi yawuâk otmâ mannomai. Yâhâ orotmemene me tat tatmemene manban ya yengu yawuâk otmâ mannomai. Yakât otmâmâ Anitâ Tihit Amboane biwi sânduhân katyekmu orowâk manmâ yâhânomai.

Paulohât manman yakât topne

¹⁰ Nâne emelâk embânân pilâyekban yakât kaknan yeje yu me yakât tânnohone sâm yakât mâtâpgât pâinnetâ bialop. Yuâmâ umatne topne topne teteyingiop yakât nângâm yan. Yawu otmâ mâne mâne mâtâp eknetâ keterahop. Yakât otmâ biwi nângân nângânyetneje hikuakmâ mâtâpgât tewetsenne tânnohom katnetâ tohop. Yakât otmâ tep hero pato nângâyingiman.

¹¹ Den yan yu ki nângânihiwi yakât ki yan. Nângânihiwi yakâ. Sâp yiwerene senje âlâlâ yu me ya dopnan tatnihiap. Yakât otmâ umatne topne topne tetenihimu yan nângâmune ârândân otmu Anitâ ki sâwangian.

¹² Yâhâ sâp âlâenâmâ senje âlâlâ ki tatnihimawân yan nângâm bâle otmâ kendâ kendâek ki otbangiman. Yakât nângâm âlâen hâum sâwe. Emelâhâmâ nanlipyeneje logât orotmeme mene sâm oponân yâhâwi. Oponân yâhâne sâm otjetâ yan hâhiwin yingiminiwi. Yakât dopneâk nâne Anitâne tihitnenje otmap yakât topne nângâwe sâm hâhiwin kaknan manmâ gan.

¹³ Yakât topņeâmâ yuwu. Yesu Kiristone mâmâņe otnihimu manman topņe topņe tetenihimu yan yu me ya otbe sâm yakât ki hâum pâpguan.

¹⁴ Otmu yeņeâmâ biwi nâņgân nâņgânyenāņe nâ kepeinekbi sâp yan yeņe yu me ya tânnohowi yakât nâņgâmune ârândâņ oap.

¹⁵ Otmu emelâk girawu otban yakât topņe nanğai. Emelâhâmâ Kiristohât den pat âlepņe ya sâm bukulipyenē ekyongom kapiyenē hâlâņmâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan bam gaminiwan. Sâp yanâmâ kapi ambolipņe nombotņāņe nâņgâņetâ bâlemu hionakmâ ahowi. Hionakmâ ahonētâ yakât otmâ kapi yakât ambolipņe Yesuhâlen torokatbiņe ki tânnohowi. Yeņe konohâmâ tânnohowi.

¹⁶ Otmu yakât kakņan yen pilâyekmâ Tesalonika kapi hawamgum manban yan gurâ yâhâpņe yeņahâk tânnohonētâ manban.

¹⁷ Yakât topņe nâņgâm heņgenğunetgât yuwu sâmunē nâņgâņet. Sâp yan itâ me yu ya nihiwi yakâlâk ki nâņgâwan. Yâhâ sâp yiwerenē yawuâk nâņgâm mansan. Yeņe tânnohonētâ Anitâņe matņe yingiwuap yakâlâk nanğan.

¹⁸ Otmu yu me yakât pâinmâ manmune yeņe Epaporitone wanņi ya mem toho nihimu dopnan oap. Yakât âlâen hâum sâwe. Emelâk papatolipnennāņe Anitâņe orotmemeyenē ekmu âlepņe olâkgât hotom uminiwi. Uņetâ yan nâņgâyinğiminiop. Yakât dopņeâk yeņe biwi nâņgân nâņgânyenāņe hikunekmâ mansai. Yakât otmâ nâ gurâ nâņgâyinğimune ârândâņ oap.

¹⁹ Yâhâ yeņe Yesu Kiristohâlen biwiyenāņe kepeim manmai yakât otmâ nâ tânnohowi. Yakât otmâ yuwu nanğan. Anitâņe haonņmâ tihitnenņe otmâ gamap. Otmu yeņe yu me yakât pâinņetâ dopyenāņ yingiwuap. Yakât ki pâpguwuap.

²⁰ Otmu Anitâ Awonņennāņe wawaenenekmap yakât otmâmâ yâkât heronē otmâ mepaem yâhânom.

Pauloņe den bânņe sâm hâreop.

²¹ Bukulipne, nâņe den âlâ nanğan yu sâmunē bânņe pesuk sâek. Bukulipyenē Yesu Kiristohâlen torokatbiņe yeņgât amutgen mansai ya yeņgât nâņgâyinğian. Otmu bukulipne nâ orowâk tânahom mansaiņe yawuâk nâņgâyinğiai.

²² Otmu Roma lok kunņe pato, kutņe Sisa sâm, yakât honğ bawalipņe nombotņe hionakmâ Kiristohâlen torokatmâ mansai yaņe gurâ yeņgât nâņgâyinğiaiâk.

²³ Otmu Kutdânenņe Yesu Kiristo tihitnenņe otmapņe yen kerek biwi nâņgân nâņgânyenē mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonņanâk.

Nâ bukuyenē,
Paulo

Kolosai Pauloꝛe Kolosai yengât ekap kulemgum katyĩngiop.

O bukulipne,

¹⁻² Yen Kolosai kapi ambolipne biwiyene Yesu Kiristohâlen katmâ Anitâhâlen torokatmâ denje lâum mansai. Nâmâ Paulo. Anitâ Awonnenne Yesu Kiristohât aposolo lok sâmbatnekmu âi mem mansan. Otmu bukune Timoteo yâk orop tânahom manmâ gait. Yawuhât herone nângâyingim ekap yu kulemgum katyĩngiat. Kutdânenne Anitâne tihityene olâkgât yuwu sâmbat ulitgum gamait. “O, Awonnenne, Kolosai kapi ambolipne biwiyene Kiristohâlen katmâ mansai, yâk yengât tepge nângâyingiwuat. Tepge nângâyingim tihityene otdâ biwi nângân nângânyene hikuakmâ konohâk otmâ sâmbat sâmbat gaekgât nangait.” Yawu sâmbat ulitgum gamait.

Paulo yet Timoteo yâkne topne yukât sâmbat Anitâ ulitguowot.

³⁻⁵ Nenne himbimân yâhâm manman kâriknan manmâ yâhânom yakât Anitâne bunewâk pat kuningiop ya biatbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât den pat âlepne ya nângânetâ bulâne otmu biwi nângân nângânyene Yesuhâlen katmâ yâkâlen torokatbi. Torokatmâ ikne komolipne biwi nângân nângânyene menduhuakmâ konohâk otmâ manmâ gai yengât den pat ya nângâwit. Yawu nângâm yanak Kutdânenne Yesu Kiristohât âwâne mepaem gamait.

⁶ Anitâ iknahâk tepne nângâningiop yakât den pat âlepne ya emelâk ekyongomune nângâm mem biwiyenan katmâ manmâ gai. Yawu nângâm manmâ biwiyene Yesuhâlen katnetâ kinmap yakât yene topne nângâne sâmbat engat yâhâp ki otmâ gai. Otmu den ya yawuak lok ondopne nângâm mem alitnetâ bonne yâk yengâlen teteop.

⁷ Bukunenne Eparane Yesuhât den ya biwiyane kepeim âi ya tuhum manmapne Yesuhât topne sâmbat ekyongop.

⁸ Yawu sâmbat ekyongomu nângânetâ bonne otmu Anitâne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyĩngiop. Mâmâne otyĩngimu yanâmâ buku konohâk orangiwi yakât den pat sâmbat eknongop.

Kolosai ambolipne Anitâhât topne nângâm hengenget sâmbat Anitâ ulitguowot.

⁹ Yengât den pat ya nângâm Anitâ yuwu sâmbat ulitgumait. “O Anitâ, gâne biwiyenan kiondâ gike topge otmu nângân nângânge ya nângânetâ keterahâk. Otmu gike Wâtgât mâmânahât Heak ya hângângurâ yâk yengâlen ge biwiyene mem pârone pilâmu gike nângân nângânân manmâ yâhânomai.

¹⁰ Yakât Kolosai ambolipne Yesu Kutdânennehât den lâum manmâ ganetâ bonne yâk yengâlen tetemu manmanyene ekdâ ârândâ otbuap. Yawu otmâ manmâ yâhânetâ nângân nângânyene tipne tetemu emelâk topge tipne nângânetâ keterahop ya wangim nângânetgât nangan.

¹¹ Otmu gâne mâmâne otyĩngirâ gâhât wâtgan kinmâ umatne yu me ya teteyĩngiwuap yan biwiyene ki houj sâmbat. Otmu lok bâlene âlâ me âlâne iton gala ottyĩnginetâ yan yâk yengât ki nângâm bâlenomai. Yâkne biwiyene gâhâlen konok katmâ herone otmâ mannetgât nangan.

¹²⁻¹⁴ Omonj bâlenahât ambonne nen omongât pat otnehât nângâmap. Yâkne mem bâlenenekmapgât gâhât nange Kiristone tihitnenne olâkgât mem dânenekmâ lanjnan katnenekdâ mansain. Yâhâ Kolosai bukulipne yâk

orowâk biwinenne Kiristohâlen katmunne mâmâne otningirâ pat kuningion yakât bulâne menomgât sâm ningion. Yamâ holañnenekmâ lanññan katnenehongât yakât biwinenñane herone otmâ mepaeheksain.” Yawu sâm yengât nângâm netne haonmâ ârandân Anitâ ulitgumait.

Kiristo yet Anitâ yâk yetgât dopyetne yamâ dop konohâk.

¹⁵ Bulâñanâk Anitâ yamâ ki ekmain. Yâhâ nanne Yesu Kiristo yamâ kunnene manâkgât hângangumu gemu ekbin. Âwâ nan yâk yetgât dopyetne yamâ dop konohâk.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ Yesuâmâ Anitâhât launambâ ki sâmu teteop. Yâhâmâ hânân yuân wahap topne topne tetem sambe sambe otmâ imu ekmain ya ki tetemuâk topñambâek embâñambâek orowâk tatmâ gaowot. Tatmâ gamutâ nanñane âwâñahâlen kândiwahom himbimân anelo topne topne ki yekmain ya katyehop. Otmu hânân âliwahap topne topne ya gurâ kerehâk yâkne konok kalop. Yawu otmâ âliwahap yu ya embâñân tetem gaop. Otmu yiwerene yu tetem gap. Otmu hâmbâi tetem yâhâwuap yakât kunnene yamâ yâk konok. Me himbimân tap, me hânân yuân tap, me hân kâlehen tap, ya yengât kunyene yâk konohâk. Yâhâmâ âliwahap topne topne katmâ tihityene otmâ gamap.

¹⁸ Yakât otmâ nen kerek yâkât komot manmunne yâkneâmâ kunnene tatmap. Kunnene tatmâ mâmâne otningimu nenâmâ yâkât laune otmu kâi bânne otmâ tem lânduwanjim gamain.

¹⁹ Anitâne ikne engatneâk otmâ yan ikne nanne orop dop konohâk oawot yakât nângâmu ârandân olop.

²⁰ Yâhâ yu me ya ehekne, me ki ehekne, himbimân tap, me hânân tap, me saruân âlâlâ tap ya kerek menduhuakmâ Anitâ ikñan torokatnehât nângâm nanne hângangumu giop. Gemu yan nengât tosanenñahât otmâ howanân kuñetâ muop. Yawu gârâmâ Anitâne kaok nângâningim sâp patoen menenekmâ orowâk tatmâ yâhâmbisâingât pat kuningiop.

²¹ Otmu yen emelâk Anitâ betbanjim nelâmâk manmâ gawi. Otmu benne nângâm bâlewanjim orotmeme kiñon otmâ manminiwi.

²² Yawu otmâ manminiwi yamâ benne yene Anitâhât senñan koko salehâk kinnomai. Yawu kinñetâ yan kasalipyenane hakyenân sâne sâm otñetâ hâi hâine otmu pilânomaihât Anitâne nanne hângangumu ge muop. Nanne muop yakât otmâ Anitâne yengât kaok nângâmap.

²³ Otmu Kiristohât den pat âlepne ya Eparane ekyongomu nângâm biwiyanan mem katbi. Yakât otmâmâ yâkât den pat yakât bulâne ya yengâlen gulip otmapgât biwi yâhâp ki otmâek biwiyanane yâk hikum manmâ yâhânomai.

Paulone Kiristohât tem lâum hâhiwin kakñan manmâ gaop.

Otmu nine topne sâm tetemune nângâñet. Yâkât den pat âlepne ya lohimbi hân torehen torehen hârokne nângâñet sâm hânñan kulemñan ari den ya sâm tetem ekyongowehât âi sâm nihiop.

²⁴ Otmu yene biwiyanane yâkâlen kepeim manñetgât sât gum manmu kuñetâ muop. Mum yahalop ya ekmunne bonne otmu denne lâum manmâ gain. Otmu yâk hâhiwin wanñetâ miop yawuâk nen gurâ hâhiwin ninginñetâ mem mansain. Yawu gârâmâ hâhiwin nihim gai ya nângâñetâ ârandân olâkgât nângâm sât gum pâku lohimbi yengâlen ari âi yu tuhum mansan. Yakât ki nângâmune bâleap.

²⁵ Otmu den yan ya yâhâpne sâwe. Lohimbi hânñan kulemñan manmâ biwiyanane Kiristohâlenâk katmâ manmai ya yengât hon bawa otbehât Anitâne

âi yu sâmb nihiop. Yâhâ yeje yâkât den topñambâek nângâñetâ biwiyenjan hâumu bulâñe teteyiñgiâkgât sâmb nihiop.

²⁶ Otmu embânâmbâek den yakât topñeâmâ amokñan talop. Yakât otmâ lohimbi nombotñane yeje nângân nângân watmâ den yakât topñe nângâne sâmb hâum pâpgum gawi. Yâhâ sâp yiwerenñeâmâ Anitâhât topñe ya nen gurâ kerek nângâmumñe keterahâkgât teteningiop.

²⁷⁻²⁸ Den sâmb teteningiop yakât topñe yuwu. Anjoân Anitâñe Yura lohimbi nengât sâmb himbingât manman kârikñahât pat kuningiop. Yawu gârâmâ yen Anitâhât topñe ki nângâm mansainje orotmemeyene bâñe pilâm biwiyene Kiristohâlen katñetâ kinmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ nengât pat kuningiop ya yawuâk yen kuyiñgiwuapgât dop tap. Den yukât topñe yawu. Otmuâmâ Anitâhât den âlepñe nandoroñe ya lohimbi nombotñe ki nângâmai yâk yengâlen den yañe tetem sambe sambe otmâ arimu nângâñetgât nâñe biwine Yesuhâlen katmâ torokatmâ ekyongom gan. Yawu gârâmâ lohimbi kerekñe nanñain sâmb otmaiñe Yesuhât topñe sâmb holañmune iñjak nângâmap dop yawuâk nângâm yanâmâ Anitâhât senñan koko salehâk kinñet sâmb otman.

²⁹ Yawu kinñelâk nângâm nâñe biwinane nângâm âi ya mem gan. Yuâmâ Kiristohât wâtñan kinmâ tuhumune ârândâñ otmap.

2

¹ Otmu torokatmâ sâmbune nângâñet. Yen otmu Laorika kapi ambolipñe nombotñe orop biwiyene konok otmâ Yesuhâlen katbi. Ya yengâlen ki takamune enjakbin. Otmu nombotñe gurâ yawuâk ki yekban. Yen kerek yengât nângâm âi yu tuhumune hâi hâiñe otmu sâtgum manmâ gan.

²⁻³ Anitâñe iñke nângân nângân ya embânâñâk ki sâmb teteop. Yâhâ yiwerenñeâmâ nângân nângânñe bulâñe yamâ Kiristohâlen teteop. Nanñe hângângumu iñke nângân nângân ya sâmb teteop. Otmu yâkñe sâmb teteop ya yeje nângâm heñgenñetgât ekap yu kulemgum katyiñgian. Yakât otmâmâ yen Laorika kapi ambolipñe orowâk biwiyene orotok sâmapgât buku konohâk orañgim biwiyene hikuaqmâ manñetgât nanñan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyetñe nângâm heñgenñenomai sâmb biwinane hikuyekmâ mansan.

⁴ Otmu lok âlâ me âlâñe den perâkñe sâmb biwiyenjan kionñetâ ya nângâñetâ bulâñe otmu yan biwiyene orotok sâmapgât den sâmb aran yu biwiyenane hikunñetgât nanñan.

⁵ Nâñeâmâ kâlepñehen mansan. Yawu gârâmâ yen orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu yeje biwiyenane Kiristohâlen tiñjak kepeim manmâ gai yakât den pat nângâm biwinane herone otmâ nângâyiñgim mansan.

Kiristohât tem lâum yâkât amutgenâk mannom.

⁶ Otmu yakât sâwe. Anjoânâk yen Yesu Kiristone kunyene talâkgât sâmb yâkâlen torokatmâ manmâ gawi. Otmu yawuâk yâkât amutgen manmâ yâhânomai.

⁷ Yakât otmâmâ nâñe den âlâen hâum sâmbune nângâñet. Nak nombotñe gihit kândârâñe gemu tiñ tiñ sâmbu ekmain. Yen gurâ yawuâk Kiristohâlen torokalakmâ tiñ tiñjak mannomai. Otmu Eparane yakât topñe emelâk sâmb ekyongop. Ekyongomu nângâñetâ bulâñe otmu herone otmâ Anitâ mepaem gawi. Yawuâk wetgum mannomaiñet nanñan.

⁸ Otmu sâp yiwerenñe yuâmâ lok perâkñe yañe den tâñat sâmb kâityonñetâ biwi nângân nângânñe yan arimappât tiñjak galemahom mannomai. Den

yamâ emelâk tâmbâlipyenaje alahum yanjak tetem mum gawi. Den yaje Yesu Kiristohât den orop ki lâuaksawot.

⁹⁻¹⁰ Nanjai. Anitâ ikñahâk Kiristo oap. Benje yawuâk Kiristone gurâ ikñahâk Anitâ oap. Den konohâk oawot yakât otmâmâ anelo me weke bâlene topne topne Kiristohât amutgen mansai. Otmu Kiristone himbimâmbâ ge lok otmâ manop. Yakât otmâmâ nenje yâkâlen torokatmâ yâkât wâtñanâk kinmunje dopnenñan oap. Yan âlâ me âlâ torokatmâ otnomgât dop âlâ ki tap.

¹¹ Otmu yakât topne yuwu sâmunne nângâñetâ keterahâk. Naom titipâ lok otmâ lepat nângân nângân ya pilâm oponân ari ine sâm otmai. Yakât dopñeâk nenje nângân nângânnenje hâñgiñe ya pilâm Kiristohâlen torokatbin. Yawu gârâmâ manmannenje hâñgiñe ya mem miwirikunomgât dop âlâ ki tap. Ya ki orotje.

¹² Otmu yakât topne âlâ torokatmâ sâwe. Kiristo mumu hân kâlehen hangunjetâ manmanje bialop. Yakât dopñeâk toen mem katyekbiân manmanyenje hâñgiñe biatyinjiop. Otmu torokatmâ sâwe. Anitâ wâtñe pato tatbañgiapñe Kiristo mumuñambâ mem yahalop. Yanâmâ manmanje âñje tetewañgiop. Yakât dopñeâk toen mem katyekbi yakât kakñan Anitâñe manmanyenje âñje yinjiop. Yakât otmâmâ manmanyenje hâñgiñe ya ki torokatmâ miwirikum manñetgât nanjan.

¹³ Yawu gârâmâ emelâk yene Anitâhât topne ki nângâm yan yu me ya otñetâ bâlem gaop. Yawu otbi yakât otmâ hemgât pat otmâ gawi. Yawu gârâmâ yiwereñe yuâmâ biwiyenaje Kiristohâlen katmâ manmâ gai. Yawuhât Anitâñe meyekmâ tosayenje pilâm himbingât pat kuyinjim Kiristohâlen torokatye-hop.

¹⁴ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâñet. Mosenje girem den sâm teteop yamâ târârâhâk lâunomgât dop âlâ ki tatningiap. Nen kerehâkñe den ya lâum hâum pâpñum gawin. Umatñe yawu teteningiop yakât matñeâmâ Anitâñe sâmu Kiristo ya nengât tosanenñahât otmâ kawenenñan kinmâ howanân kuñetâ muop.

¹⁵ Mum yahalop sâp yan Kiristone weke bâlene, me emet amboñe, me senduk banearâ, me susun, me âi weke, me senñe âlâlâ, sâtñe metñe topne topne kerek mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ mem topyenje tetekñan tuhuyekmu yâk yengât dop ki olop.

¹⁶ Yawuhât bukulipyenaje yu ya âlâlâ ki neñet sâm, me ki meñet sâm, me hilâm kâmbukñe tat tatgât sâp yan tatmâ nângâñet sâm yakât samut karañgimai yajeâmâ ki ârândâñ otmap. Yamâ wongât? Yuwuhât.

¹⁷ Manman yawuya yamâ manman tawi tawiñe. Manman ikñe bonñe amboñeâmâ Yesu Kiristo ikñak oap.

¹⁸ Otmu lok nombotñaje taka yuwu sâm ekyongonjetâ yâk yengât den ki nângânomai. “Nenñe Anitâ tâñ tâñâk ulitgunomgât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâmâ anelolipñaje nengât sâm Anitâ ulitgunetgât yâk mepaeyekne. Yawuhât yawu sâm nenñahât nângâmunñe gemu anelo yengât nângâmunñe yahalâk. Yawu otmunñeâmâ Anitâñe nenekmu âilongo otbuap,” yawu sâmai. Lok yawuya yengât topyenñeâmâ yuwu. Biwiyenje purik sâyinjim kulem topne topne ekñetâ tetemap. Yakât konok otmâ yenahât nângâñetâ yahat yahatñe otmap. Imbiâkbân engatyenñe kâityongomu otmai.

¹⁹ Lok yawuyenñeâmâ nengât kunñe Kiristo yâkât nângâñetâ tâñât otmu betbañgimai. Yakât otmâ yengâlen taka yuwu oain sâm kendâyinñetâ yâk yengât den ya ki nângânomai. Kiristone nengât kunñe tatmap. Yakât yuwu hâum sâmunne ekñet. Lok girawuyenñe hahit barak manmap? Lok yawuya âlâ

ki tap. Nen kerek hahit wâtñan manmain. Yakât dopñeâk Yesu Kiristone ikñe hahit ningimu wâtñan kinmâ yan Anitâ tem lâuwangim manmâ yâhânom.

Lok nângân nângânân den tetemap ya ki lâunom.

²⁰ Kiristo muop yan weke bâleñe, me âi weke, me emet ambolipñe, me susun, sâtñe metñe topñe topñe yawuya mem ge katyekmu yâkât amutgen manmâ gai. Yakât otmâmâ yeñe Kiristohâlen torokatbinjak topñe girawuhât añelo me âlâlâ ya yeñgât nângâñetâ yahatsap? Me topñe girawuhât den meme den ekñetâ bonñe oap?

²¹ Den meme den ya yuwuhât yan. Sot ukeneñe ekmâ lauyene nângâñetâ “ki neñet” sâmu kuyiñgimai. Yawu sâmu kuyiñgineñetâ ekmâ ekmâ kakñambâ “nem ekne,” yawu sâmai. Wisâm “ki meñet,” sâmu kuyiñgimai.

²² Yakât yuwu sâmune nângâñet. Sot topñe topñe nemai ya tepyeñan gemuâmâ tetmâ pilâmai. Otmu senñe âlâlâhât samut katmai yamâ lokgât nângân nângânâmbâ tetemap. Yakât otmâ yakât ki nângâñetâ yahatbuap.

²³ Otmu lok yawuyane yeñe Anitâhât añelolipñe mepaeyekñetgât sâmu kendâyinñiai. Me yeñahât nângâñetâ gemu Anitâne tepñe nângâyinñiâkgât iri sikumyeñe pilâm umburuk otmâ manmâ yâhâñetgât biwiyeñan kionsai. Den yawuya sâmu ekyongoai ya ekñetâ bonñe ki otbuap. Den yawuyane tânyongomu manmanyene galemgum hengemahonomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yawu gârâmâ ya sâñetâmâ nângâm kâkâsuk otnomai.

3

Manmannenñe yakât bulâne himbimân tap.

¹ Anitâne Kiristo mumuñambâ mem yahatmu manman âiñe mem yan himbimân yâhâop. Yâhâm wâtñe keterakmu âwâne Anitâ orop karangim tatmawot. Otmu âwâneñe mumuñambâ mem yahatmu manman âiñe miop yakât dopñeâk Anitâne sâmu yeñe manman âiñe mem himbimân yâhânomai. Yakât otmâmâ manmanyene bulâne himbimân tap ya miaknehâlâk nângâm manñet.

² Yawu manmâ nângâm hângât wahap âlâlâ topñe topñe yakât ki nângâñetâ yahalâk.

³ Yâhâ Kiristone hângât senñe âlâlâ topñe topñe tap yakât nângâmu tâñât otmu muop. Yengu yawuâk otnomai. Kiristohâlenâk torokatñetâ Anitâne manman kârikñe yinñiop yakât bulâne yâk yetgâlen tap. Ki biatbuap.

⁴ Yâhâ Kiristo manman kârikñe amboñe yâhâpñe âwurem ge menenekmu yâhânom. Yanâmâ Anitâne betyongowuap yane nengât nângâñetâ sâtñe otbuap.

⁵⁻⁷ Otmu embâñan biwiyeñe Kiristohâlen ki katmâ torokatbiân yanâmâ orotmeme kiñgoñ topñe topñe otmâ manminiwi. Yen lok emet huhuwi. Me sen buhu buhu orangiminiwi. Me bukulipyene yeñgât imbilipyene yekñâlemiwi. Me bukulipyene yeñgât senñe âlâlâ yu me ya ekmâ nângâm biwiyeñane ya mene sâmu hâlim milim otmâ manminiwi. Me dewaeak gawaeak manminiwi. Me wawi, me nem natak, me misiñem nemai, me tep umat umat otmâ manminiwi. Orotmeme yawuya otmâ manminiwi yane mem bâleyekminiop. Yawu otmâ Anitâhâlen ari arihât mâtâp ya mem bâp mañguyiñgimâpñet ya bet pilâm pesuk pilânomai. Yawu otmâ kârikñeâk kinmâ yan biwiyeñe Anitâhâlenâk katmâ denñe lâum manmâ yâhânomai. Emelâk orotmeme bâleñe mem manminiwi ya ki miwirikum torokatmâ mem mannomai. Yawu otnomaiâmâ yakât matñe Anitâne âlepñeâk otyiñgiwuap.

⁸ Yakât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Kuk kânguruk, me nângâm bâle bâle, yawuya ki oranjinomai. Me ki tepyeje kou kâlâp sewuap. Me den bâleje maleje ki hâiaknomai.

⁹⁻¹⁰ Me den perâkne ki sânomai, me den guruk ki otnomai, me den golâ ki gahaenomai. Otmu ki sâm mem ge karaknomai. Emelâk orotmeme bâleje mem manminiwi ya bet pilâm Kiristohâlen torokatbi. Sâp yan yeje Anitâhât nângân nângân watmâ yâkât topne nângâm hejengejungegât yâkne biwi nângân nângânyene mem pâron pilâyinjim mâmâje otyinjim gamap.

¹¹ Yawuhât nenje menduhuakmâ biwi nângân nângânnenje konohân katmunje Yesuje nen kerehâk mem menduhunenehop. Mem menduhunekmu komot konok mansain. Nen Yura lok bulâje hâknenje torehenjan undip tuhuangimain, otmu yen pâku lohimbije hâkyene torehenjan undip ki tuhuangimai. Nen saru lok, me yen hat lok, me wosapâ wosapâ mansai. Nen gin mandu, me âwârâ mâmândâ, nen kerehâk Anitâje nenekmu dop konohâk oain. Mem kâsip misip ki tuhunenekmap. Mem konohâk tuhunenekmu Yesuhâlenâk menduhuakmâ manmunje yâkne konok kunnene otmâp.

¹²⁻¹³ Otmu Anitâje ikjahâk lohimbî nengât topnenje ekmâ nângâmap. Ekmâ nângâmâmâ mem kiwilinenekmâ yanâmâ lohimbî nombotje yâkât hâkâj otmâ denje nângâm kâkâsuk otmai ya betyongowuap. Yamâ nen biwinenjae yâk kepeim manmain nen ikjan torokatnene hâkgât menenekmâ ikne nanje baratje bulâje tuhunenenehop. Yakât otmâ wawaenenekmâ Kutdânenje Kiristo hângângumu tosa pilâningiâkgât gemu kujetâ muop. Yakât dopneâk yengât bukulipyejae nângâm bâleyinginomai, me sâm ge katyeknomai, me mem âlâlâ tuhuyeknomai sâp yan yengu yawuâk tosayene pilâyinginomai. Otmu yen biwi nângân nângânyenjae menduhuakmâ konohâk otmâmâ orotmeme yuwuya orangim mannomai. Biwiyenjae hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu buku nombotje yengâlen umatje yuwu yawu teteyingimu sât gum manmai ya yekmâ tepyeje nângâyinginomai. Me buku nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmai yawuya yekmâ ihilâk nembe kalem otyinginomai. Me bukulipyejae sâm bâleyinginomai yakât nângâjetâ ki sâtje otbuap. Ihilâk nângâm kaok oranginomai. Me buku âlâhât me âlâhât biwiyene ki kendânomai. Me yehâhât ki nângâjetâ yahatmu hâkyene mepaenomai. Me sâm bâleyinginetâmâ nângâm ki biwiyene ahonomai.

¹⁴ Yawu otmâ buku konohâk otmâmâ tosa pilanginet. Otmu bukulipyeje nombotje nângâm bâleangim hionjakne sânetâ yanâmâ yen getehâk engatyejan genomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyenjae hikuakmâ konohâk otmu mannomai.

¹⁵ Otmu Kiristohâlen torokatmâ biwi konohâk manjetâ ikjak mâmâje otyingimu biwi kaok otmâ manjet sâm Anitâje meye hop. Yakât otmâmâ Anitâ mepaem yâhânomai.

¹⁶ Otmu biwi nângân nângânyenjae nângâm tâpikgumaihât Yesuje den sâm yingiop. Ya embânâmbâek biwi nângân nângânyenjae lâum gawi. Kiristohât den nângâm lâum gawi ya alahu gulahu otjetâ ya kambatjae biwiyenjan kinâk. Yawu otmâ yan mitihât ombe san mannomai. Otmu tâmbânenje Dawitije Anitâhât kiki pali mewangiminiop ya gurâ mem mannomai. Yawu otmâ Anitâ mepaem herone otbainginomai.

¹⁷ Otmu Kutdânenje Yesu orowâk mannehât Anitâ ikjak sâm katnenehop. Yakât otmâmâ biwinenjae yâk hikum alitmâ mannom. Yakât otmâ den yuwu yawu sâmain, me yu ya otmain yanâmâ Yesu Kutdânenjae girawu otminiop yawuâhâk otmâ mannom yanâmâ Anitâ Awojnenje mepaenom.

Hep torehenje torehenje yuwu oranjim manmunje ârândâŋ otbuap.

18 Yeŋe Yesu Kiristo yâkâlenâk torokatmâ mansai yakât otmâ yuwu otnomai. Topŋe katmâ imbi yeŋgât sâwe. Imbi yenâmâ loklipyenje yeŋgât amutgen mannomai.

19 Yâhâ lok yeŋgât yuwu sâwe. Yen gurâ imbilipyenje tihityenje otmâ heŋgeŋgum yâk yeŋgât konok biwiyenjaŋe nâŋgâm mannomai. Yawu gârâmâ den bâlenje ihilâk sâŋ ki hâiyeknomai. Me mem âlâlâ ki tuhuyekmâ hâhiwin yinŋinomai.

20 Yâhâ nimnaomlipyenje otmu lohimbi sihan yeŋgât sâwe. Yenâmâ Kutdâhâlen emelâk biwiyenje katbi yakât âwâ mâmâlipyenje yeŋgât sâtyenjan tem lâuyinŋinomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap.

21 Otmu âwâ mâmâlipyenje yeŋgât sâwe. Yen nimnaomlipyenjaŋe biwiyenje hâremaihât den nâŋgâm kinmâ ekyongonomai. Senyenjan ki genomai. Yawu otnomai yanâmâ biwiyenjaŋe âilonŋo otbuap.

22 Yâhâ âi lok yeŋgât sâwe. Yenâmâ emelâk Yesuhâlen biwiyenje katbi. Yawu gârâmâ lok kunŋe yeŋgât lau lâum kinmâ âi tuhunomai. Otmu âi ya galemŋaŋe nenekmu âlepŋe olâkgât hâkyenjaŋak ki tuhunomai.

23 Âi tuhune sâŋmâmâ Kutdânenŋaŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât biwiyenjaŋe nepgâlâk sipapgum kinmâ tuhunomai.

24 Kiristo yâhâmâ âi kunŋe topŋe topŋe yakât ambonje tatmapgât yeŋe âi ya torokatmâ menomai. Yawu otŋetâ yanâmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyinŋiop yakât bulâŋe ya hâmbâi himbimân menomai.

25 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe âi sâŋ yinŋinŋetâ tuhun mansaiŋe Anitâhât den kum otmâ tâpikgunomai yakât matŋe hâmbâi umatŋeâk menomai. Sâp patoen menduhuaknom yan Anitâŋe topŋe imbiâk mambiâk matŋe ki ningiwuap. Orotmemenenŋe ekmâ âlâku ikŋiâk ikŋiâk ningiwuap.

4

1 Lok kunŋe papato yeŋgât sâwe. Anitâ Kutdâyeŋe himbimân tatmapŋe hâmbâi topyenje ekmâ âlâku ikŋiâk ikŋiâk matŋe yinŋiwuap. Yakât otmâ yeŋahât nâŋgâm hoŋ bawalipyenje tâŋ tâŋâk otyinŋinomai.

Kiristohât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât ulitgunom.

2 Bukulipne, yeŋe biwi hewewen otmâ Anitâ mepaem mannomai. Otmu Anitâ ulitgune sâŋ yan biwiyenje uhâk tatmâ yâkâlen konok hikum kinmâ ulitgunomai.

3 Topŋe yuwuhât nengât sâŋ ulitgunomai. Manman kârikŋe yakât pat ya Anitâŋe Yura lok nengât kuningiop ya yawuâk pâku lohimbi ya torehen torehen mansai yeŋgât pat kuyinŋiwe sâŋ oap. Yakât Anitâŋe mâtâp meningimu den ya nenŋe sâŋ tetem ekyongonomgât ulitgunomai. Nâhât den ya sâŋ tetem ekyongomap sâŋ mitihât kasaŋe mem pâi emetŋan katnekŋetâ tatmâ gaman.

4 Otmu Anitâŋe biwiyenje mem hewewen tuhumu nâŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ keterahâkgât Anitâ ulitgunomai.

5 Otmu lohimbi belâŋgen mansaiŋe Yesuhât topŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmaiŋetâ yeŋe tihityenje oranjim mannomai. Biwi nâŋgân nâŋgânyenjaŋe ki gulip malap otnomai.

6 Me den ihilâk ki alahunomai. Den tâŋ tâŋâk sâŋetâ nâŋgâŋetâ âilonŋo otbuap. Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe den yuwu me yawu âiyongonŋetâ yakât hâum pâpgum ki kopa otnomai.

Pauloŋe den bâiŋe sâŋ hâreop.

⁷⁻⁹ Bukunenŋe âlâ, kutŋe Tikiko, yâkŋe Kutdâhât hoŋ bawa bulâŋe manmap. Yawu manmâ tânnohomu biwinetŋe menduhuakmâ konohâk oap. Yâhâ bukunetŋe âlâ, kutŋe Onesimo, yâhâmâ yeŋgât kapiân gâtŋe. Yâkŋeâmâ kapi pilâm yuân toho Kiristohâlen torokatmu orowâk manmain. Lok yâhâp yu hângânyotgomune yeŋgâlen takaromawot. Taka biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe gemapgât yu ya teteningim gap yukât kerek sâŋ tetem ekyongoromawot. Ekap yu yawuhât kulemgum katyŋŋian.

¹⁰⁻¹¹ Lok âlâ, kutŋe Aristako, mem pâi emetŋan katŋetâ orowâk mansait. Otmu âlâmâ, kutŋe Mareko, yâhâmâ Banawahât âwâŋe nanŋe. Otmu âlâmâ Yosua, Yasto nanŋe. Yâkŋe gurâ yeŋgât nâŋgâyŋŋiai. Yâhâ Mareko gârâmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yâkŋe yeŋgâlen takamuâmâ buku otbaŋŋinomai. Yura lok kalimbu yuŋak kapilipyenŋe pilâyekmâ nengâlen torokatsai. Torokatmâ lohimbi dondâŋe Yesuhâlen torokatŋetgât âi tânnohonetâ tuhum mansain.

¹² Otmu yeŋgâlen gâtŋe âlâ, kutŋe Eparara, yâkŋe biwiŋaŋe Yesu Kiristohâlen kepeim hoŋ bawaŋŋim mansapŋe yawuâk nâŋgâyŋŋiap. Otmu yeŋe Anitâhâlen torokatmâ tem lâuwaŋŋim manŋetgât ulitgum manmap.

¹³ Gârâmâ nâŋe Eparara emelâk nâŋgâwaŋŋian. Yakât otmâ yâkât topŋe tipŋe sâŋmune nâŋgâŋet. Yâkŋe yen otmu Kiristohât komot âlâ Laorika otmu Hirapoli kapiân mansai kerek yeŋgât nâŋgâyŋŋim hâhiwin kakŋan manmâ gap.

¹⁴ Otmu bukunenŋe âlâmâ, kutŋe Luka, yâkŋeâmâ dokta âi mem mansap. Otmu lok âlâ, kutŋe Dema, yâkŋe gurâ yawuâk nâŋgâyŋŋim mansawot.

¹⁵ Nâŋe Yesuhât komot Laorika kapiân mansai, otmu âlâmâ Nimpa yâkât emelan menduhuakmâ miti nâŋgâm mansai yâk yeŋgât heronŋe nâŋgâyŋŋim mansan, ya ekyongonetâ nâŋgânomai.

¹⁶ Ekap yu mem sâlikum nâŋgâm yakât kakŋan Laorika yŋŋiŋetâ yâku sâlikum eknomai. Gârâmâ emelâk ekap âlâ Laorika yeŋgât katban ya gurâ yengu sâlikum eknomai.

¹⁷ Otmu Arikipo ekuŋetâ Kutdâŋe emelâk âi sâŋ waŋmu tuhum gamap ya yawuâk tuhum yâhâwuap. Yanâmâ Anitâŋe ekmu ârândâŋ otbuap.

¹⁸ Nâmâ pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan. Yakât otmâ nâŋgânihinomai. Anitâŋe yen orowâk talâkgât nanŋan. Otmu lok ekap yu kulemgup yuŋe sâŋmune kiripi nihimu bâiŋehen ninak kutne kulemguan.

Nâ bukuyenŋe,
Paulo

1 Tesalonike Pauloꝛe Tesalonike yengâꝛt ekap angoân kulemgum katyiꝛgiop.

O bukulipnenne,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipꝛaꝛe Kutdânenne Yesu Kiristohâlebiwiyeꝛaꝛe kepeim manmai. Yakât otmâ Awoꝛnenne Anitâ yet Kutdânenne Kiristo orop biwiyeꝛaꝛe hikuakmâ konohâk otmu manmai. Nenâmâ Paulo, Sila, otmu Timoteo. Nenne yengâꝛt nâꝛgâm ekap yu kulemgum katyiꝛgiain.

Awoꝛnenne Anitâ otmu Kutdânenne Yesu Kiristone engatyetꝛeâk nâꝛgâyiꝛgim tihityeꝛe otdomawot. Yawu otmutâ biwi nâꝛgân nâꝛgânyeꝛaꝛe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât Anitâ ulitgumain.

Tesalonike yengâꝛt manmanyene yakât sâop.

²⁻⁵ Emelâk nenne yengâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepꝛe ekyongowin. Ekyongomunne Wâtgât mâmâꝛahât Heakꝛe biwiyeꝛan kionmâ mem hewewen tuhuyekmu den ya nâꝛgâꝛetâ bulâꝛe olop. Yâhâ den ekyongowin yan Wâtgât mâmâꝛahât Heakꝛe biwiyeꝛan ki kionmâ mem hewewen tuhuyehop mâne den ya nâꝛgâꝛetâ tâꝛgât otbâp. Yawu gârâmâ den ya ekyongomunne nâꝛgâꝛetâ bulâꝛe otmu Kiristohâlen biwiyeꝛaꝛe kepeim tem lâuwangiwi. Yâkâlen biwiyeꝛaꝛe kepeim bukulipyene orop buku oraꝛgim manbi. Yawu manmâ lohimbî belângen mansai ya den pat âlepꝛe ekyongonetâ nâꝛgânomaiahât Kiristo hoꝛ bawaꝛgim hâhiwin nâꝛgâm gai. Otmu Kiristone âwurem ge meyekmâ manman kârikꝛan katyekbuap yakât nâꝛgâm biwiyeꝛe mem mansai. Otmu umatꝛe âlâlâ kakyeꝛan yâhâmawân ki lohotꝛe otmai. Yawu manꝛetâ Anitâꝛe meyekmâ nine nanne baratne sâm manman kârikꝛahât pat kuyiꝛgimu mansai yakât topꝛe tetemu ekmâ engat yâhâp ki otmain. Yengâꝛt yawu nâꝛgâm Anitâ mepaemain.

Emelâk den kâsikum yiꝛgimunne nâꝛgâꝛetâ bulâꝛe otmu manman âlepꝛahât bulâꝛe teteyiꝛgiop. Sâp yan âlâhât wâtꝛan kinmâ nep mem manbin yakât topꝛe tetemu ekbi.

⁶ Den pat ya ekyongomunne nâꝛgâm Kiristohâlen biwiyeꝛe katbi. Sâp yapâek lohimbî belângen manmaiꝛe nâꝛgâm bâleyiꝛgim mem âlâlâ tuhuyekmâ gawi. Yawu otyiꝛgijetâ Wâtgât mâmâꝛahât Heakꝛe biwiyeꝛe mem hewewen tuhumu kârihem kinmâ biwiyeꝛe herone olop. Yâhâ kândikum emelâk Yura nengât kunlipnenne Kiristohât hâkâꝛ otmâ yawuâk mem âlâlâ tuhuwi. Mem âlâlâ tuhujetâ yan yâkꝛe manman kârikꝛahât mâtâp meningiwuap yakât nâꝛgâm biwi hero nâꝛgâop. Nenne yâkâlen biwinenꝛaꝛe kepeim manmunne yakât otmâ mem âlâlâ tuhunenekmai. Yawu otniꝛgimai gârâmâ nenne manman kârikꝛan mannomgât nâꝛgâm biwi hero nâꝛgâmain.

⁷ Emelâk yeꝛe kârihem kinmâ biwi hero nâꝛgâwi. Yakât otmâ Makeronia otmu Akaia ambolipꝛaꝛe Kiristohâlen biwiyeꝛe kepeimaiꝛe den pat yakât alahumai. Yakât otmâ hâmbâi lohimbî belângen manmaiꝛe mem âlâlâ tuhuyeknomaiân yâku yawuâk kârihem kinmâ biwi herone nâꝛgânomai.

⁸⁻¹⁰ Yengâꝛt den pat alahumai yakât topꝛeâmâ yuwu. Angoân nenne yengâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepꝛe ekyongomunne nâꝛgâꝛetâ bulâꝛe otmu yakât herone nâꝛgâm mem buku tuhunenekbi. Yawu otmâ Porom Lâpio perâkꝛe bet pilâm Anitâ Manman bulâꝛahât Ambone yâkâlen biwiyeꝛaꝛe kepeim hoꝛ bawaꝛgim gai. Emelâk Anitâꝛe ikꝛe nanꝛe, Yesu, mumuꝛambâ mem yahalop. Mem yahatmu himbimân yâhâmu orowâk

tawot. Yakât otmâ yen orop yâkâlen biwinenñaje kepeim manmain. Yâhâ lohimbi belângen manmaine orotmeme bâleñe tâtâem otnomai yâhâmâ sâp patoen Anitâñe yakât matñe umatñe yingimu menomai. Yawu gârâmâ sâp yan Yesuñe himbim pilâm âwurem ge sârereyekmu Anitâñe mem manman kârikñan katyekmu manmâ yâhâmbisâi. Yakât mambotbañgimain. Lohimbiñe yengât den pat ya sâm haok tuhuñetâ arimu Makeronia otmu Akaia kapi ambolipñe dondâhâlâkñe nañgai. Yakât otmâ Kutdâhât den pat âlepñe ya nañgai. Yakât otmâ nenñe yengât den pat yakât yâhâpñe ki ekyongonom.

2

Pauloñe yâk yengâlen puwâk ari olop miop yakât sâop.

¹⁻² Nenñe aņgoân Pilipi kapiân ari Kiristohât den pat âlepñe kapi ambolipñe ekyongomunñe nombotñaje nâņgâñetâ nahat otmu hâim hilitnenekmâ mem bâlenenekbi yakât topñe nañgai. Otmu kapi ya pilâm yengâlen takamunñe lohimbi belângen manmaine mâtâp maņguningim mem âlâlâ tuhunenekbi. Yawu otñetâ Anitâñe mem hewewej tuhunenekmu yâkât wâtñan kinmunñe hâknennje ki biuk sâop. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepñe ya ekyongomunñe nâņgâñetâ bulâñe olop.

³ Otmu den pat âlepñe ekyongom biwiyenjan kionbin yan ki tâpikgum ekyongowin. Me topnenñe ki kurihiakmâ den perâkñe kâityongowin.

⁴ Anitâñe lok biwinenñe ekmapñe Kiristohât den pat âlepñe lohimbi ekyongonehât âi sâm ningiop. Yâkñe nenekmu ârândâñ olâkgât yâkât sât lâum âi ya biwinenñaje tiñak kepeim lohimbi ekyongom gamain. Yawu otmain yamâ lohimbiñe nengât nâņgâningiñetâ yahalâkgât ki nâņgâmain.

⁵ Me dennennje nâņgâm tep hero nâņgâningiñetgât ki den âilongo longo otmâ biwiyenjan gewin. Me tewetsennje ningiñetgâlâk nâņgâm den pat bulâñe ya ki kâimbonyekbin. Yawu manminiwi yakât topñe Anitâ ikñiâk nañgap.

⁶ Bulâñanâk yen me lohimbi nombotñe âlâñe mepaenenekñetgât ki nâņgâwin.

⁷ Kiristo ikñak âi ningim hâņgânnongomu ikñe sâtgât otmâ den kâsikum yingim gain. Yakât otmâ yenñe ewe katnenekñet sâm ekyongombâingât dop olop yamâ nenñe yawu ki ekyongowin. Yâhâ ñaņa namân gâtñe yamâ mâmâñaje sisikgum nam waņmap yakât dopñeâk nenñe nâņgâyingim lohotñan otyiñgiwin.

⁸⁻⁹ Yawu otyiñgim biwinenñe yengâlen kinmu den pat âlepñe kâsikum yingiwini. Otmu yenñe tânnongom hâhiwin nâņgâmai sâm nenñe Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingiwini yan nenñahâk âi tuhum yapâ tewetsennje mem senñe âlâlâ puluhuakmâ manbin. Nenñe yawu otmâ hâhiwin nâņgâm manbin yakât topñe nañgai.

¹⁰ Emelâk nenñe yen orop manmâ Kiristohât den kâsikum yingimunñe nâņgâwi yan nengât manman ya ekbi. Nenñe Anitâhât tem lâuwanğim uwawapñe bia manmâ ki otmâ tâpikguwin. Yakât otmâ Anitâñe nenekmu ârândâñ olop yawu nañgain.

¹¹ Otmu âwâlipyenñe nimnaomlipyenñe wawaeyekmâ tihityenñe otmai yakât dopñeâk nenñe yen kerek mem buku tuhuyekmâ yuwu otyiñgiwin.

¹² Lohimbi nombotñe biwiyenñe orotok sâop ya mem hewewej tuhuyekbin. Otmu lohimbi nombotñe umatñe âlâlâ kakyenjan yâhâop yan mem sânduk tuhuyekbin. Yâhâ Anitâñeâmâ meyekmâ ikñe kapi himbimân tap yan katyekbuap. Yan katyekmu manman kârikñan manmâ heronje otbañgim mepaenomaihât pat kuyingim tihityenñe otmap. Yakât otmâ târârâhâk manñetâ manmanyenñe ekmu ârândâñ olâkgât ekyongowin.

¹³ Anjoân yengâlen taka Anitâhât den bulâne kâsikum yingiwîn ya nângânetâ yuwu olop. Den eknongonetâ nangain yuâmâ lokgât nângân nângânâmbâ ki tetemu eknongoai. Yuâmâ Anitâhât den bulâne oap. Yawu sâmbem biwiyenân katbi. Biwiyenân katmâ nângânetâ biwiyene kelihakmu yâkâlen biwiyenane tinjâk kepeim manmâ gai. Yakât nângâm haonmâ ârandân Anitâ mepaemain.

¹⁴ Bukulipne, yene Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim mannetâ bukulipyene nombotnane yekmâ nângâm bâleyingim topne âlâlâ mângâyekmâ gai. Yakât dopneak emelâk Yura lohimbi nombotnane Kiristohâlen biwiyene katbi yan bukulipyenane nângâm bâleyingim topne âlâlâ mângâyekbi. Emelâk Anitâne poropetelipne den ekyongomu yâkne Yura nengât tâmbâlipnenne ekyongowi. Tâmbâlipnenne den ya nângânetâ gemu bet pilâm poropete dondâhâlâk yongonetâ muwi.

¹⁵⁻¹⁶ Otmu Kutdânenne Yesune Anitâhât den ya Yura lohimbi ekyongop. Ekyongomu papatolipnenne nângâm bâlewangim yawuak mem âlâlâ tuhum kunetâ muop. Otmu nen aposololipnane gurâ pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongomain. Ekyongomunne nângâm Kiristohâlen biwiyene katnetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu otmain yakât Yura papatolipnenne mâtâp manguningim watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekmai. Otmu pâku lohimbi gurâ mem ge katyekmâ mâtâp manguyingimai. Yakât otmâ Anitâne nângâmu dondâ bâlemu tâmbâlipnenne mem bâleyekmâ gawi ya bânne menetâ pesuk yap. Yakât otmâ Anitâne matne umatne yingimu umatne âlâlâ kakyenân yâhâwuap.

Paulone âwurem ari yekbom sâmbiwiñane nângâop.

¹⁷ Bukulipne, Yura ambolipne miti emetjahât galem manmai yane mem âlâlâ tuhunenekmâ watneneknetâ pilâyekmâ takawin. Nimnaom âwâ mâmâlipnenne mum pilâyeknetâ mandu manmai. Ya lohimbiñe yekmâ tepene nângâmai. Yakât dopneak nenne yengât kapi pilâm takawin yapâek yene mandu towat mansai nângâm tepnenne nângâyingim manmâ gain.

¹⁸ Otmu pilâyekmâ takawin ya ki kâlep otmuak âwurem taka yen yekne sâmb otbin. Yawu otmunne Satanne mâtâp manguningim yâhâmu hâum pâpgum pilâm Aten kapiân tatbin. Nâne yen yekbe sâmb yawu otban.

¹⁹⁻²⁰ Nenne herone nângâyingim yengât den pat ya lohimbi ekyongom mepaeyekmâ mansain yakât yuwu sâmbune nângânet. Nenne yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne puwâk ekyongomunne nângâm yâkâlen biwiyenane kepeiwi. Yakât otmâ Kutdânenne Yesune âwurem ge yen orop menenekmu yâkât senñan kinnom. Sâp yan yengât herone nângâmunne Kiristone nângâmu âlepne otbuap.

3

¹⁻² Aiop, Yura ambolipne miti emetjahât galem manmaine watneneknetâ pilâyekmâ Aten kapiân taka tatbin. Otmu yen gurâ girawu mem âlâlâ tuhuyeknetâ mansai sâmb yengât nângâm ketet otmâ mansain. Bukune Timoteo, orowâk manmâ Anitâ hon bawangim Kiristohât den kâsikum lohimbi yingimain. Yakât otmâ yâkne yengâlen taka mem hewewen tuhuyehâkgât hângangumune takamu nâne niniak tatban.

³⁻⁴ Emelâk nenne yen ki pilâyekmâ takawin yan yene Kiristohâlen biwiyenane kepeim mannetâ lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât topne ekyongomunne nângâwi. Den ekyongowin yakât bulâne yamâ mem âlâlâ tuhuyekbi yan tetemu ekbi.

⁵ Mem âlâlâ tuhuyekbi yan yeŋe lohotŋe otmâ Kiristo betgunetgât Kâitgu Kâitgu Amboŋe Satanŋe biwiyenjan kionŋop. Yawu olop. Yakât Kiris-tohât den pat âlepŋe imbiâk kâsikum yingiwini mon sâŋ gorânihimu Timoteo hâŋgâŋumune yeŋgâlen takaop.

Timoteoŋe Tesalonike ambolipŋe yeŋgât den pat Paulo ekuop.

⁶⁻⁸ Otmu yeŋgâlebâ purik sâŋ âwurem nâhâlen takaop. Taka yeŋe Kiristohâlen biwiyenjanŋe tiŋâk kepeim buku oraŋgim manmâ nâhât tepyeŋe nâŋgânihimai yakât den pat eknohop. Eknongomu nâŋgâŋumune tepne welâmŋan giop. Yakât otmâ yeŋgâlen takamune eŋakmâ tep hero naŋgaŋginomgât nâŋgâŋ gan. Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ lohimbi belâŋen manmaine mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin kakŋan mansan.

⁹ Hâhiwin kakŋan mansan yamâ yeŋe Kutdânennŋe Kiristohâlen biwiyenjanŋe tiŋâk kepeim manmâ gai yakât den pat nâŋgâŋumune biwine hewewenŋ otmu Anitâ heronŋe nâŋgâwaŋgim mepaeman.

¹⁰ Emelâk Kiristohât den kâsikum yingimunnŋe nâŋgâŋetâ keterakyiŋgiop. Yakât otmâ yeŋgâlen âwurem taka yâkât den topŋambâek kâsikum yingimune nâŋgâŋetâ keterakyiŋgiâk sâŋ Anitâ ulitgum biwinanŋe mem mansan.

¹¹ Awoŋnennŋe Anitâ otmu Kutdânennŋe Yesuŋe nâŋgânihimutâ âwurem taka yekbomgât naŋgan.

¹² Anitâŋe yen mem hewewenŋ tuhuyekmu buku oraŋgim mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ biwiyenjanŋe kepeiakmâ konohâk otmu lohimbi belâŋen manmai ya gurâ nâŋgâyiŋginomai. Yawu gârâmâ nenŋe yeŋgât nâŋgâyiŋginomai yakât dopŋeâk nâŋgâyiŋginomaihât naŋgan.

¹³ Yawu nâŋgâyiŋginomai yanâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohâlen biwiyenjanŋe tiŋâk kepeim mannomai. Yawu manŋetâ Kutdânennŋe Yesuŋe aŋelolipŋe meyekmâ âwurem gewuap yan Awoŋnennŋe Anitâ yâkât sennan kinŋetâ yekmu ârândâŋ otmu nine nanne baratne koko salek sâwuap.

4

Manman girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap.

¹⁻² Aiop, yuwu sâŋumune nâŋgâŋet. Manman girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap yakât den kâsikum yingimunnŋe nâŋgâŋ lâum manmâ gai. Nen Kiristohât aposololipŋe orop biwinennanŋe kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepŋe ya ekyongomunnŋe nâŋgâŋetâ keterakmu lâum manmâ gaŋetâ yekmunŋe tipinŋe âlepŋe oap. Ya torokatmâ tiŋâk lâum manŋetâ Anitâŋe yekmu âlepŋe otbuap.

³ Yeŋe târârâhâk mannomaihât Anitâŋe nâŋgâŋap. Yawu manmâ kâwâ konda ki otnomai.

⁴⁻⁵ Lok belâŋen manmaine imbi yekmâ tepyeŋe uk sâmu otmâ tâpikgunetâ umatŋe tetemu yakât kakŋan miakmâ manmai. Yâkŋe otmai yawu ki otnomai. Yeŋeâmâ orotmeme tâŋ tâŋâk watmâ imbi meyekŋetâ lohimbinŋe nâŋgâyiŋginetâ yahatbuap.

⁶ Emelâk girem den âlâ yuwu ekyongomunnŋe nâŋgâwi. Lok âlâ me âlâŋe bukulpipyeŋe yeŋgât imbi yekmâ otnomai yamâ Kutdânŋe yakât matŋe umatŋe yingimu menomai.

⁷ Nenŋe Kiristohât mâtâp watmâ kâwâ konda ki otmâ mannehât Anitâŋe menenekmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge biwinennŋe mem hewewenŋ tuhumap.

⁸ Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe den ekyongoan yu betgunomai yamâ nâ betnohoain sâŋ Anitâ betgunomai.

9-10 Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyenê mem hewewen tuhumap. Yawu otmu Makeronia hânân Kiristohât komot mansai ya orop biwiyenê kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mansai. Yawu otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ otmâ mannomaihât nanjan. Emelâk yakât topñe ekyongomunñe nânğâwi. Yawu gârâmâ nânñe den kâlep ki kulemgum katyîñgiwom.

11 Emelâk den ekyongowin ya âlâkuâk ekyongomune nânğâñet. Yenê lohotrjan manmâ tat tat memeyenê galemğum henğenğum mannomai. Yawu manmâ ki konam im bukulipyenê nem watyeknomai. Otmu bukulipyenê yengât tat tat memeyenê yakât nânğâm ki enğatyenjan genomai.

12 Yâhâ âi meñetâ yanâmâ manmanyenê tetewuap. Yawu otmâ mannomai yan lohimbi belângen manmainê yekmâ ewe katyeknomai.

Kutdânenñe Yesu âwurem gewuap yakât sâop.

13 Bukulipne, lohimbi belângen manmai yengât sese buwulipyenê me âwâ mâmâlipyenê mumai yan “muñetâ pesuk yap” sâm isem we bâle nânğâm manmai. Yenê yawu otmaihât sese buwulipyenê me âwâ mâmâlipyenê Kiristohâlen biwiyenê kepeim manmâ gam muwi ya yengât sâmunê nânğâñet.

14 Yesunê muop yamâ Anitânê mumuñambâ mem yahalop. Yakât dopñeâk Yesunê himbimâmbâ âwurem gewuawân lohimbiñe Kiristohâlen biwiyenê kepeim manmâ gam muwi ya Anitânê mumuñambâ mem yahatyekbuap. Yakât nânğâmunñe bulânê otmap.

15 Otmu Kutdânenñe Yesunê aposololipñe den kâsikum yîngiminiop yakât sâmunê nânğâñet. Kiristone âwurem ge menenekmu himbimân yâhânôm yan ikñe lohimbi muñetâ hanyongowi ya meyekmu orowâk yâhânôm.

16 Anğoân Kutdânenñenê ikñe anelolipñe yengât kunyenê ekumu lâmun kunbuap. Lâmun kunmu Kutdânê himbimâmbâ gemu ikñe lohimbi muwi ya mumuñambâ yahatnomai.

17 Mumuñambâ yahatñetâ orowâk elem kakñambâ yâhâmunñe Kiristone ge hañân peneningiwuap. Hañân peneningimu yâk orop tatmâ yâhâmbisâin.

18 Otmu biwinenñe gemap sâm yakât nânğâm alahum biwi sânduhân karakmâ mannom.

5

Kutdânenñe âwurem gewuap yakât biwi golâek otmâ mannom.

1 Kutdânenñe pârâk sânsânâk âwurem ge menenekbuap yan kulem girawu tetemu ekmâ nânğânôm ya emelâk ekyongomunñe nânğâwi. Yakât otmâ den kâlep ki kulemgum katyîñgiwom.

2 Kutdânenñe gewuap yakât den âlâen hâum sâmunê nânğâñetâ keterakyîñgiâk. Kapi ambolipñe yengât kasalipyenê sâp girawuân taka itit kiom tuhuyînginimai ya ki ekyongomai.

3 Kapi ambolipñenê “Nen gulip mansain,” sâm otñetâ yan kasalipyenê taka pârâk sânsânâk yongom kiom tuhuyîngimai.

Aiop, umatñe ya kaknenñan yâhâmap sâm mâtâp ya mangunomaihât dop ki tap. Yakât topñe nânğâñetâ keterahâkgât imbi tepdâ yengâlen hâum sâmunê nânğâñet. Imbi tepdânê naom mene sâm otmai yan naomñe hâliliakmâ tatmu hâhiwin nânğâm belângen memai. Yakât dopñeâk umatñe ya kakyenjan yâhâmu hâhiwin nânğânômai.

4-5 Bukulipne, Kutdânê âwurem gewuap yakât emelâk ekyongomunñe nânğâñetâ hañ sâyîngiop. Yawu gârâmâ yakât topñahât ki pâpgum mansai.

6-7 Lok nombotrjanê biwi pâlâmñe manmâ to kârîkñe nem hâlim milim otmai. Yawu otmai yakât umatñe topñe topñe kakyenjan yâhâwuap ya ki

nângâmai. Yâhâ yejeâmâ mambotbangim biwi golâek mannomai yanâmâ pârâk sânsânâk takamu ki pârâk pilânomai.

⁸ Otmu biwiyenje galemahom yuwu mannomai. Lohimbi belângen manmainje mem bâleyeknetâ biwiyenje gemapgât Kiristohâlen biwiyenaje kepeinomai. Me yeje sâmbâleanjim hionakmaihât biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mannomai. Yawu otmâ Kutdâne awurem ge meyekmâ manman kârikjan katyekbuap yakât nângâm biwiyenaje mem mannomai.

⁹ Anitâne lohimbi kerek nengât manmannenjahât matne âlâku ikniâk ikniâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ lohimbi belângen manmâ orotmeme bâlene otmâ ya matne umatne yingimu mem hâhiwin kakjan manmâ yâhâmbisâi. Yâhâ yenâmâ nen orop Kutdânenje Yesu Kiristone sâreerenekmâ manman kârikjan katnenekbuap yakât Anitâne sâmbâ kalop.

¹⁰ Kiristone kawenenjan kinmu kujetâ muop. Yakât otmâ yâkâlen torokatmâ manman kârikjan mannom. Yakât otmâ manmunje gewuap me mumunje gewuap sâp yan menenekmu yâk orop tatmâ yâhâmbisâin.

¹¹ Yakât nângâm biwinenje gemap sâmbâ sâp yiwerenje tânahom biwi sânduhân karakmâ mansai yawuâk otmâ yâhânomai.

Paulone girem den ekyongop.

¹² Nenne Kutdâhât sâtgât otmâ lok meyekmâ galemjongom den kâsikum yinginet sâmbâ katyekbin ya ewe katyeknomai.

¹³ Galem yaje âi ya biwiyenaje tinâk mem mansai yakât otmâ nângâyinginetâ yahatmu buku otyinginetâ yâk orop buku konok otmâ mannomai.

¹⁴ Lohimbi nombotnaje konam imai ya sâyinginetâ âi tuhunomai. Otmu lohimbi nombotne biwiyenje orotok sâmbâ mansai ya mem hewewenjuhuyeknetâ biwiyenje ârândâne otbuap. Otmu lohimbi nombotne Anitâhât den ki nângâm hejengumainje orotmeme inje ya otmunje mem bâlenenekmap sâmbâ gorâyingimap. Lohimbi yawuya Anitâhât den topjambâek kâsikum yinginetâ nângâm mannomai. Otmu lohimbi nombotnaje mem bâleyeknomai ya lohotjan otyinginomai.

¹⁵ Lohotjan otyingim matne ki kâpekyinginomai. Yawu otmâ buku oranjim tânahom mannomai. Otmu lohimbi belângen manmainje mem bâleyeknomai ya yawuâk mem buku tuhuyeknomai.

¹⁶⁻¹⁸ Otmu wuân me wuân teteyingiwuap yan haonmâ ârândâne Anitâhât herone nângâm mepaembisâi. Orotmeme yu otmâ Kiristo orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomaihât Anitâne nângâmap.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Wâtgât mâmânahât Heakne lok âlâ me âlâ lauyenje mem hewewenjuhuyekmu den ekyongonjetâ nângânomai. Yakât ki nângânetâ gemu kuyinginomai.

²¹⁻²² Lohimbi âlâ me âlâne den ekyongonjetâ nângânomai me orotmeme âlâ otjetâ eknomai. Yawu otjetâ yaje Anitâhât den orop lâuakdomawot me bia sâmbâ yakât ekmâ kiwilim hejengunomai. Lâuakdomawot otmuâmâ ya nângânomai. Yâhâ ki lâuakdomawot otmuâmâ ya ki nângânomai.

Den bânje sâop.

²³ Anitâ Biwi Sânduk Ambojanje manman bâlene yapâ meyekmâ biwi nângân nângânyenje galemgumu târârâhâk mannomaihât nângâm ulitguman. Yawu mannomai yan Kutdânenje Yesu Kiristone awurem ge yekmu ârândâne otbuap.

²⁴ Anitâne iknahâk meye hop. Yakât otmâ yeje yâkât wâtrjan manmâ yâhâm sâp patoen Kiristohât senjan koko salehâk kinnomai.

²⁵ Nengât sâm Anitâ ulitgunomaihât nangan.

²⁶ Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyenaje kepeim mansai yene herone nanganinamai.

²⁷ Den yu Kutdâhât sâtgât otmâ kulemgum katyîngian yu sâlikum bukulipyene ekyongonetâ kerekne nângânomai.

²⁸ Kutdânenne Yesu Kiristo tihitnenne otmapne yen orop tatmu yâkât wâtjan mannetgât Anitâ ulitguman. Bâiñ.

Nâ bukuyene,
Paulo

2 Tesalonike

Pauloŋe Tesalonike yengâŋt ekap betŋehen kulemgum katyĩngiop.

O bukulipnenŋe,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipŋaŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai. Yawu manŋetâ Awoŋnenŋe Anitâ yet Kutdânenŋe Kiristo orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmap. Nenâmâ Paulo, Sila, Timoteoŋe nenŋe yengâŋt nâŋgâm ekap yu kulemgum katyĩngiain.

² Yengâŋt nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitgumain. “O, Awoŋ, gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai ya yengâŋt tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgâŋt ulitgohoain.” Yawu sâŋ ulitgumain.

Kiristonŋe âwurem ge biwinenŋahât topŋe ekbuap.

³ Emelâk yenŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ buku oranŋim manŋetâ yekmunŋe ârândâŋ olop. Otmu yapâek yâkât tem lâuwangim bukulipyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai yakât nâŋgâmunŋe âlepŋe oap. Yengâŋt nâŋgâm haonmâ ârândâŋ Anitâ mepaem yâhânomgâŋt nanŋain. Yawu otmunŋe âlepŋe otbuap.

⁴ Otmu lohimbî belâŋgen manmainŋe mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin kakŋan katyekŋetâ manmai. Yawu otyĩngiŋetâ Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim ki lohotŋe otmâ manmâ gai. Yakât nâŋgâm mepaeyekmâ yengâŋt den pat ya Anitâhât lohimbî kapiŋe kapiŋe manmâ arai ya ekyongomain.

⁵ Aiop, mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ gai yan biwiyenŋe ki orotok yap. Yakât otmâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmu tihityenŋe otmap. Otmu sâp pato tetewuap yan manman sânduhân katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

⁶ Anitâŋe otmain memain yakât matŋe dopnenŋanâk kâpekningimu memunŋe ârândâŋ otbuap. Yâhâ yenâmâ lohimbî belâŋgen manmainŋe mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan mansai. Yakât matŋe yâkŋe yawuâk hâhiwin bâlenŋe yĩngiwuap.

⁷⁻⁸ Yâhâ yenâmâ nen orowâk manman sânduhân mem katnenekmu manbisâin. Sâp pato tetewuap yan Kutdânenŋe Yesuŋe aŋelolipŋe meyekmu himbimâmbâ genomai. Gem yan mâmâŋe otyĩngimu lohimbîŋe Anitâhât hâkâŋ otmâ Kiristohât den pat âlepŋe ki lâumai ya matŋe yĩnginomai. Yawu otmâ kâlâpŋe punduŋ sâŋ ge seyekmu hâhiwin nâŋgâmbisâi.

⁹ Kutdâ Wâtgâŋt Amboŋaŋe laŋinŋan tatmap yapâek mem ketetyekmu omoŋ bâlenŋan tatmâ hâhiwin nâŋgâmbisâi.

¹⁰ Otmu nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmain. Yakât otmâ yâkât den pat âlepŋe yen ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yawuâk yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmai. Yen orop yawu mannom otmuâmâ yâkŋe âwurem ge menenekmu heronŋe nâŋgâwanŋim mepaem manbisâin.

¹¹ Yakât nâŋgâm yengâŋt yuwu sâŋ Anitâ ulitgumain. “O Awoŋnenŋe Anitâ, emelâk Tesalonike kapi ambolipŋaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ manman kârikŋahât pat kuyĩngion. Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim denŋe tâŋ tâŋâk lâum hoŋ bawaŋim lohimbî buku otyĩnginehâlâk nâŋgâmai. Yakât otmâ yâkŋe gâhât wâtgan kinmâ buku otyĩngim manŋetâ yekdâ ârândâŋ otbuapgâŋt nanŋan.

¹² Gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop tihityenŋe otmâ mem hewewen tuhuyekmutâ yawuâk manmâ yâhânomai. Yawu manmâ yâhâŋetâ

Yesuñe âwurem ge meyekbuap yan nen hârok yâkât nâñgâmunñe yahatmu mepaenom. Otmu yâkñe gurâ yawuâk nâñgâningimu yahatbuap. Yawu otmâ heronje nanjanjinom.

2

Girem Den Kukuñahât Amboñe yâkât topñe.

¹ Kutdânenñe Yesu Kiristonje himbimâmbâ âwurem ge ikñe lohimbi menduhunenekbuap yakât topñe nâñgâm hengenñetgât yuwu sâmunne nâñgâñet.

² Lohimbi nombotñane nâhât den golâ gahaem yuwu sâmai. “Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiñan kionñmu “Kutdânenñe getek âwurem gewuap.” sâmu nâñgâwin,” yawu sâmai. Me yuwu sâmai. “Kutdânenñe getek âwurem gewuap” sâm lohimbi den kâsikum yingimap.” Yawu sâmai. Otmu nombotñane yuwu sâmai. “Kutdânenñe getek âwurem gewuap” sâm pepa kulemgum katningimu ekmain.” Nâhâitñe “den yawu sâmap” sâñetâ nâñgâmunne ki bulâñe otmap. Yakât otmâ den ya nâñgâm ki pârâk pilâm biwiyeñe ahom niakbuap.

³ Lok âlâ me âlâñe wuân me wuân otmâ kâityongonjetâ biwi nâñgân nâñgânyene hâlim milim otmapgât den âlâ yuwu sâmunne nâñgâm biwiyeñan katñet. Kutdânenñane ki âwurem gewuap yan lohimbi kiñitñe orowâkñe gawamangât girem den âlâlâ ya longâem Anitâ pilânomai. Anitâ pilânomai ya yeñgât kunyeñe, kutñe Den kuhuhât Amboñe ya, tetemu lohimbi kerekñe ekñetâ sâtñe kârikñe otbuap.

⁴ Yâkñe ikñahât nâñgâmu yahatmu Anitâhât kawenjan kinbe sâm otbuap. Yawu otmâ lohimbiñe senñe âlâlâ Anitâhât pat katñetâ tap ya mem gulip tuhuwuap. Otmu pâku lohimbiñe Porom Lâpiolipyene me wahap yu me ya mepaemai ya gurâ mem gulip tuhuwuap. Yawu tuhum lohimbi kerekñe mepaenekñet sâm Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ Anitâ oan sâm kawenjan tatbuap. Yawu gârâmâ emelâk Anitâ Manman Amboñane lok yuñe hiliwa-howuapgât sâm kalop.

⁵ Âlâñe yakât ki ekyongop? Nâñe emelâk ekyongowan yakâ.

⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ Anitâ pilânomai ya yeñgât kunyeñe, kutñe Den Kuhuhât Amboñe yâkñe tetewuapgât mâtâp manguakmâ tap. Yakât topñe emelâk ekyongomune nâñgâwi. Den Kuhuhât Amboñe tetemu eknomai yakât sâpñe emelâk Anitâñe kalop. Sâp kalop ya Anitâñe ekmu ârândâñ otmu lok ya tetewuap.

⁷ Âun yuâmâ Den Kuhuhât Amboñe ki nâñgâwanñiain. Yawu gârâmâ yâkñe lohimbi nombotñe yeñgât kakyenjan memu girem den âlâlâ longâemai. Gâmâlâk wuânñe yâkât mâtâp manguwanñim tapñe keterakmu yanâmâ tetekñan tetemu lohimbiñe eknomai.

⁸ Ekmâ nâñgâwanñinetâ lohimbi kiñitñe orowâk kâityongowuap. Yawu gârâmâ Kutdânenñe Yesuñe âwurem ge ekmâ launambâ kahapon hâñgutmu lok ya gulip otbuap. Yawu otbanñiwuap yan lohimbiñe ekñetâ hâu sâsâ otbuap.

⁹ Aiop, Den Kuhuhât Amboñane lohimbi mem bâleyekbuap yakât sâmunne nâñgâñet. Kâitgu Kâitgu Amboñe Satannje mâmâñe otbanñimu kulem perâkñe topñe topñe memu lohimbiñe ekñetâ ewe membe otbuap.

¹⁰⁻¹² Yawu otmu Kiristohât den pat âlepñe ya nâñgâñetâ gemu bet pilâm hiliwahonomaihât pat mannomai. Yakât otmâ Anitâñe Nâñgân nâñgân perâkñahât Amboñe hâñgângumu ge biwiyeñan kionñbuap. Biwiyeñan kionñmu Den Kuhuhât Amboñane den perâkñe topñe topñe kâityongomu orotmeme bâleñe tâtâem otmâ mannomai. Yawu manñetâ sâp patoen Anitâñe biwiyeñahât topñe ekmâ sâm hâreyingimu Kutdânenñe Yesuñe ki sârereyekbuap. Yakât otmâ hiliwahonomai.

Yesu Kiristone menenekmâ manman kârikjan katnenekbuap.

¹³⁻¹⁵ Bukulipne, Anitâne hân himbim ki kândikyotgop yan yen wawaeyekmâ manman kârikjan katyekbom sâam kalop. Yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu Kiristohât den pat âlepne ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyene katbi. Yâkâlen biwiyene katnetâ Anitâne nine nanne baratne sâam meyehop. Yakât otmâ nenne yengât nângâm haonmâ ârândân Anitâ mepaem yâhânom yawu biwinenjan nanngain. Anitâne meyehop. Yakât den pat bulâne orowâk tatmâ kâsikum yingiwîn me âlâengen ari tatmâ ekap kulemgum katyîngiwîn. Den ya biwiyenjan katmâ târârâhâk lâum mannomai. Yawu mannetâ yanâmâ Kutdânenne Yesu Kiristone yen orop menenekmâ himbim lanjînan katnenekmu tatmâ yâhâmbisâin.

¹⁶ Awojnenne Anitâne ikjahâk wawaenenekmâ biwinenne mem hewewen tulumap. Yawu otningimu biwinenne sânduk sâamu manman kârikjan mannom sâam biwinenne hikum manmain. Yakât otmâ yengât nângâm Anitâ yuwu sâam ulitgumain. “O Awojnenne Anitâ, gâne Kutdânenne Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipne yengât biwiyene mem hewewen tuhuyekdomawot.

¹⁷ Yawu otyîngimutâ lohimbinne yetgât wâtyetjan kinnetâ manmanyene kelihakmu orotmeme âlepneâk otmâ mannomaihât nanngain.” Yawu sâam Anitâ ulitgumain.

3

Kutdânenne tihitnenne otmâ ki betnongowuap.

¹ Bukulipnenne, yene Anitâ ulitgunetâ Kiristohât lohimbinne yâkât den pat âlepne sâam haok tuhunomai. Sâam haok tuhunetâ lohimbi wosapâ wosapâ manmâ araine nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeinomai. Otmu yene yâkâlen biwiyenane kepeim manmâ gai yan lohimbinne manmanyene ekmâ Anitâ mepaem gai. Otmu yâkne gurâ Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ yâhânomai yan lohimbinne manmanyene ekmâ Anitâ mepaenomai.

² Yâhâ nenneâmâ den pat âlepne ekyongomunne lohimbi nombotjanne nengât den ya nângânetâ gemu bet pilâm mem bâlenenekmai. Yakât otmâ yene Anitâ ulitgunetâ bâtyenambâ menenekmâ tihitnenne otbuapgât nanngain.

³ Kutdânenne yengât tihityene otbuap. Yawu otmâ mâmâne otyîngimu yene yâkât wâtjan kinnetâ Manman Bâlenjahât Ambojanne mem ge katyekbe sâam hâum pâpguwuap.

⁴ Yen den kâsikum yingiwîn ya nângânetâ bulâne otmu nen orowâk Kutdâhâlen biwinenjan kepeim manmain. Yakât otmâ den ya lâum manmâ gai yawuâk lâum manmâ yâhânomaihât engat yâhâp ki otmain.

⁵ Lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknetâ yanâmâ Anitâne tihityene otmu Kiristohât wâtjan kinnetâ biwiyene sânduk sâamu mannomai. Otmu Kutdânenne biwiyenjan gemu yakât topne nângâm henjengunetgât nanngain.

Nenne konam ki inom.

⁶ Kutdânenne Yesu Kiristohât sâtgât otmâ yuwu sâamunne nângânet. Âi mem mannomai sâam den kâsikum yingiwîn ya bukulipyene nombotjanne nângânetâ nahat otmu konam im gai. Yakât otmâ yene den sâyînginetâ âi menomaihât nanngain.

⁷ Nenne yen orop manbin yan nepgât mâtâpne tiripyongomunne ekbi ya watmâ nep mem mannetgât nanngain.

⁸ Lohimbiŋe senŋe âlâlâ tânnongowi yakât matŋe yingiwîn. Otmu yeŋe nen tânnongone sâŋ senŋe âlâlâhât pâinmaiŋe nenŋe den kâsikum yingiminiwîn yan nenŋahâk nep tuhum yapâ tewetsenŋe mem senŋe âlâlâ puluhuakminiwîn.

⁹ Den kâsikum yingiminiwîn yakât matŋe sot me senŋe âlâlâ tânnongombâihât dop. Yamâ nenŋe nepgât mâtâpŋe watmâ manŋetgât nâŋgâm nenŋahâk nep memunŋe ekbi.

¹⁰ Yawu otmâ yuwu sâŋ ekyongowîn. “Lohimbi âlâ me âlâ konam imai yâhâmâ sot ki yinginetâ nenomai.”

¹¹ Yeŋgâlen gâtŋe nombotŋe konam im bukulipyenŋe yeŋgâlen ari nem watyekmai. Yawu otmâ bukulipyenŋe yeŋgât manmanyenŋe âlepŋe ya mem bâleyingimai.

¹² Kutdânennŋe Yesu Kiristohât sâtgât otmâ girem den ekyongonetâ ya nâŋgâm nep meŋetâ manmanyenŋe kuwihakmu mannomai.

¹³ Yeŋe orotmeme âlepŋeâk otmâ manŋetâ biwiyenŋe ki orotok sâwuapgât nanŋain.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu den kulemgum katyingiain yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonetâ nombotŋe Kiristohât den nâŋgânetâ gemu bet pilâm mansai ya ki kasa otyingim watyeknetâ arinomai. Konam imai yakât den sâyinginetâ anulakmâ âi menomai.

Den bâiŋe sâŋ hâreop.

¹⁶ Umatŋe âlâlâ teteyingiwuap yan Kutdâ Biwi Sânduk Amboŋe ikŋahâk biwiyenŋe mem sânduk tuhuyingimu manmâ yâhânomai. Kutdânennŋe yen orowâk tatmu mannomai.

¹⁷ Otmu lok ekap kulemgwap yu sâŋmune kiripi nihimu bâiŋehen ninak kutne kulemguan. Yu ekmâ nâhâitŋe nâŋgâningim mansap yawu nâŋgânomai. Ekap âlâlâ kulemguman yamâ yuwuâk watmâ kutne kulemguman.

¹⁸ Kutdânennŋe, Yesu Kiristo tihitnennŋe otmapŋe yen orop yâkât wâtŋan manŋetgât Anitâ ulitguman. Bâiŋ.

Nâ bukuyenŋe,
Paulo

1 Timoteo Pauloꝑe Timoteohât ekap aꝑgoân kulempuop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboꝑe Yesu Kiristo orop biwiyetꝑe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât aposolo katnekmâ âi nihimutâ mem mansan.

² Âi ya mem Kiristohât den pat ekgohomune nâꝑgârâ bulâꝑe otmu nanꝑe âwâꝑe tãnahomawot yakât dopꝑeâk yâkâlen biwinetꝑe kepeim tãnahom hoꝑ bawãgimait. Otmu Kiristone âwurem ge nine lohimbi sãm menenekmu manman kãrikꝑan mannomgât nãꝑgã biwinenꝑe mem mansain. Otmu gãhât nãꝑgã Anitâ yuwu sãm ulitguman. “O Awon, gã Kutdãnenꝑe Yesu Kiristo orop Timoteo nãꝑgãwãgim tihitꝑe otmutâ biwĩe sãnduk sãekgât ulitgohan.” Yawu sãm ulitguman.

Lok nombotꝑe Kiristohât den pat âlepꝑe kelãgatbi.

³ Nãꝑe aꝑgoân Epeso kapi pilãm Makeronia hãnãn yu takawe sãm den ekgohowan ya âlãkuãk sãmune nãꝑgã. Epeso kapi ambolipꝑe nombotꝑe yeꝑe engatyeneãk watmã Anitãhât den bukulipyeꝑe kãsikum yĩꝑim gai. Yawu gãrãmã den ya kelãgatmã kãsikum yĩꝑim gai ya nãꝑgãmune Kiristohât den pat yawu ki oap. Yawu gãrãmã gãꝑe Epeso kapiãn tat yakât otmã gãꝑe kuyĩꝑirã pilãnomai.

⁴ Yãkꝑe Anitãhât den ya wangim tãmbãlipyeꝑe yeꝑe biwiyenãmbã den âlãlã tetemu alahum gawi ya torokatmã kãsikum yĩꝑimai. Otmu tãmbãlipyeꝑe yeꝑgãt topyeꝑe girawu tap yakât sãm âi pãi tuhuakmai. Yawu otmai yan Kiristohãlen biwiyenãꝑe tiꝑãk ki kepeimai. Yakât otmã nãꝑgãn nãꝑgãnyeꝑe hãlim milim otmu manmanyenꝑe ki kelihakmap. Yakât otmã gãꝑe kuyĩꝑirã pilãnomaihãt nanꝑan.

⁵ Nenꝑe Kiristohât den pat âlepꝑe yu lohimbi kãsikum yĩꝑimunꝑe nãꝑgãnetã bulãꝑe otmu yãkãlen biwiyenãꝑe tiꝑãk kepeinomaihãt yãkꝑe menenekmã âi sãm ningiop. Otmu yãkãlen biwiyenãꝑe kepeinetã tosayenꝑe pilãyĩꝑimu biwiyenã sãnduk sãmu yaꝑãk bukulipyeꝑe orop biwiyenãꝑe kepeiakmã konohãk otmu nanꝑãgimaim. Yawu otmã Kiristohât mãtãp tãꝑ tãꝑãk watmai.

⁶ Yawu gãrãmã lohimbi ya yeꝑgãt topyeꝑe ekgohan yaꝑe Kiristohât mãtãp ya tãpikgum den tãꝑãt alahumai.

⁷ Otmu emelãk Anitãꝑe girem den âlãlã Mose ekumu kulempuop ya nenꝑe topꝑãmbãek nãꝑgã bukulpnenꝑe kãsikum yĩꝑiain sãmai. Yawu sãmai yamã yeꝑe girem den yakât topꝑãhãt pãꝑgum ki kãsikum yĩꝑim henꝑenꝑumai. Yakât otmã gãꝑe kuyĩꝑirã pilãnomaihãt nanꝑan.

⁸ Aiop, Anitãꝑe girem den âlãlã Mose ekumu kulempuop yakât yuwu sãmune nãꝑgã. Yamã âlepꝑeãk hãrok. Yakât torehenꝑe âlã ki tãpihãhop. Yawu gãrãmã lohimbi nombotꝑe girem den âlãlã yakât andemꝑe wangim yeꝑe nãꝑgãn nãꝑgãnyeꝑãmbãek den torokatmai ya watmunꝑe umatꝑe otmap.

⁹ Otmu lohimbi uwawãꝑe bia manmai ya yeꝑgãt nãꝑgã papatolipnenꝑe girem den ki ekyongomai. Yãhã lohimbi orotmeme bãleꝑe otmã manmaiꝑe girem den nãꝑgãnetã biwiyenã hãumu kuwihãkꝑet sãm ya ekyongomai. Lohimbi yuwuya yeꝑgãt yan. Lohimbi nombotꝑe ândãꝑyeꝑe kãrikꝑe otmã papatolipyeꝑe yeꝑgãt den ki nãꝑgãmai. Me kunyeꝑe kãrikꝑe

otmâ Anitâhât nângâñetâ gemu girem den ki watmai. Me âwâ mâmâlipyenje me bukulipyenje yengât nângâm bâleyingim yongonjetâ mumai.

¹⁰ Nombotñajeâmâ nep tuhuninginet sâmb lohimbime nimnaom titipâ meyekmâ ip kârikñaje hikuyekñetâ tatmâ yâk yengât âi tuhuyingimai. Lohimbime nombotñaje loklipyenje me imbilipyenje betyenehen kionmai. Me loklipyenñaje imbilipyenje pilâyekmâ lok bukulipyenje orop ekñâleanjimai. Otmu imbilipyenñaje gurâ yawuâk loklipyenje pilâyekmâ imbi bukulipyenje orop ekñâleanjim orotmeme kiñgoñ otmai. Lohimbime nombotñajeâmâ den perâkñe sâmb bukulipyenje kâityongomai. Nombotñajeâmâ bukulipyenje yengât imbiâk den hakyenjan sâmb. Yâhâ nombotñajeâmâ Anitâhât den kum otmâ hilipgumai.

¹¹ Kiristohât honj bawalipñaje Anitâhât girem den ya tâñ tâñâk kâsikum yingimai yamâ nâñe Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingiman yu orop lâuaksawot. Den pat âlepñe yu nângâmain yan Anitâ ikñe topñe nângâmunñe âlâ kândâkdâ otmu mepaemain.

Anitâñe Paulo umam sâwanjiop.

¹² Kutdânenñe Yesu Kiristohâlen biwinañe kepeim honj bawanjim yâhâwomgât ikñahâk nângânihiop. Nângânihim nep sâmb nihimu yâkât wâtñan kinmâ den pat âlepñe lohimbime kâsikum yingim mansan. Yakât otmâ nâñe heronje nângâwanjim yâk mepaeman.

¹³ Yawu gârâmâ nâñe emelâk yâkâlen biwine ki katban sâp yan biwi nângân nângânne manguakmu yuwu otmâ manban. Yâkât den pat âlepñe mem ge katban. Yawu otmâ lohimbine yâkâlen biwiyenje katbi ya topñe âlâlâ mângâyekmâ mem bâleyekminiwan. Yawu otyingiminiwan yamâ Kiristo ikñe otbanjiminiwan. Yawu otminiwan yan biwi nângân nângânne manguakmu ki nângâmâk mângâyekminiwan.

¹⁴ Yakât otmâ Anitâñe ikñahâk wawaenekmâ nângân nângânne mem pâronj pilânihiop. Yawu otmâ biwine mem hewewenj tuhumu Yesu Kiristohâlen biwinañe kepeiwan. Yawu otban yapâek yâk orop biwinetñaje hikuakmâ konohâk otmu manmâ gan yu. Yakât otmâ ikñe komot nângâyingim honj bayingim gaman.

¹⁵ Bulâñanâk Yesu Kiristonje nen lohimbime bâlenje sârerenenekmâ tosanenñe pilâningiâk sâmb Anitâñe yâk hângângumu giop. Yakât nângâmunñe bulâñe otmu biwinenñaje Kiristohâlen kepeim mannom.

Nâñe ninahât nângâmunje dondâ gemap yakât yuwu sâmunje nângâ.

¹⁶ Lohimbime kerekñe otmunñe bâlemu tosanenñe orop manbin yakât Anitâñe mumuhât pat kuningiop. Yâhâ lohimbine otñetâ bâleop ya wangim nâñeâmâ dondâ otmunje bâlemu tosa pato mewan. Yakât matñe umatñe dondâ membomgât dop olop. Yawu gârâmâ Kiristonje biwine ikñan katbehât nângâm lohottñan otnihim matñe ki nihiop. Nine topne yawu tap. Otmu lohimbine yâkâlen biwiyenje katñetâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyingiwuap. Yawu otmu Kiristonje wawaenekmâ lohottñan otnihop yakât den pat ya lohimbine nângâm Anitâ mepaenomai.

Otmu Ambonenñe Anitâ konok ki ekmain.

¹⁷ Yâhâmâ tat tat kârikñe tatmâ gaopñak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yâkñe ki teteop. Otmu biatbuapgât dop gurâ ki tap. Lohimbime tuhuyelehowâmbâek kunnennje tatmâ tihitnennje otmâ gamap. Otmu yawuâk tihitnennje otmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ heronje nângâwanjim mepaemanmâ yâhânom. Ya bonñanâk.

¹⁸ Nanne Timoteo, yuwu sâmunje nângâ. Lohimbime nombotñaje Kiristohât den pat bulâñe ya kelangtmâ bukulipyenje kâsikum yingimai sâmb gâñe

kuyingirâ pilânomaihât nângâm nep sâm gihiwan. Emelâk Kiristohât komot ya yengât kunlipeyane âi sâm gihim kungan mewi. Kungan mewi yan âi tuhurâ bulâne girawu tetewuap yakât Wâtgât mâmânahât Heakne biwiyenan katmu den ekgohowi. Den ekgohowi ya nângâm Kiristohâlen biwihane tinâk kepeim yâkât den pat âlepne ya lohimbi ekyongom manbuat. Yawu mandâ lohimbi âlâ me âlâne mâtâp manguhihine sâm otnomai yan kârihem kinbuat.

¹⁹ Yawu mandâ yanâmâ Wâtgât mâmânahât Heakne biwine ekmu ârândân oap yawu biwihane nângâuwat. Yâhâ lohimbi nombotjane Wâtgât mâmânahât Heakne biwinenne ekmu ki ârândân olop yawu biwiyenane nângâwi. Yawu gârâmâ biwiyenane yawu nângâm yan Wâtgât mâmânahât Heak ya betgunetâ biwiyene pâlâmne otmu manmâ ari hiliwahonomaihât pat mansai.

²⁰ Lok yâhâp, kutyetne Himenai yet Alesande, yâkne yawu otmâ Anitâ sâm bâlewangim gawot. Yawu olowot yakât nâne ketetyelekmune yaehen ari manmutâ Satanne mângâyelekmune mansawot. Otmu orotmemeyetne bâlene ya ekma nângâm âlâkuâk Kiristohâlen biwiyetjane kepeim mansetgât nanjan.

2

Kiristohât lohimbiye menduhuaknomân yuwu otmâ mannom.

¹⁻² Gâneâmâ Kiristohât lohimbi yengât kunyene mansat yakât yuwu sâmune nângâ. Kiristohât lohimbiye menduhuakmâ Anitâhât den ya alahum kiki meytigim mepaeyeleknomaiân ekyongorâ Anitâ yuwu sâm ulitgunomai. Lohimbi belângen manmaine nângâninginetâ ârândân otmu manman sânduhân mannehât nângâm gawamangât lok kunne otmu galemlipnenne ya tânyongoâk sâm Anitâ ulitgunomai. Otmu Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otningimu Anitâhât tem lâuwangim mannomai. Yawu manmâ lohimbi ewe katyekmâ lohotjan mannom sâm Anitâ ulitgunomai. Otmu Anitâ ambonenne lohimbi belângen manmai ya nen orop wawaenenekmâ tihitnenne otmap yakât nângâm ulitgunomai.

³ Yawu ulitgunetâ yanâmâ Anitâ Manman kârikjahât Ambojane nângâmu ârândân otbuap.

⁴ Lohimbi kerekne Kiristohât den pat âlepne ya nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyene katjetâ manman kârikjahât pat kuyingiwuap yakât Anitâne nângâmap.

⁵⁻⁶ Anitâ konok ambonenne tatmap. Otmu Yesu Kiristo ikjak lohimbi kerek nengât tosehât otmâ ge kawenenjan kinmu kujetâ mumbuap sâm sâp kalop. Sâp ya ekmu ârândân otmu yanâk kujetâ muop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne yâkâlen biwiyenane kepeimai yamâ Kiristone mem konohân tuhuyekmu biwiyenane hikuakmâ konohâk otmu Anitâne kaok nângâyngim. Otmu kujetâ muop yan Anitâne lohimbi kerek nengât tosa pilâningim manman kârikjan torokatnenekbomgât nângâmap yakât topne teteop.

⁷ Topne yawuhât pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingimune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeim manjetgât yâkne menekmâ aposolo âi sâm nihiop. Yâhâ gâne nâhâitne “Bulâjanâk eknohop,” yawu sâm den ekgohoan yu Kiristohât komot ekyongorâ nângânomai.

⁸ Kiristohât lohimbiye wosapâ me wosapâ menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmai ya yuwu sâm ekyongowuat. Lok nombotjane Anitâhât tem lâuwangim bukulipene orop ki sâm bâlewangim den kakjan sahangimai.

Galemlipyene yawuya katyeknetâ lohimbi yengât senyenjan kinmâ Anitâ ya yakât ulitgunomai.

⁹⁻¹⁰ Otmu imbilipyenane Anitâhâlenâk biwinenpane kepeim tem lâuwangim mansain sâmai. Ya lok âlâ me âlâne yeknâlemai hât hâkyene tihitne otmâ senne âlâlâ sekne âlep âlep yane ki hâkyene menjâleaknomai. Otmu imbi ya bukulipyenane yeknetâ yahalâkgât somotyene mendenomai yan senne âlâlâ sekne âlepne orop ki menduhum mendenomai. Yawu otmâ loklipyene ewe katyekmâ amutyenjan mannomai. Yawu manmâ bukulipyene nembe kalem otyingim tânyongonomai.

¹¹⁻¹² Imbilipyenane loklipyene yengât amutyenjan mannomaihât nanjan. Yakât otmâ lohimbi menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaiân imbi âlâ me âlâne yahatmâ senyenjan kinmâ den kâsikum yingine sâm otmai yamâ kuyingiman. Yâkneâmâ in denâk nângâm huruḡ huruḡ mannomaihât nanjan.

¹³ Orotmeme yawu otmâ mannomaihât sâm yingian yakât topne yuwu. Emelâk Anitâne lohimbi tuhuyelehop. Anḡoânâmâ Aram sâm tuhuop. Yakât kakḡan imbiḡe, kutḡe Ewa sâm, ya tuhuop.

¹⁴ Tuhuyelekmu manowot yamâ anḡoân Satanḡe Ewa kâitgumu Anitâhât den ya longâem otmu bâleop. Yakât kakḡan Ewanḡe lokḡe ekumu yâkḡe imbiḡahât den watmâ yawuâk otmu bâleop.

¹⁵ Yakât otmâ imbilipyenane Kiristohâlen biwiyenane kepeim loklipyene yengât amutgen mannomai. Yawu manmâ nan baralipyene wawaeyekmâ tihityene otḡetâ yanâmâ Anitâne yekmu ârândâḡ otmu manman kârikḡahât pat kuyingiwuap. Otmu Kiristohâlen biwiyenane yawuâk kepeim biwiyene galemahom manmâ bukulipyene yengât nângâyinginomai yanâmâ manman kârikḡahât bulâne ya menomai.

3

Kiristohât komot yengât kunlipyene

¹ Den bulâne yuwu sâmune nângâ. Kiristohât komotḡe lok âlâ me âlâ kunlipyene sâm katnenekmâ âi ninginetâ hoḡ bayingine sâm otmai ya yengât Anitâne nângâmu âlepḡe otmap.

²⁻³ Lok yawuya yengât manmanyene yakât yuwu sâmune nângâ. To kârikḡe ki nem biwi hâlim otmai. Me ki kuk kâḡguruk otmâ lohimbi mem siriken soroken katyekmai. Otmu tewetsenḡahâlâk ki nângâmai. Yâkḡe târârâhâk manḡetâ ya yengât hakyenjan tosa âlâ ki tetewuap. Otmu bukulipyene lohottḡan otyinginetâ ya yengât nângâm “lok mulunḡe” sâmai. Otmu Kiristohât komolân gâtḡe âlâ me âlâ ya yengât nângâyingim nembe kalem otyingimai. Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den pat topḡambâek kâsikum lohimbi yinginetâ yâkḡe nângâḡetâ keterakyingimap.

Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai.

⁴ Biwiyene galemahom kilik milik manmâ imbi naomlipyene galempongom tihityene otḡetâ imbi naomlipyenane ewe katyekmâ tem lâuyingimai.

⁵ Yawu gârâmâ yawu ki otmainḡe Kiristohât komot yengât galem katyekdâ yâkḡe lohimbi ki tihityene otmâ hoḡ bayinginomai.

⁶ Otmu torokatmâ sâwe. Emelâk Satanḡe ikḡahâlâk nângâmu yahatmu otmâ hilipguop. Otmu lok âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyene katḡetâ sâp kâlep ki otmu manmâ gai. Lok yawuya galem katyekdâ yâkḡe Satanḡe olop yawu otmai hât kunlipyene sâm ki katyekbuat.

⁷ Otmu lohimbi belângen manmaine sâmbâleyinginetâ biwiyene kum Sa-tangât paŋgoŋân kionmaihât Kiristohât lok âlâ me âlâhât nângâyinginetâ yahatmu eweyingimai lok yawuya kunlipyene sâmbâkatyekdâ kinnomai.

Kiristohât komot yengât hoŋ bawalipyene

⁸ Aiop, lok âlâ me âlâne Kiristohât komot hoŋ bayinginet sâmbâmem katyek-buat ya yengât yuwu sâmbâmune nângâ. Yâkne biwiyene galemahonetâ man-manyene kelihakmu lohimbiŋe yekmâ ewe katyekmai. To kârikne ki nemai. Me den perâkne ki sâmbâmai. Me bukulipyene yengât iri sikumyene ki ekŋâlem kâityongom meyingimai.

⁹ Otmu Wâtgât mâmbânahât Heakne nângân nângânyene mem pâron pilâyingimu Kiristohât den pat âlepne topŋambâek nângâm yâkâlen biwiyeneŋe tiŋâk kepeim manmai. Otmu Anitâne biwiyene ekmu ârândâŋ otmap yawu biwiyeneŋe nângâmai.

¹⁰⁻¹² Yâkne imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai. Otmu imbi naomlipyene galempongom tihityene otŋetâ manmanyene kelihakmap. Imbilipyeneŋe gurâ Kiristohâlen biwiyeneŋe kepeim yâkât nep tiŋâk mem lohimbi hoŋ bayingimai. To kârikne ki nemai. Me den guruk me den belângen ki sâmbâmai. Yawu manmâ biwiyene galemahonetâ manmanyene kelihakmu lohimbiŋe yekŋetâ yahatmu eweyingimai. Lok yawuya yengât kutylene katdâ Kiristohât lohimbiŋe manmanyene ekŋetâ ârândâŋ otbuap. Yâkne manmanyene ekŋetâ yawu otmu yanâmâ mem katyekdâ lohimbi hoŋ bayinginomai.

¹³ Otmu yâkne âilonŋo lohimbi hoŋ bayinginomai yanâmâ lohimbiŋe ewe katyekmâ nângâyinginetâ yahatbuap. Otmu yâkne Kiristohâlen biwiyeneŋe kepeim tem lâuwanŋim mansai yakât topne sâmbâhaok tuhum lohimbi belângen manmai ekyongomai. Yawu.

Yesu Kiristo yâkât topne.

¹⁴ Sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm gâhâlen takamune eŋakmâ den ot-domgât nanŋan.

¹⁵ Yawu gârâmâ mâtâp ki tetenihiwuap otmuâmâ pepa kulemgum katgihian yu sâlikum nenŋe buku oraŋim orotmeme girawu otmâ manmunŋe Anitâne nângâningimu ârândâŋ otmap yakât Kiristohât lohimbi ekyongorâ nângânomai. Anitâ Manman Amboŋe nen Kiristohât lohimbi orop tatmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmbânahât Heakne Anitâhât biwiŋan nângân nângân âlâlâ tatmap ya mem biwinenŋan katmu nenŋe Kiristohât den bulâne ya topŋambâek nângâm lohimbi kâsikum yinginomgât dop tap.

¹⁶ Anŋoân lohimbiŋe Yesu Kiristohât topne ki nângâŋetâek Anitâne hângângumu ge nengât tosaŋhât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yâkâlen biwinenŋeŋe kepeim manmunŋe Anitâne nenekmu ârândâŋ otmap. Yakât nângâmunŋe bulâne oap.

Yâkne lok otmâ hânân ge hohetnenŋan manmu kuŋetâ muop. Mumu Wâtgât mâmbânahât Heakne mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât nângâmunŋe Anitâhât nanŋe tâŋ tâŋâk otmap. Yâkne olop miop ya Anitâhât aŋelolipŋeŋe ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Aposololipŋeŋe topne katmâ yakât den pat âlepne sâmbâhaok tuhuŋetâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nângâŋetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeneŋe kepeimai. Otmu himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot.

4

Lok perâkne yengât topyene

1-2 Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den âlâ biwinan kalop ya sâm tete-mune nâñgâ. Gâmâlâk lok nombotñaje Kiristohât lohimbi yeñgâlen taka den perâkñe ekyongonjetâ nâñgâm nombotñaje hionakmâ yeñgâlen torokatnomai. Lok yamâ weke bâleñe me senduk banearâñe kakyenjan memu biwiyenye kârikñe otmu den perâkñe sâm bukulipyenye kâityongonmai. Kâityongonjetâ bukulipyenjanje Kiristo betgum yeñgâlen torokatnomai.

3 Lok perâkñe yanje orotmeme âlâlâñe mem bâlenenekmap sâm lohimbi ki miaknom sâm samut katmai. Me sot âlâlâ ki nenom sâm samut katmai. Samut katmai yamâ dondâ otmâ hilipgumai yakât yuwu sâmune nâñgâ. Anitâñe sot âlek âlek yamâ neneñeâk hârok sâm katningiop. Neneñeâmâ sot ketetmâ “Yuâmâ neneñe” otmu “Yuâmâ ki neneñe” yawu ki sânom. Nen Kiristohâlen biwinenjanje kepeim yâkât den bulâñe watmainñe sot âlek âlek nem Anitâ mepaemain.

4-5 Otmu Anitâñe wuân me wuân kalop yamâ âlepñeâk hârok. Neneñe wuân me wuân nene sâm otnom yamâ angoân Anitâ mepaem yanâmâ nenom. Yawu otnom yanâmâ Anitâñe nenekmu ârândân otbuap.

Timoteoñe yuwu otmâ hoñ bayinjiâkqât kulemguo.

6 Kiristohâlen biwihe kalonâmbâek nenñe yâkât den kâsikum gihimunñe nâñgâm henjenjum biwihan katmâ manmâ gat. Yakât otmâ den ekgohoan yu nâñgâm henjenjum Kiristo hoñ bawanjim yâkât den yu bukulipge kâsikum yinjiuwat yan Kiristone gekmu ârândân otbuap.

7 Yâhâ lok biwiyenambâ nâñgân nâñgân tâñât topñe topñe tetemap yakât gâ orop alahune sâm otnomai yanâmâ ki nâñgâyinjiuwat. Gâñe Anitâhât tem lâuwanjirâ gekmu ârândân otbuap yakât nâñgârâ keterahâkqât den âlâen hâum sâmune nâñgâ. Lok sihan kinjitñe orowâkñe sururuk sânomai. Yawu otnomai yakât nâñgâm wâtyenye houñ sâmapgât inânñan dop miakmâ yâhâmai. Yakât dopñeâk biwihe houñ sâmapgât Anitâhât den biwihan katmâ lâum manmâ yâhâuwat.

8 Wâtnenñe kâriheâk sâm inânñan dop miakmain yamâ âlepñe. Yâhâ biwinenñe Anitâhâlen kârihem kinâk sâm sâp yupâek yâkât den biwinenñan katmâ lâum manmâ yâhânom yamâ âilonjo. Yawu otnom yanâmâ manman âlepñahât bulâñe âlâlâ teteningimu biwinenñe sânduk sâmu mannom. Otmu hâmbâi Anitâñe sâp patoen manman kârikñan torokatnenekmu manmâ yâhânom.

9 Den ekgohoan yu nâñgârâ bulâñe otmu yukât biwi yâhâp ki otbuat.

10 Den yu nâñgâmunñe bulâñe otmap. Anitâ Manman ambonjanje lohimbi kerek menenekmâ manman kârikñan katnenekmu mannomgât dop tap. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenjanje kepeim manmain nenâk menenekmâ manman kârikñan torokatnenekmu mannom. Yakât nâñgâm yâkâlen biwinenjanje tinjâk kepeim hoñ bawanjim hâhiwin kakñan manmain.

11 Den sâm aran yu Kiristohât lohimbi kâsikum yinjiirâ lâum mannomai.

12 Lohimbi nombotñaje gâhât nâñgâñetâ gemu “naom tipinje” sâmaihât lohimbi senyenjan manmâ biwihe galemahom henjenjum Kiristohât tem lâuwanjim manbuat. Yawu manmâ den lohottjan ekyongowuat.

13 Sâp kâlep ki otmuâk gâhâlen takawom. Yakât otmâ yuwu otmâ mambotnihim manbuat. Lohimbinje menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknomaiân miti kâsikum yinjiirâ nâñgânomai. Otmu den ya tâñ tâñâk watmâ orotmeme wuân me wuân otmâ manñetâ Anitâñe yekmu ârândân otbuap yakât ekyongom mem hewewenñe tuhuyekbuat.

14 Timoteo, emelâk Kiristohât komot ya yeñgât kunlipyenjanje âi sâm gihim kungan mewî. Kungan meñetâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otgihimu

âi girawu mendâ bulâñe tetewuap ya yâkñe biwiyenjan katmu sâam tetem eknongowi. Bulâñe ya teteâk sâam âi yakât biwihanje tiñâk mem tuhuwuat.

¹⁵ Emelâk Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhuhekmu Kiristone olop miop yawuâk otbeâk nâñgâm otdâ gekmunñe tipine âlepñe olop. Benñe yakâlâk nâñgâm manmâ gat yakât otmâ tat tat mememehe ekmunñe âilonjo oap. Otmu yâkâlen biwihanje tiñâk kepeim manmâ yâhâwuap ya ekmâ Anitâ mepaenom.

¹⁶ Kiristohât den ya kelanjatmâ kâsikum yingiman sâam biwihe galemahom manbuatgât nanjan. Yiwerenñe yu âi mem mansat yawuâk torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingirâ lohimbinje yâkâlen biwiyenjan kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ gâ orop meyekmâ manman kârikñan katyekmu mannomai.

5

Timoteone yuwu otmâ Kiristohât komot galemyongoâkgât Paulone kulemguop.

¹⁻² Gâñe Kiristohât lohimbi yengât kunyenje otmâ galemyongom mansat. Yakât otmâ yuwu otyingiwuatgât nanjan. Lohimbi âlâ me âlâñe otñetâ bâlemu den kâwâ kârik ki otyingiwuat. Lohimbi sombone otñetâ bâlewup otmuâmâ âwâhe mâmâhe ewe katyelekmâ lohotñan otyitgimat yawuâk otyingiwuat. Me lohimbi nombotñen otñetâ bâlewup otmuâmâ imi atalipge me wârâ toulipge lohotñan otyingimat yawuâk otyingiwuat. Yâhâ imbi yâhâmâ esep esewâk otyingiwuat.

Imbi kambut ya yengât sâop.

³ Imbi kambut nombotñe hep torehenlipyenje bia me nimnaom barak manmai yanje umburuk manmaihât Kiristohât komot ekyongorâ tihityenje otnomai.

⁴ Yâhâ imbi kambut âlâñeâmâ nan baralipyenje me helipyenje orowâk manmai. Yâkñe mâmâlipyenje me buwulipyenje yengât tihityenje otmâ hoñ bayingñetâ Anitâñe yekmu ârândâñ otbuap. Yawu otnomai yan emelâk ñañayenjan âwâ mâmâlipyenjan me buwulipyenjan tihityenje otbi yakât matñe yâku sombo otnomaiân tihityenje otnomai.

⁵ Yâhâ imbi kambut nombotñe hep torehenlipyenje bia me nimnaom barak manmai yâkñeâmâ Anitâñe nâñgâningiâk sâam haonmâ ârândâñ ulitgum mepaemai.

⁶ Aiop benñe, imbi kambut nombotñe âlâñeâmâ “umburuk otmâ umatñe kakñan manmaihât kâwâ konda otmâ yapâ tewetsenñe mem dâimai. Kambut yawuyan je yawu manmai yamâ biwiyenje mumu hiliwahonomaihât pat manmai.

⁷ Lohimbi belângen manmainje Kiristohât lohimbi sâam bâleyingimaihât imbi kambut manmanyenjan den ekgohoan yu gâñe sâam tetem ekyongorâ tem lâunihñetgât nanjan.

⁸ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâñe yenje hep torehenlipyenje me sese buwulipyenje ki tihityenje otmai yanjeâmâ Kiristo betgum lohimbinje Anitâhâlen biwiyenjan kepeim manmai yawu otmai. Yakât otmâ Anitâñe yekmu dondâ bâlemap.

⁹ Aiop, imbi kambut âlâ me âlâñe Kiristohât komot hoñ bayingine sâam otmai ya yengât yuwu sâamune nâñgâ. Embâñâmbâek imbi kambutñe nep tuhum Kiristohât komot hoñ bayingim gai. Ya yengât kutyenje kulemgum katdâ tatmu tewetsenñe memai. Otmu imbi kambut ondop yâk yengâlen torokatñetâ kutyenje kulemguwuat yamâ yuwu. Imbi kambut âlâ me âlâhât

yambuyene 60 otyingiap ya yengât kutylene kulemguwuat. Yâhâ lok yâhâp kalimbu ki meyekbi.

¹⁰ Orotmemeyene âlepne yuwu otjetâ Kiristohât komotne mepaeyekmai. Nan baralipyene âilongo galemyongom heñgenyum gawi. Otmu lomba takanjetâ emetyenân dâim yâhâ katyeknetâ tatjetâ sot um yingiminiwi. Otmu hewewen otmâ âi âlek âlek mem Kiristohât komot hon bayingim gai. Otmu umatne âlâlâ lohimbi kakyenân yâhâmap yan hewewenâk tânyongomai. Imbi kambut yawu manmâ gai ya yengât kutylene kulemguwuat.

¹¹ Yâhâ imbi kambut hâkyene herone mansai yamâ kutylene ki kulemguwuat. Yamâ topne yuwuhât. Loklipyene bâlenjetâ Kiristohât nângâm yâkât komot hon bayingine sâmbiwiyeñe katmai. Yawu otmai yamâ gâmâlâk lok yekmâ biwiyeñe pârâk pilâm Kiristohât nep pilâm lok meyekmai.

¹² Kiristohât nep tuhunom sâmbiwi katbi ya pilai yakât nângâñetâ biwiyeñan hâumu gorâ kakñan mannomai.

¹³ Otmu kutñan hilâm im tatmâ emet ârândân yâhâm gem den golâ, me buku âlâhât den guruk, me den belângen sâsâ yawu sâñetâ dondâ bâlewup.

¹⁴ Yawu otmaihât Kiristohât komot yuwu sâmbiwi ekyongohât nanjan. Lohimbi nombotne belângen manmaine Kiristohât komot ya yengât sâmbiwi bayingimaihât imbi kambut yawuyane lok miakmâ mannomai. Yawu otmâ nimnaomlipyene mem ga katyekmâ galemyongom heñgenyum yan tat tat memeyene âilongo teteyingiwuap.

¹⁵ Yâhâ imbi kambut nombotñaneâmâ manman âlepñahât mâtâp ya pilâm Manman bâlepñahât Amboñe Satan yâkât mâtâp watmai.

¹⁶ Otmu Kiristohât komolân gâtne imbi âlâne ikne hep torehene âlâne imbi kambut mansap yakât tihitne otmâ tânguâkgât nanjan. Tihitne otbuawân Kiristohât komotne hewewen otmâ imbi kambut nombotne hep torehenlipyene barak manmai ya tânyongonjetâ âilongo otbuap.

Kiristohât komot yengât galem ya yengât sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Kiristohât komot yengât galemlipyene nepyeneñahât hâmene yinginetâ menomaihât yuwu sâmbiwi nângâ. Emelâk Anitâne girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Bulimakaone nep tuhuyingiwuap yan sot bulâne nemap sâmbiwi laune ki sâhâm mangunomai.”

Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâne nep tuhuyinginomai yakât hâmene yinginetâ ârândân otbuap.”

Den yawu tap. Yakât otmâ Kiristohât komot yengât galem katyekmâ âi yingiwuap yañe âi ya mem den pat âlepne ya lohimbi belângen mansai ya ekyongomai, me Kiristohât komot den kâsikum yingimai ya yengât âi ekñetâ âilongo otmu hâmene pato yinginomaihât nanjan.

¹⁹ Otmu lok yâhâp me amon yañe galemlipyene yengât topyene teteâkgât sâmbiwi hâreyingine sâmbiwi otnomai yan denyene ikñiâk ikñiâk sâñetâ konok otbuap yamâ nângâyingiwuat. Yâhâ lok konokne ikñiâk sâwuap yamâ ki nângâwaningiwuat.

²⁰ Otmu galemlipyene âlâ me âlâne orotmeme bâlene otnomai yamâ meyekmâ lohimbi yengât senyenan katyekmâ sâyingiwuat. Yawu otyingirâ yan lohimbine ya ekmâ manmanyene galemahonomai.

²¹ Nâñe Anitâ yet Yesu Kiristo otmu anelolipyetne koko salehâk ya yengât senyenan kinmâ yuwu sâmbiwi nângâ. Galemlipyene âlâ me âlâhât den sâmbiwi hâreyingiwuat yan den ekgohoan yu tâñ tâñâk watbuat. Yawu watmâ lok

âlâhât nângârâ yahatmu, âlâhât nângârâ gemu yawu ki otbuat. Den sâm hâreyingirâ Anitâne nângâmu ârândân olâkgât târârâhâk sâwuât.

²² Galemlipyenê âlâ me âlâne otjetâ bâleop ya yengât den sâm hâreyingirâ nângânetâ han sâyingimu manmanyenê kelihakmu mansai. Lok yawuya in yawu ki meyeknetâ Kutdâhât âi witgum tuhunomai. Manmanyenê ekdâ ârândân otmu yâhâpne âi sâm yingiwuat. Yawu gârâmâ âi in yawu yingirâ âlâkuâk otjetâ bâlewup yakât tosa yamâ lohimbiñe gâhâlen sâm gâitnomai.

²³ Otmu tep kombohahât otmatgât wain to tipine nembuat.

²⁴ Lok nombotñane bukulipyenê yengât senyenjan kinmâ otjetâ bâlemap ya yengât topyenê nângâmai. Lok yawuya meyekmâ den âiân katyeknetâ sâm hâreyingiwualân emelâk topyenê nângâwan sâwuât. Yawu gârâmâ lok nombotñe âlâneâmâ topyenê kurihiakmâ manmai. Yâhâmâ âi pâi tuhuyeknomai yanâk topyenê mem tetewuat.

²⁵ Otmu lohimbi nombotñane lohimbi senyenjan kinmâ orotmeme âlepñe otjetâ ekmai. Yawu gârâmâ lohimbi nombotñane orotmemeyenê âlepñe otmai ya ekmâ bukulipyenê mepaeyekmai sâm orotmeme âlepñe ya tihângen otmai. Yamâ lohimbi âlâ me âlâne ya nângâm sâm haok tuhumai. Yawu otmai yanê tihâk tatbuapgât dop ki tap.

6

¹ Âi lok yengât sâmunê nângâ. Kiristohât lohimbi ya den kâsikum yingimain yakât lohimbi belângen manmaine den ya nângânetâ helekñe otmu Anitâ sâm bâlewanjingimaihât âi lok nombotñe Kiristohâlen biwiyenê katmaine kunlipyenê eweyingim lauyenê lâum kinmâ âi tuhuyinginomai.

² Yâhâ kunlipyenê Kiristohâlen biwiyenê kepeim manmai otmuâmâ âi loklipyenê ya ki holanyeknetâ ari yenê nângân nângân watmâ galemahom mansai. Yakât otmâ âi lok yanê kunlipyenê ki sâm bâleyinginomai. Yâhâ kunlipyenê Kiristohâlen biwiyenê kepeim manmai yâhâmâ Anitâne nângâyingimâp. Yakât nângâm âi lokñe âi kârikñeâk mem kunlipyenê hon bayinginomai. Den ekgohoan yu kâsikum yingirâ nângâm manñetgât nanjan.

Senje âlâlâ ki ekñâlem miaknehâlâk nângânom.

³ Kutdânenñe Yesu Kiristone den âilonjo aposololipñe kâsikum yingiminiop yakât nângâmunñe bulâne otmap. Yâkât otmâ lohimbi den ya kâsikum yingimunñe nângânetâ bulâne otmap. Yâhâ lok nombotñane den ya nângânetâ ki ârândân oap sâm yenê engatyenêâk watmâ den ondop kâsikum yingimai yamâ dondâ bâlemap.

⁴ Lok yanêâmâ yehâhât nângânetâ dondâ yahatmap yamâ den kâsikum yingimai yakât topñe hâum pâpgumai. Yakât otmâ bukulipyenê orop den kakñan sahanginehâlâk nângâmai. Yawu otmâ nângâm bâleanjim hâiakmâ sâm ge karakmai. Otmu hionakmâ den belângen sâm hakyenjan sahangimai.

⁵ Yawu otmâ den bulâne pilâm biwi nângân nângânyenê mem helen tuhuakmai. Otmu lohimbiñe tewetsenñe ninginetâ hâk sânduhân mannehâlâk nângâm den kâsikum yingimai.

⁶ Nenñe Kiristohâlen biwinenñane kepeimain. Yawu otmâ senje âlâlâhât ki ekñâlem manmain yanâmâ Anitâne biwi sânduhân katnenekmu biwinenñe ârândân otmap.

⁷ Kândikum mâmâlipnenñane menenekbi yan tepyenambâ hâk barak tetewin. Dop yawuâk hâmbâi mum yan hân yu pilâm senje âlâlâ ki miakmâ arinom.

⁸ Yakât otmâ yuwu nanġan. Anitâġe sot, me pet sâġgum, me senġe âlâlâ ya ningimu dopnenġanâk mem manmain. Otmu “Getek âlâ ningiap,” sâġ ki dewaenom.

⁹ Lohimbi nombotġaġe senġe âlâlâ ekġâlem miakmâ hâk sânduhânâk manne nâġġamai. Yawu nâġġamai yamâ biwi nâġġân nâġġanyenġe hâlim milim otmu bâleġahât paġġoġân kioġmai. Otmu yenġahâk yapâ ki holaġaknomai. Yakât otmâ yanâk tatmâ hiliwahonomai.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâġe senġe âlâlâ ekġâlem miakne sâġ otmâ ya yenġât biwiyenġambâ nâġġân nâġġân bâleġe âlâlâ tetemap. Ya watmâ orotmeme kiġġoġ otmâ. Yawu otmâ Kiristohât lohimbi nombotġaġe yâkât mâtâp pilâġetâ biwi nâġġân nâġġanyenġe orotok sâġmu gorâ kakġan manmai.

Pauloġe Timoteo den ekuop.

¹¹ Nanne Timoteo, Anitâġe menġekmu hoġ bawaġġim mansat. Yakât otmâ ġâġeâmâ orotmeme bâleġe âlâ me âlâ ekmâ betbaġġiwuat. Yawu otdâ Anitâġe ġekmu ârândâġ olâk sâġ yâkâlen biwihaġe tiġâk kepeim tem lâuwawġiwuat. Otmu Kiristohât lohimbi nâġġâyġġim lohotġan otyġġiwuat. Otmu lohimbi belâġgen manmaiġe mâtâp maġġuhihine sâġ otnomai yakât nâġġârâ ki sâtġe otmu biwihe houġ sâwuap.

¹²⁻¹³ Emelâk Wâtġât mâmâġahât Heakġe mem hewewenġe tuhuhekmu Kiristohâlen biwihe kalon yan nen Kiristohât lohimbi sennenġan kinmâ “Kutdâne Yesu Kiristo konok hoġ bawaġġim manbom,” sâġon. Yawu sâġon yan Anitâ Manman Amboġe otmu nanġe Yesu Kiristoġe nâġġâhġimutâ ârândâġ olop. Emelâk embâġġân Yesu Kiristo ikġak kiap âlâ, kutġe Pontio Pilato sâġ, yâkât senġan kinmâ Anitâ orop topyeteġe konohâk tap ya ekuop. Anitâ yet Kiristo yâk yetġât sâtġât otmâ yuwu sâġmune nâġġâ.

¹⁴ Yesu Kiristoġe âwurem ge menenekbuap yakât sâp utâpġuap. Yakât mambotnomân lohimbiġe manmange ekġetâ bâlemu Kiristohât den pat mem ge katmaiġhât biwihe galemahom târârâhâk manbuat. Yawu manmâ âi giġiwin ya tiġâk membuat.

¹⁵ Anitâ yahat yahatġe, lok topġe topġe manmâ gai ya yenġât kunyeġe. Otmu lok kutdâ ya yenġât kunyeġe pato. Yâkġe konok ambonenġe otmâ tihitnenġe otmap. Yakât otmâ nâġġawâġġimunġe âlâ kândâkdâ otmap. Kiristoġe âwurem ge menenekbuapġât sâp kalop ya ekmu ârândâġ otbuap yanâmâ âwurem ge menenekbuap.

¹⁶ Anitâ Manman Amboġe ikġiâk koko salehâk tatmap. Yakât otmâ ikġak tatmawân laġinġe ya lok âlâ me âlâġe eknomġât dop âlâ ki tap. Ikġe konok kunnenġe tatmâ tihitnenġe otmâ yâhâmbisâpġât heroġe nâġġawâġġim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonġanâk.

Lohimbi iri sikumyeġe orop mansai ya yenġât sâop.

¹⁷ Lohimbi iri sikumyeġe orop mansai ya yuwu sâġ ekyongowuatġât nanġan. Iri sikumyeġe biatyġġiwuap. Yakât otmâ hâkyenġe mepaeakmâ iri sikumyeġe miakmâ hâk sânduhân manne sâġ biwiyeġe yanâk ki katnomai. Anitâ Hop Sambe Amboġaġe tihitnenġe otmâ lâtâpġongomap. Yâkġe yawu otmap yakât biwiyeġaġe yâkâlenâk kepeim heroġe nâġġanomaiġhât nanġan.

¹⁸ Yawu mannomai yan tepyeġe hewewenġe otmu lohimbi umburuk manmai ya tânyonġoġetâ Anitâġe yen yekmu ârândâġ otbuap.

¹⁹ Yakât bulâġe Yesu Kiristoġe âwurem ġewuawân meyekmâ manman kârikġan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Den bâiġe sâop.

²⁰ Nanne Timoteo, emelâk Kiristohât den lohimbi kâsikum yingiwuat sâmbi gihwan ya biwihanje tinjak mem tuhuwuatgât nangan. Otmu lok nombotjanje lokgât nangân nangân tanjat watmâ den kakjan sahangimai. Lok yawuyanje gâ orop den yawu alahune sâmbi otjetâ ki nangayingiwuat. Yâkne topjambâek nangan sâmbi yamâ sâmbi hilipgumai.

²¹ Lok nombotjanje yawu otmâ Kiristohât matâp pilâwi. Bâin.
Anitâ gâ orop talâkgât nangan.

Nâ awâhe,
Paulo

2 Timoteo Paulone Timoteohât ekap betjan kulempuop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ ikñahâk Yesu Kiristohât aposolo sâmbâi nihimu mem mansan. Kiristo orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu Anitâñe manman kârikñahât pat kuningimu tap. Yakât den pat lohimbi hânñan kulempnan mansai yengâlen ari ekyongowehât Kiristone hângânnohop.

² Otmu den pat ya ekgohomune nâñgârâ bulâñe otmu nanñe âwâñaje tânahomawot yakât dopñeâk tânahom yâkâlen biwinetñaje kepeim hoñ bawanñimait. Gâhât nâñgâm Anitâ yuwu sâmbâ ulitguman. “O Awon, gâñe Kutdânenñe Yesu Kiristo orop Timoteo nâñgâwanñim tihitñe otmutâ biwinñe sânduk sâekgât ulitgohan.” Yawu sâmbâ ulitguman.

Paulone Timoteo mem hewewenñe tuhuop.

³ Tâmbâlipnaje Anitâ hoñ bawanñim gaminiwi dop yawuâk nâñe gurâ hoñ bawanñim gan. Hoñ bawanñimune Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwine ekmu ârândâñ otmap yawu nâñgâman. Otmu omoñe hilâmñe Anitâ ulitguman yan gâhât nâñgâm ulitguman.

⁴ Emelâk Epeso kapiân tatmâ biwinetñaje kepeiakmâ manmâ dondâ iseangiwit yakât gâhât nâñgâhahiman. Yâhâñe enakmâ tep hero nanñangiromgâlâk nâñgâman.

⁵ Emelâk buwuhe, kutñe Loisi sâmbâ, yâkñe Kiristohâlen biwinñaje kepeim manminiop. Otmu mâmâhe, kutñe Yunike, yâk gurâ yawuâk. Yakât otmâ gâñe yawuâk yâkâlen biwihaje kepeim manmâ gat yakât gâhât nâñgâm engat yâhâp ki otman.

⁶ Yawu nanñan yakât otmâ emelâk Kiristohât komot yengât kunlipyene orop âi sâmbâ gihim kungan mewin sâp yapâek Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otgihimu âi mendâ bulâñe tetem gap. Otmu bulâñe yawuâk tetem yâhâwuapgât kârihem kinmâ âi ya biwihaje mem tuhuwuat.

⁷ Nenñe Anitâhâlen biwinenñaje kepeimurñe lohimbi nombotñaje umatñe âlâlâ ningimai. Yawu otñetâ biwinenñe orotok sâmapgât ikñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu biwinenñe galemahom lohimbi lohotñan otmâ buku otyingimain.

⁸ Kiristohâlen biwine kinmap ya ki kurihim manmâ gaman. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepñe lohimbi ekyongomune ya lok nombotñaje nâñgâñetâ gemu bet pilâm pâi emetñan mem katnekñetâ manmâ gan. Otmu gâñe yâkâlen biwihaje kepeim nâ orop tânahom den pat âlepñe ekyongom gawit ya ki kurihim manbuat. Yawu manmâ lohimbi den pat ya ekyongorâ nâñgâm biwiyene yâkâlen katñetgât nanñan. Yâhâ lok nombotñaje den ya nâñgâm hâkâñ otmâ mem âlâlâ tuhuheknomai yan Anitâhât wâtñan kinmâ ki lohotñe otbuat.

⁹⁻¹⁰ Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowân Yesu Kiristo hângângumu ge nen Anitâhât lohimbi menenekmâ manman kârikñan katnenekbuap ya sâmbâ kalop. Yakât otmâ nenñe otbin mewin yakât ki nâñgâop. Ikñe engatñeâk otmâ Kutdânenñe Yesu Kiristo hângângumu ge sâreerenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Muop yamâ benñe mumuñambâ mem yahatmu Mumuhât Amboñe Satan ya mem ge katmâ manman kârikñe mem teteningiop. Yakât den pat âlepñe eknongonñetâ nâñgâwin yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe

mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñane kepeiwin. Yawu otmunne Anitâne nine nanne baratne sâm manman kârikñahât pat kuningiop.

¹¹ Otmu nâne den pat âlepne lohimbi kâsikum yingiwêhât Anitâne aposolo âi sâm nihimu mem mansan.

¹² Âi yu mem lohimbi den pat âlepne kâsikum yingimune yakât menekmâ pâi emetñan katnekñetâ hâhiwin kakñan mansan. Yawu mansan yamâ Kiristohâlen biwinañe tiñâk kepeim mansan. Yakât otmâ âi nihiop yu biwinañe mem tuhum manmâ yâhâwomgât mâmâne otnihimap. Otmu yawuâk mâmâne otnihimu âi yu tuhum manmâ yâhâm yanak mumbom. Otmu hâmbâi Kiristone âwurem ge menenekbuawân âi yukât hâmeñe nihimu membom yakât nângâm biwi yâhâp ki otman.

¹³ Kiristohât den bulâne yakât mâtâpne nângâm henjenjuhât den kâsikum gihim gan. Den mâtâpne ya ki tâpikgum gike nângân nângân watmâ lohimbi kâsikum yingiwuat. Yawu otmâ Kiristo orop biwiyetñane kepeiakmâ konohâk otmu Anitâne manman kârikñan katgekbuap yakât biwi yâhâp ki otmâ lohimbi hon bayingiwuat.

¹⁴ Wâtgât mâmâñahât Heakne biwinenñan ge tatmapne mâmâne otgihimu Kiristohât lohimbi ikne den pat kâsikum yingim mem hewewen tuhuyekbuat sâm âi ghiwin. Ya biwihanje tiñâk mem tuhuwuatgât nanjan.

¹⁵ Emelâk topne katmâ den âiân katnekbi yan Asia hân ambolipñane tânnohonet sâm ekyongowan yamâ yâkne nâ ki tânnohowi. Sâp yan bukuyâhâtnetne, kutyetne Pihelo yet Hemohene, yâkne betnohom âlâengen ariowot.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ bukunetne âlâ, kutne Onesiporo, yâkne konok Epeso kapi pilâm Roma kapi yuân takaop. Taka pâinnekmâ kapi hawamgum yâhâm giop. Yâhâ nâmâ pâi emetñan tatmune yan taka mem tetenehop. Mem tetenekmâ pâi emetñan yâhâmune girawu me girawu tuhuneknomâi yakât nângâm ki gorâwanjiop. In tihitne bia pâi emetñan gam nekmu orowâk tatmâ den huhum biwine mem hewewen tuhuop. Otmu Kutdânenñane yâkât imbinje naomne yengât nângâyingim tihityene olâkgât ulitguman.

¹⁸ Hâmbâi sâp patoen Kutdânenñane âwurem ge menenekmu Anitâne biwinenñahât topne ekmâ otbin mewin yakât matne kâpekningiwuawân Onesiporohât nângâwanjiwuap. Emelâk gâ orop Epeso kapiân manmâ Kiristohât den kâsikum yingiminiwit yan yâkne tânnotgominiop ya nanjat.

2

Timoteone Kiristo hon bawanjiwuatgât Paulone sâop.

¹ Nanne, Timoteo, emelâk Pihelo yet Hemohenene Kiristohât âi pilâm ariowot yawu ki otbuat. Gâneâmâ Yesu Kiristohât wâtñan kinmâ kârihem hon bayingim manbuat.

² Otmu nâne Kiristohât den pat âlepne ya lohimbi kâsikum yingiwân yan gâ orowâk tatmâ nângâm gawi. Otmu âi ghiwan yakât dopneâk gâku yawuâk lok nombotne Kiristohâlen biwiyenñane kepeim manmaine lohimbi den kâsikum yinginomaihât meyekmâ âi sâm yingiwuat.

³⁻⁴ Otmu Kiristohât tem lâum âi târârâhâk mem manbuat yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângâ. Hep beroneâmâ kunlipyenñane yekñetâ ârândân olâk sâm yâkne den sâmai ya watmâ ari otñetâ dopñan otmap. Otmu umatne lâunomai yakât nângâm ki gorâyingimap. Yâkneâmâ lohimbi inñe manmai yawu ki manmai. Yakât nângâm umatne âlâlâ kakgan yâhâwuap yan gâne Kutdâ tem lâuwanjirâ yâkne gâ gekmu ârândân otbuap.

⁵ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok kinjitne orowâkne senne âlâlâ âilonjo katnetâ tatbuap ya menom sâm emet inânjan dop miakmâ yâhâmai. Dop miakmaiân lok âlâ me âlâne otmâ hilipgumai yamâ galemyenjae watyekmap. Yakât otmâ gâne manmange galemgum heñgenjum manbuat.

⁶ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâne âi kalam tuhumaije yapâ sot mem nemai. Otmu gâne Kiristohât nep ya biwihane hikum tuhuwuwat yakât matne hâmbâi gihimu membuat.

⁷ Den âlâen hâum ekgohoan yu mem mete tuhuwuwat yanâmâ Anitâne nângân nângânge mem pâron pilâhihimu manman girawu mandâ ârândân otbuap yakât topne nângâwuwat.

⁸ Yesu Kiristo yamâ Dawitihât senâmbâ gâtne. Yâkne mumu Anitâne mumunambâ mem yahatmu himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nângâm umatne âlâlâ kakgan yâhâmu biwihe ki orotok sâwuap. Nâne lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat ya ekyongom gan.

⁹ Yakât otmâ nâhât lok bâlene sâm ip kârikne hikunekmâ pâi emetjan katneknetâ hâhiwin kakjan mansan. Yâhâ nâneâmâ yawu mansan gârâmâ Kiristohât den pat ya sâm haok tuhunomaihât mâtâp yamâ ki manguyingiai.

¹⁰ Den pat ya sâm haok tuhujetâ Anitâne lohimbi meyekmâ manman kârikjan katyekmu herone kakjan manmâ yâhâmbisâihât sâm kalop. Yakât otmâ lohimbi yanêâmâ Yesu Kiristohâlen biwiyene katnetgât nângâm hâhiwin kakjan mansan

¹¹ Den yuwu ekgohomune nângârâ bulâne olâk.

“Yâkne manmanne pilâm howanân kujetâ muop. Yakât dopneâk nenje manmannenje bâlene pilâwin. Otmu Anitâne mumunambâ mem yahatmu manman kârikne mem teteningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenjae kepeim manman kârikjan manbisâin.

¹² Lohimbi belângen manmaiñe mem âlâlâ tuhuneneknetâ yâkâlen biwinenjae kepeim mannom otmuâmâ yâkne âwurem ge menenekmu orowâk tatmâ lohimbi galemyongom mannom. Yawu gârâmâ nenje betgunom otmuâmâ yâku yawuâk betnongowuap.

¹³ Yâhâ betgum biwinenje kârikne otmu mannom otmuâmâ matne umatne kâpekningiwuapgât den sâm kalop ya ki kumbuap. Ikne biwi nângân nângânjan tatmap ya pilâm yan ondop otbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu.”

Timoteone Anitâhât den ki kelangatmâ lohimbi kâsikum yingiop.

¹⁴ Den sâm aran yu Kiristohât lohimbi ekyongowuat. Otmu Anitâhât senjan kinmâ kuyingirâ den kakjan ki sahanginomai. Yâhâ den kakjan sahanginomai yanje mem bâleyekmu hiliwahonomai.

¹⁵ Otmu gâne Anitâhât den bulâne ki kelangatmâ lohimbi kâsikum yingiwuat. Anitâne nekmû ârândân olâk sâm âi sâm gihiwan ya biwihane tinâk mem yâkât den tâñ tâñâk kâsikum yingiwuat. Yawu otmâ ki anulakbuat.

¹⁶ Yâhâ lohimbi nombotjae yeñe nângân nângân watmâ den tâñât sâm den kakjan sahangimai. Yawu otmâ Kiristohât mâtâp pilâm manman bâlenjahât mâtâp watmâ dondâ otmâ hilipgumai.

¹⁷ Yakât dop kum yuwu sâmune nângâ. Lohimbi âlâ me âlâ hâk bâle teteyingimap yanje hârok mem bâleyekmu hiliwahonomai. Yakât dopneâk lok yanêâmâ den perâkne sâm bukulipyene kâsikum yinginetâ nângâñetâ bulâne otmu ya watmâ manmâ hiliwahonomai.

¹⁸ Yengâlen gâtne lok yâhâp, kutyetne Himenai yet Pileto, yâkne Kiristohât den bulâne pilâm den yuwu kâsikum yingimawot. Mumunambâ yahatnomgât dop âlâ ki tap sâm den perâkne kâsikum yingimawot. Den perâkne ya kâsikum

yiŋgimutâ buku nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Kiristohât den bulâŋe betgum mansai.

¹⁹ Yawu gârâmâ nenŋe saran aim kânâŋgâmunŋe ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâŋ kinmap yakât dopŋeâk Anitâŋe ikŋe lohimbi meyekmu yâkâlenâk biwiyeŋaŋe kepeim manmai. Yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgât yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe Kutdâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim mansai ya yeŋgât biwiyeŋahât topŋe nanŋap.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe “Kutdâhâlen biwinâŋe kepeim tem lâuwangiman,” yawu sâŋ lohimbi ekyongomai yaŋe orotmeme kiŋgoŋ pilâm manman târârâhâk mannomai.” Yawu.

²⁰ Otmu nen Kiristohât lohimbi bulâŋe lok perâkŋe orop hohet guhet mansain yakât topŋe nâŋgârâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâŋmune nâŋgâ. Emet pato âlâhât kâlehen kondo hâhâp senŋe âlâlâ topŋe topŋe tuhum katŋetâ tatmap. Tuhum katbi yamâ nombotŋe goli otmu siliwa yaŋe tuhum katbi. Otmu nombotŋe âlâmâ denŋopŋe mem kutakum tuhuwi. Otmu nombotŋeâmâ nakŋe hâwim katbi. Yâhâ emet amboŋaŋe senŋe âlâlâ nombotŋe yakât nâŋgâŋetâ yahatmu hâwurum emet biwiŋe âlâen katŋetâ tatmap yan lok papato im yahatmai. Yâhâ nombotŋe âlâmâ yakât nâŋgâŋetâ gemu ya hâwurum emet pondoân katŋetâ tatmap. Dop yawuâk nenŋe oset guset manmain.

²¹ Yâhâ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâŋe lok perâkŋe yeŋgât orotmeme bâleŋe bet pilâm keterakmâ yeŋeâk mannomai yamâ Kutdâyeŋaŋe âi âlepŋe yiŋgimu menomai.

²² Lok nombotŋaŋe nimnaom yeŋgât nâŋgân nâŋgân ya watmâ yu me ya otmai. Yâhâ lok nombotŋaŋeâmâ biwiyeŋe galemahom târârâhâk manmai. Yawu manmai yaŋeâmâ yu me ya otne sâŋ anŋoân Kutdâ ulitgunetâ nâŋgân nâŋgân âlepŋe biwiyeŋan katmap. Otmu gâŋe yawu otdâ Anitâŋe nâŋgân nâŋgânge mem pâroŋ pilâhihimu Kiristohât den lâum lok âlâ me âlâhât den sâŋ hâreyiŋgirâ ârândânŋ otbuap. Den sâŋ hâreyiŋgirâ ârândânŋ otbuap yanâmâ Kiristohât lohimbi orop biwiyeŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋginomai.

²³ Yâhâ lok nombotŋe yeŋgât biwiyeŋambâ nâŋgân nâŋgân tâŋât âlâlâ tetemap ya gâ orop alahune sâŋ otnomai ya ki nâŋgâyiŋgiuwat. Lok yawuya orop den tâŋât alahumai yan den yaŋe ba tom tomŋe otmu yaŋak den kakŋan sahaŋginomai.

²⁴ Nenŋeâmâ Kutdâ hoŋ bawaŋginomai. Yakât otmâ nenŋe lohimbi kerek ewe katyekmâ lohotŋan den kâsikum yiŋginom. Yawu otmâ yâk orop den kakŋan ki sahaŋginom.

²⁵⁻²⁶ Yawu otyiŋginom yanâmâ Anitâŋe biwiyeŋan kioŋmu nâŋgân nâŋgânyeŋe keterakyiŋgimu Kiristohât den nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋe katnomai. Yâkâlen biwiyeŋe katnomai yan Satangât paŋgoŋân kioŋmâ hoŋ bawaŋginom gai yapâ holanŋyekmu Kiristohât tem lâuwanginomai.

3

Kiristo âwurem gewuap sâp yan lohimbi yuwu otmâ mannomai.

¹ Den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgâ. Kiristo âwurem gewuapgât sâp tâlâhuwuap yan lohimbiŋe yuwu otŋetâ bâlewuap.

² Lohimbi nombotŋaŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaenomai. Hâkyeŋe mepaem tewetsenŋahâlâk nâŋgâm tepyeŋe umatŋe otbuap. Yawu otmâ bukulipyene yeŋgât nâŋgâŋetâ gemu nâŋgâm bâleyiŋginom hâiyeknomai.

Âwâ māmâlipyējaṅe mem ga katyekmâ tihityeṅe otmâ gamai yakât nāṅgâṅetâ porap otmu ki ewe katyekmâ tem lâuyiṅginomai. Otmu yakât dopṅeâk Anitâ ki ewe katmâ yâkât den lâunomai.

³ Lohimbi âlâ me âlâ yekmâ mem bâleyeknomai. Lok nombotṅaṅe otṅetâ bâlewup yakât tepyeṅe kou kâlâp semu yanâk matṅe yinginomai. Otmu den guruk sâṁ bukulipyēṅe yeṅgât belângen sânomai. Otmu bukulipyēṅe kâityongom hâmeyeṅe bitnomai. Yâhâ girawu manṅetâ âlepṅe otbuap yakât ki nāṅgânomai.

⁴ Yawu otmâ Anitâ betbaṅgim yu me ya ekṅâlem otmâ hilipgunomai.

⁵ Lok yawuya nombotṅaṅe topyeṅe kurihiakmâ Kiristohât lohimbijē otmâ memai yawuâk otmâ yeṅgâlen torokatnomai. Yawu gârâmâ biwiyēṅe maṅguakmu manṅetâ Anitâṅe ki māmâṅe otyiṅgimap. Lok yawuyāṅe Kiristohât komolân torokatmaihât sen galemâk manbuat.

⁶⁻⁷ Lok yawuyāṅe yuwu otmâ. Imbi nombotṅaṅe otṅetâ bâlemap yakât nāṅgâṅetâ biwiyēṅan hâumu girawu manmunṅe Anitâṅe nenekmu ârândâṅ otbuap sâṁ lokgât nāṅgân nāṅgân âlâ watmâ ya pilâm âlâ watmâ tuhumai. Yawu otṅetâ nāṅgân nāṅgânyeṅe hâlim milim otmu Kiristohât mâtâp ekṅetâ ki keterakiṅgimap. Yakât otmâ lok yawuyāṅe imbi yuwuya yeṅgât biwiyēṅan kioṅetâ den ya nāṅgâṅetâ bulâṅe otmu lok naomlipyeṅe yeṅgât manmanyēṅe mem bâleyiṅgimai.

⁸ Kândikum emelâk Moseṅe Anitâhât lau lâum Aihita yeṅgât lok kunṅe yâkâlen ari yâkât den ekuop yan Aihita lok yâhâp, kutyetṅe, Yane yet Yamberē, yâkṅe Anitâhât den kakṅan sâowot. Yakât dopṅeâk lok perâkṅe yeṅgât yan yaṅe Anitâhât den bulâṅe kakṅan sâmai. Nāṅgân nāṅgân bâlenjahât Amboṅe, Sataneṅe lok ya yeṅgât nāṅgân nāṅgânyeṅe mem bâleyiṅgimu Kiristohât den pat âlepṅe nāṅgâṅetâ helekṅe otmap. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

⁹ Otmu emelâk Yane yet Yamberēṅe Anitâhât den kakṅan sâowot yan topyetṅe tetekṅan tetemu lohimbijē ekbi. Yakât dopṅeâk lok perâkṅe yuâmâ sâp kâlēp ki otmuâk topyeṅe tetemu Kiristohât lohimbijē yekmâ lok kopa sânomai.

Pauloṅe Timoteo den katbaṅgiop.

¹⁰ Nanne, Timoteo, Anitâṅe māmâṅe otnihim tihitne otmâ gap yakât topṅe nāṅgâm heṅgeṅguat. Emelâk tânahom gawit yan Kiristohâlen biwināṅe kepeim yâkât den pat âlepṅe lohimbi kâsikum yingiminiwan. Sâp yan girawu manban ya nehon. Lohimbi nombotṅaṅe sâṁ bâlenihiwi ya ewe katyekmâ buku otyiṅgiwan. Otmu umatṅe âlâlâ kaknan yâhâop yan biwine ki houṅ sâop.

¹¹ Kapi kalimbu, kutyēṅe Antiok, Ikonion, Listera yan ari tatmâ Kiristohât den pat âlepṅe kapi ambolipṅe kâsikum yingiwani. Kâsikum yingimune nombotṅaṅe den ya nāṅgâṅetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhunekṅetâ hâhiwin nāṅgâm bâsok muwan. Mumbâm yamâ Kutdâṅe tihitne otmu hâmene kinop.

¹² Yakât yuwu sâṁ mune nāṅgâ. Lohimbi âlâ me âlâṅe Kiristo orop biwiyēṅaṅe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâ hoṅ bawaṅgimai yâhâmâ lok belângen manmaiṅe mem âlâlâ tuhuyekmai.

¹³ Lok perâkṅaṅe biwiyēṅe kurihiakmâ Kiristohât lohimbi kâityongom mansai. Yawu otṅetâ bâlemap yawuâk torokatmâ otmâ yâhâṅetâ dondâ bâlewup. Otṅetâ bâlemap yakât nāṅgâṅetâ bulâṅe otmu yawuâk watmâ yâhâm hiliwahonomai.

¹⁴ Yâhâ gâmâ nâṅe Kiristohât den kâsikum gihimune nāṅgâon. Ya nāṅgârâ bulâṅe otmu yâkâlen biwihāṅe kepeim manmâ gat. Yakât otmâ nâhât topne nanṅat. Yakât otmâ Kiristohât den yawuâk lâum manbuatgât nanṅan.

¹⁵ Emelâk Anitâhât poropetelipņe otmu hoņ bawalipņaje yâkât den kulemguwi ya mâmâhe buwuhaje lepatgambâek kâsikum gihiminiowot. Yakât otmâ den ya nâņgâm heņgeņgum Kiristohâlen biwihaje tiņâk kepeim manbuat. Yawu manmâ yâhâwuat otmuâmâ Kiristone âwurem ge menenekbuap yan Anitâņe manman kârikņan orowâk katnenekbuap.

¹⁶ Wâtgât mâmâņahât Heakņe Anitâhât poropetelipņe otmu hoņ bawalipņe yengât biwiyene mem hewewen tuhumu Anitâhât den ya tâņ tâņâk kulemguwi. Yakât otmâ den ya kâsikum lohimbî yingimunņe nâņgâņetâ bulâņe otmu Anitâhât topņe nâņgâm heņgeņgunomai. Yawu nâņgâm orotmeme girawu manņetâ yekmu ârândâņ otbuap yakât nâņgâņetâ haņ sâyingimu manmanyene kelihakmu mannomai.

¹⁷ Otmu nenņe Kutdâhât wâtņan kinmâ den ya nâņgâm heņgeņgum hoņ bawanņim nepņe tuhunom yanâmâ yakât bulâņe âilonņo tetewuap.

4

¹ Nâņe Anitâ yet Yesu Kiristo yetgât senyetņan kinmâ yuwu sâmunne nâņgâ. Kiristone âwurem gewuap yan lohimbî emelâk muwi, me yiwerene mansain yu, otmu hâmbâi tetem mannomai, kerek nengât biwinenņe ekbuap. Yawu otmâ nenņe yâkâlen biwinenņaje kepeimain nenâmâ menenekmâ manman kârikņan katnenekmu manbisâin. Yakât nâņgâm den yuwu sâmunne nâņgâm lâum manbuat.

²⁻⁴ Hâmbâi Kiristone âwurem gewuap sâp ya tâlâhuwuap yan Anitâhât hoņ bawalipņaje ikņe den bulâņe lohimbî tâņ tâņâk kâsikum yinginomai. Kâsikum yinginetâ lohimbî nombotņaje ki nâņgâm nâņgâm mannomai. Ki nâņgâm nâņgâm manņetâ ândâpyene kârikņe otbuap. Yawu manmâ lok âlâ me âlâņe den lohotņan kâsikum ningim herone kakņan katnenekņetâ manne sâm yeņe engatyeneâk otmâ lok yawuya yengât pâinyeknomai. Yawu gârâmâ lok perâkņe mem teteyekņetâ den tâņât topņe topņe kâsikum yinginetâ nâņgânomai. Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ Kiristohât den kâsikum yinginom. Lohimbî belângen manmaine Kiristohâlen biwiyene katņetgât gâņeâmâ hewewen otmâ den pat âlepņe ya sâm holaņmâ engatyen gewuat. Yâhâ nombotņaje nâņgâņetâ umatņe otmap yâhâmâ mem hewewen tuhuyekbuat. Yâhâ nombotņe âlâņeâmâ nâņgâm pâpgumai yamâ lohotņan kâsikum yingirâ nâņgân nâņgânyene pâron sâmu haņ sâyingiwuap.

⁵ Otmu wuân me wuân gâhâlen tetewuap yan biwihe ahom niakmapgât galemahom manbuat. Otmu lok belângen manmaine mem âlâlâ tuhuhekņetâ hâhiwin kakņan manmâ yâhâwuat yan Anitâhât wâtņan kinmâ hoņ bawanņim Kiristohât den pat âlepņe kâsikum yingim heņgeņguwat.

⁶ Yâhâ nâ otnihinomai yakât nâņgâm den âlâen hâum sâmunne nâņgâ. Emelâk papatolipnenņaje Anitâ mepaem yan noniņ bulimakao gâim katbaņgiminiwi. Yakât kakņan wain to moselenetâ gemu yan Anitâņe nâņgâmu ârândâņ otminiop. Yakât dopņeâk nâ nohoņetâ mumbom yan hepņaje gemu ârândâņ otbuap.

⁷ Emelâk Kutdânenņaje menekmâ aposolo âi sâm nihiop ya biwinaņe tiņâk mem tuhumm gan. Yakât nâņgâmunne ârândâņ oap. Otmu âlâ torokatmâ tuhumbâmgât dop âlâ ki tap.

⁸ Kutdâhâlen biwinenņaje kepeim manmain. Yakât âwurem ge menenekbuap nâņgâm mambotbaņgimain. Yâhâ âwurem ge menenekbuawân biwinenņe ekmâ hâmeņe tâņ tâņâk ningiwuap. Nâņe hoņ bawanņimune nekmu ârândâņ otmap. Yakât otmâ hâmeņe âilonņo nihimu membom. Sâp yan pat yakât bulâņe nihimu membom.

Den bâiņe sâġ hâreop.

⁹⁻¹² Aiop, bukunenņe âlâ, kutņe Dema, yâkņe ikņe manmanņahâlâk nâņgâmu yahalop. Yawu otmâ nâ pilânekġâ Tesalonike kapiân ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Kerese, yâhâmâ hâņgâņgumune Galatia yeņgâlen ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Tito, yâhâmâ hâņgâņgumune Dalimati yeņgâlen ariop. Otmu âlâmâ, kutņe Tikiko, yâhâmâ hâņgâņgumune Epeso kapiân ariop. Bukunenņe âlâmâ, kutņe Luka, yâk konok nâ orop mansait. Yâhâ bukunenņe âlâ, kutņe Mareko, yâkņe gurâ Kiristohât lohimbġi hoņ bayiņgġimu nâņgâġmune âiļoņgo oap. Yakât otmâ gâņe mendâ yâk orowâk in yawu takaromawot.

¹³ Otmu Epeso kapi pilâm yuân takare sâġ aņgoân Toroa kapiân garomawot. Yan ga lok âlâ, kutņe Kapo sâġ, yâkât emelan nâhât siruhât hâk katipņe otmu ekap âlâlâ katban ya mem takaromawot.

¹⁴⁻¹⁵ Lok âlâ, kutņe Alesande, yâhâmâ goli, siliwa otmu kât kârikņe âlâlâ um kutakumap. Yâkņe nâhât den kakņan sâġ dondâ mem bâlenehop. Yakât otmâ yâkât sen galem otdomawot. Yawu otniņiop yakât matņe Kutdânenņe kâpekaņgiwuap.

¹⁶ Aņgoân den âiân katnekbi yan bukulipne kerekņe betnohowi. Yakât Anitâņe ki nâņgâyiņgġimu bâlewuapgât naņgan.

¹⁷ Sâp yan Kutdâņe ki betnohop. Yâkņe mem hewewen tuhunekmu nine topne ekyongowan. Otmu Kiristohât den pat ya pâku lohimbġi yeņgât kunlipyeņe ekyongomune nâņgâġmune heņgeņguwi. Yawu otmâ Kutdâņe nâņgânihimu holaņnekņetâ gem ariwan.

¹⁸ Otmu yakât dopņeâk Manman Bâleņahât Amboņe, Satanņe mem bâleneġmapgât Kutdâņe tihitne otmâ yâhâwuap. Otmu hâmbâi mâne sârerenekmu himbimân manmâ yâhâwom. Yakât nâņgâġmune Anitâ heroņe nâņgâwanġim mepaembisân. Ya bonņanâk.

¹⁹ Den bâiņe sâwoman. Lohimbġi yâhâp, kutyetņe Akuila yet Pirisila, nâņgâyiņgġian. Otmu Onesiporohât imbiņe naomņe yeņgât nâņgâyiņgġian.

²⁰ Yâhâ bukunenņe Erasto yamâ Korinti kapiân takawin yan katmunņe mansap. Otmu âlâmâ, kutņe Toropimo, yâhâmâ mesek otmu yaņak Milete kapiân takawin yan katmunņe mansap.

²¹ To yambu otmâ mâtâp maņguyitġimapgât in yawu takaromawot.

Yuwulo, Puren, Lino, Kalaria otmu Kiristohât lohimbġi nombotņe gurâ nâņgâhihi.

²² Kutdâ orop manbuat.

Anitâņe ikņe lohimbġi yeņgât tihityeņe olâġgât naņgan.

Nâ âwâhe,
Paulo

Tito Pauloꝝe Titohât ekap kulemgum katbangiop.

O nanne Tito,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboꝝaꝝe Kiristohât aposolo sâꝝm âi nihimu mem hoꝝ bawanꝝim mansan. Anitâꝝe lohimbi nâꝝngâꝝyĩꝝgim Kiristohât pat kuyĩꝝgimu mansai. Yâkꝝe Kiristohât den nâꝝngâꝝnetâ keterakyĩꝝgimu yâkâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim târârâhâk manꝝetgât Kiristoꝝe hâꝝngâꝝnnohomu yâkât den bulâꝝe kâsikum yĩꝝgim mansan.

²⁻³ Anitâ Den bulâꝝahât Amboꝝaꝝe hân himbim ki kândikyoꝝgop yapâek nen manman kârikꝝahât pat kuningiop. Pat yakât topꝝe sâꝝm tetem lohimbi ekyongowomgât sâpꝝe kalop. Otmu sâp kalop ya ekmu ârândâꝝ otmu Kiristo hâꝝngâꝝngumu ge mâtâwân tetenihim âi nihiop. Âi nihiop ya mem yen orop manman kârikꝝan mannom sâꝝm biwinaꝝe yakât mem mansan.

⁴ Tito, emelâk nâꝝe Kiristohât den pat âlepꝝe ekgohomune nâꝝngâꝝrâ bulâꝝe otmu yâkâlen biwihe kalon. Sâp yapâek netꝝe nanꝝe âwâꝝaꝝe tânahomawot yakât dopꝝeâk tânahom yâkâlen biwinetꝝaꝝe kepeim hoꝝ bawanꝝim gait. Nâꝝe gâhât nâꝝngâꝝm Anitâ yuwu sâꝝm ulitguman. “O Awoꝝne Anitâ, gâꝝe Kiristo hâꝝngâꝝngurâ ge sârerenenekmâ muop. Otmu gâꝝe mumuꝝambâ mem yahatdâ gike orowâk tawot. Yetꝝe Titohât tihitꝝe otmutâ biwi nâꝝngâꝝn nâꝝngâꝝnꝝaꝝe sânduk sâekgât nâꝝngâꝝman.” Yawu sâꝝm ulitguman.

Kiristohât komot yeꝝgât kunlipyeꝝe

⁵ Anꝝoânâmâ Kirit yeꝝgâlen ari kapi ârândâꝝ hawamgum Kiristohât den pat âlepꝝe ya lohimbi dondâhâlâk ekyongomutꝝe nâꝝngâꝝnetâ bulâꝝe otmu yâkâlen biwiyeꝝe katbi. Otmu gâꝝe lohimbi galemyongorâ yâkâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim yâk orop konohâk otꝝetâ manmanyeꝝe kelihakbuapꝝgât kunyeꝝe katgekban. Kunyeꝝe katgekâ Kiristohât komolipꝝe yeꝝgâlen ari lohimbi yeꝝgât galemlipyeꝝe lok yuwuya mem katyekbuatꝝgât sâꝝm ekgohowan.

⁶⁻⁷ Lok yaꝝe to kârikꝝe ki nem biwi hâlím otmai. Me ki kuk otmâ lohimbi mem siriken soroken katyekmai. Me bukulipyeꝝaꝝe den ekyongonetâ nâꝝngâꝝm yan ândâpyeꝝe ki kârikꝝe otmap. Me lohimbi nombotꝝaꝝe otꝝetâ bâlemap yakât tepyeꝝe ki kou kâlâp semap. Me bukulipyeꝝe yeꝝgât iri sikumyeꝝe ekꝝâlem ya meyiꝝgine sâꝝm ki kâityongomai. Yâkꝝe târârâhâk manꝝetâ ya yeꝝgât hakyenân tosa âlâ ki tetemap. Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai. Otmu nimnaomlipyeꝝaꝝe Kiristohâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim tem lâuwanꝝimai. Otmu âwâ mâmâlipyeꝝe yeꝝgât gurâ ki mete pirik otyiꝝgimai. Yawu otmâ manꝝetâ lohimbiꝝe ki sâꝝm bâleyiꝝgimai.

⁸ Lok yan yuꝝe yuwu manꝝetâ ârândâꝝ otmap. Lohimbi nembe kalem otyiꝝgimai. Otmu orotmeme âlepꝝe otneâk nâꝝngâꝝmai. Biwiyeꝝe galemahom kilik milik manꝝetâ lohimbiꝝe manmanyeꝝe ekꝝetâ ârândâꝝ otmap. Biwiyeꝝaꝝe Anitâhâlen kepeim tem lâuwanꝝimai.

⁹ Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâꝝe kâsikum yĩꝝgiwan ya nâꝝngâꝝm biwi yâhâp ki otbi. Den yan yu biwiyeꝝaꝝe tiꝝâk mem lohimbi kâsikum yĩꝝgiꝝetâ nâꝝngâꝝm biwiyeꝝe hewewen otbuap. Yâhâ lohimbi nombotꝝeâmâ den kâsikum yĩꝝgimai ya nâꝝngâꝝnetâ tâꝝnât otmu den kakꝝan sânomai. Ya yeꝝgât enꝝatyeꝝan geꝝetâ den ya nâꝝngâꝝnetâ keterakyĩꝝgim heꝝgeꝝguwuap.

Lohimbi dondâhâlâkne den tâñât nângâñetâ nângân nângânyene hâlim milim olop.

¹⁰ Topne yuwuhât otmâ lok yawuya meyekmâ galemlipyene katyekbuat. Lohimbi dondâhâlâkne kunyene kârikne otmu den tâñât ya bukulipyene yengât biwiyenân kionetâ nângân nângânyene hâlim milim otmap. Otmu Yura lok nombotñane hâkyene torehenñan undip tuhuangñetgât dondâ sâm hilipgumai. Yâkne den âlâlâ kâsikum yingimai ya nângâmune nahat otmap.

¹¹ Yawu gârâmâ lok imbi naomlipyene oropne yâk yengâlen torokatñetâ den tâñât kâsikum yingimai. Yawu otñetâ lohimbine den kâsikum yingimai ya nângâñetâ bulâne otmap. Yakât otmâ tewetsenne pato meyingimai. Yawu otmai yan anunyenahât ki nângâmai. Yawu otmâ yâhâmaihât kuyingiwuatgât nanñan.

¹² Emelâk embânân Kirit yengât tâmbâlipyene yengât poropete âlâne manmanyenahât topne nângâm den kulempuop ya yuwu tap.

“Kirit kapi ambolipne kerekne den perâkne sâmâi. Âi nep ki tuhum konam im tatmâ bât kandiânâk nemai. Yawu otmâ bukulipyene mem bâleyekmai.”

¹³⁻¹⁴ Den kulempuop yakât nângâmune bulâne otmap. Yura nengât tâmbâlipnenne yengât biwiyenambâ den tâñât âlâlâ tetemu alahum gai. Den ya lok yawuyane torokatmâ kâsikum anjim yakât nângâñetâ yahatmap. Otmu nombotñane Kiristohât den bulâne nângâñetâ helekne otmu pilâm yeje engatyeneâk girem den âlâlâ bukulipyene orop alahum ya watmai. Yawu gârâmâ lokgât nângân nângân watmâ yâhâmaihât Kiristohât den kâsikum yingirâ nângâñetâ keterakyingimu yâkâlenâk biwiyenane kepeim mannomai.

¹⁵ Lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmai ya yengât Anitâne nine nanne baratne koko salek sâmâp. Otmu wuân me wuân hânân kalop ya lohimbi yane ekñetâ âlepneâk hârok otmap. Yawuhât otmâ yu me yakât hâi sapa ki manmai. Yâhâ lohimbi nombotñaneâmâ Kiristohât den nângâñetâ helekne otmap. Nângâñetâ helekne otmu yeje engatyeneâk otmâ orotmeme bâlene watmâ gai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyene hâlim milim otmu orotmeme âlepne me orotmeme bâlene ya ki ekmâ kiwilimai.

¹⁶ Anitâhâlen biwinenñane kepeim yâkât den topñambâek nângâmain sâm bukulipyene ekyongomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den longâñetâ yekmu dondâ bâlemap. Otmu nenñe gurâ manmanyene ekmunne lok perâkne yawu otmap. Yakât otmâ âi yingimunne Anitâhât tem lâum yâkât lohimbi mem hewewenñ tuhuyeknomaihât dop âlâ ki tap.

2

Titoñe Kiristohât den kâsikum yingiwuapgât Paulone sâop.

¹ Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâne topñambâek nângâm lâumunne manmannenne kelihakmu mansain yakât topne kâsikum yingiwuatgât nanñan.

² Lok yane biwiyene galemahom to kârikne ki neñetâ biwiyene hâlim otbuap. Kiristohâlen biwiyenane tiñâk kepeim yâkât lohimbi orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manñetâ lohimbine yekmâ ewe katyeknomai. Otmu lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yan biwiyene ki houñ sâwuap.

Imbilipyene yengât sâop.

³⁻⁵ Anitâne imbilipyene yekmu ârândân olâkgât manmanyene galemahom hengenñum mannomai. Den guruk, me den golâ, me den belângen ki sânomai. Otmu to kârikne neneâk ki nângânomai. Otmu biwiyene loklipyene yengâlenâk katmâ tem lâuyingim betyenehen ki kionomai. Yawu otmâ nimnaomlipyene

wawaeyekmâ tat tat memeyen̄e galem̄gum hengen̄gunomai. Yawu otmâ manman âlep̄ñahât mâtâp ya baralipyen̄e tiripyon̄oñetâ watnomai. Otmu lohimbi belângen manmain̄e yekmâ Kiristohât den pat âlep̄ñe yakât ki sâmbâlenomai.

Lok sihan yengât sâop.

⁶ Otmu lok sihan yañe yawuâk biwiyen̄e galemahom kilik milik mannomai.

⁷⁻⁸ Yawu manñetgât gâ gikak senyen̄an târârâhâk manmâ orotmeme âlep̄ñe otmâ manbuat. Otmu Kiristohât den ya ki kelan̄gatmâ kâsikum yin̄giuwat. Den ya tâñ tâñâk ekyongorâ ya nân̄gâm den kakñan sânomaihât dop ki otbuap. Otmu lohimbi belângen manmain̄e sâmbâleningim mâtâp man̄guningine sâmbâp̄gum pilânomai. Yawu otnomai ya yengât nân̄gâyin̄ginetâ kakñe otbuap.

Âi lok yengât sâop.

⁹ Otmu kunlipyen̄añe âi lok ya yekñetâ ârândân̄ olâkgât ewe katyekmâ yâk yengât tem lâunomai.

¹⁰ Otmu ki kombo tuhunomai. Yawu otmâ Anitâhât den kâsikum yin̄giwin ya biwiyen̄añe kepeim tâñ tâñâk watmâ manñetâ lohimbi belângen manmain̄e yekñetâ ârândân̄ otbuap. Yekñetâ ârândân̄ otmu Anitâ Tihit tihit Amboñahât nân̄gân̄etâ yahatbuap.

¹¹ Anitâñe ikñe en̄gatñeâk otmâ Yesu Kiristo hân̄gân̄gumu giop. Ge manmâ nengât tosanen̄e pilâningim manman kârikñahât mâtâp tiripnongop yakât yuwu sâmun̄e nân̄gâ.

¹² Emelâk nen̄e Anitâhât topñe ki nân̄gâm nen̄e en̄gatnen̄eâk watmâ orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ manminiwin. Yawu manmun̄e Kiristohât den pat âlep̄ñe eknongon̄etâ nân̄gâmun̄e keterakningimu orotmemenen̄e bâleñe pilâm biwinen̄e galemahom mansain. Yawu otmâ Anitâhâlen biwinen̄añe kepeim tem lâuwan̄gim mansain. Yawu mansain yakât lohimbi belângen manmain̄e otñetâ kin̄goñ otmap yawu ki otnom.

¹³⁻¹⁴ Anitâ yet Kiristo dopyetñe konok. Yawu gârâmâ Kiriston̄e nengât toсахât otmâ ge kawenen̄an kinmâ muop. Anitâñe mumun̄ambâ mem yahalop yan Manman Bâleñe Amboñahât pan̄goñâmbâ holañnenehop. Holañnenekmu yâkâlen biwinen̄añe kepeim mansain. Yawu otmâ orotmeme âlep̄ñeâk otmâ mannehât menenekmâ tosanen̄e pilâningimu mansain. Yawu manmun̄e yâkñe âwurem ge sâreerenekmâ manman kârikñan katnenekmu heron̄e kakñan manbisâin. Yakât nân̄gâm biwinen̄e mem manmâ yâhân̄om.

¹⁵ Den ekgohon̄an yu Anitâhât sâtgât otmâ kâsikum yin̄girâ nân̄gân̄etâ biwiyen̄e hewewen̄ otbuap. Yawu otdâ lohimbin̄e nân̄gâhinh̄etâ ki gewuap. Otmu den yu lohimbi nombotñañe ki nân̄gâm nân̄gâm otnomai yamâ sâyin̄giuwat.

3

Biwinen̄e galemahom lohimbi kerek ewe katyekmâ mannom.

¹ Gawaman paton̄e galem̄lipyen̄e katyekñetâ kinsai ya Kiristohât lohimbi kerekñe yâk yengât amutgen manmâ orotmeme âlep̄ñeâk otmâ mannomaihât ekyongowuat.

²⁻³ Kândikum emelâk nen̄e Anitâhât topñe pâp̄gum nân̄gân̄ nân̄gân̄ bâleñe biwinen̄ñambâ teteop ya watmâ otnehâlâk nân̄gâm ihilâk mahilâk otminiwin. Lohimbi âlâ me âlâñe tep hero kakñan manñetâ yekmâ sen̄e âlâlâyen̄e ekñâlem meyin̄gine sâmbâ nân̄gâminiwin. Otmu lohimbi nombotñe orop kasa oran̄giminiwin. Yawu otmâ biwi nân̄gân̄ nân̄gân̄nen̄e dondâ bâlemu manmun̄e kin̄goñ man̄goñ otminiop. Yawu otminiwin yakât nân̄gâm gân̄e

ekyongorâ ki hâiaknomai. Otmu den belângen ki sahaŋginomai. Lok nombotŋaŋe den kakŋan sahaŋginomai yamâ eweyiŋgim lohotaŋan otyiŋginomai. Otmu nombotŋaŋe kuk otmâ mem ge katyekne sâm otnomai ya mem sânduk tuhuyeknomai.

⁴⁻⁵ Emelâk orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otmâ manminiwin yan Anitâ Tihit tihit Ambonaŋe ikŋahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu ge hohetnenŋan tetem manmâ nengât tosaŋhât otmâ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋe katmunŋe toen katnenekŋetâ yapâ gâtŋaŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâm umam sâningiop. Yawu otmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge biwinenŋan ge kelihahop. Biwinenŋan ge kelihakmu manman âiŋe teteningimu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuningiop.

⁶⁻⁷ Yâhâ Anitâŋe ikŋahâk Kiristo hâŋgâŋgumu ge nengât tosaŋhât otmâ muop. Mum yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât otmâ Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak nengâlen hâŋgâŋgumu giop. Ge mem hewewey tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋe katmunŋe manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteningiop. Otmu Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu nine nanne baratne sâm manman kârikŋahât pat kuningiop. Manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe menom sâm biwinenŋe mem mansain.

⁸ Den ekgohoan yu nâŋgârâ bulâŋe otmu biwihan katmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmai ya topŋambâek ekyongorâ lâum mannomai. Yawu manmâ manmanyenŋe kelihakmu biwiyenŋe galemahom heŋgeŋgum orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yan lohimbiŋe manmanyenŋe ekŋetâ ârândâŋ otmu yenŋe biwiyenahât topŋe nanŋaŋginomai.

⁹ Yâhâ tâmbâlipyenŋe tetem sambe sambe otbi ya yenŋât den pat ya lok nombotŋaŋe gâ orop alahune sâm otnomai yan ki nâŋgâyŋgiuwat. Me biwiyenambâ nâŋgân nâŋgân tâŋât âlâlâ tetemu den kakŋan sahaŋgine sâm otnomai ya gurâ ki nâŋgâyŋgiuwat. Yâhâ orowâk den sahaŋginomai yanâmâ nâŋgâm bâleŋgim hionaknomai. Otmu emelâk Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya Yura papatolipnenŋaŋe yenŋe nâŋgân nâŋgân yan torokatbi. Den torokatbi ya lâunomgât sâŋetâ ki nâŋgâyŋgiuwat. Den alahumai yan biwiyenŋe ki kelihakmu mansai. Yakât otmâ den yawu yakât nâŋgâmune helekŋe otmap.

¹⁰ Lohimbi yawuyenŋe den tâŋât yakât nâŋgâŋetâ yahatmu den kakŋan sahaŋgiŋetâ Kiristohât lohimbiŋe hionakmaiŋhât kuyŋgiuwat. Kuyŋgirâ ki nâŋgâhihinomai otmuâmâ âlâkuâk kuyŋgiuwat. Yâhâ ândâpyenŋe kârikŋe otmu yawuâk otmâ yâhânomai yanâmâ Kiristohât lohimbi ekyongorâ betyonŋetâ mannomai.

¹¹ Lohimbi yawuyenŋe Kiristohât den tâpikgum otmâ hilipgum manŋetâ Anitâŋe yekmu bâlemu hiliwahonomaiŋhât pat mansai.

Den bâiŋe sâop.

¹² Nâŋe kapi yu pilâm Nikopoli kapiân ari to yambu pesuk sâek sâm mambotbom. Yakât otmâ gâŋeâmâ Kirit pilâm Nikopoli kapiân in yawu takarâ penaŋgiakdom. Yakât nâŋgâm bukunenŋe âlâ hâŋgâŋgumune taka gâhât gewâk mem tatbuap. Yâhâ Atema me Tikiko hâŋgâŋgumune takawuap yakât ki nâŋgâm heŋgeŋguan.

¹³ Otmu bukuyâhâtnenŋe yâhâp, kutyetŋe Sena yet Apolo sâm, yâkŋe Kirit yenŋâlen kapi titipâ tatmâ arap yan takaromawot. Yâhâ Senaŋe âi yuwu mem manmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe otmâ hilipguai sâm tembe lâuŋe meyekmâ den âiân katyekŋetâ kinmai. Yaŋe topyenŋe sâm teteakŋetâ Senaŋe tânyongomu

den sâm hâreyingimai. Aiop, gâhâlen takaromawot yan mâtâp meytgiwuatgât nanġan.

¹⁴ Gâ gikiâk mâtâp meytgiwuatgât ki yan. Kiristohât lohimbi ekyongorâ orotmeme âlepġeâk otmâ lohimbi umburuk mansai yawuya buku otyingim tânyongonomai. Yakât nâġgâm Sena yet Apolo yetgât mâtâp meytginomaihât nanġan.

¹⁵ Nâ orop nep tânahom mansain orowâk nâġgâhihiain. Otmu Kiristohât lohimbi ya gurâ nâġgâyingian ya ekyongowuat. Anitâġe yen orop tatmâ tihityeġe otmu manġetgât nanġan.

Nâ âwâhe,
Paulo

Pilemon Pauloŋe Pilemongât ekap kulemgum katbaŋgiop.

O bukune Pilemon,

¹ Nâmâ Paulo. Nâŋe Kiristohâlen biwinaŋe kepeim yâkât den pat âlepŋe lohimbi ekyongoman. Yawu otmune yakât lok nombotŋaŋe menekmâ pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan. Otmu bukunenŋe âlâ, Timoteo, yâk orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahomait.

Emelâk gâ orowâk Kiristohât âi mem gawin.

² Yakât otmâ gâ otmu imbihe Apia, yetgât nâŋgâyitgait. Otmu lok âlâ, kutŋe Arikipo, yâhâmâ hep beronŋe kunlipyenŋe yengât tem lâuyiŋgim manmai dop yawuâk Kiristohât tem lâuwaŋgim mansap yâkât gurâ nâŋgâwaŋgait. Otmu lohimbi nombotŋe gâhât emelan menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo yetgât den alahum mepaeyelekmai yen hârok yengât nâŋgâm ekap yu kulemgum katyiŋgait.

³ Awonŋennenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe yetŋe engatyetŋeâk nâŋgâyŋgim tihityenŋe otmutâ yengât biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât ulitgum gamait.

Pilemonŋe Kiristohât lohimbi hoŋ bayŋgim manop.

⁴⁻⁵ Gâŋe Kiristohâlen biwihanaŋe tiŋâk kepeim tem lâuwaŋgim iŋŋe lohimbi hoŋ bayŋgim gamat yakât den pat sâŋetâ nâŋgâwan. Yakât nâŋgâm Anitâ ulitguman yan gâhât nâŋgâm mepa sanŋan otbaŋgiman.

⁶ Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmunŋe manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteningimap. Topŋe katmâ yâkâlen biwinenŋe katbin yan manman âlepŋahât bulâŋe teteningiop yakât topŋe tipŋe nâŋgâwin. Yâhâ gâ orop Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmâ yâhânom yan manman âlepŋahât bulâŋe teteningimap yakât topŋe nâŋgâm henŋenŋunomgât Anitâ ulitguman.

⁷ Bukune, gâŋe Anitâhât lohimbi yengât nâŋgâyŋgim biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhumm gat yakât den pat sâŋetâ nâŋgâmune biwine hewewenŋe otmu heronŋe nâŋgâm mansan.

Pilemonŋe Onesimo mem buku tuhuâkgât Pauloŋe ekuop.

⁸⁻⁹ Gâhât den pat ya nâŋgâmune âilonŋo otmap. Yakât otmâ yuwu sâmunen nâŋgâ. Yesu Kiristo iŋŋak menekmâ aposolo sâm âi nihimu yâkâlen biwinaŋe kepeim tem lâuwaŋgim gan. Yakât otmâ menekmâ pâi emetŋan katnekŋetâ mansan. Otmu Kiristohât sâtgât otmâ hoŋ bawaŋgim gan. Yakât otmâ den sâm gihiwomgât dop tap.

¹⁰⁻¹¹ Yawu gârâmâ nâŋgâhihiman yakât den lohotŋan yuwu ekghomune nâŋgâ. Emelâk lok âlâ, kutŋe Onesimo, yâkŋe gâ hoŋ bahihim manmâ yâhâwuapgât Roma lok kunŋe âlâŋe nep sâm waŋop. Yâhâ yâkŋe hoŋ bahihim manmâ manmâ otmâ hilipguop. Otmâ hilipguop yakât matŋe nihimap sâm yâkŋe gâ pilâhekmâ waŋga mem Roma kapi yuân takaop. Yawu gârâmâ sâp âlâen nâŋe Kiristohât den pat âlepŋe ekumune nâŋgâmu bulâŋe otmu yâkâlen biwiŋe kalop. Yawu otmâ baralipyenŋe âwâ mâmâlipyenŋe tânyonŋetâ mansai yakât dopŋeâk yâkŋe tânnohomu mansait.

¹²⁻¹⁴ Yakât otmâ nâŋe nâŋgâwaŋgimune nine nanne kambiamne yawu oap. Nâŋe Kiristohât den pat âlepŋe lohimbi ekyongomune nâŋgâmaiâhât

mem pài emetjan katnekjetâ manmâ gan. Yawu gârâmâ gâje taka tânohowuatgât dop ki tap. Yakât otmâ gâje nângârâ Onesimone nâ orowâk tatmâ tânohowuapgât nanjan. Yawu gârâmâ ki ekghomune nângârâek tânohowuapgât ki nanjan. Yâhâ nâje alitmune orowâk tatmâ tânohowuap yamâ gâje nâhâitje ikje engatjeâk otmap yawu nângânihiuwat. Yawu nângânihimatgât nâje hângângumune gâhâlen taka hoj bahihiuwap. Gâhâlen taka hoj bahihim manbuap me pilârâ ikje nângân nângân watmâ manbuap yamâ gikak nângâuwat dopjan otbuat.

¹⁵ Emelâk pilâhekmâ nâhâlen takamu Kiristohât den pat âlepje ekumune yâkâlen biwiñaje kepeim mansap. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk nâje hângângumune gâhâlen âwurem taka nep ya biwiñaje tiñâk mem hoj bahihim manbuap. Topje yawuhât mon pilâhekmâ nâhâlen takaop.

¹⁶ Emelâk ki pilâhekmâ nâhâlen takaop yan yâkje gâhât hoj bawa konok manop. Yâhâ sâp yiwerene Kiristohâlen biwiñaje kepeim mansap. Yakât otmâ hângângumune gâhâlen taka hoj bahihim manbuap. Gâje Onesimo orop Kiristohâlen biwiyetñaje kepeim manmutâ yelekmu dop konohâk otbuap. Yakât nângâm lohotjan otbañgiuwat. Nâje dondâ nângâwanjian. Otmu gâhâlen âwurem takawuap yan gâku yawuâk nângâwanjian.

¹⁷ Gâje nâ orop biwinetñaje kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât lohimbî hoj bayingimait. Yawu otmâ gâhâlen takamune enakmâ herone nanjanjim parahuakdomgât nanjan. Yawu gârâmâ yakât mâtâpje ki tetenihiap. Yakât otmâ Onesimo hângângumune gâhâlen takamu buku otbañgiuwatgât nanjan.

¹⁸ Yâhâ emelâk wuân me wuân gâhât otmâ hilipguop me wuân me wuân wanjâ matje ki gihiop. Yakât gâje eknohorâ nâje matje gâ kâpekgihiwom.

¹⁹ Den yan yu nângâm engat yâhâp otmatgât lok pepa kulemgwap yu ekumune kiripi nihimu ninak kulemgwan yu ekbuat. “Nâ Paulo, nâje Onesimohât tosa yakât matje gâ kâpekgihiwom.” Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângâ. Nâ ninahâk Kiristohât den pat âlepje ekghomune nângârâ bulâje otmu yâkâlen biwihe kalon. Yawu otdâ Anitâje manman kârikñahât pat kuhihimu mansat. Buku, yakât matje nihi sâp ki ulitghoman.

²⁰ Gâje nâ orop biwinetñaje kepeiakmâ konohâk otmu Kiristo hoj bawañjimait. Yakât otmâ den ekghoan yu nângâm bukunetje gâhâlen takamu buku otbañgiuwat. Yawu otbuat yan biwine hewewen otmu herone nângâwom.

²¹ Otmu den kulemgum katghian yu ekmâ nângârâ tepge hewewen otmu buku otbañgiuwat. Yakât nângâm engat yâhâp ki oan.

²² Otmu den âlâ yuwu sâmune nângâ. Roma yengât lok kunyenaje tembe lâulipje ekyongomu yâkje holañnekjetâ yengâlen takamune enaknomgât yeje Anitâ ulitgum manmai. Yeje Anitâ ulitgumai ya nângâm Roma yengât biwiyenjan kionmu holañnekjetâ yengâlen takawomgât biwine mem mansan. Yakât otmâ emet henjenjetâ tatmu yan taka imbomgât nanjan.

Den bâñe sâop.

²³ Bukunetje âlâ, kutje Epapara, yâkje Yesu Kiristohât den pat âlepje ya lohimbî ekyongop. Yakât otmâ mem pài emetjan katjetâ orowâk tatmâ gait. Yâkje nângâyijiap.

²⁴ Otmu bukulipnenje nombotñaje Kiristohât den pat âlepje ya Roma kapi ambolipje kâsikum yingim mansai ya yengât kutyeñamâ yuwu. Mareko, Aristako, Dema, Luka. Yâkje gurâ nângâyijiai.

²⁵ Kutdânenje, Yesu Kiristo, tihitnenje otmapje biwi nângân nângânenje mem kepeimu konohâk manmâ yâhânom. Ya bonjanâk.

Nâ bukuhe,

Paulo.

Hewuraio

Anitâ yet Yesu yetgât dopyetne konohâk oap.

¹⁻² Yura lohimbi, Anitâ nanjahât topne ekyongomune nângânet. Anjoân topne katmâ tâmbâlipnennane ikne topne nângâm hejengejnetgât Anitâne ikne den poropetelipne yengât biwiyenjan kalop. Biwiyenjan katmu yâkne lohimbi ekyongonetâ nângâwi. Poropetelipnane den sâwi yakât bulâne yamâ Anitâne nanne hângângumu giop. Otmu nanjahât topne yamâ yuwu. Embânâmbâek hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâne nanne ombe bisine orop biwiyetnane konohâk otmâ hân himbim pitu me senne âlâlâ topne topne kândikuowot. Otmu senne âlâlâ kândikuowot ya nannane galemguâk sâm Âwânane sâm wanop. Yawu gârâmâ nanjane kârikne otmâ hân himbim me senne âlâlâ topne topne ya hohem tatmap. Otmu tatmâ yâhâwiop.

³ Otmu âwâ nan yâk yetgât topyetne yamâ dop konohâk oap. Yakât dop kum sâmune nângânet. Sikopne pilâm dengânân hâumu gilen belej sâmap dop yawuâk Anitâhât towatne Yesuhâlen tetemu ekbin. Otmu Âwânane nanjahât nângâm nen umam sâningiâkgât nanjane hânân yuân ge nengât tosanenjahât matne mem muop. Mumu hanguwi yamâ lohimbine yâkât nângânetâ yahalâkgât âwâne Anitâ manman ambonane mumunambâ mem yahalop. Yahatmâ himbimân yâhâmu âwâne Anitâ orop tawot.

Anitâ nanjane anelo kerek yengât kunyene tatmap.

⁴ Anitâne nanne orop dop konohâk tawot yâkât nângâmu yahalop. Yawu otbanjim anelo yamâ yâkât amutgen katyehop. Yakât topne yuwu.

⁵ Emelâhâmâ Anitâne den yuwu sâm nanne ekuop ya poropete âlâne kulempuop.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerene yu yakât topne sâm teterâ lohimbi kerekne ekmâ nângânet sâm katgeksan.”

Yawu sâm ekuop. Otmu torokatmâ sâop.

“Nine nanne kambiamne”. Otmu yâku yawuâk “Awojne” sâop.

Anitâne den sâmu kulempuop yamâ anelo yengât ki sâop. Yesuhât nângâm sâmu kulempuop.

⁶ Anitâhât nanne himbimânâk tatmâ irak hângângumu hânân gewe sâm olop. Sâp yan Anitâne ikne nanjahât anelolipnane nângânetâ yahatmu haonmâ ârândân mepaenjetgât den ekyongop. Yawu otmu anelolipnane yâkât nângânetâ yahalop. Otmu Anitâ nanjane anelo kerek yengât kunyene tatmap.

⁷⁻⁸ Otmu anelo yengât topyene yakât Anitâne yuwu sâm tetemu lok âlâne kulempuop.

“Nâne anelolipne hângânyongomune yâkne in yawu laune lâumai. Otmu biatnet sâmune gurâ biatnomaihât dop tap.”

Yawu sâop. Yâhâ ikne nanne tijâk yakârâmâ yuwu sâm tetemu lok âlâne kulempuop.

“O, Pato gikak lohimbilipge hilâm ârândânâk tihityene otmâ yâhâmbisângât dop tap. Yâhâ yu me ya otmâ tâpikguuatgât dop âlâ ki tap. Âilonjoâk tatmâ yâhâmbisân.

⁹ Otmu orotmeme bâlene otjetâ yakât nângârâ bâlemap. Yâhâ orotmeme âlepne otjetâ yanâmâ yakât nângârâ ârândân otmap. Yawu gârâmâ gâne otmat yakât nâ Anitâ patohane yakât nângâmune ârândân oap. Yakât otmâ gâ hângângohomune ge lohimbi komotne komotne yengât galem

pato manbuat. Yawu manmâ mem dâiyekdâ gike orowâk heronje kakñan manmâ yâhâmbisâi.”

¹⁰ Otmu den âlâ yuwu sâop.

“Pato, angoânâk gâñe hân himbim pitu me senje âlâlâ ya topje katmâ tuhuon.

¹¹⁻¹² Yawu gârâmâ senje âlâlâ topje topje tuhuon yamâ hâmbâi gulip otbuap. Pet sângum mem hanjalakmâ mansai yamâ hâreakmâ tâtuk sâwuap yakât dopñeâk hân himbim yamâ hâmbâi gulip otmâ metewuap. Yâhâ gâñeâmâ embânâmbâek tatmâ gaonñak tatmâ gamat. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisân. Otmu itâ hambunje me pet hânñiñe yawuya pilâñetâ tatmâ tâtuk sâmu âñe memai yakât dopñeâk gâñe sârá hân himbim gulip otbuap. Gulip otmu yanâmâ yâhâpñe sârá âñe tetewuap.”

Yawu sâm ekuop.

¹³ Otmu Anitâñe sâp âlâen yuwu sâm ekuop.

“Gâñe nâhât hahit mem kinmâ yan kasalipge mem ge katyekbuat.”

Yawu sâop. Den ya nanje ekuop. Anjelolipñe ki ekyongop.

¹⁴ Anelo yengârâmâ Anitâñe yuwu sâop. “Nâñe hânğânyongomune hon banihinomai. Hon banihim gemâmâ nâhât komolipne yengât nânğâm manman kârikñahât pat kuyiñgiwan ya yengât tihityeñe otnomai.” Yawu sâm hânğânyonğomu gewi. Yawu gârâmâ Anitâ ikñe nanje yâkñeâmâ kerek yengât kunyeñe tatmap.

2

Anitâñe nanje hânğângumu kuwiknenekhâkgât giop.

¹ Yakât otmâmâ nanje hânğângumu ge hohetnennñan manmâ gaop. Manmâ den sâop ya nânğâmunñe bulâñe otmu biwinennñan katmâ lâum mannom. Ki lohotñe otmâ pilânom.

² Emelâk topje katmâ Anitâñe anjelolipñe hânğânyongomu tâmbâlipnenñe yengâlen ge den ya sâm tetem ekyongowi. Den ekyongowi yakât bulâñe teteop. Yâhâ lohimbi nombotñeñe den ya nânğâñetâ gemu bet pilâwi yamâ Anitâñe in yawu yakât matñe yingiop.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ Anitâñe ikñe nanje hânğângumu mem kuwiknenekbe sâm giop. Mem kuwiknenekbe sâm gem ikñe den pat bulâñe ya teteâkgât Yesu Kutdânenñe ikñahâk den ya sâm tetem eknongop. Eknongomâmâ Anitâñe ikñe nanñahât den yakât bulâñe lâuwuap yawu sâm kulem ki orotñe otmîniop. Otmu ikñe engatñeâk otmâ Wâtgât mâmâñahât Heak hânğângumu yâkât komolân gem henğemngom mâmâñe otningimu yakât bulâñe tetemu mewin. Otmu angoân Anitâñe otbañgiwi yakât matñe yingiop. Umatñe yawuya teteningimap sâm yakât Anitâhât nanje bulâñe yawu sâm ya nânğâm biwinennñeñe mem yâhânom. Ki lohotñe otmâ pilânom.

Yesuñe dâinenekmâ manman kârikñan katnenekmu manmâ yâhânom.

⁵ Otmu lok nennahât sâwe. Anitâhât anjelolipñeñe lohimbi nengât kunnennje mannomaihât yâkñe ki ekyongop. Bia. Nanñeñe lohimbi nengât kunnennje pato otmâ tihitnenñe galem otbisâpgât sâm kalop.

⁶ Yawu gârâmâ Anitâñe yakât sâm lok âlâhât nânğân nânğânñan den yuwu katmu kulemguop.

“O, Anitâ, gâhât nânğâmunñe yahatmap. Nenâmâ lohimbi tâñât. Yamâ gâñe gâmâ nengât tepge nânğâm kunnennje tatmâ gamat ya nânğâmunñe bimbi oap.

⁷ Otmu nenje anelo yengât amutgen sâp tâlâwâk manmain. Yâhâ wahap topje topje kalon ya yengât galemyenje otmâ mannom sâp yakât pat kuningion.

⁸ Yawu sâp pat kuningion yakât bulâje nengât nângânetâ yahatbuapgât mem katnenekdâ ya galemyongom yâhânom.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ yakât bonje hâmbâi tetewuap. Sâp yiwerenje yu nenje wahap topje topje yakât galem ki otmâ mansain.

⁹ Yawu gârâmâ nenje anelo yengât amutgen mansain dop yawuâk Anitâje ikje engatjeâk otmâ Yesuje buku otningiâkgât hângângumu himbimâmbâ ge lok olop. Lok otmâ hânân manop sâp yanâmâ anelo yengât amutgen manop. Yawu manmâ nengât sâp hâhiwin nângâm muop. Mumu yanâmâ Âwâje ekmâ, “Nanne kambiamne,” sâp yan lohimbije yâkât nângânetâ yahalâkgât mumuambâ mem yahalop. Mem yahatmâ manman kârikje yakât amboje sâp katmu nengât kunnenje otmâ tatmap.

¹⁰ Otmu âwâje Anitâje emelâk embânân wahap topje topje kalop ya mem hohem talâk sâp nanje âi waņop. Âi waņop ya kerek tuhum meteop. Ya nângâmu ârândâje otmu yakât otmâmâ nenje mum hiliwahonomgât dop ki tap. Yâkje dâinenekmâ manman kârikjan katnenekmu manmâ yâhânom.

¹¹ Bukulipne, bulâjanâk Anitâje nanje hângângumu ge tosa barak manop. Yawu manmâ gam nengât tosanenje pilâningimu âwâje Anitâje nine nanne baratne koko salek sâp menenekmu mansain. Otmu Yesuje gurâ nengât yawuâk imi garilipne sâmap.

¹² Yakât bulâje tetewuapgât nângâm Yesuje âwâje yuwu sâp ekuop.

“O, Anitâ, imi garilipnaje nâhâlen torokatmâ mansai ya gâhât topge sâp tetem ekyongowom. Otmu kiki menjihimune nâhâlen torokatjetâ orowâk mepaeheknom.”

Yawu sâp ekuop.

¹³ Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Nâje Anitâhâlen biwinaje kepeiman.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbije Anitâhâlen biwiyeņaje kepeimai yâk yekmâ nine nan baralipne sâwuap. Otmu nâmâ yâk yengât kunyeņe sâp katnekmu ya galemyongomune orowâk mansain.”

Yawu sâop.

¹⁴ Otmu lohimbije nenjeâmâ hânân yuân mansain yakât otmâ Anitâje ikje nanje bulâje Yesu himbimâmbâ hângângumu ge lohimbije nengât tosehât otmâ muop. Otmu Anitâje mumuambâ mem yahalop yan Satan Mumuhât Amboje ya mem ge kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ nenâmâ mumuhât pat otmâ mansain nângâm gorâ kakjan manmâ gawin. Otmu yawuâk torokatmâ ki mannehât Yesuje manman kârikjahât mâtâp mem teteningiop.

¹⁶ Otmu Anitâje anelolipje yengât nângâm Yesu ki hângânguop. Yâhâmâ nengât sâp yâk hângângumu giop. Otmu tâmbânenje Awarahamje Anitâhâlen biwiņaje kepeim manop nengu yawuâk kepeim manbin. Yakât otmâ tihitnenje otbe sâp giop.

¹⁷ Otmu Anitâje wawaenenekmâ tosanenje pilâningiwe sâp âi sâp waņop. Âi sâp waņop ya mem ârândâje olâkgât himbimâmbâ ge lok otmâ manop. Otmu sâp yan lohimbije nengât biwi nângân nângânnenje ya mem manop.

¹⁸ Otmu nenje lohotje otnehât Satanje perâkje topje topje kâitnongomap yawuâk angoân yâk kâitguop. Kâitgumu ki lohotje otmu pilâm ba ariop. Yawu

gârâmâ nenje lohotje otnehât Satanje kâitnongomap yan Yesuje mâmânje otningimu yâkât wâtņan kinmunje mem ge katnenekbe sâm pâpgumap.

3

Yesuje Mosehât kunje tatmap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmunen nângânet. Anitâje nanje Yesu hângângumu hânân yu giop. Otmu Anitâje mem dâinenekmu Yesuhâlen biwi nângân nângânnenņaje kepeim konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ yâkņe mâtâp mem kulet sâningim âwâje Anitâhâlen âwurem yâhâ tatmâ nengât sâm âwâje ulitgumap.

² Otmu Moseje Isirae lohimbi yengât galem pato man sâm Anitâje âi waņop. Âi waņop ya biwiņaje mem tuhum manmâ gaop. Yakât dopņeâk Yesuje nengât kunnenņe otmâ manbuapgât Anitâje âi sâm waņop ya tem lâuwaņgim manop.

³ Yawu gârâmâ Mose otmu Yesu yetgât topyetņe ikņiâk ikņiâk tap yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Lok âlâne emet pato ikņiâk tuhumu bukulipņaje ekņetâ âlepņe nandoroņe otmu yâkât nângânetâ yahatmu mepaemai. Yakât dopņeâk Yesuhât komolipņe, emelâk Mose otmu tâmbâlipnenņe manmâ gawi, otmu âun nen yu mansain, otmu hâmbâi lohimbi tetem mannomai nen kerek ikņak menenekmâ kunnenņe tatbuap. Yawu tatmu nenje yâkât nângâmunnje yahatmu mepaem yâhâmbisâin.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet yaņe ikņak in ki gam yâhâ kinmap. Nenje kât, nak me senje âlâlâ yaņe mem emet tuhumain. Dop yawuâk Anitâje yu ya topņe topņe kalop. Nenje ya ekmâ yanâmâ Anitâhât bāt tosa sâm ekmâ nângâmain.

⁵ Otmu Mose yâhâmâ Anitâhât den lâum hoņ bawaņgim manop. Hoņ bawaņgim manmâ yu me ya gâmâlâk tetewuap yakât sâm tetem Isirae lohimbi ekyongom manop.

⁶ Yâhâ Yesu Anitâhât nanņaje nen hârok nengât kunnenņe tatmâ tihitnenņe otmap. Otmu yâkņak Mosehât gurâ kunje tatmap. Otmu Anitâje Yesuhât pat kuniņgiop ya mene sâm Yesuhâlen biwinenņaje kepeim mannom otmuâmâ pat yakât bulâne ningimu mem Yesu orop tatmâ yâhâmbisâin.

Tâmbâlipnenņaje manman sânduhân ki yâhâwi.

⁷ Yawuhât Anitâje Wâtgât mâmâņahât Heak hângângumu ge lok âlâ ekumu den yuwu kulemguop.

⁸⁻¹¹ “Anğoân yambu 40 yakât biwiņan, tâmbâlipyenņe lok ki manmaiângen ari manmâ kunyenje kârikņe otmu nâhât den kum manbi. Yawu otņetâ yâk yengât senyenje hâreahâkgât kulem topņe topņe memune ekbi. Kulem yawu memune ekmâ nâhât topne nângâwi yamâ biwiyenņe pâlâmņe otmu manbi. Otmu nâhât den ya nângâm bet pilâm iliwetmâ manmâ gawi. Tâmbâlipyenņe manman sânduhân ari mannomaihât nângâm, nâne Awarahamgât pat kuwaņgiwan. Yamâ nâne den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ kuk otyiņgim tâmbâlipyenņe nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyiņgiwan. Yawu otyiņgimune hâhiwin kakņan manminiwi. Yenje sâp yiwerenje yuâmâ yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyenje ki pâlâmņe otmu mannomai. Yawu mannomai otmuâmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân mannomai.” Yawu sâop.

¹² Bukulipne, yeje den yu sâlikum topne nângâm heñgenunomai. Yen yawuâk biwiyene orotok sâmu yan manman amboje Anitâ ya pilânetâ biwiyene bâlemapgât yen galemahom mannomai.

¹³ Otmu biwiyene pâlâmne otmapgât orotmemeyene bâlene bet pilâm Anitâhât den tem lâum haonmâ ârândân bukulipyene orop mem hewewen tuhuakmâ tânahom mannomai.

¹⁴ Yeje biwiyene Kiristohâlen katjetâ kârikneâk kinmâ gaop yawuâk kinmu manmâ yâhânomai. Yawu manjetâ yanâmâ Kiristone manman kârikñan mem katyekmu yâk orop tatmâ yâhâmbisâi.

¹⁵ Bukulipyene orop mem hewewen tuhuakmâ Anitâne den sâmu kulemgup ya nângâm mem mete tuhunomai. Den ya yawu tap.

“Tâmbâlipyene lok ki manmaiângen ari manmâ kunyene kârikne otmâ nâhât den kum manbi. Yawu otmâ biwiyene pâlâmne otmu manbi. Yakât otmâ tâmbâlipyene manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyiñgiwan. Yeje yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyene ki pâlâmne otmu mannomai.”

Den kulemgup ya yawu tap.

¹⁶ Yakât yuwu sâmune nângânet. Lohimbi girawuyene Anitâhât den nângâwi yamâ biwiyene pâlâmne otmu manbi? Yamâ Isirae lohimbi Moseje angoân dâiyekmu Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen ari manbi ya.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu Anitâne lohimbi girawuya yengât yuwu sâm hâreyiñgiop?

“Nâne kuk otyiñgimune nâhâlen ki torokatmâ manman sânduhân mannomai.”

Yawu sâm hâreyiñgiop yamâ lohimbi girawuya yengât sâop? Yamâ yuwuhât sâop. Tâmbâlipnenyene lok ki manmaiângen ari manjetâ yambu 40 pesuk sâop. Lok ki manmaiângen manbi yan Anitâhât den nângânetâ gemu bet pilâwi yakât tosañe meyekmu hiliwahom hâmeyene gulip olop.

¹⁹ Yakât topne yamâ yuwu nanñain. Nengât tâmbâlipnenyene Anitâhâlen biwi nângân nângânyene ki kepeim manbi. Topne yakât otmâ Anitâne kuk otyiñgimu manman sânduhân ki manmâ gawi. Yawu gârâmâ yeje tâmbâlipnenyene otbi yawuâk otmaihât biwiyene galemahom heñgenum manmâ yâhânomai.

4

Anitâne mem manman sânduhân katnenekbuapgât mâtâp tap.

¹ Anitâne biwinenye mem huruñ pilâmu sânduhânâk manmâ yâhânom yakât sâm kalop. Yakât otmâ Anitâ nenekmu ki ârândân otmapgât biwinenye galemahom denye biwinenyan katmâ tiñâk lâum manmâ yâhânom.

² Emelâhâmâ tâmbâlipnenyene Anitâhât den pat âlepne ya nângâwi yamâ yâkâlen biwi nângân nângânyene ki kepeim manbi. Yakât otmâ yâkne tatmap yan ki mem dâiyekmu yâhâwi. Yan ki yâhâwi yamâ biwiyene ki huruñ sâmu tatmâ yâhâwi. Nen gurâ yawuâk Anitâhât den pat âlepne ya nângâwin. Yawu gârâmâ tâmbâlipnenyene otjetâ bâleop yawu otmaingât biwi nângân nângânnenyene Anitâhâlenâk kepeim lañe lâuwanñim mannom.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ nenâmâ yâkâlenâk biwi nângân nângânnenyene kepeim mansain. Yawu manmâ yâhâmunye biwinenye sânduk sâwuap. Yâhâ tâmbâlipnenyeneâmâ yawu ki otbi. Yakât otmâ Anitâne den sâm hâreyiñgiop ya yuwu tap.

“Nâne den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyiñgiwan.”

Anitâne in tatmâ nângâmap yakât topne teteâkgât lok âlâne den yuwu kulemgup.

“Anitâje hân himbim kândikyotgom âliwahap topje topje katmâ arimu hilâm nombolân konok pesuk sâop. Yakât kakñanâmâ in tatmâ nângâop.”

Otmu manman sânduhân orowâk tatmâ nângâne sâm yakât Anitâje tâmbâlipnenje dâiyehop. Dâiyekmuâmâ denje nângâjetâ gemu betbangim yakât bulâje ki mewi.

⁵ Yakât otmâ Anitâje den yuwu sâop.

“Nâje den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyinjiwan.”

Anitâje yawu sâm hâreyinjiop.

⁶ Yâhâ tâmbâlipnenje den pat âlepje ya nângâjetâ gemu ki lâuwi. Yakât otmâmâ manman sânduhân ki yâhâwi. Yâhâ nengâlen gâtje âlâ me âlâje manman sânduhân yâhâ Anitâ orop manmâ yâhânomgât dop tap. Yawu gârâmâ nenje yâkâlen biwi nângân nângânnenje kepeim den pat âlepje ya nângâm lâum mannom yanâmâ hâmbâi Anitâje dâinenekmâ mannom sânduhân katnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Yakât bulâje menomgât mâtâp tap yakât topje yuwu. Tâmbâlipnenje manman sânduhân ki manbije hâhiwin kakñan manmâ gawi. Yâhâ yapâ torokatmâ lohimbî tetem gawije gurâ dop yawuâk manmâ gawi. Yâhâ tetem ganjetâ ganjetâ lok pato âlâ, kutje Dawiti sâm, yâk teteop. Yawu gârâmâ Anitâje Dawiti den yuwu ekumu kulemguop.

“Yeje sâp yiwerenje yuâmâ nâhât den tem lâunihim biwiyenje ki pâlâmje otmu mannomai.”

Dawitje yawu sâm ekyongop yamâ angoân tâmbâlipnenje kunyene kârikje otmâ Anitâhât den kuwi dop yawuâk otbi.

⁸ Otmu embânân angoân Anitâhât den kuwi yakât âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk Mose mumu lok âlâ, kutje Yosua, yâkje Mosehât gewâkñan kinmâ tâmbâlipnenje ya meyekmu hân âlâ, kutje Kanan, yan ari manbi. Yâhâ Yosua manop sâp yanâk manman sânduhân manjet sâm Anitâje katyehop mâne yakât kakñan Dawiti manop sâp yan “manman sânduhân mannomai” ki sâm ekyongombâp.

⁹⁻¹⁰ Yawu gârâmâ sâp yiwerenje yu nenje manman sânduhân manmâ yâhâmbisâingât dop tap. Otmu embânân Anitâje hân himbim kândikyotgom âliwahap topje topje kalop yakât kakñan in tatmâ nângâop. Dop yawuâk nengu manmâ yâhâmunje Anitâje sâop ya bulâje tetemu yâkâlen torokatmunje ikje orop tatmâ nângânom.

¹¹ Yakât nângâm yâkâlen biwinenjenje tiñâk kepeim manmâ yâhânom. Yawu otmunje manman sânduhân katnenekmu ikje orop tatmâ yâhâmbisâin.

Anitâhât denje nângâmunje biwinenjan hâumu topnenje mem tetemap.

¹²⁻¹³ Bukulipne, Anitâje sâmu den kulemguwi ya wonân dop sâwe. Nehemân hâum kinmâ sâwe. Nehemje lok kambiamñan memap yakât dopjeâk Anitâhât denje nângâmunje biwinenjan hâum topnenje mem tetemap. Otmu ikje senjan misinjuraknomgât dop âlâ ki tap. Nenje tetekñan kinmunje biwi nângân nângânnenje kerek ekmâ nângâmap. Ya ekmâ nângâmâmâ biwinenjahât topje sâm tetewuap yakât biwi nângân nângânnenje galemguakmâ denje lâum mannom.

Yesuje nengât sâm Anitâ ulitgumap.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu nen Satanje mem lohotje tuhunenekbe sâm nengâlen âi memap. Yâhâ Yesuje hânân ge manmâ gaop yan Satanje yawuâk yâk mem lohotje tuhuwe sâm nep miop. Yawu otmu ki otmâ tâpikguop. Yâkje kârikje manmâ Satan mem ge kalop. Yawu gârâmâ nenje Kutdânenje Yesu, Anitâ

nangahât denje lâum mannom. Yawu otmâ manmunje yâkne Anitâ orop tatmâ âwâñaje tepje nangâningim umam sâningiâkgât ulitgumap.

¹⁶ Yawu gârâmâ Satanje mem ge katnenekbe sâm otbuawân lohotje otmaingât Anitâ ulitgumunje mâmâñe otningiwuap. Yâhâ otmunje bâlewuap otmuâmâ ya sâm tetem ekum yâkâlen biwinenñaje kepeimunje kaok nangâningim tosanenñe pilâningiwuap.

5

Anitâñe tosayenje pilâyinjiâkgât hotom uwanjiminiwi.

¹ Bukulipne, hotom uminiwi yengât kunje manop yâkât topje ekyongomune nangâñet. Anitâñe ikne nangân nangânñe biwinenñan katmu lok âlâ nenñe hohetnenñambâ mem tetewin. Mem tetemunje Anitâñe tosanenñe pilâningiâkgât lok yaje yâkât senñan kinmâ hotom uminiop.

² Otmu lok ya orowâk Satanje perâkne topje topje kâitnongomu otmunje bâlem gaop. Yakât otmâmâ nenñe Anitâhât den ya lâum hâum pâpguwin yan yâkne tepje nangâningim lohotñan otningiminiop.

³ Yawu gârâmâ ikne orotmeme bâleñe otmu nengât orotmemenenñe bâleñe yakât tosa Anitâñe pilâningiâkgât hotom uwanjim manmâ gaop.

⁴ Yâhâ ikne nangân nangânân âi ya ki miop. Anitâñe topje katmâ lok âlâ, kutje Aron, yaje hotom uyingimu tosayenje pilâyinjiâkgât âi ya sâm wanop. Topje kalop yapâek manmâ gawi yamâ hotom u u lok ya Anitâñe ikñahâk mem sâlipyongom âi ya yinjim gaop.

Yesunje nen sâreerenekmâ muop.

⁵ Otmu yawuâk Kiristone ikne engatñeâk ki watmâ olop. Anitâñe âi ya sâm wanmâ hângângumu giop. Yâhâ emelâk ki giop yan Anitâñe den yuwu sâm ekuop ya lok âlâñe kulempuop. Den ya yuwu tap.

“Gâmâ nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenñe yu yakât topje sâm teterâ lohimbi kerekñe ya ekmâ nangâñet sâm yakât katgeksan.” Yawu sâop.

⁶ Yawu gârâmâ Anitâñe den âlâ yuwu sâm nanñe ekuop ya lok yaje kulempuop.

“Anjoân lok âlâ, kutje Melekiserek sâm, yâkne lohimbi yengât tosayenahât sâm hotom unihiwuapgât âi sâm wanmune mem gaop. Yawu gârâmâ gâñe âi ya mem torokat sâm gihimune tuhumm yâhâwuat.” Yawu sâm nanñe ekuop.

⁷ Yawu otmâmâ Yesunje huruñ huruñ manmâ âwâñahât tem lâuwangim âi ya tuhumm manop. Otmu âwâñaje mumuhât mâtâwâmbâ membuapgât dop tatbangiop ya nangâop. Yâkne ya nangâm yâkâlen biwinenñe kepeim yapâ menekbuap nangâm isem ulitguop. Otmu âwâñahâlen biwinenñe kepeim manop yakât otmâ nangâwanjim mumuñambâ mem yahalop.

⁸ Yâhâ Yesunje yuwu sâm ki ulitguop. “Nâmâ gâhât nange bulâñe mansan. Yakât otmâ umatñe âlâlâ nâhâlen tetenihiwuap yamâ sârâ biatbuap,” yawu sâm ki ulitguop. Yawu gârâmâ sâtgum manmâ âwâñaje âi sâm wanop ya lâum lohotñe ki olop.

⁹ Yawu otmâ âi ya biwinenñe tijâk mem manmu âwâñaje ekmu ârândân olop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñe kepeim tem lâuwangim manmunñe manman kârikñan katnenekbuapgât mâtâp teteop.

¹⁰ Anitâñe emelâk Melekiserek âi sâm wanmu mem manop. Âi yawuâk ikne nanñe tâñ tâñ ya wanmu mem yâhâwuap.

Nenñeâmâ lepat nangân nangânân ki watmâ mannom.

¹¹ Bukulipne, yuwu sâmunê nângânet. Nâje Yesuhât topje ya kerehâk sâmkusânâmâ ekyongowe sâmk oan. Yamâ nângân nângânyenje umatje oap yakât otmâ ihilâk ekyongomune nângânetâ ki keterakbuap.

¹² Yâhâ den yan yuâmâ emelâk ekyongowin yamâ yeje nângâm henjenjuwi mâne sâp yiwerenje yu bukulipyenje kâsikum yingimbâi.

Yamâ yeje Yesuhât topje nângâm pâpjuwi yakât nângâmune bâleap. Yakât otmâmâ lok âlâje yâhâpje den kâsikum yingiwuapgât dopje tap. Yengât topyeneâmâ yuwu. Yengât nângân nângân yamâ lepat nângân nângân. Lohimbi papato yengât nângân nângân yawuya nângâwi mâne den yan yukât topje âlepje nângâm metembâi.

Yawu gârâmâ topyenje teteâkgât den âlâen hâum sâmunê nângânet. Leparâmâ sot nem âkâm yingimunje nemai. Yâhâ sot kândâkdâek ki nemai. Yeje Yesuhât komolân torokatbi yamâ nâje ya yengât dop oai. Yamâ girawu otmâmâ lepatje nem âkâm yingimunje nemai yawuâk nemai? Yakât yeje topje girawu otmâmâ Yesuhât topje ya topjambâek ki nângâm henjenjuai? Yeje sot kândâkdâek nemai mâneâmâ Yesuhât topje ya nângâm henjenjumbâi.

¹³ Yamâ yeje lepalân manmâ orotmeme kinjon me orotmeme âlepje yâhâp yâhâp ya ekmâmâ mem kiwilim topje nângân omaihât dop ki tap. Yamâ otmâ tâpikguai.

¹⁴ Otmu torokatmâ den âlâen hâum sâwe. Lepat yamâ gâmâlâk papato otjetâ sot kândâkdâek yingimunje nemai. Dop yawuâk lohimbi nombotjane nângân nângânyenje keterakmu Yesuhât topje ya ekmâ nângâm denje lâum manmâ gainje orotmeme âlepje me bâleje ya ekmâ kiwilim mansai. Lohimbi yawuya yengât nângân nângânyenje me manmanyenje ya ekmâ nângâmune âlepje nanje otmap.

6

Anitâje nenekmâ ârândâj olâkgât biwinenje yâkâlen katmâ mannom.

¹ Yakât otmâ den yu yâhâpje ki ekyongowe. Anitâ nenekmu ârândâj olâkgât nenje orotmemenenne kinjon otbin ya bet pilâm sâmk tetemâmâ yâkâlen biwi nângân nângânnenje katbin. Otmuâmâ yakât topje yâhâpje ki ekyongowe.

² Otmu âlâmâ yuwu. Toen mem katnenekbi yakât topje ki sâmk ekyongowe. Me nenje kunyenjan mem kuratgum mem kârikje tuhuyekbin, me mu-muambâ yahatnom, me sâp patoen biwi nângân nângânnenjahât topje ekmâ ikniâk ikniâk matje ningiwuap yakât topje gurâ yâhâpje ki sâmk ekyongowe. Emelâk nângâm metembâihât.

³ Otmu Anitâje biwiyeje mem kusânâmâ mâmâje otnihimu yakât den âlâ ânje torokatmâ ekyongowehât nanjan. Yâhâ yiwerenje yuâmâ den umatje tap yakât sâmunê nângânet.

⁴⁻⁵ Lohimbi nombotjane Kiristohât den pat âlepje nângâwi yan yâkât topje nângâm henjenjum biwiyeje yâkâlen katjetâmâ himbingât pat kuyingimu mansai. Yawu otmâ Anitâje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenjan tatmâ mâmâje otyingimap.

⁶ Yawu gârâmâ yakât kakjan Kiristohât hâkâj otmâ betgum manjetâ biwiyeje pâlâmje otbuap. Otmu Anitâ nanjane nengât sâmk muop yakât nângânetâ tâjât otbuap. Yawu nângâm manmâ yâhânomaije Parisaio Sarukaio yâkje sânetâ Yesu mem howanân kum kânângâwi yâk yengât dop otmâ yakât matje bâleje menomai. Nângân nângân yawuya nângâm manmâ yâhânomai yakât otmâ biwi nângân nângânyenje yâkâlen yâhâpje katnomaihât dop âlâ ki tap.

⁷ Yakât nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Hân ambolipñaje nep kâmetmâ pilâñetâ iop. Imu yan gelâk gemu hân tonje orop yapâ gâtñaje hunsambe teteop. Otmu yapâ sot hâwurum um nem âlepñan manmâ gawi. Yakât dopñeâk lohimbi nombotñaje Anitâhât den ya nângâm biwiyeñan katmâ yâkât wâtñan kinñetâ yâkñe mâmâñe otyiñgimu orotmeme âlepñeâk otmai.

⁸ Yâhâ âlâ torokatmâ sâwe. Nep ya kâmetmâ pilâñetâ imu yan hewukñaje lâum kurihimu languop yamâ orok sâop. Yakât dopñeâk lohimbi nombotñaje angoân biwiyeñe Kiristohâlen katmai. Yakât kakñan Anitâhât den ya nângâñetâ tâñât otmu pilâñetâ yâk yengâlen bulâñe âlepñe ki tetemap. Yâhâmâ orotmemeyene âlepñe ya pilâm orotmeme bâleñe otmâ manmai. Yawu otñetâ Anitâñe nângâmu bâlemu hâhiwin kakñan mannomai sâm hemgât pat kuyiñgimu manmai.

⁹⁻¹⁰ Bukulipne, yuwu sâmune nângâñet. Yeñe ki otmâ tâpikgum hiliwahonoma. Yawu gârâmâ Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim manñet sâm biwinaje hikum mansan. Yenâmâ Anitâhât tem lâum buku konok orañgim manmâ gai. Yawu oai yamâ Anitâñe yekmu ârândâñ oap. Yakât otmâmâ yengât nângâm biwiñe pâlâmñe ki otmâ pilâyekbuap. Biwiyeñe Kiristohâlen katbi yakât otmâ biwiyeñe orotok sâmapgât Anitâñe mâmâñe otyiñgiwuap.

¹¹ Yawu gârâmâ yeñe biwiyeñe Yesuhâlen ikñiâk ikñiâk katmâ denñe lâum orotmeme âlepñe otmâ manmâ gai. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ manmâ yâhâñetgât nañgan. Yâkâlen biwiyeñaje kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyiñgimu tap yakât bulâñe yingimu menomai.

¹² Yawu gârâmâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe menom sâm biwiyeñe ki orotok sâmu mannomaihât nañgan.

Yesuñe kulet sâm mâtâp tiripnongop ya tâñ tâñâk watnom.

¹³ Biwiyeñe orotok sâmapgât yuwu sâmune nângâñet. Awoñnenñe Anitâ yâhâmâ topñe âlâ. Lok me wuân me wuânñe Anitâhât kunñe manbuapgât dop bia. Yawuhât emelâk embâñân Anitâñe tâmbânenñe, kutñe Awaraham, yâkât nângâwanñim pat kuwanñiop sâp yan Anitâñe ikñe kutñe ahonakmâ den ya sâm kârikñe tuhum yuwu ekuop.

¹⁴ “Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâñe hurunduñ sânomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Awarahamñe den ya nângâm biwi yâhâp ki otmâ manop yakât bulâñe miop. Otmu den sâop yakât bulâñe yamâ nen yiwerene tetem mansain yu.

¹⁶ Anitâñe ikñe kutñe ahonahop yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâñet. Nenñe “Wuân me wuân otnom” sâmain yan bukulipnenñaje nengât “lok paha” sâmaiñât yuwu sâmain. “Anitâhât senñan wuân me wuân otnom, yawu sâmunñeâmâ kârikñe otmap.” Yawu sâmain. Yawu sâmain yamâ yakât bulâñe ki otmain yanâmâ Anitâñe yakât matñe umatñe ningiwuap nângâmain.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât komolân gâtñe âlâ me âlâñe den sâm kalop ya nângâñetâ bonñe olâkgât nângâm ikñe kutñe ahonakmâ den ya sâm kârikñe tuhuop.

¹⁸ Otmu Anitâñe den perâkñe sâm kâitnongowuapgât dop âlâ ki tap. Me biwi yâhâp otbuapgât dop gurâ ki tap. Yawuhât yâkâlen biwinenñaje kepeim manmunñe tihitnenñe otmâ himbingât pat kuningiop yakât bulâñe ya bulâñanâk ningimu menom yakât ki gorâningimap.

¹⁹⁻²⁰ Yesu Âwâñaje tihitnenñe otmâ manman kârikñan katnenekmu mannomgât yâkâlen arimu orowâk tatmawot. Orowâk tatmutâ emelâk Melekiserekñe Anitâñe lohimbi yengât tosayene pilâyingâkgât sâm ulitguop

dop yawuâk Yesuŋe nengât sâŋ Awâŋe ulitgumap. Yakât nâŋgâm yan engat yâhâp ki otmain. Bulâŋanâk himbingât pat kuningiop yakât bulâŋe menom sâŋ biwinenŋaŋe hikuakmâ manmâ yâhânom.

7

Melekiserek yâkât topŋe

¹ Lok âlâ, kutŋe Melekiserek sâŋ, yâkât topŋe sâŋ tetemune nâŋgâŋet. Melekiserek yâhâmâ kapi âlâ, kutŋe Salem, yapâ gâtŋe. Yâhâ lohimbiŋe yu ya Anitâhât pat kuwaŋgiwi ya mem Melekiserek waŋbi. Kândikum emelâk kapam tetemu Awarahamŋe ikŋe kapam loklipŋe dâiyekmu ari kapi nombotŋe hawangum tatbi yakât ambolipŋe yongom itit kiom bâleŋe tuhuyekmâ yâk yengât noniŋ bulimakao, lama, senŋe âlâlâ topŋe topŋe ya meyiŋgiwi. Meyiŋgim purik sâŋ âwuremu Melekiserek orop mâtâwân enakmâ parahuakmâ Melekiserekŋe heronŋe otbaŋgim yuwu sâŋ ekuop. “Anitâ kunnenŋe tatmapŋe mâmâŋe otgihimu lohimbi yengât kunyene manbuat.” Yawu sâŋ ekuop.

² Yawu sâŋ ekumu Awarahamŋe senŋe âlâlâ meyiŋgiwi ya nombotŋe mem hionmâ yakât sâsâŋambâ konok mem Anitâhât pat kuwaŋgim Melekiserek waŋop.

Otmu kut Melekiserek yakât topŋe yuwu tap, “Manman âilonŋo lonŋo ambonŋe,” yawu. Otmu kapi kutŋe, yamâ Salem, yakât topŋe yuwu tap, “Biwi sânduk ambonŋe,” yawu.

³ Yâhâ Melekiserek ikŋe hep torehenlipŋe yengât kutyene ki tap. Otmu sâp girawuyaen teteop me muop yakât topŋe gurâ yawuâk ki nanŋain. Yakât dopŋeâk Anitâhât nanŋe Yesu embâŋambâek tatmâ gaop. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ dopyetŋe konohâk oap. Nâŋgâmune yawu oap.

⁴ Melekiserek yamâ lok tâŋât bia. Awaraham yamâ Isirae nengât tâmbâhât lok kutdâ manop. Yâhâ kasalipŋe yongom senŋe âlâlâyeŋe meyiŋgimâmâ nombotŋe mem hionmâ yakât sâsâŋambâ konok mem Melekiserek waŋop. Yawu gârâmâ yuwu sânom. Bulâŋanâk Melekiserekŋe Awarahamgât kunŋe manop.

⁵ Yawu gârâmâ yakât kakŋan Awarahamgât hâkuŋe lok âlâ manop, kutŋe Lewi sâŋ, yakât komolân gâtŋaŋe Anitâhât hotom um manbi. Yâk yengât sâŋ Mosenŋe girem den yuwu kulemguop.

“Lewi senŋe hotom um manmâ yâhânomai. Otmu Isirae lohimbi nombotŋaŋe yu me ya yeŋe sâsâŋambâ konok mem Lewi sen yiŋginomai.” Yawu sâŋ kulemguop.

⁶ Yâhâ Melekiserek yamâ Awarahamgât komolân gâtŋe bia. Yakât otmâmâ Awarahamŋe senŋe âlâlâ mem Melekiserek waŋmu yâkŋe yuwu sâŋ ekuop. “Anitâŋe mâmâŋe otgihimu kunyene manbuat.” Yawu sâŋ ekuop.

⁷ Yakât otmâ topyetŋe girawu nâŋgânom? Âlâŋe kunŋe manop? Melekiserek yâkŋe me, me Awaraham yâkŋe? Yakât yuwu sâwe. Awarahamŋe Anitâhât pat kuwaŋgiop ya mem Melekiserek waŋop. Yakât otmâmâ Melekiserekŋe Awarahamgât kunŋe manop. Nâŋgâmune yawu oap.

⁸ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Senŋe âlâlâ yu me ya yeŋe sâsâŋambâ kâsikum konok mem Lewi sen yiŋgiminiwi. Otmu Lewi sen mum gawi ya yengât topyene yamâ kulemguwi. Yâhâ Melekiserek yâkât topŋeâmâ ki kulemguwi. Topŋe yakât otmâ Melekiserekŋe hotom uminiwi ya yengât kunyene manop. Nâŋgâmune yawu oap.

9-10 Otmu Lewi sen manbi ya gurâ ki tetenjetâek Awaraham Lewihât hâkune yâkne Melekiserek senje âlâlâ ya waņop. Yawu gârâmâ Lewi sen yâkne Awaraham yâkâlebâ tetem torokatmâ gawi yâkneâmâ yawuâk waņbi.

Bulâne ki teteop yakât otmâmâ Anitâne Lewi sen yamâ mem ge katyehop.

11 Lewi sen yengâlebâ lok kunje âlâ, kutne Aron, Mose imiņe. Otmâmâ Anitâne âiyenahât topne ya sâm tetem Mose ekumu kulemguop den ya lâum hotom um manmâ gawi. Hotom um manmâ gawi yapâ manman kâriknahât bulâne ki teteop. Ki tetemu Anitâne Lewi sen yengât nângâmu kakne olop. Nângâmu kakne otmu lok topne âlâ, ikne nanne Yesu hângângumu ge manman kâriknahât mâtâp mem teteningiop.

12 Otmu Lewi senje hotom u uhâk mâtâp watminiwi ya pesuk sâek sâm yâkneâmâ emelâk angoân Anitâne Melekiserek âi sâm waņop ya torokatmâ tuhuop. Tuhum pesuk pilâm manman kâriknahât pat yakât bulâne mem teteningiop.

13-14 Yawu gârâmâ kutdânenne Yesu yâhâmâ Yura sen yapâ gâtne. Yawu gârâmâ Moseņe Yura sen yengât hotom um mannomai sâm ki ekyongop. Yakât otmâ Yura amboņe âlâne hotom ki uop, bia kârikne.

15-16 Yâhâ, Yesuņeâmâ gem Melekiserek yâkât âi ya torokatmâ mem manop yakât nâne yuwu nanġan. Anitâne Lewi sen yâk yengât orotmemeyene yakât nângâmu tâņât otmu yaņak benne nanne hângângumu ge nengât sâm muop. Mumuņambâ yahatmâ Âwâne Anitâhâlen yâhâmu tawot. Tatmâ nengât sâm ulitgumap.

17 Yakât Anitâne nanne ekumu lok yaņe den kulemguop ya yuwu tap.

“Anġoân lok âlâ, kutne Melekiserek sâm, yâkne lohimbi yengât tosayenahât sâm hotom unihiwuapgât âi sâm waņmune mem gaop. Yawu gârâmâ âi ya sâm gihimune gâne torokatmâ tuhum yâhâwuat.” Yawu sâop.

18-19 Otmu yuwuhât sâop. Emelâhâmâ Lewi senne topne katmâ Moseņe den kulemguop ya lâum hotom um orotmeme topne topne otmâ manmâ gawi. Yamâ benne yâk yengâlen bulâne âlâ ki teteop. Otmu yaņe tânnongowuapgât dop âlâ ki teteop. Yakât otmâ Anitâne nângâmu ki ârândâņ otmu nanne Yesuņe mâtâp âiņe meningîâkgât hângângumu giop. Gem âi sâm waņop ya tuhum pesuk pilâm âwâņahâlen âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yakât otmâ nenne biwinenņane hewewen otmu Anitâ orop den alahunomgât mâtâp teteningiop. Yakât nângâm yâkâlen biwinenņane kepeim manmâ yâhânom. Yâhâ Yesuņe mâtâp âiņe mem teteningiop yakât topne ikņiâk tap yakât torokatmâ âlâ sâwe.

20-21 Anġoân Lewi senne topne katmâ hotom une sâm âi ya mewi sâp yan Anitâne yâk yengât den âlâ ki hikuop. Âi ya in topne katmâ mewi. Yâhâ Anitâne ikņahâk den hikum nanne âi sâm waņop. Anitâne den hikum nanne ekuop ya lok yaņe yuwu.

“Anitâne den yuwu sâm hikumu ya kârikne olop. Âi ya sâm gihimune gâne torokatmâ tuhum yâhâwuat.” Yawu kulemguop.

22 Otmu kândikum Moseņe Lewi sen âi sâm yingimu mem gawi ya pesuk sâop. Yâhâ Yesuņe Anitâhât senņan âi ya memap yamâ ki pesuk sâwuap. Yakât bulâne tetewuapgât nângâm enġat yâhâp ki otmain.

23 Otmu âlâ sâwe. Lewi senâmbâ gâtne lok dondâne âi ya mem mum gawi. Mum gaņetâ yâk yengât tepyene kâlehengâtņane nep ya torokatmâ mem gawi. Otmu ya yawuâk âi mem yaņak mum gawi.

24 Yâhâ Yesuņeâmâ mumu ki pesuk sâop. Yesu yamâ mum yahalop. Yahalop gârâmâ yâhâpne ki mumbuap. Otmu âi miop ya yawuâk mem yâhâmbisâp. Yakât otmâ yâkne Lewi sen kerek yengât kunyene tatmap.

²⁵ Yakât otmâ Anitâne umam sâningiâkgât nenne biwinenne yâkâlen kepeim manmâ yâhâmunneâmâ Yesune tihitnenne otmâ âwâne ulitgum yâhâwuap. Yanâmâ âwâne nen den âiân katnenekbuapgât dop ki otbuap.

²⁶ Yesune konok sâreerenekbuapgât dop. Yâkât topne ikniâk tap. Yâhâmâ uwawapne bia manmâ tosa âlâ ki olop. Yawuhât âwâne Anitâne mumunambâ mem yahalop. Mumunambâ yahatmâ himbimân yâhâmu orowâk tawot.

²⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Lewi senne, angoânâmâ yeje tosayene Anitâne pilâyingiâkgât hotom uminiwi. Otmu yakât kaknanâmâ Anitâne lohimbi yengât tosa pilâyingiâkgât nângâm hotom uminiwi. Yâhâ Yesune dop yawuya ki olop. Yâhâmâ tosa bia manmâ gam muop. Otmu yamâ ikjahât otmâ ya ki olop. Yakât bulâneâmâ yuwu teteop. Nengât tosa ya âwâne pilâningiâk sâm ikjak nengât sâm mumu ârândâne olop. Yawu gârâmâ nengât sâm yâhâpne mumbuapgât mâtâp âlâ ki tetewuap.

²⁸ Otmu yakât den pâne tâlâwâk âlâ sâmune nângânet. Angoânâmâ Mosenje âi yakât topne kulemgum kalop ya watmâ Lewi sen âi ya sâm yingimu mewi. Yâhâ lok biwi nângân nângânnenne yamâ bâlene, nen hârokne otmâ tâpikgum tosa mem gamain. Yâhâ Mosenje âi sâm yingimu mem manmâ gawi yakât kaknanâmâ Anitâne ikne nanne âi sâm wanmu miop. Yâhâ Anitâ nanjahât topneâmâ ikniâk tap. Yâkne âi ya mem târârâhâk manmâ gam muop. Otmu mumunambâ yahatmâ himbimân yâhâmu âwâne orop tawot. Yakât otmâ âi miop yakât bulâne tetewuapgât nângâm engat yâhâp ki otmain.

8

Anitâne den hângine pilâm yan âine ya mem kârikne tuhuop.

¹ Otmu den kulemgum yukât topne yamâ yuwu tap. Nengât Kutdânenne yamâ Yesu. Nenne yâkât topne nângâm henjenguin. Yâhâmâ âwâne himbimân tatmap yâk orop dopyetne konohâk.

² Emelâk angoân tâmbâlipnenneâmâ hotom u uhât selep tuhuwi yan Anitâne tosayene pilâyingiâkgât hotom um gawi. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ Anitâ nanne âwâne orop tatmâ âwâne tosanenne pilâningiâk sâm ulitgumap.

³ Yâhâ Mosenje den topne kulemgum kalop ya Lewi senne lâum Anitâne tosa pilâyingiâkgât lama me nâi me âlâlâ ya gâim katmâ hotom um gawi. Yâhâ Yesuneâmâ lama me âlâlâ ya ekmu târât otmu ikne manmanne ki alitmâ kawenenne kinmu kujetâ muop.

⁴ Mum yahatmâ himbimân yâhâmu âwâne orop tatmâ âi ya mem tatmap. Yâhâ hânân yuân Lewi senne Yura ambolipne yengât girem den watmâ Anitâne Yura lohimbi yengât tosa pilâyingiâkgât âi mem mansai. Yakât otmâ Anitâ nanne torokatmâ nep membâpgât gewâk ki teteop.

⁵ Lewi senâmbâ gâtne hotom u u emetjan yâhâm âi topne topne yan memai. Yâhâ yakât bulâneâmâ himbimân Anitâ tatmawân tap. Otmu angoân emelâhâmâ Mosenje hotom um yâhâminiwi yakât selep kujet sâm topne kalop yanâmâ Anitâne yakât topneâmâ yuwu sâm tetem ekuop.

“Gâ emelâk Sinai pumjan yâhâ sâp kâlep manon yan himbimân nâhât kawine tap ya tiripgohomune ehon. Yakât otmâ ekyongorâ ya dop kum kujet.” Yawu sâm ekuop.

⁶ Yawu gârâmâ Kutdânenne Yesu ikjak himbimân yâhâm nenne lohotne otmaingât âwâne Anitâ ulitgum tatmap. Yakât otmâ yâkne Lewi sen kerek yengât kunne tap. Otmu âlâ sâwe. Mosenje den sâm teteop yakât bulâne ki teteop. Yâhâ Anitâne ikne nanne hângangumu ge den eknongop yamâ bulâne teteop.

7 Yâhâ Mosehât girem den yakât bulâñe âlepñeâk tetem gaop mâneâmâ Anitâ nanñahâlen kulem bulâñe teteop yu ki tetembâp.

8-9 Yawu gârâmâ Anitâñe Mose ekumu den kulemguop yamâ kerehâk ki lâuwi. Ki lâunjetâ Anitâñe nâñgâmu bâlemu yakât den âlâ yuwu sâm hikuop yakât topñe sâm tetemu poropete âlâñe kulemguop ya yuwu tap.

“Anñoânâk nâñe Isirae lohimbi Aihita hânâmbâ dâiyekmâ taka girem den ya yingim yâk orop den hikuwan. Yawu gârâmâ yâkñe den ya hâkâñ otmâ kuwi. Yakât otmâ nâku yawuâk yengât hâkâñ otmâ betyongoan. Yakât otmâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ Awarahangât sen, komot yâhâp, Isirae yet Yura, yâk orop den hikumune yañe kârikñe tatmâ yâhâwuap.

10 Otmu den topñe yamâ yuwu. Sâp âlâenâmâ den mâtâpñe anño hikuwom yakât bulâñe yamâ nâñe biwiyenjan kâmetbom. Otmu nâñgân nâñgânyenjan kulemgumune tatmâ yâhâwuap. Yawu otmâ nâñe yâk orop tatmâ tihityeñe otmâ yâhâmbisân.

11 Sâp yanâmâ lok yahat yahatñe me lok gehene, kutyene orop me kutyene bia, ya kerehâkñe nâhât topñe topñambâek nâñgânomai. Yakât otmâ nâhât topne ki pâpgum âi pâi tuhuanginomai.

12 Otmu sâp yanâmâ nâñe yengât tosa me orotmeme bâlene yakât matñe ki yingiwom. Nâñe umam sâyingim otñetâ bâlem gaop yakât yâhâpñe ki nâñgâwom.” Anitâñe yawu sâop.

13 Otmu yakât yuwu sâwe. Den yakât bulâñe yawu tetewuap. Otmu anñoân Anitâñe den hikuop yakât Moseñe kulemguop ya bulâñe ki teteop. Yakât otmâ dop kum yuwu sâmune nâñgâñet. Nak âlâ esenñeñe gimbanğum mum beretek sâm gemap yakât dopñeâk den yañeâmâ bialop. Yawu gârâmâ Anitâñe den âñe hikuop yakât bulâñe tetem henğenğuwuap.

9

Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ Anitâ mepaeminiwi.

1 Otmu emelâk Anitâñe girem den ya tâmbâlipnenñe yingim yâk orop den hikuop sâp yanâmâ orotmemeyene topñe topñe otmâ manñetâ ârândân olâkgât Anitâñe yakât topñe Mose ekumu kulemguop. Otmu âlâmâ hotom ya girawu unomai yakât topñe ya gurâ yawuâk sâm tetem ekuop.

2 Yâhâ hotom uminiwi selep yakât topñeâmâ yuwu. Anñoânâhâmâ hotom uminiwi yañe âiyene tuhuñetâ kâtâpyongoâkgât sângum kâlep ya hikuñetâ ge sârârârâk kinop. Otmu kawe yakât kutñeâmâ “Anitâ sâm mepaenom,” yawu kunbi. Yawu gârâmâ lohimbi nombotñe in manmaiñe ya kâlehen yâhâmai sâm samut katbi. Otmu kâlehen yamâ lambe saum katminiwi yakât kawe. Otmu banğa um yan Anitâhât pat kuwanğim mem yâhâ katminiwi yakât kawe.

3 Yâhâ yakât kâlehenâmâ sângum âlâ kâlep pato ya yawuâk hawangum katmâ hikuñetâ ge hârândânâk kinop. Otmu kawe yakât kutñeâmâ “Anitâhât welâmñe,” yawu sâm kunbi. Yawu otmâ Anitâñe yan ge tatmap nâñgâm Lewihât komot kunyene yâkñak yan yâhâminiop.

4 Otmu alata âlâenâmâ sot hotomñe topñe topñe uminiwi yakât kawe. Alata yamâ golinjak tuhuwi. Otmu Moseñe emelâk girem den tapeân kulemguop ya mem yakât emetñe golinjak tuhum katñetâ talop. Otmu âlâmâ anñoân Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen taka manñetâ yan Anitâñe sot âlâ, kutñe mana sâm, ya yingiminiop yakât nombotñe yamâ belo âlâ golinjak tuhum katbi yan mânunğmâ katñetâ tatminiop. Otmu âlâmâ Arongât howan ya emelâk elelek sâm kulem olop ya. Ya yâhâp yâhâp mem hâwurum tapeân Moseñe kulemguop ya orop konohân katñetâ tap.

⁵ Otmu yakât kakñanâmâ añelo yâhâp yetgât umutyetñe yamâ golinjak tuhumi yan kânângâyelekñetâ kinminiowot yamâ yuwu nângâwi. “Anitâñe yâk yetgât hohetyetñan ge tatmâ tihitnenñe otmap. Yakât ikñe lañinñe pato yañe yâk yetgât hohetyetñan tetemu ekmain.” Yawu nângâwi. Yawu nângâm yan hotom uminiwi yâk yeñgât kunyeñe noniñ bulimakao hepñe tuañgumu geminiop. Otmu den yu ekyongomune kâlep kâlep olâkgât ki nanñan. Yawuhât tâlâwâk sâwoman.

⁶ Otmu tâmbâlipnenñe yu me ya otnehât nângâwi. Yamâ Lewihât komolân gâtñe yañe kawê âlâ, kutñe “Anitâ sâmi mepaenom,” yan hilâm ârândâñâk yâhâm lohimbî kerek belângen manbi yeñgât sâmi Anitâ ulitgum mepaewi. Otmu lohimbîñe yu me ya Anitâ wañnehât nângâwi yamâ mem kawê yan katmâ gawi.

⁷ Otmu hotom u u yakât kawê, kutñe “Anitâhât welâmñe” yan hotom um gawi ya yeñgât kunñe, lok konohâkñe, yâhâmâmâ ikñe, otmu bukuliñe nombotñe, otmu Isirae lohimbî kerek yâkñe otmâ tâpikgum manbi ya kerek yeñgât tosa ya Anitâñe pilâyinñiâkgât yan yâhâop. Otmu yambu konok yakât biwiñan hilâm konohâk Anitâhât kawenñan yâhâm noniñ bulimakao lokñe kum ya hepñe tuañguminiop.

⁸⁻⁹ Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwi nângân nângânnenñe mem hewewenñe tuhumi yakât topñe yuwu nângâwin. Hotom uminiwi yakât kawêân lohimbî kerekhâkñe ki yâhâminiwi. Yawu nanñain. Otmu Lewihât komolân gâtñeñe âiyenñe tuhumi yan Anitâñe ya ekma tep âlep nângâyinñiâkgât ya otminiwi. Yamâ ya ekmaâmâ yuwu nanñain.

¹⁰ Orotmemenenñe âlâlâ yu me ya ki orotñe sâmi kuanñiwin, me ki neñet sâmi, me ki meñet sâmi undip karañiwin ya ihilâk lonğâmâmâ otmâ tâpikguminiwin. Otmunñe bâleminiop yakât tosa Anitâñe pilâningiâkgât hep tuañguminiwi. Hep tuañguminiwi yañe tânnongom manman mem teteningimbâpgât dop ki talop. Yañeâmâ orotmemenenñe bâlenñe ya ekmunñe teteâkgât yawu otminiwin. Yawuâk torokatmâ otmâ ganñetâ Anitâñe nângâmu ki ârândâñ olop. Yawu gârâmâ yâkñe biwinenñe ekma nângâm ikñe nanñe tâñ tâñâkñe mâtâp âiñe meninñiâkgât hânğangumu giop. Gem yan hotom uminiwi yakât bonñe yamâ yâkñe mem teteop.

Yesuñeâmâ mâtâp âiñe mem teteningiop.

¹¹ Otmu yakât topñe nângâm henñeñgunetgât torokatmâ yuwu sâmunen nângâñet. Hânân yuân hotom u uhât selepñe tuhuwi yan Yesuñe ki yâhâm hotom ya uop. Bia kârikñe. Yâkñeâmâ himbimân yâhâm âwâñe Anitâ orowâk tatmâ manman kârikñe yakât pat kuningim yakât bulâñe nenñe menehât alahum tatmawot.

¹² Otmu âlâ yuwu sâwê. Hotom um gawi ya yeñgât kunñeñeâmâ noniñ bulimakao gâim hep ya mem sângum kâlep mem yahatmâ kâlehen baminiop. Bam yan Anitâhât welâmñan hep tuañgumu kakñan geminiop. Yesu Kiristonñe yawu ki olop. Yâkñeâmâ kawenenñan kinmu kunñetâ muop yan ikñe hepñe tosanenñe piriningiop. Yâkñe yawu otmâ Anitâhâlen yâhâm sârereneñehop. Yawu olop yakât otmâ nenñe yâkât manmanân torokatmâ manmâ yâhânom.

¹³ Yâhâ emelâhâmâ yuwu otminiwi. Lohimbî âlâ me âlâñe lok mumunñe wâimai sâmi Lewihât komolân gâtñeñe samut katminiwi. Yâhâ lohimbî âlâ me âlâñe wâinomai yanâmâ Lewihât komolân gâtñeñe bulimakao nanñe gâim unñetâ sem kou otminiop. Kou yañe mem lok mumunñe wâiop yâkât hâkñan samut ya biatbanñiâkgât moseleminiwi. Otmu âlâmâ hotom um yan yuwu nângâminiwi. “Yâkñeâmâ noniñ bulimakao gâinñetâ yakât hepñeñe gem yan

nenje manman âilongo longo me tosa bia mannehât gem piriap,” yawu nângâm yan otminiwi.

¹⁴ Yuâmâ Kiristo yâkne giop. Yamâ Anitâhât Wâtgât Mâmânahât Heak embânân âlâlâ ki tetemuâk tatmâ gamap yanje mâmâne otbangimu tosa bia manmâ gam kawenenjan kinmu kujetâ mum yan ikne hepne giop. Yawu otmâ biwi nângân nângânnenje hewewen otmu Anitâhât tem lâum hoj bawanginehât manmunje bâlem gaop yakât tosa yamâ konohâk pirimu biatmâ meteop. Yakât otmâ logât orotmeme tânjât ya pilâm biwi nângân nângânnenjanje yâk konok hikum yâkât pat manmâ yâhânom.

¹⁵ Otmu torokatmâ sâwe. Anitâne dâinenekmâ manman kârikne yakât pat kuningim den hikuop yakât bulâne menehât Kiristone nengât sâam muop. Mum yan otmunje bâlem gaop yakât Anitâne matne umatne ningimap sâam yakât manman kârikne yakât mâtâp ânje mem teteningiop. Otmu emelâk Lewi sen yengât amutgen manmâ mâtâp ya watmâ otmunje bâlem gaop yakât tosa ya Yesune pilâningim sârerenenehop.

Moseje nonij bulimakao hepne mem tuanguop.

¹⁶⁻¹⁷ Otmu nenje orotmemeâmâ yuwu tap. Umatne âlâlâ yu me ya teteningimu munomân senje âlâlâ yuwu yawuya miaknomai yawu sâamâmâ nan baralipnenje yamâ bânneje bânje yakât pat kuyingimain. Otmu den ya sâam pat kuyingimain yakât bulâne yamâ orowâk manmâ yâhânomân yan bonje ki teteyingiwuap. Nen mumunje yakât kakjan bulâne yamâ âlepne miaknomai.

¹⁸ Yakât dowâk Anitâne angoânâmâ den ya sâam hikuop yakât bulâne teteâkgât Moseje den ya kulemgum inâk ki kalop. Yuwu otmâ kalop.

¹⁹ Yâkne pepa mem lohimbî komot pato yanje Anitâhât den ya topnambâek nângânetâ keterahâkgât ekyongomu nângâwi. Otmu den sâop yakât bulâne ya tetem henjenjuâkgât yâkne nonij bulimakao hepne ya to orop menduhum memâmâ tuangumu pepaen giop. Tuangumu gemu nak bân bânneje mem losohomâmâ sângum âlâ mem yakât potonjan kepeim hewân kalop. Katmu hewâk pato otmuâmâ den ya sâam teteop yakât bulâne teteâkgât hep tuangumu lohimbî kerek kakyanen giop.

²⁰ Yawu ekmâ topne nângânetgât yuwu sâam ekyongop.

“Girem den Anitâne sâam hikuop ya lâum mannetâ bulâne teteyingiâkgât hep yuâmâ mem tuanguan. Yakât topne ekmâ nângâm henjenjunomai.” Yawu sâam ekyongop.

²¹ Otmu yawuâk wahap yu me ya Anitâne nângâyingiâkgât sâam katbi ya kakjan gurâ hep mem tuangumu giop.

²² Otmu den kârikne emelâk kulemguop yakât topne yuwu tap. Nonij bulimakao me âlâlâ ki gâim hepne lâum moselejetâ geminiop yanâmâ tosayene yawuâk tatminiop. Yâhâ lâum moselewi yanâmâ Anitâne tosayene pilâm umam sâyingiopgât mâtâp ya teteyingiop.

Yesune nengât tosehât otmâ mumu ârândâj olop.

²³ Otmu Moseje hep ya mem senje âlâlâ ya kakjan tuangumu giop ya ârândâj olop. Yâhâ yiwereje yuâmâ senje âlâlâ hep yanje tuanguop yakât bonje himbimân tap. Yakât hep tuanguop yanje bulâne ki olop. Yakât otmuâmâ henjenjuâkgât Yesune himbimân yâhâop.

²⁴ Yawu gârâmâ Anitâhât kawê bulâne ya himbimân tap yakât Yesune yuân hânân in selep kum yan yâhâ hotom uwi yan ki yâhâop. Yâkneâmâ himbimân yan yâhâop yanâmâ yâkne nenje lohotne otmaingât âwânanje mâmâne otningiâk sâam ulitgum tatmap.

²⁵ Otmu torokatmâmâ âlâ yuwu sâmunne nângânet. Hotom um gawi ya yengât kunyenaje yambu ârândânâk yâhâ noniñ bulimakao me âlâlâ hepne lâum tuanguminiop. Yâhâ Kiristone yambu ârândân ki mum hepne gemap. Yâhâmâ sâp konok kujetâ muop yan hepne gemu ârândân olop.

²⁶ Yawu gârâmâ Kiristoneâmâ yâkne otminiwi yawu ki olop. Yawu olop mâne emelâk embân lohimbî kândikyotgop yapâek yambu ârândân kujetâ mum hepne gembâp. Yâhâ yâkneâmâ ya ki olop. Âwânaje tosanenne pilâm umam sâningiâkgât mâtâp âiñe mem teteningim kawenennan kinmu sâp konok kujetâ muop yan ikne hepñajak nengât tosanenne pirimu ârândân olop.

²⁷ Otmu Anitâne sâop yakât nen munom yakât kakñan biwinenne ikñiâk ikñiâk ekmâ nângâm topnenne mem tetewuap. Mem tetemâmâ otbin mewin yakât matne âlâku ikne ambo ambo ningimu menom.

²⁸ Yakât otmâ lohimbî nengât tosa ya bialâkgât Anitâne nângâwangimu Yesune nengât tosehât otmâ muop. Mumu ârândân sâop gârâmâ Yesune yâhâpne mumbuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk mumu otmu ârândân olop. Yakât otmâmâ nenñe biwi nângân nângânnenne yâkâlen katmâ manmunñe yanâmâ yâkne den âiân yâhâpne katnenekbuapgât dop ki otbuap. Yâhâ nenñe biwi nângân nângânnenñe yâk kepeim manmunñe taka menenekmu orowâk ari manmâ yâhânom nângâm biwinenñe yakât mem mambotbanjim mannom.

10

Emelâhâmâ hep tuanguminiwi yamâ imbiâk otminiwi.

¹ Otmu emelâk Anitâne den âlâlâ Mose ekumu kulemgup ya lâum hotom uminiwi ya yengât kunñe âlâne yambu ârândânâk hotom uminiwiân noniñ bulimakao me âlâlâ hepne mem yâhâ tuanguminiop. Yakât otmâ lohimbîñe tosayeñe ya bunewâk pesuk sâyîngimu Anitâhâlen torokatnomai yakât mâtâp ki teteop. Yâkâlen torokatne sâm pâpguwi.

² Yâhâ sâp yan tosayeñe ya pesuk sâop mâne hotom uwi yakât kakñan âi ya yâhâpne torokatmâ ki membâp. Otmu tosayeñe ya emelâk bialop mâne manman sânduhân manbâi.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ otñetâ bâlem gaop yakât nelâm yongomapgât yambu ârândânâk hotom uminiwi ya yengât kunyenaje noniñ bulimakao yakât hepne mem yâhâ tuanguminiop. Yawu otñetâ manmâ gawi yamâ tosayeñe yakât nângâmâk manmâ gawi.

⁵⁻⁶ Otmu tosayeñe yawuâk tatyîngimu manmâ gawi yakât Kiristone âwâne Anitâ den yuwu sâm ekuop ya poropete âlâne kulemgup.

“Anitâ, Kutdâne, gâmâ noniñ bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom unetâ nângârâ ya bonñe ki otmap. Otmu hep mem tuangum mansai yakât nângârâ bonñe ki otmap. Otmu sot um gâhât pat katmai yakât gurâ nângârâ tâñât otmap.

⁷ Yawu gârâmâ nâñeâmâ lok otmâ hoñ bahihim gâñe den tâñ tâñâk lâum yan yakât bonñe memune ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâm yan Yesu Kiristone himbim pilâm ge den yakât bulâne ya mem teteop.

⁸ Yâhâ den yakât topñeâmâ yuwu tap. Angoân Kiristone den yuwu sâop.

“Gâmâ yâkne noniñ bulimakao ya gâim hotom umai, me hepne mem tuangunetâ gemap, me sot um gâhât pat sâm katmai ya kerek ekmâ nângârâ bulâne ki otmap.” Yawu sâop.

Yawu otmâ Isirae lohimbiŋe Anitâhât den biwiyenŋe ki kepeim lâum gawi, imbiâk lâum gawi yakât Anitâŋe nâŋgâmu bâleop.

⁹ Kiristone den sâm teteop yan torokatmâmâ den âlâ yuwu sâop.

“Nâŋeâmâ hoŋ bahihim gâhât den tâŋ tâŋâk lâum yan yakât bonŋe memune ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop.

Yawu otmâ Anitâŋe den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya lâum hotom uminiwiŋe yakât bulâŋe ki mewi. Yakât otmâ Anitâŋe bonŋe teteâkgât sâm nanŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge muop.

¹⁰ Yesu Kiristone ikŋe manmanŋe ki alilop. Yawu otmâ Anitâŋe âi sâm waŋop ya lâum manmâ gam muop. Yakât otmâ tosanenŋe kerehâk pilâningimu nenŋe Anitâhât senŋan aŋun bia manmâ yâhânomgât mâtâp ya sâm ningiop.

Yesu kuŋetâ hepŋe gemu ârândâŋ olop.

¹¹ Bukulipne, den yu yâhâpŋe torokatmâ sâwe. Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâk sâm Lewi senŋe noniŋ bulimakao gâim hep tuanŋum âlâlâ tâtâemâk otmâ gawi yakât bulâŋe ki teteop.

¹² Yawu otmâ gaŋetâ Anitâŋe tosanenŋe pilâningiâkgât Yesuŋe nengât kawen-nenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yawu otmâ yanâmâ manman kârikŋahât bulâŋe ya teteop. Yawu otmâ muop gârâmâ yâhâpŋe mumbuapgât mâtâp ya ki tap. Emelâk ya otmu ârândâŋ olop. Otmu mum yahatmâ Anitâhâlen yâhâ tat tat kârikŋe tatmâ yâhâmbisâp.

¹³ Anitâŋe Satan bâleŋe otmu kasa nombotŋe mansai ya kerek hilipyongom mem ge katyekbuap yakât Yesuŋe mambotmap.

¹⁴ Otmu sâmune nâŋgâŋet. Yesuŋeâmâ mum yahalop yâkâlen nenŋe biwinenŋe kepeim manmain. Yawu otmunŋe Anitâŋe tosanenŋe kerehâk pilâningimu ikŋe senŋan salehâk manmâ yâhânom.

¹⁵ Otmu yukât topŋe teteâkgât Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe topŋe ya sâm tetemu poropete âlâŋe kulemguop ya yuwu tap.

¹⁶ “Kutdânenŋe yuwu torokatmâ sâop. Sâp âlâenâmâ den mâtâpŋe aŋgo hikuwom yakât bulâŋe yamâ nâŋe biwiyenŋan kâmetbom. Otmu nâŋgân nâŋgânyenŋan kulemgumune tatbuap.”

¹⁷ Yawu sâmâmâ yuwu torokatmâ sâop.

“Nâŋe yeŋgât tosa me orotmeme bâleŋe yakât matŋe ki yingiwom. Umam sâyingiwom. Yawu otmâ yakât yâhâpŋe ki nâŋgâwom.”

Kutdânenŋe yawu sâop.

¹⁸ Otmu “Umam sâyingiwom yakât kakŋan otŋetâ bâlem gaop yakât yâhâpŋe ki nâŋgâwom,” yawu sâop. Yawu gârâmâ Lewihât senŋe hotom uminiwi ya yanâk pesuk sâop.

Anitâŋe pat kuningiop yakât bulâŋe menehât nâŋgâm manmâ yâhânom.

¹⁹ Bukulipne, den sâm tetean yu nâŋgâm heŋgenŋumâmâ topne yuwu nâŋgânomai. Emelâhâmâ Anitâhât kawe ya sâŋgumŋe hikum maŋguminiwi. Yamâ himbimân manman tap yakât umutŋe.

²⁰⁻²¹ Yâhâ yakât bulâŋeâmâ nengât sâm Yesu howanân kuŋetâ mumu hepŋe giop. Otmu mum yahalop. Yâkŋe kunnenŋe otmâ kulet sâningim Anitâ âwâŋahâlen yâhâop. Yawu otmâ yâkŋe sâŋgum ya gahaem pilâm Anitâhâlen yâhânomgât mâtâp âiŋe mem kusâningiop.

²² Yawu gârâmâ yakât kakŋan nen yuwu sâwin. “Emelâk tosanenŋe ya bialop.” Yawu sâmunŋe toen mem katnenehop yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki otnom. Yawu otmâ Anitâhâlen haonmâ ârândâŋ biwi nâŋgân nâŋgânenŋe kepeim yâk mepaem manmâ yâhânom.

²³ Otmu Anitâne den perâk ki sâmapne emelâhâk manman kârikne yakât pat kuningiop yakât bulâne mene sâm yâkâlen biwi nângân nângânnenne kepeim mannom. Yawu otmâ engat yâhâp ki otnom.

²⁴ Yawu otmâ bukulipnenne orop biwi nângân nângânnenne kepeiakmâ konohâk otmu mem hewewen tuhuakmâ buku konok orangim manmâ yâhânom.

²⁵ Lohimbi nombotne lohote otmâ ki menduhuakmâ Anitâ mepaem mansai. Nenneâmâ yâkne otmai yawu ki otnom. Kutdânenne Kiristone sâp girawuân taka menenekbuap yakât nângâm nenne menduhuakmâ Anitâ mepaem yâkâlâk nângâm mannom.

²⁶ Yakât torokatmâ sâwe. Den pat âlepne ya nângâm heנגengum Yesuhâlen biwinenne kepeim manmâ gain. Yawu gârâmâ nenne lohote otmâ orotmemenenne bâlene ya mem miwirikum torokatmâ otmâ yâhânom. Yawu otnom. Otmuâmâ Anitâne tosanenne pilâningiâkgât yâhâpne kuņetâ mumbuapgât dop âlâ ki tetewuap. Bia kârikne.

²⁷ Yâhâ nenne orotmemenenne bâlene ya miwirikum yâhâpne torokatmâ otmâ mannom otmuâmâ Anitâne matne umatne ningiwuap. Yawu otmâ hemân pilânenekmu gemunne kâlâpne senenekmu hâhiwin kakņan manmâ yâhâmbisâingât mâtâp tap.

²⁸ Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ manbi. Lok âlâ me âlâne Mosehât girem den ya longâenomai otmuâmâ lohimbi yâhâp me kalimbu yane yakât topne ekmâ nângâm ya sâm tetenjetâmâ papatolippenne yuwu sâminiwi. “Ya bulâņanâk orotmeme kiņgoņ ya otmâ mansap.” Yawu sâm yakât matne in yawu yongonjetâ muminiwi. Orotmeme yawu otmâ manbi.

²⁹ Yakât otmâmâ yuwu torokatmâ sâwe. Anitâ nanne nengât tosanenjahât otmâ kawenenne kinmu kuņetâ mumu hepne giop. Yakât nângâņetâ bulâne otmu lohimbi âlâ me âlâne yâkâlen biwiyene katmâ mannomai. Yawu gârâmâ yakât kakņan nângâņetâ tâņât otmu betgunomai. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât Mâmâņahât Heak ikņahâk mâmâne otyingim tihityene otmap ya gurâ yawuâhâk betgunomai. Lohimbi yawu manmâ yâhânomai yamâ Anitâ ikņak matne umatne yingimu mem yajak hem nâpumân kionnomai.

³⁰ Emelâhâk emet inâņņan topne tetemu eknehât Anitâne den sâm tetemu poropete âlâne kulenguop ya yuwu tap.

“Ninak matne yingimune mem umatne kakņan mannomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâm tetemu poropete âlâne kulenguop.

“Anitâ ikne lohimbilipne denne nângâņetâ gemu betbanginomai yâk den âiân katyekmâ topyene mem tetewuap. Topyene mem tetem matne mem purik pilâyingiwuap.”

Yâkne yawu otyingimu hâhiwin nângâm manmâ yâhânomai.

³¹ Yen yawu otmai hât yuwu sâmunne nângâņet. Anitâ manman ambonne sâmu hâhiwin kakņan manmai hât kiņgityenjahât ki oai, hâ? Yawuhât nângâm denne lâum manņet.

³² Yakât topne yuwu sâmunne nângâņet. Yene topne katmâ biwiyene Yesuhâlen katbi. Yawu otmâ topne ya nângâm heנגenguwi. Yawu otmâ biwiyene yâkâlen hikum lâum manmâ gaņetâ lohimbi belângen mansaine mem bâleyekbi. Mem bâleyekņetâ hâhiwin kakņan manmâ gawi.

³³ Otmu lohimbi belângen mansai nombotne yengâlen takam lok sensenân kinmâ senyenan gem yongom mem ge katyekmâ girinyingwi. Yawu gârâmâ yeneâmâ yakât sâm yâk yengât senyenan lohote ki otbi. Otmu

kasalipyenaje bukulipyenaje yawuâk otyinginetâmâ yanâmâ yâk yengâlen torokatmâ tânyongowi.

³⁴ Yâhâ bukulipyenaje nombotje yamâ mem pâi emetje kâlehen katyeknetâ manbi yâk yengâlen ari sot um yingim tânyongowi. Yâhâ lohimbi belângen mansaineâmâ senje âlâlâ wuân me wuân tatyngiop yamâ kombo meyingiwiân yanâmâ ki gorâyngiop. Yenâmâ manman kârikjahât pat Anitâje kuyngiop yakât bulâje yamâ kombo meyinginomaihât dop âlâ ki tap. Yakât nângâm manmâ gam biwi yâhâp ki otbi.

³⁵ Yakât otmâmâ topyene yuwu nângâm henjenjunomai. Yenâmâ emelâk gihityene ya kârikje olop. Yawu gârâmâ umatje topje topje teteyngiuwap otmuâmâ kârihem manman kârikjahât pat kuyngiop yakât bulâje menehât nângâm mannomai.

³⁶ Yawu nângâm Yesuhâlenâk biwi nângân nângânyenaje kepeim manmâ Anitâhât tem lâuwangim yakât bulâje ya menomai.

³⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Anitâje sâmu poropete âlâje emet inânnan den kulenguop ya yuwu tap.

“Takawuap yaje kâlep ki otmâek benje takawuap.

³⁸ Otmu yene biwiyene nâhâlen katjetâ manman kârikjahât pat kuyngiwan. Yakât otmâ ki lohotje otmâ biwiyene houj sâwuap. Yenâmâ pat kuyngiwan yakât bulâje menomai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâje mambotjetâ kâlep otmu biwiyene orotok sâmu betnohonomai otmuâmâ lohimbi yawuya yengât nângâmune bâlemu umatje kakjan katyekmune mannomai.”

Yawu kulenguop tap.

³⁹ Yawu gârâmâ yâkje mansai yan ki torokatmâ mannomai. Yâhâmâ Anitâhât den ya nângânetâ gemu betbangiwi yakât matje yâkje iknjiâk iknjiâk kâpekyngiuwap. Yâhâ yeneâmâ yawu ki otmâ mansai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyene Anitâhâlenâk katjetâ kinmu yâk konok mepaem manjetâ Anitâje meyekmâ manman kârikjan katyekbuap.

11

Anitâhât den nângânetâ bulâje olop yâkjeâmâ biwi yâhâp ki otbi.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Anitâhâlen biwinenaje kepeimunje kinmâ yâhâekgât nângâm mannom. Yakât topje yuwu ekyongomune nângânet. Anitâje den sâop yakât bonje yamâ tetewuap. Yakât otmâ nenje Anitâhât den yakât nângâm engat yâhâp ki otnom. Teteningiuwap nângâm biwinenaje nângâmune bulâje otbuap.

² Emelâk tâmbâlipnenje nombotjane Anitâje den ekyongop ya nângânetâ bulâje otmu yakât engat yâhâp ki otbi. Yawu otbi yakât otmâ Anitâje nângâyngimu ârândâj olop.

³ Embân topje katmâ Anitâje sâmu hân himbim âlâlâ topje topje biaembâ teteop ya nenâmâ bulâjanâk ki ekmâ manbin. Otmuâmâ nenje Anitâhâlen biwinenaje kepeiwin yamâ Anitâje yu ya olop yakât den pat sâm teteop ya nângâmune bulâje dondâ oap. Den sâm teteop ya nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gain. Otmu yakât topje nângânetâ keterahâkgât emelâk manbi yâk yengât topyene ekmâ nângâne.

⁴ Yawu gârâmâ tâmbânenje âlâ, kutje Awe sâm, yâkje Anitâhâlen biwi nângân nângânaje kepeim manop. Yawu manmâ sâp âlâen lama nanje gâim Anitâhât hotom uop. Yawu otmu Anitâje yâkât nângâmu ârândâj olop. Otmu ataje, kutje Kain sâm, yâkjeâmâ Anitâhât den ya nângâmu bulâje ki olop. Yakât otmâ yâkjeâmâ sot inje hâwurum hotom ya umu Anitâje ekmu ki ârândâj olop. Yakât otmâmâ kâine tepjan tâlimu imine kumu muop. Yâhâ

imiñajeâmâ Anitâhâlen biwiñaje kepeim pat kuwanjiop yakât bulâñe hâmbâi membom nâñgâm manop. Yawu gârâmâ nenñe Anitâhâlen biwi nâñgân nâñgânñenñaje kepeim yâkñe olop yawuâhâk otmâ manmâ yâhânom.

⁵ Yâhâ lok âlâmâ, kutñe Enoko sâm, yâkñeâmâ Anitâhâlenâk biwi nâñgân nâñgânñenñaje kepeim manop. Yawu manmâ gamu Anitâñe yakât nâñgâwanjimu âilongo olop. Yakât otmâ ki muop. Anitâñe golâek memu yâkâlen yâhâop. Yawu otmâmâ bukulipñenñeâmâ “Enoko ya wosaken arap,” sâm pânñetâ bialop.

⁶ Yawu gârâmâ yuwu nanñain. “Anitâ ya bulâñanâk tap. Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwinenñenñaje kepeine sâm otmunñeâmâ yâkñe âlepñe nâñgânñingiwuap.” Yawu nanñain. Yawu gârâmâ nenñe yâkâlen biwinenñenñaje kepeim manmunñe yanâmâ yâkñe nenekmu ârândânñ otmap.

⁷ Otmu dop yawuâk lok âlâ, kutñe Noa sâm, yâkñe Anitâhâlen biwi nâñgân nâñgânñenñaje kepeim manop. Yakât otmâ Anitâñe tonjelâk pato takawuap sâm inânñan ekuop. Ekumu yâkâlen biwi nâñgân nâñgânñenñaje kepeiopgât otmâ enñat yâhâp ki olop. Yawu otmâmâ biwiñaje yuwu nâñgâop. “O yuâmâ nen kerek hiliwahom metenomosain.” Yawu nâñgâm yan wanña tuhuop. Wanña tuhum ikñe hepñe torehenlipñe ya hârehâk wanñaen yâhâwi. Wanñaen yâhâñetâmâ tonjelâk pato gem to niñ niñ sâm gam lohimbî biwi pâlâmñe manbi ya aksihâk haranyongop. Yawu gârâmâ Anitâñe den ekuop ya Noañe nâñgâmu bulâñe otmu yâkâlen biwi nâñgân nâñgânñenñaje kepeim denñe lâuop. Yakât otmâ Anitâñe nâñgâwanjim manman kârikñahât pat kuwanjiop

⁸ Yâhâ âlâmâ yuwu. Anitâñe Awaraham ekum hân âlâ yakât pat kuwanjiop. Yakât pat kuwanjimu Awarahamñe yâkâlen biwi nâñgân nâñgânñenñaje kepeim denñe lâum kapiñe pilâm kapi âlâengen ariop.

⁹ Ari mem tetem yuwu nâñgâop. “Hâmbâi nâhât senñe yuân manmâ yâhânomai yakât bonñe hân yu mian.” Yawu nâñgâm emet bulâñe ki tuhuop. Selep kandi kum yan manop. Yawu manmu nanñe, Isaka sâm, otmu sesenñe, Yakop sâm yâku yawuâk selep kandi kum yan manmâ gawi. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop yâkñe yuwu nâñgâwi. “Hâmbâi nengât sen hân yuânâk manmâ yâhânomai,” yawu nâñgâm yan yanâk manmâ gawi.

¹⁰ Yâhâ Anitâñe Awaraham den ekuop yakât bulâñe hâmbâi tetewuap nâñgâm yâkâlen biwiñaje kepeim manop. Otmu Anitâñe kapi âlepñe nan-doronñe sâop yakât bulâñe himbimân tetewuap yakât gurâ nâñgâm manop.

¹¹ Otmu Awaraham imbiñe, kutñe Sara, yâk gurâ yawuâk biwiñaje Anitâhâlenâk kepeim manmâ gaop. Sarañe kâsiâk manmâ gam sombo olop. Yâhâ embânñan emet inânñan Anitâñe yuwu sâm ekuop. “Hâmbâi nange tetewuap.” Yawu sâm den ekuop ya nâñgâmu bulâñe olop. Yakât otmâ sombo olowâke yamâ benñe sombonñahât nanñe, Isaka sâm, ya mem ga kalop.

¹² Yâhâ Awarahamâmâ sombo dondâ otmâ mumuhât sâp emelâk wangiop. Yawu manowâke yamâ benñe yâkñe Anitâhâlen biwiñaje kepeim yâkât den lâum manmâ gaop. Yakât otmâmâ nen yâkât sen mansainñe tetem yanâk torokatmâ manmâ gain yu. Yawu gârâmâ nen Awarahamgât biwiñan gâtñe lok yamâ saru sâtñan sak ekmain yakât dop mansain. Otmu pitu kiñitñe orowâk ewan kinmu ekmain yakât dop yawu.

¹³ Lohimbî kutyenñe yongonmâ aran yuñeâmâ Anitâñe den sâop yakât bonñe ya hâmbâi tetewuap nâñgâm yâkâlen biwiñenñaje kepeim manmâ gam muwi. Otmu den sâop yakât bulâñe yamâ manbi yan ki mem tetewi. Ki mem tetemâmâ yuwu nâñgâwi. “Nen kandi mansain,” yawu nâñgâm biwiñenñe ki giop. Otmu enñat yâhâp gurâ ki otbi.

14-15 Lohimbi yu yan Anitâhâlen biwi nângân nângânyenja kepeim manmâ, “Nen kandi mansain,” yawu nângâm kapi âlâhât pat kuyingiop yakât bulâne tetewuap sâam manmâ gawi. Yawu gârâmâ “Nen kandi mansain,” yawu sâwi yamâ hânjenje tâmbâne yakât nângâm ki sâwi. Yakât nângâm sâwi mâne purik sâam âwurem ari kapi pilâm takawi yan manbâi.

16 Yawu gârâmâ Anitâne himbimân kapi âlepne nandorone yakât pat kuyingiop ya ambokunom nângâm denne lâum mem mete tuhum manbi. Anitâhât den tem lâum manmâ yan, “Anitâ Ambonenne,” yawu sâam mepaem manbi. Yakât otmâ Anitâne nângâyingimu ârândâne olop.

17-18 Otmu Awaraham yâkâlâk âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk embânân Anitâne Awaraham yuwu sâam ekuop. “Isakahât biwinambâ gâhât seselipge hurundu sânomai.” Yawu sâop. Yawu sâop yakât kakjan Awarahamgât topne tetemu ekbehât Anitâne ekumu ikne nanne kumu mumu yâkât hotom umbe sâam nanne dâim ariop.

19 Dâim arimâmâ biwinane yuwu nângâop. “Nane ombe bisine konok yu kumune mumbuap. Kumune mumu yanâmâ Anitâne mumunambâ mem yahatmu manbuap yakât wâtne tatbanjiap.” Yawu nângâm yanâmâ hotom ya umbe sâam nanne dâim ariop. Otmu hâmbâi Anitâne sâamu lok mumunambâ yahatnomai ya nângâm kinmâ nanne mem alata kakjan kalop. Katmu tatmu emelâk tewetne mem hâuwe sâam inanangumu yanâk Anitâne kuwanjiop. Emelâk muowâke yamâ nanne memu pilâm ariowot. Yawu.

20 Yâhâ Isakanjâmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânja kepeim manop yakât otmâmâ yâkâlebâ nanyâhâtne yâhâp teteowot, kuyetne Yakop yet Esau sâam, emet inânjanâk Anitâne sâamu teteyitgiwuap yakât pat kuyitgiop.

21 Otmu Yakopne yawuâk biwi nângân nângânja Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yakât otmâmâ emelâk sombo otmâ kâmgum talop yan Anitâ mepaem nanne Yosepgât nanyâhâtne ya pat kuyitgiop.

22 Otmu Yosepne mumbê sâam otmâmâ Anitâne Isirae lohimbi Aihita hânâmbâ mem dâiyekbuap yakât emet inânjan seselipne yuwu sâam ekyongop. “Hâmbâi mâne yengât sen tetem sambe otmâ mannomai. Yawu otjetâ Anitâne yupâ mem dâiyekmu ari yengât hân sâam pat kuyingiop yan mannomai. Yakât otmâ nâmâ mumbom gârâmâ arinomai yan nâhât hahitne mem ari yan kurihineknomai.” Yawu gârâmâ yâkne ki biwi yâhâp otmâ sâop.

23 Torokatmâ Mosehât sâwe. Mose âwâne mâmânja Anitâhâlen biwi nângân nângânyetja kepeim manowot. Yakât otmâmâ Aihita yengât lok pato, kutne Parao sâam, yâkne yuwu sâop. “Isirae ambolipne yengât nâlipyene naja ya yongonetâ mujet,” yawu sâop. Yawu sâamu Mose âwâne mâmânja nanyetjahât kun kundenne ekmutâ âlepne otmu Parohât den ya kum yuwu sâowot. “Nannetne yu hâmbâi lok pato otbuap.” Yawu nângâmâmâ nanyetne lâum ari âlâengen manmutâ emetsenne kalimbu pesuk sâop. Yakât kakjan saka saka kâlehen katmutâ to kakjan yolon yolon otmâ talop. Otmu saka saka kâlehen tatmâ isem tatmu Parao baratjae toen arim yanjak mem teteop. Yâkne mem tetemâmâ naja ya mem ari golemguop.

24 Yawu otmu Mosepat otmâ Aihita yengât lok kunne pato otbuap yakât nângâmu gemu pilâyekmâ bukulpne yengâlen yâhâpne torokatmâ manop.

25 Yâk yengâlen torokatmâ umatne topne topne teteyingiwuap yakât nângâm ki gorâwanjiop.

26 Yâhâmâ Anitâne pat kuyingiop yakât bulâne tetewuap yakât nângâm yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Otmu Kiristo yamâ Anitâne hângangumu ge manmu nângâm bâlewanjim âlâlâ otbanjiwi dop yawuâk otmâ manop. Yawu manmâ gam Aihita ambolipjae Anitâ betbanjim hâk sânduhân

manmâ gawi yâk yengâlen torokatmâ tosa meman sâam kut miop yakât nângâmu tânât olop.

²⁷ Yawu otmâ Anitâne pat kuyingiop yakât nângâmu bulâne olop. Nângâmu yawu otmu Aihita yengât patoyenahât kingitjahât ki otmâ âi ya pilâop. Yawu otmâ yapâ pilâyekmâ lok ki manmaiângen ari manop. Yan manmâ “Anitâ Ambonenne ki ekmain yamâ bulânanâk tatmap,” yawu nângâm kârikneâk manmâ biwi yâhâp ki otmâ manop.

²⁸ Yawu gârâmâ Anitâne ekmu ârândân otmu yâk hângângumu purik sâam Aihita hânân âwurem ariop. Yan ari Anitâne ikne anelone âlâ, kutne Itit kiom Amboene sâam, yâk hângângumu Aihita kapi ambolipne yengât nanlipyene kunne ya yongomu munomaihât yakât topne ekuop. Ekumu nângâm biwi yâhâp ki olop. Otmu anelo yane buku otingiâk sâam yâkât denne lâum lama gâim hepne yane kâsikum yingimu emetyenahât gahatjan mem lâwâlewi. Yuâmâ inânjanâk Anitâne Mose den ekuop ya nângâmu bonne otmu ya watmâ olop.

²⁹ Otmu “Anitâne den sâop ya bonne tetewuap,” nângâm Isirae lohimbinne Aihita hân pilâm saru gulune, kutne Saru Kuriñ sâam, yakât sâtjan ari kinbi. Yan kinnetâ Anitâne sâamu to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâiyene hân linmâ nombotgen bawi. Nombotgen banjetâ Aihita yengât hep bero yâku yawuâk betyenan watyekmâ bawi. Tânâmjan bam tatnetâ Anitâne sâamu saru yane tunj sâam gam lâum gulip tuhuyekmu haranyongop.

³⁰ Otmu Anitâne den ekyongop yakât bonne tetewuap sâam ya nângânetâ bulâne olop. Yawu gârâmâ manbi yane kapi âlâ, kutne Yeriko sâam, yan kasalipyene pañ kârikne sâhâm yene yakât kâlehen tatbi yan takawi. Yan taka Isirae ambolipnane Anitâhât den lâum pañ kârikne ya hawamgum yâhâm gem tatnetâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Hilâm nombolân yâhâp ya pesuk sâamu yanâk pañ ya aksihâk ge liwarakmâ iop. Yawu otmu Isirae ambolipnane kasalipyene ya yâhâ yongom metewi.

³¹ Yawu otbi. Yâhâ yawu ki otbi yan mâtâp imbi âlâ manop, kutne yamâ Lahap. Anjoân Isirae lok yâhâp hângânyotgonetâ emet galemne ekde sâam yâhâm giowot. Otmu imbi yane yuwu nângâop. Isirae ambolipnane ki nohonomai nângâm lok yâhâp hângânyotgowi ya kapi ambolipnane yelekmai sâam mem mesangutyehop. Imbi yane biwi yâhâp ki otmâ mesangutyehopgât otmâ yâhâ yongowî sâp yan imbi ya konok hâmeje kinop. Yawu.

³² O, bukulpne, den sâamune dâiakmâ kâlep otmapgât den pâne tâlâwâk sâwe. Tâmbâlipnenne nombotnane Anitâhât den yakât bulâne tetemu menom nângâm manmâ gawi ya yengât kutyene yuwu. Gition, otmu âlâmâ Barak, âlâmâ Samson, âlâmâ Yepita, otmu âlâmâ Dawiti, âlâmâ Samue, otmu Anitâhât poropetelipne nombotne.

³³ Lok yongonsan yuâmâ Anitâne den sâop ya nângânetâ bulâne olop yakât otmâmâ biwi yâhâp ki otbi. Yawu otmâ kasalipyene yongom itit kiom tuhuyekbi. Yâhâ yâk yengâlen gâtne nombotne yamâ meyekmâ pusi papato sâtne kârikne, kutne laion sâam, ya tatmaiân pilâyeknetâ gewi. Yamâ Anitâne mâmâne otyingimu mem pâlâmne tuhuyeknetâ ki neyekbi.

³⁴ Yâhâ nombotne âlâmâ mem pilâyeknetâ kâlâp kâlehen kionbi. Yamâ ki seyehop. Yâhâ nombotne âlâmâ kasalipyene teñgâen kinbi yakât nângâm gem kewewetmâ ariwi.

³⁵ Yâhâ naom yâhâp muowot yamâ Anitâne sâamu yâhâpne yahatmutâ herone otbi. Yâhâ nombotne âlâmâ kasalipyene mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakjan manmâ yuwu sâwi. “Âo, hâmbâi sâp patoen mumunambâ

yahatmâ heronje kakñan manmâ yâhânom. Yakât ki gorâningiâk.” Yawu sâm Anitâhât den ya tâñ tâñâk lâum kinmâ muwi.

³⁶ Nombotñeâmâ kasalipyeñaje meyekmâ senyeñan gem yongom mem âlâlâ tuhuyekbi. Yâhâ nombotñeâmâ tâk kârikñaje mem sâhâyekbi. Yâhâ nombotñeâmâ lâm kâlehen panyekñetâ ge yaken tatbi.

³⁷ Nombotñe yamâ kasalipyeñaje kâtñe yongonjetâ muwi. Nombotñeâmâ seheñe mem pânj lâu lâu hâreyekbi. Nombotñeâmâ tewetñe engatyene hâum tinj tâñ meyekbi. Yâhâ nombotñeâmâ kasalipyeñaje meyekmai sâm yan hâkyeñe alitmâ ari hewukñehen mesangurakbi. Nombotñeâmâ sot me senje âlâlâhât pâinmâ in po manbi. Yawu gârâmâ lohimbî belângen manbiñeâmâ yâk yekmâ mem bâleyekñetâ manbi.

³⁸ Anitâhât kasalipñaje yawu otyingwi. Yawu otyingim yâk watyekñetâ gem tiok taok otmâ âlâengen âlâengen ari manbi. Yawu otmâ ari lok ki manmaiângen, me dikin kâlehen, me bârâengen ari yan manmâ gawi.

³⁹ Lohimbî yuñeâmâ Anitâhâlen biwi nâñgân nâñgânyeñaje kepeim den sâop yakât nâñgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gawi. Yakât otmâ yekmu ârândâñ otmu manman kârikñahât pat kuyinggiop.

⁴⁰ Yawu gârâmâ Anitâhât lohimbî yaje hionakmâ nombotñaje kulet sâyingim yenjâk bulâñe menomaihât dop ki tap. Yawu nâñgâm pat ya kuyingimu nengât tâmbâlipnenñaje manmâ gawi yamâ bonñe ya in yawu ki mewi. Yawu gârâmâ nen orowâhâk manman âlepñan manmâ yâhânom.

12

Anitâñe ikñe nanñe baratñe sâm menenehop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Nengât tâmbâlipnenñaje Anitâhât den nâñgâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñaje kepeim manmâ biwi yâhâp ki otmâ manmâ gam muwi. Yakât nâñgâm den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Tâmbâlipnenñaje kurâp kinmâ hawamngom nenekmâ tai yakât yengu yâkñe Anitâhât den lâum ki lohotñe otmâ gawi yanâk torokatmâ mannomai. Manmâ biwiyeñe gemu lohotñe otmaihât orotmemeyene bâleñe ya kerehâk bet pilâm hewewen otmâ Anitâhât den lâum yâkâlen biwiyeñaje kepeim manmâ yâhânomai.

² Yawu otmâmâ Yesuñe kerek nengât nâñgâningim manman bâleñahât Amboñe, kutñe Satan, yâkât bâñambâ menenekmâ yâk mem ge kalop. Yakât nâñgâm Yesuñe heronje otmâ ki lohotñe olop. Yâkñe hâhiwin kakñan manmâ senñan gewi yakât nâñgâm sât gum kinmâ hâkñe ki alilahop. Yakât otmâ âwâñe Anitâ yâkât lau lâum manmâ muop. Mum yahatmâ kulet sâningim himbimân yâhâm kunneneñe pato otmâ tap. Otmu âwâñeñe âi sâm wañop ya biwiñaje tinjâk kepeim manop. Yawu manmâ ki biwi yâhâp olop. Yakât nengu yawuâk yâkât nâñgâm torokatmâ manmunñe ârândâñ otbuap.

³ Yesu mem âlâlâ tuhunjetâ yan hâhiwin nâñgâop. Otmu sâp yiwereneñe yu umatñe topñe topñe teteyingiwuap. Umatñe teteyingimu Yesuñe olop yakât den pat ya nâñgâm henñengumâmâ biwiyeñaje ki gewuap.

⁴ Otmu yeñe lohotñe otñetgât Satanñe perâkñe topñe topñe mem gamap yan ki lohotñe oai. Otmu Anitâhât hâkân otmañe mem âlâlâ tuhuyekñetâ yan gurâ kârikñeâk mansai. Umatñe kakñan yâhâmu Yesuñe kârihem kinmâ hâhiwin nâñgâm muop. Umatñe yawuya yengât kakyeñan ki yâhâmap. Yakât otmâ yeñe yâkâlen biwiyeñaje kepeim kârihem manmâ yâhânomai.

⁵⁻⁶ Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâñe tihitnenñe otmap yakât nâñgâm poropete âlâñe den kulemgupop ya yuwu tap.

“Awonnenne Anitâ yâkne tepne nângâningimap. Otmu nenne otmunne bâlemu mâtâp bâlenan ari hiliwahomaingât yâkne kuwiknenekbe sâmu hâhiwin ningimap. Hâhiwin ningimu yanâmâ biwi nângân nângânnenne keterakmu yâkâlen torokatmâ komot konohâk manmâ yâhânom. Yawu otningimap yakât nângâm Anitâne yen kuwikyekmu yeje yakât ki hâkâñ otnomai. Otmu yen kuwikyekbe sâmu yawu otyingimu yeje biwiyeñe ki gewuap.”

Den yawu tap. Yakât yu nângâm mem mannomaiân umatne topne topne teteyingimu biwiyeñe ki orotok sâwuap.

⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâmunne nângâñet. Nan baralipnenne den kuñetâ me otmâ tâpikguñetâ yanâmâ yongom mem kuwikyekmain. Yakât dopneâk Anitâne sâmu umatne topne topne teteyingimap. Yakât otmâ umatne âlâlâ teteyingiwuap yan yuwu nângânomai. “Main, yuâmâ Anitâne ikne nanne baratne sâmu yakât kuwikneneksap.” Yawu nângâm herone otmâ mannomai.

⁸ Yawu gârâmâ Anitâne ki kuwikyekmap mâne yeje ikne nanne baratne bia, mandu tâñât otbâi.

⁹⁻¹⁰ Otmu torokatmâ sâmunne nângâñet. Awonlipyene yongom mem kuwikyeknetâ yâk yengât amutgen manmâ denyene lâum manmâ gamai. Yawu gârâmâ Awonyene himbimân tatmapne mem kuwikyekmu yakât gurâ ki hâkâñ otnomai. Yâkne mem kuwikyekmâ gamap yakât bulâñeâmâ himbimân ikne orowâk mannomaihât nângâm yawu otyingimap.

¹¹ Otmu yakât torokatmâ âlâ sâwe. Awonyene Anitâne kuwikyekmâ gamap yanâmâ hâhiwin nângâm tep bâle otmâi. Yâhâ hâmbâi orotmemeyene bâlene yu pilâm ikne orowâk manman sânduhân manmâ yâhânomai.

Bulâñe mem tâpikgumain sâmu biwinenñe alilangim buku oranjinom.

¹²⁻¹³ Yawu gârâmâ yeje ki ihilâk mahilâk mannomai. Yeje manmanyene ya heñgenyum mâtâp tâñ tâñâk watmâ arinomai. Yeje yawu otmâ mannetâ yengâlen gâtne âlâ me âlâ biwi yâhâp otmâ mansainne otmâ tâpikgumai ya pilâm yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yeje biwi konohâk otmâ mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu hionakmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne Anitâne pat kuyingiop yâk betbangim yakât bulâñe mem tâpikgum hiliwahomaihât yen lohimbi kerehâk biwiyeñe alilangim buku oranjinomai. Otmu yâk orowâk manmâ yâhânom yakât biwiyeñe yâkâlen kinbuap. Otmu yakât den âlâ sâwe. Bau ñasine yañe hâreakmâ sânduk sâmu ârândâñ otmâ bau mem bâlemap yakât dopneâk yengâlen gâtne âlâ me âlâne otmâ tâpikgum mem bâleyekmahât galemahom mannomai.

¹⁶ Nen Esauhât den pat ya nanñain. Âwâñeñe bâteñe bânne ya membuap sâmu yakât pat kuwanñiop yakât nângâmu tâñât otmu hâkâñ olop. Yawu otmâ sotgât nângâm imine ulitgumu imineñe sot wañmu niop. Nem yan âwâyetñahât bâteñe bânne ya imine wañop.

¹⁷ Yâkne otmâ tâpikguop yakât kakñan yâhâpne otmunne tetewuap mâne yakât pânmu biatmu hâum pâpñum imbiâk iwi tepne kârâm biwine ñasin otmu iseop. Yawu otmâ mâtâp ya mem tetewuapgât dop ya ki ehop. Yakât pat ya nângâmain. Otmu yengâlen gâtne âlâ me âlâne yâkne olop yawuâk otmâ Anitâne pat kuyingiop yakât nângâñetâ gemu Anitâ betgumai sâmu yakât galemahom mannomai.

¹⁸⁻¹⁹ Emelâk embânân tâmbâlipnenne manbi otmu yiwerene nenne mansain yukât topne teteâkgât yuwu sâmunne nângâñet. Tâmbâlipnenne Aihita hân yapâ pilâm taka pumne âlâ, kutne Sinai sâmu, yan tatbi. Yan taka tatnetâ Anitâne girem den Mose ekuwe sâmu otmu yanâk mun pato pilâop. Lâmun isemap yakât munne ya wangim pilâop. Otmu sâp yanâk elem pato miop. Yanâk kâlâp semu utun pato sahakmu omonñuop. Otmu belek sâmu

himbim guŋguruŋ sâop. Yawu otmâ mun pato pilâop yan Anitâŋe yuwu sâop. “Lohimbi, me soŋgo bau, me âlâ me âlâŋe pumŋe yukât gotŋan ganomai yamâ kâtŋe yongonjetâ munomai.” Yawu sâop.

²⁰⁻²¹ Yawu sâmu Moseŋe pârâk pilâm kâi bātŋe sânsân sâmu yuwu sâop. “Main, nâ kiŋgitnahât dondâ oan.” Yawu sâop. Sâmu Isirae lohimbi nombotŋe yâk orop kinbiŋe mun pato ya nâŋgâm yâku yawuâk kiŋgityeŋahât otmâ hân mem tep mem asim ahom ahom otbi. Yawu otmâ yuwu sâwi. “Âo, Anitâ. Kulem yu topŋe âlâ tetemu ekmâ kâi bāt sânsân oain. Yakât nenŋe gâ orop wuân me wuângât alahunomgât dop ki oap.” Yawu sâwi.

²² Yawu gârâmâ Anitâŋe tatmâ gaop. Otmu tatmâ yâhâwiop. Yâkŋe yen orop yawu ki otningimap. Yâhâ pumŋe âlâ, kutŋe Sion sâmu, yakât dopŋeâk Anitâŋe himbimân tatmap, yan arinom. Otmu aŋelo komotŋe komotŋe yaŋeâmâ yâk hawamgum heronŋe otbaŋgim mepaemai. Otmu nen gurâ yawuâk yâk yeŋgâlen torokatmâ mepaenom.

²³ Otmu emelâk lohimbi nombotŋe Yesuhâlen torokatbi yâhâmâ ikŋe pat kuyiŋgim kutyeŋe kulemgumu tap. Lohimbi ya yeŋgâlen arinom. Emelâk tâmbâlipnenŋe nombotŋe Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ muwi. Yâkŋe kulet sâningim Anitâ gotŋan tai. Yawu gârâmâ lohimbi emelâk meyhöp otmu nen mansain yu, nen kerek sâp patoen menduhunenekbuap. Yawu otmâ topnenŋe ekmâ nâŋgâm hâmeŋe ikŋiâk ikŋiâk ningiwuap.

²⁴ Yawu gârâmâ lok âlâhâlen hâum sâwe. Lok âlâ, kutŋe Awe sâmu, yâhâmâ ataŋe kumu muop. Yakât matŋeâmâ Anitâŋe ataŋe ya kâpekbaŋgiop. Yawu gârâmâ nengât sâmu Yesu kuŋjetâ mumu hepŋe giop. Yakât bonŋeâmâ nenŋe yâk orop torokatmâ manmâ yâhânomgât mâtâp âiŋe meningiop. Yawu gârâmâ Anitâŋe mem dâinenekmâ gamu yakât ki hâkâŋ otnom.

²⁵ Yâhâ topnenŋe teteâkgât den âlâ yuwu torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe girem den Mose ekuop yanâmâ lok nombotŋe den ya nâŋgâŋetâ gemu bet pilâwi. Yakât kakŋan yâkŋe sâmu yakât matŋe umatŋe teteyiŋgimu manmanyenŋe bâleop. Yawu gârâmâ sâp patoen nenŋe otbin mewin yakât matŋe Anitâŋe mem purik pilâningiwuap. Yakât otmâ nanŋe Yesu hâŋgângumu ge den topŋe eknongop ya nâŋgâm tiŋâk lâum manmâ yâhânom.

²⁶ Emelâk embâŋân Anitâŋe Sinai pumŋan Mose den ekuop yanâmâ hân sânsân sâop. Ya pesuk sâmu yanâmâ yuwu sâmu ekuop. “Nâŋe sâmune hân yu sânsân yap. Yâhâ sâp pesuk sâwuawân âlâkuâk sâmune hân himbim yuâmâ huhuakmâ biatmâ metewuap. Otmu emetsenŋe pitu topŋe topŋe ya pek sâmu gulip otmâ metewuap.” Yawu sâop.

²⁷ Anitâŋe den sâop yukât topŋeâmâ yuwu. Yâkŋe sâmu hân, himbim, emetsenŋe, pitu topŋe topŋe âlâlâ yu gulip otmâ metewuap. Yakât kakŋanâmâ ikŋe manmanŋanak tetewuap. Sâp yanâmâ Anitâŋe nengât pat kuningiop yakât bulâŋe ningiwuap.

²⁸⁻²⁹ Anitâŋe nengât sâmu manman kârikŋahât pat kuningiop yakât bulâŋe menom. Yakât otmâ yâk mepaem manmâ yâhânom. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmai ya yeŋgât topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Âliwâhap haraŋ haraŋ sâmu emetŋe mem tatmap yan kâlâp saum katmunŋe semu gâwuŋanak kinmap. Dop yawuâk Anitâŋe sâmu âlâlâ ya sem gulip tuhumu kouŋanak kinbuap. Yawu gârâmâ Anitâŋe nen buku otningiâkgât yâk mepaem heronŋe otbaŋgim mannom.

13

Yuwu otmâ manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap.

¹ Orotmeme âlepne girawu tap yakât ekyongomune nângânet. Yeje angoân buku oranjiminiwi ya yawuâk torokatmâ buku oranjim mannomai.

² Embân angoânâmâ aneloje lok hâtgum takanjetâ lokne mem buku tuhuyekbi. Yawu gârâmâ lomba nombotnaje yengâlen takanjetâ dâim yâhâ emelan katyekmâ sot um yinginomai.

³ Otmu yengâlen gâtne nombotne mem pâi emetjan katyeknetâ tatmâ hâhiwin nângâmai yakât pâi emetjan taiâk sâam ki gulip malap otnomai. Nenje nenjahâk pâi emetjan tain mâne girawu otbâinâ nângâm yâk yengât nângânomai. Otmu yengâlen gâtne nombotne yamâ lohimbi belângen mansaije mem bâleyeknetâ hâhiwin kakjan mansai. Otmu yen yawu otyinginetâ mansai mâne girawu otbâi yakât yâk nângâyinginomai. Yenâmâ Yesuhât komot konohâk mansai yakât otmâ yeje hewewenâk yâk tânyongonomai.

⁴ Otmu den âlâ sâamune nângânet. Lohimbi sihan mansaije konda otjetâ Anitâne ya ekmu dondâ bâlemap. Otmu lokne imbiñaje miakmâ manmutâ ârândâñ otmap. Yâhâ yakât kakjan lok me imbi ondop orop manmai ya Anitâne ekma dondâ bâlemap. Lohimbi yawu otmai yaje tosa umatne memai. Yakât hâmbâi Anitâne matne ya tâñ tâñâk yingiwuap.

⁵ Emelâk Anitâne Mose den ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Nâhâitne ki tihit otningimap sâam gorâyingimu engat yâhâp ki otnomai. Ki pilâyekmune umburuk mannomai.”

Yawu sâop yakât otmâ wahap yu me ya tatningiap ya ekmunne ki dopjan otmu ki dewaenom. Otmu dopnenjan tatningiwuap ya wangim ningiâkgât sâam ki ulitgunom. Bia kârikne. Wuân me wuân tatningiap yamâ dopnenjan.

⁶ Anitâne den sâop yakât topne nângâm yuwu alahum mannom.

“Kutdânenñaje haonmâ ârândâñ tihitnenne otmap. Yakât otmâ lok bâleñaje mem bâlenenekne sâam otnomai yanâmâ nenje yâkât wâtjan kinmâ mâtâpgât ki hâum pâpgunom. Yâhâ yawu otninginomai yan nenje yakât ki gorâningiwuap. Yawu sâam alahum yâkât wâtjan mannom.”

⁷ Emelâk papatolipenñaje Anitâhâlen biwi nângân nângânyenñaje kepeim yâkât den ekyongominiwi. Yawu otmâ manmâ ki lohotne otmâ gam muwi. Otmu yengu yâkne otminiwi yawuâk otmâ Yesu Kiristohâlen biwi nângân nângânyenñaje kepeim ki lohotne otmâ mannomai.

⁸ Emelâk Yesu Kiristone tatmâ gaop, âun yu tap, otmu yawuâk tatmâ yâhâwiop kârikne. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.

⁹ Yawu gârâmâ lok nombotnaje yengâlen taka den ango ekyongowi yakât den pat buku nombotnaje eknohojetâ nângâwan. Den ekyongowi ya nângânetâ biwi nângân nângânyenñaje gulip malap otmu Yesu Kiristohât mâtâp tâpikgumaihât yuwu sâamune nângânet. Den yamâ tâñât. Yakât otmâ yâkne den ekyongowi yamâ ki lâunomai. Yeje den tâñât me orotmeme bâleñe ya pilâmâmâ Anitâne tep âlep nângâyingim tihityene otmap ya nângâm henñegum biwiyene yâkâlenâk tatbuap. Yawu otmâ manjetâ yâkne mâmâne otningim yâhâwuap.

¹⁰⁻¹¹ Yâhâ Anitâne lohimbi kerek yengât tosa pilâyingâk sâam hotom uminiwi ya yengât kunyenñaje yuwu otminiop. Yâkne selep belângen kinminiop yan lama kum gâim yanâmâ hepne mem yâhâ alata kakjan hepne tuanguminiop. Yawu otmu bukulpne nombotne yaneâmâ belângen kinmâ bonne yamâ mem uñetâ sem biatminiop.

¹² Otmu dop yawuâk nenje Kiristohâlen biwinenñaje kepeim yâkât pat otnehât yâk mem kapi betñehen ge kuñetâ mumu hepne giop.

¹³ Yakât otmâ nenje hotom um katmai yakât nângâmunne gemu selep hânñjan yan ki yâhânom. Ya pilâm belângen tatmâ Yesuhâlen torokatmâ yâkât

denje lâum mannom. Yawu otmunje yanâmâ Yesu otbanjiwi yawuâk nen otninginomai. Otmu yakât ki gorâningiwuap.

¹⁴ Nenâmâ kapinenje yu bia. Kapinenje dondâje yamâ himbimân Anitâ tatmap ewan tap.

¹⁵ Otmu Kutdânenje Yesu yâkne kulet sâningim himbimân ewan yâhâ tap. Yakât otmâ nenjeâmâ yakât nângâm Ambonenje Anitâ heronje nângâwanjim mepaenom.

¹⁶ Otmu orotmemenenje âlepje otmunje Anitâje nenekmu ârândâj otmap yakât sâwe. Lohimbi nombotje umburuk manmaihât yejeâmâ yâk nembe kalem otyingimomai. Otmu nombotjae hâhiwin kakjan mansai buku otyingim tânyongonomai. Orotmeme yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâje yekmu ârândâj otbuap.

¹⁷ Otmu papatolipyenje yengât yuwu sâmune nângâjet. Yen manman kârikjahât mâtâp hâum pâpgumaihât yâkne yengât galem otmâ galemयोगom mansai. Otmu yâkne Anitâje âi sâm yingiop ya biwiyenjae tinjak kepeim mem mansai. Hâmbâi sâp patoen yakât hâmenje yingimu menomai. Yawu gârâmâ biwi nângân nângânyenje gemapgât yeje yâk yengât amutgen manmâ tem lâuyingimomai. Tem lâuyingim manjetâmâ yâkne biwiyenje hewewen otmu galemयोगom henjenjomai.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu nâje bukulpne orowâk tatmâ Anitâhât tem lâuwanjim manmâ orotmeme âlepje otmâ manmunje nenekmu ârândâj oap. Yawu gârâmâ yeje biwi nângân nângânyenje hewewen otmu nengât sâm Anitâ ulitgum mannomai. Otmu Anitâje nâ hângânnohomu yengâlen takawehât gurâ yawuâk ulitgum manjetgât nanjan.

Den bâije

²⁰ Bukulpne, den bâije ekyongomune nângâjet. Kutdânenje Yesu, yâkne mumu yan Anitâje tosanenje pilâningim manman kârikjahât pat kuningiop. Otmu âwâje Anitâje mumujambâ mem yahalop. Yawu otmâ pat kuningiop yakât bulâje hâmbâi menomgât mâtâpne teteop. Ya biatbuapgât dop âlâ ki tap.

²¹ Bulâje ya mene sâm Anitâje mâmâje otyingimu yâkât wâtjan kinmâ tem lâuwanjim manjetâ nângâmu ârândâj otbuap. Yawu otmu yanâmâ biwi nângân nângânyenje huruj sâmu mannomai. Otmu Yesu Kiristo mepaenomai. Ya bonjanâk.

²² Bukulpne, yeje biwiyenje gemapgât den tâlâwâk yu kulemgum katyngian. Yawu gârâmâ yeje sâlikumâmâ topje ya nângâm henjenjunet.

²³ Otmu tembe lâu pâi emetje galemje tatmapje nângâmu Timoteo ya pâi emetjambâ ge mansap. Yâkât den pat yawu sânetâ nângâwan. Yawu gârâmâ yâkne taka nâ penenihimu yanâmâ netje orowâk yengâlen takarom.

²⁴ Otmu yeje pepa yu sâlikum nângâm yengu papatolipyenje otmu Yesuhât komot mansai ya nâhât den pat yu ekyongom buku otyingimomai. Otmu Itali ambolipje lohimbî tohonetâ mansain yâkne yengât tep âlep pato nângâyngim mansai. Yâkne yawu nângâyngim mansai yakât yeje nângâjetgât nâje den pat yu kulemgum katyngian.

²⁵ Anitâje tihityenje olâkgât nâje haonmâ ârândâj ulitguman. Den pat katsan yu yuâk.

Yakowo

O bukulpne,

¹ Yen Yura lohimbi hânnenje tâmbâje pilâm hân âlâengen âlâengen ari mansai. Ari manmâ Yesu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim yâkât komolân torokatsai. Nâ Yakowo. Nâje Anitâ yet Kutdânenje Yesu Kiristo hon bayitgim mansan. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyngian.

Nenje Anitâ ulitgunom yan biwi yâhâp ki otnom.

²⁻⁴ Bukulpne, yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai. Yakât otmâ umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmu biwiyenje ki orotok sâmmap. Biwiyenje ki orotok sâmmap gârâmâ hâmbâi umatje pato âlâ kakyenjan yâhâmu hâhiwin dondâ nângânomai yan yâkâlenâk biwiyenaje kepeim umatje ya lâum ki lohottje otnomai. Yawu otmâ mannomai yan Anitâje yekmu ârândân otmu manman kârikjahât pat kuyingiop yakât bulâje menomai. Yakât nângâm biwi hero nângânet.

⁵⁻⁶ Yeje girawu manjetâ Anitâje yekmu ârândân otbuap yakât nângâm yâkâlen biwiyenaje kepeim ulitgunomai. Ulitgunomai yanâmâ Anitâhât biwinan tatmap ya Wâtgât mâmâjahât Heakje mem biwi nângân nângânyenjan katmu nângânetâ keterakyingiwuap. Otmu biwi yâhâp ki otmâ ulitgunomai yan hewewenâk nângâyingiwuap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâje yu yakât biwi yâhâp kakjan Anitâ ulitgunomai ya yengât topyeje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Nenje wanja mem saru kakjambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemap. Yawu otmâ wanja ya mem kopa kopa tulumap. Yakât dopneâk lohimbi yan yu yengât biwi nângân nângânyenje hâlim milim otmap.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ yu ya otnomaihât biwi yâhâp otmâ hâmbin gumbin manmai. Topyenje yawu tapgât Anitâ ulitgumai yan ki nângâyingimap.

Munomân iri sikumnenje ki miakmâ arinom.

⁹ Bukulpne, yeje Kiristohâlen biwiyenje katbi yan Anitâje manman kârikjahât pat kuyingiop. Otmu yengâlen gâtje lohimbi nombotnaje senje âlâlâhât umburuk mansai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâje manman kârikjahât pat yakât bulâje yingimu menomai yakât nângâm biwi heronje nângânet.

¹⁰⁻¹¹ Hâmbâi munomân iri sikumnenje ki miakmâ arinom yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Hahop surinje pilâm kuririnj sâm kinmu ekmunje âilonjo lonjo otmap. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk pek sâm hânân ge tâtuk sâmmap. Yakât dopneâk nen kerek mum tâtuk sânom. Yakât otmâ yengât gâtje lohimbi nombotnaje iri sikumyene orop manmai yengât yuwu sâmune nângânet. Yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetâ lohimbi belângen manmainje nângâm bâleyingim mem ge katyekmai. Yawu otyingimai gârâmâ hâmbâi Anitâje manman kârikjahât pat yakât bulâje yingimu menomai yakât nângâm biwi heronje nângânet.

¹² Umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmu Kiristohâlenâk biwiyenaje tinâk kepeim Anitâ hon bawaingim mannomai. Yawu manjetâ Anitâje yekmu ârândân otmu manman kârikjan katyekmu mannomai.

Tosa otmunje bâlemap ya Anitâhâlen ki kârâm pilânom.

¹³⁻¹⁵ Lohimbi wuân me wuân ekjâlem otjetâ bâlemap yakât yuwu sâmune nângânet. Yu me ya ekjâlemai yan yeje engatyejeâk watmâ otnehâlâk nângâmai. Yawu nângâmai yakât kakjan otjetâ bâlemu tosa memai. Yawu

otmâ manman bâlenjahât paŋgoŋân kioŋmâ yawuâk tâtâem otmâ mannomai yamâ hiliwahonomai.

Yakât otmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Anitâŋe ki otmu bâlemap. Otmu nenŋe otmunŋe bâleâkgât biwinenŋan ki kioŋmap. Yâhâ lohimbiŋe otŋetâ bâlemap yamâ yeŋan tap. Otmu tosa otmai yakât gurâ Anitâhâlen kârâm pilânomaihât dop âlâ ki tap.

¹⁶ Yakât otmâ Anitâhâlen kârâm pilânomai yanâmâ yeŋe yakât nâŋgâŋetâ ki bonŋe otbuap.

¹⁷ Anitâ Koko salek Amboŋaŋe senŋe âlâlâ himbimân ekmain ya kalop. Hilâmgât emetsenŋaŋe ga takam kârikŋe pilâm bolaŋ bolaŋ sâm ge potok sâmap. Yâhâ omoŋgât emetsenŋe ya purik sâmu torehenŋeâk tetemu ekmain. Otmu ya ari gulip otmu omoŋ sahakmap. Yâhâ pitu yamâ omoŋe peleŋ peleŋ sâm kinmu ekmain. Yâhâ emet haŋ sâmu ki ekmain. Yawu gârâmâ Himbim Amboŋaŋe yawu ki otmap. Yâkŋeâmâ tat tat kârikŋe tatmâ gaopŋak tatmâ gamap. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisâp. Otmu biwinenŋe mem hewewenŋe tuhumu âlepŋeâk otmâ manne yakâlâk nâŋgâmap. Yakât otmâ yâkŋe ki biwinenŋan kioŋmu otmunŋe bâlemap.

¹⁸ Ikrâhâk nine nanne baratne sâm mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋe katmunŋe manman âiŋe ningiop. Yakât otmâ Kiristohât pat manmâ Anitâŋe yu ya kalop ya yeŋgât kunyeŋe mansain.

Kiristohât den nâŋgâm tem lâuwanginom.

¹⁹⁻²⁰ Bukulipne, yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Bukulipyenŋaŋe Kiristohât den kâsikum yinŋinomai yan ândâp katmâ yâk yeŋgât den nâŋgânomai. Yâhâ yeŋeâmâ den kâsikum lohimbi yinŋinŋetâ ândâpyeŋe kârikŋe otmâ ki nâŋgânomai. Ki nâŋgâŋetâ lohotŋan ekyongonomai. Yâhâ yeŋe den kâlâpŋe orowâk katyeknomai yan Anitâŋe yen yekmu bâlewuap. Otmu lohimbi den ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ gemu bet pilânomai ya gurâ Anitâŋe yekmu bâlewuap. Yakât otmâ yeŋe den kâlâpŋe orowâk ki katyeknomai.

²¹ Emelâk yeŋe Kiristohât den nâŋgâm biwiyenŋan katbi ya mem mete tuhum orotmeme bâleŋe âlâlâ bet pilâm Anitâhât den lâum mannomai. Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ yâkŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

²² Kiristohât den lâum hoŋ bawaŋinŋet. Yâhâ den ya in nâŋgâmai yan “Anitâŋe nenekmu ârândâŋ oap,” sâm biwiyenŋe pâlâmŋe otmu manŋetâ dondâ bâlemap. Yawu nâŋgâm manmaiŋe kâirahom hiliwahonomai. Lohimbi yawuya yeŋgât topyeŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nâŋgâŋet.

²³ Lohimbiŋe dunŋuân eŋakmâ somotyenŋe hâluhuakmai.

²⁴ Yawu gârâmâ dunŋuân ki eŋakmai yan kundenyenjahât towatŋe nâŋgâŋetâ ki keterakyinŋimap.

²⁵ Yakât dopŋeâk lohimbi nombotŋaŋe Kiristohât den nâŋgâm yan ki biwiyenŋan katmâ lâumai. Yawu otmai yan den ya in yawu nelâm yongomap. Yâhâ yeŋe yawu ki otnomai. Kiristohât den yamâ bulâŋe. Yakât torehenŋe âlâ ki tâpihahomap. Ya nâŋgâm lâum manmâ bâlenjahât paŋgoŋân ki kioŋmain. Yakât otmâ yeŋe den ya tiŋâk lâum manmâ yâhânomai yan Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmu biwi hero nâŋgânomai.

²⁶ Den âlâ torokatmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lohimbi nombotŋaŋe mitihât orotmemeâk watmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap yawu nâŋgâmai. Yawu nâŋgâm den ihilâk mahilâk sâmai yakât Anitâŋe mitihât orotmeme watmai yakât nâŋgâmu tâŋât otmap. Lohimbi yawu nâŋgâmaiŋe kâirahom otmâ hilipgumai.

²⁷ Yeñe Awonñenñe Anitâ yâkât tem lâuwangim yuwu otmâ manñetâ yekmu ârândâñ otbuap. Lohimbi kambut mansai me nimnaom âwâ mâmâlipyeñe mum pilâyekñetâ mandu mansai ya yeñgât tepyeñe nâñgâm tânyongonomai. Yawu otmâ orotmeme bâleñe bet pilâm biwiyenñe galemahom manñomai yan Anitâñe yekmu ârândâñ otbuap.

2

Buku âlâhât nâñgâmunñe yahatmu âlâhât ki nâñgâmunñe gewuap.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Kutdânenñe Yesu Kiristo Anitâ orop dopyetñe konohâk. Yakât otmâ yâkât nâñgâñetâ yahatmu yâkâlen biwiyenñe kepeim mansai. Yawu manmâ lok kut patyenahâlâk ki nâñgânomai.

²⁻³ Yeñe Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmâ kiki meytigimai yan lok pupñe âlâ, hâk katipñe me pet âilonço hanğalakmâ takamu ekñetâ yahatmu “lok takap yuâmâ iri sikumñe orop” yawu nâñgâmai. Yawu nâñgâm “lohimbi senyenñan ewanâk tat,” sâm katñetâ tatmap. Yâhâ lok pupñe âlâ, hâk katipñe me pet tok sâsâñe hanğalakmâ takamu ekñetâ gemu “lok takap yuâmâ lok inñe, umburuk mansap,” yawu nâñgâmai. Yawu nâñgâm “ginñehen tat,” sâm katñetâ tatmap.

⁴ Yawu otyingimai yan lokgât nâñgân nâñgân bâleñe watmâ lok kâsipyongom Kutdânenñe Kiristohât den lonğâamai.

⁵ Lohimbi girawuyenñe Kiristohâlen biwiyenñe tiñâk kepeim manñe ya yeñgât nâñgâm Anitâñe manman kârikñahât pat kuyingimu tap? Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Lohimbi belângen manmainñe lohimbi inñe me umburuk manñe ya yeñgât nâñgâyinginñetâ gemap. Lohimbi inñe yawuyenñe Kiristohâlen biwiyenñe tiñâk kepeim manñetâ ya yeñgât nâñgâm Anitâñe manman kârikñahât pat kuyingimu mansai.

⁶⁻⁷ Yawu gârâmâ yeñe lohimbi yawuya yekñetâ gemu ginñehen katyekñetâ tatmâ miti nâñgâmai. Yâhâ lohimbi iri sikumyeñe oropñe Kutdâyeñe Yesu Kiristohât nâñgâñetâ gemu sâm bâlewangim mansai. Yawu manmâ yan yen meyekmâ den âiân katyekmâ senñe âlâlâ meyingimai. Yawu gârâmâ yeñe lok iri sikumyeñe orop ya eweyingim lohimbi senyenñan katyekñetâ miti nâñgâmai. Yawu otñe yakât nâñgâmunne ki ârândâñ otmap.

⁸ Anitâñe girem den âlâ Mose ekumu kulemguoop ya yuwu tap.

“Nenñahât nâñgâmunñe yahatmap yawuâk buku nombotñe yeñgât nâñgâyingimunñe yahatbuap.” Yawu tap.

Den ya lâum lohimbi hârok yeñgât nâñgâyinginñetâ yahatmu ewe katyekñetâ ârândâñ otbuap.

⁹ Yâhâ lohimbi kut patyenahâlâk nâñgâmai yan girem den yan yu lonğâem tosa memai.

¹⁰ Lohimbi âlâ me âlâñe girem den âlâ lonğâamai yamâ Anitâñe yekmu girem den hârohâk lonğâamai yawu otmap.

¹¹ Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nâñgâñet. Anitâ ikñak girem den âlâlâ hârok Mose ekumu kulemguoop. Girem den âlâ yuwu sâm ekuop.

“Lok âlâ me âlâñe bukulipyenñe yeñgât imbilipyenñe ki yekmâ otnomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe lok âlâ me imbi âlâ kuñetâ mumbuap yâhâmâ papatolipyenñe meyekmâ den âiân katyekñetâ tosa pato menomai.” Yawu sâop.

Anitâ ikñak girem den âlâlâ hârok Mose ekuop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe lok me imbilipyenñe yeñgât betyenñeñe ki kionmâ tosa ki miain

sâmai. Yamâ benje buku âlâ kuñetâ mumbuap yan Anitâne yekmu girem den hârohâk longâem tosa memai yawu otbuap.

12-13 Lohimbi âlâ me âlâne mem bâleyekñetâ yakât matje yeje kâpekyingimai. Yawu gârâmâ yeje otñetâ bâlemap yakât matje Anitâne gurâ yingimu menomai. Yâhâ yeje lok nombotje yengât tosa pilâyingimai otmuâmâ Anitâne gurâ yen umam sâyngim tosa pilâyngiwuap. Yakât otmâ yeje Kiristohât den tiñâk lâum manmâ bukulipyene yengât ki nângâñetâ gewuap. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne yekmu ârândâñ otmu tosa pilâyngiwuap.

Nenje Kiristo hoñ bawañginom yan hâkñak hâkñak ki hoñ bawañginom.

14 Bukulipne, yuwu sâmune nângâñet. Lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwinenñaje kepeim manmain sâmai yamâ ki tem lâuwangim bukulipyene tânyongomai. Lohimbiñe den yawu sâmai yamâ perâk sâmai. Otmu Anitâne biwiyene ekmu bonje bia otmu ki meyekbuap.

15-16 Yakât topje nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Bukulipyene âlâ me âlâne kapi pilâm mâtâp kâlepñehen arine sâm sot barahâk geñetâ yeknomai. Geñetâ yekmâ “O, gâmâlâk kilik milik ariwion” sâmâmâ mâtâpgât natik ki tânyongomai yanâmâ bukulipyenaje nângâm bâleyngim wawi sânomai.

17 Yakât dopñeâk Anitâne gurâ biwiyene ekmu ki ârândâñ otmu “Kiristohâlen biwiyenaje imbiâk kepeim mansai” yawu sâwuap.

18 Yawu gârâmâ lohimbi nombotñaje yuwu sâmai. “Lohimbi nombotje Kiristohâlen biwiyenaje kepeimane bukulipyene ki tânyongomai. Yâhâ lohimbi nombotje âlâneâmâ bukulipyene tânyongomai.”

Yawu sâmai yakât nâne yuwu sâmune nângâñet. Nenje lohimbi yengât biwiyene ki ekmain. Lohimbi nombotñaje “Kiristohâlen biwinenñaje kepeim manmain,” sâmai. Yamâ benje bukulipyene ki tânyongomai. Lohimbi yawuya yengât biwiyene Kiristohâlen kinsap me bia yakât ki nângâmain. Yawu gârâmâ nâne “Kiristohâlen biwinañe kepeim mansan,” sâman. Yawu sâman yakât bulâñe lohimbi tânyongom manman yan tetemu ekmai.

19 Yâhâ lohimbi nombotñaje yuwu sâmai. “Anitâ bulâñanâk tatmap,” sâñetâ nângâmunje bulâñe otmap. Sâmai yamâ ki sâm tâpikgumai. Den yamâ bulâñe. Yawu gârâmâ senduk banearâ, me emet amboñe, me susun, me weke bâleñaje gurâ den ya yawuâk nângâñetâ bulâñe otmap. Yamâ yâhâmâ Anitâne hilipyongowuap yakât nângâm gorâ kakñan manmai.

20 Lohimbi âlâ me âlâne “Kiristohâlen biwinenñaje kepeim mansain,” sâmai. Yamâ benje bukulipyene ki tânyongomai. Lohimbi yawuyane nângâm hilipgumai. Otmu Anitâne manman kârikñan ki katyekbuap. Yakât topje nângâñetâ keterahâkgât tâmbânenje Awarahamñe olop yan hâum sâmune nângâñet.

21 Awarahamñe wuân olop ya Anitâne ekmu ârândâñ olop yamâ yuwu. Anitâne hotom unihi sâm Awaraham ekumu yâkât den lâum kât dawangum alata tuhuop. Alata tuhum nanñe, kutje Isaka, mem yakât kakñan katmâ hilipguwe sâm olop. Hilipguwe sâm otmu yan Anitâne kuwanjiop.

22 Awarahamñe Anitâhât den inâk ki nângâop. Yâkñe yâkât den lâum nanñe hilipguwe sâm olop yan Anitâhâlen biwiñaje kepeim manmap yakât bulâñe teteop. Yawu nângâmain.

23 Awarahamñe Anitâhât denñe lâum nanñe hilipguwe sâm olop yan Anitâne biwiñe ekmu ârândâñ otmu kuwanjimu pilâop. Yawu olop yan Mosenje den âlâ kulenguop yakât bulâñe teteop. Den yamâ yuwu tap.

“Anitâne pat sâm kuwanjiop ya Awarahamne nângâm yâkâlen biwi nângân nângânne kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâne biwine ekmu ârândân olop.” Yawu tap.

Anitâne biwine ekmu ârândân otmu buku otbanjiop.

²⁴ Awarahamne olop yakât topne yuwu nângânôm. Lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyene katmai yamâ tem ki lâuwangimai ya yengât Anitâne nângâmu ki ârândân otmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyene kepeim tem lâuwangimai ya yengârâmâ Anitâne nângâmu ârândân otmap.

²⁵ Imbi kondarâ âlâ, kutne Lahap sâm, yâkâlen hâum sâmune nângânet. Emelâk embânân Isirae yengât lok kunyene lok yâhâp hon hângânyotgomu ari kasalipyene yengât kapiân yâhâm imbi ya mem teteowot. Mem tetem den mem ariowot ya ekumutâ nângâmu bulâne otmu kapi ambolipne yotgomai sâm mem mesangutyehop. Otmu sâp âlâen mâtâp âlâ tiripyotgomu kapi ambolipne kewewetyekmâ âwurem ariowot. Yawu olop yakât Anitâne nângâwanjimu ârândân olop.

²⁶ Den sâm aran yukât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Bukunenne âlâ bâlewup ya ekmâ “Emelâk umutne gahaeakmâ arap,” sâm isem we bâle nângâmain. Yakât dopneâk bukulpnenne “Kiristohâlen biwinenne kepeim mansain,” sâmai yamâ tem ki lâuwangim bukulpnyene tânyongomai ya yekmâ yâk yengât “lohimbi perâkne” sâmain.

3

Launenhe galemgum hejengum mannom.

¹⁻² Bukulpne, den âlâ yuwu sâmune nângânet. Anitâne bawapi nengât biwinenne mem hewewen tuhumu Anitâ yet Kiristo yetgât den lohimbi kâsikum yingimain yan âi umatne memain. Yamâ âi tânât bia. Yakât otmâ âi ya biwinenne mem den ya tân tânâk kâsikum yingimain, me den ya kakneâk kakneâk kâsikum yingimain yakât matne yamâ sâp patoen Anitâne dopnenne kâpekningiwup. Yawu gârâmâ nen kerekne Kiristohât nep mem tâpikgumunne yakât bulâne ki tetem hejengumap. Yakât otmâ Anitâne matne umatne ningimap sâm yene Kiristohât den lohimbi kâsikum yinginomaihâlâk ki nângânôm.

Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nângânet. Lohimbi nombotne bukulpnyene sâm bâleyingimai, me den bâlene hâiyekmai, me biwiyenambâ nângân nângân topne topne tetemu den ihilâk mahilâk sâmai. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne lauyene galemgum orotmeme bâlene yawuya ki otmai yaneâmâ biwi nângân nângânyene galemahom hejengum manmai.

³ Yakât nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Beâsi yamâ tâkne laune sâhâmunne tatmap. Gârâmâ wosapâ me wosapâ arine nângâmain yamâ tâk mem dâimunne yaken arimap.

⁴ Aiop, wanga mem saru kaknan arimain yan hâum sâmune nângânet. Wanga yamâ pato nandorone. Yawu gârâmâ wanga bâtne, kutne sitia sâm, yamâ tipne âlâ. Otmu wanga ya ambonne wosapâ me wosapâ ariâk nângâmap yamâ bâtne mem purik gurik tuhumu yaken arimap.

⁵ Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Launenhe yamâ tipne âlâ. Yawu gârâmâ nenne launenambâ den bâlene sâm bukulpnenne ekyongomunne nângânetâ tepyene kâlâp semu umatne âlâlâ tetemap yakât dop kum sâmune nângânet. Emet pato kinmu songae hâlâlân sâmap yan kâlâp tuhumi katmunne songae ya sem arimap.

⁶ Yakât dopņeâk Manman Bâleņahât Ambonņe biwinenņan kionņmap. Biwinenņan kionņmu nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetemu ya lohimbi ekyongomunņe nâņgâņetâ manmanyenņe bâlem henņenņumap.

⁷ Anitâņe sonņo bau, me nâi selon kalop yapâ gâtņe âlâlâ mem lohotņe tuhuyeknomgât dop tap.

⁸ Yawu gârâmâ nenņe launenņe galemņum henņenņunomgât dop âlâ ki tap. Hâmewuk me soron hambenņe lohimbi in yawu yingimu mumai yakât dopņeâk nenņe den bâleņe sâm bukulipnenņe hâiyekmunņe tepyene bâlemap.

⁹ Anitâņe ikņe nâņgân nâņgân watmâ lohimbi tuhuyelehop. Yakât otmâ nenņe den heronņe sâm awoņnenņe Anitâ mepaemain. Otmu launenņe yapâek den bâleņe sâm bukulipnenņe hâiyekmain.

¹⁰ Anitâ den heronņe sâm mepaemain. Otmu bukulipnenņe den bâleņe hâiyekmain. Yakât nâņgâmune ki ârândâņ otmap.

¹¹ Yakât otmâ dop kum sâmunne nâņgâņet. To senņe hindakmap yapâ uwurup ki takamap.

¹² Yâhâ kiatņe manam ki otmap. Otmu manamņe kiat ki otmap. Giņ gârârâņe ham ki otmap. Otmu hamņe giņ gârârâņ ki otmap. Yâhâ saruâmbâ to ki osom nemain. Yamâ topyetenņe ikņiâk ikņiâk tap. Denân hâum sâm aran yukât topņeâmâ yuwu. Nenņe den âlepņeâk alahunom. Bukulipnenņe orop ki sâm bâleņginom.

Anitâņe ikņe nâņgân nâņgân mem biwinenņan kalâkgât ulitgunom.

¹³⁻¹⁸ Lohimbi nombotņe Anitâņe ikņe nâņgân nâņgân mem biwiyenņan kalâkgât ki nâņgâmai. Yâkņeâmâ senduk banearâ me weke bâleņe ya yenņâlen kândiwahonņetâ nâņgân nâņgânyenņe teteyiņgimap. Yawu otmâ bukulipyenņe yenņât nâņgâņetâ gemu yenņahât nâņgâņetâ yahatmu hâkyenņe mepaemai. Hâkyenņe mepaem lohimbi yenņât kunlipyenņe manmâ den perâkņe ekyongomai. Yawu otmâ manmanyenņe mem bâleņginom hionņakmai. Lohimbi bâleņe yenņât topyene yawu tap.

Yâhâ lohimbi nombotņe âlâņeâmâ Anitâ ulitgunetâ ikņe nâņgân nâņgân mem biwiyenņan katmu nâņgân nâņgân âilonņo teteyiņgimu târârâhâk manmai. Yawu manmâ yenņahât nâņgâņetâ gemu bukulipyenņe yuwu otyiņginetâ yekņetâ ârândâņ otmap. Biwi yâhâp ki otmai. Yawu manmâ Kiristohât den tâņ tâņâk lohimbi kâsikum yingimai. Kâsikum yingimai yan bukulipyenņe den âlâhât âiyongonņetâ nâņgâm henņenņum matņe kâpekyiņgimai. Yawu oranņim den kakņan ki sahanņim hionņakmai. Lohimbi yawuyanņe bukulipyenņe yenņât manmanyenņe ekmâ henņenņum mem hewewenņe tuhuyekmâ buku otyiņgimai. Yawu otyiņginetâ manmanyenņe kelihakmu manman âlepņahât bulâņe âlâlâ teteyiņgimu lohotņan manņetâ Anitâņe yekmu ârândâņ otmap.

4

Anitâ Ambonenņahât amutgen manmâ tem lâuwanņginom.

¹⁻² Yeneâmâ biwiyenņe ki sânduk sâmu manmai. Yawu otmâ yenņahât nâņgâņetâ yahatmu biwiyenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe topņe topņe tetemu heronņe kakņan manne sâm otmai. Yawu otmâ senņe âlâlâ ekņâlem bukulipyenņe orop pawarak guwarak otmâ hionņakmai. Otmu lohimbi nombotņe bukulipyenņe orop nâņgâm bâleņginom ahomai. Yakât Anitâņe biwi sânduhân katnenekmu mannehât nâņgâm ki ulitgumai. Yanak benņe umatņe kakņan manmai.

³ Otmu Anitâņe senņe âlâlâ âlepņeâk ningimu heronņe kakņan manne sâm dewaemai. Yawu otņetâ biwiyenņe ekmu bâlemu ki nâņgâyiņgimap.

⁴ Yeñe topyehâhât nâñgâñetâ keterakyiñgiâkgât den âlâen hâum sâmunen nâñgâñet. Imbi âlâ me âlâñe loklipyeñe yeñgât betyeñehen kionmâ kâwâ konda otmai yakât dopñeâk yeñe Anitâhât betñehen kionmâ senñe âlâlâhâlen biwiyene katñetâ kinmap. Yeñe senñe âlâlâ ekñâlemai yan lohimbi belângen manmai yeñgâlen torokatmâ otmâ hilipgum Anitâ betgumai. Anitâ betgum mannomai otmuâmâ yâkñe gurâ yawuâk betyongowuap. Emelâk Anitâhât poropeteliññañe den kulemgui yakât topñe nâñgâmbâiâ.

⁵ Den yakât topñeâmâ yuwu tap. Anitâñe lohimbi yâhâp tuhuyelekmâ umut biwiyetñe katyitgiop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyetñe kepeiyetgât nâñgâop. Otmu nenñe gurâ yawuâk yâkâlenâk biwinenñe kepeim mannomgât nâñgâmap.

⁶ Otmu biwinenñe gemu betgumaingât mem hewewenñe tuhunenekmâ tihitnenñe otmap. Den yan yuñe emelâk lok âlâñe Anitâhât den âlâ kulemguiop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâñe yeñahât nâñgâñetâ yahatmap yamâ Anitâñe nâñgâyiñgimu gemu mem ge katyekmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe yeñahât nâñgâñetâ gemu huruñ huruñ manmai yamâ mem hewewenñe tuhuyekmâ tihityeñe otmap.” Den yawu tap.

⁷ Yakât otmâ Anitâ Ambonenñahât amutgen manmâ tem lâuwangiñomai. Yawu otmâ manñetâ Manman Bâleñahât Amboñe, Satanñe mem ge katyekbe sâm otbuap yan Kiristohât wâtñan kinñetâ pilâyekmâ ariwuap.

⁸⁻⁹ Yawu otmâ orotmemeyene bâleñe otmâ on giriñ manmâ gai yakât nâñgâñetâ bâlemu bunewâk bet pilânomai. Yawu otmâ yâkâlen biwiyene katñetâ tosayene pilâyeyiñgim biwiyene mem salek tuhuyeyiñgimu mannomaihât Anitâ ulitgunomai. Yawu ulitgunetâ nâñgâyiñgiwuap.

¹⁰ Yawu otmâ yeñahât nâñgâñetâ gemu yâkât amutgen karakmâ manñetâ nâñgâyiñgimu yahatmu manman kârikñahât pat kuyeyiñgiwuap.

¹¹⁻¹² Otmu Anitâñe girem den âlâ Mose yuwu ekumu kulemguiop. “Nenñe bukuliñnenñe yeñgât nâñgâmunñe yahatbuap.” Yawu kulemguiop. Otmu lohimbi nombotñe bukuliñyeñe yeñgât nâñgâñetâ gemap yan girem den yakât nâñgâñetâ tâñât otmu lonçâem mem ge katmai. Yawu gârâmâ girem den yakât amboñe yamâ Anitâ konok. Sâp patoen ikñak lohimbi kerek nengât biwinenñe ekmâ sâm hâreningiwuap. Yawu otmâ nombotñe ikñan mem katnenekbuap, otmu nombotñe âlâlâ mem ketetyekmu hiliwahonomai. Yakât otmâ yeñahât ki nâñgâñetâ yahatmu bukuliñyeñe yeñgât nâñgâñetâ gemu sâm bâleyeyiñginomai.

Nenñahâk yuwu yawu otnomgât dop ki tap.

¹³ Yeñahât nâñgâñetâ yahatmap yakât yuwu sâmunen nâñgâñet. Yeñgâlen gâtñe lohimbi nombotñe bukuliñyeñe orop den yuwu mon hikunomai. “Hândâhân kapi patoen ari nep menom. Nep mem manmâ tewetsenñe ya mem katmunñe pato otmu hombañ kakñan miakmâ âwurem takanom.”

¹⁴ Den yawu sâm hikunomai yamâ hândâhân wuân me wuân teteyeyiñgiwuap yakât topñe ki nançai. Manmanyehât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât elem memap yan hâum sâmunen nâñgâñet. Omoñânâk elem mem pumñe launñe me hem turembe ya kurihimap. Otmu sikop tipñe kumu yanâmâ elem ya getek hâreakmâ biatmap. Yakât dopñeâk nenâmâ sâp tâlâwâk manmâ mumain.

¹⁵ Yakât otmâ yeñahâk “hândâhân yu me ya otnom,” sâm den ki hikunomai. Yâhâ “Anitâñe nâñgâningimu yu me ya otnom.” sâñetâ ârândâñ otbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ yeñahât nâñgâñetâ yahatmu, “Nenñahâk yu me ya otnomgât dop tap,” sâñetâ dondâ bâlemap.

¹⁷ Yakât yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi nombotnane wuân me wuân otnetâ Anitâne yekmu ârândân otbuapgât topne nângâm henjengumai. Lohimbi yawuyane Anitâhât topne nan gain sâm yeje enjatyeneâk watmâ yu me ya otmai yanâmâ tosa pato memai.

5

Lohimbi iri sikumyene orop yengât den pat

¹ Lohimbi nombotne iri sikumyene oropne wawi otmâ nep loklipyene ki tanyongonetâ umatne kaknan manmai. Yawu otmai yakât Anitâne matne mem purik pilâyingiwuap. Yakât yuwu sâmunne nângânet.

² Sâp yiwerene yu hâk sânduhân manmâ gain yuwuâk torokatmâ manmâ yâhânom nângâm yeje senne âlâlâ pato hâwurum katnetâ tatmap. Katnetâ tatmu yapâ âlâ ki mem lohimbi nembe kalem otyingimai. Yawu gârâmâ yeje senne âlâlâ hâwurum katnetâ tatmap yakât torehenne selone hârem dela dela tuhumu tap. Otmu kalamân gâtne ya tâtuk sâm kuñ korok arimap.

³ Otmu tewetsenne nanne yamâ helenjum towatne ki teteap. Yawu misihejetâ tatmâ bâleap. Yakât matne Anitâne nângâmu umatne âlâlâ kakyenan yâhâwuap yan senne âlâlâyene, hâlije bia, ya ekmâ topyehâhât nângânetâ keterakyingimu isem tep bâle nângânomai. Otmu sâp yiwerene yuâmâ wawi otmâ manmai yakât matne Anitâne kâlâwân katyekmu hâhiwin nângâmbisâi.

⁴ Topne yuwuhât matne umatne yingimu menomai. Nep loklipyenane hâhiwin kaknan âi tuhuyingimai yamâ yeje hâmenne alityingimai. Hâmenne yawu alityinginetâ den guhunmâ sâm bâleyinginetâ Anitâ yahat yahatne, Wâtgât Amboñane, denyene nângâm tepne nângâyingimap.

⁵⁻⁶ Otmu yeje lohimbi inne mansai ya yengât senne âlâlâyene meyingine sâm hakyenan sâm den âiân katyekmai. Den âiân katyekmai yan lohotnan kinjetâ sâm hâreyingim yanak pâi emetnan katyeknetâ tatmai. Otmu nombotne yongonetâ mumai. Yawu otyingim yejeâmâ herone marone otmâ hun sambe kaknan manmai. Yawu manmai yakât Anitâne wuân matne yingimu menomai yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunne nângânet. Nenne bulimakao mem peke kâlehen katmunne tatmu galem gum manmain. Galem gum manmunne pato otmu gâinom sâm yakât mambotmain. Mambotmâ sâpñanâk kum gâimain. Yakât dopneâk Anitâne biwiyene ekmâ matne yingiwuapgât sâpne kalop. Sâp ya ekmu ârândân otmu matne umatne yingimu menomai.

Mem âlâlâ tuhuneneknetâ biwinenne ki orotok sâmap.

⁷ Bukulipne, yeje yuwu otmâ mannomaihât nanjan. Lohimbi iri sikumyene oropne yen mem ge katyeknetâ mansai. Yawu gârâmâ yeje Kutdânenne âwurem ge meyekbuap yakât nângâm mambotbangim biwiyene ki orotok sâwuap. Yawu mannomaihât nângâm den âlâen hâum sâmunne nângânet. Nep amboñane nep tuhum kâmetmap. Nep tuhum kâmetmu bulâne tetewuap yakât nângâm buruñ tetem yahatsap ya pitimap.

⁸ Yakât dopneâk Kutdânenñane âwurem ge meyekbuapgât sâp ya utâpguap. Yakât nângâm biwiyene ki orotok sâmu mannomai. Yawu otmâ getek gewuap sâm biwiyene mem mannomai.

⁹ Yeje umatne kaknan mansai. Yawu gârâmâ Anitâne matne ningimap sâm ki sâm bâleanginomai. Yâhâ sâm bâleanginomai otmuâmâ yakât matne Anitâne in yawu yingiwuap.

¹⁰ Emelâk Anitâhât poropetelipñane yâkât sât lâum tâmbâlipnenne den ekyongonetâ nângânetâ gemu bet pilâm topne âlâlâ mângâyekminiwi. Mângâyeknetâ biwiyene ki orotok sâmu manminiwi.

¹¹ Ya yengât nângâmunje ewe membe otmu Anitâ mepaemain. Otmu lok âlâ, kutje Hiope, yâhâmâ umatje topje topje kakjan yâhâmu biwiye ki orotok sâmu manop yakât topje nanjai. Manmâ gamu umatje ya pesuk sâwanjimu Anitâne lukulemu manman sânduhân manmâ gaop. Yakât otmâ yeje yâkne otbi yakât nângâm biwiyeje ki orotok sâmu mannomai.

¹² Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Yeje Anitâhât senjan wuân me wuân otnê sâ, yan sâ kârikje tuhunomai ya yawuâhâk otnomai. Wonân me wonân gâitmâ sâ kârikje tuhunomaihât dop ki tap. Yakât otmâ himbimân me hânân ki gâitmâ sâ kârikje tuhunomai. Anitâne nângâmu bâlemagât denyenje bulânanâk sânomai.

Bukulipnenje orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu tosa pilanjinom.

¹³ Otmu umatje âlâlâ kakyejan yâhâmu biwiyeje bâlewup yanâmâ Anitâ ulitgunetâ biwiyeje mem sânduk tuhuwup. Yâhâ manman sânduhân manjetâ biwiyeje herone otbuap yanâmâ Anitâ mepaem herone otbanjinomai.

¹⁴ Yâhâ mesek teteyingiwup yanâmâ Kiristohât komot yengât galemlipyenje ekyongonetâ ga nak âlâ, kutje oliwa, yakât toje mem piriyejetâ Anitâne hengemyongoâkgât orowâk yâkâlen biwiyejanje kepeim ulitgunomai.

¹⁵ Yâkâlen biwiyejanje kepeim ulitgunetâ tosayenje pilâyinjim hengemyongowup.

¹⁶ Yakât otmâ mesek teteyingimu manmainje bukulipyenje ekyongonetâ ganetâ orotmeme bâlene mângâeangim gai ya sâ tetem Anitâ ulitgunetâ hengemyongowup. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyejanje tinâk kepeim tem lâuwangim manmainje yu me yakât ulitgunetâ nângâyinjimap.

¹⁷ Yakât nângâm emelâk Eliaje olop yan hâum sâmune nângânet. Eliahât topje otmu nengât topnenje yamâ dop konohâk. Yawu gârâmâ Eliaje emet pato kinâk sâ Anitâhâlen biwiyejanje kepeim ulitgumu dewutâ ya irik irihâk kum yâhâop. Yawu otmâ yâhâmu yambu kalimbu otmu emetsenje nombolân konok yakât biwiyan gelâk âlâ ki giop.

¹⁸ Otmu gelâk giâk sâ yâhâpne ulitgumu nângâwanjimu gelâk pato gemu sot yaje tetem sambe sambe olop.

¹⁹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmune nângânet. Kiristohât den yamâ bulâne. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâlejan ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgum manjetâ bukulipyenjanje den lohotjan ekyongom engatyejan genetâ âlâkuâk Kiristohâlen biwiyejanje kepeim yâkât mâtâp watnomai.

²⁰ Kiristohâlen biwiyejanje âlâkuâk kepeinomai yan mâtâp bâlejan ari manmâ otmâ tâpikguwi yakât Anitâne tosa pilâyinjiwup. Anitâne tosayenje pilâyinjim manman kârikjan katyekmu mannomai yakât topje bukulipyenjanje nângâm herone otnomai. Bâin.

Nâ bukuyeje,
Yakowo

1 Petoro Petoronje ekap angoân kulemguop.

O bukulpne,

¹⁻² Yeñe Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manñetâ Anitâñe himbimân manman kârikñan mannomaihât pat kuyingimu tap. Yakât otmâ yen hânân yu kandi mansai. Yeñgât kapi tatmâ arap yamâ kutyenje yuwu. Ponto, Galatia, Kapatokia, Asia, otmu Bitini.

Emet inânñan Awoñnenñe Anitâñe manmanyenahât topñe nâñgâop. Yawu nâñgâm Kiristo hânñangumu ge tosanenñahât otmâ kawenennan kinmu kuñetâ muop. Yawu otmâ yeñe yâkâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwanñinjetgât ikñe Wâtñgât mâmâñahât Heak hânñangumu ge biwiyenje mem hewewenñ tuhuyehop. Mem hewewenñ tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenje katñetâ Anitâñe tosayenñe pilâyinñim nine nanne baratne sâm meyekmâ manman kârikñahât pat kuyingimu tap.

Nâmâ Petoro. Yesu Kiristohât aposolo manbehât ikñak âi sâm nihimu mem mansan.

Awoñnenñe Anitâ otmu Kutdânenñe Yesu Kiristo yâkñe yetñe enñgatyetñeâk otmâ nâñgâyinñim tihityenñe otmutâ biwi nâñgân nâñgânyenñaje kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâmum manmâ yâhânomaihât nâñgâyinñim ulitgum gaman.

Manman kârikñan mannom sâm biwinenñaje yakât mem mansain.

³⁻⁴ Kutdânenñe Yesu Kiristohât âwâñe Anitâñe yâk mumuñambâ mem yahatmu yâkñe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Otmu Wâtñgât mâmâñahât Heak hânñangumu ge mem hewewenñ tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim manmain. Yakât otmâ Anitâñe umam sâningim tosanenñe pilâm manman âñe ningimu manmain. Yawu otmâ nine nanne baratne sâm menenekmâ himbimân yâhâ manman kârikñan manmâ yâhânomgât pat kuningiop. Manman kârikñan koko salehâk mannom nâñgâm heronje kakñan manmâ yâhâmbisâin. Manman yanñe biatbuap, me bâlewupgât dop âlâ ki tap. Anitâñe Yesu Kiristo mumuñambâ mem yahatmu yâkñe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nâñgâm bulâñanâk manman kârikñan mannom sâm biwinenñaje yakât mem manmâ Anitâ mepaem manmâ yâhânom.

⁵ Otmu Anitâhât wâtñan kinmâ Kiristohâlen biwinenñaje kepeim manmunñe Anitâñe tihitnenñe otmâ yâhâwuap. Otmu sâp pesuk sâwuawân Kiristonje âwurem ge menenekmu himbimân yâhâmunñe manman kârikñahât pat Anitâñe kuningiop yakât bulâñe ningimu menom.

⁶ Yakât otmâ heronje nâñgâm mannomai. Sâp yiwerenñe yuâmâ umatñe topñe topñe kakyenñan yâhâmu hâhiwin kakñan mansai.

⁷ Hâhiwin kakñan manmâ Kiristohâlen biwiyenñaje tinñak kepeim ki lohotñe otmâ mannomai. Yawu manñetâ sâp ki kâlep otmuâk Kiristonje âwurem ge meyekbuap. Meyekmu biwiyenñaje yâkâlen tinñak kepeim tem lâuwanñim gai yakât nâñgâm Anitâñe heronje nâñgâyinñim manman kârikñan katyekbuap. Manman kârikñan katyekmu manñetâ yanâmâ Kiristohât lohimbine nâñgâyinñinjetâ yahatmu Anitâ mepaenomai. Umatñe âlâlâ kakyenñan yâhâmap yakât nâñgâñetâ keterahâkgât orotmeme âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Emetñgât saran aim kânâñgâmunñe sâp kâlep kinmâ ki morok miâk sâm yuwu otmâin. Kokolo ya saran hâwimain. Hâwim saran topñe lâm kâlehen gewuap ya kâlâpñe umunñe semu yanâmâ lâum kânâñgâmain.

Yawu tuhumain yan hân kâlehen tatmâ hambe kundutje ki kumu morok membuap. Yakât dopneâk umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmap yan Anitâje menenekmu manman kârikjan mannom. Yakât nângâm orotmeme kinjonj ya bet pilâm kârihem kinnomai. Yawu.

⁸⁻⁹ Emelâk Yesu Kiristone olop miop ya ki ekbi. Yawu gârâmâ yâkât den pat âlepne ekyongomunje nângânetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim gai. Otmu sâp yiwerenje yuâmâ yâkne himbimân tatmu ki ekmai. Yawu gârâmâ yeje yâkât tem lâum honj bawanjimai. Otmu yâk orop himbimân manbisâihât nângâm yâkâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwangim mannomai. Yawu manjetâ Anitâje manman kârikjahât pat kuyingimu tap yakât bulâje yingimu menomai. Yakât nângâm herone nângâm manmâ yâhânomai.

¹⁰⁻¹¹ Anitâje ikne engatjeâk Yesu Kiristo hângângumu ge nengât tosehât otmâ kawenenjan kinmu howanân kujetâ sât gum muop. Mumu Anitâje mumujambâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu ikne orowâk lajinje kârikjan tawot. Yâhâ hânân ki giop yan Yesu Kiristone Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge Anitâhât poropetelipne yengât biwiyenjan kionjop. Biwiyenjan kionjâ Anitâje Kiristo hângângumu ge tihitnenje otbuap yakât den biwiyenjan katmu sâm tetem lohimbî ekyongominiwi. Otmu Kiristone gewuap sâp yan wuân kulem tetemu eknomai yakât topne nângâne sâm nângâm kiwilim âi pâi tuhuakminiwi.

¹² Den yakât topne nângâne sâm otrjetâ Anitâje nângân nângânyenje mem pâronj pilâyingjop. Mem pâronj pilâyingimu yenjak munomai yakât kakjan den yakât bulâje tetewuap nângâwi. Den ya emet inânjan ekyongominiwi yakât bulâjeâmâ sâp yiwerenje Anitâje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge nen Kiristohât aposololipne mem hewewenj tuhunenekmap. Yawu otningimu Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingimunje nângânetâ bulâje otmu Kiristohâlen biwiyenaje kepeiwi. Yâkâlen biwiyenaje kepeinetâ Anitâje tosayenje pilâyingim manman kârikjahât pat kuyingimu tap. Otmu emelâk Anitâhât poropetelipnaje yakât topne nângâne sâm otbi yakât dopneâk anelolipnaje gurâ nângâne sâm otmai.

Anitâhât tem lâuwangim kilik milik mannom.

¹³ Manman kârikjahât pat kuyingjop yakât bulâje yamâ Yesu Kiristone âwurem ge meyekbuawân Anitâje yingimu menomai. Ya yingimu menomaihât nângâm biwiyenaje mem biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

¹⁴ Emelâk Anitâ yet Kiristo yetgât topyetjahât pâpgum yeje engatyejeâk otmâ yu ya ekjâlem orotmeme bâleje otminiwi ya ki witgum otmâ mannomai. Orotmeme bâleje ya pilâm Awojnenje Anitâ, Koko Salek Amboje tem lâuwangim mannomai.

¹⁵ Tem lâuwangim manman bâlejambâ keterakmâ kilik milik manmâ yâhânomai.

¹⁶ Den yan yuje emelâk Anitâje Mose den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâ Koko Salek Amboje. Yakât otmâ yeje manman bâlejambâ keterakmâ manjetgât nângâman.” Yawu sâop.

¹⁷ Anitâje tânyongoâkgât “Awojnenje” sâm ulitgumai. Yawu gârâmâ Anitâ biwinenje ekmapne lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otmap. Yâkne otmain bermain yakât matje âlâku ikniâk ikniâk dopnenjanâk kâpekningimu ârândâj otmap. Yakât otmâ sâp patoen Kiristone âwurem ge menenekmu kapinenje himbimân tap yan yâhâmunje Anitâje

matņe dopnennānāk kâpekningiwuap. Yakât nāngâm yeņe ewe katmâ mannomai.

¹⁸ Emelâk tâmbâlipyenāņe orotmeme bâleņe ya imbiâk mambiâk otmâ manminiwi. Otmu yeņe gurâ manman ya torokatmâ yawuâk manmâ gawi. Nen lohimbi kerekņe otmunņe bâlemu tosa orop manmain. Yawu gârâmâ Anitâņe tosa yakât matņe kâpekningiop yan hângât wahap âlâlâ, goli me siliwa tuhu tuhuņe, me tewetsenņe, yawu yakât ki nāngâop.

¹⁹⁻²⁰ Emelâk embâņân hân himbim ki kândikyotgowân ikņe nanņe ombe bisiņe, Yesu Kiristo, hângângumu ge nengât tosa hât matņe meningiwuapgât nāngâm sâpņe kalop. Sâp kalop ya Anitâņe ekmu ârândâņ otmu sâp bāiņe yuâmâ Kiristo hângângumu giop. Hângângumu ge koko salehâk manmâ nengât tosa hât otmâ kawenennān kinmu howanân kuņetâ muop.

²¹ Yawu gârâmâ Anitâņe mumuņambâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yawu otmu yeņe yâkâlen biwiyenāņe kepeiņetâ manman bâleņahât paņgoņambâ holanyekmu yapâ gâtņe âwâņe Anitâ yâkâlen gurâ yawuâk biwiyenāņe kepeim manmai. Otmu Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop yawuâk yen gurâ mumuņambâ mem yahatyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nāngâm biwiyenāņe mem mansai. Yakât otmâ biwiyenāņe galemahom târârâhâk mannomai.

²² Yeņe orotmeme bâleņe bet pilâm Kiristohât den bulâņe lâum manmâ gaņetâ yapâ biwiyenāņe kelihakmu manmai. Yawu manmâ bukulipyenāņe orop biwiyenāņe kepeiakmâ konohâk otmap. Yawuhât otmâ buku konok oraņgim tânahom mannomai.

²³⁻²⁵ Nen lohimbi kerekņe meņlipnenņe yeņgât tepyeņambâ tetewin. Yakât otmâ munomgât pat mansain. Emelâk Anitâņe poropete âlâ den ekumu kulemuop ya den yan yuņe miap. Den yamâ yuwu tap.

“Hahop suriņe pilâm kuririņ sâm kinmu ekmunņe âilonņo lonņo otmap. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk pek sâm hânân ge tâtuk sâmap. Yakât dopņeâk lohimbiņe âi meņetâ bulâņe tetemu bukulipyenāņe ekâm nāngâyiņgiņetâ yahatmap. Yawu gârâmâ muņetâ kut patyeņe biatmu ya yeņgât den pat ya lohimbi nelâm yongowuap. Yâhâ Anitâņe lohimbi nengât tihitnenņe otmâ yâhâwuap yakât den pat ya ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikņe tatmâ yâhâwuap. Den yawu tap.”

Anitâhât den ya nāngâmunņe biwinennān hâumu topnenņe mem tetemap. Yakât otmâ den ya ekyongomunņe nāngâņetâ bulâņe otmu Kiristohâlen biwiyenāņe kepeim manmâ gai. Yapâ Anitâņe manman âiņe yiņgimu mem mansai. Yakât topņe nāngâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nāngâņet. Mâmâ âwâlipyenāņe mem ga katyekmâ galemयोगmai. Yawu gârâmâ hâmbâi âwâ māmâlipyenāņe mum pilâyeknomai.

Yâhâ Anitâņe meyekmâ nine nanne baratne sâm manman kârikņahât pat kuyiņgiopņe mum pilâyekbuapgât dop âlâ ki tap. Yâkņeâmâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

2

¹ Yakât otmâ orotmeme bâleņe kerehâk bet pilânomai. Yawu otmâ bukulipyenāņe yeņgât ki nāngâm bâleyiņgim den belângen sânomai. Me biwiyenāņe ki kurihiakmâ den perâkņe kâityongonomai.

² Yawu manmâ yâhânomai yan manman kârikņahât bulâņe menomai. Yakât den âlâen hâum sâmune nāngâņet. Imbilipnenņe naom mem ga katyekmâ nam yiņgiņetâ nem yanâmâ ñâtâtâk sâm yahatmai.

³ Yakât dopneâk yeŋe Kutdâhât den pat âlepne ya nângâm biwiyenân katmâ manŋetâ nângân nângânyeŋe keterakyiŋgimu manmâ yâhânomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.

Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim hoŋ bawanŋim mannom.

⁴⁻⁷ Nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim hoŋ bawanŋim mannom yakât topne nângâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Emelâk Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Nâŋe kât âlâ ekumune âlepne otmu mem Yerusalem kapi Sion pumŋan tap yan katmune tatmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe ya ekmâ yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomai ya yeŋgâlen bulâŋe tetemu biwiyenŋe dopŋan otbuap.” Den yawu tap.

Yeŋe yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manŋetâ Anitâŋe nângâyiŋgimap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe yâkât nângâŋetâ gemu hâkâŋ otmai. Yawu otmâ mansai ya yeŋgât yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk Anitâhât den âlâ kulemgowi ya yuwu tap.

“Emet tuhuwiân nep lokne nak âlâ ekmâ bâleŋe sâm mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânângâmu kuhupin kârikne oap.” Den yawu tap.

Nak ekmâ bâleŋe sâm mem ketetbi ya Anitâŋe ekmu ârândâŋ otmu lâum kânângâmu kuhupin kârikne oap yamâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo. Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu tap. Otmu yeŋe manman bâleŋambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim Anitâhât lohimbi otmâ biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manŋetâ yen orowâk tatmap. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakne mem hewewenŋe tuhuyekmu Anitâ mepaem hoŋ bawanŋim mannomai. Yawu otmâ manŋetâ Kutdânenŋe Yesu Kiristone yeŋgât sâm Anitâ ulitgumu nângâmu ârândâŋ otbuap.

⁸ Otmu Anitâŋe den âlâ poropete ya ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipne yeŋgât kâiyenŋan teŋ sâwuap. Kâiyenŋan teŋ sâm yongomu ki ekmâ nângâm inâk arinomai.” Den yawu tap.

Kâiyenŋan teŋ sâm yongomu inâk arinomai yakât dopneâk lohimbi nombotŋaŋe Kiristohât den pat âlepne nângâŋetâ helekne otmu pilâm yaŋak hiliwahonomai. Yawu gârâmâ lohimbiŋe Kiristohât den pilâmai yaŋe hiliwahonomai yakât Anitâŋe emelâk sâm kalop.

⁹⁻¹⁰ Otmu yeŋe gurâ yawuâk omoŋ bâleŋan manmâ Anitâ ki nângâwanŋiminiwi. Yawu manminiwi yan Anitâŋe yeŋgât nângâmu giop. Otmu yeŋe hiliwahonomaihât pat manbi. Yawu manbi yamâ ikŋahâk nângâyiŋgim ikne laŋinŋaŋe biwiyenŋan pilâmu haŋ sâyiŋgiop. Haŋ sâyiŋgimu omoŋgât manman bâleŋambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ nine nanne baratne sâm meyehop. Meyekmâ ikne pat kuyiŋgimu yâkât komot bulâŋe otmâ mansai. Yawu manmâ mepaem hoŋ bawanŋimai. Otmu yâkne yu ya otyiŋgimu ekŋetâ ewe membe otmap yakât den pat yeŋe lohimbi ekyongonŋetâ nângâm mepaenomaihât meyehop.

Hânân yu kandi mansain.

¹¹ Bukulipne yuwu sâmune nângâŋet. Yeŋe himbimân manman kârikŋan mannomaihât pat Anitâŋe pat kuyiŋgiop. Yakât otmâ yenâmâ hânân yu kandi mansai. Yawu gârâmâ orotmeme bâleŋaŋe biwiyenŋe mem bâleyiŋgimu manman bâleŋahât paŋgoŋân kionmaihât biwiyenŋe galemahom senŋe âlâlâ ki ekŋâlenomai.

¹² Yawu otmâ pâku lohimbiŋe hakyenŋan sâmai ya yeŋgât senyenŋan uwawapne bia mannomai. Uwawapne bia manŋetâ Anitâŋe yâk yeŋgât

biwiyenjan kionmu yâkne yengât manmanyene ya eknetâ biwiyenjan hâumu Kutdâhâlen biwiyenjan kepeim Anitâ herone otbangim mepaenomai.

Gawamangât girem den lâum mannom.

¹³ Otmu lohimbi Kutdânenjahât nângânetâ yahalâkgât yeje lohotjan manmâ gawamangât lok kunje tem lâuwangim mannomai.

¹⁴ Otmu yâkne galemlipyene katyekmu yâkât sâtgât otmâ lohimbi galemyongom mansai. Yawu manmâ lohimbi otjetâ bâlemap ya sâh hâreyingim matje yingjetâ memai. Yâhâ lohimbi orotmeme âlepneâk otmai ya yengât nângâm herone otyingimai. Yakât otmâ yeje galemlipyene yengât amutgen târârâhâk mannomai.

¹⁵ Târârâhâk manjetâ yanâmâ lohimbi Anitâhât den nângâm hilipgumaine sâh ge katyekne sâh otjetâ umatje otmu pilânomai.

¹⁶ Yengât kunyene yamâ Anitâ konohâk. Yawu gârâmâ Anitâhât denâk lâunom sâh gawamangât girem den ki longâenomai. Yawu nângâm gawamangât girem den longâem tosa menomai yamâ Anitâhâlen tosa ya ki kârâm pilânomai. Yawu manmâ Anitâhât tem lâum gawamangât lok kunjahât amutgen mannomai.

¹⁷ Yawu manmâ lohimbi kerek yengât nângânetâ yahatbuap. Otmu Anitâ ewewangim Kiristohât lohimbi buku otyingim manmâ yâhânomai.

Lohimbi hâhiwin ninginomai yan matje ki kâpekyingim.

¹⁸ Lok nombotjan lok kutdâ hon bayingim manmai yengât yuwu sâmune nângânet. Lok Kutdâlipyene nombotjan yen nombotje lohotjan otyingjetâ âlonjo manmai. Yâhâ lok kutdâlipyene nombotje âlâneâmâ yen nombotje hâhiwin yingjetâ umatje kakjan manmai. Yâhâ yejeâmâ lok kutdâlipyene kerek yengât lau lâuyingim huruŋ huruŋ manmâ hon bayingim.

¹⁹⁻²⁰ Otmu lok kutdâlipyenane imbiâk hâhiwin yingim. Yawu otyingjetâ yeje hâhiwin kakjan Anitâhât den lâum ewe katyekmâ hon bayingim mannomai. Yawu otjetâ yanâmâ Anitâne yengât nângâmu ârândâŋ otbuap. Yâhâ yeje otmâ hilipgunjetâ yakât matje hâhiwin yingjetâ umatje kakjan mannomai. Umatje yawu yingim yakât Anitâne nângâmu ârândâŋ otbuap.

²¹ Yâhâ lok kutdâlipyenane imbiâk hâhiwin yingim yan yeje orotmeme âlepneâk otmâ matje ki kâpekyingim. Yawu mannomaihât nângâm Anitâne meyehop. Emelâk yakât dopneâk Yura papatolipnenjan Kiristo mem bâne âlâlâ mângânetâ sâtgum muop. Yâkne yawu olop yakât dopneâk yeje gurâ yawuâk otjetâ yan Anitâne nângâyingimu ârândâŋ otbuap.

²² Otmu Kiristone ki otmâ hilipguop. Me den perâkne âlâ ki sâop.

²³ Otmu Yura papatolipnenjan hâim hilit balit tuhuwi yakât matje ki kâpekyingim. Otmu mem âlâlâ tuhuwi yan otbangiwi yakât matje menomai ki sâop. Otmu howanân kuŋetâ muop yan Anitâne biwinnenje ekmâ matje dopnenjan ningimu ârândâŋ otmap yakât nângâm umut biwine yâkâlen karahop.

²⁴ Yeje orotmeme bâne bunewâk pilâm Anitâhât tem lâum orotmeme âlepneâk otnomaihât Kiristo ikjahâk yengât tosa otmâ kaweyenjan kinmu howanân kuŋetâ muop. Muop yapâ gâtnane Anitâne tosayene pilâm meyehop.

²⁵ Emelâk ki meyehop yan girawu manbi yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Lama yengât galemyene bia yakât otmâ ihilâk mahilâk manmai. Yakât dopneâk yeje amboyene biahât otmâ ihilâk mahilâk otmâ manminiwi. Yâhâ sâp yuâmâ Kiristone umut biwiyene galemguum tihityene otmap yâkâlen biwiyenjan kepeim lohotjan manmai.

3

Imbilipyenye yengât sâop.

¹⁻² Otmu imbilipyenye yengât sâmunne nângânet. Lok kutdâ yengât hon bawalipyenya lau lâuyingimai yakât dopneak imbilipyenya loklipyenye ewe katyekmâ lau lâuyingimai. Yawu otmâ Kiristohât den lâum lohotjan mannomai yanâmâ loklipyenye Kiristohât den nângânetâ gemu bet pilâmaine manmanyenye ekmâ yâkâlen biwiyenya kepeinomial. Yâhâ yâkâlen biwiyenye katnet sâm yene loklipyenye ki kendâyinginomial.

³ Me loklipyenya yekmâ Kiristohât herone otbanjinetgât somotyene mendenomial yan senne âlâlâ sekne âlepne orop ki menduhum mendenomial. Me sângum me hâk katipne âlonngo lonngo ki hanjalakmâ senne âlâlâ sekne âlep âlep yan meñaleaknomai.

⁴⁻⁶ Emelâk Yura tâmbâlipnenne yengât imbilipyenya Anitâhâlen biwiyenya hukum tem lâuwangim loklipyenye ewe katyekmâ amutyenjan manbi. Yawu mannetâ loklipyenya manmanyenye ekmâ Anitâ herone otbanjim mepaewi. Awaraham imbiye, kutne Sara, yâkne lokjahât lau lâuwangim yâkât amutgen manop. Otmu Anitâne yen meyekmâ Awarahangât pat kuwangiop ya yawuak kuyingiopgât otmâ yenâmâ yâk yetgât sen manmai. Yakât otmâ imbilipyenya Sarane olop yawuak otmâ loklipyenye ewe katyekmâ amutyenjan mannomai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyenya kepeim mansai yakât topne loklipyenya eknetâ âlepne otbuap. Yene yawu manmâ loklipyenye lohotjan otyingim manmâ yâhânomaihât Anitâne nângâmap.

Loklipyenye yengât sâop.

⁷ Otmu loklipyenye yengât yuwu sâmunne nângânet. Imbilipyenya yengât wâtyenjan mannetâ tihityenye otmâ mansai. Yakât Anitâne yengât nângâm manman kârikjahât pat kuyingiop yawuak imbilipyenye yengât kuyingiop. Yawuhât otmâ Anitâhât den lâum imbilipyenye ewe katyekmâ lohotjan otyinginomial. Yawu ki otyinginomial otmuâmâ yu me yakât Anitâ ulitgunetâ ki nângâyingiwuap.

Yuwu otmâ âilonngo mannom.

⁸ Yen kerekne manman âilonngoân mannetgât yuwu sâmunne nângânet. Biwi nângân nângânyenya kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manmâ yenhâlâk ki nângânetâ yahatbuap. Bukulipyenye yengât nângânetâ yahatmu yâk orop tânahom mannomai.

⁹ Yâhâ lohimbi nombotnane nângâm bâleyingim den bâlene hâiyeknomai, me nombotnane mem ge katyeknomai. Yanâmâ yene yakât matne kâpekyingine sâm ki nângânomai. Yawu otmâ mem sânduk tuhuyekmâ buku otyinginetgât Anitâne meyekmu yâkâlen biwiyenya kepeim manmâ gai. Yawu mannomai yanâmâ Anitâne meyekmâ manman sânduhân katyekmâ tihityenye otmâ yâhâwuap.

¹⁰ Manman yawu yakât emelâk lok âlâne den kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne herone kakjan manne sâmâmâ yuwu otmâ mannomai. Den belângen ki sahanginomial. Me den golâ ki gahaenomial. Me den bâlene ki hâiaknomai. Me ki den perâkne kâirahonomai.

¹¹ Orotmeme bâlene yawuya bet pilâm biwiyenye Anitâhâlen katmâ yâkât tem lâum buku orangim mannomai.

¹² Yawu mannomai yanâmâ Anitâ mepaem yu me yakât ulitgunomial yanâmâ nângâyingim tihityenye otbuap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotnane

orotmemeyene bâlene ya witgum otmâ mannomai yamâ pilâyekbuap.” Den kulemguop ya yawu tap.

¹³ Bukulipne, yeje orotmeme âilonçoâk otnehâlâk nângâm mannomai yanâmâ lok âlâ me âlâne ki mem ge katyeknomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ yeje orotmeme âilonço otmâ mannetâ lok bâleneje mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ Anitâne meyekbuap. Yakât nângâm lok bâlene yejgât ki kinçityenahât otnomai, otmu umatne âlâlâ kakyejan yâhâmap sâmbâ yakât ki gorâyinçiwuap.

¹⁵ Yawu nângâm Kutdânenne Kiristohâlen biwiyejanne tinçak kepeim ewe katmâ tem lâuwangim manmâ yâhânomai. Otmu âwurem ge meyekbuap yakât nângâm biwiyejanne mem mannomai. Yakât topne lohimbi nombotneje nângânehât âiyongonçetâ yakât ki hâum pâpgum kopa otnomai.

¹⁶ Den matne ekyongonomai yan Anitâne nenekmu ârândân olâk sâmbâ ewe katmâ lohotne ekyongonomai. Kiristo orop biwiyejanne kepeiakmâ konohâk otmu yâkât wâtne kinmâ târârâhâk manmai. Yawu mannetâ lohimbi belângen manmaine sâmbâ bâleyinçimai. Yâhâ hâmbâi âlâkuâk sâmbâ bâleyinçim pâpgum pilânetâ lohimbi nombotneâmâ ya yejgât nângâyinçinçetâ kakne otbuapgât yeje biwiyeje galemahom mannomai. Yawu manmunne Anitâne nenekmu ârândân oap nângâm biwiyejan ki hâuyekbuap.

¹⁷ Yâhâ Anitâne lohimbi belângen manmai ya yejgât mâtâp ki mançuyinçimu yejgât manmanyene âlepne ya ekmâ sâmbâ bâleyinçim hâhiwin kakne katyekçetâ yanâmâ yâkne tihityene otbuap. Yâhâ yejahâk otmâ hilipçinçetâ yakât matne yinçinçetâ umatne kakne mannomai yakât Anitâne nângâmu ârândân otbuap.

¹⁸ Otmu yeje târârâhâk mannetâ hâhiwin yinçinçetâ biwiyeje ki orotok sâwuapgât nângâm nâne Kiristone olowân hâum sâmbâ nângâne. Nen lohimbi kerekne otmunne bâlemu tosa orop manmain. Yâhâ Kiristoneâmâ ki otmu bâleop. Anitâne nen kaok nângâningiâkgât Kiristo ikçak tosanençahât otmâ kawenençan kinmu kuçetâ muop. Yakât Anitâne nângâmu ârândân otmu umutne miop.

¹⁹⁻²⁰ Kândikum emelâk lohimbine orotmeme bâlene otmâ manminiwi yan tâmbânenne âlâ, kutne Noa, yâkne Anitâne matne yinçimu hiliwahomaihât girem den ekyongop. Ekyongomu nângâneçetâ bulâne otmu orotmeme bâlene pilânetgât Anitâne mambotyinçioç. Mambotyinçioç yan girem den ya nângâneçetâ helekne otmu orotmeme bâlene tâtâem otmâ yâhâwi. Yawu otçetâ imbine naomlipne otmu iranlipne meyekmu orowâk waça kâlehen yâhâwi. Waça kâlehen yâhâ tatçetâ tonçelâk pato gem niç niç sâmbâ gam yâhâ lohimbi Anitâhât hâkân otmâ belângen manbi ya aksisihâk haranyongomu muwi. Sâp patoen lohimbi yanç hiliwahonomaihât pat Anitâne kuyinçioç. Yakât otmâ umutyene hâruyekmu peke kâlehen kinmai. Ya yejgâlen Kiristohât umutneje ari ikne den pat ekyongomu nângâwi.

Otmu lohimbi nombolân kalimbu waça kâlehen yâhâ tatçetâ hâmeyeje kinop ya yejgât yuwu sâmbâ nângâne. Tonçelâk gem to niç niç sâmbâ waça ya kundutmu yahatmu waça kâlehen lohimbi tatbi ya hâmeyeje kinop.

²¹ Yakât dopçeâk mem toen katyekçetâ manman kâriçahât pat otmâ mansai. Toen mem katyekçetâ manman kâriçahât pat otmâ mansai yamâ to piriakçetâ hâkyene salek otmâ yawu bia. Yeje orotmeme bâlene bet pilâm Kiristohâlen biwiyejanne kepeinçetâ Anitâne biwiyeje ekmâ ârândân otmu yâkât pat mansai.

²² Otmu Anitâne Yesu Kiristo mumunçambâ mem yahalop yen gurâ yawuâk mem yahatyekmu Kiristo orop himbimân manbisâihât pat kuyinçimu man-

sai. Kiristone Anitâ orop tatmutâ anelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboŋe, senduk banearâ, susun me sâtŋe metŋe topŋe topŋe hânân yu tai kerek yengât kunyeŋe pato tatmap.

4

Anitâhâlen biwinenŋe kepeim kârihem mannom.

¹ Kiristo mem âlâlâ tuhuŋetâ muop yan Anitâŋe menekbuap nâŋgâm yâkâlen biwiŋaŋe tiŋâk kepeim sâtŋum muop. Otmu yakât dopŋeâk lohimbi belâŋen manmaiŋe yen mem âlâlâ tuhuyekŋetâ mansai. Yawu otyiŋiŋetâ Anitâŋe menenekbuap nâŋgâm yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim kârihem mannomai. Kârihem manŋetâ umatŋe ya pesuk sâyiŋgiwuap yakât kakŋan biwiyeŋe yâkâlenâk kinbuap. Yawu otmâ manŋetâ Manman Bâleŋahât Amboŋaŋe mem ge katyekbe sâŋ hâum pâŋgum pilâwuap.

² Yakât nâŋgâm sâp yupâek lohimbi belâŋen manmai ya yengât nâŋgân nâŋgân bâleŋe ki watnomai. Girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândârŋ otbuapgât nâŋgâm yâkât den tem lâuwangim mannomai.

³ Pâku lohimbiŋe yeŋe enŋatyeneâk watmâ orotmeme bâleŋe otmâ manmai yakât dopŋeâk yeŋe manminiwi yamâ yuwu. Ekŋâleangim tepyeŋe uk sâmu otmâ hilipguminiwi. Otmu to kârikŋe nem biwi hâlim otmâ ki orotŋe otminiwi. Otmu Porom Lâpio hâwim kânâŋgâŋetâ kinmu ulitgum kâwâ konda otmâ manminiwi. Emelâk orotmeme yawu otmâ manminiwi ya pilâwi.

⁴ Yawu gârâmâ sâp yuâmâ pâku lohimbiŋe “yen orowâk to kârikŋe nem herone otne,” sâŋetâ ki nâŋgâyiŋgimai. Yawu otmai ya ekŋetâ sâtŋe otmu meme sâsâ tuhuyekmai. Yawu otyiŋiŋetâ kârihem kinmai yan sâŋ bâleyiŋgim senyeŋan gemai.

⁵ Otmu sâp patoen Anitâŋe lohimbi kerek, emelâk muwi, me sâp yiwereŋe mansain, me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât biwinenŋe ekmâ sâŋ hâreningiwuap. Sâp yan lohimbi belâŋen manmaiŋe yawu otyiŋgimai yakât den âiân katyekmâ matŋe umatŋe yiŋgimu menomai.

⁶ Emelâk embâŋâmbâek lohimbi kerekŋe otŋetâ bâlemu yaŋak mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâŋe tatmâ yâhâwuap yakât dopŋeâk umutyene tatmâ yâhâwuapgât Kiristone ya yengâlen ari ikŋe den pat ya ekyongomu nâŋgâwi.

⁷ Manmannenŋe pesuk sâmu Anitâŋe biwinenŋe ekmâ matŋe kâpekningiwuapgât sâp utâpŋuap. Yakât otmâ biwiyeŋe galemahom heŋgeŋgum yu ya teteyiŋgiwuap ya ekmâ ki pâràk pilânomai. Yawu otmâ Anitâ ulitgum manmâ yâhânomai.

⁸ Otmu bukulpnenŋe orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu nanŋangimain yan otŋetâ bâlemap yakât tosa hewewenâk pilâyiŋgimain. Yakât otmâ yeŋe bukulpnyeŋe orop biwiyeŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

⁹ Otmu lomba takanŋetâ emetyeŋan dâim yâhâ katyekŋetâ tatŋetâ sot um yiŋginomai. Yawu otnomai yakât kakŋan ki sâŋ guhuŋnomai.

¹⁰ Otmu Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe biwiyeŋan kionmâ mâmâŋe otyiŋgimu bulâŋe ikŋiâk ikŋiâk teteyiŋgimap. Bulâŋe teteyiŋgimap yakât dopŋanâk âi mem tânahom mannomai.

¹¹ Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât den lohimbi kâsikum yiŋginomai yan den ya tâŋ tâŋâk kâsikum yiŋginomai. Otmu lohimbi âlâ me âlâŋe Kiristohât komot tânyongonomai yan Anitâhât wâtŋan kinmâ tânyongonomai. Yawu otyiŋgim mannomai yan Wâtŋât Amboŋe Anitâŋe Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu ge manman

âiņe mem teteyiņgiop yakât nâņgâm lohimbiję Ambonnenę Anitâ sâm heronę otbaņgim mepaem yâhâmbisâi. Ya bonņanâk.

Umatņe âlâlâ teteningimap yan topnenņe tetemu ekmain.

¹² Bukulipne, yuwu sâmune nâņgâņet. Sâp yiwerenę yu umatņe âlâlâ kakyeņan yâhâmu hâhiwin nâņgâm mansai yakât nâņgâņetâ ki sâtņe otbuap. Umatņe yawuya lohimbiję ârândâņ teteyiņgimu biwiyenę âlâhâlen kepeinętâ tatmap yakât topņe tetemu ekmai.

¹³⁻¹⁴ Emelâk Kiristonę orotmeme âlepņeâk otminiop yamâ Yura papatolipnennęne mem âlâlâ tuhuņetâ hâhiwin nâņgâop. Otmu yenę yâkâlen biwiyenęne kepeim orotmeme âlepņeâk otmai yakât lohimbiję belâņgen manmainę nâņgâņetâ gemu sâm bâleyiņgim mem âlâlâ tuhuyekmai. Mem âlâlâ tuhuyekmai yan Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe yenęgât biwiyenęan ge mem hewewenę tuhuyekmap. Mem hewewenę tuhuyekmu Kiristonę âwurem ge meyekmu manman kârikņan manmâ heronę nâņgâmbisâihât biwiyenę huruņ sâmu heronę nâņgâmai.

¹⁵ Yenę lohimbiję âlâ me âlâ ki yongonętâ munomai. Me kombo ki tuhuyiņginomai. Me ki otmâ hilipgunomai. Me bukulipyenę yenęgât manmanyenę ya ki mem bâleyiņginomai. Yâhâ orotmeme bâlenę sâm aran yuwuya âlâ otņetâ lohimbiję matņe yinęinętâ hâhiwin nâņgânomai yakât Anitâņe nâņgâmu ârândâņ otbuap.

¹⁶ Yâhâ yenę Kiristohâlen biwiyenęne kepeim orotmeme âlepņe otnomai yan lohimbiję belâņgen manmainę yekņetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yawu otyiņgiņetâmâ Kiristohât pat mansai yakât nâņgâm Anitâ mepaem topņe ki kurihinomai.

¹⁷ Anitâņe lohimbiję kerek kuwiknenekbe sâm oap. Yakât otmâ topņe katmâ ikņe lohimbiję nengât biwinenņe ekmâ umatņe kaknennęan katmu nâņgâmain yan kuwiknenekmap. Kuwiknenekmap yamâ hâhiwin getek nâņgâmain. Yawu gârâmâ lohimbiję Kiristohât den pat nâņgâņetâ gemu bet pilâm belâņgen manmai yâhâmâ matņe umatņe ondop âlâ kândâkdâ yinęgimu menomai.

¹⁸ Den yan yuņe emelâk lok âlâņe den kulemguoop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbiję Anitâhât den lâum manmai ya kuwikyekmâ ya yenęgât kakyeņan umatņe katmu hâhiwin nâņgâmai. Yawu otyiņgim yakât kakņan meyekmâ manman sânduhân katyekmu mannomai. Yâhâ lohimbiję Anitâhât den nâņgâņetâ gemu bet pilâm orotmeme bâlenę tâtâem otmai yâhâmâ hâmbâi yakât matņe amokņan yinęgimu menomai.” Den yawu tap.

¹⁹ Yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Anitâņe lohimbiję belâņgen manmai ya yenęgât mâtâp ki maņguyiņgimu yaņak yenęgât manmanyenę ekmâ hâhiwin yinęimai. Yawu otyiņgiņetâ Anitâ Tihit tihit Amboņahâlen biwiyenęne kepeim orotmeme âlepņeâk otmâ mannomai. Yawu otņetâ tihityenę otmâ emelâk pat kuyiņgiop yakât bulâņe yinęgimu menomai.

5

Galem yenęgât sâop.

¹ Kiristonę ikņe komot yenęgât galemynęne man sâm âi nihimu mem mansan. Galemynęne mansan yakât nâņgâm lok nombotņe gurâ yâkât komot yenęgât galemlipyenęne mansai ya yenęgât yuwu sâmune nâņgâņet. Kiristo orop manbin yapâek nâņe hoņ bawaņgim gaman. Otmu Yura papatolipnennęne mem âlâlâ tuhuņetâ hâhiwin nâņgâm sâtgum muop yakât topņe lohimbiję ekyongom gaman. Yakât otmâ Kiristonę âwurem ge ikņe lohimbiję menenekmâ manman

kârikñan katnenekmu mannom yan nâñe yâkât sâtgât otmâ aposolo nombotñe orop lohimbi galempongonom. Yakât nâñgâm girem den yuwu sâmunen nâñgâñet.

²⁻³ Yen Anitâhât lohimbi yengât galemlipyene manñet sâmbâ ai yingwi. Âi ya tiñâk mem Anitâhât tem lâum lohimbi hoñ bayingim heñgenyum mannomai. Târârâhâk manmâ hoñ bayinginetâ yekmâ girawu manñetâ Anitâñe yekmu ârândâñ otbuap yakât topñe tetemu ekmâ heñgenyunomai. Yeñe yawu otmâ galempongom hâmeñahâlâk ki nâñgânomai. Me ai ya hâkâñ kakñan ki tuhunomai. Me yeñahât ki nâñgâñetâ yahatmu lohimbi umatñe kakyeñan katnomai.

⁴ Yawu otyingim mannomai yanâmâ. Kunneneñe pato Yesu Kiristoñe âwurem ge yengât nâñgâmu yahatmu yakât hâmeñeâmâ manman kârikñan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lohimbi inñe yengât sâop.

⁵ Yâhâ lohimbi inñe mansaiñeâmâ galemlipyene yengât nâñgâyinginetâ yahatmu amutyenñan mannomai. Yen kerekñe yeñahât nâñgâñetâ gemu huruñ huruñ manmâ buku orangim hoñ bahanginomai. Den yan yuñe emelâk lok âlâñe Anitâhât den âlâ kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâñe yeñahât nâñgâñetâ yahatmap yamâ Anitâñe nâñgâyingimu gemu mem ge katyekmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe yeñahât nâñgâñetâ gemu huruñ huruñ manmai yamâ mem hewewenñe tuhuyekmâ tihityene otmap.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmunen nâñgâñet. Sâp yiwereñe yuâmâ yeñe umatñe kakñan mansai. Yâhâ hâmbâi Anitâñe ikñahâk nâñgâmu ârândâñ otbuap yan manman sânduhân katyekmu mannomai. Yakât nâñgâm Anitâ Wâtgât Amboñe yâkât amutgen karakmâ tem lâuwangim mannomai.

⁷ Yâkñe tihityene otmap gârâmâ yeñe yâkât wâtñan kinmâ umatñe âlâlâ kakyeñan yâhâwuap yakât nâñgâm ki gorâyingiwuap.

⁸ Kasaneneñe Satanñe mem bâlenenekmu hiliwahonomgâlâk nâñgâmap. Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunen nâñgâñet. Puaiañe bau membe sâmbâ to ginñan sip galem tuhumi tatmap. Yawu otmu bau to ginñambâ tomot tuhumi in yawu urutmâ lâum toen kionmap. Toen kionmu harangumu mumu yanâmâ nem kereñgetmap. Yakât dopñeâk nenñe manman bâleñahât pañgonân kionmâ hiliwahonehât Satanñe pañgon katmap. Yakât otmâ yeñe hiliwahomaihât nâñgâm biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

⁹ Kiristohât lohimbi hânñan kulemñan manmâ arai ya yengât kakyeñan umatñe âlâlâ yâhâmu hâhiwin nâñgâm mansai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyeñane tiñâk kepeim mansai. Yâhâ yeñe umatñe âlâlâ kakyeñan yâhâmu hâhiwin nâñgâm mansai. Yakât otmâ ya yengât nâñgâm yeñe Kiristohâlen biwiyeñane tiñâk kepeim wâtñan kinñetâ Satanñe mem ge katyekbe sâmbâ hâum pâpgum pilâwuap.

¹⁰ Sâp ki kâlep otmuâk umatñe yu pesuk sâmbâ Anitâ Biwi Sânduk otmu Tihit tihit Amboñane manman sânduhân katyekmu mannomai. Yawu otmu yâkât wâtñan kinmâ biwiyeñe galemahom heñgenyum mannomai. Otmu Kiristo orop biwiyeñane kepeiakmâ konohâk otmu manñetâ Anitâñe meyekmâ manman kârikñahât pat kuyingiop yakât bulâñe yingimu menomai.

¹¹ Anitâ Wâtgât Amboñe herone otbañgim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonñanâk.

Den bâñe sâmbâ hâreop.

¹² Bukulipne, den bâiŋe sâŋ hârewoman. Nâŋe bukunenŋe Sila den pâŋe tâlâwâk yu ekumune yeŋgât kuleŋguap. Anitâ ikŋak mâŋmâŋe otnihimu Kiristohât den bulâŋe lohimbi kâsikum yingim gaman. Otmu yeŋgât biwiyeŋe orotok sâmpagât Anitâŋe tihitnenŋe otmap yakât ekyongoan. Otmu Kiristohât den ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋe kepeim manmâ gai yawuâk manmâ yâhânomaihât naŋgan.

¹³ Otmu Kiristohât lohimbi nâ orowâk Bawilon kapiân mansain yâkŋe yawuâk nâŋgâyinŋiain. Otmu nanne Mareko orowâk tânahom Kiristo hoŋ bawanŋimait yâkŋe gurâ yawuâk nâŋgâyinŋiap.

¹⁴ Yen Kiristohâlen biwiyeŋe kepeim mansain heronŋe naŋganŋinomai. Otmu Kiristo orop biwiyeŋe kepeiakmâ konohâk otmu wâtŋan kinŋetâ biwiyeŋe sânduk sâmu mannomai. Bâiŋ.

Nâ bukuyeŋe,
Petoro

2 Petoro Petoroṅe ekap betṅan kulemguop.

O bukulpne,

¹ Nâmâ Simon Petoro. Yesu Kiristoṅe aposolo âi sâṁ nihimu mem hoṅ bawaṅgim manmâ gan. Anitâṅe Yesu Kiristohât aposololipṅe nengât biwinenṅe mem hewewenṅe tuhumu Kiristohâlen biwinenṅaṅe kepeim manmain. Otmu yakât dopṅeâk yengât biwiyenṅe mem hewewenṅe tuhumu yâkâlen biwiyenṅaṅe kepeim manmai. Anitâ yet Yesu Kiristo dopyetṅe konohâk. Yakât otmâ Kiristoṅe lohimbî âlâhât nâṅgâmu yahatmu âlâhât nâṅgâmu gemu yawu ki otmap. Yâkṅe lohimbî hârok ârândânṅâk wawaenenekmap.

² Awoṅnenṅe Anitâ otmu Kutdânenṅe Yesu Kiristoṅe engatyetṅeâk otmâ nâṅgâyṅgim tihityenṅe otmawot. Yawu otmawot yakât yâk yetgâlen biwiyenṅaṅe kepeim denyetṅe lâum manmâ gai. Otmu yawuâk torokatmâ manṅetâ biwi nâṅgân nâṅgânyenṅaṅe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâṁ yâhâwuapṅat nâṅgâm Anitâ ulitgum gaman.

Kiristohâlen biwinenṅaṅe kepeim kârihem mannom.

³⁻⁴ Anitâ yahat yahatṅe, Wâtṅat Amboṅaṅe menenekmâ ikṅe laṅṅan katnenekmu orowâk mannomṅat pat kuniṅiop. Yakât otmâ Yesu Kiristoṅe âwurem ge menenekmâ himbimân yâhâ manman âilonṅoân katnenekmu mannom. Yakât nâṅgâmunṅe âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nenṅe yâkâlen biwinenṅaṅe kepeim tem lâuwawṅgim manmunṅe mâmâṅe otniṅgimu târârâhâk manmain. Otmu yawuâk torokatmâ manmâ yâhâmunṅe nenekmu ârândânṅ otmu Kiristoṅe âwurem ge menenekbuap. Sâp yan Hiliwaho Hiliwaho Amboṅaṅe âlâkuâk biwinenṅan kionṅmu ekṅâleṅgim otmâ hilipgunomṅat dop ki tetewuap. Yawu otmâ Anitâṅe mem koko salek tuhunenekmu yetṅe orowâk Kiristo orop biwinenṅaṅe kepeiakmâ konohâk otmu manman âilonṅoân manmâ yâhâmbisâin.

⁵ Yakât nâṅgâm Kiristohâlen biwiyenṅaṅe tiṅâk kepeim manmanyenṅe kelihakmu kârihem mannomai. Yawu manṅetâ wuân me wuân teteyṅgiwuap yan girawu otṅetâ Anitâṅe yekmu ârândânṅ otbuapṅat nâṅgâṅetâ keterakyiṅgiwuap.

⁶ Otmu nâṅgâṅetâ keterakyiṅgiwuap yakât kakṅan otṅetâ bâlemapṅat biwiyenṅe galemahom mannomai. Yawu manṅetâ lohimbî belâṅgen manmainṅe senyenṅan genomai me otmain yawuâk otṅet sâṁ engatyenṅan genomai. Yawu otṅetâ Kiristohâlen biwiyenṅaṅe tiṅâk kepeim Anitâhât tem lâuwawṅgim uwawapṅe bia manmâ ki lohotṅe otnomai.

⁷ Yawu otmâ Kiristohât lohimbî orop biwiyenṅaṅe kepeiakmâ konohâk otmu tânahom mannomai. Otmu lohimbî kerek buku otyṅgim manmâ yâhânomai.

⁸ Den sâṁ aran yu tâṅ tâṅâk watmâ Kiristohât tem lâuwawṅṅetâ manman âlepṅahât bulâṅe topṅe topṅe yengâlen tetem heṅṅguwuap. Yawu otmu Kutdânenṅe Yesu Kiristohât biwiṅan girawu tatmap ya nâṅgânomai.

⁹ Yâhâ Kiristoṅe tosayenṅahât otmâ mumu Anitâṅe tosayenṅe pilâyṅgiop yakât ikṅe lohimbî nombotṅaṅe biwi nâṅgân nâṅgânyenṅe maṅguakmu gulip malap manmai. Yawu manmâ den sâṁ aran yu nâṅgâṅetâ gemu bet pilâm girawu manṅetâ Anitâṅe yekmu ârândânṅ otbuap yakât ki nâṅgâm manmai.

¹⁰ Yâhâ yenâmâ Anitâṅe dâiyekmu Wâtṅat mâmâṅahât Heakṅe mem hewewenṅe tuhuyekmu yâkâlen biwiyenṅe katṅetâ nine nanne baratne

sâm meyekmâ manman kârikñahât pat kuyingiop. Pat yakât bulâje biatyngimapgât yâkâlen biwiyenaje tiñak kepeim yu ya otñetgât den ekyongoan yu watmâ manmâ yâhânomai. Yawu manmâ ki otmâ tâpikgum Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâlenan arinomai.

¹¹ Otmu sâp patoen Anitâje biwiyenaje ekmâ matje kâpekyingiwuap yan Kutdânenne Yesu Kiristone âwurem ge sârereyekmu Anitâje manman kârikñan katyekmu herone kakñan manmâ yâhâmbisâi.

Petoroje mum pilâyekbuapgât sâop.

¹² Den ekyongoan yu emelâk aposololipje lok nombotje orop yen kâsikum yingimunje nângânetâ bulâje otmu biwiyenjan katmâ nângâm gai ya nanjan. Yawu gârâmâ den yu nângâm mem mete tuhum mannomaihât ekyongom yâhâwom.

¹³⁻¹⁴ Aiop sâp ki kâlep otmuâk mum pilâyekbom yakât emelâk Kutdânenne Yesu Kiristone eknohop. Yakât otmâ inânñan den ekyongoan yu nângâm biwiyenjan katmâ nângâmâk manñetgât biwiyenjan kionmâ yâhâwom. Yakât nângâmune ârândâñ otmap.

¹⁵ Otmu pilâyekbom yakât kakñan den kulemgum katyngian yu sâlikum nângâm mem mete tuhum mannomai.

Anitâje Yesu kun kundenje mem âlâ tuhumu ekbi yakât Petoroje sâop.

¹⁶ Kutdânenne Yesu Kiristone âwurem gewuap yan wâtje pato tetemu ekmunje âlâ kândâkdâ otbuap yakât den emelâk kâsikum yingiwun. Den kâsikum yingiwun yamâ loggât nângân nângân ki watmâ den golâ kâsikum yingiwun. Nenne yâk orop manmâ yâkne olop miop ya ekmunje âlâ kândâkdâ otmu Anitâ orop dopyetne konohâk oap yawu nângâwin.

¹⁷⁻¹⁸ Nenne yâk orowâk pumje âlâen yâhâwin yan âwâje Anitâje yâkât nângâmu yahatmu kulem âlâ yuwu mem ekmunje âlâ kândâkdâ olop. Anitâje Kiristohât kun kundenje mem âlâ tuhumu senñaje emetsenje pilâmu irik irik sâmap yawuya tetemu ekbin. Otmu sângumñajeâmâ kaok bolañ bolañ otmu ekbin. Yawu otmu Anitâ yahat yahatje, Lanññahât Amboñaje yuwu sâop. “Bulâñanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâje biwinaje yâkâlâk nângâman.” Anitâje himbimâmbâ den yawu sâmu nângâwin.

¹⁹ Otmu embânñan emet inânñan Anitâje poropetelipje den âlâlâ ekyongomu kulemguwî yakât bulâje tetewuap nângâm engat yâhâp ki otmain. Otmu yeje gurâ Anitâhât den tâñ tâñak watnomaihât nângâm den âlâen hâum sâmune nângânet. Kapi âlâen arine sâm otmâ omondâje lambe saum ya lanññan mâtâp ekmâ arimain. Yâhâ emet hañ sâwe sâm otmap yanâmâ pitu kâmje papato yañe tetemap. Yawu tetemu tatmâ yañak emet hañ sâmu emetsenje ga takamap. Yakât dopñeâk Kiristone ki âwurem gemu mansain sâp yuâmâ Anitâhât den sâlikum nângâmunje hañ sâningimu Kiristohât mâtâp watmâ yâhânom. Yâhâ âwurem gewuap yanâmâ ikñe lanññaje biwi nângân nângânnenñan pilâmu Anitâ yet Kiristo yetgât biwiyetñan âlâlâ tatmap ya topñambâek nângânom.

²⁰⁻²¹ Emelâk emet inânñan Anitâhât poropetelipñaje yâkât den kulemguwî yamâ yeje nângân nângân ki watmâ den ya kulemguwî. Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât den biwiyenjan katmu ya kulemguwî. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâje yeje engatyeneâk otmâ den ya sâm kusânâ bukulipyenje ekyongonomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu biwiyenjan katmâ nângâm mannomai.

2

Lok perâkñe yengât sâop.

¹ Emelâk Anitâhât poropetelipņaje yâkât den Isirae lohimbi ekyongominiwi. Sâp yan lok perâkņaje oain sâm oain sâm otmâ den perâkņe kâityongominiwi. Yakât dopņeâk lok perâkņaje yeņgâlen taka Kiristohât den kelanġatmâ kâsikum yinginomai. Yâhâ Kiristone yeņe toсахât otmâ kaweyenjan kinmu kuņetâ muop yakât nâņgâņetâ tâņât otmu betgumai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

² Otmu Kiristohât den kelanġatmâ kâsikum yinginetâ nâņgâņetâ bulâņe otmu lohimbi dondâņe hionakmâ yâk yeņgâlen torokatnomai. Yâk yeņgâlen torokatnomai yan lohimbi belâņgen manmaine manmanyene ekmâ sâm ge katyekmâ Kiristohât den pat nâņgâņetâ gewuap.

³ Lok perâkņaje yeņgât iri sikumyene ekņâlem meyingine sâm den golâ ekyongonetâ nâņgâņetâ bulâņe otmu tewetsenņe yinginomai. Yawu otyinginomai yakât matņe umatņe yingimu menomaihât Anitâņe sâp kalop. Sâp kalop ya ekmu ârândâņ otmu matņe yingimu mem hiliwahonomai.

⁴ Bulâņanâk Anitâņe matņe umatņe yingimu menomai yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Kândikum emelâk aņelo nombotņaje Anitâhât den kum otmâ hilipguwi yakât matņe nâpumân panyekmu ge omoņ kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhâņetâ sâp pato tetewuap yan den sâm hâreyingim matņe umatņe yingimu mem hiliwahonomai.

⁵ Otmu emelâk embâņân lohimbiņe Anitâ betgum orotmeme bâleņe otmâ manminiwi. Yawu otmâ manņetâ lok âlâ, kutņe Noa sâm, lohimbiņe Anitâhât den lâum manņetâ yekmu ârândâņ olâk sâm yâkņe girem den ekyongominiop. Otmu girem den ya ekyongomu nâņgâņetâ helekņe otmu orotmeme bâleņe tâtâem otņetâ yaņak Anitâņe nâņgâmu tonġelâk giop. Tonġelâk gemu to niņ niņ sâm lohimbi bâleņe ya asisihâk haranyongop. Yâhâ lohimbi nombolân yâhâp Noa orop waņgaen yâhâ tatbi yawuâk hâmeyeņe kinop.

⁶ Otmu kapi yâhâp, kutyetņe Sotom yet Gomora, ya ambolipņaje gurâ Anitâhât hâkâņ otmâ orotmeme bâleņe otminiwi yakât matņeâmâ kâlâpņe ge sem gulip tuhuyehop. Ya yeņgât den pat nâņgâmunņe tetemap yan lohimbiņe orotmeme bâleņe otmai yakât Anitâņe matņe yingimu menomai nâņgâm enġat yâhâp ki otmain.

⁷⁻⁸ Kâlâpņe Sotom otmu Gomora kapi ambolipņe sem gulip tuhuyehop yan Anitâņe lok âlâ, kutņe Lot sâm, yâkât nâņgâwaņgimu hâmeņe kinop yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Lotņe Anitâhât tem lâuwaņgim orotmeme âlepņeâk otminiop yakât ekmu ârândâņ olop. Yâhâ kapi ambolipņajeâmâ Anitâhât den kum den bâleņe sahaņgim orotmeme bâleņe hilâm ârândâņâk otņetâ Lotņe yekmu tepņe dondâ bâleminiop. Yawu manopġât otmâ Anitâņe nâņgâwaņgimu hâmeņe kinop.

⁹⁻¹⁰ Yakât dopņeâk lohimbi Anitâhât tem lâuwaņgim manmaine manman bâleņahât paņgoņân kionmaihât meyekmâ manman âlepņan katyekmu manmai. Yâhâ lohimbiņe Anitâhât den kum yeņe enġatyeneâk watmâ orotmeme bâleņe ekņâlem otmai yakât matņe umatņe sâp patoen yingimu menomai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.

Lok perâkņe ya yeņgât wâtyene pato ki tatyingiap. Yawu gârâmâ yeņahât nâņgâņetâ yahatmu Anitâhât aņelolipņe ikņe orop himbimân tatmai ya yeņgât nâņgâņetâ gemu sâm bâleyingimai. Yawu otmâ aņelo yaņe matņe ningimai sâm yakât ki gorâyingimap.

¹¹ Yâhâ Anitâhât aņelolipņe ya yeņgât wâtyene pato tatyingiap. Yawu tatyingiap yamâ yâkât senņan kinmai yan aņelo bukulipyene nombotņaje otmâ hilipguņetâ Anitâņe betyongomu tatmai ya yeņgât ki sâm bâleyingimai.

12 Yâhâ lok perâkne ya yengât topyeje yuwu sâmunne nângânet. Anitâne sonjo bau otmu nâi selonj topne topne katmu ekmain yamâ umut biwiyenje bia. Otmu nenje hat ari kum taka um nenomgât sâam kalop. Yâhâ lok perâkneje yu yakât topne nângâm pâpgum ihilâk sâam bâlemai. Yakât otmâ yekmunne biwiyenje bia mansai yawu otmap. Otmu sonjo bau kumain yakât dopneâk sâap patoen Anitâne lohimbi perâkne ya hilipyongowuap.

13 Yâkne lohimbi hâhiwin yinginetâ umatne kaknan manmâ gai. Yakât matne sâap patoen Anitâne yeje gurâ yawuâk hâhiwin yingimu umatne kaknan mannomai. Otmu yâkne yuwu otjetâ dondâ bâlemap. Lohimbi senyenjan kinmâ yu ya eknâlem otnehâlâk nângâm otmâ hilipgumai. Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yengâlen torokatmâ to kârikne nem biwiyenje hâlim otmu otjetâ bâlemu anjun yingimai.

14 Otmu imbi âlâ me âlâ yekmai yan ya yengât nângâm biwiyenjeje otmâ tâpikgum tosa memai. Otmu orotmeme bâleje ya eknâlem otnehâlâk nângâmai. Otmu lohimbi nombotneje biwi yâhâp manmai ya yengât engatyenan genetâ otmâ tâpikgumai. Bukulipyenje yengât iri sikumyeje miaknehâlâk nângâm mem lohoteje tuhuyekmai. Yakât otmâ Anitâne matne umatne yingimu menomaihât pat kuyingimu mansai.

15 Yâkne Kiristohât mâtâp bulâne ya pilâm lok âlâ, kutne Bileam, Beoro nanne, yâkne olop yawuâk otmai. Yakât yuwu sâmunne nângânet. Bileamne hâmerne membom nângâm Isirae lohimbi sait kakyenan pilâwe sâam ariop.

16 Arimu Anitâhât anelo âlâne Bileamgât donji lauje mem purik pilâwangimu amboje den ekuop. Den ekumu nângân nângânne keterakbangimu sait kakyenan ki pilâop. Yawu.

17 To senje sanj kititij sâamap yapâ to ki osomain. Otmu elem kârikne mem emet mem mangumap yamâ gelâk ki gemap. Yakât dopneâk lohimbi je lok perâkne yengât denyenje nângânetâ den yanje buku ki meyingimap. Yakât otmâ sâap patoen Anitâne lok perâkne ya pilâyekmu yaehen ge omonj bâlejanje sâhâyekmu tatnomai.

18 Yâkne yehâhât nângânetâ yahatmu nângân nângân tânjât lohimbi kâsikum yingimai yakât yâkne nângânetâ yahatmap. Otmu lohimbi nombotneje pâku lohimbi yengâlembâ dâiakmâ Kiristohâlen biwiyenje katjetâ sâap ki kâlep oap.

19 Lohimbi yawuya yengât engatyenan ge lok perâkneje yuwu sâam ekyongomai. “Kiristone girem den yapâek holañnenekmu engatnenneâk watmâ yu ya otmâ mannomgât dop tap.” Yawu sâam engatyenan genetâ orowâk otmâ tâpikgumai. Yawu otmâ Manman Bâleje Ambojahât pangonân yâhâpne kionmâ yâkât amutgen manmai.

20 Yakât yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi je orotmeme bâleje bet pilâm Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenjeje kepeinetâ manman bâlejahât pangonâmbâ holanyekmâ tihityenje otmap. Yawu gârâmâ orotmeme bâleje bet pilâwi ya miwirikum Manman Bâleje Ambojahât pangonân âlâkuâk kionmâ yâkât amutgen mannomai yanâmâ hiliwahonomaihât pat mannomai. Yawu mannomai yanâmâ emelâk Kiristohâlen biwiyenjeje ki kepeiwi sâap yan tosayenahât matne menomai sâop ya wangim Anitâne matne amoknan yingimu menomai.

21 Lohimbi nombotneje girawu manjetâ Anitâne yekmu ârândânj otbuap yakât topne pâpgum orotmeme bâleje tâtâemâk otmâ belângen manmai. Lohimbi yawu yamâ Anitâne matne yingimu menomai. Yâhâ lohimbi nombotneje âlâneâmâ Kiristohât den nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjeje kepeim manmai. Yawu otmai yakât kaknan yâkât nângânetâ gemu orotmeme bâleje miwirikum Kiristo betgunomai. Yawu otnomai yâhâmâ sâap patoen An-

itâne lohimbi belângen manmai matne yingimu menomai ya wangim matne amoknan yingimu menomai.

²² Kiristo betgumai ya yengât nângâm den âlâen hâum sâmain yakât nângâmune bulâne oap. Den yamâ yuwu tap. Sosoje mohatmap yamâ benje yâhâpne nemap. Otmu baune bokosohân dakakmap. Dakakmu hâkne bokosohâk pato otmâp ya hârâj sâm bererek sâm gemu âlâkuâk ari bokosohân dakakmap. Yakât dopneâk lohimbi orotmeme bâlene angoân otbi ya miwirikum otrjetâ dondâ bâlemap.

3

Bulânanâk Kiristone âwurem ge menenekbuap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Yeje girawu manjetâ Anitâne yekmu ârândâj otbuap yakât topne emelâk kâsikum yingimune nângâwi. Otmu yeje den ya nângâm biwiyejan katmâ galemahom târârâhâk manjetgât pepa âlâ kulemgum katyingimune ekbi. Otmu yâhâpne yu kulemgum katyingian.

² Emelâk Anitâne ikne poropetelipne den ekyongomu kulemguwi. Otmu Kutdânenne Yesu Kiristo tihitnenne otmâpne nen ikne aposololipne den eknongomu kâsikum yingimunne nanjai. Den ya kerehâk nângâm hejengum biwiyejan katmâ manmâ yâhânomaihât yuwu sâmune nângânet.

³ Sâp pato tâlâhuwuap yan lohimbi nombotjane yeje engatyejeâk watmâ yu ya ekjâlem otmâ hilipgunomai. Yawu manmâ Kiristone âwurem ge menenekbuapgât sâop den yakât nângânetâ bulâne bia otmu yuwu sâm yengât senyejan genomai.

⁴ “Kiristone “Âwurem ge meyekbom,” sâop yamâ nenne ki eksain. Wosan taka tap ya sânetâ ari ekne. Anitâne hân himbim kândikyotgowâmbâek lohimbi nengât manmannenne dop konohâk tatmâ gamap. Otmu tâmbâlipnenne mum gara gara otbi yawuâk nen gurâ mumain.” Yawu sâm senyejan genomai.

⁵ Yawu sâm senyejan genomai yan Anitâhât den nângânetâ gemu yeje nângân nângân watmâ sânomai. Yakât yuwu sâmune nângânet. Kândikum emelâk topne katmâ Anitâne sâmu biaembâ hân himbim teteop. Otmu saru keterakmu hân teteop. Otmu elem kulewojboj tetem yapâek gelâk gemap. Gelâk gemu yanjak nak me senne âlâlâ topne topne tetem âi omoj omoj otmâ yahatmap.

⁶ Otmu lohimbiye Anitâ betgum otrjetâ bâleop yakât matne yâkne sâmu tonjelâk gemu to niñ niñ sâm lohimbi otmu senne âlâlâ wanjaen ki yâhâwi ya aksisihâk haranyongop.

⁷ Otmu sâp pato tetewuawân Anitâne sâmu hân himbim ekmain yu kâlâpne sem gulip tuhuwuapgât sâm kalop. Sâp yan Anitâne lohimbi kerek nengât biwinenne ekmâ sâm hâreningiwuap. Yawu otmâ lohimbiye yâkâlen biwiyejane ki kepeimai yamâ matne yingimu mem hiliwahonomai.

⁸⁻⁹ Otmu lohimbi nombotjane “Wongât Anitâne Kiristo in yawu ki hângângumu âwurem gemap?” yawu sâmai yakât yuwu sâmune nângâm biwiyejan katnet. Anitâne sâpgât ki nângâmap. Yakât otmâ yambu 1000 yakât biwiñan yu ya tetemap yakât nângâmu hilâm konok biwiñan tetemap yawu otmâp. Yamâ angoânâmâ lohimbiye orotmeme bâlene bet pilâm Kiristohâlen biwiyeje katnetâ manman kârikjahât pat kuyingimu manjetgât nângâm mambotyngimap.

¹⁰ Kutdânenne âwurem gewuap yakât nângânetâ keterakyiñgiâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Kapi ambolipne yengât kasalipyejane sâp girawuân taka itit kiom tuhuyinginomai ya ki ekyongomai. Kapi ambolipjane

ki nângâmâk manñetâ kasalipyenñe pârâk sânsânâk taka yongom kiom tuhuyiñgimai. Yakât dopñeâk Kiristonje pârâk sânsânâk gewuap. Sâp yan kâlâp punduñ sâm himbimân emetsenñe pitu âlâlâ ya kerehâk munñe orowâk sem gulip tuhuwuap. Otmu hânân yu senñe âlâlâ topñe topñe yu gurâ yawuâk sem gulip tuhuwuap.

¹¹ Yakât nângâm yeñe manman bâleñambâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwangim târârâhâk mannomai.

¹²⁻¹³ Otmu Anitâñe sâmu kâlâp pato punduñ sâm himbimân emetsenñe pitu otmu hânân senñe âlâlâ ya kerehâk sem gulip tuhuwuap. Yakât kakñan yâhâpñe sâmu hân himbim ango tetewuap. Hân himbim ango tetemu yan mem katyekmu koko salehâk manñetâ yekmu ârândân otbuap. Yakât pat emelâk kuyiñgimu tap. Yakât otmâ sâp pato tetemu Kiristonje âwurem ge meyekbuap yakât nângâm biwi nângân nângânyenñe kilik kilik sâmu mambotbanñim mannomai.

¹⁴ Yawu mambotbanñim mannomai yanâmâ Anitâñe yekmâ “nine nanne baratne koko salek,” sâm kaok nângâyiñgiwuap. Yakât nângâm Kiristohâlen biwiyenñe tiñâk kepeim manmanyenñe kelihakmu kârihem mannomai.

¹⁵ Otmu Anitâñe Kiristo in yawu ki hângângumu âwurem gewuap. Otmu ki âwurem gewuap yan lohimbiñe yâkâlen biwiyenñe kepeinetâ Anitâñe tosayenñe pilâyiñgiwuapgât mâtâp ki hâreakmâ tâñ sâwuap. Yakât nângâm “Wongât Anitâñe in yawu ki hângângumu gemap?” yeñe yawu ki sânomai. Den yan yuñe Paulonje den kulemgum katyiñgimu ekbi ya miap. Yakât yuwu sâmune nângâñet. Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem bukunenñe Paulo yâkât biwiñan katmu yâkñe kulemgum katyiñgimu ekbi.

¹⁶ Paulonje ekap âlâlâ katyiñgiop yan den yuwuâk kulemgum katyiñgiop. Yawu gârâmâ den kulemgum katyiñgiop ya lohimbi nombotñe sâlikum nângâñetâ ki keterakyiñgimu nângân nângânyenñe hâlim milim otmap. Yakât otmâ den ya kelanğatmâ bukulipyenñe kâsikum yiñgimai. Yawu gârâmâ emelâk Anitâhât poropetelipñe otmu lok nombotñe yâkât den kulemgumi ya yâkñak yawuâk kelanğatmâ bukulipyenñe kâsikum yiñgimai. Yakât otmâ yehâk otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat mansai.

¹⁷ Den yu emet inânñan ekyongoan. Lok nombotñe Anitâhât den kum yeñe enğatyenñeâk watmai. Lok yawuyenñe yengâlen taka enğatyenñan genetâ nângân nângânyenñe hâlim milim otmu manman bâleñahât pañgonñan kionmaihât biwiyenñe galemahom mannomai.

¹⁸ Otmu sâp yiwerenñe yuâmâ Kutdânenñe Yesu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim manmai ya wangim yâkâlen biwiyenñe tiñâk kepeim yâkât den tiñâk lâum mannomai. Yawu otnomai yanâmâ yâkñe tihityenñe otmu manman âlepñahât bulâñe yengâlen teteap ya wangim bulâñe topñe topñe teteyiñgiwuap. Yakât nângâm Kiristo mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonñanâk.

Nâ bukuyenñe,
Petoro

1 Yoane Yoaneŋe ekap angoân kulemguop.

O bukulpne,

¹⁻² Anitâhât Kâi Toka yaŋe manman kârikjahât amboŋe oap. Otmu Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop tatmâ gaowotŋak tatmâ gawot. Otmu himbim pilâm ge imbihâlembâ tetem lok otmâ hohetnennjan manop. Otmu nen aposololipŋe menenekmu orowâk manbin. Manbin yan manman kârikjan mannom yakât den pat eknongomu nâŋgâmunŋe bulâŋe olop. Yakât otmâ nenŋe den pat ya yen ekyongom gawin. Den ya torokatmâ ekap yu kulemgum katyŋgian.

³⁻⁴ Nenŋe Anitâ yet nanŋe Yesu Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu biwi hero kakŋan manmain. Otmu yeŋe yawuâk manmâ Kiristohât lohimbi orop nanŋanŋim buku oraŋim mannomaihât ekap yu kulemgum katyŋgian.

Anitâ Koko Salek Amboŋe laŋinjan tatmap.

⁵ Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap yakât topŋe ikŋe nanŋaŋe sâm tetem eknongop. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâ Koko Salek Amboŋe laŋinjan tatmap. Otmu lohimbiŋeâmâ omoŋ biwiŋan manmâ orotmeme kiŋgoŋ otmâ tosa mem manmai. Yâhâ Anitâhâlen ya âlâ ki tap.

⁶ Nenŋe “Anitâ orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmap,” yawu sâm bukulpnenŋe ekyongomain. Yawu ekyongomain yamâ nenŋe otmunŋe bâlem gamap yan den perâkŋe kâityongom Anitâhât den bulâŋe ya ki lâumain.

⁷ Yâhâ nenŋe Anitâ Koko Salek Amboŋahât den nâŋgâmunŋe haŋ sâningimu yâkât tem tiŋâk lâuwaŋim manmain. Yawu otmâ manmain yan Kiristoŋe nengât tosaŋat otmâ sâreerenekmâ muop yakât nâŋgâm Anitâŋe nenŋe tosa otmain ya pilâningimap. Tosa pilâningiap nâŋgâm bukulpnenŋe orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu heronŋe nâŋgâwaŋim mepaemain.

⁸ Nenŋe Anitâhât den bulâŋe yakât pâpgum, “Nenŋe koko salehâk manmain,” sâmmain otmuâmâ perâk sâmmain. Nenŋe yawu otmâ hiliwahonomgât mâtâp ya watmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ nenŋe “Orotmeme bâleŋe âlâ ki otmain,” sâmmain yanâmâ Anitâhât den nâŋgâmunŋe ki bulâŋe otmap. Yawu otmâ “Anitâŋe den perâk sâmmap,” yawu nâŋgâm hilipgumain. Nenŋe tosanenŋe sâm tetemunŋe Anitâŋe pilâningiwuapgât den sâm kalop ya kum ondop âlâ ki otbuap. Yakât nâŋgâm biwinenŋe ekmâ orotmeme bâleŋe wuân me wuân otbin yakât nâŋgâmunŋe haŋ sâningimu bukulpnenŋe yeŋgât senyenjan kinmâ sâm tetem Anitâ ulitgunom. Yawu otnom yanâmâ Anitâŋe tosanenŋe pilâningiwuap.

2

Kiristoŋe Anitâ orop tatmâ nengât sâm ulitgumap.

¹⁻² Yeŋe otŋetâ bâlemu tosa memaihât ekap yu kulemgum katyŋgian. Yesu Kiristoŋe ki otmâ tâpikguop yamâ lohimbi kerek nengât tosanenŋahât otmâ kawenennjan kinmu kuŋetâ muop. Otmu mumuŋambâ yahatmâ himbimân yâhâ Anitâ orop tatmâ nengât sâm ulitgumap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlewuap yan yakât nâŋgâm Anitâ ulitgunomai. Yawu ulitguŋetâ yâkŋe Kiristohât nâŋgâm tosayeŋe pilâyingiwuap.

³ Nenŋe Anitâhât tem lâuwaŋimain yan yâkŋe nenekmu ârândân otmu yâk orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmap yawu nâŋgâmain.

⁴ Yâhâ lohimbi nombotņaje “Nenņe Anitâhâlen biwinenņaje kepeim mansain,” sâmai yamâ yâkât den loņgâemai. Lohimbi yawuyaņe Anitâhât den nâņgâņetâ helekņe otmu den perâk sâmai.

⁵⁻⁶ Yâhâ nenņe Anitâhât den tâņ tâņâk watmâ tem lâuwaņgimain yan yâkņe wawaenenekmâ mâmâņe otningimap. Mâmâņe otningimap yakât bulâņeâmâ Yesuņe buku otningiop yawuâk nenņe bukulipnenņe orop buku oraņgim manmain. Ya ekmâ yâk orop biwinenņaje kepeiakmâ konohâk otmap yawu nâņgâmain.

Nenņe buku oraņgim mannom.

⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nâņgâņet. Kiristoņe lohimbi kerek buku otningiop. Yakât otmâ yeņe Anitâ orop biwiyeņaje kepeiakmâ konohâk otmu Kiristoņe buku otyingiop yawuâk yeņe gurâ buku oraņgim mannomaihât den emelâk kâsikum yingimunņe nâņgâwi. Den yu yawuâk kulemgum katyingian.

⁸ Yâhâ Anitâ orop biwinenņaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oraņgim manmain yakât mâtâpņe aņgoân Kiristoņe watmu yâkâlen bulâņe tetemu ekbin. Otmu Anitâhât laņinņe bulâņaje biwi nâņgân nâņgânyeņan pilâmu haņ sâyingimu mâtâp yawuâk watmâ buku oraņgim mannomai. Yawu otmâ manņetâ yanâmâ Omoņ Amboņahât wâtņe gewuap.

⁹ Yâhâ lohimbi nombotņaje “Anitâhât laņinņaje biwinenņan pilâmu haņ sâningimu tem lâuwaņgim mansain,” sâmai. Yawu sâmai yamâ bukulipyenņe yeņgât nâņgâm bâleyingimai. Yawu otmâ Anitâhât den nâņgâm pâpgum omoņ biwiņan manmai.

¹⁰ Yâhâ lohimbi nombotņe âlâņeâmâ bukulipyenņe orop biwiyeņaje kepeiakmâ konohâk otmap. Lohimbi ya yeņgât biwiyeņan Anitâhât laņinņaje pilâmu haņ sâyingimu tem lâuwaņgim târârâhâk manmai. Yawu manņetâ lohimbiņe manmanyenņe ekņetâ âlepņe otmap.

¹¹ Yâhâ lohimbiņe bukulipyenņe yeņgât nâņgâm bâleyingimai ya yeņgât biwi nâņgân nâņgânyeņan omoņ sahakyingimu ihilâk mahilâk otmâ manmai.

¹²⁻¹⁴ Kiristoņe himbimâmbâ ge nengât tosaht otmâ kawenenņan kinmu kuņetâ muop. Yakât den pat ekyongomonņe nâņgâņetâ bulâņe otmu Anitâņe tosaenņe pilâyingiop. Yawu otmu yâk orop biwiyeņaje kepeiakmâ konohâk otmap.

Otmu lohimbi papato yeņgât yuwu sâmune nâņgâņet. Yeņe Anitâhât den tiņâk lâum kârihem kinņetâ Manman Bâleņahât Amboņaje mem ge katyekke sâm pâpgum pilâyekmu mansai. Ya yawuâk mannomaihât nâņgâm ekap yu kulemgum katyingian.

Otmu lohimbi sombo yeņgât yuwu sâmune nâņgâņet. Anitâņe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Kiristoņe tatmâ gaopņak tatmâ gap. Yeņe yâkâlen biwiyeņaje tiņâk kepeim manmâ gaņetâ yu oap. Yakât nâņgâm heroņe nâņgâyingim yeņgât den yu kulemguan.

Anitâhât tem lâuwaņgim mannom.

¹⁵⁻¹⁶ Lohimbi nombotņaje Anitâhât hâkâņ otmai. Yawu otmâ Manman Bâleņe Amboņahât amutgen manmâ yuwu otņetâ bâlemap. Hâk sânduham mansain sâm yeņahâlâk nâņgâņetâ yahatmu hâkyeņe mepaemai. Yeņe eņgatyenēak watmâ senņe âlâlâ ekņâlem ihilâk otmai. Yawu otņetâ dondâ bâlemap. Yakât otmâ lohimbi yawuya yeņgâlen ki torokatnomai. Yâhâ yeņe yâk yeņgâlen torokatmâ yâkņe otmai yawuâk otnomai yanâmâ nenņe yekmunņe Awoņnenņe Anitâhâlen biwiyeņaje ki kepeim mansai yawu otbuap.

¹⁷ Manman Bâleņe Amboņahât wâtņe gewuap. Otmu lohimbiņe senņe âlâlâ ekņâlemai yaņe biatbuap. Yakât otmâ lohimbi bâleņe ya yeņgâlen ki

torokatnomai. Yawu otmâ Anitâne nenekmu ârândân olâk sâam tem lâuwangim manjetâ manman kârikjan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lok perâkne yengât sâop.

¹⁸ Bukulipne, yuwu sâamune nângânet. Kiristone âwurem gewuapgât sâpne utâpguap. Otmu sâp ya tâlâhuwuap yan lok âlâne tetem Kiristo mem ge katmâ yâkât kawenjan kinmâ lohimbi yengât nângân nângânyene mem hâlim tuhuyingiwuap. Yakât den emelâk ekyongomune nângâwi. Yâhâ sâp yuâmâ lok yawuya dondâhâlâkne tetenetâ yekmain. Yakât otmâ Kiristone âwurem gewuapgât sâpne utâpguap yawu nângâmain.

¹⁹ Emelâk lok ya nen orop manbin yamâ biwinenjan kepeiakmâ konohâk olop. Ya yengât topyene lohimbine nângânetâ keterahâkgât Anitâne nângâmu pilânenekmâ ariwi. Yâhâ yâkne nen orop biwinenjan kepeiakmâ konohâk olop mâne ki pilânenekmâ arimbâi.

²⁰⁻²¹ Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenjan kionmu yanak ikne den bulâne nângâm hejengumai. Yakât otmâ nângân nângânyene kuwikyngiwe sâam den ki kulemgum katyngian. Yene Kiristohât den nângâm hejengumai yakât otmâ lok nombotjan topyene kurihiakmâ Kiristohât den kelangatmâ ekyongomai ya nângânetâ ki bulâne otmu topyene tetekjan tetemu ekmai. Yakât nângâm ekap yu kulemgum katyngian.

²² Lok yane Kiristohât den kelangatmâ yuwu ekyongomai. “Yesune lohimbi tihitnenne olâkgât Anitâne yâk ki hângângumu giop. Kiristoâmâ nen orop dop konohâk mansain.” Yawu sâam Kiristohât nângânetâ tângât otmu betgumai yakât dopneak âwâne Anitâhât nângânetâ tângât otmu betgumai.

²³ Yakât yuwu sâamune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ nanjahât hâkân otmâ betbangimai yan Yesuhât hâkân oain sâam yan âwâne Anitâhât hâkân otmâ betbangimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Anitâ nanjahâlen biwiyenjan kepeimai otmuâmâ âwânahâlen gurâ yawuâk kepeimai.

²⁴ Otmu den pat âlepne kâsikum yngim gai ya biwiyenjan katmâ lâum manjetgât nanjan. Yawu otmâ mannomai yan Kiristo yet Anitâ orop biwiyenjan kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

²⁵ Yawu manjetâ yanâmâ Kiristone manman kârikjan manmâ yâhâmbisâihât pat kuyngiop yakât bulâne yngimu menomai.

²⁶ Lok perâkne Kiristohât den kelangatmâ kâsikum yngimai. Den ya nângânetâ bulâne otmu Kiristo betgumaihât den yu kulemgum katyngian.

²⁷ Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenjan kionmâ mâmâne otyngim gap. Yawu otmâ den bulâneâk biwiyenjan katmu yu me yakât ki nângâm hilipgumai. Otmu yawuâk otyngim yâhâwuap yanâmâ Kiristohât den nângâm hejengum mannomai. Yawu nângâm hejengunomai yanâmâ lok nombotjan taka den kâsikum ninginet sâam ki âiyongonomai.

Kiristohât tem lâuwangim mannom.

²⁸ Otmu Kiristone ikne lohimbi yen orop menenekbe sâam âwurem gewuap yan yene anulakmâ kâmgumaihât Kiristo orop biwiyenjan kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwangim mannomai. Yawu otmâ mannomai gârâmâ yâkne gewuap yan nenne yen orop yâkât senjan kinmâ hâmenne âlepne ningiwuapgât nângânom.

²⁹ Anitâmâ Koko Salek Amboje. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne târârahâk manmai ya yekmunne Anitâne nine nanne baratne sâam meyekmu mansai yawu otmâp.

3

Awoŋnenŋe Anitâŋe wawaenenekmap.

¹ Bulâŋanâk Awoŋnenŋe Anitâŋe wawaenenekmâ nine nanne baratne sâŋ menenekmu yâkât pat otmâ mansain. Yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Lohimbi belâŋgen manmainŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm Kiristohâlen biwiyenŋe ki katbi. Yakât otmâ nengât gurâ yawuâk hâkâŋ otmâ betnongom mansai.

² Anitâŋe nine nanne baratne sâŋ menenekmu mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen manman âiŋe ningimu menom yakât topŋe tipŋe nanŋain. Yawu gârâmâ Kiristonŋe âwurem ge menenekbuap. Sâp yan manman âiŋe ningiwuap yamâ ikŋe manman koko salek yawuya ningimu menom.

³ Manman ya ningimu menomgât nâŋgâm biwinenŋe mem mannom. Otmu Kiristonŋe koko salehâk tatmap yawuâk manne sâŋ yâkât wâtŋan kinmâ orotmeme bâlenŋe bet pilâm manmâ yâhânom.

⁴ Lohimbiŋe otŋetâ bâlemap sâŋ Anitâŋe ikŋe nâŋgân nâŋgân ya lohimbi kerek nengât biwinenŋan katmu tatmap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlemap yan Anitâhât den ya lonŋâem tosa memai.

⁵ Lohimbi kerek nengât tosa pilâningiwe sâŋ Kiristo Manman Koko Salek Amboŋaŋe himbimâmbâ ge koko salehâk manmâ nengât tosa hât otmâ muop.

⁶ Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ yâkâlen biwiyenŋe kepeimainŋe orotmeme bâlenŋe bet pilâwi ya ki miwirikum otmâ manmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâlenŋe tâtâem otmainŋe yâkât den ki nâŋgâmai, otmu yâkâlen biwiyenŋe ki kepeim manmai.

⁷ Lohimbi âlâ me âlâŋe den perâkŋe kâityongonomai ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmapgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Kiristohât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ otmap. Otmu emelâk Kiristonŋe Anitâhât tem lâum yu ya otminiop ya Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop. Otmu lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât tem lâum manmai ya yenŋât gurâ yawuâk Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ otmap.

⁸ Yâhâ kândikum emelâk topŋe katmâ Anitâŋe lohimbi tuhuyelehop yapâek Satanŋe yâkât den kum lohimbi kâityongom gamap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâlenŋe tâtâem otmainŋe Satanŋe Anitâhât den kumap yawuâk den kumai. Yawu otmâ Satangât pat otmâ mansai. Yâhâ Satanŋe lohimbi nengât biwinenŋan kionŋmu orotmeme bâlenŋe otmâ yâhâmaingât Anitâ nanŋaŋe mâtâp maŋguwaŋgiwe sâŋ himbim pilâm hânân ge manop.

⁹ Anitâ ikŋak lohimbi menenekmâ nine nanne baratne sâŋ mâmâŋe otningim gamap. Yakât otmâ nenŋe orotmeme bâlenŋe bet pilâwin ya miwirikum tâtâem otnomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ orotmeme bâlenŋe ki otmâ manmain.

¹⁰ Nen Anitâhât pat otmâ manmainŋe lohimbi Satangât pat otmâ manmai ya orop oset guset manmain. Yakât otmâ manman girawuya manŋetâ yekmunŋe topyenŋe tetem henŋenŋuwuap yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yâkŋe Anitâhât ki tem lâuwaŋgimai. Yawu otmâ bukulipyenŋe orop biwiyenŋe ki kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgimai. Lohimbi yawuyaŋe Anitâhât pat ki otmâ mansai.

Bukulipnenŋe orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹¹ Yâhâ yenŋeâmâ lohimbi kerek nâŋgâyiŋim buku otyiŋim mannomaihât den emelâk kâsikum yiŋimunŋe nâŋgâwi.

¹² Emelâhâmâ lok âlâ, kutŋe Kain sâŋ, yâkŋe Bâlenŋe Amboŋahât amutgen manmâ imiŋe kumu muop yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Iminŋaŋe hotom umu Anitâŋe ya ekmu ârândâŋ olop. Yâhâ ikŋak hotom umuâmâ Anitâŋe

ya ekmu ki ârândân olop. Yakât otmâ iminâhât nângâm bâlewanjiop. Yawu gârâmâ Kainje olop yawu ki otnomai.

¹³ Otmu lohimbi belângen manmainje yengât nângâm bâleyinginomai yan biwiyene ki yahatbuap.

¹⁴ Emelâk nen Kiristohât lohimbiye yâkâlen biwinenjañe ki kepeiwin yan hiliwahonomgât pat manbin. Yawu gârâmâ biwinenje yâkâlen katmunje Anitâje manman kârikjahât pat kuningimu manmain. Yakât bulâñeâmâ bukulipnenje orop biwinenjañe kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nângâmain. Yâhâ lohimbi bukulipyene yengât nângâm bâleyingimainjeâmâ hiliwahonomaihât pat manmai.

¹⁵ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâñe bukulipyene yengât nângâm bâleyingimai. Yawu otmai ya yengât Anitâje nângâmu bukulipyene yongonjetâ muai yawu otmap. Otmu nenjeâmâ yekmunje manman kârikjahât pat ki mansai yawu otmap.

¹⁶ Kiristone sâreerenekmâ kawenenjan kinmu kuñetâ muop yan buku konok orotgât mâtâp bulâñe teteop ya nângâmain. Yâhâ yakât dopñeâk nenje bukulipnenje hewewenjak tânyongonom.

¹⁷ Otmu lohimbi nombotje iri sikumyene pato tatyngimapñe bukulipyene nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ umatje kakjan manmai ya ki tânyongomai. Ki tânyongonjetâ ya yekmunje Anitâhâlen biwiyenjañe ki kepeim mansai yawu otmap.

¹⁸ Yakât yuwu sâmune nângâñet. Nenje bukulipnenje “Âlepñe tânyongonom,” sâm launenjanak ki sânom. Yawu otmâ biwinenjañe kepeiyekmâ hewewenjak tânyongonom.

Anitâje wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap.

¹⁹ Nenje biwinenjañe bukulipnenje kepeiyekmâ tânyongomai yan Anitâ Manman Bulâñahât Amboñe mâmâñe otningimu mansain yakât bulâñe ya tetemu ekmain. Yawu otyngimain yan Anitâje nenekmu ârândân otmap yawu biwinenjañe nângâmain.

²⁰ Yawu gârâmâ Anitâje nenekmu ârândân otmap me bia yakât nângâm biwi yâhâp otmain yanâmâ Anitâ biwinenje ekmapñe wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap ya nângâmunje biwinenje ârândân otmap.

²¹ Anitâje nenekmu ârândân otmap yawu biwinenjañe nângâm yu yakât pahâk ulitgumain.

²² Otmu nenje girawu manmunje nenekmu ârândân otbuapgât topñe nângâm tem lâuwanjim mannom yanâmâ yu yakât ulitgumunje âlepñe nângâningiwuap.

²³ Nenje Anitâ nanje Yesu Kiristohâlen biwinenjañe kepeim tem lâuwanjim mannomgât yâkñe sâm kalop. Yakât otmâ nenje Kiristohât tem lâuwanjim bukulipnenje orop biwinenjañe kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

²⁴ Otmu Anitâje den âlâlâ sâm kalop ya lâum manmain yan yâkñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge nengât biwinenjan kionmu Anitâ orop biwinenjañe kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya nângâmain.

4

Lok perâkñe yengât topyene

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângâñet. “Wâtgât mâmâñahât Heakñe den âlâlâ biwinenjan katmu sâm tetem ekyongomunje nângâñet,” sâm lohimbi âlâ me âlâñe engatyan genjetâ denyene in yawu nângâmai. Yakât nângâmune ki ârândân otmap. Lok perâkñe dondâhâlâkñe den yawu sâm lohimbi

kâityongomai. Yakât otmâ den sâmb tetemai ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyenjan katmu sâmb me weke bâlenjahâlen kândiwahom den sâmb yakât topñe nâñgâne sâmb yuwu âiyongonomai.

² “Yesune lohimbi nengât tihitnenñe olâk sâmb Anitâne himbimâmbâ hâñgângumu ge lok otmâ manop. Ya nâñgâñetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenñe kepeim mansai me bia?” Yawu âiyongonjetâ “Oñ,” sâmb otmuâmâ âlepñe nâñgâyinjinomai.

³ Yâhâ “Bia,” sâmb otmuâmâ betyongonomai. Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lohimbi yawuya yengât biwiyenjan den ki katmap. Yâhâ hâmbâi lok âlâne tetem topñe kurihiakmâ Kiristohât kawenjan kinbuap yakât den emelâk ekyongomunñe nâñgâwi. Yawu gârâmâ sâmb yuâmâ lok yakât kunñe, kutñe Kâitgu Kâitgu Amboñe, yâkñe lok perâkñe mâmâñe otyinjinu den ekyongomai.

⁴⁻⁵ Yâkñe mâmâñe otyinjinu den ekyongomai yan lokgât nâñgân nâñgân tâñât watmâ den ekyongomai. Yakât otmâ lohimbi belângen manmaine denyenñe nâñgâñetâ bulâne otmap. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat mansai. Otmu Ambonenñe Anitâ Wâtgât Amboñe lok perâkñe yengât amboñe Satan ya mem ge kalop. Yakât otmâ yenñe Anitâhât wâtñan kinmâ lok perâkñe yengât den nâñgâñetâ ki bulâne otmap.

⁶ Otmu nen gurâ yawuâk Anitâhât pat mansain. Yakât otmâ Kiristohât lohimbiñe Anitâhât den topñambâek nâñgâne sâmb otmai ya yâkât den kâsikun yinjinunñe nâñgâm biwiyenjan katmâ mansai. Yawu otmai yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhuyekmu nâñgâñetâ bulâne otmap ya nâñgâmain. Yâhâ lohimbi hiliwahonomaihât pat mansain nengât den nâñgâñetâ gemu bet pilâmb. Yawu otmai yan Kâitgu Kâitgu Amboñe nâñgân nâñgânyenñe mem hâlim tuhuyinjinu yanñak nengât den nâñgâñetâ gemu bet pilai ya nâñgâmain.

Biwi Kepeiak Kepeiak Amboñeâmâ Anitâ

⁷ Bukulipne, yuwu sâmbune nâñgâñet. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ orop biwiyenñe kepeiakmâ konohâk otmu manmai yamâ Anitâne nine nanne baratne sâmb meyekmu mansai. Yawu otmâ mâmâñe otyinjinu biwiyenñe bukulipyenñe kepeiyekmâ tânyongomai. Otmu nen gurâ yawuâk Anitâne mâmâñe otninjinu mansain. Yakât otmâ biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjin mannom.

⁸ Biwi Kepeiak Kepeiak Amboñeâmâ Anitâ. Yakât otmâ lohimbi nombotñe bukulipyenñe yengât nâñgâm bâleyinjinu ya yekmunñe lohimbi belângen mansai yawu otmap.

⁹ Anitâne wawaenenekmâ manman kârikñahât pat kuningiwe sâmb ikñe nanñe ombe bisinñe hâñgângumu ge nengât toshât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Anitâne yawu olop yan wawaenenekmap yakât bulâne teteop.

¹⁰ Nenñahâk Anitâhâlen biwinenñe ki kepeim manbin. Anjoân ikñahâk wawaenenekmâ ikñe nanñe hâñgângumu tosanenñahât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yawu otninjiop yakât topñe nâñgâm yanâmâ yâkâlen biwinenñe kepeim mansain.

¹¹ Anitâne wawaenenekmâ yawu otninjiop. Yakât otmâ nenñe bukulipnenñe orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹² Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ nenñe biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjin manmain yan Anitâ nen orop tatmap yakât bulâne tetemu ekmain.

¹³ Nenne Anitâ orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmunne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwinenñan kionmu Anitâ nen orop tap ya nâñgâmain.

¹⁴ Anitâñe lohimbi kerek tihitnenne otbe sâñ ikñe nanñe hângângumu ge sâreerenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Nenne yâk orop manbin yapâek yâkât den pat âlepñe lohimbi ekyongom gain.

¹⁵ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe Anitâhât nanñe Yesuhâlen biwiyeñaje kepeim tem lâuwanñimai yakât lohimbi ekyongomai yamâ biwiyeñaje Anitâ orop kepeiakmâ konohâk otmu manmai.

¹⁶ Nenne yakât nâñgâmunne bulâñe otmap.

Biwi Kepeiak Kepeiak Amboñeâmâ Anitâ. Yakât otmâ nenñe bukulpnenne orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmain. Yawu otmain yan Anitâ orop gurâ biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmain.

¹⁷ Nenne yawu otmunne nâñgâmu ârândâñ otmap. Otmu sâp patoen yâkñe lohimbi kerek nengât biwinenñe ekmâ matñe kâpekningiwuap yan nenñe Kiristohât mâtâp watmain yakât hâmeñe âlepñe ningimu menom nâñgâm Anitâhât senñan kinnom.

¹⁸ Nenne Anitâ orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmap yakât nâñgâm kiñgitenñahât ki otmain. Yâhâ lohimbi nombotñaje Anitâ orop biwiyeñaje ki kepeiakmâ konohâk otmap. Yakât nâñgâm matñe ningiwuap sâñ kiñgityeñahât otmai.

¹⁹ Angoân Anitâñe wawaenenekmâ biwiñaje kepeinenehop. Yakât nâñgâm nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeim lohimbi buku otyingim manmain.

²⁰ Yâhâ lohimbi Anitâhât pâpgumaiñe “Anitâhâlen biwinenñaje kepeim mansain,” sâmai yamâ bukulpnyeñe orop manmâ ki buku otyingimai. Yawu manñetâ Anitâhâlen biwiyeñaje ki kepeim manmai yakât bulâñe tetemu ekmain.

²¹ Yâhâ nenñe Anitâhâlen biwinenñaje kepeim manmain. Yawu manmâ bukulpnenne orop buku oranñim mannongât Yesu Kiristonñe sâñ kalop. Yakât otmâ ya otnehâlâk nâñgâm manmâ yâhânom.

5

Manman Bâleñahât Amboñaje ki mem ge katnenekbuap.

¹ Bukulpne, yuwu sâñmune nâñgâñet. Nenne âwâ mâmâlipnenne nâñgâyingimain yawuâk imi atalipnenne otmu wârâ toulipnenne nâñgâyingimain. Yâhâ Yesuñe lohimbi nengât tihitnenne olâk sâñ Anitâñe hângângumu ge lok otmâ manop. Nenne yâkâlen biwinenñaje kepeimunne Anitâñe nine nanne baratne sâñ menenekmu yâk orop biwinenñaje kepeakmâ konohâk otmu manmain. Otmu lohimbi nombotñaje Anitâhâlen biwiyeñaje kepeimai yamâ imi atalipnenne otmu wârâ toulipnenne nâñgâyingimain yawuâk yâk yeñgât nâñgâyingimain.

² Nenne Anitâhâlen biwinenñaje kepeim yâkât den lâumain yakât bulâñeâmâ yawu otmâ yâkât nanñe baratñe orop buku oranñimain nâñgâmain.

³⁻⁴ Nenne Anitâhâlen biwinenñaje kepeimain yakât bulâñeâmâ yâkât denñe tem lâuwanñim manmain. Yakât yuwu sâñmune nâñgâñet. Yâkñe nine nanne baratne sâñ menenehop yapâek mâmâñe otningimu yâkâlen biwinenñaje tiñâk kepeim kârihem manmâ gain. Yawu manmâ tem lâuwanñimunne ârândâñ merândâñ otmu Manman Bâleñahât Amboñaje mem ge katnenekbe sâñ hâum pâpgumap.

⁵ Lohimbi belângen manmai yâhâmâ Manman Bâleñahât Amboñaje in yawu mem ge katyekmu yâkât amutgen manmai. Yâhâ nenñe Anitâ nanñe

Yesu Kiristohâlen biwinenjañe kepeim mannom yanâmâ Manman Bâlenjahât Amboñane mem ge katnenekbuapgât dop âlâ ki otbuap.

Yesu Kiristoñe himbimâmbâ ge lok otmâ manop.

⁶ Anitâñe ikñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge lok otmâ hohetnennan manop. Hohetnennan manmâ âi topñe katbe sâmb olop yan nambenane mem toen katmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe himbimâmbâ ge Kiristo mâmâñe otbañgiop. Otmu âi ya mem manmâ manmâ benñe howanân kuñetâ muop. Howanân kuñetâ muop yakât kakñan mumuñambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât topñe nâñgâmunñe bulâñe olâkgât Wâtgât mâmâñahât Heak, Bulâñe Amboñane biwinenñan kioñmap.

⁷⁻⁹ Nambenane mem toen kalop sâp yan Kiristo âwâñe Anitâñe yâkât topñe sâmb tetem lohimbi ekyongomu nâñgâwi. Otmu Kiristo muop sâp yan Anitâñe nâñgâmu kulem âlâlâ teteop. Otmu den sâop otmu kulem teteop ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kioñmu yakât ekmâ nâñgâmunñe bulâñe olop. Yakât yuwu sâmbune nâñgâñet. Bukulipnenñane den pat eknongonjetâ nâñgâmunñe bulâñe otmap. Yâhâ Anitâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kioñmu Kiristohât den nâñgâmain me kulem tetemu ekmain ya bulâñe dondâ otmap.

¹⁰ Lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyenjañe kepeim manmai ya yengât biwiyenñan Wâtgât mâmâñahât Heakñe kioñmu biwiyenñe ârândâñ otmap. Yâhâ lohimbi nombotñaneâmâ Anitâñe nanñahât topñe sâmb tetem eknongop yakât den pat nâñgâñetâ ki bulâñe otmap. Otmu Anitâñe den perâkñe sâmap yawu nâñgâñetâ otmap. Yawu nâñgâm biwiyenñe alitmai.

¹¹ Anitâñe ikñe nanñe hângângumu ge manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop ya watmâ manmain.

¹² Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyenjañe kepeim manmai yâhâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyiñgimu manmai. Yâhâ lohimbi nombotñaneâmâ Anitâ nanñahât hâkâñ otmâ biwiyenñe alitmâ manmai. Yakât otmâ Anitâñe hiliwahonomaihât pat kuyiñgimu manmai.

¹³ Yâhâ yenjeâmâ Anitâ nanñahâlen biwiyenjañe kepeinjetâ yâkñe manman kârikñahât pat kuyiñgimu mansai. Yakât nâñgâm engat yâhâp otmaiñhât ekap yu kulemgum katyiñgian.

¹⁴ Otmu girawu manmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap yakât topñe nâñgâm heñgenñgum yâkât nâñgân nâñgân ya watmâ ulitgumunñe yanâmâ nâñgâningimap. Yakât otmâ yu yakât pahâk ulitgum manmain.

¹⁵ Nenñe yâkât nâñgân nâñgân watmâ ulitgumunñeâmâ nâñgâningiwuap ya nâñgâmunñe bulâñe otmap. Yakât otmâ yu yakât ulitgumain yan âlepñe ningiwuap nâñgâm engat yâhâp ki otmain.

¹⁶ Otmu bukulipyenjañe otñetâ bâlewup yan hiliwahonomaihât mâtâp ki watnomai ya yengât yuwu sâmbune nâñgâñet. Yâkñe Anitâñhât den loñgâem otñetâ bâlewup yan Anitâ ulitgunjetâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyenñan kioñmu orotmeme bâleñe ya pilânomai. Yawu otñetâ Anitâñe manman âlepñan katyekmu mannomai. Yâhâ bukulipyenñe nombotñe âlâñeâmâ biwiyenñe kârikñe otmu Anitâ betgum manmai. Yawu manmâ hiliwahonomaihât mâtâp watmai ya yengât nâñgâm yenñe Anitâ ki ulitgunomai.

¹⁷ Lohimbi âlâ me âlâñe girawu manñetâ Anitâñe yekmu ârândâñ otbuap yakât topñe nâñgâm heñgenñgumai yamâ sâp âlâen yenñe engatyenñeâk watmâ otñetâ bâlemu tosa memai. Yawu gârâmâ biwiyenñe ki kârikñe otmâ manmai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat ki mansai.

¹⁸ Anitâñe nine nanne baratne sâmb lohimbi meyekmâ manman kârikñahât pat kuyiñgimu manmaine yâkât den ki loñgâem orotmeme bâleñe tâtâem

otmai ya nângâmain. Yâhâmâ Anitâ nanñañe tihityeñe otmu yañak Manman Bâleñahât Amboñañe mem ge katyekbe sâm pâpgumap.

¹⁹⁻²⁰ Lohimbi belângen manmaine Manman Bâleñe Amboñahât amutgen manmâ hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ nenâmâ Anitâ nanñañe tihitenneñe otbe sâm himbimâmbâ giop. Nenne yâkâlen biwinenñañe kepeimunne Anitâ Manman Kârikñahât Amboñañe yakât pat kuningimu mansain. Yawu manmunne nângân nângânnenne keterakningimu Anitâ Bulâñe Amboñahât topñe nângâmain. Otmu yâkât wâtñan kinmâ topñe tipine nângâmain ya wangim topñambâek nângânom. Otmu Anitâ yet nanne Yesu Kiristo orop biwinenñañe kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nângâmain.

²¹ Den bânne yuwu sâmune nângâñet. Yeñe Anitâ yet Kiristohâlen biwiyeñe kepeim manmai. Yawu gârâmâ yeñe yâk betyotgom âlâhâlen biwiyeñe ki katnomai. Yawu.

Nâ bukuyeñe,
Yoane

2 Yoane Yoaneñe ekap betñan kulemguop.

O bukulpne,

¹⁻² Yeñe Kiristo Bulãñe Amboñahâlen biwiyenãñe kepeiñetâ Anitãñe yâkât pat kuyingimu mansai. Nenne yâk orop biwinenãñe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâin. Yakât otmâ nâ kunyeñe manmâ galempongom mansanñe, nãngâyingim ekap yu kulemgum katyngian. Otmu lohimbi nombotñe Kiristohâlen biwiyenãñe kepeim mansainẽ gurâ nãngâyingiai.

³ Awoñnenñe Anitãñe nanñe Kutdânenñe Yesu Kiristo orop nãngâningim tihitnenñe otmutâ biwinenñe sânduk sâekgât nanñan. Yawu otningimutâ yâk yetgât wâtyetñan kinmâ den bulãñeâk alahum buku oranñim mannom.

Biwinenãñe kepeiakmâ konohâk otmu buku oranñim mannom.

⁴ Nenne Kiristohât den bulãñe lâum mannomgât Anitâ Awoñnenãñe sâm kalop. Yakât otmâ yengâlen gâtñe nombotñanẽ Kiristohât den tiñâk lâum mansai ya yekmune âilonngo otmu heronẽ nãngâyingiman.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nãngâñet. Yen kerekñe biwiyenãñe kepeiakmâ konohâk otmu buku oranñim manmâ yâhânomaihât emelâk den kâsikum yingimune nãngâwi. Den kâsikum yingiwani ya yiwerenẽ yawuâk kulemgum katyngian. Yakât otmâ nenñe yen orop yawuâk biwinenãñe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den lâum buku oranñim manmâ yâhânom.

Lok perâkñe yengât sâop.

⁷ Lok perâkñe yengât yuwu sâmune nãngâñet. Lok perâkñe dondâhâlâkñe Kiristohât lohimbi nengâlen torokatbi. Yamâ nenñe yâk orop biwinenãñe ki kepeiakmâ konohâk otmu manbin. Yawu manbin ya pilânenekmâ ari yuwu sâm lohimbi ekyongomai. “Lohimbi nengât tihitnenñe olâkgât Anitãñe Yesu Kiristo himbimâmbâ ki hãngângumu giop. Yâhâmâ lohimbi nen yuwuya,” yawu sâm Yesu mem ge katmai.

⁸ Yâhâ nenñe Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingimunñe nãngâñetâ bulãñe otmu yâkât âi meñetâ, manman âlepñahât bulãñe âlâlâ teteyingimu mansai. Bulãñe ya yawuâk teteyingim yâhâwuapgât biwiyenẽ galemahom mannomai. Yawu otmâ yâkât âi tiñâk mem mannomai otmuâmâ sâp patoen yakât hãmeñe Anitãñe dopyenãñan ikñiâk ikñiâk yingimu menomai.

⁹ Lohimbi nombotñanẽ bukulpnyenẽ den kâsikum yingimai yan Kiristohât den bulãñe yakât andemñe wangim yenẽ nãngân nãngân torokatmai. Lohimbi ya yengât nãngâmunñe yâkñe Anitâ orop biwiyenãñe ki kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap. Yâhâ lohimbi nombotñe âlãñeâmâ Kiristohât den tâñ tâñâk kâsikum yingimai. Ya yengât nãngâmunñe yâkñe Awoñnenñe Anitâ yet nanñe Yesu Kiristo orop biwiyenãñe kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap.

¹⁰ Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlãñe yengâlen taka Kiristohât den andemñe wangim âlâ kâsikum yinginomai yamâ emetyenãñan ki dâim yâhâ katyekmâ sot um yinginomai. Me ki heronẽ otyingim yâk orop den huhunomai.

¹¹ Yâhâ heronẽ otyingim yâk orop den huhunomai otmuâmâ yâkñe den perâkñe lohimbi kâsikum yingimai yakât matñe Anitãñe yâk yingiwuap ya yen gurâ yawuâk yingimu menomai.

Den bâñe sâm hãreop.

¹² Nângân nângân âlâlâ biwinan tap ya hârohâk kulemgum katyîngimbâm yamâ nângâmune umatŋe otmu pilâm den pârje tâlâwâk yu kulemgum katyîngian. Yâhâ hâmbâi nâŋe yeŋgâlen takamune eŋaknom yanâmâ den yu torokatmâ alahum heronŋe nâŋaŋinongât nâŋan.

¹³ Otmu Anitâŋe kapi yu ambolipŋe meyekmâ Kiristohât pat kuyîngimu manmai yaŋe orowâk nâŋgâyîngiain.

Nâ bukuyenŋe,
Yoane

3 Yoane Yoaneŋe ekap kalimbuŋe kulemguop.

O bukune Gaio,

¹ Nâŋe Kiristohât lohimbi yeŋgât kunyeŋe manmâ nâŋgâyiŋgim yâkât den kâsikum yiŋgim gan. Otmu gâ gurâ yawuâk den kâsikum gihim biwinaje kepeihekmâ manmâ gan. Yakât otmâ ekap yu kulemgum katgihian.

²⁻⁴ Gâŋe biwihe galemahom heŋgeŋgum Kiristohât den tiŋâk lâum yâkât mâtâp tâŋ tâŋâk watmâ gat. Yakât bukulpinneŋe nombotŋaje taka gâhât den pat eknohoŋetâ nâŋgâm herone dondâhâlâk otban. Yawu gârâmâ sâp âlâen den pat nâŋgâman yan yawu ki otman. Yawu mansat yakât nâŋgâm yuwu sâm gâhât Anitâ ulitguman. “O Awon, gâŋe Gaio nâŋgâwanŋirâ umatŋe âlâ kakŋan ki yâhâwuap. Yawu otmâ hâk sânduhânâk manmâ yâhâwuapgât nâŋgâm ulitgohoan.” Yawu sâm gâhât Anitâ ulitguman.

Yoaneŋe bukuŋe Gaio mepaeop.

⁵ Nâŋe kapi yu ambolipŋe lok nombotŋe hoŋ hâŋgânyongomune gâhâlen takawi. Takawi sâp yan gâŋe Kiristohât den lâum manmat yakât nâŋgâm dâiyekmâ emelan katyekmâ sot um yiŋgion.

⁶⁻⁷ Otmu purik sâm takawi yan Kiristohât lohimbi nengât sennennan kinmâ buku otyiŋgion yakât den pat eknongonetâ nâŋgâm herone nâŋgâhihiwin. Otmu nâŋe âlâkuâk hoŋ hâŋgânyongomune pâku lohimbi kapiŋe kapiŋe manmâ arai ya yeŋgâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongom mansai. Den pat ekyongom mansai yakât hâmeŋe ningiŋet sâm ki ekyongonomai. Yawu gârâmâ nep mem mannomai yaŋe gâhâlen takanetâ tatmâ yapâ mâtâp meyiŋgirâ pilâm âlâengen ari nep menomai. Yawu otyiŋgirâ Anitâŋe nâŋgâhahimu ârândâŋ otbuap.

⁸ Nen Kiristohât lohimbi wosapâ me wosapâ manmainŋe lok yawuya yeŋgât nâŋgâyiŋgim senŋe âlâlâ tânyongonom. Yawu otyiŋgimunŋe yâkŋe Kiristohât den pat sâm haok tuhuŋetâ liŋgarakmâ ariwuap.

Dioterepe yet Demetirio yâk yetgât sâop.

⁹ Otmu yeŋe gurâ yawuâk lok yawuya yeŋgât nâŋgâyiŋgim senŋe âlâlâ tânyongonetgât den tâlâwâk kulemgum katyiŋgimune ekbi. Yâhâ yeŋgâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Dioterepe, yâkŋe ikŋahâk lohimbi yeŋgât kunyeŋe manbe sâm nâhât den kakŋan sâmap.

¹⁰ Otmu imbiâk nâhât den belângen sâmap. Nâŋe lohimbi hâŋgânyongomune yeŋgâlen takanetâ ki buku otyiŋgimap. Otmu bukulpinneŋe buku otyiŋgimai sâm kuyiŋgim topŋe âlâlâ mâŋgâeyekmap. Yakât otmâ nâŋe sâp âlâen yeŋgâlen takawom yanâmâ yâkât orotmeme bâleŋe sâm aran yu lohimbi senyeŋan kinmâ sâm tetemune nâŋgânomai.

¹¹ Bukune, yuwu sâmune nâŋgâ. Dioterepeŋe otmu bâlemap yawu ki otbuat. Lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe tâtâem otmai ya yekmunŋe Anitâhâlen biwiyeŋaje ki kepeimai yawu otmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme âlepŋeâk otmai ya yekmunŋe Anitâhâlen biwiyeŋaje kepeimai yawu otmap. Yakât otmâ gâŋe gurâ orotmeme âlepŋeâk otmâ yâhâwuatgât nanŋan.

¹² Yâhâ bukunenŋe âlâ, kutŋe Demetirio, yâkŋe târârâhâk manmap. Otmu yâkât manmanŋe ekmâ nen Kiristohât lohimbiŋe nâŋgâwanŋim mepaemain. Nâŋe den ki meman ya nanŋat. Yakât otmâ den yan yu nâŋgârâ bulâŋe otbuap.

Den bâiŋe sâŋ hâreop.

¹³ Nâŋgân nâŋgân âlâlâ biwinan tap ya hârohâk kulemgum katgihimbâm yamâ nâŋgâmune umatŋe otmu pilâm den pâŋe tâlâwâk yu kulemgum katgihan.

¹⁴ Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk gâhâlen takamune enâkmâ den alahuromgât nanŋan.

¹⁵ Biwihe huruŋ sâmu manbuatgât nâŋgâm Anitâ ulitguman.

Bukulipyenŋe orowâk nâŋgâhihiain. Otmu bukulpnenŋe gâ orowâk mansai ya yenŋât gurâ nâŋgâyinŋiain ya ekyongowuat.

Nâ bukuyenŋe,
Yoane

Yut

O bukulpne,

¹ Awonnenne Anitâne wawaeyekmâ mem hewewen tuhuyekmu Yesu Kiristohâlen biwiyene katbi. Yawu otbi yan Anitâne meyekmâ Kiristone himbimâmbâ âwurem ge meyekbuapgât pat kuyingimu manmai. Nâ Yut, Yakowo imiye. Nâne Yesu Kiristo hon bawanjim manman. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyngian.

² Otmu yengât nângâm Anitâ yuwu sâmu ulitguman. “O Awon, gâne bukulpne yengât nângâyngim mem hewewen tuhuyekdâ yanâmâ yâk yengât biwiyene sânduk sâmu buku orangim mannomaihât nângâm ulitgohoan.” Yawu sâmu ulitguman.

Lok perâkne Kiristohât den kelangatminiwi.

³⁻⁴ Bukulpne, yuwu sâmune nângânet. Anitâne yen orop manman kârikjahât pat kuningiop. Pat kuningiop yakât bulâne menom sâmu girawu mannetâ yekmu ârandân otbuap yakât topne kulemgum katyngian. Yawu gârâmâ emelâk lok nombotne Anitâhât nângânetâ gemu betbangim topyene kurihiakmâ yengâlen torokatbi. Yengâlen torokatbi yapâek yu ya eknâlem tepyene yahatmu otmâ hilipgum gai. Yawu otmâ ewekmâ tosa ya kârâm Kiristohâlen pilâm yuwu sâmai. “Kiristone girem den yapâ holañnenhop. Yakât otmâ nenne engatnenneâk watmâ yu ya ihilâk otnom,” sâmai. Yawu sâmai yan Kutdânenne Kiristo Tihit tihit Ambone yâk mem ge katmâ yâkât den kelangatmâ lohimbî den perâkne kâityongom engatyan gemai. Yâhâ Kiristone Anitâhât den bulâne nen aposololipne kâsikum ningiop. Otmu nenne den yawuâk yen kâsikum yingim gain. Otmu lok perâkne yengât engatyan gem nângân nânganyene mem hâlim tuhuyingimaihât yene Kiristohât den tâñ tâñâk watmâ mannetgât pepa yu kulemgum katyngian. Yâhâ lok perâkne matne mem hiliwahonomai yakât emet inânñan Anitâhât hon bawalipne den kulemguwi.

⁵ Den kulemguwi yakât topne nângâm hengenjai. Yawu gârâmâ den ya mem mete tuhûm mannetgât yuwu sâmune nângânet. Kândikum emelâk Isirae lohimbine Aihita hânân umatne kakñan manminiwi. Yawu mannetâ Kutdâne manman âlepñan katyekbe sâmu den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Aihita hân pilâwi. Pilâm taka lok ki manmaiângen manbi yan Anitâne den âlâ ekyongop ya nângânetâ ki bulâne olop. Yakât otmâ Kutdâne matne yingimu mem hiliwahowi.

⁶ Aiop, emelâk embânân Anitâhât anelolipne otmâ hilipnetâ matne yingiop ya yengât yuwu sâmune nângânet. Anitâne anelolipne âi yingimu mewî. Yâhâ anelo nombotne âi yingiop ya hâkân otmâ pilâwi. Yawu otbi yakât matne nâpumân pilâyekmu ge omon kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhânetâ sâp pato tetewuap yan den sâmu hâreyingim matne umatne yingimu mem hiliwahonomai.

⁷ Aiop, kapi yâhâp, kutyetne Sotom otmu Gomora, otmu kapi tipi tapi hâlânâ tatmâ ariop ya ambolipne anelone otmâ hilipguwi yawuâk otmâ hilipguwi. Yâkne kâwâ konda otmâ orotmeme ki orotne yawu otmâ manminiwi. Yakât matne kâlâpne himbimângembâ gem pundun sâmu sem gulip tuhuyehop. Sotom otmu Gomora kapi ambolipne otñetâ bâleop yakât dopneâk lok perâkne orotmeme bâlene tâtâem otmâ. Yawu gârâmâ yâkne Sotom otmu Gomora kapi yakât den pat nângânetâ keterakyngimu Anitâne

yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe yakât matŋe yawu yinŋimu menomai yakât topŋe nânŋâmbâi.

⁸ Aiop, Isirae lohimbiŋe otbi, otmu aŋelo nombotŋaŋe otbi, otmu Sotom otmu Gomora kapi ambolipŋaŋe Anitâhât den kum otŋetâ bâleop yakât dopŋeâk lok perâkŋaŋe yuwu otŋetâ bâlemap. Yâkŋe aman topŋe topŋe ekmâ yakât nânŋâŋetâ yahatmu Kutdâhât den kum kâwâ konda otmai. Otmu Anitâhât aŋelolipŋe ikŋe orop himbimân tatmai ya yeŋgât nânŋâŋetâ gemu sâŋe bâleyinŋimai.

⁹ Otmu aŋelolipŋe yeŋgât kunyeŋe, kutŋe Mikae sâŋe, yâkât wâtŋe pato tatbaŋgiap. Yawu gârâmâ emelâk tâmbânenŋe Mose muop. Mumu Mikaene hanguwe sâŋe otmu yanâk Satan orop nekamân olowot. Yawu otmutâ Mikaene Anitâ ewewaŋgim Satan yuwu sâŋe hârewaŋgiop. “Anitâ ikŋak matŋe gihiwuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Anitâŋe soŋgo bau otmu nâi seloŋ topŋe topŋe kalop ekmain yamâ umut biwiyene bia. Yakât dopŋeâk lok perâkŋaŋe umut biwiyene bia yawu manmai. Yâkŋe yu yakât topŋe nânŋâm pâpŋum ihilâk sâŋe bâlemai. Otmu yu ya ekŋâlem ihilâk otmai yaŋe manmanyene mem bâleyekmu mansai.

¹¹ Yawu otmai yakât Anitâŋe matŋe amokŋan yinŋimu menomai. Emelâk lok âlâ, kutŋe Kain, yâkŋe iminâhât nânŋâm bâleop yakât dopŋeâk lok perâkŋaŋe lohimbi nânŋâm bâleyinŋimai. Otmu emelâk lok âlâ, kutŋe Bileam, yâkŋe hâmeŋe membom nânŋâm Isirae lohimbiŋe otŋetâ bâleâkgât sait kakyenŋan pilâwe sâŋe olop. Yakât dopŋeâk yâkŋe hâmeŋahâlâk nânŋâm Kiristohât den kelanŋatmâ lohimbi kâsikum yinŋimai. Otmu emelâk, lok âlâ, kutŋe Kora, ikŋahât nânŋâmu yahatmu Mose mem ge katbe sâŋe olop yakât dopŋeâk lok perâkŋaŋe Kiristohât aposololipŋe nen mem ge katnenekne sâŋe oai. Yakât Anitâŋe matŋe amokŋan yinŋimu mem hiliwahonomaihât pat kuyinŋimu mansai.

¹² Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yeŋgâlen torokatmâ to kârikŋe nem biwiyene hâlim otmu otŋetâ bâleŋe aŋun yinŋimai. Yawu otmâ yeŋahâlâk nânŋâŋetâ yahatmu otmâ hilipgumai. Ya yeŋgât topyeŋe nânŋâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâŋe nânŋâŋet. Elem kârikŋe mem emet mem maŋgumap yamâ gelâk ki gemap. Otmu kâpi kâmetmain yaŋe esen yambunâŋak pato otmap yamâ bonŋe âlâ ki kinmap. Yakât dopŋeâk lok perâkŋaŋe den âilonŋo lohimbi ekyongomai ya nânŋâŋetâ den yaŋe buku ki meyinŋimap. Otmu kâpi ya hârâtŋe kum pilâmunŋe hâlâlânŋe sâŋe lâum menduhum katmâ kâlâwân umunŋe semap. Yakât dopŋeâk Anitâŋe lok perâkŋe matŋe umatŋe yinŋimu hem kâlâwân kionŋomai.

¹³ Otmu siru memu saru pato pilâmap yan saru tunŋe sâŋe gaharaŋe tetemu ekmain. Yakât dopŋeâk lok perâkŋe yeŋgât orotmemeyeŋe bâleŋe tetemu aŋulakmai. Otmu omoŋe pitu kinmu ekmain ya omoŋeâk tetembisâpŋat Anitâŋe kalop. Yakât dopŋeâk lok perâkŋe yeŋgât nânŋâm Anitâŋe omoŋe bâleŋan tatmâ yâhâmbisâihât pat kuyinŋimu manmai.

¹⁴ Otmu emelâk lok âlâ, kutŋe Enoko, Aramgât sen ya tetem gaŋetâ gaŋetâ komot nombolân yâhâp olop yan teteop. Yâkŋe emelâk emet inânŋan lok perâkŋe yeŋgât yuwu sâop.

“Sâp pato tetewuap yan Kutdâŋe aŋelolipŋe kiŋgitŋe orowâk meyekmu himbimâmbâ genomai.

¹⁵ Himbimâmbâ genomai yan Kutdânenŋaŋe lohimbi kerek nengât biwinenŋe ekmâ sâŋe hâreniŋim otmain memain yakât matŋe dopnenŋanâk kâpekningiwuap. Otmu lohimbi nombotŋaŋe kunyeŋe kârikŋe otmu Anitâhât

den kakñan sâmai, otmu nombotñaje yâkât den kum orotmeme bâleñe tâtâem otmai yâhâmâ matñe amokñan yingimu menomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Lok perâkñaje yeñe engatyeneâk watmâ yu ya otñetâ bâlemap. Yawu otmâ yeñahât nâñgâñetâ yahatmu hâkyeñe mepaemai. Otmu lohimbi nombotñaje nâñgâyingiñetâ yahatmu senñe âlâlâ tânyongonjetgât mem lohotñe tuhuyekmai. Otmu orotmeme bâleñe otmai yakât huhopñe yamâ umatñe âlâlâ kakyenñan yâhâmap. Yawu teteyingimap yan yakât sâm guhuñmâ tosa yu lohimbi nombotñe yeñgâlen kârâm pilâmai.

Girem den ekyongop.

¹⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Emet inânñan Kutdânennahât aposololipñaje lok perâkñe yeñgât nâñgâm den yuwu sâm yen ekyongowi ya mem biwiyenñan katmâ nâñgâm manñetgât nañgan.

¹⁸ Den yamâ yuwu sâwi. Sâp pato tâlâhuwuap yan lohimbi nombotñaje yeñe engatyeneâk watmâ Anitâhât den kum yu ya ekñâlem otmâ hilipgunomai. Yawu otñetâ Anitâñe yakât matñe yingiwuap sâm yeñe ekyongonomai. Yawu ekyongonjetâ nâñgâñetâ porap otmu yeñgât den kakñan sâm senyenñan genomai.

¹⁹ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ yâkñe biwiyene alitñetâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe nâñgân nâñgân âlepñe âlâ biwiyenñan ki katmap. Yawu otmâ lokgât nâñgân nâñgân tâñat watmâ Kiristohât lohimbi yeñgât engatyenñan geñetâ hionakmai.

²⁰⁻²¹ Yâhâ yenâmâ Anitâhât den bulâñe kâsikum yingimunñe nâñgâwi. Den ya tiñâk lâum yâkât amutgen manñetâ tihityene otbuap. Yawu otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhuyekmu bukulipyene yeñgât nâñgâm Anitâ ulitgum mannomai. Otmu sâp pato tetewuap yan Kiristone âwurem ge meyekmu Anitâñe yekmu ârândâñ otmu umam sâyingim manman kârikñan katyekmu mannomai. Yakât nâñgâm bukulipyene orop Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mambotbañgim mannomai.

²² Otmu lohimbi nombotñaje Anitâhât den nâñgâm biwi yâhâp otmai. Lohimbi yawuyamâ lohotñanâk otyingim den kâsikum yinginomai. Yawu otyingiñetâ nâñgâñetâ keterakyingimu yanâmâ yâkñe Kiristohâlen biwiyenñe tiñâk kepeim mannomai.

²³ Yâhâ lohimbi nombotñe âlâ yeñgât nâñgâm den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Bukunennene âlâhât emet semu imbiñe naomñe meyekmu in yawu hânân kionnomai. Yakât dopñeâk sâp patoen lohimbi nombotñaje hem kâlâwân kionmaihât Kiristohât den kâsikum yingiñetâ nâñgâm yâkâlen biwiyenñe tiñâk kepeim mannomai.

Yâhâ lohimbi nombotñe âlâñeâmâ biwiyene kârikñe otmu orotmeme bâleñe otnehâlâk nâñgâm manmai. Lohimbi yawuya yeñgât nâñgâm tepyene nâñgâyinginomai. Yawu gârâmâ yâkñe otmai yawu ki otnomai.

Anitâ mepaeop.

²⁴⁻²⁵ Ambonenñe Anitâ yahat yahatñe embâñâmbâek tat tat kârikñe tatmâ gaopñak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yeñe manman bâleñahât pañgonñan kionmaihât Anitâ wâtgât Amboñaje tihityene otmu Yesu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mannomai. Yawu manñetâ meyekmâ nine nanne baratne koko salek sâm ikñe lañinñe himbimân tap yan katyekmu herone kakñan manmâ yâhâmbisâi. Yakât nâñgâm herone nâñgâwanñim mepaem yâhâmbisâin. Ya bonñanâk.

Nâ bukuyene,
Yut

Hâmbâi tetewuap yakât den.

Yesu Kiristone yu ya teteningiwuap yakât topne sâm teteop.

¹ Nâ Yeweri nanje, Yoane. Anjoânâk Yesune honj bawalipne 12 nen menenehop. Nâ yâk yengât komolân gâtne nâje pepa yu kulemgum katyinjian. Yakât topne yuwu.

Anitâhât biwi nângân nângânjan tatmap yapâ Yesu Kiristone den yu nângâmu bulâne otmu anelone âlâ hângângum yuwu sâm ekuop. “Nâhât komot anjoân den yukât topne sâm ekyongowan yamâ sâp yiwerene yu sâm teteknan tuhun yu ekgohowe. Ekgohomune pesuk sâmu yâkne nângânetâ keterahâkgât gâ hângângohomune hânân ge sâm tetem ekyongowuat.” Yawu sâm hângângumu gem nâhâlen den yu sâm teteop.

² Sâm teteop yakât topne yuwu tap. Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâne sâm kalop ya sâm tetem yen Yesuhât komot galemne mansai yuwu sâm ekyongomune nângânet.

³ Sâp pato utâpguap. Yakât otmâ yeje yen yu me ya tetewe sâm oap yakât den yu sâlikumâmâ Yesuhât komot sâm tetem ekyongonomai. Otmu lohimbi nombotjaneâmâ den yu nângâm lâum mannomai yamâ Anitâne mâmâne otyingimu herone otmâ mannomai.

Yesu Kiristo yâkât topne

⁴⁻⁶ Nâmâ Yoane. Nâje Asia hânân Yesuhât komot kapi nombolân yâhâp ya yengât pepa yu kulemgum katyinjigimoman. Yakât yen sâlikum topne nângânomai. O Bukulipne, yengât nângâm nâje Anitâ yuwu sâm ulitguman.

“O Anitâ, gâ tatmâ gaon, tatmâ gat, yanjak tatmâ yâhâwuat. Otmu Wâtgât mâmânahât Heak ya gâhâlen tatmap yanje Asia hânân kapi nombolân yâhâp tatmâ arap ya ambolipne mâmâne otyingimu yengât biwiyene sânduk sâmu manjetgât nângâm mepaeheksan. Anitâ gike engatgeâk nange hângângurâ ge gâhât tem lâuhim kinmâ topge sâm teteop. Sâm tetemu lohimbi nombotjane ekjetâ bâlemu kujetâ muop. Otmu yanjak mumunambâ yahatnomgât mâtâp anjoân mem kusâningiop. Mumunambâ yahatmâ hânne hânne lok kutdâ topne topne mansai yengât kunyene tatmap. Yawu tatmap gârâmâ lohimbine yâkâlenâk biwiyenane kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ himbingât pat kuyingiop yakât bonje ya menomai. Yawu.” Yawu sâm yengât nângâm Anitâ ulitguman.

Otmu Yesuhât topneâmâ yuwu. Yâkneâmâ nengât tepne dondâ nângâningimap. Yawu nângâningim Anitâne âi sâm wanop ya biwiyane kepeim manmâ nengât tosehât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Mum yahalop. Yakât otmâ biwinenje yâkâlenâk kepeim manmunje himbingât pat kuningiop. Yakât nângâm nen anun ki otne. Anitâ tâj tâjâk mepaem ulitgum manmâ yâhânehât Yesune mâtâp mem kusâningiop. Otmu Yesune mâmâne otingimu Anitâhât tem lâum âine tuhun yâhânehât mâtâp ya gurâ yawuâk mem teteningiop. Yâhâmâ Lanjine otmu Wâtgât Amboje. Yakât otmâ mepaem manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Yesune elem kulewonjon kakjambâ âwurem gewuap. Gemu yan lohimbi nombotjane kasa otbangim mem tuhuwine ekmâ isem matne yingiwuapgât tep bâle nângânomai. Otmu lohimbi nombotjane yâk yengâlen torokatmâ yâkât kasa manmai ya gurâ yawuâk isem tep bâle nângânomai. Ya bonjanâk.

⁸ Anitâ Ambonenje yâhâmâ emelâk embânân hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gaop. Otmu torokatmâ tatmâ yâhâwuap yakât kakņan tatatnje pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâmâ wâtņe pato nandoroņe tatbaņgiap. Otmu Anitâņe yuwu sâop. “Nâņe sâmunne hân himbim âliwahap topņe topņe ki tete tetenambâ teteheop. Otmu yâhâņe sâmunne biatbuapgât dop gurâ tatnihiap.” Yawu sâop.

Wâtġât mâmânġahât Heakņe Yoanehât biwiņe mem purik pilâmu ehop.

⁹ Bukulipne, yenâmâ Asia hânân Yesuhât komot mansai. Yeņe Yesuhât den pat âlepņe sâm lohimbî ekyongonġetâ, lok nombotņeņe nânġânġetâ ki ârândânġ otmu, mem ge katyekne sâm mem bâleyekmai. Otmu nâ gurâ yawuâk mem bâlenekmai. Yawu otniņġiņġetâ nenņe ki lohotņe otmâ kinmain. Yawu otmâ sâp ârândânġâk Yesuhât lau lâum kinmâ hoņ bawāņġim gamain. Otmu nâņe Yesuhât den pat ya lohimbî ekyongomune yawuâk lok nombotņeņe gurâ nânġânġetâ bâlemu nâ menekmâ mâtuņa âlâ, kutņe Patimo sâm, yan katnekņġetâ mansan.

¹⁰ Manmune Sande âlâen Anitâņe ikņe Wâtġât mâmânġahât Heak hânġânġumu ge biwine mem purik pilâop. Yawu otmu den kârikņe isemu nânġâwan. Yâhâ den nânġâwan yamâ lâmun kunmain yakât dopņe bia, ya wāņġim isemu nânġâwan. Otmu yuwu sâm eknohop.

¹¹ “Yoane yu me ya senņan yiwerenņe tetemu eksat. Yawu ġârâmâ ġânġe pepa mem kulemgum katdâ Asia hânân kapi tipi tapi nombolân yâhâp tai ya yġġât dopyenān arimu sâlikum nânġânġomai. Kapi yamâ kutyeņe, Simirina, Epeso, Peahamon, Tiatira, Sariti, Pilarepia, Laorika yawu. Pepa yu yġġât kulemgum katdâ arimu ekmâ sâlikum nânġânġomai.” Yawu sâm eknohop.

¹² “Den yu âlâņe eknohoap” yawu sâm enġatne kakņambâ olelem lambe nombolân yâhâp ġoliņak tuhuwi yan sem kinmu ekban.

¹³ Otmu ya yġġât hohetyenān lokbân kundenņe yawuya kinmu ekban. Otmu sâņġum kaok âlâ hârândânġâk mânunākmâ kinop. Yâhâ enġatņanâmâ kâiput kâlep ġoliņak tuhuwi ya âmbâkum kinmu ekban.

¹⁴ Yâhâ somotņe yamâ iwit iwit pato elembân kaok ekmain yawuya. Yâhâ senņe yamâ kâlâp nimbilamņe yawuya.

¹⁵ Yâhâ kâiņe yamâ kât sem hiņ hurundunġ sâmap dop yawuya. Yâhâ denņe munņeâmâ to tâlâm pato yerâm kinmu munņe nânġâmain yawuya.

¹⁶ Otmu pitu nombolân yâhâp ya bātņe bonânġen mem kinop. Otmu lauņambâmâ tewet konohâk yamâ sâtņe nombot nombot nelanġ nelanġ ya ge kinop. Yâhâ kun kundenņe yamâ sikop hâumu irik irik sâmap dop yawuyaņe laņiņņe pilâop.

¹⁷ Yawu tetem kinmu ekmâ kiņġitnahât otmâ kâiņe topņan ba pare pare otmâ mum yawu iwan. Yawu imune lok yaņe bātņe bonânġen mem katnekmâ yuwu sâm eknohop. “Kâmbuk, kiņġitġahât ki ot. Hâlîhâk kindâ topne sâm tetem ekġohowe.

¹⁸ Anġoân embânân Anitâņe hân himbim ki kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu lok otmune yaņak benņe nohoņġetâ muwan. Otmu mununāmbâ yahatmâ tan. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Nâmâ manman kârikņe amboņe. Yakât otmâ yâhâņe mumbomġât dop âlâ ki tap. Manman kârikņe manmâ yâhâwom. Yawu ġârâmâ lohimbî torokatmâ manņet me hiliwahonġet yakât nâņe konok sâmunne pesuk sâwuap. Otmu lohimbî nombotņe mum hemġât pat oai yâk holaņyġebom me hemân hâpunyġebomġât dop ya gurâ yawuâk. Yamâ nâhât wahap. Topne yawu.

¹⁹ Otmu nâŋe sâp yiwerenahât me hâmbâihât tetewuap yakât topŋe kerek sâm tetewe. Sâm tetemune kulemgum metemâmâ pepa yu kapi nombotŋe yu tete tatmâ arai ya yeŋgâlen kerehâk katdâ arimu ekmâ nâŋgâŋet.

²⁰ Otmu bâte bonângen pitu nombolân yâhâp meyekmune yeksat yakât topŋe yuwu sâm tetemune nâŋgâ. Pitu nombolân yâhâp yamâ kapi nombolân yâhâp ambolipŋe nâhât komot mansai ya yeŋgât anelo umutyenânâk âlâku konok konok. Otmu lambe nombolân yâhâp goliŋak tuhum katŋetâ sem tap yamâ nâhât komot kapi nombolân yâhâp ya.” Yawu sâop.

2

Epeso kapi ambolipŋe yâk yeŋgât sâm kalop.

¹ Yesuŋe yuwu sâm tetem eknohop. “Yoane, gâŋe Epeso kapi ambolipŋe yeŋgât yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâ Yesu. Bâte bongen pitu nombolân yâhâp mem kinsan. Otmu lambe nombolân yâhâp goliŋak tuhum katŋetâ sem tatmap ya yeŋgât hohetyen galem kinmâ bam gaman.

² Nâ yeŋgât manmanyenŋe ya kerehâk nâŋgâmune âlepŋe nanŋe oap. Lok bâleŋe, lok perâkŋe yeŋgâlen taka yuwu sâm kâityongowi. “Yesuŋe âi sâm ningiop ya tuhum mansain.” Yawu sâm yen kâityongom yeŋgâlân torokatne sâm takawi. Yawu sâm takaŋetâ yapâ gâtŋeŋe umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiop. Yakât yeŋe yâk yeŋgât topyeŋe ekŋetâ ki ârândâŋ olop yakât otmâmâ watyekbi. Ya nâŋgâmune âlepŋe nanŋe oap.

³ Otmu yenâmâ lok bâleŋe yaŋe yeŋgâlen torokatne sâm otŋetâ yanâmâ yeŋe nâhât tem lâum sât gum manmâ gawi. Otmu nâhât den nâŋgâm ki hâkâŋ otbi. Yakât nâŋgâmune âlepŋe oap.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Biwiyeŋan tap ya ekmâ nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Anŋoân embânân Anitâhât den pat âlepŋe nâŋgâm yanâmâ nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeim manbi. Yâhâ sâp yiwerenêâmâ biwi yeŋeŋe pâlâmŋe otmâ mansai.

⁵ Yâhâ anŋoânâmâ biwiyeŋe nâhâlen katmâ denne lâum manbi ya yawuâk torokatmâ manŋetgât nanŋan. Yawu gârâmâ yeŋe denne ki lâum mannomai yanâmâ sâmune yeŋgât hohetyenambâ lambe lanŋeŋe hindakmâ yeŋgâlen omoŋ sahakbuap.

⁶ Otmu nâŋgân nâŋgân âlâ nâŋgâm gawi ya nâŋgâmune âlepŋe oap. Komot âlâ, kutyeŋe Nikolao sâm, yâkŋeâmâ yuwu sâmai. “Âlepŋe, orotmeme ihilâk mahilâk otmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yakât denne bia.” Yawu sâmai. Yamâ yeŋgâlen takamâmâ yawu otŋetgât sâm kendâyiŋgiŋetâ yeŋe hâkâŋ otmâ watyekbi. Nâ gurâ yawuâk yâk yeŋgât nâŋgâm hâkâŋ otmâ manman. Yawu gârâmâ yeŋe yâk yawu otyiŋgiwi yakât nâŋgâmune ârândâŋ oap.

⁷ Yeŋgât hohetyenŋan gâtŋe âlâ me âlâŋe lohotŋe ki otmâ nâhât den lâum manmai. Yakât otmâmâ munomai sâp yanâmâ âlepŋe nâŋe sâmune Anitâhât kalamân manmangât nak âlâ kinsap yakât kehetŋe nemâmâ yaŋe tânyongomu manman kârikŋan yan torokatmâ manmâ yâhânomai. Otmu Epeso kapi ambolipŋe yen Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakŋe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen nâŋgâm heŋgeŋgum manmâ yâhânomai.” Yakât yawu sâop.

Simirina kapi ambolipŋe yâk yeŋgât sâm kalop.

⁸ Otmu Yesuŋe ikŋe komot Simirina kapi ambolipŋe mansai yâk yeŋgât yuwu sâm eknohop. “Lohimbiŋe Simirina kapiân manmâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe nâhâlen katmâ mansai yamâ gâŋe den yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Anŋoân embânân Anitâŋe hân himbim ki

kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwom. Otmu mumune yan hân kâlehen katnekbi. Nâje yapâ yahatmâ tanje yuwu sâm tetemune nângâjet.

⁹ Yengât kasalipyenaje yen mem bâleyekmâ kombo meyinginetâ hâhiwin kakjan manmâ âlâlâhât pâin guin otmâ gai. Ya nanjan. Otmu nâje mâmâje otyingimune nâhâlen biwi nângân nângânyenaje kepeim manmâ ganjetâ yakât nâje matje âilonjo yingiwomgât emelâk ya sâm katban. Otmu Yura lok nombotnaje yengât sâm bâleyingwi. Ya gurâ topje nanjan. Yawu gârâmâ yâkne Anitâhât pat bulâje ki mansai. Yâhâmâ lok bâlenjahât pat oai.

¹⁰ Otmu umatje âlâlâ yuwu yawu teteyingiwuap yakât kingityenjahât ki otnomai. Yakât topje yuwu sâmune nângâjet. Satangâlen torokatmâ manmâ bâlenjahât pat mansaje yen biwiyenjahât topje ya nângâne sâm mem âlâlâ tuhuyeknomai. Otmu mumuhât pat kuyingim nombotje mem pâi emetjan katyeknomai. Yawu otyinginetâmâ yeje kârihem kinjetâ yanâmâ nombotnajeâmâ munomai. Otmu nombotje âlâneâmâ hâhiwin nângâm sât gum mannomai. Yawu otmâ manjetâ yakât kakjanâmâ hilâm bâlâk nerek otmu yanâmâ pesuk sâyingiwuap. Yâhâ yakât kakjan yenâmâ hâk sânduhân manmâ yâhânomai. Otmu munomaije mumunambâ yahatjetâ yen kerehâk manman kârikjan torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹¹ Simirina kapi ambolipje yen Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen yukât topje nângâm hejengegunomai. Nângâm hejengegum nâhâlenâk biwiyenaje kepeim manmâ yâhâm yâhâpje munomaihât dop âlâ ki otbuap.” Yakât yawu sâop.

Peahamon kapi ambolipje yâk yengât sâm kalop.

¹² Otmu Yesuje ikje komot Peahamon kapiân mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Lohimbi nombotje Peahamon kapiân manmâ biwiyenaje nâhâlen katmâ mansai ya yengât den yuwu kulemgum katyingirâ ariâk. Nâ Yesu. Tewet sâtnje nombot nombot nelan nelan yakât amboje nâ. Nâje yuwu sâmune nângâjet.

¹³ Kapi ambolipje yengât manmanyenjahât topje ya nâ nanjan. Kapi yanâmâ lok sesengâlâkne Satangâlen torokatmâ orotmeme bâleje topje topje otmâ mansai. Yawu otmâ nâhât komolân gâtje âlâ, kutje Antipatoro, yâkneâmâ nâhât tem lâum manmâ yâk yengâlen lohotje ki otmâ manop. Ya kunjetâ muop. Kunjetâ muop yakât yen kingityenjahât ki otbi. Yawu otmâ kârihem kinmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Ya nângâmune ârândân oap.

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtje nombotnaje orotmeme âlâ yuwu otmai yamâ nângâmune bâleap. Yengâlebâ nombotnaje lok âlâ, kutje Bileam sâm, yâkât orotmeme bâleje ya watbi. Bileamje angoân lok âlâ, kutje Balak sâm, ya ekumu Isirae lohimbine kasalipyenaje yengât Porom Lâpiohât hotom uminiwi yapâ mem nejet sâm ekyongop. Yawu otmâ torokatmâ kâwâ konda otjetgât kendâyingiop. Yawu olop yakât Bileamje tosa pato miop. Otmuâmâ yengâlen gâtje nombotnaje orotmeme yawuâk torokatmâ otjetgât sâm kendâyingim mansai. Ya nângâmune dondâ bâleap.

¹⁵ Otmu yengâlen gâtje nombotnaje Nikolao yengâlen torokatmâ ihilâk mahilâk otmâ mansai. Yakât nângâmune yawuâk dondâ bâleap. Yakât otmâ ekyongonjetâ biwi nângân nângânyenaje nâhâlenâk katjetâ kinâkgât sâm ekyongoan.

¹⁶ Otmu den sâm tetean yukât nângâjetâ gemu bet pilâmâmâ nâhâlen yâhâpje taka ki torokatnomai. Yawu otnomai yamâ nâje taka kuk otyingiwom. Yawu otmâ launan tewet sâtnje nombot nombot nelan nelan yaje nem hilipyongowuap.

¹⁷ Yamâ yengâlen gâtne nombotņane yâk yengâlen lohotņe ki otmâ man-nomai yâhâmâ mem lâtpyongom manman kârikņe yakât sot yingimune nem mannomai. Otmu lanğatyekmâ âlâku ikņe kutņe kândâk kândâk kulemgum iri tete osom katyিংgiwom. Kut ya lok âlâ me âlâne ekmâ nângânomaihât dop ki tap. Âlâku ikņe amboņan amboņan ekmâ nanğanğinomai.

Peahamon kapi ambolipņe yen Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan yakât mâmâņe otyingimu den yukât topņe nângâm henğenğunomai. Yakât otmâ yu kulemguwe sâm oan. Yesuņe Peaha-mon ya yengât yawu sâm eknohomu kulemguan.

Tiatira kapi ambolipņe yâk yengât sâm kalop.

¹⁸ Otmu Yesuņe ikņe komot Tiatira kapiân mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Yoane gâ Tiatira yengât ekap yuwu kulemgum katyিংgirâ ariâk. Nâ Yesu, Anitâhât nanņe. Otmu nâmâ senneâmâ kâlâp kokotņe lanğ lanğ sâmap yawuya. Yakât otmâmâ nâmâ yohân ekman. Otmu kâineâmâ kâlâp milu umunņe kâtņe sem hiņ hurunduņ sâmap yawuya. Yakât otmâ kasalipņe tâlim hilipyongowom. Topne yawu.

¹⁹ Otmu yengât manmanyenahât topņe ya nâ nanğan. Otmu orotmemeyeņe ya gurâ nângâm metean. Yeņe nâhâlen biwiyeņane kepeiwi ya yawuâk torokatmâ manmâ gai. Otmu biwiyeņe hikuakmâ buku oraņgim mansai. Yâhâ lohimbi nombotņe senņe âlâhât pâinmâ mansai yâk tânyongoai. Otmu lohimbi belângen mansaiņe mem bâleyekņetâ yengu yawuâk ki lohotņe oai. Emelâk orotmemeyeņe âlepņe otbiâke yamâ yiwereņe oai yuņeâmâ kândikum gâtņe ya tâtâem wangim oai yakât nângâm biwine heroņe oap.

²⁰ Yawu gârâmâ benņe yengât orotmeme konohâk otņetâ ki ârândâņ otmap. Imbi bâleņe âlâne yengât hohetyeņan kinmâ den perâkņe kâsikum yingimay ya ki watņetâ ariap. Yâkņe yuwu sâmap. “Nâ Anitâhât poropete imbi. Yâkât lau lâum denņe sâm tetean.” Yawu sâmap. Yamâ den memap. Emelâk imbi yawuya âlâ, kutņe Yesewe sâm, yâk ihilâk mahilâk otmâ manmâ Anitâhât komot, Isirae lohimbi, mem dâiyekmâ imbilipyeņe yekmâ ihilâk otņetgât sâm ekyongominiop. Yawu sâm ekyongop yaņe dondâ bâleop. Yâhâ sâp yiwereņe yuâmâ imbi âlâ ya hohetyeņan taka mansapņe Yesewe olop yawuâk otņetgât haonmâ kendâyিংgiap. Otmu yâhâmâ kasalipyeņe yengât Porom Lâpio yakât hotom umai yapâ mem neņet sâm ekyongomap. Ya nângâmune dondâ bâleap.

²¹ Yakât yuwu sâmune nângâņet. Imbi yaņe biwi nângân nângânņe nâhâlen kalâkgât mambotmâ manmâ gan. Yawu otmune ya hâkâņ otmâ kârikņe dondâ oap. Kârikņe otmâ manmâ orotmemeņe kiņgoņ yamâ ki sâm tetem betbaņgimay.

²² Yakât otmâmâ kundat umatņe dondâ tetewaņgimu yan nâņe ya sâm waņmune hâhiwin nângâm yâhâwuap. Otmu lohimbi nombotņe yâkâlen torokatbiņe tosayeņe ya ki sâm tetem biwi nângân nângânyeņe nâhâlen katmâ mansai yakât matņe umatņe dondâ yingimune mem sâtgum mannomai.

²³ Otmu lohimbi nombotņane imbi bâleņe yâkât komolân torokatmâ otbi mewi ya ekņetâ ârândâņ olop yamâ nâņe matņe yingimune mem hiliwahonoma. Yawu otyingimuneâmâ nâhât komot hânņan kulemņan mansaiņe ekmâ topņe yuwu nângânomai. “E, Yesuņeâmâ orotmemenenņe me biwinenņan girawu tap yakât topņe ekmâ nângâm ba takamay. Otmu yu me ya otmain yakât matņe ya tâņ tâņâk ningiwuap.” Yawu sâmâmâ orotmeme âlepņeâk otmâ mannomai.

²⁴ Otmu yen nombotņane imbi yukât orotmeme kiņgoņ yan torokatmâ ki otmai. Otmu yâkât komolipņane Satangât topņe sâm kusânâmâ ekyongomunņe nângâņet sâm otņetâmâ yan yeņe betyিংgim mansai. Yakât nângâmune

ârândân oap. Yakât umatne âlâ ki teteyingîâkgât nanġan. Otmu yenâmâ yuwu sâm ekyongomune nângânet.

²⁵ Anġoânâk nâhât tem lâum torokatmâ manbi. Yawuâk otmâ torokatmâ manmâ gai. Yawu gârâmâ yâhâpne yawuâk torokatmâ manmâ yâhânetâ nâne taka matne âilonġo yingimune menomai yakât yuwu sâmune nângânet.

²⁶⁻²⁷ Anitâne âi sâm nihim hângânnohomu gewan. Gemâmâ wâtġan kinmâ tem lâuwanġim gawan. Otmu yakât dopneâk yenâmâ âi sâm yingimune nâhât wâtġan kinmâ yâhânomai. Otmu sâp pato tâlâhumu yanâmâ nâne mâmâne otyingimune kasalipnenne kunyene kârikne otmâ mannomai ya yongom itit kiom tuhuyeknomai.

²⁸ Yawu otyinginetâmâ pesuk sâwuap. Otmu sâp patoen yen orowâk heron maron otmâ manmâ yâhânom.

²⁹ Yakât otmâ Tiatira kapi ambolipne yen Anitâhât Wâtġât mâmâġahât Heakne den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ mâmâne otyingimu den yukât topne nângâm biwiyenġan katmâ mannomai.” Yawu sâop. Yesuġe Tiatira kapi ambolipne yengât den yu sâm tetem eknohomu kulemgum katyingian.

3

Sariti kapi ambolipne yâk yengât sâm kalop.

¹ Otmu Yesuġe ikne komot Sariti kapiân mansai ya yengât yuwu sâm eknohop. “Yoane, gâ den yuwu sâmune kulemgum katyingirâ Sariti ambolipne sâlikum nângâm heġenġunomai. Nâ Yesu. Anitâhât Wâtġât mâmâġahât Heakne mâmâne otnihimu pitu nombolân yâhâp meyekmâ kinman.

Nâne yengât manmanyene ekmune ki ârândân otmap. Yene topyene kurihiakmâ lok sensenân orotmeme âlepneâk otmâ gai. Yakât otmâ lohimbi dondâne yekmâ topyene yuwu nângâm tâpikguai. “Maiġ, lohimbi yuġeâmâ biwi nângân nângânyene ya galemai. Otmu yâkne yakât pâlâmne ki oai.” Yawu sâmai. Yawu sâmai yamâ pâpġum topne ki nângâm sâmai. Nâneâmâ biwiyene ekmâ “biwiyene mumuġe,” yawu nanġan.

²⁻³ Yenâmâ biwiyene pârâk pilâm ekġet. Awoġne Anitâne yengât manmanyene ya ekmu ki ârândân otmap. Otmu nâku yawuâk ekmune ki ârândân otmap. Manman anġoânâk manbi yaġeâmâ himbingât pat kuyingioġ ya biatbe sâm oap. Yen ya biatyingimap sâm emelâk anġoânâk miti nângâm yan biwiyene nâhâlen katmâ orotmeme âlepne otmâ manbi ya yawuâk torokatmâ manġet. Yawu manmâ orotmemeyene bâlene ya bet pilâm biwi golâek manmâ yâhâpne biwi nângân nângânyene nâhâlen kepeim manġetġât nanġan. Yâhâ ki otnomai yamâ benne kasalipyenġe inâk pârâk sânsânâk taka itit kiom tuhuyingimai yakât dopneâk nâne yengâlen pârâk sânsânâk takawom. Sâp yan takawom yakât yene ki nanġai.

⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtne sambe bia, getek âlâ yaġe tipne âlepne oai. Yâhâ yen salek salehâk tosa barak mansai yamâ yongonmune nâhâlen torokatġetâ sâġum kaok bolan bolan âlâku ikne kândâk kândâk yingimune hanġalakġetâ nine orop tatmâ yâhânom.

⁵ Yawu otmâ tosa barak manġetâmâ nâne yengât nângâm nâhât komolân gâtne salek salek yawu sâwom. Otmu emelâk manman kârikġahât pat kuyingim pepa âlâ mem kutylene kulemguwan. Yamâ kutylene yâhâpne ki hârewom. Nâneâmâ awoġne otmu anelolipne yâk yengât senyenġan kinmâ yengât kutylene yongonmune nâhâlen torokatġetâ orowâk tatmâ yâhâmbisâin.

⁶ Otmu Sariti kapi ambolipne yen Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât mâmâne otyingimu nângâm hengenunomai.” Yesune yawu sâop.

Pilarepia kapi ambolipne yâk yengât sâm kalop.

⁷ Otmu Yesune den âlâ yuwu sâm eknohop. “Nâhât komot Pilarepia kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyngirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Orotmemene âlepne nanne mem koko salehâk manmâ gaman. Yu me ya otmune bonneâk tetemap. Anitâne angoânâk yuwu sâm âi nihiop. “Isirae yengât lok kutdâye, kutne Dawiti sâm, yâkât kawenjan kinbuat. Yan kinmâ manman kârikjahât gahatne ya mem hindâwuap. Mem hindârâ an sâm kinmu yakât kakjan lok âlâ me âlâne ya mem mangunomaihât dop ki otbuap. Yâhâ gahatne ya mem manguwuap yamâ lok âlâ me âlâne mem hindânomaihât dop gurâ ki otbuap.” Yawu sâm âi nihiop. Yawu gârâmâ gahatne yakât amboje yamâ nâ konok.

⁸ Otmu yakât yuwu sâmune nângânet. Manmanyene ya ekmune ârândân oap. Yene biwi golâek manmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Otmu nâhât kutne ki kurihim hâkân otbi. Yakât nângâmune âlepne oap. Otmu yene nâhât den pat âlepne sâm tetem ekyongonetgât emelâk nâne gahatne ya mem hindâmune kinsap ya nanjai. Otmu kasalipylene âlâ me âlâne ya mangunomaihât dop âlâ ki tap.

⁹ Yuwu sâmune nângânet. Yura lok nombotjane nâhât hâkân otmâ manmâ yengâlen taka yuwu sâmâi. “Nenâmâ Isirae lohimbî tâj tâj mansain. Yakât otmâ nenâmâ Anitâhât pat otmâ mansain,” yawu sâmâi. Yawu sâmâi yan yengât hâkân otmâ sâm mem ge katyekesai. Yawu otyinginetâ nângâmune bâleap. Yakât otmâmâ yuwu sâm hâreyingian. “Lok perâkne, ambojene yamâ Satan,” nâneâmâ yawu sâm hâreyingian. Yakât otmâ nâne mem dâiyekmâ yengât amutyenjan katyekmune mannomai. Yanâmâ yengât yuwu sânomai. “Bâe, Yesune lohimbî yu yengât tepne nângâmu âlepne nanne oap yakât nen mem ge katneneksai.” Yawu sânomai.

¹⁰ Otmu lohimbine hânjan kulemjan manmai yengât topyene teteâkgât nâne sâmune umatne topne topne teteyingiwuap. Yâhâ yengâlenâmâ ki tetewuap. Sâp yanâmâ nâne tihityene otmune yene kârikne otmâ mannomai.

¹¹⁻¹² Yâhâ yenâmâ emelâk Anitâne manman kârikjahât pat kuyingiop ya biatyngimapgât nângâm biwiyene galemahom mannomai. Yawu otmâ mannomai yan kasalipylene mem ge katyeknetâ kârikne otmâ mannomai. Yawu manjetâ nâne kâlep ki otmuâk takawom yanâmâ yen meyekmâ Anitâhât miti emetne himbimân tap yakât saran kârikne sâm kânângâyekbom. Kânângâyekmune ki putuk sâm ge kunomai. Manman kârikjahât pat yukât bulâne yingimune menomai yan Awojnahât kapi pato, kutne Yerusalem kapi âne sâm, himbimân tap ya gewuap. Gemu ya ambokunomai. Yakât patne yawuâk kuyingiop. Otmu nâ ninahât pat Anitâne emelâk kunihop. Yawu gârâmâ yawuâk nâhâlen torokatmâ ya mem ambokunomai.

¹³ Pilarepia kapi ambolipne yen Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yâkne mâmâne otyingimu den yukât topne nângâm hengenunomai.” Yesune yawu sâm teteop.

Laorika kapi ambolipne yâk yengât sâm kalop.

¹⁴ Yesune torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Yoane, nâhât komot Laorika kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyngirâ ariâk. Nâ Yesu. Angoân embânân Anitâne hân himbim ki kândikyotgop yapâek nâne tatmâ gawan. Otmu nâ Anitâ orop topnetne konohâk otmu yapâ gâtjane Anitâne

âi sâm nihiop. Âi sâm nihimu nâje yâkâlen kândiwahom hân himbim pitu âlâlâ topne topne katban. Otmu lohimbiñe Anitâhât topne nângâñetâ hañ sâyinjiâkgât den bulâñe ekyongom manban.

¹⁵ Nâje yengât biwiyene ekmune ki ârândâñ otmap. Yenâmâ pâlâmñe manmai. Yakât otmâ nâje yengât ukeneñe ki nângâyinjian. Otmu ñasin gurâ ki nângâyinjian. Yakât topne nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâñet. Sot nemunne pâlâmñe otmu âkâm pilâmain yakât dopneâk yen nine komolâmbâ yekmune pâlâmñe otmu watyekbom.

¹⁶⁻¹⁷ Otmu yengât topyene teteâkgât torokatmâ sâwe. Yeneâmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ Anitâñe nângâningimu ârândâñâk oap yakât iri sikum me senne âlâlâ ya dondâ tatningiap. Hop sambe kakñan mansain.” Yawu sâmai. Yamâ den memai. Yene topyene ya nângâne sâm hâum pâpñuai. Yenâmâ kopa. Otmu nângâñetâ ki keterakmap. Otmu topne ekmâ nângâne sâm yakât pâinmâ hâum pâpñumai. Otmu âlâlâ yakât gurâ pâlâmñe mansai. Yawu nanñan.

¹⁸ Yawu gârâmâ yu otñet sâm ekyongomune torokatmâ otmâ manñetâ ârândâñ otbuap. Yiwerene yuâmâ senyene bok sâmu âlâlâ yakât ekmâ topne ki nanñai. Yâhâ gâmâlâhâmâ nâje sâmune senyene hâreakmu âlâlâ ya ekmâ topne nângâñomai yakât dop tatnihiap. Otmu nâhâlen torokatmâ salek salehâk mannomaihât nâhâlen mâtâp tap. Yawu gârâmâ orotmemeyene bâleñe ya pilâm nâhâlen gamâmâ nâhât manmanne ya mem hañgalakmâ salek salehâk manmâ yâhâñomai. Yawu otmâ manñetâ lohimbi nombotñane yekmâ yengât nângâñetâ yahatmu yakât ki anulakñomai.

¹⁹ Otmu lohimbiñe nâhâlen torokatmâ mansai yane nine orop biwinenñe kepeiakmâ konok otmu mansai. Otmu yawuâk torokatmâ mannehât nângâm nâhât komolân gâtñe âlâ me âlâne otmâ tâpikgune sâm otñetâmâ nâje biwi nângân nângânyene mem kusân yinñiman. Mem kusânyinñimune ekmâ nângâm henñenñum manman âlepñan manmai. Otmu yene kunyene kârikñe otmâ hiliwahomaihât sâmune umatñe âlâlâ teteyinñiwuap. Otmu yengâlen takamune umatñe yawuya teteyinñimapgât yene orotmemeyene bâleñe ya bet pilâm orotmeme âlepñeâk otmâ manmâ yâhâñomai.

²⁰ Nâje yengât emet hawinñan kinmâ den sâmune enñatne munne nanñai. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne nâhât den towatñe nângâm yahatmâ launannan membuap yâhâmâ nâ orop biwi konohâk otmâ lau konok nem manmâ yâhâñom.

²¹ Otmu nâje himbimâmbâ ge Awonane âi sâm nihiop ya tuhumm pesuk pilâmune ârândâñ oap. Yakât dopneâk yene gurâ nâhât den nângâm lâum manñetâ ârândâñ otbuap otmuâmâ nâje sâmune nâhâlen torokatñetâ orowâk Awoñne hâlâñmâ tatmâ yâhâñom.

²² Laorika kapi ambolipñe yen Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ yâkñe mâmâñe otyinñimu den yukât topne nângâm henñenñunomai.” Yesuñe yawu sâm teteop.

4

Himbimgât gahatñe hindakmâ an sâm kinmu Anitâhât kawene ehop.

¹ Otmu ya biatmu himbimân gahatñe âlâ hindakmâ an sâm kinmu ekban. Otmu den me mun pato âlâ emelâk nângâwan ya yawuâk yâhâpñe tetemu nângâwan. Yamâ yuwu sâm eknohop. “Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâñe sâm kalop. Garâ yu tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

² Yawu sâmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwine mem purik pilâmu yanâk yâhâ tatmâmâ âlâ yuwu ekban. Anitâñe kawe talop yan lañinñe pato siliñ siliñ sâmap yawuyane kundenñan yerâmu ekban.

³ Otmu hambe mohat yawuya yaŋe kakŋan hawamgum laŋinne golâ golâ pato pilâm kinmu ekban.

⁴ Otmu lok kunŋe 24, hâk katipŋe kaok bolaŋ bolaŋ yawuya hiŋ hârândâŋ sâsâŋe ya mânunjakmâ tatbi. Otmu ŋerendenŋ goliŋak tuhuwi yawuya yaŋe kunyeŋan hawamgum horaraŋgim tatbi. Otmu yâk yeŋgât kawe tatatyene pato yamâ Anitâ hawamgum ikŋiâk ikŋiâk tatbi.

⁵ Yâhâ Anitâ patoyeŋe talop yâkâlebâ belek sâmu ekban. Otmu denŋeâmâ himbim guŋguruŋ sâmu mun pato pilâmap yawuya yakât dop olop. Otmu yâkâlebâmâ kâlâp laŋinne sem kilik kilik sâmap yawuya sem kinop. Otmu sem kilik kilik sâop yamâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakyâku yawuâk, dop yawuâk olop.

⁶ Otmu Anitâhât dâtâpŋan saru pato nâŋ nâŋ sâmu yan emetsenŋe siliŋ siliŋ sâm hâumu belen sâmap dop yawuya yaŋe kâwinân liŋgarakmâ nâŋ nâŋ sâm iop.

Otmu soŋgo papato yawuya imbât mumuhât dop bia yaŋe hawamgum nombot nombot tatbi. Yâhâ senyeŋe yaŋak pato, bet kulet otyiŋgiop.

⁷ Anŋoân ekban yamâ pusi papatoŋe, kutŋe laion sâm, yakât kundenŋe yawuya. Yâhâpŋe ekban yamâ bulimakao pato yawuya. Yâhâ kalimbuŋe yamâ lok kundenŋe yawu. Yâhâ imbâtŋe yamâ tiwa yawuya.

⁸⁻⁹ Âlâhât konok konok peŋgamyene nombotgen kalimbu, nombotgen kalimbu yawu talop. Otmu omoŋe hilâmŋe haonmâ ârândâŋ Anitâ yuwu sâm kiki mewanŋimai.

“Anitâ patonenŋe gâhât tatatge, gâhât wâtge, gâhât orotmemehe ya ae senj me hou sâ sâ. Otmu gâhât nâŋgâmunŋe yahatmap. Gâ embânân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Yakât otmâ gâhât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâek otmap.”

Yawu sâm kiki mewanŋimai.

¹⁰ Otmu sâp âlâ me âlâen kep mem mepaemaiân yan lok kunŋe 24 ya kerekŋe ŋerendenŋe ya mem yâkât enŋatŋan horatbanŋimai.

¹¹ Horatbanŋim nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm kiki mewanŋimai.

“O, Anitâ patonenŋe. Gike nâŋgân nâŋgâŋan otmat. Otmu gike wâtgan kinmâ hân himbim kândikyotgon. Otmu gikak âliwahap topŋe topŋe hânân kalon yaŋe torokatmâ yâhâwuapgât dop tatgihiawâk. Otmu nâŋgârâ biatbuapgât gurâ dop yawuâk tatgihiap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain. Otmu gâhât kutge konok sâm haŋ tuhumunŋe yupâ yapâ arimu ârândâŋ merândâŋ otmâ liŋgarakmâ imap.” Yawu sâmai.

5

Lama Nanŋe yâkât nâŋgâŋetâ yahalop.

¹ Otmu Anitâ patoŋe bâtŋe bonâŋgen pepa âlâ mem goŋgoŋgumu ekban. Pepa yamâ nombot nombot kulemuŋop ya sâlikumai sâm mem goŋgoŋgum gâoŋ nombolân yâhâp sâhâop.

² Otmu nâŋe aŋelo kârikŋe âlâ ekban. Yâkŋe yahatmâ kinmâ kârikŋe halahum yuwu sâop. “Pepa gâoŋân tap ya âlâŋe mem holaŋmâ mewalakum sâlikuwuap?” Yawu sâm den kârikŋan sâop.

³ Yâhâ himbimân gâtŋe, me hânân gâtŋe, me wosapâ wosapâ gâtŋe âlâ me âlâŋe mem mewalakuwuapgât dop bia. Bia kârikŋe.

⁴ Yawu ekmâ yaŋak nâŋgâmunne dopŋan ki otmu enŋat hako nâŋgâm hâk ŋâik ŋâihâk isewan.

⁵ Nâŋe yawu isemune lok kunŋe 24 tatbi yâk yeŋgâlen gâtŋe âlâŋe yuwu sâm eknohop. “Kâmbuk. Yura yeŋgât komolân gâtŋe pusi pato âlâ, kutŋe Laion,

yamâ Dawitihât sen, yâkne mumunambâ yahatmâ yan Manman bâlenjahât Amboņe, kutņe Satan, yâk mem ge kalop. Yâkne âlepņe gâoņ ya holanmâ pilâm mem mewalakuwuapgât dop tap. Yâkât wâtņe pato tatbaņgiap. Yakât ki nâņgârâ gorâhîhimu ise. Pak sâm ek.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâmu pak sâm Anitâhât gotņan soņgo papato ya otmu lok kunyeņe ya yengât hohetyeņan Lama Nanņe emelâk kum gâiwi, gutņe orowâk yaņe yahatmâ kinmu ekban. Otmu wâtņe pato nandoroņe tatbaņgiop yakât dop kum ñilipņeâmâ nombolân yâhâp. Otmu biwinenņe ekmâ nâņgâmap yakât dop kum senņe gurâ nombolân yâhâp. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heak kinmap yakât dop yawuya olop. Otmu nengât nâņgân nâņgânnenņe kusânakmu Anitâhât topņe nâņgânehât ikņak emelâk hâņgângumu giop.

⁷ Otmu Lama Nanņe yâkne yâhâ Anitâhât bânņe bongen pepa talop ya miop.

⁸ Memu yan soņgo papato otmu lok kunņe yâkne ba mem kuku parahu tuhum mepaewi. Yawu otmu lok kunņe waņgam mem kep kuwi. Kep kum yakât kakņan kondo goliņak tuhum katņetâ talop ya kâlehen to kukņe suk suk yaņe pindindiņ sâm iop ya kondo konok konok mem Anitâhât lohimbi bulâņe ulitgum mansai ya dop yongom yâk yengât denyeņe nâņgâekgât mem uk pilâņetâ Anitâhât hâmeņan yâhâop.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ yan Lama Nanņe ya ekmâ mepaem kiki yuwu sâm mewaņgiwi.

“Gâņe lohimbi komotņe komotņe, emetsenņe gahaņehen geheņehen, emelâk manbi, âun yu mansai, mâne hâmbâi teteheh mannomai yapâ gâtņe lok âlâ me âlâņe gâhât nâņgâņetâ bonņe otbuap yâk sârereyekmâ kaweyeņan kinbe sâm hânân gion. Hânân gerâ gâ gohoņetâ mum yahatmâ benņe Anitâhât senņan kinmâ yâk yengât sâm ulitgumat. Yakât otmâ yâkne Anitâhât pat otbi. Yakât otmâmâ Anitâhât komolân torokatmâ mepaem hoņ bawaņgim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ lohimbi nombotņe âlâ manman âilonņo loņgo manņetgât galemlipyenņe sâm katyekdâ galemyongom manmâ yâhânomai. Otmu yawu otņetgât wâtge pato tatgihiap yaņe pepa yu mem mewalaku.”

Yawu sâm kiki mewaņgiwi.

¹¹ Yawu sâm kiki mewaņgiņetâ aņelo kiņgitņe orowâk, sâlipyongonomgât dop bia, yaņe yanâk tetem kurâp kinmâ hawamyongom yuwu sâm mepaewi.

¹² “Lama Nanņe ya kuņetâ yapâ mum yahalop. Yakât otmâ mepaem manne. Otmu yâkât orotmemeņe, me tatatmemeņe, me nâņgân nâņgânņe yamâ hou sâsâ. Otmu yu me ya otbuapgât dop yakât wâtņe ya emelâk Anitâņe waņop. Yâkne âlâlâ yakât amboņe oap.” Yawu sâm mepaewi.

¹³ Yawu sâm mepaem kinņet Anitâņe âliwahap topņe topņe emelâk embâņan kalop, soņgo bau, saruân gâtņe, hân kâlehen gâtņe, wosapâ wosapâ gâtņe, otmu lohimbi himbingât pat otbi yâk kerekņe menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanņe yâk yetgât yuwu sâm mepaeyelekbi.

“Anitâ yahat yahatņe otmu Lama Nanņe yetgât wâtynetņe ya dop konohâk. Otmu âwâ nan yetgât nâņgân nâņgânyetņe me, me orotmemeyetņe me, me kutyetņe ya dop konohâk tatyitgiap. Yakât otmâ mepaeyelekne.” Yawu sâm mepaeyelekbi.

¹⁴ Yawu sâm mepaeyelekņetâ yan soņgo papato imbât tatbi yâkne nâņgâņetâ ârândâņâk otmu “Ya bonņanâk,” yawu sâwi. Yawu sâņetâmâ lok kunņe 24 yâkne yawuâk sâm mepaeyelekbi. Yawu.

6

Lama Nanje yâkne gâon nombolân konok ya mem holaņmâ pilâop.

¹ Yawu sâmu mepaeyeleknetâmâ Lama Nanje pepa ya mem kinmu ekban. Yâkne gâon nombolân yâhâp yapâ gâtne konok mem holaņmâ pilâop. Mem holaņmâ pilâmu sonjo papato munomaihât dop bia ya yengât kunyeņe yaņe yahatmâ halahuop. Halahumu engatne munje yamâ himbim gunjurun sâmap yakât dopne nângâwan. Otmu yâkne yuwu sâop. “Gam ari.”

² Yawu sâmu, beâsi kaok kaok yakât kakņan lok âlâ tatmu ekban. Yâhâmâ beâsi yakât kakņan talop yamâ lok papatoņe nerenden kunyeņan horarangi mai yawuya kunņan horatbaņgiwi. Otmu yaņeâmâ kuk otmâ kasalipne itit kiom tuhuyekbe sâmmâmâ tembe nananje teikum gâitmâ hâum ariop.

³ Arimu yanâk Lama Nanje pepa gâon yâhâpne ya mem holaņop. Mem holaņmu sonjo papato ya yengâlen gâtne âlâne yuwu sâmu nângâwan. “Gam ari.”

⁴ Yawu sâmu yanâk beâsi kurin yaņe teteop. Yakât kakņanâmâ lok âlâ talop yaņe asama pato miakmâek gam ariop. Otmu lohimbî hionakmâ kapam ahonjetgât Anitâne mâmâne otbaņgim hângângumu giop.

⁵ Arimu Lama Nanje gâon kalimbuņe ya mem holaņop. Mem holaņmuâmâ sonjo pato âlâne yuwu sâop, “Gam ari.” Yawu sâmu yanâk beâsi helen ya teteop. Yakât kakņanâmâ lok âlâ talop yaņe sot me senje âlâlâ kakņan katmâ dop memai ya miop.

⁶ Ya memu sonjo papato tatbi yâk yengâlen gâtne âlâne kârikne halahum yuwu sâmu lok beâsi kakņan talop ya ekuop. “Gâne sot âlâ mem aman tipin mânunđâ tatmu hâmbâi po tetewuap yanâmâ yakât hâmeņe mem yahatbuat. Otmu sot mem itâkalân mânunmâ yakât hâmeņe gurâ mem yahatbuat. Otmu hânņan kulemņan po pato tetem ki lingarakmâ imbuap yakât otmâ wain toņe otmu nak âlâ, kutne oliwa sâmu, yakât toņe yakât hâmeņeâmâ amutgen talâk.” Yawu sâmu hângângumu giop.

⁷ Arimu benje Lama Nanje gâon imbâtne ya mem holaņop. Mem holaņmu sonjo papato bânje yaņe kârikne halahum yuwu sâop. “Gam ari.”

⁸ Yawu sâmu yanâk beâsi gimbaņ kâiâk mâiâk yaņe teteop yakât kakņanâmâ lok âlâne talop. Otmu yâkât kutneâmâ Mumuhât Mâtâp Pato yawu. Otmu yâkât betņan lok âlâ, kutne Hiliwaho Hiliwaho sâmu, yaņe watmâ takaop. Yâkneâmâ lohimbî mem kâsip misip tuhuyekmâ komot imbât katyehowot. Yawu otmâ komot konohâmâ yongomutâ hiliwahonjetgât wâtyetne tatyitgiop. Otmu sâmutâ mesek umatne teteyinġimu lohimbî nombotneâmâ mum hiliwahowi. Me sonjo sâtnane tetem yinġinetâ muwi. Me po pato tetemu yanâmâ kapam ahom muwi. Otmu kulem yu teteâkgât yâkne gem surutuk sâmu ba ariowot.

⁹ Arimutâ yanâk gâon momeņe ya mem holaņop. Mem holaņmu yuwu tetemu ekban. Hotom u uminiwi yakât alata Yerusalem yengât opon kâmbukņan talop ya dop kum âlâ yawuya himbimân katmu talop ya tetemu ekban. Yaņeâmâ embun lohimbî emelâk yongoneta muwi ya yengât umutyene ya tatnetâ ekban. Yâk yengât topyeneâmâ yuwu. Embânân anġoân lohimbî nombotņane manmâ Anitâhât tem lâum manmâ kasalipyene yengât Porom Lâpio yakât hâkâņ otbi. Otmu lohimbî nombotņane Yesu mepaem mannetâ yakât kasalipyene yongoneta muwi. Komot yâhâp ya yengât umutyene ya ekban.

¹⁰ Otmu Anitâ yuwu sâmu ulitguwi. “O, Ambonenne, topge yamâ ikniâk tap, ki otmâ tâpikgumat. Yakât otmâ nen kerekne yuwu sâmu âihohomunne nângâ.

Lohimbiñe hânân manmâ kasa otningim nongonjetâ muwin yakât sâp girawu yaen gâñe matñe otyingiwuat?" Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâñetâ yanâk Lama Nanñe yañe sâñgum kaok konok konok yingimu meñetâ yuwu sâñ ekyongop. "Yen tipñe tatmâ nâñgâñet. Anjoân yen yongonjetâ muwi. Otmu yapâ torokatmâ bukulipyene yawuâk yongonjetâ mum gawi. Otmu torokatmâmâ hâmbâi nombotñe âlâ yawuâk yongonjetâ munomai ya Anitâñe yekmâ nâñgâmu dopñan otbuap. Yanâmâ yen yongowi yakât matñe nâku kâpekyingiwom." Yawu sâop.

¹² Yawu sâñ gâon nombolân konokñe ya mem holañop. Mem holañmu yan yuwu tetemu ekban. Yanâmâ mososon pato miop. Memu yan hilâmgât emet-senñe irik irik sâop yamâ kâlâp gâwuñe yawu olop. Yâhâ omongât emetsenñe yañeâmâ kuriñ kuriñ hâum hepnennñe gemu ekmain yakât dopñeâk olop.

¹³ Otmu siru pato memu nak esenñe beretek sâñ hânân gemap yakât dop otmu himbimâmbâ pitu yañe aksihâk beretek sâñ gewi.

¹⁴ Yâhâ nenñe sâñgum mem pân pân kepehemain. Yakât dopñeâk himbim yamâ ba nombot ga nombot, nombot nombot yañe yawu kepeiahop. Otmu pumñe papato otmu mâtuña yañe aksihâk kaweyene pilâm orotok sâñ gulip malap otbi.

¹⁵ Otmu lohimbi kerek, lok papato me inñe, lok kunñe me tâñât, kaok me helen, iri sikumyene orop me umburuk mansai, lok topñe topñe kerehâk ya tetemu wosapâ ba misingurakne sâñ hâum pâpguwi.

¹⁶⁻¹⁷ Ya misingurakne sâñ hâum pâpgum yan yuwu sâwi. "Bâe, yuâmâ sâp pato tâlâhuap. Yawu otmâ Anitâ otmu nanñe yâk yetñak kuk pato otningim sâmutâ âlâlâ yakât wâtñe biatbe sâñ oap. Yakât otmâ nen yu gulip otmâ metenomosain yukâ. Anitâ nanñaitñe ewun tatmâ nenekdomosawot yamâ embaken hân kâlehen hangunom. Nen yâkât senñan âlepñe wâtnenñe tatningimu eknomgât dop âlâ ki tap. Yakât girawu otmâ misingurakne. Yakât otmâ kât pato me, pumñe launñe yañe nenehâkgât nanñain." Yawu sâwi.

7

Isirae lohimbi komotñe komotñe ya yengât kundenyenñan undip katyehop.

¹ Otmu ya biatmu yakât kakñan anelo imbât kinñetâ yekban. Anelo imbât yañeâmâ hân nombot nombot siru pato dondâ pilâop yakât mâtâpñe kum mañguwi. Kum mañgunjetâ nân nân sâop.

² Yawu otmu yan anelo âlâñe sikop gahañehen tetem kinmâ Anitâ manman amboñe yâkât komot ya yengât kundenyenñan undipñe katyekbe sâñ kinop.

³ Yawu kinmâ bukulipñe yuwu sâñ ekyongop. "Yen siru ya ki pilâñetâ miâk. Nenñeâmâ anjoân sâp yiwerene yu Anitâhât lohimbi yamâ ikñahât undip katyekmunñe tâñ tâñâk tetemuâmâ yakât kakñan siru ya pilâñetâ miâk. Mem yan Anitâhât kasa ya meteyehâk. Otmu undipñe orowâk katyekmunñe kinnomai yamâ ki meyekbuap." Yawu sâop.

⁴ Otmu Isirae lohimbi Anitâhât komolân gâtñe yongonjetâ nâñgâwan yamâ emelâk yâkât pat otbi. Yâk yengât dop yamâ menduhuakñetâ 144,000. Otmu Isirae lohimbi yunñe hionakmâ komot kâi nombotgen yâhâp otbi ya yengât dopyene yuwu.

⁵ Yura yâk yengât komolân gâtñe yapâmâ 12,000 yakât dop. Otmu Luwen yâkât komolân gâtñe gurâ 12,000. Otmu Gat yâkât komolân gâtñe gurâ yawuâk 12,000.

⁶ Otmu Asehât komolân gâtñe gurâ yawuâk 12,000. Otmu Naptalihât komolân gâtñe ya gurâ yawuâk 12,000. Otmu Manasehât komolân gâtñe gurâ yawuâk 12,000.

⁷ Otmu Simiongât komolân gâtne gurâ 12,000. Otmu Lewihât komolân gâtne gurâ 12,000. Otmu Isasahât komolân gâtne gurâ 12,000.

⁸ Otmu Sewulungât komolân gâtne gurâ 12,000. Otmu Yosepgât komolân gâtne gurâ 12,000. Otmu bâineâmâ Benyamingât komolân gâtne 12,000. Lohimbi komot yuŋe Anitâhât pat otbi.

Lohimbi kinŋitne orowâkne kinmâ Anitâ yet Yesu mepaeyelekbi.

⁹ Ya ekmune pesuk sâmu yakât kakŋan lohimbi kinŋitne orowâk hânŋan kulemŋan manbi yaŋe taka menduhuakmâ kinŋetâ yekban. Otmu lohimbi ya sâlipyongonomgât dop bia. Yaŋe Anitâ otmu Lama Nanŋe yâk yetgât gotyetŋan kinbi. Kinmâ sâŋgum kaok bolan bolan mânunakŋetâ ge enŋatyenambâ hârâtâhâk kinmâ ariop. Yâkne awu tawu mem lapu lapu tuhum yuwu sâmu Anitâ mepaem kinbi.

¹⁰ “O, Anitâ Tihit Amboŋe. Gâŋe nen gike pat sâmu kuningion. Yakât otmâ ki hiliwahonom. Otmu gike nange, Lama Nanŋe nengât toсахât otmâ umatne miop. Yakât otmâmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ nenŋe manman âlepŋan manmâ gain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâŋetâmâ anelo kinŋitne orowâkne menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanŋe, soŋgo papato imbât, lok kunŋe yâk kerek hawamyongom kurâp kinbi. Kurâp kinmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi.

¹² “Nen Anitâ Ambonenŋahât wâtŋan manmain. Yâk nânŋân nânŋânŋe âilonŋo. Otmu âlâlâ yakât amboŋe oap. Yâhâmâ lanŋinŋanâk tatmâ gamap. Manman amboŋe yu bulâŋe. Otmu yâkne buku âilonŋo otningim gamap yakât mepaembisâin.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâŋetâ lok kunŋe 24 yâk yengâlen gâtŋane yuwu sâmu âinohop. “Lohimbi yu sâŋgum kaok bolan bolan mânunakmâ kinsai ya wosakembâ takai? Otmu topyeneâmâ girawu?”

¹⁴ Yawu sâmu âinohomu yuwu sâmu ekuwan. “Nâmâ wongât âinohat? Gâŋe eknohoâyâ.”

Sâmune sâop. “Lohimbi yuâmâ emelâk kasalipyenŋe mem ge katyekne sâmu mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ gawi. Yawu otyinŋinŋetâ sâtŋum manmâ biwiyenŋe Yesuhâlenâk katmâ manbi. Yakât otmâmâ emelâk Lama Nanŋe hepŋane tosayenŋe pirim ikne pat kuyinŋiop.

¹⁵ Yakât Anitâhât senŋan kinmâ sâp ârândân yâk mepaem honŋ bawaŋgim manmai. Yawu otmâ manmâ yâhâŋetâ Anitâ manman amboŋane galempongom mâmâŋe otyinŋimap.

¹⁶⁻¹⁷ Otmu Lama Nanŋe yamâ Anitâhât senŋan kinmâ gamap. Yawuhât yâku yawuâk yâk yengât galem otmâ manman kârikne yakât to senŋanâk dâiyekmâ arimu yan nem piriakmâ mepaeakmâ mannomai. Yawu otmâ Anitâne yâk yengâlen umatne âlâlâ teteyinŋimapgât manman sânduhân katyekmâ wawaeyekbuap. Yakât kakŋanâmâ yâhâpne torokatmâ enŋat hako otmâ gilâp isenomaihât dop ki tap. Me sotgât yâhâpne ki po yinŋimu munomai. Me tohât enŋatyenŋe ki sanŋ sâwuap. Me sikopne yongomu yan wâtyenŋe ki houŋ sâwuap.” Yawu sâop.

8

Lama Nanŋe yâkne gâon bâine ya mem holanŋmâ pilâop.

¹ Ya ekmune biatmu Lama Nanŋane gâon nombolân yâhâpne ya mem holanŋop. Mem holanŋmu yanâk mun ya bialop. Mun ya biatmu Anitâ hawamgum kinbiŋe in tatmâ hutuk sâmu kinbi.

² Yawu kinjetâ kâlep ki otmâek aņelo nombolân yâhâp yaņe Anitâhât senņan tetem kinjetâ yekban. Kinjetâ Yesuņeâmâ lâmun nombolân yâhâp ya yingimu mewi.

³ Otmu yâk yengâlen gâtņe âlâņeâmâ kondo goliņak tuhuwi ya memâmâ alata yan hotom uwi yakât nombotgen ari kinop. Otmu lohimbi nombotņe alata amutgen kinmâ yan Anitâ ulitgum manbi ya yengât den ya haņ sâam yâhâmu tepņe nâņgâyiņgiâkgât Yesuņe to kukņe suk suk yamâ gâimu kondoân ya pik sâam iop.

⁴ Pik sâam imu aņeloņe mem moselemu Anitâhât hâmeņan yâhâop. Yâhâmu yanâmâ tepņe nâņgâyiņgiop.

⁵ Otmu ya pesuk sâamu aņelo yaņe alata yapâ kâlâp mem kondo kâlehen katmâ mem ari akņangen panmu hânân sem tok sâam giop. Hânân gemu elem ya tok sâam belek sâamu himbim guņguruņ sâop. Himbim guņguruņ sâam arimu mososoņ pato miop.

Anġelo kândikuņe lâmunņe kunop.

⁶ Otmu aņelo nombolân yâhâp yaņe lâmunyeņe âlâku konok konok miakmâ kunne sâam otmâ menduhuakmâ kinjetâ yekban.

⁷ Aņelo aņgoân lâmun kunop, sâp yanâmâ gelâk kândâk kândâk otmu kâlâp yaņe hepņak pato otmâ hânân kioņmu ekban. Yâhâ hânân giop yaņeâmâ puņ sâam hewukņe nombotņeâk siop. Komot kalimbu gârâmâ yakât hohetyeņambâ gâtņe konohâk yaņeâmâ sem meteop. Yâhâwâmâ talowot.

Anġelo yâhâpņaņe lâmunņe kunop.

⁸ Yawu otmâmâ aņelo yâhâpņaņe lâmunņe kunmu yan wahap âlâ giop. Yamâ kâlâp pato yawuya. Yaņeâmâ ge saru kâlehen giop. Saruân gemu yan saru torehenņe giowângen yaņeâmâ hewâk pato olop.

⁹ Hewâk pato otmu saruân gâtņe yan iwi ya aksihâk muwi. Otmu nombotņe saruân waņga mem bam gam otmâ manbi yâk gurâ yawuâk saru kakņan gulip otbi. Yâhâ nombotņe pato yamâ âlepņe hâmeyeņe kinop.

Anġelo kalimbuņaņe lâmunņe kunop.

¹⁰⁻¹¹ Aņelo kalimbuņaņe lâmunņe kunop. Kunmu pitu pato âlâ, kutņe Kalak sâam, yaņe sem laņ laņ sâam kioņop. Yaņe himbimâmbâ ewapâ gemu yan to senņe senņe yakât nombotņeâk kalak olop. Komot kalimbuņambâ komot konohâk yaņeâmâ kalak olop. Yâhâ yâhâp yamâ ukenņe yawuâk olowot. Yawu otmu lohimbi nombotņaņe to kalak newi yaņe muwi.

Anġelo imbâtņaņe lâmunņe kunop.

¹² Aņelo imbâtņaņe lâmunņe kunop. Kunmâ dewutâ emetsenņe pitu topņe topņe laņinyeņe yamâ kâtâpgumu omoņguop. Otmu dewutâ nombotņe yamâ nombolâk pilâmu nomborâmâ omoņguop. Otmu emetsenņe yawuâk, otmu pitu gurâ yawuâk laņinyeņe inin pilâmu sânduk sâam iop. Yawu otmu hilâmgât emetsenņe ya kâtâpgumu hilâm kârikņan omoņ sâhâop. Otmu dop yawuâk omoņgât emetsenņe ya gurâ kâtâpguop.

¹³ Otmu ya biatmu yakât kakņan âlâ tetemu yuwu ekban. Tiwa pato pâp pâp sâam haņân yâhâm arimu ekban. Haņân yâhâm ari kârikņe halahum yuwu sâop. “Bâe, âlâlâ teteap yuâmâ ki orotņe. Aņelo nombotņe âlâ yâkņe lâmunyeņe kunne sâam oai. Kunjetâ sâp yanâmâ umatņe topņe topņaņe lohimbi kakyenjan yâhâwuap. Hâmbâi yan girawu otnomai sâam nâņgâm oan yukâ.” Yawu sâop.

9

Anġelo momeņaņe lâmunņe kunop.

¹ Anjelo momeņaje lâmunje kunop. Kunmu yan pitu pato âlâje himbimâmbâ gemu ekban dop yawuya anjelo âlâje himbimâmbâ gem hânân kionop ya tetemu ekban yakât topņeâmâ yuwu. Yâkņe hem nâpumņe yapâ âlâlâ bâleņe topņe topņe holaņmu yahatmâ ariâkgât himbimâmbâ giop.

² Gem hem nâpum yakât gahatņe ya mem pilâmu anj sâmu utun pato gam yâhâm emetsenņe ya kâtâpņuoņ. Kâtâpņumu omoņ pato sahaņop.

³ Otmu utun yâhâop yakât biwiņambâ dimuņ tem pato ya teteop. Tetem utun ya biwiņambâ gemâmâ kulahâ bâleņaje ningimap dop yawuâk yingioņ.

⁴ Otmu amboyeņajeâmâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ nak me senņe âlâlâ esenņe ya nene sâm ki genomai. Me Anitâhât lohimbi undip katyingioņetâ yâkât pat otmâ mansai yâk yekmâmâ hâhiwin ki yingioņmai. Yâhâ nâje mâmâņe otyingioņe ari lohimbi tâņât, undipyenņe bia yamâ hâhiwin pato yingioņmai.

⁵ Hâhiwin yingioņetâ sâtņum manņetâ emetsenņe mome pesuk sâmu yanâmâ sânduk sâwuap.” Yawu sâm hâņgânyongop.

⁶ Hâņgânyongomu ge lohimbi yingioņetâ hâhiwin nâņgâwi ya biatyingioņgât mâtâp hâum pâpņum manbi. Hâhiwin ya yawuâk nâņgâm manņetâ emetsenņe mome pesuk sâmu yanâk hâkyenņe sânduk sâop.

⁷ Otmu dimuņ yaņeâmâ yingioņe sâm beâsiņe beren beren otmâ kinmap dop yawuâk otmâ kinņetâ yekban. Yâhâ kunyeņeâmâ ņerendenj goliņak tuhumai yawuya mem lok papatoņe ņerendenj horaraņgimai dop yawuyaņe horaraņgim kinņetâ yekban. Kun kundenyeņe yamâ lok nengât kun kunden yawuya.

⁸ Yâhâ somotyenņe yamâ kâkâlep yaņe silik solok sâm giop. Yâhâ sâtyenņe yamâ puaiâ sâtņaje kâkitik sâmap, dop yawuya.

⁹ Yâhâ dihinyenjahât katipņe yamâ hâmbâ kârikņe yawuya. Yâhâ pengamyenņe mun pato pilâop yamâ gâmut huwuwuņ sâm gam arimu nâņgâmain yawuya bia. Ya wangim dop âlâ olop.

¹⁰ Yâhâ sopyeņeâmâ bosonj bosonj sopņe yawuya. Otmu yaņeâmâ lohimbi kârâyekmu hâhiwin pato nâņgâwi. Hâhiwin pato nâņgâwi yakât kakņan emetsenņe mome pesuk sâop.

¹¹ Otmu amboyeņe yamâ anjelo âlâ hem nâpum pato tumuņe ki ehekņe yakât amboņe. Anjelo yakât kutņe yamâ Isirae yeņgât denân Awaron, yâhâ Girik denân Apolion sâmai. Yakât topņeâmâ yuwu tap. “Kiom Amboņe.”

¹² Otmu anjelo momerâņe lâmunyeņe kunbi yapâ umatņe teteop yamâ bialop. Otmu umatņe yâhâpņe otmu kalimbuņe tetewe sâm olop.

Anjelo nombolân konokņaje lâmunje kunop.

¹³ Anjelo âlâ nombolân konok yaņe lâmun ya kunop. Kunmuâmâ alata amutgen kinbi yaņe Anitâ yuwu sâm ekuwi.

¹⁴ “Emelâk anjelo imbât yaņe to pato âlâ, kutņe Euparata sâm, yan lohimbi bâleņe yaņe matņe menomai yakât mambotmâ tatņet sâm dâmân kâlehen katyekņetâ tatbi. Katyekņetâ tatņetâ emelâk yongone sâm yakât hewewen otmâ mitiwahom tatbi. Yâhâmâ matņe yingioņetgât anjelo lâmun kunmâ kinsap yu hâņgâņurâ holaņyekmu arioņetgât naņgain.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâņetâ yanâk ari holaņyekmâ lohimbi kâsipyoņoņetâ komot kalimbu otbi ya yeņgât hohetyenambâ gâtņaje komot konok mem gulip tuhuyekņetgât sâm hâņgânyongop.

¹⁶ Hâņgânyongomu emelâk arine sâm bunewâk hengemahom tatbihât yapâ yahatmâ ariwi. Otmu yâk yeņgât kapam lok beâsi kakņan tatbi ya sâlipyoņonomgât dop bia. Yamâ komot pato, 200 milion yawu.

¹⁷ Otmu kapam lok beâsi kakņan ariwiņe kapamgât hâk katipņe topņe topņe mem hanġalakbi. Nombotņe kisi kisi, nombotņe kuriņ, kâlâp koketņe kuhuluņ kuhuluņ yakât dop me hep yawuya, yâhâ nombotņe gimbanġ yawuya. Yâhâ beâsi yengât towatyene yamâ yuwu. Kunyene yamâ pusi pato, kutņe Laion sâam, yâkât kunņe yawuya. Wâtylene pato tatyinġiop yakât lauyenambâmâ kâlâp pato sem kilik kilik sâam punduņ sâam kinmap yawuya ekban. Yaņe ari lohimbi kâsipyongonetâ komot kalimbu otbi ya yengât hohetyenambâ gâtņe komot konok sem gulip tuhuyekņetgât sâwi.

¹⁸⁻¹⁹ Yamâ betylenehen otmu dâtâpyenehen yamâ sâtņeâk hârok. Yâhâ hapeyenaġât sâtņe yamâ mumagât sâtņe dop yawuya bia. Ya wangiap. Yaņe lohimbi kerek hilipyongomu hâhiwin dondâ nâņġâm muwi.

²⁰ Otmu lohimbi komot kalimbu tatbi. Yapâ gâtņe komot konok emelâk gulip otbi. Yâhâ komot yâhâp tatbi yaņeâmâ orotmemeyene bâlene ya ki bet pilâwi. Yamâ kunyene kârikņe otmâ torokatmâ weke bâlene yengât nâņġânetâ bonņe otmu mepaeyekbi. Yâhâ Porom Lâpio yawuya yengât umutyene ya hâwiwi, me kâtnak ġâwiwi, me goliņak me siliwanak um kutakum yaņak mepaewi. Yawu otmâ wahap tâņât, hâliņe bia, yakât nâņġânetâ yahalop.

²¹ Otmu kombo meyiņġine sâam dondâ yongonetâ muwi. Me sait bâlene, me karasuņa, me kâwâ konda me âlâlâ ya otbi. Yawu otmâ manmâ Anitâhâlen biwi nâņġân nâņġânyenaņe ki kepeiwi. Orotmeme bâlene ya torokatmâ otmâ manbi.

10

Anġelo âlâņe pepa mem Yoane waņmu niop.

¹ Otmu ya pesuk sâamu anġelo âlâ ekban. Yamâ wâtņe pato nandoroņe tatbanġiop yaņe himbimâmbâ elem kulewoņboņ biwiņambâ gemu ekban. Anġelo yakât kun kundenne yamâ sikopņe siliņ siliņ sâam hâumap yakât dop otmâ laņinņe pilâmu yâkât kun kundenna yamâ hambe mohat yaņak pato otmu ekban. Kâi pawutņe yamâ kâlâp semu koketņaņe laņ laņ sâam imap dop yawuya.

² Yâhâ bânņan pepa mem talop yaņe pererenġ sâop. Otmu kâiņe pererenġ sâam bonângenņe saruân tâlim kanehenņe hânân tâliop.

³ Yawu otmâ yan halahuop. Halahumu elem pato ya hâreakmu himbim ġuņġuruņ sâamu nâņġâwan.

⁴ Topņe ya nâņġâm kulemġuwe sâam ot tatmune benņe, Yesuņe himbimâmbâ den âlâ yuwu sâop. “Yoane, elem kulewoņboņ munņe pilap yakât topņe ki kulemġu. Yamâ inâk ândâwâk nâņġâm biwihanâk katbuat.” Yawu sâop.

⁵ Otmâ anġelo yaņe bânņe bongen siwiraġom panmâ himbimân ekmâ yuwu sâop.

⁶ “Anitâ manman amboņe. ġâ embânġân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Wâtġe kârikņe pato tatġihiap. Yawu tatġihiapgât otmâ himbimân, hânân, toen, saruân, me senņe âlâlâ wosapâ wosapâ tatmâ arai ya ġâņe sârâ tetewi.

⁷ Wâtġe pato yawu tatġihiap yakât otmâ sârâ sâp pato yu emelâk tâlâhuap. Yakât otmâmâ sâp yiwerene yu alata amutġen kinsai ya yengât nâņġâmâmâ kasalipyene matņe bâlene yiņġirâ meņet. Otmu emelâk ġâņe poropetelipġe den ekyongorâ sâam tetem ġawi yakât bulâņe yiwerene teteâġgât yakât anġelo nombolân yâhâpņaņe lâmunņe ya kunâk.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâamu yanâk Yesuņe himbimâmbâ yuwu sâam eknohop. “Anġelo kâiņe nombotņe hânân tâlim nombotņe saruân tâlim pepa mem pererenġ tuġum kinsap ya ari bânņan me.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâmu arimune anelo yaŋe yuwu sâm eknohop. “Pepa yu gi-himune mem ne. Nendâmâ lauhan membuap. Yâhâ nem kut pilârâ tepgan gewuawâmâ tepge irik irik sâmu hâhiwin nângâuwat.” Yawu sâm eknohop.

¹⁰ Yawu sâm mem nihimu newan. Mem nemune kâkânan bâok sâop. Yâhâ tepnan giop yanâmâ hâhiwin nihiop.

¹¹ Hâhiwin nihim yanâmâ yuwu sâm eknohop. “Gâ ihilâk lohimbi hânŋan kulemŋan kapi wosapâ me wosapâ manmâ arai ya yeŋgâlen ari yu me ya teteyiŋgiuwagât topŋe sâm tetem ekyongowuat.” Yawu sâm eknohop.

11

Anitâhât hoŋ bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetŋe

¹ Otmu kapam dop tuhu tuhu ya mem nihim yuwu sâm eknohop. “Gâ yahatmâ ari. Anitâhât opon kâmbukŋahât ginŋe hotom umai yakât tunguŋe nombot yakât dop tuhum ek. Otmu lohimbi nombotŋaŋe Anitâ hoŋ bawaŋgim mepaem kinsai ya amonŋe kinsai ya sâlipyongom dopyeŋe nângâ.

² Yâhâ Anitâhât topŋe ki nângâmai yamâ yaehen tai yâhâmâ kasalipyenŋe taka emet kapiyeŋe Anitâhât kawenŋe tap ya limbâronŋum hâhiwin yiŋgiŋetâ sâtŋum mannomai. Sâtŋum manŋetâ emetsenŋe 42 pesuk sâwuap. Yakât otmâ yâhâmâ ki sâlipyongowuat. Pilâyekdâ in tatnomai.

³ Yawu otmâ hâhiwin nângâm sâtŋum manŋetâ yan nâŋe hoŋ bawayâhâtne yâhâp katyelekmune lohimbi yaŋe munomaihât kou kendâmahom kun-yetŋan kepeim Anitâhât topŋe sâm ekyongom manmutâ emetsenŋe 42 pesuk sâwuap.” Yawu sâop.

⁴ Yâhâ Anitâhât hoŋ bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetŋeâmâ yuwu. Yâhâmâ nak âlâ, kutŋe oliwa sâm, yawuya. Me balam yâhâp sem kilik kilik sâm kinmap yawuya. Yâkŋeâmâ Anitâ hoŋ bawaŋgim yâkât topŋe sâm tetem ekyongom mandomawotgât sâm yitgiop.

⁵ Yâhâ tetemu ekban yakât torokatmâ yuwu sâwe. Lohimbi nombotŋaŋe orotmeme bâleŋe otmâ mansaiŋe yotgone sâm gotyetŋan arinŋetâ yâk yetgât lauyetŋambâ kâlâp punduŋ sâm seyekbuap. Yakât sâm kalop.

⁶ Lok yâhâp yaŋeâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ gelâk âlâ ki giâk sâmutâ ki gewuap. Sâp yan Anitâhât den ekyongoromawot. Yâhâ to senŋaŋe hep olâk sâmutâ hep otbuap. Me kundat umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiâkgât nângâromawot ya gurâ âlepŋe teteyiŋgiuwawâk. Yakât wâtŋetŋe pato tatyitgiap.

⁷ Otmu Anitâhât den ya sâm tiŋ pilâromawot yan hem nâpum bâlenjahât amboŋe yaŋe yapâ yahatbuap.

⁸ Yahatmâ kapi âlâ kutŋe âiŋe Sotom sâm, otmu kutŋe âlâmâ Aihita, yan Kutdâyetŋe howanân kuŋetâ muop kapi yan ari kasa otyitgim yotgomu mundomawot.

⁹ Yawu otyitgimu yan mitihât kasa hânŋan kulemŋan kapi wosapâ me wosapâ gâtŋaŋe yâk yetgât den pat ya nângâm taka yelekmâ mem hanyot-gomaihât galemyetŋe kinŋetâ ki mem hanyotgonomai.

¹⁰ Yawu otŋetâmâ nombotŋaŋe yuwu sânomai, “Bâe, hoŋ bawa yâhâp yuŋe taka hâhiwin kakŋan katnenekmutâ sâtŋum manmâ gain ya muawot.” Yawu sâm bukulipyenŋe orop yeŋeâk heronŋe nanŋaŋgim senŋe âlâlâ anŋi gunŋi otmâ yâhânomai. Otmu yâk yetgât sâm torokatŋitgim oŋ giriŋ otnomai.

¹¹ Yawu otŋetâ hilâm kalimbu otmu âlâhât nombolâk ya pesuk sâmu imbâtŋan hilâm kârikŋan yanâmâ Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe ge mâmâŋe otyitgimu yahatdomawot. Yahatmâ kinmutâ yan lohimbi nombotŋaŋe gotyetŋambâ gam arinomai yaŋe yelekmâ umutyenŋe arimu kiŋgityenjahât dondâ otnomai.

12 Yawu otmutâ yanâk himbimâmbâ Yesuŋe den âlâ yuwu ekyotgowuap. “Yet yuân gayet.” Yawu sâmb ekyotgomu elem kulewonboŋ biwiŋambâ yâhâmutâ kasalipyetŋaŋe yelekŋetâ sâtŋe otbuap.

13 Yâhâromawot yanâk mososoŋ pato membuap. Memu emetyeŋe mem gâsuk tuhumu amon âlâek yaŋe putuk sâwuap. Otmu lohimbi matŋe 7000 yongomu munomai. Muŋetâ yanâmâ lohimbi nombotŋe ki hiliwahonomaiŋe Anitâhât kulem ya ekŋetâ sâtŋe otmu yâkât nâŋgâŋetâ yahatbuap.

14 Umatŋe yâhâp teteap yamâ pesuk yap. Yakât kakŋan kalimbunŋe yu tetewe sâmb oap.

Anŋelo nombolân yâhâpŋaŋe bâiŋe lâmunŋe kunop.

15 Anŋelo bât nombolân yâhâpŋe, bukuyeŋe bâiŋe yaŋe lâmun kunop. Kunmuâmâ anŋelo kiŋgitŋe orowâkŋe den kârikŋan yuwu sâŋetâ gemu nâŋgâwan. “Kutdânenŋe Anitâŋe nanŋe hâŋgângumu ge lohimbi yengât lok kutdâ manmâ tihityeŋe otmâ manbisâp yakât sâp emelâk tâlâhuap.” Yawu sâmb mepaewi.

16 Otmu lok kunŋe papato 24 ya Anitâ hawangum tatmaiŋe yuwu sâmb Anitâ kiki mewanŋiwi.

17 “O, Anitâ, Wâtgât Amboŋe. Embâŋân hân himbim ki kândikyotgonâmbâek tatmâ gaon. Otmâ tatmâ gamat.

Sâp yiwereŋe yu topŋe katmâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arai yamâ gâŋe galemyeŋe pato otmâ yâhâwuat. Yakât nâŋgâmunŋe hân himbim pâroŋ oap.

18 Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe gâhât topge ekmâ nâŋgâhihiŋetâ gemu betgihim komolipge mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otmâ orotmeme bâleŋe otmâ manmâ gai yakât matŋe yinŋiwe sâmb oat. Matŋe yinŋiwe sâmb otdâ kuk pato otmâ ahone sâmb oai. Otmu gâŋe lohimbi kerek yengât biwiyeŋe ekmâ nâŋgâm matŋe yinŋiwuatgât sâp ya tâlâhuap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

Otmu sâp yiwereŋe yuâmâ poropete nombotŋaŋe gâhât tem lâum manmâ gawi, me lohimbi nombotŋaŋe gâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyerŋe kepeim manmâ gawi, yâkŋe hâmeŋe âlepŋe menomaihât sâp yu tâlâhuap. Yakât sâmb gâ mepaeheksain.”

19 Yawu sâmb kiki mewanŋiŋetâ Anitâhât opon kâmbukŋe himbimân tap yakât gahatŋe ya hindakmâ aŋ sâmb kinop. Hindakmâ aŋ sâmb kinmu yakât kâlêhen girem den sâmb kulemgum kalop yakât katipŋe ya tetekŋan otmu ekban. Yawu otmâ belek sâmb himbim guŋguruŋ sâmb gelâk kândâk papato giop. Yawu otmâ yan mososoŋ pato memu hân hârohâk sân sân sâop. Yawu tetemu ekban.

12

Imbi âlâŋe naom memu puaiŋe nem kereŋgetbe sâmb olop.

1 Kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Imbi âlâ hâk katipŋe mânunjakmâ talop yakât kundenŋeâmâ sikopŋe siliŋ siliŋ sâmb hâumap yawuya. Yâhâmâ omonŋat emetsenŋe laŋinŋe pilâop yakât gotŋan kinop. Yâhâ kunŋe mâpuŋanâmâ pitu kâiân yâhâp tatbi.

2 Otmu imbi yamâ tepdâek. Yawu gârâmâ naom ya membe sâmb hâliliakmu hâhiwin nâŋgâm isem talop.

3 Yawu olop yakât kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Puaiŋe kurin bâleŋe yawuya. Kunŋeâmâ bât nombotgen yâhâp. Yâhâ kunŋe ya ârândâŋâk lok papatoŋe ŋerendenŋ horaraŋgimai yawuyaŋe hârâtâhâk horaraŋgim talop. Yâhâ ŋilipŋeâmâ bât nombot nombot hârok.

⁴ Yâhâ yañe himbimân pitu kâsipyongomu komot kalimbu otbi. Komot konok yamâ aksihâk hapeñañe gâwâreyekmu pek sâmbân hânân gewi. Yâhâ komot yâhâp yamâ pilâyekmu yanâk tatbi. Otmu imbi yañe naom ya mem puaiñañe nembe sâmbân imbi yakât gotñan ba kinop.

⁵ Yâhâ imbi yañe naom miop yañeâmâ hâmbâi lohimbi hârok yengât lok kutdâ manmâ tihityeñe otbuapgât Anitâñe emelâk sâmbân kalop. Otmu puaiñañe nembe sâmbân otmu sâp yan Anitâñe sâmbân naom ya himbimân yâhâmâmâ orowâk talowot.

⁶ Yawu otmu imbi yañeâmâ kingitñahât otmâ sururuk sâmbân ari lok ki manmaiângen Anitâñe yakât kawem heñgenñuwangim kalop yan ariop. Yan arimu Anitâñe tihitñe otmâ yâhâmbân emetsenñe 42 ya pesuk sâop.

⁷ Yâhâ imbi yañe lok ki manmaiângen ariop sâp yanâmâ himbimân kapam pato teteop. Kapam pato tetemu yan añelo patoyeñe, kutñe Mikae sâmbân, yakñe añelolipñe meyekmu puai yakât komolipñe ya yongom mem ge katyekbi.

⁸ Mem ge katyekmâ himbimâmâ watyekñetâ hânân yuân gewi.

⁹ Yawu gârâmâ puai kunsain yakât kutñe yamâ Haknenñan Sâmap, otmu kutñe âlâmâ Satan, yañe lohimbi kerehâk kâityongom mem lohotñe tuhunenekmap.

¹⁰⁻¹¹ Otmu alata amutgen kinbi yañe yuwu sâñetâ nângâwan. “Satanñe Anitâhât sennan kinmâ haonmâ ârândân nen Anitâhât komolipñe den âiân katnenekmâ mem bâlenenekbe sâmbân gamap. Yawu gârâmâ Anitâñe nanñe sârenerenekgât hânngâgumu gem nengât sâmbân muop ya mumuñambâ mem yahalop. Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ yakñe sâmbân yakât añelolipñe Satangât komolipñe watyekñetâ giai. Otmu Lama Nanñe yakâlen torokatmunñe mâmâñe otningimu Satan otmu yakât hoñ bawa me mitihât kasa takañetâ lohotñe ki otmâ manbin. Yawu otmâ kârihem kinmâ Lama Nanñe yakât tem lâuwangim mepaewin. Mepaemunñe yakât matñe kasalipñe taka nongoñetâ muwin. Yawu gârâmâ Anitâ Kutdânennñe wâtñe pato tatbangimapñe nen mem heñgenñunekbuapgât mâtâp teteap.

¹² Otmu Lama Nanñe ya mumuñambâ mem yahalop yan Satan mem ge kalop. Yâhâ yakât dopñeâk nenñe Satangât hoñ bawa ya mem ge katyekbin. Topñe yawuhât otmâ himbimân gâtñe yeñe heronñe otbangim mepaem mannomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâñe Satan mem ge katbuap yakât Satanñe nângâm kuk pato otmâ yakât matñe sâmbân hânân ge lohimbi mem ge katyekbe sâmbân olop. Yawu gârâmâ yakât nângâm tepnenñe dondâ bâleap.” Yawu sâñetâ nângâwan.

¹³ Yakât otmâ puaiñañe yuwu nângâop. “Bâe, hânân gian yukât matñeâmâ imbi yakât naom ya muâkgât nanñan” yawu sâop.

¹⁴ Yawu sâop yakât otmâ Anitâñe sâmbân tiwa pengamñe yañe imbi ya âlihitañgiwi. Âlihitañginetâ yahatmâ pâp pâp sâmbân lok ki manmaiângen Anitâñe kawem heñgenñuwangiop yan ariop.

¹⁵ Arimu puai kurin bâleñe yañe imbi ya hilipguwe sâmbân lañe añmu yapâ uwurup pato gam kionop.

¹⁶ To yañe gam kionmâ imbi ya nem kereñgetbe sâmbân olop. Yawu olop yamâ imbi yañe torokatmâ manmâ yâhâmbân emetsenñe 42 pesuk sâekgât Anitâñe sâmbân punñe âlânñe bâok sâmbân to ya lâum kurihop. Lâum kurihimu imbi ya hâmeñe kinop.

¹⁷ Hâmeñe kinmuâmâ puaiñañe ekmâ kuk bâleñe olop. Kuk bâleñe otmâ imbi yakât komolipñe Yesuhât den pat âlepñe ya nângâm mem biwiyeñan katmâ Anitâhât tem lâum manbi. Komot yengât puai yañe kuk bâleñe otyingim itit kiom tuhuyekbe sâmbân ariop.

¹⁸ Ari saru sâtņan kinop.

13

Soņgo sâtņe kârikņe yamâ kunņe nombolân yâhâp.

¹ Saru sâtņan kinmâ halahumu soņgo âlâ, sâtņe kârikņe, yaņe saruâmbâ gamu ekban. Soņgo sâtņe kârikņe yamâ űilipņe bāt nombot nombot hârok. Yamâ lok kutdâ yeņgât irimut horaraņgimai ya űilipņan konok konok horarakmâ talop. Kunņe yamâ nombolân yâhâp yanâmâ Anitâ watmâ yâkât kaweņan kinbe sâm yan ikņe kutņe konok konok kulemguakmu talop.

² Yâhâ orotmemeņe yamâ yinsiwet kârikņe yawuya. Yâhâ kâiņe bātņe yamâ tiwa yawuya. Sâtņeâmâ puaia sâtņe yawuya. Yâhâ puaia ya emelâk ekban yakât wâtņan kinmâ tem lâuwaņgiop.

³ Yâhâ soņgo yamâ emelâk kasaņe kunņe nombolân yâhâp yakât ho-hetyeņan gâtņe konok kuop. Kumu hepņe pato ga kioņmu wip sâm benņe yaņak sâwâewaņgiop. Sâwâewaņgimu lohimbi hânņan kulemņan manbiņe ya ekņetâ sâtņe olopgât yâkâlen torokatmâ yâkât nâņgâņetâ yahalop.

⁴ Nâņgâņetâ yahatmu yuwu sâwi. “Bâe, soņgo kârikņe bâlêņe âlâlâ kerek wangiyeksap. Yawu gârâmâ lok girawu yaņe mem ge katbuap?” Yawu sâm soņgo yakât nâņgâņetâ yahalop. Yawu gârâmâ soņgo ya konok ki mepaewi. Soņgo yakât amboņe puaia yaņe mâmâņe otbaņgiop yakât otmâ yâk yâhâp yâhâp nâņgâyitgiņetâ yahatmu mepaeyelekbi.

⁵ Anitâņe ya ki ekmâ sâyitgiopgât soņgo yaņe Anitâhât nâņgâmu gemu mem ge katbe sâm yuwu sâop. “Anitâ ya emelâk wâtņe biatmu mem ge katsan.” Yawu sâm ikņahât nâņgâmu yahalop. Yawu otmâ kârikņe otmâ manmu emetsenņe 42 ya pesuk sâop.

⁶ Yâhâ soņgo sâtņe yaņe Anitâ mem ge katbe sâm yakât sâm bâlewaņgiop. Dop yawuâk himbimân manbi ya yeņgât sâm bâleyiņim manop.

⁷ Yawu otmâ Anitâhât lohimbi ya kuk otyiņim kerehâk mem lohotņe tuhuyekmâ mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ lohimbi hânņan kulemņan manbi ya yeņgât kunņe manop.

⁸ Yakât otmâ lohimbi nombotņe Anitâhât pat ki otbi yamâ soņgo yakât nâņgâņetâ yahalop. Yâhâ lohimbi nombotņe Anitâhâlen torokatmâ manbi yaņeâmâ soņgo ya ki mepaewi ya yeņgât topyeņe yuwu. Emelâk embâņan Anitâņe hân himbim ki kândikyotgop sâp yanâk lohimbi yaņe biwiyeņe Lama Nanņe kuņetâ muop yâkâlenâk katmâ mannomai yâk yeņgât Anitâņe nâņgâop. Yâk yeņgât nâņgâm kutyeņe pepaen kulemgum Lama Nanņe waņmu mem manman kârikņe yakât pat kuyiņgiop. Yawu.

⁹ Otmu yeņe den kulemguan yu sâlikum topņe nâņgâņetâ keterahâk.

¹⁰ Lohimbi nombotņeâmâ hâhiwin kakņan mannomai. Ya teteyiņgiwe sâm otbuap yan ki misiņguraknomai. Yawu otnomaiân kasalipyeņe mem pâi emetņan katyeknomai yan sâtgum mannomai. Yâhâ nombotņeâmâ kapamņe mem yongonomai. Ya teteyiņgiwe sâm otbuap yan âlâengen ki arinomai. Ya ihilâk yongonomai. Umatņe ya teteyiņgiwuawân yakât nâņgâm Yesuhâlen biwiyeņe kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ manņetâ Anitâņe meyekbuap. Otmu umatņe topņe topņe teteyiņgiwuap yan yakât nâņgâm ki gorâyiņgiwuap.

Soņgo sâtņe kârikņe âlâņe lohimbi menduhuyekmâ ikņe kulem bātņeņan otmu meteyeņan kalop.

¹¹ Otmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Soņgo sâtņe kârikņe âlâ ekban yaņe hân tumuņambâ pindilakmâ yahalop. űilipņeâmâ lama lokņahât űilipņe

ekmain yawuya. Yâhâ denje engatje yamâ bau hulin yerâmunje hâok hâok sâmap yawu.

¹² Otmu yamâ emelâk angoânâk songo sâtje kârikje ekban yaŋe emelâk mâmâŋe otbaŋgiop. Mâmâŋe otbaŋgiop yâkât lohimbi yaŋe nâŋgâŋetâ yahatmu yâkâlen torokatmâ manjetgât sâm ekyongop.

¹³ Otmu Anitâŋe mâtâp maŋgum ki mem ge kalop yakât otmâ haonmâ ârândâŋ kulem topŋe topŋe meminiop. Yawu otmâ lohimbi senyeŋan kinmâ sâmu kâlâp pato âlâ himbimâmbâ ge hânân punduŋ sâmu ekbi.

¹⁴ Yawu otmâ yakât lohimbi dondâ yuwu sâm kâityongop. “Yen songo kunje sâwâeop yakât umutŋe hâwiŋetâ kundenŋe teteâk.” Yawu sâm yingiop.

¹⁵⁻¹⁷ Yawu sâm yingimu Anitâŋe mâtâp ki maŋguyingiop yakât otmâ yâkât tem lâum umutŋe ya hâwiŋetâmâ mâmâŋe otbaŋgimu yahalop. Yahatmâ ikŋe mepaem manjetgât den sâm yingiop. Den sâm yingim lohimbi topŋe topŋe, geheŋe me yahat yahatŋe, kutyeŋe orop me kutyeŋe bia, iri sikum tatyingiop me umburuk manbi, ya kerehâk menduhuyekmâ ikŋahât kulem towatŋe bâtyeŋan otmu meteyeŋan kalop. Yawu katyngimu yapâ gâtŋe yaŋjak sot me senŋe âlâlâ ya ari puluhunomaihât dop ya teteyingiop. Yawu otyingimu yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu mepaem manbi. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋe yâkât ki nâŋgâŋetâ yahalop yakât otmâmâ matŋe yingimu mem muwi. Yawu.

¹⁸ Otmu yeŋe den kulemguan yu sâlikum nâŋgâŋetâ keterahâk. Yâhâ songo sâtje kârikje ya tetewuap yamâ dopŋeâmâ 666, dop yaŋeâmâ lok âlâhât kut ya miop. Yawu.

14

Lohimbi kinŋitŋe orowâkŋe Lama Nanŋe otmu Âwâŋe yetgât nâŋgâŋetâ yahalop.

¹ Otmu ya pesuk sâmu kulem âlâmâ yuwu tetemu ekban. Pumŋe pato âlâ, kutŋe Sion sâm, yamâ Yerusalem kapi yan tap yakât dop yamâ himbimân tap. Lama Nanŋe yaŋe yan kinmu ekban. Otmu yanâmâ lohimbi dopyeŋe 144,000 Anitâŋe meyekmâ himbingât pat kuyingiop yâkŋeâmâ yâkât senŋan kinbi. Kinmâ amboyâhâtyeŋe, Lama Nanŋe otmu Âwâŋe, yâk yetgât kutyetŋe yamâ yeŋe meteyeŋan kulemguakmâ kinbi.

² Otmu sâp yanâk munŋe yuwu tetemu nâŋgâwan. Tâlâm pato âlâ yerâmu munŋe pilâmap yakât dop, me himbim guŋguruŋ sâmu nâŋgâmain dop yawuya, me âlâmâ, lok dondâŋe menduhuakmâ waŋgam kunŋetâ nâŋgâmain yawuya, yaŋe haŋâmbâ gemu nâŋgâwan.

³⁻⁵ Otmu lohimbi 144,000 yaŋe songo papato imbât otmu lok kunŋe 24 yaŋe Anitâhât dâtâpŋan kinbi yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewangiwu. Kiki mewanginŋetâ nâŋgâwan. Otmu lohimbi yu yan yuŋeâmâ hânân yuân ihilâk mahilâk ki manbi. Yâkŋe uwawaŋe bia manbi. Otmu den perâkŋe me den guruk ki sâm manminiwi. Lohimbi yawuyaŋe Lama Nanŋahâlen biwiyenŋe kepeim manmâ yâkât tem lâum manminiwiŋe Anitâ yet Lama Nanŋe yetgât pat manbi. Yawu otmâ yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewanginŋetâ yekban. Kiki yakât topŋeâmâ lok ihilâk mahilâk manbi yaŋe ki nâŋgâwi. Lohimbi Yesuhâlen torokatmâ manbi yâkŋak kiki yakât topŋe nâŋgâm mewangiwu.

Anitâŋe anjelolipŋe kalimbu hâŋgânyongomu denŋe sâm tetewi.

⁶ Kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâŋe anjelo âlâ hâŋgângumu haŋâmbâ pâp pâp sâm ari lohimbi hânŋan kulemŋan mansai yâk yeŋgâlen ari yuwu sâm ekyongop.

7 “Yeŋe biwiyene Yesuhâlen katmâ yâkât tem lâum manmâ embânân angoânâk Anitâne pat kuyiŋgiop ya meŋet. Anitâne lohimbi topyene ekmâ den sâm hâreyiŋgiwe sâm oapgât sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâmâ yenâmâ yâkât tem lâuwanŋim yâk konok mepaenŋet. Ambonenŋe Anitâne hân himbim kândikyotgop. Otmu âliwahap topŋe hânân kalop. Yakât yâk konok mepaem mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

8 Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ tetemu ekban. Yâkŋe yuwu sâop. “Kapi âlâ, kutŋe Bawilon sâm, yakât ambolipŋane lohimbi nombotŋe hânŋan kulemŋan manmâ ariwi ya yeŋgâlen ariwi. Ari yeŋahâk orotmemeyene kiŋgoŋ otbi ya yawuâk otŋetgât sâm kendâyiŋgiŋetâ nânŋâyiŋgiwi. Yakât matŋeâmâ Anitâne itit kiom tuhuyekmu kâwurumŋe kinâk.” Yawu sâop.

9-11 Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ kalimbune tetem yan den kârikŋe halahum yuwu sâop. “Lohimbi nombotŋane soŋgo sâtŋe metŋe ikŋe otmu yâkât umutŋe nahân hâwiŋetâ golâ otmâ yahalop yâk yetgât nânŋâŋetâ yahalop. Otmu yâk yetgât kulem yamâ bâtyeŋan otmu meteyeŋan kulemguakmâ mansai ya yeŋgât Anitâne kuk pato otyiŋgiŋim gap. Kuk otyiŋgimu yakât otmâ lohimbiŋe Lama Nanŋe muop yâkât aŋelo koko salek ya yeŋgât senyeŋan kinŋetâ kâlâp patoŋe seyekbuap. Seyekmu sâtŋum manmâ yâhânomai. In yawu ki pesuk sâyiŋgiwuap. Sâp kâlêp seyekmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

12 Yâhâ yenâmâ biwi nânŋân nânŋânyene Yesuhâlen katmâ Anitâhât den lâuwi yamâ ya yawuâk torokatmâ mannomai. Otmu biwiyene yakât galemŋe oraŋŋim mannomai.

13 Yesuŋe Anitâhât gotŋan kinopŋe yuwu sâm eknohop. “Yoane. Gâ den yuwu sâmune kulemgu. Lohimbi biwiyene nâhâlen kepeim mansai yâk yeŋgât kasalipyeneŋe nânŋâŋetâ bâlemu yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ munomai. Yamâ sâp âlâen yâkŋe manman kârikŋe memâmâ manman sânduhân manmâ yâhânomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâm ekuop. “Bulânâk yat. Yâhâmâ Anitâ hoŋ bawaŋŋim hâhiwin kakŋan manmâ yâhânomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâne nânŋâmu munomai yanâmâ bulâne yiŋgiwuap.” Yawu sâop.

Himbimâmbâ gem lohimbi mem hâwuruyehowot.

14 Kulem ya pesuk sâmu âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâne Yesu hânŋângumu âwurem gewuap yakât yuwu tetemu ekban. Yesuŋe kaperam âlâ goliŋe tuhu tuhuŋe ya karakmâ, iri goleakmâ, âom kela bâŋŋanâk tatmu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ giop.

15 Otmu aŋelo âlâneâmâ Anitâ yâkâlêmbâ gemu ekban. Otmu yaŋeâmâ aŋelo âlâ elem kulewoŋboŋ yakât kakŋan talop ya yuwu sâm ekuop. “Bâiŋ, bonŋe memehât sâp yu tâlâhuap. Yakât otmâ âom kela yaŋe nak kehetŋe mem hâwurum mânunŋdâ pik sâek.” Yawu sâm ekuop.

16 Ekumu âom kela yaŋe mem mânunŋmu pik sâop.

17 Yawu sâmu yanâk aŋelo âlâ Anitâhât opon kâmbukŋambâ pilâm giop. Yâkŋe tewetŋe sâtŋe welâk welâk ya mem giop.

18 Mem gemu yakât kakŋanâmâ aŋelo âlâ alataen kâlâp um katminiop ya pilâm giop. Yaŋeâmâ den kârikŋe sâm aŋelo tewet mem manop ya yuwu sâm ekuop. “Hânân wain kehetŋe emelâk purup pato kinsap. Yawu gârâmâ gâŋe tewet miakmâ ge hârem bonŋe me. Ya mem mendârerâ toŋe giâk.” Yawu sâop.

19-20 Yawu sâmu tewet miakmâ ge bonŋe ya hârem mem mendâremu toŋe yaŋe gem hep olop. Hep otmâ waŋga âlâ kapi yakât betŋan kinop yan ge kinop. Yan ge kinmâ lak sâm moseleakmâ hânân ge pik sâm denŋân pato olop. Yâhâ denŋân yakât kâlêpŋeâmâ 300 kilomita yawuya olop. Otmu yakât tumuŋeâmâ lok kinmu nekamŋan otbuapgât dop olop. Yakât dopŋeâk

lohimbiŋe kunyeŋe kârikŋe otmu orotmeme bâleŋe otmâ manmâ gai yakât matŋe meŋetgât Anitâŋe pilâyekmu genomai.

15

Anjelolipŋe nombolân yâhâp yaŋeâmâ bumbum âlâlâ ikŋiâk ikŋiâk mewî.

¹ Otmu yakât kakŋan kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât opon kâmbukŋe himbimân tap yakât kâlehen aŋelo nombolân yâhâp yaŋe kinŋetâ yekmune sâtŋe olop. Yawu otmâ aŋelo yaŋeâmâ bumbum nombolân yâhâp ikŋiâk ikŋiâk mewî. Yâhâ bumbum yamâ Anitâŋe matŋe bâiŋe yingimu meŋetâ bialâkgât.

² Ya mem kinŋetâ yan saruwân yawuya pato ekban yamâ omoŋânâk hewam sikopŋe kumu siliŋ siliŋ sâmu topŋe kuririŋ sâmap yawuya olop. Yâhâ saru ginŋan Anitâhât lohimbi yaŋe iliwetmâ sonŋo sâtŋe metŋe ya, otmu yakât umutŋe nahân hâwiŋetâ yahatmâ golâ olop ya, otmu sonŋo sâtŋe kârikŋe lokgât dop 666 ya miop, ya yengât den kum mem ge katyekbi yaŋe saru ginŋan kinmâ buŋam tâliwi.

³⁻⁴ Yâhâ Moseŋe Anitâhât tem lâum manop yâkât heronŋe nâŋgâm buŋam mem tâliwi. Yâhâ âlâmâ Lama Nanŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu buŋam yuwu sâmu tâliwi.

“O Anitâ, kutdânenŋe. Gâ wâtge pato dondâ tatgihiap. Âi memat yamâ mendâ âlepŋe nandoronŋe otmap. Orotmemehe ekmunŋe ae seŋ seŋ, yae yongâe otmap. Gâŋe lohimbi topŋe topŋe yengât kunyeŋe otmâ tatmâ gaonŋak tatmâ gat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ himbimân taiŋe, me nen hânân taiŋe gâ konok mepaehekmain. Otmu kut patŋe sâmu haŋ tuhumunŋe ârândâŋ merândâŋ otmâ imap. Gâ konok uwawapŋe bia, âilonŋo lonŋo tatmat. Yakât otmâ mepaehekmâ yâhânom. Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arain nengât tihitnenŋe otmat yakât ga mepaehekmâ mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yakât kakŋan âlâ yuwu tetemu ekban. Opon kâmbukŋe himbimân tap yakât gahatŋe ya hindakmâ aŋ sâmu kinop.

⁶ Aŋ sâmu kinmuâmâ Anitâhât welâmŋe ya hawangum sâŋgum kâlep hikunŋetâ ge hârândâŋâk kinop ya tetemu ekban. Yâhâ yan sonŋo papato imbât mumuhât dop bia hâlâŋakmâ tatŋetâ yekban. Yâhâ gotyeŋan aŋelo nombolân yâhâp kinbiŋe sâŋgumyeŋe kaok bolan bolan mânunakbi. Otmu dihinyeŋan kâiput goliŋe tuhum âmbâkunŋetâ giop.

⁷ Otmu lohimbi orotmemeyeŋe kinŋon otmâ manminiwiŋe matŋe mem hâhiwin kakŋan manŋetgât sonŋo pato âlâŋe aŋelo nombolân yâhâp ya kondo konok konok mem yingimu mewî. Otmu kondo ya kâlehen bumbum topŋe topŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk yaŋe pik sâmu iop. Yakât Anitâ manman ambonŋe matŋe sâmu yingiwuapgât kondo ya mem kinbi.

⁸ Yawu otmâ kinŋetâ yan Anitâ laŋinŋe ambonŋe ikŋe wâtŋe pato tatbaŋgimapŋe kuk bâleŋe olop. Yawu otmu opon kâmbukŋahât kâlehen utun bâleŋe sahaŋop. Utun sahakmâ maŋgumu opon kâmbukŋahât kâlehen yâhânomaihât dop ki olop. Yawu otmu aŋelo nombolân yâhâp yaŋe kumâmâ bumbum bâleŋe moselenŋetâ ge lohimbi bâleŋe yengâlen teteop. Otmu yakât kakŋanâmâ kâlehen yâhânomaihât dop ya teteop.

16

Bumbum moselenŋetâ ge lok bâleŋe yengâlen umatŋe topŋe topŋe teteop.

¹ Anitâne anelolipne nombolân yâhâp ya yuwu sâmb ekyongop. “Yen gemâmâ matne yingiwom yakât bumbum teteyingîâkgât mosenjetâ giâk.” Yawu sâmb hângânyongomu gewi.

² Angoân hânân moselemu giop yakât topneâmâ yuwu. Lohimbi nombotne songo kârikne yakât kulem towatne meteyenan tuhuangim nahân umutne hâwiñetâ yahatmâ golâ olop ya mepaewi. Komot yanêâmâ bitâp me use kârikne ya teteyingîâkgât bumbum ya hânân moselemu giop.

³ Yâhâ anelo yâhâpneâmâ kondone mem saruân moselemu giop. Moselemu gemu saru yamâ lok hiliwahonjetâ hepyene gam gara gara otmâ korokne pilâmap dop yawu olop. Yâhâ sarune hep gara gara olop yakât kâlehen senne âlâlâ tatbi yamâ kerek mum metewi.

⁴ Yâhâ anelo kalimbuane kondone mem to senjan moselemu giop. To senjan moselemu giop yamâ aksihâk hep otmâ meteop.

⁵⁻⁶ Moselem yan Anitâ yuwu sâmb ekuop. “O Kutdâne, gâ embânâmbâek tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yâhâ lohimbi bâlene kunyene kârikne otmâ gâhât hâkân otmâ orotmeme bâlene otmâ manminiwi ya kerekne matne mem mum metenjetgât hângânnohorâ ge moselemune giap. Moselemune gemu yan gâne den sâon yakât bulâne teteap ya nângâmune ârândân oap. Yâhâ poropetelipge nombotne yongom mem âlâlâ tuhuyeknetâ muwi. Muñetâ yan hepyene hânân giop yakât matne gâne hep bâlene yu yingirâ nenjetâ dopjan oap. Ya nângâmune ârândân oap.” Yawu sâop.

⁷ Yâhâ alata amutgen kinbine Anitâ yuwu sâmb ekuñetâ nângâwan. “Bulâñanâk Anitâ Kutdânenne gâ wâtge kârikne tatgihimap. Yakât otmâ den âiân katyekmâ matne yingirâ miai ya ekmunne dopñanâk oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yâhâ anelo imbâtne kondone mem sikowân yan moseleop. Moselemu Anitâne sâmbu sikop yamâ pilâm irik irik sâmb kâlâpne sem lan lan sâmbu yawu otmâ sem meteyehop.

⁹ Otmu kâlâp pato yanê punduñ sâmb lohimbi ya dondâhâlâk seyehop. Sem bâleyekmu nângâm nângâm iliwetmâ Anitâ bumbum ambone yakât awat pilâwangiwi. Yawu otmâ yâkâlen biwiyene ki kepeiwi.

¹⁰ Yâhâ anelo momeñ yanêâmâ bumbum âlâ moselemu songo sâtnê metne yâkât kawenjan giop. Gemu omoñ pato kum kepeim imu benne lohimbi yâkâlen torokatbine hâhiwin pato nângâm nimbilamyene pânjan ihim hâreakbi.

¹¹ Yawu otmâ kunyene kârikne otmâ Anitâ himbim ambonahât awat pilâwangim orotmemeyene bâlene ya witgum otmâ manbi.

¹² Yâhâ anelo nombolân konokne kondone mem to âlâ, kutne Euparata sâmb, yan moselemu giop. Moselemu gemu to yanê aksihâk san kititiñ sâop. San kititiñ sâmbu yan lok kunne nombotne emetsenne gahanembâ takanomai ya yengât mâtâp meyingiop.

¹³ To ya san sâmbu yan puaiâ yakât lauñambâ weke bâlene yamâ kesuñ pâlâmne yawuya gemu ekban. Âlâmâ nakne mem umutne hâwiñetâ yahatmâ golâ olop yakât lauñambâ kionmu ekban. Âlâmâ poropete âlâ den perâkne sâmb kâityongop yakât lauñambâ gemu ekban.

¹⁴ Otmu weke bâlene dondâ yanêâmâ kulem topne topne ya mewi, yanêâmâ lok kutdâ bâlene yâk yengâlen arim kapamgât kuk teteâkgât mâmâne otyinginetâ Anitâ kum mem ge katne sâmb yakât menduhuakbi. Yawu tetemu ekban.

¹⁵ Yâhâ den âlâ Yesuñe yuwu sâop ya sâwe. “Nâñe hâmbâi pârâk sâmb sâmbâk takawom. Otmu nâhât pat mansai yenâmâ hewewen otmâ âlâlâyene ya mem dunjan tuhuakmâ mambotnihim mannomai. Aman pâlâmne ki inomai.

Yenâmâ biwi nângân nângânyene galemahom nâhât mambotmâ mitiwahom mannomai. Yawu otmâ manjetâ nâ takawom yan ki anjolaknomai. Yawu otmâ herone otmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Otmu kapam tetewuap yakât den âlâ torokatmâ sâwe. Weke bâlene yañeâmâ lok kutdâ dondâ mâmâne otyinginetâ kapi âlâ, kutne Amaheron sâm, yan menduhuakbi.

¹⁷ Yâhâ anjelo nombolân yâhâpñeâmâ kondone ya hanjân moselemu gemu yanâk Anitâne yuwu sâmu nângâwan. “Bâin, pesuk yap.”

¹⁸ Yawu sâmu yanâk belek sâmu himbim gunguruñ sâop. Himbim gunguruñ sâmu yanâk mososon pato miop. Mososon nombotne memap yakât dop bia, wangim dondâ miop.

¹⁹ Otmu kapi pato, kutne Bawilon sâm, yan orotmeme bâlene dondâ otmâ manminiwi. Yakât Anitâne nângâmu bâlemu matne mejetgât sâmu mososon pato memu Bawilon kapi ya hionakmâ komot kalimbu otbi. Otmu ya hâlânjâmâ kapi tatbiâ yamâ biatmu kâwurumyenañak kinop.

²⁰ Otmu saru tânâmñan mâtuña pato tipine tatbi yamâ aksihâk guhulakmâ meteop. Otmu pumne gimbâne ya hâlânjâmâ talop ya gurâ bâok sâm gulip otmâ meteop.

²¹ Yawu otmu kât kârikne kândâk kândâk giop. Yañe gemâmâ lohimbi nombotne kât yañe kum tâtuk meyehop. Yâhâ nombotne âlâmâ kunyene kârikne otmâ Anitâhât awat pilâm sâm bâlewanjiwi.

17

Imbi kondarâ yâkât topne

¹ Anjelo nombolân yâhâp yañe kondoyene mem manbi ya yengâlen gâtne âlâne yuwu sâm eknohop. “Garâ arire. Yu tetemu eksat yukât pâne konok topñambâek nângâhât tiripgohomune ek. Imbi yuâmâ imbi kondarâ. Yâkne ihilâk mahilâk manmâ to hâlânjâmâ kinsap. Yâhâ yiwerene tosanahât matne Anitâne wañmu hâhiwin pato nângâm yâhâwuapgât dop oap.

² Yawu gârâmâ imbi kondarâ yukât topñeâmâ yuwu sâmune nângâ. Lok papato sesengâlâkne imbi kondarâ yukâlen torokatmâ yâk orop senne âlâlâ anji gungi otbi. Otmu orotmemeñe bâlene otminiop ya yawuâk otmâ manbi. Yawu otbi yakât otmâ yañe biwiyene mem hâlim tuhuyekmâ gaop. Topne yakât otmâ garâ tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

³ Yawu sâm dâinekmâ pumne âlâ lok ki manmaiângen yâhâwit. Yan yâhâmutne Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwine mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Imbi kondarâ yañe songo sâtne metne yakât kakñan yâhâmu yañe sokom talop. Songo yamâ kuriñ. Otmu yakât ñilipne yamâ bât nombot nombot hârok. Yâhâ kunjeâmâ nombolân yâhâp. Yañe Anitâhât kawenjan kinbe sâm ikne kutne konok konok kulemgukmâ talop.

⁴ Otmu imbi yañeâmâ sângum kuriñ hârândâñâk mânunahop. Mânunakmâ karan karan hahitñeñe tuhujetâ âilonjo nandorone olop ya pilahop. Otmu kâiput golinjak tuhu tuhune ya âmbâkuahop. Otmu bâhârâ yamâ golinjak tulum miop. Bâhârâ memu yanâmâ orotmemeñe kiñon topne topne ya ikne manmanñahât bonne yañe yan pik ñâtâk ñâtâk sâm iop.

⁵ Yâhâ metenânâmâ ikne kutne ya kulemgumu talop. Kut yamâ yuwu. “Bawilon kapi ambolipñeñe orotmeme kiñon otmâ gawi. Yâhâ imbilipyene yamâ imbi kondarâ. Yâk yengât mâmânyeñe yamâ nâ.” Ikne kutne metenjan yawu kulemgumu talop. Yâhâ kut ya lok âlâne ekmâ nângâwuapgât dop bia.

⁶ Imbi yañeâmâ emelâk lohimbi nombotne biwiyene Anitâhâlen katmâ Yesuhât nângâñetâ yahalop yamâ kerek sâmu yongonjetâ muwi. Yongonjetâ

munjetâ yan imbi yañeâmâ yekmu âlepñe otmu biwi hâlim pato olop. Yawu otmu ekmune sâtñe otmu pârâk pilâwan.

⁷ Otmu añeloñe yuwu sâm eknohop. “Girawuhât nâñgârâ ki orotñe oap? Imbi yuâmâ sonjo sâtñe metñe yañe sokomap. Yâk yetgât topyetñe yuwu sâmune nâñgâ.

⁸ Sonjo sâtñe eksat yukât topñeâmâ yuwu. Yâhâmâ emelâk hem nâpumân kionmâ gulip olop. Yapâ gâtñe hâmbâi yâhâñe yahatmâ gawuap. Gamâmâ lohimbî nombotñe Anitâhâlen ki torokatmâek yaehen manmâ gai. Ya yengât kutyeñe yamâ emelâk Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowân manman kârikñahât pepaen Yesuñe ki kulemgum kalop. Lohimbî yañe sonjo sâtñe ya ekmâ yuwu sânomai. “Bâe, yuâmâ emelâk manmâ gam gulip olop. Yañe yâhâñe yiwereneñe teteap.” Yawu sâm nâñgâñetâ âilonjo lonjo otbuap.

⁹ Otmu añeloñe torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Den yan yukât bulâñe tetewuap yakât topñe ekmâ nâñgânomai. Kunñe nombolân yâhâp yamâ pumñe nombolân yâhâp yakât dop. Yâhâ imbi yakât dowâmâ kapi pumñe nombolân yâhâp yakât tânâmñan talop ya. Yâhâ pumñe nombolân yâhâp yakât dop yamâ lok kutdâ nombolân yâhâp.

¹⁰ Yâhâ lok kutdâ yamâ momerâ yañe muwi. Yawu gârâmâ âlâmâ nombolân konokñe sâp yiwereneñe yu galemyeneñe otmâ mansap. Yâhâ bâiñe yamâ hâmbâi tetewuap. Yâhâ tetewuap yanâmâ sâp tâlâwâk galemyeneñe otbe mâne Anitâñe sâmu mumbuap.

¹¹ Yawu gârâmâ sonjo sâtñe yamâ añgoânâk manmâ gaop. Yâhâ yiwereneñeâmâ ki mansap. Gâmâlâhâmâ yahatmâ lok kutdâ nombolân yâhâp yâk yengâlen torokatmâ nombolân kalimbuyeneñe otmâ manbuap. Manmâ yâhâm kâlâwân arimu pesuk sâwuap. Topñe yawu.”

¹² “Otmu ñilipñe bât nombot nombot hârok yeksat yamâ lok kutdâ bât nombot nombot yâk yengât dop oap. Yâkñe yiwereneñe ki mansai, hâmbâi tetenomai. Tetem manñetâ sonjo sâtñe yañe mâmâñe otyingimu orowâk torokatmâ tatmâ yâhânomai. Yâkñe galemyeneñe otmu sâp tâlâwâk mannomai yakât kakñan mum biatnomai.

¹³ Yâhâ mannomaiân nâñgân nâñgânyeneñe hikuakmâ sonjo sâtñe yamâ yâkât wâtñan kinmâ yâhânomai.

¹⁴ Yâkât wâtñan kinmâ yan Lama Nanñe mum yahalop ya kune sâm yâk orop kasa orañgim mannomai. Yamâ Lama Nanñe mumuñambâ yahatmu âwâñeñe sâmu wâtñe pato nandoroñe tetewañgiop. Yawu otmâ lok topñe topñe manmâ gai ya yengât kunyeñe otmu lok kutdâ ya yengât kunyeñe pato mansap. Yakât otmâmâ kasalipñe yongom mem ge katyekbuap. Yâhâ lohimbî yañe biwiyeneñe yâkâlen katmâ manñetâ yakât Anitâñe ikñe pat kuyingioy yâhâmâ yâkñe lok kutdâyeñe pato oapgât yâkâlen torokatmâ kasalipyeñe yongom pesuk pilâyeknomai. Yawu.”

¹⁵ Otmu añeloñe torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Yoane gâ emelâk eksat. Imbi kondarâ yamâ to hâlâñmâ kinsap. Yâhâ to yakât dopñeâmâ yuwu. Lohimbî komotñe komotñe hânñan kulemñan manmâ den topñe topñe sâmai ya yengât dop oap.

¹⁶ Otmu ñilipñe bât nombot nombot hârok eksat yamâ lok kutdâ yâk yengât dop oap. Yâkñe sonjo sâtñe metñe yâkâlen torokatmâ imbi kondarâ ya kasa otbañginomai. Kasa otbañgim imbi yakât lembân tâkñe ya mem holañbañginomai. Mem holañbañgineñe hâk barak kinbuap. Yawu kinmâ itit kiom tuhuñetâmâ kâwurumñanak kinbuap.

¹⁷ Otmu yamâ inâk ki tetewuap. Anitâñe biwi nâñgân nâñgânyenñan ya katmâ mem hewewenñe tuhuyekmu sonjo sâtñe ya orowâk menduhuakmâ

¹⁰ Yawu otmu ekmâ kinjityenahât otmâ kâlepnan kinmâ ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, Bawilon kapi patoen yan hop sambe pato kinop. Yâhâ yiwereñemâ pârâk sân sânak kasalipyenaje taka matje yingjai.

¹¹ Yâhâ angoânâmâ yâk orop senje âlâlâ anji gunji otmâ gem yâhâm manbi. Yâhâ yiwereñemâ emelâk manbi ya pilâm hou latmâ mansai.” Yawu sâm tep bâle otmâ isewi.

¹² Yâhâ torokatmâ yuwu sâwi. “Angoânâmâ Bawilon kapi pato yakât biwinan hop sambe pato iminiop. Ehekje ki ehekje, nângân nângânje ki nângân nângânje, senje âlâlâ topje topje tuhuwi.

¹³ Yawu tuhum mem manjetâ wuân me wuân âlâhât pâin guin âlâ bia, senje âlâlâ topje topje ya kerehâk tatyngiop. Otmu kapi kârikje bâleje. Kasalipyenje mem ge katyekjetâ yâk yengât amutgen manmâ honj bayingim gawi. Yâhâ sâp yiwereñe yuâmâ kerek biatyngiap.

¹⁴ Bâe, senje âlâlâ topje topje mem hop sambe kaknan manminiwi. Yâhâ nep topje topje torokatmâ tuhuwi yiwereñe ya emelâk biatmâ kititiñ yap. Otmu senje âlâlâ yu me ya ekjâlem anji gunji otmâ manbi. Ya gurâ kerek kititiñ yap. Otmu yukât kaknan yâhâpje âlâ torokatmâ tetewuapgât dop âlâ ki tap,” yawu sâwi.

¹⁵ Otmu lok nombotje kapi kâlepnehembâ taka yan âi topje topje tuhum hâmeje papato meminiwi yanemâ “Kâlâp yuje punduj sâm senenekmap,” sâm yakât kâlepnehen kinmâ ekbi.

¹⁶ Yawu ekmâ kinmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, kapi yuâmâ aksihâk kiom balu balu oap. Emelâhâmâ Bawilon ambolipje, me buku nombotje kâlepnehembâ takawi yanâmâ hâk katipje kulem topje topje yawuya mânunakmâ manminiwi. Otmu kâiput topje topje ya golinjak tuhum âmbâkuakbi ya ekjâlem yawuya mem bam gam otbi.

¹⁷ Yawu otminiwi yakât matjeâmâ yiwereñe yu menjetâ eksain.” Yawu sâwi. Otmu wanja ambolipje, me nep loklipyenaje wanjaen kinmâ ekbi. Otmu nep lok nombotjanje hikinângen kinmâ ekbi.

¹⁸ Lok ya kerehâkje kâlepnan kinmâ senyenajak pilâm ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi yan ya yu mon? Senje âlâlâ ya kerehâk gulip otmâ metear. Hâpuwân pekatje sem yawu tuhuap. Bâleje dondâ oap.” Yawu sâwi.

¹⁹ Yawu sânetâ biwiyenje orotok sâop. Otmu yakât tep bâle nângâm yan kou kendâm ahowi. Isem tep bâle nângâm yan torokatmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi pato enda eksain. Endaje âlâlâ ya kerehâk biatmâ kititiñ yap. Yamâ nen wanja ambolipje âlâengembâ tohom kapi yanâk anji gunji otmâ yapâ tewetsenje pato dâim hop sambe kaknan manne sâm gain. Ya yiwereñe kâlâpje mem hote alikje tuhuap. Yakât girawu otnom? Me wosapâ ari tewetsenje yawuya menom? Ya pesuk yap yukâ.” Yawu sâm isem buiakmâ kinbi.

²⁰ Yawu teteyngiop yakât anjelo yaje yuwu sâop. “Yen emelâk poropete nombotje manbi, otmu aposolo manbi, otmu Anitâhât komot otmâ yâkâlen torokatmâ manbi, yenâmâ kapi yu ambolipjanje kasa otyngim mem gem katyekbi. Mem ge katyekjetâ yakât matje yu Anitâje yingiap yakât yen heronje kaknan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²¹ Yawu sâm u anjelo wâtje kârikje tatbanjiopje kâk pato âlâ mem yahatmâ saru tumunan pilâmu giop. Gemu yanâk yuwu sâop. “Nâje pilâmune giap. Yakât dopneâk Anitâje kapi pato Bawilon yukât ambolipje ya yawuâk pilâyekmâ gem tepyenje kum huhumu gulip oai. Gulip otjetâ kâwurumyenajak kinsap.

²²⁻²⁴ Emelâhâmâ Bawilon yan imbi anji gunji otmâ manbi. Otmu kepgât senje âlâlâ topje topje mem ekjâlem kinmâ onj giriñ kaknan manbi. Hop

sambe kakñan manbi. Âli hawat topñe topñe ya menjetâ lohimbi dondâñe ya ekmâ yu bonñe mon sâñ yan nâñgâm tâpikgum manmâ gawi. Yakât otmâ lohimbi hânñan kulemñan tatmâ ariwiñe yâk yengâlen torokatmâ bi-wiyene hikuakmâ manbi. Yawu manmâ gam hop sambe pato teteyingimu âlâlâhât ki pâinmâ manbi. Otmu heronje otmâ buñam me kep topñe topñe tuhum enjat nombotñe watmâ yakât yehâhât sâñ mepaeakmâ manbi. Otmu yehâhât nâñgâñetâ yahatmu hâkyene mepaeakmâ manbi. Yakât otmâmâ Anitâ poropetelipñe nombotñane yâkât den sâñ tetem ekyongowi. Den sâñ ekyongonjetâ nâñgâñetâ gemu yongonjetâ kerehâk mum metewi. Emelâk Anitâhât komot ya mem ge katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekbi yakât matñeâmâ yâku yu teteyingiap. Sâp yiwerene yuâmâ manman ya emelâk biatmâ kititiñ yap. Emelâk hân yuân torokatmâ âi topñe topñe mem yehâhât nâñgâñetâ yahatmu manmâ gawi. Sâp yiwerene yu gurâ biatmâ kititiñ yap. Kapi yu yâhâpñe mem miwirikuñetâ tetewuapgât dop âlâ ki tap. Yawu.” Yawu sâop. Anelone kât pilâmu saru tumuñe kâlehen giop yane yakât topñe sâñ teteap.

19

Anitâñe matñe yinggiop yakât otmâ ikñe lohimbiñe mepaewi.

¹ Ya ekmune pesuk sâmu yakât kakñan den âlâ yuwu nâñgâwan. “Lohimbi kingitñe orowâkñe menduhuakmâ tatmâ Anitâ otmu Kutdânenñe Yesu yâk yetgât gotyetñan kinmâ Anitâ heronje otbañgim yuwu sâñ mepaewi.

² “O, Anitâ, Wâtgât Amboñe, Gâñe yu ya otbe sâñ ya otdâ âlepñe nandoronje otmap. Tihitnenñe otdâ gâhât amutgen manman sânduhân manmâ yâhânom. Yâhâ imbi kondarâ yâkñe orotmeme bâlene otminiop. Otmu buku nombotñane yawuâk otñet sâñ kendâyingim gaop. Yakât matñe gâñe yu wañdâ mem pesuk yap. Yawuhât mepaeheksain. Otmu gâhât komot nombotñe gâhâlen biwiyenane kepeim manbi yamâ imbi kondarâ yane kasa otyingim yongomu muwi. Yakât gâñe matñe yu wañmu mem pesuk yap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

³ Gâñe kapi pato yu ambolipñe matñe yingimu kâwurumñajak kinsap. Yukât kakñan yâhâpñe miwirikum torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ heronje otgihiain.” Yawu sâwi.

⁴ Otmu lok kunñe 24 otmu sonjo papato mumuhât dop bia yane Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Âlepñe dondâ nenñe Anitâ konok mem mepaene. Ya bulâñanâk.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yâk yengâlen gâtñe âlâñe yuwu sâmu nâñgâwan. “Yenâmâ Anitâ hon bawañgim lauñe lâum yâkâlen biwi nâñgân nâñgânyenane kepeim mansai. Yen lok topñe topñe, lok geheñe me kutyerne orop, yen kerehâk menduhuakmâ Anitâ konok sâñ mepaem manñet.” Yawu sâwi.

⁶ Yawu sâñetâ yanâk den âlâ yuwu tetemu nâñgâwan. Himbimân gâtñe dondâñe menduhuakmâ tatmâ Anitâ mepaenjetâ munyene nâñgâwan. Munyeneâmâ himbim gunñuruj sâmap yawu, me to tâlâm pato yerâmu munñe pilâmap yawu. Yawu otmâ yuwu sâwi. “O, Anitâ, Kunnenñe pato, Manman Amboñe, gâñe tihitnenñe otmâ tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

⁷⁻⁸ Otmu lohimbi miakmâ heronje otmâ mansai yakât dopñeâk gâñe lohimbi nombotñe Lama Nanñe yâkâlen biwiyenane kepeim manmâ gawi yakât pat kuyinggiop. Pat kuyinggiop ya Lama Nanñane meyekmâ ikñe manman kapiân mem ari katyekmu heronj maronj otmâ manmâ yâhânomai. Yakât sâp yu

tâlâhuap. Yâhâ lohimbilipne sângum kaok bolan bolan mânunjakmâ mambotmâ kinsai. Sângum kaok mânunjakmâ kinsai yamâ manman uwawapne bia manmâ gawi yakât dop. Yakât otmâ mepaeheksain.” Yawu sâwi.

⁹ Yawu sânetâ aneloje yuwu sâm eknohop. “Den yuwu sâm ekgohomune kulemgum. “Lama Nanjane yiwerene lohimbilipne pat kuyingiop yâk orop meyekmâ bêt kuanjim heron maron otmâ yâhânomai yakât sâp tâlâhuap. Lama Nanjane yakât bulâne mem tetemu lohimbine yâk orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu herone kakjan manne sâm oai yakât sâm ekyongorâ tep âlep nângânet.” Den ekgohoan yuâmâ Anitâne sâop.” Yawu sâm eknohop.

¹⁰ Den yawu sâm eknohomu nâne anelohât gotjan bam mepawe sâm otban. Yawu otmune yuwu sâm kunihiop. “Kâmbuk. Pilâ. Gâ otmu gâhât bukulpige yenâmâ Anitâhât hon bawa, Anitâhât lauje lâum hon bawanjimai. Otmu nâ gurâ yawuâk hon bawanjiman. Yesu yamâ Anitâhât nanne bonne. Den ekgohoan yuâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otnihim biwine mem hon hon tuhunekmu den yu ekgohoan. Yawu gârâmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nângâm mepaeyelekmâ yâhânom.” Yawu sâm eknohop.

Songo sâtne metne bukujâit pilâyeleketâ hemân giowot.

¹¹ Himbim pâron sâmu yakât biwijan yuwu ekban. Beâsi kaok kaok âlâ ekban. Lok kakjan talop yakât topneâmâ yuwu. Anitâne âi sâm wanop ya biwiyane kepeim galemgum hejengumap. Yâhâ lok yengât orotmemeyene sâwuap ya bulânanâk. Yâkneâmâ lohimbi den âiân katyekmâ mem kâsipyongowuap. Mem kâsipyongomu ârândân merândân otbuap. Yâhâ yâkneâmâ matne menomai yakât topne katbuap.

¹² Yâkât senjeâmâ kâlâp nimbilamne yawuya. Yâhâmâ lok kutdâne nenderen golinak tuhuwi yawuya yane kunjan horatbanjinetâ tatmu ekban. Yâhâ ikne kutne yamâ ikjahâk nanjanjimap. Lok âlâne ki nângawanjimap.

¹³ Yâhâmâ sângum kaok kâlêp mânunjahop yane ge hârândân sâm kinop yamâ hepnak pato. Yâkât kutne âlâmâ yuwu sâmai. “Anitâhât Kâi Toka.” Yawu.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu lohimbi bâlene matne menetgât Anitâne sâop yakât otmâ launambâ tewet sâtne nombot nombot nelan nelan yane ge kinop. Yane mem lohimbi sambe galemyongom hâhiwin yingimu umutyene arimu kingityenahât otmâ hu halak tuhuwi. Otmu sângum kaok yan otmu âranjan yuwu kulemgunetâ talop. “Lok topne topne manmâ gai ya yengât kunyene. Otmu lok kutdâ ya yengât kunyene pato mansap.” Yawu kulemgunetâ talop. Otmu yâkne sâmu himbingât kapam lok dondâne yâkâlen menduhuakbi. Menduhuakmâ yanâmâ hâk katipne kaok bolan bolan ya mânunjakmâ beâsi kaok kakjan tatmâ hawamgum Kutdâylene orowâk lok bâlene yongone sâm tohowi.

¹⁷ Menduhuakmâ tohonetâmâ anelo âlâ tetemu ekban yaneâmâ sikop senjan kinop. Sikop senjan kinmâ kâe kâe nombotjane pâp pâp sâm hanân gam ariwi ya yongonmâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâne sâp pato kalop ya tetewe sâm oap. Yakât otmâ yen kerek taka menduhuaknet.

¹⁸ Yâhâ lok bâlene komotne komotne beâsi kakjan tatmâ taka ahone sâm oai. Ahom yan himbingât kapam lokne yongom tâtuk meyeknomai. Yongom tâtuk meyeknetâmâ yene taka nem meteyeknomai.” Yawu sâm ekyongop.

¹⁹ Yâhâ songo sâtne metne otmu lok kutdâ manbi yâkne kapam ku ku loklipyene ya hâruyeknetâ kerehâk yongone sâm menduhuakbi. Yakât otmâ lok beâsi kakjan talop, kutne “Anitâhât Kâi Toka,” yâkne ikne kapam lok hâruyekmâ orowâk menduhuakmâ yongone sâm otbi.

20 Yâhâ songo sâtne metne yanê ikne hon bawa ya angoân mâmâne ot-banngimu yâkne kulem topne topne mem lohimbi kâityongop. Kâityongom ikñahât kulem towatne bâtyenjan otmu meteyenjan towat kalop. Yakât otmâmâ lohimbi kiñgitne orowâkne yâk yetgâlen torokatmâ songo sâtñahât umutne hâwim mepaeyelekbi. Yawuhât himbingât kapam lok yanê yâhâp yâhâp ya pilâyelekñetâ hem topñehen yaken gemutâ kâlâpne seyelehop.

21 Otmu lok beâsi kakñan talop yâkât lauñambâ tewet kâlep, sâtne nombot nombot nelan nelan yanê mem kasalipne hâreyekmu mum metewi. Mum metenjetâ kêe kêene taka nem meteyekbi.

20

Satan ya kum sâhâm pilâmu iop.

1 Ya pesuk sâmu yanâk anelo âlâ himbimâmbâ gemu ekban. Anelo yanê gem puaia, yakât kutne âlâmâ Satan, ya sâhâwe sâm tâk kârikne mem giop. Tâk kârikne miakmâek hem nâpumângen kionop.

2-3 Kionmâ ge Satan kum sâhâm pilâmu yambu 1000 yakât biwiñan im ariop. Im arimu yambu 1000 ya pesuk sâmu holañmu gamâmâ sâp tâlâwâk biwiñan lohimbi kâityongop.

4-6 Kulem ya pesuk sâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât gotñan lohimbi dondâne menduhuakmâ kinñetâ yekban. Yâkneâmâ lohimbi meyekmâ den âiân katyekmâ sâm hâreyiñginjetgât Anitâne âi ya sâm yingiop. Komot ya yengât topneâmâ yuwu. Yâkne angoân Anitâhât den ya tâñ tâñâk lâum manbi. Yawu manmâ Yesu ki betguwi. Me lok bâlenjanê songo sâtne metne otmu ikne umutne hâwim katbi ya yetgât ki nângâyitgim mepaeyelekbi. Me yâkât kulem towatne ya meteyenjan me bâtyenjan ki katñetâ talop. Yawu otmâ betyitgim manñetâ yakât yâk yetgât hon bawalipyetñane kasa otyiñgim engatyene hârenjetâ muwi. Otmu yâkne angoân mumuñambâ yahatmâ Yesu Kiristohâlen torokatmâ yâkât komot galemyongom tepyene herone otmu manñetâ yambu 1000 olop. Yâhâ angoân yahatbi yanêâmâ Anitâ yet Yesu Kiristo yâk hon bayitgim mepaeyelek mâ Yesu orop tatmâ yambu 1000 ya torokatmâ manmâ yâkât komot galemyongom manbi. Otmu yakât kakñan himbimân manman kârikñahât pat otbi yakât otmâ hiliwahom hem nâpumñan ki gewi. Yambu 1000 ya pesuk sâmu lohimbi nombotne âlâne mumuñambâ yahatbi.

Yambu 1000 pesuk sâmu Satanñe yâhâpne tetem lohimbi kâityongop.

7 Yambu 1000 pesuk sâmu yakât kakñan anelo âlâne hem pato ya nâpum kurumbu yakât kâlehen kionmâ ge Satan mem holañop.

8 Mem holañmu yapâ yahatmâ gamâmâ lohimbi nombotne hânñan kulemñan manmâ Yesuhât hâkâñ otbi ya kâityongomu lohotne otñetâ yan dâiyekmâ manop. Yawu otmâmâ kâsipyongomu komot yâhâp otbi. Âlâ, kutne Goho sâm, âlâmâ kutne Mahoho sâm, yâk kerekne Yesuhât hâkâñ otmâ manbi. Yâkne menduhuakñetâ dopyene saru ginñan sak ekmain yakât dop. Ya sâlipyongonomgât dop âlâ ki otbuap.

9 Yanê menduhuakmâ taka Anitâne ikne lohimbi wawaeyehop ya kerek hilipyongone sâm hawamyongowi. Hawamyongom kinñetâ Anitâne sâmu yan himbimâmbâ kâlâp punduñ sâm ge sem gâwu gâwu tuhuyehop.

10 Kâlâpne sem meteyekmu pesuk sâmu Anitâne amboyene Satan ya mem hem nâpum kâlehen pilâmu giop. Otmu songo sâtne metne otmu hon bawañe mâmâne otbanngimu den perâkne sâm kâityongop ya yâhâp yâhâp emelâk pilâyelekmu giowot ya yetgâlen gem torokatmu kâlâpne seyekmu hâhiwin pato

nângâwi. Otmu hâhiwin ya pesuk sâyîngiwuapgât dop âlâ ki tap. Hâhiwin dondânjan manmâ yâhâmbisâi.

Anitâje lohimbi kerekje otbi mewi yakât den sâm hâreyîngiop.

¹¹ Kulem ya pesuk sâmu âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâje kakñan tatat kaok bolan bolan yan ge tatmu ekban. Ge tatmu yan hân himbim dâiakmâ pilahowot.

¹²⁻¹³ Otmu lohimbi in muñetâ kurihiyekbi, me saruje neyehop, me girawu girawu tuhuyekmu muwi, lok geheje me lok kutyeje orop, ya kerekâk mumuñambâ yahatmâ yâkât gotñan kinñetâ yekban. Kinñetâ Anitâje pepa topje topje ya mem mewalakum lohimbi golâ manbiân yan otbi mewi yakât topje kulemgumu tatmap yapâ ekmâ mem sâlikuop. Otmu Anitâ ikñak pepa ya mem sâlikumâmâ otbi mewi ya yeñgât topyeje ekmâ âlâku ikñiâk ikñiâk den âiân katyekmâ matje yîngiop.

¹⁴ Otmu lohimbi nombotje hem kâlâpgât pat otbiñe yan gem torokatmâ sâp kâlep manmâ yâhânomai. Yâkñe âlâ holañakmâ hâk sânduhân mannomaihât dop âlâ ki tap

¹⁵ Yâhâ Anitâje ikñe pat kuyîngiop ya yeñgât kutyeje kulemgumu tatmap yañeâmâ yâhâpñe yakât kakñan hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap. Yañeâmâ manman kârikñe yakât kapiân ari tatmâ herone kakñan manmâ yâhâmbisâi.

21

Anitâje sâmu hân himbim ango teteowot.

¹ Ya pesuk sâmu hân himbim hâñgiñe ya Anitâje sâmu bialop. Otmu yâhâpñe sâmu hân himbim âñe tetemu ekban.

² Otmu Anitâje kapi âñe tuhuop, kutje “Yerusalem Ango” sâm yañe himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ekmune âlâ kândâkdâ olop. Otmu nenñe imbi miakne sâm otmâ meñâleakmain yakât dopñeâk kapi ambolipñane meñâleakbi.

³ Otmu anelo âlâñe yuwu sâmu nângâwan. “Kutdânenñe Anitâje lohimbi orop haonmâ ârândân tatmâ tihityeñe otmâ yâhâwuap. Yawu otmâ yâk orop biwi nângân nângânyenñe hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâi.

⁴ Yawu manñetâ yâkñe sâmu umatje topje topje yâhâpñe ki teteyîngiwuap. Me hâhiwin nângâm ki torokatmâ mannomai. Me ki mum kou kendâm ahonomai. Me yâhâpñe gilâp âlâ ki iseanginomai. Wawaeyekmâ hâk sânduk yîngimu tep âlep nângâm heron maron kakñan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu Anitâ Kutdânenñane yuwu sâmu nângâwan. “Sâmune emelâk âliwahap kerek biatsai. Yakât otmâ ango kândikyongowoman. Den yan yu bulânjanâk. Yakât otmâ yeñe nângâm biwiyenjan katmâ manñetâ biwiyenñe ki gewuap. Yawuhât den yan yu kulemgum katdâ talâk.

⁶ Nâñe embâñambâek hân himbim ki kândikyotgowan yapâek tatmâ gan. Niniâk kârikñeâk tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Âlâlâhât topñeâmâ nâ. Otmu nâhât sâtgât teteopgât nâhât sâtgât biatsap.

⁷ Lohimbi nombotje nâhâlen torokatmâ ki lohotje otbiñe manman kârikñahât to nene sâm otñetâmâ âlepñe nâñe torokatmâ hâmeñe barak yîngimune nem yâhânomai. Otmu lok âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenñe kepeim mannomai ya yeñgât nâñe nine nanne baratne bulâñe sâm meyekbom.

⁸ Yawu gârâmâ lok bâleñe yeñgât topyeje yuwu. Bukulipyeñane nângâm bâleyîngimâihât lohimbi nombotñane nâhât den pilâm hâkyeñe ihiwe ihiwe otmu dâiakmâ hurunduñ sâm ariwi. Yâhâ nombotñaneâmâ biwi nângân nângânyenñe nâhâlen kepeim ki manñetgât ihilâk tuhuyekbi. Nombotñane

den perâkne sâmb kâirahowi. Me den miangiwi. Me den gurukne sahangwi. Yâhâ nombotne kâwâ konda otmâ manbi. Me imbilipyene betyenehen kionbi. Me loklipyene betyenehen kionbi. Yâhâ nombotneâmâ karasuna, me lok yengât sait, me hawat topne topne meminiwi. Yâhâ nombotne âlâneâmâ Porom Lâpio topne topne tuhum kânângânetâ kinmu yakât nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyene kepeim manbi. Lok yawuyane hem nâpum kâlehen genetâ kâlâpne seyekmu hâhiwin kaknan manmâ yâhâmbisâi. Yawuhât yâhâpne yapâ holaajakmâ yahatmâ âi ya torokatmâ tuhunomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu bulânanâk.” Yawu sâop.

Kapi âine, kutne “Yerusalem Anjo” sâmb, ya teteop yakât topne.

⁹ Otmu anelo nombolân yâhâp lohimbilipyongowi yakât kondo ya mewi yâk yengâlen gâtne âlâne yuwu sâmb eknohop. “Garâ Lama Nanne yâkât pat sâsâne ya tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâmb Wâtgât mâmânahât Heakne biwine mem purik pilâmu anelo yane menekmu punne pato âlâen yâhâwit. Yan yâhâ kinmune, Anitâhât kapi âine, kutne Yerusalem Anjo, ya himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ambolipne Lama Nanjahâlen torokatne sâmb menjâleakmâ gewi.

¹¹ Otmu yan Anitâhât laninne pato haonmâ ârândâne sem kinmap. Sem kinmu yan kapi yane kaok temban temban olop.

¹² Otmu kapi yamâ dâmân kâlep pato yane kâlehen talop. Otmu yakât gahatne kâiân yâhâp tap. Yâhâ anelo kâiân yâhâp yaneâmâ gahatne yakât âlâku kândâk kândâk galem gum kinbi. Otmu Isirae lohimbilipyongowi yakât kondo ya mewi yâk yengâlen gâtne âlâne yuwu sâmb eknohop. “Garâ Lama Nanne yâkât pat sâsâne ya tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

¹³ Otmu kapi yakât dâmân tuhum hawamguwi yakât gahatne yamâ ârândânek kalimbu kalimbu yawu katnetâ talop. Gahatne yamâ betnehen kalimbu, otmu datâpnehen kalimbu, otmu ginnehen kalimbu, yawuâk yawuâk ya katnetâ tatmu ekban.

¹⁴ Otmu dâmân ya hon hon sâmap sâmb kâtnak mem topnan kum kuratgum tâtâkuwi. Kâtnak kum kuratguwi yanâmâ aposolo kâiân yâhâp yâk yengât kutyene ya ikniak ikniak kulemgum katnetâ tatmap.

¹⁵ Anelo yane kapam dop tuhu tuhu âlâ golinak tuhuwi ya mem Yerusalem kapi anjo yakât dop kuop.

¹⁶ Yâhâ kapi yakât dopneâmâ âlâhât tipne. Yakât otmâ yakât ginne ârândânek yakât dop yamâ 2500 kilomita yakât dop. Yâhâ yapâ topne katmâ ewaken hanan upu lato yâhâp yamâ 2500 kilomita yakât dop. Nombot nombot yawuâk kerek.

¹⁷ Yâhâ yakât dâmânneâmâ bapnan bapnan dopne 64 mita yawu.

¹⁸ Dâmân yamâ kâtnâk âlâ, kutne Yasipa sâmb, kaok munge munge yane tuhuop. Kapi yamâ golinak pato tuhuop ya laninne pato pilâp imap.

¹⁹ Yâhâ dâmân yakât topnan kâtnak kum kuratguwi yakât topne yuwu. Anjoan kuratguwi yakât kâtnâk kâtnâk kaok munge munge, yakât kutne Yasipa. Yâhâ yâhâpne kâtnâk âlâ golâ golâ, kutne Sapaia. Yâhâ kalimbune kâtnâk âlâ kaok kâtnâk metâp, kutne Ahet. Yâhâ imbâtnak kâtnâk âlâ golâ golâ, kutne Emerali.

²⁰ Yâhâ mome ne yamâ kâtnâk kâtnâk kâtnâk, kutne Onikisi. Yâhâ yakât betnan kâtnâk âlâ kâtnâk kâtnâk, kutne Konilian. Yakât betnanâmâ kâtnâk âlâ gimban munge munge, kutne Kirisolait. Yâhâ yakât betnanâmâ golâ kâtnâk kâtnâk, kutne Bereli. Yakât betnanâmâ gimban tekop tekop, kutne Topasi. Yakât betnanâmâ golâ otmu naon kâtnâk metâp, kutne Kirisopasi. Yakât betnanâmâ âlâmâ naon naon, kutne Haiasin. Yâhâ bânne yamâ kâtnâk kâtnâk, kutne Ametisi.

²¹ Otmu gahatje kâiân yâhâp yamâ emet âli âlije yamâ pitiņa hâkne kândâkdâek yaņe tuhuop. Yâhâ kapi yakât mâtâp yâhâm gem otmai yamâ goliņak tuhuwi yamâ laņinje orowâk belek belehâk yawuya.

²² Anitâhât kapi pato yamâ ikne kai sombem yan Lama Nanņait tatmawot. Yakât otmâmâ yan opon kâmbukne âlâ ki tuhuņetâ tap.

²³ Yanâmâ Anitâhât laņinņane irik irik sâm pilâm laņ laņ sâmap. Nenje lambe mem saum katmunje laņinje pilâmap dop yawuya bia, ya waņgim dop âlâ otmap. Otmu Lama Nanņe ikne laņinņane pilâmu laņ laņ sâmap. Yakât otmâmâ sikop me omoņgât emetsenje laņinyetne ki pilawot.

²⁴ Yanâmâ kapi ambolipne yâkne yan yâhâm gem herone marone otmâ Anitâ yet Lama Nanņe mepaeyelekmâ manmâ yâhâmbisâi.

²⁵⁻²⁶ Kapi yanâmâ laņinje pato yaņe pilâmu laņ laņ sâm âilongo longo otmâ imu yakât kâlehen omoņ me, me kâtâp metâp, me yuwu yawu âlâ ki tatbuap. Yakât otmâ gahatje ki maņgunomai. Inâk aņ sâm kinmu yan lohimbiņe yâhâm gem Anitâ yet Lama Nanņe mepaeyelekmâ hoņ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

²⁷ Yakât otmâ lohimbi orotmeme bâleņe otmâ manbi ya orowâk ki tatnoma. Yâhâ den perâkne sâminiwi ya gurâ yawuâk yan ki mannomai. Emelâk Lama Nanņane ikne pat ya kuyiņgim pepa âlâ mem kutyeņe kulemguop lohimbi yaņak kâlehen yâhâm genomai.

22

Manman kârikne yakât topne

¹ Otmu aņelo yaņe manman kârikņahât to senje âilongo longo gam gemap yakât kakņan gilik belek sâm imap ya tiripnohomu ekban. To senjeâmâ Anitâ yet Lama Nanņe yâk yetgâlen tap.

² Yapâ hindakmâ gem huhum liņgarakmâ kapiân sombem ya ârândâņ otmâ imap. Yawu otmâ imu manman kârikņahât nak yaņe to ya hâlâņmâ nombot nombot kinmâ arap. Nak yakât kehetne yaņeâmâ haonmâ emetsenje ârândâņ bonņane âilongo longo imu nem yâhâpne ki hiliwahonomai. Yâhâ esenje nem hâk sânduhân mannomai. Neņetâ yan mesek me umatne topne topne ya ki teteyiņgiwuap.

³ Otmu kapi yanâmâ Anitâhât kasalipneâmâ ki ganomai.

Anitâ yet Lama Nanņe yâk yetgât kaweyetne yan tatmu lohimbi kerekne mepaeyelekmâ hoņ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

⁴ Yâhâ lohimbi kerekne Kutdâyeņahât senņan manņetâ ikne kutņaneâmâ yâk yeņgât meteyeņan kulemgumu tatbuap.

⁵ Yâhâ Anitâ ikņahâmâ yâk yeņgât laņinje pato otmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ sikop yaņe ki pilâwuap. Yanâmâ yâhâpne omoņ âlâ ki tetewuap. Yakât otmâ lambe ki miakmâ mannomai yamâ Anitâhât laņinņan tatmâ yâhânomaihât torokatmâ hâk sânduhânâk mannomai.

Bulâņanâk Yesuņe yâhâpne âwurem gewuap.

⁶ Yâhâ ya pesuk sâmu yakât kakņan aņelo yaņe den yuwu sâm eknohop. “Den yan yuâmâ bulâņe gâņgâņak miap. Emelâk Anitâņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgâņgumu poropete yeņgâlen tetem yâkât den sâm tetem ekyongop. Dop yawuâk Anitâņe nâ hâņgâņnohomu âlâlâ topne topne tetewuap yakât tiripgohomune eksat.” Yawu sâop.

⁷ Yawu gârâmâ emelâhâmâ Yesuņe yuwu sâop. “Nâmâ yeņgâlen burundunâk takawomgât sâp tâlâhuap. Yen pepa yu sâlikum den yan yu lâum mannomai yanâmâ âlepne. Den yan yukât bulâņe yeņgâlen tetewuap.” Yawu sâm eknohop.

⁸ Yâhâ nâ den kulemguan yu emelâk nângâwan. Otmu âlâlâ tetewuap ya gurâ ekban. Anelone yu me ya tetewuap ya tiripnohopgât yâkât gotnjan bam mepaewe sâm otban.

⁹ Yawu otmuneâmâ yuwu sâm eknohop. “Kâmbuk, pilânek. Nâ gurâ gike yuwuya. Nerâmâ Anitâhât hoŋ bawa. Gâ otmu gâhât bukulipge nombotne yeŋe Anitâhât den sâm tetem ekyongom mansai. Otmu nâ gurâ yeŋe oai yawuâk otmâ mansan. Lohimbi nombotne pepa yu sâlikum ekmâmâ Anitâhât den lâum manmâ hoŋ bawaŋginomai. Otmu nâ gurâ yawuâk hoŋ bawaŋgiwom. Yakât otmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nângâm mepaem yâhânôm.

¹⁰ Otmu den yukât bonŋe tetewuap yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ gâmâ Anitâhât den yuâmâ pepaen kulemgum katmâ yan ki mem kurihiwuat. Teteknjan lohimbi senyeŋan sâm mem mewalakum tiripyongowuat.

¹¹ Otmu Lama Nanŋe burunduŋâk takawuap yakât sâpŋe utâpŋuap. Gârâmâ lohimbi nombotne orotmeme bâleŋe otmâ manmaiŋe torokatmâ otmâ yâhânomai. Yâhâ lohimbi nombotneâmâ orotmeme âlepŋe otmâ Anitâhât tem lâuwaŋgim manmai yaŋeâmâ yawuâk otmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâm tiŋ pilâmu Yesuŋe yuwu sâm eknohop. “Nâ yuwu sâmune nângâ. Sâp ki kâlep otmuâk âwurem gewom. Nâŋe lohimbiŋe otbi mewi yakât matŋe mem kâpekmâ âlâku amboŋan amboŋan yingimune menomai.

¹³ Nâmâ Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Otmu nâmâ âlâhât amboŋe. Wahap yu me ya hânân yuân katyekban ya kerehâk nângâm meteyeksan.

¹⁴ Nâmâ lohimbi yeŋgât kunyeŋe pato. Lohimbiŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gai yâkŋe Anitâhât kapi ya ambokunomaihât pat kuyiŋgiwan yamâ âlepŋe ambokum mannomai. Otmu nâŋe manman kârikŋahât sot yingimune menomai yan ârândâŋâk nem torokatmâ mannomai.

¹⁵ Yawu gârâmâ lohimbi nombotne Anitâhât hâkâŋ otmâ mansai, me senŋe âlâlâ ihilâk mahilâk gulip malap otmâ torokatmâ manmâ gai, me lohimbi nombotne kasa otyiŋgim yongom manmâ gai, me nombotne hânân âlâlâ Porom Lâpio topŋe topŋe yakât nângâŋetâ bulâŋe otmu yâk yeŋgâlen biwi nângân nângânyenŋe kepeim manmâ gai, me manman bâleŋe yakât mâtâwân torokatmâ otmâ manmâ gai, me den perâkŋe sâm kâirahom kombo mianŋim gai, me den mem manmâ gai, yamâ Anitâŋe dâiyekmâ ikŋan katyekbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâmâ dâmân yaehen tatmâ hâhiwin nângâmbisâi. Yawu.

¹⁶ Nâ ahonakmune nângâ. Nâmâ Yesu. Nâmâ Dawitihât sen. Nâmâ pitu kâmŋe pato emet ki orotok sâmuâk tetemap nâmâ yakât dop. Nâhât sâtgât anelo ya gem den ya sâm ekgohoap. Yawu gârâmâ gâŋe den ya nângâm nâhât komot ya sâm tetem ekyongowuat.” Yawu sâop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesuhât pat manmai ya Yesuŋe getek ge menenehâkgât biwiyenŋe kilik kilik sâmu Yesuhât mambotmâ mansai. Otmu yen nombotŋeŋe ekap yu ekmâ sâlikunomai yan yenâmâ getek teteâhâk yawu nângâŋet. Otmu getehâk tetem gewomap yakât otmâ yen nombotŋe manman kârikŋahât tohât biwiyenŋe kilik kilik sâmap yenâmâ in yawu biwiyenŋe Yesuhâlen katŋet. Yawu otnomai yanâmâ Yesuŋe tep âlep nângâyiŋgim meyekmu yâk orop manman sânduhân torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹⁸ Nâŋe den yu bulâŋe tetewuap yakât yu tâŋ tâŋâk ekmâ nângâm kulemguan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe den yu tatmu ya wangim yeŋe nângân nângânyenŋe watmâ den âlâ torokatmâ sânomai yaŋeâmâ hâmbâi matŋe umatŋe menomai.

¹⁹ Yâhâ lok âlâ me âlâne den yu nângânetâ tâḡât otmu mem ge katmâ yeḡe enḡatyeneâk den âlâ torokatmâ sânomai ya gurâ matḡe umatḡe menomai. Anitâne ikḡe kapi âilonḡo yakât pat kuyiḡgiop ya bâtyeḡan hindâwuap. Otmu ikḡe kapiân yâhâ manman kârikḡahât nak kehetḡe nenomaihât mâtâp manguyiḡgiwuap. Yawu teteyiḡgimapgât girem den yan yu nângâm biwiyeḡan katmâ manmâ yâhânomai.

²⁰ Otmu Yesuḡe den yukât bulâne oap yakât ikḡak yuwu sâop. “Nâ ninak sâmune nângânet. Nâmâ burunduḡâk takawomḡât sâp utâpḡuap.” Yesu ikḡak yawu sâop. Otmu den sâop yakât bulâne teteâkḡât naḡan. Getehâk tetem giâkḡât naḡan. Yesu Kutdânenḡe ḡâ hoḡâk taka.

²¹ Otmu Yesuḡe dikin kârikin otniḡimu yakât amutḡen nelâm manne. Bâiḡ. Pesuk yap. Yawu.